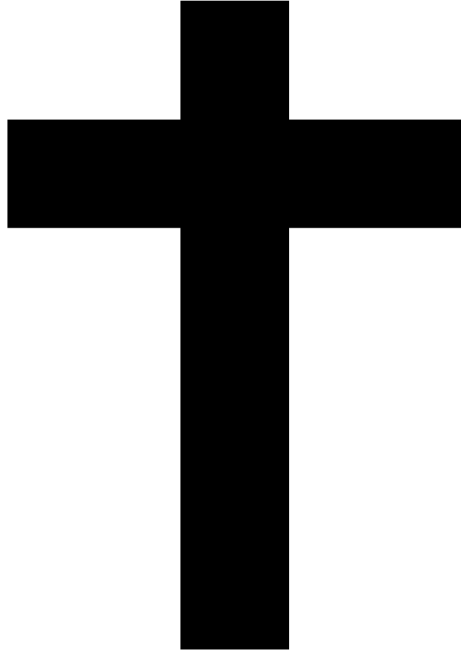

KARINΞEGE NŌMΞΞ
NIVONŌ

New Testament and Shorter Old Testament in Senoufo, Mamara

KARINĒĒGE NŌMĒE NIVONŌ

New Testament and Shorter Old Testament in Senoufo, Mamara

copyright © 2014 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Mamara S noufo (S noufo, Mamara)

Translation by: Wycliffe Bible Translators

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

  2014-08-10, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

- You include the above copyright and source information.

- You do not sell this work for a profit.

- You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents.

For other uses, please contact the respective copyright owners.

2015-03-17

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 29 Jan 2022

85728ed7-78f8-58e8-8967-0e976c0c2423

Contents

WURUTI	1
ZHONASI	6
MACOO	9
MARIKA	55
LUKA	83
YOHANA	129
KAPYEGEE	166
OROME SHĒĒN	214
1 KORENTE SHĒĒN	236
2 KORENTE SHĒĒN	257
GALASI SHĒĒN	271
EFESE SHĒĒN	279
FILIFE SHĒĒN	286
KOLOSE SHĒĒN	292
1 TESALONIKI SHĒĒN	297
2 TESAKONIKI SHĒĒN	302
1 TIMOTE	305
2 TIMOTE	312
TITE	317
FILEMŌ	320
HEBURUU	322
YAKUBA	337
1 PYĒĒRI	343
2 PYĒĒRI	349
1 YOHANA	353
2 YOHANA	358
3 YOHANA	359
ZHUDE	361
KASHĒĒ	363

Wuruti Σεμε wemu w'a Wuruti wo keree kee ge

Elimelēki ni wu kpuun li keree

¹ Caṇa nii lemu ni Yawutuu pu wo fanha ki bye kiirikɔɔn pu keŋe ni ge, xuugo ka ya pa jé fiige ki ni lee caṇa nii li ni. A Betilēhemu shen ná wa di yiri ni wu shɔ ni wu jalaa shuun ni Zhude fiige ki ni, na she tatεengε sha Mowabu fiige ki ni.

² Wee ná wu mεge ki bye na Elimelēki, wu shɔ wu mεge di ŋe na Nɔmi, ja wa mεge di ŋe na Makilɔn, wusama mεge di ŋe na Kilijɔn. Efirata shi shεen pu bye pii na foro Zhude fiige ki ni Betilēhemu ni. Ba p'a nɔ Mowabu fiige ki ni wε, na diin wà.

³ A Nɔmi poo Elimelēki wu ba xhu, na Nɔmi ni jalaa shuun wu yaha wà.

⁴ A pee jalaa p'i ba Mowabu shi wu wo pushaa shuun wa leŋe. Cee wa mεge ki bye na Jriipa, wa mεge di ŋe na Wuruti. A p'i yèe kε shishiin pye wà.

⁵ Lee kadugo na a Makilɔn ni Kilijɔn wu be di ba xhu. Ayiwa, a Nɔmi di bɔɔn wu poo we, ni wu jalaa shuun wu ni.

Wuruti ya taha Nɔmi na na pa Betilēhemu ni

⁶ Ayiwa, ba Nɔmi ya pa logo na Tεhεne Baa Kilε ya wu shi shεen pu tεge, na ŋalige kan pu mu na wu yaha Mowabu fiige ki ni wε, a wu ni jalaa cèe p'i gbegele na p'i yiri wà, p'a gaanji wu to fiige ki ni.

⁷ Wee tuun wu ni, xuu wemu ni pu bi tiin ge, a wu yiri wee xuu wu ni. A jalaa cèe shuun wu be di daha wu na. A p'i koo lɔ na guri na gaanji Zhuda fiige ki ni.

⁸ Wee tuun wu ni a Nɔmi di wu jalaa cèe shuun wu pye: «Yi shuun wu beeri pu kuri, wa beeri w'a se wu nu puga. Y'a saama pye ne na, piimu p'a xu ge, na saama pye pee be na. Tεhεne Baa Kilε wu she ŋɔ yi be na mu lee ŋɔgana li na!

⁹ Tεhεne Baa Kilε wu she ŋaninε kan yi beeri nigin nigin wu mu yi namaa gbaya ni!» A wu xhɔ na ŋɔɔɔnrɔ fɔ kan pu mu. A p'i sipyaa le na suu.

¹⁰ A p'i Nɔmi pye: «Ahayi! Wèe na daha ma na da gaanji fo ma shi shεen pu wo fiige ki ni.»

¹¹ A Nɔmi di pu pye: «Na nagoo, yi kuri! Naha na y'a da binne da se ni na ni wε? Jire n'a da ba gan sanha jalaa piitiilee mu pee pu ta ŋeri yi namaa laa?

¹² Yi kuri y'a se na nagoo! Y'a se! Ne le toro gbajiire tãan. Ali ná ŋehε da ba bye ne mu ninnaa ye pyaa, na jo ne dà li na jo ne na ba funaŋaa kii se,

¹³ ta yee bi da zhe shege na gbaya ni, yi na yere fo pee ba le, p'i na yi leŋe pye pu cèe ge? Ahayi, na nagoo! Kanhama pemu pu wa ne na ge, p'a soro fo xuuni na toro yee wo pu tãan, bani Tεhεne Baa Kilε ya wu keŋe ki fanha digi ne na.

¹⁴ A p'i sipyaa kii su sanha. Lee kadugo na a Jriipa di ŋɔɔɔnrɔ fɔ kan wu yashɔ wu mu, na gari, ga a Wuruti di daha yaha wu feni.

¹⁵ A Nɔmi di ba Wuruti pye: «Ma cuun wu wii w'a kari wu puga shεen ni wu peεŋe yaŋmuyɔ yi yiri. Ma be wu kuri m'a se wu feni.»

¹⁶ Ga a Wuruti di jo: «Ma ganha bu na kɔri, fo di laha ma na di guri ma feni wε! Bani xuu xuu ni m'a gaanji ge, wà ne be w'a da se. Xuu xuu ni m'a da diin ge, wà ne be w'a da diin. Piimu pu ŋe ma wo shi shεen pu ge, pee na bye ne be wo shi shεen. Wemu wu ŋe ma wo Kilε wu ge, wee na bye ne be wo Kilε we.

¹⁷ Xuu beeri ni m'a she xhu ge, wà ne be w'a da xhuu, p'i na le wà. Kaa latii bu ne waa laha mu na xu kadugo na, Tεhεne Baa Kilε wu kanhama nigbɔ shan na ŋunɔ ni!»

¹⁸ Ba Nɔmi ya Wuruti ta w'a nɔɔ yaha wu na lee nɔɔgana li na wε, wu ya yaaga jo nige wε.

¹⁹ Wee tuun wu ni a p'i gari mu shiizhan fo na she nɔ Betilēhemu ni. Ba p'a nɔ jé wà wε, a lee di kulo li shεen pu beeri fo. A cèe p'i ganha na yu: «Nɔmi w'a sii tii pye we ya?»

²⁰ A Nɔmi di pu ŋɔ shɔ na: «Yi ganha ba na pyi nige Nɔmi wε (Nɔmi kóri ŋe fεrεmε fɔɔ), ga y'a na pyi Mara (lee kóri ŋe kanhama fɔɔ), bani Se Beeri Fɔɔ ya kanhama shan ne ŋunɔ ni.

²¹ Tuun wemu ni ne foro naha na gaanji ge, ne bye yara fɔɔ, ga a Tεhεne Baa Kilε di

she ne kewayaya wo kurunjo na pa lenje. Naha na yi na pyi sanha Nomi na Tehenε Baa Kile yaha w'a nmahana jeri ne feni we? Se Beeri Foo w'a boongō shan ne juno ni.»

²² Ayiwa, mu Nomi ni wu ja sho Mowabu shi shen Wuruti w'a kuri pa mu lee pagana li na na yiri Mowabu fiige ki ni. Orije* shinma wu wo yaloro ti loduun ni p'a no Betilehemu ni.

2

Wuruti ya kari di zhe shinma fugi Bowazi wo tege ni

¹ Nomi poo wu puga shen wa bye wa. Na baraga wo wu bye wii, na je yara foo na foro Elimelēki wo kpuun li na. Wee mege ki bye na Bowazi.

² Cana ka a Mowabu shi shen Wuruti wu ba Nomi pye: «Na yaha di she kereye yi ni, wa bu she juno jaari na na, di da shinma furi weefoo feni. A Nomi di wu pye: «Ta se na poro!»

³ Wee tuun wu ni a wu gari tege ka ni, na she ganha na shinma wu furi faapyii pii feni. Li kajudanga a kee tege k'i she da Bowazi wogo, Elimelēki wo kpuun shen wa.

⁴ Ayiwa, a Bowazi di ba yiri Betilehemu ni na no, na faapyii pu pye: «Yi faabye! Tehenε Baa Kile wu pye ni yi ni!» A p'i wu jo sho na: «Uun faabye! Tehenε Baa Kile wu duba ma mu!»

⁵ Lee kadugo na a Bowazi di faapyii pu nahagbaa foo wu yiri na wu pye: «Le cebilere le di je jōgo we?»

⁶ A faapyii pu nahagbaa foo wu wu jo sho na: «Mowabu shi shen cee wemu w'a taha Nomi na na pa na yiri Mowabu fiige ki ni ge, wee wu wa.

⁷ W'a ne jeri na ne wu wu yaha wu da furi shinmakoon pu kadugo yiri kalapohoo ki te ni. Fo nisoo go ki na w'a pa. Wu di pa ge, wu sanha nmo we, fo nime ye w'a she nmo jeri.»

⁸ A Bowazi di Wuruti pye: «Na poro, niwegee shan! Ma ganha bu she shinma fugi nige tege katii ni we! Ma ganha bu

laraga kon nahame na we! M'a gori naha ni na wo kapyebyeza pu ni!

⁹ Ta pu wii, pu ba xuu wemu koon, ma da furi wa pu feni! Ne yi jo na kapyebyii pu mu jo wa ganha bu no ma na we. Waga ba ma ta, m'a fulo kuzhoyo yi na, m'a gba kapyebyii pu wo lokogo ki ni!»

¹⁰ Wee tuun wu ni a Wuruti di nuguro sin Bowazi fee ni, na wu pye: «A ne bye dii na fereme ta mu naha taan, fo mu ya juno jaari ne na we, ne wemu wu je nabun ge?»

¹¹ A Bowazi di jo: «Mu ya lemu beeri pye ma yasho wu mu ma poo wu nixhugo na ge, ni mu ya laha ma to we ni ma nu wu taan, na yiri laha ma fiige ki be ni, na ba shi watii wo fiige ni, kee kemu ki je mu bi sanha kee ce-ε ge, p'a yee beeri naha jo ne mu.

¹² Lemu m'a pye ge, Tehenε Baa Kile wu ma saraa lee na! Tehenε Baa Kile wu saraa jofanja wo kan ma mu, Izirayeli wo Kile we, wee wemu wo kapanja noho ni m'a pa lara ge.

¹³ A Wuruti di wu pye: «Di fereme ta ma naha taan na kafoo! M'a ma kapyebyeza wu luu jine, na kafilasaama jo ni wu ni, na ta mu kapyebyeza pu d'a poro be ne na.»

¹⁴ Ba liduun w'a pa no we, a Bowazi di wu pye: «Fulo, ma da li, m'a ma buuri wu jine shiga ki ni ma li!» Wee tuun wu ni a Wuruti di diin shinmakoon pu kabanugo. A Bowazi di shinmapya nigaaga ka kan wu mu. A Wuruti di li fo na din, na kisanja keme yaha.

¹⁵ Ba w'a pa guri shinma wu jo kon na furi we, a Bowazi di wu kapyebyii pu pye: «Yi wu yaha wu da furi shinmapohoo ki be te ni, wa ganha bu yaaga jo ni wu ni we!

¹⁶ Y'a shinma kaya ya be shaan jine na konho wu da yee be luu! Yi ganha ba wu zo yu we!

¹⁷ A Wuruti di shinma wu fugi Bowazi wo tege ki ni fo na she cana ki xo. Wemu w'a fugi ta ge, a wu wee sa. A wee di be ni kiloo kelee taanri (30) shishiin ni.

¹⁸ A wu ba ni wee shinma wu ni puga, na ba wu she wu yasho wu na. A Wuruti di wu cana yalige kisanja be yeege, na ki kan Nomi mu.

* 1:22 Orije je shinma ba alikama je we. Ga wu pereme d'a taan. W'a foro maa feni na toro kalaga taan.

19 A Nɔmi di wu yege na: «Jɔgɔ wo tɛgɛ ni ma d'a we shinma we bɛeri fugi nijaa wɛ? Tɛgɛ keke ni ma di bye wɛ? Sipya wemu w'a ɲuɲɔ ɲaari ma na ge, Tɛhɛnɛ Baa Kile wu duba weefɔɔ mu!»

Ayiwa, Wuruti ya labye wu pye na caɲa ki xɔ ná wemu kɛrɛyɛ ni ge, a wu yi bɛeri ɲaha jo wu yashɔ wu mu, na wu pye na wee ná wu mɛgɛ ki bye na Bowazi.

20 A Nɔmi di wu ja shɔ wu pye: «Tɛhɛnɛ Baa Kile wu duba wee ná wu mu! Bani w'a wu saama pu pyi wée na ma na jo ba w'a pu pyi xuu pu bɛ na wɛ.» A wu jo sanha na: «Wée cebooloo piimu p'a yaa na kasɛɛgɛ yaha wée na, na wée ɲuɲɔ wolo ge, wee wa wu ɲɛ Bowazi.»

21 Ayiwa, a Mowabu shi shɛn Wuruti wu jo sanha: «W'a nɛ pye sanha bɛ na: <Ta furi na wo shinma wu kɔnvɛɛ pu fɛni fo pu ba shɛ shinma wu bɛeri kɔn xɔ.»

22 A Nɔmi di Wuruti pye: «Lee kunni ya ɲɔ na poro, ta se m'a ma wo labye wu pyi ni wee wo kapyebyezhaa pu ni. Lee funɲɔ ni ma wa da zhe nige watii wo tɛgɛ ni, di zhe kanhama pa nɔ mayɛ na wɛ.»

23 Wee tuun wu ni a Wuruti di ganha na se na shinma wu furi ni Bowazi wo kapyebyezhaa pu ni fo na shɛ ɔrije ni alikama yalɔɔɔ ti pye t'a xɔ. A wu gori yaha wà wu yashɔ wu taan.

3

Wuruti ya kaa lemu ɲɛeri Bowazi mu ge

1 Caɲa ka Wuruti yashɔ Nɔmi ya pa wu pye: «Na poro, n'a da xuu wa sha ma mu kɔnhɔ m'a fɛrɛmɛ ta.

2 Bowazi wemu wo kapyebyezhaa ni m'a bi labye wu pinne na byi ge, wée ceboro wu ɲɛ wii. Wee w'a wu wo shinma shuu fuu nijaa piige.

3 Wee tuun wu ni yiri m'a wuu, m'a nudanga sɪnmɛ pa tire, m'a ma fazaaya yi le, m'a shɛ shuu li na. Ga ma ganha bu mayɛ shɛ wu na na wu ta wu sanha li na gba wɛ.

4 Wu ba sinne tuun wemu ni, m'a wu tasinnɛgɛ ki kemɛ sɛɛri xuuni, m'a fulo wu na, m'a wu fatɔɲɔ ki laha wu tɔɔyɔ yi na, m'a sinne wu tɔɔyɔ yi ni. M'a yaa na lemu pye lee kadugo na ge, wuyɛ pyaa na yee saya ɲaha jo ma mu.»

5 A Wuruti di wu ɲɔ shɔ na: «Keree kiimu bɛeri m'a jo na mu ge, n'a da zhe ki bɛeri pye.»

6 A Wuruti di gari shuu li na, wu yashɔ w'a keree kiimu bɛeri jo wu mu ge, a wu shɛ kee bɛeri pye.

7 A Bowazi di ba li, na gba a wu funɲɔ di sii taan xuuni, a wu gari na shɛ sinne wu ɔrije shinmapya wu taan. A Wuruti di beele fulo wu na, na fatɔɲɔ ki laha wu tɔɔyɔ yi na, na sinne wu tɔɔyɔ yi ni.

8 Ba ɲiɲɛ k'a pa ɲi wɛ, a Bowazi di ba gburogi yiri, na jonɔ wii wu tɔɔyɔ ni wɛ, na cee wa nizinnɛgɛ ta wà.

9 A wu jo: «Jɔgɔ wi wɛ?» A cee wu jo: «Nɛ Wuruti wi, ma kapyebyezhaa we! Ma fatɔɲɔ ki tɔ na na, bani wée ceboro wemu w'a yaa na wée ɲuɲɔ wolo ge, wee mu ɲɛ.

10 A Bowazi di wu pye: «Wuruti, Tɛhɛnɛ Baa Kile wu duba ma mu! Le m'a pye mɛ nime ge, lee ya li shɛɛ na m'a pye ɲɔmɛɛ fɔɔ ma yashɔ wu shizhaa na na ye taashiine li bɛ na. Bani mu bi da zii daha lɛvɛɛ p'a nɔhɔ ni, pu kabyyaa fɛɛ, kelee pu la baa fɛɛ.

11 Ayiwa nime, ma ganha bu fya wɛ na poro. Ma bu kaa bɛeri jo na mu, lee n'a da bye ma mu. Bani pu bɛeri ya li cɛ na mu ya pye cee wemu ya tii ge.

12 Can wu ɲɛ wii, nɛ kunni ɲɛ yee ceboro, wemu ya yaa na mu ɲuɲɔ wolo ge, ga yee ceboro wa ɲɛ wà, ɲuwuuro t'a wee tɛɛɲɛ na ye nɛ na.

13 Shɔn naha! Di ba shɛ wee ná wu pɛrɛgi ɲiga ɲisɔɔgɔ na, wu bu da wu na da zɔɔ wu ma ɲuɲɔ wolo. Wu bu shɛ sɔɔ, wu na li pye. Wu bu shɛ li she, n'a da ɲɔmɛɛ lɔ ma mu, jo nɛ na ma ɲuɲɔ wolo Tɛhɛnɛ Baa Kile ɲii wo wu mɛgɛ na. Sinne naha fo ɲiga ba shɛ mugl!

14 Wee tuun wu ni a Wuruti di sinne Bowazi tɔɔyɔ yi ni fo na shɛ kpɛɛngɛ pye ki na woni. A wu ba sɔɔ yiri na kpɛɛngɛ ki ta ki sanha nɔ wa wu wa cɛ wɛ. Bani Bowazi bi wu pye na wu ganha bu sipya wa shishiin yaha wu li cɛ na cee wa w'a pa shuu li na wɛ.

15 Ba w'a yiri na giin da gaanɲi wɛ, a Bowazi di wu pye: «Pa ni ma fadegbɔhɔ ki ni! M'a ki co xuuni!» A wu ki co xuuni, a Bowazi di ɔrije shinma kiloo kɛ ni kaguro

shishiin le ki ni, na wu tugo ki taan, na ganha na gaaji kanha ki ni.

¹⁶ Ba Wuruti ya she nɔ wu yashɔ wu na we, a wee di wu yege na: «Dii yi d'a she da we porofɔɔ we?» Lemu beeri Bowazi ya pye wu mu ge, a wu lee beeri paari wu yashɔ wu mu.

¹⁷ A wu wu yashɔ wu pye sanha: «Wee w'a we ɔrijɛ shinma kiloo ke ni kaguro we kan ne mu, bani w'a bi jo na ne kewayaya wo ya yaa na kuri pa jé mu feni we.

¹⁸ Wee tuun wu ni a Nɔmi di wu pye: «Porofɔɔ we, tiin naha fo kii keree kii ba shɔɔnri shɔɔnrigana lemu na, bani wu ya kii keree kii shɔɔnri nijaa we, wu jaha da ga jine we.

4

Bowazi ya Wuruti leje

¹ A Bowazi di gari kulo li tajege ki jɔ na, xuu wemu ni p'a ma keree ki shɔɔnri ge, a wu she diin wà. Bowazi bi ná wemu kaa jo Wuruti mu na juwuuro t'a wee teɛɛɛ xuuni ge, a wee di ba nɔ na doroo. A Bowazi di wu pye: «Ee! Shen wefɔɔ, gbara naha, m'a diin!» A ná wu fulo, na diin.

² Wee tuun wu ni a Bowazi di kulo li nɔhɔɛɛ ke wa jaha bulo, na pee pye na pu be pu pa diin. A pu be di ba diin.

³ Ayiwa, juwuuro t'a ná wemu teɛɛɛ xuuni ge, a wu wee pye: «Nɔmi kunni ya yiri Mowabu fiige ki ni na pa, m'a lee ce. W'a li she na wee da wu ceboroná Elimeleki wo tege ki pere.

⁴ Ne jo di yi jo ma mu, jo ma ki shɔ kulo li nɔhɔɛɛ pee, ni sipyii pusamaa beeri jii na piimu beeri pu wa naha ge. Ma bu da ma na da wu juɔɔ wolo, m'a wu juɔɔ wolo! Ma shiin bu da m'a da wu juɔɔ wolo we, m'a yee be jo na jii na. Bani juwuuro ti bu laha mu na, ne na t'a da nɔ.» A ná wu jo: «Uun, ne na wu juɔɔ wolo.»

⁵ A Bowazi di jo sanha: «Ayiwa, ma bu tege ki shɔ Nɔmi mu, wee tuun wu ni m'a yaa ma Mowabu shi shen Wuruti be juɔɔ wolo, kɔnhɔ shi di ba da wu poo wu nixhugo ki mu, wemu na ba bye wu cen wu lɔvɔɔ ge.»

⁶ A ná wu jo: «Wee tuun wu ni, ni li je mu, n'a da já wu juɔɔ wolo nige we, bani ne bu lee pye, n'a da jaagi shan naye pyaa wo cen

wu na. Wu juɔɔ wolo maye mu, lee be we n'a da já we.

⁷ (Taashiine ni Izirayeli ni, wa bu wa keɛɛ yaaga shɔ kelee na ma juwuuro faa; kalɛɛ lemu li bi lee fiinne ge, lee li wa me: Wa wu da wu wo tanhaɔa wolo, na ki kan wa mu. Lee ma li she na lemu jɔ pu shuun wu beeri ya wo ge, na p'a be li juɔɔ ni.)

⁸ Ná wemu na juwuuro ti bi nɔ ge, a wee di Bowazi pye: «Wu juɔɔ wolo!» A wu wu tanhaɔa wolo na kan wu mu.

⁹ Ayiwa, sipyii piimu pu bye wà na fara nɔhɔɛɛ pu na ge, a Bowazi di pu beeri pye: «Yee pu wa li seɛɛɛ nijaa na jo yaaga yaaga k'a bye Elimeleki mu ge, ni yaaga yaaga k'a pye Kilijɔn ni Makilɔn mu ge, ne yee beeri shɔ Nɔmi mu.

¹⁰ Lee funɔɔ ni n'a da Mowabu shi shen Wuruti lɔ na pye na shɔ, Makilɔn ya xu na cee wemu yaha ge, kɔnhɔ shi di ba da wu nixhugo ki mu, na fara lee na, kɔnhɔ wu mege ki ganha bu biin feɛfeɛ wu cebooloo pu jine ni wu to kulo li ni we. Yee pu wa lee wo seɛɛɛ nijaa.»

¹¹ Ayiwa, nɔhɔɛɛ pu fara sipyii pusamaa beeri na piimu beeri pu bye kulo li tajege ki jɔ na ge, a pu beeri di jo: «Uun, wèe wa li seɛɛɛ. Cee we w'a jin ma puga ki ni ge, Tehene Baa Kile wu wu pye ba Arasheli ni Leya je we, pee piimu p'a Izirayeli nagoo pu beeri se ge. Kile wu fanha kan ma mu Efirata shi wu ni, wu mege nigbɔhɔ da ma mu Betilehemu kulo li ni!

¹² Tehene Baa Kile wu nagoo nijehemee da ma mu le cebilere le na, ma kpuun l'i bye Perɛzi wuu li tuugo, Tamari ya Perɛzi wemu se Zhuda mu ge.»

Nɔmi ya nabige ka ta

¹³ Ayiwa, a Bowazi di Wuruti leje. A Tehene Baa Kile di duba wu mu. A wu yere yaceɛɛ na, na funana se.

¹⁴ A Betilehemu wo cèe p'i ganha na Nɔmi pyi: «Tehene Baa Kile w'a sɔni! Sipya wemu w'a da ba ma lɔ wu yere ni ma keree beeri ni ge, w'a wee pye wee ya se nijaa. Kile wu mege nigbɔhɔ da we pya we mu Izirayeli fiige ki ni!

¹⁵ We pya we na ba ma luu jine, na yere ni ma keree ni ma ni ma lege ki be ni. Ma ja

sho we, w'a ye jalaa gbarashuun na, bani ma kaa l'a dan wu ni. Wee w'a ke nabige ke se ma mu.

¹⁶ A Nomi di pya wu co, na wu taha wu dodono na. Wee shiin w'a wu lo, na ganha na wu biini.

¹⁷ A Nomi wo tiinjii cee p'i ganha na mujono waa na yu: «Nomi ya ja ta!» Pu ni Nomi ni, a p'i pya wu mee le na Obedi (lee kori je wemu w'a fungongo yeri sipya na ge). Obedi w'a pye Izayi wo to we, Izayi di je saannaa Dawuda to.

Saannaa Dawuda noho tayirige

¹⁸ Perazi wo kadugo ki sipyii pu mee yi ye:

- Perazi w'a Esiramu se.
- ¹⁹ A Esiramu di Aramu se.
A Aramu di Aminadabu se.
- ²⁰ A Aminadabu di Nasan se.
A Nasan di Salimo se.
- ²¹ A Salimo di Bowazi se.
A Bowazi di Obedi se.
- ²² A Obedi di Izayi se.
A Izayi di saannaa Dawuda se.

Zhonasi Σεμε wemu w'a Kile tudunmɔɔ Zhonasi keree yu ge

Zhonasi ya fe na gbee Tehenε Baa Kile naha na

1 Cana ka Tehenε Baa Kile ya Amitayi ja Zhonasi pye:*

2 «Yiri, m'a she Ninive* kugbɔɔ li feni! M'a she jo ni kulo li sheen pu ni ni mujuugbɔɔ ni, bani pu kuumɔ p'a pεle ye ne naha taan.»

3 Ga a Zhonasi di yiri, na wu baa gbee Tehenε Baa Kile naha na. Lee funɔɔ ni a wu gari Zhopa suumɔ lɔhɔ ki kɔrɔyɔ yi tayerege ki ni, na she kɔrɔgɔ ka ta wà kemu bi se Tarisisi ni ge. A wu jé jé perεme pu kan, na jé tiin kɔrɔgɔ ki ni na gaanɔ ni pee ni Tarisi ni, kɔnhɔ wu laha Tehenε Baa Kile taan.

4 Ga a Tehenε Baa Kile di kafεεgbɔhɔ ka yirige suumɔ lɔhɔ ki na. A kafεεge k'i sii pεle fo kɔrɔgɔ ki na zhaa di gyεεgi.

5 A kɔrɔgɔ ki kapyebyii p'i sii fya fo xuuni. A pu beeri di ganha na pu kileεε jεeri. A p'i kɔrɔgɔ ki funɔɔ tuguro ti wolo wá lɔhɔ ki ni, kɔnhɔ kɔrɔgɔ k'i faha. Lee bi Zhonasi ta wee ya tigi kari fo kɔrɔgɔ ki maazaɔa ki ni, na she sinne ηmunɔ tara wà.

6 A kɔrɔgɔ ki paavɔɔ wu gari Zhonasi feni, na she wu pye: «Mu d'a sinne yaha na ηmunɔ do? Ma be wu yiri m'a ma wo Kile wu jεeri. La wa la ni wu na wu funɔɔ sha ni wù kaa ni, na wù jɔɔ wolo, kɔnhɔ wù ganha bou gyεεgi wε.»

7 Ayiwa a kɔrɔgɔ ki kapyebyii p'i puyε pye: «Yi pa wù kagaanshaan pye, wemu wuu na ke bɔɔngɔ ke wa nɔni wù na ge, kɔnhɔ wù weefɔɔ cε.» A p'i kagaangaa ki shan, a Zhonasi wo kagaan l'i lɔ.

8 A p'i Zhonasi pye: «Lemu li wa ke bɔɔngɔ ke nɔni wèe na ge, lee jo wù mu. Mii mu d'a yiri wε? Labye weke tuugo mu di wa byi wε? Fiige keke shen mu di jε wε? Shi weke shen mu di jε wε?»

* 1:1 2 Saannaa 14:25 * 1:2 Ninive wu bi bye Asiri fiige ki wo kugbɔɔ le. Kee fiige ke ni Izirayeli bi bye pεen, lee na Jonasi funɔɔ bye Kile wu jɔɔ jαari pu na wε. * 2:1 Macoo 12:40

9 A Zhonasi di pu jɔ shɔ na: «Heburu ne jε, Tehenε Baa Kile ne beε, Fugba Kile we, wee wemu w'a suumɔ lɔhɔ ni jɔɔ ki yàa ge.»

10 A wu pu pye sanha na Tehenε Baa Kile naha na wee ya fe na gbee. A p'i sii fya fo xuuni, na Zhonasi pye: «Naha na ma d'a le pye wε?»

11 A suumɔ lɔhɔ ki lokuruyo y'i ganha na beε na se naha na, lee funɔɔ ni, a p'i Zhonasi pye: «Lεε wèe d'a yaa na pye mu na, kɔnhɔ lokuruyo y'i yere wε?»

12 A Zhonasi di pu pye: «Yi na lɔ wá suumɔ lɔhɔ ki ni, lokuruyo yi na yere, bani ne li cε jo ne wuu na ke kafεεgbɔhɔ ke wa yee taa.»

13 A kɔrɔgɔ ki kapyebyii p'i pu se beeri pye, kɔnhɔ p'i kɔrɔgɔ ki paa fulo kɔɔ ki na, ga pu ya já wε, bani la li bi faraa lokuruyo yi beε wu na.

14 Wee tuun wu ni a p'i Tehenε Baa Kile jεeri na: «Ee! Tehenε Baa Kile jɔɔ jαari wù na, ma ganha bu wù yaha wù kyεεgi we ná we wuu na wε. Ma ganha bu jaagi baa fɔɔ shishan foo yege wù na wε, bani lemu l'a taan mu mu ge, Tehenε Baa Kile, lee mu ya pye.»

15 Lee kadugo na a p'i Zhonasi co, na wu wá suumɔ lɔhɔ ki ni. Lee taapile li ni a lokuruyo ye ni kafεεge ki beeri di yere.

16 Ba lee ya pye wε, a kɔrɔgɔ ki kapyebyii p'i sii fya fo xuuni Tehenε Baa Kile na. A p'i saraya wolo kan Tehenε Baa Kile mu, na jɔyɔ be faa wu mu.

2

Zhonasi ya Kile jεeri na wu yaha fya wu funɔɔ ni

1 Wee tuun wu ni a Tehenε Baa Kile di fyatabaaga ka pye k'a she Zhonasi lɔ jɔ. A wu caya taanri ni nibiye taanri pye kee fyatabaaga ki funɔɔ ni.*

2 Na Zhonasi yaha fya wu funɔɔ ni, a wu wu Kafɔɔ Tehenε Baa Kile wu jεeri na:

3 «Na ne yaha na kanhama pu ni,
Tehenε Baa Kile ne mu jεeri,
a mu di ne jɔ shɔ.

Na ne yaha xu wo nibiige ki ni,

- nε mεε su mu feni,
a mu di nε mεε li logo.
- ⁴M'a bi na wá suumə locogonɔ ki nəhədaan.
A ləhə k'i na ɲunɔ ɔ.
A suumə lokuruyo y'i fə toro na ɲunɔ
ni.
- ⁵Nε bi yu jo m'a na kəri laha maye taaan.
Ga nε na ba ma Fεfεεε Pεεɲε Pugbəhə
ki ɲa sanha.
- ⁶Suumə ləhə k'a fə nε ɲunɔ ɔ fo nε na zhaa
di xhuu.
Suumə ləhə k'a nε maha círi.
Suumə ləhə ki nəhədaan ɲà k'a bi nε
katige ki migile.
- ⁷Nε bi tigi fo faaboboyo yi nəhədaan.
Nɲε ki ɲə bi tə wá nε na ma xə fo badaa
badaa.
Ga a mu di nε ɲi wo wu yeege wecogonɔ ki
ni,
Tehene Baa Kile, na Kafə wε.
- ⁸Tuun wemu ni nε bi zhaa di xhuu ge,
a nε funɲə di do ni mu Tehene Baa Kile
kaa ni.
A mu di nε ɲεrεge ki logo
na ma yaha ma Fεfεεε Pεεɲε Pugbəhə
ki ni.
- ⁹Piimu p'a yapεεε ki pεle ge, kee kiimu ki
ɲε ɲunɔ baa ge
pee ya pu wo ɲiɲaara takoro li yaha.
- ¹⁰Ga nε wi ge, nε na ba ma masəɲə yoyo cee,
na saraya wolo kan ma mu.
Nε ɲəfaaya yemu faa ma mu ge,
nε na ba yee bεeri wolo yi tehene na,
bani mu Tehene Baa Kile w'a sipya
ɲunɔ wo.»
- ¹¹Ayiwa a Tehene Baa Kile di jo ni fya wu
ni, a wu she Zhonasi tereɲε shan kogonɔ ki
na.

3

Ninive sheen ya daajeɲε jo pu jurumu wu na

- ¹A Tehene Baa Kile di Zhonasi pye sanha
wu tɔɲɲi shuun wuu ni na:
²«Yiri, m'a she Ninive kugbəɔ li feni! Jomə
pemu n'a jo ma mu ge, m'a she pee yεε pye
ni mujuugbəɔ ni!»

* **3:5** Na bəɔyɔ faya le, lee ya li shee na p'a daburaje jo pu jurumu wu na. * **3:6** Na tiin shəonrɔ ni, lee ya li shee na p'a daburaje jo pu jurumu wu na. * **3:10** Macoo 12:41; Luka 11:32 * **4:** Ninive wu bi bye Asiri fiige ki wo kugbəɔ le. Kee fiige ke ni Izirayeli bi bye pεen, lee na Jonasi funɲə bye Kile wu ɲunɔ ɲaari pu na wε.

- ³Wee tuun wu ni a Zhonasi di yiri, na gari
Ninive kulo li ni ba Tehene Baa Kile ya yi jo
wε. Kugbəɔ li bi sii pye Ninive, ma bu jo m'a
li ɲaari, cabyaa taanri ma da bye, ma na li
círi.

⁴A Zhonasi di caɲa nigin ɲara pye na na
mujuu waa na yu: «Cabyaa kelee shishεεε
(40) ɲiɲaa kadugo na Ninive w'a da gyεεgi.»

⁵A Ninive sheen di dà Kile Kafila wu na.
A p'i yi jo waha kulo li sheen pu bεeri mu na
pu suun le, na co nəhəpiire ti na, na she nɔ
sipyileye yi na, a pu bεeri di bəɔyɔ faya* le.

⁶Ba pee jomə p'a nɔ Ninive fanhafəɔ wu
na wε, a wu yiri laha wu saanra koro li na,
na wu saanna fadegbəhə ki wolo yaha, na
bəɔyɔ faya le, na diin shəonrɔ ni*.

⁷A saan wu ni wu fanhafεɲii p'i we saliya
we tenε kan kulo li sheen pu bεeri mu na:

«Sipyii fara yapəɔyɔ yi na, niye fara
yatəpya wu na, ka shishiin ganha bu
yaaga le ki ɲə ni wε. Ka shishiin ganha
bu li wε, ka shishiin ganha bu ləhə be
gba wε.

⁸Sipyii pu bεeri di bəɔyɔ faya le, p'i ya
le yapəɔyɔ yi be na, pu da mεhεε suu Kile
feni, p'i daajeɲε jo pu kapyeguunɔ kee ni
pu katiibaagaa ki na, p'i ki ɲə yaha.

⁹Kile bi giin wu ba bəɔngɔ kemu nɔ wu
na ge, la wa la ni wu na ba ɲunɔ ɲaari wu
na, na wu fungəngɔ ɲeri, kənhə wu ganha
bu gyεεgi wε.»

¹⁰Ayiwa a Kile di pu ɲa p'a daajeɲε jo, na
pu kapyeguunɔ ki ɲə yaha. Wu bi bəɔngɔ
kemu gbegele pu kaa na ge, wu ya kee yaha
nɔ pu na nige wε.*

4

*Zhonasi luu ya yiri na ɲaha na Kile ya
ɲunɔ ɲaari Ninive* sheen na wε*

¹Ayiwa a lee di sii soro Zhonasi ni, a wu
luu di sii yiri fo xuuni.

²A wu Tehene Baa Kile ɲεeri na: «Tehene
Baa Kile, ta ye be nε bi jo ma na yaha na fiige
ki ni wε? Go le na nε bi fe na se Tarisisi ni,
bani nε li cε jo mu ɲε Kile wemu w'a saama
pyi, na ɲunɔ ɲaari ge. Mu luu ya yiri tɔvuyo

na wε, ma taanηεεge ki be d'a pεε. Mu bu bɔɔngɔ be ηaha tii wa na, kee be daajeηε na jε ma ni.

³ Ayiwa Tεhεε Baa Kile, na munaa li wolo nime, bani xu ya pɔrɔ nε mu ηiifεεεε ti na.»

⁴ A Tεhεε Baa Kile di wu pye: «Ta kajii wa mu mu mu wu ma luu yirige le na ge?»

⁵ A Zhonasi di foro Ninive kugbɔɔ li ni, na she diin kulo li Kile-nɔhɔ ki na. A wu gba wa yereηε wà, na diin wee ηime ni, lemu na ba kulo li sheεn ta ge, na ganha na lee ηaha wii.

⁶ Wee tuun wu ni a Tεhεε Baa Kile di gbogo tirige ka pye k'a fin foro, na dɔ, na ηime tirige Zhonasi ηuηɔ na, kɔnhɔ wu funηɔ di ηiηε wu kanhama pu na. A kee tirige ki kaa di sii taan Zhonasi ni.

⁷ Ga kee caηa ki ηimuguro, kpεεnge ki na ηɔ kɔn na woni, a Kile di fyεnge pye k'a jε gbogo tirige ki ni, na ki li, a k'i waha.

⁸ Ba caηa k'a pa foro wε, a Kile di kafεεge nivugo yaha pa na yiri Kile-nɔhɔ* ki na. A caηa k'i dara Zhonasi ηuηɔ ki na fo wu na zhaa di jiregi. A wu xu ηεeri Tεhεε Baa Kile mu, a wu jo: «Xu ya pɔrɔ nε mu ηiifεεεε na.»

⁹ A Kile di Zhonasi pye: «Ta kajii wa mu mu mu wu luu yirige ke gbogo tirige ke kaa na ge?» A Zhonasi di Kile pye: «Uun! Kajii wa nε mu nε wu luu yirige fo na nɔ xu be na.»

¹⁰ A Tεhεε Baa Kile di jo: «Mu ya ta labye wa shishiin be pye ke tirige ke na kɔnhɔ k'i le wε, ga ki ηiηaara d'a jε mu ni. Piige ka ni k'a fin, na xhu piige ka ni.

¹¹ Wee tuun wu ni ηaha na mu di giin nε ganha bu ηuηɔ ηaari Ninive kugbɔɔ li na-ε wε? Lee lemu sipyii p'a ηeηe sipyii kabɔfonɔɔ xhuu nigin ni kelee shuun (120.000) na ge, pee piimu pu ηε wa ya wu kanige cε wolo wu kamεε ni-i ge, na fara yapɔrɔyɔ niηeηε be na.

* 4:8 Siwaga ki bye Kile-nɔhɔ ki na, lee l'a bi kafεεge ki pye k'a weri.

Macoo Kilɛ Jozaama pe pu wa wu Ja Yesu Kirisa kaa yu ge, Macoo wo nigama

Jɔgɔ wu jɛ Macoo wɛ?

Macoo bɛ wu bye Yesu wo tudunmɔɔ kɛ ni shuun wu ni. Girekii p'a Macoo we yiri (Macoo 9:9-13), Heburuu ma jo Levi (Marika 2:14; Luka 5:27, 29). Wee Egilizi w'a wii na wee w'a Macoo Kitabu wu ka.

Fanhafɛɛ wari shɔvɔɔ wu bye wii. Na Yesu yaha jɪnjɛ ke na wee tuun wu ni Yawutuu bi bye Oromɛ shɛɛn wo fanha ki nɔhɔ ni. Fanha ki bye kii Yawutuu p'a munaa pɛrɛmɛ kaan. Saan wu bi ma pii jaha bulo p'a munaa pɛrɛmɛ pu shuu Yawutuu pu mu. Tɛɛgɛɛ nɪjɛhɛjɛɛ funjɔ ni piimu jaha saan wu bi ma bulo ge, Yawutuu pu ma bye pii. Pee kaa jɛ ma dan Yawutuu pusamaa ni wɛ, bani p'a sɔɔ Oromɛ shɛɛn pu mu na kapyɛjɛɛ pyi pu mu. Pee fanhafɛɛ wari shɔvɛɛ pu p'a bi sipyii pu njmahana, na la faraa munaa pɛrɛmɛ pu bɛ na, kɔnhɔ pu bɛ di bye lafɛɛ. Yawutuu pu bi pee wii kɔnjɔ ke bɛɛri wo jurumu fɛɛ. Ga Yesu ya jɪnjɔ jaaari Macoo na, na wu yiri.

We Jozaama Kitabu we kakana jɪnjɔ

Macoo ya we Kitabu we fanha jɛhɛ Yawutuu shizhaa na. Wu sɛmɛ wu kaɲugbɔhɔ ki jɛ na: Yawutuu pu wo saan wu jɛ Yesu, wemu wo jɔmɛɛ Kilɛ tudunmɔɔ p'a lɔ ge.

Macoo ya Yesu kalaa wu taa tayereye kaguro: **1** Faabobɔnjɔ ki jɪnjɔ wo kalaa we (Macoo 5–7). **2** Yesu ya piimu tun pu shɛ Kilɛ saanra ti kaa jo ge (Macoo 10). **3** Fugba saanra ti wo talɛjɛɛ (Macoo 13). **4** Sipya jɪifɛɛɛ pyegana wu cebooloo n'a daa fɛɛ tɛ ni (Macoo 18). **5** Kalaapiire ti na jɔ Yesu cabaɲa caɲa sige sigegana lemu na ge (Macoo 24–25).

Jozaama Kitabu wu kafila jɪnjɔ

Macoo 1–2 Yesu Kirisa nɔhɔ tayirige ni wu se se keree.

* **1:5 Zhese:** Wee ninumɔ p'a byi Izayi.

Macoo 3:1–4:11 Yohana Batizelipye wo Kilɛ Jomɔ yɛɛ ni Yesu batizeli ni wu nɔwuuro.

Macoo 4:12–18:37 Yesu wo labye we Galile fiige ki ni.

Macoo 19–20 Yesu nigariwo Zheruzalɛmu ni.

Macoo 21–28 Yesu wo labye we Zheruzalɛmu ni. P'a wu she wà, na wu co, na wu gbo. A w'i ba jɛ.

*Yesu Kirisa nɔhɔ tayirige sɛmɛ
(Luka 3:23-38)*

¹ Yesu Kirisa nɔhɔ tayirige sɛmɛ w'a we. Yesu ya foro saannaa Dawuda shi ni, Dawuda d'a foro Ibirayima shi ni.

² Ibirayima w'a Ishaaga se.

Ishaaga di Yakuba se.

Yakuba di Zhuda ni wu ceboronamaa se.

³ Zhuda di Fɛɛsi ni Zara se, pu nu wu bye Tamari.

A Pɛɛzi di ɛsirɔmu se,

ɛsirɔmu di Arami se.

⁴ Arami di Aminadabi se.

Aminadabi di Nasɔn se.

Nasɔn di Salimɔ se.

⁵ Salimɔ di Bowazi se, wu nu wu bye Araxabi.

Bowazi di Obɛdi se, wu nu wu bye Wuruti.

Obɛdi di Zhese* se.

⁶ Zhese di saannaa Dawuda se.

Saannaa Dawuda di Solomani se, wee nu wu bi fɛnhɛ pye Uri shɔ.

⁷ Solomani di Orobowamu se.

Orobowamu di Abiya se.

Abiya di Azafu se.

⁸ Azafu di Zhozafati se.

Zhozafati di Zhoramu se.

Zhoramu di Oziyazi se.

⁹ Oziyazi di Zhowatamu se.

Zhowatamu di Akazi se.

Akazi di Ezekiyasi se.

¹⁰ Ezekiyasi di Manase se.

Manase di Amɔ se.

Amɔ di Zhoziyasi se.

¹¹ Zhoziyasi di Zhekoniya ni wu ceboronamaa se. Wee tuun wu ni a p'i Izirayɛli sipyii pu co na kari Babilɔni ni.

¹² Pee sipyii pu na co xə na kari Babiloni ni,

a Zhekoniya di Salaceli se.

Salaceli di Zorobabeli se.

¹³ Zorobabeli di Abiyudi se.

Abiyudi di Eliyakimu se.

Eliyakimu di Azəri se.

¹⁴ Azəri di Sadaki se.

Sadaki di Akimu se.

Akimu di Eliyudi se.

¹⁵ Eliyudi di Eleyazari se.

Eleyazari di Matan se.

Matan di Yakuba se.

¹⁶ Yakuba di Yusufu se.

A Yusufu di bye Mariyama poo we. Yesu we w'a yiri Kirisa ge, a Mariyama di wee se.

¹⁷ Shi wu segee ke ni shishεεε wu je Ibirayima ni Dawuda te ni. Lee kadugo na a shi wu segee ke ni shishεεε di bye Dawuda ni Izirayeli shεεn coduun wu te ni na kari Babiloni ni. A shi wu segee ke ni shishεεε di bye na lə wee tuun wu na na pa gbara Yesu seduun wu na.

Yesu Kirisa segana

(Luka 2:1-7)

¹⁸ Yesu Kirisa segana li le. Wu nu Mariyama wu bi bye Yusufu curə. Ga na pu yaha pu sanha binne ja we, a Fεfεεε Munaa sefεεε di digi Mariyama na, a w'i yere yacere na.

¹⁹ Wu curə Yusufu wu bye sipyitiime, wu funṅə bye wu Mariyama mege kyεεgi we. A w'i li kən wuyε funṅə ni na w'i tee curərə te kyεεgi ṅməhərə ni.

²⁰ Na Yusufu yaha ni kee fungəngə ki ni, a Kile wo mελεke wa di ba wuyε she wu na ṅmunəngə ni, na yi jo wu mu na: «Dawuda ja Yusufu, ma ganha bu fya Mariyama lenje na we, bani Fεfεεε Munaa sefεεε ni w'a yere yacere na.

²¹ Wu na ba funana se, m'a lee mege le Yesu, bani wu na ba wu sipyii pu shə pu jurumu wu na.»

²² Kee keree ki beeri ya pye mu, kənhə Kafə Kile bi yemu jo wu taatuunnə li wo Kile tudunmə wu ṅə ni ge, yee ṅə di fa na:

²³ «Li wii, doṅiṅε fuceri nacebaa na ba yere yacere na,

na funana se. Li mege na le na
«Emanuweli,»*

lee kóri je «Kile je wèe niṅε ni.»

²⁴ Ba Yusufu ya yiri ṅmunumə pu na we, na li pye na be ni Kafə wu mελεke wu wo kafilajo wu ni. A wu Mariyama furu pə.

²⁵ Ga pu ya pinne ja we, fo na she Mariyama pye w'a tigi wu funazhiire na. A Yusufu di pya wu mege le Yesu.

2

Wərəə cεvεε ya pa na yiri Kile-nəhə na

¹ Yesu ya se Zhude fiige ki ni, Betilehemu ni, saannaa Herədi canja ṅii ni. Wu nizexhəgə ki na, a wərəə cεvεε pii di ba na yiri Kile-nəhə na, na nə Zheruzalemu ni.

² A p'i yegenε pye na: «Yawutuu wo saan we w'a se nime ge, mii wu wa we? Wèe ya wu wərə ja, na wèe yaha Kile-nəhə ke na, na ba di ba wu pele.»

³ Ba saannaa Herədi ya yee logo we, a l'i wu ṅaha wə fo xuuni, na fara Zheruzalemu shεεn beeri na.

⁴ A Herədi di saraya ṅaha shəṅrivεε ṅṅəfεε, ni saliya karaməgələə pu beeri pinne, na pu yege na: «Kirisa wemu wu je Saan ni Izirayeli wo Shəvəə wu ge, mii wu d'a yaa na se we?»

⁵ A p'i wu ṅə shə na: «Zhude fiige ki ni Betilehemu kulo li ni, bani Kile tudunmə w'a li ka na:

⁶ «Mu Betilehemu we wu wa Zhude fiige ki ni ge,

mu wa Zhude fanha kulogoo ki beeri

nifεnhεfεnhεnε-ε de,

bani ṅṅəfəgbə wa na ba foro mu ni,

wee na ba wu shi Izirayeli wu naha.»*

⁷ Lee kadugo na a Herədi di wərəə cεvεε pu ṅməhə yiri, na pu yege xuuni, lee wərə li ṅaduun wu keree na.

⁸ Na xhə na pu tun kari Betilehemu ni, na jo: «Yi she le pubinne le sha xuuni. Yi bu she li ja, yi ba yi jo na mu, kənhə na be di she li pele.»

⁹ Ba wərəə cεvεε p'a saan wu jomə pu logo we, na gari. P'a wərə lemu ja na pu yaha Kile-nəhə ki na ge, a lee wərə l'i doru pu

* 1:23 Ezayi 7:14 * 2:6 Mishe 5:1-2

ɲaha na, fo na she nɔ pubinne li xuu wu ni, na yere wee xuu wu ɲɔɲɔ na.

¹⁰ Wɔrɔɔ cɛvɛɛ p'a lee wɔrɔ li ɲa tuun wemu ni ge, na funɲɔ taan xuuni.

¹¹ Ba p'a jé puga ki ni wɛ, na pubinne le, ni li nu Mariyama ɲa. A p'i nuguro sin, na pubinne li peɛ, na pu yereye ɲɔ mugi, na pubinne li kan sanni, ni pɛɛwa yaɲmuyɔ ya bɛ, yee ɲɛ nudanga yawurire, ni nudanga sɪnmɛ pemu ɲɛ na mire ge.

¹² Lee kadugo na, a Kilɛ di pu kaala ɲmunɔgɔ ni na pu ganha bu guri zhe Herɔdi yiri wɛ. A p'i gari pu fiige ni koo latii ni.

P'a paa kari ni Yesu ni Misira fiige ki ni

¹³ Wɔrɔɔ cɛvɛɛ pu nigaraga na a Kilɛ wo mɛɛkɛ wa di wuyɛ she Yusufu na ɲmunɔgɔ ni, na wu pye: «Yiri, m'a baa kari ni pya wu ni wu nu wu ni Misira ni, m'a she diin wà fo di ba she jo ni ma ni tuun wemu ni, bani Herɔdi na ba pya wu shaa di gbo.»

¹⁴ A Yusufu di yiri kee piinunɔ ki ni, na baa ni pya wu ni wu nu wu ni, na kari Misira ni.

¹⁵ A p'i she diin wà fo na she Herɔdi pye w'a xu. Kee keree k'a pye, kɔnhɔ Kafɔɔ Kilɛ ya jomɔ pemu jo wu tudunmɔ wu ɲɔ ni ge, pee ɲɔ di fa na: «Nɛ na ja wu yiri yeege Misira fiige ki ni.»*

P'a nɔhɔpiire ta gbo

¹⁶ Herɔdi ya li ɲa na wɔrɔɔ cɛvɛɛ p'a wu ɲɔ faanna ge, a wu luu di yiri xuuni. A wu sipyii tun kari na pu Betilehemu ni wu tɔan kulogoo ki funabiire ti bɛɛri gbo, temu ti ɲɛ ti yee sanha doro shuun tɔan wɛ ge, wɔrɔɔ cɛvɛɛ p'a tuun wemu she ge, na bɛ ni wee ni.

¹⁷ Wee tuun wu ni Kilɛ tudunmɔ Zheremi bi yemu jo ge, a yee ɲɔ di fa. Wu bi jo na:

¹⁸ «Sipyii ya mɛhɛɛ logo na foro Arama koomɔ pu ni:

Xugunɔɔ ni sipyaa.

Araseli w'a wu nɔhɔpiire yamɛhɛɛ suu.

Pu ya wu fɛhɛɛ ta kɔnhɔ wu luu di ɲɪɲɛ wɛ, bani p'a xu xɔ.»*

P'a kuri foro Misira ni

¹⁹ Herɔdi nixhugo na a Kilɛ wo mɛɛkɛ wa di wuyɛ she Yusufu na ɲmunɔgɔ ni, na wu yaha Misira fiige ki ni.

²⁰ A wee mɛɛkɛ wu jo: «Yiri m'a guri ni pya wu ni wu nu wu ni Izirayeli fiige ki ni, bani piimu pu bi pya wu shaa di gbo ge, pee ya xu.»

²¹ A Yusufu di yiri, na guri ni pya wu ni wu nu wu ni Izirayeli fiige ki ni.

²² W'a logo na Arikilasi w'a tiin wu to Herɔdi wu tateɛngɛ ki ni, na pye Zhude fiige ki saan ge, a Yusufu di fya wu ya sɔɔ na she wà wɛ. A Kilɛ di wu funɲɔ to ɲmunɔgɔ ni, na wu she Galile fiige ki ni.

²³ A wu she diin kulo la ni wà lemu mɛge ki ɲɛ na Nazareti ge, kɔnhɔ Kilɛ tudunmɔ pu bi yemu jo na Yesu na ba yiri Nazareti shɛn ge, yee ɲɔ di fa.

3

Yohana Batizelipye wo Kilɛ jomɔ yere

(Marika 1:1-8; Luka 3:1-18; Yohana 1:19-28)

¹ Ayiwa, caɲa ka Yohana Batizelipye ya kari siwaga ki ni, Zhude fiige ki ni, na she Kilɛ jomɔ pu yere li ɲɔ kɔn wà.

² Wu bi sipyii pu yeri na: «Yi daajɛɛ jo yi jurumu wu na, bani Kilɛ saanra* t'a tɛɛɲɛ.»

³ Yohana Batizelipye kaa Kilɛ tudunmɔ Ezayi bi byi na:

«Mujuu l'a fòro siwaga ki ni na:

«Yi Kafɔɔ wu koo li yàa!

Yi wu korogoo ki tii!»*

⁴ Fàya yemu yi bye Yohana na ge, yee bi yàa ni ɲɔhɔyɔ shiire ni, sɛɛge di ɲɛ wu yapɔgɔ. Kabeeye ni wegeye funɲɔ sɛɛɛ, yee yi bye wu ɲɔlige.

⁵ Zheruzalɛmu shɛɛn, ni Zhude fiige ki bɛɛri, ni Zhurudɛn Gba wu kabanugo kulogoo ki bɛɛri bi se Yohana yiri,

⁶ na yeree pu jurumu wu na, na puyɛ kaan Yohana mu wu na batizeni Zhurudɛn Gba lɔhɔ ki ni.

⁷ Ba Yohana ya li ɲa na Farizhɛɛn, ni Sadushɛɛn niɲɛhɛmɛɛ pu bi ma na puyɛ kaan wu mu wu na batizeni wɛ, a wu pu pye: «Yee matɔn nagoo piiri, jɔgɔ w'a yee

* **2:15** Oze 11:1   * **2:18** Zheremi 31:15   * **3:2 Kilɛ saanra:** Tee ninuuro ti ɲɛ fugba saanra te. Yawutuu pu bi gbara p'a Kilɛ mɛge yiri wɛ, lee wuu na Macoo ya li kani wu wo Jozaama pu ni na fugba saanra.   * **3:3** Ezayi 40:3

kaala na yee pu paa Kilε wo loyire nibana li naha na wε?

⁸ Kapyegeee kiimu k'a li shεε na y'a daajeŋε jo yi jurumu wu na ge, y'a kee pyi.

⁹ Yi ganha ba yi funyo koon ye na Ibirayima wu ŋε yee to wε. Bani n'a da yi jo yi mu, Kilε na já ye faakageeye ye ŋeri na pye Ibirayima nagoo.

¹⁰ Kacerege k'a lɔ na xɔ, di da tiye yi niye yi cere. Tige beeri ki ŋε ki ya nagoo nizaamaa pyi-i ge, kee na ba gɔn, na ki wá na ni.

¹¹ «Nε kunni w'a yee batizeni lɔhɔ ye ni. Lee w'a li shεε na y'a daajeŋε jo yi jurumu wu na. Ga wa w'a ma nε kadugo, wee fanha ya ŋεhe nε wogo na. Ali na wu tanhaya ye ye pyaa be wolo wu tɔɔyɔ na, nε yaa ni lee ni wε. Wee na ba yi batize Fεfεεε Munaa ni na ni.*»

¹² Wu shinma fɔ fɔ yaaga ki wa wu keŋε ni. Wu na ba sigiye yi fɔ na wolo shinmapya wu ni. Wu na ba shinmapya wu kemε, na wu le wu kpɔɔn ni. Ga wu na ba sigiye yi sɔrɔgo nafugibaaga ni.»

Yohana ya Yesu batize

(Marika 1:9-11; Luka 3:21-22)

¹³ Ayiwa, a Yesu di yiri Galile fiige ki ni na pa Zhuruden Gba wu ŋɔ na Yohana yiri, kɔnhɔ Yohana di ba wu be batize.

¹⁴ A Yohana di ganha na li shege, na jo: «Mu w'a yaa na nε batize goo, a m'i derεε na ma nε mu ya?»

¹⁵ A Yesu di wu pye: «Sɔɔ lee na, lee di bye mu nime, bani lee pyegana li funŋɔ ni w'a da Kilε wo ŋidaan wu pye.» A Yohana di sɔɔ, na wu batize.

¹⁶ Ba Yesu ya batize na xɔ wε, na foro lɔhɔ ki ni. Taapile ni a fugba wu ŋɔ di mugi. A Yesu di Kilε Munaa li ŋa li na diri na ma wu mu ba gbegbe shazhira ŋε wε, na ba do wu na.

¹⁷ A mujuu la di foro fugba wu ni na: «Nε ŋidaan Ja wu ŋε we, wu kaa l'a dan nε ni tehεnε baa.»

4

Shitaanni ya Yesu taanna wii

(Marika 1:12-13; Luka 4:1-13)

¹ Lee kadugo na a Fεfεεε Munaa di Yesu ŋaha co na kari siwaga ni, kɔnhɔ Shitaanni di shε wu taanna wii.

² A w'i suun le na ta cabyaa kelee shishεεε (40) ni nibiiye kelee shishεεε. Lee kadugo na, a xuugo di wu ta.

³ A Shitaanni di fulo wu na, na wu pye: «Ma bi ŋε Kilε wo Ja we, ye faakageeye ye pye na yi ŋeri buuri.»

⁴ A Yesu di wu ŋɔ shɔ na: «L'a ka Kilε Kafila wu ni na:

«Nɔ yalige ye wa sipya ŋɔ shaa wε,
ga fo jomɔ pemu beeri Kilε ya yu ge.»*»

⁵ Lee kadugo na a Shitaanni di gari ni wu ni Fεfεεε Kulo li ni, na shε wu yaha Kilε-peeŋε pugbɔhɔ ki ŋidii li ni,

⁶ na wu pye: «Ma bi ŋε Kilε wo Ja we, kɔn to ŋiŋε na. Bani l'a ka Kilε Kafila wu ni na: «Kilε na ma kaa jo wu melekeε pu mu,

pee na ma co pu keye ni,
kɔnhɔ ma tɔɔgɔ ganha bu guu
kagerεŋε yafiin na wε.»*»

⁷ A Yesu di wu pye: «L'a ka be sanha Kilε Kafila wu ni na:

«Ma ganha ma Kafɔɔ Kilε taanna wii wε.»*»

⁸ Lee kadugo na a Shitaanni di wu lɔ sanha na shε yaha faabobotɔɔngɔ ka fugba ni, na shε kɔŋɔ saanra ti beeri, ni ti nɔɔrɔ wu beeri shε wu na,

⁹ na wu pye: «Ma bu nuguro sin nε fεε ni, na nε pele, nε na ye beeri kan ma mu.»

¹⁰ Wee tuun wu ni a Yesu di wu pye: «Shε wà de, Shitaanni! Bani l'a ka Kilε Kafila wu ni na:

«M'a ma Kafɔɔ Kilε ye pele, ma da labye pyi
wee ye nigin mu.»*»

¹¹ Ayiwa, a Shitaanni di laha wu tãan, na gari, a melekeε pii di fulo wu na, na wu keree yàa.

Yesu ya wu labye wu ŋɔ kɔn Galile fiige ki ni

(Marika 1:14-15; Luka 3:14-15)

¹² Ba Yesu ya pa yi logo na Yohana ya le kaso ni wε, a w'i yiri wee xuu wu ni, na gari Galile fiige ki ni.

¹³ Ga wu ya ta tiin Nazareti kulo li ni wε, a wu shε diin Kaperinɔmɔ kulo li ni. Lee bye

* **3:11 Na batize Fεfεεε Munaa ni na ni:** Lee kóri wu ŋε na Fεfεεε Munaa le, ni na ki na ba wù pye fεεfεε. * **4:4**

Duterεnɔme 8:3 * **4:6** Zaburuu 91:11-12 * **4:7** Duterεnɔme 6:16 * **4:10** Duterεnɔme 6:13

Galile Gba wu ɲɔ ki na, Zabulɔn wo koomɔ pe ni Nɛfitali wo koomɔ pu ni.

¹⁴ Lee ya pye mu, kɔnhɔ Kilɛ tudunmɔɔ Ezayi bi yemu jo ge, yee ɲɔ di fa na:

¹⁵ «Zabulɔn wo koomɔ pe ni Nɛfitali wo koomɔ pu ni, pee pemu pu ɲɛ Galile Gba wu ɲɔ koomɔ pe, Zhurudɛn Gba wu kadugo yiri ge, shi watii shɛɛn ya ɲɛɛ Galile wemu wo koomɔ pu ni ge.

¹⁶ Sipyii piimu pu bi tiin nibiige ki ni ge, pee ya kpɛɛngɛ nigbɔhɔ ɲa. Piimu pu bi bye xu wo nibiige fiige ki ni ge, kpɛɛngɛ ya foro pee mu.»*

¹⁷ Wee tuun we ni Yesu ya Kilɛ Jozaama pu yɛɛ li ɲɔ kɔn na byi. Wu bi yu na: «Yi daajɛnɛ jo yi jurumu wu na, bani fugba saanra t'a tɛɛɲɛ.»

*Yesu ya fyashaa shishɛɛɛ yiri
(Marika 1:16-20; Luka 5:1-11)*

¹⁸ Caɲa ka, na Yesu yaha wu na ɲaari Galile Gba wu ɲɔ ki na, a wu fyashaa shuun ɲa, p'i ɲɛ cebooloo: Simɔ, wee wemu p'a byi na Pyɛɛri ge, ni wu ceborona Andire. Jɔ pu bi waa gba lɔhɔ ki ni.

¹⁹ A Yesu di pu pye: «Yi taha na fɛni, di yi pye sipyii shavɛɛ.»

²⁰ Taapile ni a p'i jɔlɔɔ pu yaha wà, na daha wu fɛni.

²¹ A wu she ɲaha na, na ceboronamaa shuun wa bɛ ɲa. Pee bye Zebede wo jalaa shuun: Yakuba ni Yohana. Pu wo jɔlɔɔ pee di bi jooli pu kɔrɔgɔ funɲɔ ni, ni pu to Zebede wu ni. A Yesu di pee bɛ yiri.

²² Taapile ni a pee bɛ di pu wo kɔrɔgɔ ki yaha wà ni pu to wu ni, na daha wu fɛni.

*Yesu ya sipyii kalaa, na yama fɛɛ cuunɲɔ
(Luka 6:17-19)*

²³ Yesu bi Galile fiige ki bɛɛri ɲaari, na kalaa kaan sipyii pu mu pu Kilɛ-pɛɛɲɛ piyɛyɛ yi ni. Wu bi fugba saanra ti wo Jozaama pu yu, na yama tuuyo yi bɛɛri xuu, na sipyii shuu pu fanhaxhɔɔɔ tuugo bɛɛri na.

²⁴ A Yesu mɛgɛ di Siiri fiige ki bɛɛri círi. A sipyii p'i ganha na yama fɛɛ pu bɛɛri tugoo na ma wu mu. Gban tuuyo bɛɛri yi bye pee yama fɛɛ pii ni: Jinaa bye pii ni, pii di ɲɛ

kirikirizaannaa fɛɛ, kabanuxuyo fɛɛ ɲɛ pu ni. A Yesu di pu bɛɛri cuunɲɔ.

²⁵ A sipyiɲɛɛmɛɛ di daha wu fɛni. Pee bi yiri Galile fiige ki ni, ni Dekapoli fiige ke, ni Zheruzalɛmu kulo le, ni Zhude fiige ke, ni Zhurudɛn Gba wu kadugo yiri.

5

Kilɛ Kafila yɛɛ lemu l'a pye faabobonɲɔ ki ɲunɲɔ ni ge

¹ Ayiwa, ba Yesu ya sipyiire ti ɲa wɛ, na dugi tiin faabobonɲɔ ki ɲunɲɔ ni. A wu wo kalaapiire t'i fulu wu na.

² A wu ɲɔ kɔn na pu kalaa na:

*Piike p'i ɲɛ duba nagoo pu wɛ?
(Luka 6:20-23)*

³ «Piimu p'a li cɛ na funmɔ fɛɛ pee ɲɛ Kilɛ shizhaa na ge, pee ɲɛ duba nagoo, bani pee wuuro ti ɲɛ fugba saanra te.

⁴ Piimu wo zɔlɔɔ p'a mɛɛɛ suu ge, pee ɲɛ duba nagoo. Bani pee logoo na ba ɲinɛ.

⁵ Piimu pu ɲɛ ni lotangaa ni ge, pee ɲɛ duba nagoo. Bani pee na ba ɲinɛ ki ta na pye cɛn.

⁶ Piimu p'a tiimɛ la pyi ba yalige ni logbaga ɲɛ-ɛ ge, pee ɲɛ duba nagoo.

Bani pee funyɔ na ba ɲinɛ.

⁷ Piimu p'a ɲunɲɔ ɲaari pusamaa na ge, pee ɲɛ duba nagoo.

Bani Kilɛ na ba ɲunɲɔ ɲaari pee na.

⁸ Piimu wo zɔlɔɔ pu ɲɛ fɛɛfɛɛ ge, pee ɲɛ duba nagoo.

Bani pee na ba Kilɛ ɲa.

⁹ Piimu p'a ɲaɲinɛ shaa k'i bye pu ni pu sipyii tɛ ni ge, pee ɲɛ duba nagoo.

Bani pee na ba yiri Kilɛ nagoo.

¹⁰ Kanhama ya nɔni piimu na Kilɛ wo ɲidaan bye funɲɔ ni ge, pee ɲɛ duba nagoo.

Bani pee wuuro ti ɲɛ fugba saanra te.

¹¹ «Sipyii ba yi shehɛɛ, na yi kana, na kakuunɲɔ tuuyo bɛɛri wo kafinɛyɛ teri yi na

* 4:16 Ezayi 8:23; 9:1-2

nε mεγε wuu na, wee tuun wu ni yi jε duba nagoo.

¹² Yi funyo yi taan fo xuuni, bani yi saraa w'a pεε fugba wu ni. Kile tudunmoo piimu p'a toro yee jaha na ge, mu p'a pee be kanha lee kanhagana li na.

*Ke konjo ke wo suumɔ ni ki kpεεnge
(Marika 9:50; Luka 14:34-35)*

¹³ «Yee pu jε ke konjo ke wo suumɔ. Ga suumɔ tipoomɔ bu foro pu ni, jaha na pu taan sanha wε? Pee suumɔ pe da jα yaaga be jɔ nige wε, fo na pu wα kpεεnge na sipyii tooyo ni p'a danhana.

¹⁴ Yee pu jε ke konjo ke wo kpεεnge. Kulo lemu l'a tenε faabobojo juno ni ge, lee ya jα ηmoh wε.

¹⁵ Wa shishiin ya sokinna leni m'a yaaga shigile wu juno ni wε. Ga yaaga ka juno ni ma ma wu taha, kɔnhɔ wu da kpεεnge yeege puga ki jεvεε pu bεeri mu.

¹⁶ Mu yee be wo kpεεnge k'a yaa na fɔro lee forogana li na sipyii pu mu, kɔnhɔ pu da yi wo kapyegεe nizaanaa ki jaa, pu da baraga tεri yi fugba To Kile wu na.

Yesu ya pa saliya wu jɔ fa

¹⁷ «Yi ganha ba giin na nε pa di ba saliya we, kelee Kile tudunmoo pu wo jomɔ pu gbo wε. Nε ta pa di ba yee gbo wε, ga nε pa di ba yi jɔ fa.

¹⁸ Can na n'a da yi jo yi mu, na fugba we ni jinε ke yaha, Kile wo saliya wu kamapile nifεnhεfεnhεnε be, kelee wu kamapile fuduunɔ nigin be wa da zhɔ do wε, fo na she keree ki bεeri nɔ ki tεhεnε na.

¹⁹ Lee wuu na sipyaa sipya w'a saliya wu jomεε nifεnhεfεnhεnε nigin be kyεεgi ge, na nugo na sipyii pu kalaa lee ni ge, weefoo na ba bye fugba saanra ti wo sipyii pu bεeri wo nifεnhεfεnhεnε. Ga sipya wemu ba saliya wu koo jaari, na sipyii pu kalaa lee ni, weefoo na ba bye fugba saanra ti wo sipyigbo wa.

²⁰ N'a da yi jo yi mu, yee bu bye yee di ya saliya karamogoloo pee, ni Farizhεen pu jα tiimε ni wε, yee da ba jε bada fugba saanra ti ni wε.

Kile wo loyire li keree

* 5:21 Ekizode 20:13; Dutεrεnɔmε 5:17

* 5:27 Ekizode 20:14; Dutεrεnɔmε 5:18

²¹ «Yee ya yi logo na l'a she wε sefelεε pu na na: «Ma ganha ga sipya gbo wε.»* Sipyaa sipya w'a wu sipyijii gbo ge, kiiri wu da gon ma na.

²² Ga nε kunni w'a da yi jo yi mu jo sipyaa sipya w'a luu yirige wu ceboro taan ge, kiiri ya yaa na kɔn weefoo na. Wemu bu wu ceboro pye na nahanaha wu jε wii, kiirikɔn kurunjo k'a yaa na kiiri kɔn weefoo na. Wemu bu wu ceboro pye na wu sicere foo, weefoo ya yaa na le Jahanεmε wo na ki ni.

²³ Lee wuu na, ma bu yiri, na saraga lo, na ma da zhe ki wolo gan Kile mu saraya yi tawologo ki ni. A ma funjo di do li na na kabebaana la m'a pye ma ceboro wa na.

²⁴ Ayiwa, m'a yaa na saraga ki yaha saraya yi tawologo ki ni, m'a guri, m'a fεnhε she be ni ma ceboro wu ni, m'a na kuri pa ma saraga ki wolo ma kan Kile mu.

²⁵ Sipya wa bu jaagi shan ma na kaa la na, na ma yiri kiirikɔn pu mu. La le mayε ni, m'a be ni wee kiiri kɔnjii wu ni na yi yaha koo li na, kɔnhɔ wu ganha bu she ma le kiirikɔn pu kenε ni, pee di ma kan gedii pu mu pu le kaso ni wε.

²⁶ Can na n'a da yi jo ma mu, ma bu jε wee kaso wu ni, ma da ga foro wα ni wari pile nigin be foo ni wε.

Dɔdɔɔɔ keree

²⁷ «Yee ya yi logo na l'a she na: «Ma ganha ga dɔdɔɔɔ pye wε.»*

²⁸ Ga nε kunni w'a da yi jo yi mu jo sipyaa sipya w'a cee wii, na wu la pye ge, weefoo ya dɔdɔɔɔ pye xɔ ni wee cee wu ni wu zɔ wu na.

²⁹ Ayiwa wee tuun wu ni, ma kanige jii le bu da lee na jε kapunjo di ma le jurumu ni, li wehεle wolo, m'a li wα taliige ni. M'a buun ma ceepuuro ti yatεnge nigin yε ni, lee ya porɔ ma mu ma ceepuuro ti bεeri ti jε Jahanεmε ni.

³⁰ Ma kanige kenε ke shiin bi jε kapunjo di ma le jurumu ni, ki kɔn wα taliige ni. M'a buun ma ceepuuro ti yatεnge nigin yε ni, lee ya porɔ ma mu ma ceepuuro ti bεeri ti jε Jahanεmε ni.

Gbaxɔɔrɔ keree
(Macoo 19:9; Marika 10:11-12; Luka 16:18)

31 «Y'a jo be sanha na: «Ná wemu ba da wu shɔ gbaga xɔ, wufɔɔ wu gbaxɔɔrɔ sɛmɛ yàa kan wu mu.»*

32 Ga ne kunni w'a da yi jo yi mu jo sipyaa sipya w'a wu shɔ gbaga xɔ, dɔdɔɔrɔ di ya ta pye kee gbaga ke wo kaxɔɔ ɲuɲɔ-ε ge, dɔdɔɔrɔ ni weefɔɔ ya cee wu le. Ná wemu be w'a ceforogo ka leɲε ge, dɔdɔɔrɔ wee be ya pye.

Yi ganha ba gari we

33 «Yee ya yi logo sanha na l'a she wèe sefɛlɛɛ pu na na: «Ma ganha ga kaaga kàa, m'a guri m'a kee kyɛɛgi we. Ga kaaga beeri m'a kàa Kafɔɔ ɲaha tàan ge, kee beeri ɲɔ fa fo ki tɛhɛnɛ.»*

34 Ga ne kunni w'a da yi jo yi mu jo yi ganha ba gari bada we. Yi ganha ba gari fugba we na we, bani wee ɲε Kile wo saanra koro le.

35 Yi ganha ba gari ɲiɲε ke na we, bani kee ɲε Kile wo tɔɔyɔ tatahana. Yi ganha ba gari Zheruzalɛmu kulo li na we, bani lee ɲε Saangbɔ wu wo kulo le.

36 Ma ganha ba gari mayε pyaa wo ɲuɲɔ ke be na we, bani ma da já ma ɲuzhige nigin we wa be fiinɲε kelee di ki wɔ we.

37 Yi sii jo ye «Uun» kelee «Ahayi». Ya bu fara yee na, Shitaanni ni yee ya foro.

Na kaa tɛgɛ pye ma sipyɲii na, lee ya yaa we
(Luka 6:28-30)

38 «Yee ya yi logo na l'a she na: «Nii li ɲε ɲii wo tɛgɛ, gaan di ɲε gaan wo tɛgɛ.»*

39 Ga ne kunni wa da yi jo yi mu jo wa shishiin ganha ga kakuunɔ taga kakuunɔ la foo tɔ we. Sipya wa bu kadaa ja ma kanige ɲibɛgɛ ni, ke ki be tagi wu mu.

40 Sipya wa ba giin wu ma yiri fanha mu, wu ma fadebire shɔ ma na, fadegbɔhɔ kiye pyaa be kan wu mu.

41 Fanhafɔɔ wa bu ma karamu na fo ma wu wo tuguro lɔ, m'a kilo nigin ɲaari ni ti ni, ti lɔ wu mu, m'a kiloo shuun ɲaari ni ti ni.

* 5:31 Duterenɔmɛ 24:1
19:18

* 5:33 Levitike 19:12; Duterenɔmɛ 23:21-23

* 5:38 Ekizode 21:24

* 5:43 Levitike

42 Wa bu yaaga ka ɲɛeri ma mu, wu kan. Wa ba foo shaa ma mu, ma ganha bu zhe lee ni we.

Yi pɛɛn pu taan yi mu
(Luka 6:27-28, 32-36)

43 «Yee ya tee yi logo na l'a she na: «Ma ɲii wu taan ma mu,»* m'a ma pɛn kɔ.

44 Ga ne kunni w'a da yi jo yi mu, yi pɛɛn pu taan yi mu! Piimu p'a taha yaha yi na na gana ge, y'a Kile ɲɛeri pee mu.

45 Yi To Kile we wu wa fugba we ni ge, kɔnhɔ yi ba bye wee wo nagoo. Bani wee ya wu wo caɲa ki yeege sipyikuunɔ ni sipyisaama beeri mu. W'a zanha shaan sipyitiime ni sipyitiibaaga beeri mu.

46 Yee ya taan sipyii piimu mu ge, yee bu daan ni pee ye ni, kuduun wekɛ y'i da da lee ni we? Ali ta lee ninunɔ be fanhafɛɛ wari shɔvɛɛ pu be wa byi we?

47 Yee ba yi cebooloo pu ye nigin shaari, kagbɔɔ li wa lere ya? Ta lee ninunɔ be Kile cɛbaalaa pu be wa byi we?

48 Yee kunni pu pye sipyii piimu ɲɔ ya fa ge, ma na jo ba yi fugba To Kile wu ɲɔ ya fa fagana lemu na we.

6

Yaaga kangana sipya mu

1 «Yi kasɛgɛ yaha yiyɛ na, yi wo Kile koo ɲara li ganha bu da bye na yiyɛ sheɛ ye sipyii na we. Yi ba lee pyi, yi da ba kuduun ta yi fugba To Kile wu mu we.

2 Ma ba da yaaga ka kan funmɔ fɛɛ mu, ma ganha ba maga wi mayɛ ɲahagbaa na we. Lee shuun shuun joveɛ pu wa byi Kile-pɛɛɲε piyɛye ye, ni kakuutoroyo yi ni, kɔnhɔ p'i da masɔɲɔ taa na yiri sipyii yiri. Can na n'a da yi jo yi mu jo pee ya pu wo kuduun wu ta na xɔ.

3 Ga ma ba da yaaga kan funmɔ fɛɛ mu, ma kanige keɲε ba kemu kaan, kamɛnɛ wogo ki ya yaa na kee cɛ we,

4 kɔnhɔ kee yakanga ke di bye ɲmɔhɔrɔ wogo. Lee bu bye mu, ma To wu w'a kanɲmɔhɔɲɔɔ ɲaa ge, wee na lee wo kuduun kan ma mu.

Neɛgɛ pyegana
(Luka 11:2-4)

5 «Yi ba Kile jɛɛri, yi ganha bu da bye shuun shuun jovee pii shi we. Pee wo jidaan wu jɛ mɛ na yeree na Kile jɛɛri Kile-pɛɛɛɛ piyɛɛ yi ni, ni kakuutoroyo yi ni, kɔnhɔ sipyii pu bɛɛri di da pu jaa. Can na n'a da yi jo yi mu jo pee ya pu wo kuduun wu ta na xɔ.

6 Ga ma ba da jɛɛɛɛ pye, jɛ ma puga, m'a gbura ki tɔ wá mayɛ na, m'a Kile jɛɛri. Ma To we w'a keree bɛɛri jaa ge, wee na lee wo kuduun kan ma mu.

7 Yi ba da Kile jɛɛri, yi ganha ba jɔɔɔ baa jomɔ yu, yi da guroo pee ninumɔ na y'a yu tɔɔɔɔɔ ni jɛɛɛɛ ni, ba Kile cɛbaalaa pii ya li pyi we. Pee wa ma giin na pee bu jomɔ pe jɛɛɛ, na pee jomɔ pe jɛɛɛ funɔɔ ni Kile w'a da pee wo jɛɛɛɛ ki shɔ.

8 Yi ganha bu da yiye yaha pee shi we! Bani yee mago wa yaɔmuyɔ yemu na ge, yee To w'a yee cɛ na ta yee sanha yi jɛɛri wu mu we.

9 Y'a Kile jɛɛri mume:

«Wèe To Kile, mu wemu wu wa fugba we ni ge,

Mu mɛge ki pye fɛɛfɛɛ.

10 Ma saanra ti pa.

Ma jidaan w'a byi jɔɔɔ ke na, Ma na jo ba w'a byi pyegana lemu na fugba we ni we.

11 Wù nɔɔɔ jɔɔɔge kan wù mu.

12 M'a wù kakuuyo yi yafa wù mu, ba wèe bɛ ya wù sipyii wo kakuuyo yi yafani pu mu we; p'a yemu pyi wù na ge.

13 Ma ganha bu wù yaha wù jɛ nɔɔwuro ni we,
ga m'a wù tanha Shitaanni na.

[Bani saanra te, ni sefɛɛɛ te,
ni nɔɔɔ we, yee bɛɛri jɛ Mu woyo tɛɛɛ baa.
Amiina.]

14 «Yi ba sipyii pusamaa wo kakuuyo yi yafani pu mu, yi fugba To wu na ba yi bɛ wo kakuuyo yi yafa yi mu.

15 Ga yi bu bye yi ya sipyii pusamaa wo kakuuyo yi yafani pu mu we, yi To Kile wu da ba yi bɛ wo kakuuyo yi yafa yi mu we.

Suun legana

16 «Yi ba da suun le tuun wemu ni, yi ganha bu yi jahaya tanha, ba shuun shuun jovee pii ya li pyi pyegana lemu na we. Pee

wa ma pu wo jahaya yi tanha, kɔnhɔ wa bɛɛri bu pu ja, wufɔɔ di li cɛ na suun p'a le. Can na n'a da yi jo yi mu, pee ya pu wo kuduun wu ta na xɔ.

17 Ga ma ba da suun le, ma jaha ki je, m'a lasikoli fara ma jɔɔɔ ki na,

18 kɔnhɔ sipyii ganha bu li cɛ na suun m'a le we, fo ma To Kile wu ye, wee wemu w'a ma funɔɔ cɛ ge. Ma To Kile wu w'a kaɔmɔhɔɔ ki jaa ge, wee na lee wo kuduun kan ma mu.

Naafuu tayanja nijɛɛ (Luka 12:33-34)

19 «Yi ganha ba naafuu faari da yeri naha yiye mu ke kɔɔ ke na we. Fyɛɛɛɛ ni tatɔn ya wu kyɛɛgi, nagaalaa bɛ di gbura ya kyɛɛgi na jin, na yuli.

20 Ga y'a naafuu faari y'a yeri yiye mu fugba wu ni. Fyɛɛɛɛ ni tatɔn wa wà di wu kyɛɛgi we, nagaalaa bɛ di wa wà wu gbura kyɛɛgi jɛ, wu wu yu we.

21 Bani xuu wemu ni ma naafuu wa ge, wà ma zɔ wu bɛ funzhaga wa.

Ceepuuro kpɛɛngɛ (Luka 11:34-36)

22 «Sipya jɔɔ ki jɛ wu ceepuuro sokinna. Ma jɔɔ ki bu jɔɔ, ma ceepuuro ti bɛɛri na ba bye kpɛɛngɛ ni.

23 Ga ma jɔɔ ki bu bye ki ya jɔ we, ma ceepuuro ti bɛɛri t'a da bye nibiige ni. Ayiwa, kpɛɛngɛ ke ki jɛ mu ni ge, piige bu jɛ kee ni, kee na jɛri nibiicogonɔ dɛ!

Kile keree ni naafuu keree (Luka 16:13)

24 «Sipya wa shishiin da já da kapyɛɛɛ pyi jɔɔɔfɛɛ shuun mu we. Bani wa na ben wu mu, wa na daan wu mu, kelee wu nɔɔɔ wa na, wu laraga kɔn we wu na. Yee da já da kapyɛɛɛ pyi Kile mu, yi da ki pyi naafuu bɛ mu we.

Yi Kile pye yi tadanja (Luka 12:22-31)

25 «Lee wuu na n'a da yi jo yi mu, yi ganha ba yi funyɔ shaa ni yi jɔshaga ni na jaha y'a da li, kelee jaha y'a da gbuu we. Yi ganha ba yi funyɔ shaa ni yi cére fàya ni, na jaha y'a da leni we. Ta munaa ya ye yalige na, ceepuuro bɛ d'a ye cére fàya na we?

26 Yi shazhεεε te wii fugba we ni. Ti wa yemε nuri wε, t'i wa shinma koon wε, t'i wa shinma kemεε na yeri kpongoo ni wε. Ga yee fugba To wu ti no shaa. Ta yee ya ye shazhεεε na na kanha wε?

27 Jogo wu wa yee ni, wemu na ja ali jεεε be fara wuyε pyaa shi wu na ni funzhaga ni wε?

28 Naha na y'i yi funyo shaa ni yi cere fal-eye kaa ni wε? Yi sige yaweye yi fyengana li wii, y'a fyεεnrε nizaara temu pyi ge! Yi wa kapyenεε pyi wε, y'i wa faya shin wε!

29 Ga n'a da yi jo yi mu, ali saannaa Solomani ni wu naafuu wu beeri ni, wu fana ka ya ke yawege ke ka fyεnrε nigin be xo saana ni wε.

30 Na ke ki wa sige ki ni njaa, na ta na di da ba kee sorogo niga na ge. Ni Kile ya kee noho toni lee togana li na, ta wu da ba yee noho to xuuni na ye kee na wε? Yee n'a daa w'a cere de!

31 Lee wuu na yi ganha ba yi funyo shaa na: «Naha weε da da li wε?» kelee «Naha weε da da gbuu wε?» kelee «Naha weε di da da leni wu faya wε?»

32 Kile cεbaalaa p'a ye yanmuyo ye beeri shaa. Yee fugba To wu kunni ya li ce na yee mago wa ye yanmuyo ye na.

33 Yi fenhe ya Kile wo saanra te ni wu wo tiime pe shaa. Lee kadugo na Kile na ye yanmuyo ye beeri kan yi mu, na la taha yi na.

34 Yi ganha ba yi funyo shaa ni niga kaa ni wε! Yi niga keree yaha niga kenε ni! Cana beeri ki ne ni ki nuno conromo ni.

7

*Yi ganha ba yiyε jaagi wε!
(Luka 6:37-38, 41-42)*

1 «Yi ganha ba pusamaa jaagi wε! Konho yi be ganha bu ba jaagi wε.

2 Bani jaagigana lemu na yee wa sipyii pusamaa jaagi ge, lee jaagigana le na yee be wa da ba jaagi. Yaaga kemu ni yee wa sipyii pu wo daanna wu pyi ge, kee yaaga ke ninuno ni yeeye pyaa be wo daanna wa da ba bye.

3 Kagaanra le li wa mu ceboro wu nii ni ge, naha na mu di lee wii, na ta puga tinbara di ne muyε pyaa nii ni, mu di ya lee jaa-i wε?

4 Kelee dii mu di da ja ma ceboro pye: «Yere di kagaanra le wolo ma nii li ni!» na ta puga tinbara di ne mu wuu li ni wε?

5 Shuun shuun jovo de, fenhe puga tinbara le wolo mayε pyaa nii le ni. Lee bu bye ma na ja na xuuni, na kagaanra li wolo ma ceboro wu nii li ni.

6 «Yi ganha ba feεεε yanmuyo waa puun mu wε! Konho pu ganha bu da nmahana neri yi feni p'i yi sheengi sheengi wε. Yi ganha ba yi peewa kuun waa shaalaa mu wε! Konho pu ganha bu da wu tanhana tanhana wε.

*Y'a Kile neri
(Luka 11:9-13)*

7 «Y'a neri, yi na da daa. Y'a zhaa, yi na da jaa. Y'a gbura ki kuuni, gbura ki na da muri yi mu.

8 Bani sipyaa sipya w'a nerege pyi ge, wee na da daa. Wemu w'a zhaa ge, wee na da jaa. Wemu w'a gbura ki kuuni ge, gbura ki na da muri weefoo mu.

9 Yee wa beeri ja w'a buuri neri wu mu ge, jogo wu wa yee ni wemu na kagerenε kan wu ja wu mu buuri wu wege ni wε?

10 Kelee ja wu bu fya neri wu mu, w'i wo kan wu mu fya wu wege ni wε?

11 Wee tuun wu ni, yee piimu p'a kolo ge, yee bi yasaaya kangana ce mu yi nagoo pu mu. Ayiwa, ta yee fugba To wu da ba yasaaya kan fo xuuni yi neri pu mu wε?

12 Yi funyo wa sipyii p'a keree kiimu beeri pyi yi mu ge, y'a kee shi pyi pu be mu, bani wee wu ne Kile tudunmoo Musa wo saliya we ni Kile tudunmoo pii wo kalaa we.

*Kunoo nifenhefenhene li wo keree
(Luka 13:24)*

13 «Y'a jin kunoo nifenhefenhene li ni. Bani koo lemu l'a kari kakara ti wo xuu wu ni ge, lee ya pele, li tajege ki be d'a pele. Sipyinehemεε p'a se lee koo le ni.

14 Ga koo lemu l'a kari ni sicuumo pu ni ge, lee koo l'a cere, li tajege ki be d'a cere. Sipyii piimu p'a jin lee ni ge, pee ya nehe wε.

*Ki yaseye feni p'a tige ceni
(Luka 6:43-44)*

15 «Piimu p'a puyε faanna na Kile tudunmoo pee ne ge, y'a yiyε kaseri pee na! Pu ma ma yee mu ba dubyaa ne wε, ga p'i ne yacoyo.

16 Pu kapyegeee ki na y'a da ba pu ce. Ta ezezen nile ya daa me xhuyo tige na? Kelee ta nitoronjo na da xhutonyo tige na?

17 Tige kemu ya no ge, yaseye nizaaya k'a byi; tikuunjo be di yaseye niguuyo pyi.

18 Tisaanja da ga ja yaseye niguuyo pye we; tikuunjo be di wa da ga ja yaseye nizaaya pye we.

19 Tige beeri ki ne ki ya nagoo nizaamaa pyi-i ge, kee na ba gon, na ki wa na ni.

20 Lee cegana li na yee da ba tudunmo kafinejuu pu ce pu kapyegeee ki na.

*Piimu pu da ba je Kile wo saanra ti ni ge
(Luka 13:25-27)*

21 «Sipyii piimu beeri p'a ne pyi: «Kafoo, Kafoo» ge, pee beeri wa da ba je fugba saanra ti ni-i de, fo piimu ye p'a ne fugba To wu wo nidaan wu pyi ge.

22 Kiiri wu cagongjo sipyinehemee na ba yu na: «Kafoo, Kafoo, ta wee ya keree nibanjaa jo mu mege na, na jinaa kori yeege yama fee ni, na kakanhaana nihinene pye mu mege na we?»

23 Wee tuun wu ni ne ma li she pu na jo: «Ne yee ce bada we. Yee kakuubyii piiri, yi laha na taan de!»

*Puga nahashanma p'a jateni xuuni
(Luka 6:47-49)*

24 «Lee wuu na, sipyaa sipya w'a ne jomjo pu nuri, na pu koo jaari ge, weefoo ya foro na fungongjo foo wa feni, wemu ya wu puga yerenje faaya junjo ni ge.

25 A zangbaho di ba ni kafegbaho ni, a gbalaa p'i ni fo na golo wo. Ga lee la shishiin ya ja ke puga ke shan we, bani faaya na ki naho ya tenje.

26 Ga sipyaa sipya ba ne jomjo pu nuri, wufoo di ya pu koo jaari we, weefoo ya foro fungongjo baa foo wa feni, wemu ya wu wo puga yerenje gbazhenhe junjo ni ge.

27 A zangbaho di ba ni kafegbaho ni. A gbalaa p'i ni fo na golo wo. A kee puga k'i gurulo. A ki togana di golo.»

Yesu wo fanha ki keree

28 Ayiwa, ba Yesu ya wee kalaa wu kan xo we, a wu kalaa wu kangana l'i sipyire ti naha wo xuuni,

29 bani wu wo we, ni pu wo saliya karamogoo pu wo wu bye ninumo we. Wu wo kalaa wu bi byi ni sefeere ni.

8

*Yesu ya togo foo wa cuunjo
(Marika 1:40-45; Luka 5:12-16)*

1 Ayiwa, ba Yesu ya tigi faabobonjo ki na we, a sipyire nihinene di daha wu feni.

2 Wee tuun wu ni a togo foo wa di fulo wu na, na nuguro sin wu fee ni, na wu pye: «Kafoo, mu bu soo, go mu na ja ne cuunjo.»

3 A Yesu di wu kenje yeege, na gbom wu na, na jo: «Ne soo mu wu cuunjo!» Taapile ni a togo k'i xho, a wu bye feefe.

4 Lee kadugo na a Yesu di wu pye: «Kasege yaha maye na, ma ganha bu ye naha jo wa shishiin be mu we. Ga she maye she saraya naha shonrivoo wu na. Musa ya saraga kemu kaa jo ge, m'a kee wolo. Kee na ba li she na m'a cuunjo.»

*Sarasii junfofo wa wo kapyebye ya cuunjo
(Luka 7:1-10)*

5 Ayiwa, ba Yesu ya je Kaperinomo kulo li ni we, a sarasii junfofo wa di fulo wu na, na wu jeri na:

6 «Kafoo, ne kapyebye wu nizinnee ki ne puga. Wu kabanuyo shuun wu beeri w'a xu. Kanhama pu ne wu junjo ni fo pu nigho.»

7 A Yesu di wu pye: «N'a da zhe wu cuunjo.»

8 Ga, a wee sarasii junfofo wu jo: «Kafoo, ne yaa mu wu je ne puga we. Ga jomee nigin ye jo, lee na ne wo kapyebye wu cuunjo.

9 Bani junfofe pii wo fanha naho ni ne ne, sarasii pii di ne ne be mu. Ne bu wee wa pye: «She!» W'a gari. Ne bu wa be pye: «Pa!» Wee be na ba. Ne bu na kapyebye wu pye: «Le pye!» W'a lee pye.»

10 Ba Yesu ya pee jomjo pu logo we, a lee di wu fo. Sipyii piimu p'a taha wu feni ge, a wu pee pye: «Can na n'a da yi jo yi mu, ne sanha we wo n'a daa wu tuugo ja sipya wa shishiin mu Izirayeli fiige ki ni we.

11 N'a da yi jo yi mu sanha jo sipyinehemee na ba ba na yiri Kile-naho ni camutomjo ni. Pee ni Ibirayima ni Ishaaga ni Yakuba ye na ba binne diin, na li fugba saanra ti ni.

12 Ga fugba saanra ti mεε ya taha piimu na ge, pee na ba wá kπεεngε na nibiige ki ni. Pee na ba mεhεε suu wà, na ganhaa kuri.»

13 Lee kadugo na a Yesu di sàrsii jυηɔfɔ wu pye: «Ta se puga! Lemu m'a sha ge, lee li pye ma mu na saha ni ma n'a daa wu ni.» A wu kapyebye wu juuηɔ lee taapile li ni.

*Yesu ya yama fεε nijehemεε cuuηɔ
(Marika 1:29-34; Luka 4:38-41)*

14 A Yesu di gari Pyεeri kaban, na she Pyεeri yafezhɔ wu ta w'a sinne ceefuuro kenε ni.

15 A Yesu di gbɔn wu kenε na, a ceefuuro t'i wu yaha. A wu yiri, na wu keree yaa.

16 Ba yakonɔ k'a pa nɔ wε, a sipyii p'i ganha na ma Yesu mu ni sipyii nijehemεε ni, jinaa jε piimu ni ge. A wu pee jinaa pu kəri yeege pee sipyii pii ni juu nigin na, na yama fεε pu bεeri cuuηɔ.

17 Lee funηɔ ni Kilε tudunmɔɔ Ezayi bi jomɔ pemu jo ge, a pee jɔ di fa na: «W'a jυηɔ le wèe wo fanhaxhɔɔrɔ ti tàan, ni wèe wo yama pu ni.»*

*Piimu p'a bi giin p'i daha Yesu feni ge
(Luka 9:57-62)*

18 Ba Yesu ya sipyiire ti ja t'a pa wu kuuri wε, a wu wu kalaapiire ti pye: «Wù she gba wu kadugo.»

19 A saliya karamɔɔ wa di fulo Yesu na, na wu pye: «Wù karamɔɔ, xuu bεeri ni m'a se ge, nε na daha ma feni.»

20 A Yesu di wu pye: «Sige puun wa ni wejeye ni, fugba shazhεεε di jε ni shiire ni. Ga tashongɔ wa Sipya Ja wu mu kemu jε wuyε pyaa wogo wε.»

21 A wu kalaapiire la bε di wu pye: «Kafɔɔ, na yaha di ba fεnhε na to wu le.»

22 A Yesu di wee pye: «Xuu pu yaha sipyixuyo ye mu yee di da pee leni, m'a daha na feni!»

*Yesu ya kafεεgbɔhɔ ka yereηε
(Marika 4:35-41; Luka 8:22-25)*

23 Lee kadugo na a Yesu ni wu kalaapiire t'i jé kari kɔrɔɔ ka ni.

24 Taapile ni a kafεεgbɔhɔ ka di yiri lɔhɔ ki jυηɔ ni fo na lokuruyo pye yi na zhaa di kɔrɔɔ ki tɔ. Lee bi Yesu ta wu na ηmunɔɔ.

* 8:17 Ezayi 53:4

25 A wu kalaapiire t'i fulo wu na, na wu jε, na wu pye: «Kafɔɔ, wù na da gori lɔhɔ ni, yiri m'a wù jυηɔ wolo!»

26 A Yesu di pu pye: «Naha na yee di fyagi mε wε? Yee n'a daa w'a cèε dε!» Wee tuun wu ni a wu yiri, na sεε kafεεge ke ni lokuruyo yi na, a tunmɔ pu bεeri di yere.

27 A lee di bye pii sipyii pii mu kakanhana, a p'i jo: «We ná we di jε sipya weke tuugo, fo kafεεge ni lɔhɔ bε na wu jomεε coni wε?»

*Yesu ya jinaa kəri yeege namaa shuun wa ni
(Marika 5:1-20; Luka 8:26-39)*

28 Ayiwa, ba Yesu ya nɔ gba wu kadugo yiri, Gadara fiige ki ni wε, a namaa shuun wa di foro faya yi ni, na ba wu jυηɔ círi. Jinaa pu bye pee ni. Pu bi sii kolo kolo fo na koo li pye sipya bε ya gbara w'a doroo li ni nige wε.

29 A p'i jɔ kɔn na xhuulo, na yu: «Naha mu di zhaa wèe feni wε, Kilε Ja we? Kanhama m'a pa di ba zhan wù jυηɔ ni, na ta pu tuun di sanha nɔ-ε ya?»

30 Lee bi shaagbaga nijenε ka ta ki na naha wà taliige ni.

31 A jinaa p'i Yesu jεeri na: «Ma bu wù kəri, ma di wù yaha wù she jé pii shaalaa pii ni.»

32 A Yesu di jo: «Y'a se!» A p'i foro namaa shuun wu ni, na she jé shaalaa pu ni. A kee shaagbaga ki bεeri di gburogi, na digi yaηa gologoloyo yi ni, na she jé gba lɔhɔ ki ni, na xhu wà.

33 A pee shaanahamaa p'i baa kari kanha ki ni, na she yi bεeri paari. Lemu l'a bi pye pii jinaa sipyii shuun we na ge, a p'i yee bε naha jo.

34 Wee tuun wu ni, a kulo li shεen pu bεeri di foro, na she Yesu jυηɔ círi. Ba p'a wu ja wε, na wu kemε jεeri na wu foro pu wo fiige ki ni.

9

Yesu ya ná kabanuxuyo shuun fɔɔ wa cuuηɔ

(Marika 2:1-12; Luka 5:17-26)

1 Wee tuun wu ni a Yesu di kɔrɔɔ ka lɔ, na guri gba wu kɔn sanha, na ba wuyε pyaa wo kulo li ni.

² A sipyii pii di ba wu mu ni ná kabanuxuyo shuun fɔɔ wa ni yasinnεε ka na. Ba Yesu ya pee wo n'a daa wu ja wε, na ná kabanuxuyo shuun fɔɔ wu pye: «Na ja, lowaa le mayε ni, ma jurumu w'a yafa ma mu.»

³ Wee tuun wu ni a saliya karamɔgɔɔ pii di ganha na yu puyε funyɔ ni na: «Kilε mεε we ya gyεegi mε.»

⁴ Yemu p'a bi yu puyε funyɔ ni ge, a Yesu di yee cε, na pu pye: «Naha na ke fungɔnkuunɔ ke d'a tigi yee funyɔ ni wε?»

⁵ Na jo: «Ma jurumu w'a yafa ma mu.» kelee na jo: «Yiri, ma da jaari!» Lεε l'a faha wε?»

⁶ Ga kɔnhɔ y'i li cε na se wa Sipya Ja wu ni w'a sipyii pu wo jurumu wu yafani pu mu jinε ki na.» A wu kabanuxuyo shuun fɔɔ wu pye: «Yiri, m'a ma yasinnεε ki lɔ, ma da se puga!»

⁷ A wu yiri, na gari puga.

⁸ Ba sipyiiire t'a lee ja wε, na fya. A p'i baraga taha Kilε na tee sefεεε ti tuugo gan wuu na sipyii mu.

*Yesu ya Macoo yiri
(Marika 2:13-17; Luka 5:27-32)*

⁹ A Yesu di laha wee xuu wu ni, na gari. Wu nigariwo, a wu ná wa nidεεnge ja fanhafεε pu wari wu tashɔgɔ ki ni, wu mεε di jε na Macoo. A wu wee pye: «Taha na feni.» A Macoo di yiri, na daha wu feni.

¹⁰ Caɔa ka a Yesu di ba gari Macoo kaban. Na wu yaha wu na li. A fanhafεε wari shɔvεε ni jurumupyii niɔhεmεε piitiilee bε di shε binne na li ni wu ni, na fara wu kalaapiire ti bε na.

¹¹ Ba Farizhεεn p'a lee ja wε, na ganha na Yesu wo kalaapiire ti pyi: «Naha na yee wo karamɔgɔ w'i li ni fanhafεε wari shɔvεε, ni jurumupyii piitiilee bε ni wε?»

¹² Ba Yesu ya yee logo wε, na jo: «Sicuumɔ fεε mago jε wεrε fɔɔ na wε, fo yama fεε.

¹³ Yi shε yi funyɔ sha ni pe jomɔ pe kɔri ni na: «Y'a juɔɔ jaari yiyε na, nε Kilε wa lee feni na toro saraya tãan.» Bani sipyii piimu p'a tii ge, nε ta pa di ba pee yiri wε, fo jurumupyii.»

*Kalaa nivomɔ ni kalaa nilε keree
(Marika 2:18-22; Luka 5:33-39)*

¹⁴ Lee kadugo na a Yohana Batizelipye wo kalaapiire t'i fulo Yesu na, na wu yege na: «Naha na wè ni Farizhεεn di suun leni, na ta mu wo kalaapiire t'i ya leni-i wε?»

¹⁵ A Yesu di pu jɔ shɔ na: «Cenabun poo* kaafεε na já jahaya tanha na pu ni cenabun poo wu yaha shiizhan ya? Bada! Ga caɔa ka wa ma, cenabun poo wu na ba shɔ pu na, p'a ganha na suun leni wee tuun wu ni.

¹⁶ «Sipya wa shishiin da ga favonɔ tara falεε na wε. Lee bu bye, favonɔ li na falεε ki kile zhεengi, kee tashεengeɔ ki na bεε.

¹⁷ Duvεn nivomɔ bε di ya leni foroyo nilεyε ni wε. Lee bu bye bε, foroyo yi na zhεengi, duvεn wu na wo, foroyo yi bε na gyεegi. Ga foroyo nivoyo ni duvεn nivomɔ ya leni. Lee bu bye, ma da buun ka shishiin ni wε.»

*Yesuya cee wa cuunɔ, na jahagbaafɔɔ wa wo poro nixhugo jε
(Marika 5:21-43; Luka 8:40-56)*

¹⁸ Na Yesu yaha pee jomɔ pu na, a Yawutu wo jahagbaa fɔɔ wa di ba nuguro sin wu fεε ni, na wu pye: «Nε poro fuceεε l'a xu nime nime. Ga pa ma keɔe taha wu na, wu na jε.»

¹⁹ A Yesu ni wu kalaapiire t'i yiri, na binne kari ni wu ni.

²⁰ Lee bi cee wa bε ta w'a yee kε ni shuun ta shishan na woni wu feni. A wee cee w'i ba Yesu kadugo yiri, na ba gbɔn wu fadegeɔe na.

²¹ Wee cee wu bi yi yu wuyε funyɔ ni na: «Nε bu sii já ta kpɔn yε wu fadenε ke na, nε na juunɔ.»

²² A Yesu di ηmahana jeri, na wee cee wu ja, na wu pye: «Na poro, lowaa le mayε ni, ma n'a daa w'a ma cuunɔ.» Taapile ni a cee wu juunɔ.

²³ Ba Yesu ya nɔ wee jahagbaa fɔɔ wu kaban na faanwii pu ja, na sipyiiire ti bε ta tunmɔ pu na wε,

²⁴ a w'i jo: «Yi yiri foro, bani pya wu ya ta xu wε, ga w'a ηmunɔ.» A p'i ganha na wu la wo.

²⁵ Ba sipyiiire t'a foro wε, a Yesu di jé puga ki ni, na pya wu co wu keɔe ke na, a pya w'i yiri.

* 9:15 Yohana 3:29

26 A lee kaa l'i jaaga na kee fiige ki bæeri círi.

Yesu ya fyenmæe shuun wa j̄ni mugi

27 A Yesu di ȳiri wee xuu wu ni, na gari. A fyenmæe shuun wa di daha wu na, na sele, na yu: «Dawuda Ja, j̄n̄ɔ̄ jaari w̄u na.»

28 Ba w'a n̄ɔ̄ puga wε, a fyenmæe p'i fulo wu na. A wu pu yege na: «Yee ya dà li na na nε na já yee j̄ni ki mugi ya?» A p'i jo: «Uun, Kaf̄ɔ̄.»

29 Wee tuun wu ni a Yesu di gb̄ɔn pu j̄ni ki na, na pu pye: «Lemu y'a zhaa ge, li pye yi mu na saha ni yi wo n'a daa wu ni.»

30 A pu j̄ni k'i mugi. A Yesu di yi jo waha pu mu na: «Yi ganha bu sipya wa shishiin yaha wu le cε wε!»

31 Ga, a p'i gari, na she ganha na Yesu kaa yu kee fiige ki bæeri ni.

Yesu wo fanha ki ya ta ȳiri Shitaanni ȳiri wε

32 Ba Yesu ya pa foro wà na gaan̄i wε, a sipyii pii di ba wu mu ni ná wa ni, jina wu bye wu ni. Wee bi wu pye bobo.

33 A Yesu di wee jina wu k̄ari, a ná wu já na yu. A l'i bye kakanhana sipyiiire ti bæeri mu. A p'i ganha na yu na: «Le kaa le la tuugo sanha bye ja Izirayeli fiige ki ni bada wε!»

34 Ga, a Farizh̄en pu kunni di ganha na yu na: «Jinaa j̄n̄ɔ̄f̄ɔ̄ fanha ni, w'a jinaa pu k̄ari.»

Sipyiire ti j̄naara ya jé Yesu ni

35 Yesu bi jaari kulogoo ki bæeri ni: kugb̄ɔ̄ɔ̄ fara kupiire na, na sipyiiire ti kalaa pu Kile-p̄ēn̄ɔ̄ piȳēȳē yi ni. Wu bi fugba saanra ti Jozaama pu ȳēr̄ē li pyi, na sipyii pu wo yama tuuyo yi bæeri xuu, ni pu fanhaxh̄ɔ̄r̄ɔ̄ ti bæeri.

36 Ba w'a sipyiiire ti ja wε, a pu j̄naara di jé wu ni. Bani sipyiiire ti bi sii kanha, sam̄ɔ̄h̄ɔ̄r̄ɔ̄ bε di j̄n̄ē pu ni wε, ba nahav̄ɔ̄ baa dubyaa j̄n̄ē wε.

37 Ayiwa, a wu wu kalaapiire ti pye: «Shinma niḡɔnbaama w'a j̄n̄h̄ē, ga kapye-byii pu d'a c̄ēr̄ē.

38 Lee wuu na, yi shinma wu kaf̄ɔ̄ wu j̄n̄ēri na wu kapyebyii pii bε tun sanha, p'i she wu shinma wu k̄ɔn.»

10

Yesu kalaapiire kε ni shuun we (Marika 3:13-19; Luka 6:12-26)

1 Lee kadugo na a Yesu di wu kalaapiire kε ni shuun wu yiri, na fanha kan pu mu p'a jinaa k̄ari p'a yeege sipyii ni, p'i da yama tuuyo bæeri xuu, ni fanhaxh̄ɔ̄r̄ɔ̄ ti bæeri.

2 Pee Tudunm̄ɔ̄ kε ni shuun wu m̄ēȳē yi wa ye: Nizhiime wu j̄n̄ē Sim̄ɔ̄ p'i wu pyi na Pȳēri, ni wu ceborona Andire. Zebede jalaa shuun: Yakuba ni Yohana.

3 Filipe ni Batelemi; Tomasi ni Macoo, wee wemu wu bi f̄en̄h̄ē pye fanhaf̄ē wari sh̄ɔ̄v̄ɔ̄ ge; Alife ja Yakuba ni Tade;

4 Sim̄ɔ̄ wemu wu bi bye Zel̄tilee kurun̄ɔ̄ ki ni ge, ni Zhuda Isikariȳɔ̄ti, wee w'a pa Yesu le ken̄ē ni.

Yesu ya wu kalaapiire kε ni shuun wu tun (Marika 6:7-13; Luka 9:1-6)

5 A Yesu di kalaapiire kε ni shuun wu tun, na pu pye: «Shi wemu j̄n̄ē Yawutuu wε, yi ganha bu she wee ȳiri wε! Yi ganha bu da jé Samari sh̄ēn̄ wo kulo la shishiin bε ni wε!

6 Izirayeli fiige ki sipyii piimu p'a piin ba dubyaa j̄n̄ē-ε ge, yi she pee ȳiri.

7 Yi nigariwuu, y'a sipyii pu ȳeri, yi da yi yu pu mu na fugba saanra t'a t̄ēn̄ē!

8 Y'a yama f̄ē pu cuun̄ɔ̄! Yi da xuu pu j̄n̄ēni! Y'a togo f̄ē pu cuun̄ɔ̄, yi da pu pyi f̄ēf̄ē! Yi da jinaa pu k̄ari y'a yeege sipyii pu ni! Ma fuu na y'a lee ta, yi bε p'a li kaan ma fuu na.

9 Yi ba gaan̄i, yi ganha bu sanni kelee warifȳen l̄ɔ̄ wε! Yi ganha bu waripyaa bε l̄ɔ̄ le yiȳē f̄eni wε!

10 Yi ganha bu kush̄eȳēȳē, kelee fadeye shuun, kelee tanhaya, kelee publiin l̄ɔ̄ wε! Bani kapyebye ya sii yaa ni wu j̄n̄lige ni.

11 Yi bu jé kulo bæeri ni, kugb̄ɔ̄ la, kupire la, yi see sipya sha wemu na z̄ɔ̄ wu yi tirige ge. Yi diin weef̄ɔ̄ mu fo yi kariduun ba she n̄ɔ̄.

12 Yi ba da jé puga bæeri ni y'i f̄en̄h̄ē f̄ɔ̄ pye na: «Kile wu j̄n̄in̄ē kan yi mu!»

13 Kee puga ki bu da k'a yaa ni yi wo j̄n̄in̄ē ki ni, kee na digi pu na. Ga kee puga ki ba da ki ya yaa ni yi wo j̄n̄in̄ē ki ni wε, yi wo j̄n̄in̄ē ki na guri na pa yi mu.

14 Puga bæeri kelee kulo bæeri l'a she li da yi tirige wε, kelee pu ya yi jom̄ɔ̄ logo

wε, yi ba fōro wee xuu wa ni, y'i yi tōyo gbazhenhe jahara wo wà.

15 Can na n'a da yi jo yi mu jo Sodomu* ni Gómōri shēen wo kanhama keree na ba bōrō lee kulo li wogoo na kiiri wu cagōngō.»

Kanhama pemu p'a ma ge
(Marika 13:9-13; Luka 21:12-17)

16 «Li wii, n'a yi tun na kari ba dubyaa jε me yacoyo niñe ni wε. Wee tuun wu ni, yi kasεεge yaha yiyε na ba wōlō jε wε! Y'i bye sipyii piimu ya la yu ni wa ni wε, ba gbegbe shazhεεε jε wε!

17 Y'a yiyε kaseri sipyii pii na dε, bani pu na ba yi leni kiirikōn kuruyo yi keñe ni, na yi kpōn ni kashεεε ni pu wo Kilε-peεñe piyεyε yi ni.

18 Pu na ba se ni yi ni gbafεnεεεε ni saannaa mu nε mεge wuu na. Lee na ba bye kañuñō yi na Kilε wo Jozaama pu jo pu mu, na pu jo shi wusama bε mu.

19 Pu ba yi leni keye ni tuun wemu ni, yi nijoyo ni yi joganāa ganha bu da bye yi mu funzhaga wε. Jomō pemu y'a da ba jo ge, pee na ba digi yi funyō ni wee tuun wuyε pyaa ni.

20 Bani yiyε pyaa wa da ba bye pee jomō pe jovεε wε, ga yi To Kilε wu wo Munaa li l'a da ba yu yi jōyō na.

21 «Ceboro na ba wu ceboro le keñe ni, kōnhō p'i wu gbo. To na ba lee tuugo pye wu pya na. Nagoo bε na ba yiri pu sefεε feni, kōnhō p'i pu gbo.

22 Sipyii bεeri na ba yi kō nε mεge wuu na, ga wemu bu já luu mara fo tēhεε na, weefō na zhō.

23 Pu ba yi kana kulo la ni, yi ma baa kari latii ni! Ga n'a da yi jo yi mu jo yani yee pu Izirayeli kulogoo ki bεeri jaari ge, Sipya Ja wu na guri ba.

24 «Kalaapire ya pεle li kalaato na wε; kapyebye ya pεle wu jūñōfō na wε.

25 Kalaapire tēhεε li wa na pye ba li kalaato wu jε wε. Kapyebye bε tēhεε li jε na pye ba wu jūñōfō jε wε. Ni p'i wa kpōn fō wu mεge yiri na Belizebuli,* mεge kemu na ba yiri kpōn li sipyii pu na ge, ta kee da ba golo Belizebuli na wε?

* **10:15 Sodomu ni Gómōri:** Zhenēzi 19:1-21; 18:20 * **10:25 Belizebuli:** Wee jε jinaa wo jūñōfō we, wee wemu wu jε Shitaanni ge.

Wemu na p'a yaa na fyagi ge
(Luka 12:2-7)

26 «Wee tuun wu ni yi ganha ba fyagi sipyii na wε! Bani yaaga ka shishiin niñmōhōñō wa kemu da ba foro kpεεngε na wε. Kanmōhōñō la shishiin wa lemu da ba jε wε.

27 N'a yemu yu yi mu nibiige ni ge, y'a yee yu kpεεngε na! Y'a kalōhōrō temu nuri ge, y'a duri kataya na yi da yee caaga!

28 Piimu na já sipya gbo, na ta p'i da já yafiin bε pye wu munaa na-ε ge, yi ganha ba fyagi pee na wε! Ga, wemu wu da já sipya gbo, na ma munaa bε le Jahanεmε ni ge, y'a fyagi wee na!

29 Ta cōnrilō shuun bε p'a bεrεε wari pile wε? Ga lee bε na, ali wee wa nigin bε, wu ya dun jūñe na yee To Kilε wu gāna ni wε.

30 Ga yee kunni, Kilε ya ali yee jūzhiire tēyε pyaa bεeri jō cε.

31 Lee wuu na yi ganha ba fyagi wε; y'a ye cōnrilō niñhεmεε na!

Na sōo Yesu na kelee na she wu ni
(Luka 12:8-9)

32 «Sipyaa sipya w'a yere li na sipyii naha tāan na nε wo wee jε ge, nε bε na ba yere li na na fugba To wu naha tāan, na weefō jε nε wo.

33 Ga wemu bu foro nε kaa tāan sipyii naha tāan, nε bε na ba foro weefō kaa tāan na fugba To wu naha tāan.

Najinε bε wε, ga ηmōpara li
(Luka 12:51-53; 14:26-27)

34 «Yi ganha ba giin na najinε ni nε pa jinε ke na-ε dε! Nε ta pa ni najinε ni wε, fo ηmōpara.

35 Nε pa na pa bεganhara le ja ni wu to tε ni, porofō ni wu nu tε ni, ni ja shō ni wu yashō tε ni.

36 Sipya puga shēen yε pyaa ki da ba bye wu pεεñ.

37 Sipyaa sipya to kelee wu nu kaa l'a taan wu mu na toro nε tāan ge, weefō ya yaa ni nε ni wε. Sipyaa sipya ja kelee wu poro kaa l'a taan wu mu na toro nε tāan ge, weefō ya yaa ni nε ni wε.

38 Sipya wemu ya wu korikoritige lō, na daha nε feni wε, weefō ya yaa ni nε ni wε.

³⁹ Sipyaa wemu w'a giin wu wu munaa mara nijaa ge, wee na ba buun li ni jiga na. Ga wemu w'a banri wu munaa ni nijaa ne wuu na ge, wee na ba wu munaa juɲɔ wolo jiga na.

*Kasaanjaa footɔnɔ
(Marika 9:41)*

⁴⁰ «Sipyaa wemu bu yee co xuuni, ne w'a co xuuni. Sipyaa wemu bu ne co xuuni, we w'a ne tun ge, we w'a co xuuni.

⁴¹ Sipyaa wemu bu Kile tudunmɔ wa co xuuni, na bani Kile tudunmɔ wu je wii, kuduun we w'a yaa ni Kile tudunmɔ ni ge, weefɔɔ na wee ta. Sipyaa wemu bu sipyitiimɛ co xuuni, na bani w'a tii, kuduun wemu w'a yaa ni sipyitiimɛ ni ge, wufɔɔ na wee ta.

⁴² Can na, n'a da yi jo yi mu, sipyaa sipyaa w'a ceegbuu nii loɲɲɛ nidiige ye pyaa be kan we nɔhɔcɛrɛɛ we wa mu, na bani wu je ne kalaapire ge, weefɔɔ da ga fɔ lee wo kuduun ni we.»

11

*Yesu labye w'a li sheɛ na Shɔvɔɔ wu je wii
(Luka 7:18-35)*

¹ Ayiwa, ba Yesu ya wee kalaa wu kan xɔ wu kalaapiire ke ni shuun wu mu we, a w'i yiri wee xuu wu ni, na she ganha na sipyii pu kalaa, na Kile Jozaama pu yeɛ li kaan pu mu kabanugo kulogoo ki ni.

² Lee bi Yohana Batizelipye ta w'a Shɔvɔɔ wu kapyegge ki beeri kaa logo na wu yaha kaso wu ni. Wee tuun wu ni a w'i wu kalaapiire ta tun wu mu na pu she wu yege na:

³ «P'a Shɔvɔɔ wemu kaa jo na wu na ba ba ge, mu wu wa laa, ta wu watii jaha wii?»

⁴ A Yesu di pu jɔ shɔ na: «Y'a lemu jaa, na yemu nuri ge, yi she lee paari Yohana mu na:

⁵ Fyɛnmɛɛ wa jaa, faannaa di jaari, togo fee di juɲɔ, juɲɔɲɔɲɔ di nuri, xuu di jeni, Kile Jozaama p'i yu la baa fee mu.

⁶ Sipyaa wemu juɲɔ ya kyɛɛgi ne na we, weefɔɔ je duba pya.»

⁷ Ba Yohana wo kalaapiire t'a kari we, a Yesu di jɔ kɔn na yu ni sipyiire ti ni Yohana shizhaa na na: «Naha yee d'a she wii siwaga

ki ni we? Kafɛɛge ya wahagaanra lemu jeri ge, lere ya?

⁸ Wee tuun wu ni yee d'a she jaha wii we? Fazaaya fɔɔ ge? Ga piimu p'a fazaaya leni ge, pee ya daa saannaa piyɛye ni.

⁹ Yee d'a she jaha wii we? Kile tudunmɔ ge? Uun, n'a da yi jo yi mu jo ali w'a peɛ Kile tudunmɔ na.

¹⁰ Bani l'a ka Kile Kafila wu ni wu shizhaa na na:

«Li wii, n'a na tudunmɔ we tun ma jahagbaa na

wu ma koo li ya yaha ma jaha na.»*

¹¹ Can na n'a da yi jo yi mu jo sipyaa wa shishiin sanha se Adama nagoo ni wemu w'a peɛ Yohana Batizelipye na we. Ga lee be na fugba saanra ti wo sipyii pu beeri wo nifɛnhɛfɛnhɛne ya peɛ wu na.

¹² Na co Yohana Batizelipye wo Kile Jomɔ pu yeɛ li na, fo na pa nɔ nime na, yatɛnwaya na fugba saanra t'a daa. Piimu p'a yatɛnye waha ge, pee p'a ti taa.

¹³ Kile tudunmɔɔ pu beeri, na fara Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya wu na, pee beeri ya fugba saanra ti kaa jo, fo na pa nɔ Yohana Batizelipye wo tuun wu na.

¹⁴ Yi bu da yi na giin di yi jaha ce, Kile tudunmɔɔ Eli wemu wo ba kaa l'a fɛnhɛ jo ge, Yohana wu je wee Eli we.

¹⁵ Wemu na logo ge, wu logo.

¹⁶ «Ne na ja nijaa wo sipyii pii taanna ni jɔɔ ye ni we? Pu je ba nɔhɔpiire ta je we, temu ya tiin pinnɛɛ kpɛɛnge na ge, na pu kaafɛɛ pyi:

¹⁷ «Wèe ya faangaa wi yee mu, yee di ya ta xɔnhɔ we. Lee kadugo na a wèe di yamɛhɛɛ su yee mu yee di ya ta yiyɛ jijaara yahana yaha we.»

¹⁸ Bani Yohana ya pa, wu ya li we, w'i ya gbuu we. A p'i jo na: «Jina wu je wu ni.»

¹⁹ A Sipyaa Ja wu ba, na ganha na li na gbuu, a p'i jo na: «Lanɛhɛɛ fɔɔ ni gba fɔɔ wu je we ná we. Fanhafɛɛ wari shɔvɛɛ ni jurumupyii pii be wo najii wu je wii.» Ga kapii ya kan Kile wo fungɔngɔ fɛɛɛ ti mu wu kapyegge ki gbɔɔɔ ni.»

*Kulogoo kiimu k'a Yesu jomɔ pu she ge
(Luka 10:13-15)*

* 11:10 Malaki 3:1

20 Ayiwa, Yesu ya wu kakanhaɲaa nigbɔhɔɔ ki fanha pye kulogoo kiimu ni ge, a wu ɲɔ kɔn na kee kaa yu. Bani kee kulogoo ki shɛɛn ya ta sɔɔ na daajenje jo pu wo jurumu wu na wɛ. A w'i jo:

21 «Bɔɔngɔ ki wa yee Korazen shɛɛn wogo! Bɔɔngɔ ki wa yee Betisayida shɛɛn wogo! Bani kakanhaɲaa kiimu k'a pye yee ni ge, kee da bi bye Tiiri ni Sidɔn kulogoo ki ni, nime bi da pee ta pee ya daajenje jo, na pu jurumu wu yaha l'a mɔ, na bɔrɔyɔ le puye na, shɔɔnrɔ ni.

22 Lee wuu na, n'a da yi jo yi mu jo Tiiri ni Sidɔn wo kanhama keree na ba bɔrɔ yee wogoo ki na kiiri wu cagɔngɔ.

23 Mu do Kapɛrinɔmɔ? Go mu wa giin na mu na ba yirige fo fugba we ni ya? Ahayi dɛ! Mu da ba dirige fo Jahanɛmɛ we ni. Bani kakanhaɲaa kiimu k'a pye mu ni ge, kee da ba bye Sodamu kulo li ni, nime bi da li ta li na ɲɛ sanha.

24 Lee wuu na, n'a da yi jo yi mu jo Sodamu wo kanhama pu na ba bɔrɔ mu wo pu na kiiri wu cagɔngɔ.»

*Yesu w'a ɲmɔnɔ kaan
(Luka 10:21-22)*

25 Wee tuun wu ni a Yesu di jo: «Na To Kile, fugba ni ɲiɲɛ ki Kafɔɔ, n'a baraga taha ma na, bani m'a kii keree kii ɲmɔhɔ fungɔnyɔ fɛɛ ni kalaagbɔ fɛɛ na, na ki she nɔhɔpiire na.

26 Uun, na To Kile, bani lee l'a taan mu mu.

27 Nɛ To w'a keree ki bɛɛri le nɛ keɲɛ ni. Wa shishiin ya Kile Ja wu cɛ wɛ, fo To Kile wu yɛ nigin. Wa shishiin bɛ di ya To Kile cɛ wɛ, fo wu Ja wu yɛ nigin, ni wu la ɲɛ wu To wu she sipya wemu na ge.

28 Y'a ma na mu, yee piimu bɛɛri p'a kanha, tuguro di ɲɛ yi ɲuyɔ ni ge; nɛ na ɲmɔnɔ kan yi mu.

29 Yi na wo zhu wu taha yi katiye ni, y'i yere nɛ di da yi kalaa, yi zɔlɔɔ pu na tifahama ta. Bani nɛ ɲuɲɔ k'a penji, nɛ luu bɛ d'a taan.

30 Nɛ wo zhu wu ya dugo wɛ, fanha bɛ di ɲɛ nɛ wo tuguro ti ni wɛ.»

* 12:7 Oze 6:6

12

*Yesu ya yemu jo cadɛɛngɛ ki keree na ge
(Marika 2:23-28; Luka 6:1-5)*

1 Caɲa ka Yesu ni wu kalaapiire t'a pa doroo shinma kɛɛyɛ ya tɛ ni. Kee caɲa k'i bi bye Yawutuu pu wo cadɛɛngɛ ka. Lee bi xuugo ta wu kalaapiire ti na, a pee di shinma sɛyɛ ya kɔn, na ganha na yee wo pya wu wo na guri.

2 Ba Farizhɛɛn p'a lee ɲa wɛ, na Yesu pye: «Li wii, kaa lemu ya yaa li pye cadɛɛngɛ ni-i ge, go lee mu wo kalaapiire t'a byi mɛ!»

3 A Yesu di pu pye: «Tuun wemu ni xuugo ya pa saannaa Dawuda ni wu tahama-nɔhɔmɔɔ pu ta ge, w'a lemu pye ge, yee sanha lee kalaa-i gɛ?»

4 W'a jɛ Kile-pɛɛɲɛ puga ki ni, buuri we p'a wo na gaan Kile mu ge, na wee lɔ. A wu ni wu tahama-nɔhɔmɔɔ p'i she wee li. Na ta watii bi li wee buuri we ni, ni saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ pu yɛ bɛ wɛ.

5 L'a ka saliya wu ni na saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ pu ma kapyɛɲɛ pyi Kile-pɛɛɲɛ pugbɔhɔ ki ni cadɛɛngɛ ni; lee di ɲɛ kakuunɔ wɛ. Ta yee sanha lee bɛ kalaa wɛ?

6 Na ta wa di wa naha wemu ya ye Kile-pɛɛɲɛ pugbɔhɔ ki na ge, di yee jo yi mu.

7 «Y'a ɲuɲɔ ɲaari yiyɛ na, nɛ wa lee fɛni, na toro saraya tɔan.»* Yee da bi pee jomɔ pe kɔri cɛ dɛ, yee bi da jaagi shan pii sipyii pii na tawaga ni wɛ.

8 Bani Sipya Ja wu ɲɛ cadɛɛngɛ ki bɛ Kafɔɔ.»

*Yesu ya nɔ kewaga fɔɔ wa cuɲɔ cadɛɛngɛ
ka ni
(Marika 3:1-6; Luka 6:6-11)*

9 A Yesu di yiri wà, na gari na she jɛ pu Kile-pɛɛɲɛ puga ka ni.

10 Lee bi nà wa ta wà wu keɲɛ ke na waha. A sipyii p'i Yesu yege na: «Na sipya cuɲɔ cadɛɛngɛ ni, ta lee ya saha?» P'a yee jo bani pu bi giin p'i kapuɲɔ sha p'i wu tɔɔgɔ le.

11 Ga, a Yesu di pu pye: «Dubya nigin pe bu she da wa mu yee ni, a wee dubya w'i do wege ni cadɛɛngɛ ni, ta wufɔɔ da zhe wu wolo wɛ?»

12 Ta sipya ya ye fo na she ganha dubya na wɛ? Lee wuu na do, na kasaana pye cadɛɛngɛ ni, lee ya ɲɔ.»

13 Wee tuun wu ni a Yesu di ná wu pye: «Ma kenε ki sanha!» A wu kenε ki sanha, a k'i juunɔ ba keki jε wε.

14 A Farizhεen p'i foro, na shε puyε ja, kɔnhɔ p'i gbogana sha Yesu na.

Kilε ya kapyebye wemu jaha bulo ge, wee jε Yesu

15 Ba Yesu ya lee cε wε, a w'i yiri wee xuu wu ni. A sipyi jε hε mεε di daha wu feni. Piimu pu bye ni yama ni ge, a Yesu di pee bεeri cuunɔ.

16 Ga, a wu yi jo na waha pu mu na wee jε sipya wemu ge, na pu ganha bu yee jo wa shishiin bε mu wε.

17 Lee ya pye mu kɔnhɔ Kilε bi yemu jo Kilε tudunmɔɔ Ezayi jɔ na ge, yee jɔ di fa na:

18 «Na kapyebye wu we, nε wemu jaha bulo ge.

Na jidaan wo we, wu kaa l'a dan na ni fo xuuni.

Nε na ba na Munaa li tirige wu na.

Wu na ba shi wusama kalaa tiime keree ni.

19 W'a da ba nakaara pyi wε.

W'a da ba nama kɔɔn wε.

Sipya wa shishiin wa da ga wu mujuu logo kakuutoroyo ni wε.

20 Wahagaan lemu ya kuri ge, w'a da ga lee sana kegi wε.

Sokinna wemu kpεengε ya jin wà ge, w'a da ga wee sama fugi wε.

Mu w'a da ba bye fo na shε tiime pu pye p'a se ta.

21 Shi we bεeri na ba wu pye pu tadanα.»*

Yesu wo fanha ki ya ta yiri Shitaanni yiri wε (Marika 3:22-30; Luka 11:14-23)

22 Lee kadugo na a p'i ba wu mu ni ná wa ni, jinaa pu bye wu ni, wee bye fyεn, na nɔhɔ pye bobo. A Yesu di wu cuunɔ. A wu já na jaa, na yu bε.

23 A lee di bye kakanhana sipyiire ti bεeri mu, a p'i ganha na yu na: «Ta we ya sii me saannaa Dawuda Ja wu wε?»

24 Ga ba Farizhεen p'a yee logo wε, na jo: «Jinaa jɔnɔfɔɔ Belizebuli fanha ni we ná we ya jinaa pu kɔri.»

* 12:21 Ezayi 42:1-4

25 Ga, a Yesu di pu fungonyɔ cε na jo: «Saanra bεeri t'a yiri tiyε kaa na ge, tee na gyεεgi. Kulo bεeri, kelee puga bεeri, ki sipyii bu yiri puyε kaa na, kee na gyεεgi.

26 Shitaanni di bu yiri na Shitaanni wa kɔri, li jε kanna Shitaanni w'a yiri wuyε kaa na. Shitaanni di bu yiri wuyε kaa na, wu saanra ti na bye dii kyεεgi baa wε?

27 Ni yee wa yu na jinaa jɔnɔfɔɔ Belizebuli baraga ni nε jinaa pu kɔri, wee tuun wu ni yee wo sipyii piimu p'a pu kɔri ge, pee di pu kɔri jɔgɔ baraga ni wε? Yee wo sipyii puyε pyaa ki da ba kiiri kɔn yee na.

28 Ga nε bu da nε na jinaa pu kɔri Kilε Munaa li baraga ni, lee w'a li shεε na Kilε saanra t'a nɔ yee na.

29 «Wa na já pye dii na jé fanhaje hε hε fɔɔ puga, di wu yanmuyɔ kuu na ta ma ya fεnhε wu pɔ-ε wε? Ga ma bu fεnhε wu pɔ, ma na já jé puga ki ni na yanmuyɔ yi kuu.

30 «Sipya wemu jε nε jii wε, nε pen wu jε weefɔɔ. Sipya wemu ya nε tεri na sipyii pu pinneε wε, weefɔɔ ya pu caaga.

31 Lee wuu na, n'a da yi jo yi mu jo sipyii ya jurumu wemu bεeri pyi, na fanhara temu bεeri pyi Kilε na ge, kee bεeri na já yafa pu mu. Ga wa bu Fεfεεε Munaa li fanha, wufɔɔ da lee wo yafa ta bada wε.

32 Sipyaa sipya w'a joguumɔ jo wá Sipya Ja na ge, lee na yafa wufɔɔ mu. Ga wemu bu Fεfεεε Munaa li mεge kyεεgi, weefɔɔ da lee wo yafa ta naha ke kɔnɔ ke na wε, w'i da li yafa ta laxhara bε ni wε.

Ki yasεyε feni p'a tige ceni (Luka 6:43-45)

33 «Tige kemu bu jɔ, ki yasεyε bε na jɔ. Tige kemu bu golo, ki yasεyε bε na golo, bani ki yasεyε feni p'a tige ceni.

34 Yee piimu p'a kolo ba matεnεε jε-ε ge, dii yee di da já kafila nizaama jo wε? Bani lemu l'a sipya zɔ we jɔ ge, lee l'a fɔro wu jɔ ke ni.

35 Sipyisaama w'a yasaaya kilee na yeege wu yasaaya tayahaɔa ni; sipyikuunɔ di yakuuyo kilee na yeege ki yakuuyo taya-haɔa ni.

36 N'a da yi jo yi mu jo sipyii ya joguumɔ pemu bεeri yu ge, pu na ba yege yee bεeri na kiiri wu cagɔngɔ.

³⁷ Kiiri na ba gɔn ma na, na kapii kan ma mu na saha ni ma jɔjomɔ pu ni, kelee na ma jaagi na saha ni ma jɔjomɔ pu ni.»

Yawutuu p'a jo na Yesu wu kakanhana la pye

(Marika 8:11-12; Luka 11:29-32)

³⁸ Ayiwa, a saliya karamɔgɔɔ pii, ni Farizhɛɛn pii di Yesu pye: «Karamɔgɔ, wɛɛ funɲɔ ki wa m'a jaha shɛshɛɛɛ kakanhana la pye ma shɛ wu na.»

³⁹ A Yesu di pu jɔ shɔ na: «Nijaa sipyii pii p'a kolo, na nɔhɔ pye jɔmɛɛ baa fɛɛ ge, pee p'a jaha shɛshɛɛɛ kakanhana shaa, ga la shishiin da zhɛɛ pu na wɛ, fo Kile tudunmɔɔ Zhonasi wuu le.

⁴⁰ Ba Zhonasi ya ta caya taanri ni piiye taanri fya nagaɲa ki funɲɔ ni wɛ,* mu Sipya Ja wu bɛ da ba da caya taanri ni piiye taanri ninɛ ke ni.

⁴¹ Ninive shɛɛn na ba yiri na nijaa wo sipyii pii jaagi kiiri wu cagɔngɔ caɲa, bani Ninive shɛɛn ya daajeɲɛ jo pu wo jurumu wu na Zhonasi wo Kile jomɔ yɛɛ li baraga ni.* Na ta wa di jɛ naha wemu ya ye Zhonasi na ge.

⁴² Kiiri wu cagɔngɔ, Seba fiige ki Saanzhɔ* wu na ba yiri wu nijaa sipyii pu jaagi, bani wee ya pa na yiri ninɛ ki tɛhɛnɛ na. Kɔnhɔ wu ba saannaa Solomani wo fungɔngɔ fɛɛɛ jomɔ pu logo. Wa di wa naha wemu w'a pɛɛ Solomani na ge!

Jina na kuri jɛ sipya ni

(Luka 11:24-26)

⁴³ «Jina bu foro sipya ni tuun wemu ni, tɛyɛ yemu y'a waha waha ge, w'a ganha na jaari yee ni na taɲmɔɲɔ shaa, ga w'i da ki ta wɛ.

⁴⁴ Wee tuun wu ni w'a jo wuyɛ funɲɔ ni na: «Na puga kemu ni nɛ foro ge, n'a da guri da se kee ni.» W'a guri kari, na shɛ kee puga ki niwaga ta p'a ki pɔ fɛɛfɛɛ, na ki keme xuuni.

⁴⁵ Wee tuun wu ni w'a gari na shɛ ba ni jinaa gbarashuun watii ni, piimu ya kolo wuyɛ pyaa ki na ge. Wu ni pee na ba jɛ kee puga ki ni, na diin wà. Lee funɲɔ ni wee sipya we wo taxɔgɔ na ba golo na toro

taashiinɛ li bɛ tãan. Mu shiin l'a da ba bye nijaa wo sipyikuuyo ye bɛ wo shizhaa na.»

Jɔgɔ yɛ pu jɛ Yesu nu ni wu cebooloo pu wɛ?

(Marika 3:31-35; Luka 8:19-21)

⁴⁶ Ayiwa, na Yesu yaha wu na yu ni sipyiire ti ni, a wu nu we, ni wu ceboronamaa p'i nɔ, na yere kpɛɛngɛ ki na. Pu funɲɔ ki bye p'i jo ni wu ni.

⁴⁷ A sipya wa di Yesu pye: «Ma nu we ni ma ceboronamaa pu niyereye yi wa kpɛɛngɛ ke na, pu funɲɔ ki wa p'i jo ni ma ni.»

⁴⁸ A Yesu di wee jɔ shɔ na: «Jɔgɔ yɛ pu jɛ nɛ nu ni nɛ ceboronamaa pu wɛ?»

⁴⁹ Ba w'a yee jo wɛ, na kenɛ shɛ wu kalaapiire ti na, na jo: «Nɛ nu ni nɛ ceboronamaa pu piiri naha.

⁵⁰ Nɛ To we wu jɛ fugba wu ni ge, sipyaa sipya w'a wee wo jidaan pyi ge, wee wu jɛ nɛ ceborona, ni nɛ ceboroshɔ, ni nɛ nu.»

13

Talenɛ lemu l'a jo nuguro ta shizhaa na ge

(Marika 4:1-9; Luka 8:4-8)

¹ Kee caɲa kiyɛ pyaa a Yesu di foro puga ki ni, na gari na shɛ diin Galile Gba wu jɔ ki na.

² A sipyiɲɛhɛmɛɛ di ba binne, na wu maha fo w'a jɛ tiin kɔrɔgɔ ka ni. A sipyiire ti bɛɛri di yere lɔhɔ ki jɔ ki na.

³ A wu ganha na keree niɲɛhɛɲɛɛ yu pu mu talɛɲɛɛ ni. A wu jo: «Caɲa ka ná wa ya foro na kari wu tɛɛ ni di zhɛ wu alikama shi wá fenɛ shi wagana na.

⁴ Na wu yaha wu na wee nuguzhi wu waa, a wu nuguro ta di do koo ni tɛɛ ki jɔ na. A shazhɛɛɛ di ba tee jɔ.

⁵ A ta di do faaga jɲɲɔ ni pogoo kii ni. A tee di wɛri fin, bani pɔɲɛhɛɛɛ bye wà wɛ.

⁶ Ba caya y'a pa yeree wɛ, a t'i fanhaɲa, na waha, bani nire tatii bye ti na wɛ.

⁷ A nuguro ta di do xhuyo ninɛ ni. A xhuyo y'i ganha na lɛgi, na ba ti co, na ti li.

⁸ A nuguro ta di do nijɛɲɛ na. A tee di fin, na lɛ na pya le. Pile la ma pyaa xhuu nigin (100) pye, la ma kɛɛɛ gbaara (60) pye, la ma kɛɛɛ taanri (30) pye.»

* 12:40 Zhonasi 2:1 * 12:41 Zhonasi 3:5-10 * 12:42 1 Saannaa 10:1-10; 2 Caɲaɲɛhɛɛ Jomɔ 9:1-9

⁹ Ba w'a yee jo xɔ wɛ, na jo: «Wemu na logo ge, wu logo.»

*Yesu talenɛ ki kajuu nuɲɔ
(Marika 4:10-12; Luka 8:9-10)*

¹⁰ Lee kadugo na a Yesu kalaapiire t'i fulo wu na, na wu pye: «Naha na mu di yu ni sipyiire ti ni talenɛ ni wɛ?»

¹¹ A Yesu di pu pye: «Na fugba saanra ti wo ɲmɔhɔrɔ ti cɛ, yee mu lee ya kan. Ga ti je wu ya ta kan pii mu wɛ.

¹² Bani la ɲɛ wemu mu ge, la na ba gan wee mu na fara lee na, l'a ɲɛhɛ wu mu. Ga la ɲɛ wemu mu wɛ, ali nifɛnhɛfɛnhɛnɛ lemu bɛ li ɲɛ wu mu ge, li bɛ na zhɔ wu na.

¹³ Lee wuu na nɛ yu ni pu ni talenɛ ni, bani pu wa na wii, p'i ya yaaga ɲaa wɛ. P'a niwegee shaan, p'i ya yi nuri wɛ, p'i ya yi ɲaha bɛ cɛni wɛ.

¹⁴ Kile tudunmɔɔ Ezayi ya yemu jo pu shizhaa na ge, yee ɲɔ ya fa na:

«Yee na ba niwegee shan, na yi logo,
ga y'i wa da yi ɲaha cɛ wɛ.

Yi na ba ɲii taan, na wii,
ga y'i wa da yaaga bɛ ɲa wɛ.

¹⁵ Bani pii sipyii pii niwegee k'a waha.
P'a pu niwegee tɔ, na pu ɲii tɔ.

Pu funɲɔ ya pye p'i ɲa pu ɲii ki ni wɛ,
p'i logo pu niwegee ki ni wɛ,
p'i yi ɲaha cɛ pu fungɔnyɔ yi na wɛ.

Lee funɲɔ ni pu da ba nɛ mu,
kɔnhɔ nɛ pu cuɲɔ wɛ.»*

¹⁶ Ga yee kunni, yee ɲɛ duba nagoo, bani yee ɲii ki wa ɲaa, yi niwegee k'i nuri.

¹⁷ Can na n'a da yi jo yi mu, lemu yee wa ɲaa ge, Kile tudunmɔɔ niɲɛhɛmɛɛ ni sipyi-tiimɛɛ niɲɛhɛmɛɛ pii funɲɔ ya pye na lee ɲa, ga p'i ya li ɲa wɛ. Yemu yee wa nuri ge, pu funɲɔ ya pye na yee logo, ga p'i ya yi logo wɛ.

*Yesu ya nuguro ti wo talenɛ li kɔri jo
(Marika 4:13-20; Luka 8:11-15)*

¹⁸ «Ayiwa, yi niwegee shan ni nuguro ti wo talenɛ li kɔri wu ni.

¹⁹ Piimu p'a fugba saanra ti jomɔ pu nuri, p'i ya pu ɲaha cɛ-ɛ ge, pee ɲɛ ba koo ɲɔ nuguro ɲɛ wɛ. Shitaanni na ba pee jomɔ pe wolo pu funyɔ ni.

* 13:15 Ezayi 6:9-10

²⁰ Faaga wo nuguro ti ɲɛ piimu ge, pee na jomɔ pu logo, na pu co tɔvuyo na ni fundanga ni.

²¹ Ga nire di ɲɛ pu na wɛ, p'a bye pu da mɔ lee ni wɛ. Cɔnrɔmɔ bu wa ta, kelee sipyii bu daha wu fɛni na gana pee jomɔ pe wuu na, wu ɲuɲɔ na wakaraa kyɛɛgi.

²² Xhuyo niɲɛ wo nuguro ti ɲɛ piimu ge, pee na jomɔ pu logo, ga ke kɔɲɔ ke wo fun-zhakeree ni naafuu la piinɲɛ na pu cɔnri fo pu da nagoo pye wɛ.

²³ Nijɛɲɛ wo nuguro ti ɲɛ piimu ge, pee na pe jomɔ pe logo, na pu ɲaha cɛ. P'a nagoo niɲɛhɛmɛɛ pye. Pile la ma pyaa xhuu nigin (100) pye, la ma keɛɛ gbaara (60) pye, la ma keɛɛ taanri (30) pye.»

Yesu ya talenɛ la jo ɲakuuɲɔ shizhaa na.

²⁴ Ayiwa, a Yesu di talenɛ la bɛ jo pu mu na: «Fugba saanra t'a foro kaa lemu fɛni ge, lee li wa mɛ. Ná wa w'a yashi nijemɛ wá wu tɛɛ ni.

²⁵ A wee ná wu pɛn di ba yìri nibiige ka ni, na sipyii pu bæri yaha pu na ɲmunɔɔ. Nà kemu k'a foro alikama fɛni ge, na she kee ɲakuuɲɔ ki wo pya wa wá alikama wu tɛ ni, na gari.

²⁶ A alikama wu fin, na ba sɛyɛ pye. A ɲakuuɲɔ ki bɛ di foro yere.

²⁷ A tɛɛ ki kafɔɔ wu wo kapyebyii p'i ba wu pye: «Wù kafɔɔ, ta yashi nijemɛ bɛ mu ya wá ma tɛɛ ki ni wɛ? Ke ɲakuuɲɔ ke d'a yìri mii wɛ?»

²⁸ A wu pu ɲɔ shɔ na: «Nɛ wo pɛn wa w'a le pye.» A kapyebyii p'i wu pye: «Ta ma funɲɔ ki wa wù she kee ɲakuuɲɔ ke kɔɲgi?»

²⁹ A wu jo: «Ahayi, nɛ fyagi jo yee bu she kee kɔɲgi, yi ganha bu da alikama wu bɛ kɔɲgi wɛ.

³⁰ Yi yi bæri yaha wà y'i binne lɛ. Yalɔɔrɔ ti lɔduun ba nɔ, wee tuun wu ni nɛ na ba yi jo yalɔɔrɔ ti lɔvɛɛ pu mu jo pu fɛnhɛ ɲakuuɲɔ ke kɔn fɔlɔ, p'i ki pɔ, p'i ki sòrogo, pu bu xhɔ p'i alikama wu kemɛ le na kpɔɔn le ni.»

*Yesu ya talenɛ la jo mutaridi pile shizhaa na
(Marika 4:30-32; Luka 13:18-19)*

³¹ Lee kadugo na a Yesu di talenɛ la bɛ jo pu mu sanha na: «Fugba saanra t'a foro

mutaridi pile feni. A ná wa di li lo nugi wu tɛgɛ ni.

³² L'a cɛrɛ foro yashi wusama bɛeri tãan, ga li bu fin tuun wemu ni, l'a bɛɛ na toro naxhoo wu tiye yi saya bɛeri tãan. L'a nɛri tige fo shazhɛrɛ na ti shiire tɛri ki geye na.»

Yesu ya talenɛ la jo buuri shizhɛnhɛrɛ shizhaa na
(Luka 13:20-21)

³³ Ayiwa, a Yesu di talenɛ la bɛ jo pu mu sanha na: «Fugba saanra ti nɛ ba buuri shizhɛnhɛrɛ nɛ wɛ. Cee wa ya tee le wu farani myɛ kiloo kɛɛɛ shuun ni kaguro (25) ni na tɔnhɔ, a wu bɛeri di yiri.»

Yesu wo talenɛ ki kajuu nɔnɔ
(Marika 4:33-34)

³⁴ A Yesu di pe jomɔ pe bɛeri jo sipyiire ti mu talenɛ ni. Wu bi yu ni pu ni talenɛ baa wɛ.

³⁵ W'a lee pye kɔnhɔ Kile tudunmɔ w'a bi yemu jo ge, yee nɔ di fa na:

«Nɛ na ba yu ni pu ni talenɛ ni.
Keree kiimu k'a bi nɔmɔ
fo kɔnɔ ki yaaduun wu ni ge,
nɛ na ba kee yu pu mu.»*

Yesu ya nakuunɔ ki wo talenɛ li kɔri jo

³⁶ Ayiwa, a Yesu di sipyiire ti yaha wà, na gari puga. A wu kalaapiire t'i fulu wu na, na wu pye: «Nakuunɔ ki k'a foro tɛgɛ ki ni ge, lee talenɛ le kɔri jo wu mu.»

³⁷ A Yesu di jo: «Wemu w'a yashi nijemɛ wu wá ge, wee nɛ Sipya Ja.

³⁸ Tɛgɛ ke, kee nɛ kɔnɔ ke yashi nijemɛ we, wee nɛ fugba saanra ti wo nagoo pee. Nakuunɔ ke, kee di nɛ Shitaanni wo nagoo pee.

³⁹ Pɛn wemu w'a nakuunɔ ki pya wu wá ge, wee nɛ Shitaanni wuyɛ pyaa. Yalɔɔɔ ti lɔduun we, wee nɛ kɔnɔ ki taaxɔɔ le. Yalɔɔɔ ti lɔvɛɛ pee, pee nɛ mɛɛkɛɛ.

⁴⁰ Ba sipya ma nakuunɔ kɔngi, na ki wá mɛ na ni wɛ, mu l'a da ba bye kɔnɔ ki taaxɔɔ li ni.

⁴¹ Piimu bɛeri p'a sipyii pu nɔnɔ kyɛɛgi n'a daa wu na, ni piimu p'a kakuunɔ pyi ge, Sipya Ja wu na ba wu mɛɛkɛɛ pu tun p'a she pee sipyii pii bɛeri niɛ wolo wu wo saanra ti ni,

⁴² na pu wá kanragaa na ki ni. P'a ganha na mɛhɛɛ suu wà, na ganhaa kuri.

⁴³ Ga piimu p'a pye sipyiimɛɛ Kile mu ge, pee na ba ní pu To wu saanra ti ni ba cana nɛ wɛ. Wemu na ye logo ge, wu yi logo.»

Yesu ya talenɛ lemu jo naafuu niɔmɔhɔmɔ shizhaa na ge

⁴⁴ A Yesu di jo sanha na: «Fugba saanra ti nɛ ba naafuu nɛ wɛ, naafuu wemu w'a nɔmɔhɔ tɛgɛ ka ni ge. A ná wa di wu na, na guri wu nɔmɔhɔ sanha. A wu fundanga wo di she wu kenɛ yanmuyɔ bɛeri pɛrɛ, na ba kee tɛgɛ ki shɔ.»

Yesu ya talenɛ lemu jo kuun shizhaa na ge

⁴⁵ A Yesu di jo sanha na: «Fugba saanra ti nɛ ba kuun pɛrɛvɔɔ nɛ wɛ, wemu ya kuun nizaama shaa ge.

⁴⁶ Ba w'a kuun pɛɛwa wo wa na wɛ, a wu wu kenɛ yanmuyɔ bɛeri pɛrɛ, na she wee kuun wu shɔ.»

Yesu ya talenɛ lemu jo fyaa jɔ wu shizhaa na ge

⁴⁷ A Yesu di nugo jo sanha na: «Fugba saanra ti nɛ sanha bɛ ba jɔ nɛ wɛ, sipyii ma wu wá gba lɔhɔ ni, na fyaa tuuyo bɛeri co.

⁴⁸ Ba jɔ w'a ni wɛ, jɔwaa pu na wu yeege shan gba wu nɔ ki na. P'a diin, na fyaa pu shɔɔnri. P'a fyacemɛɛ pu le pu yɛrɛyɛ ni, na niguuyo yi wá.

⁴⁹ Mu l'a da ba bye kɔnɔ ki taaxɔɔ li ni. Mɛɛkɛɛ p'a da ba sipyisaamaa pu shɔɔnri na wolo sipyikuuyo yi ni.

⁵⁰ P'a sipyikuuyo yi wá kanragaa na ki ni. P'a ganha na mɛhɛɛ suu, na pu ganhaa kuri wà.»

Kafonɔɔ ni kalɛgɛɛ keree

⁵¹ Lee kadugo na a Yesu di pu yege na: «Ta yee ya kii keree kii bɛeri naha cɛ?» A p'i jo: «Uun.»

⁵² A wu pu pye sanha na: «Ayiwa, saliya karamɔɔ wa bɛeri w'a kalaa fugba saanra ti keree ki ni ge, wee ya foro puga fɔɔ wa feni wemu ya kafonɔɔ ni kalɛgɛɛ taa na fòro wu naafuu tayahaɔa ni ge.»

Nazarɛti shɛɛn ya dà Yesu na wɛ
(Marika 6:1-6; Luka 4:16-30)

* 13:35 Zaburruu 78:2

⁵³ Ba Yesu ya talenje ki jo xɔ wɛ, na laha wee xuu wu ni.

⁵⁴ Kulo lemu ni w'a le ge, a wu gari wà, na she sipyiire ti nɔ kɔn na galaa Kile-peɛɛɛ piyeyɛ yi ni. A lee di bye pu mu kakanhana, a p'i ganha na yu na: «Mii wu d'a te fungɔngɔ fɛɛɛ te ta wɛ? Dii wu d'a pye na jani kii kakanhanaa kii na wɛ.

⁵⁵ Ta wu nɛ mɛ menizhe ná wu ja wu wɛ? Ta wu nu bɛ wu nɛ mɛ Mariyama wɛ? Ta wu ceboronamaa bɛ pu nɛ mɛ Yakuba, Yusufu, Simɔ ni Zhude wɛ?

⁵⁶ Ta wu ceboroshaa pu bɛɛri bɛ pu nɛ naha wù ninɛ ni wɛ? Wu d'a yiri mii ni ke fanha ke bɛɛri ni wɛ?»

⁵⁷ A kee keree kii di pu pye pu ya dà Yesu na wɛ. A Yesu di pu pye: «Kile tudunmɔ ya pɛɛɛ taa xuu bɛɛri ni, fo wuyɛ pyaa kulo le, ni wuyɛ pyaa puga ke.»

⁵⁸ A w'i bye wu ya kakanhanaa ninɛɛɛɛ pye wà wɛ, bani pu ya dà wu na wɛ.

14

Herodi hakili ya wuregi (Marika 6:14-16; Luka 9:7-9)

¹ Wee tuun we ni gbafeɛɛɛɛ Herodi Antipasi ya Yesu kaa logo.

² A wu wu kapyebyii pu pye: «Yohana Batizelipye wu nɛ we ná we, wee w'a sii wii. W'a nɛ na foro xu ni, lee l'a wu pye wu na jani kii kakanhanaa kii na.»

Yohana Batizelipye xugana (Marika 6:17-29)

³ Ayiwa, Herodi bi pu pye p'a Yohana co, na shɔnhɔyɔ le wu na, na wu le kaso ni. Wu ceborona Filipe shɔ Herɔjasi wuu na Herodi bi lee pye.

⁴ Bani Yohana bi li sheɛ wu na na: «Li ya ta saha mu wu we cee we lenɛ wɛ.»

⁵ Herodi funɔɔ ki bye na Yohana gbo, ga wu bi fyagi sipyiire ti na, bani pee bi Yohana jateni Kile tudunmɔ.

⁶ Lee bɛ na, a Herodi wo cazege caɔa ki wo kalene l'i ba nɔ, a Herɔjasi poro fucɛɛɛ l'i yiri na xɔnhɔ sipyiirilee pu nahagbaa na. A lee di sii taan Herodi ni,

⁷ fo w'a kàa fucɛɛɛ li mu na li bu yaaga bɛɛri nɛɛri wee mu, na wee na kee kan li mu.

⁸ Li nu wu wo nɔjomɔ funɔɔ ni, a fucɛɛɛ l'i Herodi pye: «Yohana Batizelipye nɔnɔ taha yaaga ka na ma kan nahame na mu!»

⁹ A lee di saan wu naha tanha. Ga na wu yaha w'a kàa na xɔ wu sipyiirilee pu nii na, a wu nɔnɔmuu li nɔ yaha fucɛɛɛ li mu.

¹⁰ A wu wa yaha kari w'a she Yohana nɔnɔ ki kɔn kaso wu ni.

¹¹ A p'i ba ni ki ni, na ki taha yaaga ka na, na pa gan fucɛɛɛ li mu l'a she gan li nu wu mu.

¹² A Yohana wo kalaapiire t'i she wu nixhugo ki lɔ na she le, na xhɔ na she yee naha jo Yesu mu.

Yesu ya yalige kan sipyii kabɔfonɔɔ kaguro mu

(Marika 6:30-44; Luka 9:10-17; Yohana 6:1-14)

¹³ Ba Yesu ya yee logo wɛ, a wu jé kɔrɔgɔ ka ni, na yiri wee xuu wu ni, na laha sipyiire ti taan na kari siponɔ ki xuu wa ni. Ga, a sipyiire t'i wee xuu wu cɛ. A p'i foro kanha ni ni, na gari tɔɔyɔ na Yesu feni.

¹⁴ Ba Yesu ya foro kɔrɔgɔ ki ni wɛ, na pee sipyiɛɛɛɛ pu na, a pu ninaara di jé wu ni. A wu pu yama fɛɛ pu cuunɔ.

¹⁵ Ba yakonɔ k'a pa nɔ wɛ, a Yesu wo kalaapiire t'i fulu wu na, na wu pye: «Caɔa k'a xɔ toro, wèe di nɛ siponɔ ni naha. Sipyiire ti yaha kɔnhɔ p'i she yaligee sha shɔ kulogoo ki ni.»

¹⁶ A Yesu di pu pye: «Pu ya yaa na kari wɛ, yiyɛ pyaa ki yalige kan pu mu!»

¹⁷ Ga, a p'i wu pye: «Buuri nuyɔ kaguro ni fyaa shuun yɛ wu nɛ wèe mu naha.»

¹⁸ A Yesu di pu pye: «Yi pa ni yee ni naha!»

¹⁹ Lee kadugo na a Yesu di sipyiire ti pye na pu tiin nɔpurege ki ni. A wu yee buuri nuyɔ kaguro ni fyaa shuun wu lɔ, na naha ke yirige le fugba we ni, na baraga taha Kile na. A wu xhɔ na yee buuri nuyɔ yi kegi kegi na kan wu kalaapiire ti mu, a pee di wu kan sipyiire ti mu.

²⁰ A pu bɛɛri di li na din. Yalige kemu k'a kori ge, a p'i kee saɔa kemɛ fo na saɔa ke ni shuun ni.

²¹ Pee yalilimɛɛ pii bye sipyii namaa kabɔfonɔɔ kaguro (5.000) shi, cèe ni nɔhɔpiire ninɛ nɛ wɛ.

*Yesu ya naari gba lɔhɔ ɲuɲɔ ni
(Marika 6:45-52; Yohana 6:15-21)*

²² Ba p'a xɔ wɛ, taapile ni a Yesu di yi jo waha wu kalaapiire ti mu, na pu jé kɔrɔgɔ ki ni, p'i gba wu kɔn wu ɲaha na, yani wu sipyiire ti yaha ge.

²³ Ba w'a pu yaha xɔ wɛ, na dugi kari faabobɔɲɔ ki na wu ye nigin, na she Kile ɲɛeri. A piige k'i ba wɔ na wu yaha wu ye wà.

²⁴ Kɔrɔgɔ ki bi lii na xɔ kɔɲɔ ki na. A lokuruyo di ganha na ki sani, bani kafɛɛge ki bi jirini pu na.

²⁵ Xhupɛe mɛhɛɛ suduun wu ni, a Yesu di ganha na ɲaari lɔhɔ ki ɲuɲɔ ni na se wu kalaapiire ti yiri.

²⁶ Ba kalaapiire t'a wu ɲa wu na ɲaari lɔhɔ ki ɲuɲɔ ni wɛ, a pu jaalaa di yiri fo xuuni. A p'i ganha na yu: «Yafugunɔ li ɲɛ le!» A p'i fya fo na sipyaa waa.

²⁷ Ga taapile ni a Yesu di pu pye: «Yi yi logoo ki waha, nɛ wu wa, yi ganha bu da vya wɛ!»

²⁸ A Pyɛeri di jo: «Kafɔɔ, ni mu wu w'a sii wii, na pye na bɛ di ɲaari she ma yiri lɔhɔ ki fugba ni.»

²⁹ A Yesu di wu pye: «Ta ma!»

A Pyɛeri di foro kɔrɔgɔ ki ni, na ganha na ɲaari na se Yesu yiri lɔhɔ ki fugba ni.

³⁰ Ga w'a pa kafɛɛge ki ta k'a pɛɛ ge, na fya. A wu ɲɔ kɔn na diri lɔhɔ ki ni, na sipile wá na: «Kafɔɔ, na shɔ!»

³¹ Taapile ni a Yesu di wu kenɛ yeege na wu co, na wu pye: «Mu wo n'a daa w'a kanha cɛrɛ ba! Naha na ma d'a mayɛ kaala wɛ?»

³² A pu shuun wu bɛeri di jé kɔrɔgɔ ki ni, a kafɛɛge k'i yere.

³³ Ayiwa, piimu p'a bye kɔrɔgɔ ki ni ge, a pee di nuguro sin Yesu fɛɛ ni, na wu pɛɛ na wu pye: «Can na Kile Ja mu ya sii!»

*Yesu ya yama fɛɛ cuuɲɔ Zhɛɛzarɛti fiige
ki ni*

(Marika 6:53-56)

³⁴ A Yesu ni wu kalaapiire t'i gba wu kɔn, na nɔ Zhɛɛzarɛti fiige ki ɲiɲɛ ki na.

³⁵ A wee xuu wu wo sipyii p'i Yesu cɛ. A p'i wu kaa caaga taga wee xuu wu bɛeri círi, fo sipyii pu na pu yama fɛɛ pu tugoo na ma.

³⁶ A p'i Yesu ɲɛeri na wu yere p'i gbɔn ye wu fadegenɛ ke na. Sipyii piimu bɛeri p'a kpɔn ki na ge, a pee bɛeri di juuɲɔ.

15

*Kalaa wemu w'a ta wù sefɛɛ pu mu ge
(Marika 7:1-13)*

¹ Farizhɛɛn p'a, ni saliya karamɔgɔlɔɔ pii bi yiri Zheruzalɛmu ni na pa Yesu yiri. A pee di ba wu yege na:

² «Naha na mu wo kalaapiire t'i wè sefɛɛ pu wo kalɛgeɛ ki kyɛɛgi wɛ? Pu ba da li, pu da pu keye je wɛ.»

³ A Yesu di pu pye: «Yee do? Naha na yee di Kile wo ɲɔmɛhɛɛ ki kyɛɛgi yi wo kalɛgeɛ ki fɛni wɛ?»

⁴ Kile ya jo: «Ta ma to ni ma nu pɛɛ.» W'a jo sanha na: «Wa bu joguumɔ jo ni wu to kelee ni wu nu ni, na weefɔɔ ya yaa na wu gbo.»*

⁵ Ga yee kunni wa sipyii pu kalaa na sipya bɛeri w'a wu to kelee wu nu pye na: «Nɛ bi da já na naafuu wemu taga mu tɛge ge, wee ya kan xɔ Kile mu.»

⁶ Na li ɲɛ nige fanha kaa weefɔɔ ɲuɲɔ ni wu wu to kelee wu nu wu tɛge wɛ. Lee funɲɔ ni yee ya Kile jomɔ pu pye ɲuɲɔ baa, na daha yiyɛ pyaa wo kalɛgeɛ fɛni.

⁷ Yee shuun shuun jovɛɛ piiri! Kile tudunmɔɔ Ezayi ya kapaɲaa kiimu jo yee shizhaa na ge, k'a saha fo xuuni. W'a bi jo:

⁸ «Nɔyɔ ye ni pii sipyii pii ya nɛ pɛɛ,
ga pu zɔlɔɔ d'a lii nɛ na fo xuuni.

⁹ Tawaga ni p'a nɛ pɛɛ,
pu wo kalaa w'i ɲɛ sipyii wo ɲɔmɛhɛɛ
yɛ.»*

*Keree kiimu k'a sipya nɔrɔgɔ ge
(Marika 7:14-23)*

¹⁰ A Yesu di sipyiire ti yiri, na pu pye: «Yi niwegee shan y'i ye logo!

¹¹ Yaaga kemu k'a jin sipya ɲɔ ni, na se ma funɲɔ ke ni ge, kee ya sipya nɔrɔgɔ wɛ. Ga lemu l'a fòro sipya ɲɔ ke ni ge, lee l'a wu nɔrɔgɔ.»

¹² A Yesu wo kalaapiire t'i fulo wu na, na wu pye: «Go m'a li cɛ na ma jomɔ p'a waha Farizhɛɛn pu na gɛ?»

* 15:4 Ekizode 20:12; 21:17 * 15:9 Ezayi 29:13

13 A wu pu pye: «Tige bæri ki jε nε fugba To Kile we ya ta ki nãri-i ge, yee bæri na ba gɔɔngi laha wà.

14 Yi pu yaha wà, fyenmεε pu jε pii, na fyenmεε pii wo kagaangaa co. Fyεn wa bu fyεn wa kagaan co, pu shuun wu bæri na do wege ni.»

15 A Pyεeri di jo: «Lee talenε le kãri jo wù mu.»

16 A Yesu di jo: «Yee bε sa! Yee sanha sii fungɔngɔ fεεε ta-ε ya?

17 Ta yee ya li cε na yaaga yaaga k'a jin sipya jɔ ni ge, ma yacεε le ni kee ma jé, lee kadugo tàan na ba shε foro yaara tashεge ke ni wε?

18 Ga lemu l'a fòro sipya jɔ ke ni ge, wu zɔ we ni lee ya fòro. Lee l'a sipya nãrɔgɔ.

19 Sipya zɔ we ni fungɔnkuuyo ye ya fòro ma na jo sipyigbuu, dɔdɔrɔ, cshaara ni namazhaara, ni nagaara, ni kafineyε, ni mekyεεgeε.

20 Kee keree kii k'a sipya nãrɔgɔ, ga na li ni kejebaaya ni, lee ya sipya nãrɔgɔ wε.»

Shi watii shen cee wa ya dà Yesu na (Marika 7:24-30)

21 Lee kadugo na a Yesu di yìri wee xuu wu ni, na gari Tiiri ni Sidɔn fiige ki ni.

22 Kana shen cee wa bye tiinne na kee fiige ki ni. A wee di ba Yesu mu, na muju-ugbɔɔ wá na: «Kafɔɔ, Dawuda Ja we, jɔnɔ jãari na na, jina wa wu jε nε poro fucεεε li ni, wee ya wu kana fo xuuni.»

23 Ga Yesu ya ta wu jɔ shɔ ali ni kafila kaɲa nigin bε ni wε. A wu kalaapiire t'i fulo wu na, na wu jεeri na wu wee cee we le koo ni, kɔnhɔ wu ganha ba xhuulo da jãari pu feni wε.

24 A Yesu di pu pye: «Nε ta tun piitiilee mu wε, fo Izirayeli wo nagoo pu yε, pee piimu p'a piin ba dubyaa jε-ε ge.»

25 A wee cee wu ba nuguro sin Yesu fεε ni, na wu jεeri na: «Kafɔɔ, na tεge!»

26 A Yesu di wu pye: «Li ya ta saha pu nɔhɔpiire yalige lɔ wá pobiire mu wε.»

27 A cee wu jo: «Yee wa can, Kafɔɔ. Ga yalijahara temu t'a yìri pobiire ti kafɔɔ wu tabali wu fugba ni, na dun jɔnε na ge, pobiire ti wa tee li.»

28 A Yesu di wu pye: «Cee we, ma n'a daa w'a pεlε. Kile wu li pye ma mu na saha ni

ma jidaan ni.» A cee wu poro fucεεε l'i juunɔ lee taapile li ni.

Yesu ya yama fεε nijehemεε cuunɔ

29 Lee kadugo na a Yesu di yìri wee xuu wu ni, na gari Galile Gba wu jɔ na. A wu dugi tiin faabobonɔ ka na.

30 A sipyiire t'i ganha na ma wu mu ni yama fεε tuuyo bæri ni: tãrɔɔ nigin nigin fεε, fyenmεε, taa fεε, boboo ni yama fεε nijehemεε piitiilee bε. A p'i ba ni pee yama fεε pu ni Yesu mu, a wu pu cuunɔ.

31 Ba sipyiire t'a boboo pu jaa pu na yu, taa fεε p'i juunɔ, tãrɔɔ nigin nigin fεε di jãari, fyenmεε di jaa wε, a lee di bye pu mu kakanhana fo xuuni. A p'i ganha na Izirayeli wo Kile wu sɔni.

Yesu ya yalige kan sipyii kabɔfonɔ shishεεε mu (Marika 8:1-10)

32 Ayiwa, a Yesu di wu kalaapiire ti yiri, na pu pye: «Pii sipyii pii jɔnaara ti wa nε ni, bani nijaa jε pu caɲa taanri wogo nε yìri naha, jɔyalige ka shishiin di jε nige pu mu wε. Nε funɲɔ wa di pu kuugo wuu le koo ni, pu fanha ki pa shε xhɔ koo na wε.»

33 A wu kalaapiire t'i wu pye: «Mii wèe di da yalige ta naha ke siponɔ ke ni di pii sipyii pii bæri jɔ sha wε?»

34 A Yesu di pu yege na: «Buuri juyɔ juu yi wa yee mu wε?» A p'i wu jɔ shɔ na: «Buuri juyɔ gbarashuun ni fyabigee k'a.»

35 A wu sipyiire ti pye na pu tiin jɔnε ki na.

36 A wu xhɔ, na yee buuri juyɔ gbarashuun we ni fyagaa ki lɔ, na baraga taha Kile na, na yi kegi kegi na kan wu kalaapiire ti mu. A pee di yi kan sipyiire ti mu.

37 A pu bæri di li na din. A kalaapiire t'i saganjaa gbarashuun jɔ buuri jukoroyo yi saya na.

38 Piimu p'a kee yalige ki li ge, pee bye namaa kabɔfonɔ shishεεε (4.000), cèe ni nɔhɔpiire ni jε wε.

39 A Yesu di sipyiire ti yaha kari. Lee kadugo na a wu jé kãrɔgɔ ka ni na kari Magadan jɔnε ki na.

16

Yawutuu p'ajo na Yesu wu kakanhana la pye

(Marika 8:11-13; Luka 12:54-56)

¹ Caŋa ka Farizhɛɛn ni Sadushɛɛn pii ya pa fulo Yesu na kɔnhɔ p'i wu taanna wii. A p'i wu pye na wu jaha sheshɛɛɛ kakanhana la pye pee nii na lemu ya yiri fugba we ni ge.

² A Yesu di pu pye: «Fugba we bu jaaŋa na foro caŋa d'a to xɔ, yee na jo na: «Zanha da ba jiga na wɛ.»

³ Fugba wu bu jaaŋa fo na wuu jimugujɔ na, yee na jo na: «Zanha ki da do nijaa.» Fugba wu wo jɛnaa le, yee ya lee keree cɛ na shɔnri kiyɛ ni. Ga yee di da jà we tuun we wo jaha sheshɛɛɛ ti kɔri cɛ wɛ!

⁴ Nijaa sipyii pii p'a kolo, na nɔhɔ pye jɔmɛɛ baa fɛɛ ge, pee p'a jaha sheshɛɛɛ kakanhana shaa, ga la shishiin da zhɛɛ pu na wɛ, fo Kile tudunmɔɔ Zhonasi wuu le.» Lee kadugo taan a Yesu di pu yaha wà, na gari.

Farizhɛɛn ni Sadushɛɛn pu wo buuri shizhenherɛ te

(Marika 8:14-21)

⁵ Tuun wemu ni Yesu kalaapiire ti bi gaani gba wu kadugo yiri ge, a pu funjɔ di wɔ pu ya ta buuri lɔ wɛ.

⁶ A Yesu di pu pye: «Yi fungɔnyɔ ta! Y'a yiye kasɛri Farizhɛɛn ni Sadushɛɛn wo buuri shizhenherɛ ti na!»

⁷ A p'i puyɛ pye na: «W'a ye yu, bani wèe ya ta buuri lɔ wɛ.»

⁸ Yemu pu bi yu ge, a Yesu di yee cɛ na jo: «Yee n'a daa w'a kanha cɛɛɛ dɛ! Jaha na yee di yiye pyi na buuri jɛ yee mu-i wɛ?»

⁹ Yee sanha sii ye jaha cɛ nime bɛ-ɛ ya? Nɛ buuri juyɔ kaguro wu kegi kegi sipyii kabɔfonɔɔ kaguro (5.000) wu na ge, buuri wemu w'a kori ge, saganjaa juu wu d'a jɛ wɛ?

¹⁰ Nɛ buuri juyɔ gbarashuun wu kegi kegi sipyii kabɔfonɔɔ shishɛɛɛ (4.000) wu na ge, buuri wemu w'a kori ge, saganjaa juu wu d'a jɛ wɛ?

¹¹ Nɛ na yee pye: «Y'a yiye kasɛri Farizhɛɛn ni Sadushɛɛn wo buuri shizhenherɛ te na.» A jaha di yee pye yee

ya ta li cɛ nago kanna nɛ ta na buuri kaa yu yee mu-i wɛ?

¹² Ayiwa, a wu kalaapiire t'i na li cɛ lee na, na wu bi ta pu pye na p'a puyɛ kasɛri buuri shizhenherɛ na wɛ, na ga p'a puyɛ kasɛri Farizhɛɛn ni Sadushɛɛn wo kalaa wu na.»

Pyɛɛri ya yere li na na Kirisa wu jɛ Yesu

(Marika 8:27-30; Luka 9:18-21)

¹³ A Yesu ni wu kalaapiire t'i shɛ nɔ Sezare Filipe fiige ki ni. A wu wu kalaapiire ti pye: «Sipyii pu wa Sipya Ja wu pyi na jɔgɔ wu jɛ wɛ?»

¹⁴ A p'i wu jɔ shɔ na: «Pii wa yu na Yohana Batizelipye mu jɛ, pii di yu na Eli, pii bɛ di yu sanha na Zheremi, kelee Kile tudunmɔ watii.»

¹⁵ A Yesu di pu yege na: «Ga yee do, yeeyɛ pyaa ki mu, nɛ di jɛ jɔgɔ wɛ?»

¹⁶ A Simɔ Pyɛɛri di wu pye: «Kirisa mu jɛ, wee wemu wu jɛ Saan, na nɔhɔ pye Izirayeli wo Shɔvɔɔ wu ge, Kile jɛni wo wu wo Ja wɛ.»

¹⁷ A Yesu di wu pye: «Zhonasi ja Simɔ, mu jɛ duba pya, bani wemu w'a we can we shɛ mu na ge, weefɔɔ jɛ Adama pya wɛ. Ga nɛ To Kile wemu wu jɛ fugba wu ni ge, wee w'a wu shɛ mu na.

¹⁸ N'a da li shɛ ma na jo Pyɛɛri ma jɛ, lee kɔri jɛ faaga. N'a da ba na Egilizi wu yerenɛ kee faaga ki na. Adɛsi gburaya da jà wu yerenɛ wɛ.

¹⁹ N'a da ba fugba saanra ti kenikaangaa ki kan ma mu. Ma bu kaa lemu bɛɛri koro kan jɛnɛ ke na, lee koro na gan fugba we ni. Ma bu kaa lemu bɛɛri koro tɔ jɛnɛ ke na, lee koro na dɔ fugba wu ni.»

²⁰ Lee kadugo na a Yesu di yi jo waha wu kalaapiire ti mu na pu ganha bu yee jo wa shishiin bɛ mu na wee wu jɛ Kirisa wu wɛ.

Yesu ya wu xu ni wu jɛ wu jo

(Marika 8:31-9:1; Luka 9:22-27)

²¹ Na co wee tuun wu na a Yesu di jɔ kɔn na yi fiinjɛ na yu wu kalaapiire ti mu na: «Li waha l'i waha, fo nɛ bu shɛ Zheruzalɛmu ni. Nɔhɔlɛɛ, ni saraya jaha shɔnriwɛɛ jɛnɔfɛɛ, ni saliya karamɔgɔlɔ pu na ba nɛ kanha fo xuuni wà. Pu na ba nɛ gbo, ga nɛ na ba jɛ na foro xu ni na caxhugo caŋa taanri wogo ki na.»

²² A Pyɛeri di gari ni wu ni kabanugo, na she ɲɔ kɔn na yu ni wu ni na: «Ahayi Kafɔɔ, lee wa da ma ta wɛ! Kile wu ma tanha lee na!»

²³ Ga, a Yesu di ɲmahana ɲeri na Pyɛeri pye: «Toro laha na tãan, mu Shitaanni we! Nɛ ɲunɔ mu wa zhaa da gyɛegi mɛ, bani mu fungɔngɔ ɲɛ Kile keree na wɛ, fo sipyii wogoo.»

²⁴ Lee kadugo tãan a Yesu di wu kalaapiire ti pye: «Wa funɲɔ bi ɲɛ wu binne ni na ni, wu she wuyɛ ni, wu wu korikoritige ki lɔ taha na fɛni.»

²⁵ Bani sipya we w'a giin wu wuyɛ pile munaa ɲunɔ wolo ɲɲaa ge, wee na ba buun wu munaa ni ɲɲaa na. Ga we w'a bɔnri wu munaa ni ɲɲaa nɛ wuu na ge, wee wu da ba guri wuu munaa li ta ɲɲaa na.

²⁶ Li na ba ɲaha ɲɔ sipya na wu koɲɔ yaɲmuyɔ bɛeri ta, wu ba buun wuyɛ pile munaa ni wɛ? Yaaga kekɛ sipya di da ba já daga wu munaa ɲunɔ wolo wɛ?

²⁷ Ayiwa, Sipya Ja wu kuuni na ba ba ni wu melekɛɛ pu ni, wu To wu nɔɔɔ wu ni. Lee ba bye tuun wemu ni, wu na ba sipyii pu bɛeri nigin nigin saraa na bɛ ni pu kapyegeɛ ni.

²⁸ Can na n'a da yi jo yi mu, sipyii pii pu wa naha ge, pii wa da xhuu pu ni bada na ta pu ya Sipya Ja wu ɲa tapaga ni ba saan ɲɛ-ɛ wɛ.»

17

*Yesu ɲewiine l'a ɲeri
(Marika 9:2-13; Luka 9:28-36)*

¹ Lee kadugo na ba cabyaa gbaara ya toro wɛ, a Yesu di gari ni Pyɛeri, ni Yakuba, ni wu ceborona Yohana ni faabobotɔngɔ ka fugba ni.

² A Yesu ɲewiine l'i she ɲeri pu ɲii na. A wu ɲaha k'i ganha na ɲi ba caɲa ɲɛ wɛ, a wu fàya yi bɛ di fiinɲɛ ba kpɛngɛ ɲɛ wɛ.

³ Taapile ni a p'i Musa ni Eli ɲa pee na yu ni Yesu ni.

⁴ Lee na a Pyɛeri di Yesu pye: «Kafɔɔ wèe bu gori naha, lee ya ɲɔ xuuni dɛ. Ma bu sɔɔ, nɛ na buguloo taanri yerenɛ. Mu wo nigin, Musa wo nigin ni Eli wo nigin.»

⁵ Na wu yaha pee jomɔ pu na, a ɲahaɲa ka di ɲi ɲi na pa, na ba pu tɔ. A mujuu la di foro kee ɲahaɲa ki ni na: «Nɛ ɲidaan Ja wu

ɲɛ we. Wu kaa l'a dan nɛ ni fo xuuni. Y'a wu nijoyo nuri!»

⁶ Ba kalaapiire t'a pee jomɔ pu logo wɛ, a p'i sii fya fo xuuni, fo p'a buri buri, na pu ɲahaya ye buri ɲinɛ na.

⁷ A Yesu di fulo na gbɔn gbɔn pu na, na jo: «Yi ganha bu fya wɛ! Yi yiri!»

⁸ A p'i pu ɲahaya yi yirige, ga pu ya sipya watii ɲa nige wɛ, fo Yesu yɛ.

⁹ Ba p'a diri faabobonɔ ki na wɛ, a Yesu di yi jo waha pu mu na: «Kaa lemu y'a ɲa ge, yi ganha bu lee ɲaha jo sipya wa shishiin bɛ mu wɛ, fo Sipya Ja wu ba ɲɛ na foro xu ni tuun wemu ni.»

¹⁰ Lee kadugo tãan a kalaapiire t'i wu yege na: «Wee tuun wu ni ɲaha na saliya karamɔgɔlɔ p'i yu na Eli w'a yaa na fɛnhe pa wɛ?»

¹¹ A wu pu pye: «Uun, Eli w'a yaa na pa, na ba keree ki bɛeri gbegelevonɔ gbegele.»

¹² Ga n'a da yi jo yi mu, Eli ya pa xɔ, ga sipyii p'i ya ta wu cɛ wɛ, na wu pye pu ɲidaan pyegana na. Lee kanhagana le ninunɔ na p'a da ba Sipya Ja wu bɛ kanha.»

¹³ Wee tuun wu ni a kalaapiire t'i na li cɛ na Yohana Batizelipye kaa wu bi byi.

*Yesu ya pya wa cuunɔ jina bye wemu ni ge
(Marika 9:14-29; Luka 9:37-43)*

¹⁴ Ba p'a pa jé sipyiiire ti ni wɛ, a ná wa di fulo Yesu na, na nuguro sin wu fɛɛ ni,

¹⁵ na jo: «Kafɔɔ, ɲunɔ ɲaari na ja wu na, bani ɲuzhanga ki wa wu na. W'a kanha fo xuuni. Tɛɛgɛɛ kii ni ɲunɔ ki ma wu shan na ni, kelee lɔhɔ ni.»

¹⁶ Nɛ pa ni wu ni ma kalaapiire ti mu, ga p'i ya já wu cuunɔ wɛ.»

¹⁷ A Yesu di jo: «Ee! Yee kunni ɲɛ sipyiku-uyo n'a daa baa fɛɛ! Nɛ na gori yaha naha ni yee ni fo tuun wekɛ wɛ? Nɛ na yee keree xu fo tuun wekɛ wɛ? Pa ni ma pya wu ni naha!»

¹⁸ A Yesu di din jina wu na, a w'i foro pya wu ni. A pya wu juunɔ lee taapile li ni.

¹⁹ A kalaapiire t'i ba fulo Yesu na pu yɛ na, na wu yege na: «Naha na wèe di ya já we jina we kɔri yege pya wu ni-i wɛ?»

²⁰ A Yesu di pu pye: «Bani yee n'a daa w'a cɛɛ toro. Can na n'a da yi jo yi mu, yee n'a daa wu da bi ali mutaridi pilere bɛ xɔ pɛɛɛ ni, yee bi da yi jo ke faabobonɔ ke mu

na ki yiri naha, k'i she me, k'a gari. Kaa la shishiin bi da ga yee ja we. [

²¹ Ga ke jina tuugo ke foromɔ ya taan we, fo suun ni Kile-nerεge.]»

Yesu ya wu xu ni wu ne wu jo sanha
(Marika 9:30-32; Luka 9:43-45)

²² Caɲa ka, na Yesu ni wu kalaapiire ti yaha shiizhan Galile ni, a wu pu pye: «Pu na ba Sipyaa Ja wu le sipyii keye ni.

²³ Pu na ba wu gbo, ga wu caxhugo caɲa taanri wogo, wu na ba ne sanha.» A kalaapiire ti nahaya di danha fo xuuni.

Yesu ni Pyeri be ya saraa katahanɔa ki wo wari wu ni

²⁴ Ayiwa, ba Yesu ni wu kalaapiire t'a na Kaperinomɔ kulo li ni we, a Kile-peeɲe pugbɔhɔ ki wo wari wu shɔvee p'i fulo Pyeri na, na wu pye: «Yee wo karamɔgɔ wu ya gaan Kile-peeɲe pugbɔhɔ ki wo wari wu ni-i ge?»

²⁵ A Pyeri di jo: «Uun, w'a gaan wu ni.» Ba Pyeri ya je puga ki ni we, a Yesu di fenhe jomɔ pu la, na jo: «Pyeri, mu funɲo na jɔgɔ wu d'a yaa na munaa pereme, kelee katahanɔa ki wo wari wu kaan ke koɲo ke wo saannaa pu mu we? Saannaa pu wo nagoo laa piitiilee?»

²⁶ A Pyeri di wu pye: «piitiilee». A Yesu di jo: «Lee funɲo ni, ma ce kantiinlee niɲe wa lee ni-i sa!

²⁷ Ga lee be na, kɔnhɔ wu ganha bu kawaa pye pii sipyii pii na we, she ηmehene la wa gba wu ni. Fyashiime wemu w'a da ma ηmehene li la ge, m'a wee ɲɔ mugi. Ma na wari tuunɔ ka ta wa, m'a she kee kan ne ni mu wo munahaa ki pereme.»

18

Weke w'i ne nahagbaa fo we?
(Marika 9:33-37; Luka 9:46-48)

¹ A kalaapiire t'i fulo Yesu na, na wu yege na: «Weke wu ne pu beeri wo nahagbaa fo fugba saanra ti ni we?»

² A Yesu di nahocere le la yiri, na lee yereɲe pu niɲe ni,

³ na jo: «Can na n'a da yi jo yi mu, yee bu bye yee di ya neri ba nahapiire ne-ε we, yee da ga ba je fugba saanra ti ni bada we.

⁴ Sipyaa wemu w'a wuyε tirige na pye bale nahocere le ne-ε ge, weefɔ wu ne pusamaa beeri wo nahagbaa fo fugba saanra ti ni.

⁵ Sipyaa sipyaa w'a le nahocere le la shi co xuuni ne wuu na ge, ne w'a co xuuni.

W'a wuyε kaseri nugyεegi keree na
(Marika 9:42-48; Luka 17:1-2)

⁶ «Te nahapiire te t'a da ne na ge, sipyaa sipyaa w'a le la ɲuɲɔ kyεegi ge, li bi da bɔrɔ weefɔ mu na faatabaaga pɔ wu katige ni, na wu wa suumɔ laha nahadaan.

⁷ Bɔɔngɔ ki wa koɲo wogo sipyii pu wo nugyεεge ti wuu na. Nugyεεge kunni da ga ja bye pyebaa we. Ga bɔɔngɔ ki wa ti pyevee pu wogo.

⁸ Ma keɲe kelee ma tɔɔgɔ bi ne kaɲuɲo di ma le jurumu ni, ki kan m'a ki wa. Ma keɲe nigin wo, kelee ma tɔɔgɔ nigin wo na je Alijine ni, lee ya pɔrɔ ma mu ma keye shuun wo ni ma tɔɔyɔ shuun wo wu wa nafugibaaga ni.

⁹ Ma nii bi ne kaɲuɲo di ma le jurumu ni, li wehele wolo, m'a li wa. Ma nii nigin wo na je Alijine ni, lee ya pɔrɔ ma mu ma nii shuun wo wu wa Jahaneme na ki ni.

Yesu ya talenε la jo dubyapεengε shizhaa na
(Luka 15:3-7)

¹⁰ «Y'a yiye kaseri de! Yi ganha bu da le nahocere le la shishiin cereɲe we. N'a da yi jo yi mu jo pu melεkeε pu niyereye yi wa tuun beeri ni ne To wu nahagbaa na fugba we ni. [

¹¹ Bani piimu p'a piin ge, Sipyaa Ja w'a pa wu ba pee shɔ.]

¹² «Dii yee di wa li wii we? Dubyaa xhuu nigin (100) bu bye sipyaa wa mu, a wee wa nigin di ba biin. Ta wu da kelee gbarashεεε ni gbarashεεε (99) wu samaa yaha wa faaboboɲo ki na, na she we wu nigin wu sha we?»

¹³ N'a da yi jo yi mu jo wu bu she wu ɲa, wu da funɲo taan fo xuuni wu ɲa wu wuu na na toro pusamaa kelee gbarashεεε ni gbarashεεε (99) wu taan, pee piimu pu ne pu ya piin we ge.

¹⁴ Mu li wa. Yee fugba To wu be nidaan ne le nahocere le la li piin we.

W'a yaa na yafani wuyε mu

15 «Ma ceboro bu kakuunɔ pye ma na. She wu fɛni, m'a shɛ yi jo wu mu yiyɛ shuun xuu ni. Wu bu yere li na ma mu, yi na bye sanha yiyɛ sipyii.

16 Ga wu bu shɛ bye wu ya yi logo ma mu wɛ. M'a shɛn nigin kelee shɛɛn shuun wa fara yiyɛ na, kɔnhɔ jomɔ pu bɛɛri di shɛ bye sɛɛɛɛ shuun kelee sɛɛɛɛ taanri nii na.

17 Wu bu shɛ li she wu da pee bɛ woyo yi logo wɛ, m'a shɛ yi jaha jo egilizi wu mu. Wu bu li she wu da egilizi wu bɛ woyo yi logo wɛ, m'a wu jate ba Kile-cɛbaama jɛ wɛ, kelee ba fanhafɛɛ wari shɔvɔɔ wa jɛ wɛ.

18 Can na n'a da yi jo yi mu jo yi bu kaa lemu bɛɛri she jɛɛ ke na, Kile bɛ na ba lee she fugba wu ni. Yi bu sɔɔ kaa lemu bɛɛri na jɛɛ ke na, Kile bɛ na ba sɔɔ lee na fugba wu ni.

19 N'a da yi jo yi mu sanha jo yee shuun wa bu bɛ kaa bɛɛri na naha jɛɛ ke na, na lee jɛɛri nɛ fugba To wu mu, wu na lee kan pu mu.

20 Bani shɛɛn shuun taanri bu shɛ puyɛ pinne ta xuu bɛɛri ni nɛ mɛgɛ na, nɛ wa pu niɛ ni.»

Tɛhɛnɛ jɛ yafa na sipya ni wu sipyijii tɛ ni wɛ

21 Wee tuun wu ni a Pyɛɛri di fulo Yesu na, na wu pye: «Wù Kafɔɔ, nɛ ceborona ba kakuunɔɔ pyi nɛ na tuun bɛɛri ni, nɛ yaa na yafani wu mu fo na shɛ nɔ tɔɔnii juu na wɛ? Fo tɔɔnii gbarashuun gɛ?»

22 A Yesu di wu pye: «N'a da ma pye fo tɔɔnii gbarashuun wɛ dɛ, ga fo tɔɔnii gbarashuun yahaɲaa kelee gbarashuun (70).

23 Lee wuu na, fugba saanra t'a foro kaa lemu fɛni ge, lee li wa mɛ. Saan wa w'a bi giin wu wu wari keree jaha wolo ni wu kapyebyii pu ni.

24 Ba w'a li jɔ kɔn wɛ, a p'i ba ni kapyebye wa ni wu mu. Saan wu wari miliyoo niɲɛhɛmɛɛ foo li bye wee na.

25 Se bye wu ni wu lee foo le tɔ wɛ. A saan wu jo na pu pu pɛɛɛ taga foo li tɔ, wu ni wu shɔ, ni pu nagoo, ni pu keɲɛ yanmuyɔ yi bɛɛri.

26 A wee kapyebye wu shɛ nuguro sin wu kafɔɔ wu fɛɛ ni, na wu jɛɛri na: «Ma luu li

gbo na tɔan, n'a da ba ma wari wu bɛɛri foo tɔ ma mu.»

27 A wu jɛɛra di jɛ wu kafɔɔ wu ni, a wu wu yaha, na yafa wu mu bɛ sanha foo li bɛɛri na.

28 «Ba wee kapyebye w'a foro wà wɛ, a wu ni wu kapyebyeɲii wa di jiri. Wu wari dɛɲɛɛ xhuu nigin foo di bi bye wee kapyebyeɲii we na. A wu wee co, na wu katige ɲmɔhɔri, na jo: «Na foo li tɔ!»

29 A wu kapyebyeɲii wu nuguro sin wu fɛɛ ni, na wu kemɛ jɛɛri na: «Ma luu li gbo na tɔan, n'a da ba ma wari wu bɛɛri foo tɔ ma mu.»

30 Ga wu ya sɔɔ wɛ, na wu le kaso ni fo wu ga ba wee wo foo li tɔ.

31 Ba kapyebyii pusamaa ya lee jha wɛ, a lee di waha pu na fo xuuni. A p'i shɛ yi bɛɛri jaha jo pu kafɔɔ wu mu.

32 Wee tuun wu ni, a kafɔɔ wu wee kapyebye wu yiri na wu pye: «Kapyebye niguumɔ mu jɛ! Nɛ mu wo foo li bɛɛri yaha mu na, bani mu ya nɛ jɛɛri saama na.

33 Ta mu bɛ bi yaa na jɛɛɔ jaaari ma kapyebyeɲii wu na ba nɛ li pye mu na-ɛ wɛ?»

34 A Kafɔɔ wu luu di yiri fo xuuni. A wu wu le kaso ni kɔnhɔ wu da jaani wà, fo wu ba shɛ foo li saraa na xɔ tuun wemu ni.

35 Mu li wa yee bɛ mu, yee bu bye yee di ya yafani yi cebooloo pu mu yi zɔlɔɔ pu bɛɛri na wɛ, lee pyegana le na nɛ wo fugba To wu bɛ wa da ba yee pye.»

19

Yesu ya yemu jo gbaxɔɔɔ shizhaa na ge (Marika 10:1-12)

1 Ayiwa, ba Yesu ya wee kalaa wu kan xɔ sipyiire ti mu wɛ, a wu foro Galile fiige ki ni, na gari Zhude fiige ki ni, Zhurudɛn Gba wu kadugo yiri.

2 A sipyɛhɛmɛɛ di daha wu fɛni wà. A wu pu yama fɛɛ pu cuunɔ.

3 A Farizhɛɛn pii di fulo wu na, kɔnhɔ p'i wu pɛri wii. A p'i wu pye: «L'a saha ná wu wu shɔ gbaga xɔ kaɲunɔ bɛɛri na ya?»

4 A Yesu di pu pye: «Ta yee ya li kalaa Kile Kafila wu ni wɛ? Na: «Fo kɔɲɔ ki jɔkɔɲɔ na, kɔɲɔ ki yaavɔɔ w'a pu yà ná ni cee.»*

* 19:4 Zhenɛzi 1:27 * 19:5 Zhenɛzi 2:24

⁵ Na jo: «Lee wuu na ná na ba wu to ni wu nu yaha, na n̄r̄o wu sh̄o na. Pu shuun wu na bye ceepuuro nigin.»*

⁶ Lee funḡo ni, pu ḡe nige shuun wε, ga fo nigin. Ayiwa Kile ya lemu pye nigin ge, sipya ganha bu lee waagi wε.»

⁷ Ga Farizh̄een p'i wu pye: «Wee tuun wu ni ḡaha na Musa d'a jo na ná ba da wu sh̄o yaha, na wu f̄enhe gbax̄ōr̄o s̄eme ȳaa kan wu mu wu na wu yaha wε?»*

⁸ A Yesu di pu pye: «Yee niwegee k'a waha, lee wuu na Musa ya gbax̄ōr̄o ti koro kan yee mu. Ga fo taashiine li ni, li bi byi mu wε.»

⁹ Ne kunni w'a da yi jo yi mu jo sipyaa sipya w'a wu sh̄o gbaga x̄o ge, cee wu bu da wu ya d̄ōd̄ōr̄o pye, a lee di gbaga ki x̄o wε, ná wu bu wu yaha, na watii len̄e, d̄ōd̄ōr̄o w'a pye.»

¹⁰ A wu kalaapiire t'i wu pye: «Ke bi ḡe ná wo tayerege wu ni wu sh̄o t̄e ni, wee tuun wu ni na m̄eh̄e pye w̄a cee baa, lee ya p̄ōr̄o.»

¹¹ A Yesu di pu pye: «Wee kalaa we se ḡe sipyii b̄eri ni wε, fo piimu ȳe mu Kile ya wu se kan ge.»

¹² Kajuȳo ya ḡe w̄a yemu ya ná ḡaha k̄ōn wu da cee len̄e-ε ge. Pii ya seni pu ḡe namaa ni wε. Sipyii di pii wo namaa ni. Pii b̄e di wa li shaa p'i bye mu fugba saanra ti kaa na. Wemu na já bye cee len̄e baa ge, wu pye cee len̄e baa.»

Yesu ya duba n̄h̄apiire ta mu

(Marika 10:13-16; Luka 18:15-17)

¹³ Lee kadugo na a sipyii pii di ba ba Yesu mu ni n̄h̄apiire ta ni, k̄on̄h̄o wu wu keye taha ti na wu Kile ḡeri ti mu. Ga, a wu kalaapiire t'i yogo jo ni pee sipyii pu ni.

¹⁴ A Yesu di pu pye: «Yi n̄h̄apiire ti yaha ti da ma na mu, yi ganha ba ti ḡaha k̄ōn wε! Bani pee shi tuugo wuuro ti ḡe fugba saanra te.»

¹⁵ A wu wu keye taha tee n̄h̄apiire ti na. Ba w'a x̄o wε, na ȳiri w̄a na kari.

Naafuugbo f̄ō jem̄e p'a p̄en Kile wo saanra ti ni

(Marika 10:17-31; Luka 18:18-30)

¹⁶ Ayiwa, pu nigariwuu, a ná wa di fulo Yesu na, na wu yege na: «Karam̄ōḡo,

kasaana lek̄e tuugo ne d'a yaa na pye k̄on̄h̄o di ba ḡi sicuum̄o nixh̄obaama ta wε?»

¹⁷ A Yesu di wu pye: «Naha na m'a na yegee kasaana fiin wε? Nigin ȳe pe w'a ḡo. Ma funḡo bi ḡe m'a ḡi sicuum̄o ta, ta saliya wu ḡomeh̄e ki koo ḡaari.»

¹⁸ A ná wu jo: «Kiike wε?» A Yesu di wu pye: «Ma ganha bu sipya gbo wε! Ma ganha bu d̄ōd̄ōr̄o pye wε! Ma ganha bu nagaara pye wε! Ma ganha bu kafineȳe taha ma sipyii na wε!»

¹⁹ Ma da ma nu ni ma to p̄ele! Ma sipyii wu taan ma mu ba maȳe pyaa ki ḡe wε!»*

²⁰ A wee lev̄ō wu jo: «Ne kii b̄eri koro ḡaari. Lek̄e d'a f̄o sanha wε?»

²¹ A Yesu di wu pye: «Ma funḡo bi ḡe m'a fa, she ma ken̄e yan̄muȳo yi p̄ere, m'a wee wari wu kan la baa f̄e mu. Wee tuun wu ni ma na naafuu ta fugba we ni. Lee kadugo t̄aan m'a ba daha na f̄eni.»

²² Ga ba lev̄ō w'a yee logo wε, na ḡaha tanha na gaan̄i, bani naafuugbo wu bye wu mu.

²³ A Yesu di wu kalaapiire ti pye: «Can na n'a da yi jo yi mu jo naafuugbo f̄ō jem̄e p'a p̄en fugba saanra ti ni.»

²⁴ N'a da ye b̄e jo yi mu sanha jo ḡoh̄ō jem̄e ya taan museni wii ni na toro naafuugbo f̄ō j̄e na Kile wo saanra ti ni.»

²⁵ Kalaapiire t'a pee jom̄o pu logo ge, a lee di bye pu mu kakanhana fo pu na yu: «Aa! Wee tuun wu ni sipya weke na já pa sh̄o wε?»

²⁶ A Yesu di pu wii, na jo: «Sipyii mu, lee da já bye wε, ga kaa la shishiin ya Kile jani wε.»

²⁷ Wee tuun wu ni a Pȳeri di jom̄o pu lo, na jo: «Li wii, w̄e ya kahari yan̄muȳo b̄eri ni, na daha mu f̄eni. Lek̄e di da ba bye w̄e shizhaa na wε?»

²⁸ A Yesu di pu pye: «Can na n'a da yi jo yi mu jo Sipya Ja wu ba ba diin wu saanra koro n̄ōr̄o wuu li ni, koḡo nivon̄o ki ni tuun wemu ni, yee b̄e na ba diin saanra korogoo k̄e ni shuun ni, na kiiri k̄on Iziraȳeli gbaweye k̄e ni shuun wu na.»

²⁹ Sipya wemu b̄eri w'a kahari wu puga ni ge, kelee wu ceboronamaa, kelee wu ceboroshaa, kelee wu nu, kelee wu to, kelee wu nagoo, kelee wu k̄ereȳe, ne wuu na ge,

* 19:7 Duter̄en̄ome 24:1-4

* 19:19 Ekizode 20:12-16; Levitike 19:18

weefɔɔ na ba yee yahaŋaa xhuu nigin (100) ta, na wu taa ta ɲii sicuumɔ nixhɔbaama pu bɛ ni.

³⁰ Ga ɲahagbaa wuu ɲiɲehemɛɛ na ba bye kadugo yiri wuu, kadugo yiri wuu ɲiɲehemɛɛ na bye ɲahagbaa wuu.»

20

Ɛɛɛɛn tɛgɛ kafɔɔ ni wu kapyebyii keree

¹ Ayiwa, a Yesu di jo na: «Fugba saanra t'a foro kaa lemu fɛni ge, lee li wa mɛ. Kɛɛɛɛ fɔɔ wa ya sɔɔ foro ɲisɔɔgɔ ka tɔan di zhe kapyebyii pii sha di zhe yaha wu Ɛɛɛɛn tɛgɛ ni.

² Piimu w'a she da ge, a wu ni pee di jo bɛ wari dɛɲɛ nigin na, wa bɛɛri wo caɲa ɲii saraa. A wu pu yaha kari labye wu fɛni tiire tɛgɛ ki ni.

³ A caɲa k'i ba dugi jɛri, a wu foro sanha, na saha ni sipyii pii niyereye ni kpɛɛngɛ ki na, p'i bi la pyi wɛ.

⁴ A wu pu pye: «Yi bɛ pu she caɲa ɲii li pye na Ɛɛɛɛn tɛgɛ ki ni, saraa wemu w'a yaa ni yi ni ge, nɛ na ba wee kan yi mu.»

⁵ A pee di gari tiire tɛgɛ ki ni. A caɲa k'i ba nɔ ɲiɲɛ ɲiɲɛ ni, a tɛgɛ ki fɔɔ wu foro sanha, na saha ni pii bɛ ni, na pee bɛ lɔ lee lɔgana li na. Na ba foro sanha yakonɔ caɲa ki bɛ ni, na saha ni pii bɛ ni, na pee bɛ lɔ lee lɔgana li na.

⁶ A wu ba guri foro sanha yakonɔ ki bɛ ni, na pii bɛ niyereye ta kpɛɛngɛ ki na, pu bɛ di ɲɛ la ni wɛ. A wu pu pye: «Naha na yee d'a caɲa ɲii li bɛɛri pye lapye baa wɛ?»

⁷ A pee di wu pye: «Sipya wa shishiin ya ta wɛɛ sha wu wo labye na ɲiɲaa wɛ.» A wu pu pye: «Yi bɛ pu she na kɛɛɛɛ yi ni.»

⁸ «Ba caɲa k'a pa xhɔ baari wu tigiduun na nɔ wɛ, a tɛgɛ ki kafɔɔ w'i wu kaɲahashɔɔnrimɔ wu pye: «Kapyebyii pu yiri, m'a pu saraa na li ɲɔ kɔn kurogo wuu pu na, na se ɲaha wuu pu mu.»

⁹ Piimu p'a pu wo labye wu ɲɔ kɔn yakonɔ ki ni ge, a pee di fɛnhɛ fulo, a pu bɛɛri di wari dɛɲɛ nigin nigin ta.

¹⁰ Ba l'a pa nɔ nizhiilee pu na wɛ, a pee di ganha na giin na pee wo wu na ɲehɛ wari dɛɲɛ nigin nigin na. Ga, a p'i wari dɛɲɛ nigin nigin kan pu bɛ mu.

¹¹ Ba wee wari w'a kan pee mu wɛ, a p'i ganha na tɛgɛ ki fɔɔ wu yɔgɔ puyɛ tɔan, na yu:

¹² «Pii p'a nɔ kurogo ki na ge, lɛɛri nigin yɛ wo labye pee ya pye. A mu di dɛɛ wɛɛ wo saraa wu pye nigin ni pee wo wu ni, wɛɛ piimu p'a caɲa ɲii li bɛɛri pye, na li kanhama soro, na ke cawaga ke bɛɛri lɔ ge.»

¹³ Ga, a tɛgɛ ki kafɔɔ wu shɛn nigin wa pye pu ni: «Najii, nɛ ta to mu na wɛ! Ta wari dɛɲɛ nigin na bɛ nɛ ni mu ya bɛ mu wo caɲa ɲii li saraa wɛ?»

¹⁴ Ayiwa, ma wo saraa wu lɔ, ma da gaɲi. Nɛ mu l'a taan nago kanna nɛ wu saraa ninumɔ kan mu ni we mu, wee wemu w'a pa tɛgɛ ki ni kurogo ge.

¹⁵ Lemu bu nɛ taan, ta lee bɛ nɛ yaa na pye ni na wo wari wu ni wɛ? Kelee ta nɛ wo saama pu ɲɛɛɛn yɛɛ l'a jɛ ma ni?»

¹⁶ A Yesu di jo sanha: «Piimu pu ɲɛ kadugo yiri wuu pu ge, le pyegana le na pee da ba bye ɲahagbaa wuu. Piimu pu ɲɛ ɲahagbaa wuu pu ge, pee na bye kadugo yiri wuu.»

Yesu ya wu xu ni wu ɲɛ wu jo sanha (Marika 10:32-34; Luka 18:31-34)

¹⁷ Ayiwa, Yesu ya pa yiri na gaɲi Zheruzalɛmu ni. Pu nigariwuu, a w'i wu kalaapiire kɛ ni shuun wu yɛ yiri, na pu pye:

¹⁸ «Wù wii gaɲi Zheruzalɛmu ni. Pu na zhe Sipya Ja wu le wà saraya ɲaha shɔɔnriwɛɛ ɲunɔfɛɛ ni saliya karamɔgɔlɔɔ pu kɛɲɛ ni. Pu na ba wu jaagi na w'a yaa ni xu ni.

¹⁹ P'a wu le shi watii kɛɲɛ ni, pee na zheɛ wu na. Pu na ba wu kpɔn ni susɔlɔɔ ni, na wu kori tige na. Caɲa taanri wogo ki na w'a ɲɛ na foro xu ni.»

Yakuba ni Yohana ya ɲahagbaa fɛɛɛ shaa Yesu mu (Marika 10:35-45)

²⁰ Ayiwa, a Zebede shɔ wu fulo Yesu na ni wu nagoo shuun wu ni. A wu nuguro sin Yesu fɛɛ ni, na wu ɲɛɛri, na wu ɲɔ wee na.

²¹ A Yesu di wu yege na: «Naha kaa l'i wa ma na wɛ?» A wu Yesu pye: «Ma ba ba diin ma saanra ti ni tuun wemu ni, ma di sɔɔ na mu, na nagoo shuun we di diin ma tɔan. Nigin wa di diin ma kanige cɛ, wa di diin ma kamɛnɛ cɛ.»

22 A Yesu di wu pye: «Kaa lemu yee wa jɛeri ge, yee wa li cɛ wɛ. Kanhama cɛɛgbuu lemu ni n'a da ba gba ge, yee na já gba lee ni ya?» A p'i jo: «Uun, wɛe na já gba li ni.»

23 A Yesu di pu pye: «Uun, yi kunni na ba gba nɛ wo cɛɛgbuu li ni. Ga na tiin nɛ kanige cɛ, kelee nɛ kamɛnɛ cɛ, nɛ jɛ yee tatiinyɛ yi kanvɔɔ wɛ. Piimu kaa na nɛ To w'a yee gbegele ge, pee mu yi da ba gan.»

24 Ba kalaapiire kɛ wu samaa ya yee logo wɛ, a pu logoo di yiri pu ceboronamaa shuun wu tãan.

25 A Yesu di pu bɛeri yiri, na jo: «Yee ya li cɛ na shi wemu jɛ Yawutuu wɛ, wee shi wu wo jɔɔfɛɛ p'a pu jɔɔfɛɛɛ pyi wu na. Pu sipiyigbɔɔ p'i pu fanha shɛɛ wu na.

26 Ga li da ba bye mu yee tɛ ni wɛ. Yee wa funɔɔ bi jɛ wu bye sipiyigbɔ, wufɔɔ wu pye pusamaa wo kapyeyee.

27 Yee wa funɔɔ bi jɛ wu bye jahagbaa fɔɔ, weefɔɔ wu pye pusamaa wo bulo.

28 Mu li wa, Sipya Ja wu bɛ ya ta pa kɔnhɔ sipyii di ba kapyɛɛ pyi wu mu wɛ. Ga w'a pa, wu ba kapyɛɛ pyi sipyii mu, wu ba wu munaa kan l'i bye sipiyɛhɛmɛɛ wo juwuuro saraa.»

Yesu ya fyɛnmɛɛ shuun wa cuɔɔ
(Marika 10:46-52; Luka 18:35-43)

29 Ba p'a pa foro Zheriko kulo li ni wɛ, a sipiyɛhɛmɛɛ di daha Yesu fɛni.

30 Lee bi fyɛnmɛɛ shuun wa nidɛngɛ ta koo li jɔ na. Ba pee ya logo na Yesu w'a doroo wɛ, a p'i xhuulo na: «Wù Kafɔɔ, Dawuda Ja we, jɔɔɔ jaari wù na!»

31 Sipyiire ti bi yogo yu ni pu ni na pu cari puyɛ na, ga, a p'i la fara xhuulo wu na, na yu: «Wù Kafɔɔ, Dawuda Ja we, jɔɔɔ jaari wù na!»

32 A Yesu di yere, na pu yiri, na pu pye: «Yi wa giin nɛ di leke pye yi mu wɛ?»

33 A p'i jo: «Wù Kafɔɔ, wù pye wù da jaa.»

34 A pu jɔɔara di jé Yesu ni, a wu gbɔn pu jii ki na. A p'i jɔ kɔn na jaa lee taapile li ni. A p'i daha Yesu fɛni.

* 21:5 Siyɔn poro: Wee jɛ Zheruzalɛmu shɛɛn pee. 56:7

21

Yesu ya jé Zheruzalɛmu ni ba saan jɛ wɛ
(Marika 11:1-11; Luka 19:28-40; Yohana 12:12-19)

1 Ba p'a tɛɛɛ Zheruzalɛmu na wɛ, a p'i nɔ Bɛtɛfajɛ shizhaa, Oliviye faabobɔɔ ki kabanugo ki ni. A Yesu di wu kalaapiire shuun wa tun,

2 na pu pye: «Yi shɛ yi jahagbaa kulo li ni. Yi bu nɔ yɛ, yi na kafazhɔ wa nibɔɔ ta wà, wu ni wu pya. Yi yee sanha pa na kan naha!

3 Sipya wa bu jo ni yi ni, y'i weefɔɔ pye na Kafɔɔ mago wu wa yi na. Lee bu bye pu na yi jɔ yaha yi mu, y'i ba ni yi ni.»

4 Lee ya pye kɔnhɔ Kilɛ tudunmɔ w'a jomɔ pemu jo ge, pee jɔ di fa na:

5 «Yi yi jo Siyɔn poro* wu mu na:
«Li wii, ma saan w'a ma ma mu.

W'a wuyɛ tirige,
na dugi tiin kafabige na,
kafazhɔ wa wo pya.»*

6 A kalaapiire t'i gari, na shɛ li pye ba Yesu ya yi jo pu mu wɛ.

7 A p'i ba ni kafazhɔ wu ni wu pya wu ni, na ba pu fadegbɔyɔ ya taha yee na, a Yesu di dugi tiin wà.

8 A sipiyɛhɛmɛɛ di pu fadegbɔyɔ pii koo li ni. A pii bɛ di wɛburiye kɔn, na yee pii koo li ni.

9 Ba p'a gaani wɛ, piimu pu jɛ Yesu jahagbaa na, ni piimu pu jɛ wu kadugo ge, pee bi xhuulo na yu:

«Masɔɔ k'a byi Dawuda Ja wu mu!
Wemu w'a ma mɛ Kafɔɔ mɛge na ge,
wee jɛ duba pya!

Masɔɔ k'a byi Kilɛ mu fugba lii lii we ni!»*

10 Ba Yesu ya jé Zheruzalɛmu ni wɛ, a tunmɔ p'i kulo li bɛeri círi. A p'i ganha na yegee na: «We ná we di jɛ jɔɔ wɛ?»

11 A sipyiire t'i jo: «Kilɛ tudunmɔ Yesu wu jɛ wii, Galile Nazareti shɛn we.»

Yesu ya Kilɛ-pɛɛɛ pugbɔhɔ ki pye fɛɛfɛɛ
(Marika 11:15-19; Luka 19:45-48; Yohana 2:13-22)

12 A Yesu di jé Kilɛ-pɛɛɛ pugbɔhɔ ki ni. Sipyii piimu pu bi bɛɛ ni zhɔ pyi wà ge, a

* 21:5 Zakari 9:9 * 21:9 Zaburruu 118:26 * 21:13 Ezayi

wu pee bæri kəri yeege. A wu wari faavεε pu wo tabalaa pee, ni gbegebe shazhεεε pεrεvεε pu wo yatiinye yi jεri buri,

13 na pu pye: «L'a ka Kile Kafila wu ni na: «Pu na ba nε puga ki pyi Kile-jεrεge puga.»* Ga yee kunni ya ki pye nagaalaa talaraga.»

14 A fyεnmεε ni losixuyo fεε pii di fulo Yesu na Kile-pεεηε pugbɔhɔ ki ni. A w'i pee cuuηɔ.

15 Yesu ya kakanhanaa kiimu pye ge, ba saraya jaha shɔɔnrivεε juηɔfεε ni saliya karamɔgɔlɔɔ p'a kee ja wε, na nɔhɔpiire ti bε jaa ti na xhuulo na yu: «Masɔηɔ k'a byi Dawuda Ja wu mu wε!» A pu logoo di yiri.

16 Wee tuun wu ni a p'i Yesu pye: «Yemu pii wa yu mε ge, ta mu wa yi nuri mε?» A Yesu di pu pye: «Uun! Ta yee bε sanha li kalaa Kile Kafila wu ni wε? Na: «Mu ya ma masɔηɔ pye k'a foro

nɔhɔpiire ni pubinηεε jɔyɔ ni.»*

17 Ba w'a yee jo wε, na foro kulo li ni, na pu yaha wà, na gari na she shɔn Betani kulo li ni.

Yesu ya nitoodige ka laji (Marika 11:12-14, 20-24)

18 Ayiwa, jimuguro ti jisɔɔgɔ ki na, Yesu na kuri na ma Zheruzalem ni, a xuugo di wu ta.

19 A wu nitoodige ka ja koo li jɔ na, na fulo kee na. Ga wu ya yafiin bε ja ki na wεyε yε kadugo na wε. Ayiwa, a wu kee nitoodige ki pye: «Mu da ga yasεyε pye nige bada wε!» Taapile ni a kee nitoroηɔ k'i waha.

20 Ba kalaapiire t'a lee ja wε, a lee di bye pu mu kakanhana fo xuuni. A p'i Yesu yege na: «A ke nitoroηɔ ke di bye dii na waha mε taapile ni wε?»

21 A Yesu di pu pye: «Can na n'a da yi jo yi mu, n'a daa bu bye yee mu, nakaara bye t'i jε yee zɔlɔɔ pu ni bada wε, lemu nε pye ke nitoodige ke na ge, yee da ba da lee yε na-ε dε! Ga yee na ba ke faaboboηɔ ke pye: «Yiri laha naha, m'a she mayε wá suumɔ lɔhɔ ni.» Lee na bye.

22 Yi ba yaaga tuugo bæri jεeri ni n'a daa ni, yi na kee ta.»

Mii Yesu wo sefεεrε ti d'a yiri wε? (Marika 11:27-33; Luka 20:1-8)

* 21:16 Zaburuu 8:3

23 Ayiwa, a Yesu di she jé Kile-pεεηε pugbɔhɔ ki ni, na sipyii pu jɔ kɔn na galaa. Na wu yaha wu na wee kalaa wu kaan, a saraya jaha shɔɔnrivεε juηɔfεε ni nɔhɔlεε p'i fulo wu na, na wu yege na: «Sefεεrε teke gbɔɔrɔ ni mu wa kii keree kii pyi wε? Jɔgɔ w'a kee fanha ki kan mu mu wε?»

24 A Yesu di pu pye: «Nε bε w'a da yee yege kaa nigin na. Yi bu na jɔ shɔ, wee tuun wu ni, sefεεrε temu gbɔɔrɔ ni nε bε ya kii keree kii pyi ge, nε bε na tee jo yi mu.

25 Jɔgɔ wu d'a Yohana tun na w'a batizeli pyi wε? Kile laa sipyii?» A p'i puyε pye: «Wù bu jo: «Kile w'a wu tun», wu na jo: «Wee tuun wu ni jaha na yee di ya ta dà wu na-ε wε?»

26 Ga wù bu nɔhɔ jo: «Sipyii p'a wu tun», sipyiiire ti na lemu pye wù na ge, lee wo fyaara wa wù ni, bani sipyiiire ti bæri wa Yohana wii Kile tudunmɔ.»

27 Lee na, a p'i Yesu pye: «Wèe ya cε wε.» A Yesu bε di pu pye: «Ayiwa nε bε ya she, sefεεrε temu gbɔɔrɔ ni nε bε ya kii keree kii pyi ge, nε bε da tee jo yee mu wε.»

Yesu ya talenε la jo jalaa shuun wa shizhaa na

28 A Yesu di jo sanha na: «Yee di wa leke kɔɔn yiyε funyɔ ni kii keree kii shizhaa na wε? Jalaa shuun pu bye ná wa mu. A wu ba jashiime wu pye: «Na ja, she nɔpaa wo cana nii li wo labye wu pye na εrεzεn tεge ki ni.»

29 A wee ja wu wu pye: «Nε se wà wε.» Ga ba jεεrε ya pye wε, yemu w'a jo ge, a yee wo daajεε di jé wu ni. A wu gari tεge ki ni.

30 A to wu she yee ninuyɔ jo ja shuun wo wu bε mu. A wee di wu pye: «Uun, nε na zhε.» Ga na dεrε pye wu ya she wε.

31 Pu shuun wu ni wekε d'a tofɔɔ wu nidaan pye wε?» A p'i jo: «Jashiime wε.» Wee tuun wu ni a Yesu di pu pye: «Can na n'a da yi jo yi mu jo fanhafεε wari shɔvεε ni navarashaa pu na ba jé yee jaha na Kile wo saanra ti ni.

32 Bani Yohana ya pa yee mu, koo lemu l'a tii ge, na ba lee she yee na. A yee di bye yee ya dà wu na wε. Ga, a fanhafεε wari shɔvεε ni navarashaa p'i dà wu na. A yee di lee bε ja, ga lee bε na yee ya ta daajεε jo yi guri dà wu na wε.»

*Erɛzen faapyii niguumɔɔ pu wo talenɛ le
(Marika 12:1-12; Luka 20:9-19)*

³³ A Yesu di pu pye sanha na: «Yi le talenɛ le be logo: Keɛɛɛ fɔɔ wa w'a bi erɛzen tɛɛɛ ka shan, na ki maha ni kasɔrɔgɔ ni. A w'i wege ka wolo na pye erɛzen wu lɔhɔ ki tawologo, na zangaso wa yaa shazhɔn wu kaa na. Lee kadugo na a wu erɛzen tiire tɛɛɛ ki kaa le erɛzen faapyii pii kenɛ ni, na gari fiige katii ni.

³⁴ Ba erɛzen wu leduun ya pa dɛrɛnɛ wɛ, a wu wu wo kapyebyii pii yaha kari pee erɛzen faapyii pu mu, na pu she erɛzen nile wu shɔ pa.

³⁵ Ga, a p'i kapyebyii pu co, na wa kpɔn xuuni, na wa gbo, na taanri wo wu wá gbo ni kagereye ni.

³⁶ «Ayiwa, a erɛzen wu kafɔɔ wu kapyebyii pii be tun piimu ya nɛnɛ nizhiilee pu na ge. A p'i pee be pye ba p'a nizhiilee pu pye wɛ.

³⁷ Lee beeri kadugo taan, a tɛɛɛ ki kafɔɔ w'i wuyɛ pyaa ja tun kari, na jo: «Nɛ ja we kunni, pu na zhe gbɔɔrɔ taha wee na.»

³⁸ Ga ba erɛzen faapyii pu nii ya taha erɛzen wu kafɔɔ wu ja wu na wɛ, a p'i puyɛ pye: «Cɛn wu lɔvɔɔ wu w'a we. Yi pa wu wu gbo, cɛn wu na bye wu wo.»

³⁹ A p'i jafɔɔ wu co, na gari ni wu ni erɛzen tɛɛɛ ki kadugo yiri, na she wu gbo.

⁴⁰ «Wee tuun wu ni erɛzen tɛɛɛ ki kafɔɔ wu ba ba, w'a ba leke pye pii erɛzen faapyii pii na wɛ?»

⁴¹ A p'i wu pye: «Wu na ba yee sipyikuuyo yi gbo gbogaguunɔ na, na erɛzen tɛɛɛ ki kaa le piitiilee kenɛ ni, piimu na da erɛzen nile wu kaan wu mu wu nidaan tuun ni ge.»

⁴² Lee kadugo na a Yesu di pu pye: «Ta yee ya le kalaa Kile Kafila wu ni wɛ? Na:

«Puyirilee p'a faakagerɛnɛ kemu she ge,
kee k'a pye puga ki gunnmii li
faakagerɛnɛ ki nijenɛ ke.

Li wii, Kafɔɔ w'a lee pye

kakanhana li wa lii wu naha taan.»*

⁴³ A Yesu di jo sanha na: «N'a da yi jo yi mu jo lee l'a Kile saanra ti pye ti na da ba shɔ yee na, na ti kan shi watii mu, wemu na ba nagoo pyi ge. [

⁴⁴ Wemu bu do kee kagerɛnɛ ke nɔnɔ ni, weefɔɔ na gɛgi gɛgi. Kee kagerɛnɛ ki shiin bu do sipya beeri nɔnɔ ni, weefɔɔ na dɔnhɔnɔ.]»

⁴⁵ Ba saraya naha shɔnɔrivɛɛ nɔnɔfɛɛ ni Farizhɛɛn p'a Yesu talenɛ li logo wɛ, a p'i li cɛ na pee kaa w'a byi.

⁴⁶ Lee na a p'i ganha na cogana shaa wu na, ga, a p'i fya sipyiire ti na. Bani pee bi Yesu wii Kile tudunmɔ.

22

*Cekaanra ligbɔhɔ ki wo talenɛ le
(Luka 14:15-24)*

¹ Ayiwa, a Yesu di talenɛ la be jo sanha sipyiire ti mu na:

² «Fugba saanra t'a foro kaa lemu fɛni ge, lee li wa mɛ: Saan wa ya ligbɔhɔ gbegele wu ja cekaanra ni.

³ P'a sipyii piimu yiri cekaanra ti ni ge, a wu wu kapyebyii pu tun she pee yiri yalige ki na. Ga pu ya sɔɔ na pa wɛ.

⁴ A wu kapyebyii piitiilee yaha kari, na pee pu she pu pye: «Nɛ na yalige ki gbegele xɔ nime. Nɛ na sinme niye ye, ni na sinme yapɔrɔyɔ yi gbo, keree ki beeri ya gbegele xɔ. Yi pa cekaanra ti lige ki fɛni.»

⁵ Ga sipyiyirilee pu ya ta lee la shishiin wii kaa wɛ. A pu beeri di gari pu nibyegee fɛni. Wa ya kari wu keɛɛɛ ni, a wa di gari wu kegaanja tapyege ni.

⁶ A pusamaa di saan wu kapyebyii pu co, na pu kanha fo xuuni, na pu gbo.

⁷ A saan wu luu di yiri. A w'i wu sɔrɔsii yaha kari p'a she pee sipyigbuu pu gbo, na pu kulo li sɔrogo.

⁸ Lee kadugo na a wu wu kapyebyii pu pye: «Cekaanra ti ligbɔhɔ ki kunni ya gbegele xɔ, ga sipyii piimu p'a fɛnɛ yiri ki na ge, pee ninɛ wa nige ki ni wɛ.

⁹ Yi she kodoroyo yi ni, yi bu she sipyii piimu beeri ta wà, y'i ba ni pee beeri ni lige ki kaa na.»

¹⁰ A kapyebyii p'i gari kakuutoroyo yi ni. Sipyii piimu beeri p'a she da wà ge, nizaamaa fara niguumɔɔ na, a p'i ba pee beeri pinne fo cekaanra ti puga k'a ni lili pu na.

* 21:42 Zaburuu 118:22-23

11 «Ayiwa, a saan wu ba jé, na lili pu wii, na ná wa ta pu ni, wemu ya ta cekaanra fàya yi le wε.

12 A wu jo: «Napii, dii mu d'a pye na jé naha cekaanra fàya yi ba wε?» Nòshòòò ya ta wee ná wu mu wε.

13 Wee tuun wu ni a saan wu wu kapye-byii pu pye: «Yi wu tóòò ye ni wu keye yi pò! Yi wu wà kpεεngε ki na nibiige ki ni! Mεsuu ni gankunnò na ba bye wá.»

14 Bani sipyiηεhemεε kunni pu wa yiri, ga piimu jaha k'a bulo ge, pee ya ηεhe wε.»

*P'a Yesu yege munaa pεrεmε keree na
(Marika 12:13-17; Luka 20:20-26)*

15 Lee kadugo na a Farizhεen p'i she puyε ja, na p'i Yesu sha pεri, p'i wu cò wuyε pyaa wo ηò jomò feni.

16 A p'i pu wo kalaapiire ta ni Heròdi wo sipyii pii tun na pu she Yesu pye: «Karamògò, wèe ya li cε na jo can fòò mu ηε. M'a sipyii pu fiinne na galaa bε Kilε koro li ni. Mu ya fyagi sipya wa shishiin na wε, bani sipyii pu bεeri pu ηε nigin mu mu.

17 Ayiwa mu wo fungòngò di wa keke le kaa le ni wε? L'a saha p'a munaa pεrεmε kaan Oromε saannaa Sezari mu laa, li ya saha wε?»

18 Yesu bi pu funguunò ki cε, a wu pu pye: «Yee shuun shuun juu piiri, jaha na y'i na ηò yegee wε?

19 Wari wemu ni y'a munaa pεrεmε pu saraa ge, yi wu tuunò la she na na.» A p'i wari dεηε nigin wa she wu na.

20 A Yesu di pu pye: «Jògò wo jaa ni wu kama pu wa we na wε?»

21 A p'i jo: «Oromε saannaa Sezari.» Wee tuun wu ni a Yesu di pu pye: «Y'a Sezari wuu li kaan Sezari mu, yi da Kilε bε wuu li kaan Kilε bε mu.»

22 Ba p'a tee ηòshòòò ti logo wε, a lee di pu jaha wò fo xuuni. A p'i wu yaha wà, na gari.

*Sadushεen p'a Yesu yege xujεnε li keree na
(Marika 12:18-27; Luka 20:27-40)*

23 Ayiwa kee canunò ke, a Sadushεen pii bε di ba she Yesu yiri. Pee bi yu na xujεnε da ba bye ηiga na wε. A p'i Yesu pye:

24 «Karamògò, Kilε tudunmòò Musa ya jo na ná wa bu xhu, na ta wu ya pya ta wε, na wu ceborona wu wee naxhugoshò wu lò, kònhò wu nagoo ta di yaha wee ná wu nixhugo ki mu.

25 Lee ya bi ceboronamaa gbarashuun wa ta wèe mu naha. A nizhiimε wu cee leηε, na xhu pya ta baa. A cee wu gan wu cuun wu mu, wee ηε ceborona shuun wo we.

26 A l'i bye mu ceborona shuun wo we, ni taanri wo wu bε shizhaa na fo na she pu gbarashuun wu bεeri xò.

27 Lee kadugo na a cee wu bε di xhu.

28 Wee tuun wu ni xuu pu capηηε ke, wee cee w'i da ba bye shen nigin weke wo pii cebooloo gbarashuun we ni wε? Bani pu bεeri ya wu leηε toro.»

29 A Yesu di pu pye: «Yee ya piin, bani le l'a ka Kilε Kafila wu ni ge, yee wa lee cε wε, y'i wa Kilε wo sefεεrε ti bε cε wε.

30 Xuu pu capηηε, sipyii wa da cèe leηε, kelee na gbaya je wε. Ga pu bεeri na ba bye ba fugba melekεε ηε wε.

31 Kilε ya yemu jo xujεnε li shizhaa na ge, ta yee ya yee kalaa wε? W'a jo:

32 «Nε ηε Ibirayima wo Kilε, ni Ishaaga wo Kilε, ni Yakuba wo Kilε.»* Kilε ηε xuu wo Kilε wε, wyii wo Kilε wu ηε wii.»

33 Ba sipyiire t'a yee logo wε, a wu kalaa wu bye pu mu kakanhana.

*Kilε wo saliya ηòmehεε ki bεeri wo nighòò le
(Marika 12:28-34; Luka 10:25-28)*

34 Ba Farizhεen p'a logo na Yesu ya fεhεnε wá Sadushεen pu na wε, a pee di guri she puyε pinne sanha.

35 Shen nigin wa ηε pu ni, wee bye saliya karamògò. Wee funnò ki bye na Yesu peri wii. A wee di jo:

36 «Karamògò, ηòmεε leke li d'a pεle saliya wu ηòmehεε ki bεeri ni wε?»

37 A Yesu di wu pye: «Ma Kafòò Kilε wu taan ma mu ma zò wu bεeri na, ni ma munaa li bεeri, ni ma fungòngò ki bεeri.»*

38 Lee li wa saliya wu ηòmehεε ki bεeri nizhiine, na ηε ki bεeri nighòò bε sanha.

* 22:32 Ekizode 3:6

* 22:37 Dutεrεnòmε 6:5

* 22:39 Levitike 19:18

³⁹ Li shuun wuu lemu l'a foro li feni ge, lee li wa me. «Ma sipiyii wu taan ma mu ba maye pyaa ki je we.»*

⁴⁰ Saliya wu jomehere ki beeri, ni Kile tudunmoo pu wo kalaa wu beeri w'a foro kii jomehere shuun we ni.»

Shovoo wuya ta pye Dawudaja ye nigin we (Marika 12:35-37; Luka 20:41-44)

⁴¹ Na Farizheen pu nibinneye ta, a Yesu di pu pye:

⁴² «Leker yee di wa goon yi funyo ni Shovoo wu shizhaa na we? Jogo wo ja wu je wii we?» A p'i wu pye: «Dawuda Ja wu je wii.»

⁴³ A Yesu di pu pye: «Wee tuun wu ni naha na Dawuda di wu pyi Kafoo, Fefere Munaa fanha ni we? Bani Dawuda ya jo:

⁴⁴ «Kafoo Kile ya yi jo ne Kafoo mu na: Tiin saanra tateenge ki ni na kanige ce, fo di ba ma pen pu tirige na pa le ma tooyo noho ni.»*

⁴⁵ Ni Dawuda ya Shovoo wu pyi Kafoo, wee tuun wu ni w'i je dii wu ja ye nigin we?»

⁴⁶ Wa shishiin ya ja Yesu jo sho pu ni, ali ni jorjii nigin be ni we. Na co kee cana ki na, wa shishiin ya luu waha na wu yege nige kaa la shishiin na we.

23

Yesu ya pu kaala ni Yawutuu nahagbaa fee pu ka ni

(Marika 12:38-39; Luka 11:43,46; 20:45-46)

¹ Lee kadugo na a Yesu di wu kalaapiire te ni sipyiire ti pye:

² «Saliya karamogoloo ni Farizheen pu wo nibyii li je na sipyii pu kalaa Musa wo saliya wu ni.

³ Lee wuu na saliya wu keree kiimu beeri ni p'a yi kalaa ge, y'a yaa na pu jomere co, na ganha na kee beeri pyi! Ga keree kiimu puye pyaa ya byi ge, yi ganha ba kee taanni pu feni we, bani kalaa wemu p'a gaan sipyii pu mu ge, puye pyaa ki ya wee koo jaari we.

⁴ Pu ma tuguro nigbooro po na taha sipyii juuyo ni, ga p'i da ga gbara pu ali kabee be taga ti lovere tege p'i ti tugo we.

⁵ P'a pu kapyegee ki beeri pyi kono sipyii di da pu wii. Lee l'a pu pye pu na pu gbahaa

ki wo semere pee, ni pu kabogoo ki wo semere pu pelagi. Na pu fadeye jowaya ye tooongi ni yalere ni.

⁶ Yalicerere wo tatiinceye, ni Kile-perehe piyeye yi wo nahagbaa tatiinye y'a dan pu ni.

⁷ Sipyii na pu shaari pinnerere kperenyere na, na pu pyi: «Karamogoloo», lee be l'a dan pu ni xuuni.

⁸ Ga yee kunni, yi ganha bu soo p'a yi pyi: «Karamogoloo» we. Bani Karamogo nigin pe ye wu je yee mu. Yee beeri pu je cebooloo.

⁹ Yi ganha bu da da wa shishiin pyi naha ke jine ke na yi to we. Bani To nigin pe ye wu je yee mu. Wee je fugba we ni.

¹⁰ Yi ganha bu soo p'a yi pyi juhofere we. Bani Nuhofo nigin pe ye wu je yee mu. Wee je Shovoo we.

¹¹ Wemu wu je sipyigbo yi beeri te ni ge, wee wu pye yi beeri wo kapyebye.

¹² Sipya wemu w'a wuyere durogo ge, wee na ba dirige. Sipya wemu w'a wuyere tirige ge, wee na ba durogo.

Yesu ya Farizheen ni saliya karamogoloo pu jaagi

(Marika 12:40; Luka 11:39-42, 44, 52; 20:47)

¹³ «Boongo ki wa yee shuun shuun joverere pii wogo, yee saliya karamogoloo fara yee Farizheen na! Bani yee wa fugba saanra ti koo li toni sipyii pusamaa naha na. Yiyere pyaa ki wa jin ti ni we, piimu p'a giin p'i je ge, a y'i ganha na pee be naha koon.

[
¹⁴ «Boongo ki wa yee shuun shuun joverere pii wogo, yee saliya karamogoloo fara yee Farizheen na! Bani yee wa naxhugoshaa keje yanmuyo beeri nmahana na zhuu pu na, na moni Kile-jerege na, kono y'i yiyere pye see sipyii. Lee na yee wo jaagi kanhama pu na ba golo fo xuuni.]

¹⁵ «Boongo ki wa yee shuun shuun joverere pii wogo, yee saliya karamogoloo fara yee Farizheen na! Bani yee wa jine ke jaari, na suumo loko ke be jaari, kono yi sii shen nigin ye ta yi pye Yawutu ba yee je we. Yee bu wee ta na xo, yee na wee pye w'a yaa ni Jahaneme ni toojii shuun na toro yiyere pyaa ki taan.

* 22:44 Zaburuu 110:1

16 «Bɔɔngɔ ki wa yee wogo, yee fyɛnmɛɛ piimu pu ɲɛ fyɛnmɛɛ kagaancɔmɔɔ ge! Bani yee wa yu na sipya wemu w'a kaa Kile-pɛɛɲɛ pugbɔhɔ ki na ge, na kee kaaga ke ya jatɛni wɛ. Ga wufɔɔ bu gaa Kile-pɛɛɲɛ pugbɔhɔ ki wo sannɪ wu na, na kee kaaga ke k'a jatɛni.

17 Fungɔnyɔ baa fɛɛ fyɛnmɛɛ yee ɲɛ. Kɛkɛ ki d'a ye kɛkɛ na ye shuun we ni wɛ? Sanni we laa, kelee Kile-pɛɛɲɛ pugbɔhɔ ke, kee kemu k'a sannɪ wu pye fɛɛfɛɛ ge?

18 Yee wa yu sanha na sipya bu gaa saraya yi tawologo ki na, na kee kaaga ke ya jatɛni wɛ. Ga saraga kemu k'a taha saraga yi tawologo ki na ge, na wufɔɔ bu gaa kee na, na kee kaaga ke k'a jatɛni.

19 Fyɛnmɛɛ yee ɲɛ. Kɛkɛ ki d'a ye kɛkɛ na wɛ? Saraga ke laa, saraya yi tawologo ke, kee kemu k'a saraga ki pye fɛɛfɛɛ ge?

20 Wee tuun wu ni wemu bu gaa saraya yi tawologo ki na, saraya yi tawologo ke, ni yaɲmuyɔ yemu bɛɛri yi ɲɛ ki ɲuɲɔ ni ge, yee bɛɛri na m'a kaa.

21 Wemu bu gaa Kile-pɛɛɲɛ pugbɔhɔ ki na, Kile-pɛɛɲɛ pugbɔhɔ ke ni Kile na m'a kaa, wee wemu w'a dɛn ki ni ge.

22 Wemu bu gaa fugba we na, Kile wo saanra koo le, ni Kile wemu w'a tiin li ni ge, pee na m'a kaa.

23 «Bɔɔngɔ ki wa yee shuun shuun jɔvɛɛ pii wogo, yee saliya karamɔgɔlɔɔ fara yee Farizhɛɛn na! Bani yee wa loyɔ wu yapyiire nifɛnhɛfɛnhɛrɛ ti jagi wo: nanayi, ni wɛyɛ yemu bɛɛri y'a leni shiga ni ge. Nɔmɛhɛɛ kiimu tayerege k'a pɛlɛ saliya wu ni ge, a yee di kee yaha wà. Kee ɲɛ: tiimɛ, ɲiɲaara, ni ɲɔmɛɛ fɛɛrɛ. Yee bi yaa na kii kagbɔhɔɔ kii pyi, na te nibiire te fara kee na.

24 Fyɛnmɛɛ yee ɲɛ piimu p'a fyɛnmɛɛ pii wo kagaanya co ge. Yee ya yi logbaga suguri, na fɔnfɔɔnrɔ wo ki ni, ga na dɛrɛɛ na ɲɔhɔɔ juuri.

25 «Bɔɔngɔ ki wa yee shuun shuun jɔvɛɛ pii wogo, yee saliya karamɔgɔlɔɔ fara yee Farizhɛɛn na! Yee ma cɛɛgbuugoo ni golɛyɛ kaduyo jii na fiinni, na ta yi d'a ɲi nagaara yaɲmuyɔ, ni yi lakuɲɔ yaɲmuyɔ na.

26 Farizhɛn fyɛn, fɛnhɛ cɛɛgbuu le, ni golɛgɛ ki funɲɔ ki je, lee bu bye, yi kaduyo

yi bɛ na bye fɛɛfɛɛ yi mu.

27 «Bɔɔngɔ ki wa yee shuun shuun jɔvɛɛ pii wogo, yee saliya karamɔgɔlɔɔ fara yee Farizhɛɛn na! Yee ɲɛ ba faya ɲɛ wɛ p'a yemu fiinɲɛ ge. Ma bu yi wii, m'a yi ta y'a ɲɔ kpɛɛngɛ ke na, ga yi funyɔ d'a ɲi xuu kaciiye ni yaɲmufɔnyɔ tuuyo bɛɛri na.

28 Mu yee bɛ ɲɛ. Yee ma yiyɛ pye na tɪfɪrɛ fɛɛ yee ɲɛ sipyii ɲaha taaɲ, ga yee zɔlɔɔ pu d'a ɲi shuun shuun juuro ni kuumɔ na.

29 «Bɔɔngɔ ki wa yee shuun shuun jɔvɛɛ pii wogo, yee saliya karamɔgɔlɔɔ fara yee Farizhɛɛn na! Yee wa Kile tudunmɔɔ pu faya yi yari na ɲɔgi. Piimu p'a Kile ɲɔmɛɛ co ge, yee wa pee wo faya yari ni kacɛɲɛɛ ni.

30 Yee wa yu na yee da ba bye ni yi wo tii pu ni pu wo caɲa ɲii li ni, na yee bi da ga sɔɔ di pu tɛgɛ pu Kile tudunmɔɔ pu gbo wɛ.

31 Lee funɲɔ ni yeeyɛ pyaa ya li shɛɛ na piimu p'a Kile tudunmɔɔ pu gbo ge, na pee wo nagoo yee ɲɛ.

32 Ayiwa, yi shɛ ɲaha na, yi sefɛɛ p'a lemu ɲɔ kɔn ge, yi lee ɲɔ fa!

33 Wɔlɔɔ yee ɲɛ, matɔn nagoo. Yee na já pye dii na yiyɛ tánha Jahanɛmɛ na wɛ?

34 Lee wuu na n'a da ba Kile tudunmɔɔ, ni fungɔnyɔ fɛɛ, ni kalaa fɛɛ tun yi mu. Yee na ba pii gbo pee ni, na pii kori tiye na, na pii kpɔn ni susɔlɔɔ ni yi Kile-pɛɛɲɛ piyeyɛ yi ni. Yi na ba daha pu fɛni, na pu kana kulo ni kulo.

35 Sipyitiimɛɛ piimu wo shishan p'a wo ɲiɲɛ na ge, kɔnhɔ pee di ba do yi ɲuɲɔ ni, na co tiimɛ fɛɛ Abeli* wo shishan pu na, fo na pa ɲɔ Baraki ja Zakari* wo shishan pu na, wee wemu yee ya gbo Kile-pɛɛɲɛ pugbɔhɔ ki saraya yi tawologo ke, ni fɛfɛɛrɛ xuu wu tɛ wu ni ge.

36 Can na n'a da yi jo yi mu, tee gbuuro te bɛɛri wo footɔnɔ li kanhama na ba do ɲiɲaa wo sipyii pii ɲuɲɔ ni.

*Yesu ya jo Zheruzalɛmu keree na
(Luka 13:34-45)*

37 «Zheruzalɛmu, Zheruzalɛmu, mu wemu w'a Kile tudunmɔɔ pu xuli ge, piimu p'a dunnɪ ma mu ge, na kagereye taga na pee bɛ waa na xhuli ge, nɛ funɲɔ ya pye tɛɛgɛɛ ɲiɲɛhɛɲɛɛ ni di ma nagoo pu pinne,

* 23:35 Zhenɛzi 4:8-10 * 23:35 2 Caɲaɲɛhɛɛ Jomɔ 24:20-22

ba xhuu ya wu nagoo pinnεε mε wu kapaŋa nɔhɔ ni wε. Ga yee di ya ta sɔɔ lee na wε.

³⁸ Ayiwa yi puga ki na ba yaha wà nime fεεfεε, ki niwaga.

³⁹ Bani n'a da yi jo yi mu, na co nime na, y'a da na ja nige wε, fo yi ba she yu tuun wemu ni na: «Wemu w'a ma mε Kafɔɔ mεge na ge, wee jε duba pya.»*

24

*Yesu ya Kile-pεεŋε pugbɔhɔ ki ja wu jo
(Marika 13:1-2; Luka 21:5-6)*

¹ A Yesu di foro Kile-pεεŋε pugbɔhɔ ki ni na gaŋji. A wu kalaapiire t'i fulu wu na, na ganha na Kile-pεεŋε pugbɔhɔ ki yerenεgana li shεε wu na, k'a keme yàa yaagana lemu na ge.

² A Yesu di pu pye: «Yee nii wa yee bεeri ni gε? Can na n'a da yi jo yi mu jo kagerenε ka shishiin wa da ba gori naha ka jɔŋɔ ni wε. Yi bεeri na ba do fεεfεε.»

*Keree kiimu na ba byi sani koŋɔ ki xɔ ge
(Marika 13:3-13; Luka 21:7-19)*

³ Na Yesu nidεεngε yaha Oliviye faaboboŋɔ ki na, a wu kalaapiire t'i fulu wu na pu yε na, na wu yege na: «Lee na ba bye tuun wemu ni ge, wee she wù na! Naha sheshεεre temu na ba li she na ma paduun w'a nɔ, koŋɔ ki taaxɔɔ li be d'a nɔ ge, m'a tee be she wù na!»

⁴ A Yesu di pu pye: «Y'a yiyε kaseri! Yi ganha bu sipya wa shishiin yaha wu yi piinŋε wε!»

⁵ Bani sipyii nijehεmεε na ba ma ni ne mεge ni, na yu: «Nε wu jε Shɔvɔɔ wε.» Pu na ba sipyijehεmεε piinŋε.

⁶ Yi na ba kashen keree nuri, na kashen gbegeme keree nuri. Ayiwa yi funyɔ ganha da ben wε! Li waha l'i waha kee keree k'a yaa na pye, ga lee di wa da ba bye taaxɔɔ li wε.

⁷ Shi wa na ba yiri shi watii kaa na. Saanra ta na ba yiri saanra tatii kaa na. Xuugo nigbɔhɔ ni jinε cεlenε na ba byi tεye ya ni.

⁸ Kee keree kii bεeri wa kanhama pu keree jɔkɔɔnrɔ yε, ba cee laa ma yiri mε wε.

⁹ «Ayiwa, sipyii na ba yi leni keye ni, p'a ganha na yi kana, na yi xuli. Shi wu bεeri na ba yi kɔ nε mεge wuu na.

¹⁰ Wee tuun wu ni sipyijehεmεε na ba n'a daa wu yaha. Pu na ba puyε nɔhɔ yeri, na puyε kɔ.

¹¹ Tudunmɔɔ kafinejuu nijehεmεε na ba foro yere. Pu na ba sipyijehεmεε piinŋε.

¹² Kakuuŋɔɔ ki jɔ na ba jεhe tapyege ni. Lee ma bye kaŋuŋɔ na sipyijehεmεε wo taanŋεεge ki cεrenε.

¹³ Ga wemu bu já luu mara fo na she nɔ li tɛhεnε na, weefɔɔ na ba shɔ.

¹⁴ Pe Jozaama pe pu wa Kile saanra ti kaa yu ge, pee na ba jo koŋɔ ke kabaya ye bεeri na, kɔnhɔ shi wu bεeri di pu logo. Lee kadugo na taaxɔɔ l'i na nɔ.

*Kanhama nigbɔ pemu na ba bye ge
(Marika 13:14-23; Luka 21:20-24)*

¹⁵ «Ayiwa yi ba gyεεgi pyevɔɔ* wu ja tuun wemu ni Fεfεεε xuu wu ni, wee wemu kaa Kile tudunmɔɔ Dajeli ya jo ge. (Wa bu yi kalaa, wu yi jaha cε.)

¹⁶ Wee tuun wu ni, piimu na ba bye Zhude fiige ki ni ge, pee di ba fe p'a se faaboboyo xuu ni.

¹⁷ Lee ba wemu ta katanja jɔŋɔ ni, wu ganha bu da digi di wu yerεyε lɔ puga ki ni wε.

¹⁸ Wemu ba da wu kerεyε ni, weefɔɔ ganha bu da guri ba puga di ba wu fadenε lɔ wε.

¹⁹ Bɔɔngɔ na ba bye lahaa fεε ni puŋmaraya fεε wogo yee caya yi na.

²⁰ Y'a Kile jεeri kɔnhɔ tee tafεε ti cana ganha ba saha ni wiire tuun ni, kelee ni cadεεngε ni wε.

²¹ Bani kanhama nigbɔ na ba bye wee tuun wu ni pemu tuugo sanha bye ja wε, na co koŋɔ ki yaaduun wu na, fo na pa nɔ nijaa na. Pee kanhama pu tuugo di wa da bye be nige bada wε.

²² Kile da bye wu ya ya wolo be yee caya yi ni wε, sipya wa shishiin bi da ga shɔ wε. Ga sipyii piimu jaha w'a bulo ge, pee wuu na w'a la wolo yee caya yi ni.

²³ «Ayiwa, wa ba yi pye wee tuun we ni na: «Yi wii, Shɔvɔɔ wu wa naha!» kelee «Wu we mε.» Yi ganha bu dà yee na wε!

* 23:39 Zaburuu 118:26 * 24:15 Dajeli 9:27; 11:31; 12:11

24 Bani kafinejuu pii na ba yiri, na puye pye shovεε ni Kile tudunmɔɔ. Pu na ba nahā sheshεεε kagbɔhɔɔ ni kakanhanāa pyi kɔnhɔ p'i sipyiire ti piinne. Ali Kile ya sipyii piimu nahā bulo ge, nago ba pu da já ba pee bε piinne wε, pu bi da ba pee bε piinne.

25 Li wii, nε kii keree kii bεeri jo yaha yi mu.»

26 «Ayiwa sipya wa ba yi pye: «Li wii, sige ke ni Shovɔɔ wu jε!», yi ganha bu she wà wε. Kelee wa bu yi pye: «Li wii, maanja ke ni wu wa naha!», yi ganha bu dà yee na wε.

27 Kile bu ji Kile-nɔhɔ na, kpεεnge ki ma nɔ camutomɔ ni nɔgana lemu na ge, lee pagana li na Sipya Ja wu bε wa da ba ba.

28 Xuu wemu ni yaxugo jε ge, wà tobinye ya yiye pinneε.

Sipya Ja pagana

(Marika 13:24-27; Luka 21:25-28)

29 «Pee kanhagbɔ pu wo caya yi ba doro ye, taapile ni nibiige na ba jé cana ki ni; yenε wa da kpεεnge yeege wε. Wɔrɔɔ ki na ba yiri yiri fugba we ni na pa do. Fugba wu sefεεε ti na ba jεε.

30 Wee tuun wu ni Sipya Ja wu wo nahā sheshεεε te, tee na ba nahā fugba we ni. Shi wemu bεeri wu jε jinne ke na ge, wu bεeri na ba mεhεε suu. Wu na ba Sipya Ja wu nibawo nahā fugba nahāya ye na ni sefεεε ti bεeri, ni nɔrɔ nigbɔ ni.

31 Maga nigbɔhɔ ki mεε li na ba foro. Sipya Ja w'a sipyii piimu nahā bulo ge, wu na ba mεlekεε tun pu pee pinne, na yiri kɔnɔ ki kabaya shishεεε wu bεeri na, na ba pu pinne xuu nigin ni, ma li jɔ kɔn kɔnɔ ke kabaņa ka na, na se kɔnɔ ke kabaņa ka mu.

Kalaa wemu ya daa nitoodige keree na ge

(Marika 13:28-31; Luka 21:29-33)

32 «Naha sheshεεε ta te nitoodige shizhaa na: Ki geye ye ba jɔ kɔn na funni tuun wemu ni, yee wa ma li cε na ki nagoo pyeduun w'a tεεnε.

33 Mu li wa, yi ba kii keree kii bεeri nahā ki na byi tuun wemu ni, y'i li cε na Sipya Ja w'a tεεnε na xɔ, na w'a nɔ xɔ kujɔɔ li jɔ na.

34 Can na n'a da yi jo yi mu jo sipyii piimu pu wa jii na nime ge, sani pee bεeri pu xu ge, kii keree kii bεeri jɔ na va.

35 Fugba we ni jinne ke na ba doro, ga nε jomɔ pe wa da doro bada wε.

Kile ye nigin pe w'a taaxɔ li tuun cε

(Marika 13:32-37; Luka 17:26-30, 34-36)

36 «Ga sipya wa shishiin wa kee cana ke ni wee tuun we cε wε, ali fugba mεlekεε pu bε wε, Kile Ja wu bε wε. To Kile ye nigin pe w'a kee cana ke ni wee tuun we cε.

37 Ba Nuxhun wo cana jii li keree k'a pye wε, mu Sipya Ja wu bε cabaņa k'a da ba bye.

38 Na logbɔhɔ ki ta ki sanha ba wε, sipyii pu bi li, na gbuu, na cεe lenεε, na pu nagoo kaan gbaya ni, fo na she nɔ cana kemu Nuxhun ya jé kɔɔgbɔhɔ ki ni ge.*

39 Pu ya puye kaala kaa la shishiin bε na wε, fo na she logbɔhɔ ki pye k'a pa, na pu bεeri junnɔ tugo. Mu l'a da ba bye Sipya Ja wu bε cabaņa.

40 Wee tuun wu ni namaa shuun na ba bye pu kεreyε ni, p'a nigin wa lɔ, na wa yaha wà.

41 Cεe shuun na ba tira tiree, wa na ba lɔ na wa yaha.

42 Lee wuu na yi kori yaha jii na bani cana kemu Kafɔɔ w'a ma ge, yi wa kee cε wε.

43 Yi li cε na puga fɔɔ da ba li cε na we tuun we ni nagaa da ba ba nibiige ni, wu bi da gori yaha jii na. Wu da ga gbara nagaa wu jé wu puga wε.

44 Lee wuu na yi bε pu gbegele yaha, bani yee ya Sipya Ja wu soni tuun wemu ni wε, wee tuun weye pyaa ni wu da ba.

Kapyebye nizaama ni wu niguumɔ keree

(Luka 12:41-48)

45 «Kapyebye jɔmεε fɔɔ fungɔngɔ fɔɔ wemu wo kafɔɔ w'a wu tenε wu puga ki wo kapye-byii pusamaa junnɔ ni, na wu pye na w'a pu yaligee keree nahā wo ki tuun ni ge, wee jε jɔgɔ wε?

46 Wee kapyebye wu kafɔɔ wu ba ba, na ba wu ta wu na li pyi li pyegana na, wee jε duba pya.

47 Can na n'a da yi jo yi mu, wee kapye-bye wu kafɔɔ wu na ba wu tenε wu kenε yanmuyɔ yi bεeri junnɔ ni.

48 Ga wee kapyebye we bu da sipyikuunɔ, wu na li kɔn wuyε funnɔ ni na wee kafɔɔ w'a da zhe mɔ wà.

* 24:38 Zhenezi 7:7

49 W'a ɲɔ kɔn na wu kapyebyeyii pu sani, na li, na gbuu ni yagbagbaa ni.

50 Ayiwa, caɲa kemu ni tuun wemu wu ɲe kapyeyi wu ya wu kafɔɔ wu soɲi-i ge, kee caɲa ke ni wee tuun we ni wu da ba.

51 Wu na ba wee kapyeyi we kɔri, na wu taa pinnɛ ni shuun shuun juu ni. Mɛsuu ni gankunnɔ na ba bye wà.

25

Talenɛ lemu l'a jo doɲiɲɛ pushaa kɛ wu shizhaa na ge

1 «Ayiwa, fugba saanra ti na ba foro doɲiɲɛ pushaa kɛ wa fɛni, piimu ya pu sokinnaa lɔ na se di zhe cenabun poo wu ɲuɲɔ círi ge.

2 Pu kɛ wu ni, kaguro wa wu bye fungɔnyɔ baa fɛɛ, kaguro wa di ɲe fungɔnyɔ fɛɛ.

3 A fungɔnyɔ baa fɛɛ p'i pu wo sokinnaa pu lɔ, ga p'i ya ta sɪnme patii lɔ na taha sokinnaa pu na wɛ.

4 A fungɔnyɔ fɛɛ p'i pu wo sokinnaa pu lɔ, na sɪnme patii bɛ lɔ na taha pu wo sokinnaa pu na.

5 A cepoo w'i mɔ, wu da ba wɛ. A ɲmunumɔ di pu bæeri ta, a pu bæeri di ɲmunɔ.

6 A mujuu la di ba foro ɲiɲiɲɛ ki na na: «Cenabun poo wu we! Yi foro she wu círi!»

7 Wee tuun wu ni a doɲiɲɛ pushaa kɛ wu bæeri di yiri, na pu sokinnaa pu yàa yàa.

8 A fungɔnyɔ baa fɛɛ p'i fungɔnyɔ fɛɛ pu pye: «Wèe wo sokinnaa p'a zhaa da furi, yi sɪnme dɔɔni wa kan wù mu.»

9 A fungɔnyɔ fɛɛ p'i pu pye: «Ahayi! Sɪnme pemu pu ɲe wèe mu ge, pee wa da ga wèe ni yee yaa wɛ. Yi she sinberɛɛ pu mu, y'i she pa shɔ yiyɛ mu!»

10 A fungɔnyɔ baa fɛɛ p'i gari sɪnme pu fɛni, a cenabun poo wu ba na pu yaha wà. Pushaa kaguro wemu w'a bi gbegele ge, a pee di jé ni cenabun poo wu ni cekaanra puga ki ni. A p'i gbura ki shɔhɔ.

11 Lee kadugo tãan a pii pu bɛ di ba nɔ, na xhuulo na: «Kafɔɔ, kafɔɔ, gbura ki mugi wù mu!»

12 Ga, a cenabun poo wu pu pye: «Can na n'a da yi jo yi mu jo nɛ yee cɛ wɛ.»

13 Lee wuu na yi kori yaha ɲii na, bani yi wa kee caɲa ke ni wee tuun we cɛ wɛ.

Talenɛ lemu l'a jo na ɲaha tii wari kegaanɔ pyevɛɛ pu na ge (Luka 19:11-27)

14 «Fugba saanra t'a foro ná wa fɛni wee wemu ya gaanɔ kulo ni ge. A w'i wu kapyeyi pu yiri, na wu keɲɛ yara li kaa le pu keɲɛ ni.

15 A wu wari talaan kaguro kan wa mu, na wari talaan shuun kan wa mu, na talan nigin kan taanri wo wu mu. Wee wari we ya kan pu mu na saha ni pu bæeri nigin nigin wu wo sefɛɛɛ ɲuɲɔ kana ni.

16 Kaguro w'a kan wemu mu ge, a wee di wakaraa kegaanɔ ɲɔ kɔn ni wu wo wu ni. A w'i wari talaan kaguro wa betii ta na fara we wu kaguro wu na.

17 A shuun fɔɔ wu bɛ di kegaanɔ pye ni wu wo wu ni, na talaan shuun wa ta na fara wu na.

18 Ga, a talan nigin fɔɔ wu she wege tugi, na wu kafɔɔ wu wo wari wu ɲmɔhɔ wà.

19 A kapyeyi pu kafɔɔ wu sii mɔ wà, na na pa ba. Ba w'a pa ba wɛ, wu ni kapyeyi pu ni, a p'i jate wu wolo.

20 A wari talaan kaguro fɔɔ w'i fulo wu na ni we wu kaguro wu bɛ ni na jo: «Na Kafɔɔ, talaan kaguro mu ya kan nɛ mu, we kaguro we nɛ ta wu kuduun.»

21 A wu kafɔɔ wu wu pye: «L'a ɲɔ kapyeyi nizaama ɲɔmɛɛ fɔɔ. M'a pye ɲɔmɛɛ fɔɔ kafɛnhɛfɛnhɛnɛ ni, lee wuu na n'a da kagbɔhɔɔ kaa le ma keɲɛ ni. Pa wù binne funɲɔ taan!»

22 A talaan shuun fɔɔ wu bɛ di fulo wu na, na wu pye: «Na kafɔɔ, talaan shuun mu ya kan nɛ mu, we shuun we nɛ ta wu kuduun.»

23 A wu kafɔɔ wu jo: «L'a ɲɔ, kapyeyi nizaama ɲɔmɛɛ fɔɔ. M'a pye ɲɔmɛɛ fɔɔ kafɛnhɛfɛnhɛnɛ ni, lee wuu na n'a da kagbɔhɔɔ kaa le ma keɲɛ ni. Pa wù binne funɲɔ taan!»

24 Lee kadugo na a wari talan nigin tavɔɔ wu bɛ di fulo na jo: «Na kafɔɔ, nɛ bi li cɛ jo mu keree k'a waha. Mu ya xuu wemu nugi wɛ, wee xuu wu wo yalɔɔɔ mu ya luu. Mu ya xuu wemu wo yashi wá wɛ, wee xuu wu wo yapyiire mu ya gɔɔn.

25 Nɛ fya, na she ma wari wu ɲmɔhɔ ɲiɲɛ ke ni. Wu we!»

26 A wu kafɔɔ wu wu pye: «Kapyeyi niguumɔ saa fɔɔ mu ɲɛ. Mu ya li cɛ na nɛ ya

xuu wemu nugi wε, na wà nε na wo yalɔɔɔ ti luu, na na yapyiire ti kɔɔn xuu ni nε ta wemu wo yashi wa-ε ge,

²⁷ go mu bi yaa na shε na wari wu yaha banji na dε, kɔnhɔ di ba ba, di shε wu lɔ ni wu kuduun ni.»

²⁸ «Yi wu wo wari talan nigin wu shɔ wu na, y'i wu kan talaan kε fɔɔ wu mu!

²⁹ La jε wemu mu ge, la na ba gan wee mu na fara wu wuu li na, la jεhε wu mu. Ga la jε wemu mu wε, ali nifenhεfenhεnε lemu bε li jε wu mu ge, lee bε na ba shɔ wu na.

³⁰ We kapyebye niguumɔ we kunni, yi wu co wá kpεεngε ke na nibiige ki ni! Mεsuu ni gankunnɔ na ba bye wà.

Taaxɔɔ li wo kiiri we

³¹ «Sipya Ja wu ba ba wu nɔɔɔ wu ni tuun wemu ni ni mεlekεε pu bεeri ni, wu na ba diin wu saanra koro nɔɔɔ wuu li ni.

³² Shi we bεeri na ba binne wu tɔan. Wu na ba pu waa na laha pu yε na ba yatɔɔnahama ma wu dubyaa ni wu sikaa waa laha mε pu yε na wε.

³³ Wu na ba dubyaa pu yaha wu kanige cε, na sikaa pu yaha wu kamεnε cε.

³⁴ «Ayiwa, saan wu na ba wu kanige cε wuu pu pye: «Yi pa, na To wu wo duba nagoo pee. Saanra temu t'a gbegele na yaha yee jaha na fo koɔɔ ki yaaduun wu ni ge, yi pa jé tee ni, y'i ti pye yi wuuro.

³⁵ Bani xuugo ya nε ta, a yee di nε kan nε li. Waga ya nε ta, a yee di nε kan nε gba. Nε bi bye nabun, a yee di nε tirige yi kaban.

³⁶ Fafunmɔ bye nε na, a yee di nε fafunmɔ pu xɔ. Nε bi bye yama fɔɔ, a yee di nε keree yàa. Nε bi bye kaso ni, a yee di shε foro nε na.»

³⁷ Ayiwa, pee sipyii piimu p'a Kile jɔmεε co ge, pee na saan wu pye: «Kafɔɔ, tuun wekε ni wèe d'a mu xuugo wo wu ja, na yalige kan mu mu wε? Kelee na mu waga wo ja, na mu kan mu ya gba wε?

³⁸ Tuun wekε ni wèe d'a mu nabɔɔ wo wu ja, na mu tirige wu puga, kelee na ma fafunmɔ wo ja, na pee fafunmɔ pu xɔ wε?

³⁹ Tuun wekε ni wèe d'a ma yama wo, kelee na ma kaso wo wu ja, na shε foro ma na wε?»

⁴⁰ Saan wu na pu pye: «Can na n'a da yi jo yi mu jo tuun bεeri ni yee ya lee la pye ali nε

cebooloo pu bεeri wo nifenhεfenhεnε nigin bε na ge, nε na yee ya li pye.»

⁴¹ «Lee kadugo na saan wu na kamεnε cε wuu pu pye: «Yi laha na tɔan, yee lanji fεε piiiri! Yi shε nafugibaaga ki ni, kee kemu k'a gbegele na yaha Shitaanni ni wu wo mεlekεε pu kaa na ge.

⁴² Bani xuugo bi bye nε na, yee di ya ta yalige kan nε mu wε. Waga bi bye nε na, yee di ya ta nε kan nε gba wε.

⁴³ Nε bi bye nabun, yee di ya ta nε tirige yi puga wε. Nε bi bye fafunmɔ ni, ye di ya ta nε fafunmɔ pu xɔ wε. Nε yama wo bi bye, nε bi bye kaso ni, yee di ya ta shε foro nε na wε.»

⁴⁴ Ayiwa, pee bε na wu pye: «Kafɔɔ, tuun wekε ni wèe d'a mu xuugo wo wu ja, kelee ma waga wo, kelee ma nabɔɔ wo, kelee ma fafunmɔ wo, kelee ma yama wo, kelee ma kaso wo, na li she wèe da ma tεgε-ε wε?»

⁴⁵ Saan wu na pu pye: «Can na n'a da yi jo yi mu, yee bu bye yee di ya lee la pye ali nε cebooloo pu bεeri wo nifenhεfenhεnε nigin bε na wε, yee ya ta li pye nε na wε.»

⁴⁶ Pee na ba jé kanhama nixhɔbaama ni. Ga piimu p'a tii ge, pee na ba jé jii sicuumɔ nixhɔbaama ni.»

26

Yawutuu jɔɔfεε p'a woni pye Yesu kaa na

(*Marika 14:1-2; Luka 22:1-2; Yohana 11:45-53*)

¹ Ayiwa, ba Yesu ya pee jomɔ pu bεeri jo xɔ sipyiire ti mu wε, na wu kalaapiire ti pye:

² «Y'a li cε na cabyaa shuun tε ni Nuwuuro ti wo Kalenε l'a da nɔ. Sipya Ja wu na ba jé keye ni, p'a wu kori tige na.»

³ Wee tuun wu ni a saraya jaha shɔɔnriivεε jɔɔfεε ni Yawutuu nɔhɔlεε p'i shε puyε pinne Kayifε kaban, wee jε saraya jaha shɔɔnriivεε wo jɔɔfɔgbɔ we.

⁴ A p'i bε yi na na pu Yesu peelee co ηmɔhɔɔ ni, p'i wu gbo.

⁵ Ga, a p'i jo: «Wù ganha bu wu co kalenε li ni wε, kɔnhɔ tunmɔ ganha bu yiri sipyiire ti tε ni wε.»

Cee wa ya lasikoli wo Yesu jɔɔ ni
(*Marika 14:3-9; Yohana 12:1-8*)

6 Na Yesu yaha Betani kulo li ni Simo kaban, togo k'a fεnhε wemu co toro ge,

7 a cee wa di fulo wu na ni lasikoli gboro la ni. Lee bi ji pεεwa lasikoli wa na. A wee cee wu Yesu yaha wu na li, na ba wee lasikoli wu wo wu juɲɔ ni.

8 Ba Yesu kalaapiire t'a lee ja wε. A pu logoo di yiri, a p'i jo: «Te kakara te wo juɲɔ di jε leke wε?»

9 We lasikoli we bi da ja bεε wari ni jεhεmε na, na wee kan funmɔ fεε mu.»

10 Ba Yesu ya lee cε wε, na jo: «Naha na y'i we cee we zo tenri wε? Go kasaana w'a pye mε nε na.»

11 Funmɔ fεε na da daa yee tε ni tuun bεeri ni, ga nε kunni wa da ba bye yee tε ni tuun bεeri ni wε.

12 We lasikoli we w'a wo na na ge, w'a wεri na ceepuuro ti kemε yaha faɲa le kaa na.

13 Can na n'a da yi jo yi mu jo xuu bεeri ni pe Kile Jozaama pe ya jo ke koɲɔ ke na ge, le we cee we ya pye ge, li bε na baari wà, na sipyii pu funyɔ tirige ni wu kaa ni.»

*Zhudasi ya Yesu shaa di le keɲε ni
(Marika 14:10-11; Luka 22:3-6)*

14 Ayiwa, Yesu kalaapiire ke ni shuun wu wa nigin wa, wemu mεge ki bye na Zhuda Isikariyɔti ge, a wee di she saraya jaha shɔɔnrivεε juɲɔfεε pu mu,

15 na she pu pye: «Nε bu Yesu le yee keɲε ni, juu yee di da gan nε mu wε?» A p'i warifyen tuuɲɔ kelee taanri (30) tɔɔ kan wu mu.

16 Na co wee tuun wu na a Zhuda di ganha na pyegazaana shaa wu Yesu le pu keɲε ni.

*P'a Bulooro Nuwuuro ti wo Kalenε li yalige
ki li shiizhan
(Marika 14:12-21; Luka 22:7-14, 21-23;
Yohana 13:21-30)*

17 Shizhenherε Baa Buuri wu wo Kalenε li cazhiige ke, a Yesu kalaapiire t'i fulo wu na, na wu pye: «Ma funɲɔ wa wu Nuwuuro ti wo Kalenε li yalige ki gbegele xuu weke ni wε?»

18 A Yesu di pu pye: «Yi she kanha ki ni, y'i she shen wεfɔ pye: «Karamɔgɔ w'a jo na wee wo tuun w'a nɔ, na mu kaban wee ni wu kalaapiire t'a da ba Nuwuuro ti wo Kalenε li yalige ki li.»»

19 A kalaapiire t'i li pye ba Yesu ya yi jo pu mu wε. A p'i Nuwuuro ti wo Kalenε li yalige ki gbegele wee xuu wu ni.

20 Ba piige k'a pa wɔ wε, a Yesu ni wu kalaapiire ke ni shuun wu diin na li.

21 Na pu yaha pu na li, a Yesu di ba jo: «Can na n'a da yi jo yi mu, wa na ba nε le keɲε ni yee ni.»

22 A kalaapiire ti jahaya di sii tanha fo xuuni. A pu bεeri di juɲɔ kɔn na wu yege nigin nigin na: «Nε wi ya, Kafɔ?»

23 A Yesu di pu pye: «Wemu w'a wu keɲε ki le golεge ki ni ni nε ni ge, wee w'a da ba nε le keɲε ni.»

24 Sipya Ja wu na ba xhu ma na jo ba l'a ka wu shizhaa na wε. Ga wemu w'a da ba Sipya Ja wu le keɲε ni ge, bɔɔngɔ ki jε weefɔ wogo. Ali wee ná wu da bye pu ya wu se bε wε, lee bi da bɔɔ wu mu.»

25 Zhudasi wemu wu bi da ba Yesu le keɲε ni ge, a wee bε di wu yege na: «Nε wi ya, Karamɔgɔ?» A Yesu di wu pye: «Mayε pyaa k'a yi jo.»

*Kafɔ fεfεε yalige ki keree
(Marika 14:22-26; Luka 22:15-20; 1
Korɛnte Sheen 11:23-25)*

26 Na pu yaha lige ki na, a Yesu di buuri wa lɔ, na baraga taha Kile na, na wu kegi kegi na kan wu kalaapiire ti mu, na pu pye: «Yi wa lɔ yi li, nε ceepuuro ti wa te!»

27 Lee kadugo na a wu εεzen lɔhɔ cεegbuu li lɔ, na baraga taha Kile na, na li kan pu mu, na jo: «Yi bεeri pu ka gba ke ni,

28 nε shishan pu jε pe, Kile wo kariɲεεge juɲmεε li wo shishan pe. Sipyiɲehεmεε wuu na p'a wo, na pu jurumu wu yafa pu mu.

29 N'a da yi jo yi mu, na co nime na, n'a da ke εεzen lɔhɔ ke ka gba nige wε, fo caɲa kemu n'a da ba ki nivonɔ gba ni yee ni na To wu saanra ti ni ge.»

30 Ba p'a li xhɔ wε, na Kile masɔɲɔ yoyo cee. Lee kadugo taan a p'i foro kari Oliviyε faabobonɔ ki na.

*Yesu ya jo na Pyεeri na ba foro wee kaa
taan
(Marika 14:27-31; Luka 22:31-34;
Yohana 13:36-38)*

31 Ayiwa, a Yesu di wu kalaapiire ti pye: «Yee bεeri na ba baa na nε ye nigin yaha niɲaa wo piige keyε pyaa ni, bani l'a ka Kile

Kafila wu ni na: «Nε na ba yatɔnahama wu gbo, dubyagbaha ki dubyaa pu bεeri na baa caaga.»*

³² Ga nε ba jε na foro xu ni tuun wemu ni, nε na doro yi naha na Galile fiige ki ni.»

³³ A Pyεeri di jo: «Ali pusamaa bεeri jεhe baa na ma wá, nε wa da ga ma wá bada wε!»

³⁴ A Yesu di wu pye: «Can na n'a da yi jo ma mu, nijaa wo piige keye pyaa ni, yani xhuupoo wu pa mεε su ge, mu na ba foro nε kaa tãan tɔɔnii taanri.»

³⁵ A Pyεeri di wu pye: «Ali li mεhe yaha nε wu xu bε ni mu ni, n'a da ga foro ma kaa tãan wε.» A kalaapiire tisara bεeri di yee ninuyɔ jo.

Yesu ya Kile jεeri Zhetisemanε tiire tεge ki ni
(Marika 14:32-42; Luka 22:39-46)

³⁶ Lee kadugo na a Yesu ni wu kalaapiire t'i gari xuu wa ni, wemu mεge ki jε na Zhetisemanε ge. A wu pu pye: «Yi tiin naha, di she Kile jεeri mεke.»

³⁷ A wu gari wà ni Pyεeri ni Zebede jalaa shuun wu ni. A l'i sii wu zɔ wu kanha fo xuuni, na wu naha bε tanha.

³⁸ A wu pu pye: «Nε zɔ we bεeri w'a tanha fo nε na zhaa di xhuu. Yi tiin naha, y'i gori yaha j̄ni na ni na ni!»

³⁹ A wu she naha na jeri, na buri jinε na, na Kile jεeri na: «Na To le kanhama cεεgbuu le sanha lii na na, ni li na já bye. Ga lee bε na, nε wo nidaan ganha bu bye wε, fo mu wo nidaan.»

⁴⁰ A Yesu di guri pa wu kalaapiire taanri wu yiri, na ba pu ta p'a ηmunɔ. A wu Pyεeri pye: «Yee ya já kori yaha j̄ni na ni nε ni na ali lεeri nigin bε pye-e ya?»

⁴¹ Yi kori yaha j̄ni na! Yi da Kile jεeri, kɔnhɔ yi ganha bu jé nɔwuuro ni wε. Sipyaa muna ya sɔɔ, ga wu ceepuuro fanha k'a cèrε.»

⁴² A Yesu di laha pu tãan tɔɔnii shuun wu li ni, na she Kile jεeri na: «Na To, li bu da nago le kanhama cεεgbuu le sanha da já lii nε na wε, fo nε bu gba li ni, wee tuun wu ni mu wo nidaan wu pye.»

⁴³ Lee kadugo na a wu guri pa sanha wu kalaapiire ti yiri, na ba pu ta p'a ηmunɔ sanha, bani ηmunumɔ pu bi shɔ pu ni.

⁴⁴ A Yesu di pu yaha wà, na laha pu tãan sanha, na she Kile jεeri tɔɔnii taanri wu li ni, na guri pee jomɔ pe ninumɔ na sanha.

⁴⁵ Lee kadugo na a wu guri pa wu kalaapiire ti yiri, na ba pu pye: «Yee wa ηmunɔ sanha na ηmɔni ge? Tuun w'a nɔ, Sipyaa Ja wu na ba jé jurumupyii pu kenε ni.

⁴⁶ Yi yiri wù da se! Li wii, ná wemu w'a da na le kenε ni ge, wee ya nɔ.»

Yawutuu p'a Yesu co
(Marika 14:43-50; Luka 22:47-53; Yohana 18:3-12)

⁴⁷ Na Yesu yaha pee jomɔ pu na, a Zhudasi di nɔ, wee jε kalaapiire kε ni shuun wu wa nigin wa. A wu nɔ ni sipyiηehemεε pii ni. Nmɔparaa ni pubegeε ki bye pee mu. Saraya naha shɔɔnrivεε j̄nɔɔfεε ni Yawutuu nahagbaa fεε pu bi pee tun.

⁴⁸ Zhudasi wemu wu bi da ba Yesu le kenε ni ge, wee bi naha sheshεεε ta she sipyiire ti na na: «Di ba she j̄ɔsɔɔnrɔ fò kan ná wemu mu, y'i wee co, wee wu wa.»

⁴⁹ A Zhudasi di dii Yesu na taapile ni, na wu pye: «Faabye Karamɔɔ!» Na j̄ɔsɔɔnrɔ fò kan wu mu.

⁵⁰ A Yesu di wu pye: «Na nanii, lemu na m'a pa ge, lee pye.» Wee tuun wu ni a sipyii pusamaa di fulo Yesu na, na wu co.

⁵¹ A Yesu wo kalaapiire la di li wo ηmɔpara kɔɔngi li forogo ni, na saraya naha shɔɔnrivεε wo j̄nɔɔfɔgbɔ wu wo kapyebye niwεηε paa laha.

⁵² A Yesu di lee kalaapiire li pye: «Ma ηmɔpara le le wà li forogo ki ni, bani piimu p'a ηmɔparaa luu ge, ηmɔparaa ki da ba pee bε j̄nɔɔ tugo.

⁵³ Go nε bi da já na To wu jεeri w'a mεlekeε pii yaha na pa nime nime piimu ya jεhe miliyo na ge, ta mu ya lee cε wε?»

⁵⁴ Ga lee da ba bye, Kile Kafila w'a yemu jo ge, yee j̄ɔ na fa dii wε? Bani Kile Kafila w'a li she na fo kii keree kii bu bye.»

⁵⁵ Lee kadugo na a Yesu di sipyiire ti pye: «A yee di ba ni ηmɔparaa ni pubegeε ni nε tacɔɔ ni ma na jo kakuubye di jε ya? Nε bi

* 26:31 Zakari 13:7

dɛn caŋa bɛɛri Kile-pɛɛŋɛ pugbɔhɔ ki ni, na sipyii kalaa, yee di ya ta nɛ co wɛ.

⁵⁶ Ga kii keree kii bɛɛri ya pye kɔnhɔ Kile tudunmɔ p'a yemu bɛɛri ka Kile Kafila wu ni ge, yee bɛɛri nɔ di fa.»

Ayiwa, a wu kalaapiire ti bɛɛri di baa caaga na wu yaha wà.

Yesu ya yere kiirikɔɔn kurunɔ ki nahagbaa na

(Marika 14:53-65; Luka 22:54-55, 63-71; Yohana 18:13-14, 19-24)

⁵⁷ Piimu p'a Yesu co ge, a pee di gari ni wu ni Kayifɛ kaban, wee nɛ saraya naha shɔɔnrivɛɛ wo nɔnɔfɔgbɔ we. Saliya karamɔgɔlɔɔ ni Yawutuu nahagbaa fɛɛ pu nibinnɛgɛ ki bye wà.

⁵⁸ A Pyɛɛri di laraga kɔn pu na, na daha pu fɛni, fo na shɛ jɛ saraya naha shɔɔnrivɛɛ wo nɔnɔfɔgbɔ wu wo kaɔŋa ki ni. Ba w'a jɛ kaɔŋa ki ni wɛ, na diin gɛdii pu tɔan kɔnhɔ wu ba le kaa le nɔhɔ na.

⁵⁹ Saraya naha shɔɔnrivɛɛ nɔnɔfɛɛ pu fara kiirikɔɔn kurunɔ ki na, pee bi can baa wo sɛɛri kaa la shaa Yesu fɛni kɔnhɔ p'i wu gbo.

⁶⁰ Ga pu ya li ta wɛ, ali na li ta be sipyijɛhɛmɛɛ bi ma na kafinɛyɛ leni Yesu na. A sipyii shuun wa be di ba nɔ kurogo ki na, na pu woyo jo na:

⁶¹ «We ná we ya jo na wee na já Kile-pɛɛŋɛ pugbɔhɔ ki ja, na ki yerenɛ cabyaa taanri funnɔ ni.»

⁶² Wee tuun wu ni a saraya naha shɔɔnrivɛɛ wo nɔnɔfɔgbɔ wu yiri yere, na Yesu pye: «Jomɔ pemu bɛɛri pii sipyii pii wa yu mu shizhaa na ge, mu wa da pu nɔ shɔ-ɛgɛ?»

⁶³ Ga, a Yesu di cari wuyɛ na. A saraya naha shɔɔnrivɛɛ wo nɔnɔfɔgbɔ wu jo: «Ma bi nɛ Shɔvɔɔ we, Kile Ja we, nɛ li shaa ma mu Kile nɔi wo wu mɛgɛ na, jo ma yee jo wu mu.»

⁶⁴ A Yesu di wu pye: «Mayɛ pyaa ki wa yi yu. Ga n'a da yi jo yi mu jo na co nime na, yi na ba Sipya Ja wu nidɛɛngɛ na Se Bɛɛri Fɔɔ Kile kanige cɛ. Yi na ba wu nibawo na be sanha fugba nahaya ye na.»

⁶⁵ Wee tuun wu ni a saraya naha shɔɔnrivɛɛ wo nɔnɔfɔgbɔ wu wuyɛ pyaa wo fadenɛ shɛɛngi, na jo: «Kile mɛgɛ w'a kyɛɛgi

mɛ dɛ! Naha fɛni wu nɛ sanha sɛɛɛɛ pu mu wɛ? Y'a wu Kile mɛkyɛɛgɛɛ jomɔ pu logo nime.

⁶⁶ Yee di wa yekɛ yu wɛ?» A p'i wu pye: «W'a yaa na wu gbo.»

⁶⁷ Ayiwa, a p'i nɔlɔhɔ tugi na wà wu naha ni, na wu kpɔn ni kaguruyo ni. A pii di kadahaa ja wu nibɛgɛ ni.

⁶⁸ A p'i jo: «Shɔvɔɔ we, ma bi sii Kile tudunmɔ we, ma kpɔnvɔɔ wu mɛgɛ yiri wu mu!»

Pyɛɛri ya foro Yesu kaa tɔan

(Marika 14:66-72; Luka 22:56-62; Yohana 18:15-18, 25-27)

⁶⁹ Ayiwa, lee bi Pyɛɛri nidɛɛngɛ ta kpɛɛngɛ ki na kaɔŋa ki ni, a kapyebyezhɔ wa di fulo wu na, na wu pye: «Go mu be wu bye ni Galile shɛɛn Yesu ni.»

⁷⁰ Ga, a Pyɛɛri di foro wu kaa tɔan sipyii pu bɛɛri nii na. A wu jo: «Nɛ cɛ yekɛ mu wa yu wɛ.»

⁷¹ Lee kadugo na a Pyɛɛri di gari kaɔŋa ki tajege ki yiri. A kapyebyezhɔ wa be di wu na wà, na wee xuu wu wo sipyii pu pye: «We ná we be wu bye ni Nazareti shɛɛn Yesu ni.»

⁷² A Pyɛɛri di foro wu kaa tɔan sanha, na gaa. A wu jo: «Nɛ we ná we cɛ wɛ.»

⁷³ Ba jɛri ya pye wɛ, piimu pu bi yere wà ge, a pee di fulo Pyɛɛri na, na wu pye: «Nakaara baa mu be wu wa pu ni. Bani mu jogana li be l'a mu tayirige shɛɛ.»

⁷⁴ Ga, a Pyɛɛri di gaa, na wuyɛ lanji. A wu jo: «Nɛ wee ná wu cɛ wɛ.» Taapile ni a xhupoo di mɛɛ su.

⁷⁵ Ayiwa, a Pyɛɛri funnɔ di do ni Yesu jomɔ pu ni na: «Yani xhupoo wu pa mɛɛ su ge, mu na ba foro nɛ kaa tɔan tɔɔnii taanri na mu ya nɛ cɛ wɛ.»* A Pyɛɛri di foro kari kpɛɛngɛ ki na, na shɛ mɛɛ su fo xuuni.

27

P'a shɛ ni Yesu ni Pilate mu

(Marika 15:1; Luka 23:1-2; Yohana 18:28-32)

¹ Nisɔɔgbɔhɔ ki na a saraya naha shɔɔnrivɛɛ nɔnɔfɛɛ pu bɛɛri ni nɔhɔlɛɛ p'i be yi na na Yesu ya yaa na wu gbo.

² A p'i wu pɔ, na shɛ wu le gbafɛnɛɛɛɛ Pilate kenɛ ni.

* 26:75 Macoo 26:34

Zhudasi xugana
(*Kapyegee 1:18-19*)

³ Ayiwa, Zhudasi wemu w'a Yesu le kenε ni ge, ba wee ya li na na p'a Yesu kayuu li jo na yaha na pu wu gbo wε, a li daajenje di jε wu ni, a wu wari tuunjo kelee taanri (30) wu lo, na wu she ki tereje saraya naha shonrivεε nunofεε ni Yawutuu nahagbaa fεε pu na.

⁴ A wu pu pye: «Kakuunε ne pye na jaagi baa fεε nunjo le xu ni.» Ga, a pee di wu pye: «Wεe wo naha wa yee ni wε? Mu wo nunjo wuu li wa lere!»

⁵ A Zhudasi di wari wu shan ninε na Kile-peeje pugbaha ki ni, na gari na she wuyε pε gbo.

⁶ A saraya naha shonrivεε nunofεε p'i wari wu lo, na jo: «Li ya saha wεe pu we wari we le Kile-peeje pugbaha ki wo keshi wu ni wε. Bani shishan perεme pu ne pii.»

⁷ A p'i jo be yi na, na wee wari we taga cogo faanrivεε wu wo tεge ki shε, na kee pye pu nabuun faya.

⁸ Lee wuu na p'a kee tεge ke mεge yiri ali nijaa we be ni na shishan tεge.

⁹ Lee funjo ni Kile tudunmεε Zheremi bi yemu jo ge, a yee jo di fa. Wu bi jo na: «P'a wari tuunjo kelee taanri (30) wu lo, wee wemu w'a pye wu perεme pu ge. Kee jo ke na Izirayeli nagoo p'a bi be.»

¹⁰ A p'i wee wari wu lo na taga cogo faanrivεε wu wo tεge ki shε. Kafεε w'a bi ne pye ne wu yee jo pu mu.»*

Pilate ya Yesu yege
(*Marika 15:2-5; Luka 23:3-5; Yohana 18:33-38*)

¹¹ Ayiwa, a p'i Yesu yereje Pilate naha taan. A wee di wu yege na: «Yawutuu wo saan mu ne ya?» A Yesu di wu pye: «Uun, ba ma wa yi yu wε.»

¹² Lee kadugo na, ba saraya naha shonrivεε nunofεε ni Yawutuu nahagbaa fεε p'a pa wu tεge leni wε, wu ya wa shishiin be jo shε wε.

¹³ Wee tuun wu ni a Pilate di wu pye: «Keree kiimu beeri na p'a mu jaagi me ge, mu wa ki nuri-i ge?»

¹⁴ Ga Yesu ya wu jo shε lee la shishiin na wε. A lee di gbafεeri wu fo fo xuuni.

P'a Yesu jaagi na pu wu gbo
(*Marika 15:6-15; Luka 23:13-25; Yohana 18:39-19:16*)

¹⁵ Ayiwa, gbafεeri wu bi tee na kaa la pyi. Lee ne, yee beeri ba Yawutuu pu wo Bulooro Nuwuuro Kalene l'a no wε, w'a kasoleme nigin wa yaha, na saha ni sipyii puyε pyaa wo nidaan wu ni.

¹⁶ Lee bi kasoleme wa ta wa wemu mεge ya foro ge. Wu mεge ki bye na Barabasi.

¹⁷ Sipyiiire ti bi pa binne a Pilate di pu pye: «Barabasi ni Yesu wemu p'a byi Shonvεε wu ge, pee shuun wu ni yi funjo wa pu weke yaha wε?»

¹⁸ Bani Pilate bi li ce na Yesu wo neperεn na p'a bi wu le wee kenε ni.

¹⁹ Na Pilate nideenge yaha kiiri wu takεngε ki ni, a wu shε w'i tuduro yaha p'a pa jo wu mu na: «Ma ganha bu da ma tεge le we jaagi baa fεε we wo keree ki ni wε, bani we keree k'a ne kanha shen xuuni nmunεgε ni piige ki ni.»

²⁰ Ga, a saraya naha shonrivεε nunofεε ni Yawutuu nahagbaa fεε p'i sipyiiire ti son na pu Pilate beeri na wu Barabasi yaha, w'i Yesu gbo.

²¹ A gbafεeri wu guri pu pye sanha: «Yi funjo wa pu weke yaha yi mu pii shuun we ni wε?» A p'i wu pye: «Barabasi.»

²² A Pilate di pu pye: «Yesu wemu p'a byi Shonvεε wu ge, di leke pye wee na wε?» A pu beeri di wu pye: «Wu kori tige na!»

²³ A Pilate di pu yege na: «Kakuunε leke wu d'a pye wε?» Ga, a p'i xhuulo xuuni na toro taashiine li taan na: «Wu kori tige na!»

²⁴ A Pilate di ba li ta na wee wa da le ja wε, bani la li bi faraa sipyiiire ti kafugo na. A w'i lohε ko, na wu keye je sipyiiire ti beeri nii na, na jo: «Ne tεge wa ni yi ni we jaagi baa fεε we wo shishan pu wo na wε. Yeye pyaa wo kenε woyo yi wa yere.»

²⁵ A sipyiiire ti beeri di jo: «Wu shishan pu to wεe ni wu nagoo nunjo ni!»

²⁶ Wee tuun wu ni a Pilate di Barabasi yaha, na Yesu kan p'a kpεn ni susolεε ni, na wu le pu kenε ni pu kori tige na.

Sarasi p'a Yesu la wolo
(*Marika 15:16-20; Yohana 19:2-3*)

* 27:10 Zakari 11:12-13; Zheremi 32:6-9

²⁷ Ayiwa, a gbafeɛri wu sɔɔsɔsɔ p'i gari ni Yesu ni gbafeɛri wu kaɔɔa ki ni. A sɔɔsɔsɔ pu kurunɔ ki beeri di foro pinne wu feni.

²⁸ A p'i Yesu faya yi wolo wu na, na fadeboronɔ niniga ka le wu na.

²⁹ A p'i xhuyo shin na pye saanra nudɔnɔ, na lee tɔ wu nunɔ ni, na wahagaan le wu kanige kenje ke ni. A p'i xhɔ na ganha na nuguro sinni wu fee ni, na wu la wo, na yu: «Naabye Yawutuu saan we!»

³⁰ A p'i ganha na nɔlɔhɔ tugoo na woni wu na, na wahagaan li lɔ, na wu kpɔɔn nunɔ ke ni.

³¹ Ba p'a wu la wolo xɔ mu we, a p'i fadeboronɔ niniga ki wolo wu na, na wuye pyaa wo faya yi le wu na, na gari ni wu ni di zhe gori.

P'a she Yesu kori tige na

(Marika 15:21-32; Luka 23:26-43; Yohana 19:17-27)

³² Ayiwa, ba p'a foro kanha ki ni we, na jiri Sirine kulo li shen wa na, wee mege ki bye na Simɔ. A p'i wee karamu w'a Yesu korikoritige ki lɔ.

³³ A p'i she nɔ xuu wa ni, wee mege ne na «Goligota», lee kori ne: «Nugɔrɔgɔ xuu».

³⁴ A p'i duven suri durɔgi losorogo ka ni na kan wu mu wu gba. Ba w'a yee nehε we, wu ya sɔɔ na yi gba we.

³⁵ Ba p'a wu kori xɔ we, a sɔɔsɔsɔ p'i kagaanshaan pye, na wu faya yi taa taa pu ye na na saha ni lee ni.*

³⁶ Lee kadugo na, a p'i diin na ganha na wu kaseri.

³⁷ P'a Yesu jaagi lemu na ge, a p'i yee ka kɔɔɔ la na na kori wu nunɔ na na:

YESU WU NE WE, YAWUTUU WO SAAN WE.

³⁸ A p'i nagaapeleye shuun wa kori tiye na ni Yesu ni. Nigin wa bye wu kanige ce, nigin wa di ne wu kamene ce.

³⁹ Kodoroloo pu bi pu nuyɔ kori, na wu shehele,

⁴⁰ na yu: «Mu wemu w'a jo na mu na Kile-peeyε pugbɔhɔ ki ja, na ki yereɛ sanha cabyaa taanri funnɔ ni ge, ma bi sii Kile Ja we, maye shɔ sa! Tigi laha tige ki na!»

⁴¹ Saraya naha shɔɔnriwe nunɔfee, ni saliya karamɔgɔlɔɔ ni Yawutuu nahagbaa fee pu be pu bi Yesu la wo, na yu:

⁴² «W'a sipyii piitiilee shɔ, ga w'a da ja wuye shɔ we! Golzirayeli wo saan wu ne wii, na wu tigi laha nime korikoritige ki na, wu na da wu na!

⁴³ «W'a Kile pye wu tadanɔ. Wu kaa bi dan Kile ni, Kile wu wu tirige sa!»* Ta wu ya jo na Kile Ja wee ne we?»

⁴⁴ Nagaapeleye yemu p'a kori ni wu ni ge, mu yee be bi wu fanri lee fanhagana li na.

Yesu xugana

(Marika 15:33-41; Luka 23:44-49; Yohana 19:28-30)

⁴⁵ Na caɔa ki yaha ninje ninje ni, a nibiige di je fiige ki beeri ni, fo na she da leereε taanri.

⁴⁶ Yakonɔ wo tuunɔ nii taanri wu shizhaa na, a Yesu di ba mujuugbɔɔ wa na: «Eli, Eli, lama sabakatani?» Lee kori ne: «Na Kile, na Kile, naha na ma d'a na yaha we?»*

⁴⁷ Piimu niyereye yi bye wa ge, ba pii ya lee mujuu li logo pee ni we, na jo: «Kile tudunmɔɔ Eli w'a yiri.»

⁴⁸ Taapile ni a shen nigin wa di baa kari pu ni, na she yoro fyenmi vinegiri ni, na tee migile kagaantɔngɔ ka na, na she gan Yesu mu wu sɔn.

⁴⁹ Ga, a pusamaa di jo: «Yere wu wu wii Eli bu da wu na da ba wu shɔ!»

⁵⁰ A Yesu di mujuugbɔɔ la be wa sanha, na xhu.

⁵¹ Lee taapile li ni a Kile-peeyε pugbɔhɔ ki nahaparaga fana* nigbilege k'i daa shuun, na lɔ fugba wu na fo ninje ke. A ninje k'i jele, a faaboboyo ye di ja ja.

⁵² A faya yi nɔ di mugi mugi, Kile wo sipyii piimu p'a bi xu ge, a pee di ne.

⁵³ A p'i foro faya yi ni. Ba Yesu ya pa ne we, a p'i je fefereε kulo li ni, na puye she sipyinheεε na.

⁵⁴ Sɔɔsɔsɔ nunɔfɔ we ni sɔɔsɔsɔ piimu samaa pu bi Yesu kasεεε pyi ge, ba pee ya ninje celenje ke ni kee keree ki beeri na we, a p'i sii fya fo xuuni, na jo: «Can na Kile Ja ye pyaa ki bye we na we!»

* 27:35 Zaburuu 22:19

* 27:43 Zaburuu 22:9

* 27:46 Zaburuu 22:2

* 27:51 Kile-peeyε pugbɔhɔ ki

nahaparaga fana: Kee ne fana kemu ki bi fefereε xuu wu teneε kɔn na wolo fefereε ti beeri wo fefereε xuu wu ni ge. Lee ya li sheε na wa beeri na ja vulo nime Kile na.

⁵⁵ Cèe nìnehemεε pii bε pu bi yere taliige ni na kii keree kii wii. Pee bi taha Yesu feni na yiri Galile ni, na baari pyi wu mu.

⁵⁶ Pii mεye yi wa ye pu ni: Magadala shεen Mariyama, Yakuba ni Yusufu ye nu Mariyama, ni Zebede jalaa pu wo nu we.

Yesu legana faña ni
(Marika 15:42-47; Luka 23:50-56; Yohana 19:38-42)

⁵⁷ Ba yakonɔ k'a pa nɔ wε, a Arimate shen naafuu fɔɔ wa di ba, wee mεge ki bye na Yusufu. Wee bε wu bye Yesu wo kalaapire la.

⁵⁸ A wu gari, na she Yesu nixhugo ki jεeri Pilate mu. A Pilate di jo na pu she gbo wu kan wu mu.

⁵⁹ A Yusufu di gbo wu lɔ, na fatovige nivonɔ ka migile wu na. Kee bi yàa ni lenfu* ni.

⁶⁰ Na she wu le faña nivonɔ ka ni. Wu bi pu pye p'a kee faña ke tugi na yaha wuye kaa na faaya yi ni. A wu xhɔ na kageegbɔhɔ ka gologolo taga faña ki jɔ tɔ, na gari.

⁶¹ Magadala shεen Mariyama ni we wu Mariyama we, pee bi tiin na saha ni faña ki ni.

P'a sɔrɔsii taha faña ki na na p'a ki jɔnɔ sigee

⁶² Nimuguro ti na, a saraya naha shɔnriverεε jɔnɔfεε ni Farizhεen pii di she gbafεnεεrεε Pilate mu. Kee caña k'a pye cadεenge ki wo gbegeme pu caña ki jimuguro.

⁶³ A p'i ba wu pye: «Nɔnɔfɔɔ we, na we jɔgyεegi sipya we yaha jii na, wèe fungɔngɔ wa li na na w'a bi jo na wee na ba jε na foro xu ni wu caxhugo caña taanri wogo na.

⁶⁴ Lee wuu na wèe funɔɔ wa ma di sɔrɔsii taha faña ki na, pee di da ki jɔnɔ sigee fo na she cabyaa taanri wu torogo. Kɔnhɔ wu kalaapiire ti ganha bu da ba wu nixhugo ki yu pu da yi yu sipyii pu mu na w'a jε na foro xu ni wε. Lee bu bye tee kurogo wo jɔgyεεgerε ti na golo taashiine li bε wuuro ti na.»

⁶⁵ A Pilate di pu pye: «Sɔrɔsii pu piiri! Lemu bεeri y'a giin di bye, kɔnhɔ y'i faña ki jɔnɔ sigee xuuni ge, yi lee pye.»

⁶⁶ A p'i gari faña ki na, na she jɔtɔnɔ ki yàa, na fε yaha ki na, na sɔrɔsii pu taha ki na a pee di ganha na ki jɔnɔ sigee.

28

Yesu ya jε na foro xu ni
(Marika 16:1-10; Luka 24:1-12; Yohana 20:1-10)

¹ Ayiwa, ba cadεenge k'a toro wε, Dimazhi wu jisɔɔgɔ ki na, caña ki foroduun wu ni, a Magadala shεen Mariyama ni we wu Mariyama w'i gari di zhe faña ki wii.

² Taapile ni a jɔnɔ celenε nigbɔhɔ di bye. A Kafɔɔ wo mεleke wa di digi na yiri fugba we ni, na ba kagerenε ki gologolo laha faña ki jɔ na, na diin ki jɔnɔ ni.

³ Mεleke wu naha ki bi jɔ ba Kile-jine jε wε, wu fàya ye di finne wεlewε ba xɔrɔ jε wε.

⁴ Sɔrɔsii piimu p'a faña ki jɔnɔ sigee ge, a pee di fya fo na jεle, a p'i bye kanna p'a xu.

⁵ A mεleke wu cèe pu pye: «Yi ganha bu da vya wε! Ne li cε jo Yesu wemu p'a kori tige na ge, wee yee wa zhaa.

⁶ Wu wa naha wε, w'a jε na foro xu ni ba w'a bi yi jo wε. P'a bi wu sinninε xuu wemu ni ge, yi pa wee xuu wu wii.

⁷ Ayiwa nime yi fyaala she yi jo wu kalaapiire ti mu na w'a jε na foro xu ni, na w'a gaani yi naha na Galile fiige ki ni, yi na zhe wu ja wà. Ye y'a bye nε mu di jo yi mu.»

⁸ A cèe p'i fyaala laha faña ki na, pu bi fya, ga pu zɔlɔɔ pu bε d'a jɔ fundanga na. A p'i ganha na fe na gaani p'i she yee naha jo kalaapiire ti mu.

⁹ Taapile ni a Yesu di ba pu jɔnɔ círi na pu pye: «Yi faabye!» A cèe p'i fulo Yesu na, na wu cɔ tɔɔyɔ ye na, na pεenε taha wu na.

¹⁰ A Yesu di pu pye: «Yi ganha bu da vya wε! Yi she yi jo na cebooloo pu mu na p'a se Galile ni, na wà p'a da zhe na ja.»

Sɔrɔsii p'a Yesu jε wu jo

¹¹ Ayiwa, na cèe pu yaha koo na, sɔrɔsii piimu pu bi faña ki jɔnɔ sigee ge, a pii di gari pee ni, na she kii keree kii bεeri naha jo saraya naha shɔnriverεε jɔnɔfεε pu mu.

¹² A saraya naha shɔnriverεε jɔnɔfεε p'i she puyε ja ni Yawutuu nahagbaa fεε pu ni. A p'i jo bε yi na, na wari nìneheme wa kan sɔrɔsii pu mu,

¹³ na pu pye: «Y'a yi yu na Yesu kalaapi-ire t'a yee ninmunuyɔ yaha, na ba gbo wu yu piige ki ni.

¹⁴ Gbafɛnɛɛri wu bu yee logo, wɛe na zhe yee naha shɔnri ni wu ni na wu wo se pye, kɔnhɔ yaaga ganha bu yi ta wɛ.»

¹⁵ A sɔrɔsii p'i wee wari wu lɔ, na she li pye ba y'a jo pu mu wɛ. A pee jomɔ pe di jaaga Yawutuu pu tɛ ni. Fo njaa we bɛ ni pee jomɔ pe ya yu.

*Yesu ya wuyɛ she wu kalaapiire ti na
(Marika 16:14-18; Luka 24:36-49;
Yohana 20:19-23; Kapyegɛe 1:6-8)*

¹⁶ Ayiwa, a kalaapiire kɛ ni nigin w'i gari Galile ni. Faabobonɔ kemu kaa Yesu bi jo pu mu ge, a p'i gari wà.

¹⁷ Ba p'a Yesu na wɛ, a p'i wu pɛɛ. Ga, a nakaara di bye pii zɔlɔɔ ni pu ni.

¹⁸ A Yesu di fulo pu na, na pu pye: «Fanha ki bɛeri k'a kan nɛ mu fugba we, ni ninɛ ke na.

¹⁹ Lee wuu na yi nɔ shi wu bɛeri na, y'i pu pye na kalaapiire! Yi pu batize To Kilɛ ni Ja ni Fɛfɛɛɛ Munaa mɛgɛ na!

²⁰ Nɔmɛhɛɛ kiimu nɛ jo yi mu ge, yi pu kalaa na pu taha kee fɛni! Li wii, n'a da bye ni yi ni njiga bɛeri fo na she konɔ xɔ.»

Marika Kilε Jozaama pe pu wa wu Ja Yesu Kirisa kaa yu ge, Marika wo nigama

Jɔgɔ wu jε Marika wε?

Marika bi bye Yesu wo tudunmɔ ke ni shuun wu ni wε, ga w'a Barinabasi ni Pɔli tεge pu wo labye wu na (Kapyege 12:25). Wu nu mεge ki bye Mariyama (Kapyege 12:12). Wu to we ni Barinabasi wo to wu bye cebooloo (Kolose Shεen 4:10). W'a Tudunmɔ Pyεeri bε tεge wu wo labye wu na (1 Pyεeri 5:13). Pyεeri Egilizi w'a wii na wee mu Marika ya wu wo Kilε Jozaama pu ta, bani wee w'a wu kalaa. Wu Girεkii mεge ki jε Marika, ga mεge ka bε ki bye wu na Heburuu jomɔ pu ni na Yohana. Wee w'a pe Kilε Jozaama pe ka.

We Jozaama Kitabu we kakana jɔgɔ

Piimu jε Yawutuu wε, pee mu Marika ya pe Jozaama pe tun. P'a li shεε wεe na na Kilε Ja wu jε Yesu, Kilε wo sefεεε ti jε wemu ni ge. W'a ce puuro lɔ na pye sipya, na ganha na wuyε pyi: Sipya Ja. W'a pa wu ba kapyenεε pyi sipyii mu, wu pu jɔgɔ wolo (Marika 10:45).

Jozaama Kitabu wu kafila jɔgɔ

Marika 1:1-13 Yohana Batizelipye wo Kilε jomɔ yεε ni Yesu batizeli ni wu labye wu jɔkɔnrɔ.

Marika 1:14–8:30 Yesu ya labye wemu pye Galile fiige ki ni ge, Yesu ya li shε na: «Kilε saanra t'a tεnε yi na.» Le wu bi byi ge, lee bε bi li shεε can na: W'a yama fεε cuɔgɔ, na jinaa kɔri yeege sipyii ni, na yu ni sefεεε ni. Ga sipyii bi puyε yegee wu keree na na: «We ná we di jε sipya weke wε?»

Marika 8:31–10:52 Kanhama pe pu da ba nɔ Yesu na Zheruzalεmu ni ge, w'a pee kaa yu.

Marika 11:1–16:8 Yesu cewusana Zheruzalεmu kabanuyo na.

Marika 16:9-20 Yesu ya jε na foro xu ni, na wuyε she wu kalaapiire ta na.

Marika funɔgɔ wa mu bε di li cε ba Oromε shen sɔrɔsii jɔgɔfɔ w'a yi jo wε na: «Can na Kilε Ja yε pyaa ki jε we ná we.» (Marika 15:39).

Yohana Batizelipye wo Kilε jomɔ yεε
(Macao 3:1-12; Luka 3:1-18; Yohana 1:19-28)

¹ Kilε Jozaama pe pu wa wu Ja Yesu Kirisa kaa yu ge, pu jɔkɔnrɔ ti wa te.

² Kilε tudunmɔ Ezayi ya li ka Yesu shizhaa na na:

«Li wii, n'a na tudunmɔ we tun ma jahagbaa na

wu ma koo li yàa yaha.»*

³ «Wu mujuu l'a fòro siwaga ki ni na: «Yi Kafɔ wu koo li yàa!

Yi wu korogoo ki tii!»*

⁴ Mu Yohana bye siwaga ki ni, na Kilε jomɔ pu yεε pyi sipyii pu mu na pu daajenε jo pu jurumu wu na p'i batize, kɔnhɔ pu jurumu w'i yafa pu mu.

⁵ Zhude fiige ki bεeri ni Zheruzalεmu shεen bεeri pu bi se Yohana yiri, na yeree pu jurumu wu na, na puyε kaan Yohana wu mu wu na batizeni Zhurudεn Gba lɔhɔ ki ni.

⁶ Yohana yε pyaa, jɔhɔyɔ shiire fàya yi bye wu na, seεge di jε wu yapɔgɔ. Kabeeye ni wegeye funɔgɔ sεε, yee yi bye wu jɔlige.

⁷ W'a bi Kilε Kafila wu yu na: «We w'a ma nε kadugo ge, wee fanha k'a jεhe nε wogo na. Na leele, na wu tanhaya mεεε bε sanha, nε yaa ni lee ni wε:

⁸ Nε yee batize lɔhɔ ni, ga wee na ba yi batize Fεfεεε Munaa ni.»

Yesu batizeli ni wu nɔwuuro
(Macao 3:13-4:11; Luka 3:21-22; 4:1-13)

⁹ Wee tuun wu ni a Yesu di ba na yiri Galile Nazareti ni. A Yohana di wu batize Zhurudεn Gba lɔhɔ ki ni.

¹⁰ Yesu na foro lɔhɔ ki ni, taapile ni a wu fugba wu jɔna k'a mugi, a Fεfεεε Munaa di digi wu na, ba gbege shazhira jε wε.

¹¹ A mujuu la di foro fugba wu ni na: «Mu jε nε jidaan Ja, mu kaa ya dan nε ni tεhene baa.»

¹² Ba yee ya jo wε, a Fεfεεε Munaa l'i gari ni Yesu ni siwaga ki ni.

¹³ A wu cabyaa kεεε shishεεε (40) pye siwaga ki ni, Shitaanni na wu taanna na

* 1:2 Malaki 3:1   * 1:3 Ezayi 40:3

wii. Wu bye yacoyo niñe ni, mælekεε di wu keree yari.

*Na Yesu yaha Galile ni
(Macoo 4:12-17; Luka 4:14-15)*

14 Yohana na le xɔ kaso wu ni, Yesu ya kari Galile fiige ki ni, na she Kile wo Jozaama pe yu wà,

15 na yu: «Tuun w'a nɔ, Kile saanra t'a tεεñe. Yi yere yi jurumu wu na, y'i dà Kile Jozaama pu na!»

*Yesu kalaapiire nizhiilee pu yirigana
(Macoo 4:18-22; Luka 5:1-11)*

16 Caña ka na Yesu yaha wu na doroo Galile Gba wu nɔ ki na, a wu fyashaa shuun ja: Simɔ ni wu ceborona Andire. Jɔ pu bi waa gba lɔhɔ ki ni.

17 A Yesu di pu pye: «Yi taha na feni, di yi pye sipyii shavεε.»

18 Taapile ni a p'i jɔlɔɔ pu yaha wà, na daha wu feni.

19 A wu she naha na jeri, na Zebede wo jalaa shuun ja: Yakuba ni Yohana. Pu wo jɔlɔɔ pee di bi jooli pu kɔrɔgɔ funnɔ ni.

20 Taapile ni a Yesu di pu yiri, a p'i pu to Zebede ni kapyeyii pu yaha kɔrɔgɔ ki ni, na daha wu feni.

*Yesu ya sipyii kalaa, na jina be kɔri
Kapεrinɔmɔ ni
(Luka 4:31-37)*

21 Lee kadugo na a Yesu ni wu kalaapiire t'i gari Kapεrinɔmɔ kulo li ni. A Yesu di fεnhε jé Kile-pεεñe puga ki ni cadεεngε ki na, na sipyii pu kalaa.

22 A Yesu wo kalaa wu kangana l'i pu naha wɔ xuuni, bani wu wo we, ni saliya karamɔgɔlɔɔ pu wo wu bye ninumɔ wε. Wu wo kalaa wu bi byi ni sefεεε ni.

23 Lee ya bi ná wa ta Kile-pεεñe puga ki ni, jina na nε wu ni. A wee di xhuulo na jo:

24 «Naha mu di zhaa wèe feni wε, Yesu Nazareti shen? M'a pa ba wù kyεεgi gε? Nε mu shi cε, Kile Fεfεεε wo mu nε.»

25 A Yesu di din jina wu na, na wu pye: «Cari mayε na, m'a foro we ná we ni!»

26 A jina wu ná wu nahara saama na, na sipile wá, na foro wu ni.

27 A l'i bye kakanhana sipyii pu bæeri mu; fo pu na puyε yegee na: «Le be do? We nε kalaafomɔ dε! Fanha ni we ná we ya yu ni jinaa ni, p'i wu nɔmεε conii.»

28 A Yesu mεgε di wakaraa Galile fiige ki bæeri círi.

*Yesu ya yama fεε niñehemεε cuunɔ
(Macoo 8:14-17; Luka 4:38-41)*

29 Ba Yesu ya foro yε Kile-pεεñe puga ki ni wε, a wu ni Yakuba ni Yohana di she Simɔ ni Andire yε kaban.

30 Lee di Simɔ yafezhɔ wu ta w'a sinne ceefuuro keñe ni. Ba Yesu ya nɔ wà yε wε, a p'i wee kaa jo wu mu.

31 A wu fulo wu na, na wu co wu keñe na na yirige. A ceefuuro t'i wu yaha. A wu yìri, na pu keree yàa.

32 Ba caña k'a to wε, a sipyii p'i wá na ma wu mu ni yama fεε tuuyo bæeri ni, ni jinaa wa piimu ni ge.

33 A kulo li sheen bæeri di ba binne kujɔɔ li nɔ na.

34 Piimu p'a bi kanha yama tuuyo niñehεyε keñe ni ge, a Yesu di pee cuunɔ, na jinaa kɔri na yeege sipyiiñehemεε ni. Wu ya ta sɔɔ jinaa pu mu pu jo wε, bani pee ya wu shi cε.

*Yesu ya Kile Kafila jo Galile ni
(Luka 4:42-44)*

35 Kee caña ki nimuguro nisɔɔgbɔhɔ ki na, na kpεεngε ki ta ki sanha wo wε, a Yesu di yìri, na gari siponɔ ki xuu wa ni, na she Kile nεeri wà.

36 A Simɔ ni wu kaafεε di ganha na wu shaa.

37 Ba p'a she wu ja wε, na wu pye: «Sipyii pu bæeri p'a mu shaa.»

38 A wu pu nɔ shɔ na: «Wù she xuu watii ni, wù tàan kulogoo kii ni, kɔnhɔ di she Kile Kafila wu jo kee be ni. Bani lee wuu na nε pa.»

39 Lee na wu bi Kile Kafila wu yεε pyi Kile-pεεñe piyεyε yi ni Galile fiige ki bæeri ni, na jinaa be kɔri, na yeege sipyii ni.

*Yesu ya togo fɔɔ wa cuunɔ
(Macoo 8:1-4; Luka 5:12-16)*

40 Caña ka, togo fɔɔ wa ya she nuguro sin wu fεε ni, na wu nεeri, na jo: «Mu bu sɔɔ, go mu na já nε cuunɔ.»

41 A wu nijaara di jé Yesu ni. A wu keñe yeege, na gbɔn wu na, na jo: «Nε sɔɔ mu wu cuunɔ!»

42 Taapile ni a togo k'i wu yaha, a wu juunɔ.

43 Lee kadugo na a Yesu di wu yaha kari, na yi jo waha xuuni wu mu na:

44 «Kaseεεε yaha mayε na, ma ganha yaaga jo sipya nigin be mu we. Ga she maye she saraya naha shɔɔnrivɔɔ wu na. Musa ya saraga kemu kaa jo ge, m'a kee wolo ma sicuumɔ pu da wuu na. Kee na ba li she na m'a cuunɔ.»

45 Ga, a we ná we di foro na kaan niini na doroo. A lee di Yesu pye wu ya já wuyε she sipyii na, kulo la shishiin ni we, w'a yere sige ki ni, sipyii p'i se wu mu, na yiri kabaya yi beeri na.

2

Yesu ya ná kabanuxuyo shuun fɔɔ wa cuunɔ

(Macoo 9:1-8; Luka 5:17-26)

1 Ba piiye ya ya toro we, a Yesu di guri she Kaperinomɔ ni. A sipyii t'i yi logo na puga wu wa.

2 A sipyinehemεε di ba binne, fo tayerege be ya daa ali kunɔɔ li be nɔ na we. A Yesu di Kile Kafila jo pu mu.

3 Wee tuun wu ni a sipyii pii di ba ni ná kabanuxuyo shuun fɔɔ wa ni. Wee na je namaa shishεεε keye ni.

4 Sipyii pu nehehe kehe ni pu ya já gbara Yesu na we. Puga kemu ni wu je ge, a p'i kee wo katanɔ ki lahala wu nɔnɔ na, na ná wu ni wu yasinneεε ki tirige kee wege ki ni.

5 Ba Yesu ya pee wo n'a daa wu na we, na ná kabanuxuyo shuun fɔɔ wu pye: «Na ja, ma jurumu w'a yafa ma mu.»

6 Lee bi saliya karamɔgɔɔɔ pii ta wà tinnε na, a pee di ganha na yu puyε funyɔ ni na:

7 «Naha na we ná we di yu le jogana le na we? Kile mεεε we ya gyεεgi. Jɔgɔ wu d'a já jurumu yafa sipya mu ni Kile ye be we?»

8 Taapile ni a Yesu di pu fungɔnyɔ ce, na jo: «Naha na ke fungɔngɔ ke tuugo d'a tigi yee funyɔ ni we?»

9 Na ná kabanuxuyo shuun fɔɔ wu pye: «Ma jurumu w'a yafa ma mu.» kelee na wu pye: «Yiri m'a ma yasinneεε ki lɔ, ma da naari.» Lekε l'a faha we?»

10 Ga, kɔnhɔ y'i li ce na Sipya Ja wu yaha ninε ki na, se wa wu ni w'a sipyii pu wo jurumu wu yafani pu mu.» A wu ná kabanuxuyo shuun fɔɔ wu pye:

11 «Ne w'a jo mu, Yiri, m'a ma yasinneεε ki lɔ m'a se puga!»

12 Taapile ni a wu yiri, na wu yasinneεε ki lɔ, na foro kari pu beeri nii na. A l'i bye kakanhana pu mu xuuni fo pu na baraga tεri Kile na, na yu: «Wèe sanha le nɔhɔ na we.»

Yesu ya Levi yiri

(Macoo 9:9-13; Luka 5:27-32)

13 Lee kadugo na a Yesu di foro na kari sanha Galile Gba wu nɔ ki na. A sipyinehemεε di gari wu yiri wà. A wu ganha na pu kalaa.

14 Na wu nidorogo yaha, a wu Alife ja Levi nideεεε ja fanhafεε pu wari wu tashɔgɔ ki ni. A wu wu pye: «Taha na feni.» A Levi di yiri, na daha wu feni.

15 Lee kadugo na a Levi di ba Yesu yiri cana ka, na yalige ninehehe yaa wu mu, a wu gari wà. Na wu yaha wu na li Levi kaban, a fanhafεε wari shɔvεε, ni jurumupyii ninehemεε piitiilee be di ba diin na li ni Yesu, ni wu kalaapiire ti ni. Bani sipyinehemεε pu bi taha wu feni.

16 Farizheen ni saliya karamɔgɔɔɔ p'a Yesu na wu na li ni jurumupyii, ni fanhafεε wari shɔvεε pu ni ge, a p'i ganha na wu kalaapiire ti pyi: «Naha na we di li ni fanhafεε wari shɔvεε ni jurumupyii piitiilee be ni we?»

17 Tuun wemu ni Yesu ya yee logo ge, a wu pu pye: «Sicuumɔ fεε mago je weεε fɔɔ na we, fo yama fεε. Sipyii piimu p'a tii ge, ne ta pa di ba pee yiri we, fo jurumupyii.»

Kalaa nivomɔ ni kalaa nilε keree

(Macoo 9:14-15; Luka 5:33-35)

18 Tuun wa ni Yohana Batizelipye wo kalaapiire te, ni Farizheen wo kalaapiire ti bi suun leni na be ni Yawutuu pu wo kalεεε ki ni. Na pu yaha lee na a sipyii pii di ba Yesu yege cana ka na: «Yohana Batizelipye wo kalaapiire ti fara Farizheen pu na, pee ya suun leni, mu wo kalaapiire t'i ya suun leni we. Naha na we?»

19 A Yesu di pu nɔ shɔ na: «Ne je ba cenabun poo je we. Cekaanra tuun ni, cenabun poo kaafεε na já suun le, na cenabun poo wu yaha ni pu ni shiizhan ge? Bada! Na pu ni cenabun poo wu yaha shiizhan, pu da já suun le we.»

20 Caya ya wa ma, cenabun poo wu na ba shɔ pu na. Yee caya yi ba nɔ, pu bɛ na da suun leni.

Nɛ wo kalaa wu ya yaa na wuregi kalaale ni wɛ.

(Macoo 9:16-17; Luka 5:36-39)

21 «Wa shishiin da ga favonɔ tara falɛgɛ na wɛ. Lee bu bye, favonɔ li na nilɛgɛ ki kile zhɛngi, kee tashɛngɛnɛ ki na bɛɛ xuuni.

22 Wa shishiin da ga duvenfomɔ le foroyo* nilɛyɛ ni wɛ. Lee bu bye, duven wu na foroyo yi shɛngi, duven we ni foroyo yi bɛeri na gyɛngi. Ga duvenfomɔ w'a leni foroyo nivoyo ni.»

Yesu ya yemu jo cadɛngɛ ki shizhaa na ge
(Macoo 12:1-8; Luka 6:1-5)

23 Yesu ya pa doroo shinma kɛrɛyɛ ya tɛ ni cadɛngɛ ka na. A wu kalaapiire ti nidorowuu di koo li nɔ shinma sɛyɛ ya kɔn.

24 A Farizhɛɛn p'i Yesu pye: «Li wii, kaa lemu ya yaa li pye cadɛngɛ ni wɛ, naha na mu wo kalaapiire t'i lee pyi wɛ?».

25 A Yesu di pu pye: «Tuun wemu ni xuugo ya pa saannaa Dawuda ni wu tahama-nɔhɔmɔɔ pu ta, na pu ta yalige nɛ pu mu-ige, w'a lemu pye ge, yee sanha lee kalaa na bada-ɛ gɛ?»

26 Jegana lemu na w'a jɛ Kile-pɛɛnɛ puga ki ni, saraya naha shɔɔnrivɛɛ nɔnɔfɔɔ Abiy-atari wo tuun wu ni ge, buuri we p'a wo na gaan Kile mu ge, na yee buuri nuyɔ ya lɔ na li, na ya kan wu tahama-nɔhɔmɔɔ pu bɛ mu. Na ta watii bi wee buuri we li wɛ, ni saraya naha shɔɔnrivɛɛ yɛ bɛ wɛ. Ta yee sanha lee kalaa wɛ?»

27 Lee kadugo na a Yesu di pu pye: «Sipya wuu na cadɛngɛ k'a pye; sipya ya ta pye cadɛngɛ ki wuu na wɛ.

28 Lee wuu na Sipya Ja wu nɛ cadɛngɛ ki bɛ Kafɔɔ.»

3

Yesu ya nɔ kewaga fɔɔ wa cuunɔ cadɛngɛ ka ni

(Macoo 12:9-14; Luka 6:6-11)

1 Cana ka, Yesu ya jɛ sanha Kile-pɛɛnɛ puga ka ni. Nɔ wa bɛ di nɛ wà wu kenɛ ke na waha.

2 A p'i ganha na Yesu kasɛri, na wu wii, wu bu da wu na da we nɔ we cuunɔ cadɛngɛ ni, kɔnhɔ p'i kapunɔ ta di wu tɔɔgɔ le.

3 A Yesu di nɔ kewaga fɔɔ wu pye: «Yiri yere sipyii pu ninɛ ni!»

4 Lee kadugo na a wu pu pye: «L'a saha na kasaana pye cadɛngɛ ni laa, na kakuunɔ pye? Na sipya shɔ laa, na wu gbo? Lɛkɛ l'a saha wɛ?» A p'i fɛhɛ.

5 A Yesu loyire wo di ganha na pu wii. A pu niwewaa l'i wu yatɛnyɛ gbo. A wu nɔ wu pye: «Ma kenɛ ki sanha.» A wu ki sanha; a wu kenɛ k'i juunɔ.

6 Taapile ni a Farizhɛɛn ni Hɛrɔdi wo sipyii p'i foro na shɛ puyɛ na, kɔnhɔ p'i gbogana sha Yesu na.

Yesu ya sipyii kalaa, na yama fɛɛ cuunɔ

7 Lee kadugo na a Yesu ni wu kalaapiire t'i yiri na kari Galile Gba wu nɔ ki na. A sipyinhɛmɛɛ di daha wu fɛni: pii ya yiri Galile fiige ki ni, ni Zhude fiige ke,

8 ni Zheruzalɛmu kulo le, ni Idumɔ fiige ke, ni Zhurudɛn Gba kadugo yiri sipyii p'a, ni Tiiri ni Sidɔn kulogoo ni pu kabanuyo kulogoo. A sipyinhɛmɛɛ di Yesu kapyegɛe kaa logo, na shɛ wu yiri.

9 A Yesu di wu kalaapiire ti pye na pu kɔrɔgɔ ka yaha wu mu, kɔnhɔ sipyiire ti ganha wu cɔnri wɛ.

10 W'a bi sipyinhɛmɛɛ cuunɔ. Lee na yama fɛɛ pu bɛeri ya gburogi, kɔnhɔ p'i gbɔn wu na.

11 Ba jinaa p'a wu naa wɛ, na ganha na dun wu nahagbaa na, na xhuulo na yu: «Kile Ja mu nɛ.»

12 A wu sii yi jo na waha pu mu xuuni, na wee nɛ sipya wemu ge, na pu ganha bu yee jo wa shishiin bɛ mu wɛ.

Yesu ya tudunmɔɔ kɛ ni shuun naha bulo
(Macoo 10:1-4; Luka 6:12-16)

13 Lee kadugo na a Yesu di dugi faabobonɔ ka na, na wu nidaa sipyii yiri. A p'i shɛ wu yiri.

14 A wu kɛ ni shuun naha bulo na yaha wuyɛ mu, na pee pye wu Tudunmɔɔ, na pee tun na pu shɛ Kile Kafila wu jo,

* 2:22 Foroyo: Yee nɛ sɛyɛ kashaya yemu y'a yàa lohɔyɔ tuuyo bɛeri le kaa na ge.

15 na fanha kan pu mu, p'a jinaa k̄ori p'a yeege sipyii ni.

16 Kε ni shuun wu nah̄a w'a bulo ge, pee m̄eyε yi wa ye: Sim̄o (A Yesu di wee m̄egε j̄eri «Pyεeri»),

17 ni Zebede jalaa shuun: Yakuba ni Yohana (A Yesu di pee m̄eyε j̄eri «Bon̄erij̄eεzi» lee k̄ori j̄e «Pu j̄e ba Kil̄e-sel̄eηεε j̄e wε»),

18 ni Andire, ni Filipe, ni Batelemi, ni Macoo, ni Tomasi, ni Alife ja Yakuba, ni Tade, ni Sim̄o wemu wu bi bye Zel̄otileε kurun̄o ki ni ge,

19 ni Zhuda Isikariȳoti, wee w'a pa Yesu le ken̄ε ni.

Yesu puga sh̄een pii ya sh̄e wu f̄eni

20 Lee kadugo na a Yesu di ba puga. A sipyii p'i guri puyε pinne, fo wu ni wu kalaapiire ti ya j̄a talige ta wε.

21 Ba wu puga sh̄een pii ya yee logo wε, na jo na: «Wu j̄un̄j̄muu j̄e wε.» Na gari wu f̄eni di zh̄ε jo.

Yesu ya wu t̄ooḡo lev̄εε j̄o sh̄o

(Macoo 12:22-32; Luka 11:14-23; 12:10)

22 Saliya karam̄oḡol̄o piimu p'a yiri Zheruzal̄emu ni ge, a pee di jo: «Belizebuli wu j̄e wu ni. Jinaa j̄un̄j̄f̄o fanha ni, w'a jinaa pu k̄ori.»

23 Ba p'a yee jo wε, a Yesu di pu yiri, na le talen̄ε le jo pu mu na: «Dii Shitaanni wa di da j̄a Shitaanni wa k̄ori wε?»

24 Saanra b̄eri t'a yiri tiyε kaa na ge, tee na gyεεgi.

25 Puga b̄eri sipyii p'a yiri puyε kaa na ge, pee na gyεεgi.

26 Ga Shitaanni bu yiri wuyε kaa na, wu saanra t'a taa, tee na gyεεgi. Wu saanra ti na xh̄o.

27 Wa na j̄a j̄e fanhaj̄eηεηε f̄o puga, di wu yan̄muȳo kuu, na ta ma ya f̄en̄h̄ε wu p̄-ε ya? Ga ma bu wu p̄o, ma na j̄a puga ki yan̄muȳo yi kuu.

28 Can na, n'a da yi jo yi mu, sipyii pu wo jurumu we, ni pu Kil̄ε m̄ekyεεḡεε ti b̄eri na j̄a yafa pu mu.

29 Ga wa bu Fεf̄εεε Munaa li m̄egε kyεεgi, lee da yafa weef̄o mu wε. Weef̄o na gori yaha ni wee jurumu t̄h̄en̄ε baa wo wu ni.»

30 Yesu ya yee jo, bani p'a jo na: «Jina wu wa wu ni.»

J̄oḡo yε pu j̄e Yesu nu ni wu cebooloo pu wε?

(Macoo 12:46-50; Luka 8:19-21)

31 Na Yesu yaha kee puga ki ni, a wu nu ni wu ceboronamaa p'i ba, na ba yere kadaan li na, na wa tun wu Yesu yiri.

32 Sipyiη̄eh̄em̄εε pu bi tiin na Yesu maha. A p'i wu pye: «Ma nu we ni ma ceboronamaa pu wa kp̄εnḡε ke na. P'a ma shaa.»

33 A Yesu di pu pye: «J̄oḡo yε pu j̄e n̄ε nu ni n̄ε ceboronamaa pu wε?»

34 Lee kadugo na a wu wu t̄aan sipyitiinyε yi wii na jo: «N̄ε nu ni n̄ε ceboronamaa pu piiri naha.

35 Sipyaa sipya w'a Kil̄ε j̄idaan pyi ge, wee wu j̄e n̄ε ceborona, ni n̄ε ceborosh̄o, ni n̄ε nu.»

4

Talen̄ε lemu l'a jo nuguro ta shizhaa na ge

(Macoo 13:1-9; Luka 8:4-8)

1 A Yesu di ba guri sh̄e sanha Galile Gba wu j̄o ki na, a sipyii p'i ganha na se na binneε, a wu pu j̄o k̄on na galaa. A sipyiη̄eh̄em̄εε di ba binne, na wu maha fo w'a j̄e tiin k̄ar̄oḡo ka ni. Kee k̄ar̄oḡo k'a bye l̄oh̄o ki ni; sipyiire ti b̄eri di j̄e kp̄εnḡε ki na gba wu j̄o ki na.

2 W'a bi pu kalaa kaj̄eη̄εη̄εε ni, ni talen̄εε ni. A wu yi jo pu mu wu kalaa wu ni na:

3 «Yi ye logo, caja ka ná wa ya foro na kari wu t̄eḡε ni di zh̄ε wu alikama shi wá f̄en̄ε shi wagana na.

4 Na wu yaha wu na wee nuguzhi wu waa, a wu nuguro ta di do koo ni t̄eḡε ki j̄o na. A shazh̄εεε di ba tee j̄o.

5 A ta di do faaga j̄un̄j̄o ni pogoo kii ni. A tee di w̄eri fin, bani pon̄eh̄εεε bye wà wε.

6 Ba caya y'a pa yeree wε, a t'i fanh̄aja, na waha, bani nire tatii bye ti na wε.

7 A nuguro ta di do xhuyo niη̄ε ni. A xhuyo y'i ganha na l̄egi, na ba ti co, na ti li, a t'i bye ti ya nagoo pye wε.

8 A nuguro ta di do j̄ijen̄ε na. A tee di fin, na l̄ε, na pya le. Pile la ma pyaa kel̄εε taanri (30) pye; la ma kel̄εε gbaara (60) pye, la ma xhuu nigin (100) pye.»

*Yesu ya kafεεgbɔhɔ ka yerenε
(Macoo 8:23-27; Luka 8:22-25)*

³⁵ Kee canuɔ ki yakɔɔ, a Yesu di wu kalaapiire ti pye: «Wù shε gba wu kadugo.»

³⁶ A p'i sipyiire ti yaha kari. Yesu bye kɔrɔgɔ kemu ni ge, a wu kalaapiire t'i gari kee ni ni wu ni. A kɔrɔyɔ ya bε di binne kari ni wu ni.

³⁷ A kafεεgbɔhɔ ka di yiri, a lokuruyo y'i ganha na dun kɔrɔgɔ ki funɔ ni, fo na zhaa di ki ni lɔhɔ na.

³⁸ Yesu bi bye na ηmunɔɔ, kɔrɔgɔ ki kadugo yiri, na wu juɔɔ taha judahaɔa ka na. A wu kalaapiire t'i wu jε, na wu pye: «Wù Karamɔgɔ, wù na da gori lɔhɔ ni, mu wa lee wii kaa-i gε?»

³⁹ A Yesu di jε, na selε kafεεgε ke ni lokuruyo yi na, na jo: «Yi yere!» Taapile ni a kafεεgε ke ni lokuruyo yi bε di yere. A tunmɔ pu bεeri di yere.

⁴⁰ Lee kadugo na a Yesu di wu kalaapiire ti pye: «Naha na yee di fyagi mε wε? Naha na n'a daa di sanha sii pye yee mu-i wε?»

⁴¹ Ga, a p'i fya xuuni na ganha na puyε pyi: «We ná we d'a sii jɔgɔ wε? Kafεεgε ni lɔhɔ bε na wu jɔmεε conɔ.»

5

*Yesu ya jinaa kɔri yeege ná wa ni
(Macoo 8:28-34; Luka 8:26-39)*

¹ Lee kadugo na a Yesu ni wu kalaapiire t'i nɔ Galile Gba wu kadugo yiri Gerasa fiige ki ni.

² Ba Yesu ya foro yε kɔrɔgɔ ki ni wε, taapile ni a ná wa di foro faxhuu wu ni, jinaa na jε wu ni, na ba wu juɔɔ círi.

³ Wee ná we tatεngε ki bye faxhuu. Wa shishiin bε bi da já wu pɔ nige wε, ni tɔɔrɔ shɔnhɔyɔ bε ni wε.

⁴ P'a shɔnhɔyɔ taga wu pɔ tεεgεε nijehεɔjε ni, na biriye le wu tɔɔyɔ na. Ga w'a shɔnhɔyɔ yi kɔn, na biriye yi bε kɔn wolo tɔɔyɔ yi na. Wa shishiin bi da já wu yerenε wε.

⁵ Cana fara piige na, wu ma jaari gbee faxhuu we ni, ni yaya na, na xhuulo, na wuyε jɔgɔ ni faaya ni.

⁶ A wu Yesu ja, na wu yaha taliige ni, na baa na shε nuguro sin wu fεε ni,

⁷ na jo ni mujuugbɔɔ ni na: «Naha m'a zhaa nε feni wε, Kile-gbɔtabaaga Ja, Yesu?

N'a ma jεeri, Kile wuu na ma ganha bu na kyεεgi wε!

⁸ W'a pee jo, bani Yesu ya jo na jina wu wu foro wee ná wu ni.»

⁹ Wee tuun wu ni a Yesu di wu yege na: «Dii mu mεgε di jε wε?» A wu wu jɔ shɔ na: «Nε mεgε jε «Wèe Ya Nεhε,»» bani jinaa nijehεmεε pu bi jé wu ni.

¹⁰ A jinaa p'i wu jεeri xuuni, na wu ganha da pee kɔri yeege fiige ki ni wε.

¹¹ Lee bi shaagbaga nijenε ka ta ki na naha yanɔ ki kabanugo.

¹² Wee tuun wu ni a jinaa p'i Yesu jεeri na: «Wù yaha wù shε jé pii shaalaa pii ni.»

¹³ A wu sɔɔ, taapile ni a jinaa p'i foro ná wu ni, na shε jé shaalaa pu ni. A shaagbaga k'i gburogi, na digi yanɔ gologoloyo yi ni, na jé gba lɔhɔ ki ni, na xhu. Pee shaalaa p'a bi shε kabɔfonɔɔ shuun (2.000) feni.

¹⁴ A pee shaanahamaa p'i baa kari, na shε yee paari kanha ki ni, ni sitiinmεε pu mu. A sipyii p'i foro, na shε lee nibyii li wii.

¹⁵ P'a nɔ Yesu na ge, a p'i wee ná wu nidεngε ja, jinajehεmεε pu bye wemu ni ge. Fàya yi bye wu na, wu d'a cuuɔɔ. A p'i fya.

¹⁶ Le l'a pye jinaa sipya we, ni pii shaalaa pii shizhaa na ge, lee ya pye piimu jii na ge, a pee di lee paari pu mu.

¹⁷ Wee tuun wu ni a p'i ganha na Yesu jεeri na wu foro pu wo fiige ki ni.

¹⁸ Yesu nijewo kɔrɔgɔ ki ni, jinaa pu bye ná wemu ni ge, a wee di wu jεeri na wu bi da já binne ni wu ni.

¹⁹ Yesu ya ta sɔɔ wε, ga na li shε wu na na: «Ta se puga! Kafɔɔ Kile ya juɔɔ jaari ma na, na kagbɔhɔɔ kiimu bεeri pye ma mu ge, m'a shε kee paari ma puga shεen pu mu!»

²⁰ A we ná we di gari. Yesu ya kagbɔhɔɔ kiimu bεeri pye wu mu ge, na shε kee paari Dekapoli fiige ki ni. A l'i bye kakanhana ki logovεε pu bεeri mu.

*Yesu wa cee wa cuuɔɔ, na Zhayirusi poro
nixhugo jε*

(Macoo 9:18-26; Luka 8:40-56)

²¹ A Yesu di guri kɔrɔgɔ ki ni, na pa ke ki kabanugo ki na. Na wu yaha gba lɔhɔ ki jɔ na, a sipyijehεmεε di ba binne wu fεε ni.

²² Ayiwa a Kile-pεenε puga juɔɔfɔɔ wa di ba, wee mεgε jε Zhayirusi. Ba w'a Yesu ja

tuun wemu ni wε, na she nuguro sin wu fεε ni,

23 na wu jεeri saama na na: «Na poro fucεεε l'a taxuyo shaa. N'a ma jεeri, pa ma keŋε taha wu na, kɔnhɔ wu shɔ, wu bye jii na.»

24 A Yesu di binnε kari ni wu ni.

A sipyiŋehemεε di daha wu feni, na wu cɔnri.

25 Lee bi cee wa be ta wà shishan na woni wu feni fo yee ke ni shuun.

26 W'a bi kanha xuuni wεbyii niŋehemεε keŋε ni. Wu keŋε yara beeri ya xɔ na yama pu ta pu sanha bɔrɔ wε, fo pusama na denri.

27 A wu Yesu kaa logo, na ba sipyii pu te ni Yesu kadugo yiri, na ba gbɔn wu fadenje na.

28 Bani wu bi wu funŋɔ kɔɔn na: «Nε bu já ta kpɔn ye wu fadenje ke na, nε na juunɔ.»

29 Taapile ni a wu shishan p'i yere, a wu li ce wu cεre ti na, na wee ya cuunɔ.

30 Taapile ni a Yesu di li ce wuyε ni na sefεεε ta t'a foro wee ni. A wu ŋmahana jeri sipyii pu niŋε ni, na jo: «Jɔgɔ w'a kpɔn nε fadenje ke na wε?»

31 A wu kalaapiire t'i wu jɔ shɔ na: «Mu naha jε sipyiire ti ni t'a mu cɔnri, na yegee sanha na jɔgɔ w'a kpɔn ma na wε?»

32 Ga, a Yesu di ganha na wu tãan sipyii pu wii, kɔnhɔ wu lee pyevɔɔ ja.

33 Kaa le l'a pye wee cee wu na ge, wuyε pyaa bi lee ce. A wu fya na jεle, na ba nuguro sin Yesu fεε ni, na yi beeri fiinŋε jo wu mu.

34 Ga, a Yesu di wu pye: «Na poro, ma n'a daa w'a ma shɔ. Ta se janiŋε na! M'a shɔ ma kanhama pu na!»

35 Na Yesu yaha pee jomɔ pu na, a sipyii pii di ba na yiri Kile-pεεŋε puga juŋɔfɔɔ wu kaban, na ba wu pye: «Ma poro fucεεε l'a xu. Naha na ma sanha d'a navunŋɔ pele Karamɔgɔ wu na wε?»

36 Ga Yesu ya ta naha taga pee jomɔ pu yiri wε, a wu Zhayirusi pye: «Ma ganha da vya wε; dà ye nε na.»

37 W'a ta sɔɔ wa shishiin be wu pinne ni wu ni wε, fo Pyεeri, ni Yakuba, ni wu ceborona Yohana.

38 A p'i nɔ Kile-pεεŋε puga juŋɔfɔɔ wu kaban. A Yesu di tunmɔ pu ta p'a pele. Sipyiŋehemεε pu bye wà, na mehεε suu, na sipyaa waa.

39 A wu jé puga ki ni na pu pye: «Naha na yee di mehεε suu, na pe tunmɔ pe beeri pyi wε? Pya wu ya ta xu wε, w'a ŋmunɔɔ.»

40 A p'i ganha na wu la wo.

Wee tuun wu ni a wu pu beeri yegee kpεεngε ki na. Porofɔɔ wu bye puga kemu ni ge, wu ni porofɔɔ wu to we, ni wu nu we, ni wu wɔ kalaapiire taanri we, a pee di binnε jé wà.

41 A wu fucεεε li co li keŋε na na jo: «Talita kumi!» lee kɔri jε: «Fucεεε, nε w'a ma pye mu, yiri!»

42 Taapile ni a fucεεε l'i yiri na jaari. Li yee wa bye ke ni shuun. A lee di bye kakanhana pu mu fo xuuni.

43 Ga, a Yesu di yi jo waha pu mu, kɔnhɔ wa shishiin ganha bu li ce wε. Lee kadugo na a wu pu pye na pu yalige kan li mu.

6

*Nazarɛti shεεn ya dà Yesu na wε
(Macoo 13:53-58; Luka 4:16-30)*

1 Lee kadugo na a Yesu di foro wee xuu wu ni, kulo lemu ni w'a le ge, na she wà. A wu kalaapiire t'i binnε ni wu ni.

2 Ba cadεεngε k'a pa nɔ wε, a wu she jé Kile-pεεŋε puga ki ni, na jɔ co na sipyii pu kalaa. A sipyiŋehemεε di wu kafila wu logo, a l'i bye pu mu kakanhana.

Ap'i ganha na yu na: «Mii we d'a kii keree kii ta wε? Te fungɔngɔ fεεε te t'a kan wu mu ge, tee jε naha wε? Kii kakanhanjaa kii di wa byi wu mu dii wε?»

3 Ta wu jε mε Mariyama ja menizhe wu wε? Go wu ceboronamaa pu wa Yakuba, ni Zhose, ni Zhude, ni Simɔ. Go wu ceboroshaa pu wa naha wèe mu.» Kii keree kii k'a li pye, pu ya dà Yesu na wε.

4 Ga, a Yesu di pu pye: «Kile tudunmɔ ya pεεŋε taa xuu beeri ni, fo wuyε pyaa kulo, ni wu cebooloo niŋε ni, ni wuyε pyaa puga.»

5 Wu ya ta já kakanhana latii pye wà wε, fo na wu keŋε ye taha yama fεε nigin nigin wa na, na pee cuunɔ.

6 Pu na pye pu ya dà wu na wε, a lee di wu fo.

*Yesu ya wu kalaapiire ke ni shuun wu tun
(Macoo 10:5-15; Luka 9:1-6)*

Lee kadugo na a Yesu di gari na she sipyii kalaa kabanugo kulogoo ki ni.

⁷ A wu wu kalaapiire ke ni shuun wu yiri, na pu tun shuun shuun, na fanha kan pu mu jinaa na.

⁸ A wu te tuduro te jo pu mu na: «Yi ba gaanji, yi ganha bu yaaga katii lo we, fo publiin ye. Yi ganha bu yalige lo we, kelee kusheyerere we, yi ganha bu waripyaa lo we!»

⁹ Yi tanhaya le, ga yi ganha bu fadeye shuun le we.»

¹⁰ A wu pu pye: «Yi bu je puga beeri ni kulo lemu ni, yi diin wa fo yi kariduun bu she no.»

¹¹ Xuu wa shen bu zhe pu da yi tirige we, kelee pu ya yi jom logo we, yi ba foro yi yi toyo gbazhenhe nahara wo wa. Lee na ba bye seri kaa pu feni.»

¹² A kalaapiire t'i she Kile Kafila wu jo na sipyii pu daburaje jo pu jurumu wu na.

¹³ P'a jinanehemee kori yeege sipyii ni, na sinme tire yama fee nihanemee na, na pu cuuho.

*Herodi hakili ya wuregi
(Macoo 14:1-2; Luka 9:7-9)*

¹⁴ Saannaa Herodi ya Yesu kaa logo, bani wu mege ki bi foro xuu wu beeri ni. Pii bi yu na: «Yohana Batizelipye w'a je na foro xu ni. Lee l'a wu pye wu na jani kii kakanhanja kii na.»

¹⁵ Pii bi yu na: «Kile tudunmo Eli wu je wii.» Pii be di yu na: «Kile tudunmo watii wu je wii, ba taashiine li wo Kile tudunmo pu je we.»

¹⁶ Ba Herodi ya yee logo tuun wemu ni we, na jo: «Yohana wu je wii, ne pu pye p'a wemu wo nuho kon ge. W'a je na foro xu ni.»

*Yohana Batizelipye xugana
(Macoo 14:3-12)*

¹⁷ Yi li ce na Herodi ye pyaa k'a tuduro tun na pu Yohana co, p'i shonho ye le wu na pu le kaso ni, wu ceborona Filipe sho Herodasi wuu na. Lee bi wu ta w'a wee cee wu leje

¹⁸ Bani Yohana bi li shee wu na na: «Li ya ta saha mu wu ma ceborona sho leje we.»

¹⁹ A Herodasi luu di yiri xuuni Yohana taan, na giin di wu gbo, ga Herodi wuu na wu bi da ja wu gbo we.

²⁰ Herodi bi fyagi Yohana na, bani w'a bi li ce na zosaama fo ni fefere sipya wu je wii. A wu wu mara xuuni. Yohana ba yu, wu jom pu ma Herodi zo wu wuregi, ga lee be na, l'a bi taan wu ni, w'a wu jom nuri.

²¹ Ga Herodasi ya pa cazaana ka ta: Herodi cazege cana ka shi na, saan w'a yalige pye wu fanhagbaho ki sipyii, ni wu sarosi nuho fee, ni Galile sipyigbo pu mu.

²² A Herodasi poro fucere l'i je wa, na xonho. A lee di daan Herodi ni wu sipyiyir-ilee pu ni. Lee wuu na a saan wu fucere li pye: «Yaaga yaaga kaa li je ma na ge, ki kaa jo na mu, di kee kan ma mu.»

²³ A wu gaa na li pye: «Ma bu yaaga yaaga sha ne mu, ne na kee kan ma mu, ali na saanra te taaga ke be.»

²⁴ A fucere l'i foro, na she li nu wu yege na: «Di naha beeri we?» A nu wu li ho sho na: «Yohana Batizelipye nuho.»

²⁵ Taapile ni a fucere l'i gari tovuyo na saan wu yiri, na she wu pye: «Ne funho ki wa, m'a Yohana Batizelipye nuho taha yaaga ka na nime, ma kan na mu.»

²⁶ A lee di saan wu naha tanha fo xuuni. Ga na wu yaha w'a kaa na xo wu sipyiyir-ilee pu nii na, wu ya ja li she we.

²⁷ Taapile ni a wu sarosi nigin wa tun, na wu she ba ni Yohana nuho mu ni. A wee sarosi wu foro kari kaso gbaha ki ni, na she Yohana nuho ki kon,

²⁸ na ba ni nuho ki ni na ki taha yaaga ka na, na pa gan fucere li mu, a l'i she ki kan li nu wu mu.

²⁹ Ba Yohana kalaapiire t'a yee logo we, a t'i she wu nixhugo ki lo na she le fanja ni.

Yesu ya yalige kan sipyii kabofono kaguro mu

(Macoo 14:13-21; Luka 9:10-17; Yohana 6:1-14)

³⁰ Ayiwa, Yesu bi Tudunmo piimu tun ge, a pee di guri pa wu yiri. P'a sipyii pu kalaa na keree kiimu pye ge, a p'i ki beeri paari wu mu.

³¹ Sipyihanemee pu bi se Yesu ye yiri na ma, fo na wu ni wu kalaapiire ti pye tere ya ja ta pu mu p'i li we. Lee wuu na w'a pu pye: «Yi pa wu she sige ki ni xuu wa ni, wu ye na, konho yi ho jeeri.»

32 A p'i jé kórɔgɔ ka ni, na laha sipyiire ti tãan na kari siponɔ ki xuu wa ni.

33 Ga, a sipyiñehemεε di pu ña takaraga ni, na pu funyɔ kɔn pu ñaha tataganja na, na pu tashεge ce. A p'i ganha na yiri kulogoo ki bæeri ni, na fe na gaanji tɔyɔ na wee xuu wu ni, na she nɔ Yesu ni wu kalaapiire ti ñaha na.

34 Ba Yesu ya foro kórɔgɔ ki ni wε, na pee sipyiñehemεε pu ña, a pu ñinaara di jé wu ni, bani pee sipyii pu bye ba nahavɔɔ baa dubyaa ñe wε. A wu ñɔ kɔn na pu kalaa kanehenεε ni.

35 Ba canja k'a pa digi wε, a Yesu kalaapiire t'i fulu wu na, na wu pye: «Canja k'a xɔ, wèe di ñe siponɔ ni naha.

36 Sipyii pu yaha p'i she kabanugo buguro ni kulogoo ki ni, kɔnhɔ p'i she yalige shɔ wà.»

37 A Yesu di pu pye: «Yiyε pyaa ki yalige kan pu mu.» A p'i wu pye: «Muyε pyaa ya ce sipyiire t'a ñehε ñehεgana lemu na ge, ta wari deñεε xhuu shuun yalige be na pii yaa ya?»

38 A Yesu di pu pye: «Buuri ñuyɔ juu y'i wa yee mu wε? Yi she yi perεgi!» P'a she yi perεgi ge, na wu pye: «Buuri ñuyɔ kaguro ni fyaa shuun.»

39 Lee kadugo na a Yesu di wu kalaapiire ti pye, na pu sipyiire ti bæeri tenε ñapurege ki ñunɔ ni kuruyo kuruyo.

40 A p'i diin korogoo, xhuu nigin nigin (100), kelεε kaguro kaguro (50).

41 Lee kadugo na a Yesu di yee buuri ñuyɔ kaguro ni fyaa shuun wu lɔ, na ñaha ke yirige le fugba we ni, na baraga taha Kile na. A wu xhɔ na yee buuri ñuyɔ yi kegi kegi na kan wu kalaapiire ti mu, na pu yee yereñε sipyii pu tãan, na fyaa shuun wu be taa taa pu bæeri na.

42 A pu bæeri di li na din.

43 Buuri ñukegeyε ni fyaa piimu p'a kori ge, a p'i yee saya kemε fo na saganjaa ke ni shuun ñi.

44 P'a namaa kabɔfonɔɔ kaguro (5.000) tɔrɔ wee buuri wu livεε ni.

*Yesu ya ñaari gba lɔhɔ ñunɔ ni
(Macoo 14:22-33; Yohana 6:15-21)*

45 Ba p'a xɔ wε, taapile ni a Yesu di yi jo waha wu kalaapiire ti mu, na pu jé kórɔgɔ

ki ni, p'i gba wu kɔn wu ñaha na, p'a se Betisayida ni, yani wu sipyiire ti yaha ge.

46 Ba w'a pu yaha wε, na dugi kari faaboboñɔ ka na, na she Kile ñεeri.

47 Piige k'a pa wɔ, kórɔgɔ k'i ñe gba lɔhɔ ki ñiñε ni, Yesu di ñe wu ye ñiñε ki na.

48 A wu wu kalaapiire ti ña t'a kanha kabiinñε ki feni, bani kafεεge ki bi jirini pu na. Ba xhupee mεhεε suduun ya nɔ wε, a Yesu di ganha na ñaari lɔhɔ ki ñunɔ ni na se wu kalaapiire ti yiri. Wu bi giin di doro pu tãan.

49 Ba p'a wu ña wu na ñaari lɔhɔ ki ñunɔ ni wε, na ganha na giin na yafugunɔ li, na wá na xhuulo xuuni.

50 Bani pu bæeri pu bi wu ñaa. A pu jaalaa di yiri. Taapile ni a Yesu di jo ni pu ni, na pu pye: «Yi yi logoo ki waha, ne wu wa, yi ganha bu da vya wε!»

51 Lee kadugo na a wu jé fara pu na kórɔgɔ ki ni, a kafεεge k'i yere. A l'i bye kakanhana fo xuuni wu kalaapiire ti mu.

52 Bani kakanhana lemu l'a pye buuri ñuyɔ yi shizhaa na ge, pu ya lee ce ta wε, pu fungɔnyɔ yi bi tɔ.

*Yesu ya yama fεε cuunɔ Zhenεzarεti fiige ki ni
(Macoo 14:34-36)*

53 A Yesu ni wu kalaapiire t'i gba wu kɔn, na nɔ Zhenεzarεti fiige ki ñiñε ki na, na pu kórɔgɔ ki pɔ wà kɔñɔ ki na.

54 P'a foro ye kórɔgɔ ki ni, taapile ni a sipyii p'i Yesu ce.

55 A p'i kee fiige ki bæeri paa. Pu bu logo na wu ñe xuu bæeri ni, p'a ganha na yama fεε ni pu yasinnεyε tugoo na se wà ke wu yiri.

56 Xuu bæeri ni Yesu ya she ge: kugbɔhɔɔ la, kupiire la, sige buguro la, sipyii pu bi ma ni yama fεε pu ni caanya yi na, na wu ñεeri na wu yere p'i gbɔn wu fadegenε ke ye na. Sipyii piimu bæeri p'a bi gbɔn kee na ge, pee bæeri bi cuunɔ.

7

*Kalaa wemu w'a ta wù sefεεε pu mu ge
(Macoo 15:1-9)*

1 Farizhεen ni saliya karamɔgɔlɔɔ pii ya pa ba na yiri Zheruzalemu ni, na ba binne Yesu tãan.

2 A p'i li sɛeri na wu wo kalaapiire ta t'a li ni kenɔɔyɔ ni, lee kɔri jɛ pu ya pu keye je wɛ.

3 Farizhɛɛn ni Yawutuu pusamaa kunni bi li ni pu ya pu keye je xuuni, na bɛ ni pu sefɛlɛɛ pu wo kalɛgɛɛ ki ni wɛ.

4 Pu bu guri pa na yiri caan na, pu ya li wuu baa wɛ. Pu bi kalɛgɛɛ ni jɛhɛjɛɛ kii bɛ pyi sanha, ma na jo cɛɛgbuu jegana, ni shɔɔ, ni dɔnaa yagbegeye jegana.

5 A Farizhɛɛn ni saliya karamɔgɔɔ p'i Yesu yege na: «Naha na mu wo kalaapiire t'i ya wɛe sefɛlɛɛ pu wo kalɛgɛɛ ki koo jaari wɛ, fo na tɛɛ na li ni pu kenɔɔyɔ ni wɛ?»

6 A Yesu di pu pye: «Ezayi ya kapaɲaa kiimu jo yee shuun shuun jɔvɛɛ pii shizhaa na ge, k'a saha fo xuuni. W'a li ka na:

«Nɔyɔ yɛ ni pii sipyii pii ya nɛ pɛlɛ,
ga pu zɔɔɔ d'a lii nɛ na fo xuuni.

7 Tawaga ni p'a nɛ pɛlɛ,
pu wo kalaa w'i jɛ sipyii wo jɔmɛhɛɛ yɛ.»*

8 Yee wa Kile jɔmɛhɛɛ yeri, na sipyii wo kalɛgɛɛ pyi.»

9 A Yesu di pu pye sanha: «Le shegana le na yee wa Kile wo jɔmɛhɛɛ ki shege, kɔnhɔ yi da yi tii kalɛgɛɛ pyi.

10 Kile tudunmɔɔ Musa ya jo: «Ta ma to, ni ma nu pɛlɛ.» Na jo sanha: «Wa bu joguumɔ jo ni wu to, kelee ni wu nu ni, na weefɔɔ ya yaa na wu gbo.»*

11 Ga yee kunni wa sipyii pu kalaa na sipya bɛeri w'a wu to kelee wu nu pye na: «Nɛ bi da jɔ na naafuu wemu taga mu tɛge ge, wee jɛ Kɔriban.» (Lee kɔri jɛ wee ya kan xɔ Kile mu.)

12 Yee da ga weefɔɔ yaha wu wu to ni wu nu wu tɛge nige wɛ.

13 Lee funɲɔ ni yee ya Kile jomɔ pu pye jɲɲɔ baa ni yi wo kalɛgɛɛ ki ni. Yee wa kii shi keree ni jɛhɛjɛɛ pyi.»

*Keree kiimu k'a sipya nɔɔgɔ ge
(Macoo 15:10-20)*

14 A Yesu di sipyiiire ti yiri sanha, na pu pye: «Yi bɛeri pu niwegee shan, y'i ye logo!

15 Yaaga yaaga k'a jin sipya jɔ ni ge, kee da jɔ wu nɔɔgɔ wɛ. Ga lemu l'a fɔro sipya zɔ we ni ge, lee l'a wu nɔɔgɔ.

16 [Wemu na logo ge, wu logo dɛ!]

17 Ba Yesu ya laha sipyii pu tɔan na jɛ puga wɛ, a wu kalaapiire t'i wu yege lee talɛɛ li kɔri na.

18 A wu pu pye: «Yee bɛ, yee sanha funɲɔyɔ ta-ɛ ya? Ta yee ya li cɛ nago yaaga yaaga k'a jin sipya jɔ ni ge, kee da jɔ wu nɔɔgɔ-ɛ wɛ?»

19 Bani kee ya jin wu zɔ ni wɛ. Ga wu yacɛɛ le ni kee ma jɛ. Lee kadugo na na ba foro yaara tashɛge ke ni.» (Pee jomɔ pe funɲɔ ni Yesu ya li she na yalige bɛeri ki jɛ fɛɛfɛɛ.)

20 A Yesu di jo sanha na: «Le l'a fɔro sipya funɲɔ ni ge, lee l'a ma nɔɔgɔ.

21 Sipya funɲɔ, lee kɔri jɛ wu zɔ wɛ. Funɲɔnkuyɔ ye bɛeri wa fɔro wɔ, ni cɛshaara ni namazhaara, ni nagaara, ni sipyigbuu,

22 ni dɔdɔɔɔ, ni jɛgbɔɔ, ni kuumɔ, ni nafaanra, ni popama, ni jɛpɛɛn, ni mɛkyɛɛgɛɛ, ni na mayɛ sheɛ, ni funɲɔngɔ baara.

23 Kii kakuunɲɔ kii bɛeri wa fɔro sipya funɲɔ ni, kee k'a sipya nɔɔgɔ bɛ.»

*Shi watii shɛn cee wa ya dɔ Yesu na
(Macoo 15:21-28)*

24 Lee kadugo na a Yesu di yiri kari Fenisi fige ki ni Tiiri kulo li kabanugo na, na she jɛ puga ka ni. Wu funɲɔ bye sipya bɛ wu wu sanha cɛ wɔ wɛ. Ga wu ya jɔ nɲmɔhɔ wɛ.

25 A cee wa di wu kaa logo, jina di jɛ wee poro fucɛɛɛ ni. A wee cee wu ba nuguro sin wu fɛɛ ni.

26 Wee cee wu bye Yawutu wɛ, Fenisi shɛn wu bye wii. A wu Yesu jɛeri na wu jina wu kɔri yege wu poro fucɛɛɛ li ni.

27 Ga, a Yesu di talɛɛ la jo wee cee wu mu na: «Yere nɔhɔpiire t'i fɛnhɛ li, t'i din. Bani li ya ta saha pu nɔhɔpiire yalige lɔ wɔ pobiire mu wɛ.»

28 A cee wu jo: «Yee wa can Kafɔɔ. Ga tabali wu nɔhɔ wo pobiire ti wa nɔhɔpiire ti yalɲahara ti li.»

29 Lee wuu na a Yesu di wu pye: «Pe jomɔ pe wuu na, kuri m'a se puga! Jina w'a foro ma poro fucɛɛɛ li ni.»

30 A wu guri kari puga, na she porofɔɔ wu ni juunɲɔ ta yasinɲɛge ki na. Jina wu bi foro wu ni.

* 7:7 Ezayi 29:13 * 7:10 Ekizode 20:12; 21:17

Yesu ya bobo wa cuurjo

31 Yesu ya pa foro Tiiri ni, na doro Sidan ni, na Dekapoli fiige ki kon jeri, na no Galile Gba wu jo ki na.

32 A sipyii pii di ba Yesu mu ni bobo wa ni, na wu jeri na wu wu kenje taha wee na.

33 Wee tuun wu ni a Yesu di laha sipyii pu taan ni wee na wu ye ni, na she wu kabehere le wee na wu niwegee ni, na jolho tugi, na gbun wu jile na.

34 Lee kadugo na a Yesu di jaha ke yirige le fugba we ni, na nmogana yeege, na wee na wu pye: «Efata!» (Lee kori je «No mugi!»)

35 Taapile ni a na wu niwegee k'i mugi, a jile l'i laha. A wu ganha na diini na yu.

36 A Yesu di yi jo waha pu beeri mu na pu ganha yee jo wa shishiin be mu we. Ga ba w'a yi yu na wari pu mu we, a p'i ganha na la faraa yi jaaga wu na.

37 A l'i bye kakanhana sipyii pu mu xuuni, a p'i ganha na yu na: «Can na wu kapyegge ki beeri k'a jo xuuni. W'a boboo be pyi pu na nuri, na yu.»

8

Yesu ya yalige kan sipyii kabofono shishere mu

(Macoo 15:32-39)

1 Yee caya yi na sipyijeheme bi pa binne sanha, joyalige ka shishiin di je pu mu we. A Yesu di wu kalaapiire ti yiri, na pu pye:

2 «Pii sipyii pii jinaara ti wa ne ni, bani njaa je pu cana taanri wogo ne yiri naha, joyalige ka shishiin di je nige pu mu we.

3 Ne bu pu yaha kari li baa, pu fanha na zhe xho koo na, bani pii tayiriye y'a lii pu ni xuuni.»

4 A wu kalaapiire t'i wu pye: «Yalige na da mii di pii jo sha naha ke sipono ke ni we?»

5 A Yesu di pu yege na: «Buuri juyo juu yi wa yee mu we?» A p'i wu jo sho na: «Buuri juyo gbarashuun.»

6 A wu sipyire ti pye na pu tiin jine ki na. A wu yee buuri juyo gbarashuun wu lo, na baraga taha Kile na, na yi kegi kegi na kan wu kalaapiire ti mu, na pu yee taa taa sipyii pu na. A kalaapiire t'i yee taa taa sipyii pu na.

* **8:15 Shizhenher** nifenhefenheje ki ma faranimye njeheme pye p'a yiri. Wee cogo we ninumo na tafono nifenhefenhe bu she da we zolo pu ni, lee na ja we muna li kyegi.

7 Fyagaa kii be bye pu mu sanha, a Yesu di baraga taha Kile na kee be wuu na, na yi jo wu kalaapiire ti mu na pu kee be taa taa pu na.

8 A sipyire t'i li na din. A kalaapiire t'i saganaa gbarashuun ni buuri nukoroyo yi saya na.

9 Pee yalilimee p'a bi sipyii kabofono shishere (4.000) xo. Lee kadugo na a Yesu di pu yaha kari.

10 Taapile ni a wu ni wu kalaapiire t'i je korogo ka ni na kari Dalamanta fiige ki ni.

Yawutuu p'ajo na Yesu wu kakanhana la pye

(Macoo 16:1-4)

11 Ba p'a no wa we, a Farizhen di ba no, na nakaara jo kon ni Yesu ni. A p'i Yesu pye na wu jaha sheshere kakanhana la pye she pee na, lemu ya yiri fugba we ni ge. P'a yee jo, konho p'i wu taanna wii.

12 A Yesu di nmogana yeege xuuni, na jo: «Naha na njaa sipyii di jaha sheshere kakanhana shaa we? Can na n'a da yi jo yi mu, jaha sheshere kakanhana la shishiin da zhe pu na we.»

13 Lee kadugo na a wu laha pu taan, na je korogo ki ni, na gari sanha gba wu kadugo.

Farizhen ni Herodi wo buuri shizhenherete

(Macoo 16:5-12)

14 Kalaapiire ti funjo bi wo, ti ya ta buuri lo we, buuri be di bye pu mu korogo ki ni we, fo buuri juno nigin ye.

15 A Yesu di yi jo waha wu kalaapiire ti mu na: «Y'a yie kaseri Farizhen wo buuri shizhenherete, ni Herodi wuuro te na de!»

16 A p'i puyee pye na: «W'a ye yu, bani buuri je we mu we.»

17 Yemu pu bi yu ge, a Yesu di yee ce na jo: «Naha na yee di yu na buuri je yee mu-i we? Yee sanha sii ye jaha ce nime be-e ya? Yee funyo y'a to ge?»

18 Ni je yee mu; y'i wa jaa-i ge? Niwegee je yee mu; y'i wa nuri-i ge? Yee funyo ya dun kaa na-e ge?»

19 Ne buuri juyo kaguro wu kegi kegi, na kan sipyii kabofono kaguro (5.000) wu mu tuun wemu ni ge, saganaa juu yee d'a ni yee

buuri nukoroyo yi saya na we?» A p'i wu no sho na: «Ke ni shuun.»

²⁰ «Ne buuri nuyɔ gbarashuun wu kegi kegi, na kan sipyii kabɔfonɔɔ shishere (4.000) wu mu tuun wemu ni ge, saganaa juu yee d'a ni yee buuri nukoroyo yi saya na we?» A p'i wu no sho na: «Gbarashuun.»

²¹ A Yesu di pu pye: «Yee di sanha sii yi naha ce nime be-e ge?»

Yesu ya fyen wa cuunɔ Betisayida ni

²² Ba p'a no Betisayida ni we, wee xuu wu ni a sipyii pii di ba Yesu mu ni fyen wa ni, na wu jeri na wu kpon wu na.

²³ A Yesu di fyen wu co wu keje na, na gari ni wu ni kanha ki kadugo, na she noho le wee na wu ni ni, na wu keje taha wu na, na wu yege na: «Mu wa yaaga jaa ya?»

²⁴ A fyen wu wu naha yirige na jo: «Ne w'a sipyii pu jaa ba tiire wa we; ga p'i naari.»

²⁵ A Yesu di wu keye taha sanha wee na wu ni na. A wu wii xuuni, na juunɔ, na yanmuyɔ yi beri na shonri.

²⁶ A Yesu di wu yaha kari puga, na wu pye: «Ma ganha je kulo li ni we!»

Pyeri ya yere li na na Kirisa wu je Yesu (Macoo 16:13-20; Luka 9:18-21)

²⁷ Yesu ni wu kalaapiire t'a pa gaanj Sezare Filipe taan kulogoo ki ni. Na pu yaha koo na, a Yesu di wu kalaapiire ti yege na: «Sipyii pu wa yu na jɔgo ne je we?»

²⁸ A p'i wu no sho na: «Pii wa yu na Yohana Batizelipye, pii di yu na Kile tudunmɔ Eli, pii be di yu sanha na Kile tudunmɔ wa.»

²⁹ A Yesu di pu yege na: «Ga yee do, yeeye pyaa ki mu ne di je jɔgo we?» A Pyeri di wu pye: «Kirisa mu je.»

³⁰ A Yesu di yi jo waha pu mu na pu ganha yee jo wa shishiin be mu we.

Yesu ya wu xu ni wu je wu jo (Macoo 16:21-28; Luka 9:22-27)

³¹ Lee kadugo na a Yesu di kalaapiire ti no kon na galaa, na yi jo pu mu na: «Li waha li waha, fo Sipya Ja wu bu ganha xuuni. Noholee, ni saraya naha shonrivere juufere, ni saliya karamogoo na ba zhe wu ni. Pu na ba wu gbo; cabyaa taanri bu doro wu na je.»

³² A wu yi finne jo pu mu. A Pyeri di gari ni wu ni kabanugo, na she no kon na yu ni wu ni.

³³ Ga, a Yesu di mahana jeri, na wu kalaapiire ti wii, na din Pyeri na na jo: «Toro laha na taan, mu Shitaanni we! Bani mu fungongo je Kile keree na we, fo sipyii wogoo.»

³⁴ Lee kadugo na a Yesu di sipyii pee ni wu kalaapiire ti yiri, na pu pye: «Wa funno bi je wu binne ni na ni, wu she wuye ni, wu wu korikoritige ki lo taha na feni.

³⁵ Bani sipya we w'a giin wu wuye pile munaa juunɔ wolo nijaa ge, wee na ba buun wu munaa ni jiga na. Ga we w'a banri wu munaa ni nijaa ne ni Jozaama pu wuu na ge, wee wu da ba wu munaa juunɔ wolo jiga na.

³⁶ L'a naha no sipya na wu konɔ yanmuyɔ beri ta, wu ba buun wuye pile munaa ni we?

³⁷ Yaaga keke sipya di da ja daga wu munaa juunɔ wolo we?

³⁸ Nijaa wo sipyii pii je jurumupyii, p'i ya tii Kile naha taan we. Lee wuu na sipyaa sipya w'a shiige le wuye ni, na bye wu ya ne ni na jomɔ pu kaa yu sipyii mu-i ge, Sipya Ja wu be na ba shiige le wuye ni weefoo shizhaa na, wu ba ba wu To Kile wu wo nooro wu ni tuun wemu ni, ni wu fefere melekee pu ni.»

9

¹ A Yesu di yi jo pu mu sanha na: «Can na n'a da yi jo yi mu, sipyii pii pu wa naha ge, pii wa da xhuu pu ni bada na ta pu ya Kile wo saanra te na tapaga ni, ni fanha ni we.»

Yesu newiine l'a jeri (Macoo 17:1-13; Luka 9:28-36)

² Lee kadugo na ba cabyaa gbaara ya toro we, a Yesu di gari ni Pyeri, ni Yakuba, ni Yohana ni faabobotongoo ka fugba ni pu ye na. A wu newiine li she jeri pu ni na.

³ A wu faya yi ganha na ni, na finne finnegana la na, wa shishiin je jine na wemu na ja yaaga finne di mu xo we.

⁴ A p'i Eli ni Musa na wu na yu ni Yesu ni.

⁵ Lee na a Pyeri di Yesu pye: «Wu Karamogoo, we bu gori naha, lee ya no xuuni de. Wu buguloo taanri yereje, mu wo nigin, Musa wo nigin, Eli wo nigin.»

6 Ye wu bi yaa wu jo ge, wu ya yee ce we, bani pu bi fya xuuni.

7 A nahana ka di ba pu to, a mujuu la di foro kee nahana ki ni na: «Ne nidaan Ja wu je we. Wu kaa l'a dan ne ni. Y'a wu nijoyo nuri!»

8 Taapile ni a p'i pu taan wu wii, ga pu ya sipya watii na nige we, fo Yesu ye.

9 Ba p'a diri faabobona ki na we, a Yesu di yi jo waha pu mu na kaa lemu p'a na ge, na pu ganha bu lee naha jo sipya wa shishiin be mu we, fo Sipya Ja wu ba je na foro xu ni tuun wemu ni.

10 A pee jomɔ pe di gori pu funyɔ ni. A p'i puyɛ yege na: «Sipya Ja wu na je na foro xu ni, lee kori je dii we?»

11 A p'i wu yege na: «Naha na saliya karamɔgɔɔ p'i yu na Eli w'a yaa na fenhe pa we?»

12 A wu pu na shɔ na: «Uun, Eli w'a yaa na fenhe pa, na ba keree ki beeri gbegelevono gbegele. Ga naha na l'a ka na Sipya Ja wu na ba ganha xuuni we, na pu na ba zhe wu ni we?»

13 Ga n'a da yi jo yi mu, Eli ya pa xɔ, a sipyii p'i wu pye pu nidaan pyegana na ma na jo ba l'a ka wu shizhaa na we.»

Yesu ya pya wa cuunɔ jina bye wemu ni ge (Macoo 17:14-21; Luka 9:37-43)

14 Ba p'a pa je kalaapiire tisara ni we, na sipyinehemee ta p'a pu maha, saliya karamɔgɔɔ p'i je na nakaara pyi ni kalaapiire ti ni.

15 Sipyiiire t'a Yesu na tuun wemu ni ge, a l'i bye kakanhana pu mu. A p'i baa kari, na she wu shaari.

16 A Yesu di wu kalaapiire ti yege na: «Naha wuu na yi wa nakaara pyi ni pu ni we?»

17 A na wa di wu na shɔ sipyiiire ti te ni na jo: «Wu Karamɔgɔ, n'a pa ma mu ni na ja ni, bani jina bobo wu wa wu ni.

18 Jina wu bu wu co xuu xuu ni, w'a wu shan jine na. Kakaya na ganha na fɔro pya wu na ni, w'a ganha na ganhaa kii kuri, na waha. Ne yi jo ma kalaapiire ti mu, jo pu jina wu kori yege wu ni, ga p'i ya ja we.»

19 A Yesu di jo: «Ee! Yee kunni je n'a daa baa fee! Ne na gori yaha naha ni yee ni fo tuun weke we? Ne na yee keree xu, fo tuun weke ni we? Pa ni ma pya wu ni!»

20 A p'i gari ni wu ni wu yiri. Ba pya w'a Yesu na we, taapile ni a jina wu wu nahara xuuni, a wu do jine na, na gologolo. A kakaya di ganha na fɔro wu na ni.

21 A Yesu di pya wu to wu yege na: «Fo tuun weke ni le ya wu ta we?» A wu wu na shɔ na: «Fo wu nahapiire tuun ni.

22 Teegee jineheje ni jina wu ma wu shan na ni, ni lona ni, konna wu xhu. Ma bi jani yaaga na, juna naari wu na, m'a wu tege!»

23 A Yesu di wu pye: «Ma bi jani! Keree beeri k'a ja pye n'a daa fɔ mu.»

24 Taapile ni a funana li to wu xhuulo na: «Ne da ma na, pa na tege m'a n'a daa baara ti wolo na funa ni.»

25 Yesu ya li na sipyiiire t'a gburogi na ma wu mu ge, a wu din jina wu na na: «Jina bobo judunnɔ, ne w'a ma pye mu, foro wu ni. Ma ganha je wu ni nige bada we.»

26 A jina wu xhuulo, na funana li nahara xuuni, na foro li ni. A l'i bye ma na jo li nixhugo ki je, fo sipyinehemee bi yu na: «W'a xu.»

27 Ga Yesu di funana li keje ki co, na li yirige. A l'i yiri, na yere.

28 Ba Yesu ya pa je puga we, na wu ni kalaapiire ti yaha pu ye na. A p'i wu yege na: «Naha na we di ya ja we jina we kori yege pya wu ni-i we?»

29 A Yesu di pu na shɔ na: «Ke jina tuugo ke ya fɔro forogana la shishiin na ni Kile-nerewe be we.»

Yesu ya wu xu ni wu je wu jo sanha (Macoo 17:22-23; Luka 9:43-45)

30 A p'i yiri wa, na Galile fiige ki ja toro na gaaji. Yesu funa bye pu wu sanha ce we,

31 bani wu bi wu kalaapiire ti kalaa. A wu pu pye: «Pu na ba Sipya Ja wu le sipyii keye ni. Pu na ba wu gbo, cabyaa taanri bu doro, w'a je.»

32 Ga pu bi pee jomɔ pu kori ce we, na fya pu ya ja wu yege pee keree na we.

Weke w'i je nahagbaa fɔ we? (Macoo 18:1-5; Luka 9:46-48)

33 A p'i na Kaperinoma ni. Yesu nijege na puga ki ni, a wu wu kalaapiire ti yege na: «Nakaara teke na yi bye koo li na we?»

34 Ga, a p'i cari, bani pu bi puyε yegee koo li na na wekε wu jε pee bεeri wo jahagbaa fɔɔ wε?

35 Wee tuun wu ni a Yesu di diin, na wu kalaapiire kε ni shuun wu yiri, na pu pye: «Wa funɔɔ bi jε na pye jahagbaa fɔɔ, w'a yaa na pye pu bεeri kadugo yiri wo, ni pu bεeri kapyebye.»

36 A wu nɔhɔcεεε la lɔ, na lee yereɲε pu niɲε ni, na li co wu keye ni, na yi jo pu mu na:

37 «Sipyaa sipya w'a le nɔhɔcεεε le la shi co xuuni nε wuu na ge, nε w'a co xuuni. We w'a nε co xuuni ge, wee ya nε co xuuni wε, ga nε tunvɔɔ we w'a co xuuni.»

Sipyaa wemu jε wèe pεn wε, wèe nii wu jε wii

(Luka 9:49-50)

38 A Yohana di Yesu pye: «Wù Karamɔgɔ, wèe ya ná wa ja, wu na jinaa kɔri na yeege sipyii ni mu mεge na. A wèe di yi jo wu mu jo wu ganha ba lee pyi wε, bani wu jε wèe wa wε.»

39 A Yesu di wu pye: «Yi ganha bu wu jahaha kɔn wε, bani sipya wa shishiin da já kakanhana pye nε mεge na, lee kadugo na m'a wakaraa m'a nε joguumɔ yu wε.

40 Bani sipya wemu jε wèe pεn wε, wèe nii wu jε wii.

41 Can na n'a da yi jo yi mu, sipyaa sipya w'a cεεgbuu nii lɔhɔ kan yi mu y'a gba na bani yi jε Kirisa wuu ge, weefɔɔ da ga fɔ lee wo kuduun ni wε.

Kaa le l'a ma leni jurumu ni ge, lee jɔ yaha

(Macoo 18:6-9; Luka 17:1-2)

42 «Te nɔhɔpiire te t'a dà nε na ge, sipyaa sipya w'a le la juɲɔ kyεεgi ge, li bi da bɔrɔ weefɔɔ mu, na faatabaaga pɔ wu katige ni, na wu wá suumɔ lɔhɔ ni.

43 Ma keɲε bi jε kaɲuɲɔ di ma le jurumu ni, ki kɔn. Ma keɲε nigin wo na jé Alijinε ni, lee ya pɔrɔ ma mu, ma keye shuun wo wu she yaha Jahanεmε ni nafugibaaga ni. [

44 Wee xuu wu ni, wu fyenyε ya xhuli wε, kee na ki ya furi wε.]

45 Ma tɔɔgɔ bi jε kaɲuɲɔ di ma le jurumu ni, ki kɔn. Ma tɔɔgɔ nigin wo na jé Alijinε ni, lee ya pɔrɔ ma mu, ma tɔɔyɔ shuun wo wu wá Jahanεmε ni. [

46 Wee xuu wu ni, wu fyenyε ya xhuli wε, kee na ki ya furi wε.]

47 Ma nii bi jε kaɲuɲɔ di ma le jurumu ni, li wehεε wolo. Ma nii nigin wo na jé Kilε wo saanra ti ni, lee ya pɔrɔ ma mu, ma nii shuun wo wu wá Jahanεmε ni.

48 «Wee xuu wu ni, wu fyenyε ya xhuli wε, kee na ki ya furi wε.»*

49 «Bani ba l'a saha na suumɔ le shiga ni wε, mu l'a saha jurumupyii bε pu sorogo na ni.

50 Suumɔ ya jɔ, ga pu tipoomɔ bu foro pu ni, jahaha ma da daga pu taan sanha wε? Suumɔ pu pye yiyε pyaa ni, jaɲiɲε di bye yi tε ni.»

10

Yesu ya yemu jo gbaxɔrɔ shizhaa na ge (Macoo 19:1-12; Luka 16:18)

1 A Yesu di yiri wà, na gari Zhude fiige ki ni, ni Zhurudεn Gba wu kadugo yiri. A sipyiire t'i ba binne wu tàan sanha. A wu ganha na pu kalaa ma na jo, ba w'a tee na li pyi pyegana lemu na wε.

2 A Farizhεεn pii di fulo wu na, na wu pεri. A p'i wu pye: «L'a saha ná wu wu shɔ gbaga xɔ ya?»

3 A Yesu di pu jɔ shɔ na: «Nɔmεε leke Musa d'a jo yee mu wε?»

4 A p'i jo: «Musa ya koro kan wèe mu na wa ba da wu shɔ yaha, na wufɔɔ wu fεnhε gbaxɔrɔ sεmε yàa kan wu mu wu na wu yaha.»

5 A Yesu di pu pye: «Yee niwegee k'a waha, lee wuu na Musa ya le jɔmεε le ka na kan yee mu.

6 Ga fo koɲɔ ki jɔkɔɔnrɔ na, Kilε ya pu yàa ná ni cee.

7 Lee wuu na ná na ba wu to, ni wu nu yaha, na nɔrɔ wu shɔ na.

8 Pu shuun wu na bye ceepuuro nigin. Lee funɔɔ ni pu jε nige shuun wε, ga fo nigin.

9 Ayiwa Kilε ya lemu pye nigin ge, sipya ganha bu lee waagi wε.»

10 Ba p'a jé puga wε, a kalaapiire t'i Yesu yege lee na sanha.

* 9:48 Ezayi 66:24

11 A wu yi jo pu mu na: «Sipyaa sipya w’a wu shɔ gbaga xɔ, na watii lenɛ ge, dɔdɔɔrɔ m’a pye ma ceshiime wu shizhaa na.

12 Wee cogo wu na cee be bu foro wu poo mu, na gbaga je ná watii mu, dɔdɔɔrɔ w’a pye.»

*Yesu ya duba nɔhɔpiire ta mu
(Macoo 19:13-15; Luka 18:15-17)*

13 Lee kadugo na sipyii pii ya pa Yesu mu ni nɔhɔpiire ta ni, kɔnhɔ wu gbɔn ti na; ga, a kalaapiire t’i yogo jo ni pu ni.

14 Yesu ya lee ja ge, a wu luu di yiri, a wu wu kalaapiire ti pye: «Yi nɔhɔpiire ti yaha ti da ma na mu, yi ganha ba ti jaaha kɔɔn we! Bani pee shi tuugo wuuro ti je Kile wo saanra te.

15 Can na n’a da yi jo yi mu, sipya wemu ya Kile wo saanra ti co ba nɔhɔceɛɛɛ je-ε we, wee da ga ba jé ti ni bada we.»

16 Lee kadugo na a wu nɔhɔpiire ti lɔ, na wu keye taha ti na, na duba ti mu.

*Naafuugbɔ fɔɔ jemɛ p’a pen Kile wo saanra ti ni
(Macoo 19:16-30; Luka 18:18-30)*

17 Lee kadugo na ba Yesu ya pa koo lɔ na gaanɔ we, a ná wa di baa nɔ, na nuguro sin wu fɛɛ ni, na wu yege na: «Karamɔgɔsaama, jaaha ne yaa na pye, kɔnhɔ di ba jɔni sicuumɔ nixhɔbaama ta we?»

18 A Yesu di wu pye: «Jaaha na m’a na pyi nizaama we? Nizaama wa shishiin wa we, fo Kile ye.

19 M’a Kile wo jɔmɛɛjogoo ki ce na: «Ma ganha bu sipya gbo we! Ma ganha bu dɔdɔɔrɔ pye we! Ma ganha bu nagaara pye we! Ma ganha bu kafineye taha ma sipyinjii na we! Ma ganha bu wa nmahana we! Ma da ma nu ni ma to pelɛ!»

20 A wee ná wu jo: «Karamɔgɔ, fo na nɔhɔpiire ti tuun wu ni ne jɔ kɔn na kii koro jaari.»

21 A Yesu di wu wii ni taanɛɛge ni, na wu pye: «Kaa nigin ye l’a mu kuunɔ. She ma kenɛ yanmuyɔ yi beeri pere, m’a wee wari wu kan la baa fɛɛ mu! Wee tuun wu ni ma na naafuu ta fugba we ni. Lee kadugo taan m’a ba daha na feni!»

22 A pee jomɔ p’i wu jaaha tanha na gaanɔ, bani naafuugbɔ wu bye wu mu.

23 A Yesu di wu taan wu wii, na wu kalaapiire ti pye: «Naafuugbɔ fɔɔ jemɛ p’a pen Kile wo saanra ti ni de!»

24 A pee jomɔ p’i bye kakanhana kalaapiire ti mu; ga, a Yesu di pu pye sanha na: «Na nagoo, Kile wo saanra ti jemɛ p’a pen de!»

25 Nɔhɔnɔ jemɛ ya taan museni wii ni na toro, naafuugbɔ fɔɔ jé na Kile wo saanra ti ni.

26 A l’i bye tɛhɛɛ baa kakanhana kalaapiire ti mu, a p’i ganha na puyɛ pyi: «Aa! Wee tuun wu ni sipya weke na já pa shɔ we?»

27 A Yesu di pu wii, na jo: «Sipyii mu, lee da já bye we, ga li na já bye Kile mu, bani kaa la shishiin ya Kile jani we.»

28 A Pyɛɛri di wu pye: «Li wii, wèe ya kahari yanmuyɔ beeri ni, na daha mu feni.»

29 A Yesu di wu pye: «Can na n’a da yi jo yi mu, sipyaa sipya w’a kahari wu puga ni ge, kelee wu ceboronamaa, kelee wu ceboroshaa, kelee wu nu, kelee wu to, kelee wu nagoo, kelee wu keɛye, ne ni Jozaama pe wuu na ge,

30 weefɔɔ na ba yee beeri yahaɔaa xhuu nigin (100) ta ke kɔnɔ ke na: piyɛye, ni ceboronamaa, ni ceboroshaa, ni nii, ni nagoo, ni keɛye, na kanhama be ta, na ba jɔni sicuumɔ nixhɔbaama be ta jiga na.

31 Ga jahagbaa wuu nijehemɛɛ na ba bye kadugo yiri wuu, kadugo yiri wuu nijehemɛɛ na bye jahagbaa wuu.»

*Yesu ya wu xu ni wu je wu jo sanha
(Macoo 20:17-19; Luka 18:31-34)*

32 Koo na pu bye na gaanɔ Zheruzalemu ni, Yesu bye wu kalaapiire ti jahagbaa na. Kalaapiire ti hakilee pu bi kyɛɛgi. Sipyii pii p’a taha pu feni ge, pee bi fya. A Yesu di gari sanha ni wu wuu ke ni shuun wu ye ni. Kaa le li da ba bye wu na ge, a wu lee jɔ kɔn na wu pu mu.

33 A wu pu pye: «Wu wii gaanɔ Zheruzalemu ni. Pu na zhe Sipya Ja wu le wà saraya jaaha shɔɔnriɛɛɛ jɔnɔfɛɛ ni saliya karamɔgɔlɔɔ pu kenɛ ni. Pu na ba wu jaagi na w’a yaa ni xu ni. P’a wu le shi watii kenɛ ni, wemu je Yawutuu shi we.

34 Wee na ba zhehe wu na, na jɔlɔhɔ tugi wu na, na wu kpɔn ni susɔlɔɔ ni, na wu gbo. Cana taanri wogo ki na w’a je.»

Yakuba ni Yohana ya nahagbaa fεεre shaa Yesu mu (Macoo 20:20-28)

35 Lee kadugo na Zebede jalaa Yakuba ni Yohana ya pa fulo Yesu na, na yi jo wu mu na: «Wù Karamɔgɔ, kaa le wù da ba jεeri ma mu ge, wù la jε m'a lee pye wù mu.»

36 A Yesu di pu yege na: «Yi wa giin ne leke pye yi mu wε?»

37 A p'i wu jɔ shɔ na: «Ma sɔɔ m'a nahagbaa fεεre tatiinye yi kan wù mu: nigin wa di diin ma kanige ce, wa di diin ma kamene ce, ma saanra nɔɔɔ wuuro ti ni.»

38 Ga, a Yesu di pu pye: «Kaa lemu yee wa jεeri ge, yee wa li ce wε. Kanhama ceεgbuu lemu ni n'a da ba gba ge, yee na já gba lee ni ya? Kelee ne na ba batize kanhama ni gberigberu wemu ni ge, yee na já batize yee ni ya?»

39 A p'i wu pye: «Uun, wèe na já.» A Yesu di pu pye: «Yi na ba gba ne wo ceεgbuu li ni. Ne na ba batize kanhama ni gberigberu wemu ni ge, yi na ba batize yee be ni.»

40 Ga na tiin ne kanige ce, kelee ne kamene ce, ne jε yee tatiinye yi kanvɔɔ wε. Piimu kaa na Kile ya yee gbegele ge, pee mu yi da ba gan.»

41 Ba kalaapiire ke wu samaa ya yee logo wε, a pu logoo di yiri Yakuba ni Yohana taan.

42 Lee na a Yesu di pu beeri yiri na jo: «Y'a li ce na shi wemu jε Yawutuu wε, pii p'a wii jɔɔfεε wee shi wu jɔɔ ni ge, pee ya pu jɔɔfεεε pyi wu na, pu sipyigbɔɔ p'i pu fanha sheε wu na.»

43 Ga li da ba bye mu yee te ni wε. Yee wa funɔɔ bi jε wu bye sipyigbɔ, wufɔɔ wu pye pusamaa wo kapyebye.

44 Yee wa funɔɔ bi jε wu bye nahagbaa fɔɔ, wu pye pusamaa beeri wo bulo.

45 Bani Sipya Ja wu ya ta pa kɔnhɔ sipyii di ba kapyenεε pyi wu mu wε. Ga w'a pa, wu ba kapyenεε pyi sipyii mu, wu wu mu-naa kan l'i bye sipyijehemεε wo juwuuro saraa.»

Yesu ya fyen Batime cuunɔ (Macoo 20:29-34; Luka 18:35-43)

46 Lee kadugo na a p'i nɔ kulo la ni, lee mεge jε na Zheriko. Ba Yesu ni wu kalaapiire te ni sipyijehemεε ya pa foro Zheriko ni wε, lee bi fyen wa nidεenge ta koo li jɔ

na, wee na saraya jεeri. Wee bye Time ja Batime.

47 W'a logo na Nazarati shεen Yesu w'a wii ge, a wu mujuu wá na: «Dawuda Ja Yesu, jɔɔ jɔɔ na na!»

48 Sipyijehemεε ya jo ni wu ni na wu co wuyε na, ga, a wu sii la fara mujuu li na na yu: «Dawuda Ja, jɔɔ jɔɔ na na!»

49 A Yesu di yere na jo pu wu yiri. A p'i fyen wu yiri, na wu pye: «Ma hakili wu tenε, yiri! W'a ma yiri!»

50 A wu wu fadenε wá, na sira yiri, na fulo Yesu na.

51 A Yesu di wu yege na: «Mu wa giin ne leke pye ma mu wε?» A fyen wu wu jɔ shɔ na: «Karamɔgɔ, di da jaa!»

52 A Yesu di wu pye: «Ta se, ma n'a daa w'a ma cuunɔ.» Taapile ni a wu ganha na jaa, na daha Yesu feni koo li na.

11

Yesu ya jé Zheruzalemu ni ba saan jε wε (Macoo 21:1-11; Luka 19:28-40; Yohana 12:12-19)

1 Ba p'a tεenε Zheruzalemu na wε, a p'i nɔ Betefaje ni Betani shizhaa, Oliviye faabobonɔ ki kabanugo ki ni. A Yesu di wu kalaapiire shuun wa tun,

2 na pu pye: «Yi she yi nahagbaa kulo li ni. Yi ba she jin ye li ni, yi na kafabige ka nibɔgɔ ta wà, sipya sanha dugi ja kemu na wε, y'i kee sanha yi pa naha!»

3 Sipya wa bu yi pye: «Naha na yee di ke sanhana wε?» Yi weefɔɔ pye: «Wèe Kafɔɔ wu mago wu wa ki na, nime w'a da ki kurunɔ na pa ma kan.»

4 A p'i gari, na she kafabige ka nibɔgɔ ta kakuutorogo ka ni, na ki sanha.

5 Sipyii pii pu bye wà ge, a pii di pu yege na: «Yee di ke kafabige ke sanhana jaha na wε?»

6 A p'i pu jɔ shɔ ba Yesu ya yi jo pu mu wε. A pee sipyii p'i sɔɔ na p'a ganɔ ni ki ni.

7 Ba p'a nɔ ni kafabige ki ni Yesu yiri wε, na pu fadegbɔyɔ ya taha ki na, a Yesu di dugi ki na.

8 A sipyijehemεε di pu fadegbɔyɔ pii koo li ni. A pii be di weburiye kɔn tεye ni, na yee pii koo li ni.

9 Pu nigariwuu, pii p'a jaari Yesu nahagbaa ni wu kadugo yiri ge, pee bi xhuulo na yu na:

«Kile w'a sɔni! We w'a ma Kafɔɔ mɛgɛ na ge, wee jɛ duba pya!»*

10 «Wù to Dawuda wo saanra te t'a ma ge, Kile wu duba ti mu. Masɔɔ k'a byi Kile mu fugba lii lii we ni.»*

11 Ba Yesu ya jé Zheruzalemu ni wɛ, na gari Kile-pɛɛɛɛ pugbɔhɔ ki ni, na shɛ ki kabaya yi bɛɛri wii. Lee kadugo na a wu ni wu kalaapiire kɛ ni shuun wu foro kari Betani ni, bani piige ki bi zhaa da wuu.

Yesu ya nitoodige ka lanji (Macoo 21:18-19)

12 Kee cana ki jimuguro, pu na foro Betani ni, a xuugo di Yesu ta.

13 Na wu yaha taliige ni a wu nitoodige ka ja, wɛɛɛ di jɛ ki na. A wu shɛ ki wii, wu bu garaa nagoo ta ki na. Ba w'a nɔ ki na wɛ, wu ya yaaga ja wɛ, fo wɛyɛ yɛ. Bani nitoroɔ pyeduun bi sanha nɔ wɛ.

14 Ayiwa a wu nitoodige ki pye: «Sipya da ga mu pya li nige bada wɛ.» A wu kalaapiire t'i yee logo.

Yesu ya Kile-pɛɛɛɛ pugbɔhɔ ki pye fɛfɛɛ (Macoo 21:12-17; Luka 19:45-48; Yohana 2:13-22)

15 P'a nɔ Zheruzalemu ni tuun wemu ni ge, a Yesu di jé Kile-pɛɛɛɛ pugbɔhɔ ki ni. Sipyii piimu pu bi bɛɛɛ ni zhɔ pyi wà ge, a wu ganha na pee kɔri na yeege. A wu wari faavɛɛ pu wo tabalaa pee, ni gbegbe shazhɛɛɛ pɛɛɛɛɛ pu wo yatiinyɛ yi jɛri buri.

16 W'a ta sɔɔ yaaga pɛɛɛɛɛ wa shishiin wu toro Kile-pɛɛɛɛ pugbɔhɔ ki kaaja ki ni wɛ.

17 A wu sipyii pu kalaa na: «Ta li ya ka Kile Kafila wu ni wɛ na: «Pu na ba nɛ puga ki pyi

shi wu bɛɛri wo Kile-jɛɛɛɛ puga wɛ?»*

Ga yee kunni ya ki pye nagaalaa talaraga.»

18 Ba saraya jaha shɔɔnrivɛɛ jɔɔfɛɛ, ni saliya karamɔgɔlɔɔ p'a yee logo wɛ, na ganha na wu shaa di gbo. A p'i fya wu na, bani wu kalaa wu bi sipyii pu juyɔ co xuuni.

* 11:9 Zaburuu 118:26

* 11:10 2 Samuweli 7:11-14

19 Ba yakonɔ k'a nɔ wɛ, a Yesu ni wu kalaapiire t'i foro kanha ki ni.

Yesu ya jo nitoodige ki waha wu keree na (Macoo 21:20-22)

20 Kee cana ki jimuguro jisɔɔgɔ ki na, na pu yaha pu na doroo koo li ni, a p'i kee nitoodige ki ja k'a waha fo ki niyɛ yɛ.

21 Kaa le l'a bi pye ge, a Pyɛɛri funɔɔ di do lee na, a wu Yesu pye: «Wù Karamɔgɔ, m'a nitoodige kemu lanji ge, k'a waha!»

22 A Yesu di pu pye: «Yi dà Kile na!

23 Can na n'a da yi jo yi mu, sipyaa sipya w'a ke faabobonɔ ke pye: «Yiri laha naha, m'a shɛ mayɛ wá suumɔ lɔhɔ ni ge.» Nakaara bye t'i jɛ wufɔɔ zɔ wu na wɛ, wu bi dà li na na ye w'a jo ge, na lee na bye; li na bye wu mu.

24 Lee wuu na n'a da yi jo yi mu, yi ba yaaga tuugo bɛɛri jɛɛri, yi dà li na na y'a kee ta na xɔ, kee na gan yi mu.

25 Yi bu yere na Kile jɛɛri, na wa ta w'a kakuunɔ la pye yi na, yi lee yafa weefɔɔ mu, kɔnhɔ yi fugba To Kile wu yi bɛ wo kakuuyo yi yafa yi mu.

26 Yi bye y'i ya pusamaa wo kakuuyo yi yafani pu mu wɛ, yi fugba To Kile wu da ba yi bɛ wo kakuuyo yi yafa yi mu wɛ.»

Mii Yesu wo sefɛɛɛ ti d'a yiri wɛ? (Macoo 21:23-27; Luka 20:1-8)

27 A p'i gari Zheruzalemu ni sanha. Na Yesu yaha wu na jaari Kile-pɛɛɛɛ pugbɔhɔ ki ni, a saraya jaha shɔɔnrivɛɛ jɔɔfɛɛ, ni saliya karamɔgɔlɔɔ, ni nɔhɔlɛɛ p'i fulo wu na,

28 na wu yege na: «Sefɛɛɛ teke gbɔɔɔ ni mu wa kii keree kii pyi wɛ? Jɔgɔ w'a kee fanha ki kan mu mu na mu w'a ki pyi wɛ?»

29 A Yesu di pu pye: «N'a da yee yege kaa nigin wa na, y'i na jɔ shɔ. Wee tuun wu ni, sefɛɛɛ temu gbɔɔɔ ni nɛ bɛ ya kii keree kii pyi ge, nɛ bɛ na tee jo yi mu.

30 Jɔgɔ wu d'a Yohana tun na w'a batizeli pyi wɛ, Kile laa sipyii? Yi na jɔ shɔ.»

31 A p'i puyɛ pye: «Wù bu jo: «Kile w'a wu tun», wu na jo: «Wee tuun wu ni jaha na yee di ya ta dà wu na-ɛ wɛ?»

* 11:17 Ezayi 56:7

³² Ga wù bu nòhò jo: «Sipyii p’a wu tun...» (Pu bi fyagi sipyii pu na, bani sipyii pu bæeri bi Yohana wii can can na Kile tudunmò.)

³³ Lee na a p’i Yesu pye: «Wèe ya cε wε.» A Yesu bε di pu pye: «Ayiwa nε bε ya she, sefεεε temu gbòòrò ni nε bε ya kii keree kii pyi ge, nε bε da tee jo yee mu wε.»

12

ErεZEN faapyii niguumòò pu wo talenε le (Macoo 21:33-46; Luka 20:9-19)

¹ Lee kadugo na a Yesu di talenεε jò kòn na yu pu mu na: «Ná wa w’a bi erεZEN tεge ka shan, na ki maha ni kasòrògò ni. A w’i wege ka wolo na pye erεZEN wu lòhò ki tawologo, na zangaso wa yàa shazhòn wu kaa na. Lee kadugo na a wu erεZEN tiire tεge ki kaa le erεZEN faapyii pii kenε ni, na gari fiige katii ni.

² Ba erεZEN w’a pa le wε, a wu kapyebye wa tun pee erεZEN faapyii pu mu, na wu she erεZEN nile wu shò pu mu.

³ Ga, a p’i kapyebye wu co, na wu kpòn, na wu kewaya wo yaha kari.

⁴ Lee kadugo na a tεge ki fòò wu kapyebye watii tun kari. A p’i wee jùnò bana, na wu cogana kolo.

⁵ A wu nòhò kapyebye wa bε tun kari sanha. A p’i wee gbo. Lee kadugo na a wu kapyebyii nijehemεε pii bε tun. A p’i pii kpòn, na pii gbo.

⁶ «Ja nigin yε di bye tεge ki fòò wu mu, wee kaa bi dan wu ni xuuni. A wu wee tun pu mu pu bæeri kadugo yíri, na jo: «Nε ja we kunni pu na zhε gbòòrò taha wee na.»

⁷ Ga, a erεZEN faapyii p’i puyε pye na: «Cen wu lòvòò w’a we. Yi pa wù wu gbo, cen wu na bye wù wo.»

⁸ A p’i jafòò wu co na wu gbo, na wu wá tεge ki kadugo yíri.

⁹ «Wee tuun wu ni tεge ki kafòò wu da ba jaha pye wε? Wu na ba ba, na pee erεZEN faapyii pu gbo, na erεZEN tεge ki kaa le piitiilee kenε ni.

¹⁰ Ta yee ya le kalaa Kile Kafila wu ni wε? na:

«Puyirilee p’a faakagerenε kemu she ge,
kee k’a pye puga ki
gunñmii li faakagerenε ki nijenε ke.

¹¹ Li wii Kafòò w’a lee pye,
kakanhana li wa lii wù jaha tàan.»*

¹² A Yawutuu jùnòfεε p’i ganha na cogana shaa Yesu na, bani p’a li cε na pee na Yesu ya talenε li jo wà. Ga, a p’i fya sipyiire ti na, wee tuun wu ni a p’i wu yaha wà, na gari.

P’a Yesu yege munaa pεrεmε keree na (Macoo 22:15-22; Luka 20:20-26)

¹³ Lee kadugo na a p’i Farizhen pii ni Heròdi wo sipyii pii tun Yesu mu, kònho p’i wu co wuyε pyaa jò jomò feni.

¹⁴ A p’i ba na wu pye: «Wù Karamògò, wèe ya li cε na jo can fòò mu jε. Mu ya fyagi sipya wa shishiin na wε, bani sipyii pu bæeri pu jε nigin mu mu. M’a sipyii pu fiinε na galaa bε Kile koro li ni. Ayiwa l’a saha p’a munaa pεrεmε kaan Oromε saannaa Sezari mu laa, li ya saha wε? W’à yaa na pu kaan, laa wù ya yaa na pu kaan wε.»

¹⁵ Ga, a Yesu di pu shuun shuun juuro ti cε na pu pye: «Naha na y’i na jò yegee wε? Yi pa ni wari deje nigin wa ni, di wu wii.»

¹⁶ A p’i nigin wa she wu na. A Yesu di pu pye: «Jògò wo jaa ni wu kama pu wa we na wε?» A p’i jo: «Oromε saannaa Sezari.»

¹⁷ Wee tuun wu ni a Yesu di pu pye: «Y’a Sezari wuu li kaan Sezari mu, yi da Kile bε wuu li kaan Kile bε mu.» A wu keree di pu jaha wò fo xuuni.

Sadushεen p’a Yesu yege xunenε li keree na (Macoo 22:23-33; Luka 20:27-40)

¹⁸ Lee kadugo na, jùnòfεε pii bye wà, p’i jε Yawutuu, Sadushεen pu bye pii. Pee bi yu na xunenε da ba bye jiga na wε. A pii di ba she Yesu yíri, na she wu pye:

¹⁹ «Karamògò, Kile tudunmòò Musa ya le jòmεε le ka na kan wèe mu na: «Ná wa wo ceborona bu xhu, na ta wu ya pya ta wu shò na wε, na wu wee naxhugoshò wu lò, kònho wu nagoo ta di yaha wee ná wu nixhugo ki mu.»

²⁰ Lee ya bi ceboronamaa gbarashuun wa ta wà. A nizhiimε wu cee lenε, na xhu wu ya pya ta wε.

²¹ A shuun wo wu wee cee wu ninumò lò, na xhu wu ya pya ta wε. A taanri wo wu bε di bye mu.

* 12:11 Zaburuu 118:22-23

22 A pu gbarashuun wu beeri di wee cee wu lenje toro, a pu beeri di xhu wa shishiin ya pya ta wu na we. Lee kadugo na a cee wu be di xhu.

23 Xuu pu canenje ke, wee cee w'i da ba bye pu shen nigin weke wo we? Bani pu gbarashuun wu beeri ya wu lenje toro.»

24 A Yesu di pu pye: «Le be li wa yee piinje ki kanunjo we? Na jo le l'a ka Kile Kafila wu ni ge, yee wa lee ce we, y'i wa Kile wo sefere ti be ce we.»

25 Xuu pu ba je, sipyii wa da ce lenje, kelee na gbaya je we. Ga pu na ba bye ba fugba melেকে je we.

26 Xujene li wo shizhaa na, xuu wemu ni na ki wo tire li kaa ya yu Kile tudunmoo Musa wo Kitabu wu ni ge, ta yee ya yee kalaa we? na:

«Ne je Ibirayima wo Kile,
ni Ishaaga wo Kile,
ni Yakuba wo Kile.»*

27 Kile je xuu wo Kile we, ga wyii wo Kile wu je wii. Yee ya piin xuuni.»

Kile wo saliya jomehere ki beeri wo nigbo le
(Macoo 22:34-40; Luka 10:25-28)

28 A saliya karamogoo wa di pee nakaara jomoo pu logo. A wu li ja na Yesu ya Sadushen pu no sho na no. A wu fulu wu na na wu yege na: «Lekel'i je Kile wo saliya wu jomehere ki beeri nigbo li we?»

29 A Yesu di wu no sho na: «Saliya wu jomehere ki beeri nigbo li wa le na:

«Izirayeli shen yi logo: Wu Kafoo Kile we,
Kafoo nigin pe wu je wii.

30 Ma Kafoo Kile wu taan ma mu ma zo wu beeri na,
ni ma munaa li beeri,
ni ma fungongo ki beeri,
ni ma fanha ki beeri.»*

31 Li shuun wuu li wa le:
«Ma sipyii wu taan ma mu
ba maye pyaa ki je we.»*

Kile wo saliya wu jomere la shishiin wa ye kii shuun we na we.»

32 A wee saliya karamogoo wu Yesu pye na: «See na, wu Karamogoo, ye m'a jo ge, kajii li wa. Bani Kile ye nigin wu wa, Kile wa shishiin wa nige wee kadugo na we.»

* 12:26 Ekizode 3:6

* 12:30 Duterenome 6:4-5

* 12:31 Levitike 19:18; Galasi Shen 5:14

* 12:36 Zaburuu 110:1

33 Kile na taan ma mu ma zo wu beeri na, ni ma fungongo ki beeri, ni ma fanha ki beeri. A ma sipyii be di daan ma mu ba maye pyaa ki je we, lee ya pele saraya nizogoyo ni saraya tuuyo ye beeri na.»

34 A Yesu di li ja na w'a wee no sho ni fungongo fere ni, na wu pye: «Mu ni Kile saanra ti te w'a lii we.» Na co wee tuun wu na, wa shishiin ya luu waha na wu yege nige kaa la shishiin na we.

Shovoo wu ya tapye Dawudajaye nigin we
(Macoo 22:41-46; Luka 20:41-44)

35 Na Yesu yaha wu na sipyii pu kalaa Kile-pene pugboho ki ni, a wu pu pye: «Naha na saliya karamogoo p'i yu na Shovoo wu ya ta sii pye watii Dawuda ja ye kadugo na-e we?»

36 Dawuda ye pyaa ya jo Fefere Munaa fanha ni na:

«Kafoo Kile ya yi jo ne Kafoo mu na:

Tiin saanra tateenge ki ni na kanige ce,
fo di ba ma pen pu tirige na pa le
ma tooo noho ni.»*

37 Dawuda ye pyaa ya Shovoo wu pyi Kafoo, wee tuun wu ni, w'a ja pye dii wu ja ye nigin we?»

Yesu ya pu kaala ni saliya karamogoo pu kaa ni

(Macoo 23:1-36; Luka 20:45-47)

Yesu kafila wu logo bi dan sipyii pu beeri ni xuuni.

38 A wu yi jo pu mu wu kalaa wu ni na: «Y'a yiye kaseri saliya karamogoo pu na. Na fadedonyo leni na jaari, ni sipyii na gbora fo kaan pu mu pinner kpenye na, lee l'a dan pu ni.

39 Kile-pene piyeye yi wo jahagbaa tati-nye, ni yalicer wo tatiinceye be di dan pu ni.

40 P'a naxhugoshaa kene yanmuyoo beeri shuu pu na. Lee kadugo na p'a she mo Kile-nerenge na, kano p'i puye she see sipyii. Pu jaagi kanhama na ba golo fo xuuni.»

Naxhugosha wu Kile yakanga

(Luka 21:1-4)

41 A Yesu di diin Kile-pene pugboho ki ni, na saha ni yakanya yi tayaha keshi wu ni, na sipyii pu wari wu yahagana li wii.

Naafuu fεε nijehemεε bi wari nijehemε leni wu ni.

⁴² A naxhugoshɔ la baa fɔɔ wa bε di ba, na wari tuunɔɔ nifenhεfenhεnεε shuun le wu ni. Wee wari wu bi laha tama nigin shishiin na wε.

⁴³ Wee tuun wu ni a Yesu di wu kalaapiire ti yiri na yi jo pu mu na: «Can na n'a da yi jo yi mu, we naxhugoshɔ la baa fɔɔ we ya lemu le keshi wu funnɔɔ ni ge, lee ya jεhe pusamaa bεeri wuu li na.

⁴⁴ Bani pu bεeri ya wolo wolo pu naafuu ni na kan. Ga wee kunni ni wu la baara ti ni, lemu bεeri li jε wu mu wu jashaga wuu ge, w'a lee bεeri kan.»

13

Yesu ya Kile-pεεnε pugbɔhɔ ki ja wu jo (Macoo 24:1-2; Luka 21:5-6)

¹ Yesu nivorowo Kile-pεεnε pugbɔhɔ ki ni, a wa di wu pye wu kalaapiire ti ni na: «Wù Karamɔgɔ, ye kageegbɔyɔ ye ni ye piyεye ye yerenεgana wii sa!»

² A Yesu di wu pye: «Mujii wa ye pugbɔyɔ ye bεeri ni gε? Kagerenε ka shishiin wa da ba gori naha ka junnɔɔ ni wε. Yi bεeri na ba do fεεfεε.»

Keree kiimu na ba byi sani konɔ ki xɔ ge (Macoo 24:3-14; Luka 21:7-19)

³ Na Yesu nidεengε yaha Oliviye faabobonɔ ki na Kile-pεεnε pugbɔhɔ ki naha tii wu ni, a Pyεeri, ni Yakuba, ni Yohana, ni Andire ye di ba wu yege pu ye na na:

⁴ «Kee keree kii na ba bye tuun wemu ni ge, wee she wù na! Naha sheshεεε teke t'i da ba li she na kee keree kii pyeduun w'a nɔ wε?»

⁵ Wee tuun wu ni a Yesu di pu pye: «Y'a yiye kaseri! Yi ganha bu sipya wa shishiin yaha wu yi piinnε we!»

⁶ Sipyii nijehemεε na ba ba ni nε mεge ni, na yu: «Nε wu jε wii». Pu na ba sipyijehemεε piinnε.

⁷ Yi ba kashen keree nuri, na kashen gbegemε keree nuri tuun wemu ni, yi funyɔ ganha da ben wε. Li waha l'i waha, kee keree k'a yaa na pye, ga lee di wa da ba bye taaxɔɔ li wε.

⁸ Shi wa na ba yiri shi watii kaa na. Saanra ta na ba yiri saanra tatii kaa na. Niñε celεnε na ba byi tεye ya ni, na fara

xuugbɔhɔ bε na. Kee wa kanhama pu keree jɔkɔɔnrɔ ye, ba cee laa ma yiri mε wε.

⁹ «Ga yi da yiye kaseri, bani sipyii na ba yi leni kiirikɔɔn kuruyo yi kenε ni. Pu na ba yi kpɔɔn xuuni Kile-pεεnε piyεye yi ni. Pu na ba se ni yi ni gbafenεεεε ni saanna mu nε mεge wuu na. Lee na ba bye kanunɔ yi na Kile wo Jozaama pu jo pu mu.

¹⁰ Yani kee keree kii ki pye ge, li waha l'i waha, Jozaama pu yeε ya yaa na fenhe jo shi wu bεeri mu.

¹¹ Pu ba yi coni, na yi leni keye ni tuun wemu ni, yi nijoyo ganha bu da bye yi mu funzhaga wε, ga jomɔ pe pu da ba digi yi funyɔ ni wee tuun wuyε pyaa ni ge, yi pee jo, bani yiye pyaa wa da ba bye pu joveε wε, fo Fεfεεε Munaa.

¹² «Ceboro na ba wu ceboro le kenε ni, kɔnhɔ p'i wu gbo. To na ba lee tuugo pye wu pya na. Nagoo bε na ba yiri pu sefεε feni, kɔnhɔ p'i pu gbo.

¹³ Sipyii bεeri na ba yi kɔ nε mεge wuu na, ga wemu bu já luu mara fo na she nɔ li tεhεnε na, weefɔɔ na ba shɔ.»

Kapyebaagaa (Macoo 24:15-28; Luka 21:20-24)

¹⁴ «Aywa gyεεgi pyevɔɔ wu ya yaa w'a jaa xuu wemu ni wε, yi ba wu niyerege jaa wee xuu wu ni. (Wa bi yi kalaa, wufɔɔ wu yi jaha ce!) Wee tuun wu ni, piimu na ba bye Zhude fiige ki ni ge, pee di ba fe p'a se faaboboyo xuu ni.

¹⁵ Lee ba wemu ta katanɔ junnɔɔ ni, wu ganha bu da digi jé wu puga ni di wu yeεye lɔ wε.

¹⁶ Wemu jε kerεye ni ge, wee ganha bu guri di ba wu fadenε lɔ wε.

¹⁷ Bɔɔngɔ na ba bye lahaa fεε ni punmaraya fεε wogo yee caya yi na.

¹⁸ Y'a Kile jεeri kɔnhɔ kee keree ki ganha ba saha ni wiire tuun ni wε.

¹⁹ Bani kanhama na ba bye yee caya yi na pemu tuugo sanha bye ja wε, na co fo Kile ya konɔ sii tuun wemu ni ge, fo na pa nɔ nijaa na. Pee kanhama pu tuugo di wa da bye bε nige bada wε.

²⁰ Kafɔɔ da bye wu ya wolo kee cabyaa ki ni wε, sipya wa shishiin bi da zhɔ wε. Ga sipyii piimu jaha w'a bulo ge, pee wuu na w'a kii wolo kee cabyaa ki ni.

21 Ayiwa, wa ba yi pye wee tuun we ni na: <Yi wii, Shɔvɔɔ wu wa naha.> kelee <Yi wii mɛ, wu we mɛ.> Yi ganha bu dà yee na wɛ!

22 Bani kafinɛjuu pii na ba yiri, na puyɛ pye shɔvɛɛ ni Kilɛ tudunmɔɔ. Pu na ba naha sheshɛɛɛ keree ni kakanhanɔaa pyi kɔnhɔ p'i sipyiire ti piinnɛ. Kilɛ ya sipyii piimu naha bulo ge, nago ba pu da já ba pee be piinnɛ wɛ, pu bi da ba pee be piinnɛ.

23 Yee kunni p'a yiyɛ kasɛri dɛ! Nɛ kii keree kii bɛɛri jo yaha yi mu.»

*Sipya Ja nibaɲa keree
(Macoo 24:29-31; Luka 21:25-28)*

24 «Yee caya yi na, pee kanhama pu nidorogo na,

<Nibiige na ba já caɲa ki ni;

yeɲɛ wa da kpɛɛngɛ yeege wɛ;

25 wɔrɔɔ ki na ba do na yiri fugba we ni;

fugba wu sefɛɛɛ ti na ba jɛɛ.»*

26 «Wee tuun wu ni sipyii na ba Sipya Ja nibawo ɲa fugba nahaya ye na ni sefɛɛɛ ti bɛɛri, ni nɔɔrɔ nigbɔ ni.

27 W'a piimu naha bulo ge, wu na ba melɛkɛɛ tun pu pee pinne, na yiri kɔɲɔ ki kabaya shishɛɛɛ wu bɛɛri na, na li ɲɔ kɔn ɲinɛ ke tɛhɛɛ le na, fo fugba we tɛhɛɛ le.»

Kalaa wemu ya daa nitoodige keree na ge

(Macoo 24:32-35; Luka 21:29-33)

28 «Naha sheshɛɛɛ ta te nitoodige shizhaa na. Ki geye ba ɲɔ kɔn na funni tuun wemu ni, yi wa ma li cɛ na ki nagoo pyeduun w'a tɛɛɲɛ.

29 Mu li wa, yi ba kii keree kii ɲaa ki na byi tuun wemu ni, y'i li cɛ na Sipya Ja w'a tɛɛɲɛ na xɔ, na w'a nɔ xɔ kujɔɔ li ɲɔ na.

30 Can na n'a da yi jo yi mu, sipyii pii pu wa ɲiifɛɛɛ ni nimɛ ge, pee bɛɛri wa da xhuu wɛ, yani kii keree kii bɛɛri ɲɔ ki fa ge.

31 Fugba we ni ɲinɛ ke na ba doro, ga nɛ jomɔ pe wa da doro bada wɛ.»

*Wa ya kee caɲa ke, ni wee tuun we cɛ wɛ
(Macoo 24:36-44)*

32 «Ga sipya wa shishiin wa kee caɲa ke ni wee tuun we cɛ wɛ, ali fugba melɛkɛɛ pu be wɛ, Kilɛ Ja wu be wɛ. To Kilɛ yɛ nigin pe w'a kee caɲa ke ni wee tuun we cɛ.

* 13:25 Ezayi 13:10; 34:4

33 Y'a yiyɛ kasɛri, y'i diin yaha ɲii na! Bani yi wa lee kaa li nɔduun cɛ wɛ.

34 Li na ba bye ma na jo ná wa nigaraga kulo ni, wee nivorogo ya wu yaɲmuyɔ bɛɛri kaa le wu kapyebyii keɲɛ ni, na pu bɛɛri nigin nigin wu nibyii she pu na, na yi jo puga ki kujɔsigimɛ wu mu na wu tiin yaha ɲii na.

35 «Lee wuu na yi kori yaha ɲii na, bani puga ki kafɔɔ wu na ba ba yakɔɲɔ la, ɲinɲinɛ na la, xhupee mɛhɛɛ suduun ni la, ɲisɔɔgɔ na la, yi wa cɛ wɛ.

36 Wu ganha ba yi fo, wu yi niɲmunuyɔ ta wɛ.

37 Ye n'a yu yi mu ge, yee n'a yu sipyii pu bɛɛri mu: <Yi kori yaha ɲii na!>»

14

Yawutuu ɲunɔfɛɛ p'a woni pye Yesu kaa na

(Macoo 26:1-5; Luka 22:1-2; Yohana 11:45-53)

1 Cabyaa shuun yɛ wu bye pu ni Nuwuuro, ni Shizhenhɛɛ Baa Buuri Kalenɛ li tɛ ni. Saraya naha shɔɔnrivɛɛ ɲunɔfɛɛ ni saliya karamɔgɔɔ pu bi cogana shaa Yesu na p'i wu peelee co ɲmɔhɔrɔ ni, p'i wu gbo.

2 A p'i jo: «Wù ganha bu wu co kalenɛ li ni wɛ, kɔnhɔ tunmɔ ganha bu yiri sipyiire ti tɛ ni wɛ.»

*Cee wa ya lasikoli wo Yesu ɲunɔ ni
(Macoo 26:6-13; Yohana 12:1-8)*

3 Na Yesu yaha wu na li Betani kulo li ni Simɔ kaban, togo k'a fɛnhɛ wemu co toro ge, a cee wa di ba ni lasikoli gboro la ni. Lee bi ɲi pɛɛwa lasikoli wa na wemu mɛge ki ɲɛ na naari ge. A cee wu lee lasikoli gboro li ɲɔ waa, na li funɲɔ lasikoli wu wo Yesu ɲunɔ ni.

4 Sipyii pii pu bye wà ge, a pii logoo di yiri, na ganha na puyɛ pyi: «Te lasikoli kakara te wo ɲunɔ ɲɛ leke wɛ?»

5 We lasikoli we bi da já bɛɛɛ na toro wari kabɔfonɔɔ kelɛɛ shishɛɛɛ ni kaguro (w 45.000) shishiin tàan, na wee kan funmɔ fɛɛ mu.» A p'i jo ni wee cee wu ni xuuni.

6 Ga, a Yesu di jo: «Yi laha wu na! Naha na y'i we cee we zɔ tɛnri wɛ? Go kasaana w'a pye mɛ nɛ na.

7 Funmɔ fɛɛ na da daa yee tɛ ni tuun bɛɛri ni. Tuun bɛɛri bu yee taan, yee na já kasaana pye pu na. Ga nɛ kunnɪ wa da ba bye yee tɛ ni tuun bɛɛri ni wɛ.

8 Wu se kaa w'a pye. Na gbo wo lasikoli w'a wo na na, yani di ba xhu ge.

9 Can na n'a da yi jo yi mu jo xuu bɛɛri ni Kile wo Jozaama p'a jo ke konɔ ke na ge, le we cee we ya pye ge, li bɛ na baari wà, na sipyii pu funyɔ tirige ni wu kaa ni.»

Zhuda Isikariyɔti funɲɔ ya pye wu Yesu nɔhɔ yaha

(Macoo 26:14-16; Luka 22:3-6)

10 Zhuda Isikariyɔti we wu bye wu kalaapiire kɛ ni shuun wu wa nigin ge, wee ya shɛ saraya ɲaha shɔɔnriweɛ ɲunɔfɛɛ pu mu na wu da Yesu le pu kenɛ ni.

11 P'a wu jomɔ pu logo ge, a lee di daan pu ni xuuni. A p'i ɲomɛɛ lɔ wu mu na pee na ba wari kan wu mu. A Zhudasi di ganha na pyegazaana shaa wu Yesu le pu kenɛ ni.

P'a Bulooro Nuwuuro ti wo Kalenɛ li yalige ki li shiizhan

(Macoo 26:17-25; Luka 22:7-14,21-23; Yohana 13:21-30)

12 Shizhenhɛɛ Baa Buuri wu wo Kalenɛ li cazhiige ke, kemu na ɲuwuuro ti wo saraga dubyapige ki ma gbo ge, a Yesu kalaapiire t'i wu yege na: «Ma funɲɔ wa wù shɛ Nuwuuro ti wo Kalenɛ li yalige ki gbegele xuu wekɛ ni wɛ?»

13 A Yesu di shuun wa tun wu kalaapiire ti ni, na yi jo pu mu na: «Yi shɛ kanha ki ni. Yi na zhɛ saha ni ná wa ni w'a lɔhɔ shɔɔ tugo, y'i daha wee fɛni.

14 Wu ba shɛ jé puga kemu ni, y'i kee puga ki kafɔɔ pye: «Wù Karamɔgɔ w'a jo na wu ni wu kalaapiire ti na ba Nuwuuro ti wo Kalenɛ li yalige ki li puga kemu ni ge, na mii ki wa wɛ?»

15 Wu na pugbɔhɔ ka shɛ yi na zangaso wu ni. Yɛɛyɛ wa ki ni, k'a gbegele yaha. Yi Nuwuuro ti Kalenɛ li yalige ki gbegele wù mu wà.»

16 A kalaapiire t'i yìri kari kanha ki ni, na shɛ keree ki ta ba Yesu ya yi jo pu mu wɛ. A p'i Nuwuuro ti wo Kalenɛ li yalige ki gbegele wee xuu wu ni.

17 Ba piige k'a pa wɔ wɛ, a Yesu ni wu kalaapiire kɛ ni shuun wu ba.

18 Na pu yaha lige ki na, a Yesu di ba jo: «Can na, n'a da yi jo yi mu, wa na ba nɛ le kenɛ ni yee ni, wemu w'a li ni nɛ ni ge.»

19 A kalaapiire ti ɲahaya di danha, na ganha na wu yegee nigin nigin, na: «Nɛ wi ya?»

20 A Yesu di pu ɲɔ shɔ na: «Yee kɛ ni shuun wu wa wu wa, wemu w'a wu kenɛ ki le golɛgɛ ki ni ni nɛ ni ge.

21 Sipya Ja wu na ba xhu ma na jo ba l'a ka wu shizhaa na wɛ. Ga wemu w'a da ba Sipya Ja wu le kenɛ ni ge, bɔɔngɔ ki ɲɛ weefɔɔ wogo. Ali wee ná wu da bye pu ya wu se bɛ wɛ, lee bi da bɔrɔ wu mu.»

Kafɔɔ fɛfɛɛɛ yalige ki keree

(Macoo 26:26-30; Luka 22:15-20; 1 Korɛnte Shɛɛn 11:23-25)

22 Na pu yaha lige ki na, a Yesu di buuri wa lɔ, na baraga taha Kile na, na wu kɛgi kɛgi na kan wu kalaapiire ti mu, na pu pye: «Yi wu lɔ, nɛ ceepuuro ti wa te!»

23 Lee kadugo na a wu ɛɛɛɛn lɔhɔ cɛɛgbuu li lɔ, na baraga taha Kile na, na li kan pu mu. A pu bɛɛri di ka gba.

24 A Yesu di pu pye: «Nɛ shishan pu ɲɛ pe, Kile wo kariɲɛɛgɛ ɲomɛɛ li wo shishan pe. Sipyiɲɛhɛmɛɛ wuu na p'a wo.

25 Can na, n'a da yi jo yi mu, n'a da ɛɛɛɛn lɔhɔ gba nige wɛ, fo caɲa kemu n'a da ba ki nivonɔ gba Kile wo saanra te ni ge.»

26 Ba p'a li xhɔ wɛ, na Kile masɔɲɔ yoyo cee. Lee kadugo tãan a p'i foro kari Oliviyɛ faabobonɔ ki na.

Yesu ya jo na Pyɛɛri na ba foro wee kaa tãan

(Macoo 26:31-35; Luka 22:31-34; Yohana 13:36-38)

27 A Yesu di wu kalaapiire ti pye: «Yee bɛɛri na ba baa na nɛ yɛ nigin yaha, bani l'a ka Kile Kafila wu ni na:

«Nɛ na ba yatɔɔnahama wu gbo; dubyaa pu bɛɛri na baa caaga.»*

28 Ga nɛ ba ɲɛ na foro xu ni tuun wemu ni, nɛ na dorɔ yi ɲaha na Galile fiige ki ni.»

29 A Pyɛɛri di wu pye: «Ali pusamaa bɛɛri ɲɛhɛ baa na ma wá, n'a da ga ma wá wɛ.»

30 A Yesu di wu pye: «Can na n'a da yi jo ma mu, niɲaa wo piige ke ni yani xhupeshi-ilee ni shuun wuu pu pa mɛhɛɛ su ge, mu na

* 14:27 Zakari 13:7

ba foro ne kaa taan tɔɔɔnii taanri na mu ya ne ce we.»

31 Ga, a Pyɛɛri di yi jo wu mu sanha na yi waha xuuni na: «Ali li mehe yaha ne wu xu be ni mu ni, n'a da ga foro ma kaa taan we.» A pusamaa beeri di yee ninuyɔ jo mu.

Yesu ya Kile jɛɛri Zhetisemanɛ tiire tɛgɛ ki ni
(Macoo 26:36-46; Luka 22:39-46)

32 Lee kadugo na a p'i gari xuu wa ni wemu mege ki jɛ na Zhetisemanɛ ge, a Yesu di wu kalaapiire ti pye: «Yi tiin naha, di she Kile jɛɛri.»

33 A wu gari wà ni Pyɛɛri, ni Yakuba, ni Yohana ni. A l'i sii wu funɔɔ cɔnri fo xuuni, na wu jaha be tanha.

34 A wu pu pye: «Ne zɔ we beeri w'a tanha fo ne na zhaa di xhuu. Yi tiin naha, y'i gori yaha jii na!»

35 A wu she jaha na jeri na do jine na, na Kile jɛɛri na li bi da ja bye, wee tuun wu wo kanhama p'i doro wu jɔɔ ni.

36 A wu jo: «Na To, kaa la shishiin ya mu jani we, le kanhama ceegbuu le sanha lii na na. Lee be na, ne wo jidaan ganha bye we, fo mu wo jidaan.»

37 A Yesu di guri pa wu kalaapiire taanri wu yiri, na ba pu ta p'a ηmunɔ. A wu Pyɛɛri pye: «Simɔ, m'a ηmunɔ ge? Mu ya ja kori yaha jii na na ali leeri nigin be pye-e ya?

38 Yi tiin yaha jii na y'i da Kile jɛɛri, kɔnhɔ Shitaanni ganha bu se ta yi na we. Sipyaa munaa ya sɔɔ, ga wu ceepuuro fanha k'a cɛɛ.»

39 A wu laha pu taan sanha na Kile jɛɛri, na guri pee jonumɔ pu na.

40 Lee kadugo na a wu guri pa sanha wu kalaapiire ti yiri, na ba pu ta p'a ηmunɔ sanha, bani ηmunumɔ pu bi shɔ pu ni. A p'i bye pu ya ce dii pu da wu jɔ shɔ we.

41 A wu ba tɔɔɔnii taanri wuu li ni na pu pye: «Yee wa ηmunɔ sanha na ηmɔni ge? L'a yaa, tuun w'a nɔ. Li wii, Sipyaa Ja wu na ba je jurumupyii pu keje ni.

42 Yi yiri wu da se! We w'a da na le keje ni ge, w'a nɔ.»

Yawutuu p'a Yesu co
(Macoo 26:47-56; Luka 22:47-53; Yohana 18:3-12)

43 Na Yesu yaha pee jomɔ pu na, taapile ni a Zhudasi di nɔ, wee jɛ kalaapiire ke ni shuun wu wa nigin wa. A wu nɔ ni sipyinehemee pii ni. Nmɔparaa ni pubegee ki bye pee mu. Saraya jaha shɔɔnrivee jɔɔfɛɛ, ni saliya karamɔgɔɔ, ni nɔhɔɛɛ pu bi pee tun.

44 Zhudasi wemu wu bi da ba Yesu le keje ni ge, wee bi jaha sheshɛɛɛ ta she sipyire ti na na: «Di ba she jɔsɔɔnrɔ fɔ kan na wemu mu, y'i wee co, wee wu wa. Yi kasege yaha wu na xuuni, yi da gaanji ni wu ni.»

45 A Zhudasi di dii Yesu na taapile ni, na wu pye: «Karamɔgɔ!» Na jɔsɔɔnrɔ fɔ kan wu mu.

46 Ba lee ya pye we, a p'i fulo Yesu na, na wu co.

47 A Yesu wo sipya nigin wa di wu ηmɔpara kɔɔngi, na saraya jaha shɔɔnrivee wo jɔɔfɛgɔ wu wo kapyebye niwenɛ paa laha.

48 A Yesu di pu pye: «A yee di ba ni ηmɔparaa, ni pubegee ni ne tacɔɔ ni, ma na jo kakuubye di jɛ ya?

49 Ne bi bye ni yee ni caɔa beeri, na sipyii kalaa Kile-peɛɛɛ pugbɔhɔ ki ni, yee di ya ne co we. Ga l'a pye, kɔnhɔ Kile Kafila wu jɔ di fa.»

50 A wu kalaapiire ti beeri di baa, na wu yaha wà.

51 A leɔɔ wa di daha Yesu fɛni, fatɔɔ ye ki bi mugile wu na. A shen nigin wa di wu co sipyii pu ni.

52 A wu wu fatɔɔ ki yaha wee keje ni, na baa kari ni ceepile ni.

P'a she ni Yesu ni Yawutuu wo kiirikɔɔn pu mu

(Macoo 26:57-68; Luka 22:54-55,63-71; Yohana 18:13-14,19-24)

53 A p'i gari ni Yesu ni saraya jaha shɔɔnrivee wo jɔɔfɛgɔ wu kaban. Saraya jaha shɔɔnrivee jɔɔfɛɛ, ni nɔhɔɛɛ, ni saliya karamɔgɔɔ pu beeri di puyɛ pinne wà.

54 A Pyɛɛri di laraga kɔn pu na, na daha pu fɛni, fo na she je saraya jaha shɔɔnrivee wo jɔɔfɛgɔ wu wo kaɔa ki ni, na diin gedii pu taan na na wahani.

55 Saraya jaha shɔɔnrivee jɔɔfɛɛ pu fara kiirikɔɔn kurɔɔ ki na, pee bi seeri kaa la

shaa Yesu feni kɔnhɔ p'i wu gbo, ga pu ya li ta wɛ.

⁵⁶ Sipyii nɛ hɛ mɛɛ ya kafinɛ yɛ sɛɛri keree pye Yesu feni, ga pu jomɔ pu bi puyɛ kaala.

⁵⁷ A sipyii pii di yiri na kafinɛ yɛ taha Yesu na na:

⁵⁸ «W'a yi jo wɛɛ nɛ na na: «Sipyii p'a ke Kile-pɛɛnɛ pugbɔhɔ kemu yerenɛ ge, nɛ na ba kee ja, na katii yerenɛ cabyaa taanri funnɔ ni, sipyii keye ya kemu yerenɛ wɛ.»»

⁵⁹ Ga lee bɛ na, pu sɛɛri keree ki jomɔ pu ya pye nigin wɛ.

⁶⁰ Wee tuun wu ni a saraya naha shɔɔnrivɛɛ wo nɔnɔfɔgbɔ wu yiri yere sipyii pu niɛ ni, na Yesu pye: «Jomɔ pemu bɛɛri pii sipyii pii wa yu mu shizhaa na ge, mu wa da pu nɔ shɔ-ɛ gɛ?»

⁶¹ Ga, a Yesu di cari wuyɛ na, wu ya yaaga jo wɛ.

A saraya naha shɔɔnrivɛɛ wo nɔnɔfɔgbɔ wu wu yege sanha na: «Ta mu wu nɛ Shɔvɔɔ we, duba fɔɔ Kile Ja we?»

⁶² A Yesu di wu nɔ shɔ na: «Uun, were nɛ wa. Yi na ba Sipyia Ja wu nidɛɛngɛ nɛ Se Bɛɛri Fɔɔ Kile kanige cɛ. Yi na ba wu nibawo nɛ bɛ sanha fugba nahaya ye na.»

⁶³ Lee na a saraya naha shɔɔnrivɛɛ wo nɔnɔfɔgbɔ wu wuyɛ pyaa wo fadenɛ shɛngi loyire kenɛ ni, na jo: «Naha feni wu nɛ sanha sɛɛrɛɛ pu mu wɛ?»

⁶⁴ Yi niwegee wa wu Kile mɛkyɛɛgɛrɛ jomɔ ni. Yee di wa yeke yu wɛ?»

A pu bɛɛri di wu jaagi na w'a yaa na wu gbo.

⁶⁵ A pii di nɔlɔhɔ tugi wu na. A p'i Yesu naha pɔ, na wu kpɔɔn ni kaguruyo ni, na wu pye: «Ma kpɔnɔvɔɔ wu mɛgɛ yiri wu mu?» A gɛdii pu bɛ di Yesu kpɔn ni pu keye ni.

Pyɛɛri ya foro Yesu kaa tɔan
(Macao 26:69-75; Luka 22:56-62; Yohana 18:15-18,25-27)

⁶⁶ Na Pyɛɛri yaha saraya naha shɔɔnrivɛɛ wo nɔnɔfɔgbɔ wu kaanɛ ki ni, a saraya naha shɔɔnrivɛɛ wo nɔnɔfɔgbɔ wu wo kapye-byezhɔ wa di yiri wà zangaso wu fugba ni, na tigi niɛ ki na.

⁶⁷ A wee di ba Pyɛɛri nɛ wu na na wahani, na wu wii xuuni na wu pye: «Mu bɛ wu bye ni Nazaretɛ shɛɛn Yesu ni.»

⁶⁸ Ga, a wu foro wu kaa tɔan na jo: «Ye mu wa yu ge, nɛ yi cɛ wɛ, nɛ yi naha cɛ wɛ.» Lee kadugo na a wu foro kari kpaan li ni, a xhupeshiime di mɛɛ su.

⁶⁹ A kapyebyezhɔ wu wu nɛ sanha na yi jo wee xuu wu wo sipyii pu mu na: «We ná we bɛ wu wa pu ni.»

⁷⁰ A Pyɛɛri di foro Yesu kaa tɔan sanha. Ba jɛri ya pye wɛ, piimu pu bi yere Pyɛɛri tɔan ge, a pee bɛ di wu pye: «Nakaara baa mu bɛ wu wa pu ni, bani Galile shɛn mu bɛ nɛ.»

⁷¹ Ga, a Pyɛɛri di gaa na wuyɛ lanɛ na jo: «Ná wemu kaa yi wa yu ge, nɛ wu cɛ wɛ.»

⁷² Taapile ni a xhupoo di mɛɛ su xhupeshuun wuu na. A Pyɛɛri funnɔ di do ni Yesu jomɔ pu ni na: «Yani xhupeshiilee ni shuun wuu pu pa mɛhɛɛ su ge, mu na ba foro nɛ kaa tɔan tɔɔnɛ taanri na mu ya nɛ cɛ wɛ.» A mɛɛ di shɔ wu na.

15

P'a she ni Yesu ni Pilate mu
(Macao 27:1-2,11-14; Luka 23:1-5; Yohana 18:28-38)

¹ Nisɔɔgbɔhɔ ki na a saraya naha shɔɔnrivɛɛ nɔnɔfɛɛ, ni nɔhɔlɛɛ, ni saliya karamɔgɔlɔ, ni kiirikɔɔn kurunɔ ki bɛɛri, a pee di puyɛ pinne, na puyɛ nɛ. A p'i Yesu pɔ, na she wu le Pilate kenɛ ni.

² A Pilate di wu yege na: «Yawutuu wo saan mu nɛ ya?» A Yesu di wu nɔ shɔ na: «Uun, ba ma wa yi yu wɛ, wee nɛ nɛ.»

³ A saraya naha shɔɔnrivɛɛ nɔnɔfɛɛ p'i wu tɔɔgɔ le ni jomɔ nɛ hɛ mɛ ni.

⁴ A Pilate di wu pye sanha na: «Mu wa da nɔshɔɔrɔ ta shishiin pye-e ya? P'a keree kiimu taga na mu tɔɔgɔ leni ge, mu wa kee nuri-i gɛ?»

⁵ Ga Yesu ya wu nɔ shɔ wɛ, a lee di bye kakanhana Pilate mu.

P'a Yesu jaagi na pu wu gbo
(Macao 27:15-26; Luka 23:13-25; Yohana 18:39-19:16)

⁶ Ayiwa kaa la bi tee na byi Yawutuu pu mu, lee nɛ yee bɛɛri pu bu kasoleme wemu sha Pilate mu pu Bulooro Nuwuuro Kalenɛ li ni, w'a wee yaha.

⁷ Ná wemu mɛgɛ ki nɛ na Barabasi ge, wee ni wu n'a she pyejii bi bye kaso ni wee tuun wu ni. Pee wa bi sipyia wa gbo pu wo n'a she wu funnɔ ni.

8 A sipyiire t'i gari Pilate yiri na she wu mege ni na w'a tee na kaa lemu pyi pu mu ge, na wu lee pye.

9 A Pilate di pu na sho na: «Yi la ne di Yawutuu pu wo saan wu yaha yi mu ya?»

10 Bani Pilate bi li ce na Yesu wo nepeen na saraya naha shonrivene nunofee p'a bi wu le wee keje ni.

11 Ga, a saraya naha shonrivene nunofee p'i sipyiire ti son, na pu Pilate neeri na wu Barabasi yaha.

12 A Pilate di pu pye sanha na: «Yawutuu pu wo saan wu wi ge, di leke pye wu na we?»

13 A p'i xhuulo sanha na jo: «Wu kori tige na!»

14 A Pilate di pu yege na: «Kakuuno leke wu d'a pye we?» Ga, a p'i xhuulo xuuni na toro taashiine li taan na: «Wu kori tige na!»

15 Pilate funno bye wu sipyiire ti wo jidaan pye. Lee wuu na w'a Barabasi yaha, na Yesu kan p'a kpon ni susoloo ni, na wu le pu keje ni pu kori tige na.

*Sorsii p'a Yesu la wolo
(Macoo 27:27-31; Yohana 19:2-3)*

16 A sorsii p'i gari ni Yesu ni gbafereneri wu kaana ki ni, na pu kuruno ki sorsii pu beeri pinne wa.

17 A p'i saanra fadeborono nijiga ka le wu na, na xhuoyo shin na pye saanra judano, na lee to wu nuno ni.

18 Na fo kan wu mu na: «Naabye, Yawutuu saan!»

19 A p'i ganha na wu kpon nuno ke ni ni wahagaan ni, na nolho tugoo na woni wu na, na leele wu fee ni, na li pye kanna p'a wu pele.

20 P'a wu la wolo xo ge, na kee fadeborono nijiga ki wolo wu na, na wuye pyaa wo faya yi le wu na, na foro ni wu ni kanha ki ni, p'i she wu kori korikoritige ki na.

*P'a she Yesu kori tige na
(Macoo 27:32-44; Luka 23:26-43; Yohana 19:17-27)*

21 Ayiwa, na pu yaha pu na gaani, a p'i na wa na w'a yiri wu kereye ni na doroo, wee mege ki bye na Simo. Sirine kulo li shen w'a bye wii. Alekisiridire ni Urufusi ye to wu bye wii. A sorsii p'i wee karamu w'a Yesu korikoritige ki lo.

22 A p'i gari ni Yesu ni xuu wa ni, wee mege ne na «Goligota», lee kori ne «Nugorogo xuu.»

23 A p'i duven suri duragi losorogo ka ni na kan wu mu na wu yee gba, ga Yesu ya ta soo na yi gba we.

24 A p'i wu kori tige na, na wu faya yi shan tahaa tahaa. A pu beeri di kagaangaa lo, na kee pinne kan wa mu w'a shan shan faya tahaa ki nuno ni. A p'i yi lo, wa beeri w'a wu wo kagaan woyo lo.

25 P'a wu kori tige ki na tuun wemu ni ge, lee ya pye nisoo go tuuno nii gbarashere wu na.

26 P'a wu jaagi lemu na ge, na lee ka na:
YAWUTUU WO SAAN WE.

27 A p'i kakuubyii shuun kori tiye na Yesu taan, nigin wa bye wu kanige ce, nigin wa di ne wu kamen ce. [

28 Lee na Kile Kafila w'a yemu jo na pu na ba wu taro le kakuubyii ni ge, yee no ya fa.]

29 Kodoroloo pu bi pu nuyo kori, na wu shehele, na yu: «Uun, mu wemu w'a jo na mu na Kile-peene pugboko ki ja, na ki yereje sanha cabyaa taanri funno ni ge.

30 Maye sho sa! Tigi laha tige ki na!»

31 Saraya naha shonrivene nunofee ni saliya karamagalo pu be bi Yesu la wo puye te ni, na puye pyi na: «W'a sipyii piitiilee sho, ga w'a da ja wuye sho we,

32 Shovoo we wu ne Izirayeli wo saan wu ge, wu tigi laha nime korikoritige ki na, konho wu wu na wa da wu na.» Namaa shuun wemu p'a kori ni wu ni ge, pee be bi wu fanri.

*Yesu xugana
(Macoo 27:45-56; Luka 23:44-49; Yohana 19:28-30)*

33 Ba cana k'a pa no midi na we, a nibiige di je fiige ki beeri ni, fo na she no yakono tuuno nii taanri wu na.

34 Ba yakono ki wo tuuno nii taanri w'a pa no we, a Yesu di ba mujuugbo wa na: «Eli, Eli, lama sabakatani?» Lee kori ne: «Na Kile, Na Kile, naha na ma d'a na yaha we?»

35 Piimu niyereye yi bye wa ge, ba pii ya lee mujuu li logo pee ni we, na jo: «Wii, Kile tudunmoo Eli w'a yiri.»

36 A shen nigin wa di baa kari pu ni, na she yoro fyenni vinegiri ni, na tee migile kagaantoo go ka na, na she gan Yesu mu wu

sɔn. A wee ná wu jo: «Yi yere wù wu wii Eli bu da wu na da ba wu tirige.»

³⁷ Ga, a Yesu di mujuugbɔɔ wá, na xhu.

³⁸ Taapile ni a Kile-pɛɛɛɛ pugbɔhɔ ki nahaparaga fàɲa nigbilege k'i daa shuun, na lɔ fugba wu na fo ɲiɲɛ ke.

³⁹ Sɔrɔsii ɲuɲɔfɔɔ we niyerege ki bye na saha ni Yesu ni ge, wee ya wu ɲa w'a sipile wá na xhu ge, a wu jo: «Can na, Kile Ja ye pyaa ki bye we ná we.»

⁴⁰ Cèe pii bɛ bi yere taliige ni na kii keree kii wii. Pii mɛyɛ yi wa ye pu ni: Magadala shɛɛn Mariyama, ni Yakuba nibire ni Zhose ye nu Mariyama, ni Salomɛ.

⁴¹ Pee cèe pu p'a bi taha Yesu fɛni, na wu tɛge wu labye wu na, na wu yaha Galile fiige ki ni. Cèe ɲiɲɛhɛmɛɛ piitiilee bɛ bi taha wu fɛni na kari Zheruzalɛmu ni.

Yesu legana faɲa ni

(Macoo 27:57-61; Luka 23:50-56; Yohana 19:38-42)

⁴² A yakɔɲɔ k'i nɔ, kee ɲɛ Pɔri caɲa. Kee caɲa ki shi na Yawutuu pu ma cadɛɛngɛ ki keree gbegele yaha, kee da nɔhɔ pye Yesu caxhugo caɲa.

⁴³ A Arimate shɛɛn Yusufu di ba. Kiriikɔɔn kuruɲɔ ki sipyigbɔ wa wu bye wii. Wee bɛ bi Kile wo saanra ti sigee, a wu ɲuɲɔ waha na shɛ Pilate mu, na Yesu nixhugo ki ɲɛɛri wu mu.

⁴⁴ A lee di Pilate fo wu na logo na Yesu ya xu tɔvuyo na mɛ. A wu sɔrɔsii ɲuɲɔfɔɔ wu yiri, na wu yege Yesu xuduun bu da w'a mɔ.

⁴⁵ W'a ɲɔshɔɔrɔ ta na yiri sɔrɔsii ɲuɲɔfɔɔ wu yiri ge, a wu sɔɔ na Yusufu wu Yesu nixhugo ki lɔ.

⁴⁶ A Yusufu di fatɔɲɔ ka shɔ, na Yesu tirige, na kee fatɔɲɔ ki migile wu na, na wu le faɲa ka ni, kee bi tugi yaha faaya yi ni. Na xhɔ na kageegbɔhɔ ka gologolo taga faɲa ki ɲɔ tɔ.

⁴⁷ Magadala shɛɛn Mariyama ni Zhose nu Mariyama, pee bye wà na Yesu nixhugo ki talɛɲɛ ki wii.

16

Yesu ya ɲɛ na foro xu ni

(Macoo 28:1-8; Luka 24:1-12; Yohana 20:1-10)

¹ Ba Yawutuu wo cadɛɛngɛ k'a toro wɛ, a Magadala shɛɛn Mariyama, ni Yakuba nu Mariyama, ni Salomɛ ye di shɛ nudanga yaɲmuyɔ shɔ, na p'i shɛ Yesu nixhugo ki tire ni yee ni.

² A p'i gari faɲa ki na Dimazhi wu ɲisɔɔgɔ ki na, caɲa ki foroduun ni.

³ Pu bi puyɛ pyi na: «Jɔgɔ wu d'a zhɛ kageegbɔhɔ ki gologolo laha wèe mu faɲa ki ɲɔ na wɛ?»

⁴ A p'i wii na kageegbɔhɔ ki ta k'a gologolo laha faɲa ki ɲɔ na.

⁵ A p'i jé faɲa ki ni, na ná wa ɲa wà, wu nidɛɛngɛ ki bye kanige cɛ we ni, fadedɔngɔ nivige di ɲɛ wu na. A l'i bye pu fyaara wuu mu kakanhana xuuni.

⁶ A wee di pu pye: «Yi ganha fya wɛ. Nazarɛti shɛɛn Yesu we w'a kori tige na ge, wee y'a zhaa. Wu wa naha wɛ; w'a ɲɛ. P'a wu sinniɲɛ xuu wemu ni ge, yi wee wii.

⁷ Ga yi shɛ yi jo wu kalaapiire ti mu ni Pyɛɛri bɛ na: «W'a gaanji yi ɲaha na Galile fiige ki ni. Yi na zhɛ wu ɲa wà ma na jo, ba w'a bi yi jo yi mu wɛ.»

⁸ A cèe p'i fya na jɛɛɛ, na baa foro faɲa ki ni. Pu ya yaaga jo sipya wa shishiin bɛ mu wɛ, bani pu bi fya.

Yesu ya wuyɛ shɛ Magadala shɛɛn Mariyama na

(Macoo 28:9-10; Yohana 20:11-18)

[
⁹ Yesu ɲiɲɛɲɛ na foro xu ni, Dimazhi wu ɲisɔɔgɔ ki na, a wu wuyɛ shɛ Magadala shɛɛn Mariyama na ɲaha na. Jinaa gbarashuun wu bi kɔri yeege wee ni.

¹⁰ Pii pu bi ɲaari ni Yesu ni ge, a Mariyama di shɛ yi jo pee mu. Pee ɲahaya yi bi tanha, mɛhɛɛ pu bi suu.

¹¹ P'a logo na Yesu wa ɲiifɛɛɛ ni, na Mariyama w'a wu ɲa ge, pu ya dà li na wɛ.

Yesu ya wuyɛ shɛ wu kalaapiire shuun wa na

(Luka 24:13-35)

¹² Lee kadugo na pu shuun wa di ba ganha na gaanji kulo la ni. Pu nigariwuu, a Yesu cogo ɲɛriwo di wuyɛ shɛ pu na.

¹³ Ba p'a kuri pa wɛ, na ba yee jo kalaapiire tisara mu, pu ya dà yee bɛ na sanha wɛ.

Yesu ya wuyε shε wu kalaapiire kε ni nigin wu na

(Macoo 28:16-20; Luka 24:36-49; Yohana 20:19-23; Kapyegee 1:6-8)

¹⁴ Lee kadugo na a Yesu di wuyε shε wu kalaapiire kε ni nigin wu na, na pu yaha pu na li. A wu jo ni pu ni pu n'a daa baara, ni pu niwewaa li wuu na, bani pii p'a wu ja wu d'a jε xɔ ge, pu ya dà pee na wε.

¹⁵ A wu yi jo pu mu na: «Yi shε konɔ ke kabaya ye bεeri na, y'i Kilε wo Jozaama pu yεε li pye sipyii pu bεeri mu.

¹⁶ Sipya wemu bu dà li na na batize, wee na zhɔ, ga wemu ya dà wε, wee wo jaagi kanhama pu na ba golo.

¹⁷ Piimu bu dà, pee na ba kii kakanhanɔaa kii pyi: Pu na ba jinaa kɔri na yeege sipyii ni nε mεge na. Pu na ba shi watii jomɔ yu.

¹⁸ Pu na ba wɔlɔɔ conɔ pu keye ni. Pu bu sipyigbɔ yaaga gba, kee wa da yaaga kyεεgi pu mu wε. Pu na ba pu keye taha yama fεε na p'a juunɔ.»

Yesu ya kuri kari Kilε yiri

(Luka 24:50-53; Kapyegee 1:9-11)

¹⁹ Kafɔɔ Yesu ya jo xɔ ni pu ni ge, a wu yiri, na dugi kari fugba we ni, na shε diin saanra tatεεngε ki ni Kilε kanige cε.

²⁰ A pee kunni di gari, na shε Jozaama pu jo kabaya yi bεeri na. Kafɔɔ bye ni pu ni pu labye wu bεeri na, na kakanhanɔaa pyi kiimu ya li shεε na kapii li wa pu jomɔ pu ge.]

Luka Kilɛ Jozaama pe pu wa wu Ja Yesu Kirisa kaa yu ge, Luka wo nigama

Jɔgɔ wu jɛ Luka wɛ?

Luka bi bye Yesu wo Tudunmɔɔ kɛ ni shuun wu ni wɛ. Kitabu shuun w'a ka: Luka Kitabu ni Kapyege Kitabu. Wu bye Yawutu wɛ, Girɛkii jomɔ pu bye wu shi jomɔ. Nakaara baa, jɔgɔtɔrɔna wu bye wii (Kolose Shɛɛn 4:14). W'a tudunmɔɔ Pɔli tɛge wu labye wu na (2 Timote 4:11 ni Filemɔ 25).

W'a kushɛgɛɛ nijɛhɛɛɛ pye ni Pɔli ni shizhan tuun wemu ni wee di bi jaari na Kilɛ wo Jozaama pu yu shi wu mu, shi wemu jɛ Yawutuu wɛ ge. Piimu p'a Yesu ja, na wu kapyege ki ja, na wu jomɔ pu bɛ logo ge, w'a yegenɛ gbegele pye pee mu fo na jomɔ nizinmɛ ta Yesu shizhaa na, na na pe jomɔ pe ka.

We Jozaama Kitabu we kakana jɔnɔ

Luka ya we Kitabu we ka ba sɛmɛ jɛ wɛ, na wu tun wu nanii Teyofili mu, wee bye fanha ki wo sipyigbɔ wa (Luka 1:3) ni piimu bɛeri p'a Girɛkii jomɔ pu yu ge. Wee Teyofili we bɛ bye kanna wu jɛ Yawutu wɛ, ba Luka yɛ pyaa jɛ wɛ. Wu funɔɔ bye w'i li she na konɔ ke bɛeri wo Shɔvɔɔ ni ki Kafɔɔ wu jɛ Yesu. Kama kavɔɔ wu bye wii wemu ya jani fo xuuni ge. Lee na w'a kii keree kii lɔ kace na, na ki deele ka saama na.

Jozaama Kitabu wu kafila jɔgbɔɔ

Luka 1—2 Yesu ni Yohana Batizelipye wo ze keree.

Luka 3:1—4:13 Yohana Batizelipye wo Kilɛ Jomɔ yɛɛ ni Yesu batizeli ni wu nɔwuuro.

Luka 4:14—9:50 Yesu wo labye we Galile fiige ki ni.

Luka 9:51—19:27 Yesu ya para lemu pye ge, na lɔ Galile ni na se Zheruzalɛmu ni. W'a talɛɛɛ nijɛɛɛ nijɛhɛɛɛ jo wà.

Luka 19:28—23:56 Yesu wo labye we ni wu xu we Zheruzalɛmu kulo li ni.

Luka 24 Yesu ya jɛ na foro xu ni fo na she nɔ wu dugiduun wu na fugba wu ni.

Kitabu wu kakana jɔnɔ

¹ Na ceborona Teyofili,

Keree kii k'a pye wù ninɛ ni ge, sipyii ya jɔ kɔn na kee kafila kani.

² Kee keree k'a pye piimu jii na, na co ki jɔ kɔnduun wu na, a tuduro di gan pu mu p'a Kilɛ kafila wu yu ge, pee ya kii keree kii jomɔ jo wè mu. A ki kavɛɛ di ki ka na bɛ ni ki javɛɛ pu wo jogana li ni.

³ Keree kii bɛeri k'a pye, fo ki jɔ kɔnduun wu ni ge, nɛ bɛ ya kee suguri xuuni. Lee wuu na l'a saha na nɛ yaa na kee keree kii ka, na ki sogi sogi kiyɛ na mu mu, Teyofili.

⁴ Keree kiimu ni m'a kalaa ge, kɔnhɔ m'a dà li na na can yɛ pile li wa kee keree kee.

Mɛlɛkɛ wa ya Yohana Batizelipye ze jo

⁵ Na Herɔdi yaha saanra ti na Zhude jɔnɔ ni, Yawutuu wo saraya jaha shɔɔnrivɔɔ wa bye wà, wu mɛgɛ di jɛ na Zakari. Abiya wo kurunɔ ki wo saraya jaha shɔɔnrivɔɔ wa wu bye wii. Wu shɔ bye saraya jaha shɔɔnrivɛɛ jɔnɔfɛɛ Arɔn poro wa; wee mɛgɛ ki bye na Elizabeti.

⁶ Pu shuun wu bɛeri nidiye yi bye Kilɛ jaha tàan. Zɔ wa shishiin bye pu na Kafɔɔ Kilɛ wo jomɛɛjogoo ki ni wɛ.

⁷ Ga pya bɛ bye pu mu wɛ, bani Elizabeti bye seganha. Pu shuun wu bɛeri d'a le.

⁸ Cana ka, na Zakari yaha saraya jaha shɔɔnrivɛɛɛ ti ni Kilɛ jaha tàan, wu wo kurunɔ ki tuun wu ni.

⁹ A p'i wu jaha bulo, na bɛ ni saraya jaha shɔɔnrivɔɔ pu wo kalɛɛ li ni, na wu jé Kilɛ-pɛɛɛɛ pugbɔhɔ ki ni, wu nudanga wusuna wu le.

¹⁰ Sipyii pu bɛeri bye Kilɛ-jɛɛɛɛ na kpɛɛngɛ ki na, wusuna wu leduun wu ni.

¹¹ A Kilɛ wo mɛlɛkɛ wa di wuyɛ she Zakari na, wee mɛlɛkɛ wu bye nudanga wusuna saraya yi tawologo ki kanige cɛ.

¹² Zakari ya wee ja tuun wemu ni ge, a wu hakili di wuregi, a wu fya.

¹³ Ga, a mɛlɛkɛ wu wu pye: «Zakari, ma ganha fya wɛ, bani ma Kilɛ-jɛɛɛɛ k'a co. Ma shɔ Elizabeti na ba ja se ma mu. Ma na ba wu mɛgɛ le Yohana.

¹⁴ Ma na ba fundanga pyi, ma funɔɔ na faha, sipyijɛhɛmɛɛ na ba fundanga pye wu ze wu wuu na.

15 Wu na ba bye sipyigbo Kafoo Kile naha taan, wu da ba duven kelee kafugo yagbaga ka shishiin gbuu we. Wu na ba ni Fefere Munaa na, fo wu tigiduun ni.

16 Wu na ba Izirayeli wo sipyii nijehemeeri pu Kafoo Kile kabanja yiri.

17 Sefere munaa le l'a bye Kile tudunmoo Eli ni ge, lee ninunoo na ba bye wu be ni w'a naari Kile naha taan, konho wu tii ni pu nagoo te yaa, wu Kile nomme cobaalaa jeri fo p'a sipyitiiye fungonyoo tuuyo ta, konho wu shi wu gbegele, wu wu yaha Kafoo naha na.»

18 A Zakari di meleke wu pye: «Ne na lee ce viinne dii we? Ne le, ne sho be d'a shijeheme ta.»

19 A meleke wu wu no sho na: «Ne je Gaburiyeli. Ne yeree Kile naha taan. Ne tun na pa ba jo ni ma ni, di pe Jozaama pe jo ma mu.»

20 Li wii, ma no na ba bo, ma da ja jo we, fo kii keree kii no ba fa canja kemu, bani ne jomoo pe pu da ba fa pu tuun ni ge, mu ya da pee na we.»

21 Sipyii pu beeri bi Zakari sigee. Wu na mo Kile-pereje pugbohoo ki ni, a lee di bye pu mu kakanhana.

22 W'a foro tuun wemu ni ge, wu ya ja jo ni pu ni we. A p'i li ce na kashela w'a na na wu yaha Kile-pereje pugbohoo ki ni. Na wu yaha wu ya ja jo we, a w'i naha sheshere ta pye ni keye ni.

23 Zakari wo labye wu cabyaa ki no ya pa fa ge, a wu guri kari wu puga.

24 A cabyaa kii di doro, a wu sho Elizabeti di yere yacere na, na nmohoo yebyaa kaguro, na jo:

25 «Kafoo Kile w'a li pye mu ne mu, w'a wu nii taha ne na tuun wemu ni ge, na ne fanhara keree laha ne nunoo ni sipyii te ni.»

Meleke w'a Yesu ze jo

26 Elizabeti laa li yenje gbaara wogo ki na, a Kile di meleke Gaburiyeli tun kari Galile kulo la ni; lee mege je Nazareti,

27 na she nacebaa dojine fuceri wa mu. Na wa wu bi wee co, wee mege je Yusufu; Dawuda shi wu ni w'a foro. Nacebaa dojine fuceri wu mege ki bye Mariyama.

28 A meleke wu je wa wu yiri, na wu pye: «Fere me bye, mu we w'a narinje ta ge, Kafoo Kile wa ni mu ni.»

29 A Mariyama hakili di wuregi pee jomoo pe wuu na, wu bi wu funnoo shaa na, we fo we kori na ja bye leke we.

30 A meleke wu wu pye: «Ma ganha fya we Mariyama, bani m'a fereme ta Kile mu.»

31 Li wii, ma na ba yere yacere na, na ja se, ma na ba wee mege le Yesu.

32 Wu na ba bye sipyigbo, wu na ba yiri Kile-gbotabaaga Ja. Kafoo Kile na ba wu tole Dawuda wo saanra koro li kan wu mu.

33 Wu na ba bye saan Yakuba shi wu nunoo ni gbee; wu saanra t'a da ga xho we.»

34 A Mariyama di meleke wu pye: «Lee na ba bye pyegana leke na we, bani ne sanha na shi ce we?»

35 A meleke wu wu no sho na: «Fefere Munaa na ba digi ma na. Kile-gbotabaaga sefere ti nime na ba ma to. Lee wuu na Fefere Ja we ma da ba se ge, wu na ba yiri Kile Ja.»

36 Li wii, ma ceboroshoo Elizabeti wemu w'a le ge, wee be w'a yere yacere na, wu na ba ja se. Wee wemu wu bi yiri na seganha ge, ke yenje ke wa wu laa li yenje gbaara wogo.

37 Bani yafiin ya Kile jani we.»

38 Wee tuun wu ni a Mariyama di jo: «Kafoo Kile bulozho wu we ne, wu li pye na mu ba m'a li jo we.» Lee kadugo na a meleke wu gari, na laha wu taan.

Mariyama ya she foro Elizabeti na

39 Wee tuun wu ni a Mariyama di yiri, na gari tovuyo na faaboboyo fiige ki ni, na she no Zhude kulo la ni,

40 na je Zakari kaban, na Elizabeti shaari.

41 Ba Elizabeti ya Mariyama fo mujuu li logo we, a pya wu jehhe wu funnoo ni. A Elizabeti di ni Fefere Munaa na.

42 A wu mujuugbooo wa na: «Mu je duba pya na toro ce pusamaa beeri taan! Pya we ma da ba se ge, wee be je duba pya!

43 Jogo ne je fo na Kafoo be nu wu na pa foro na na we.

44 Li wii ne mu fo mujuu li logo tuun wemu ni ge, a pya wu fundanga wo di jehhe ne funnoo ni.

45 Mariyama, mu je duba pya, bani Kafoo Kile ya yemu jo mu mu ge, mu ya da li na na yee no na ba fa!»

Mariyama ya yogo kemu cee ge

46 A Mariyama di jo:
 «Ne Kafɔɔ Kile pɛɛ na zɔ wu na.
 47 Na funɲɔ nidanga wo wu ɲɛ na
 Shɔvɔɔ Kile ni,
 48 bani wu bulozhɔ we w'a wuyɛ tirige ge,
 w'a wu ɲii taha wu na.
 Li wii, na co nime na, shi we w'a ma ge,
 wu bɛɛri na ba nɛ pyi duba pya,
 49 bani Se Bɛɛri Fɔɔ Kile ya kagbɔɔ pye nɛ
 mu,
 wu mɛgɛ ki ɲɛ fɛɛfɛɛ.
 50 W'a ɲuɲɔ ɲaari wu ɲii fyaara sipyii na,
 fo na she nɔ pu shi nibama wu bɛɛri na.
 51 W'a sefɛɛɛ keree pye ni wu keye ni,
 na tabaara fungɔnyɔ caaga.
 52 W'a fanhafɛɛ tirige na laha pu saanra
 korogoo na,
 pii p'a tigi ge, na pee yirige.
 53 W'a xuugo fɛɛ tin yalijenɛɛ na,
 na lafɛɛ kewayaya wuu yaha kari.
 54 W'a wu kapyebye Izirayɛli wu tɛgɛ.
 A wu funɲɔ di do ni wuyɛ pyaa ɲiɲaara
 keree ki ni
 55 Ibirayima ni wu kadugo ki shizhaa na fo
 gbee
 ma na jo, ba w'a bi ɲɔmɛɛ li lɔ
 wu sefɛɛɛ pu mu wɛ.»

56 A Mariyama di gori Elizabeti yiri, na
 yeye taanri shishiin pye. Lee kadugo na na
 guri kari wu puga.

Yohana Batizelipye ze keree

57 Elizabeti tigiduun ya pa nɔ ge, a wu
 funana se.
 58 Ba wu tiinɲii ni wu cebooloo p'a logo
 na Kafɔɔ Kile ya wu ɲiɲaara ti pɛɛ wu
 shizhaa na wɛ, na binne funɲɔ taan ni wu
 ni.
 59 Pya wu cazege cana gbarataanri wogo,
 a p'i ba di ba wu cekɔnrɔ pye. Pu funɲɔ bye
 p'i wu to Zakari mɛgɛ le wu na,
 60 ga, a nufɔɔ wu jo na: «Ahayi, wu mɛgɛ ki
 da le Yohana.»
 61 A p'i wu pye na: «Ga mu sipya wa
 shishiin mɛgɛ di wa mu-i de?»
 62 A p'i pya wu to wu yege ni ɲaha
 sheshɛɛɛ ni, na wu funɲɔ wa wu mɛgɛ keke
 le pya wu na wɛ?
 63 A Zakari di walaa sha pu mu, na yi ka
 wu na na: «Wu mɛgɛ ki wa Yohana.» Al'i pu
 bɛɛri fo.

64 Taapile ni a Zakari ɲɔ k'i mugi, a wu ɲa
 na yu, na Kile sɔ.

65 A pu tiinɲii pu bɛɛri di fya. Sipyii pu
 bi lee nibyii le yu Zhude faaboboyo fiige ki
 bɛɛri ni.

66 Yi logovɛɛ bɛɛri bi pu funyɔ shaa ni kii
 keree kii ni, a p'i jo: «We pya we na ba bye
 ɲaha wɛ?» Bani Kafɔɔ Kile wo sefɛɛɛ ti bye
 wu na.

Zakari ya yogo kemu cee ge

67 Wee tuun wu ni a pya wu to Zakari di
 ɲi Fɛfɛɛɛ Munaa na. A wu kapaɲaa jo na:

68 «Kafɔɔ Izirayɛli wo Kile we w'a sɔni,
 bani w'a wu ɲii taha wu sipyii pu na,
 na pu ɲuɲɔ wolo.

69 W'a Shɔvɔɔ baraga wo yirige wɛɛ mu
 na foro wu kapyebye Dawuda shi wu
 ni.

70 Wu bi wee kaa jo fo taatuunnɔ ni
 wu tudunmɔɔ fɛfɛɛɛ wuu pu ɲɔ ni,

71 na wu na ba wɛɛ tɔnha wu pɛɛn na,
 na wu shɔ na wu wolo wu kɔvɛɛ bɛɛri
 keɲɛ ni,

72 na wu ɲiɲaara keree ɲɔ fa wu sefɛɛɛ pu
 shizhaa na,
 na wu fungɔngɔ yaha wu fɛfɛɛɛɛ ɲɔmɛɛ li na.

73 Wu bi kaa wu sefɛɛɛ Ibirayima mu,

74 na wu na ba wu shɔ wu pɛɛn na,
 kɔnhɔ wu lowagaa wuu di da labye pyi
 wu mu,

75 wu bye fɛfɛɛɛ wuu,
 nidiimɛɛ wu ɲaha taan
 wu shi wu cana ɲɛhɛɛ ki bɛɛri ni.

76 Mu bɛ na pya, ma na ba yiri
 Kile-gbɔtabaaga tudunmɔɔ,
 bani ma na ba ɲaari Kafɔɔ ɲahagbaa na,
 na wu korogoo ki yari.

77 Ma na ba li she wu sipyii pu na
 na wu na ba ɲuwuuro kan pu mu,
 bani pu jurumu w'a yafa pu mu

78 wɛɛ wo Kile wu wo ɲiɲaara te
 ni wu saama pu gbɔɔrɔ ni.

Yee gbɔɔrɔ ni ɲimugunɲɔ ya nɔ wɛɛ na
 na yiri fugba we ni.

79 Pii p'a tiin piige ni ni xu ɲime ni ge,
 w'a kpɛɛngɛ yeege pee mu,
 na wɛɛ tɔɔyɔ yaha ɲaɲiɲɛ koo ni.»

80 Ayiwa, wee pya wu bi lɛgi, na se ɲaha
 na fungɔngɔ fɛɛɛ ni. A wu gori siwaga ki
 ni, fo na she wu shɛduun nɔ Izirayɛli na.

2

*Yesu ze keree
(Macoo 1:18-25)*

¹ Wee tuun wu ni Oromε saannaa Ogusiti bi tuduro kan na fiye yi sipyii pu bεeri mεye yi ka.

² Pee kama pu nizhiime ya Kirinusi ta wu jε Siiri fiige ki gbafεnεeri.

³ A sipyii pu bεeri di gari pu kulogoo ni, kōnhō pu mεye di she ga wà.

⁴ A Yusufu bε di foro Nazareti ni, lee jε Galile fiige ki kulo la. Na gari Betilehemu kulo li ni Zhude fiige ki ni, lee jε saannaa Dawuda wo kulo le. Bani Dawuda shi shen wu jε wii.

⁵ A wu gari wà, kōnhō wu ni wu curō Mariyama mεye di she ga. Mariyama laa wo wu bye.

⁶ Na pu yaha Betilehemu ni, a Mariyama tigiduun di nō.

⁷ A wu wu funazhiire se, na fàya migile pya wu na, na wu sinniye shōngō logbakōrō ni, bani pu ya xuu ta nabuun tatigiye puga ki ni wε.

Meleke wa ya wuyε she yatōnahamaa pu na

⁸ Yatōnahamaa pii bye kee fiige ki ni, pee bi shuun jii na sipōjō ki ni, na pu yatōjō kaseri.

⁹ A Kile wo meleke wa di ba yere pu jō na. A Kafō Kile wo nōrō wu jii pu kabaya yi bεeri na. A p'i fya xuuni.

¹⁰ Ga, a meleke wu pu pye: «Yi ganha fya wε, bani fundangbōhō Jozaama n'a da jo yi mu, pee na ba bye sipyii pu bεeri wo.

¹¹ Wii mε, Shōvō w'a se nijaa yee mu Dawuda kulo li ni, wee wu jε Kirisa we, na nōhō pye Kafō we.

¹² Li jaha sheshεere ti wa te, yi na ba pubinne la ja, fàya na migile li na, na li sinniye shōngō logbakōrō ni.»

¹³ Taapile ni a melekeε kuruyo nijehεye di ba binne wee meleke wu tãan, na yiri fugba we ni. Pu bi Kile sōni na yu:

¹⁴ «Kile w'a sōni fugba lii lii we ni!

Najine ki pye jine ke na
wu jidaan sipyii jine ni!»

¹⁵ Ba pee melekeε p'a laha yatōnahamaa pu tãan, na kari fugba we ni wε, a

yatōnahamaa p'i yi jo puyε mu na: «Yi pa wù she fo Betilehemu ni. Le kapyexhō le kaa Kafō Kile ya jo wù mu ge, wù she li ja.»

¹⁶ A p'i gari tovuyo na, na she Mariyama ni Yusufu ta wà, ni pubinne le; lee bi sinniye shōngō logbakōrō ni.

¹⁷ Ba p'a pubinne li ja wε, jomō pemu ya jo pu mu wee pya wu shizhaa na ge, a p'i pee paari.

¹⁸ A l'i bye kakanhana yatōnahamaa pu jomō pu logovεε pu bεeri mu.

¹⁹ A Mariyama di kii keree kii bεeri yaha wuyε funjō ni, na wu funjō kōn ki na.

²⁰ Lee kadugo na a yatōnahamaa p'i guri, na ganha na Kile pεle, na wu sōni, na gaanji, p'a keree kiimu logo, na kiimu ja ge, kee bεeri wuu na. Ki bεeri ya pye na bε ni meleke wu wo jomō pu jogana li ni pu mu.

Yesu mεge k'a le

²¹ Ba pubinne li cabyaa gbarataanri w'a fa wε, a p'i wu cekōnrō pye na wu mεge le Yesu. Meleke w'a bi kee mεge ke le wu na, na ta wu nu wu sanha yere wu yacere na wε.

Yesu ya kan Kile mu Kile-pεenje pugbōhō ki ni

²² Ba Mariyama siveere ti cabyaa k'a fa wε, na saha ni Kile tudunmō Musa wo saliya wu ni, a Yusufu ni Mariyama di gari ni pya wu ni Zheruzalemu ni, na she wu kan Kafō Kile mu,

²³ ma na jo ba l'a ka Kafō Kile wo saliya wu ni wε na: «Funazhiigee ki bεeri ki pye Kafō Kile wogoo.»*

²⁴ Kafō Kile wo saliya w'a bi fεfεere saraga kemu kaa yu ge, a p'i kee bε wolo: «Xobangaa shuun kelee gbegbe shazhibiye shuun.»*

²⁵ Ná wa bye Zheruzalemu ni wu mεge jε na Simijō. Sipyitiime, Kile jii fyaara sipya wu bye wii. Wu bi Izirayeli wo Shōvō wu sigee; Fεfεere Munaa bye wu na.

²⁶ Lee bi li she wu na na Kile na ba Shōvō wemu tun na pa ge, na Simijō da xhu ni wu ya wu jii taha wee na wε.

²⁷ A Fεfεere Munaa l'i wu jaha co na kari Kile-pεenje pugbōhō ki ni. Tuun wemu ni Yesu sefεε p'a jé ni wu ni saliya wu keree ki zhōnri wuu na ge,

* 2:23 Ekizode 13:2, 12, 15 * 2:24 Levitike 12:8

28 a Simijnɔ di pubinne li lɔ wu keye ni, na Kile sɔ na jo:

29 «Kafɔɔ Kile, nime ma na já ma bulo wu yaha

w'a gaani naniɛ na, na be ni ma jomɔ pu ni,

30 bani na nii l'a Shɔvɔɔ wu ja,

31 m'a wemu gbegele sipyii pu beeri mu ge.

32 Wu na ba bye kpɛɛnge,

na kpɛɛnge yeege shi wu beeri mu,

ali wemu be ɲe Yawutuu we,

na nɔɔɔ taha Izirayeli, ma sipyii pu na.»

33 Simijnɔ ya jomɔ pemu jo Yesu shizhaa na ge, a pee di bye kakanhana pya wu to ni wu nu wu mu.

34 A Simijnɔ di duba pye pu mu, na yi jo pya wu nu Mariyama mu na: «Li wii, we pya we ya pa Izirayeli sheen niɲehemɛ tuuro ni pu yirige wuu na. Wu na ba bye jaha sheshɛɛ, nakaara na ba byi temu keree na ge,

35 kɔnhɔ sipyiɲehemɛɛ fungɔnyɔ di foro kpɛɛnge na. Mu kunni Mariyama, nɛɛ wa na ba mu kanha, kanna ɲmɔpara l'a ma zɔ su.»

Kile tudunmɔɔ Anɛ keree

36 Cee Kile tudunmɔ wa be bye wà, wee mege bye Anɛ. Fanuweli poro wu bye wii, Azɛri shi wu ni w'a foro. Wu bi shi niɲehemɛ ta. Wu doɲiɲe wo, nacebaa wo w'a kan ná wa mu. A wu yee gbarashuun pye ni wee ná wu ni, lee kadugo na a ná wu xhu.

37 A wu gori mu. Wu shi wu bi yee kelee gbarataanri ni sheshɛɛɛ (84) xɔ. Wu bi foro Kile-pɛɛɲe pugbɔhɔ ki kaɲa ki ni we, ga wu bi Kile pɛɛɛ caɲa fara piige na, na suun leni na Kile ɲɛɛri.

38 A wee di nɔ pu na wee tuun wuyɛ pyaa ni, na baraga taha Kile na. A wu jo wee pya wu shizhaa na ɲuwuuro ti sigeveɛ pu beeri mu Zheruzalɛmu ni.

39 Kafɔɔ Kile ya ɲɔmɛhɛɛ kiimu jo saliya Kitabu wu ni pya gan na Kile mu ge, ba Yesu sefɛɛ p'a kee beeri ɲɔ fa we, na guri pa Galile fiige ki ni, na gari Nazareti ni. Lee ɲe puyɛ pyaa wo kulo le.

40 Pya wu bi legi, na baraga taa. Wu bi ɲi fungɔngɔ fɛɛɛ na, Kile wo fɛɛmɛ pe bye wu na.

Yesu ya yee ke ni shuun ta

41 Kile ya Yawutuu ɲunɔ wolo bulooro ni Misira fiige ki ni. A tee ɲuwuuro t'i ɲɛri kalene pu mu. Yee beeri Yesu sefɛɛ pu na she lee kalene le gba Zheruzalɛmu ni.

42 Ba Yesu ya yee ke ni shuun ta we, a p'i gari Zheruzalɛmu ni kalene li ni, na be ni pu wo kalɛɛ li ni.

43 Ba kalene li cabyaa k'a fa we, a p'i koo lɔ na se puga, ga, a Yesu nɔhɔcɛɛɛ wo wu gori pu kadugo Zheruzalɛmu ni, wu sefɛɛ pu bi lee cɛ we.

44 A p'i li yaha na Yesu na da ni pee ɲaariɲii pu ni. A p'i caɲa nigin ɲara pye na wu shaa pu cebooloo, ni pu cɛveɛ pu te ni.

45 Pu ya wu ɲa-ɛ ge, na guri pa wu sha Zheruzalɛmu ni.

46 Cabyaa taanri nidorogo na, a p'i she wu ta Kile-pɛɛɲe pugbɔhɔ ki ni, wu nidɛɛnge ki bye saliya karamɔgɔlɔɔ pu niɲe ni, na pee jomɔ nuri, na pu yegee.

47 Pii pu bi wu jomɔ pu nuri ge, a wu fungɔngɔ fɛɛɛ te, ni wu ɲɔshɔɔɔ ti pyegana di bye pu beeri mu kakanhana.

48 Ba wu sefɛɛ p'a wu ɲa we, a l'i bye pu mu kakanhana, a wu nu wu wu pye: «Pya, leke na m'a le pye wu na we? Li wii! Ne ni ma to wu funɲɔnrɔgɔ wuu pu bi mu shaa.»

49 A wu pu pye: «Naha na yi bi na shaa we? Ta yee ya li cɛ na nɛ yaa na ta na To Kile wu puga ki ni we?»

50 Ga jomɔ pe w'a jo pu mu ge, pu ya pee cɛ we.

51 A Yesu di gari ni pu ni Nazareti ni, na guu pu mu. A wu nu wu kunni di kii keree kii beeri yaha wuyɛ funɲɔ ni.

52 Yesu bi legi fungɔngɔ ni ceɲuuro ni; a wu kaa di daan Kile ni sipyii pu beeri ni.

3

Yohana Batizelipye wo Kile jomɔ yɛɛ (Macao 3:1-12; Marika 1:1-8; Yohana 1:19-28)

1 Oromɛ saanna Tibɛri wo saanra ti yee ke ni kaguro wuu, lee wa bi Pɔnsi Pilate ta Zhude fiige ki gbafɛɛɛri; Herɔdi di bye Galile fiige ki ɲunɔ ni; wu ceborona Filipe di bye Iture ni Tirakoniti, yee fiye yi ɲunɔ ni; Lisinasi di bye Abileni fiige ki ɲunɔ ni.

2 Anɛ ni Kayifɛ bi bye saraya jaha shɔɔnrivɛɛ ɲunɔfɛɛ. Wee tuun wu ninumɔ

ni, a Kile jomɔ p'i nɔ Zakari ja Yohana na na wu yaha siwaga ki ni.

³ Yohana bi Zhuruden Gba lɔhɔ ki kulo-goo ki bæeri jaari, na Kile jomɔ pu yere pyi sipyii pu mu na pu daajenje jo pu jurumu wu na p'i batize, kɔnhɔ pu jurumu w'i yafa pu mu.

⁴ Ma na jo ba l'a ka Kile tudunmɔɔ Ezayi wo Kitabu wu ni we na:

«Mujuu l'a fɔro siwaga ki ni na:
Yi Kafɔɔ wu koo li yaa!

Yi wu korogoo ki tii!

⁵ Loguuyo ye bæeri na ba ni daanna.

Faaboboyo ni bobonɔɔ ki bæeri
na ba digi na daanna.

Konahaya ye bæeri na ba dii.

Takokaya ye bæeri nɔ na ba daanna.

⁶ Kile ya Adama nagoo shuu shɔgana lemu na ge,

sipyii bæeri na ba lee ja.»*

⁷ Sipyii pii pu bi ma na batizeni Yohana mu ge, wu bi yi yu pee mu na: «Yee matɔn nagoo piiri, jɔgɔ w'a yee kaala na yee pu paa Kile wo loyire nibana le naha na we?»

⁸ Kapyegeee kiimu k'a li shee na y'a daajenje jo yi jurumu wu na ge, y'a kee pyi. Yi ganha ba yu yiyee funyɔ ni na Ibirayima wu jɛ yee to we. Bani n'a da yi jo yi mu, Kile na ja ye faakageeye ye jɛri na pye Ibirayima nagoo.

⁹ Ali nime, kacerege k'a lɔ na xɔ, di da tiye yi niye yi cere. Tige bæeri ki jɛ ki ya nagoo nizaamaa pyi-i ge, kee na ba gɔn, na ki wá na ni.»

¹⁰ A sipyiire t'i ganha na wu yegee na: «Wee tuun wu ni wèe ya yaa na leke pye we?»

¹¹ A wu pu nɔ shɔ na: «Fadeye shuun jɛ wemu mu ge, wu nigin kan funmɔ fɔɔ mu. Yalige yaaga jɛ wemu mu ge, wu be wu li pye mu.»

¹² A fanhafɛɛ wari shɔvɔɔ pii be di ba, kɔnhɔ p'i batize, a pee di wu pye na: «Karamɔgɔ, wèe ya yaa na leke pye we?»

¹³ A wu pu nɔ shɔ na: «We kaa l'a jo yi mu ge, yi ganha da yaaga shɔ di doro wee jɔnɔ ni we.»

¹⁴ A sɔrɔsii pii be di wu yege na: «Wèe do, wèe ya yaa na leke pye we?» A wu pu pye: «Yi ganha bu sipya wa shishiin wo wari shɔ wu na fanha na we. Yi ganha kafineye taga

wa shishiin tɔɔgɔ le we. Y'i yiyee yaha yi saraa na.»

¹⁵ Sipyii pu bi lee nibana sigee, pu bæeri bi pu funyɔ kɔɔn Yohana shizhaa na, wu bu da wee jɛ Kirisa wu we.

¹⁶ A Yohana di pu bæeri nɔ shɔ na: «Nɛ kunnɔ wa yee batizeni lɔhɔ ye ni. Ga wa w'a ma, wee fanha ya jɛhe nɛ wogo na. Nɛ yaa ni wu tanhaya mɛere be zanha ni we. Wee na ba yi batize Fɛfɛere Munaa ni na ni.

¹⁷ Wu shinma fɔ fɔ yaaga ki wa wu kenɛ ni, wu na ba wu shinma saɔa ki foolo na wolo sigiye yi ni. Wu na ba shinma pya wu le wu kpɔɔn ni. Ga wu na ba sigiye yi sɔrogo nafugibaaga ni.»

¹⁸ Yohana bi jomɔ patii nijeheme be taga na sipyii pu yeri, na Kile wo Jozaama pe yu pu mu.

¹⁹ Ga Yohana bi fiige ki jɔnɔfɔɔ Herɔdi nahama she wu na. Bani wee bi wu ceborona Filipe shɔ Herɔjasi kɔn shɔ wu na. Na wu nahama jo wu na wu kakuuyo yi saya bæeri be wuu na.

²⁰ Lee kadugo na a Herɔdi di kakuunɔ la be pye sanha na Yohana le kaso ni.

Yesu Kirisa batizeli

(Macoo 3:13-17; Marika 1:9-11)

²¹ Ba sipyii pu bæeri ya batize xɔ we, a Yesu be di batize. Na wu yaha Kile-jɛerege ki na, a fugba wu nɔ di mugi;

²² a Fɛfɛere Munaa di digi wu na, ba gbegebe shazhira jɛ we. A mujuu la di foro fugba wu ni na: «Mu jɛ nɛ jidaan Ja, mu kaa ya dan nɛ ni tehene baa.»

Yesu Kirisa nɔhɔ tayirige

(Macoo 1:1-17)

²³ Yesu ya wu labye wu nɔ kɔn tuun wemu ni ge, wu shi wu bi yee kelee taanri (30) shi xɔ. Sipyii fungɔngɔ na na Yusufu ja wu jɛ wii.

Yusufu bi bye Heli ja.

²⁴ Heli ya foro Matati ni.

Matati di foro Levi ni.

Levi di foro Meliki ni.

Meliki di foro Zhanayi ni.

Zhanayi di foro Yusufu ni.

²⁵ Yusufu di foro Matitiya ni.

Matitiya di foro Amɔsi ni.

Amɔsi di foro Naxhumi ni.

Naxhumi di foro Esili ni.

* 3:6 Ezayi 40:3-5

- Esili di foro Nagayi ni.
 26 Nagayi di foro Makati ni.
 Makati di foro Matitiya ni.
 Matitiya di foro Simeyi ni.
 Simeyi di foro Zhoseki ni.
 Zhoseki di foro Zhoda ni.
 27 Zhoda di foro Zhokana ni.
 Zhokana di foro Eresa ni.
 Eresa di foro Zorobabeli ni.
 Zorobabeli di foro Salaceli ni.
 Salaceli di foro Neri ni.
 28 Neri di foro Meliki ni.
 Meliki di foro Adi ni.
 Adi di foro Kosamu ni.
 Kosamu di foro Elimada ni.
 Elimada di foro Eri ni.
 29 Eri di foro Zhouwe ni.
 Zhouwe di foro Elizeri ni.
 Elizeri di foro Zhorimu ni.
 Zhorimu di foro Matati ni.
 Matati di foro Levi ni.
 30 Levi di foro Simijona ni.
 Simijona di foro Zhuda ni.
 Zhuda di foro Yusufu ni.
 Yusufu di foro Zhonamu ni.
 Zhonamu di foro Eliyakimu ni.
 31 Eliyakimu di foro Melaya ni.
 Melaya di foro Mena ni.
 Mena di foro Matata ni.
 Matata di foro Natan ni.
 Natan di foro Dawuda ni.
 32 Dawuda di foro Zhese* ni.
 Zhese di foro Obedi ni.
 Obedi di foro Bowazi ni.
 Bowazi di foro Salimona ni.
 Salimona di foro Nasan ni.
 33 Nasan di foro Aminadabi ni.
 Aminadabi di foro Adamini ni.
 Adamini di foro Arini ni.
 Arini di foro Esiramu ni.
 Esiramu di foro Perenzi ni.
 Perenzi di foro Zhuda ni.
 34 Zhuda di foro Yakuba ni.
 Yakuba di foro Ishaaga ni.
 Ishaaga di foro Ibirayima ni.
 Ibirayima di foro Teraki ni.
 Teraki di foro Nakori ni.
 Nakori di foro Serugi ni.
 35 Serugi di foro Eregu ni.
 Eregu di foro Pelegi ni.
 Pelegi di foro Heberi ni.
 Heberi di foro Selaki ni.
 36 Selaki di foro Kayinamu ni.
 Kayinamu di foro Aripakisadi ni.

- Aripakisadi di foro Semu ni.
 Semu di foro Nuxhun ni.
 Nuxhun di foro Lemeki ni.
 37 Lemeki di foro Metusela ni.
 Metusela di foro Henaki ni.
 Henaki di foro Zheredi ni.
 Zheredi di foro Maleleli ni.
 Maleleli di foro Kena ni.
 38 Kena di foro Enosi ni.
 Enosi di foro Seti ni.
 Seti di foro Adama ni.
 Adama di foro Kile ni.

4

Yesu Kirisa nawuuro
(Macao 4:1-11; Marika 1:12-13)

1 Ba Yesu ya ni Fefere Munaa li na we, na guri yiri Zhuruden Gba wu na ki na. A Fefere Munaa di wu jaha co na kari siwaga ki ni.

2 A wu cabyaa kelee sheshere (40) pye Shitaanni na wu taanna na wii. Wu ya ta yalige ka shishiin li yee caya yi na we. Yee caya yi na toro xo, a xuugo di wu ta.

3 Wee tuun wu ni a Shitaanni di wu pye: «Ma bi je Kile wo Ja we, ke faakagerenje ke pye na ki jeri buuri.»

4 A Yesu di wu na shona: «L'a ka Kile Kafila wu ni na: «Na yalige ye wa sipya na shaa we.»*»

5 Lee kadugo na a Shitaanni di gari ni wu ni fugba ni, na she konjo saanra ti beeri she wu na taapile ni.

6 A Shitaanni di wu pye: «Ne na te juna fere te ni ti nora wu beeri kan ma mu, bani t'a je ne kenje ni. N'a giin di ti kan wemu mu ge, di ti kan wee mu.

7 Ma bu nuguro sin ne fee ni, yee beeri na bye ma wojo.»

8 A Yesu di wu na shona: «L'a ka Kile Kafila wu ni na: «M'a ma Kafila Kile ye pele,

ma da labye pyi wee ye nigin mu.»*»

9 A Shitaanni di wu jaha co sanha, na kari Zheruzalemu ni, na wu yaha Kile-pereje pugbaha ki jidii li ni, na wu pye: «Ma bi je Kile wo Ja we, kon to jine na.

10 Bani l'a ka Kile Kafila wu ni na: «Kile na ma kaa jo wu melekee pu mu na p'a ma kaseri.

11 Pu na ma co pu keye ni,

* 3:32 Zhese: Wee ninuma p'a byi Izayi. * 4:4 Duterena me 8:3 * 4:8 Duterena me 6:13 * 4:11 Zaburuu 91:11-12

kɔnhɔ ma tɔɔgɔ ganha bu guu kagerenje yafiin na wε.»*

12 A Yesu di wu jɔ shɔ na: «L'a ka Kile Kafila wu ni na: «Ma ganha bu ma Kafɔɔ Kile taanna wii wε.»»*

13 Ba Shitaanni ya xɔ tee nɔwuuro ti bɛeri ni wε, na gari na wu yaha wà, fo wu jɔidaan tuun wa bɛtii.

Yesu ya wu labye jɔ kɔn Galile fiige ki ni (Macoo 4:12-17; Marika 1:14-15)

14 A Yesu di guri shε Galile fiige ki ni Fεfεεrε Munaa gbɔɔrɔ ni. Wu mεγε ki bi foro fiige ki bɛeri ni.

15 W'a bi sipyii kalaa pu Kile-pεεηε piyεye yi ni, sipyii pu bɛeri di wu pεε.

Nazareti shεen ya dà Yesu na wε (Macoo 13:53-58; Marika 6:1-6)

16 Yesu ya nɔ Nazareti ni, xuu wemu ni w'a bii ge, na jé Kile-pεεηε puga ki ni cadeεnge ki ni, na yiri yere, kɔnhɔ wu Kitabu wu kalaa.

17 A p'i Kile tudunmɔɔ Ezayi wɔ Kitabu wu kan wu mu. A wu wu jɔ mugi na xuu wa ta wà, l'a ka wà na:

18 «Kafɔɔ Munaa wa nε na, bani w'a nε tìre, kɔnhɔ nε Kile Jozaama jo la baa fεε mu. W'a nε tun na nε wu buloo ni kasolemεε faha, di fyεnmεε jεmugunɔ yεrε pye, di cɔnrɔmɔ fεε wolo pu kanhama ni,

19 di Kafɔɔ wo fεrεmε yee li yεrε pye.»*

20 Lee kadugo na a Yesu di Kitabu wu jɔ tɔ, na wu kan kapyebye wu mu, na diin, kɔnhɔ wu da pu kalaa. A Kile-pεεηε puga ki sipyii pu bɛeri di jahaya kɔ le wu ni.

21 Wee tuun wu ni a Yesu di jɔ kɔn na yu pu mu na: «Pe Kitabu jomɔ pe y'a logo nijaa ge, pee jɔ ya fa.»

22 Pu bɛeri bi wu mεsaana yu. Jozaama pe w'a jo ge, pee bye pu mu kakanhana. A p'i ganha na yu na: «Ta we jε mε Yusufu ja wu wε?»

23 A Yesu di pu pye: «Nakaara baa, yee na ba le talenε le jo na: «Wεrε pyevɔɔ maye cuunɔ.» Yee na ba jo na: «Keree kii m'a pye Kaperinɔmɔ ni ge, wèe ya ki kaa logo, ki shi pye nahame bε mayε pyaa kulo li ni.»»

* 4:12 Duterεnɔme 6:16 * 4:19 Ezayi 61:1-2

24 A wu jo sanha na: «Can na n'a da yi jo yi mu, Kile tudunmɔ wa shishiin ya joni na jɔgi wuyε pyaa kulo ni wε.

25 Ga n'a da yi jo yi mu can na, naxhugoshaa nijεhemεε bi bye Izirayeli fiige ni Kile tudunmɔɔ Eli caɔa jii ni, tuun wemu ni waga ya yere na ta yee taanri ni yeye gbaara ge. A xuugbɔhɔ di jé kee fiige ki bɛeri ni.

26 Lee bε na, Eli ya ta tun wa shishiin yiri pu ni wε, fo naxhugoshɔ wa, wee bye Sidɔn fiige kulo la ni, lee mεγε jε Sarεpita.

27 Togo fεε nijεhemεε bε di bi bye Izirayeli fiige ki ni Kile tudunmɔɔ Elize caɔa jii ni. Lee bε na wa shishiin ya cuunɔ pee ni wε, fo Siiri fiige sipya wa, wee mεγε ki bye Nama.»

28 Ba Kile-pεεηε puga ki funɔɔ sipyii pu bɛeri ya pee jomɔ pu logo wε, a pu logoo di yiri xuuni.

29 A p'i yiri, na Yesu kile yeege kulo li ni. Pu kulo li bi yereηε bobonɔ kemu na ge, a p'i gari ni wu ni kee jɔnɔ ni, na p'i wu ηmununɔ shan bobonɔ ki wege ki ni.

30 Ga, a Yesu kunni di doro pu niηε ni, na gari.

Ná we w'a bi kanha jina keηε ni ge (Marika 1:21-28)

31 A Yesu di gari Galile kulo la ni, lee mεγε jε Kaperinɔmɔ. W'a bi sipyii pu kalaa cadeεnyε yi na wà.

32 A wu kalaa wu kangana l'i pu jahaa wɔ xuuni, bani w'a bi yu ni sefεεrε ni.

33 Ná wa bye Kile-pεεηε puga ki ni jina na jε wu ni, a wu xhuulo ni mujuugbɔɔ ni na:

34 «Eyil! Naha mu di zhaa wèe feni wε Yesu Nazareti shεn? M'a pa ba wù kyεεgi gε? Nε mu shi cε, Kile Fεfεεrε wo mu jε.»

35 A Yesu di din jina wu na na: «Cari mayε na! M'a foro we ná we ni!» A jina wu wu shan jɔnε na pu bɛeri niηε ni, na foro wu ni, wu ya yaaga pye wu na wε.

36 A l'i bye kakanhana sipyii pu bɛeri mu, fo pu na puyε yegee na: «Le kaa le bε do? Fanha ni sefεεrε ni we ya yu ni jinaa ni, p'i foro sipyii ni!»

37 Lee wuu na Yesu mεγε ya fiige ki bɛeri círi.

Yesu ya yama fεε ni jehemεε cuuηo
(Macoo 8:14-17; Marika 1:29-34)

³⁸ Ba Yesu ya foro Kile-pεεηε puga ki ni wε, na gari Simo kaban. Lee di Simo yafezhō niganhaηa ta ceefuuro keηε ni, a p'i Yesu jεeri na wu wu cuuηo.

³⁹ A Yesu di she leele wu ηuηo ni, na jo ni fanha ni na ceefuuro ti ti foro wu ni. A ceefuuro t'i wu yaha. Taapile ni a wu yiri, na labye ηo kōn, na pu keree yāa.

⁴⁰ Caηa ki na to xō, a sipyii di she wu yiri ni pu yama fεε bεeri ni. A wu wu keye taha pu bεeri nigin nigin na, na pu cuuηo.

⁴¹ A jinaa bε di foro sipyii jehemεε ni, p'a bi zεε na: «Mu ηε Kile Ja wε.» Ga, a Yesu di din pu na. Wu ya ta sōo pu jo wε, bani pee ya cε na wee wu wa Kirisa wε.

Yesu ya Kile kafila jo Kile-pεεηε piyεyε yi ni
(Marika 1:35-39)

⁴² Ba ηiga k'a mugi wε, a Yesu di yiri kari siponō ki xuu wa ni. Sipyii pu bi wu shaa. Ba p'a she nō wu tēan wε, na wu kuuri kōnhō wu ganha gari di pu yaha wε.

⁴³ Ga, a wu pu pye na: «Fanha ki wa kii nε wu Kile saanra ti Jozaama pu jo kulogoo kisaηaa bε ni, bani lee wuu na nε tun.»

⁴⁴ W'a bi Kile Kafila wu yεε pyi Yawutuu fiige ki Kile-pεεηε piyεyε yi ni.

5

Yesu ya wu kalaapiire nizhiilee pu yiri
(Macoo 4:18-22; Marika 1:16-20)

¹ Caηa ka na Yesu yaha Zhenεzarēti Gba lōhō ki ηo na, sipyii pu bi wu cōnri, kōnhō p'i Kile jomō logo.

² A wu kōrōyō shuun wa ηa gba lōhō ki ηo na, fyashaa pu na foro yi ni. Pee bi pu jōlōo jii.

³ A wu jε kee kōrōgō ka ni, kee bye Simo wogo, na li sha Simo mu na wu kōrōgō ki nunuηo kōnō ki na jeri. Ba lee ya pye wε, a wu diin kōrōgō ki ni, na sipyii pu kalaa.

⁴ Ba Yesu ya xō jomō pu ni wε, a wu Simo pye: «Kōrōgō ki fulo tacogonō ki ni, y'i yi jōlōo pu wá lōhō ki ni fyaa pu feni!»

⁵ A Simo di wu ηo shō na: «Karamōgō, wēe ya shōn labye na, wēe ya ta yafiin bε co wε. Ga, ma jomō pu wuu na, nε na jō wu wá lōhō ki ni.»

⁶ Ba lee ya pye wε, a p'i fyajehemεε co, fo pu jō w'a ηo kōn na gōon.

⁷ A p'i ganha na pu kaafεε pii kani ni keye ni kōrōgō katii ni, na pu pa pu tεge. A pee di ba. A p'i kōrōyō shuun wu bεeri ηi, fo kōrōyō yi na zhaa da minεε lōhō ki ni.

⁸ Ba Simo Pyεeri ya lee ηa wε, a wu nuguro sin Yesu fεε ni, na jo: «Kafōo, laha nε tēan, bani jurumupye nε ηε.»

⁹ Pu na pii fyajehemεε pii co, a l'i bye kakanhana pu ni pu kaafεε pu bεeri mu.

¹⁰ Zebede jalaa, Yakuba ni Yohana we w'a bye Simo kariηii ge, pee bε bi li ta kakanhana. A Yesu di Simo pye na: «Ma ganha da vya wε. Ga nimε, ma na ba bye sipyii shavōo.»

¹¹ Wee tuun wu ni a p'i ba kōrōyō yi yereηε kōnō ki na, na yi bεeri yaha wà, na daha wu feni.

Yesu ya togo fōo wa cuuηo
(Macoo 8:1-4; Marika 1:40-45)

¹² Na Yesu yaha kulo la ni, ná wa bye wà, togo bye wu cére ti bεeri na. Ba w'a Yesu ηa tuun wemu ni wε, a wu do na wu ηaha buri ηiηε na, na wu jεeri, na jo: «Kafōo, mu bu sōo, go mu na já nε cuuηo.»

¹³ A Yesu di wu keηε yeege, na gbōn wu na, na jo: «Nε sōo mu wu cuuηo!» Taapile ni a togo k'i xhō.

¹⁴ A Yesu di yi waha wu mu na: «Ma ganha bu ye ηaha jo wa shishiin bε mu wε. Ga, she mayε she saraya ηaha shōonrivōo wu na! Musa ya saraga kemu kaa jo ge, m'a kee wolo ma sicuumō pu da wuu na. Kee na ba li she na m'a cuuηo.»

¹⁵ Lee bε na, a Yesu mεge di ganha na foro na se ηaha na, fo sipyiire t'a pa tiyε pinne wu yiri, kōnhō p'i wu jomō pu logo, pu yama pu bε di xhō.

¹⁶ Ga Yesu bi se na Kile jεeri wu yε nigin siponō ki ni.

Yesu ya ná kabanuxuyo shuun fōo wa cuuηo
(Macoo 9:1-8; Marika 2:1-12)

¹⁷ Caηa ka na Yesu yaha wu na sipyii pu kalaa, Farizhεen ni saliya karamōgōo pii nidεenyε bye wà. P'a bi pa na yiri Galile ni Zhude kulogoo ki bεeri ni, ni Zheruzalεmu ni. Kafōo wo sefεεre ti bye Yesu ni na yama fεε pu cuuηo.

18 A sipyii pii di ba ni ná kabanuxuyo shuun fɔɔ wa ni yasinnege ka na. A p'i ganha na wu shaa p'i wu leɲe puga ki ni pu sinniɲe Yesu naha taan.

19 Sipyii pu ɲehɛɲe keɲe ni, pu ya já gbara Yesu na we. A p'i dugi puga ki ɲuɲɔ ni na katanja ki xuu wa lahala, na wee ná we ni wu yasinnege ki tirige kee wege ki ni, Yesu naha taan sipyii pu niɲe ni.

20 Ba Yesu ya pee wo n'a daa wu ɲa we, na jo: «Ná we, ma jurumu w'a yafa ma mu.»

21 A saliya karamɔgɔɔ ni Farizheen p'i ganha na yu puyɛ funyɔ ni na: «We ná we ɲe sipya weke we, fo wu na Kile mege kyeeɲi we? Jɔgɔ wu d'a já jurumu yafa sipya mu, ni Kile ye be we?»

22 A Yesu di pu fungɔnyɔ ce, na pu pye na: «Naha na ke fungɔngɔ ke tuugo d'a tigi yee funyɔ ni we?»

23 Na jo: «Ma jurumu w'a yafa ma mu.» kelee na jo: «Yiri m'a ma yasinnege ki lo, ma da ɲaari.» Lekɛ l'a faha we?»

24 Ga, kɔnhɔ y'i li ce na Sipya Ja wu yaha ɲiɲe ki na, se wa wu ni w'a sipyii pu wo jurumu wu yafani pu mu...» A wu ná kabanuxuyo shuun fɔɔ wu pye: «Nɛ w'a jo mu: Yiri, m'a ma yasinnege ki lo m'a se puga!»

25 Taapile ni a wu yiri pu beeri nii na, na wu yasinnege ki lo na gaanɲi puga, na baraga teri Kile na.

26 A l'i bye kakanhana pu mu, fo pu na baraga teri Kile na. A p'i fya xuuni na yu: «Wèe ya kakanhana ɲa niɲaa.»

Yesu ya Levi yiri

(Macoo 9:9-13; Marika 2:13-17)

27 Kii keree kii na toro xɔ, A Yesu di foro wà, na fanhafɛɛ wari shɔvɔɔ wa ɲa, wee mege ki bye Levi. Wee nidɛɛnge ki bye fanhafɛɛ pu wari wu tashɔgɔ ki ni. A Yesu di wu pye: «Taha na feni!»

28 A Levi di yanmuyɔ yi beeri yaha wà, na yiri, na daha wu feni.

29 Lee kadugo na a Levi di ba yaligee niɲehɛɲe yàa Yesu mu wu kaban. Fanhafɛɛ wari shɔvɛɛ niɲehɛmɛɛ ni sipyiɲehɛmɛɛ piitiilee be pu bi pinne na li ni pu ni.

30 A Farizheen ni saliya karamɔgɔɔ di ganha na wu zɔ yu. A p'i Yesu kalaapiire ti pye: «Naha na yee di li, na gbuu ni fanhafɛɛ

wari shɔvɛɛ, ni jurumupyii piitiilee be ni we?»

31 A Yesu di pu ɲɔ shɔ na: «Sicuumɔ fɛɛ mago ɲe weɛ fɔɔ na we, fo yama fɛɛ.

32 Sipyii piimu p'a tii ge, ne ta pa di ba pee yiri we, fo jurumupyii, na pu yere pu jurumu wu na.»

Kalaa nivomɔ ni kalaa nilɛ keree

(Macoo 9:14-17; Marika 2:18-22)

33 Sipyii pii ya jo ni Yesu ni, na: «Yohana Batizelipye wo kalaapiire te, ni Farizheen pu wo kalaapiire te, pee ya suun leni tɛɛgeɛ niɲehɛɲe ni, na Kile ɲeeri, na ta mu wo kalaapiire t'i li na gbuu.»

34 A Yesu di pu ɲɔ shɔ na: «Nɛ ɲe ba cenabun poo ɲe we. Yee na já cenabun poo kaafɛɛ karamu pu suun le, na pu ni cenabun poo wu yaha shiizhan ya?»

35 Ga caya ya wa ma, cenabun poo wu na ba shɔ pu na. Yee caya yi ba nɔ pu be na suun leni.»

Nɛ wo kalaa wu ya yaa na wuregi kalaale ni we

(Macoo 9:16-17; Marika 2:21-22)

36 A Yesu di le talenɛ le be jo pu mu na: «Wa shishiin da ga faɲunɔ shɛɛngi favonɔ na, di dara falɛge na we. Lee bu bye, favonɔ ki nizhɛɛngɛɲe na gori, favonɔ li be da ga be falɛge ki na we.

37 Wa shishiin di wa da ga duvenfomɔ le foroyo nilɛye ni we. Lee bu bye, duvenfomɔ wu na foroyo yi shɛɛngi, duven wu na wo, foroyo yi be na gyeeɲi.

38 Ga duvenfomɔ ya yaa na le forofoyo ni.

39 Ayiwa, we w'a duven nilɛ gba ge, wee da ga sɔɔ duvenfomɔ na we, bani w'a ma jo na: «Nilɛ wu w'a taan.»

6

Yesu ya yemu jo cadɛɛngɛ ki keree na ge

(Macoo 12:1-8; Marika 2:23-28)

1 Cadɛɛngɛ ka ni, Yesu bi doroo shinma kerɛye ya te ni. A wu kalaapiire ti shinma seye ya kɔn, na yi tuugo pu kadahaa ni, na wee pya wu kun.

2 A Farizheen pii di pu pye na: «Kaa lemu ya yaa li pye cadɛɛngɛ ni we, naha na yee di lee pyi we?»

³ A Yesu di pu pye: «Tuun wemu ni xuugo ya pa saannaa Dawuda ni wu tahama-nəhəmɔɔ pu ta ge, w'a lemu pye ge, yee sanha lee kalaa ja bada-ε gε?»

⁴ W'a jé Kile-pεεηε puga ki ni, buuri we p'a wo na gaan Kile mu ge, na yee buuri juuyɔ ya lɔ na li, na ya kan wu tahama-nəhəmɔɔ pu bε mu. Na ta watii bi wee buuri we li ni saraya jaha shɔɔnrivɔɔ pu ye bε wε. Ta yee sanha lee kalaa wε?»

⁵ A Yesu di pu pye sanha: «Sipya Ja wu jε cadεεngε ki bε Kafɔɔ.»

Yesu ya ná kewaga fɔɔ wa cuunɔ cadεεngε ka ni

(Macoo 12:9-14; Marika 3:1-6)

⁶ Cadεεngε ka bε ni Yesu ya jé Kile-pεεηε puga ka ni na sipyii kalaa. Ná wa bye wà wu kanige kenε ke na waha.

⁷ A saliya karamɔgɔlɔɔ ni Farizhεen p'i ganha na Yesu kasεri, na wu wii wu bu da wu na da wu cuunɔ cadεεngε ni, kɔnhɔ p'i kanunɔ ta di wu tɔɔgɔ le.

⁸ Ga Yesu bi pu fungɔnyɔ cε. Wee tuun wu ni a wu ná kewaga fɔɔ wu pye: «Yiri m'a yere sipyii pu niηε ni.» A wu yiri na yere.

⁹ A Yesu di pu pye: «Na yi yegee, l'a saha na kasaana pye cadεεngε ni laa, na kakuunɔ pye? Na sipya shɔ laa, na wu gbo? Lεkε l'a saha wε?»

¹⁰ A wu jaha ki le sipyii pu ni, na pu bεeri wii ciri, lee kadugo na na wee ná wu pye: «Ma kenε ki sanha!» A wu ki sanha, a wu kenε k'i juunɔ.

¹¹ A pu logoo di yiri xuuni. Ap'i ganha na pu ye yegee leke pu da bye Yesu na ge.

Yesu ya tudunmɔɔ kε ni shuun jaha bulo

(Macoo 10:1-4; Marika 3:13-19)

¹² Canja ka, Yesu ya kari faabobonɔ ka na, di zhe Kile jεeri. A wu shɔn Kile-jεεgε ki na.

¹³ Ba jiga k'a mugi wε, a wu wu kalaapi-ire ti yiri. Na kε ni shuun jaha bulo pu ni, na pye Tudunmɔɔ.

¹⁴ Pee pu wa mε: Simɔ (a wu wee mεgε le sanha Pyεeri), ni wu ceborona Andire, ni Yakuba, ni Yohana, ni Filipe, ni Batelemi,

¹⁵ ni Macoo, ni Tomasi, ni Alife ja Yakuba, ni Simɔ wemu wu bi bye Zelɔtilee kurunɔ ki ni ge,

¹⁶ ni Yakuba ja Zhude, ni Zhuda Isikariyɔti, wee w'a Yesu le kenε ni.

Yesu ya sipyii kalaa, na yama fεε cuunɔ (Macoo 4:23-25)

¹⁷ A Yesu ni wu tudunmɔɔ p'i digi faabobonɔ ki na, na nɔ kpεεngbɔhɔ ka na. Wu kalaapiire ti niηεherε ni sipyiiηεhemεε pu bi bye wà. Pee bi pa na yiri Zhude fiige ki bεeri ni, ni Zheruzalemu, ni suumɔ lɔhɔ ki jɔ fiige ki kugbɔhɔɔ, Tiiri ni Sidɔn ni.

¹⁸ Pu bi pa, kɔnhɔ pu ba wu jomɔ logo, wu pu cuunɔ. Pii p'a bi kanha jinaa kenε ni ge, pee bε ya cuunɔ.

¹⁹ Sipyii pu bεeri bi wu shaa p'i gbɔn wu na, bani sefεεε ti bi fɔro wu ni, na pu bεeri cuunɔ.

Duba nagoo ni lanjɔ nagoo

(Macoo 5:1-12)

²⁰ Wee tuun wu ni a Yesu di wu kalaapi-ire ti wii, na jo:

«Yee pii pu jε la baa fεε ge,
yee jε duba nagoo,

bani Kile saanra ti jε yee wuuro.

²¹ Xuugo wa yee piimu na nime ge,
yee jε duba nagoo,

bani yee na ba din!

Yee piimu pu wa mεhεε suu nime ge,
yee jε duba nagoo,

bani yee na ba zhεhε fundanga kenε ni!

²² Sipyii bu yi kɔ,

na pu mago wo yi ni, na yi shεhεkε,

na yi mεkuunɔ yu na bani yi jε Sipya Ja wuu,

wee tuun wu ni yi jε duba nagoo.

²³ «Kee canja ke, yi jahaya na ba daan xuuni, fo na sirani fundanga kenε ni, bani yi saraa w'a pεle fugba wu ni. Pu sefεεε pu bε ya Kile tudunmɔɔ pu kanha mu.

²⁴ «Ga yee naafuugbɔ fεε,

bɔɔngɔ ki wa yee wogo,

bani yee ya yi wo janinε ki ta xɔ!

²⁵ Yee pii p'a tin yalijenεε na nime ge,

bɔɔngɔ ki wa yee wogo,

bani xuugo na ba yee ta!

Yee pii p'a zhεhεni nime ge,

bɔɔngɔ ki wa yee wogo,

bani yee jahaya na ba danha na mεhεε suu!

²⁶ Sipyii bεeri ba yi mesaanja yu tuun wemu ni,

bɔɔngɔ ki wa yi mu,

bani lee pεlegana li na

pu sefεε ya tudunmɔɔ kafinejuu pu pεle!»

*Yi pεen pu taan yi mu
(Macoo 5:38-48; 7:12)*

²⁷ «Ga yee pii pu wa nε jomɔ pu nuri ge, n'a da yi jo yi mu, yi pεen pu taan yi mu! Y'a kasaanaa pyi yi kɔvεε na!

²⁸ Y'a duba pyi yi lanjivεε mu! Pii p'a yi cogana kolo ge, yi da Kile jεeri pee mu!

²⁹ Sipyaa wa bu kadaa ja ma jibεge ni-gin ni, ke ki bε tagi wu mu. Wa bu ma fadegbɔhɔ lɔ, ma ganha bu wu naha kɔn ma fadebire bε lɔ na wε.

³⁰ Sipyaa sipyaa w'a yaaga ka jεeri ma mu ge, wu kan. Wa bu ma yaaga lɔ, ma ganha bu weefɔɔ pye wu ki t'εrenε ma na wε.

³¹ Yi funɔɔ wa sipyii p'a keree kiimu pyi yi mu ge, y'a kee shi pyi pu bε mu.

³² «Yee ya taan sipyii piimu mu ge, yee bu daan ni pee ye ni, masɔɔ keke y'i da da lee ni wε? Ali jurumupyii bε ya taan ni pu taanjiinεε ni.

³³ Pii p'a kasaanaa pyi yi na ge, yi ba kasaanaa pyi pee ye na, masɔɔ keke y'i da da lee ni wε? Ali lee jurumupyii bε wa byi.

³⁴ Tadaɔa wa yee na na yaaga ta piimu mu ge, yi ba fɔhɔɔ leni pee ye na, masɔɔ keke y'i da da lee ni wε? jurumupyii bε wa fɔhɔɔ leni pu kaafεε na, kɔnhɔ p'i pu wogoo ki shi ta sanha.

³⁵ Ga yi pεen pu taan yi mu, yi da kasaanaa pyi pu na, yi da fɔhɔɔ leni pu na yi ganha bu yi funyɔ yaha yaaga da na pu mu wε! Yi na ba kuduun ta, yi na ba bye Kile-gbɔtabaaga nagoo, bani wee ya jɔ java fεε ni kakuubyii mu.

³⁶ Yi pye jɔɔɔ naarivεε ma na jo, ba yi To Kile wu jε jɔɔɔ naarivɔɔ wε.

*Yi ganha ba yiyε jaagi wε!
(Macoo 7:1-5)*

³⁷ «Yi ganha ba kiiri kɔɔn pusamaa na wε, kiiri da ba gɔn yi na wε. Yi ganha ba pusamaa jaagi wε, yi da ba jaagi wε. Yi da sipyii keree yafani pu mu, yi bε wogoo na ba yafa yi mu.

³⁸ Y'a sipyii kaan, Kile bε na da yi kaan. Pu na ba yataanga lɔ na yi wo daanna wu pye, na wu sereɔε sereɔε, na wu sɔgɔsɔgɔ, na la fara wu na fo wu na woni, na wee kaan le yi fagenε ni. Bani yaaga kemu

ni yee wa sipyii pu wo daanna wu pyi ge, kee yaaga ke ninuɔ ni yeeye pyaa bε wo daanna wa da ba bye.»

³⁹ A Yesu di talenε bε jo pu mu na: «Fyεn wa na já fyεn wa kagaan co ge? Lee bu bye pu shuun wu bεeri na do wege ni.

⁴⁰ Kalaapire ya pεle li kalaato na wε, ga kalaapire bεeri l'a kalaa xuuni ge, lee na ba bye ba li kalaato wu jε wε.

⁴¹ «Kagaanra le li wa mu ceboro wu jii ni ge, naha na mu di lee wii, na ta puga tinbara di jε muyε pyaa jii ni, mu di ya lee jaa-i wε?

⁴² Dii mu da já ma ceboro pye: «Na ceboro, kagaanra le li wa ma jii li ni ge, yere di li wolo.» Na ta mu di ya puga tinbara le jaa mayε wuu li ni-i wε? Shuun shuun jovɔɔ dε, fenhe puga tinbara le wolo mayε pyaa jii le ni. Lee bu bye ma na já ja xuuni, na kagaanra li wolo ma ceboro wu jii li ni.

*Kiyasεye feni p'a tige ceni
(Macoo 7:16-20; 12:33-35)*

⁴³ «Tisaanɔ ya yasεnε niguunɔ pyi wε, tikunɔ ya yasεnε nizaanɔ pyi wε.

⁴⁴ Tiye bεeri wa jeni yi yasεye feni. Sipyaa da ga nitoronɔ kɔn xhuyo tige na wε; sipyaa di wa da ga εrezεn kɔn xhutɔɔnyɔ tige na wε.

⁴⁵ Sipyisaama w'a yasaaya kilee na yege wu yasaaya tayahaɔa ni; sipyikuunɔ di yakuuyo kilee na yege ki yakuuyo taya-haɔa ni. Bani lemu l'a sipyaa zɔ we jii ge, lee l'a fɔro wu jɔ ke ni.

*Piyεye shuun keree
(Macoo 7:24-27)*

⁴⁶ «Naha na y'i na pyi «Kafɔɔ, Kafɔɔ» na ta le n'a yu ge, y'i wa lee pyi-i wε?

⁴⁷ Sipyaa sipyaa w'a pa nε mu, na nε jomɔ pu nuri, na pu koo naari ge; wεe na já weefɔɔ taanna ni kaa lemu ni ge, n'a da lee she yi na.

⁴⁸ W'a foro piyεye kɔnvɔɔ wa feni, wemu ya jine ki tugi na cogi fo na she nɔ faaga na ge, na puga ki jidaa li tenε faaya jɔɔ ni, na puga ki yerenε yee jɔɔ ni. Ba lɔhɔ k'a pa jεhe wε, a gba wu jii, na seri. A lofomɔ pu ba guu puga ki na, ga pu ya já ki jεhe wε, bani ki bi yerenε jɔ.

⁴⁹ Ga wemu ba nε jomɔ pu nuri, wufɔɔ di ya pu koo naari wε, weefɔɔ ya foro ná wa

fəni, wemu ya wu puga yerenje niŋe na, wu ya jidaa tugi ki na-ε ge. Gba ləhə k'a pa nə kee puga ki na tuun wemu ni ge, a k'i gurulo taapile ni. A kee puga ki togana di golo.»

7

Yesu ya Oromε sərəsii juŋəfəɔ wa wo kapyebye cuuŋə
(Macoo 8:5-13)

¹ Ba Yesu ya pee jomə pu bεeri jo xə sipyii pu mu wε, na jε Kapεrinəmə kulo li ni.

² Sərəsii juŋəfəɔ wa bye wà, wu kapyebye wemu kaa li bi dan wu ni xuuni ge, wee bi cuuŋə wε, wu bi zhaa di xhuu.

³ Ba wee juŋəfəɔ w'a Yesu kaa logo wε, na Yawutuu nabeleye ya tun pu she Yesu jεeri na wu pa wu kapyebye wu cuuŋə.

⁴ A p'i nə Yesu yiri, na yi jo wu mu. Na guri na wu jεeri xuuni na: «Ma bu lee pye we ná we mu, w'a yaa ni lee ni,

⁵ bani wèe shi wu kaa ya dan wu ni, wee w'a wèe Kile-pεεŋε puga ki yerenε.»

⁶ A Yesu di gari ni pu ni.

Ba w'a tεεŋε sərəsii juŋəfəɔ wu puga ki na wε, a wee di wu najiinεε pii tun pu she wu pye: «Kafəɔ, ma ganha da mayε kanha wε, bani nε yaa mu wu jε nε puga wε.

⁷ Lee wuu na nε wu she mu yiri, nε nayε ta nε cèrε lee bε ni. Ga jəmεε nigin ye jo, kənhə na kapyebye wu juuŋə.

⁸ Bani juŋəfεε pii wo fanha nəhə ni nε jε, sərəsii pii di jε nε bε mu. Nε bu wee wa pye: «She!» W'a gari. Nε bu wa bε pye: «Pa!» Wee bε na ba. Nε bu na kapyebye wu pye: «Le pye!» W'a lee pye.»

⁹ Ba p'a she tee tuduro ti jo Yesu mu tuun wemu ni wε, a lee di wu fo. Sipyiiire ti t'a bi taha wu feni ge, a wu ŋmahana jeri pee shizhaa na pu pye: «N'a da yi jo yi mu, nε sanha we wo n'a daa wu tuugo ja sipya wa shishiin mu wε, ali Izirayeli fiige ki bε ni wε.»

¹⁰ Ba tudunməɔ p'a kuri kari pu juŋəfəɔ wu puga wε, a p'i she kapyebye wu ni juuŋə ta wà.

Yesu ya naxhugoshə wa ja nixhugo jε

¹¹ Lee nibyexhoo na a Yesu di gari kulo la ni lee mεgε jε Nayini. A wu kalaapiire te, ni sipyiiire t'i gari ni wu ni.

¹² Ba p'a tεεŋε kulo li tajege ki na wε, a p'i jiri sipyii pii na, pu na gaanji ni ná wa nixhugo ni faya ni. Wee ye nigin w'a bye wu nu mu. Wu nu wu bε di bye naxhugoshə. Kanha ki sipyii ni jεhεmεε pu bi foro pinne ni wee cee wu ni, na se gbo wu talenε ni.

¹³ Kafəɔ ya wee cee wu ja tuun wemu ni ge, a wu jinaara di jε wu ni. A wu wu pye: «Ma ganha ba mεε suu wε!»

¹⁴ A wu fulo pu na, na wu kenε taha karaya yi na, a gbo wu ləvεε p'i yere. A Yesu di jo: «Nani we, nε w'a ma pye mu, yiri!»

¹⁵ A wu yiri tiin na jomə jə kən. A Yesu di wu kan wu nu wu mu.

¹⁶ A sipyii pu bεeri di fya, a p'i ganha na Kile səni na: «Kile tudunmə nigbə w'a wuyε she wu niŋe ni. Kile w'a pa wu sipyii pu tεgε.»

¹⁷ Le Yesu ya pye ge, a lee kaa di jaaga Yawutuu fiige ke, ni ki kabanugo kulogoo ki bεeri ni.

Yesu labye w'a li sheε na Shəvəɔ wu jε wii
(Macoo 11:2-19)

¹⁸ Yesu ya keree kiimu bεeri pye ge, a Yohana wo kalaapiire t'i she kee bεeri paari wu mu, a wu pu shuun wa yiri,

¹⁹ na pu tun she Kafəɔ mu, pu wu yege na: «P'a Shəvəɔ wemu kaa jo na wu na ba ba ge, mu wu wa laa, ta wu watii jaha wii?»

²⁰ Ba p'a nə Yesu yiri tuun wemu ni wε, na wu pye: «Yohana Batizelipye w'a wèe tun pa na wèe pu pa ma yege na: «P'a Shəvəɔ wemu kaa jo na wu na ba ba ge, mu wu wa laa, ta wu watii jaha wii?»»

²¹ Taapile ni a Yesu di sipyii jεhεmεε yama ni pu kanhama keree xə, na jinaa kori yeege pii ni, na fyεn mεε ni jεhεmεε jii mugi.

²² Lee kadugo na a wu Yohana wo tudunməɔ pu jə shə na: «Y'a lemu ja, na lemu logo ge, yi she lee paari Yohana mu na: Fyεn mεε wa jaa, faanna di jaari, togo fεε di juuŋə, jūdunnəɔ di nuri, xuu di jeni, Kile Jozaama p'i yu la baa fεε mu.

²³ Sipya wemu juŋə ya kyεεgi nε na wε, weefəɔ jε duba pya!»

²⁴ Ba Yohana wo tudunməɔ p'a kari wε, a Yesu di jə kən na yu ni sipyiiire ti ni Yohana shizhaa na na: «Naha yee d'a she wii siwaga ki ni wε? Kafεεgε ya wahagaanra lemu jeri ge, lere ya?»

25 Wee tuun wu ni yee d'a she naha wii we? Fazaaya fɔɔ ge? Ga piimu p'a fazaaya leni, na yalijenɛɛ li ge, pee ya daa saannaa piyɛɛ ni.

26 Yee d'a she naha wii we? Kile tudunmɔ ge? Uun, n'a da yi jo yi mu jo ali w'a pele Kile tudunmɔ na.

27 Bani l'a ka Kile Kafila wu ni wu shizhaa na na:

«Li wii, n'a na tudunmɔ we tun ma nahagbaa na

wu ma koo li yaa yaha ma naha na.»*

28 N'a da yi jo yi mu jo sipya wa shishiin sanha se Adama nagoo ni wemu w'a pele Yohana na we, Ga lee be na Kile saanra ti wo sipyii pu beeri wo nifenhɛfenhɛne ya pele wu na.»

29 Sipyii pii p'a wu jomɔ pu logo ge, ni fanhafɛɛ wari shɔvɛɛfanhafɛɛ wari shɔvɔɔ, a pee di li she na fiinne na Kile ya tii, pee bi batize Yohana mu.

30 Ga Farizhɛn ni saliya karamɔgɔɔ ya she Kile wo jomɛɛ li ni puyɛ pyaa shizhaa na, pu ya ta sɔɔ na batize Yohana mu we.

31 A Yesu di jo sanha na: «Ne na ja nijaa wo sipyii pii taanna ni jɔgɔ ye ni we? Jɔgɔ ye feni pu d'a foro we?»

32 P'a foro nɔhɔpiire ta feni temu t'a tiin pinnɛge kpɛɛngɛ na, na ti mujonɔɔ yaha nɔ tiye na ge na: «Wɛe ya faangaa wi yee mu yee di ya ta xɔnhɔ we. Lee kadugo na a wɛe di yamɛhɛɛ su yee mu yee di ya ta mɛhɛɛ su we.»

33 Bani Yohana Batizelipye ya pa; wu bi yalijenɛɛ li we, wu bi duven gbuu we, a yee di jo: «Jina wu jɛ wu ni.»

34 A Sipya Ja wu ba, na ganha na li na gbuu, a yee di jo na: «Lanɛhɛɛ fɔɔ ni gba fɔɔ wu jɛ we n'a we. Fanhafɛɛ wari shɔvɛɛ ni jurumupyii pii be wo najii wu jɛ wii.»

35 Ga Kile wo koo li naarivɛɛ pu beeri ya kanii kan Kile wo fungɔngɔ fɛɛɛ ti mu.»

Dɔdɔshɔ wa wo jurumu ya yafa wu mu

36 Cana ka, Farizhɛn wa ya pa Yesu jɛɛri na wu she li wu yiri. A Yesu di gari wee puga. A p'i ba jɔ kɔn na li.

37 Lee di dɔdɔshɔ wa ta lee kulo li ni. Ba w'a yi logo tuun wemu ni na Yesu ya li wee n'a wu puga we, a wu gari w'a ni lasikoli gboro la ni.

* 7:27 Malaki 3:1

38 A wu mesuwo di ba doro Yesu kadugo yiri, na she yere na saha ni wu tɔɔyɔ ye ni, na Yesu tɔɔyɔ yi fyɛnmi ni jɛsinmɛ ni, na wu juzhiire taga pee jɔgɔ, na ganha na wu tɔɔyɔ yi taala taala ni taanɛɛge ni, na lasikoli wu wo yi na.

39 Farizhɛn we w'a bi Yesu yiri yalige ki na ge, ba wee ya lee jɔ na jo wuyɛ funɔɔ ni na: «We n'a we da bi bye Kile tudunmɔ, we cee we w'a kpɔn wu na ge, wu bi da li ce na dɔdɔshɔ wu jɛ wii.»

40 Wee tuun wu ni a Yesu di jomɔ pu lɔ na jo: «Simɔ, la wa ne mu na jo ma mu.» A Simɔ di wu jɔ shɔ na: «Karamɔgɔ, li jo.»

41 A Yesu di jo: «Fooleme wa fɔhɔɔ bye sipyii shuun na, wu wari kabɔfonɔɔ kelɛɛ gbarashuun ni kaguro (w 75.000) shishiin bye wa na, wu wari kabɔfonɔɔ gbarashuun di xhuu kaguro (w 7.500) shishiin di bye shuun wo wu na.

42 Ba ma na jo se bye pu ni pu wu ta kan we, lee funɔɔ ni, a wu pu beɛshuun wu fɔhɔɔ ki yaha pu na. Ne jo, we n'a we kaa na daan weke ni xuuni pu shuun wu ni we?»

43 A Simɔ di wu jɔ shɔ na: «Ne giin jo w'a nijɛhɛmɛ wu yaha weke na ge.» A Yesu di wu pye: «M'a can jo.»

44 Lee kadugo na a Yesu di ηmahana jɛri cee wu shizhaa na Simɔ pye: «M'a we cee we jaa ge? Ne je mu puga, mu ya tɔɔyɔ je lɔhɔ kan ne mu we, ga we ya ne tɔɔyɔ fyɛnmi ni jɛsinmɛ ni, na pee jɔgɔ ni wu juzhiire ni.

45 Mu ya ta ne shaari ni taanɛɛge ni ba l'a tee na byi ni jɔsɔɔnrɔ ni we. Ga ne di je naha ge, taanɛɛge ni we cee we ya ne co, bani ne di je ge, wu jɛ na ne tɔɔyɔ taala taala.

46 Mu ya ta sinmɛ wo ne jɔnɔ ni we, ga wee ya pɛɛwa lasikoli wo ne tɔɔyɔ na.

47 Lee na n'a da yi jo yi mu, we cee we taanɛɛge nigbɔhɔ k'a li sheɛ na wu jurumu wu ni wu jɛhɛ beeri ya yafa wu mu. Ga yafa bu bye wu ya pye sipya wemu mu jurumu nijɛhɛmɛ jɔnɔ t'aan we, weefɔɔ taanɛɛge na jɛɛ.»

48 Wee tuun wu ni a Yesu di cee wu pye: «Ma jurumu w'a yafa ma mu.»

49 A wu lijii p'i jɔ kɔn na yu puyɛ funyɔ ni na: «Jɔgɔ wu jɛ we, w'i sipyii jurumu yafani pu mu we?»

⁵⁰ A Yesu di wee cee wu pye: «Ma n'a daa w'a ma shə. Ta se ɲaɲiŋe na!»

8

Cèe pii ya taha Yesu feni

¹ Kii keree kii kadugo na, Yesu bi kugbəhəə ni kupiire ɲaari, na Kile saanra ti Jozaama pu yeɛ li pyi. Wu kalaapiire ke ni shuun wu bye ni wu ni,

² ni cèe pii bε. Wu bi pee cèe pu cuuŋə, na jinaa bε kəri yeege pii ni pu ni. Cee nigin wa mεge ki bye na Mariyama, pu bi wee yiri na Magadala shεen Mariyama, jinaa gbarashuun wu bi foro wee ni.

³ Wa mεge ɲε na Zhanε, wee bye Kuza wo shə. Kuza bi bye saanna Hεrədi wo koomə pu fanhafəə wa. Suzani, ni cèe ɲiɲehemεε piitiilee bε bye wà. Pee bεeri bi Yesu ni wu kalaapiire ti teri ni pu keɲε yaaya ni.

Talenε lemu l'a jo nuguro ta shizhaa na ge

(Macoo 13:1-9; Marika 4:1-9)

⁴ Sipyii pu bi yiri kulogoo ki bεeri ni na se Yesu yiri. Sipyiire t'a pa binne wu taan tuun wemu ni ge, a Yesu di le talenε le jo pu mu na:

⁵ «Caɲa ka ná wa ya foro na kari wu tεge ni di zhe wu alikama shi wá fenε shi wagana na. Na wu yaha wu na wee nuguzhi wu waa, a wu nuguro ta di do koo ni tεge ki ɲə na. A sipyii di tee tanhana tanhana, a shazhεεε di tee jə.

⁶ A nuguro ta di do faaga ɲuŋə ni poɲehεεε di bye wà wε. Ba t'a fin xə wε, na waha, bani ɲimε bye wà wε.

⁷ A nuguro ta di do xhuyo ɲiɲε ni. A ti ni xhuyo y'i ganha na lεgi; a y'i ba ti co, na ti li.

⁸ A nuguro ta di do ɲiɲε na. A t'i fin, na lε, na pya le, na ti tεhεε xhuu nigin (100) pye.»

Ba Yesu ya pee jomə pu jo wε, na se le na: «Wemu na logo ge, wu logo dε!»

Yesu talenεε ki kajuu ɲuŋə

(Macoo 13:10-17; Marika 4:10-12)

⁹ A wu kalaapiire t'i wu yege na: «Le talenε le kəri ɲε dii wε?»

¹⁰ A wu pu pye: «Na Kile saanra ti wo ɲməhəə ti cε, yee mu lee ya kan. Ga sipyii

pusamaa kunni, ti keree ki bεeri w'a yu pu mu talenεε ni, kənhə:

«Pu da wii,

ga p'i ganha ba yaaga ɲaa wε.

P'i da niwegee shaan,

p'i ganha ba yi ɲaha ceni wε.»*

Yesu ya nuguro ti wo talenε li kəri jo
(Macoo 13:18-23; Marika 4:13-20)

¹¹ «Lee talenε li kəri we: Nuguzhi we, wee ɲε Kile jomə.

¹² Pii ɲε ba koo ɲə ɲε wε, ba pee ya pe jomə pe logo wε, Shitaanni na ba pu wolo pu funyə ni, kənhə pu ganha dà, p'i shə wε.

¹³ Faaga wuu pu ɲε piimu p'a jomə pu logo, na pu co ni fundanga ni ge. Ga nire di ɲε pu na wε, p'a dà ye jεεε ye funŋə ni. Nəwuuro bu pu ta p'a n'a daa wu yaha.

¹⁴ Xhuyo ɲiɲε wuu pu ɲε piimu ge, pee na pe jomə pe logo. Ga ke koŋə ke wo funzhakeree, ni naafuu keree, ni xənhəə keree, na pu cənri, fo pu da lε wε.

¹⁵ ɲiɲε wuu pu ɲε piimu ge, pee na pe jomə pe logo, na pu co see na ni zəsaama ni, na gori yaha pee jomə pe na, fo na nagoo pye.

Talenε le l'a jo sokinna shizhaa na ge
(Marika 4:21-25)

¹⁶ «Wa shishiin ya sokinna leni wu yaaga shigile wu ɲuŋə ni, kelee w'i wu le karaga nəhə ni wε. Ga yaaga ɲuŋə ni wu da wu taha, kənhə wu da kpεεngε yeege puga ki jεvεε pu mu.

¹⁷ Bani kaɲməhəə la shishiin wa lemu da ba jε wε. ɲməhəə ta shishiin wa temu da ba foro kpεεngε na wε.

¹⁸ Lee wuu na yi kasεεge ta yi kafila lo-gogaɲaa na, bani la ɲε wemu mu ge, la na ba gan wee mu. Ga la ɲε wemu mu wε, w'a giin na nifenhεfenhεε lemu bε li ɲε wu mu ge, lee bε na zhə wu na.»

Jəgə ye pu ɲε Yesu nu ni wu cebooloo wε?
(Macoo 12:46-50; Marika 3:31-35)

¹⁹ Yesu nu ni wu ceboronamaa ya kari Yesu yiri, ga pu ya já gbara wu na sipyii pu keɲε ni wε.

²⁰ A wa di yi jo wu mu na: «Ma nu we ni ma ceboronamaa pu niyereye yi wa kpεεngε ke na, pu funŋə ki wa p'i ma ɲa.»

* 8:10 Ezayi 6:9

21 Ga, a Yesu di jo: «Pii p'a Kile jomɔ pu nuri, na pu koro jaari ge, pee pu je ne nu ni ne ceboronamaa.»

*Yesu ya kafεεgbɔhɔ ka yereŋε
(Macoo 8:23; Marika 4:35-41)*

22 Caŋa ka, Yesu ya wu kalaapiire ti pye: «Wù she gba wu kadugo.» A p'i jé kɔrɔgɔ ka ni na gaani.

23 Na pu yaha pu gaani, a Yesu di ηmunɔ. A kafεεge ka di yiri lɔhɔ ki juŋɔ ni. A kɔrɔgɔ k'i ganha na zhaa di jii lɔhɔ na, fo pu na zhaa di mini.

24 Wee tuun wu ni a wu kalaapiire t'i fulu wu na na wu je, na wu pye: «Karamɔgɔ, Karamɔgɔ, wù na da gori lɔhɔ ni!» A wu yiri, na sele kafεεge ke ni lokuruyo yi na; a kafεεge ke ni lokuruyo yi be di yere. A tunmɔ p'i yere.

25 A wu wu kalaapiire ti pye: «Mii yee wo n'a daa wu wa we?» A l'i bye pu fyaara wuu mu kakanhana, a p'i ganha na puye pyi: «We ná we d'a sii jɔgɔ, fo wu na yu ni kafεεge ni lɔhɔ ni, y'i wu jɔmεε coni we?»

*Yesu ya jinaa kari yeege ná wa ni
(Macoo 8:28-34; Marika 5:1-20)*

26 A Yesu ni wu kalaapiire t'i nɔ Gerasa fiige ki ni, kabanugo kulo la ni. Kee je gba wu kadugo na saha ni Galile fiige ki ni.

27 Ba Yesu ya foro kɔrɔgɔ ki ni we, a ná wa di ba wu juŋɔ círi, kulo li shen wa. Jinaa pu bye wu ni. Fo taatuunnɔ ni wu bi gbara w'a fàya leni we, wu bi goroo puga we. Wu tatεεngε ki bye faxhuu we.

28 Ba w'a Yesu ja we, na mujuugbɔɔ la wá, na nuguro sin Yesu fεε ni, na jo ni mujuugbɔɔ ni na: «Naha m'a zhaa ne feni we, Kile-gbɔtabaaga Ja Yesu? N'a ma jeeri, ma ganha bu na kanha we!»

29 W'a yee jo, bani Yesu bi jina wu pye na wu foro wee ná wu ni. Jina wu bu yiri wu feni tuun wemu ni, sipyii na wu kemε pɔ ni tɔrɔ shɔnhɔyɔ ni, na biriye le wu tɔyɔ na, kɔnhɔ pu da wu kaseri. Ga w'a tee pɔrɔ ti beeri kɔn. Jina wu bi ma wu kɔri kari siponɔ ni.

30 A Yesu di wu yege na: «Dii mu mege di je we?» A wu jo: «Ne mege je «Wèe Ya Nεhe,»» bani jinaa nipehemεε pu bi jé wu ni.

31 A pee jinaa p'i Yesu jeeri xuuni na wu ganha bu pu yaha gari kakara wecogonɔ tεhεne baa wogo ki ni we.

32 Lee bi shaagbaga nijenε ka ta ki na naha yaŋa ki kabanugo. A jinaa p'i Yesu jeeri na wu sɔɔ p'i she jé pee shaalaa pu ni. A wu sɔɔ.

33 Wee tuun wu ni a jinaa p'i foro ná wu ni, na she jé pee shaalaa pu ni. A shaagbaga k'i gburogi, na digi yaŋa gologoloyo yi ni, na jé gba lɔhɔ ki ni, na xhu wà.

34 Ba shaanahamaa p'a lee ja tapyege ni we, a p'i baa kari na she yee paari kanha ki ni, ni sitiinmεε pu mu.

35 A sipyii p'i foro na she lee nibyii li wii. Ba p'a nɔ Yesu tàan we, na wee ná wu ja, jinaa pu bi foro wu ni. Wu nidεεngε di je Yesu fεε ni, fàya yi bye wu na, wu d'a cuunɔ. A p'i fya.

36 Ná jinaa wo w'a cuunɔ piimu jii na ge, a pee di kii keree kii beeri paari pu mu.

37 Wee tuun wu ni a Gerasa shεen pu beeri di Yesu jeeri na wu laha pu wo jinε ki na, bani pu bi fya xuuni. A Yesu di jé kɔrɔgɔ ki ni, na laha pu wo jinε ki na.

38 Yesu nigariwo jinaa p'a foro ná wemu ni ge, a wee di wu jeeri na wu bi da já binne ni wu ni. Ga, a Yesu di wu kurunɔ, na jo:

39 «Kuri m'a se puga, Kile ya kagbɔhɔɔ kiimu beeri pye ma mu ge, m'a she kee paari.» Yesu ya kagbɔhɔɔ kiimu beeri pye wu mu ge, a wu gari na she kee keree ki paari kulo li beeri ni.

*Yesu ya cee wa cuunɔ, na Zhayirusi poro
nixhugo je
(Macoo 9:18-26; Marika 5:21-43)*

40 Ba Yesu ya kuri pa na yiri gba wu kadugo we, a wu ba wu daan sipyii pu beeri ni, bani pu beeri bi wu sigee.

41 Lee bi ná wa ta wà, wu mege je na Zhayirusi, wee wu bye wee xuu wu wo Kile-peŋε puga juŋɔfɔɔ. A wee di ba nuguro sin Yesu fεε ni, na wu jeeri xuuni na wu she wu puga,

42 bani fuceere nigin ye li bye wu mu, li shi wu bye yee ke ni shuun. Lee li bi zhaa di xhuu.

Ba Yesu ya gaani wà we, a sipyiire t'i wu kuuri, na wu cɔnri.

⁴³ Lee bi cee wa be ta wà shishan na woni wu feni fo yee ke ni shuun. Wu bi wu kenje yara beeri kan webyii mu, ga wa shishiin ya já wu cuunjo we.

⁴⁴ A wu fulo Yesu na wu kadugo yiri, na ba gbón wu fadegenje na. Taapile ni a wu shishan p'i yere.

⁴⁵ A Yesu di jo: «Jogó w'a kpón ne na we?» Ba pu beeri ya yu pee be we, a Pyeeri di jo: «Karamogó, sipyii p'a mu cónri xuuni de!»

⁴⁶ Ga, a Yesu di jo: «Sipya wa w'a kpón ne na, bani ne li ce na sefere ta t'a foro na ni.»

⁴⁷ Ba wee cee w'a li ja na li da já nmohó nige we, a wu ganha na fuguri, na ba nuguro sin Yesu fee ni. Lemu l'a wu pye w'a kpón Yesu na, ni w'a cuunjo taapile ni cuunjo gana lemu na ge, a wu yee paari wu mu sipyii pu beeri nii na.

⁴⁸ A Yesu di wu pye: «Na poro, ma n'a daa w'a ma cuunjo. Ta se janije na!»

⁴⁹ Na Yesu yaha pee jomó pu na, a tudunmó wa di ba na yiri Kile-peeje puga jujofó wu kaban, na ba wee pye na: «Ma poro fuceere l'a xu. Ma ganha bu navunjo pele nige Karamogó wu na we.»

⁵⁰ Ga ba Yesu ya yee logo we, na Zhayirusi pye: «Ma ganha bu fya we; dà ye, ma poro wu na juunjo.»

⁵¹ Ba Yesu ya she nó Zhayirusi kaban we, wu ya só wa shishiin wu je ni wu ni puga ki ni we, fo Pyeeri, ni Yohana, ni Yakuba, ni pya wu nu ni wu to.

⁵² Lee di sipyii pu beeri ta pu na yamehee suu na xhuulo. A Yesu di jo: «Yi ganha ba mehee suu we, bani pya wu ya ta xu we, w'a nmunó.»

⁵³ A p'i ganha na wu la wo, bani pu bi li ce na w'a xu xó.

⁵⁴ Ga, a Yesu di wu co kenje ke na, na jo ni mujuugbó ni na: «Pya we, yiri!»

⁵⁵ A wu munaa l'i guri pa wu mu. Taapile ni a wu yiri tiin. A Yesu di jo na pu yalige kan wu mu.

⁵⁶ A l'i bye kakanhana pya wu sefee pu mu fo xuuni. Ga, a Yesu di yi jo waha pu mu na pu ganha lee nibyii le jo wa shishiin mu we.

¹ Yesu ya wu kalaapiire ke ni shuun wu yiri, na sefere ni fanha kan pu mu jinaa beeri na, pu da yama be xu.

² Lee kadugo na a wu pu tun pu she Kile saanra ti yere pye, p'i yama fee cuunjo.

³ A wu pu pye: «Yi nigariwuu ganha bu yaaga lo yi kenje ni we, kagaanga be we, kushyaaga be we, yalige yaaga be we, wari be we. Wa shishiin ganha da fadeye shuun lo we.»

⁴ Yi bu je puga beeri ni, y'i diin wa fo yi kariduun bu she nó.

⁵ Xuu wa sheen bu zhe pu da yi tirige we, yi ba foro lee kulo li ni, y'i yi toojo gbazhenhe jahara wo wa, lee na ba bye seeri kaa pu feni.»

⁶ A kalaapiire t'i gari. A p'i Kile wo Jozaama pu jo toro kulogoo ki beeri ni, na yama fee pu cuunjo teye yi beeri ni.

Herodi hakili ya wuregi

(Maco 14:1-12; Marika 6:14-29)

⁷ Ba gbafeereere Herodi ya kii kapyegee kii beeri kaa logo tuun wemu ni we, a wu hakili di wuregi, bani sipyii pii ya jo na: «Yohana Batizelipye w'a je na foro xu ni.»

⁸ A pii di jo: «Kile tudunmó Eli w'a kuri pa.» A pii be di jo: «Wa w'a je na foro xu ni taashiine li wo Kile tudunmó pu ni.»

⁹ Ga, a Herodi di jo: «Ne Yohana jujofó kan p'a kón. Ayiwa, di wa kii keree kii nuri wemu shizhaa na ge, wee je jogó we?» A wu ganha na li shaa wu Yesu ja.

Yesu ya yalige kan sipyii kabofonjo kaguro mu

(Maco 14:13-21; Marika 6:30-44; Yohana 6:1-14)

¹⁰ A Tudunmó p'i guri pa Yesu yiri, na ba pu kapyegee ki beeri paari wu mu. A Yesu di gari ni pu ni pu ye na, na she nó kulo la jo na, lee mege je na Betisayida.

¹¹ Ba sipyiire t'a pa li ce tuun wemu ni we, na daha wu feni. A Yesu di pu co xuuni, na baari pu mu Kile wo saanra ti keree na. Piimu mago bye sicuumó na ge, a wu pee cuunjo.

¹² Ba cana k'a jo kón na diri we, a kalaapiire ke ni shuun wu fulo Yesu na, na wu pye: «Sipyiire ti yaha, kónho p'i she wu tán kulogoo ni sige buguro te na, p'i she yalige

9

Yesu ya wu kalaapiire ke ni shuun wu tun (Maco 10:5-15; Marika 6:7-13)

ni tashonyo sha wà, bani siponyo ni wèe jɛ naha.»

¹³ Ga, a Yesu di pu pye: «Yiye pyaa ki yalige kan pu mu.» A p'i jo: «Yaaga jɛ wèe mu buuri juyɔ kaguro ni fyaa shuun yɛ kadugo na wɛ, fo ma la bi jɛ wù shɛ yalige shɔ pii sipyii pii bɛɛri mu.»

¹⁴ Pu bi namaa kabɔfonɔɔ kaguro (5.000) shi tɔrɔ pee ni. A Yesu di wu kalaapiire ti pye: «Yi pu tenɛ kelɛɛ kaguro kaguro (50) shishiin.»

¹⁵ A p'i li pye mu na sipyiire ti bɛɛri tenɛ lee tenɛgana li na.

¹⁶ A Yesu di yee buuri juyɔ kaguro we ni fyaa shuun wu lɔ, na jaha ke yirige fugba we ni, na baraga taha Kile na. A wu xhɔ na yi kegi kegi na kan kalaapiire ti mu, na pu yee yerenɛ sipyii pu tàan.

¹⁷ A pu bɛɛri di li na din. Yalige kemu k'a kori ge, a p'i kee sanja keme fo na saganjaa ke ni shuun ji.

Pyɛɛri ya yere li na na Kirisa wu jɛ Yesu (Macoo 16:13-19; Marika 8:27-29)

¹⁸ Canja ka, na Yesu yaha Kile-jɛɛge na wu yɛ, wu kalaapiire ti bye wu kabanugo na. A Yesu di pu pye: «Sipyii pu wa yu na jɔgɔ nɛ jɛ wɛ?»

¹⁹ A p'i wu jɔ shɔ na: «Pii wa yu na Yohana Batizelipye, pii di yu na Kile tudunmɔɔ Eli, pii bɛ di yu sanha na taashiine li wo Kile tudunmɔ wa w'a jɛ na foro xu ni.»

²⁰ A Yesu di pu yege na: «Ga yee do, yeeye pyaa ki mu nɛ di jɛ jɔgɔ wɛ?» A Pyɛɛri di wu pye: «Kile ya Kirisa wemu jaha bulo ge, wee mu jɛ.»

Yesu ya jo wu xu ni wu jɛ wu keree na (Macoo 16:20-28; Marika 8:30-9:1)

²¹ A Yesu di yi waha pu mu na pu ganha yee jo wa shishiin bɛ mu wɛ.

²² A Yesu di jo sanha na: «Li waha l'i waha, fo Sipyaa Ja bu ganha xuuni. Nɔhɔlɛɛ, ni saraya jaha shɔnriwɛɛ jɔnɔfɛɛ, ni saliya karamɔgɔlɔɔ na ba zhe wu ni. Pu na ba wu gbo, wu caxhugo canja taanri wogo wu na ba jɛ.»

²³ Lee kadugo na a wu yi jo pu bɛɛri mu na: «Wa funnɔ bi jɛ wu binne ni na ni, wu she wuyɛ ni, jiga bɛɛri wu wu korikoritige ki lɔ taha na fɛni.

²⁴ Bani sipya we w'a giin wu wuyɛ pile munaa jɔnɔ wolo nijaa ge, wee na ba buun wu munaa ni jiga na. Ga we w'a bɔnri wu munaa ni nijaa nɛ wuu na ge, wee wu da ba wu munaa jɔnɔ wolo jiga na.

²⁵ L'a jaha jɔ sipya na wu konɔ yanmuyɔ bɛɛri ta, wu ba buun wuyɛ pile munaa ni, wu gyɛɛgi wɛ?

²⁶ Lee wuu na sipyaa sipya w'a shiige le wuyɛ ni, na bye wu ya nɛ ni na jomɔ pu kaa yu sipyii mu-i ge, Sipyaa Ja wu ba ba tuun wemu ni ni wuyɛ pyaa nɔrɔ wu ni, ni wu To Kile wo we, ni fɛfɛɛɛ melɛkɛɛ pu wo we, wu bɛ na ba shiige le wuyɛ ni weefɔɔ shizhaa na.

²⁷ Can na n'a da yi jo yi mu, sipyii pii pu wa naha ge, pii wa da xhuu pu ni bada na ta pu ya Kile wo saanra te ja wɛ.»

Yesu jɛwiine l'a jɛri

(Macoo 17:1-8; Marika 9:2-8)

²⁸ Pe jomɔ pe ya jo cabyaa gbarataanri shishiin, a Yesu di gari ni Pyɛɛri, ni Yohana, ni Yakuba ni faabobonɔ ka fugba ni, kɔnhɔ p'i shɛ Kile jɛɛri.

²⁹ Na wu yaha jɛɛge ki na, a wu jɛwiine l'i jɛri, a wu fàya y'i fiinne, na jí.

³⁰ Taapile ni a p'i namaa shuun wa ja pee na yu ni Yesu ni, pee bye Musa ni Eli.

³¹ P'a puyɛ shɛ ni nɔrɔgbɔ ni. Yesu na ba wu labye wu jɔ fa, na xhu xugana lemu na Zheruzalɛmu ni ge, pu bi yu ni wu ni kee keree kii na.

³² Lee bi jɔmunɔgbɔ ta p'a Pyɛɛri ni wu kaafɛɛ pu shan. Ga ba p'a jɛ wɛ, na Yesu ni pee namaa shuun wu nɔrɔ wuu ja.

³³ Tuun wemu ni pee namaa p'a laha Yesu tàan ge, a Pyɛɛri di wu pye: «Wù Karamɔgɔ, wèe bu gori naha, lee ya jɔ xuuni dɛ. Wù buguloo taanri yerenɛ, mu wo nigin, Musa wo nigin ni Eli wo nigin.» Ye wu bi yu ge, wu ya yi cɛ wɛ.

³⁴ Na wu yaha pee jomɔ pu na, a jaha ja ka di ba pu tɔ. Kalaapiire ti nijewuu kee jaha ja ki ni, a p'i fya.

³⁵ A mujuu la di foro kee jaha ja ki ni na: «Nɛ jidaan Ja wu jɛ we. Nɛ w'a wu shɔnri lɔ. Y'a wu nijoyo nuri!»

³⁶ Ba lee mujuu l'a foro wɛ, a p'i Yesu ta wu yɛ. A kalaapiire t'i cari, pu ya pu

kanagaa ki paari sipya wa shishiin mu wee tuun wu ni wε.

Yesu ya pya wa cuunɔ jina bye wemu ni ge (Macoo 17:14-18; Marika 9:14-27)

³⁷ Kee caɲa ki jimuguro, pu na tigi xɔ faaboboɲɔ ki na, a sipyiɲehemεε di she Yesu ɲuɲɔ cɪri.

³⁸ A ná wa di mujuugbɔɔ la jo sipyiire ti te ni na: «Karamɔgɔ, n'a ma ɲεeri, ɲɔ mayε na m'a na ja wu wii, we yε nigin pe wu ɲε na mu.

³⁹ Jina wa wu ɲε wu ni, wu bu wu co, taapile ni w'a ganha na xhuulo. Jina wu na wu ɲahara, fo kakaya na fɔro wu ɲɔ ni. Wee jina wu foromɔ pu ma bεn wu ni, wu nivorogo, w'a wu kanha xuuni.

⁴⁰ Nε ma kalaapiire ti ɲεeri jo pu wu kɔri, ga p'i ya já wε.»

⁴¹ A Yesu di jo: «Ee! Yee kunni ɲε sipyiku-uyo n'a daa baa fεε! Nε na gori yaha naha ni yee ni, na yee keree xu fo tuun wekε wε? Pa ni ma ja wu ni naha.»

⁴² Ba pya w'a fulo Yesu na wε, a jina wu wu shan ɲiɲε na, na wu ɲahara xuuni. Ga, a Yesu di din jina wu na, na pya wu cuunɔ, na wu kan wu to wu mu.

⁴³ A Kile wo sefεεε nigbɔɔrɔ t'i bye kakanhana sipyii pu bεeri mu.

Yesu ya wu xu wu jo sanha (Macoo 17:22-23; Marika 9:30-32)

Na Yesu kapyegee ki yaha k'a pye pu mu kakanhana, a Yesu di wu kalaapiire ti pye:

⁴⁴ «Yi niwegee shan y'i pe jomɔ pe logo: Pu na ba Sipya Ja wu le sipyii keye ni.»

⁴⁵ Ga pu bi pee jomɔ pu kɔri cε wε. Pee bi ɲmɔhɔ pu na, kɔnhɔ pu ganha bu pu kɔri cε wε. A p'i fya pu ya já wu yege pee keree na wε.

Wekε w'i ɲε ɲahagbaa fɔɔ wε? (Macoo 18:1-5; Marika 9:33-37)

⁴⁶ Nakaara ya jé kalaapiire ti te ni, na wekε wu ɲε pee bεeri wo ɲahagbaa fɔɔ wε?

⁴⁷ A Yesu di pu fungɔnyɔ cε, na nɔhɔcεεε la lɔ, na lee yerenε wuyε tãan,

⁴⁸ na pu pye: «Sipyaa sipya w'a le nɔhɔcεεε le la shi co xuuni nε wuu na ge, nε w'a co xuuni. We w'a nε co xuuni ge, nε tunvɔɔ we w'a co xuuni. We wu wa yee bεeri nifenhεfenhεnε ge, wee wu wa yee bεeri wo sipyigbɔ.»

Sipya wemu ɲε yee pen wε, yee nii wu ɲε (Marika 9:38-40)

⁴⁹ A Yesu kalaapiire Yohana di jomɔ pu lɔ na jo: «Karamɔgɔ, wèe ya ná wa ɲa, wu na jinaa kɔri na yeege sipyii ni mu mεge na. A wèe di wu ɲaha kɔn lee bye na, bani wu ɲε wèe wa wε.»

⁵⁰ A Yesu di wu pye: «Yi ganha bu wu ɲaha kɔn wε, bani sipya wemu ɲε yee pen wε, yee nii wu ɲε wii.»

Samari fiige ki kulo la shεen ya sɔɔ na Yesu kemε wε

⁵¹ Yesu bi yaa wu foro kɔɲɔ puga w'a gaanɲi fugba wu ni tuun wemu ni ge, ba wee ya tεɲε wε, a wu li yaha wuyε funɲɔ ni na fo wee bu jé Zheruzalεmu ni,

⁵² a wu tudunmɔɔ pii tun kari wuyε ɲaha na. A pee nigariwuu di jé Samari fiige ki kulo la ni, na p'i she tajege sha wà wu mu.

⁵³ Ga lee kulo li shεen ya sɔɔ wu jé pu mu wε, bani Zheruzalεmu ni wu bi gaanɲi.

⁵⁴ Ba wu kalaapiire, Yakuba ni Yohana ya lee ɲa wε, a p'i jo: «Kafɔɔ, ma la ɲε wù jo na ki yiri fugba we ni, ki tigi pa pu kyεεgi ya?»

⁵⁵ Ga, a Yesu di ɲmahana ɲeri pu shizhaa na, na din pu na xuuni.

⁵⁶ Lee kadugo na a p'i gari kulo latii ni.

Piimu p'a bi giin p'i daha Yesu feni ge (Macoo 8:19-22)

⁵⁷ Na pu yaha koo na pu na gaanɲi, a ná wa di Yesu pye: «Wù Kafɔɔ, xuu bεeri ni m'a se ge, nε na daha ma feni.»

⁵⁸ A Yesu di wu pye: «Sige puun wa ni wejeje ni, fugba shazhεεε di ɲε ni shiire ni. Ga tashɔngɔ wa Sipya Ja wu mu kemu ɲε wuyε pyaa wogo wε.»

⁵⁹ A Yesu bε di wa pye: «Taha na feni!» Ga, a wee ná wu wu pye: «Kafɔɔ, na yaha di ba fenhε na to wu le.»

⁶⁰ A Yesu di wu ɲɔ shɔ na: «Xuu pu yaha sipyixuyo ye mu yee di da pee leni, mu kunni wu she Kile wo saanra te yεε pyi.»

⁶¹ A ná watii bε di jo sanha na: «Kafɔɔ, nε na daha ma feni, ga ma di sɔɔ di fenhε zhe na puga shεen funɲɔ to.»

⁶² A Yesu di wu ɲɔ shɔ na: «Sipyaa sipya w'a niye tuugo conɲi, na gari na wii kadugo yiri ge, wee ya yaa ni Kile wo saanra te ni wε.»

10

Yesu ya kalaapiire kelee gbarashuun ni shuun tun

¹ Kee keree kii kadugo na, a Yesu di sipyii kelee gbarashuun ni shuun (72) watii be naha bulo sanha. Wu bi yaa wu she kulo-goo ni tɛyɛ yemu beeri ni ge, a wu pu tun kari shuun shuun wuyɛ naha na yee tɛyɛ yi ni.

² A wu pu pye: «Shinma nigɔnbaama w'a nɛhɛ, ga kapyebyii pu d'a cɛrɛ. Lee wuu na, yi shinma wu kafɔɔ wu nɛeri na wu kapyebyii pii be tun sanha, p'i she wu shinma wu kɔn.

³ Y'a se! N'a yi tun na kari ba dubyapiye nɛ mɛ yacoyo niɛ ni wɛ.

⁴ Yi ganha bu wari tayahaɲa lɔ wɛ, kelee kushɛyɛrɛyɛ wɛ, kelee tanhaya yatii wɛ! Yi ganha bu yere koo na di wa shishiin shaari wɛ!

⁵ «Yi bu jɛ puga beeri ni yi fɛnhɛ jo: «Najinɛ ki pye kee puga ki ni.»

⁶ Najinɛ pya wa bu da wà yi wo najinɛ ki na digi wee na, lee kaa be wɛ ki na guri ba yi mu.

⁷ Y'i diin kee puga ki ni! Pu ba lemu kaan yi mu, y'a lee li, yi da lee gbuu! Bani kapyebye ya sii yaa ni wu saraa ni. Yi ganha ba jin da mari piyɛyɛ yi ni wɛ!

⁸ «Yi bu jɛ kulo beeri ni, a p'i yi co xuuni, yalige ke pu da gan yi mu ge, yi kee li.

⁹ Yi yama fɛɛ pu cuɲɔ wà, y'i yi jo pu mu na Kile saanra t'a tɛɛɲɛ pu na.

¹⁰ Ga yi bu jɛ kulo la ni, pee di ya sɔɔ na yi co wɛ, y'i she pu tatiinyɛ yi ni, y'i jo:

¹¹ «Ali yee kulo li gbazhenhɛ ke be k'a mara wèe tɔɔyɔ yi na ge, wèe da ki pɔ pɔ yee feni. Lee be na, yi li cɛ na Kile saanra t'a tɛɛɲɛ.»

¹² N'a da yi jo yi mu, Sodɔmu kanhama keree na ba bɔrɔ lee kulo li wogoo na kiiri wu cagɔngɔ.»

Kulogoo kiimu k'a Yesu jomɔ pu she ge (Macoo 11:20-24)

¹³ A Yesu di jo sanha na: «Bɔɔngɔ ki wa yee Korazɛn shɛɛn wogo! Bɔɔngɔ ki wa yee Betisayida shɛɛn wogo! Bani kakanhaɲaa kiimu k'a pye yee ni ge, kee da bi bye Tiiri ni Sidɔn kulogoo ki ni, nime bi da pee ta pee ya daajɛɲɛ jo, na pu jurumu wu yaha

l'a mɔ, na bɔrɔyɔ le puyɛ na, na diin shɔɔnrɔ ni.

¹⁴ Lee na Tiiri ni Sidɔn wo kanhama keree na ba bɔrɔ yee wogoo ki na kiiri wu cagɔngɔ.

¹⁵ Mu do Kapɛrinɔmɔ? Go mu wa giin na mu na ba yirige fo fugba we ni ya? Ahayi dɛ! Mu da ba dirige fo Jahanɛmɛ we ni.»

¹⁶ A wu wu kalaapiire ti pye sanha na: «Wa bu yi jomɔ logo, nɛ jomɔ w'a logo. Wa bu yi she, nɛ w'a she. Wa bu nɛ she, we w'a nɛ tun ge, we w'a she.»

Tudunmɔɔ kelee gbarashuun ni shuun w'a she na pa

¹⁷ Pee tudunmɔɔ kelee gbarashuun ni shuun (72) wu fundanga wuu ya kuri pa, na jo: «Kafɔɔ, ali jinaa be ya kuu wèe mu mu mɛgɛ ki gbɔɔrɔ ni!»

¹⁸ A Yesu di pu pye: «Nɛ Shitaanni nidogo ɲa na yiri fugba we ni ba Kile-ɲinɛ nɛ wɛ.

¹⁹ Li wii, n'a se kan yi mu y'a ɲaari wɔlɔɔ ni namaa ɲuɲɔ ni, y'i wu Pɛn wu wo sefɛrɛ ti beeri tɔnhɔnɔ yi tɔɔyɔ ni, yaaga ka shishiin wa da já kakuunɔ pye yi na wɛ.

²⁰ Ga lee be na yi funyɔ ganha bu daan na jinaa ya kuu yi mu wɛ. Ga yi funyɔ yi taan, bani yi mɛyɛ wa ka fugba we ni.»

Yesu ya funɲɔ taan

(Macoo 11:25-27; 13:16-17)

²¹ Wee tuun wu ni a Yesu di ɲi fundanga na Fɛfɛrɛ Munaa li gbɔɔrɔ ni, na jo: «Na To Kile, fugba ni ɲinɛ ki Kafɔɔ, n'a baraga taha ma na, bani m'a kii keree kii ɲmɔhɔ fungɔnyɔ fɛɛ ni kalaagbɔ fɛɛ na, na ki she nɔhɔpiire na. Uun, na To Kile, bani lee l'a taan mu mu.

²² Nɛ To w'a keree ki beeri le nɛ kenɛ ni. Wa shishiin ya cɛ jɔgɔ wu nɛ Kile Ja wu wɛ, fo To Kile wu yɛ nigin. Wa shishiin be di ya cɛ jɔgɔ wu nɛ To Kile wu wɛ, fo wu Ja wu yɛ nigin, ni wu la nɛ wu To wu she sipya wemu na ge.»

²³ Lee kadugo na a Yesu di ɲmahana ɲeri wu kalaapiire ti yiri, na pee yɛ pye: «Nii kii k'a yee wo kanagaa kii ɲa ge, kee nɛ duba wogoo.

²⁴ Bani n'a da yi jo yi mu na jo lemu yee wa ɲaa ge, Kile tudunmɔɔ niɲɛhɛmɛɛ ni saannaa niɲɛhɛmɛɛ funɲɔ ya pye na lee ɲa, ga p'i ya li ɲa wɛ. Yemu yee wa nuri ge, pu

funṅɔ ya pye na yee logo, ga p'i ya yi logo we.»

Talene lemu l'a jo Samari fiige shen nizaama wu shizhaa na ge

(Marika 12:28-31)

²⁵ Caṅa ka, saliya karamɔgɔ wa ya pa yiri yere, na Yesu ṅɔ yege na: «Karamɔgɔ leke ne yaa na pye, kɔnhɔ di ṅii sicuumɔ nixhɔbaama ta we?»

²⁶ A Yesu di wu pye: «Karamɔgɔ, leke l'a ka, Kile wo saliya wu ni we? Leke mu wa galaa wà we?»

²⁷ A wee ná wu wu ṅɔ shɔ na: «Ma Kafɔɔ Kile wu taan ma mu, ma zɔ wu beeri na, ni ma munaa li beeri, ni ma fanha ki beeri, ni ma fungɔngɔ ki beeri,» na fara lee na: «Ma sipiyinii wu taan ma mu ba maye pyaa ki ne we.»*

²⁸ A Yesu di wu pye: «Ma ṅɔshɔɔrɔ t'a ṅɔ. Ta lee pyi ma na ba ṅii sicuumɔ ta.»

²⁹ Ga wee saliya karamɔgɔ we funṅɔ bye wu kanii kan wuyɛ mu, a wu Yesu yege na: «Weke di ne ne sipiyinii we?»

³⁰ A Yesu di wu ṅɔ shɔ ni talene la ni na: «Ná wa w'a yiri Zheruzalemu ni, na wu da digi Zheriko ni. A java fɛɛ di she do wu na, na wu fàya wolo, na wu yu. Na wu kpɔn fo na wu bana xuuni, na gari na wu yaha w'a ciregi.

³¹ Wee tuun wu ni a saraya ṅaha shɔnriwɔɔ wa di dorɔ lee koo li ni. Ba w'a she wee ná wu ṅa we, na waa toro.

³² Lee kadugo na a ná wa be di nɔ wee xuu wu ni, wee ne Kile-pɛɛɛɛ pugbɔhɔ ki kapyebye wa, na wu ṅa. A wee be di waa toro.

³³ Ga, a Samari fiige shen wa kushɛwo di she nɔ wu na, na wu ṅa, a wu ṅiṅaara di jé wu ni xuuni.

³⁴ A wu fulɔ wu na, na sɪnme ni duven le nɔɔyɔ yi ni, na yi pɔ. Na xhɔ na wu durogo wuyɛ pyaa kafanɔ na, na gari ni wu ni nabuun tatigiɛ xuu wa ni, na wu keree yari.

³⁵ Nimuguro ti na, a wu wari wa wolo kan xuu wu kafɔɔ wu mu, na wu pye: «Ta we ná we keree yari. Ma bu latii li wu ṅunṅɔ tãan na toro le tãan, na niguribawo na lee t'ɛɛɛɛ ma na.»

³⁶ A wu saliya karamɔgɔ wu pye: «Mu ṅii ni java fɛɛ p'a to ná wemu na ge, pii taanri we ni, weke w'a pye wu sipiyinii we?»

³⁷ A saliya karamɔgɔ wu wu ṅɔ shɔ na: «We w'a ṅunṅɔ ṅaari wu na ge.» A Yesu di wu pye: «Ma be wu she lee shi pye.»

Yesu ya kari Marite ni Mariyama yiri

³⁸ Na Yesu ni wu kalaapiire ti yaha koo na, a wu jé kulo la ni. A cee wa di wu lenɛ wu puga wee mege ne Marite;

³⁹ wu ceboroshɔ wa mege ne Mariyama. A wee di diin Kafɔɔ tɔɔyɔ tãan, na wu jomɔ nuri.

⁴⁰ Ga lee di Marite hakili wu ta w'a wuregi xuuni wu wo puga ki kapyɛɛɛ ki nehe na. A wu gari na she Yesu pye: «Kafɔɔ, ne ceboroshɔ w'a ne ye nigin yaha kapyɛɛɛ ki na, lee wa kaa mu ṅii ni-i ge? Yi jo wu mu na wu na tɛge!»

⁴¹ A Kafɔɔ di wu ṅɔ shɔ na: «Marite, Marite, mu wa maye kana, na keree niṅehɛɛɛ taga maye funṅɔ pɛn.

⁴² Ga kaa nigin ye kanɔɔ di ne. Mariyama w'a taa nizaana li shɔnri. Lee wa da ba shɔ wu na we.»

11

Nerege pyegana

(Macoo 6:9-13; 7:7-11)

¹ Caṅa ka, Yesu bi Kile neeri. Ba w'a xɔ we, a wu kalaapiire la di wu pye: «Wù Kafɔɔ, wù taanni Kile-nerege ni, ba Yohana ya wu wo kalaapiire ti taanni taannigana lemu na we.»

² A Yesu di pu pye: «Yi ba da Kile neeri y'i jo:

«Wèe To Kile, mu mege ki pye fɛɛfɛɛ, ma saanra ti pa.

³ Wù caṅa beeri wo ṅolige kan wù mu.

⁴ Wù jurumu wu yafa wù mu, bani wèe be ya wù sipiyinii wo nahama pu yafani pu mu.

Ma ganha bu wù yaha wù jé nɔwuuro ni we.»

⁵ A Yesu di pu pye sanha na: «Yee ni, jɔgɔ wu d'a bye ni nanii ni, ma bu she wu yiri ṅiṅiṅe na na wu pye: «Na nanii buuri ṅuyɔ taanri foo le na na,

* 10:27 Dutɛɛɛɛɛ 6:5; Levitike 19:18

⁶ bani ne najii wa w'a pa nime na yiri kulo la ni, yaaga di ne ne mu di gan wu mu we.»

⁷ Wee bu diin puga ki funḡo ni na wu ḡo sho na: «Ma ganha bu na kanha we. Gbura k'a shoho, ne ni na nagoo ya sinne xo. N'a da ja yiri di buuri kan ma mu we.»

⁸ A Yesu di jo: «Ayiwa, n'a da yi jo yi mu, wu bye wu ya yiri na wu kan najeege ki wuu na we, wu na yiri na wu jidaan yanmuyɔ beeri kan wu mu wu navunḡo ki wuu na.

⁹ «Ne kunni na yi jo yi mu, y'a jeeeri, yi na da daa. Y'a zhaa, yi na da jaa. Y'a gbura ki kuuni, gbura ki na da muri yi mu.

¹⁰ Bani sipyaa sipya w'a jeege pyi ge, wee na da daa. Wemu w'a zhaa ge, wee na da jaa. Wemu w'a gbura ki kuuni ge, gbura ki na da muri weefo mu.

¹¹ «Pya to weke wu wa yee ni wu ja wu fya jeeeri wu mu, wu wo kan wu ja wu mu fya wu wege ni we?»

¹² Kelee yee wa pya bu xhucere jeeeri wu mu, wufo na zo di na kan wu mu xhucere li wege ni ge?»

¹³ Wee tuun wu ni, yee piimu p'a kolo ge, yee bi yasaaya kangana ce mu yi nagoo pu mu. Ayiwa, ta yee fugba To wu da ba Feeere Munaa li kan fo xuuni li jeeerivee pu mu we?»

Yesu wo fanha ki ya ta yiri Shitaanni yiri we
(Macoo 12:22-30; Marika 3:20-27)

¹⁴ Yesu bi jina bobo wa kori yeege na wa ni. Jina wu na foro xo, a wee na wu ja na yu. A lee di bye kakanhana sipyiire ti beeri mu.

¹⁵ Ga, a pii di jo pu ni na: «Jinaa ḡunḡofo Belizebuli fanha ni w'a jinaa pu kori.»

¹⁶ Piitiilee be funḡo bye p'i wu taanna wii. A pee di naha sheshere kakanhana la jeeeri wu mu na yiri fugba we ni.

¹⁷ Ga, a Yesu di pu fungonyo ce na jo: «Saanra beeri t'a yiri tiye kaa na ge, tee na gyeege. Puga beeri, ki sipyii bu yiri puye kaa na, kee na gyeege.

¹⁸ Shitaanni be bu yiri wuye kaa na, wu saanra ti na bye dii kyeege baa we? Bani yee ya jo na Belizebuli gboro ni ne jinaa kori na yeege sipyii ni.

¹⁹ Ne bi jinaa kori na yeege sipyii ni Belizebuli gboro ni, yee wo nagoo p'i wa pu

kori jogo gboro ni we? Peeye pyaa na ba kiiri kon yee na.

²⁰ Ga ne bu da ne na jinaa pu kori Kile wo sefeere ti baraga ni, lee w'a li shere na Kile saanra t'a no yee na.

²¹ «Fanhanehene fo wemu ne ni kashen yanmuyɔ nijeye ni ge, wee ba wu puga kasege pyi; sipya wa shishiin da ja wee keje yanmuyɔ lo we.

²² Ga na wemu fanha k'a jehere wu wogo na ge, wee ba ba se ta wu na, wu bi daa yagboyo yemu na ge, wu na yee beeri sho wu na, na wu keje yanmuyɔ yi beeri xuun, na yi taa taa wu kaafere na.

²³ Wemu ne ne nii we, wee ne ne pen. Wemu ya ne teri na yaanja pyi we, wee ne kakabye.»

Jina na kuri je sipya ni
(Macoo 12:43-45)

²⁴ «Jina bu foro sipya ni tuun wemu ni, teye yemu y'a waha waha ge, w'a ganha na naari yee ni na tanḡo shaa. Wu bye wu ya kee ta we, w'a jo wuye funḡo ni na: «Na puga kemu ni ne foro ge, n'a da guri da se kee ni.»

²⁵ W'a guri kari, na she kee puga ki ta p'a ki po feere, na ki keme xuuni.

²⁶ Wee tuun wu ni w'a gari, na she ba ni jinaa gbarashuun watii ni, piimu ya kolo wuye pyaa ki na ge. Wu ni pee na ba je kee puga ki ni, na diin wa. Lee funḡo ni wee sipya we wo taxo na ba golo na toro taashiine li be taan.»

Jogo ye pu ne duba nagoo pu we?

²⁷ Na Yesu yaha pee jomɔ pu na, a ce wa di mujuugbo wa, na wu yaha sipyiire ti niye ni na: «Cee we w'a yere mu yacere na, na jire kan mu mu ge, wee ne duba pya.»

²⁸ A Yesu di jo: «Uun, ga piimu p'a Kile jomɔ pu nuri na pu koro naari ge, pee pu ne duba nagoo puye pyaa!»

Sipyiire t'a naha sheshere kakanhana shaa
(Macoo 12:38-42)

²⁹ Na sipyiire ti yaha t'a Yesu maha fo na wu conri, a wu jomɔ no kon na: «Ninaa sipyii p'a kolo. P'a naha sheshere kakanhana la shaa, ga la shishiin da zhere pu na we, fo Kile tudunmo Zhonasi wuu le.

30 Zhonasi ya pye nahā sheshēere na she Ninive shēen na shegana lemu na ge, mu Sipyā Ja bē na ba bye nahā sheshēere na she nijāa sipyii na.

31 Kiiri wu cagōngō, Seba fiige ki Saanzhō* wu na ba yiri wu nijāa sipyii pu jaagi. Bani wee ya pa na yiri jinje ki tehene na, kōnhō wu ba saannāa Solomani wo fungōngō fēere jomō pu logo. Wa di wa nahā wemu w'a pēle Solomani na ge!

32 Kiiri wu cagōngō, Ninive shēen na ba yiri na nijāa sipyii jaagi, bani Ninive shēen ya yere pu jurumu wu na Zhonasi wo Kile jomō yere li funjō ni. Wa di wa nahā wemu w'a pēle Zhonasi na ge!

*Sipyā jii ki jē wu ceepuuro sokinna
(Macoo 5:15; 6:22-23)*

33 «Wa shishiin ya sokinna leni wu wu ηmōhō, kelee wu yaaga shigile wu junjō ni wē. Ga yaaga junjō ni wu da wu taha, kōnhō puga ki jevēē da wu kpēenge jaa.

34 Sipyā jii ki jē wu ceepuuro sokinna. Ma jii ki bu jō, ma ceepuuro ti bēeri ti wa kpēenge ni, ga ma jii ki bu bye ki ya jō wē, ma ceepuuro ti bēeri ti wa piige ni.

35 Ta maye kaseri, kōnhō ma funjō kpēenge ki ganha bye nibiige wē.

36 Lee na, ma ceepuuro ti bēeri bu bye kpēenge ni, piige bu bye k'i jē ti xuu wa shishiin ni wē, ti bēeri na kpēenge yeege, ma na jo ba sokinna ya kpēenge yeege yeege-gana lemu na wē.»

*Yesu ya pu kaala ni Yawutuu nahagbaa
fēe pu kaa ni
(Macoo 23:1-36; Marika 12:38-40)*

37 Na Yesu yaha pee jomō pu na, a Farizhen wa di wu jēeri na wu she cana yalige li wee puga. A Yesu di jé puga ki ni, na diin na li.

38 Ba wee ya Yesu ja wu na li wu keye jebaa wē, a lee di wu fo.

39 Ga, a Kafō di wu pye: «Yee Farizhen kunni wa cēegbuugoo ni golēye kaduyo jii na fiinni, na ta yee funjō d'a jii nagaara keree ni kuumō tuugo bēeri na.

40 Fungōnyō baa fēe! Kile wemu w'a yanmuyō yi kaduyo yāa ge, ta wee bē w'a yi funjō yi bē yāa wē?

41 Ga yi golēye yi funjō yasaaya yi kan la baa fēe mu, lee na yi bēeri na bye fēfēe yi mu.

42 «Bōōngō ki wa yee wogo Farizhen, bani yee wa nanayi, ni shiga yanmuyō ni loyō yanmuyō yi saya bēeri jagi wo. Ga y'i da gbara yi taan ni Kile ni, y'i da tiimē keree pyi wē. Yee bi yaa na kii kagbōhō kii pyi, na te nibiire te fara kee na.

43 «Bōōngō ki wa yee wogo Farizhen, bani yee wo jidaan wu jē Kile-pēenje piyēye yi wo nahagbaa tatiinye, ni sipyii p'a yi shaari pinnerē kpēenyē na.

44 Bōōngō ki wa yee wogo, bani yee ya foro faya fēni yemu y'a ηmōhō ge. Sipyii wa jaari yi na na ta pu ya yi cē wē.»

45 A saliya karamōgō wa di wu pye: «Karamōgō, ba mu wa pe jomō pe yu wē, wēē bē mu wa fanri.»

46 A Yesu di wu jō shō na: «Bōōngō ki wa yee saliya karamōgōlō pu bē wogo, bani tuguro temu lōmō p'a pēn ge, tee yee wa dēri sipyii juyō ni, y'i da zōō yi pu tēge ni yi kabee bē ni wē.

47 «Bōōngō ki wa yee wogo, bani yee wa Kile tudunmōō pu faya yi yari na jōgi, na ta yee sefēlēē d'a pu gbo.

48 Lee wa li shēē na yee wa sōō yi sefēlēē pu kapyēge ki na, bani pee p'a Kile tudunmōō pu gbo, a yee kunni di pu faya yāa.

49 Lee wuu na Kile ya jo wu fungōngō fēere ti ni na: «Nē na ba Kile tudunmōō ni tudunmōō tun pu mu. Pu na ba pii gbo, na daha pii fēni na gana.»

50 Lee na ba bye, kōnhō Kile tudunmōō piimu wo shishan p'a wo fo kōnjō ki jō kōnduun wu ni ge, pee bēeri foo di ba yege nijāa sipyii na.

51 Na jō kōn Abēli wo shishan pu na, fo na pa nō Zakari wo shishan pu na, wee wemu p'a gbo saraya yi tawologo ke, ni Kile-pēenje pugbōhō ki tē wu ni ge. Uun, n'a da yi jo yi mu, pee shishan pu bēeri foo na ba yege nijāa sipyii na.

52 «Bōōngō ki wa yee wogo saliya karamōgōlō, bani yee ya Kile saanra ti cēmē pu kenikaan li wolo, yiyē pyaa ya jé wē. Piimu p'a giin p'i jé ti ni ge, a yee di pee bē nahā kōn.»

* 11:31 1 Saannāa 10:1-10

⁵³ Ba Yesu ya yiri wee xuu wu ni wε, a saliya karamogoloo ni Farizheen p'i no kon, na wu kana, na wu no yegee yegegana beeri na.

⁵⁴ Pu bi wu kaseri, konho p'i wu too go talenje ta ni wuyε pyaa no kafila ni.

12

Yesu ya kasεεge da jo shuun shuun juuro keree na

(Macoo 10:26-27)

¹ Wee tuun wu ni sipyiire ti bi tiyε pinne, pu bi sii nehe fo na doro. A p'i jonri, fo na duri puyε too go na. A Yesu di fenhe jomo no kon ni wu wo kalaapiire ti ni na: «Y'a yiye kaseri Farizheen wo buuri shizhenhere ti na! Tee ne pu shuun shuun juuro te.

² Yaaga ka shishiin niymohono wa kemu da ba foro kpeenge na wε. Kanmohono la shishiin wa lemu da ba je wε.

³ Lee wuu na y'a yemu beeri jo nibiige ni ge, yee na ba logo kpeenge na. Y'a yemu beeri jo sipyii mu kalohoro ni maaya ni ge, pu na ba yee caaga kataya na.»

Wemu na p'a yaa na fyagi ge

(Macoo 10:28-31)

⁴ «Na naniineε, n'a da yi jo yi mu, piimu na ja sipya gbo, na ta p'i da ja latii pye lee kadugo na-ε ge, yi ganha ba fyagi pee na wε.

⁵ Lemu na y'a yaa na fyagi ge, n'a da lee she yi na. Se wa Kile wemu ni na sipya munaa wolo, na xho na li wa Jahaneme ni ge, y'a fyagi wee na. Uun, n'a da yi jo yi mu, y'a fyagi wee na.

⁶ Ta conriloo kaguro be p'a bereε wari pyaa shuun wε? Lee be na, ali wee wa nigin be, Kile funno ya wuu wu na wε.

⁷ Yee kunni Kile ya ali yee nuzhiire teye pyaa beeri no ce. Yi ganha ba fyagi wε; y'a ye conriloo niyehemeε na!

Na soo Yesu na, kelee na she wu ni

(Macoo 10:32-33; 12:32; 10:19-20)

⁸ «N'a da yi jo yi mu, sipyaa sipya w'a yere li na sipyii naha taan na ne wo wee ne ge, Sipya Ja wu be na ba yere li na Kile wo melekee pu naha taan na weefoo ne wee wo.

⁹ Ga wemu bu foro ne kaa taan sipyii naha taan, Sipya Ja wu be na ba foro weefoo kaa taan Kile wo melekee pu naha taan.

¹⁰ Sipyaa sipya w'a joguumo jo wa Sipya Ja na ge, lee na yafa wufoo mu. Ga wemu bu Fefere Munaa li mege kyεegi, weefoo da lee wo yafa ta wε.

¹¹ «Sipyii ba se na kiiri kon yi na Kile-pene piyeye yi ni, ni kiirikoon, ni fanhafee naha taan, yi noshoro ni yi nijoyo ganha bu da bye yi mu funzhaga wε.

¹² Bani jomo pemu y'a yaa na jo ge, Fefere Munaa na ba yi kalaa pu ni taapile ni.»

Talene lemu l'a jo naafuufoo fungangoo baafoo keree na ge

¹³ A na wa di diin sipyiire ti te ni na Yesu pye: «Karamogo, yi jo na ceborona wu mu na wu wu cen wu loolo wu na!»

¹⁴ Ga, a Yesu di wu no sho na: «Na nanii, jogo w'a ne teje na pye yee kiiri konoo, kelee yi cen loolovoo wε?»

¹⁵ Lee kadugo na a wu yi jo pu beeri mu na: «Y'a yiye kaseri negboo keree na, bani sipya naafuu nehe nehe nehegana beeri na, wu niifereε ya foro wee ni wε.»

¹⁶ Wee tuun wu ni a wu le talene le jo pu mu na: «Faa ya taan na naafuufoo wa na xuuni.

¹⁷ A wu wu funno sha na: «Lekε ne da bye wε, bani na shinma wu beeri tayahana wa wε?»

¹⁸ A wu jo: «Li wii, le n'a da bye. N'a da na kongoo ki ja di kiitiigeε yereje, di kee pele nizhiigeε ki na, di ba na shinma ni na keje yanmuyo beeri pinne le kee funno ni.

¹⁹ Lee kadugo na, di naye pye jo yanmuyo niyeheye y'a gbegele yaha ne mu yee niyehene naha na, n'a da naye nmo di da li, di da gbuu, di da kaleneε pyi.»

²⁰ Ga, a Kile di wu pye: «Mu nahanaha we! Nijaa piige ke ni mu munaa da zho mu na. Wee tuun wu ni, yanmuyo ye m'a pinne ge, yee ma bye jogo woyo wε?»

²¹ Ayiwa, lee funno ni a Yesu di jo: «Sipyaa sipya w'a naafuu pinneε wuyε nigin wuu na ge, na ta wu ne naafuufoo Kile kabanana-ε ge, mumε weefoo ne.»

Yi Kile pye yi tana

(Macoo 6:25-34)

²² Wee tuun wu ni a Yesu di wu kalaapiire ti pye: «Lee wuu na n'a da yi jo yi mu, yi ganha ba yi funyo shaa ni yi noshaga ni na

ɲaha y'a da li wɛ. Yi ganha ba yi funyɔ shaa ni yi cɛrɛ fàya ni, na ɲaha y'a da leni wɛ.

²³ Bani sipya munaa ya ye yalige na, wu ceepuuro bɛ d'a ye cɛrɛ fàya na.

²⁴ Yi shazhɛɛyɛ kanraya ye wii. Yi wa yemɛ nuri wɛ, y'i wa shinma kɔɔn wɛ. Yanmuyɔ tayahaɲa kelee kpɔɔn wa yi mu wɛ, lee bɛ na, Kile di yi ɲɔ shaa. Ta yee ya ye shazhɛɛyɛ na na kanha wɛ?

²⁵ Jɔgɔ wu wa yee ni, wemu na já ali jɛɛɛ bɛ fara wuyɛ pyaa shi wu na ni funzhaga ni wɛ?

²⁶ Lee wuu na, yee bye yee da já lee kapire le pye wɛ, ɲaha na yee di yi funyɔ shaa ni keree kisaɲaa ni wɛ?

²⁷ «Yi yaweye yi fyɛngana li wii, y'a fyɛnɛ nizaara temu pyi ge! Yi wa kapyɛnɛ pyi wɛ, y'i wa fàya shin wɛ! Ga n'a da yi jo yi mu, ali saannaa Solomani ni wu naafuu wu bɛɛri ni, wu fàɲa ka ya ke yawege ke ka fyɛnɛ nigin bɛ xɔ saana ni wɛ.

²⁸ Nà ke ki wa sige ki ni niɲaa, na ta na di da ba kee sòrogo ɲiga na ge. Ni Kile ya kee nɔhɔ tɔni lee tɔgana li na, go wu na ba yee nɔhɔ tɔ xuuni na ye kee na dɛ! Yee n'a daa w'a cɛrɛ dɛ!

²⁹ Yi na ba kemu li na kemu gba ge, yi ganha ba yi funyɔ shaa ni yee zha ni wɛ! Yi ganha ba yiyɛ kaala yee da na wɛ!

³⁰ Kile cɛbaalaa p'a ye yanmuyɔ ye bɛɛri shaa, ga yee To Kile w'a li cɛ na yee bɛ mago wa yee na.

³¹ Yee kunni p'a Kile wo saanra te shaa. Lee kadugo na Kile na ye yanmuyɔ ye kan yi mu, na la taha yi na.»

Fugba naafuu keree

(Macoo 6:19-21)

³² Lee kadugo na a Yesu di wu kalaapiire ti pye sanha: «Yi ganha bu da vya wɛ, yee piimu pu ɲɛ ba yatɔɔgbara ɲɛ-ɛ ge, bani l'a taan yee To Kile ni na wu saanra ti kan yee mu.

³³ Yi yi keɲɛ yanmuyɔ pɛrɛ kan la baa fɛɛ mu. Yi wari tayahaya nilebaaya yàa yiyɛ mu, y'i naafuu nixhɔbaama pinne fugba wu ni, nagaa wa wà wɛ, fyɛnɛ da já wu kyɛɛgi wɛ.

³⁴ Bani xuu wemu ni ma naafuu wa ge, wà ma zɔ wu bɛ funzhaga wa.»

Kapyebyii pii p'a kori ɲi na ge

³⁵ «Yi yiyɛ pɔ xuuni ni kirimɛhɛɛ ni labye wu feni, y'i yi sokinnaa pu ɲi yaha.

³⁶ Yi bye ma na giin kapyebyii piimu p'a pu ɲuɲɔfɔɔ sige ge, wu ba ma na yiri cekaanra tɛgɛ ni tuun wemu ni, kɔnhɔ wu bu ba kuɲɔɔ li kuu, p'i kuɲɔɔ li mugi wu mu tɔvuyo na.

³⁷ ɲuɲɔfɔɔ wu ba kapyebyii piimu ta pu na wu ɲaha wii, pee ɲɛ duba nagoo. Can na n'a da yi jo yi mu, wu na ba wuyɛ pɔ xuuni ni kirige ni wu pee teɲɛ yalige ki ɲuɲɔ ni, wu yalige ki taa taa pu na.

³⁸ Wu ba ba ɲiɲiɲɛ kelee ɲimuguyɔ na, na ba pu ta ɲi na, pee ɲɛ duba nagoo.

³⁹ Yi li cɛ na puga fɔɔ da ba li cɛ na we lɛɛri we na nagaa da ba ba nibiige ni, wu da ga gbara nagaa wu jé wu puga wɛ.

⁴⁰ Yi bɛ pu gbegele yaha, bani yee ya Sipya Ja wu sonji tuun wemu ni wɛ, wee tuun weyɛ pyaa ni wu da ba.»

N'a daa kapyebye ni kapyebye niguumo keree

(Macoo 24:45-51)

⁴¹ A Pyɛɛri di wu pye: «Kafɔɔ, wèe ye wuu na m'a le talenɛ le yu laa, ta sipyiire ti bɛɛri wuu na?»

⁴² A Kafɔɔ di jo: «Kanahashɔɔnrimɔ ɲɔmɛɛ fɔɔ fungɔngɔ fɔɔ wemu wo kafɔɔ w'i da ba wu teɲɛ wu kapyebyii pusamaa ɲuɲɔ ni, na wu pye na w'a pu ɲɔlige keree ɲaha wo ki tuun ni ge, wee ɲɛ jɔgɔ wɛ?»

⁴³ Wee kapyebye wu kafɔɔ wu ba ba, na ba wu ta wu na li pyi li pyegana na, wee ɲɛ duba pya.

⁴⁴ Can na n'a da yi jo yi mu, wee kapyebye wu kafɔɔ wu na ba wu teɲɛ wu keɲɛ yanmuyɔ yi bɛɛri ɲuɲɔ ni.

⁴⁵ Ga wee kapyebye wu bu li yaha wuyɛ funɲɔ ni na wee kafɔɔ w'a da zhe mɔ wu da ba wɛ. W'a ɲɔ kɔn na wu kapyebyeɲii namaa ni cèe pu sani, na li, na gbuu, na wuyɛ ɲini sinmɛ na.

⁴⁶ Ayiwa, caɲa kemu ni tuun wemu wu ɲɛ kapyebye wu ya wu kafɔɔ wu sonji-i ge, kee caɲa ke ni wee tuun we ni wu da ba. Wu na ba wee kapyebye we kɔri, na wu taa pinne ni Kile cɛbaalaa wuu ni.

⁴⁷ «Kapyebye we w'a wu ɲuɲɔfɔɔ ɲidaan cɛ ge, wu bye wu ya gbegemɛ pye, na

kapyeɲɛɛ pye na be ni wu nidaan wu ni wɛ, wee wo kpɔɔnrɔ ti fanha na beɛ.

⁴⁸ Ga kapyebye wemu ya wu ɲuɲɔfɔɔ nidaan cɛ wɛ, wu bu keree kii pye kiimu k'a wu kakpɔɔn xɔ ge, wee wo kpɔɔnrɔ ti fanha na jɛrɛ. Nijehɛɲɛɛ ya kan wemu mu ge, nijehɛɲɛɛ na ba zha wee mu. Nijehɛɲɛɛ kaa ya le sipya wemu keɲɛ ni ge, pu na ba wee yege sanha nijehɛɲɛɛ na.»

*Waagi we wu da já bye Yesu wuu na ge
(Macoo 10:34-36)*

⁴⁹ «Na nɛ pa wá ɲiɲɛ ki na. Nime da ba ki ta ki na ɲi na xɔ, lee bi da daan nɛ ni!

⁵⁰ Kanhama nigbɔ pa wa wà, nɛ yaa na jé pee ni. Ga na funjɔnrɔgɔ wo w'a pee sigee.

⁵¹ Yee wa giin na ɲaɲiɲɛ ni nɛ pa koɲɔ na ya? Ahayi dɛ, n'a da yi jo yi mu, fo waagi.

⁵² Fo nime sipyii kaguro na ba bye puga nigin ni, pu na ba daa. Sipyii taanri na ba yiri sipyii shuun feni; shuun wu be na ba yiri taanri wu feni.

⁵³ To na ba yiri wu ja feni, ja be na ba yiri wu to feni. Nu na ba yiri wu poro fuceere feni, poro fuceere be na ba yiri li nu feni. Yashɔ na ba yiri wu ja shɔ feni, ja shɔ be na ba yiri wu yashɔ feni.»

*Tɛɛgɛɛ keree cɛgana
(Macoo 16:2-3)*

⁵⁴ A Yesu di yi jo sipyiiire ti mu sanha na: «Yee bu Kile wu ɲa w'a wɔ suumɔ lɔhɔ ki ɲuɲɔ na camutomɔ yiri tuun wemu ni, taapile ni yee na jo na zanha ki da do, li shiin na bye mu.

⁵⁵ Kafɛɛgɛ bu foro Kile-parama yiri, yee na jo na kafugo ki da ba bye, li shiin na bye mu.

⁵⁶ Shuun shuun joveɛ! Yee wa fugba we ni ɲiɲɛ ke keree cɛ na shɔɔnri kiyɛ ni, ɲaha d'a li pye yee ya we tuun we keree cɛ na shɔɔnri-i wɛ?

*Be wo gbegeme keree
(Macoo 5:25-26)*

⁵⁷ «Naha k'a li pye yee ya ta kodiine cɛ shɔɔnri yiyɛ ni-i wɛ?

⁵⁸ Na ma ni ma kiiri kɔɲii wu yaha, yi na se kiiri wu takɔngɔ ki ni, la le y'i be yi na ma ni wu ni na yi yaha koo li na, lee be wɛ, wu na zhe ni ma ni kiiri kɔɲvɔɔ wu mu, wee na ma kan gɛdii pu mu p'a le kaso ni.

⁵⁹ N'a da yi jo ma mu, ma bu jé wee kaso wu ni, ma da ga foro wà ni wari pile nigin be foo ni wɛ.»

13

Na daburajɛ jo jurumu na, kelee na kyɛɛgi

¹ Wee tuun wu ni Pilate bi Galile shɛɛn pii gbo na pu yaha saraga yatɔɔgbuu li na, na pee wo shishan ni saraga yatɔɔyɔ yi shishan wuregi puyɛ ni. A sipyii pii di shee wee kafila wu jo Yesu mu.

² A Yesu di pu pye: «Yee w'a giin na pii Galile shɛɛn pii wa jurumupyii na toro Galile shɛɛn pusamaa beɛri taan, na lee wuu na p'a pu gbo le gbogana le na gɛ?

³ N'a da yi jo yi mu jo ahayi dɛ. Ga yee bye yee y'a daburajɛ jo yi jurumu wu na wɛ, yee beɛri na ba gyɛɛgi mu.

⁴ Silowɛ zangaso-tɔɔngɔ k'a to sipyii ke ni gbarataanri (18) wemu ɲuɲɔ ni na gbo ge, yee wa giin na pee bye jurumupyii na toro Zheruzalɛmu shɛɛn pusamaa taan ya?

⁵ N'a da yi jo yi mu jo ahayi dɛ. Ga yee bye yee ya daburajɛ jo yi jurumu wu na wɛ, yee beɛri na ba gyɛɛgi mu.»

*Talɛ lemu l'a jo nitoodige nagoo pye-
baaga ki shizhaa na ge*

⁶ Lee kadugo na a Yesu di le talɛ le jo na: «Nitoodige ka bi nɔri ná wa ɛrɛzɛn tɛgɛ ni. A wu ganha na se na nitoroɲɔ shaa ki na, ga wu da ga nitoroɲɔ ta ki na wɛ.

⁷ Wee tuun wu ni a wu yi jo wu kapyebye wu mu na: «Nɛ yee taanri wuu li wa le na pya shaa ke nitoodige ke na nɛ da wu ta wɛ. Ki kɔn! Naha na k'i wa ɲiɲɛ ki na tawaga ni wɛ?»

⁸ Ga, a kapyebye wu wu ɲɔ shɔ na: «Na ɲuɲɔfɔɔ, ki yaha k'i yee pye sanha. Di wege tugi daga ki maha di kaafugo le ki ni.

⁹ La wa la ni ki na nagoo pye yee la, lee na bɔrɔ. Ga ki bye k'i ya nagoo pye wɛ, m'a ki kɔn.»

Yesu ya cee wa cuuɲɔ cadɛngɛ ka ni

¹⁰ Cadɛngɛ ka ni, Yesu bi sipyii kalaa Kile-peɲɲɛ puga ka ni.

¹¹ Lee di cee wa be ta wà, jinaa yama bye wu ni fo yee ke ni gbarataanri (18). Pee bi wu kuri; wu bi já yiri tii wɛ.

12 Ba Yesu ya wu ja we, na wu yiri na wu pye: «Cee we, m'a shò ma yama pu na nɔnaa.»

13 A Yesu di wu keye taha wu na. Taapile ni, a wu yiri tii, na Kile pɛɛ.

14 Ga, a Kile-pɛɛɛɛ puga ki nɔnɔfɔɔ wu luu di yiri, bani Yesu ya yama fɔɔ wa cuɔnɔ cadɛɛngɛ ni. A wu sipyii pu pye: «Cabyaa gbaara wu jɛ wà kapyɛɛɛ ya yaa na byi kiimu funɔɔ ni ge. Y'a ma yee caya yi na, kɔnhɔ y'i juunɔ. Yi ganha ba ma cadɛɛnyɛ ni wɛ.»

15 A Kafɔɔ di wu pye: «Yee shuun shuun jovɛɛ piiri! Ta yee bɛɛri nigin nigin ya yi niiyɛ, kelee yi kafaya sanhana cadɛɛnyɛ ni, na se na yi kaan yi na gbuu wɛ?»

16 We cee we wu jɛ Ibirayima wo pya wa ge, wu nibɔgɔ di jɛ Shitaanni mu fo yee ke ni gbarataanri (18) ge, ta tee pɔɔrɔ te ya yaa na sanha wu na cadɛɛngɛ ni wɛ?»

17 Tuun wemu ni Yesu ya yee jo ge, a wu pɛɛn pu bɛɛri di zhiige, ga, a sipyii pu bɛɛri di fundanga ta wu kagbɔhɔɔ ki bɛɛri bye wuu na.

Yesu ya talenɛ la jo mutaridi pile shizhaa na

(Macoo 13:31-32; Marika 4:30-32)

18 Ayiwa a Yesu di pu pye: «Kile saanra ti ni jaha k'a foro yiye feni wɛ? Ni jaha ni n'a da ti taanna wɛ?»

19 T'a foro mutaridi pile feni. A ná wa di li lɔ nugi wu tɛgɛ ni. A l'i bɛɛɛ, na bye tigbɔhɔ. A shazhɛɛɛ di ba ti shiire tagi ki geye na.»

Yesu ya talenɛ la jo buuri shizhenhɛɛ shizhaa na

(Macoo 13:33)

20 Yesu ya jo sanha na: «Ni jaha ni n'a da Kile wo saanra te taanna sanha wɛ?»

21 Ti jɛ ba buuri shizhenhɛɛ jɛ wɛ. Cee wa ya tee le wu farani myɛ kiloo keɛɛ shuun ni kaguro (25) ni na tɔnhɔ, a wu bɛɛri di yiri.»

Kuɔɔjii nifenhɛfɛnhɛɛ keree

(Macoo 7:13-14, 21-23)

22 Yesu bi kugbɔhɔɔ ni kupiire jaari. W'a bi gaanjɛ Zheruzalɛmu ni, wu nigariwo bi sipyii kalaa.

23 A wa di wu pye: «Kafɔɔ, sipyii pii pu da ba shɔ ge, pee ya cɛɛɛ ya?» A Yesu di pu bɛɛri pye:

24 «Yi la le y'i jé kuɔɔ nifenhɛfɛnhɛɛ li ni. Bani n'a da yi jo yi mu, sipyii nɛhɛmɛɛ na ba jegana shaa p'i jé, ga pu da já wɛ.»

25 Kaanɔ ki fɔɔ wu ba yiri, na kuɔɔ li shɔhɔ tuun wemu ni, na yee yaha kadaan li na, yee na ba jɔ kɔn na yeree kuɔɔ li jɔ na, na li kuuni na yu: «Kafɔɔ, gbura ki mugi wù mu!» Wu na ba yee jɔ shɔ na: «Nɛ yee tayirige cɛ wɛ.»

26 Wee tuun wu ni yi na ba jɔ kɔn na wu pyi na: «Wèe ya li, na gba ma jii na, m'a wèe kalaa wèe kulogoo ki kakuutoroyo yi ni.»

27 Wee na ba yee jɔ shɔ na: «Nɛ yee tayirige cɛ wɛ, yi toro laha na tãan, yee kakuubyii bɛɛri!»

28 Wee xuu wu ni yi ba Ibirayima, ni Ishaaga, ni Yakuba, ni Kile tudunmɔɔ pu bɛɛri ja Kile wo saanra te ni tuun wemu ni, yi na da mɛhɛɛ suu wà, na ganhaa kuri. Bani p'a yee wá kpɛɛngɛ ki na.

29 Sipyii pii na ba na yiri Kile-nɔhɔ, ni camutomɔ, ni Kile-parama kabaya shuun wu na, na diin na li Kile wo saanra ti ni.

30 Wee tuun wu ni, kadugo yiri wuu pii na ba bye nahagbaa wuu. Nahagbaa wuu pii na bye kadugo yiri wuu.»

Yesu ya jo Zheruzalɛmu keree na

(Macoo 23:37-39)

31 Wee tuun wuyɛ pyaa ni a Farizhɛɛn p'i fulo Yesu na na wu pye: «Yiri laha naha, bani Herɔdi funɔɔ wa wu ma gbo.»

32 A Yesu di pu jɔ shɔ na: «We nanmahara fɔɔ we kanna sige pɔnɔ ki, yi shɛ yi jo wu mu na: «Nɔnaa ni jiga n'a da jinaa kɔri yeege sipyii ni, di yama fɛɛ cuunɔ. Cana taanri wogo ki na nɛ na xhɔ lee ni.»

33 Ga li waha l'i waha nɛ yaa na pye koo li na, nɔnaa, ni jiga, ni jigabudoro, bani li ya ta saha Kile tudunmɔ wu gbo xuu watii ni ni Zheruzalɛmu ni bɛ wɛ!

34 «Zheruzalɛmu, Zheruzalɛmu, mu wemu w'a Kile tudunmɔɔ pu xuli ge, piimu p'a dumni ma mu ge, na kagereye taga na pee bɛ waa na xhuli ge, nɛ funɔɔ ya pye tɛgɛɛɛ niɛhɛɛɛ ni di ma nagoo pu pinne, ba xhuu ya wu nagoo pinne mɛ wu kapaɔa nɔhɔ ni wɛ. Ga yee di ya ta sɔɔ lee na wɛ.»

35 Ayiwa yi puga ki na ba yaha wà nime fɛɛfɛɛ, ki niwaga. N'a da yi jo yi mu, na co nime na, y'a da na ja nige wɛ, fo yi ba shɛ yu

tuun wemu ni na: «Wemu w'a ma me Kafoo mege na ge, wee ne duba pya.»

14

Yesu ya tinme gban foo wa cuunoo cadenge ni

¹ Cadenge ka na, Yesu ya kari Farizheen pu wo sipyigbo wa puga, na li wa. Farizheen piimu pu bye wa ge, pee bi wu kasei.

² Na wa bye wa tinme gban na ne wu na.

³ A Yesu di jomoo pu lo, na saliya karamogoloo ni Farizheen pu yege na: «Na saha ni saliya wu ni, l'a saha na yama foo cuunoo cadenge ni laa, kelee li ya saha we?»

⁴ Ga, a p'i cari puye na, wa ya jo we. Wee tuun wu ni, a Yesu di wee yama foo we lo, na wu cuunoo, na wu yaha kari.

⁵ Lee kadugo na a wu pu pye: «Yee wa ja, kelee wu niine na to keene ni, ta yee da zhe wu wolo tovuyo na we, ali ki pye cadenge ki be we?»

⁶ Pee ya ja wu no sho we.

Tatiincene naha bulogana

⁷ Sipyii piimu p'a yiri yalige na ge, Yesu ya talene jo pu mu, bani w'a li seeri na pu ma nahagbaa tatiinye yi naha buloo. A wu pu pye:

⁸ «Wa bu ma yiri cekaanra yaligee na, ma ganha da zhe diin nahagbaa tateenge ni we. Ma ya li ce ni wemu tayerege k'a pele ma wogo na ge, ni wee be ya yiri we.

⁹ Wemu w'a yi beshuun yiri ge, wee ba ma pye ma tateenge ki kan we na we mu, wee tuun wu ni ma shiige wo na zhe diin kadugo yiri tateenge ka ni.

¹⁰ Ga ba ma yiri we, she diin kadugo yiri tateenge ni, konho ma yirivoo wu ba ba, wu ma pye: «Na nani, she diin nahagbaa tateenge ki ni.» Wee tuun wu ni ma na peene ta ma liii pu nii na.

¹¹ Bani sipyaa sipya w'a wuye durogo ge, wee na ba dirige. Sipyaa sipya w'a wuye tirige ge, wee na ba durogo.»

¹² Wemu w'a Yesu yiri yalige ki na ge, a wu wee be pye: «Ma bu yalijehene pye cana ni kelee piige ni, ma ganha da ma najiine yiri, kelee ma nu sii, kelee ma cebooloo, kelee ma tiinjii naafuu fee we.

Pee be na ba ja ma yiri yalige na ma wo yire li footoo.

¹³ Ga ma bu yaliye pye, m'a la baa fee, ni taafee, ni faannaa, ni fyenne yiri.

¹⁴ Ma na duba ta, bani pee wa da ja ma yiri li footoo na we. Ma na ba lee footoo ta sipyitiime pu nixhuyo yi canene.»

Cekaanra ligbaho ki wo talene le (Macao 22:1-10)

¹⁵ Ba yalilime wa ya pee jomoo pu logo we, na jo: «Wemu wu da ba li Kile wo saanra te ni ge, wee ne duba pya.»

¹⁶ A Yesu di wu pye: «Na wa bi yaliye pye piige yalige, na sipyijeheme yiri.

¹⁷ Ba yaliye yi liduun ya no we, p'a sipyii piimu yiri cekaanra ti ni ge, a wu wu kapyebye wu tun na wu pee pye: «Yi pa, bani yanmuyoo yi beeri ya keme xo.»

¹⁸ Ga, a pu beeri nigin nigin di ganha na fenri na foro yire li taan, na yu na wu kafari pee mu. A nizhiime wu wu pye: «Tee ka ne sho, ne yaa na she kee wii. N'a ma beeri, le yafa na mu.»

¹⁹ A wa be di wu pye: «Nupheee ke ne sho, n'a da zhe kee taanna. N'a ma beeri, le yafa na mu.»

²⁰ A wa be di wu pye: «Nime ne cee leje, lee l'a li pye, ne da ja zhe we.»

²¹ A kapyebye wu guri she juufooo wu yiri, na kii keree kii beeri paari wu mu. A kaana ki foo wu luu di yiri, a wu wu kapyebye wu pye: «Fyaala she kulo li pinne kpeenyee, ni kakuutoroyo yi ni, m'a la baa fee, ni taafee, ni fyenne, ni faannaa yiri pa naha.»

²² «Ba w'a she pee yiri na pa we, na ba wu juufooo wu pye: «Na juufooo, m'a tuduro temu kan ge, n'a ti pye, ga lee be na puga ki sanha ni we.»

²³ A juufooo wu kapyebye wu pye: «She kodoro yo yi ni, ni kobiire te, m'a sipyii pu karamu p'i ba, konho na puga k'i ni.

²⁴ Bani sipyii pii ne fenhe yiri a p'i li she ge, n'a da yi jo yi mu, ne wo yalige ka ne wee wa shishiin no ni we.»

Kaa lemu li wa fanha Yesu kalaapiire ti na ge

(Macao 10:37-38)

²⁵ Shenjeheme bi taha Yesu feni. A wu njmahana beri pu shizhaa na na pu pye:

²⁶ «Wa bu daha ne feni, ne kaa bye l'i ya dan weefoo ni na toro wu to, ni wu nu, ni wu sho, ni wu nagoo, ni wu ceboronamaa, ni wu ceboroshaa, ni wuyey pyaa be taan we, wee da ja bye ne kalaapire we.

²⁷ Wemu ya wu korikoritige lo, na daha ne feni we, wee da ja bye ne kalaapire we.

²⁸ «Wa ba giin wu zangaso-taangoo yereje yee ni, ta wu da venhe diin na ki yereje yereje pereme pu taro, yaaga bu da na je wu kenje ni, di ki yereje xho we?»

²⁹ Wu ma fyagi wu bu ki noho shan, wu bi da ja ki sana xo, ni ki navee ya pa no kon na zeheni wu na we,

³⁰ na wu la wo, na yu: «Wee na we ya puga ki yereje no kon, ga wu ya ja ki xo we.»

³¹ Kelee saan wa ba giin wu kashen kon saan wa na, ta wu da venhe diin na wu funjo sha, wu ni namaa kabofonoo ke (10.000) bu da na da ja saan wa ni namaa kabofonoo kelee shuun (20.000) junjo ciri we?»

³² Wu bye wu da ja we, na wee saan wu yaha taatoo ni, w'a tudunmo yaha kari wu she taanhege sha.

³³ Lee pyegana li na, wemu ya kahari wu kenje yanmuyoo beeri ni we, wee da ja bye ne kalaapire we.

*Tipoomo je suumo pemu ni we
(Macoo 5:13; Marika 9:50)*

³⁴ «Suumo ya no, ga pu tipoomo bu foro pu ni, naha na pu taan sanha we?»

³⁵ Pu da yafiin be no ninje na we, pu da ja bye kaafugo ninje na we, sipyii na pu wa kadaan na. Wemu na logo ge, wu logo de!»

15

*Yesu ya talene la jo dubyapenge shizhaa na
(Macoo 18:12-14)*

¹ Fanhafee wari shovoo ni jurumupyii pii be ya fulo Yesu na, na wu jomoo logo.

² Lee na a Farizheen ni saliya karamogoloo p'i ganha na kalohoro yu na: «We na we ya jurumupyii con na noji, w'a li ni pu ni shiizhan.»

³ A Yesu di le talene le jo pu mu na:

⁴ «Joo wu wa yee ni, dubyaa xhuu nigin (100) bu bye wu mu, a nigin di biin, ta wu da kelee gbarashere ni gbarashere (99) wu

samaa yaha wa sige ki ni, wu she nibenge ki sha fo wu ki ja we?»

⁵ Ba w'a she wu ja we, wu fundanga wo na wu le wu katigoo ni.

⁶ Ba w'a no puga we, w'a wu najiine ni wu tiinjii yiri, na pu pye: «Wu fundanga ta shiizhan, bani ne na dubyapenge ki ja.»»

⁷ A Yesu di jo: «Lee na n'a da yi jo yi mu, jurumupye nigin be bu yere wu jurumu na, fundanga na bye wee wuu na fugba we ni na toro sipyitiime kelee gbarashere ni gbarashere (99) taan, piimu mago je nige jurumu yafa na we.»

Talene lemu l'a jo warifyen nibenge shizhaa na ge

⁸ A Yesu di jo sanha na: «Kelee cee weke wu da bye ni warifyen tuuyo ke ni, nigin bu biin yi ni, ta wu da sokinna le wu puga ki po wu ki sha xuuni fo wu ki ja we?»

⁹ Wu bu ki ja tuun wemu ni, w'a wu pushajine ni wu tiinjii ce yiri na pu pye: «Wu fundanga ta shiizhan, bani ne warifyen tuunjo ke ki bi piin ge, ne ki ja.»

¹⁰ Lee wuu na, n'a da yi jo yi mu, fundanga ki wa kii meleke pu mu jurumupye nigin na yere wu jurumu na.»

Talene lemu l'a jo ja nibenge shizhaa na ge

¹¹ A Yesu di jo be sanha na: «Jalaa shuun bye na wa mu.

¹² A kurogo ja wu tofoo wu pye: «Na to, lemu na ba no na na cen wu ni ge, lee kan na mu nime!» Ba w'a yee jo we, a tofoo wu soo na naafuu wu taa pu shuun wu na.

¹³ Cabyaa kii nidorogo na, a kurogo ja wu wu taa wari wu beeri wa wuyey na. Na gari taliige fiige ka ni, na she wuyey yaha wa fungongo baa sipya. Na wari wu beeri kyegi junjo baa keree ni.

¹⁴ Ba wari wu beeri ya xo we, a xuugbaho di je kee fiige ki ni. A kanhama di no wu na.

¹⁵ A wu she je baari ni kee fiige ki sipya wa mu, a wee di wu yaha kari wu kereye ni shaanahana na.

¹⁶ A xuugo di sho wu ni xuuni. Yaliye yemu pu bi gaan shaalaa pu mu ge, a wu funjo di bye wu li yee ni, ga wa shishiin ya ya kan wu mu we.

17 «Ba w'a wu funɗo sha wε, na jo: «Kapye-byii niɲehemεε pu wa nε to puga. Pu ma li, na yalige ki sanja yaha, nε kunni di zhaa di xhuu naha xuugo keɲε ni.

18 N'a da guri zhe na to wu puga ki ni, di she wu pye: Na to, n'a nahana Kile mu, na nahana mu be mu.

19 Ne yaa na yiri nige mu ja sanha wε. Na co ba ma kapyebye wa ɲε wε.»

20 A wu yiri kari puga.

«Na wu yaha taliige ni, a wu to wu wu nibawo ɲa, a wu ɲiɲaara di je wu ni. A wu baa kari na she jafoo wu shaari ni taanɲεεge ni, na wu keye migile wu katige ni.

21 A ja wu to wu pye: «Na to, nε nahana Kile mu, na nahana mu be mu, nε yaa na yiri mu ja nige wε.»

22 Ga, a wu to wu yi jo kapyebyii pu mu na: «Yi fyaala pa ni fadeye yi beeri nizaanɲa ki ni yi pa le wu na, y'i kabelenε le wu kabee na, y'i tanhaya le wu na.

23 Y'i ba ni nupepinɲε sɪnmε wogo ni yi pa gbo. Wu li wu funɗo taan,

24 bani nε pya we w'a ɲa ge, wu bi xu, w'a kuri pye ɲiifεεε ni. Wu bi piin, w'a ɲa.» A p'i kalenε ɲo co.

25 «Lee bi wu jashiimε wu ta wee na ɲε tege ki ni, ba wee ya teɲɲε puga na wε, a wu yatinyε yi tunmɔ ni xɔnhɔɔ ti tunmɔ pu logo.

26 A wu kapyebye wa yiri na wu yege lee kalenε li ɲuɲo na.

27 A wee di wu ɲo shɔ na: «Mu cuun wu w'a pa, a ma to wu nupepinɲε sɪnmε wogo gbo wu mu, bani wu ja w'a pa je sicuumɔ na.»

28 A jashiimε wu luu di yiri, wu ya ta soɔ na je puga wε. Ba wu to w'a yee logo wε, na foro kari wu feni, na she wu ɲεeri na wu ɲo wuyε na wu je.

29 Ga, a wu tofɔɔ wu pye: «Wii mε dε! Ne yee ya ɲehε na kapyenεε pyi mu mu. Ne ta mu ɲomεε yaha tuun wa yafiin ni wε. Lee be na, ali mu ya ta sikapire nigin be kan ɲa nε mu, kɔnhɔ nε ni na naɲiinεε di fundanga pinne pye shiizhan wε.

30 Ga we wu wa mu ja wu ge, w'a mu naafuu wu beeri kyεεgi dɔdɔshaa ni. Ba w'a pa wε, a mu nupepinɲε sɪnmε wogo gbo wu mu!»

31 «A wu to wu wu ɲo shɔ na: «Na ja, tuun beeri ni mu wa nε taan naha, nε yanmuyɔ yi beeri wa mu woyo.

32 Ga weε ya yaa na funɗo taan, na kalenε pye, bani ma cuun we wu wa we ge, wu nixhugo ki bye, ga w'a ɲiifεεε ta nime. W'a bi piin, ga w'a ɲa.»»

16

Naafuu fɔɔ wa ni wu wari kaɲahashɔɔnrimɔ

1 A Yesu di yi jo sanha wu kalaapiire ti mu na: «Ná naafuu fɔɔ wa bye wà, kaɲahashɔɔnrimɔ wa di ɲε wu mu, a sipyii di wee tɔɔgɔ le na w'a wu ɲuɲɔfɔɔ wu kabyaa ki kyεεgi.

2 A ɲuɲɔfɔɔ wu wu yiri na wu pye: «Leke nε di nuri mu shizhaa na wε? Wu keree ki ɲaha wolo, bani mu wa da ja bye nige nε kaɲahashɔɔnrimɔ wε.»

3 «Wee tuun wu ni a wee kaɲahashɔɔnrimɔ wu yi jo wuyε funɗo ni na: «Leke nε da ba byi wε? Na ɲuɲɔfɔɔ w'a na leri wu kabyaa ki ɲuɲo ni. Faa fanha wa na ni wε; ɲεrege shiige di ɲε na na.

4 Uun! Le n'a da bye ge, n'a lee ce, kɔnhɔ di ba laha kabyaa ki ɲuɲo ni, pii di na círi lenε pu kaban.»

5 Wee tuun wu ni pii p'a fɔhɔɔ lo wu ɲuɲɔfɔɔ wu mu ge, a wu ganha na pee yiri nigin nigin. A wu nizhiimε wu pye: «Ne ɲuɲɔfɔɔ wu juu wu wa mu na wε?»

6 A wee di wu ɲo shɔ na: «Sɪnmε barigoo kelee shuun (20).» A wu wu pye: «Ma semε wu lo, m'a diin tɔvuyo na m'a sɪnmε barigoo ke ka.»

7 Lee kadugo na a wu wa be pye: «Mu do, juu di wa mu na wε?» A wee di wu ɲo shɔ na: «Shinma bɔrilɔɔ xhuu nigin (100).» A wu wee pye: «Ma semε wu lo m'a shinma bɔrilɔɔ kelee gbarataanri (80) ka.»

8 A ɲuɲɔfɔɔ wu wee kaɲahashɔɔnrimɔ tifiire baa fɔɔ we so wu shizhiinmε pu na, bani ke koɲo ke sipyii wa keree pyi ni shizhiinmε ni puyε te ni, na toro kpεεnge nagoo taan.»

Naafuu ni Kile da ja binnε bye yee ɲuɲɔfεε wε

9 A Yesu di wu kalaapiire ti pye: «Yee bu ke koɲo ke wo naafuu wu lo na taga sipyii tege, na naɲεεge sha ni wee ni. Yee wo cana

jii li ga ba xhɔ caŋa kemu ke koŋɔ puga ke ni, lee na ba bye kaŋuŋɔ na baraji kan yi mu Kile yiri Alijine ni.

¹⁰ We wu jɛ n'a daa sipya kafɛnhɛfɛnhɛŋɛɛ ni ge, wee wu jɛ n'a daa sipya kagbɔhɔɔ bɛ ni. We wu jɛ tifiire baa fɔɔ kafɛnhɛfɛnhɛŋɛɛ ni ge, wee wu jɛ tifiire baa fɔɔ kagbɔhɔɔ bɛ ni.

¹¹ Lee wuu na, ke koŋɔ ke wo naafuu we w'a sipyii faanna ge, yee bye yee di ya pye n'a daa sipyii wee keree ni wɛ, ta naafuu can can wo wu kaa na ba le yee keŋɛ ni?

¹² Naafuu we wu jɛ watii wo ge, yee bye yee di ya pye n'a daa sipyii wee wo keree ni wɛ, ta yeeyɛ pyaa wo wu na ba gan yee mu?

¹³ Kapyebye wa shishiin da já da kapyɛŋɛ pyi juŋɔfɛɛ shuun mu wɛ. Bani wa na bɛn wu mu, wa na daan wu mu, kelee wu nɔrɔ wa na, wu laraga kɔn we wu na. Yee da já da kapyɛŋɛ pyi Kile mu, yi da ki pyi naafuu bɛ mu wɛ.»

Yesu wo yɛɛ li kafila wa

(Macoo 11:12-13; 5:31-32; Marika 10:11-12)

¹⁴ Farizhɛɛn pii pu jɛ wari na dan pu ni ge, ba pee ya yee bɛɛri logo wɛ, na ganha na wu la wo.

¹⁵ A wu pu pye: «Pii p'a puyɛ pyi sipyii-tiimɛ sipyii jii na ge, pee pu jɛ yere. Ga Kile ya yee zɔlɔɔ pu cɛ, bani yaaga kemu sipyiyawyii ya bɛlɛ ge, kee ki jɛ makɔŋɔ yaaga Kile naha tãan.

¹⁶ «Musa wo saliya we ni Kile tudunmɔɔ Kitabuu pu bye wà, fo na shɛ nɔ Yohana Batizelipye wo tuun wu na. Na lɔ fo wee tuun wu na Kile saanra ti wo Jozaama p'a yu, a sipyii bɛɛri di yatɛnyɛ waha p'i jé ti ni.

¹⁷ Fugba we ni jɛŋɛ ke toromɔ na ba daan fɔ xuuni na toro Kile wo saliya wu kamapile fuduunɔ nigin bɛ wo do na.

¹⁸ «Sipyaa sipya w'a wu shɔ gbaga xɔ na watii leŋɛ ge, dɔdɔɔrɔ m'a pye. Wemu bu ná wa wo ceforomɔ leŋɛ, dɔdɔɔrɔ w'a pye.»

Ná naafuu fɔɔ ni Lazari keree

¹⁹ «Ná naafuu fɔɔ wa bye wà na saannaa fàya leni, na fanhafɛɛ yaliye li jiga bɛɛri.

²⁰ Ná la baa fɔɔ wa bɛ di bye wà, wee mɛgɛ jɛ na Lazari. Wu ceesɛgɛ ki bɛɛri ki bye nɔɔkuuyo. Pu bi shɛ wee sinniŋɛ wee naafuu fɔɔ wu kaanɔ ki kuŋɔɔ jɔ na,

²¹ Yalijahara te ti bi wo na dun naafuu fɔɔ wu tabali wu nɔhɔ ni ge, wu funŋɔ bye wu da tee li. Na wu yaha wu ya tee bɛ ta li wɛ, a poŋɔɔ bɛ di nɔhɔ na ma na wu nɔɔyɔ yi laala sanha.

²² «Caŋa ka, a wee la baa fɔɔ wu ba xhu, a melekɛɛ di wu munaa lɔ na shɛ yaha tati-incɛŋɛ ka ni Ibirayima kanige cɛ. A naafuu fɔɔ wu bɛ di ba xhu, a p'i wu le.

²³ Na wu niganhanɔ yaha xuu kulo li ni, a wu wu jaha yirige, na Ibirayima jɔ taliige ni, na Lazari bɛ jɔ wu kanige cɛ.

²⁴ Wee tuun wu ni, a wu xhuulo na jo: «Na to Ibirayima, juŋɔ jɔari na na! Lazari yaha wu shɛ wu kabee le munaa le fyɛnmi lɔhɔ ni, wu ba na jile le jɛŋɛ, bani na niganhanɔ ki wa xuuni ke na ke ni.»

²⁵ A Ibirayima di wu jɔ shɔ na: «Na ja, ma funŋɔ kɔn li na na mu ya ma kasaanɔa ki bɛɛri ta na mu yaha koŋɔ na, a Lazari di kakuuŋɔɔ ta lee tagana le na. Nimɛ wee jaha wa jɛŋɛ, ga mu kunni jaha d'a wɛri.

²⁶ Na fara lee na, wecogonɔ naganɔ ki jɛ wèe ni yee tɛ ni, kɔnhɔ piimu ba giin p'i foro naha p'a se yee yiri, pu ganha bu já wɛ. Piimu ba giin p'i yiri yee bɛ yiri p'a ma naha, pu bɛ ganha bu já wɛ.»

²⁷ «Wee tuun wu ni a naafuu fɔɔ wu jo: «Na to, na ma jɛɛri, Lazari yaha shɛ na to puga ki ni.

²⁸ Bani nɛ ceboronamaa kaguro wu wa wà. Wu shɛ pu sɔnmi, kɔnhɔ pu ganha da ba we kanhama xuu we ni wɛ.»

²⁹ A Ibirayima di wu jɔ shɔ na: «Musa ni Kile tudunmɔɔ kafila wu wa pu keŋɛ ni, pu wee logo.»

³⁰ Ga, a wu jo: «Ahayi, na to Ibirayima, lee yɛ wa da yaa wɛ dɛ! Ga fo gbo nigin bɛ na jɛ na shɛ pu yiri wà; lee bu bye, pu na daburajɛ jo pu jurumu wu na.»

³¹ A Ibirayima di wu pye: «Pu bye p'i ya Musa ni Kile tudunmɔɔ pu wo kafila wu logo wɛ, ali gbo wa jɛhɛ jɛ foro pusamaa tɛ ni, pu da ga dà wɛ.»»

17

Nugyɛgɛgi keree ni jurumu yafa

(Macoo 18:6-7, 21-22; Marika 9:42)

¹ A Yesu di yi jo wu kalaapiire ti mu na: «Nugyɛgɛgi keree da ga já bye pyebaa wɛ. Ga

sipya wemu wu da kee pye ge, bɔɔngɔ ki wa weefɔ wogo.

² Wemu wu jɛ nɔhɔcɛɛɛ n'a daa koo ni ge, sipyaa sipya w'a wee wa jɔnɔ kyɛɛgi ge, na faatabaaga pɔ wu katige ni, na wu wá suumɔ lɔhɔ ni, lee ya pɔrɔ wu mu li bye na.

³ Y'a yiyɛ kasɛri kee keree kii na. Ma ceboro bu jurumu pye, jo ni wu ni. Wu bu daburajɛ jo, m'a lee yafa wu mu.

⁴ Wu bu wɔrɔ ma ni tɔɔnii gbarashuun caɲa nii ni, wu bu guri she ma mu tɔɔnii gbarashuun na ma pye kafari, m'a kee bɛɛri yafa wu mu.»

N'a daa wu keree

⁵ Caɲa ka, tudunmɔɔ p'a pa Kafɔɔ pye: «La fara wu n'a daa wu na.»

⁶ A Kafɔɔ di jo: «Yee n'a daa wu da bi ali mutaridi pilere bɛ xɔ pɛɛɛ ni, yee bi da yi jo ke tiggɔhɔ ke mu na ki kɔɔngi k'i she nɔri suumɔ lɔhɔ ni, k'a yee jɔmɛɛ cɔ.

Kapyebye tayerege jɛ kemu ge

⁷ «Kapyebye bu bye yee wa mu, wu bi faa pyi kelee na yatɔɔyɔ naha, wu bu yiri sige ni na pa tuun wemu ni, wu ma wee kapyebye wu pye wu pa diin yalige jɔnɔ ni ya?

⁸ Ta wu da wee kapyebye wu pye wu yalige shɔhɔ, wu bu xhɔ wu wu faleye yi faa, wu fɛnhɛ she ki yerenɛ wufɔɔ yɛ pyaa tɔan, wufɔɔ di li fo wu din, wu gba bɛ wɛ? Lee kadugo na kapyebye wu bɛ di na li wɛ? Ta wufɔɔ jɛ ma li pye mu wɛ?

⁹ Kapyebye we w'a wu nijogoo ki pye ge, baaga kakaan jɔnɔ jɛ wee mu wɛ.

¹⁰ Lee na yee bɛ, ye y'a jo yee mu ge, yee bu yee bɛɛri pye, y'a yaa yi jo na go kapyebyii yee ya sii, na yi nibyii y'a pye. Yi kayahana jɔnɔ yɛ y'a pye.»

Yesu ya togo fɛɛ kɛ cuunɔ

¹¹ Na Yesu yaha koo na wu na se Zheruzalem ni, a wu doro Samari fiige ke ni Galile fiige ki tɛ ni.

¹² Wu nijewo kulo la ni, a togo fɛɛ namaa kɛ wa di ba wu jɔnɔ círi, ga, a p'i yere na laara kɔn wu na,

¹³ na mujonɔɔ wá na: «Karamɔgɔ Yesu, jɔnɔ naari wu na!»

¹⁴ Ba w'a pee jɔnɔ wɛ, a wu pu pye: «Yi she yiyɛ she saraya jaha shɔɔnrivɔɔ pu na.» A pu nigariwuu di juunɔ.

¹⁵ Ba shɛn nigin wa ya wuyɛ jɔnɔ w'a cuunɔ wɛ, na njmahana kuri, na ganha na Kile sɔni na ma ni mujuugbɔɔ ni.

¹⁶ Ba w'a pa nɔ Yesu na wɛ, na she nuguro sin wu fɛɛ ni na wu jaha buri jinɛ ki na, na baraga taha wu na. Na ta wee di bi bye bɛ Samari shɛn.

¹⁷ A Yesu di jo: «Ta sipyii kɛ bɛ w'a cuunɔ wɛ?»

¹⁸ Pusamaa gbarashɛɛɛ wu wa mii wɛ? Wa yafiin ya ta pa Kile peɛ nabunna we kadugo na wɛ.»

¹⁹ Lee kadugo na a wu wu pye: «Yiri m'a se! Ma n'a daa w'a ma cuunɔ.»

Kile wo saanra ti ba jaha shɛshɛɛɛ (Macoo 24:23-28, 37-41)

²⁰ Caɲa ka, Farizhɛɛn p'a pa Yesu yege na: «Tuun wekɛ ni Kile wo saanra t'i da ba wɛ?» A wu pu jɔnɔ shɔ na: «Kile wo saanra ti da ba ba na saha ni sipyii kasɛɛge ni wɛ.

²¹ Pu da ga ba jo bɛ: «Wu we naha,» kelee «Wu we mɛ wɛ,» bani Kile wo saanra ti wa yee jinɛ ni.»

²² Lee kadugo na a wu wu kalaapiire ti pye: «Caya ya wa ma, li bi da daan yee ni na Sipya Ja caɲa ka jɔnɔ, ga yee da kee jɔnɔ wɛ.

²³ Sipyii na ba yee pyi na: «Wu wa naha,» kelee «Wu wa mɛ,» ga yi ganha da zhe wà wɛ, yi ganha da daha pu fɛni wɛ.

²⁴ Sipya Ja cabaɲa, kee na ba bye ba Kile-jinɛɛ jɛ wɛ, ma ní taapile ni, kpɛɛngɛ ki ma yiri fugba wu kabaɲa ka na, na nɔ ka na.

²⁵ Ga yani kee caɲa ke ki nɔ ge, li waha l'i waha wu na ba ganha xuuni, nijaa sipyii di zhe wu ni.

²⁶ «Ba Nuxhun wo caɲa nii li keree k'a pye wɛ, mu l'a da ba bye Sipya Ja wu bɛ cabaɲa.

²⁷ Sipyii bi li na gbuu, na cɛɛ leɲɛɛ, kelee na pu nagoo kaan gbaya ni, fo na she nɔ caɲa kemu Nuxhun ya jé kɔɔgbɔhɔ ki ni ge. Wee tuun wu ni a logbɔhɔ di ba pee bɛɛri kyɛɛgi.

²⁸ «Keree kiimu k'a pye Lɔti caɲa nii ni ge, kee tuugo na ba bye sanha. Lɔti caɲa nii ni, sipyii bi li na gbuu, na zhuu na bɛɛɛ, na faa pyi, na piyeyɛ yerenɛ.

²⁹ Ga Lɔti ya foro Sodɔmu kulo li ni caɲa kemu ge, kee caɲa ke, na ni kirimu ya yiri fugba wu ni, na do ba zanha jɛ wɛ, na pu bɛɛri kyɛɛgi.

³⁰ «Caṇa kemu Sipya Ja da ba wuyε she ge, kii keree kii bεeri tuuyo na ba bye sanha.

³¹ Kee caṇa ke wemu jε wu puga katanja na ge, wee ganha bu digi jε puga ki ni yaaga feni wε, mu wemu bε wu jε ma keεyε ni ge, mu bε ganha bu guri da ma puga wε. Ga wa bεeri di da wu jubile ye shaa.

³² Yi funyo yi to Loti shō wu wuu li na!

³³ Wemu w'a wu munaa juṇṇō shaa di wolo nijaa ge, wee na ba buun li ni jiga na. Wemu w'a bōnri wu munaa ni nijaa ge, wee na ba wu munaa juṇṇō wolo jiga na.

³⁴ N'a da yi jo yi mu, kee caṇa ke, sheen shuun na ba bye yasinneṇuṇṇō na piige ni, wa na ba lō na wa yaha.

³⁵ Cèe shuun na ba shinma tiree shizhan, wa na ba lō na wa yaha. [

³⁶ Namaa shuun na ba bye tege ni, wa na ba lō na wa yaha.]]

³⁷ A kalaapiire t'i wu yege na: «Kafō, xuu weke ni lee da ba bye wε?» A wu pu jō shō na: «Xuu wemu ni yaxugo jε ge, wà tobinye ya yiye pinneε.»

18

W'à yaa na Kile jεeri tuun bεeri ni

¹ Yesu ya talenε jo pu mu na jaha tii ni Kile-jεerege ni, na sipyii ya yaa p'a Kile jεeri tuun bεeri ni, pu ganha bu ganha wε.

² W'a jo: «Kiiri kōnvōō wa ya bye kulo la ni, wu bi fyagi Kile na wε, wu mago bye sipya wa yafiin bε ni wε.

³ Naxhugoshō wa bye lee kulo li ni, wee bi ma se wu yiri na wu pyi na wu wu pεen kakuuyo footōnō kan pu mu.

⁴ L'a mō, kiiri kōnvōō wu bi sanha sōō wε. Kadugo tāan a wu wuyε pye: «Ali nε jεhe bye nε fyagi Kile na wε, ali nε mago jεhe bye wu jε sipya yafiin bε ni wε,

⁵ lee bε na we naxhugoshō we, w'a nε kana, lee wuu na n'a da wu pεen pu kakuuyo footōnō kan pu mu, kōnhō wu ganha ba ma da na kana tuun bεeri ni wε.»

⁶ A Kafō di jo: «Kiiri kōnvōō tiibaama w'a yemu jo ge, yi yee logo.

⁷ Kile ya piimu jaha bulo pee di mehεε suu wu feni caṇa ni piige ge, ta wu da ba pee wo pεen pu kakuuyo yi footōnō kan pu mu wε, ali na ta w'a luu gbo bε pu tāan wε?

⁸ N'a da yi jo yi mu, kakuuyo ye p'a byi yi na ge, wu na ba yee wo footōnō kan tōvuyo na. Ga Sipya Ja wu ba ba tuun wemu ni, ta wu na ba n'a daa ta jinε ki na ge?»

Farizhen wa ni we wa li shaa pu wu jurumu yafa wu mu ge

⁹ Sipyii piimu p'a bi daa puyε na na pee ya tii ge, na ta p'i ya bi pusamaa wii na pu jε yafiin bε wε ge, Yesu ya le talenε le jo pu shizhaa na na:

¹⁰ «Namaa shuun wa ya she Kile-pεεnε pugbōhō ki ni na she Kile jεeri: Nigin bye Farizhen, shuun wo wu jε fanhafεε wari shōvōō.»

¹¹ A Farizhen wu yiri yere na Kile jεeri wuyε tāan mumε, na: «Kile, n'a baraga taha ma na, bani nε ni sipyii pusamaa wa nigin wε: nagaalaa, ni kakuubyii, ni dōdō, nε wa ba we fanhafεε wari shōvōō we wa wε.

¹² Cewuu cewuu, nε ma suun le cabyaa shuun. Kuduun we nε daa ge, nε wee bεeri jagi wo.»

¹³ Ga, a fanhafεε wari shōvōō wu yere kabanugo na. Wu ya ta sōō, ali na wu jaha yirige fugba wu ni wε, ga, a wu wu dodonō kpōn kpōn jatanhanja keṇε ni na jo: «Kile, juṇṇō jaari na na, jurumupye nε jε.»

¹⁴ «N'a da yi jo yi mu, we ná we kanii da wo ya kari puga, ga Farizhen wu ya li ta wε, bani sipyaa sipya w'a wuyε durogo ge, wee na ba dirige. Sipyaa sipya w'a wuyε tirige ge, wee na ba durogo.»

Yesu ya duba nōhōpiire ta mu

(Macoo 19:13-15; Marika 10:13-16)

¹⁵ Caṇa ka, sipyii pii ya pa Yesu mu ni nōhōpiire ta ni, kōnhō wu gbōn ti na. Ba wu kalaapiire t'a lee ja wε, na yogo jo ni pu ni.

¹⁶ Ga, a Yesu di tee nōhōpiire ti fulo wuyε na na jo: «Yi nōhōpiire ti yaha ti da ma na mu, yi ganha ba ti jaha kōōn wε! Bani pee shi tuugo wuuro ti jε Kile wo saanra te.

¹⁷ Can na, n'a da yi jo yi mu, sipya wemu ya Kile wo saanra ti co ba nōhōcεεε jε-ε wε, wee da ga ba jε ti ni bada wε.»

Naafuugbō fōō jemε p'a pεn Kile wo saanra ti ni

(Macoo 19:16-30; Marika 10:17-31)

¹⁸ Yawutuu juṇṇōfōō wa ya Yesu yege na: «Karamōgōsaama, jaha nε yaa na pye, kōnhō di jii sicuumō nixhōbaama ta wε?»

19 A Yesu di wu pye: «Naha na m'a na pyi nizaama wε? Nizaama wa shishiin wa wε, fo Kile yε.

20 «M'a Kile wo saliya wu nɔmɛhɛɛ ki cɛ: «Ma ganha bu dɔdɔɔrɔ pye wε! Ma ganha bu sipya gbo wε! Ma ganha bu nagaara pye wε! Ma ganha bu kafineyε taha ma sipyinjii na wε! Ma da ma nu ni ma to pɛlɛ!»

21 A wee ná wu jo: «Fo na nɔhɔpiire ti tuun wu ni nɛ jɔ kɔn na kii koro jaari.»

22 Ba Yesu ya yee logo wε, na wu pye: «Kaa nigin yε l'a mu kuunɔ sanha! Shɛ ma kenɛ yanmuyɔ yi bɛeri pɛrɛ, m'a wee wari wu kan la baa fɛɛ mu! Wee tuun wu ni, ma na naafuu ta fugba we ni. Lee kadugo taan m'a ba daha na fɛni.»

23 Ga ba ná w'a yee logo wε, a wu jahha di sii tanha xuuni, bani naafuugbɔ w'a bye wu mu.

24 Ba Yesu ya wu jahha ja k'a tanha wε, na jo: «Naafuugbɔ fɔɔ jemɛ p'a pɛn Kile wo saanra ti ni dɛ!

25 Nɔhɔnɔ jemɛ ya taan museni wii ni, na toro naafuugbɔ fɔɔ jé na Kile wo saanra ti ni.»

26 A pee jomɔ pe logovɛɛ di jo: «Aa! Wee tuun wu ni sipya wekɛ na já pa shɔ wε?»

27 A Yesu di jo: «Le l'a sipyii já ge, lee ya Kile jani wε.»

28 Wee tuun wu ni a Pyɛeri di jo: «Li wii, wèe ya kahari yanmuyɔ bɛeri ni na daha mu fɛni.»

29 A Yesu di pu pye: «Can na n'a da yi jo yi mu, sipyaa sipya w'a kahari wu puga ni ge, kelee wu shɔ, kelee wu cebooloo, kelee wu sefɛɛ, kelee wu nagoo, Kile wo saanra ti wuu na ge,

30 weefɔɔ na ba yee bɛeri yahaɲaa nijɛhɛɲɛɛ ta na wu yaha konɔ na, na ba jii sicuumɔ nixhɔbaama bɛ ta jiga na.»

*Yesu ya wu xu ni wu jɛ wu jo sanha
(Macoo 20:17-19; Marika 10:32-34)*

31 A Yesu di wu kalaapiire kɛ ni shuun wu yε yiri, na pu pye: «Wù wii gaaji Zheruzalemu ni, Kile tudunmɔɔ p'a keree kiimu ka Sipya Ja wu shizhaa na ge, kee bɛeri na ba bye na ki fa.

32 Wu na ba jé shi watii kenɛ ni, pee na ba zhɛhɛ wu na, na wu shɛhɛlɛ, na jɔlɔhɔ tugi wu na,

33 na wu kpɔn ni susɔlɔɔ ni, na na wu gbo. Ga wu caxhugo caɲa taanri wogo ki na w'a jɛ.»

34 Ga kalaapiire ti ya ta yafiin bɛ jahha cɛ kii keree kii ni wε. Bani pe jomɔ pe kɔri bi nɔmɔhɔ pu na. Ye y'a jo pu mu ge, pu ya ta yafiin bɛ kɔri cɛ wε.

*Yesu ya fyɛn wa jii mugi
(Macoo 20:29-34; Marika 10:46-52)*

35 Ba Yesu ya tɛɛɲɛ Zheriko na wε, lee ya bi fyɛn wa nidɛɛngɛ ta koo li jɔ na na saraya jɛeri.

36 Ba wee ya sipyiire ti nidorowuu tunmɔ logo wε, na yegenɛ pye na: «Le di jɛ jahha wε?»

37 A p'i wu pye: «Nazareti shɛɛn Yesu w'a doroo.»

38 Wee tuun wu ni a wu mujuu wá na: «Dawuda Ja Yesu, jɔnɔ jaari na na!»

39 Pii pu bye sipyiire ti jahagbaa na ge, a pee di wu kaa jo na wu co wuyɛ na, ga, a wu sii la fara mujuu li na na yu: «Dawuda Ja, jɔnɔ jaari na na!»

40 A Yesu di yere, na jo na pu pa ni wu ni. Ba fyɛn w'a fulo Yesu na wε, a Yesu di wu yege na:

41 «M'a giin di jahha pye ma mu wε?» A wu wu jɔ shɔ na: «Kafɔɔ, di da jaa!»

42 A Yesu di wu pye: «Ta jaa! Ma n'a daa w'a ma cuunɔ.»

43 Taapile ni a wu ganha na jaa. A wu daha Yesu fɛni, na ganha na Kile pɛlɛ. Tuun wemu ni sipyiire ti bɛeri ya lee ja ge, a pu bɛ di ganha na Kile sɔni.

19

Yesu ni fanhafɛɛ wari shɔvɔɔ Zangɛ keree

1 Caɲa ka Yesu ya pa doroo Zheriko kulo li ni.

2 Ná wa bye wà wu mɛgɛ jɛ Zangɛ. Wee bye fanhafɛɛ wari shɔvɔɔ jɔnɔfɔɔ, naafuu fɔɔ w'a bye wii.

3 Wu bi giin wu Yesu ja wu wu cɛ, ga sipyiire ti jɛhɛ wuu na wu ya ta já wu ja wε, bani wu bi gberɛ.

4 Lee na a wu baa kari jahagbaa na, na shɛ dugi tige ka ni, kemu mɛgɛ ki jɛ na Sikomɔri ge, kɔnhɔ wu Yesu ja, bani wu na ba dorowà.

5 Ba Yesu ya nɔ wee xuu wu ni wε, a wu wu jahha yirige na Zangɛ pye: «Zangɛ, tigi

tövuyo na, bani mu puga n'a da zhe digi nijaa.»

⁶ A Zangε di digi tövuyo na, na wu juṅṅo círi ni fundanga ni.

⁷ Ba sipyii p'a lee ja wε, a pu bæeri di ganha na ḡmunu-ḡmunṵ na yu: «W'a she digi jurumupye wa mu.»

⁸ Ga, a Zangε di yere Kafṵṵ naha tàan, na wu pye: «Li wii, Kafṵṵ, n'a da na naafuu wu taaga ki kan la baa fεε mu. Li bu da na nε wa yanmuṅṅo ka ḡmahana, nε na ki tuuyo shishεεε tεreṅε weefṵṵ na.»

⁹ A Yesu di wu pye: «Nuwuuro ya jé nijaa ke puga ke bε ni, bani we bε jε Ibirayima wo ja wa.

¹⁰ Bani piimu p'a piin ge, Sipya Ja ya pa pee sha wu pee shṵ.

Wari w'a kan kapyebyii piimu mu na p'a kegaanja pyi ge
(Macoo 25:14-30)

¹¹ Na sipyii pu yaha pu na kii keree kii nuri, a Yesu di le talenε le jo pu mu, bani ba w'a tεṅε Zheruzalem na wε, a p'i ganha na giin na lee taapile li ni Kilε wo saanra t'a da tiyε she.

¹² Lee wuu na w'a jo: «Ná wa ya se kpṵncenε la na, na gari fiitṵṅṅṵ ka ni kṵnhṵ p'i she saanra kan wu mu, lee kadugo na wu guri pa.

¹³ Na wu yaha wu sanha gari wε, a w'i wu kapyebyii kε yiri, na pu bæeri kan warifyen tuuyo nigin nigin, na pu pye: «Y'a yi kenje kaanja ni we ni fo di ba she ba.»

¹⁴ Ga ba w'a kari wε, a wu shi sheen di wu kṵ, na tudunmṵṵ tun wu mu, na wu pye: «Wèe funṅṅo wa mu wu tiin wu juṅṅo ni wε.»

¹⁵ «Ba w'a kuri wε, saanra ti na kan xṵ wu mu wε, w'a bi wari wu kan piimu mu ge, a wu pee yiri, kuduun wemu p'a ta ge, kṵnhṵ wu wee cε.

¹⁶ A nizhiimε wu ba na jo: «Na juṅṅṵṵ, n'a ma wari wu taga kapyenεε pye, a wu wu shi kε ta.»

¹⁷ A wu wee pye: «L'a jṵ kapyebye nizaama, ba na jo m'a pye jṵmεε fṵṵ kapigee ni wε, n'a da ma pye kugbṵhṵṵ ke gbafenεeri.»

¹⁸ A shuun wo wu ba na jo: «Na juṅṅṵṵ, n'a ma wari wu taga kapyenεε pye, a wu wu shi kaguro ta.»

¹⁹ A wu wee pye: «Mu bε wu pye kugbṵhṵṵ kaguro gbafenεeri.»

²⁰ A wa bε di ba na jo: «Nuṅṅṵṵ, ma warifyen wu we wu siimε na, nε bi wu migile sicogo ni na kemε yaha.

²¹ Nε fya mu na, bani nε bi li cε jo mu keree k'a waha, mu ya kemu yaha wε, kee mu ya luu, mu ya kemu nugi wε, kee mu ya gṵṵṵ,»

²² A wu kafṵṵ wu wu pye: «N'a da ma kiiri kṵn na bε ni ma kafila wu ni, kapyebye niguumṵ, a mu ya li cε na nε keree k'a waha ge, nε kemu yaha wε na kee luu, nε kemu nugi wε na kee kṵṵṵ ge.

²³ naha na m'a ya ta nε wari wu yaha banji na, kṵnhṵ di ba wu lṵ ni wu kuduun ni na niguribawo wε?»

²⁴ Lee kadugo na piimu p'a bye wà ge, a wu pee pye: «Yi wu wo wari wu shṵ wu na, y'i wu kan kε fṵṵ wu mu.»

²⁵ A p'i wu pye: «Nuṅṅṵṵ we! Go wu wo wu shi kε wu wa wu mu na xṵ!»

²⁶ A wu pu pye: «N'a da yi jo yi mu, la jε wemu mu ge, la na ba gan wee mu na fara wu wuu li na. Ga la jε wemu mu wε, ali nifenhεfenhεnε lemu bε li jε wu mu ge, lee bε na ba shṵ wu na.

²⁷ Nε pεen piimu ya ta sṵṵ nε wu pye pu juṅṅṵṵ wε ge, yi pa ni pee ni naha y'i pee gbo na jii na.»»

Yesu ya jé Zheruzalem ni ba saan jε wε
(Macoo 21:1-11; Marika 11:1-11; Yohana 12:12-19)

²⁸ Ba Yesu ya yee jo xṵ wε, na doro sipyi-ire ti jahagbaa na, na se Zheruzalem ni.

²⁹ Tuun wemu ni w'a tεṅε Betefaje ni Betani kulogoo ki na ge, faabobṅṅṵ ki shizhaa na kemu mεε p'a yiri Oliviye faabobṅṅṵ ki ge, a wu wu kalaapiire shuun wa tun, na pu pye:

³⁰ «Yi she yi jahagbaa kulo li ni, yi ba she jin li ni, yi na kafabige ka nibṵṅṵ ta wà sipya sanha dugi ja kemu na wε, y'i kee sanha yi pa naha.

³¹ Sipya wa bu yi pye: «Naha na yee di ke sanhana wε?» Yi weefṵṵ pye: «Wèe Kafṵṵ wu mago wu wa ki na.»»

³² Piimu pu bye tudunmṵṵ pu ge, a pee di gari na she yi ta ba Yesu ya yi jo pu mu wε.

³³ Na pu yaha pu na kafabige ki sanhana, a ki kafεε di pu yege na: «Naha na y'i wa ke kafabige ke sanhana wε?»

³⁴ A p'i jo: «Wèe Kafɔɔ wu mago wu wa ki na.»

³⁵ A p'i ba ni ki ni Yesu y'iri, na ba pu fadegbɔyɔ ya taha ki na, na Yesu durogo ki na.

³⁶ Ba w'a gaanji wε, a sipyii p'i ganha na pu fadegbɔyɔ piini koo li ni.

³⁷ Tuun wemu ni wu bi tεεηε Zheruzalemu na ge, Oliviye faaboboηɔ ki tatiginε ki shizhaa na ge, a kalaapiire ti pinnεge ki bεeri di ηi fundanga na, na ganha na Kile pεle ni mujonɔɔ nigbɔhɔɔ ni. P'a kakanhaηaa kiimu bεeri ηa ge, kee wuu na.

³⁸ A p'i jo:

«Pye duba fɔɔ, saan,
mu wemu w'a ma
Kafɔɔ Kile mεge na ge!»*
«Najinε ki pye fugba wu ni,
nɔɔrɔ di daha Kile mεge na
fugba lii lii wu ni!»*

³⁹ Farizhεen piimu pu bye sipyiiire ti ninε ni ge, a pii di Yesu pye: «Karamɔgɔ, jo ni ma kalaapiire ti ni na pu co puyε na!»

⁴⁰ A wu pu ηɔ shɔ: «N'a da yi jo yi mu, ali pu bu jo puyε na bε, kagereye y'a da sipyaa suu pu tεge!»

Yesu ya mεε su Zheruzalemu wuu na

⁴¹ Ba Yesu ya tεεηε Zheruzalemu na wε, ba Yesu ya wu ηa wε, na mεε su wu wuu na, na jo:

⁴² «Kaa le li da já najinε kan mu mu niηaa wo caηa ηii le ni ge, mu da bi lee ta cε! Ga nime, lee ya ηmɔhɔ mu na!

⁴³ Bani caya ya wa ma mu mu, ma pεen na ba kasɔrɔgɔ yerenε na taga ma maha, na ma kuuri, na do ma na.

⁴⁴ Pu na ba ma ni ma sipyii pu bεeri tɔnhɔnɔ, pu da ga kafaan pile la shishiin nidahaηa yaha la ηunɔ ni wε, bani Kile ya pa mu dεge kaa na tuun wemu ni ge, mu ya ta lee cε wε!»

Yesu ya Kile-pεεηε pugbɔhɔ ki pye fεεfεε
(Macoo 21:12-17; Marika 11:15-19;
Yohana 12:13-22)

* 19:38 Zaburuu 118:26 * 19:38 Luka 2:14 * 19:46 Ezayi 56:7

⁴⁵ Lee kadugo na a Yesu di jé Kile-pεεηε pugbɔhɔ ki ni. Sipyii piimu pu bi bεre ni zhɔ pyi wà ge, a wu ganha na pee kɔri na yege.

⁴⁶ A wu pu pye: «L'a ka Kile Kafila wu ni na: «Pu na ba ne puga ki pyi Kile-ηεfεge puga,*» A Yesu di nɔhɔ jo sanha na: «Ga yee kunni ya ki pye nagaalaa talaraga.»

⁴⁷ W'a bi kalaa kaan caηa bεeri Kile-pεεηε pugbɔhɔ ki ni. A saraya ηaha shɔɔnrivεε ηunɔfεε, ni saliya karamɔgɔlɔɔ, ni sipyiiire ti sipyigbɔɔ p'i ganha na wu shaa di gbo.

⁴⁸ Ga pu ya cε dii pu da lee pye wε, bani sipyiiire ti bi wu jomɔ pu nuri ni see ni.

20

Mii Yesu wo sefεεre ti d'a y'iri wε? (Macoo 21:23-27; Marika 11:27-33)

¹ Caηa ka, na Yesu yaha wu na kalaa kaan Kile-pεεηε pugbɔhɔ ki ni, na Kile wo Jozaama pu yu, a saraya ηaha shɔɔnrivɔɔ, ni saliya karamɔgɔlɔɔ p'i nɔ na fara nɔhɔlεε pu na,

² na wu pye: «Sefεεre teke gbɔɔrɔ ni mu ya kii keree kii pyi ge, tee jo wu mu, kelee jɔgɔ w'a tee sefεεre ti kan mu mu wε?»

³ A Yesu di pu pye: «Nε bε w'a da yi yege.

⁴ Jɔgɔ w'a Yohana tun na w'a batizeli pyi wε? Kile laa sipyii?»

⁵ A p'i puyε pye: «Wu bu jo: «Kile w'a wu tun,» wu na jo: «Naha na yee di ya ta dà wu na-ε wε?»

⁶ Wu bu nɔhɔ jo: «Sipyii p'a wu tun,» sipyiiire ti na wu wá gbo ni kagereye ni, bani pu bεeri ya dà li na na Kile tudunmɔ wu bye Yohana.»

⁷ Lee na a p'i wu pye na pee ya cε jɔgɔ w'a wu tun wε.

⁸ A Yesu bε di pu pye: «Ayiwa ne bε ya she, sefεεre temu t'a ne pye ne na ki pyi ge, ne bε da tee jo yee mu wε.»

ερεzen faapyii niguumɔɔ pu wo talenε le (Macoo 21:33-46; Marika 12:1-12)

⁹ Lee kadugo na a Yesu di ganha na le talenε le yu pu mu na: «Ná wa w'a bi ερεzen tεge ka shan, na ki kaa le ερεzen faapyii pii kenε ni, na gari fiige katii ni, na she mɔ wá.

¹⁰ Ba ερεzen w'a pa le wε, a wu kapyebye wa tun pee ερεzen faapyii pu mu, kɔnhɔ p'i ερεzen wa yaha pa wu kan. Ga, a ερεzen

faapyii p'i wee kpɔn, na wu kewayaya wo yaha kari.

¹¹ A wu nɔhɔ kapyebye wa bɛ tun kari, a p'i wee bɛ kpɔn na wu cogana kolo, na wu bɛ kewayaya wo yaha kari.

¹² A wu taanri wo tun kari sanha, a p'i wee bana, na wee kɔri wá.

¹³ «A tɛgɛ ki kafɔɔ di jo: «Lekɛ n'a da bye wɛ? Na Ja nigin pe, na jidaan Ja we, wee n'a da dun pu mu. La wa la ni pu na pɛɛɛ taha wee na.»

¹⁴ Ga ba ɛɛɛɛn faapyii p'a wee ja wɛ, na puyɛ pye: «Cɛn wu lɔvɔɔ wu jɛ we. Yi pa wu wu gbo, kɔnhɔ cɛn wu bye wu wo.»

¹⁵ A p'i gari ni wu ni ɛɛɛɛn tɛgɛ ki kadugo yiri, na wu gbo.

«Wee tuun wu ni tɛgɛ ki kafɔɔ wu da ba jaaha pye pu na wɛ?»

¹⁶ Wu na ba ba, na pee ɛɛɛɛn faapyii pu gbo, na ɛɛɛɛn tɛgɛ ki kaa le piitiilee kenɛ ni.»

Ba p'a yee logo wɛ, na jo: «Kilɛ wu wu tɔnha lee na!»

¹⁷ Ga, a Yesu di pu wii na jo: «Wee tuun wu ni jomɔ pe p'a ka Kilɛ wo Kitabu wu ni ge, na:

«Puyirilee p'a faakagerɛɛ kemu she ge, kee k'a pye puga ki gunjɔmii li faakagerɛɛ nijɛɛ.»*

Pee jomɔ pu kɔri di jɛ dii wɛ?

¹⁸ Sipyaa sipya w'a to kee kagerɛɛ ke jɔɔ ni ge, weefɔɔ na gegi gegi. Kee kagerɛɛ ki shiin bu do sipya bɛɛri jɔɔ ni, weefɔɔ na dɔnhɔnɔ.»

¹⁹ Lee taapile li ni a saliya karamɔgɔlɔɔ ni saraya jaaha shɔɔnrivɛɛ jɔɔɔɛɛ p'i ganha na cogana shaa Yesu na, bani p'a li cɛ na pee na Yesu ya le talɛɛ le jo wá. Ga, a p'i fya sipyii pu na.

*P'a Yesu yege munaa pɛɛɛ keree na
(Macoo 22:15-22; Marika 12:13-17)*

²⁰ A p'i diin na Yesu kasɛri, na ba kalɔhɔjuu pii tun, na pu puyɛ pye sipyitiimɛɛ, pu da kafila tifuuyo shaan Yesu tɔan, p'i kafila ta wu jɔ na, kɔnhɔ p'i wu le fanhafɛɛ ni gbafɛɛɛ wu sipyii pu kenɛ ni.

²¹ A pee di wu yege na: «Karamɔgɔ, wɛɛ ya li cɛ na jo mu ya yu, na sipyii kalaa ni tiime

ni, mu ya sipya wa wo wa ni wɛ. M'a sipyii pu fiinjɛ na galaa bɛ Kilɛ koro li ni.

²² Ayiwa, l'a saha wɛɛ p'a munaa pɛɛɛ kaan Oromɛ saannaa Sezari mu laa, li ya saha wɛ?»

²³ Ba Yesu ya pee wo namari wu ja wɛ, na pu pye: «Yi wari dɛɛ wa she na na.»

²⁴ A p'i nigin wa she wu na. A wu jo: «Jɔgɔ wo jaa ni wu kama pu wa we na wɛ?» A p'i wu jɔ shɔ na: «Oromɛ saannaa Sezari.»

²⁵ A Yesu di pu pye: «Wee tuun wu ni, y'a Sezari wuu li kaan Sezari mu, y'i da Kilɛ bɛ wuu li kaan Kilɛ bɛ mu.»

²⁶ Pu ya ta nahama ta Yesu jomɔ ni pemu pu da daga wu tɔgɔ le sipyii pu jaaha tɔan wɛ. Ga, a wu jɔshɔɔ t'i pu jaaha wɔ, a p'i fɛhɛ.

Sadushɛɛn p'a Yesu yege xɔɔɛɛ li keree na

(Macoo 22:23-33; Marika 12:18-27)

²⁷ Lee kadugo na, Yawutuu jɔɔɔɛɛ pii bye wá, Sadushɛɛn pu bye pii. Pee bi yu na xɔɔɛɛ da ba bye jiga na wɛ. A pii di ba she Yesu yiri, na she wu pye:

²⁸ «Karamɔgɔ, Kilɛ tudunmɔɔ Musa ya le jɔmɛɛ le ka na kan wɛɛ mu na: «Ná wa wo ceborona bu xhu, na ta wu ya pya ta wu shɔ na wɛ, na wu wee naxhugoshɔ wu lɔ, kɔnhɔ wu nagoo ta di yaha wee ná wu nixhugo ki mu.»

²⁹ «Lee ya bi ceboronamaa gbarashuun wa ta wá. A nizhiimɛ wu cee lenɛ, na xhu pya baa.

³⁰ A shuun wo wu wee cee wu lɔ, na xhu pya baa, a taanri wo wu bɛ di wu lɔ na bye mu.

³¹ A pu gbarashuun wu bɛɛri di cee wu lenɛ, a pu bɛɛri di xhu pu ya nɔhɔpiire ta wɛ.

³² Lee kadugo na a cee wu bɛ di xhu.

³³ Wee tuun wu ni xuu pu capɛɛ ke, wee cee w'i da ba bye pu shɛn nigin wekɛ wo wɛ? Bani pu gbarashuun wu bɛɛri ya wu lenɛ toro.»

³⁴ A Yesu di pu pye: «Ke kɔɔ ke sipyii ya cɛɛ lenɛɛ, na gbaya jii,

³⁵ Ga piimu p'a yaa pu pa jé Kilɛ wo kobanɔ ki ni ge, pee ba ba xhu na ba jɛ na foro xu ni jiga na, pee wa da cɛɛ lenɛ, kelee na gbaya je wɛ.

* 20:17 Zaburuu 118:22

36 Pee da xhuu nige wε, bani pee na bye ba fugba mεlekεε pii wa wε. Pu na bye Kile nagoo, bani pee jε xujεnε li sipyii.

37 Kile tudunmɔɔ Musa yε pyaa ya li she na xujεnε na ba bye, bani xuu wemu ni na ki wo tire li kaa ya yu ge, wee xuu wu ni w'a Kafɔɔ Kile pyi: «Ibirayima wo Kile, ni Ishaaga wo Kile, ni Yakuba wo Kile.»

38 Pee jomɔ pe ya li shεε na Kile jε xuu wo Kile wε, ga wyii wo Kile wu jε wii. Bani wee mu pu bεeri wa jii fεεε ni.»

39 A saliya karamɔgɔɔ pii di kafila wu lɔ, na jo: «Karamɔgɔ, ma jomɔ p'a jɔ.»

40 Wa shishiin ya luu waha na wu yege nige kaa la shishiin na wε.

Shɔvɔɔ wu ya ta pye Dawudaja yε nigin wε (Macoo 22:41-46; Marika 12:35-37)

41 Wee tuun wu ni a Yesu bε di pu yege na: «Naha na sipyii ya yu na Shɔvɔɔ wu ya ta sii pye watii Dawudaja yε kadugo na-ε wε?»

42 Bani Dawudaja yε pyaa ya yi jo Zaburuu Kitabu wu ni na:

«Kafɔɔ Kile ya yi jo nε Kafɔɔ mu na: Tiin saanra tatεngε ki ni na kanige cε,
43 fo di ba ma pεen pye ma jidahaata-tahaŋa.»*

44 Dawudaja ya Shɔvɔɔ wu pyi Kafɔɔ, wee tuun wu ni w'i jε dii wu ja yε nigin wε?»

Yesu ya pu kaala ni saliya karamɔgɔɔ pu kaa ni (Macoo 23:1-36; Marika 12:38-40)

45 Sipyiiire ti bεeri jii na a Yesu di wu kalaapiire ti pye:

46 «Y'a yiyε kasεri saliya karamɔgɔɔ pu na. Na fadεɔɔnyɔ leni na jaari lee l'a dan pu ni, ni sipyii na gbɔɔrɔ fɔ kaan pu mu pinnerε kpεenyε na. Kile-pεεŋε piyεyε yi wo jahagbaa tatiinyε, ni yalicenεε wo tatiinceyε bε di dan pu ni.

47 P'a naxhugoshaa keŋε yaŋmuyɔ bεeri ŋmahana na zhuu pu na, na mɔni Kile-jεrεge na, kɔnhɔ p'i puyε pye see sipyii. Pu wo jaagi kanhama pu na ba golo fo xuuni.»

21

Naxhugoshɔ wu Kile yakanga (Marika 12:41-44)

* 20:43 Zaburuu 110:1

1 A Yesu di wu jujɔ yirige, na naafuu fεε pu ja pu na Kile wo taa li leni keshi wu ni.

2 A wu naxhugoshɔ la baa fɔɔ wa ja wu bε ya wari tuunɔɔ nifεnhεfεnhεŋεε shuun le wu ni.

3 A wu jo: «Can na n'a da yi jo yi mu, we naxhugoshɔ la baa fɔɔ we ya lemu le ge, lee ya jεhε pusamaa bεeri wu li na.

4 Bani pusamaa bεeri ya wolo wolo pu naafuu ni na kan, ga wee kunni ni wu la baara ti ni, w'a wu jɔshaga wu li bεeri kan.»

Yesu ya Kile-pεεŋε pugbɔhɔ ki ja wu jo (Macoo 24:1-2; Marika 13:1-2)

5 Lee kadugo na pii bi Kile-pεεŋε pugbɔhɔ ki kaa yu wu kalaapiire ti ni na k'a sii jɔ ni ki faaya yi ni, ni sipyii pu wo Kile yakanya yi bε. Ga, a Yesu di pu pye:

6 «Yemu bεeri yee wa jaa naha ge, cana ka wa ma, kagerenε ka shishiin wa da ba gori naha ka jujɔ ni wε. Yi bεeri na ba do fεεfεε.»

Keree kiimu na ba byi sani kɔŋɔ ki xɔ ge (Macoo 24:3-14; Marika 13:3-13)

7 A p'i wu yege na: «Kee keree kii na ba bye tuun wemu ni ge, wee shε wu na! Ki ba da bye, jaha sheshεεε teke t'i da bye wε?»

8 A Yesu di pu pye: «Y'a yiyε kasεri, kɔnhɔ yi juyɔ ganha bu gyεεgi wε. Bani sipyii ni jεhεmεε na ba ma ni nε mεge ni na yu: «Nε wu jε wii» kelee «Tuun w'a nɔ.» Yi ganha bu daha pu feni wε.

9 Yi ba kashen ni n'a she keree nuri tuun wemu ni, yi ganha da vya wε. Li waha l'i waha kee keree k'a yaa na fεnhε pye, ga lee di wa nago wee tuun wuyε pyaa ni kɔŋɔ k'a da xhɔ wε.»

10 Lee kadugo na a wu pu pye: «Shi wa na ba yiri shi watii kaa na. Saanra ta na ba yiri saanra tatii kaa na.

11 Niŋε cεlenε nigbɔhɔ na ba byi tεyε ya ni, ni xuugbɔhɔ, ni banikuuyo. Fyaara kagbɔhɔ ni jaha sheshεεε nigbɔɔrɔ na ba jaa na yiri fugba we ni.

12 «Ga yani lee li pye ge, pu na ba yi con, na yi jaani xuuni. Pu na ba se ni yi ni Kile-pεεŋε piyεyε yi ni, na kiiri kɔɔn yi na, na yi leni kaso ni. Pu na ba se ni yi ni saannaa ni gbafεnεεεε mu nε mεge wu na.

13 Lee na ba bye kaɲuɲɔ yi na Kile wo Jozaama pu jo pu mu.

14 Jomɔ pe yi da ba she jo pee di yi ɲuɲɔ wolo ge, yi ganha ba pee shaa da yeri yi funyɔ ni we.

15 Bani ne na ba ɲɔ kan yi mu, na fungɔngɔ fere kan yi mu, fo sipya be da da yi pɛɛn pu ni, wemu na ja yi ɲɔ shɔ, kelee di yi kafila kaala we.

16 Ali yi tii, ni yi nii, ni yi puga shɛɛn, ni yi cebooloo, ni yi naɲiinɛɛ be na ba yi leni keye ni. Pu na ba pii gbuu yi ni.

17 Sipyii beeri na ba yi ko ne mege wuu na.

18 Ga, ali yi ɲuzhige nigin we wa be da biin we.

19 Lee wuu na, yi la le yiyɛ ni, y'i yi logoo mara, lee funɲɔ ni y'a da yi munahaa ɲuɲɔ wolo.

*Yesu ya Zheruzalemu kulo li ja wu jo
(Macoo 24:15-21; Marika 13:14-19)*

20 «Yi ba kashɛn keye ɲa y'a Zheruzalemu maha tuun wemu ni, y'i li ce na wu jaduun w'a nɔ.

21 Wee tuun wu ni, piimu na ba bye Zhude fiige ki ni ge, pee di ba fe p'a se faaboboyo xuu ni. Piimu na ba bye Zheruzalemu kulo liye pyaa funɲɔ ni ge, pee di ba fe p'a fɔro. Piimu na ba bye sige ni ge, pee ganha bu je kanha ki ni we.

22 Kee cabyaa ki na ba bye Kile wo kiiri cabyaa Zheruzalemu na, kɔnhɔ yemu beeri Kile tudunmɔ p'a ka Kitabu wu ni ge, yi beeri ɲɔ di fa.

23 Bɔɔngɔ na ba bye lahaa fee ni puɲmaraya fee wogo yee caya yi na. Bani kanhama nigbo pu da ba bye fiige ki ni. Kile na ba wu loyire li she ki sipyii pu na.

24 Nmɔparaa na ba pii gbo, p'a pii co kari fiye yatii ni na pye buloo. Shi wemu ɲe Yawutuu we, wee na ba Zheruzalemu kana fo pu wo tuun wu ba she doro.

*Sipya Ja nibaɲa keree
(Macoo 24:29-31; Marika 13:24-27)*

25 «Yi na ba ɲaha sheshɛɛɛɛ ɲaa caɲa, ni yenɛ, ni wɔrɔɔ kii ni. Lokuruyo nigboyo na ba sani na yiri suumɔ lɔhɔ ni ɲiɲɛ ke na, yi tunmɔ na ba bele fo na fyaara ni funbeɛnre yaha ɲiɲɛ ki sipyii pu beeri na.

26 Sipyii na ba jiregi na xhuli ɲiɲɛ ke wo kapegee fyaara ni ki nibaɲa funbeɛnre kenɛ ni. Bani ali fugba wu sefɛɛɛɛ ti na ba jɛɛɛ.

27 Wee tuun wu ni pu na ba Sipya Ja nibawo ɲa fugba ɲahaya ye na ni sefɛɛɛɛ ti beeri, ni nɔrɔ nigbo ni.

28 Yi ba kee keree kii ɲaa k'a ɲɔ kɔn na byi tuun wemu ni, y'i yiri tii, y'i yi ɲuyɔ yirige, bani yi ɲuɲɔ woloduun w'a tɛɛɲɛ.»

Kalaa wemu ya daa nitoodige keree na ge

(Macoo 24:32-35; Marika 13:28-31)

29 Lee kadugo na a Yesu di le talenɛ le jo pu mu na: «Yi nitoodige ni tiye yi saya beeri wii.

30 Yee ba yi ɲaa yi na funni tuun wemu ni, yee wa ma li ce yiyɛ ni na ki nago pyeduun w'a tɛɛɲɛ.

31 Mu li wa, yi ba kii keree kii ɲaa ki na byi tuun wemu ni, y'i li ce na Kile saanra t'a tɛɛɲɛ.

32 Can na n'a da yi jo yi mu, ɲiɲaa wo sipyii pii beeri wa da xhuu kii keree kii di na pye we.

33 Fugba we ni ɲiɲɛ ke na ba doro, ga ne jomɔ pe wa da doro bada we.»

Yi kori yaha ɲii na

34 «Yi kasɛɛge yaha yiyɛ na, yi ganha da gori ligboho ye na, ni gba, yi da yi funyɔ shaa ni koɲɔ yaɲmuyɔ da ni, fo di zhe ne cabaɲa pye ki pa yi be fo we.

35 Bani ne cabaɲa na ba ɲiɲɛ ki sipyii pu beeri fo, ba je ma fyaa fo na pu to wolo we.

36 Ga yi kori yaha ɲii na, yi da Kile ɲeeri tuun beeri ni, kɔnhɔ y'i fanha ta, y'i ba shɔ kii keree nibaɲaa kii beeri na, y'i ba ja yere Sipya Ja wu ɲahagbaa na.»

37 Yesu bi ma sipyii pu kalaa Kile-pɛɛɲɛ pugboho ki ni caɲa ni, ga piige bu wo, w'a she shɔn Oliviyɛ faaboboɲɔ ki na.

38 Yani ɲiga ki mugi ge, sipyii pu beeri na she wu ɲuɲɔ ciri Kile-pɛɛɲɛ pugboho ki ni, na wu jomɔ pu nuri.

22

*Yawutuu ɲuɲɔfee p'a woni pye Yesu kaa na
(Macoo 26:1-5; Marika 14:1-2; Yohana 11:45-53)*

¹ Shizhenherε Baa Buuri Kalenε lemu li je na Nuwuuro ti wo Kalenε li ge, lee bi dεenje.

² Saraya jaha shoonrivεε junjofεε ni saliya karamogoloo pu bi gbogana shaa Yesu na, ga na fyagi sipyii pu na.

*Zhudasi ya gbegele wu Yesu le kenje ni
(Macoo 26:14-16; Marika 14:10-11)*

³ Wee tuun wu ni, Zhudasi we p'a yiri na Isikariyoti ge, a Shitaanni di ba je wee ni. Kalaapiire ke ni shuun wu wa w'a bye wii.

⁴ A Zhudasi di she saraya jaha shoonrivεε junjofεε, ni Kile-peenje pugboh ki gedii junjofεε pu mu. Wu na ja Yesu le pu kenje ni legana lemu na ge, a p'i jo be lee na.

⁵ A lee di daan pu ni xuuni. A p'i be yi na na pee na ba wari kan wu mu.

⁶ A Zhudasi di soo pu mu na ganha na pyegazaana shaa wu Yesu le pu kenje ni sipyii ti kategee.

*P'a Bulooro Nuwuuro ti wo Kalenε liyalige
ki li shiizhan
(Macoo 26:17-25; Marika 14:12-21;
Yohana 13:21-30)*

⁷ Shizhenherε Baa Buuri Kalenε li cana k'a no ge, kee cana ke Nuwuuro ti wo Kalenε li saraga dubyapige ki ma yaa na gbo.

⁸ A Yesu di Pyeri ni Yohana tun na pu pye: «Yi she Nuwuuro ti wo Kalenε li yalige ki gbegele, konho wu she ki li.»

⁹ A p'i wu pye: «Ma funjo wa wu she ki gbegele xuu weke ni we?»

¹⁰ A wu pu jo sho: «Wii, yi ba jin kanha ki ni, yi na zhe saha ni na wa ni w'a loh sho tugo, y'i daha wee feni. Wu ba she je puga kemu ni, yi be di je wa.»

¹¹ Y'i kee puga ki kafoo pye: «Wu Karamago w'a jo na wee ni wu kalaapiire ti na ba Nuwuuro ti wo Kalenε li yalige ki li talige puga kemu ni ge, na mii ki wa we?»

¹² Wu na pugboh ka she yi na zangaso wu ni, kee wa gbegele xuuni na yaha, y'i kalenε li yalige ki gbegele wa.»

¹³ A p'i gari na she keree ki ta ba Yesu ya yi jo pu mu we. A p'i Nuwuuro ti wo Kalenε li yalige ki gbegele wee xuu wu ni.

*Kafoo Fefere yalige ki keree
(Macoo 26:26-30; Marika 14:22-26; 1
Korante Sheen 11:23-25)*

¹⁴ Ba liduun w'a pa no we, a Yesu ni wu tudunmoo p'i diin na li.

¹⁵ A wu pu pye: «Na le Nuwuuro Kalenε le wo yalige ki pinnε li ni yee ni, ne lee la pye fo xuuni, yani di ba ganha ge.

¹⁶ Bani n'a da yi jo yi mu, n'a da kee ka shi li nige we, fo cana kemu Kile da ba ki ya wu saanra ti ni ge.»

¹⁷ Wee tuun wu ni a wu erenzen loh ceegbuu li lo, na baraga taha Kile na na jo: «Yi ke co y'i ki taa taa yiyε na.

¹⁸ Bani n'a da yi jo yi mu, n'a da erenzen loh gba nige we, fo Kile wo saanra ti ba ba.»

¹⁹ Lee kadugo na a wu buuri wa lo, na baraga taha Kile na, na wu kegi kegi na kan pu mu na jo: «Ne ceepuuro ti wa te, yee wuu na t'a kan. Y'a le pyi konho yi funyo di da dun ni na kaa ni.»

²⁰ Ba p'a li xo we, a wu erenzen loh ceegbuu li be lo kan pu mu, na jo: «Kile ya karihege jomεε nivono lemu lo sipyii mu ne shishan baraga ni ge, lee li wa me ke erenzen loh ke. Yee wuu na pee shishan p'a wo.

²¹ Ga, lee be na we w'a da ne le kenje ni ge, wee we na li ni ne ni.

²² Sipya Ja wu kunni, wu na ba xhu ba Kile ya li jo wu shizhaa na we. Ga wemu w'a da ba wu le kenje ni ge, boongo ki je weefoo wogo.»

²³ A p'i jo kon na puyε yegee na weke wu da ba le pye pee ni we.

*Kalaapiire t'a nakaara pyi jahagbaa
fere keree na*

*(Macoo 20:25-28; Marika 9:33-34;
Marika 10:42-45; Luka 9:46)*

²⁴ Lee kadugo na a kalaapiire t'i ba do nakaara na na byi. Pu bi puyε yegee na weke w'a yaa na pye pu beeri jahagbaa foo we?»

²⁵ A Yesu di pu pye: «Shi wemu je Yawutu we, wee shi wu wo saannaa ya pu junjofere pyi wu na. Pii pu wa fanhafεε pu ge, a pee funjo di bye shi wu w'a pu meye yiri na: «Kasaanjaa pyeveε.»

²⁶ Ga, li ya yaa na pye mu yee mu we, ga we wu wa yee beeri jahagbaa foo ge, wee ya yaa na pye ba pu beeri nohocerεε je we. We wu je junjofoo ge, wee di bye ba kapyebye je we.

²⁷ Kapyebye we w'a sori ge, ni wu junjofoo we wu da ba diin ye wu li ge, weke w'a pele pu shuun wu ni we? We wu da ba diin ye

wu li ge, ta wee be w'a peɛ we? Ga lee be na ne ne yee niɛ ni ba kapyebye ne we.

²⁸ Yee ya pye sipyii, pii p'a pye ni ne ni na nɔwuuro ti keree ki ni ge.

²⁹ Lee wuu na n'a da Kile wo saanra ti nɔ yaha yee mu, ba na To w'a ti nɔ yaha na mu we.

³⁰ Yi na ba binne li, na binne gba ni na ni na saanra ti ni. Yi na ba diin saanra korogoo ni, na kiiri kɔn Izirayeli gbaweye ke ni shuun wu na.»

Yesu ya li she na Pyɛeri na ba foro wee kaa tɔan

(Macoo 26:31-35; Marika 14:27-31; Yohana 13:36-38)

³¹ Lee kadugo na a Yesu di jo: «Simɔ, Simɔ, Shitaanni ya li sha na wu yee nɔhɔ wolo saama na, wu yee suguri ba p'a shinma sani na wo wu kugun ni we.

³² Ga ne Kile neɛri mu mu, kɔnhɔ ma n'a daa wu ganha bu guɔnɔ we. Ma ba daburaje jo tuun wemu ni, na guri pa na mu, m'a ma cebooloo pusamaa logoo waha.»

³³ A Pyɛeri di wu pye: «Kafɔɔ, w'a pye kaso la, w'a pye xu la, n'a gbegele xɔ di jɛ ni ma ni ki beɛri ni.»

³⁴ A Yesu di wu pye: «Pyɛeri n'a da li she ma na, yani xhupoo wu pa mee su nijaa piige ge, mu na ba foro ne kaa tɔan tɔɔɔii taanri na mu ya ne ce we.»

Yesu ya wu kalaapiire ti yeri na pu gbegele

³⁵ Lee kadugo na a Yesu di pu pye: «Tuun wemu ni ne yee tun kari na ta wari, ni kushɛyɛɛyɛ, ni tanhaya bye yee mu-i ge, yaaga ya yee kuɔnɔ ya?» A p'i wu nɔ shɔ na: «Yaaga be ya we kuɔnɔ we.»

³⁶ «Ga nime, wari ne wemu mu ge, wu wu lɔ, kushɛyɛɛyɛ ne wemu mu ge, wu yi lɔ, nɔpara ne wemu mu we, wee di wu fadenɛ pɛɛ taga la shɔ.

³⁷ Bani n'a da yi jo yi mu, lemu ya ka ne shizhaa na ge, li waha l'i waha, lee nɔ ya yaa na fa. L'a ka Kitabu ni na: «W'a tɔɔ le kakuubyii ni.» Lemu di ne ne shizhaa wuu li ge, lee nɔ na ba fa.»

³⁸ A kalaapiire t'i wu pye: «Kafɔɔ, li bu da lere, nɔparaa shuun wu wa me.» A Yesu di jo: «K'a yaa mu xuuni.»

Yesu ya she Kile neɛri Oliviye faabobonɔ ki na

(Macoo 26:36-46; Marika 14:32-42)

³⁹ Lee kadugo na a Yesu di foro, na gari Oliviye faabobonɔ ki na, ma na jo ba w'a tee na li pyi pyegana lemu na we. A wu kalaapiire ti be di daha wu feni.

⁴⁰ Ba p'a nɔ wee xu wu ni we, a Yesu di pu pye: «Yi Kile neɛri, kɔnhɔ yi ganha bu jɛ nɔwuuro ni we.»

⁴¹ Ba w'a yee jo we, na laha pu tɔan, na she naha na jeri, na nuguro sin, na Kile neɛri.

⁴² Na jo: «Na To Kile, li bu da l'a taan ma mu, le kanhama ceɛgbuu le sanha lii na na. Ga ne wo nidaan ganha bu bye we, fo mu wo nidaan.»

⁴³ Wee tuun wu ni a meleke wa di ba foro wu mu na yiri fugba we ni, na lowaa kan wu mu.

⁴⁴ Yesu funnɔ ki bi cɔnri fo xuuni. A wu la fara Kile-neɛrege ki na. A wu ba fun, a wu fun fun lɔhɔ k'i jeri ba shishan ne we, na niɛɛ na dun niɛ na.

⁴⁵ Ba w'a xɔ Kile-neɛrege ki na we, na guri pa kalaapiire ti yiri, na ba pee ta pee ya nɔmunɔ natanhaya kanhama kenɛ ni.

⁴⁶ A wu pu pye: «Naha na yee di nɔmunɔ we? Yi yiri y'i Kile neɛri, kɔnhɔ yi ganha bu jɛ nɔwuuro ni we.»

Yawutuu p'a Yesu co

(Macoo 26:47-56; Marika 14:43-50; Yohana 18:3-11)

⁴⁷ Na Yesu yaha pee jomɔ pu na, a sipyiire ta di nɔ, Zhudasi w'a bye pee nahagbaa na. Yesu wo kalaapiire ke ni shuun wu wa w'a bye wii. A wu gbara Yesu na, kɔnhɔ wu she nɔsɔnɔ fɔ kan wu mu.

⁴⁸ Ga, a Yesu di wu pye: «Zhudasi, go nɔsɔnɔ fɔ ni mu ya Sipya Ja wu le kenɛ ni ge?»

⁴⁹ Pii pu bye ni Yesu ni ge, ba pee ya li ce na Yesu taconɔ ni p'a ma we, a p'i jo: «Kafɔɔ, wu nɔparaa lɔ pu feni ya?»

⁵⁰ A pu shen nigin wa di saraya naha shɔnɔrivɛɛ wo nɔnɔfɔgbɔ wu wo kapyebye wu kanige ce niwenɛ paa laha.

⁵¹ Ga, a Yesu di pu pye: «Yi yere me!» A wu gbɔn nɔ wu niwenɛ ki na, na wu cuɔnɔ.

⁵² Lee kadugo na, saraya naha shɔnɔrivɛɛ nɔnɔfɛɛ, ni Kile-pɛɛne pugbɔhɔ ki gedii nɔnɔfɛɛ, ni nɔhɔlɛ pii p'a she Yesu feni ge,

a wu pu pye: «A yee di ba ni ηmɔparaa ni pubegeee ni ne taconɔ ni ma na jo kakuubye di ne ya?»

⁵³ Na ta ne bi bye ni yee ni cana beeri Kile-pereɲe pugbɔhɔ ki ni, yee di ya ta ne co we. Ga nime, yee wo tuun wu w'a nɔ, ni nibiige fanha ki wo tuun we.

Pyeri ya foro Yesu kaa t̄aan

(Macoo 26:57-58, 69-75; Marika 14:53-54, 66-72; Yohana 18:12-18, 25-27)

⁵⁴ Ba p'a Yesu co we, na gari ni wu ni saraya naha shɔnriwee wo ηunɔfɔgbɔ wu kaban. A Pyeri di laraga kɔn pu na, na daha pu feni,

⁵⁵ fo na she jé kaana ki ni. A sipyii pii di na gberi kaana ki niɲe ni, na diin ki t̄aan na wahani. A Pyeri be di diin pu te ni.

⁵⁶ Ba kapyebyezhɔ wa ya pa Pyeri na ki t̄aan we, na wu wii xuuni na jo: «We be wu wa Yesu wo sipya wa.»

⁵⁷ Ga, a Pyeri di foro wu kaa t̄aan na jo: «Cee we, ne ta wu ce be we.»

⁵⁸ A jere di bye, a ná wa di wu na, na wu pye: «Go mu be wu wa pu ni!» A Pyeri di wee ná wu be pye: «Ee! Ne wa pu ni-i de!»

⁵⁹ A leeri nigin shishiin di doro, a ná wa be di ba wu na. A wee di sii yi jo waha na: «Nakaara baa we ná we be wu bye ni Yesu ni, bani Galile shen wu wa wu be.»

⁶⁰ Ga, a Pyeri di wu na shɔ na: «Ná we, ye mu wa yu ge, ali ne yi shi ce we.» Na Pyeri yaha wu na yee yu, taapile ni a xhupoo di mee su.

⁶¹ A Kafɔ di ηmahana jeri na Pyeri wii wu naha niɲe ni. A Pyeri funɲɔ di do ni Kafɔ kafilajo wu ni na: «Yani xhupoo wu mee su nijaa ge, mu na ba foro ne kaa t̄aan tɔɲii taanri na mu ya ne ce we.»

⁶² A Pyeri di foro kpeenge ki na na she mee su fo xuuni.

Sipyii p'a Yesu shehele na wu kpɔn

(Macoo 26:67-68; Marika 14:65)

⁶³ Yesu bi bye namaa piimu keɲe ni ge, pee bi wu la wo, na wu kpɔn.

⁶⁴ A p'i wu naha pɔ, na ganha na wu yegee na: «Jɔgɔ w'a mu kpɔn we? Ma kpɔnvɔ wu mee yiri ge!»

⁶⁵ A p'i wu shehele, na joguumɔ niɲeheme pa be jo ni wu ni.

Yesu kiiri ya kɔn kiirikɔn kurunɔ ki naha t̄aan

(Macoo 26:59-66; Marika 14:55-64; Yohana 18:19-24)

⁶⁶ Ba niga k'a mugi we, a nɔhɔlee, ni saraya naha shɔnriwee ηunɔfee, ni saliya karamɔgɔlɔ di she puyɛ na, na she ni Yesu ni pu wo kiirikɔn kurunɔ ki mu.

⁶⁷ A p'i wu pye: «Ma bu da ma na ne Shɔvɔ we, yi naha jo wu mu.» A Yesu di pu na shɔ: «Ne nehe yi naha jo yee mu, yee wa da dá yi na we;

⁶⁸ ne di bu yee yege, yi wa da na na shɔ we.

⁶⁹ Ga na da nijaa na, Sipya Ja wu na zhe diin Se Beeri Fɔ Kile kanige ce.»

⁷⁰ A pu beeri di binne jo na: «Wee tuun wu ni ta mu wu ne Kile Ja we?» A Yesu di pu na shɔ na: «Ba yee wa yi yu we, uun, wee ne ne.»

⁷¹ Wee tuun wu ni a p'i jo: «Naha wo seeri kaa feni wu ne sanha we? Wuyɛ pyaa ya yi logo wu na.»

23

P'a she ni Yesu ni Pilate mu

(Macoo 27:1-2, 11-14; Marika 15:1-5; Yohana 18:28-38)

¹ Lee kadugo na a sipyii pu beeri di yiri, na gari ni Yesu ni Pilate mu.

² Ba p'a nɔ wà we, na jaagi na kɔn na dɛri wu na na: «Wèe ya we ná we seeri na wu ta wu na wu fiige ki sipyii pu sɔn, na pu ηuyɔ nari. W'a pu naha kɔn na pu ganha ba munaa pereme kaan Orome saannaa ηunɔfɔ wu mu we. Na jo na wee wu ne Shɔvɔ we, na saan wee ne.»

³ A Pilate di Yesu yege na: «Yawutuu wo saan mu ne ya?» A wu wu na shɔ na: «Uun, ba ma wa yi yu we, wee ne ne.»

⁴ Lee kadugo na a Pilate di saraya naha shɔnriwee ηunɔfee ni sipyiiire ti pye: «Ne ta tanahaɲa ka shishiin na we ná we na we.»

⁵ Ga, a p'i yi jo na waha Pilate mu na: «W'a sipyii pu ηuyɔ nari ni wu wo kalaa wu ni Zhude fiige ki beeri ni; na lɔ Galile fiige ki na, fo na pa nɔ naha.»

P'a she ni Yesu ni Herodi Antipasi mu

⁶ Ba Pilate ya yee logo we, na pu yege na ta Galile shen wu ne Yesu?

⁷ A p'i wu pye na Galile shen wu je wii. Lee di Herodi ta wee na je Galile fiige ki junjo ni; wu be di bi bye Zheruzalemu ni wee tuun wu ni. A Pilate di jo na pu she ni Yesu ni Herodi mu.

⁸ Ba Yesu ya no Herodi yiri we, a lee di sii taan Herodi ni fo xuuni; bani wu bi keree nijehene nuri wu shizhaa na. A li mo xuuni Herodi funjo na je wu Yesu ja. Wu bi daa na Yesu na kakanhana la pye wee be nii na,

⁹ Lee wuu na w'a Yesu yege keree nijehene na, ga Yesu ya wu jo sho la shishiin na we.

¹⁰ Lee di saraya jaha shonrivene junjofee ni saliya karamogoloo pu be ta wa. A pee di ganha na nama koon, na joguumo tuugo beeri taga na wu jaagi.

¹¹ A Herodi ni wu sorosii p'i sii Yesu shehele, na wu la wolo. A p'i saannaa fadenje ka le wu na. Lee kadugo na a Herodi di Yesu kurunjo na pa gan Pilate mu sanha.

¹² Kee canja ke a Herodi ni Pilate di bye naniine, lee kaa be we, peen pu bye pii taashiine ni.

P'a Yesu jaagi na pu wu gbo
(Macoo 27:15-26; Marika 15:6-15; Yohana 18:39-19:16)

¹³ Ba Yesu ya no Pilate na we, a Pilate di saraya jaha shonrivene junjofee, ni fanhafee, ni sipyii pu beeri yiri.

¹⁴ Na pu pye: «Yee ya pa ni we na we ni ne mu, na jo na w'a fiige ki sipyii pu nuyoo nari. Ne kunni ya wu yege yiye pyaa be nii na. Ga yee ya keree kiimu beeri jo ne mu wu shizhaa na ge, ne ta lee la shishiin wo zo na wu na we.

¹⁵ Herodi be di wa zo ta wu na we, bani wu be ya wu kurunjo na pa wu kan. Yijii wa wu ni, wu kapyege ki beeri ni, ne kaa ja lemu l'a wu kagbuu xo we.

¹⁶ Wee tuun wu ni n'a da wu kan p'i wu kpoo, lee kadugo na di wu yaha.»

¹⁷ [Lee di Pilate ta yee beeri ba Yawutuu wo bulooro juwuuro ti kalene l'a no we, wu ma yaa na kasoleme nigin wa yaha.]

¹⁸ A sipyiire ti beeri di ganha na xhuulo na yu: «We na we gbo m'a Barabasi yaha!»

¹⁹ Na ta wee Barabasi we di bi bye n'a she fo. Canja ka w'a pa tunmo yirige kulo

li funjo ni, na sipyiire ti lo suri tiye ni fo na wa gbo. Lee na p'a bi wu le kaso ni.

²⁰ Lee di Pilate ta wu funjo na je wu Yesu yaha, a wu pu yege sanha.

²¹ Ga, a p'i xhuulo na: «Wu kori tige na! Wu kori tige na!»

²² A Pilate di pu pye toonii taanri wuu li ni na: «Kakuuno leke we na we d'a pye we? Ne kunni ya kaa ja wu na lemu ya wu kagbuu xo we. Lee wuu na n'a da wu kan p'i wu kpoo, lee kadugo na di wu yaha.»

²³ Ga, a p'i zhe na xhuulo na pu wu kori tige na. A pu mujonoo k'i ba se ta Pilate na.

²⁴ Wee tuun wu ni a Pilate di jo na pu wo fungaa li na voro.

²⁵ Wemu wu bi n'a she ni gbuuro ti pye a p'i wu le kaso ni ge; a Pilate di wee yaha, bani wee kaa pu bi yu na wu wee yaha. Ga we wu je Yesu ge, a wu wee kan sorosii pu mu na pu sipyiire ti wo jidaan pye wu na.

P'a she Yesu kori tige na
(Macoo 27:32-44; Marika 15:21-32; Yohana 19:17-27)

²⁶ Ba p'a gaani ni Yesu ni wu takorogo ki ni we, na she saha ni na wa ni wee ya yiri wu kereye ni na doroo. Wee mege ki bye na Simo; Sirine shen wu bye wii. A sorosii p'i wee karamu w'a Yesu korikoritige ki lo na taha wu feni.

²⁷ Sipyijeheme pu bi taha pu na na gaani. Cee pii be bye ni pu ni. Pee jahaya yi bi tanha fo pu na pu dodoyo kpoo, na mehe suu xuuni Yesu kaa na.

²⁸ A Yesu di ba nmahana jeri pu yiri na pu pye: «Zheruzalemu cee, yi ganha ba mehe suu ne wuu na we, ga y'a mehe suu yiye pyaa ni yi nagoo wuu na!

²⁹ Bani caya ya wa ma, yee caya yi na pu na ba jo na: «cee pii pu je seganhanaa ge, pii pu je pu sanha pya se ja we, p'i sanha jire kan ja pya mu-i ge, pee je duba nagoo.»

³⁰ Wee tuun wu ni sipyii na
ba faaboboyo ye pyi na:
«Yi to wu junjo ni.»

Na boboyo ye pyi:
«Yi wu nmoho.»*

³¹ Bani le bi je tipurege wo pyegana, tiwaga di da ba bye dii we?»

* 23:30 Oze 10:8

32 A p'i gari ni kakuubyii shuun be ni, p'i she pee be pinne gbo ni Yesu ni.

33 Xuu wemu mege p'a yiri na Njogoro Xuu ge, ba p'a she no wa we, na Yesu kori tige na wee xuu wu ni. A p'i kakuubyii shuun wu be kori wu taan. A p'i nigin kori tige ka na wu kanige ce, na wusama kori tige ka na wu kamene ce.

34 A Yesu di jo: «Na To Kile, le yafa pu mu, bani le pu wa byi ge, pu ya li ce we.» Lee kadugo na a sarasii p'i kagaanshaan pye, na Yesu faya yi taa taa puye na na be ni lee kagaanshaan li ni.

35 Sipyii pu bye wa na yere na wii. A Yawutuu njofee p'i ganha na Yesu la wo na yu na: «W'a sipyii piitiilee sho, wu wuye sho ge ni w'a sii Shovoo we, Kile ya wemu naha bulo na wu tun na pa ge!»

36 A sarasii pu be di Yesu la wolo. A p'i fulo wu na, na vinegiri kan wu mu,

37 na jo: «Ma bi sii Yawutuu wo saan we, maye sho ge!»

38 A p'i koroo la kori wu njoo na ni kama pa ni, pee je na:

YAWUTUU WO SAAN WU W'A WE.

39 Kakuubyii shuun we p'a kori Yesu taan ge, a wee wa be di wu fanha na: «Ta mu be wu wa Shovoo wu we? Maye sho sa, ma ba wu be sho!»

40 Ga, a kakuubye shuun wo wu jo ni wee ni na wu pye: «Ali mu ya fyagi be Kile na we! Kanhama pemu na wu je ge, mu be na je pee ninumoo na, na pe jomoo pe tuogo yu.

41 Ne ni mu ni kunni, wee ya yaa ni pe kanhama pe ni, bani wee wo kakuunoo ki wo footosaraa w'a we. Ga we ya kakuunoo la shishiin pye we.»

42 Lee kadugo na a wu Yesu pye: «Yesu, ma ba ba ma saanra ti ni tuun wemu ni, m'a hakili yaha na na.»

43 A Yesu di wu jo sho na: «Can na n'a da yi jo ma mu, njaa ye pyaa ma na ba je ni ne ni Alijine ni.»

Yesu xugana

(Macoo 27:45-56; Marika 15:33-41; Yohana 19:28-30)

44 Ba cana k'a pa no njee njee ni we (12h00), a nibiige di je fiige ki beeri ni, fo na she no yakono cana ki na (15h00).

45 Bani cana ki bi to feefe. Wee tuun we ni a Kile-pee pugboh ki nahaparaga fana nigbilege k'i lo njee ke ni, na daa taaya shuun.

46 A Yesu di sii mujuugboo wa na: «Na To, n'a na munaa li kaa le ma keje ni.» Ba w'a yee jo we, na xhu.

47 Sarasii njofoo we wu bye wa ge, ba wee ya kii keree kii na tapyege ni we, na jo: «Baraga ki taha Kile na! Can na, we na we kunni, sipyitiime wu bye we.»

48 Sipyii piimu beeri pu bi pinne wa na pu wii ge, ba pee beeri ya kii keree kii na tapyege ni we, a pu nahaya di danha fo pu na pu dodoyo kpoo. A p'i guri na ma deeye ni.

49 Yesu najiine pu beeri, ni ce pii p'a bi taha wu na na yiri Galile fiige ki ni ge, pee beeri bi yere laraga ni na wii.

Yesu legana fana ni

(Macoo 27:57-61; Marika 15:42-47; Yohana 19:38-42)

50 Lee bi Yawutuu wo kiirikoo kurunoo ki sipya wa ta wa, wee mege je Yusufu. Wu bi tii wu zo wu be d'a jo. Arimate shen wu bi bye wii, Yawutuu fiige ki ni.

51 kiirikoo kurunoo ki bi jo na be keree kiimu na ge, ni p'a kiimu pye ge, Yusufu bi ta wu tooo le lee la shishiin ni we. Wu be bi Kile wo saanra ti sigee.

52 A wee na wu she Pilate mu na she Yesu nixhugo ki jeeri wu mu.

53 A Pilate di soo. A Yusufu di she Yesu nixhugo ki tirige, na fatoo ka migile wu na, na she wu le fana ka ni. Kee nidugiyahana ki bye faaya yi ni. Sipya be bi sanha le na ki ni we.

54 Kee cana ki bye Peri cana, njiga na da mug Yawutuu wo cadeenge ke.

55 Ce pii pu bi taha Yesu na na yiri Galile ni ge, a pee be di gari ni Yusufu ni fana ki na, na she Yesu nixhugo ki sinninegana li wii.

56 Lee kadugo na a pee ce p'i ba deeye ni, na ba nudanga yanmuyoo ni nudanga sinme yaa Yesu nixhugo ki dire kaa na. Ga, a p'i nmoo cadeenge ki ni, na be ni Kile wo jomee li ni.

24

Yesu ya je na foro xu ni

¹ Dimazhi wu jisɔɔgbɔhɔ ki na, a cèe p'i yiri. Pu bi nudanga sinme pemu yàa ge, a p'i gari faɲa ki na ni pee ni. Kee caɲa ki bye Dimazhi caɲa.

² Ba p'a nɔ wà wɛ, kageegbɔhɔ ke ki bi taga faɲa ki nɔ tɔ ge, a p'i kee ta k'a gologolo laha faɲa ki nɔ na.

³ A p'i jé faɲa ki ni, ga pu ya ta Kafɔɔ Yesu nixhugo ki na wɛ.

⁴ A pu hakilee di wuregi. Na pu niyereye yaha, a namaa shuun fadeviire wuu pii di foro pu mu na pu fo.

⁵ A cèe p'i fya, na pu nuyɔ sɔgi sɔgi. A pee namaa shuun wu pu pye: «Sipya we wu je n̄ii na ge, naaha na yee d'a pa wee shaa xuu tɛ ni wɛ?»

⁶ Wu wa naha nige wɛ. W'a je na foro xu ni. Ye wu bi yu yi mu na wu yaha Galile fiige ki ni ge, yi yi funyɔ kɔn yee na.

⁷ Wu bi yee pye na: «Li waha l'i waha, Sipya Ja na ba jé kakuubyii keɲe ni, p'a wu kori tige na. Wu caxhugo caɲa taanri wogo w'a je.»

⁸ Ba p'a yee logo wɛ, a pu funɲɔ di ba do Yesu wo nijoyo yi na.

⁹ Wee tuun wu ni a p'i ba na yiri faɲa ki na. Na ba yee bæeri naaha jo tudunmɔɔ ke ni nigin wu mu, ni kalaapiire tisara bæeri.

¹⁰ Cèe pii p'a yiri faɲa ki na ge, pee bye: Magadala shɛɛn Mariyama, ni Zhanɛ, ni Yakuba nu Mariyama. Cèe piimu be pu bye ni pu ni ge, a pee cèe pu be di yee ninuyɔ jo tudunmɔɔ pu mu.

¹¹ Ga, a p'i cèe pu jomɔ pu ta ba giraya je wɛ, na bye pu ya dà pu na wɛ.

¹² Ga lee be na, a Pyɛɛri kunni di yiri na baa kari faɲa ki na. Na she nɔ, na jaari wii ki ni, na faviire ti ye na wà. A lee di wu fo fo xuuni. A wu guri na ma puga.

Yesu ya wuyɛ she Kalaapiire shuun na Emayusi koo na

¹³ Lee kadugo na a wu kalaapiire shuun wa di ganha na gaanji kee caɲa kiyɛ pyaa kulo la ni. Lee mɛge je na Emayusi. Lee kulo le ni Zheruzalɛmu tɛ wu bye kiloo ke ni nigin shishiin.

¹⁴ Keree kiimu bæeri k'a pye Zheruzalɛmu ni wee tuun wu ni ge, a p'i ganha na kee paari puyɛ mu.

¹⁵ Na pu yaha pu na yɔgɔ na yee naaha yu puyɛ mu, a Yesu ye pyaa di fulo pu na, na binnɛ na gaanji ni pu ni.

¹⁶ A pu kunni di ganha na wu naa, ga na bye kanna kaa la l'a pu pye pu ya wu cɛ wɛ.

¹⁷ A Yesu di pu pye: «Yee di wa naari na keree kiike paari yiyɛ mu wɛ?» Ba Yesu ya yee jo wɛ, a p'i yere. Lee bi pu nahaya ta y'a tanha xuuni.

¹⁸ Wa mɛge ki bye pu ni na Kilopasi, a wee di jo: «Ni mu ye nigin be wɛ, kaa le l'a sii pye Zheruzalɛmu ni kii cabyaa kii na ge; wa shishiin wa Zheruzalɛmu ni ni wu ya li cɛ wɛ!»

¹⁹ A Yesu di pu pye: «Lee je leke wɛ?» A p'i wu nɔ shɔ na: «Kaa le l'a pye Nazareti shɛɛn Yesu na ge ge! Yesu bi bye Kile tudunmɔ baraga wo. Fanha bye wu kapyege ni wu nɔ jomɔ ni Kile naaha tãan ni sipyii pu be naaha tãan.

²⁰ Wèe wo saraya naaha shɔnriwɛɛ n̄unɔfɛɛ ni wèe wo nahagbaa fɛɛ p'a wu le shi watii keɲe ni, kɔnhɔ wu xhu. A pee di wu kori tige na.

²¹ Wèe bi kanha na daa jo Kile w'a wu tun na pa wu ba Izirayeli shɛɛn n̄unɔ wolo, ga wu nixhugo na, nijaa je wu caɲa taanri wogo.

²² Lee be na, cèe pii pu wa wèe ni ge, pii ya jomɔ pa jo wèe mu pemu ya wèe naaha wɔ fo xuuni ge. Pee ya soo she jisɔɔgɔ ke na faɲa ki na.

²³ Na ba jo na pee ya she gbo wu na faɲa ki ni wɛ, ga na mɛlekɛɛ pii na wà. A pee mɛlekɛɛ p'i pee pye na Yesu wa n̄ii na.

²⁴ Wèe kaafɛɛ pii be ya she faɲa ki na, na she li ta ba cèe p'a pa yi jo wèe mu wɛ, ga pu ya wuyɛ pyaa na wɛ.»

²⁵ Wee tuun wu ni a Yesu di pu pye: «Yee kunni je fungonyɔ baa fɛɛ. Kile tudunmɔɔ p'a yemu bæeri jo ge, ali yee ya daa yee be na tɔvuyo na wɛ!»

²⁶ Go Shɔvɔɔ wu bi sii yaa na kanha le kanhagana le na Kile di na pa wu nɔɔɔ wu kan wu mu!»

²⁷ Lee kadugo na le l'a ka wu shizhaa na ge, a wu yee bæeri paari pu mu. A wu yi nɔ kɔn Kile tudunmɔɔ Musa wo nijoyo yi na, fo na she nɔ Kile tudunmɔɔ pusamaa bæeri wo nijoyo yi na.

²⁸ Kulo lemu ni kalaapiire t'a se ge, a p'i she dεεηε lee kulo li tajege ki na. A Yesu di wuyε pye kanna nahagbaa na w'a doroo na se.

²⁹ Ga, a p'i wu ηεeri na: «Pinne ni wu ni, bani caɲa k'a xɔ, jeri tapyege ni piige k'a da wɔ.» A wu sɔɔ pu mu, a p'i binne jε kanha ki ni.

³⁰ Ba liduun w'a nɔ wε, a p'i diin na da da li. A Yesu di buuri wu lɔ na baraga taha Kile na, na wu kegi kegi na kan pu mu.

³¹ Ba Yesu ya buuri wu kan pu mu wε, a pu ηii di na pahala wu na. A p'i na li ce na Yesu ye pyaa ki ηε kii. Ga taapile ni, a p'i wii fɔ wu ni.

³² A p'i ganha na puyε pyi na: «W'a jo ni wεe ni, na ηɔ kɔn na Kitabuu pu jomɔ pu nahaha yu wεe mu koo li na tuun wemu ni ge, ta xɔnhɔɔ na wεe funyɔ di bi taan?»

³³ Taapile ni a p'i guri na gaanj Zheruzalεmu ni. Ba p'a she nɔ wà wε, na tudunmɔ ke ni nigin wu ni kalaapiire ti bεeri ta p'a pinne.

³⁴ A pee di shuun wu pye: «Can na, Kafɔɔ w'a ηε foro xu ni! W'a wuyε she Simɔ na!»

³⁵ Le l'a pye pee shuun we be na koo li na ge, a pu be di guri na yee bεeri paari pu mu, fo na she nɔ cεgana leke na p'a Yesu ta ce buuri wu kegiduun wu ni ge.

Yesu ya wuyε she wu kalaapiire ti na

³⁶ Na pu yaha pu na pee jomɔ pu yu, a Yesu di foro yere pu niηε ni na pu pye: «Kile wu ηapiηε kan yi mu!»

³⁷ A pu jaalaa di yiri, a p'i sii fya xuuni. Bani pu bi giin na yafugunɔ pee ya ηa.

³⁸ A Yesu di pu pye: «Naha na yee d'a yi hakilee pu yirige le yirigegana le na, na ke fungɔngɔ ke tuugo yaha yiyε mu wε?»

³⁹ Yi na keye yi wii ni na tɔɔyɔ yi ni, neye pyaa k'a sii kii. Yi na wii y'i ba gbɔn na na bε. Bani yafugunɔ ηε ni ceexaara ni kaciiye ni wε, ga ne kunni di wa ni yi ni.»

⁴⁰ Ba w'a yee jo wε, na wu keye ni wu tɔɔyɔ yi she pu na.

⁴¹ A kalaapiire ti funyɔ di sii taan xuuni. Ga l'a pu fo fogana lemu na ge, lee funjɔ ni pu ya ta dà sanha wε. Wee tuun wu ni a Yesu di pu pye: «Yalige yaaga na da naha yee mu ya?»

⁴² Fyakaaya di bi bye pu mu, a p'i kee ka kan wu mu.

⁴³ A wu ki shɔ na ki xa pu bεeri ηii na.

Yesu ya wuyε she wu tudunmɔ pu na

⁴⁴ Lee kadugo na a wu pu pye: «Tuun wemu ni ne bye ni yee ni ge, go ye ne bi jo yee mu. Ne bi yee pye jo yemu bεeri y'a ka ne shizhaa na Musa wo saliya we, ni Kile tudunmɔ pu wo Kitabuu pee, ni Zaburuu Kitabu wu ni ge; jo yee bεeri ηɔ ya yaa na fa.»

⁴⁵ Wee tuun wu ni a Yesu di pu fungɔnyɔ mugi mu lee mugigana li na, kɔnhɔ p'i Kile wo Kitabu wu jomɔ pu ce.

⁴⁶ Lee kadugo na a wu pu pye: «L'a ka Kitabu ni na li waha l'i waha, Shɔvɔɔ wu na ba ganha, na pu na ba wu gbo. Wu cagbogo caɲa taanri wogo, w'a ηε na foro xu ni.

⁴⁷ Wee mεge na le yεε le ya yaa na jo kɔɲɔ ke wo shi wu bεeri mu, na li ηɔ kɔn Zheruzalεmu na na: shi wu bεeri ya yaa na yere wu jurumu wu na, na sɔɔ Kile na, kɔnhɔ wu pu jurumu wu yafa pu mu.

⁴⁸ Yee pu wa lee wo seεεε.

⁴⁹ Na To Kile w'a Fεfεεε Munaa lemu wo ηɔmεε lɔ yi mu ge, ne na ba lee tun na pa yi mu. Ga yi tiin Zheruzalεmu ni fɔlɔ, fo tee sefεεε te ba fεnhε tigi yi na na yiri Kile we ni.»

Yesu ya dugi na kari fugba wu ni

⁵⁰ Ba w'a xɔ pee jomɔ pe na wε, na gari ni wu kalaapiire ti ni Betani kulo li shizhaa. Ba p'a nɔ wà wε, a wu wu keye tagi pu ηuηɔ na, na ganha na duba pyi pu mu.

⁵¹ Na Yesu yaha wu na wee duba wu pyi, a wu yiri laha pu tãan, na dugi kari fugba we ni.

⁵² Lee di kalaapiire ti ta t'a nuguro sin, na wu pεε. Ba p'a wu pεε xɔ mu wε, a pu fundanga wuu di guri na pa Zheruzalεmu ni.

⁵³ A p'i bye tuun bεeri ni p'a she puyε pinne Kile-pεεηε pugbɔhɔ ki ni, na Kile pεε.

Yohana Kilɛ Jozaama pe pu wa wu Ja Yesu Kirisa kaa yu ge, Yohana wo nigama

Jɔgɔ wu jɛ Yohana wɛ?

Yohana bɛ wu bye Yesu wo tudunmɔɔ kɛ ni shuun wu ni. Zebede ni Salome yɛ wo ja wu bye wii. Wu ceborona wu bye Yakuba. Yawutu wu bye wii, fyashaa di jɛ wu labye. Kalaapiire taanri wemu fanha k'a bi jɛhɛ Yesu yiri xuuni ge, Yohana bɛ wu bye pee ni. Tuun wemu ni p'a Yesu kori tige ki na ge, wee Yohana we ninumɔ keɲɛ ni w'a wu nu wu kaa le (Yohana 19:27).

Yohana ya ta sɔɔ na wuyɛ mɛgɛ yiri bada we Kitabu we ni wɛ. Ga na wuyɛ pyi na le li kalaapiire lemu kaa li bi dan Yesu ni ge (Yohana 13:23; 19:26; 20:2; 21:20).

We Jozaama Kitabu we kakana jɔnɔ

Yohana Egilizi w'a wee na wee w'a we Kitabu we ka na wu yaha Efese kulo li ni. W'a Yesu kaa yu wɛɛ mu na wu bi se tɔɔjii ni jɛhɛɲɛɛ ni Zheruzalemu ni kalɛɲɛɛ ni.

Yohana ya li shɛ na Yesu wu jɛ To Kile wo Ja nigin pe we, wemu Kile ya tun na pa koɲɔ puga funɲɔ ni ge. Yesu ya yi yu tɔɔjii ni jɛhɛɲɛɛ ni we Kitabu we ni na Kile wu jɛ wee To. W'a Yesu shɛɛ wɛɛ na na wee wu jɛ koo le, lee lemu l'a se jii sicuumɔ pu ni ge.

Jozaama Kitabu wu kafila jɔgbɔyɔ

Yohana ya li shɛ na Yesu ya yu wu wo nɔɔɔ wu wo tuun wu keree na: Tuun wu sanha nɔ wɛ (Yohana 1-12); tuun w'a nɔ (Yohana 13-21).

Yohana 1 Yohana Batizelipye wo sɛɛri keree ni Yesu kalaapiire nizhiilee pee.

Yohana 2–12 Yesu ya wu sefɛɛɛ ti shɛ wu labye wu ni sipyiire ti niɲɛ ni ni jaha shɛshɛɛɛ kakanhanjaa gbarashuun ni.

Yohana 13–17 Yesu ya wu taan jɛɛgɛ ki shɛ wu kalaapiire ti shizhaa na.

Yohana 18–21 Yesu na xu, na jɛ.

Jomɔ pe pu jɛ kpɛɛngɛ n i jii sicuumɔ ge

¹ Fo taashiine li ni, na ta koɲɔ sanha yaa wɛ, wemu w'a yiri Jomɔ ge, wee ya bye na

xɔ. Pee Jomɔ pu ni Kile wu bye shiizhan, pee Jomɔ pu jɛ Kile.

² Fo taashiine ni pee Jomɔ pe ni Kile wu bye shiizhan.

³ Pee gbɔɔɔ ni Kile ya yanmuyɔ yi bɛɛri yaa. Yaaga yaaga k'a yaa ge, kee ka shishiin ya yaa pee kadugo na wɛ.

⁴ Pee ni jii sicuumɔ ya daa. Pee jii sicuumɔ pu bi kpɛɛngɛ yeege sipyii pu mu.

⁵ Kee kpɛɛngɛ k'a jii nibiige ki ni sipyii pu mu, ga nibiige ki sipyii p'i ya ta sɔɔ ki na wɛ.

⁶ A Kile di na wa tun, wee mɛgɛ ki bye na Yohana.

⁷ Wee ya pa bye sɛɛri na kpɛɛngɛ ki kaa yu sipyii pu mu, kɔnhɔ pu bɛɛri di da kee kpɛɛngɛ ki na, wee baraga ni.

⁸ Weeyɛ pyaa bi ta pye kpɛɛngɛ ki wɛ, ga wu kapana jɔnɔ k'a pye na kpɛɛngɛ ki kaa yu sipyii pu mu,

⁹ Pee jomɔ p'a bye kpɛɛngɛ can can wogo. Pee ya pa koɲɔ na, na ba ganha na kpɛɛngɛ yeege sipyii pu bɛɛri mu.

¹⁰ Pee bye koɲɔ na, pee shiin gbɔɔɔ ni koɲɔ ya yaa. Ga koɲɔ sipyii di ya ta sɔɔ pee na wɛ.

¹¹ P'a tigi puyɛ pyaa fiige shɛɛn mu, ga pee di ya ta sɔɔ pu na wɛ.

¹² Ga lee bɛ na, shɛɛn nigin nigin ya sɔɔ pu na, na da pu na; a Jomɔ p'i fanha kan pee mu na pu pye Kile nagoo.

¹³ Pee ya ta se sipyii segana na wɛ, p'i ya se sipyii wo daan na mu funɲɔ ni wɛ, p'i ya se na bɛ wo jidaan funɲɔ ni wɛ. Ga Kile yɛ pyaa wo jidaan funɲɔ ni p'a pye wu nagoo.

Jomɔ p'a jɛri sipya

¹⁴ Ayiwa, pee jomɔ pe, p'a jɛri sipya, na ba diin wɛɛ niɲɛ ni, a wɛɛ di pu nɔɔɔ wu wii, Ja nigin pe wu w'a foro Kile ni ge, na wu ta wee wo. Wee w'a sii fɛɛɛɛ ni can wu Kafɔɔ.

¹⁵ Wee kaa Yohana bi yu, na mujuu waa na sipyiire ti pyi: «Ná wemu kaa nɛ jo, jo w'a ma nɛ kadugo ge, wee bye nɛ jaha na; bani yani nɛ wu se ge, wee bye na xɔ. Wee wu jɛ wɛ.»

¹⁶ Wɛɛ bɛɛri ya wu tahaa ta wu fɛɛɛɛ nignɔ pu ni, na duba bɛ ta na fara duba na.

¹⁷ Kile tudunmɔɔ Musa baraga ni Kile ya wu saliya jɔmɛhɛɛ ki kan wɛɛ mu. Ga Yesu Kirisa baraga ni wɛɛ ya fɛɛɛɛ ni can ɛɛ.

18 Sipyaa wa shishiin sanha Kile ja bada we. Ja nigin pe wu wu je Kile, na je ni wu To Kile ni shiizhan ge, wee w'a weè pye weè ya To Kile wu ce.

Yohana Batizelipye wo Kile jomɔ yere
(*Macoo 3:1-12; Marika 1:1-8; Luka 3:1-18*)

19 Pe p'a pye Yohana Batizelipye wo Kile jomɔ pe, tuun wemu ni Yawutuu nuɔfɛɛ p'a pa saraya naha shɔɔnriɔɔ ni Kile-peɛɛɛ pugbɔhɔ ki kapyebyii pu tun wu mu ge. Tudunmɔ p'a yiri Zheruzalemu ni na pa wu yiri na ba wu yege na: «Jɔgɔ mu di je we?»

20 Yohana ya ta li pye nmɔhɔɔ kaa we, na yi tii jo pu mu na: «Ne je Shɔvɔɔ wu we.»

21 A p'i wu yege na: «Wee tuun wu ni mu di je jɔgɔ we? Kile tudunmɔ Eli ge?» A wu jo: «Ne je Eli we.» A p'i wu pye sanha na: «P'a Kile tudunmɔ wemu kaa jo ge, mu wu wa ge?» A wu jo: «Ahayi.»

22 Wee tuun wu ni a p'i jo: «Mu d'a sii jɔgɔ we? Ya jo wu mu ge, kɔnhɔ wu be di she yee jo wu tunveɛ pu mu. Jɔgɔ ye pyaa mu d'a sii we?»

23 A Yohana di pu jɔ shɔ ni Kile tudunmɔ Ezayi wo jomɔ pa ni na:

«Sipyaa wa w'a mujuu waa siponɔ ki ni na:

«Yi Kafɔɔ wu koo li tii!»*
Ne wu je wee sipyaa we.»

24 Piimu p'a bi tun Yohana mu ge, Farizheɛn pii bye pee ni.

25 A pee di wu yege sanha na: «Mu bye mu di je Shɔvɔɔ wu we, mu di je Eli we, Kile tudunmɔ wemu kaa p'a jo ge, mu di je wee be we, wee tuun wu ni naha na mu di batizeli pyi we?»

26 A Yohana di pu jɔ shɔ na: «Ne wi ge, ne sipyii batizeni lɔhɔ ye ni, ga sipyaa watii wa wà yee niɛ ni na xɔ, yee di ya wee ce we.»

27 Wee w'a ma ne kadugo, ne yaa ni wu tanhaya meere be zanha ni we.»

28 Kii keree kii ya pye kulo lemu ni ge, lee mege je Betani. Lee wa Zhuruden Gba wu Kile-nɔhɔ ki na. Wee xuu wu ni Yohana bi sipyii pu batizeni.

Kile wo Dubyapige ki je Yesu

* 1:23 Ezayi 40:30

29 Kee caɲa ki jimuguro ti na, a Yohana di Yesu ja wu na ma wu mu, na jo: «Kile wo Dubyapige ke ki da ba koɲɔ ki jurumu wu lɔ laha wà ge, kee ki wa me.»

30 Ná wemu kaa ne jo yee mu ge, jo: «We w'a ma ne kadugo ge, wee bye wà fo taashiine li ni. W'a pye wà na ta ne sanha se we.» Wee wu je we.

31 Ne kunni bi sanha wu ce we, ga ne pa sipyii pu batizeni lɔhɔ ni, kɔnhɔ di wu she Izirayeli sipyii pu na.»

32 Yohana ya Yesu kaa jo sipyii pu mu na: «Ne Kile Munaa ja l'a tigi na yiri fugba we ni, na ba diin wu na ba gbegbe shazhira je we.»

33 Ne ye pyaa bi ta wu ce we, ga Kile wemu w'a ne tun na ne w'a sipyii pu batizeni lɔhɔ ki ni ge, wee ya jo na: «Ma ba Kile Munaa ja l'a tigi na pa diin ná wemu na, wee w'a da ba batizeli wu pyi Fɛfɛere Munaa ni.»

34 A ne shiin di li ja mu, na bye li seeri, na pee jomɔ pe yu na Kile Ja wu je wee ná we.»

Yesu kalaapiire nizhiilee

35 Kee caɲa ki jimuguro ti na, Yohana ni wu kalaapiire shuun wa bi yere wà sanha.

36 A wu Yesu ja wu na doroo, na ganha na wu wii, na ba jo: «Kile wo Dubyapige ki ke!»

37 Ba Yohana wo kalaapiire shuun w'a wee kafila wu logo we, na daha Yesu feni.

38 A Yesu di nmahana jeri, na pee ta p'a taha wu feni, na pee yege na: «Naha yee di zhaa we?» A pee di wu pye: «Rabi, (Lee kori je «Karamɔgɔgbɔ») mii mu d'a tigi we?»

39 A wu pu jɔ shɔ na: «Yi pa ki wii.» A p'i binne kari ni wu ni, na she wu tatiginɛ ki ja. Lee bi caɲa ki ta k'a tigi na nɔ leere ke ni gbaara wu na (16h00), a p'i caɲa ki sanja xɔ wà.

40 Kalaapiire shuun wemu w'a Yohana kafila wu logo na daha Yesu feni ge, wa mege bye Andire, wee je Simɔ Pyeeri cuun.

41 A Andire di fenhe she wu nahafɔɔ Simɔ yiri na she wu pye: «Wèe ya Kirisa wu ja,» (lee kori je «Kile ya wemu shɔnri lɔ ge.»)

42 Lee kadugo na a Andire di gari ni Simɔ ni Yesu yiri. A Yesu di Simɔ wii na wu pye: «Yohana ja Simɔ wu je mu. Mege katii ki da

le nime mu na, kee ne Sefasi.» (Kee kori ne «Faakageren.»)

Yesu ya Filipe ni Nataneli yiri; a p'i daha wu feni

⁴³ Kee cana ki jimuguro ti na, a Yesu di jo na wee da zhe Galile fiige ki ni. A wu nigariwo di jiri Filipe na na wu pye: «Taha na feni.»

⁴⁴ Filipe bi bye Betisayida kulo li shen wa, lee kulo le ninun shen pu bye Andire ni Pyeri be.

⁴⁵ Lee kadugo na a Filipe di ba Nataneli na na wu pye: «Kile tudunmoo Musa ya sipya wemu kaa jo Kile wo saliya Kitabu wu ni, a Kile tudunmoo pusamaa be di wu kaa jo pu wo Kitabu pu ni ge, wee ya wee na. Wee ne Yusufu ja Yesu na yiri Nazareti kulo li ni.»

⁴⁶ A Nataneli di wu pye: «Dii yasaana di da ja voro Nazareti ni we?» A Filipe di wu jo shona: «Pa wu wii.»

⁴⁷ Ba Yesu ya Nataneli nibawo na tuun wemu ni we, na jo: «Izirayeli see sipya wa we, nanmahara ne wemu zo ni we.»

⁴⁸ A Nataneli di wu yege na: «Mii mu d'a ne ta ce we?» A Yesu di wu jo shona: «Ne nii bye mu ni na mu yaha nitoodige ki taan, na ta Filipe sanha mu yiri we.»

⁴⁹ A Nataneli di gaala, na jo: «Wu Karamogo, Kile Ja mu ya sii, Izirayeli wo saan we!»

⁵⁰ A Yesu di wu pye: «Ne mu pye jo ne nii bye mu ni na mu yaha nitoodige ki taan ge, lee ye l'a mu pye mu ya da ne na ya? Ma na ba kagbaho kii be na kiimu k'a ye le na ge!»

⁵¹ A wu jo sanha na: «Can can na, n'a da yi jo yi mu jo yi na ba fugba wu jo na k'a mugi, na Kile wo melekee pii naa pu na duri na diri Sipya Ja wu na.»

2

Cekaanra te t'a pye Kana kulo li ni ge

¹ Lee kadugo na, cana taanri wogo ki na, cekaanra bi bye kulo la ni, lee mege ne na Kana. Lee bye Galile fiige ki kulo la. Yesu nu wu bye tee cekaanra ti ni.

² P'a bi Yesu ni wu kalaapiire ti be yiri tee cekaanra ti ni.

³ Ba duven w'a pa guuno we, a Yesu nu wu fulo wu na na wu pye: «Pu duven w'a kuuno.»

⁴ Ga, a Yesu di wu nu wu pye: «Nufoo we, ma ganha bu da le yaha li ma conri we, ne wo tuun w'a sanha no we.»

⁵ A Yesu nu wu kapyeyii pu pye: «Wu ba yemu beeri jo yi mu, yi lee pye.»

⁶ Yawutuu pu bi peye gbaara wa te na wolo faaya yi ni. Yee wo loho pu bi gori na daga na puye jii na be ni pu fefere kalgege ki ni. Loho litirilee xhuu nigin (100) shishiin bi jin pege ka beeri ni.

⁷ A Yesu di kapyeyii pu pye: «Yi ye peye ye ni ni loho ni.» A p'i yi ni fo yi jayo ye na.

⁸ A wu guri pu pye: «Yi ka ko she gan yalige ki naha shonrivoo wu mu.» A pee di ka ko kari.

⁹ Loho ke k'a jeri na pye duven wu ge, a yalige ki naha shonrivoo wu kee nehe. Ga wee bi wee duven wu taforogo ce we. Ga kapyeyii piimu p'a bi loho ki ko ge, pee kunni bi wu taforogo ce. A yalige ki naha shonrivoo wu cenabun poo wu yiri,

¹⁰ na wu pye: «Sipyii beeri ma fenne duven nidan wu loolo. Pu bu wee nijeheme gba, wemu ya taan xuuni we, p'a na wee loolo. Ga, a mu kunni di dere ma wo duven nidan wu yaha fo nime.»

¹¹ Le l'a pye Yesu naha sheshere kakanhaa ki beeri nizhiine. Lee ya pye Kana ni, Galile fiige ki ni. Yesu ya wu sefere she. Ba kalaapiire t'a lee na we, na da wu na.

¹² Lee nibyexhoo na, a Yesu ni wu nu, ni wu ceboronamaa, ni wu kalaapiire t'i gari Kaperinomoo kulo li ni. A p'i cabyaa kii pye wa.

Yesu ya Kile-peene pugbaho ki pye fefee (Macoo 21:12-13; Marika 11:15-17; Luka 19:45-46)

¹³ Ba Yawutuu Nuwuuro ti wo Kalene l'a teene we, a Yesu di gari Zheruzalemu ni,

¹⁴ na she sipyii pii ta Kile-peene pugbaho ki kaana ki ni, pu na niye, ni dubyaa, ni gbegbe shazhira pere saraya wolovee pu mu. Wari faavee pu be d'a tiin wa pu tabalaa taan, na saraya wolovee pu wari wu fari pu mu.

¹⁵ Ba w'a she pu ta mu we, na she meree pye suso, na pee beeri kori yeege Kile-peene pugbaho ki ni, ni pu niye ni pu dubyaa ni, na wari faavee pu wo tabalaa pu jeri buri, na pu wari wu wo jine na.

16 A wu gbegbe shazhɛɛɛ pɛɛvɛɛ pu pye: «Yi te lɔ laha naha! Yi ganha da na To wu puga ki pye jagi tapyege wɛ!»

17 Ba Yesu ya lee pye wɛ, a wu kalaapiire ti funɲɔ di do Kitabu jomɔ pa na na:

«Mu puga ki kaa ya dan nɛ ni tɛhɛnɛ baa, n'a na funɲɔ shaa ni ki ni xuuni.»*

18 Lee kadugo na a Yawutuu ɲɲɔfɛɛ p'i wu pye: «Naha shɛshɛɛɛ tekɛ mu di da jà bye tee di li shɛ na kaɲii wa mu mu li bye na wɛ?»

19 A Yesu di pu ɲɔ shɔ na: «Yi ke Kilɛ-pɛɛɲɛ pugbɔhɔ ke ja, di ki yerenɛ cabyaa taanri funɲɔ ni.»

20 A p'i wu pye: «Go yee kelɛɛ shishɛɛɛ ni gbaara (46) p'a pye na ke Kilɛ-pɛɛɲɛ pugbɔhɔ ke yerenɛ dɛ! Wee tuun wu ni mu di mayɛ wii jɔgɔ mu wu jà kee yerenɛvonɔ yerenɛ cabyaa taanri funɲɔ ni wɛ?»

21 Ga Kilɛ-pɛɛɲɛ pugbɔhɔ kemu kaa Yesu bi yu ge, kee bye wuyɛ pyaa ceepuuro.

22 Ba Yesu ya pa ɲɛ na foro xu ni wɛ, a wu kalaapiire ti funyɔ di do na w'a yi jo. A p'i dà Kilɛ Kafila wu na, Yesu bi yemu bɛɛri jo ge, na dà yee bɛ na.

Yesu ya sipyii fungɔnyɔ keree cɛ

23 Na Yesu yaha Zheruzalɛmu ni Yawutuu Nuwuuro ti wo Kalenɛ li tuun wu ni, a sipyiiɲɛhɛmɛɛ di wu ɲaha shɛshɛɛɛ kakanhanɲaa ki ɲa na dà wu na.

24 Ga Yesu ya ta wuyɛ yaha pu kenɛ na wɛ, bani w'a bi pu fungɔnyɔ keree bɛɛri cɛ.

25 Wu mago bye li na nago sipya wa wu na sipya wa keree jo wu mu wɛ, bani wu bi sipyii bɛɛri fungɔnyɔ keree cɛ.

3

Yesu ni Nikodɛmu keree

1 Farizhɛn wa bye wà, wu mɛgɛ bye Nikodɛmu. Yawutuu pu ɲɲɔfɔɔ wa wu bye wii.

2 A wee di ba shɛ Yesu y'iri caɲa ka piige ni, na wu pye: «Wù Karamɔgɔ, ɲaha shɛshɛɛɛ kakanhanɲaa kii mu ya sii na byi ge, sipya wa shishiin da jà da ki pyi ni Kilɛ ɲɛ ni ma ni wɛ. Lee wuu na wèe ya li cɛ, jo Kilɛ w'a mu tun mu wu pa wèe kalaa.»

* 2:17 Zaburuu 69:9

3 A Yesu di wu pye: «Can can na, n'a da yi jo ma mu, sipya wemu ya sevonɔ se wɛ, weefɔɔ da jà jé Kilɛ wo saanra ti ni wɛ.»

4 A Nikodɛmu di Yesu pye: «Sipya wemu ya le xɔ ge, dii weefɔɔ di da jà sevonɔ se wɛ? Wu kunni wa da jà guri jé wu nu funɲɔ ni pu kuri se wɛ?»

5 A Yesu di wu pye: «Sipya wemu ya se lɔhɔ ni Fɛfɛɛɛ Munaa gbɔɔrɔ ni wɛ, weefɔɔ da jà jé Kilɛ wo saanra ti ni wɛ.

6 Bani sipyii ya piimu se ge, pee ɲɛ ceepuuro wuu. Piimu p'a se Kilɛ wo Fɛfɛɛɛ Munaa li gbɔɔrɔ ni ge, pee ya ɲaari lee wo ɲaarigana na.

7 Nɛ na ma pye, li waha l'i waha y'a yaa na sevonɔ se, lee ganha bu da ma fo wɛ.

8 Ki ɲidaan tashɛgɛ ni kafɛɛgɛ ya se m'a ki tunmɔ logo, ga ma di wa da ki taforogo ni ki tashɛgɛ bɛ cɛ wɛ. Sipya wemu bɛɛri w'a se Kilɛ Munaa li gbɔɔrɔ ni ge, mu li ɲɛ weefɔɔ shizhaa na.»

9 Ayiwa, a Nikodɛmu di Yesu pye: «Kii keree kii bɛɛri di da jà bye pyegana lekɛ na wɛ?»

10 A Yesu di wu pye: «Mu na ɲɛ Izirayɛli karamɔgɔgbɔ, lee bɛ na mu di ya kii keree kii ɲaha cɛ-ɛ ya?»

11 Can can na, n'a da yi jo ma mu, le wèe ya cɛ ge, lee wèe ya yu; le wèe ya ɲa ge, lee wo sɛɛɛɛ bɛ wèe ɲɛ. Ga yee wa giin y'i sɔɔ wèe wo sɛɛri keree ki na wɛ.

12 Nɛ na ɲiɲɛ ke wo keree ɲaha yu yee mu, yee di ya daa kee na wɛ, nɛ bu fugba we wo keree jo yee mu, yee na bye dii na dà kee na wɛ?

13 Wa shishiin wa sanha dugi ɲa fugba we ni wɛ, fo Sipya Ja wu yɛ, wee wemu w'a y'iri fugba wu ni na tigi ge.

14 Kilɛ tudunmɔɔ Musa wo tuun wu ni, na wu yaha siponɔ ki ni, w'a tɔɔrɔ daɲaa yàa na pye wɔ, na wu yirige suri tinnɛ la ni sipyii pu ɲiɲɛ ni. Yirigegana lemu na w'a wɔ wu yirige ge, li waha l'i waha, mu Sipya Ja wu bɛ ya yàa na pa yirige lee yirigegana li na,

15 kɔnhɔ sipyaa sipya w'a dà wu na ge, wee di ɲii sicuumɔ nixhɔbaama ta.»

16 Bani kɔɲɔ ya taan Kilɛ mu tɛhɛnɛ baa, fo w'a sɔɔ na wu Ja nigin pe wu kan na pye saraga, kɔnhɔ sipyaa sipya w'a dà wu na ge,

wee ganha bu gyεεgi wε, ga wu j̄ni sicuumɔ nixhɔbaama ta.

¹⁷ Kile ya ta wu Ja wu tun na pa koŋɔ na, kɔnhɔ wu ba kiiri kɔn sipyii na wε, ga w'a wu tun na pa, kɔnhɔ koŋɔ sipyii di shɔ wu baraga ni.

¹⁸ Sipya wemu bu d̄a wu na, Kile da ga ba kiiri kɔn weefɔɔ na wε. Ga wemu bu bye wu ya d̄a wu na wε, kiiri ya kɔn xɔ weefɔɔ na. Bani Ja nigin wemu w'a foro Kile ni ge, wu ya d̄a wee na wε.

¹⁹ Wee kiiri wu kakɔɔn le: Kile wo kpεεngε k'a pa koŋɔ na, ga, a sipyii jurumu w'i pu pye p'a piige pɔrɔŋɔ kee kpεεngε ki na.

²⁰ Bani sipya wemu w'a kuumɔ pyi ge, Kile wo kpεεngε ki ya dan wee ni wε. Wu ya sɔɔ bε wu foro kee kpεεngε ki na wε. Bani weefɔɔ ma fyagi, kɔnhɔ sipyii ganha bu wu kakuuyu cε wε.

²¹ Ga sipya wemu w'a can wu koo jaari ge, kpεεngε na weefɔɔ ma wu keree pyi, kɔnhɔ sipyii bεeri di ki ja, p'i li cε na wee ya Kile koo li jaari.

Yohana ya yemu jo Yesu shizhaa na ge

²² Lee kadugo na a Yesu ni wu kalaapiire t'i foro Zheruzalemu ni na kari Zhude fiige ki xuu wa betii ni. A wu tuun wa pye w̄a ni pu ni na sipyiire ti batizeni.

²³ Lee bi Yohana bε ta wu na sipyii pii batizeni xuu wa ni wee mεgε jε Enɔ, wee xuu wu jε Salimu kulo li kabanugo. Bani gba lɔhɔ nijehεŋε ki bye wee xuu wu ni. Sipyiire ti bi se wu ȳiri na wu pu batize.

²⁴ Lee ya pye na ta Yohana sanha le kaso wu ni wε.

²⁵ Caŋa ka, nakaara ya jε Yohana wo kalaapiire ta, ni Yawutuu wa tε ni, fεfεere kalεgε ki shizhaa na Yawutuu pu kabaŋa na.

²⁶ Tee nakaara ti wuu na a Yohana wo kalaapiire t'i shε wu pye: «Wu Karamɔgɔ, ma ni n̄a wemu wu bye Zhurudεn Gba wu kadugo ge, ni mu ya wu kaa jo ge, li wii wee ya sipyii batizeni nime. Sipyii pu bεeri di se wee ȳiri.»

²⁷ A Yohana di pu j̄ɔ shɔ na: «Kile ya lemu kan sipya wemu mu wε, ta wu na j̄a lee ta?»

²⁸ Yeeyε pyaa wa li fiin na nε yee pye jo Kile ya Shɔvɔɔ wemu tun ge, wee wa nε wε, ga Kile ya nε tun na pa wu naha na yε.»

²⁹ Lee kadugo na a Yohana di talenε la jo na: «Cenabun poo wo wu jε wu cenabun. Cenabun poo wu nanii wu kunni niyerege yε ki ma bye wu t̄aan. Wu bu cenabun poo wu mujuu logo, w'a fundanga ta xuuni cenabun poo wu mujuu li wuu na. Kee fundanga ki tuugo ki jε nε wogo ke. Kee fundanga k'a pεlε fo na nɔ ki tεhεnε na.

³⁰ Li waha l'i waha, la ya yaa na faraa wee wo pεeŋε ki na nime, la di da foro nε wo pεeŋε ki ni.»

Sipya we w'a ȳiri fugba wu ni na pa ge

³¹ A Yohana di jo sanha na: «Wemu w'a foro Kile ni ge, wee wu jε sipyii pu bεeri j̄unɔ ni. Ga wemu w'a foro j̄inε ni ge, wee jε nɔhɔdaan wo, j̄inε keree wee ya yu. Wemu w'a pa na ȳiri fugba wu ni ge, wee wu jε pu bεeri j̄unɔfɔɔ.

³² W'a yemu ja na yemu logo ge, yee w'a yu. Ga wa shishiin ya ta sɔɔ wu nijoyo yi na wε, fo shεen nigin nigin yε.

³³ Sipya wemu bεeri w'a sɔɔ wu nijoyo yi na ge, wee ma li shεε na finnjε na can jε Kile ni.

³⁴ Bani Kile ya wemu tun ge, Kile jomɔ wee ya yu. Kile ya Fεfεere Munaa taga wee j̄i.

³⁵ To Kile Ja wu kaa ya dan wu ni, w'a sefεere ti le wu keŋε ni yanmuyɔ bεeri na.

³⁶ Wemu w'a d̄a Kile Ja wu na ge, j̄ni sicuumɔ nixhɔbaama wa weefɔɔ mu. Ga wemu ya d̄a Kile Ja wu na wε, wee da j̄ni sicuumɔ pu ta wε. Ga Kile wo loyire li na gori yaha weefɔɔ na.»

4

Yawutuu ya shi wemu kɔ ge, Yesu ya tigi wee mu

¹ Ayiwa, Farizhεen p'a pa yi logo na Yesu ya kalaapiire nijehεre taa na toro Yohana t̄aan, na pu batizeni.

² Ga na ta Yesu yε pyaa bi ta na batizeli wu pyi wε, fo wu kalaapiire.

³ Tuun wemu ni Yesu ya pa pee jomɔ pu logo ge, a wu foro Zhude fiige ki ni na kari Galile fiige ki ni.

⁴ Wu nigariwo bi yaa na Samari fiige ki ja toro.

⁵ A wu shε nɔ Samari kulo la ni, lee mεgε jε na Sikari. Yakuba bi tεgε kemu kan wu

ja Yusufu mu fo l'a mɔ ge, kee kabanugo Sikari bye.

⁶ Keenje ka ki bi bye Yakuba mu wà wee xuu wu ni. Ba Yesu ya kanha para li tãan we, na diin kee keenje ki jɔ na. Lee bi cana ki ta jɛnɛ ninɛ ni.

⁷ A Samari shɛn cee wa di ba wà lɔhɔ takogo ni. A Yesu di wu pye: «Na kan lɔhɔ di gba!»

⁸ Lee bi Yesu kalaapiire ti ta t'a kari kanha ki ni yalige tashɔɔ ni.

⁹ A wee Samari shɛn cee wu Yesu pye: «Ee, mu wemu wu jɛ Yawutu ge, naha na mu d'a sɔɔ na logbaga jɛeri nɛ mu na ta nɛ jɛ Samari shɛn wɛ?» Cee w'a yee jo bani Yawutuu bi ta sɔɔ kaa la shishiin li pu ni Samari shɛn pinne wɛ.

¹⁰ A Yesu di wu jɔ shɔ na: «Cee we, Kile ya yaaga kemu kaan ma ni ge, mu da bi kee cɛ, sipya wemu w'a logbaga ki jɛeri mu mu ge, na wee bɛ cɛ, muyɛ pyaa ki bi da logbaga jɛeri wu mu. Wu bi da lɔhɔ kan mu mu, kemu k'a jɛi sicuumɔ kaan sipyii bɛeri mu ge.»

¹¹ A cee wu wu pye: «Karamɔgɔna we, gonɔ jɛ mu mu wɛ, keenje ki d'a cogi, mii mu di da kee jɛi sicuumɔ lɔhɔ ki ta di gan nɛ mu wɛ?»

¹² Wɛe tolɛ Yakuba w'a ke keenje ke kan wɛe mu. Wuyɛ pyaa, ni wu nagoo, ni wu yapɔɔyɔ yi bi kee lɔhɔ gbuu. Ayiwa, mu wa giin na mu ya ye wɛe tolɛ Yakuba na gɛ?»

¹³ A Yesu di wu jɔ shɔ na: «Wa bɛeri w'a ke keenje ke lɔhɔ gba ge, waga na ba weefɔɔ ta sanha.»

¹⁴ Ga lɔhɔ ke nɛ gaan ge, wa bɛeri w'a kee gba ge, waga da ba weefɔɔ ta nige bada wɛ. Bani lɔhɔ ke n'a da gan weefɔɔ mu ge, kee na ba bye lobulowii na buloo na foro wu funɔɔ ni, na jɛi sicuumɔ nixhɔbaama kan wu mu.»

¹⁵ A cee wu Yesu pye: «Karamɔgɔna we, kee lɔhɔ ki kan na mu di gba, kɔnhɔ waga ganha bu na ta nige, di ba lɔhɔ shaa naha sanha wɛ.»

¹⁶ A Yesu di wu pye: «She ma poo wu yiri pa naha.»

¹⁷ A wu Yesu pye: «Ná wa na mu wɛ.» A Yesu di wu pye: «Can m'a jo na ná jɛ ma mu wɛ.»

¹⁸ Bani m'a jé xɔ namaa kaguro mu. Ná wemu bɛ w'a jé ma mu nime ge, wee bɛ wa

ma poo wɛ. Can m'a jo.»

¹⁹ A cee wu wu pye: «Karamɔgɔna we, nɛ mu sɛeri na mu ta Kile tudunmɔ.»

²⁰ Wɛe Samari shɛn, ke faabobonɔ ke na wɛe sefɛlɛɛ ya Kile pelɛ. Ga yee Yawutuu di yu na tapɛɛɛ katii wa Kile na ni Zheruzalɛmu bɛ wɛ.»

²¹ A Yesu di wu jɔ shɔ na: «Dà na na! Cana ka wa ma, y'a da ba To Kile pelɛ ke faabobonɔ ke na wɛ, kelee Zheruzalɛmu bɛ ni wɛ.»

²² Wemu yee Samari shɛn ya bɛlɛ ge, yee ya wu cɛ wɛ, ga wemu wɛe Yawutuu ya bɛlɛ ge, wɛe ya wu cɛ, bani wɛe Yawutuu ni Shɔvɔɔ w'à foro.

²³ Ga cana ka wa ma, kee ya nɔ xɔ. Piimu p'a To Kile pelɛ see na ge, pee na ba wu pelɛ munaa baraga ni, lee lemu l'a can wu shɛɛ ge. Bani piimu p'a kee pɛɛɛ ki tuugo pyi ge, pee To Kile ya zhaa.

²⁴ Kile jɛ Munaa. Piimu p'a wu pelɛ ge, li waha l'i waha, pee ya yaa na wu pelɛ munaa baraga ni, lee lemu l'a can wu shɛɛ ge.»

²⁵ A cee wu wu pye: «Nɛ li cɛ jo Shɔvɔɔ wu na ba ba, (lee kári jɛ «Kile ya wemu shɔɔnri lɔ ge.») Wee ba ba tuun wemu ni, wu na ba keree ki bɛeri naha jo wɛe mu.»

²⁶ A Yesu di cee wu pye: «Nɛ wemu w'a yu ni mu ni ge, nɛ wu jɛ wii.»

²⁷ Na Yesu ni cee wu yaha pee jomɔ pu na, a kalaapiire t'i ba na yiri yalige ki tashɔɔ ni. Ba pee ya pa Yesu ta wu na yu ni cee wu ni wɛ, a l'i pu naha wɔ. Ga wa shishiin ya sɔɔ na wu pye: «Naha kaa m'a yegee cee wu mu wɛ?» kelee «Naha na m'a yu ni wu ni wɛ?»

²⁸ A cee wu kunni di wu lokoyaaga ki yaha keenje ki na, na guri kari kanha ki funɔɔ ni, na she sipyii pu pye:

²⁹ «Yi pa ná wa wii, w'a nɛ kapyelɛgɛɛ bɛeri jo nɛ mu. Kɔnhɔ wee di jɛ Shɔvɔɔ we-dɛ?»

³⁰ A sipyii p'i yiri kanha ki funɔɔ ni na pa Yesu yiri.

³¹ Lee bi kalaapiire ti ta t'a Yesu jɛeri na: «Wù Karamɔgɔ, jɔ mayɛ na, m'a ganha li ba.»

³² Ga, a wu pu jɔ shɔ na: «Yalige ka wa nɛ mu na li, yee di wa kee cɛ wɛ.»

³³ A kalaapiire t'i ganha na tiyɛ yegee na: «Ba kɔnhɔ wa w'a pa yalige ka kan wu mu

wε?»

³⁴ A Yesu di pu pye: «We w'a nε tun ge, nε na wee nidaan pyi; kapyenεε kii w'a kan nε mu ge, na kee bε nɔ fa, lee nε nɔ yalige yaaga nε mu.»

³⁵ Lee kadugo na a Yesu di pu pye: «Ta yee kunni ma yu we tuun we ni, na yeye shishεεε wu nε wèe ni yalɔɔɔ ti tε ni wε? Ga n'a da yi jo yi mu, <Yi kεεyε yi wii xuuni!> Shinma w'a lε, wu kɔnduun w'a nɔ xɔ.

³⁶ Wemu w'a shinma wu kɔn ge, wee ya wu saraa taa na xɔ; w'a shinma pya wu pinne yaha n̄i sicuumɔ nixhɔbaama pu wuu na. Lee pyegana li na, shinma nuguvɔɔ we ni wu kɔnvɔɔ we, pu shuun wu bεeri na fundanga ta shiizhan.

³⁷ Bani talenε lemu l'a yu na: <Wa na ba yemε nugi, watii na ba wee shinma wu kɔn ge,> lee nε can.

³⁸ Yee ya tεge kemu nugi wε, nε yee tun yee pu shε kee shinma kɔn. Piitiilee p'a kee pye, a yee di kuduun ta pee wo kapyenεε ki ni.»

³⁹ A Samari shεen nijehεmεε di dā Yesu na le kulo le ni cee wu wo kafila wu wuu na. Bani cee w'a pu pye: «W'a nε kapyelεgεε bεeri jo nε mu.»

⁴⁰ Lee wuu na a Samari shεen p'i yiri kanha ki funɔ ni na shε Yesu yiri. Ba p'a nɔ wà wε, na Yesu nεeri na wu tiin pu yiri. A wu sɔɔ na cabyaa shuun pye pu yiri.

⁴¹ Yesu ya cabyaa shuun wemu pye lee kulo li ni ge, a sipynεhεmεε piitiilee di dā wu na sanha wu kafila wu wuu na.

⁴² A pee di cee wu pye: «Wèe ya ta dā wu na mu wo jomɔ pu yε wuu na-ε dε. Ga wèeyε pyaa ya wu jomɔ pu logo, a wèe di li cε can na na wee wu nε kɔnɔ ki Shɔvɔɔ wuyε pyaa.»

Yesu ya Galile fiige ki sipyigbɔ wa wo ja cuunɔ

⁴³ Ba kee cabyaa shuun w'a toro wε, a Yesu ni wu kalaapiire t'i foro Sikari kolo li ni na kari Galile fiige ki ni.

⁴⁴ Yesu yε pyaa bi jo na: «Kile tudunmɔ wa shishiin ya pεnε taa wu to kulo ni wε.»

⁴⁵ Ga, ba p'a nɔ Galile fiige ki ni wε, a Galile shεen di pu n̄unɔ círi ni fundanga ni. Bani Yesu bi keree kiimu bεeri pye Zheruzalεmu ni Yawutuu Nuwuuro ti wo

Kalenε li ni ge, Galile shεen pu bi kee bεeri na, bani puyε pyaa bε bi shε lee kalenε li ni.

⁴⁶ Wee tuun wu ni a Yesu di guri pa sanha Kana kulo li ni, Galile fiige ki ni. Wee xuu wu ni w'a bi lɔhɔ ki n̄eri na pye duven. Lee bi fiige ki sipyigbɔ wa ta Kaperinɔmɔ kulo li ni; wee ja bi cuunɔ wε.

⁴⁷ Ba wee ná w'a logo na Yesu ya yiri Zhude ni na pa Galile ni wε, a wu gari wu yiri, na shε wu n̄eri na wu pa Kaperinɔmɔ ni, na wee ja w'a taxuyo shaa, wu shε wu cuunɔ.

⁴⁸ A Yesu di wee ná wu pye: «Ta le yaha-gana le na yee wa da yiyε yaha gε? Yee ya naha sheshεεε kakanhan̄aa ni kagbɔhɔɔ na wε, yee da ga dā bada wε.»

⁴⁹ Ga, a wee ná wu Yesu pye: «Karamɔgɔna we, nɔ mayε na m'a ba nime, kɔnhɔ wù ja wu ganha bu xhu wε.»

⁵⁰ Wee tuun wu ni a Yesu di wu pye: «Kuri m'a gaan̄i ma ja w'a cuunɔ.» A wee ná wu dā Yesu kafila wu na, na guri kari.

⁵¹ Ba w'a kuri na gaan̄i wε, a wu kapye-byii p'i shε wu n̄unɔ círi koo li na, na wu pye: «Ma ja w'a cuunɔ.»

⁵² A wu pu yege na tuun wekε ni wu d'a cuunɔ wε? A p'i jo na tapaa ceefuuro t'a wu yaha na cana ki yaha k'a fiin (13h00).

⁵³ Taapile ni a pya wu to wu li cε na wee tuun wu ninumɔ ni Yesu ya wee pye: «Ma ja w'a cuunɔ.» A wee ná wu ni wu puga shεen bεeri di dā Yesu na.

⁵⁴ Ayiwa, ba Yesu ya foro Zhude fiige ki ni na kuri Galile fiige ki ni wε, le l'a pye wu naha sheshεεε kakanhana shuun wuu.

5

Yesu ya faan wa cuunɔ

¹ Ayiwa, lee kadugo na kalegbɔɔ la bye Yawutuu pu mu Zheruzalεmu ni. A Yesu bε di shε lee ni.

² Zheruzalεmu kulo li ni, kujɔɔ lemu ni dubyaa pu ma jin ge, lɔhɔ ka bye wà wege ka ni lee kabanugo. P'a bi kee wege ki mεgε yiri Yawutuu jomɔ pu ni na Betisayida. Gbalaa kaguro wu bi yerenε kee wege ki kabanugo.

³ Yama fεε nijehεmεε pu bi sinne pee gbalaa pu nɔhɔ ni. Fyenmεε, ni tɔɔgεgεyε fεε,

ni faannaa, [pee bæeri bi ma lóhó ki sige, ki ba jehé.

⁴ Bani Kafóó wo mélékε wa wu ma digi lóhó ki ni tuun wa ni, na ki jehé. Ba wee ya lóhó ki jehé xó wε, yama fóó wemu bu fεnhé tigi kee ni, yama tuugo kemu bæeri ki jε weefóó na ge, pee na xhó.]

⁵ Ná wa bye wá wee bi yee kélee taanri ni gbarataanri (38) ta na yá.

⁶ Ba Yesu ya wee ná wu ja w'a sinnε wε, na li cé na w'a mó wu yama pu na. A wu wu yege na: «Mu funjón ki wa m'a juunón gε?»

⁷ A wu Yesu jón shó na: «Karamógóna we, lóhó ki ba jehé, sipya wa nε mu wemu na nε ló di dirige ki ni wε. Nε bu jo di yìri naye mu, yani nε wu nó ge, watii na fyaala tigi nε jaha na.»

⁸ A Yesu di wee ná wu pye: «Yìri m'a ma yasinnege ki ló, ma da jaari.»

⁹ Taapile ni a wu juunón, a wu yìri na wu yasinnege ki ló, na ganha na jaari.

Lee ya pye Yawutuu cadεenge ka na.

¹⁰ Ba Yawutuu júnjófεε p'a wee ná wu ja w'a cuunón wε, a p'i wu pye: «Nijaa jε cadεenge dε! Na saha ni saliya wu ni, mu ya yaa mu wu ma yasinnege ki ló m'a jaari nijaa wε.»

¹¹ A ná wu Yawutuu pu pye: «Wemu w'a nε cuunón ge, wee w'a jo na: «Ma yasinnege ki ló, ma da jaari.»»

¹² A p'i wu yege na: «Jógó yε pyaa ki d'a mu pye mu wu ma yasinnege ki ló, ma da jaari wε?»

¹³ Ga sipya nigin wemu w'a bi ná wu cuunón ge, wu bi wee cé nige wε; bani sipyiire ti bi jehé. Lee bi Yesu ta w'a foro xó sipyiire ti niñε ni.

¹⁴ Lee kadugo na a Yesu di ba saha ni ná wu ni Kile-pεεñε pugbóhó ki funjón ni na wu pye: «Wii, m'a cuunón nime, ma ganha bu da da jurumu pyi nige wε, kónhó kaa la betii ganha ba ma ta lemu ya kolo le bε na ge wε.»

¹⁵ A wee ná wu shε yi jo Yawutuu júnjófεε pu mu, na Yesu w'a wee cuunón.

¹⁶ A Yawutuu p'i daha Yesu nóhó ni na gana, na jaha na w'a ná wu cuunón cadεenge ki na wε.

¹⁷ A Yesu di pu jón shó na: «Nε To wu w'a kapyenεε pyi tuun bæeri ni, lee wuu na nε bε ya yaa na kapyenεε pyi.»

¹⁸ Ba Yesu ya pee jomó pu jo wε, a la di fara Yawutuu júnjófεε pu loyire li na. A p'i ganha na wu shaa di gbo na bani wu jate ya ta nó cadεenge ki na wε; na nóhó na Kile pyi na wee To, na wuyε taanna ni Kile ni lee jogana le funjón ni.

Kile ya kiirikóon li sefεεε kan Yesu mu

¹⁹ A Yesu di pu pye: «Can can na, n'a da yi jo yi mu, Ja w'a da ga já yafin pye wu yε ni, na ta wu ya li ja To wu mu wε. Le To w'a byi ge, lee tuugo Ja wu bε ya byi.

²⁰ Ja wu kaa ya taan To wu ni, lee wuu na w'a keree kiimu bæeri pyi ge, w'a kee bæeri she Ja wu na. Wu na ba keree kii bε she wu na sanha kiimu k'a ye kii bε na ge, kónhó kee di bye yee mu kakanhañaa.

²¹ To w'a xuu jeni na jiiifeεεε kaan pu mu kangana lemu na ge, lee na Ja wu la jε wu jii sicuumó kan piimu mu ge, pee mu w'a da pu kan.

²² To wu da kiiri kón sipya wa shishiin na wε, ga w'a kiirikóon li sefεεεε ti bæeri kan wu Ja wu mu,

²³ kónhó sipyii bæeri di da Ja wu pεle, ba p'a To wu pεle pεlegana lemu na wε. Sipya wemu ya sóó na Ja wu pεle wε, To we w'a wu tun ge, wee w'a she pεεñε na.»

²⁴ A Yesu di pu pye: «Can can na, n'a da yi jo yi mu, sipya wemu bu nε jomó pu logo, na dà nε tunvóó wu bε na, wee na jii sicuumó nixhóbaama ta. Kiiri da ba gón nige weefóó na wε, weefóó ya foro xu ni na jé jii sicuumó ni.»

²⁵ A Yesu di jo sanha na: «Can can na, n'a da yi jo yi mu, cana ka na ba nó, kee ya nó xó bε yεε nime; xuu na ba Kile Ja wu mujuu logo, piimu bæeri ba li logo na sóó wu na, pee bæeri na ba jii sicuumó ta.

²⁶ Bani ba To Kile jε jii sicuumó fóó wε, mu w'a sefεεεε kan Ja wu bε mu wu pye jii sicuumó fóó.

²⁷ W'a fanha kan wu Ja wu mu w'a kiiri wu kóon, bani wee wu jε Sipya Ja we.

²⁸ Lee ganha bu da yi fo wε, bani tuun wa w'a ma xuu bæeri na ba wu mujuu logo na jε

²⁹ na foro faya ni. Piimu p'a kasaanaa pye ge, pee na ba jε kónhó p'i jé jii sicuumó nixhóbaama pu ni. Ga jurumupyii pu kunni na ba jε kónhó p'i jé kiiri ni.

Yesu ya jo na wee jomɔ pu jɛ can

30 «N'a da já kaa la shishiin pye naye ni we. Ye Kile ya jo ne mu ge, yee ni ne kiiri wu kɔɔn na sahanji. Ne wo kiiri w'a tii, bani ne wu kɔɔn na be ni naye pyaa jidaan ni we. Ga, ne wu kɔɔn na be ni na tunvɔɔ wu jidaan ni.

31 «Li da bi da kanna neye pyaa k'a naye pyaa wo seeri keree yu, ne jomɔ pu da bi bye can we.

32 Ga watii wu jɛ ne seeri. Ne li ce jo yemu w'a yu ne shizhaa na ge, jo yee be jɛ can.

33 Ayiwa, yee ya pii tun Yohana Batizelipye mu. W'a seeri keree kiimu jo yee mu ne shizhaa na ge, kee jɛ can.

34 Ne yee yu, kɔnhɔ sipyii di da seeri keree yu na shizhaa na ye nigin we de! Ga ne yi yu, kɔnhɔ yee di juwuuro ta.

35 Yohana bye ba sokinna kpeenge jɛ we, na kpeenge yeege yee niɛ ni, a yee di sɔɔ na fundanga ta jeri wu kpeenge ki na.

36 Ga ne wi ge, yaaga katii be ki jɛ ne seeri kemu ya ye Yohana wo seeri keree ki na ge. Bani kapyenɛɛ kiimu To Kile ya kan ne mu ge, ne kee be pyi. Kee kapyenɛɛ ki be jɛ ne seeri. Lee ya li shee na To Kile w'a ne tun.

37 Ne To Kile wemu w'a ne tun ge, weeye pyaa ki wa yu ne shizhaa na, ga yee ya ta sɔɔ bada na wee jomɔ ce we. Le be w'a she yee na ge, yee ya ta lee naha ce we.

38 Yee ya ta sɔɔ wu jomɔ pu na yi zɔɔ pu na we. Bani w'a wemu tun ge, yee ya ta da wee na we.

39 Samɔhɔɔ wa yee ni na Kile Kafila kalaa xuuni, bani yee w'a giin na lee l'a da ba jii sicuumɔ nixhɔbaama kan yee mu, na ta wee Kafila we be di ne ninumɔ kaa yu.

40 Lee be na, yee funyɔ di jɛ yee pu pa ne mu, kɔnhɔ y'i jii sicuumɔ ta we.

41 «Ne sipyii wo pɛɛɛ ke shaa we, bani yee jɛ sipyii piimu ge, ne yee ce.

42 Ne li ce be jo Kile taanɛɛge wa yee funyɔ ni we.

43 Ne pa na To Kile mege na, yee di ya ta sɔɔ ne na we. Ga watii da bi ba wuye pyaa mege na, yee bi da zɔɔ wee na.

44 Pɛɛɛ ke k'a foro sipyii ni ge, kee k'a dan yee ni tashaga ni; pɛɛɛ ke k'a daa Kile ye nigin ni ge, yee ya kee shaa we. Yee ma

já dà dii ne na na yee yaha pee yahama pu ni we?

45 Ga yi ganha ba giin na ne w'a da ba yi jaagi To Kile naha taan we de! Ahayi! Ga Kile tudunmɔ Musa wemu wu wa yee tadanja ge de, wee wu jɛ yee jaagivɔɔ.

46 Yee da bi dà wee na, yee bi da dà ne be na, bani ne kaa Musa ya jo wu Kitabu wu ni.

47 Jomɔ pemu Kile tudunmɔ Musa ya ka ne shizhaa na ge, yee bye yee di ya dà pee na we, yee na ba dà dagana leke na ne jomɔ pu na we?»

6

Yesu ya yalige kan sipyii kabɔfonɔɔ kaguro mu

(Macao 14:13-21; Marika 6:30-44; Luka 9:10-17)

1 Ayiwa, lee kadugo na Yesu ya kari Galile Gba wu kadugo. Wee gba we ninumɔ mege ki jɛ na Tiberɛyade Gba.

2 Sipyiiire ti bi ma daha Yesu feni, bani p'a bi wu jaa wu na yama fee cuunɔ na kakanhanjaa pyi.

3 Ba Yesu ni wu kalaapiire t'a nɔ wà we, na dugi tiin faabobonɔ ka na.

4 Lee bi Yawutuu pu Juwuuro ti wo Kalene li ta l'a tɛɛɛ.

5 A Yesu di ba wu juyɔ yirige, na sii sipyii niɛɛɛɛɛ na pu na ma wu yiri. A wu Filipe pye: «Mii wèe di wa da já yalige ta di zhɔ pii sipyii pii beeri mu we?»

6 Yesu ya yee jo kɔnhɔ wu logo ye Filipe jɔ na, lee be we, w'a bi yaa na lemu pye ge, wu bi lee ce.

7 A Filipe di wu jɔ shɔ na: «Wù funɔ bi jɛ nago kanna pu beeri di pu jɔyɔ piri-para ye, ali wèe jɛhe wari deɛɛ* xhuu shuun (200) be taga yalige shɔ, kee da ga yafiin be jɔ pii na we.»

8 Na pu yaha pee jomɔ pu na, Yesu kalaapiire lemu mege ki jɛ na Andire ge, w'i jɛ Pyɛeri cuun ge, a wee di jo:

9 «Funana la wa naha, buuri juyɔ kaguro ni fyaa shuun wu wa li mu, ga naha yee di wa da jɔ pii sipyiiɛɛɛɛɛ pii na we?»

10 A Yesu di wu kalaapiire ti pye: «Yi sipyiiire ti tenɛ jini ki na.» Nagara niɛɛɛɛɛ ti bye wee xuu wu ni. A sipyiiire t'i diin diin.

* 6:7 Deɛɛ xhuu shuun: Wee jɛ baaripye yeye gbarataanri saraa.

P'a bi namaa kabɔfonɔɔ kaguro (5.000) shi tɔrɔ pee sipyii pu ni.

11 A Yesu di wee buuri we lɔ na baraga taha Kile na, na wu kan p'a loolo pee sipyii pu na. A wu fyaa pu bε pye mu. A pu bεeri di li na din.

12 Ba sipyiiire t'a li xɔ wε, a Yesu di wu kalaapiire ti pye: «Yi buuri nukoroyo yi saya lɔ, kɔnhɔ yi ganha bu gyεεgi wε.»

13 A p'i yee buuri nukoroyo yi lɔ, na taga saganaa ke ni shuun ni. Sipyiiire t'a li xɔ buuri nuɔ kaguro wu ni, a wemu di gori ge, wee kaa l'a jo mε.

14 Ba sipyii p'a Yesu wo kakanhana li na wε, na jo: «Can na Kile tudunmɔ wemu kaa l'a jo na wu na ba ba kɔnɔ na ge, wee w'a sii we.»

15 Ba Yesu ya pa li cε na fanha bε na p'a giin di wee co di bye saan wε, a wu laha pu tɔan, na gari faabobonɔ katii na wu yε.

*Yesu ya naari gba lɔhɔ nuɔ ni
(Macoo 14:22-33; Marika 6:45-52)*

16 Ba cana k'a pa do wε, a kalaapiire t'i digi kari gba wu nɔ ki na.

17 Lee di Yesu ta wu sanha she pu yiri wε. A p'i jε kɔrɔgɔ ka ni na se Kaperinomɔ ni. Lee bi piige ki ta k'a wɔ xɔ.

18 Na pu yaha lɔhɔ ki nuɔ ni, a kafεεgbɔhɔ ka di ba yiri, na ganha na lɔhɔ ki pyi ki na neri xuuni.

19 Ba p'a kiloo kaguro kelee gbaara shishiin paa lɔhɔ ki nuɔ ni tuun wemu ni wε, a p'i Yesu na wu na naari lɔhɔ ki nuɔ ni na se kɔrɔgɔ ki mu. A pu jaalaa di yiri xuuni.

20 A Yesu di pu pye: «Nε wu wa, yi ganha bu da vya wε!»

21 Kalaapiire ti funnɔ ki bi bye wu jε ni pu ni kɔrɔgɔ ki ni, ga xuu wemu ni pu bi se ge, taapile ni a p'i nɔ wee xuu wu kogonɔ ki na.

Sipyiiire t'a Yesu shaa

22 Ba niga k'a mugi wε, sipyiiire ti t'a bye gba wu kadugo yiri ge, a pee di li seeri, na kɔrɔgɔ nigin yε ta wà. A p'i li cε na Yesu ya ta jε ni wu kalaapiire ti ni ke ki kɔrɔgɔ ki ni wε, ga na kalaapiire ti t'a jε ti yε na kee kɔrɔgɔ ki ni na kari.

23 Lee bi kɔrɔyɔ ya bε ta y'a yiri Tiberiyade kulo li ni na pa. Xuu wemu ni Kafɔ bi

baraga taha Kile na, na buuri wu kan p'a loolo sipyiiire ti na ge, a yee di ba yere wee xuu wu tɔan.

24 Sipyiiire t'a pa Yesu ta wu nε wà wε, wu kalaapiire ti bε di nε wà-ε ge, a p'i jε yee kɔrɔyɔ yi ni na kari wu tashaga ni Kaperinomɔ ni.

Yesu nε yalige, kemu k'a n̄i sicuumɔ kaan ge

25 Ba p'a kari Yesu yiri gba wu kadugo wε, a p'i wu pye: «Wù Karamɔgɔ, dii mu d'a pye na ba naha wε?»

26 A Yesu di pu nɔ shɔ na: «Can can na, n'a da yi jo yi mu, yee ya kakanhanaa kiimu na ge, yee wa nε shaa kee wuu na-ε dε! Ga yalige ke yee ya li na tin keki cana ge, kee ka wuu na yee wa nε shaa.

27 Ayiwa, yalige kemu ki da já gyεεgi ge, yi ganha ba kapyenεε pyi kee wuu na wε. Ga yalige kemu ki nε ki ya gyεεgi wε, na n̄i sicuumɔ bε kaan ge, y'a kapyenεε pyi kee wuu na. Kee yalige ke, Sipya Ja wu da ba kee kan yee mu. Bani wee na To Kile ya wu fanha ki fε pu kpɔn.»

28 Wee tuun wu ni a p'i Yesu yege na: «Lεkε wèe d'a yaa na pye lee di bye Kile n̄idaan wε?»

29 A Yesu di pu nɔ shɔ na: «Lemu Kile ya zhaa yee mu ge, lee li wa mε na wee ya sipya wemu tun yee mu ge, na yi dà wee n̄a.»

30 A p'i Yesu pye sanha na: «Ga naha sheshεεε kakanhana leke mu di da bye di zhεε wèe na, lee di wèe pye wèe p'a daa mu na wε? Kaa leke mu di da bye di zhεε wèe na wε?»

31 Li wii, Kile ya maanε* kan wèe sefεεε pu mu p'a li siponɔ ki ni ma na jo ba l'a ka Kile wo Kitabu wu ni wε na:

«W'a buuri tirige fugba we ni, na kan pu mu p'a li.»

32 Ga, a Yesu di pu pye: «Can can na, n'a da yi jo yi mu, yalige ke k'a yiri fugba wu ni ge, kee ya pye Kile tudunmɔ Musa wo niganga-ε dε! Nε To Kile wu nε fugba yalijenε ki kanvɔɔ.

33 Bani Kile ya yalige kemu kaan ge, kee nε wemu w'a tigi na yiri fugba we ni ge. Wee shiin w'a niifεεε kaan kɔnɔ mu.»

* **6:31 Maanε** □ yalige ka Kile yε pyaa ya kemu kan Izirayeli nagoo pu mu na pu yaha siponɔ ki ni ge. Ekizode 16: 4,15

34 Ayiwa, a p'i Yesu pye: «Karamɔgɔna we, ta kee yalige ki kaan tuun bɛeri ni wù mu gɛ!»

35 A Yesu di pu pye: «Yalige kemu k'a jii sicuumɔ pu kaan ge, nɛyɛ pyaa ki jɛ kee yalige ke. Sipyaa wemu bu ba nɛ mu, xuugo da ga weefɔɔ ta sanha bada wɛ. Sipyaa wemu bu dà nɛ na, waga da ga weefɔɔ ta sanha bada wɛ.

36 Ga nɛ yi jo xɔ yee mu; yee d'a nɛ ja bɛ. Ali lee bɛ na, yee di ya dà nɛ na wɛ.

37 Nɛ To Kilɛ ya piimu bɛeri kan nɛ mu ge, pee bɛeri na ba nɛ mu. Sipyaa sipyaa bu ba nɛ mu, nɛ da ga weefɔɔ kɔri bada wɛ.

38 Nɛ ta yiri fugba we ni na pa naye pyaa jidaan tapyege ni wɛ. Ga na tunvɔɔ jidaan nɛ pa di ba bye.

39 Wemu w'a nɛ tun ge, wee jidaan wu wa mɛ na, sipyaa sipyaa w'a kan nɛ mu ge, na wee wa shishiin ganha da biin wɛ. Nɛ ba pee jɛ di yeege xu ni kɔɔ caxhɔgɔ bɛ na.

40 Nɛ To wu jidaan wu wa mɛ na, sipyaa sipyaa w'a wu Ja wu ja na dà wu na ge, wee di jii sicuumɔ nixhɔbaama ta, bani nɛ na ba pee jɛ di yeege xu ni kɔɔ caxhɔgɔ.»

41 Ba Yesu ya jo na yalige ke k'a yiri fugba we ni ge, na wee wu jɛ kere wɛ, pee jomɔ pe ya ta taan Yawutuu pu ni wɛ. A p'i ganha na ηmunu-ηmunɔ puyɛ tɔan.

42 A p'i jo: «Eɛn! Ta Yusufu ja Yesu bɛ wu jɛ we wɛ? Wɛɛ ya wu to wu cɛ, na wu nu wu bɛ cɛ. Naha na wu yu na fugba we ni wee ya yiri wɛ?»

43 A Yesu di pu jɔ shɔ na: «Yee di ηmunu-ηmunɔ do! Yi ηmunu-ηmunumɔ pu bɛeri jɔ yaha!

44 Nɛ To we w'a nɛ tun ge, wa shishiin da já ba nɛ mu ni wee ya wufɔɔ yaha pa nɛ mu wɛ. Wa bɛeri bu ba nɛ mu, nɛ na ba weefɔɔ jɛ na yeege xu ni, kɔɔ caxhɔgɔ.

45 Ayiwa, ta Kilɛ wo tudunmɔ wa ya li ka na:

«Kilɛ yɛ pyaa na ba pu bɛeri kalaa wɛ?»*

Sipyaa sipyaa w'a To Kilɛ Kafila nuri na sɔɔ wu kalaa wu na ge, pee bɛeri na ba nɛ mu.

46 Ga li wa nago sipyaa wa w'a jii taha Kilɛ na wɛ. Wemu yɛ w'a pa na yiri wu yiri ge, wee yɛ w'a wu ja.

47 Can na wa bɛeri bu dà nɛ na, weefɔɔ na ba jii sicuumɔ nixhɔbaama ta.

48 Yalige ke k'a jii sicuumɔ kaan sipyii mu ge, nɛ wu jɛ kere.

49 Yalige ka ya fɛnhɛ yiri fugba we ni, na pa gan yee sefɛɛɛ pu mu p'a li siponɔ ki ni, ga lee bɛ na, pu bɛeri ya xu.

50 Ga nimɛ, yalige ke ki jɛ naha ki d'a yiri fugba we ni ge, wa bu kee li, weefɔɔ na ba jii sicuumɔ ta pemu da xhɔ wɛ.

51 Nɛ jɛ jii sicuumɔ yalige kemu k'a yiri fugba we ni ge, wa bu kee li, weefɔɔ na jii sicuumɔ ta pemu da ga xhɔ wɛ. Yalige ke nɛ gaan ge, kee jɛ nɛyɛ pyaa ceepuuro te. Nɛ tee kan saraga kɔnhɔ di ba kɔɔ sipyii munahaa jɔnɔ wolo.»

52 Pee jomɔ pu wuu na, a nakaagbɔɔrɔ di jé Yawutuu pu tɛ ni. A p'i jo: «Kangana leke na we ná we di da já wu ceepuuro kan wɛɛ mu wɛɛ pu li wɛ?»

53 A Yesu di pu pye: «Can can na, n'a da yi jo yi mu, yee bye yee di ya Sipyaa Ja wu ceepuuro ti li, na wu shishan pu bɛ gba wɛ, yee da ga jii sicuumɔ ta wɛ.

54 Wemu bu nɛ ceepuuro ti li, na nɛ shishan pu bɛ gba, weefɔɔ na jii sicuumɔ ta pemu da ga xhɔ wɛ. Nɛ na ba weefɔɔ jɛ na yeege xu ni kɔɔ caxhɔgɔ.

55 Bani nɛ ceepuuro ti jɛ yalige nijɛɛ, nɛ shishan pu bɛ di jɛ yagbaga nijɛɛ

56 Sipyaa wemu bu nɛ ceepuuro ti li, na nɛ shishan pu bɛ gba, weefɔɔ na bye ni nɛ ni karijɛɛɛ ni, nɛ bɛ di bye ni weefɔɔ ni karijɛɛɛ ni.

57 To Kilɛ wemu w'a nɛ tun ge, wee wa jii na, wee gbɔɔrɔ ni nɛ bɛ wa jii fɛɛɛ ni. Lee na wa bu nɛ ceepuuro ti li, weefɔɔ bɛ na bye jii fɛɛɛ ni nɛ gbɔɔrɔ ni.

58 Yalige ke k'a tigi na yiri fugba wu ni ge, kee ki wa ke. Yee sefɛɛɛ piimu p'a xu siponɔ ki ni ge, pee ya yalige kemu li wà ge, kee ni ke wa nigin wɛ. Wemu bu ke yalige ke li, weefɔɔ na jii sicuumɔ ta pemu da xhɔ wɛ.»

59 Yesu ya pe jomɔ pe jo na pye kalaa sipyiire ti bɛeri mu Kapɛrinɔmɔ kulo li ni, na wu yaha Kilɛ-pɛɛɛɛ puga ki ni.

Yesu jomɔ p'a jii sicuumɔ nixhɔbaama kaan

60 Ayiwa, ba Yesu ya pee jomɔ pu jo wɛ, a kalaapiire nijɛhɛɛ di jo: «Pe jomɔ pe ya

* 6:45 Ezayi 54:13

waha de! Ma jo sipya na gbara wu lee pye ge?»

61 A Yesu di li ce wuyε ni na pee jomɔ pe p'a pu pye pu na ηmunu-ηmunɔ. A wu pu pye: «Pe jomɔ pe ya digi yee na ge?»

62 Xuu wemu ni Sipya Ja bye ge, yee ba wu na wu na duri wà, yee di da ba yekε jo we?»

63 Kile Munaa l'a n̄i sicuumɔ kaan sipya mu. Lee be we, sipya ye pyaa fanha ne yafiin be we. Jomɔ pe ne yu yee mu ge, pee ne Kile Munaa ni n̄i sicuumɔ.

64 Ga pii wa yee ni, pee ya dà li na we.» Yesu ya yee jo bani fo n̄okɔɔnrɔ ti na, piimu pu bye pu ya dà wu na-ε ge, w'a bi pee ce. Wemu be w'a bi da ba wu le kenε ni ge, w'a bi wee be ce.

65 A Yesu di la fara wu jomɔ pu na sanha na: «Lee wuu na ne yee pye jo wa shishiin da já ba ne mu, ni To Kile ya lee wo sefεεε kan weefɔɔ mu we.»

66 Na lo wee tuun wu na, a wu kalaapiire nijehere di guri wu feni. Pee ya ta sɔɔ na taha nige wu feni we.

67 A Yesu di wu kalaapiire ke ni shuun wu yege na: «Yee do, yee be funɔ ki wa y'i guri na feni ge?»

68 A Simɔ Pyεeri di wu nɔ shɔ na: «Karamɔgɔ, jɔgɔ yiri wèe di wa da zhe sanha we? N̄i sicuumɔ nixhɔbaama jomɔ pe, muyε nigin mu pu wa.

69 Wèe ya dà mu na. Wèe ya li ce be nime jo Fεfεεεε Ja we w'a foro Kile ni ge, jo mu wu ne wii.»

70 A Yesu di pu nɔ shɔ na: «Ta ne be w'a yee sipyii ke ni shuun wu beeri naha bulo we? Lee be na shen nigin di ne yee ni wee na ne Shitaanni sipya.»

71 Zhudasi kaa Yesu bi byi, wee wemu wu ne Isikariyoti sheen Simɔ ja wu ge. Wee wu bi da ba Yesu le kenε ni, wee di ne be Yesu kalaapiire ke ni shuun wu wa nigin wa.

7

Yesu cebooloo pu ya ta dà wu na we

1 Lee kadugo na Yesu bi jaari na mari Galile fiige ki ni. Wu funɔ bye wu she Zhude fiige ki ni we, bani Yawutuu n̄unɔfεε p'a bi wu shaa di gbo wà.

2 Kalenε la bye Yawutuu pu mu, p'a buguloo yàa. Ba lee ya tεεηε we,

3 a Yesu cebooloo p'i ba wu feni na ba wu pye: «Foro naha, m'a she Zhude fiige ki ni, kɔnhɔ kakanhan̄aa kii m'a byi ge, ma kalaapiire te ti wa wà ge, pee be di she kee na.

4 Bani sipya wemu funɔ ki wa sipyii di wu ce ge, wee ya keree ηmɔhɔni na byi we. Kakanhan̄aa kiimu mu ya byi ge, m'a yaa na maye sheε, kɔnhɔ kɔnɔ sipyii pu beeri di ma ce.»

5 Ali Yesu cebooloo puyε pyaa bi ta dà wu na we.

6 A Yesu di wu ciinneε pu nɔ shɔ na: «Lee pyeduun sanha nɔ ne mu we. Lemu bu yee taan tuun wemu ni go lee yee ya byi.

7 Kɔnɔ sipyii da já yee kɔ we, ga, ne p'a kɔ, bani kakuuyo yemu pu wa byi ge, ne yee beeri yu kpεεnge na.

8 Yee pu sii y'a se kalenε li ni, ga, ne kunni wa da zhe nime we, bani ne shɛduun sanha nɔ we.»

9 Ba Yesu ya yee jo pu mu we, na gori Galile ni.

Yesu ya she buguloo kalenε li ni

10 Ba Yesu cebooloo p'a kari xɔ kalenε li ni we, a wuyε pyaa di na kari. W'a kari sipyiiire ti kategee, wu ya ta wuyε yaha wa shishiin ya na we.

11 Lee bi Yawutuu n̄unɔfεε pu ta pu na Yesu shaa kalenε li sipyii pu te ni, na ganha na puyε yegee na: «Mii wu wa we?»

12 Pii bi joneheme peele na yu sipyiiire ti ni Yesu shizhaa na. A pii di jo: «Sipyisaama wu wa we ná we.» Pii be di yu: «Kafineye de! Sipyii we ya biinneε.»

13 P'a bi pee jomɔ pe beeri peele na yu, bani pu bi fyagi Yawutuu n̄unɔfεε pu na.

14 Ba kalenε l'a pa nɔ li ninε ni tuun wemu ni we, a Yesu di she jé Kile-peεηε pugbɔhɔ ki kaan̄a ki ni, na ganha na sipyiiire ti kalaa.

15 A wu kalaa wu Yawutuu pu naha wɔ, a p'i jo: «Mii we ná we d'a pe cemε pe beeri ta, na ta w'i ya kalaa pye-e we?»

16 A Yesu di pu nɔ shɔ na: «Kalaa wemu ne gaan ge, wee ya ta foro neye pyaa ni we, ga ne tunvɔɔ Kile ni w'a foro.

17 Wemu bi giin wu da Kile n̄idaan pyi, weefɔɔ na ba li ce, ne kalaa wu bi foro Kile ni, kelee wu bi foro ne ni.

18 Sipya wemu w'a yu ni wuyε pyaa fanha ni ge, pεεηε weefɔɔ ya zhaa wuyε ni. Ga wemu funɔɔ wa wu tunvɔɔ wu w'a bεε ge, wee wu ηε can fɔɔ we, nanmahara ta shishiin ηε weefɔɔ keree ni wε.

19 Ta Kile tudunmɔɔ Musa bε w'a Kile wo saliya wu kan yee mu wε? Ga yee wa shishiin ya se wu koo ni wε. Naha na yee di nε shaa di gbo na nε saliya kyεεgi wε?»

20 A p'i Yesu pye sipyiire ti niηε ni na: «Jina wu wa mu ni. Jɔgɔ w'a mu shaa di gbo wε?»

21 A Yesu di pu ηɔ shɔ na: «Kakanhana nigin wemu nε pye ge, lee l'a sipyiire ti bεeri naha wɔ mε gε?»

22 Kile tudunmɔɔ Musa mu yee ya saliya ta na funaηaa k'a gɔɔn, ga lee bε na yi li cε na wee ya ta pye li nɔhɔ shanvɔɔ-i dε. Ga wεe wo sefεεε pu p'a li nɔhɔ shan. Lee l'a li pye yee na funaηaa ki kɔɔn ali cadεεngε ki bε ni.

23 Lemu l'a yee pye yee na funaηaa ki kɔɔn cadεεngε ni, kɔnhɔ yi ganha bu da Musa wo saliya wu kyεεgi-i ge, naha d'a li pye nε na sipyipomɔ cuηɔ cadεεngε ki na, a yee di logoo yirige nε taaan wε?

24 Yi ganha ba kiiri kɔɔn keree ηεηaa feni wε, ga y'a kiiri wu kɔɔn can ηunɔ ni.»

Ta Yesu wu ηε Shɔvɔɔ we?

25 Na Yesu yaha wu na yu, a Zheruzalεmu sipyii pii bε di ganha na yu: «Ná we p'a zhaa di gbo ge, ta wee bε wu ηε we wε?»

26 Wu wii wu na yu ni sipyiire ti bεeri ni tafaga ni, pu d'a tiin na wu wii. Kile ya Shɔvɔɔ wemu ηomεε lɔ wεe mu ge, kɔnhɔ wεe ηunɔfεε p'a giin na wee wu ηε we-e dε?

27 Wεe kunni ya we ná we tayirige cε, ga na ta Shɔvɔɔ wu ba ba, wa shishiin da ba wu tayirige cε wε.»

28 Na Yesu yaha wu na sipyii pu kalaa Kile-pεεηε pugbɔhɔ ki kaana ki ni, a wu ba jo ni fanha ni na: «Yee ya jo na yee ya nε cε, na nε tayirige ki bε cε gε? Ga yi li cε bε na nε ta pa naye ni wε, na nε tunvɔɔ wu ηε bε can fɔɔ. Ga yee di ya wu cε wε.»

29 Nε kunni ya wu cε, bani wee ni nε foro. Wee w'a nε tun bε.»

30 Ba Yesu ya yee jo wε, a p'i ganha na cogana shaa wu na. Ga wa shishiin ya ta já wu co wε, bani wu wo tuun wu ηɔ bi sanha fa wε.

31 Lee bε na shenηehεmεε ya dà Yesu na. A p'i ganha na yu: «Ali Shɔvɔɔ wu ηεε ba ba, kakanhana lekε w'i da bye lemu l'a ye we ná we wuu le na wε?»

Yawutuu ηunɔfεε p'a pii tun na pu shε Yesu co

32 Sipyiire ti bi yemu yu Yesu shizhaa na ge, ba Farizhεen ni saraya naha shɔɔnriivεε ηunɔfεε p'a yee logo wε, a p'i Kile-pεεηε pugbɔhɔ ki gɛdii pu tun na pu shε Yesu co.

33 Ba pee ya nɔ Yesu yiri wε, a wu pu pye: «N'a da piiye ya bε pye ni yi ni sanha, lee kadugo na di na da se na tunvɔɔ wu yiri.

34 Ga yee na ba nε sha ganha yee da nε ηa wε; bani xuu wemu ni n'a da ba bye ge, yee wa da já zhε wà wε.»

35 A Yawutuu ηunɔfεε p'i ganha na puyε pyi na: «Wee tuun wu ni mii we ná we di giin di zhε na yu na wεe da ga ba já wee ηa-ε wε? Yawutuu pii p'a caaga na shε diin Girekii pu yiri ge, kɔnhɔ pee yiri w'a se, wu shε pee kalaa-i dε?»

36 Jomɔ pe w'a jo na: «Yee na ba nε sha ganha yee da nε ηa wε.» ni «Nε na ba bye xuu wemu ni ge, yee da já zhε wee xuu wu ni-i ge,» pee jomɔ pu kɔri ηε dii wε?

Yesu ya Fεfεεε Munaa ηomεε lɔ wu n'a daa fεε pu mu

37 Kalenε li cabisana li p'a bi wii li cagbɔhɔ kiyε pyaa ge, ba lee ya nɔ wε, a Yesu di yere sipyii pu nahagbaa na na ganha na yu ni fanha ni na: «Waga bi ηε wa na, wu pa na yiri wu ba gba.

38 Wemu bu dà nε na, lɔhɔ kemu k'a ηii sicuumɔ kaan ge, kee na ba fúu weefɔɔ zɔ wu ni ba gba lɔhɔ ηε wε» ma na jo ba l'a ka Kile Kafila wu ni wε.

39 Fεfεεε Munaa kaa Yesu bi yu mu, wu n'a daa fεε pu mu na pee na ba lee ta. Wee tuun wu bi Fεfεεε Munaa li ta li sanha gan pu mu wε. Bani Yesu bi sanha guri shε jé wu nɔɔrɔ wu ni fugba wu ni wε.

Yesu keree ya bεganhara lenε sipyiire ti tε ni, a p'i daa

40 Ba sipyii p'a Yesu jomɔ pu logo wε, a pii di ganha na yu pu ni na: «Nakaara baa Kile tudunmɔ wemu kaa l'a jo ge, wee wu ηε wε.»

41 Pii bε di yu: «Kile ya Shɔvɔɔ wemu ηomεε lɔ ge, wee wu ηε wii.» Ga, a pii di jo:

«Dii Shɔvɔɔ wu da já voro Galile fiige ki ni wɛ?»

⁴² Kile wo Kitabu w'a yi jo na saannaa Dawuda shi ni Shɔvɔɔ wu da ba foro. Na wu na ba foro Betilɛhemu ni, kulo lemu ni saannaa Dawuda ya wu wo cana jii li pye ge.»

⁴³ A Yesu kaa di bɛganhara lenɛ sipyiire ti tɛ ni, a t'i daa taaya shuun.

⁴⁴ Pii funɔɔ bye pu Yesu co, ga wa shishiin ya ta já wu co wɛ.

Yawutuu nuɔɔfɛɛ pu wo n'a daa baara te

⁴⁵ Kile-pɛɛɛɛ pugbɔhɔ ki gɛdii piimu p'a bi shɛ Yesu fɛni ge, a pee di guri kari saraya jaha shɔɔnriɛɛ nuɔɔfɛɛ ni Farizhɛɛn pu yiri. A p'i pu yege na: «Naha na yee di ya ta wu co na pa-ɛ wɛ?»

⁴⁶ A p'i pu jɔ shɔ na: «Wɛɛ sanha we ná we wo jomɔ pe tuugo logo ja bada wɛ!»

⁴⁷ A Farizhɛɛn p'i pu pye: «Kɔnhɔ yee bɛ di ya yiye yaha w'a piinɛ-ɛ dɛ?»

⁴⁸ Mii yee d'a li logo, kelee na li ja, na wɛɛ nuɔɔfɔɔ wa, kelee Farizhɛɛn wa nigin bɛ ya dà we ná we na wɛ?»

⁴⁹ Pii sipyii pii p'a dà wu na ge, we wa shishiin ya Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya wu cɛ wɛ, pii bɛɛri na ba gyɛɛgi!»

⁵⁰ Farizhɛɛn wa bɛ bye wà wu mɛge jɛ na Nikodemu. Wee bi kari Yesu yiri piige ka ni. A wee di jomɔ pu lɔ na Farizhɛɛn pu pye:

⁵¹ «Na bɛ ni wɛɛ wo saliya wu ni, ta l'a saha na kiiri kɔn sipya wa na, na ta wɛɛ ya fɛnhɛ wu yege na wu nibyii cɛ-ɛ ya?»

⁵² Ga, a p'i wee jɔ shɔ na: «Payi! Ta ma bɛ yɛɛ w'a jɛri Galile shɛn wa? Mayɛ pyaa ki bɛ ki Kile Kafila wu kalaa, ma na li ja wà na Kile tudunmɔ wa shishiin da ga ba foro Galile fiige ki ni wɛ.» [

⁵³ Ba p'a pee jomɔ pu jo xɔ wɛ, a pu bɛɛri di yiri caaga na kari pu piyɛye.

8

P'a pa ni cee wa ni Yesu yiri na dɔdɔɔrɔ w'a pye

¹ A Yesu di gari Oliviye faaboboɔ ki na.

² Ayiwa, kee cana ki jimuguro jisɔɔgo ki na, a Yesu di soo kari sanha Kile-pɛɛɛɛ pugbɔhɔ ki kaana ki ni. Sipyiire ti bɛɛri bi pinne wu taan. A wu diin na ganha na pu kalaa.

³ Na Yesu yaha wu na sipyiire ti kalaa, a saliya karamɔgɔɔ ni Farizhɛɛn p'i ba ni cee wa ni wu yiri, na ba wu yerenɛ sipyiire ti jahagbaa na.

⁴ A p'i Yesu pye: «Karamɔgɔ, wɛɛ ya we cee we co dɔdɔɔrɔ na ni ná watii ni.

⁵ Na ta Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya wu ni l'a ka na we cee we tuugo ya yaa ni yafiin bɛ ni, ni na kagereye taga wu wá gbo yɛ bɛ wɛ. Mu di w'a yekɛ yu lee shizhaa na wɛ?»

⁶ Kafila tufuuyo pu bi zhaan Yesu taan kɔnhɔ wuyɛ pyaa jɔjomɔ di wu le kenɛ ni. Ga, a Yesu di leele, na ganha na kama kani jinɛ ki na ni wu kabee ni.

⁷ Ba ma na jo saliya karamɔgɔɔ ni Farizhɛɛn p'a nɔrɔ yaha wu na na yegee wɛ, a Yesu di wu nuɔɔ yirige na pu pye: «Wemu wu wa yee ni wu sanha kakuunɔ pye ja bada-ɛ ge, wee wu kagerenɛ nizhiige ki wá wu na.»

⁸ Ba w'a yee jo wɛ, na wu nuɔɔ sogi, na ganha na wu kama kani sanha jinɛ ki na.

⁹ Piimu p'a shɛ ni cee wu ni ge, ba pee ya Yesu jomɔ pu logo wɛ, [a pu zɔlɔɔ di pu jaagi]; a pu bɛɛri di ganha na foro nigin nigin na gaani, na lɔ nɔhɔlɛɛ pu na, fo na shɛ yaha Yesu ni cee wu yɛ Kile-pɛɛɛɛ pugbɔhɔ ki kaana ki ni.

¹⁰ Ba Yesu ya pa wu nuɔɔ yirige wɛ, wu ya ta sipya wa shishiin ja nige ni cee wu yɛ bɛ wɛ. A wu jo: «Mii ma jaagivɛɛ p'i jɛ wɛ? Shen nigin bɛ ya ta ma nuɔɔ le nige-e ya?»

¹¹ A cee wu Yesu jɔ shɔ na: «Wù Karamɔgɔ, shɛn nigin bɛ wɛ.» A Yesu di jo: «Ayiwa, nɛ bɛ da ma nuɔɔ le wɛ. Ta gaani, ga m'a jurumu wu jɔ yaha.»]

Yesu jɛ Kile wo kpɛɛngɛ, kemu k'a pa koɔ na ge

¹² Lee kadugo na a Yesu di ba jomɔ pu lɔ sanha na sipyiire ti pye: «Nɛ wu jɛ kpɛɛngɛ ke koɔ sipyii pu mu. Sipya wemu bu daha nɛ fɛni wee da ga jaari nibiige ni nige wɛ. Ga wee na ba kpɛɛngɛ ta kemu k'a jii sicuumɔ kaan ge.»

¹³ A Farizhɛɛn p'i wu pye: «Muyɛ pyaa na tɛɛ na mayɛ kaa yu ya? Can jɛ mu kaa li ni wɛ.»

¹⁴ A Yesu di pu jɔ shɔ na: «Ali nɛyɛ pyaa jɛhɛ da nayɛ kaa yu bɛ, nɛ kafila wu jɛ can. Bani xuu wemu ni nɛ yiri ge, nɛ wee cɛ; na

na tashεge be ce sanha. Ga ne tayirige fara ne tashεge na, yee ya kee ka shishiin ce we.

15 Yee kunni wa kiiri kɔɔn sipyii na na be ni yee sipyii wo kiiri kɔngana ni. Ne kunni da ga kiiri kɔn sipya wa shishiin na we.

16 Ali ne nehe da ne na da wa kiiri kɔn, ne na wu kɔn na be ni Kile wo can wu ni. Bani n'a da da kiiri wu kɔɔn na ye we. Ne To Kile wu w'a ne tun ge, wee wa ni ne ni.

17 Ayiwa, ta li ya ka yee wo saliya wu ni na sipyii shuun bu bye kaa lemu wo seeri, na lee ne can we?

18 Ayiwa, ne naye kaa yu; ne To we w'a ne tun ge, wee be ya ne kaa yu.»

19 A p'i Yesu pye: «Mii mu to wuyε pyaa di ne we?» A Yesu di pu na shɔ na: «Yee ya neye pyaa ce di da no ne To wu na we. Yee da bi ne ce can na, yee bi da ne To wu be ce.»

20 Yesu ya pe jomɔ pe jo na wu yaha wu na kalaa kaan Kile-pεεne pugbɔhɔ ki kaana ki ni, keshii piimu ni p'a Kile yakanya yi leni ge, pee taan. Sipya wa shishiin di ya ta wu co we, bani wu wo tuun wu bi sanha no we.

Yesu ya wu gari jo wu To Kile yiri

21 Ayiwa, a Yesu di pu pye sanha na: «Ne na ba gari, ne nigarixhɔgɔ na, yee na ba ne shaa. Ga yee kunni na ba xhu na yee yaha yi jurumu wu ni, bani xuu wemu ni n'a da ba she ge, yee wa da ja zhe wa we.»

22 Ba w'a yee jo we, a Yawutuu nunɔfeε p'i jo: «Aa! Wee tuun wu ni w'a giin wu wuyε gbo ge? W'a jo na wee na ba she xuu wemu ni ge, na we da ja zhe wa we!»

23 A Yesu di pu pye: «Yee ne ninε ke wo sipyii, ga ne ne fugba we wo. Yee ne kɔɔn wuu, ga ne ne kɔɔn wo-e de.

24 Lee wuu na ne yee pye jo yee na ba xhu yi jurumu wu ni. Nakaara baa, yi da li na na: «Ne ne wemu ne ne ge.»* Yee bye yee di ya da lee na we, yee na xhuu yi jurumu wu ni.»

25 A p'i Yesu pye: «Wee tuun wu ni jɔgɔ mu di ne we?» A Yesu di jo: «Fo taashiine li ni ne ne wemu ge, ne yee jo yee mu.

26 Keree ninεheεε wa wa, ne na ja ki jo yee mu, na kiiri kɔn yee na ki wuu na. Ga wemu w'a ne tun ge, wee wu ne can we.

Yemu ne logo wu mu ge, yee ne yu kɔɔn sipyii pu mu.»

27 Yawutuu pu bi ta li ce na To Kile kaa Yesu bi yu pu mu we.

28 Lee wuu na a Yesu di pu pye: «Yee ba Sipya Ja yirige fugba we ni tuun wemu ni, yee na ba li ce wee tuun wu ni na «Ne ne wemu ne ne ge.» Ne kaa la shishiin pyi naye ni we, ga To Kile ya ne kalaa lemu ni ge, lee ne yu.

29 We w'a ne tun ge, wee wa ni ne ni. Wu ya ta ne yaha na ye nigin we, bani le l'a dan wu ni ge, lee ne byi tuun beeri ni.»

30 Ba Yesu ya pee jomɔ pu jo we, a shen neheεεε di da wu na.

Piimu pu ne Ibirayima wo nagoo puyε pyaa pyaa ge

31 Yawutuu piimu p'a da Yesu na ge, a Yesu di pee pye: «Jomɔ pe n'a da jo yi mu ge, yi bu pee logo, na pu koro jaari, yi na ba bye ne kalaapiire can na.

32 Lee na yee da ba can ce. Wee can wu je na ba yee shɔ buloro na.»

33 A p'i Yesu pye: «Ibirayima shi sheen we ne, we ya ta buloro pye na sipya wa shishiin be mu we. Naha na mu di yu na we na zho buloro na we?»

34 A Yesu di pu na shɔ na: «Can can na, n'a da yi jo yi mu, sipyaa sipya w'a jurumu pyi ge, wee ne jurumu wo bulo.

35 Na ta bulo ne kpɔɔn lemu na ge, wu da ga ja bye lee kpɔɔn li shen ye pyaa bada we. Ga kpɔɔn fo ja w'a sii kpɔɔn li shen ye pyaa gbee.

36 Kile Ja wu bu yee pye yiyε wuu, wee tuun wu ni yi na na bye yiyε wuu can can na.

37 Ne li ce yee ne Ibirayima shi sheen, ga lee be na yee di ne shaa di gbo, bani yee wa ne jomɔ pu feni we.

38 Ne lemu na na To wu mu ge, lee ne yu; le yee be ya ta yi to wu mu ge, lee yee be ya byi.»

39 A Yawutuu p'i wu na shɔ na: «Ibirayima wu ne we to.» A Yesu di pu pye: «Ibirayima da bi bye yee to can can na, yee kapyegεε ni Ibirayima wogo bi da bye nigin.

* 8:24 Ekizode 3:14; Ezayi 43:10

40 Ga nime, can we ne ta Kile mu ge, wee ne yu yee mu, a yee di ganha na ne shaa di gbo. Ibirayima ya ta lee tuugo pye-e de!

41 Yee to w'a keree kiimu pyi ge, kee tuugo yee be ya byi.» A p'i Yesu pye: «Wèe ya ta se dádóóró ni-i de! To nigin wu ne wèe mu wee ne Kile.»

Piimu pu ne Shitaanni wo nagoo pu ge

42 A Yesu di pu pye: «Kile da bi ne yee to can na, ne kaa bi da da dan yee ni, bani wee ni ne foro. Ne ta pa naye ni-i de, ga wee w'a ne tun.

43 Jomó pe ne yu yee mu ge, yee ya pu tashεε ce we. Naha na we? Bani y'a da gbara yi pu logo we.

44 Bani Shitaanni wu ne yee to. Le l'a dan yee to Shitaanni ni ge, lee yee wa giin di bye. Fo taashiine ni sipyii gbovóó wu ne were. Wu sanha can jo na we, bani can nigin be wa wu funjó ni we. Wu ba da kafineye jo, w'a yi jo na be ni wuyε pyaa funjó keree ni; bani kafinejo wu ne wii, na ne be kafineye wo to.

45 Ga ne kunni di can yu. Lee shiin l'a yee pye yee ya daa ne na we.

46 Jógó wu wa yee ni wemu na já li she na ne jurumu wa pye we? Ne bi can yu yee mu, naha na yee di ya dà ne na-ε we?

47 Sipya wemu bu bye Kile sipya, wee ya Kile jomó nuri na gbara be pu na. Ga yee ne Kile sipyii we. Lee wuu na yee ya sóó na Kile jomó nuri we.»

Yesu ya ye Ibirayima na

48 A Yawutuu p'i Yesu pye: «Kanii wa wèe mu na jo Samari shen mu ne, na jinaa pu ne mu ni be.»

49 A Yesu di pu pye: «Jina wa ne ni-i de, ga na To Kile n'a be. Yee kunni wa ne fanri.

50 Ne ta na naye pyaa pεεηε shaa-i de, ga wa wu wa ki shaa ne mu, wee shiin wu ne be kiiri kónvóó we.

51 Can can na, n'a da yi jo yi mu, wa bu ne jomó pu logo, na sóó pu na, weefóó da ga xhu bada we.»

52 A Yawutuu p'i jo: «Nime kunni wèe ya li ce nakaara baa jo jinaa pu wa mu ni. Ibirayima ya xu, Kile tudunmóó pusamaa be d'a xu, mu di yu na wemu bu mu jomó pu co, na weefóó da ba xhu bada we.

53 Wee tuun wu ni mu w'a ye wèe tole Ibirayima na ge? Wee ya xu, a Kile tudunmóó pusamaa be di xhu. Wee tuun wu ni mu di mayε wii jógó we?»

54 A Yesu di pu ne shó na: «Ne da bi naye pele, kee pεεηε ki bi da bye funjó baa wogo. Ne To Kile w'a ne pele, wee wemu yee wa byi na yi Kile ge;

55 na ta yeeye pyaa ya ta wu ce we. Ne w'a wu ce. Ne da bi jo ne wu ce we, ne be bi da bye yee tuugo kafinejo. Ga ne wu ce, na sóó wu jomó pu na, na pu pyi.

56 Yee to Ibirayima ya fundanga ta na wee na ba ne cana nii li na. Ba w'a li na we, a l'i bye fundangbóhó wu mu.»

57 A Yawutuu p'i wu pye: «Ali mu sanha yee kelee kaguro (50) ye pyaa be ta we, mu di yu na mu ya Ibirayima na ya?»

58 A Yesu di pu pye: «Can can na, n'a da yi jo yi mu, yani Ibirayima wu se ge, ne ne wemu ne ne ge.»

59 Pee jomó pu wuu na, a Yawutuu p'i kagereye lo wu na na p'i wu wá, ga, a Yesu di beele foro Kile-pεεηε pugbóhó ki ni, na gari.

9

Yesu ya fyenna wa cuunjo

1 Na Yesu yaha wu na gaanji koo li ni, a wu fyenna wa na, wu fyen wo na se.

2 A Yesu kalaapiire t'i wu yege na: «Wù Karamóó, naha na we ná we d'a se fyen we? Wu wo jurumu w'a wu pye mu laa, wu sefεε wo jurumu?»

3 A Yesu di pu ne shó na: «Li wa wuyε pyaa wo jurumu we, l'i wa wu sefεε be wo jurumu we; ga l'a pye, kónhó Kile wo sefεεε t'i tiye she we ná we wo keree ki funjó ni.

4 Wemu w'a ne tun ge, li waha l'i waha wèe ya yaa na wee wo kapyenεε ki pyi na cana kpeεnge ki yaha, ni lee be we, piige ki wa ma, ki ba nó, wa shishiin da já kapyenεε pye nige we.

5 Na ne yaha konjó na naha, kpeεnge ne ne konjó sipyii mu.»

6 Ba Yesu ya yee jo we, na wu jóbóhó wo ninε ki na, na kee taga pogoo kii yórónjó, na kee fara fyen wu ni ki na.

7 Na wu pye na wu she wu naha je Silowe lowege ki ni. (Silowe kəri ne: «Tudunmó.»)

Ba ná w'a she wu naha ki je wà wε, a wu n̄i k'i mugi, a wu guri kari.

⁸ Ayiwa, yanmuyɔ we ná we bi ma jεeri. Wu tiinjii ni wu cεvεε piimu p'a bi wu naa wu na jεrεge ki pyi taashiine li ni ge, a pee di jo: «Fyεn we wu bi ma jεrεge ki pyi ge, ta wee bε wu jε we wε?»

⁹ A pii di jo: «Wee wu wa.» A pii bε di jo: «Wu jε were wε, w'a foro yε wee feni.» Ga, a ná wuyε pyaa di jo: «Nεyε pyaa ki jε kii.»

¹⁰ A p'i wu pye: «Wee tuun wu ni a mu n̄i k'i bye dii na mugi wε?»

¹¹ A wu pu jɔ shɔ na: «Ná wemu mεge ki jε Yesu ge, wee w'a puuro fara nε n̄i na, na nε pye na nε wu she naye je Silowε lowege ki ni. Ba nε she na naha ki je wà wε, a nε n̄i k'i mugi.»

¹² A p'i wu yege na: «Mii wu wa wε?» A wu jo: «Nε cε wε.»

Fyenna wu w'a cuunɔ ge, Farizhεen p'a wu yiri na yegee

¹³ Fyenna wu w'a cuunɔ ge, p'a kari ni wee ni Farizhεen pu yiri.

¹⁴ Yesu ya puuro ti fara fyεn wu n̄i ki na na wu cuunɔ caɲa kemu ge, kee bye Yawutuu pu wo cadεenge.

¹⁵ Lee wuu na Farizhεen p'a fyεn wu ni-juunɔ ki yiri, na wu yege na dii wu n̄i k'a pye na mugi wε. A wu pu jɔ shɔ na: «Puuro w'a fara nε n̄i ki na, a nε she na naha je, a nε n̄i k'i mugi.»

¹⁶ Ba w'a yee jo wε, a Farizhεen pii di jo: «Ná wemu w'a le pye ge, wee da já voro Kile ni wε, bani wu ya wèe cadεenge ki wii yafiin bε wε.» Ga, a pii bε di jo: «Jurumupye na já le kakanhana le la tuugo pye ya?» Yee nijoyo na, a nakaara di jé pu tε ni.

¹⁷ Fyεn wu w'a cuunɔ ge, a p'i wu yege sanha na: «Ná we w'a mu n̄i ki mugi ge, yeke yi wá mu mu na yu wu shizhaa na wε?» A wu pu jɔ shɔ na: «Kile wo tudunmɔ wa wu jε wii.»

¹⁸ Ga Yawutuu jɔnɔfεε pu bi ta dà yi na na we ná we fyεn wo w'a se, a wu n̄i di na pa mugi wε. Lee wuu na a p'i wu sefεε pu yiri pa,

¹⁹ na ba pu yege na: «Yee ja wu jε we ya? Yee na já yi jo can na na fyεngerε ni w'a se ya? Wu d'a pye dii na naa nime wε?»

²⁰ A wu sefεε p'i Yawutuu jɔnɔfεε pu jɔ shɔ na: «Wèe kunni ya li cε jo wèe ja wu wu jε we, wu d'a se bε fyεn.»

²¹ Ga lemu l'a wu pye wu na naa nime ge, wèe ya lee cε wε. Sipyaa wemu bε w'a wu n̄i ki bε mugi ge, wèe ya wee bε cε wε. Yi wuyε pyaa ki yege, wu wa nige nɔhɔcεrεε wε, wuyε pyaa ki na yi naha jo yi mu.»

²² Yawutuu jɔnɔfεε pu n̄i fyaara wuu na ná wu sefεε p'a ye jo, bani p'a bi bε yi na na sipyaa sipyaa w'a yere li na na Shɔvɔɔ wu jε Yesu ge, p'i weefɔɔ tɔɔgɔ wolo pu Kile-pεεnε puga ki keree ki ni fεfεε.

²³ Lee wuu na ná wu sefεε p'a jo na: «Wu wa nige nɔhɔcεrεε wε, yi wuyε pyaa ki yege.»

²⁴ Ayiwa, ná wu fyεngerε ti t'a xɔ ge, a p'i nɔhɔ wu yiri sanha tɔɔnii shuun wuu li ni na wu pye: «Can jo Kile jii na, ná wemu w'a mu n̄i ki mugi ge, wèe ya li cε na jo jurumupye wu jε wii.»

²⁵ A wu pu jɔ shɔ na: «Jurumupye wu jε la, wu jε jurumupye-e la, nε cε wε; ga kaa nigin kunni nε cε, lee jε: Nε kunni bye fyεn, ga nime nε w'a naa, lee nε cε.»

²⁶ A p'i wu pye: «Naha wu d'a pye mu na wε? Dii wu d'a mu n̄i ki mugi wε?»

²⁷ A ná wu pu jɔ shɔ na: «Nε yee jo xɔ yee mu, ga yee ya ta dà yee na wε. Naha na yee di giin y'i yee logo sanha wε? Yee bε funyɔ yi wa y'i bye wu kalaapiire ge?»

²⁸ Ayiwa, a p'i ganha na wu shehεle na yu: «Mu wu jε we ná we wo kalaapiire; wèe kunni di jε Kile tudunmɔɔ Musa wo kalaapiire.

²⁹ Bani wèe ya li cε jo Kile ya jo ni Kile tudunmɔɔ Musa ni. Ga we ná we kunni wèe ya we tayirige cε wε.»

³⁰ Fyεn wu w'a cuunɔ ge, a wee di Yawutuu jɔnɔfεε pu jɔ shɔ na: «Le jε kakanhana dε, yee na yu na yee ya we tayirige cε wε, na ta wu d'a nε n̄i mugi.

³¹ Wèe ya li cε jo Kile ya jurumupye nijoyo nuri wε, ga fo wemu bu bye Kile n̄i fyaara sipyaa, na wu jidaan pyi, weefɔɔ nijoyo w'a nuri.

³² Fo taashiine li ni konɔ jɔkɔɔnrɔ na, wa shishiin sanha logo na wa ya se fyεn, a wa di wu n̄i mugi wε.

³³ We ná we da bye wu ya foro Kile ni wε, wu bi da já yafiin bε pye wε.»

³⁴ A p'i wu jɔ shɔ na: «Jurumupye mu ya sii tii se, mu di giin da wée kalaa nime ge?» Ba p'a yee jo wε, na ná wu kɔri yeege Kile-pεεηε puga ki ni.

Yesu ya jo na fyenmεε pu jε Farizheen pee

³⁵ Ayiwa, Yesu ya logo na Farizheen p'a ná wu kɔri ge; ba w'a she jiri wu na wε, na jo: «Ta mu ya dà Sipya Ja wu na?»

³⁶ A ná wu wu jɔ shɔ na: «Karamɔgɔna we, jɔgɔ wu jε wii wε? Wu she na na, kɔnhɔ di dà wu na.»

³⁷ A Yesu di jo: «Weeyε pyaa mu wa jaa mε wu na yu ni ma ni.»

³⁸ A ná wu jo: «Kafɔɔ, nε dà ma na.» A wu nuguro sin Yesu fεε ni na wu pεε.

³⁹ A Yesu di jo sanha: «Kiiri kaa na nε pa kɔηɔ na, kɔnhɔ piimu ya jaa wε, pee di da jaa; piimu p'a jaa ge, pee di bye fyenmεε.»

⁴⁰ Farizheen piimu pu bye Yesu tãan ge, ba pee ya yee logo wε, na wu yege na: «Wée bε pu jε fyenmεε p'a ge?»

⁴¹ A Yesu di pu jɔ shɔ na: «Yee da bi bye fyenmεε, yee bi da jaagi wε. Ga yee d'a jo na yee wa jaa, lee l'a yee wo jurumu wu pye w'a kori yee jɔηɔ ni.»

10

Yatɔɔnahama ni dubyaa pu wo talenε le

¹ Ayiwa, a Yesu di pu pye: «Can can na, n'a da yi jo yi mu, sipya wemu w'a li she wu da jé yatɔɔgbaha ki kujɔɔ li ni wε, fo na sirani na duri kasɔrɔgɔ na na jin ge, wee jε nagaa, na nɔhɔ na dun sipyii na.

² Ga wemu w'a jin kujɔɔ li ni ge, wee wu jε yatɔɔnahama wuyε pyaa.

³ Yatɔɔgbaha ki kaseεge pyevɔɔ wu na yiri na gbura ki mugi wee mu. Dubyaa pu ma wee jɔmεε conɔ. Wee ma wu dubyaa pu bεeri nigin nigin yiri pu mεyε na, na foro ni pu ni kpεεnge na.

⁴ Wu bu foro ni pu ni kpεεnge na, w'a doro pu jahagbaa na. Dubyaa pu bεeri nigin nigin bε na daha wu feni, bani p'a wu mujuu li cε.

⁵ Ga dubyaa pu ya dεri sipya watii feni wε, p'a ganha na fe na gbee bε yεε weefɔɔ nahaha na, bani pu ya sipya watii mujuu cε wε.

⁶ Yesu ya le talenε le jo sipyii pu mu, ga pu ya ta li kɔri cε wε.»

Yesu wu jε yatɔɔnahaha-jemε we

⁷ A Yesu di pu pye sanha na: «Can can na, n'a da yi jo yi mu, nε wu jε yatɔɔgbaha ki kujɔɔ le.

⁸ Piimu bεeri p'a pa nε nahaha na ge, pee bεeri jε nagaalaa ni pii p'a dun sipyii na ge. Dubyaa pu ya ta sɔɔ na pee jomɔ logo wε.

⁹ Nε wu jε kujɔɔ le. Sipyaa sipya w'a jé lee kujɔɔ li ni ge, wee na ba shɔ. Wee na da jin, na fɔro jɔηηε na. Nε na da yalige bε kaan wu mu.

¹⁰ Nagaa ya ma yafiin na, ni nagaara, ni gbuuro, ni kakara wuu na bε wε. Ga nε kunni ya pa, kɔnhɔ sipyii di jɔi sicuumɔ nijemε ta, p'i sii pu funηɔ jɔηε wo ta.»

¹¹ A Yesu di jo sanha na: «Nε wu jε yatɔɔnahaha-jemε we. Yatɔɔnahaha-jemε ya wu munaa kaan wu dubyaa pu wuu na.

¹² Ga kapyebye we w'a dubyaa pu kaseεge pyi saraa na ge, wee jε pu nahavɔɔ wε. Dubyaa pu bε di jε wu wuu wε. Lee wuu na, ba w'a yacoηɔ ja ki na ma wε, w'a baa na dubyaa pu yaha. Yacoηɔ ki na dubyaa pii co, pusamaa na jaaga.

¹³ Kapyebye wu ma baa na dubyaa pu yaha bani wari shavɔɔ wee jε. Dubyaa pu funzhaga jε ma bye wu ni wε.

¹⁴ Nε kunni wu jε yatɔɔnahaha-jemε we.

¹⁵ Ba To Kile ya nε cε cεgana lemu na, a nε bε di wu cε cεgana lemu na wε, mu nε bε ya na wo dubyaa pu cε, a nε wo dubyaa pu bε di nε cε mu. Nε na na munaa li kan na wo dubyaa pu wuu na.

¹⁶ Dubyaa piitiilee bε pu wa nε mu piimu jε ke yatɔɔgbaha ke ni wε. Li waha l'i waha, nε yaa na pee bε kɔri pa; pu na ba nε jomɔ nuri. Pu bεeri na ba binne bye dubyagbaha nigin. Yatɔɔnahama nigin na ba bye pu jɔηɔ ni.

¹⁷ Lee wuu na nε kaa ya dan na To Kile ni. Bani nε na na munaa kan na xhu, kɔnhɔ di guri ba li ta sanha.

¹⁸ Sipya wa shishiin da ga já nε munaa karamu wolo wε. Nayε ni n'a da li kan. Se wa nε ni na li kan, se wa nε ni na li shɔ bε sanha. Yee nε To Kile ya jo nε mu.»

¹⁹ A Yawutuu p'i daa sanha Yesu jomɔ pu wuu na.

20 A pu niɲehemεε di jo: «Jina wu wa wu ni, lee l'a wu ɲuɲmuu yirige. Naha na yee di wu jomɔ nuri wε?»

21 A pii bε di jo: «Eyi! Pe ɲε ɲuɲmoyiri-jomɔ wε dε! Dii ɲuɲmoyirine fɔɔ di da já fyɛn ɲii mugi wε?»

Yawutuu p'a Yesu she

22 Ayiwa, Yawutuu pu wo Kile-pεεɲε pugbɔhɔ ki wo kalenε lemu l'a byi, p'i li pyi na Kile-pεεɲε pugbɔhɔ ki wo Dedikasi wu ge, a lee di ba nɔ Zheruzalεmu ni. Lee bi byi yee bεeri wiire see see wuuro tiye pyaa tuun ni.

23 Yesu bi ɲaari ɲaari Kile-pεεɲε pugbɔhɔ ki kaanɔ ki ni gba wa nɔhɔ ni. P'a bi wee gba wu pyi na saannaa Solomani gba.

24 A Yawutuu p'i ba binnε Yesu taaan na wu pye: «Tuun wekε ni mu di da ga ba nakaara wolo wεe zɔɔɔ pu ni wε? Ma bi sii Shɔvɔɔ we, yi tii jo wu mu.»

25 A Yesu di pu ɲɔ shɔ na: «Nε yi jo xɔ yee mu, ga yee ya dɔ yi na wε. Kapyegeε kiimu nε pye na To Kile mεge na ge, kee wa li shεε na ye nε yu yee mu ge, na yee ɲε can.»

26 Lee bε na yee kunni ya giin di dɔ nε na wε, bani yee ɲε nε wo dubyaa pu ni wε.

27 Nε wo dubyaa p'a nε jomɔ nuri. Nε pu cε, p'i dεri bε nε fεni.

28 Nε pee shɔ na ɲii sicuumɔ kan pu mu, ɲii sicuumɔ pemu da xhɔ wε. Pee da ga gyεεgi bada wε, wa shishiin di wa da já pu shɔ nε na wε.

29 Nε To Kile wemu w'a pu kan nε mu ge, wee wo sefεεre t'a ye yaɲmuyɔ yi bεeri wuuro na. Wa shishiin da já pu shɔ nε To Kile na wε.

30 Nε ni na To Kile wu ɲε nigin.»

31 Ba Yesu ya lee ɲɔmεε li jo wε, a Yawutuu p'i nɔhɔ kagereye lɔ na p'i wu wá gbo.

32 A Yesu di pu pye: «Nε kasaanɔa niɲehεɲεε pye yee ɲii na kiimu nε ta na To Kile mu ge. Kee kapyegeε ki ni, nigin wekε wuu na yee di wa giin di nε wá gbo ni kagereye ni wε?»

33 A p'i Yesu pye: «Wεe ya giin di mu wá ni kagereye ni ma kasaanɔa ki wuu na-ε dε. Ga Kile mεkyεεgeε jomɔ pemu m'a jo ge, pee wuu na wεe ya giin di ma wá. Mu sipitiire, mu di mayε taanna ni Kile ni.»

34 A Yesu di pu pye: «Ta li ya ka Kile Kafila wu ni xuu wá ni wε na Kile ya jo: «Yee ɲε kileεε wε?»

35 Na ta wεe d'a li cε na lemu l'a ka Kile Kafila wu ni ge, lee wa da já ɲεri wε. Ayiwa, Kile ya wu jomɔ pu kan piimu mu ge, ni w'a pee yiri kileεε,

36 wee tuun wu ni Kile ya wemu ɲaha bulo na wu tun koɲɔ mu ge, wee na jo na Kile Ja wee ɲε, ɲaha na yee di yu na Kile mεge w'a gyεεgi wε?

37 Nε bu da nε na To Kile kapyegeε pyi wε, wee tuun wu ni, yi ganha bu dɔ na na wε.

38 Ga nε kapyegeε ki bye ki d'a saha ni na To Kile wu ɲidaan ni, ali yi ɲehε bye yi ya daa na na wε, yee ya yaa na dɔ li na na Kile ni kii kapyegeε kii ya foro; kɔnhɔ y'i li cε finɲε na nε To Kile wu ɲε nε ni, nε bε di ɲε na To Kile wu ni.»

39 A sipyii p'i ganha na wu shaa di joo sanha pee jomɔ pe wuu na, ga, a wu shɔ pu na.

40 Yohana Batizelipye bi sipyii pu bati-zeni xuu wemu ni taashiine li ni Zhurudεn Gba wu kadugo ge, A Yesu di she diin wá.

41 A shεɲehemεε di gari wu fεni wá. Pee sipyii p'a bi puyε pyi na: «Yohana Batizelipye ya ta kakanhana la shishiin pye wεe mu wε. Ga yemu bεeri w'a jo we ná we shizhaa na ge, yee bεeri y'a pye can.»

42 A shεɲehemεε di dɔ Yesu na wee xuu wu ni.

11

Lazari xu keree

1 Ayiwa, ná wa bye Bεtani kulo li ni ni yama pa ni, wu mεge ɲε na Lazari. Wu ni wu ceboroshaa shuun wu bye: Marite ni Mariyama.

2 Wee Mariyama we wu bi lasikoli wu wo Kafɔɔ Yesu tɔɔyɔ na, na wu ɲuzhiire taga yi jɔgɔ. Wee wo ceborona Lazari wu w'a bye ni yama pu ni.

3 A pee ceboroshaa shuun wu tuduro yaha p'a she jo Yesu mu na: «Wu Kafɔɔ, ma ɲanii wu ya cuɲɔ wε dε!»

4 Ba tee tuduro t'a nɔ Yesu na wε, a wu jo: «Pe yama pe ya ta ɲɔ wolo p'i Lazari tii gbo wε, ga pεεɲε pu da ba daha Kile mεge na. Pu na ba bye kaɲuɲɔ na pεεɲε taha Kile Ja wu mεge ki na.»

⁵ Marite ni Mariyama ni Lazari ni, lee bi pee taanri wu beeri kaa ta li na dan Yesu ni fo xuuni.

⁶ Ba Yesu ya Lazari sicuubaara ti kaa logo mu we, xuu wemu ni wu bye ge, a wu sanha di diin wà fo na ta cabyaa shuun.

⁷ Lee kadugo na a wu ba wu kalaapiire ti pye: «Yi pa wu guri she Zhude fiige ki ni.»

⁸ A kalaapiire t'i wu pye: «Wù Karamoḡo, Yawutuu pu na bi mu shaa wee xuu wu ni p'i mu wá gbo ni kagereye ni li sanha mo we, mu sanha di giin m'a guri m'a se wà ya?»

⁹ A Yesu di pu pye: «Ta leere ke ni shuun be wu ne cana jii funḡo ni we? Sipyaa ba jaari cana kpeenge na wu da da gurunḡo we, bani wu ma jaa xuuni.»

¹⁰ Ga sipyaa ba jaari nibiige ni, w'a ganha na gurunḡo, bani kpeenge ne ma bye we.»

¹¹ Lee kadugo na a wu pu pye: «Wèe nanii Lazari w'a ḡmunḡo, ga n'a da zhe di she wu je.»

¹² A kalaapiire t'i wu pye: «Wù Kafḡo, wu bi ta wu na ḡmunḡo ye, go wu na ba juunḡo ge.»

¹³ Yesu jomḡo pu bi li shee na Lazari ya xu. Ga, a wu kalaapiire t'i ganha na giin na ḡmunumḡo nidiime kaa w'a byi.

¹⁴ Wee tuun wu ni a Yesu di na yi fiinḡe jo pu mu na: «Lazari ya xu.»

¹⁵ Ga ne pye ne she wà we a wu xhu ge, lee ya taan ne ni yee wuu na. Bani lee kaa le na ba bye kanunḡo, na yee pye yee ya dà ne na fo xuuni. Yi yiri wù she wu yiri!»

¹⁶ Kalaapire la mege ki bye na Tomasi, p'i wu pyi na «ḡmami.» A wee di wu kaafee pusamaa pye: «Wee tuun wu ni wù be pu pinne w'à se ni wu ni, wù na zhe xhu ni wu ni wà shiizhan.»

Yesu wu ne jii sicuumḡo kanvḡo

¹⁷ Ayiwa, tuun wemu ni Yesu ya nḡ Betani kulo li ni ge, lee bi Lazari ta p'a wu le fo wu nixhugo k'a cabyaa shishere ta xḡ faḡa ni.

¹⁸ Betani kulo li bi lii Zheruzalemu kulo li na we, laraga ki bi kiloo taanri xḡ we.

¹⁹ A Yawutuu niḡeheme di ba na pa diin Marite ni Mariyama taan, na ganha na seegē tan pu na pu ceborona wu xhu wu na.

²⁰ Ba Marite ya pa Yesu kaa logo na w'a ma we, a wu yiri kari di zhe jiri wu na. Ga, a Mariyama di diin deeye ni.

²¹ Ba w'a she jiri wu na we, na wu pye: «Wù Kafḡo, mu da bi bye naha, ne ceborona wu bi da xhuu we.»

²² Ga, ali nime we be ni, ne li ce sanha jo mu bu yaaga beeri jeeeri Kile mu, wu na kee kan mu mu.»

²³ A Yesu di wu pye: «Marite, ma ceborona wu na ba je.»

²⁴ A Marite di wu pye: «Ne li ce jo ne ceborona wu na ba je xuu pu jeduun wu ni konḡo ki caxhḡo ki na.»

²⁵ A Yesu di wu pye: «Ne w'a xuu pu jeni, na jii sicuumḡo pu be kaan. Sipyaa sipyaa w'a daa ne na ge, ali wufḡo jehē xhu be, ne na jii sicuumḡo nivomḡo kan wu mu.»

²⁶ Wemu di bu jii sicuumḡo nivomḡo pu ta, na daa ne na, weefḡo da xhuu bada we. Mu wa daa yee na ge, Marite?»

²⁷ A Marite di jo: «Uun, wù Kafḡo, ne dà li na jo mu w'a sii pye Shḡvḡo we, Kile Ja we, wemu wu bi yaa wu pa konḡo ki na ge, mu wu je wii.»

Yesu ya mee su Lazari kaa na

²⁸ Ayiwa, Marite ya yee jo mu ge, na guri pa deeye ni, na ba wu cuun Mariyama peele yiri, na wu pye: «Wèe Karamoḡo w'a pa, w'a ma yiri na ma she.»

²⁹ Ba Mariyama ya yee logo we, a wu gon yiri, na gari tḡvuyo na Yesu yiri.

³⁰ Lee bi Yesu ta wu sanha je kanha ki ni we. Marite ya she wu junḡo círi xuu wemu ni ge, wee xuu wu ni wu bye sanha.

³¹ Yawutuu piimu pu bi pa diin na seegē tan Mariyama na puga ki ni ge, ba pee ya wu ja w'a yiri foro mu tḡvuyo na we, a pu be di yiri taha wu feni. Pu bi giin na w'a gaanḡi di zhe mee suu faḡa ki na.

³² Xuu wemu ni Yesu je ge, a Mariyama di she nḡ wà. Ba w'a Yesu ja we, na she nuguro sin wu fee ni na wu pye: «Wù Kafḡo, mu da bi bye naha, ne ceborona wu bi da xhuu we.»

³³ Ba Yesu ya Mariyama ja wu na mee suu we, Yawutuu piimu p'a taha wu feni ge, pu be di mehē suu we, a lee di waha wu na fo xuuni, a wu hakili di wuregi.

³⁴ A Yesu di pu pye: «Mii y'a wu le we?» A p'i wu jḡo shḡ na: «Kafḡo, pa ma na zhe xuu wu ja.»

³⁵ A mee di shḡ Yesu ye pyaa be na.

³⁶ Yawutuu piimu p'a wu ja wu na mεε li suu ge, a pee di jo: «Yi wii! we ná we kaa bi dan wu ni dε!»

³⁷ Ga, a pii di jo pu ni na: «Wee wemu w'a fyen wu nii mugi ge, ta wu bi já Lazari bε jaha kɔn wu ganha bu xhu wε?»

Yesu ya Lazari jε yeege xu ni

³⁸ A pee jomɔ pe bε di nɔhɔ waha Yesu na fo na doro. Ap'i gari faɲa ki na. Faaga wege ki bye faɲa ke, a p'i kageegbɔhɔ ka taga ki jɔ tɔ.

³⁹ Ba p'a shε nɔ ki na wε, a Yesu di pu pye: «Yi kagerenε ki laha faɲa ki jɔ na!» Gbo wu ceboroshɔ wemu bε wu bye ni pu ni na Marite ge, a wee di Yesu pye: «Wù Kafɔɔ, wu nugo ya karaa yaa ki ta ki na foro dε, bani nijaa jε wu caɲa shishεεε wogo faɲa ki ni.»

⁴⁰ A Yesu di wu pye: «Marite, ta nε mu pye jo mu bu da mu na daa nε na jo nime ma da Kile wo sefεεε ti ja wε?»

⁴¹ Wee tuun wu ni a p'i kagerenε ki laha faɲa ki jɔ na. A Yesu di wu jaha yirige fugba we ni na Kile jεeri na: «Na To Kile, m'a na jεrege ki shɔ, n'a baraga taha ma na lee wuu na.»

⁴² Nε sii li cε jo tuun bεeri ni mu ya nε jεrege shuu. Ga sipyii pii p'a nε maha me ge, pee wuu na nε ye jo, kɔnhɔ p'i dà li na na muyε pyaa k'a nε tun.»

⁴³ Ba Yesu ya yee jo wε, na mujuu wá na: «Lazari, foro naha kpεengε ke na!»

⁴⁴ A Lazari di jε na foro faɲa ki ni. Fasicoro li bi taga keye ye ni tɔɔyɔ ye pɔ wu mu, na faxuugo ka taga jaha ke migile. A Yesu di pu pye: «Yi fàya yi sanha laha wu na, y'i wu yaha wu da se!»

Yawutuu jɔnjɔfεε p'a woni pye Yesu kaa na

(Macoo 26:1-5; Marika 14:1-2; Luka 22:1-2)

⁴⁵ Yawutuu piimu p'a bi pa na pa diin Mariyama ye tãan kpɔn pu ni ge, le Yesu ya pye ge, ba p'a lee ja wε, a pu nijehεmεε di dà Yesu na.

⁴⁶ Ga, a pii di gari pu ni, na shε kii keree kii paari Farizhεen pu mu.

⁴⁷ Wee tuun wu ni a saraya jaha shɔɔnrivεε jɔnjɔfεε ni Farizhεen p'i ki-irikɔn kurujɔ ki yiri na jo: «Leke wèe di da

bye nime wε? Bani we ná we, kakanhanjaa nijehεnεε w'a byi l'a toro!

⁴⁸ Wèe di bu sii we yaha wu na kii pyi le pyegana le na, sipyii pu bεeri pu da ba dà wu na. Lee di bu bye bε, Oromε sɔrɔsii pu na ba wù Kile-pεεnε pugbɔhɔ ki ja, na ki kyεεgi, na wù shi wu bε kyεεgi!»

⁴⁹ Ná wa bye pu ni wee mεge jε na Kayifε, wee wu bye saraya jaha shɔɔnrivεε wo jɔnjɔfɔgbɔ we lee yee le. A wee di pu pye: «Yee kunni ya keree jaha ceni wε!

⁵⁰ Ta yee ya li cε na jo l'a pɔrɔ yee mu na shen nigin wu xu sipyii pu bεeri wuu na, kɔnhɔ wèe shi wu bεeri di shɔ wε?»

⁵¹ Ayiwa, Kayifε bi ta pe jomɔ pe ta wuyε ni na jo wε. Ga ma na jo w'a pye lee yee le saraya jaha shɔɔnrivεε wo jɔnjɔfɔgbɔ wu ge, lee funjɔ ni Kile ya pe jomɔ pe tirige wu funjɔ ni w'a jo mε na Yesu w'a yaa wu xu Izirayeli shεen pu bεeri wuu na.

⁵² Ga wu bi da ba xhu Izirayeli shεen ye nigin wuu na wε. Kile wo sipyii piimu bεeri p'a caaga kɔnjɔ ke bεeri na ge, wu na ba xhu kɔnhɔ wu pee bεeri pinne wu pu pye nigin.

⁵³ A Yawutuu jɔnjɔfεε p'i li shε kee caɲa kiyε pyaa na p'a yaa na Yesu gbo.

⁵⁴ A Yesu di bye wu ya sɔɔ w'a jaari nige Yawutuu pu tε ni ni sipyiiire ti ni wε. A wu yiri wee xuu wu ni, na gari kulo la ni siponjɔ ki kabanugo ki na. Lee kulo li mεge ki bye na Efirayimu. A wu ni wu kalaapiire t'i shε diin wà.

⁵⁵ Lee bi Yawutuu pu wo Nuwuuro ti wo Kalenε li ta l'a tεεnε. A fiige ki sipyii nijehεmεε di digi na pa Zheruzalem ni na ta kalenε li sanha nɔ wε, kɔnhɔ p'i ba puyε pye fεεfεε na bε ni pu wo kalεgeε ki ni.

⁵⁶ A sipyii p'i ganha na Yesu shaa. A p'i shε puyε pinne Kile-pεεnε pugbɔhɔ ki kaɲa ki ni, na ganha na puyε yegee na: «εε, y'i wa dii wε? Wu w'a ma kalenε li ni-i ge?»

⁵⁷ Lee bi saraya jaha shɔɔnrivεε jɔnjɔfεε ni Farizhεen pu ta p'a yi jo sipyii pu mu na wa bεeri ba Yesu sanha cε, na wu shε yi jo pee mu, kɔnhɔ p'i shε wu co.

12

Mariyama ya lasikoli wo Yesu tɔɔyɔ na
(Macoo 26:6-13; Marika 14:3-9)

¹ Ayiwa, cabyaa gbaara wu bi kori Yawutuu wo Nuwuuro ti wo Kalenε l'i nɔ, a Yesu di gari Betani ni. Lazari wemu nixhugo Yesu bi jε ge, wee wu bye lee kulo li ni.

² A p'i yalige ka yàa wà lee kulo li ni Yesu mu. Marite wu bi kee yalige ki keree shɔɔnri. Sipyii piimu pu bye na li ni Yesu ni ge, Lazari bε di jε pee ni.

³ Wee tuun wu ni a Mariyama di pu yaha pu na li, na she lasikoli gbuu la lɔ, lemu mεge ki jε na naari ge, li pεrεmε bε d'a waha. A wu ba wee lasikoli wu wo Yesu tɔɔyɔ na; na xhɔ na wu juzhiire taga tɔɔyɔ yi tuu tuu. Wee lasikoli wu bi litiri taaga xɔ. A wu nugo k'i puga ki bεeri círi.

⁴ Yesu kalaapire la mεge ki bye na Zhuda Isikariyɔti, wee wu bi da ba Yesu le keɲε ni, a wee di jo:

⁵ «Naha na we lasikoli we di ya ta pεrε kabɔfoɲɔ kεlεε shishεεrε ni kaguro (w 45.000) shishiin, na wee kan funmɔ fεε mu-i wε?»

⁶ Zhudasi bi ta ye jo funmɔ fεε wo jɪnaara wuu na-ε dε, ga nagaa wu bye wii. Wee mu wari keshi wu bye. Wari we pu bi leni wu ni ge, wu bi ma wee wo.

⁷ Ga, a Yesu di wu pye: «Yi laha wu na! Caɲa ke p'a da ba na le faɲa ni ge, kee caɲa ke wuu na wu wa ni we lasikoli we ni.

⁸ Bani funmɔ fεε na ba bye ni yee ni tuun bεeri ni, ga nε wa da ba bye ni yee ni tuun bεeri ni naha wε.»

Saraya naha shɔɔnrivεε jɪɲɔfεε p'a jo na pee da Lazari gbo

⁹ Ayiwa, ba Yawutuu p'a pa logo na Yesu wa Betani ni wε, a pu nijεhemεε di gari wà. Pu bi gaanɲi wà Yesu ye nigin wuu na wε, ga w'a Lazari wemu jε na yeege xu ni ge, wee bε taɲaga ni p'a bɪ se.

¹⁰ Ba Saraya naha shɔɔnrivεε jɪɲɔfεε p'a yee logo wε, na jo na ni li wa mu, na pee da Lazari bε gbo.

¹¹ Bani Yawutuu nijεhemεε pu bi guroo pu feni na ma na daa Yesu na Lazari wuu na.

Yesu ya jé Zheruzalεmu ni ba saan jε wε (Macoo 21:1-11; Marika 11:1-11; Luka 19:28-40)

¹² Ayiwa, kee caɲa ki jɪmuguro, sipyijεhεnε lemu li bi pa Zheruzalεmu ni Nuwuuro Kalenε li ni ge, a pee di yi logo na Yesu wa koo na na se Zheruzalεmu ni.

¹³ A p'i fεnhεgeye kɔn, na foro na gaanɲi di zhε Yesu círi ni yee ni. A p'i ganha na xhuulo na yu na:

«Hosana! W'à Kilε sɔni!

We w'a ma mε Kafɔɔ mεge na ge,

Izirayeli wo saan wu jε wii,

duba w'a byi wee mu!»*

¹⁴ Lee bi Yesu ta w'a kafabige ka ta na dugi kee na ma na jo ba l'a ka Kilε wo Kitabu wu ni wε na:

¹⁵ «Siyɔn kulo, ma ganha bu fya wε!

Wii, ma saan wu wa ma;

kafabige na w'a dugi tiin.»*

¹⁶ Kalaapiire ti bi ta kii keree kii jaha cε wee tuun wuyε pyaa ni wε. Ga ba Yesu ya pa jε na foro xu ni, na jé Kilε wo nɔɔrɔ wu ni wε, a pu funyɔ di na to na Yesu shizhaa jomɔ pu bye Kilε Kafila we, lee shiin p'i bi pye bε wu na.

¹⁷ Sipyii piimu bεeri pu bye ni Yesu ni a wu Lazari yiri yeege faɲa ki ni, na wu jε na yeege xu ni ge, pee bi kii keree kii jaha yu sipyii pu mu.

¹⁸ Yesu ya le kakanhana le pye, a sipyii p'i li kaa logo, lee wuu na bε p'a bi foro na she wu jɪɲɔ círi.

¹⁹ Wee tuun wu ni a Farizhεen p'i ganha na puyε pyi: «Go yiyε pyaa jii wa li ni gε, yee da já yafiin bε na wε; bani sipyii pu bεeri p'a taha wu na.»

Girékii pii ya Yesu shaa p'i jo ni wu ni

²⁰ Sipyii piimu pu bi pa kalenε li ni Zheruzalεmu ni di ba Kilε pεle ge, Girékii piimu pu bi jé Yawutuu pu wo koo li ni ge, pee p'a bε bye pii sipyii pii ni.

²¹ A pee Girékii p'i fulo Filipe na, na jo ni wee ni. Filipe bi bye Betisayida shen, Galile fiige ki ni. A p'i wu pye: «Najii, wù funɲɔ ki wa wù Yesu ja, wù jo ni wu ni.»

²² A Filipe di gari na she yee jaha jo Andire mu, a pu shuun wu bεeri di na pinne kari na she yi jo Yesu mu.

* 12:13 Zabururu 118:26 * 12:15 Zakari 9:9

23 A Yesu di pu pye: «Kilɛ na ba pɛɛŋɛ taha Sipya Ja wu na tuun wemu ni ge, wee tuun wu w'a nɔ nimɛ.

24 Can can na, n'a da yi jo yi mu, shinma pile bye l'i ya le ɲiŋɛ ni l'i fɔnhɔ wɛ, li yɛ li da gori, ga li bu le ɲiŋɛ ni na fɔnhɔ, wee tuun wu ni l'a fin, na nagoo ɲiŋɛhɛmɛɛ pye.

25 Sipya wemu munaa kaa l'a dan wu ni ke koŋɔ ke na ge, wee na ba buun li ni ɲiga na. Ga sipya wemu munaa kaa l'a pɛn wu mu ke koŋɔ ke na ge, weefɔɔ w'a li gbegele yaha ɲii sicuumɔ nixhɔbaama kaa na.

26 Sipyaa sipya w'a giin wu da kapyɛŋɛ pyi nɛ mu ge, w'a yaa wu taha na fɛni. Bani xuu wemu ni nɛ ɲɛ ge, nɛ kapyɛbye wu bɛ na ba bye wà. Sipya wemu ba kapyɛŋɛ pyi nɛ mu, nɛ To Kilɛ na ba weefɔɔ pɛɛ.

Yesu ya wu xhu jo

27 «Nimɛ we ni, nɛ zɔ we bɛɛri w'a wuregi. Dii n'a da jo wɛ? Di jo Kilɛ wu na tanha we tuun we wo kanhama pu na laa? N'a da já yee jo wɛ, bani we tuun we wo kanhama pu wuu na nɛ pa koŋɔ na.»

28 A Yesu di jo sanha na: «Na To Kilɛ, ma mɛgɛ ki pɛɛ!» Ba w'a yee jo wɛ, a mujuu la di foro fugba we ni na: «Nɛ ki pɛɛ na xɔ, di wa da ba la fara sanha ki pɛɛŋɛ ki na.»

29 Sipyiire te ti bye wà na le mujuu le logo ge, a pee di jo: «Kilɛ w'a tin mɛ!» A pii bɛ di jo: «Mɛɛkɛ wa w'a pa jo ni wu ni!»

30 Ga, a Yesu di pu pye: «Le mujuu le ya ta foro nɛ wuu na wɛ, ga yee wuu na l'a foro.

31 Nimɛ kiiri w'a da ba gɔn ke koŋɔ ke wo sefɛɛɛ ti na. Nimɛ ke koŋɔ ke wo ɲuŋɔfɔɔ wu wa da ba gɔri wà.

32 Sipyii pu ba nɛ yirige na laha ɲiŋɛ ke na tuun wemu ni, nɛ na ba sipyii bɛɛri yiri na pa nayɛ mu.»

33 Xugana lemu na Yesu bi da ba xhu ge, lee xugana le w'a zhɛɛ pe jomɔ pe funŋɔ ni.

34 A sipyiire t'i wu ɲɔ shɔ na: «L'a ka Kilɛ wo saliya wu ni na Shɔvɔɔ wu da ba xhu bada wɛ. Mu di yu dii na li waha l'i waha, na sipyii na ba Sipya Ja wu yirige na laha ɲiŋɛ ke na wɛ? Wee tuun wu ni, wekɛ di ɲɛ wee Sipya Ja wu wɛ?»

35 A Yesu di pu ɲɔ shɔ na: «Kpɛɛŋɛ ki wa sanha yee tɛ ni, ga ɲɛri yɛ k'a da bye. Na kpɛɛŋɛ ki yaha yi tɛ ni, y'a ɲaari ki na

kɔnhɔ nibiige ki ganha bu ba yi fo di joo wɛ; bani sipya wemu ba ɲaari nibiige ni, wee ya wu tashɛgɛ cɛni wɛ.

36 Na kpɛɛŋɛ ki yaha yi tɛ ni, y'a daa ki na kɔnhɔ yiyɛ pyaa bɛ di ba bye kpɛɛŋɛ nagoo.» Ba Yesu ya pee jo wɛ, na laha pu tàan, na shɛ lara xuu wa ni.

Yawutuu ya dà Yesu na wɛ

37 Ayiwa, na Yesu yaha w'a sii kakanhanɔa ɲiŋɛhɛŋɛ pye Yawutuu pu ɲii na. Ali pu ya dà wu na lee bɛ na wɛ.

38 Lee ya pye mu kɔnhɔ Kilɛ tudunmɔɔ Ezayi bi jomɔ pemu jo ge, pee ɲɔ di fa na:

«Kafɔɔ, wɛɛ ya kafila wemu wo yɛɛ pye ge, wekɛ wu d'a dà wee na wɛ?

Wekɛ wu d'a Kafɔɔ wo sefɛɛɛ ti cɛ wɛ?»*

39 Lemu bɛ l'a bi pu pye pu bi da ga já dà Yesu na sanha wɛ ge, lee li wa mɛ na jo Kilɛ tudunmɔɔ Ezayi ya jo sanha na:

40 «Kilɛ ya pu pye fyɛnmɛɛ na pu fungɔnyɔ tɔ,

kɔnhɔ pu ɲii ki ganha ba ɲaa wɛ, pu fungɔnyɔ ganha bu yi cɛ wɛ.

Lee funŋɔ ni pu da ba nɛ mu, kɔnhɔ nɛ pu cuuŋɔ wɛ.»*

41 Kilɛ tudunmɔɔ Ezayi ya yee jo bani Yesu wo nɔɔɔ wu bi shɛ wu na, a wu ye jo wu shizhaa na.

42 Ali lee bɛ na Yawutuu ɲuŋɔfɛɛ pu ɲiŋɛhɛmɛɛ pu bi dà Yesu na, ga Farizhɛɛn pu wuu na, pu ya sɔɔ na puyɛ yeege kpɛɛŋɛ na wɛ, kɔnhɔ pu ganha bu pu ɲiŋɛ kɔn wolo Kilɛ-pɛɛŋɛ puga ki wo sipyii pu ni wɛ.

43 Bani sipyii na pu pɛɛ, lee li bi dan pu ni na toro Kilɛ w'a pu pɛɛ na.

Yesu jomɔ pu na ba kiiri kɔn sipyii na

44 Cana ka Yesu ya pa sii jo fanha na na: «Sipya wemu bu dà nɛ na, wu ya ta dà nɛ yɛ nigin na wɛ, ga wemu w'a nɛ tun ge, wee bɛ na w'a dà.

45 Sipya wemu bu nɛ ɲa, we w'a nɛ tun ge, wee bɛ w'a ɲa.

46 Nɛ ɲɛ ba kpɛɛŋɛ ɲɛ wɛ, nɛ pa koŋɔ puga ni, kɔnhɔ sipyaa sipya w'a dà nɛ na ge, weefɔɔ ganha ba ɲaari nibiige ni nige wɛ?

47 Wa bu nɛ jomɔ logo, wu ya pu koro ɲaari wɛ, n'a da kiiri kɔn wufɔɔ na wɛ. Bani

* 12:38 Ezayi 53:1 * 12:40 Ezayi 6:10

nε ta pa di ba kiiri kɔn koŋɔ sipyii na wε, ga nε pa di ba pu ɲuŋɔ wolo.

⁴⁸ Sipya wemu bu zhe nε ni, w'i ya sɔɔ na nε jomɔ logo wε, weefɔɔ ya kiiri kɔnvɔɔ ta xɔ wuyε na. Nε jomɔ pemu jo ge, pee pu da ba kiiri kɔn wufɔɔ na koŋɔ caxhɔɔ.

⁴⁹ Bani nε ta pe jomɔ pe ta nayε ni na jo wε. Ga nε To Kilε wu w'a nε tun ge, wee w'a nε wo nijoyo yi bεeri she nε na.

⁵⁰ Nε d'a li cε bε na jo jomɔ pe w'a yu ge, pee pu wa ɲi sicuumɔ nixhɔbaama kaan sipya mu. Ba To Kilε ya pu she na da nε na wε, mu nε w'a pu yu na dani.»

13

Yesu ya wu kalaapiire ti tɔɔyɔ je

¹ Ayiwa, cana nigin wu bi kori Yawutuu wo Nuwuuro ti wo Kalenε l'i nɔ. Yesu bi li cε na wee foroduun w'a nɔ xɔ koŋɔ puga na se wu To Kilε yiri. Sipyii pii pu bi dɔ wu na ge, pee kaa bi dan wu ni; a pu kaa di sii taan wu ni fo na doro.

² Yesu ni wu kalaapiire ti bye na pu pi-ige yalige li, lee bi Shitaanni ta w'a she fungɔngɔ ka tirige Zhuda Isikariyɔti zɔ na, Simɔ ja we, na wu Yesu le kenε ni.

³ Yesu bi li cε bε na Kilε ya sefεεεε ti bεeri kan wee mu. Wu bi li cε na Kilε ni wee ya foro, wee di wa da ba guri gari bε Kilε mu.

⁴ Ayiwa, a Yesu di yiri yalige ki ɲuŋɔ ni na wu fadegbɔhɔ wolo yaha, na fɔɲa ka lɔ na kee taga wuyε pɔ niŋε ke ni.

⁵ Lee kadugo na a wu lɔhɔ le yaaga ka ni, na ganha na wu kalaapiire ti tɔɔyɔ jii nigin nigin na; fɔɲa ke w'a taga wuyε pɔ ge, na kee taga na yi turi.

⁶ A wu ba she nɔ Simɔ Pyεeri na, a Pyεeri di wu pye: «Wù Kafɔɔ, mu w'a da na nε tɔɔyɔ je ya?»

⁷ A Yesu di wu pye: «Le nε byi mε ge, mu wa da li kɔri cε nime wε, ga kadugo yiri ma na ba li kɔri cε.»

⁸ A Pyεeri di wu pye: «Nε kunni wa da gbara mu wu na tɔɔyɔ je bada wε.» A Yesu di wu pye: «Mu bye mu di ya yere nε ma tɔɔyɔ je wε, mu niŋε wa da bye ni nε ni kaa la shishiin ni wε.»

* 13:18 Zaburuu 41:9

⁹ A Pyεeri di jo: «Wee tuun wu ni Kafɔɔ, ma ganha bu da na tɔɔyɔ ye ye na wε, ga na keye ye ni na ɲuŋɔ ke bε je.»

¹⁰ A Yesu di wu pye: «Sipya wemu w'a wuu ge, wee kawuunɔ ɲuŋɔ ɲε nige wee tuun we ninumɔ ni wε, bani wu bεeri wu ma bye fεεfεε; ga wu kunni na já wu tɔɔyɔ je. Yee bε pu wa fεεfεε, ga yee bεeri bε wε dε!»

¹¹ Kalaapiire le li bi da ba Yesu le kenε ni ge, wu bi lee cε, lee wuu na w'a jo na pu bεeri ya ta pye fεεfεε wε.

¹² Ba Yesu ya pu tɔɔyɔ yi je xɔ wε, na wu fadegbɔhɔ ki lɔ le, na she diin wu tatεenge ni. A wu wu kalaapiire ti pye: «Kaa le nε pye mε yee na ge, yee ya li kɔri cε ya?»

¹³ Yee wa nε pyi: «Wù Karamɔɔ» kelee «Wù Kafɔɔ.» L'a saha, bani wee nε ɲε.

¹⁴ Ayiwa, nε wemu wu ɲε yee Karamɔɔ ni yee Kafɔɔ ge, nε bi yee tɔɔyɔ je, wee tuun wu ni yee bε ya yaa na yiyε tɔɔyɔ jii lee jegana li na.

¹⁵ Nε le pye na she yee na. Nε li pye pyegana lemu na ge, yi bε di da li pyi yiyε na lee pyegana li na.

¹⁶ Can can na, n'a da yi jo yi mu, kapye-bye ya pεε wu ɲuŋɔfɔɔ na wε; tudunmɔ bε di ya pεε wu tunvɔɔ na wε.

¹⁷ Yi wa li ɲaha cε nime, yi ba li pyi, yi na ba bye duba nagoo.

¹⁸ «Di wa ta na yi bεeri kaa pyi-i dε, nε piimu shɔɔnri ge, nε w'a pee cε. Ga Kilε tudunmɔɔ p'a yemu jo Kitabu wu ni ge, fo yee ɲɔ bu fa na: «Wemu wu wa li ni nε ni ge, wee w'a nε pye wu pεn.»*

¹⁹ N'a yi yu na yeri yi mu nime, yani li pyeduun wu pa nɔ ge, kɔnhɔ li ba ba bye, y'i li cε na: «Nε ɲε wemu nε ge.»

²⁰ Can can na, n'a da yi jo yi mu, sipyaa sipya w'a nε tudunmɔ wa bεeri co na ɲɔ ge, nεye pyaa m'a co na ɲɔ; wemu di bu nε co na ɲɔ, we w'a nε tun ge, weefɔɔ m'a co na ɲɔ.»

Yesu ya jo na Zhudasi na ba wee nɔhɔ yaha

(Macoo 26:20-25; Marika 14:17-21; Luka 22:21-23)

²¹ Ba Yesu ya yee jo xɔ wε, a wu hakili wu wuregi fo xuuni. A wu yi fiinŋε jo pu mu

na: «Can na n'a da yi jo yi mu, wa na ba ne le keɛ ni yee ni.»

²² Ba w'a yee jo wɛ, a wu kalaapiire t'i ganha na puyɛ wii, pu ya cɛ shɛn nigin weke kaa w'a byi pu ni wɛ.

²³ Yesu kalaapiire la bye wà, lee kaa bi dan wù ni fo xuuni, lee bi tiin na sogi wu na.

²⁴ A Simo Pyɛɛri di keɛ ka lee kalaapiire li mu na wu Yesu yege wee sipya we keree na.

²⁵ A wee di wu jaha jɛri Yesu yiri, na fulo wu na, na wu pye: «Wù Kafɔɔ, wee jɛ weke wɛ?»

²⁶ A Yesu di wu pye: «Wemu mu n'a da ba buuri we niɛ di gan ge, wee wu wa.» A wu buuri wa lɔ na wu niɛ na kan Simo Isikariyoti ja Zhudasi mu.

²⁷ Buuri w'a kan yɛ Zhudasi mu, a Shitaanni di ba diin wu zɔ na. A Yesu di wu pye: «Le m'a giin di bye ge, fyaala li pye.»

²⁸ Ga sipyii piimu bɛɛri pu bi li ni Yesu ni ge, wa shishiin ya cɛ pu ni leke na w'a yee jo ni Zhudasi ni wɛ.

²⁹ Zhudasi wu bi bye pu wari yahavɔɔ, a pii di ganha na giin na Yesu w'a wu pyi na wu shɛ yanmuyɔ ya shɔ, wu ba Nuwuuro Kalenɛ li yalige ki gbegele ni yee ni; kelee na wu shɛ funmɔ fɛɛ pii kan.

³⁰ Ba Zhudasi ya buuri wu li yɛ wɛ, na yiri foro kpɛɛngɛ ki na. Lee bi piige ki ta k'a wɔ.

Yesu ya jomɛɛ nivoɔ la jo wu kalaapiire ti mu

³¹ Ayiwa ba Zhuda Isikariyoti ya foro wɛ, a Yesu di wu kalaapiire ti pye: «Nimɛ kunni, sipyii pu bɛɛri p'a da ba Sipya Ja wu wo sefɛɛɛ ti cɛ. Wee w'a da ba sipyii pu bɛɛri pye p'a Kile bɛ wo sefɛɛɛ ti cɛ. [

³² Ba ni wee na ba sipyii bɛɛri pye p'a Kile wo sefɛɛɛ ti cɛ,] Kile yɛ pyaa bɛ na ba sipyii pye p'a Sipya Ja wu wo sefɛɛɛ ti cɛ, lee w'a da mɔ l'i bye wɛ.

³³ Na nagoo, n'a da já gori yaha ni yee ni di mɔ nige wɛ. Yee na ba nɛ xuu shaa, ga nɛ yemu jo Yawutuu jɔɔfɛɛ pu mu ge, yee ninuyɔ n'a da jo yi bɛ mu jo nɛ na ba shɛ xuu wemu ni ge, yee wa da já zhɛ wà wɛ.

³⁴ Lee wuu na jomɛɛ nivoɔ n'a da jo yi mu, yi taan yiye mu. Yee ya taan nɛ mu taangana lemu na ge, y'a yaa yi taan yiye mu lee taangana li na.

³⁵ Taan jɛɛɛ bu bye yee tɛ ni, sipyii bɛɛri na ba li cɛ lee na na yee jɛ nɛ wo kalaapiire.»

Yesu ya jo na Pyɛɛri na ba foro wee kaa tãan

(Macao 26:31-35; Marika 14:27-31; Luka 22:31-34)

³⁶ A Simo Pyɛɛri di Yesu yege na: «Wù Kafɔɔ, wee tuun wu ni mu di wa se mii wɛ.» A Yesu di wu pye: «Xuu wemu ni nɛ se ge, mu wa da já binne zhɛ wà ni nɛ ni nimɛ wɛ; ga caɲa ka wa ma, ma na ba shɛ nɛ yiri.»

³⁷ A Pyɛɛri di wu pye: «Wù Kafɔɔ, jaha na nɛ da já binne ni mu ni-i wɛ? Ali nɛ na zɔɔ na na munaa li kan, na xhu bɛ mu wuu na.»

³⁸ A Yesu di wu pye: «Can na mu na zɔɔ na ma munaa li kan, na xhu nɛ wuu na ya? Can can na, n'a da yi jo ma mu, yani xhupoo wu pa mɛɛ su ge, mu na ba foro nɛ kaa tãan tɔɔjii taanri.»

14

Yesu ya jo na wee wu jɛ koo le na se Kile yiri

¹ Lee kadugo na a Yesu di pu pye: «Yi funyɔ ganha bu da bɛn wɛ. Y'a daa Kile na, yi da daa nɛ bɛ na.

² Tatiinyɛ niɲɛhɛyɛ yi wa nɛ To Kile mu, yee da bye yi jɛ can wɛ, nɛ bi da ga yee pye jo n'a da zhɛ tatiinyɛ yaa yi mu wɛ.

³ Nɛ ba shɛ tatiinyɛ yi yaa xɔ tuun wemu ni, n'a da guri ba na ba yee lɔ, nɛ wa xuu wemu ni ge, kɔnhɔ yi bɛ di shɛ bye wà.

⁴ Xuu wemu ni nɛ w'a gaanjɛ ge, yee wa lee koo li cɛ xɔ.»

⁵ A Tomasi di wu pye: «Wù Kafɔɔ, xuu wemu ni mu wa se ge, wèe ya wee xuu wuyɛ pyaa cɛ wɛ, wèe na bye dii na lee koo li cɛ wɛ?»

⁶ A Yesu di wu pye: «Nɛ wu jɛ koo le, ni can we, ni jii sicuumɔ fɔɔ we. Sipyaa sipya wu jɛ wu ya toro nɛ yiri wɛ ge, weefɔɔ da nɔ To Kile na wɛ.

⁷ Yee bi ta yee ya nɛ cɛ, yee na ba nɛ To Kile wu bɛ cɛ; yee d'a wu cɛ xɔ nimɛ do, na wu ja bɛ.»

⁸ A Filipe di wu pye: «Wù Kafɔɔ, To Kile wu shɛ wù na, lee na wèe yaa.»

⁹ A Yesu di wu pye: «Filipe, niɲaa shi kaa ya nɛ yaha ni yee ni shiizhan wɛ, mu di sanha nɛ cɛ-ɛ ya Filipe? Sipya wemu w'a nɛ

na ge, To Kile w'a na. Mu di yu dii na ne wu To Kile she yi na we?

¹⁰ Wee tuun wu ni mu ya da li na na ne wu ne ni To Kile ni nigin; To Kile be di ne ni ne ni nigin we ge? Jomɔ pe ne yu me yee mu ge, ne pu taa naye ni we; ga ne To Kile we wu wa ni ne ni ge, wee w'a wu nidaan keree pyi.

¹¹ Yi da na na! Ne ni na To wu beeri wu ne nigin; ne To wu be ni ne ni, we beeri pu ne nigin. Lee bu bye l'i wa yi yaa we, kapyegge kiimu n'a byi yi nii na ge, yi da na na kee wuu na.

¹² Can can na, n'a da yi jo yi mu, sipya wemu bu da ne na, keree kiimu beeri ne byi ge, wu na ba kee tuugo pyi. Wufɔɔ na ba keree kii pyi be kiimu ya pele ne wogoo ki na ge, bani ne wa gaanji na To Kile wu yiri.

¹³ Yi ba yaaga tuugo beeri neeri Kile mu wee tuun wu ni ne mege na, ne na kee kan yi mu; kɔnhɔ Jafɔɔ wu To Kile wu wo sefere ti she.

¹⁴ Yi bu yaaga tuugo beeri neeri ne mege na, ne na kee kan yi mu.»

Yesu ya Fefere Munaa nɔme lɔ n'a daa fepu mu

¹⁵ «Ne bu da ne kaa ya dan yi ni can can na, ne nɔmehere kiimu jo yi mu ge, yi na da ki koro naari.

¹⁶ Ne na ba na To Kile wu neeri wu Tegewɔɔ watii kan yi mu, kɔnhɔ wee di ba bye ni yi ni gbee.

¹⁷ Wee ne Fefere Munaa lemu l'a Kile wo can wu shee sipyii pu na ge. Kɔnhɔ ke sipyii wa da ja wee ta we, bani pu wa wu naa we, p'i wa wu ce be we. Ga yee kunni d'a wu ce, bani wu wa ni yee ni, wu na ba bye yee zɔlɔɔ pu na.

¹⁸ N'a da ga yi yaha ba cirimee ne we. Ne na ba she guri ba yi mu sanha.

¹⁹ Jeri bu bye ke kɔnhɔ ke sipyii na wii vɔɔ ne ni. Ga yee kunni na ba ne na, bani ne ne niifere ni, lee wuu na yee be na ba bye niifere ni.

²⁰ Kee cana ki ba nɔ, yee na ba li ce na ne ni na To wu ni, na we beeri pu ne nigin; yee ni ne be di ne nigin, ne be ni yee beeri be di ne nigin.

²¹ Sipya wemu ba ne jomɔ nuri na pu koro naari, weefɔɔ ni ne kaa ya dan can can na. Ne kaa ba dan sipya wemu ni, weefɔɔ

kaa na da dan To Kile be ni; wu kaa na da dan ne be ni, ne na ganha na naye shee wu na.»

²² Yesu kalaapire la be mege ki bye na Zhuda, (wee ni Zhuda Isikariyoti wa nigin we.) A wee di wu yege na: «Wu Kafɔɔ, naha na mu di da ba maye she we na, mu di da maye she kɔnhɔ ki sipyii pusamaa na-e we?»

²³ A Yesu di wu pye: «Ne ba dan sipya wemu ni, jomɔ pemu ne jo ge, wufɔɔ na da pee koro naari. Lee funhɔ ni, weefɔɔ na da dan ne To Kile be ni. Ne ni na To Kile na ba ba weefɔɔ mu na ba bye ni wu ni.

²⁴ Ne bu bye ne ya dan sipya wemu ni we, wee da da ne jomɔ pu be koro naari we. Jomɔ pe ne di wa yu yee mu ge, pee ya foro neye pyaa ni we, ga ne tunvɔɔ To Kile ni p'a yiri.

²⁵ «Na ne yaha ni yee ni shiizhan nime, ne ye beeri jo yee mu.

²⁶ To Kile na ba Fefere Munaa lemu kan yee mu ne mege na l'i bye yee Tegewɔɔ ge, lee na ba yee kalaa keree beeri ni. Ne keree kiimu beeri jo yee mu ge, li na ba yi funyɔ tirige kee beeri na.

²⁷ N'a da lonine kan yi mu. Lonine le li wa ne ni ge, lee tuugo n'a da ba gan yi mu. Ga n'a da li kan ke kɔnhɔ ke wuu li kangana na we. Yi ganha bu fyaara yaha yi zɔlɔɔ pu na we, yi ganha bu yi hakilee pu be yirige we.

²⁸ Ne yi jo xɔ yi mu jo: «Ne gaanji, ga n'a da zhe guri ba yi mu sanha.» Ne bu da ne na dan yee ni, ne na se To Kile yiri, lee ya yaa li pye yee mu fundanga. Bani To Kile ya pele ne na.

²⁹ Ayiwa, ne kii keree kii jo yi mu nime, yani ki pyeduun wu pa nɔ ge, kɔnhɔ ki pyeduun ba nɔ, y'i da na jomɔ pu na.

³⁰ N'a da ja jo di mɔ nige ni yi ni we, bani ke kɔnhɔ ke wo nɔhɔfɔɔ wu w'a ma. Wu se wa ne na kaa la shishiin na we.

³¹ Ga kɔnhɔ sipyii beeri ya yaa pu li ce na ne To Kile ya dan ne ni, keree kii w'a yu ne mu ge, ne di kee be pyi.» Ba Yesu ya yee jo xɔ we, na jo: «Yi yiri wu da se, wu laha naha!»

15

Yesu ne erenzen tige can can wogo

¹ Ayiwa Yesu ya jo na: «Ne ne erenzen tige can can wogo, ne To Kile di ne ki faapyevɔɔ.

² Genje beeri k'a foro ne na, k'i ya nagoo pyi we, wu na kee kon. Ga genje beeri k'a foro ne na na nagoo pyi ge, wu na ba kee yiile, konho ki da nagoo nijehemee pyi na toro taashiine li taan.

³ Ne kalaa wemu kan na xo yee mu ge, wee kalaa w'a yee pye fefee.

⁴ Yi kori yaha ne wo karijenge ki ni, ne be na gori yaha ni yi ni karijenge ni. Ba ezen genje ne me we, ki da ja nagoo pye kiyi mu ni ki ya kori yaha tige ki ceefuu li na we, mu yee be ne. Yee bye yee di ya kori yaha ne wo karijenge ki ni we, yee da ja nagoo pye piimu kaa na daan Kile ni we.

⁵ «Ne wu ne ezen tige ke, yee di ne geye ye. Sipyawemu w'a kori yaha ne wo karijenge ki ni, a ne be di gori yaha karijenge ni ni wufoo ni ge, weefoo wu da ja nagoo nijehemee pye. Bani ne bye ne ne ni yee ni we, yee da ja yafiin be pye Kile mu we.

⁶ Sipyawemu bu bye wu ya soo na gori yaha ne wo karijenge ki ni we, wee na ba wa kpenge na. Wu na ba bye ba ezen genje ne we, p'a kemu kon na laha tige ki na ge, k'a waha. Yee gewayayina ba binne na yi le na ni, y'a soki.

⁷ Yi bu gori yaha ne wo karijenge ki ni, a ne jomoo be di gori yaha yi funyo ni, yaaga beeri kaa li ne yi na ge, yi ki jeri, kee na gan yi mu.

⁸ Yee bu nagoo nijehemee pye, lee l'a li shene na yee ne wo kalaapiire, lee shiin li wa Kile mege pele.

⁹ Ne taan na To Kile mu taangana lemu na ge, lee taangana le ninunoo na yee be ya taan ne mu. Lee na nime, yi kori yaha ne wo taanenge ki ni.

¹⁰ Yi ba ne wo nomeejogoo ki conii, yi na ba gori yaha ne wo taanenge ki ni. Ba ne ya na To Kile wo nomeejogoo ki koro jaari, na gori yaha wu wo taanenge ki be ni we.

¹¹ «Ne kii keree kii beeri jo yee mu, konho ne wo fundanga ki ja pye yi ni, konho yi wo fundanga ki jo di fa.

¹² Nomee le n'a da jo yi mu ge, lee li wa me. Yee ya taan ne mu taangana lemu na ge, yi taan yiyi mu lee taangana li na.

¹³ Na ma munaa kan na xhu ma najiine

wuu na, taanenge ka shishiin ya pele kee na we.

¹⁴ Keree kiimu ne yu yee mu ge, yi ba kee pyi, wee tuun wu ni y'a jeri na najiine.

¹⁵ Ne da da yee pyi nige kapyebyii we, bani kapyebye ya wu juufooo kapyegee beeri ceni we. Ga ne yee pye na najiine, bani kaa lemu beeri ne ta na To Kile mu ge, ne yee kalaa kee beeri ni.

¹⁶ Yi ganha ba giin na yee pu wa ne jaha bulo we de! Ga ne wu wa yee jaha bulo, na yee pye na tudunmoo. Y'a kapyegee nizaanaa pyi, kiimu wo kuduun wu da gori yaha ge; konho yi ba yaaga beeri jeri To Kile mu ne mege na, wu kee kan yi mu.

¹⁷ Le n'a zhaa yi mu ge, lee li wa me jo yi taan ni yiyi ni.

Kono sipyi na ba n'a daa fe pu ko

¹⁸ «Kono sipyi bu yi ko, y'a yaa yi fene li ce na ne kono ya fene ko yee jaha na.

¹⁹ Yee da bi bye ni kono ke wo sipyi ni nigin, yee bi da da dan kono ke ni, bani yee bi da bye kono wuu. Ga yee ne ke kono ke wuu we, bani ne yee jaha bulo, na yee niye wolo ke kono ke ni. Lee wuu na kono k'a tonbenre shan yee na.

²⁰ Ne fene jomoo pemu jo yi mu ge, yi pee yaha yiyi funyo ni na jo: «Kapyebye ya pele wu juufooo na we.» Pu bi ta p'a ne kanha, pu na ba yee be kanha mu. Pu bi ta p'a ne jomoo pu co, pu na ba yee be wo jomoo pu co.

²¹ Ga pu na ba kee keree ki beeri pye yee na ne wuu na, bani wemu w'a ne tun ge, pu ya wee ce we.

²² Ne da bye ne pa na ba jo ni pu ni we, pu bi da ba jaagi pu jurumu wu na we. Ga nime, kapii tagana wa pu mu pu jurumu wu na we.

²³ Sipyawemu bu ne ko, ne To Kile wu be ma w'a ko.

²⁴ Kakanhaa kii ki ne sipyawu shishiin sanha ki pye ja-e ge, ne da bye ne kee pye pu niye ni we, pu bi da ba jaagi pu jurumu wu na we. Ga nime kunni p'a kee beeri ja pu nii na, na noho ne ni na To Kile wu ko.

²⁵ Ga kee beeri ya pye mu, konho yemu y'a ka pu wo saliya wu ni ge, yee jo di fa na:

«P'a na ko tawaga ni.»*

* 15:25 Zaburuu 35:19; 69:5; 109:3

²⁶ «Ayiwa, Tεγεvoo we n'a da ba dun na pa yi mu na yiri To Kile yiri ge, wee je Fεfεere Munaa, lemu l'a can wu shεε sipyii pu na ge. Lee ba ba, lee na ba ne kaa yu.

²⁷ Yi be di ba na kaa yu sipyii pu mu, bani ne ni yee pu bye shiizhan fo ne keree ki jo kanduun wu ni.

16

Fεfεere Munaa li na ba lemu pyi ge

¹ «Ne kii keree kii beeri jo yi mu, kōnhō kaa la shishiin ganha bu yi yeege n'a daa wu ni we.

² Pu na ba yi ni je kōn na wo Kile-peene piyeye sipyii ni. Caṇa ka yere wa ma, wa ba yee wa gbo, wufoo na wuyε ta na peene kaa wee ya pye Kile mu.

³ Pu na ba kee keree ki beeri pyi yi na, bani pu ya ne To Kile ce we, p'i wa neye pyaa ki be ce we.

⁴ Ne kii keree kii beeri yu yi mu, kōnhō ki pyeduun ba nō, yi funyo di do li na na ne ki beeri jo toro yi mu.

«Ne ta ye jaha jo yee mu fo taashiine li ni we, bani neye pyaa ki bi bye ni yee ni.

⁵ Ga we w'a ne tun ge, wee yiri n'a da guri da gaaji nime; sipya be di wa ta yee ni na ne pye: «Mii m'a se we?»

⁶ Ne pe jomō pe jo yee mu ge, lee l'a yee jahaya pye y'a tanha.

⁷ Ga lee be na can n'a yu me yi mu, ne na kari, lee l'a poro yee mu, bani ne bu bye ne ya kari we, Tεγεvoo wu da ba yee mu we. Ga ne bu gari ne na zhe wu tun ba yi mu.

⁸ Ga wee Tεγεvoo wu ba ba, wu na ba li she koṇō sipyii na, na puyε pu wa faanna jurumu shizhaa na, na puyε faanna Kile wo tiime pu keree shizhaa na, na puyε faanna Kile wo kiiri wu keree shizhaa na.

⁹ Puyε pu wa faanna jurumu shizhaa na, bani pu ya da ne na we.

¹⁰ Puyε pu wa faanna Kile wo tiime keree ki shizhaa na, bani ne gaaji na To Kile yiri; lee funyo ni yi wa da ba na ja nige we.

¹¹ Puyε pu wa faanna Kile wo kiiri wu keree shizhaa na, bani kiiri ya kōn xō ke koṇō ke wo juṇofoo wu na.

¹² «Keree nijehene wa ne mu na jo yee mu sanha, ga l'a waha yee mu yee pu ja kee jaha ce nime.

¹³ Can Munaa lemu l'a can wu shεε ge, lee ba ba tuun wemu ni, lee na ba yi jaha co, na can wu beeri shεε yi na. Bani jomō pe l'a da ba yu yi mu ge, l'a da ba pee yu liye pyaa wo sefere ni we. Ga jomō pemu l'a da ba nuri Kile jo na ge, li na ba pee yu yi mu. Li na ba keree nibaṇaa be yu yi mu.

¹⁴ Li na ba ne mege ki pele, bani jomō pe pu wa ne mu ge, li na ba pee luu na yu yi mu.

¹⁵ Yaaga tuugo beeri ki je To Kile mu ge, yee beeri je ne woyo. Lee wuu na ne yu jo Kile Munaa l'a da ba ne wo kafila wu luu na yu yee mu.»

Natanhaka li na ba jeri fundanga kaa

¹⁶ Lee kadugo na a Yesu di wu kalaapiire ti pye: «Jeri tapyege ni y'a da wii voo na ni; ga jeri wa be bu bye sanha lee kadugo na, yi na nōhō na ja.»

¹⁷ Ba Yesu ya yee jo we, a wu kalaapiire ta di ganha na puyε yegee na: «Aa, ye w'a jo me ge, yee kori di wa dii we? W'a jo na: «Jeri tapyege ni y'a da wii voo na ni, ga jeri wa be bu bye sanha lee kadugo na, yi na nōhō na ja.» Na jo sanha na: «Ne gaaji To Kile yiri.»

¹⁸ Wee «Jeri» we kaa w'a yu ge, wee kori je dii we? Ye w'a yu ge, wee kunni ya yee ja we.»

¹⁹ A Yesu di li ce na kalaapiire ti funyo ki bye t'i wu yege, a wu pu pye: «Ne yee pye jo: «Jeri tapyege ni y'a da wii voo na ni, ga jeri wa be bu bye sanha lee kadugo na, yi na nōhō na ja ge,» pee jomō pe na be yee wa yiyε yegee we?»

²⁰ Can can na, n'a da yi jo yi mu, yee kunni na ba sii meheε su xuuni, na tataara jomō yu; lee di ke koṇō ke sipyii ta pee na fundanga pyi. Yee jahaya na ba danha, ga yi jatanhaṇa ki na ba jeri yi mu fundanga.

²¹ Cee yacere bu yiri, wu jaha ki ma danha fo xuuni, bani wu tigiduun wu ma nō. Ga wu bu digi xō, pya wemu na w'a tigi ge, wee pya wu wo jεnaa wo fundanga funyo ni, wu funyo na wō wu kanhama pu beeri na.

²² Mu li wa yee be mu, yee jahaya kunni wa tanha nime. Ga ne na ba guri yee ja sanha, yee zōlō pu na ji fundanga na. Kee fundanga ke, wa shishiin wa da ja kee sho yi na we.

²³ Kee canja ki ba jo k'a nɔ ge, yee wa da ne yege nige kaa la shishiin na we. Can can na, n'a da yi jo yi mu, yaaga tuugo beeri y'a da ba jeeeri To Kile mu ne mege na ge, wu na kee kan yi mu.

²⁴ Ali nime be ni yee sanha yaaga jeeeri To Kile mu ne mege na we. Y'a Kile jeeeri, wu na da yi kaan, kɔnhɔ yi fundanga ki jɔ di fa.»

Yesu ya se ta na xɔ ke konɔ ke na

²⁵ A Yesu di jo sanha na: «Ayiwa, ne kunni wa kafila talenje taga yee kalaa kii keree kii beeri ni. Ga canja ka na ba nɔ, n'a da ba yee kalaa nige ni kafila talenje ni we; n'a da ba To Kile wo keree ki fiinne da yu yi mu.

²⁶ Kee canja ki ba nɔ, yi na ba yi jidaan jeeeri To Kile mu ne mege na. Nunɔ wa da ba bye lee na kanna ne wu na pa To Kile jeeeri yee mu, wu na yee wo jerege ki co we.

²⁷ Bani yee ya dan To Kile ye pyaa ki ni. Yee ya dan wu ni, bani ne be ya dan yee ni, yee d'a nɔhɔ dɔ be li na na Kile ni ne foro.

²⁸ Can wu je wii To Kile yiri ne yiri na pa konɔ puga; nime n'a da voro konɔ puga di guri da se To Kile yiri.»

²⁹ A wu kalaapiire t'i wu pye: «Nime kunni, m'a yi fiinne na yu wu mu, nime woyo yi wa kafila talenje we.

³⁰ Nime kunni, w'a li ce na m'a keree beeri ce, yegeye yemu be yi da ba bye mu na ge, mu ya yee be ce na ta pu sanha yi pye mu na we. Lee na we ya dɔ li na na Kile ni mu ya foro.»

³¹ A Yesu di pu pye: «Y'a jo na yee wa daa ne na nime ge?»

³² Ayiwa, canja ka wa ma, k'a nɔ xɔ be, yee beeri na ba baa jaaga na ne ye nigin yaha wɔ, wa beeri w'a ganha na gaaji wu kaban. Ga ne wa da ba bye na ye nigin we de, bani na To Kile wu wa ni na ni.

³³ Ne kii keree kii beeri jo yi mu, kɔnhɔ y'i lonine ta ne wo karijege ki ni. Kanhama nigbɔ na ba nɔ yi na ke konɔ ke na, ga yi la le yiyi ni! Ne kunni ya se ta na xɔ konɔ na.»

17

Yesu ya Kile jeeeri wuyi pyaa ki mu

¹ Ba Yesu ya yee jo mu we, na wu nunɔ yirige fugba we ni na Kile jeeeri na: «To Kile, tuun w'a nɔ nime. Pene taha ma Ja wu na, kɔnhɔ ma Ja wu be di pene taha ma na.

² Bani m'a sefere kan wu mu, na wu tenɔ konɔ ke sipyii pu beeri nunɔ ni, sipyii piimu beeri m'a yiri pa wu mu ge, kɔnhɔ wu jii sicuumɔ nixhɔbaama kan pee mu.

³ Jii sicuumɔ nixhɔbaama pe, pee je na mu Kile ce, mu wemu wu je nigin pe na je can can wo ge. Yesu Kirisa wemu be m'a tun na pa ge, p'i wee be ce.

⁴ Ne mu pele jine ki na; kapyene kii ma bi kan na mu di bye ge, ne kee beeri pye na ki jɔ fa.

⁵ Nɔɔɔ taha na na nime To Kile, di binne bye ni ma ni. Nɔɔɔ we wu bi fenhe pye ne na na konɔ ta ki sanha jɔ kɔn we ge, wee nɔɔɔ we taha na na.»

Yesu ya Kile jeeeri wu kalaapiire ti mu

⁶ «Sipyii piimu m'a lɔ konɔ sipyii pu ni na kan ne mu ge, ne mu kaa jo pu mu, kɔnhɔ p'i ma ce. Mu wuu pu bye pii, a mu di pu kan ne mu. A pu be di sɔɔ na ma jomɔ pu co.

⁷ Nime kunni, p'a li ce na lemu beeri mu ya kan ne mu ge, na lee beeri ya foro muye pyaa ki ni.

⁸ Bani jomɔ pemu mu ya kan ne mu ge, pee jomɔ pe ne kan pu mu, a p'i sɔɔ pu na. P'a li ce can can na na mu ni ne foro, na dɔ be li na na mu w'a ne tun.

⁹ Pee wuu na ne mu jeeeri. Ne ta na ma jeeeri konɔ ke wo sipyii pii wuu na-e de, ga piimu m'a kan ne mu ge, pee wuu na, bani mu wuu pu je pii.

¹⁰ Yaaga kemu beeri ki je ne wogo ge, mu wogo ki je kii, yaaga kemu beeri ki je mu be wogo ge, ne be wogo ki je kii. Pene ke ki wa ne na ge, Kalaapiire ti t'a kee pene ki shee.

¹¹ Ne na ba foro konɔ puga ni, ga pee kunni na gori naha ke konɔ ke na. Ne na ba she ma yiri. To Kile, mu wemu wu wa fefee ge, pu mara ma mege ki sefere ti gbɔɔɔ ni, tee sefere temu m'a kan na mu ge; kɔnhɔ p'i binne, p'i bye nigin ba ne ni mu wa nigin me we.

¹² Ne bye ni pu ni konɔ na tuun wemu ni ge, ne bi pu mara ni mu wo sefere ti ni, m'a bi tee sefere temu kan ne mu ge. Ne pu beeri mara, nigin be ya ta buun wu munaa ni we, fo wemu wu bi yaa wu buun wu munaa ni, kɔnhɔ yemu y'a ka Kile wo Kitabu wu ni ge, yee jɔ di fa ge, fo wee ye.

¹³ «Ga mu yiri n'a da zhe nime. Ne ye beeri yu na na yaha naha sanha konɔ ke na,

kɔnhɔ fundanga ke ki jɛ nɛ ni, ki jɔ na fa ge, kee di bye pu bɛ ni.

¹⁴ Nɛ mu wo jomɔ pu kan pu mu, a koɔ sipyii di pu kɔ; bani pu jɛ ke koɔ ke wuu wɛ, ma na jo ba nɛ bɛ wa mɛ nɛ jɛ ke koɔ ke wo wɛ.

¹⁵ Di w'a ma jɛɛri na go ma pu lɔ yeege ke koɔ puga ke ni wɛ, ga n'a ma jɛɛri jo ma pu mara, m'a pu tanha Shitaanni na.

¹⁶ Pu jɛ ke koɔ ke wuu wɛ, ma na jo ba nɛ bɛ wa mɛ nɛ jɛ ke koɔ ke wo wɛ.

¹⁷ Ma wo can wu taga pu pye fɛfɛɛ. Mu wo kafila wu wu jɛ can we.

¹⁸ Tungana lemu na m'a na tun na pa koɔ puga ge, lee tungana le na nɛ bɛ ya pu tun shɛ koɔ ki na.

¹⁹ Nɛ nayɛ waa yaha fɛfɛɛɛ ni mu mu pee wuu na, kɔnhɔ pu bɛ di puyɛ waa yaha p'i bye fɛfɛɛ can wu ni.

Yesu ya Kile jɛɛri wu n'a daa fɛɛ pu bɛɛri mu

²⁰ «Nɛ ta na ma jɛɛri pii yɛ wuu na-ɛ dɛ, ga piimu bɛ pu da ba dɔ nɛ na pu jomɔ pu funɔ ni ge, pee bɛ wuu na n'a ma jɛɛri,

²¹ kɔnhɔ pu bɛɛri di binne, p'i bye nigin, ba mu To Kile jɛ mɛ ni nɛ ni, nɛ bɛ di jɛ mu ni mu ni wɛ. P'i binne, p'i bye nigin ni wɛ bɛ ni, kɔnhɔ koɔ sipyii di dɔ li na na mu w'a nɛ tun.

²² Pɛɛɛ ke mu ya kan nɛ mu ge, kee pɛɛɛ ke nɛ kan pu bɛ mu, kɔnhɔ p'i binne p'i bye nigin ba nɛ ni mu jɛ mɛ nigin wɛ.

²³ Nɛ pinne ni pee ni na pye nigin, mu bɛ d'a pinne ni nɛ ni na pye nigin; kɔnhɔ pu bɛ di jɔ pinne p'i bye nigin can can na. Lee bu bye, koɔ sipyii na li cɛ na mu w'a nɛ tun, na pee bɛ ya taan mu mu ba nɛ taan mu mu wɛ.

²⁴ «Na To Kile, piimu m'a kan nɛ mu ge, nɛ na ba shɛ bye xuu wemu ni ge, na funɔ ki wa pu bɛ di ba shɛ bye wà ni na ni. Nɔɔɔ we m'a kan na mu ge, kɔnhɔ p'i wee nɔɔɔ we ja, bani nɛ taan mu mu na ta koɔ sanha nɔhɔ shan wɛ.

²⁵ To Kile, mu wemu w'a tii ge, koɔ ya ta mu cɛ wɛ; ga nɛ kunni d'a mu cɛ. Piimu m'a kan nɛ mu ge, pee bɛ ya li cɛ na mu w'a nɛ tun.

²⁶ Nɛ pu pye p'a mu cɛ, nɛ sanha di wa da da pu pyi p'a ma cɛni. N'a taan ma mu taangana lemu na ge, kɔnhɔ kee taanɛɛge

ke tuugo di jɔ pye pu tɛ ni, nɛ bɛ di binne bye ni pu ni nigin.»

18

Yawutuu p'a Yesu co

(Macoo 26:47-56; Marika 14:43-50; Luka 22:47-53)

¹ Ayiwa, ba Yesu ya yee jo xɔ wɛ, a wu ni wu kalaapiire t'i yiri kari Sedɔɔn dugo ki kadugo yiri. Tiire kɛɛɛ ya yi bye wee xuu wu ni, a p'i shɛ jɛ yee ni.

² Zhudasi we wu bi da ba Yesu nɔhɔ yaha ge, lee bi wee ta wee bɛ ya yee tiire kɛɛɛ yi sanha cɛ. Bani Yesu bi tee na se wà ni wu kalaapiire ti ni.

³ Na Yesu ni wu kalaapiire ti yaha wee xuu wu ni, a Zhudasi di nɔ. Wu ni sɔɔsii ni Kile-pɛɛɛ pugbɔhɔ ki gedii pii pu bye. Saraya jaha shɔɔnɔɔɔɔ jɔɔɔɔɔ ni Farizhɛɛn pu bi pee pinne ni Zhudasi ni. Namuuyɔ ni sokinnaa ni pu bye, yagboyo bɛ di jɛ pu mu.

⁴ Keree kiimu bɛɛri ki bi da ba bye Yesu na ge, wu bi kee bɛɛri cɛ xɔ. A wu fulu pii sipyii pii na na pu yege na: «Jɔɔ yee di zhaa wɛ?»

⁵ A p'i jo: «Nazareti shɛɛn Yesu.» A Yesu di pu pye: «Nɛ wu jɛ wii!» Zhudasi we wu bi Yesu nɔhɔ yaha ge, lee bi wee bɛ ta ni pu ni.

⁶ Ba Yesu ya pu pye: «Nɛ wu jɛ wii!» wɛ, a p'i guri guri kaduma, na laha laha to jɔɔɔ na.

⁷ A Yesu di guri pu yege sanha na: «Jɔɔ yee di zhaa wɛ?» A p'i wu jɔ shɔ na: «Nazareti shɛɛn Yesu.»

⁸ A Yesu di pu pye: «Go nɛ yee pye jo nɛ wu jɛ wii. Yee bu da yee na nɛ shaa, yi pii samaa yaha pee di da gaanj.»

⁹ Lee funɔ ni jomɔ pemu Yesu bi jo ge, a pee di bye can, na: «Na To Kile, piimu bɛɛri m'a kan nɛ mu ge, nigin bɛ ya piin nɛ mu pu ni wɛ.»

¹⁰ Lee bi ηmɔpara la ta Simɔ Pyɛɛri mu, a wee di lee kɔ li forogo ni, na saraya jaha shɔɔnɔɔɔɔ wo jɔɔɔɔɔɔ wu wo bulo kanige cɛ niwɛɛ paa laha. Wee kapyebye we mɛɛɛ ki bye na Malikusi.

¹¹ A Yesu di Pyɛɛri pye: «Ma ηmɔpara le le wà li forogo ki ni! Wee tuun wu ni, nɛ To Kile w'a kanhama pemu gbegele yaha nɛ

ɲaha na ge, mu funɲɔ wa nɛ wu jé pee ni-ge?»

¹² Ayiwa, ba Yesu ya yee jo wɛ, a sɔrɔsɪi ni pu wo ɲuɲɔfɔɔ we, ni Yawutuu gɛdii p'i Yesu co na wu keye ye pɔ.

¹³ A p'i fɛnhɛ shɛ ni wu ni Anɛ mu, wee bye Kayifɛ wo yafena; Kayifɛ di bi bye saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ wo ɲuɲɔfɔgbɔ we lee yee le.

¹⁴ Wee Kayifɛ wu w'a bi pe jomɔ pe taga Yawutuu ɲuɲɔfɛɛ pu yɛri na: «Ta yee ya li cɛ na jo l'a pɔrɔ yee mu na shɛn nigin wu xu sipyii pu bɛɛri wuu na wɛ?»

Pyɛɛri ya foro Yesu kaa tɔan

(Macoo 26:69-70; Marika 14:66-68; Luka 22:55-57)

¹⁵ Ayiwa, ba p'a gaanɪ ni Yesu ni wɛ, a Simɔ Pyɛɛri ni kalaapire la bɛ di daha pu fɛni na gaanɪ. Macɛɲɛ ki bye lee kalaapire le ni saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ wo ɲuɲɔfɔgbɔ wu tɛ ni; lee l'a pye kaɲuɲɔ a lee kalaapire l'i jé ni pu ni saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ wo ɲuɲɔfɔgbɔ wu kaanɪ ki ni.

¹⁶ A Pyɛɛri di ba yere kpɛɛngɛ ki na, kuɲɔɔ li ɲɔ na. Lee kalaapire lemu l'a pye saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ wo ɲuɲɔfɔgbɔ wu cɛvɔɔ ge, a lee di guri foro kpɛɛngɛ ki na. Cee wemu wu bi kuɲɔɔ li ɲɔ sigɛe ge, a wu ba jo ni wee ni, na Pyɛɛri lenɛ kaanɪ ki ni.

¹⁷ Ayiwa, ba Pyɛɛri ya jin kaanɪ ki ni wɛ, cee we w'a kuɲɔɔ li sigɛe ge, a wee di wu pye: «Ta mu bɛ bɛ wu wa we ná we wo kalaapiire ti ni wɛ?» A Pyɛɛri di wu ɲɔ shɔ na: «Ahayi, nɛ wa pu ni-i dɛ!»

¹⁸ Wiire tuun wu bye wii, a kapyebyii pu ni sɔrɔsɪi p'i na gɛɛri na wahani. A Pyɛɛri bɛ di ba yere pu tɔan na ganha na wahani.

Saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ wo ɲuɲɔfɔgbɔ w'a Yesu yege

(Macoo 26:59-66; Marika 14:55-64; Luka 22:66-71)

¹⁹ Ayiwa, a saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ wo ɲuɲɔfɔgbɔ wu Yesu yege wu kalaapiire te ni wu kalaa wu kɛrɛe na.

²⁰ A Yesu di wu pye: «Nɛ kunni, kpɛɛngɛ na nɛ bi ma yu sipyii pu bɛɛri ɲii na. Nɛ bi sipyii pu kalaa Kilɛ-pɛɛɲɛ piyɛyɛ ye, ni Kilɛ-pɛɛɲɛ pugbɔhɔ ki ni. Wee xuu wu ni bɛ Yawutuu pu bɛɛri bi ma puyɛ pinne. Nɛ ta na jomɔ pa shishiin jo ɲmɔhɔrɔ ni wɛ.

²¹ Naha na ma di na yege wɛ? Piimu p'a na jomɔ pu logo ge, pee yege na dii nɛ d'a pu kalaa wɛ. Nɛ yemu jo ge, p'a yi cɛ can can na.»

²² Ba Yesu ya yee jo wɛ, lee di Kilɛ-pɛɛɲɛ pugbɔhɔ ki gɛdi wa ta wu tɔan. A wee di kadaa ja wu ɲibɛge ni, na wu pye: «Saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ wo ɲuɲɔfɔgbɔ wu wo ɲɔ shɔgana li wa le mu mu ya?»

²³ A Yesu di wu pye: «Nɛ bu da nɛ kafilakuumɔ jo, lemu l'a wu kolo ge, lee jo. Ga ye nɛ jo ge, yee bu da y'a tii tajogo ni, ɲaha na ma d'a na kpɔn wɛ?»

²⁴ A Anɛ di pɔrɔɔ ti yaha wà Yesu na, na wu yaha shɛ gan Kayifɛ mu, saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ wo ɲuɲɔfɔgbɔ we.

Pyɛɛri ya foro Yesu kaa tɔan sanha

(Macoo 26:71-75; Marika 14:69-72; Luka 22:58-62)

²⁵ Lee bi Simɔ Pyɛɛri ta sanha na ki tɔan na wahani. A sipyii pii di wu yege na: «Ta mu bɛ bɛ wu wa we ná we wo kalaapiire ti ni wɛ?» Ga, a Pyɛɛri di foro wu kaa tɔan na jo: «Ahayi, nɛ wa pu ni-i dɛ!»

²⁶ Ná wemu wo niwɛɲɛ Pyɛɛri ya paa laha ge, wee wo ceborona wa bɛ wu bye saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ wo ɲuɲɔfɔgbɔ wu kapyebye wa. A wee di Pyɛɛri pye: «Wee tuun wu ni, ta nɛyɛ pyaa ya mu ɲa ni wu ni shiizhan tiire kɛɛyɛ yi ni wɛ?»

²⁷ Ga, a Pyɛɛri di guri jo sanha na yi ɲɛ can wɛ, a xhupoo di mɛɛ su taapile ni.

P'a shɛ ni Yesu ni Pilate mu

(Macoo 27:1-2, 11-14; Marika 15:1-5; Luka 23:1-5)

²⁸ Lee kadugo na a p'i foro ni Yesu ni Kayifɛ kaban, na gari ni wu ni Oromɛ gbafɛnɛɛri wu kaanɪ ki ni. Lee ya pye ɲimugunɔ wu na. Yawutuu ɲuɲɔfɛɛ pu ya ta sɔɔ na jé kaanɪ ki ni wɛ, kɔnhɔ p'i gori yaha fɛɛfɛɛ na bɛ ni pu wo kalɛgɛɛ ki ni, kɔnhɔ pu bɛ di ba já Nuwuuro ti wo Kalɛnɛ li yalige ki li.

²⁹ Lee l'a Pilate pye w'a foro pa pu yiri kpɛɛngɛ ki na, na ba pu yege na: «Leke we ná we d'a pye y'i wu jaagi lee na wɛ?»

³⁰ A p'i Pilate pye: «We ná we da bye wu ɲɛ kakuubye wɛ, wɛɛ bi da ga ba ni wu ni mu mu wɛ.»

³¹ A Pilate di pu pye: «Y'a se ni wu ni yiye pyaa di shɛ kiiri kɔn wu na na bɛ ni yi wo

saliya wu ni.» A p'i Pilate pye: «Li ya saha wèe pu sipya wa shishiin gbo wε.»

³² Lee ya pye mu, kònho Yesu bi jomò pemu jo na wee na ba xhu xugana lemu na ge, pee jò di fa.

³³ Wee tuun wu ni a Pilate di guri jé gbafenɛeri wu kaanja ki ni, na Yesu yiri na wu yege na: «Yawutuu wo saan mu jε ya?»

³⁴ A Yesu di Pilate pye: «Muyε pyaa k'a ye kòn mayε funjò ni na jo laa, ta watii w'a yi jo mu jii na?»

³⁵ A Pilate di wu pye: «Wee tuun wu ni, ma na ja Yawutu gε? Muyε pyaa shishiin ni saraya jaha shòonrivεε jujòfεε, pee p'a pa ni ma ni nε mu, na nε wu kiiri kòn ma na. Lekε ma d'a pye pu na wε?»

³⁶ A Yesu di wu pye: «Nε wo saanra ti wa naha ke kojò ke na wε. Nε wo saanra ti da bi bye naha ke kojò ke na, nε wo sipyii pu bi da kashen ηmò nε kaa na, kònho Yawutuu jujòfεε pu ganha bu já nε co wε. Ga nε wo saanra ti jε naha ke kojò ke na wε.»

³⁷ A Pilate di Yesu pye: «Wee tuun wu ni saan mu jε gε?» A Yesu di wu pye: «Mayε pyaa ki wa yi yu na saan nε jε; can wu jε wii. Ga lemu na nε se kojò ke na ge, lee li wa mε, na can wu shεε sipyii pu na. Sipya wemu funjò ki jε wu da jaari can ni ge, weefò wu da da nε jomò nuri.»

³⁸ A Pilate di wu pye: «Naha ki jε can wε?»

P'a Yesu jaagi na pu wu gbo

(Macoo 27:15-18, 20-21; Marika 15:6-11; Luka 23:13-19)

Ba Pilate ya yee jo wε, na foro kari sanha Yawutuu pu yiri na shε pu pye: «Nε mu kunni, nε kaa la shishiin ja we ná we na lemu l'a wu kagbuu xò wε.»

³⁹ Ayiwa, ma na jo lee wa wù mu kalεε, na jo yee bεeri, ba Nuwuuro ti wo Kalenε l'a nò wε, di ma kasolemε wa yaha yi mu. Lee funjò ni yi la jε di Yawutuu pu wo saan wu yaha ya?»

⁴⁰ A p'i ganha na selε na yu: «Ahayi dε! ma ganha bu wee yaha wε, Barabasi yaha!» Na ta wee Barabasi we di bi dun sipyii na.

19

Pilate ya sò li na na pu Yesu gbo

(Macoo 27:22-31; Marika 15:12-20; Luka 23:20-25)

¹ Ayiwa, Pilate ya li ta mu ge, a wu jo na pu Yesu kpòn ni susòlò ni.

² A sòrsii p'i xhuyo shin na pye saanra judòno, na lee tò wu jujò ni. Na saannaa fadegbòhò nijiga ka le wu na.

³ A p'i ganha na fuloo wu na na yu: «Naabye Yawutuu saan!» Na ganha na kadawahaa leni wu ni.

⁴ A Pilate di guri foro sanha kpεengε ki na na shε sipyiiire ti pye: «N'a da pu pye p'i foro naha ni wu ni kpεengε ki na, kònho y'i li cε na jo nε ta kaa la shishiin ja we ná we na lemu l'a wu kagbuu xò wε.»

⁵ A p'i foro ni Yesu ni, xhuyo judòno li na jε wu na, saannaa fadegbòhò nijiga ki bε di jε wu na. A Pilate di sipyiiire ti pye: «Ayiwa, ná wu we!»

⁶ Ba saraya jaha shòonrivεε jujòfεε ni Kilε-pεεjε pugbòhò ki gεdii p'a Yesu ja wε, na ganha na xhuulo, na yu: «Yi wu kori tige na! Yi wu kori tige na!» A Pilate di pu pye: «Yiyε pyaa ki pa wu co shε gori tige ki na, bani nε kunni wa kaa la shishiin ja we ná we na lemu ya wu kagbuu xò wε.»

⁷ A Yawutuu jujòfεε p'i Pilate pye: «Saliya wa wu jε wee mu, na saha ni wee saliya wu ni, w'a yaa na gbo; bani w'a wuyε yaha na Kilε ja wee jε.»

⁸ Ba Pilate ya pee jomò pu logo wε, a wusama di fya.

⁹ A wu guri jé ni Yesu ni gbafenɛeri wu kaanja ki ni sanha, na shε wu yege na: «Mii mu d'a yiri wε?» Ga Yesu ya ta wu jò shò wε.

¹⁰ A Pilate di Yesu pye: «Go nε na m'a fεhε gε? Ta mu ya li cε na jo se wa nε ni nε wu mu yaha wε? Se d'a nòhò pye bε nε ni sanha nε wu mu kori tige na wε?»

¹¹ A Yesu di wu pye: «Kilε w'a wee se wu kan mu mu nijaa, lee bε wε muyε pyaa wo se bi da ga já bye nε na kaa la shishiin na wε. Lee funjò ni, wemu w'a nε co na pa gan mu mu ge, lee l'a wee wo jurumu wu pye w'a jεhε mu wo wu na.»

¹² Ba Yesu ya yee jo wε, a Pilate di ganha na yahagana shaa wee tuun wuyε pyaa ni Yesu na. Ga, a Yawutuu p'i ganha na selε na yu: «Ma bu sii we ná we yaha, ma jε nige Oromε saannaa jujòfò Sezari najii wε. Sipyaa sipya w'a jo na saan wee jε ge, weefò ya jeri Oromε saannaa jujòfò wu pen.»

13 Ba Pilate ya yee logo wε, na Yesu yeege sanha kpεenge ki na. Pu bi xuu wa yaa wà nòhàdaan wu ni ni kagereye ni kaaja ki ni. Wee xuu wu mεge ki bye Yawutuu jomò pu ni na: «Gabata.» A Pilate di ba diin wu kiirikòon koro li ni wee tuun wu ni.

14 Kee caja ki jimuguro ti bi da bye Yawutuu wo Nuwuuro ti wo Kalene le. Na caja ki ta k'a nò ninε ninε ni, a Pilate di Yawutuu juɲɔfεε pu pye: «Yi saan wu we.»

15 A p'i ganha na xhuulo na yu: «Yi wu yeege naha! Yi wu yeege naha! Yi wu kori tige na!» A Pilate di pu pye: «Nε wu da yee wo saan wu kori tige na ya?» A saraya naha shòonrivεε juɲɔfεε p'i wu pye: «Saan watii jε nige wèe mu Oromε saannaa juɲɔfò Sezari kadugo na wε.»

16 Wee tuun wu ni a Pilate di Yesu jò yaha pu mu, na pu she wu kori tige na.

P'a she Yesu kori tige na

(Macoo 27:32-44; Marika 15:21-32; Luka 23:26-43)

A sòrsii p'i Yesu co, na foro ni wu ni kanha ki ni,

17 na wuyε pyaa wo korikoritige ki taha wu juɲɔ ni. A p'i ganha na gaaji xuu wà ni, wee mεge jε na: «Nugòrògò xuu» p'i wu yiri Yawutuu jomò pu ni na «Goligota.»

18 A p'i she wu kori tige na wà. A p'i sipyii shuun wa bε pinne kori ni wu ni. Wa jε wu kanige cε; wa jε wu kamεne cε. A Yesu yε pyaa di bye pu ninε ni.

19 A Pilate di pu pye p'a kama pa ka kòòrò la na, na lee kori korikoritige ki na wu juɲɔ na. Pee kama pu pe na:

NAZARETI SHEEN YESU, YAWUTUU WO SAAN WÉ.

20 Yawutuu nijehemεε pu bi pee kama pu kalaa, bani p'a bi Yesu kori xuu wemu ni ge, wee xuu wu bi lii kanha ki na wε. Pee kama pu bε di bi ka Yawutuu jomò pu ni, na pu ka Oromε sheen jomò pu ni, na pu ka Girékii jomò pu bε ni.

21 Wee tuun wu ni a saraya naha shòonrivεε juɲɔfεε p'i she Pilate pye: «Mu bi yaa mu yi ka na <Yawutuu saan wε,> ga mu bi yaa mu yi ka na: <We ná we ya jo na Yawutuu saan wee jε.>»

22 A Pilate di pu pye: «Nε yemu ka na xò ge, yee y'a da bye wà.»

23 Ayiwa, ba sòrsii p'a Yesu kori xò tige ki na wε, na wu fàya yi shan taha shishεε, wa bεeri w'a taa la lò. A p'i wu fadegbòhò ki bε lò, kee fadegbòhò ke di bye fàja nigin, joomò baa. Na lò fugba wu na, na digi nòhàdaan, tajògò bye ki na xuu wa shishiin ni wε.

24 A sòrsii p'i puyε pye: «Wù ganha bu da wu fadegbòhò ki sheengi wε, wù kagaan-shaan pye ki na, ki na nò wemu na ge, kònhò wù wee cε.» Ba lee ya pye mu wε, yemu y'a ka Kile Kafila wu ni ge, a yee jò di fa na:

«P'a na fàya yi taa taa puyε na,
na kagaan-shaan pye na fadegbòhò ki wuu na.»*

Lee sòrsii p'a pye.

25 Lee bi Yesu nu Mariyama, ni wu nu wu ceboroshò, ni Kilopasi shò Mariyama, ni Magadala sheen Mariyama yε ta pee ya yere Yesu korikoritige ki tàan.

26 Ba Yesu ya wu nu wu ja wε, kalaapire lemu kaa li bi dan wu ni ge, na lee bε ja nufò wu tàan wε, a wu wu nu wu pye: «Nufò we, ma ja wu we.»

27 Lee kadugo na a wu lee kalaapire li bε pye: «Ma nu wu we.» Na co kee caja ki na, a lee kalaapire l'i gari ni Yesu nu wu ni wu kaban, na wu co xuuni.

Yesu xugana

(Macoo 27:45-56; Marika 15:33-41; Luka 23:44-49)

28 Lee kadugo na ba Yesu ya li cε na keree ki bεeri jò ya fani fo na pa nò we tuun we na wε, a wu jo: «Waga ki wa nε na.» W'a yee jo, yemu y'a ka Kile Kafila wu ni ge, kònhò yee bε jò di fa.

29 Lee bi shò la ta wà lee ya jì vinεgiri na. A p'i yoro ta lò fyεnmi wee vinεgiri wu ni, na tee migile kagaanga ka na na taha Yesu jò na. Tige kemu wo genε k'a bye kagaanga ki ge, kee mεge ki jε na «Izopu.»

30 Ba w'a tee yoro ti sòn sòn wε, na jo: «Keree ki bεeri jò ya fa nime.» Ba w'a yee jo wε, na wu juɲɔ sozi, na wu munaa li kan Kile mu.

Sòrsi wa ya Yesu firi wu kabanugo na

31 Ayiwa, kee caja ki bye Yawutuu wo cadεenge ki cadanga. Sipyii piimu p'a kori

* 19:24 Zaburuu 22:19

tiye yi na ge, Yawutuu ɲuɲɔfɛɛ pu funɲɔ bye pee pu cadɛɛngɛ ki ta wà wɛ. Bani kee cadɛɛngɛ ki bi kiyɛ waa cadɛɛnyɛ yi saya na. Lee wuu na p'a shɛ Pilate ɲɛɛri, sipyii piimu p'a kori kori ge, na wu pee yaha p'i shɛ pee tɔɔyɔ kɛgi kɛgi p'i xhu tɔvuyo na, kɔnhɔ p'i pu tirige laha tiye yi na.

³² A sɔrɔsii p'i gari, sipyii shuun wemu p'a pinne kori ni Yesu ni ge, a p'i shɛ nɔ na nizhiime wu tɔɔyɔ kɛgi kɛgi, na ɲɛri shuun wo wu yiri, na wee bɛ tɔɔyɔ kɛgi kɛgi.

³³ Ba p'a nɔ Yesu na wɛ, na wee ta wee ya xu xɔ, na bye pu ya wee wo tɔɔyɔ yi kɛgi kɛgi wɛ.

³⁴ Ga, a sɔrɔsi nigin wa di wu canmi taga Yesu firi wu kabanugo na. Taapile ni, a shishan ni lɔhɔ di foro tafirige ki ni.

³⁵ Sipya wemu w'a pe jomɔ pe paari mɛ ge, weefɔɔ yɛ pyaa k'a le ɲa ɲii na. Wu ɲii kaɲagaa ki bɛ di ɲɛ can. Wuyɛ pyaa ki bɛ wa dà li na na wee ɲii kaɲagaa ki ɲɛ can. W'a kii keree kii paari, kɔnhɔ yee bɛ di dà ki na.

³⁶ Ayiwa, kii keree kii bɛɛri ya pye mu ge, yemu y'a ka Kilɛ Kafila wu ni ge, a yee ɲɔ di fa na:

«Wu kaciige ka shishiin wa da ba gɛgi wɛ.»*

³⁷ L'a ka sanha xuu wa bɛ ni Kilɛ Kafila wu ni na:

«Sipya wemu p'a firi ge, wee p'a da ba wii.»*

Yesu legana faɲa ni

(Macoo 27:57-61; Marika 15:42-47; Luka 23:50-56)

³⁸ Lee kadugo na a Arimate shɛɛn Yusufu di shɛ Pilate ɲɛɛri na wu sɔɔ pee mu, p'i shɛ Yesu nixhugo ki tirige laha tige ki na. A Pilate di sɔɔ pu mu. Yusufu bɛ bi bye Yesu wo kalaapire la, ga Yawutuu pu wo ɲii fyaara ti bi wu pye wu na ɲmɔhɔni. A wu gari na shɛ Yesu nixhugo ki tirige.

³⁹ Ayiwa, Nikodɛmu wemu wu bi shɛ Yesu yiri caɲa ka piige ge, a wee bɛ di ba ni nudanga yaɲmuyɔ tɛhɛɛ shuun wa ni, na yi suri yiyɛ ni. Nigin wa mɛgɛ ɲɛ na Izopu, nigin wusama mɛgɛ di ɲɛ na alowɛsi. Yi bɛɛri bi yaa yi kiloo kelɛɛ taanri (30) xɔ.

⁴⁰ A pee shuun wu Yesu nixhugo ki lɔ, na nudanga yaɲmuyɔ yi le fatɔɲɔ ka ni, na kee migile wu na, na bɛ ni Yawutuu pu wo xuu legana li ni.

⁴¹ Tiire tɛgɛ ka bye wà kee bi lii Yesu takorogo ki na wɛ. Faɲa ka nidugiyahaɲa di bye kee tɛgɛ ki wo faaya yi ni, sipya bi sanha le ɲa kee ni wɛ.

⁴² Ba ma na jo kee caɲa ki bye Yawutuu pu wo cadɛɛngɛ ki cadanga ge, a p'i fyaala shɛ Yesu le kee faɲa ki ni, bani faɲa ki bɛ bi lii wɛ.

20

Yesu ya ɲɛ na foro xu ni

(Macoo 28:1-8; Marika 16:1-8; Luka 24:1-12)

¹ Ayiwa, Dimazhi wu ɲisɔɔgbɔhɔ ki na, na kpɛngɛ ta ki sanha wo wɛ, a Magadala shɛɛn Mariyama di gari faɲa ki na. Kageegbɔhɔ ke pu bi gologolo taga faɲa ki ɲɔ tɔ ge, a wu shɛ kee ta k'a laha faɲa ki ɲɔ na.

² Kalaapire lemu kaa li bi dan Yesu ni ge, a wu baa kari Pyɛɛri ni lee yiri, na shɛ pee pye: «P'a Kafɔɔ nixhugo ki lɔ yeege faɲa ki ni, wèe di ya cɛ mii p'a wu yaha wɛ!»

³ Ba Pyɛɛri ni lee kalaapire l'a pee jomɔ pu logo wɛ, a p'i foro, na gari faɲa ki na.

⁴ Pu shuun wu bɛɛri wu bi fe na gaanɲi faɲa ki na. Ga, a lee kalaapire li tɔrɔ di wɛri Pyɛɛri na, a lee di baa toro Pyɛɛri tãan, na shɛ nɔ wu ɲaha na faɲa ki na.

⁵ Ba wee ya nɔ faɲa ki na wɛ, na jaari wii ki funɲɔ ni; faviire te pu bi taga Yesu migile ge, a wu tee faviire ti ɲa wà ɲiɲɛ ki na. Ga wu kunni di ya jé faɲa ki ni wɛ.

⁶ A ɲɛri di bye, a Simɔ Pyɛɛri di nɔ. Ba wee ya nɔ wɛ, na jé faɲa ki ni, na faviire ti ɲa wà ɲiɲɛ ki na.

⁷ Faɲa kemu ki bi taga Yesu ɲuɲɔ ki migile ge, a wu kee ta p'a kee kurulo, na ki yaha ki yɛ xuu ni. Kee bi ta pinne ni te ti faviire ti ni wɛ.

⁸ Wee tuun wu ni, kalaapire lemu l'a fɛnhɛ nɔ faɲa ki na ɲaha na ge, a lee bɛ di na jé faɲa ki ni. A wee bɛ di li ɲa mu, na dà li na na Yesu ya ɲɛ.

⁹ Jomɔ pemu pu bi ka Kilɛ Kafila wu ni ge, na li waha l'i waha, Yesu ya yaa na ɲɛ na foro xu ni ge, kalaapiire ti bi sanha pee cɛ ta wɛ.

¹⁰ Wee tuun wu ni a kalaapiire t'i guri na ma deeye ni.

* 19:36 Zabururu 34:21, Ekizode 12:46, Nɔburuu 9:12

* 19:37 Zakari 12:10

Yesu ya wuyε she Magadala sheen Mariyama na

(Macoo 28:9-10; Marika 16:9-11)

11 Ayiwa, lee di Mariyama ta w'a she yere faɲa ki ɲɔ na, na ganha na mεε suu. A wu mεsuwo wu ba leele, na jaari wii faɲa ki funɲɔ ni.

12 Na mεlekεε shuun wa ɲa wà, faviire di ɲε pu na. Xuu wemu ni pu bi Yesu sinniɲε ge, wee xuu wu ni pu bi tiin. Nigin wa wu bye ɲuɲɔ ke xuu we ni, wusama di ɲε tɔɔyɔ ye xuu we ni.

13 A pee mεlekεε p'i Mariyama pye: «Cee we, ɲaha na mu di wa mεε suu wε?» A wu jo: «Nε Kafɔɔ wu nixhugo p'a lɔ, nε di ya ce mii p'a wu yaha wε.»

14 Ba w'a pee jomɔ pu yu wε, na ba ɲmahana ɲeri, na Yesu niyerege ɲa wà; ga wu bi ta li ce na jo Yesu wu ɲε wii wε.

15 A Yesu di wu yege na: «Cee we, ɲaha na mu di wa mεε suu wε? Jɔgɔ mu di wa zhaa wε?» Ayiwa, a Mariyama di ganha na giin na tiire tεge ki kafɔɔ wu wi, na wu pye: «Yesu n'a zhaa, ma bi ta m'a wu lɔ, wu sanha she na na di she wu lɔ da gaanɲi.»

16 A Yesu di wu pye: «Mariyama!» A Mariyama di ɲmahana ɲeri wu yiri na wu pye Yawutuu jomɔ pu ni na: «Rabuni!» (Lee kɔri ɲε «Karamɔgɔ.»)

17 A Yesu di wu pye: «Ma ganha bu da gbɔn na na wε, bani nε sanha dugi fɔlɔ na kari na To wu yiri wε. She yi jo na cebooloo pu mu na nε w'a duri na gaanɲi na To wu yiri, yee bε wo To we; wee wemu wu ɲε nε Kile, na ɲε yee bε wo Kile ge.»

18 A Magadala sheen Mariyama di she kalaapiire ti pye na wee ya Kafɔɔ ɲa. Yesu ya yemu jo wu mu ge, a wu yee jo pu mu.

Yesu ya wuyε she wu kalaapiire ti na
(Macoo 28:16-20; Marika 16:14-18; Luka 24:36-49)

19 Wee Dimazhi wuyε pyaa yakonɲɔ, kalaapiire ti bye puga ka ni. Pu bi kee gburaya yi shɔhɔ wá puyε na Yawutuu ɲuɲɔfεε pu ɲii fyaara wuu na. A kalaapiire t'i ba binne Yesu fo ɲa w'a yere pu niɲε ni. A wu pu pye: «Kile wu ɲaniɲε kan yi mu.»

20 Ba w'a yee jo wε, na wu keye ni wu kabanugo ki she pu na. Ba kalaapiire t'a Kafɔɔ wu ɲa wε, a pu funyɔ di sii taan xuuni.

21 A Yesu di pu pye sanha na: «Kile wu ɲaniɲε kan yi mu. Na To Kile w'a na tun tungana lemu na ge, lee tungana le ninunɔ na nε bε w'a da yi tun.»

22 Ba w'a yee jo wε, na ɲɔ kafεεge fɔ wá pu na, na pu pye: «Yi Fεfεεε Munaa li shɔ.»

23 Yi bu sipya bεeri wo jurumu yafa wu mu, weefɔɔ wo jurumu wu na yafa wu mu. Ga yee bye yee di ya sipya wemu wo jurumu wu yafa wu mu wε, weefɔɔ wo jurumu wu da yafa wu mu wε.»

Yesu ya wuyε she Tomasi na

24 Yesu ya wuyε she wu kalaapiire ti na caɲa kemu ge, kalaapiire lemu mεge ki ɲε na Tomasi, p'i wu pyi sanha na «ɲmami» ge, wee bye ni pusamaa ni kee caɲa wε.

25 A Kalaapiire tisara di ba wee pye: «Wèe ya Kafɔɔ ɲa!» A Tomasi di pu pye: «Nε kunni bye nε tɔɔrɔ ti fε pu ɲa wu keye yi na, na na kabee taha tee tɔɔrɔ te wɔ fε pu na, na na kenε bε taha ɲmaga ki wo fε pu bε na wu kabanugo ki na wε, nε da ga dà yi na bada wε.»

26 Ayiwa, a cewuu nigin di doro, a kalaapiire t'i ba she tiyε pinne sanha puga ki ni. Tomasi bε di bi bye ni pu ni kee caɲa. A p'i gburaya yi shɔhɔ. A p'i ba binne Yesu fo ɲa puyε niɲε ni. A wu pu pye: «Kile wu ɲaniɲε kan yi mu.»

27 Lee kadugo na a wu Tomasi pye: «Tomasi, fulo naha, m'a ma kenε ki taha na keye yi na ma wii; ma bu xhɔ m'a ki taha na kabanugo ki bε na wii. N'a daa baara ti yaha, m'a da daa na na.»

28 A Tomasi di wu pye: «Ebe! Mu wu ɲε nε Kafɔɔ ni nε Kile!»

29 A Yesu di wu pye: «Mu ya nε ɲa ge, lee bε l'a mu pye mu ya dà nε na wε! Piimu pu ɲε pu ya nε ɲa wε, na dà nε na ge, pee ɲε duba nagoo.»

Yohana Kitabu wu kakana ɲuɲɔ

30 Yesu ya kakanhanɲaa niɲεheɲεε kii bε pye wu kalaapiire ti ɲii na, kee ya ta ka naha we Kitabu we ni wε.

31 Ga kiimu k'a ka ge, kee wo kakana ɲuɲɔ ki wa kɔnhɔ y'i li ce, y'i dà bε li na na Yesu wu wa Shɔvɔɔ we, na wee wu ɲε Kile Ja we. Y'i nɔhɔ ɲii sicuumɔ ta wee n'a daa we funɲɔ ni wu mεge ki fanha ni.

21

Yesu ya wuyε she wu kalaapiire gbarashuun na

¹ Ayiwa, kii keree kii kadugo na, Yesu ya wuyε she sanha wu kalaapiire ti na Tiberεyade Gba wu jɔ na. Le shegana le na w'a wuyε she.

² Simɔ Pyεeri, ni Tomasi wemu p'a byi sanha na «Nmami» ge, ni Nataneli wemu w'a yiri Kana kulo li ni, Galile fiige ki ni ge, ni Zebede jalaa shuun, ni kalaapiire shuun wa be, lee bi pee ta pee beeri na jε shiizhan.

³ A Simɔ Pyεeri di pu pye: «N'a da zhe fyaa sha.» A kalaapiire tisara be di jo: «Wεe be pu wa da zhe ni ma ni.» A p'i foro kari, na she jε korɔgɔ ka ni, na pu jɔlɔ pu jɔ kɔn na waa. Ga pu ya fyara be ta kee canja ki wo piige ki ni wε.

⁴ Nimugunɔ wu na, a kalaapiire t'i Yesu niyerege ja gba wu jɔ na; ga pu bi ta wu ce na jo Yesu wu jε wii wε.

⁵ A Yesu di pu pye: «Na naniineε, ta yee ya fyaa pii ta?» A p'i wu jɔ shɔ na: «Wεe ya ta yaaga be ta wε.»

⁶ A Yesu di pu pye: «Yi jɔ wu wá korɔgɔ ki kanige ce wu ni, yi na fyaa ta. Ba p'a jɔ wu wá wà wε, fyaa pu jehεjε kehe ni, pu ya já jɔ wu kile yeege lohɔ ki ni wε.»

⁷ Kalaapiire lemu kaa li bi dan Yesu ni ge, a lee di Pyεeri pye: «Pyεeri, go Kafɔ w'a wii!» Ba Pyεeri ya logo na Kafɔ w'a wii wε, na wu fadenje lɔ le, bani wu fadenje baa wo wu bye. Na do lohɔ ki ni, na ganha na gaanji Yesu feni.

⁸ A kalaapiire tisara di ganha na ma ni korɔgɔ ki ni, na jɔ wu be kilee na ma ni fyaa pu ni. Bani pu bi lii kogonɔ ki na wε. Pu ni kogonɔ ki bye mεtereεε xhuu nigin (100) shi.

⁹ Ba p'a nɔ kogonɔ ki na wε, na naganhaa ja wà, fyaa d'a taha ki junɔ ni, na buuri be ja wà.

¹⁰ A Yesu di pu pye: «Fyaa piimu y'a co ge, yi pa ni pii ni naha.»

¹¹ A Simɔ Pyεeri di jε korɔgɔ ki ni, na jɔ wu kile yeege, na foro ni wu ni kpεengε ki na, wu beeri ya sii ji fya nagaya na fo yi xhuu nigin ni keεε kaguro ni taanri (153). Ga fyaa pu ni pu jehεjε ni, jɔ wu ya kɔn wε.

¹² A Yesu di pu pye: «Yi pa y'i ba li!» Sipyaa ta kalaapiire ti ni wemu ya sɔɔ na wu yege na jo: «Mu di jε jɔgɔ wε?» Bani pu beeri bi li ce na Kafɔ wu jε wii.

¹³ A Yesu di fulo na buuri wu lɔ kan pu mu, na fyaa pu be lɔ kan pu mu.

¹⁴ Na co fo Yesu jεduun wu na, wu tɔɔnii taanri wuu l'a pye lere na wuyε sheε wu kalaapiire ti na.

Yesu ya Pyεeri yegee

¹⁵ Ba p'a li xɔ wε, a Yesu di Simɔ Pyεeri pye: «Yohana ja Simɔ, ta nε kaa ya dan mu ni xuuni na toro pii samaa tãan?» A Pyεeri di jo: «Uun gε, Kafɔ! Muye pyaa ki be ya li ce na mu kaa ya dan nε ni.» A Yesu di wu pye: «Ta na dubyapiye yi jɔ shaa.»

¹⁶ A Yesu di wu pye sanha tɔɔnii shuun wuu li ni na: «Yohana ja Simɔ, ta nε kaa ya dan mu ni xuuni?» A Pyεeri di jo: «Uun gε, Kafɔ! Muye pyaa ki be ya li ce na mu kaa ya dan nε ni.» A Yesu di wu pye: «Ta na dubyaa pu naha.»

¹⁷ A Yesu di wu yege taanri wuu li ni na: «Yohana ja Simɔ, ta nε kaa ya dan mu ni?» A Pyεeri naha di danha, bani Yesu ya wu yege fo tɔɔnii taanri na: «Ta nε kaa ya dan mu ni?» Lee na a wu Yesu pye: «Kafɔ, mu ya keree beeri ce. Muye pyaa k'a li ce na mu kaa ya dan nε ni.» A Yesu di wu pye: «Ta na dubyaa pu jɔ shaa!»

¹⁸ A Yesu di Simɔ pye sanha na: «Can can na, n'a da yi jo ma mu, ma leveεεε ti tuun wu ni, mu bi ma ma kirige taga mayε pɔ. Xuu wemu w'a ma taan ge, m'a ganha na se wà. Ga mu ba ba le, ma na ba ma keye yirige, sipyaa watii na kirige ki pɔ ma na. P'a ganha na se ni ma ni xuu wa ni ma funɔ jε ma she wemu ni wε.»

¹⁹ Pyεeri bi da ba xhu xugana lekε na lee di baraga taha Kile mεgε na ge, lee xugana le Yesu ya she ni le kafila talenε le ni. Lee kadugo na a wu Pyεeri pye: «Ta ma na feni!»

Kalaapiire lemu kaa li bi dan Yesu ni ge

²⁰ Ba Pyεeri ya kara wii wε, kalaapiire lemu kaa li bi dan Yesu ni ge, a wu lee ja li na ma pu kadugo yiri. Lee kalaapiire le li bi she diin Yesu tãan na pu yaha pu na li canja ka piige, na wu yege na: «Wù Kafɔ, sipyaa wekε wu wa da ba mu nɔhɔ yaha wε?»

²¹ Ayiwa, ba Pyɛɛri ya lee kalaapire li ɲa wɛ, na jo: «Wù Kafɔ, we do, leke di da ba we ta wɛ?»

²² A Yesu di wu pye: «Li ɲɛɛ daan nɛ mu nago kannu wu gori yaha ɲiifɛɛɛ na fo di zɛ nɛ caguribaɲa pye k'a nɔ, mu ɲaha wa yee ni wɛ? Mu kunni w'a ma nɛ feni yɛ sa!»

²³ A kalaapiire t'i pee jomɔ pe caaga na xuu wu bɛɛri círi na lee kalaapire le da ga xhu wɛ. Na ta Yesu di ya ta Pyɛɛri pye na jo wu da xhuu wɛ, ga Yesu ya jo na: «Li ɲɛɛ daan nɛ mu nago kannu wu gori yaha ɲiifɛɛɛ na fo di zɛ nɛ caguribaɲa pye k'a nɔ, mu ɲaha wa yee ni wɛ?»

Jomɔ pu taxɔgɔ

²⁴ Lee kalaapire le ninunɔ li wa pe jomɔ pe ɲaha yu. Wee shiin wu d'a pe jomɔ pe ka bɛ. Wèe bɛ ya li cɛ na can wu ɲɛ wu jomɔ pe.

²⁵ Ayiwa, Yesu ya keree ɲiɲɛɛɲɛɛ kiiti-igee bɛ pye. Pu da bi jo p'i kee bɛɛri nigin nigin ka, nɛ giin jo pee Kitabuu pu bɛɛri bi da já jé koɲɔ puga ni wɛ.

⁶ Ayiwa, na Yesu ni wu kalaapiire ti nib-innege yaha, a p'i wu yege na: «Wù Kafɔɔ, ta nime ma da Izirayeli wo saanra ti tenɛvonɔ li tenɛ?»

⁷ A Yesu di pu jɔ shɔ na: «Nɛ To Kile w'a kii tɛɛgɛɛ kii gbegele wuyɛ pyaa wo sefɛɛɛɛ ti funɔni. Li wa yee wo nibyii nago yi kee sha cɛ wɛ.»

⁸ Ga, sefɛɛɛɛ ta t'a da ba digi yee na, Fɛfɛɛɛɛ Munaa wo sefɛɛɛɛ. Wee tuun wu ni yee na bye nɛ wo sɛɛɛɛɛ, na nɛ keree yu Zheruzalɛmu ni, ni Zhude fiige ki ni, ni Samari fiige ki bɛ ni, fo na shɛ nɔ konɔ ke kabaya ye bɛɛri na.»

⁹ Ba Yesu ya pee jomɔ pu jo xɔ wɛ, na dugi kari fugba wu ni pu jii na. A jaharja ka di ba wu tɔ, a p'i bye pu ya wu jaa nige wɛ.

¹⁰ Na pu yaha pu na wu wii takaraga ni fugba wu ni, taapile ni a namaa shuun faviire wuu p'a di ba yere pu tɔan.

¹¹ A pee di pu pye: «Galile shɛɛn, jaha na yee d'a yere yaha naha na wii fugba wu ni wɛ? Yesu ya yiri yee tɔan na kari fugba wu ni. Ba y'a wu ja w'a kari karigana lemu na fugba wu ni wɛ, mu w'a da ba shɛ guri ba sanha.»

Macasi ya pye Zhudasi tɛgɛ

¹² Wee tuun wu ni a kalaapiire t'i laha faabobonɔ ki na na ma Zheruzalɛmu ni. Faabobonɔ ke ki wa na Oliviye faabobonɔ ge, kere ni Zheruzalɛmu tɛ wu jɛ kilo nigin shishiin.

¹³ Ba p'a nɔ Zheruzalɛmu ni wɛ, na shɛ jɛ puga ka ni zangaso wa ni. Kee puga ki ni p'a tee na puyɛ pinneɛ. Pee bye: Pyɛɛri, ni Yohana, ni Yakuba, ni Andire, ni Filipe, ni Tomasi, ni Batelemi, ni Macoo, ni Alife ja Yakuba, ni Simɔ we wu jɛ Zelɔtilee kurunɔ ki ni ge, ni Yakuba ja Zhude.

¹⁴ Pii bɛɛri bi puyɛ pinneɛ ni zɔ nigin ni, na Kile jɛɛri. Cɛɛ pii bɛ bye ni pu ni, ni Yesu nu Mariyama, ni Yesu ceboronamaa.

¹⁵ A canja ka di ba nɔ, a n'a daa fɛɛ p'i ba binne. Pu bi xhuu nigin ni kɛɛɛ shuun (120) xɔ kee canja. A Pyɛɛri di yiri yere pu niɛ ni na jo:

¹⁶ «Na cebooloo, yemu y'a ka Kile Kafila wu ni ge, fo yee jɔ bu fa. Bani Dawuda ya fɛnhɛ Zhudasi kaa jo Fɛfɛɛɛɛ Munaa fanha

ni. Wee Zhudasi we w'a toro Yesu covɛɛ pu jahagbaa na, na Yesu le pu kenɛ ni.

¹⁷ Wee Zhudasi w'i bi bye ni wɛɛ ni, na wu taa tuduro pyi ba wɛɛ jɛ wɛ.

¹⁸ Wari we w'a ta wu wo kakuunɔ li footɔsaraa ge, a wu shɛ wee taga tɛgɛ ka shɔ. Lee kadugo na a wu ba shɛ wuyɛ gbo kee tɛgɛ ki ni. A wu ba wuyɛ yaha, na ba jɔnɔ ke sin jɔnɛ na na jenri. A wu laara ti bɛɛri di jaaga.

¹⁹ Zheruzalɛmu shɛɛn bɛɛri ya lee cɛ. Lee wuu na p'a kee tɛgɛ ki mɛgɛ le pu wo jomɔ pu ni na «Akɛlidama», lee kɔri jɛ na «Shishan tɛgɛ.»

²⁰ Na ta li d'a ka Zaburuu Kitabu wu ni na:

«Wu puga ki jɛri kataha,

sipya bɛ ganha bye ki ni wɛ.»*

A Zaburuu Kitabu wu nɔhɔ jo sanha na:

«Watii wu wu labye wu lɔ wu tɛgɛ.»*

²¹ Lee wuu na Kafɔɔ Yesu ya tuun wemu bɛɛri pye na jaari ni wɛɛ ni ge, sipyii piimu pu bi bye ni wɛɛ ni wee tuun wu bɛɛri ni ge;

²² Yohana ya wu batize canja kemu ge, na co kee canja ki na, na pa nɔ fo canja kemu w'a dugi fugba wu ni ge. Wee sipya wa w'a yaa na pinneɛ ni wɛɛ ni, wu bɛ di bye sɛɛri, na Yesu ya jɛ na foro xu ni.»

²³ Wee tuun wu ni a p'i sipyii shuun wa shɛ: Yusufu ni Macasi. Yusufu mɛgɛ ka bɛ ki bye na Barisabasi, pii bɛ di wu pyi na Zhutusi.

²⁴ Lee kadugo na a n'a daa fɛɛ pu bɛɛri di binne na Kile jɛɛri na: «Wù Kafɔɔ, mu wemu w'a sipyii bɛɛri zɔlɔɔ cɛ ge, pii sipyii shuun we ni wemu jaha m'a bulo ge, wee shɛ wù na,

²⁵ kɔnhɔ wu bɛ di bye tudunmɔ wa. Labye we Zhudasi ya yaha ge, wu wee lɔ Zhudasi tɛgɛ. Zhudasi ya we labye we yaha na shɛ wuyɛ pyaa jidaan tashɛgɛ ni.»

²⁶ Ba p'a jɛɛgɛ ki pye xɔ wɛ, na kagaangaa shan, wemu jaha Kafɔɔ ya bulo ge, kɔnhɔ p'i wee cɛ. A Macasi wo kagaan l'i lɔ, a wee di fara tudunmɔ ke ni nigin wu na.

2

Fɛfɛɛɛɛ Munaa l'a tigi n'a daa fɛɛ pu na

* 1:20 Zaburuu 69:26 * 1:20 Zaburuu 109:8

1 Pantekoti wu canja, Yesu wo n'a daa fee pu beeri bi she binne puga ka ni.

2 Taapile ni a tunmo nigbo pa di ba yiri fugba we ni. Pee ne ba kafegbobo tunmo ne we. Puga kemu ni p'a tiin ge, a tunmo p'i ba kee puga ki ni.

3 A p'i nilee kii na ba na wogoo ne we. A kee di waagi waagi, na ba daha daha pu beeri nigin nigin wu nuno ni.

4 A pu beeri di ni Fefere Munaa na, na ganha na shi watii jomoyu. Fefere Munaa li bu shi wemu wo jomoyu kan wemu mu, wee na ganha na pee yu.

5 Wee tuun wu bi Kile ni fyaara sipyii pii ta wa Zheruzalemu ni, piimu ya je Yawutuu pu wo koo li ni ge, pee bi yiri konjo ke fiye ye beeri ni.

6 Ba pee ya pee tunmo pu logo we, na baa kari, na she binne wa. Ba p'a no wa we, a l'i bye pu beeri mu kakanhana, bani pu beeri nigin nigin wu bi pu shi jomoyu nuri n'a daa fee pu no na pu na yu.

7 A lee di pu beeri fo xuuni, a p'i li ta kakanhana na ganha na yu na: «Sipyii pii p'a yu me ge, ta pu beeri ne Galile shen we?»

8 Li d'a pye dii we beeri nigin nigin wu wu wo shi jomoyu pu nuri pu no na we?»

9 Wee pii pu wa naha ge, pii ya yiri Pariti fiige ki ni, ni Medi fiige ki ni, ni Elamu fiige ki ni, ni Mezopotami fiige ki ni, ni Zhude fiige ki ni, ni Kapadosi fiige ki ni, ni Pon fiige ki ni, ni Azi fiige ki ni,

10 ni Firizi fiige ki ni, ni Panfili fiige ki ni, ni Misira fiige ki ni. Libi fiige ki kulogoo kii ki wa Sirine kulo li kabanugo ge, a pii di yiri wa, a pii di yiri Orome kulo li ni.

11 A pii di yiri Kireti fiige ki ni, a pii di yiri Arabuu fiige ki ni. Wee beeri ni, pii ya sii pye Yawutuu ye pyaa, pii d'a je Yawutuu pu wo koo li ni. Wee beeri nigin nigin wu ne na Kile wo kagbobo ki nuri pu no na wu wo shi jomoyu ni.»

12 A l'i bye kakanhana pii sipyii pii mu, fo pu ya ce yek pu da da yu we. Ap'i ganha na puye yegee na: «Naha wuu li ne le we?»

13 Ga, a pii di ganha na n'a daa fee pu la wo pii sipyii pii ni na yu na: «Duven p'a gba tin.»

Pyeri ya sipyii pu yeri ni Kile jomoyu ni

* 2:21 Zhoueli 2:28-32 kelee 3:1-5

14 Wee tuun wu ni a Pyeri di yiri yere ni tudunmo ke ni nigin wu samaa ni, na wu mujuu nuno yirige, na sipyii pu pye: «Yee piimu pu wa Yawutuu ni yee piimu samaa beeri pu wa Zheruzalemu ni ge, yi niwegee shan. Ye n'a da jo yi mu ge, y'i yi logo, y'i yi jaha ce.

15 Pii sipyii pii ya ta gba we, ma na jo ba yee wa yi funyo kon kongana lemu na we. Bani ke jisogoo ke tuunoo nii gbarashere wu na, niga sanha mugwa wu toro gba ma tin we.

16 Ga Kile tudunmo Zhoueli bi keree kiimu jo fo taatuunoo ni ge, kee ki wa byi me nime. W'a bi jo na:

17 «Kile ya jo na: Konjo ki taaxoo li ba no, n'a da na Munaa li tirige sipyii pu beeri na na nehe.

Wee tuun wu ni yi jalaa ni yi pushaa na ba keree nibanoo nuri Kile mu na yu.

Yi levee pu na ba kashengee naa; yi noholee pu na ganha na ne wo keree ki naa nmunuyoo ni.

18 Oo de, yee caya yi na kunni, ne na ba na Munaa li tirige na kapyebyii pu na na nehe: namaa fara ce na, p'a ganha na keree nibanoo yu ne mege na.

19 Ne na ba kakanhanoo kii pye fugba we ni, na jaha sheshere ta pye ninje ke na: shishan, ni na, ni kakunnunoo wurege wogo.

20 Nibiige na ba je canja ki ni, yenje ki na ba naanja ba shishan ne we.

Lee kadugo na Kafoo wo canja ki na na no. Kee canja ki na ba bye cagbobo, kemu nooro ya pele ge.

21 Wee tuun wu ni sipya beeri wu da ba Kafoo mege yiri ge, weefoo na ba shoo.*»

22 A Pyeri di she jaha na sanha na jo: «Izirayeli shen yi niwegee shan, y'i na jomoyu pu logo. Nazarati shen Yesu bye sipya wemu ge, Kile ya wu she yi na. W'a kagbobo pye yi ninje ni, na kakanhanoo pye, na jaha sheshere pye Kile fanha ni; yiye pyaa ki be wa lee ce.

23 P'a we na we le yee kenje ni, a yee di wu kan Kile-cebaalaa mu p'a kori tige na

na gbo. Kile bi lee ce yaha, ni lee wu bi sii gbegele wu kaa na.

²⁴ Ga Kile ya wu je, na wu yeege xu ni. Kee fanha ki bi bye be xu mu wu ja Yesu mara we.

²⁵ Bani ye saannaa Dawuda ya jo wu shizhaa na ge, yee yi wa me na:

«Ne bi Kafoo naa tuun beeri ni na nahagbaa na,
bani wu bi ma bye tuun beeri ni ne kanige ce,
kohnho yafiin ganha da na jehwe we.

²⁶ Lee wuu na ne zo we ya ni fundanga na, a ne jomoo beeri di bye fundanga jomoo.

Ali fanja be ni,
ne da li na jo na ceepuuro ti na ba njoo njanje na.

²⁷ Bani mu wa da ga gbara ne munaa li kori Adesi ni we.
Ma di wa da gbara
ma Fefere Sipyia wu ceepuuro ti fonho fanja ni we.

²⁸ M'a ni sicuumoo nivomoo pu korogoo ki she na na.
Na mu yaha ni ne ni,

mu na da ne zo wu jini fundanga na.»*

²⁹ A Pyeri di she naha na sanha na jo: «Na ceboronamaa, yi yere di wu tole Dawuda keree fiinje jo yi mu. Wee tole Dawuda ya xu, a p'i wu le. Ali njaa we be ni wu fanja ki wa naha wu mu, wu kulo li ni.

³⁰ Ga Kile tudunmoo wu bye Dawuda. Ni wu bi li ce be sanha na Kile w'a jomoo lo wee mu, na kaaga be kaa na taha li na na wee Kile na ba Dawuda wo Ja wa teje cana ka wu kadugo yiri, wu saanra koro li ni.

³¹ Wee tuun wu ni, Shoo wu bi yaa wu pa je foro xu ni jeganana lemu na ge, Kile ya fenhwe lee she Dawuda na. Lee wuu na w'a jo na:

«Wu da ba gori xu nibiige ni we,
wu ceepuuro t'a da ba fonho fanja ni we.»*

³² Shoo wemu kaa pu wa byi ge, Yesu wu wa wii. Wee Kile ya je na yeege xu ni, wee beeri wa lee wo navee.

³³ Ba w'a dugi kari fugba wu ni we, na she diin saanra tateenge ki ni Kile kanige ce. Wu bi Fefere Munaa lemu wo jomoo lo wee

mu ge, a Kile di lee kan wu mu. A wu be di lee tirige wee na, ma na jo ba yi wa li naa pagana lemu na, na li nuri logogana lemu na we.

³⁴ Dawuda ye pyaa ya ta dugi kari fugba wu ni we. Ga w'a li she na:

«Kafoo Kile ya yi jo ne Kafoo mu na:

Tiin saanra tateenge ki ni na kanige ce,
³⁵ fo di ba ma peen pye ma jidahaata taha-
hana.»*

³⁶ «Izirayeli shen beeri ya yaa na li ce na fiinje na jo Yesu wemu yee ya kori tige na ge, Kile ya wu pye Kafoo, na wu pye Shoo.»

Sipyii kabofonoo taanri ya fara n'a daa fee pu na

³⁷ Ba p'a pee jomoo pu logo we, a pu zoloo di pu kaala xuuni. A p'i Pyeri ni tudunmoo pusamaa yege na: «Wu cebooloo, kaa leke wee d'a yaa na pye nime we?»

³⁸ A Pyeri di pu shoo na: «Yee ya yaa yee pu daburaje jo yi jurumu wu na. Yee beeri nigin nigin wa yaa na batize Yesu Kirisa mege na, kohnho yi wo jurumu wu yafa yi mu. Lee bu bye Kile na Fefere Munaa li tirige yi na.

³⁹ Bani le Fefere Munaa jomoo le, yee mu w'a li lo. Yi nagoo pii p'a ma yi kadugo ge, na li lo pee be mu, na li lo taliige shen be mu. Kafoo Kile na ba sipyii piimu be beeri yiri ge, w'a li lo pee beeri mu.»

⁴⁰ A Pyeri di pee sipyii pu yeri na fiinje, na yi jo waha pu mu na: «Njaa wo sipyii pii pu je sipyitiibaaya ge, yi kuri pee feni, kohnho y'i juwuuro ta.»

⁴¹ Piimu beeri p'a da Pyeri wo kafilajo wu na ge, a pee beeri di batize loho ni. Kee cana kiyee pyaa a sipyii kabofonoo taanri (3.000) shishiin di da na fara n'a daa fee pu na.

N'a daa fee pu wo karijege ke

⁴² Na co kee cana ki na, a pii sipyii pii di ganha na puyee pinnee, na gori yaha tudunmoo pu wo kalaa wu na. A p'i bye wa n'a daa fee pu wo karijege ki ni. Pu bi buuri wu kegee kegee puyee te ni na xhaa, na puyee funyo tun Kafoo wo jomoo pu na. Na jerege pinnee na byi shiizhan.

* 2:28 Zaburuu 16:8-11

* 2:31 Zaburuu 16:10

* 2:35 Zaburuu 110:1

⁴³ Kile j̄i fyaara bye sipyii pu bæri ni, bani tudunm̄o pu bi jaha sheshere ni kakanh̄aa niñeh̄e pyi.

⁴⁴ N'a daa f̄e pu bæri pu bi pinne j̄om̄e na, le li j̄e pu mu ge, na lee bæri pinne na daga na pu keree yari.

⁴⁵ Pu bi pu kereye ni pu keñe yañmuȳo p̄ere, na wee wari we pinne, na wee taani taani puȳe na, na be ni pu bæri nigin nigin wu c̄nr̄om̄o keree j̄uñ̄o kana ni.

⁴⁶ Pu bi puȳe pinne caña caña Kile-p̄eñe pugb̄oh̄o ki ni ni funḡonḡo nigin ni, na Kile p̄ele. Pu bæri bi puȳe pinne pu kabanya ni, na buuri wu kege kege puȳe na na xhaa, na puȳe funȳo tirige Kaf̄o wo jom̄o pu na. Pu bi pu yaligee pinne na li shiizhan ni fundanga, ni funvige ni.

⁴⁷ Pu bi Kile s̄oni tuun bæri ni. Pu kaa bi dan kulo li sh̄een pu bæri ni. Piimu bæri pu bi da ba sh̄o ge, caña caña Kaf̄o bi pee yiri na faraa n'a daa f̄e pu na.

3

Ná faan wa ya cuun̄o

¹ Caña ka Pyeri ni Yohana ye bi gañi yakon̄o Kile j̄erege na Kile-p̄eñe pugb̄oh̄o ki ni tuun̄o j̄i taanri wu na.

² Lee di ná wa ta w̄a lee kulo li ni w'a faan fo wu seduun ni. Caña caña p'a wee faan wu lo na she yaha Kile-p̄eñe pugb̄oh̄o ki kaña ki kuj̄oo la j̄o na, k̄nh̄o wu da yañmuȳo j̄eri Kile-p̄eñe pugb̄oh̄o ki j̄eve pu mu. Lee kuj̄oo le mege ki bye na «Kuj̄oo saana».

³ Ba wee faan w'a Pyeri ni Yohana ye j̄a pu na ma ba j̄e lee kuj̄oo li ni we, na pu j̄eri.

⁴ A Pyeri ni Yohana beshuun di jahaya k̄o le wu ni na wii. A Pyeri di wu pye: «Ta w̄u wii!»

⁵ A we ná we di pii keme wii, bani wu bi giin na yaaga ka pu da gan wee mu.

⁶ Wee tuun wu ni a Pyeri di wu pye: «Wari kunni wa ne mu ne wu kan ma mu we, sann̄i be di wa ne mu we; ga le li wa na mu ge, n'a da lee kan ma mu: Yiri m'a da j̄aari Nazareti sh̄een Yesu Kirisa mege ki fanha ni!»

⁷ Ba w'a yee jo we, na ná wu co wu kanige keñe ke na, na wu yirige. Taapile ni a ná wu tōȳo ni wu j̄idakuruyo yi bæri di juun̄o.

⁸ A wu sira ȳiri na yere, na ganha na j̄aari. A wu j̄e ni Pyeri ni Yohana ni Kile-p̄eñe pugb̄oh̄o ki ni, na ganha na j̄aari j̄aari, na sirani, na Kile s̄oni.

⁹ A sipyiire ti bæri di wu j̄a t̄araga ni wu na j̄aari na Kile s̄oni.

¹⁰ A p'i wu seeri ce na faan we wu bi ma den Kile-p̄eñe pugb̄oh̄o ki kuj̄oo saana li j̄o na na yañmuȳo yi j̄eri ge, na wee wu j̄e wii. W'a cuun̄o cuun̄ogana lemu na ge, a lee di pu bæri fo fo na pu jaha w̄o.

Pyeri ya le kakanhana le pyegana jo

¹¹ A wee ná wu daha yaha Pyeri ni Yohana na. Wu juun̄o w'a sipyii pu fo fogana lemu na ge, a pu funj̄on̄oḡo wuu di baa kari na she binne Yohana ni Pyeri t̄aan Kile-p̄eñe pugb̄oh̄o ki kaña ki xuu wa ni. Wee xuu wu mege ki bye na saannaa Solomani gba.

¹² Ba Pyeri ya lee j̄a we, na sipyiire ti pye: «Izirayeli sh̄een, jaha na le kaa le d'a yee fo we? Jaha na yee d'a tiin na w̄e wii me we? Ma na zhe yee ta yee na giin, ne ni Yohana ni, na w̄e wo j̄om̄e f̄ere, kelee w̄eȳe pyaa wo sefere t'a we ná we cuun̄o. Bada!»

¹³ Ibirayima, ni Ishaaga, ni Yakuba ye wo Kile we, w̄u sefere pu wo wu kunni, wee w'a p̄eñe taha wu kapyebye Yesu mege ki na. Yeȳe pyaa k'a wu le fanha keñe ni pu gbo. Yee ya she wu ni Pilate jaha t̄aan, na wee ta wee na bi giin di wu yaha be.

¹⁴ Sipya we wu bi tii, na bye f̄ere ge, yee ya foro wu kaa t̄aan; we w'a sipya gbo ge, na Pilate j̄eri na wu wee yaha wu faara.

¹⁵ Lee gbogana li na yee ya j̄i sicuum̄o pu Kaf̄o wu gbo. Ga Kile ya wu j̄e na yeege xu ni, w̄e wa lee wo j̄ave.

¹⁶ Na dà Yesu mege na, lee wo fun̄o ni Yesu mege kiȳe pyaa ya fanha kan we ná we mu; ná we yi wa j̄aa me, yi bæri d'a wu ce be ge. Na dà Yesu na lee l'a we ná we cuun̄o yi bæri j̄i na me.

¹⁷ «Ga nime, na cebooloo, ne li ce jo li jaha cebara t'a yee ni yi j̄uñ̄of̄e pu wá lee kaa le na tapyege ni.

¹⁸ Ga Kile ya lemu jo toro fo taatuunn̄o ni wu Kile tudunm̄o pu bæri j̄o na ge, le wo bye fun̄o ni w'a lee j̄o fa. Wu bi jo na

Shovoo wemu jomεε wee ya lo ge, na wu na ba naa.

¹⁹ Lee wuu na nimε, yee ya yaa yee pu daburaje jo yi jurumu wu na, y'i soo Kile na, konho wu yi wo jurumu wu joo laha wa.

²⁰ Lee bu bye Kafoo Kile na kafewama yaha ba yi mu. W'a Shovoo wemu be naha bulo yi mu ge, wu na ba wu yaha ba yi mu cana ka, wee ne Yesu.

²¹ Ga nime Yesu ya yaa wu tiin fugba wu ni, fo keree ki beeri nerivoo ba neri. Yee Kile bi jo fdo taatuunnoo ni wu Kile tudunmoo fefere wuu pu na.

²² Kile tudunmoo Musa ya fenne yi jo na:

«Wu Kafoo Kile ya ne tun tungana lemu na ge, mu w'a da ba Kile tudunmoo wa be yirige na foro yee shi wu ni. Wee ba kaa beeri jo yi mu, y'i yere lee na.

²³ Wee Kile tudunmoo wu ba ba, sipya sipya wu ne wu ya wu jomεε co-e ge, weefoo na ba gyeege fefere na foro Kile wo nago pu ni.»*

²⁴ Lee kadugo na na co Kile tudunmoo Samuweli na, na ba no fo Kile tudunmoo piimu beeri p'a pa wee kadugo yiri ge, pee beeri ya le cana nii le keree jomoo jo.

²⁵ «Ayiwa, Kile ya keree kiimu beeri she Kile tudunmoo pu na ge, kee beeri ya jo yee mu. Kile ya karijerege jomεε lemu lo ni wee tii pu ni ge, yee be pu wa lee ni. Yee Kile bi jo Ibirayima mu na:

«Konoo ke shi we beeri na ba duba ta na foro ma kadugo ki ni.»*

²⁶ Lee wuu na ba Kile ya wu kapyebye wu naha bulo we, na fenne wu tun na pa yee mu; konho wu fereme tirige yi na, wu yi beeri nigin nigin wu tooo wolo yi kapyege niguunoo ni.»

4

P'a Pyeeri ni Yohana co she kiirikoon kurunoo ki mu

¹ Ayiwa, na Pyeeri ni Yohana yaha pu na yu ni sipyii pu ni, a saraya naha shoonrivoo ni Kile-peeje pugboho ki junofo, ni Sadushen di no pu na.

² A p'i Pyeeri ni Yohana na pu na sipyii pu kalaa, na yi yu pu mu na Yesu ya ne negana lemu na na foro xu ni ge, na mu xuu pu beeri da ba ne. A lee di sii pen pu ni.

³ A p'i Pyeeri ni Yohana co, na she pu too kaso ni fo jimuguro ti na, bani piige ki bi wo na oo.

⁴ Ga lee be na piimu p'a Pyeeri ni Yohana jomoo pu logo ge, a pu nijeheme di da Yesu na. Pee na fara n'a daa fee pusamaa na, a pu beeri di she namaa kabofonoo kaguro (5.000) feni.

⁵ Kee cana ki jimuguro, Yawutuu nahagbaa fee, ni pu noholee, ni saliya karamogoo pu beeri di she puye pinne Zheruzalemu ni.

⁶ Saraya naha shoonrivene pu wo junofoobo wu bye wa na Ane, ni Kayife, ni Yohana, ni Alekisandire, ni saraya naha shoonrivene wo junofoobo wu wo puga shen pu beeri.

⁷ A p'i she Pyeeri ni Yohana yeege kaso wu ni, na ba pu yereje puye ni ne ni, na pu yege na: «Sefere teke funoo ni yee d'a we na we cuunoo we? Joo mege na yee d'a lee pye we?»

⁸ Wee tuun wu ni a Pyeeri di ni Fefere Mu-naa na, na pu pye: «Wu fiige ki nahagbaa fee, ni ki noholee,

⁹ wee ya kasaana pye faan wa na, njaa a p'i ganha na wee yege na dii wee na wu d'a pye na juunoo we. N'a da yee naha jo yi mu.

¹⁰ Ayiwa, yee fara Izirayeli shen pu beeri na, yee beeri ya yaa na li ce na jo Nazareti shen Yesu Kirisa mege fanha ni we na we ya cuunoo. Yee ya wu kori tige na na gbo, ga, a Kile di wu ne na yeege xu ni. Wee wo mege ki fanha ni we na we ni juunoo w'a yere me yee taan.

¹¹ Kile Kafila w'a li she na:

«Yee puyirilee ya she faakagerenje kemu ni na ki ya no-e ge,

kee k'a pye puga ki gunnmii li faakagerenje nijene.»*

Kee faakagerenje ke, kee ne Yesu.»

¹² A Pyeeri di pu pye sanha na: «Watii ne wa nige wemu na ja sipya sho Yesu kadugo na we, bani Kile ya ta watii kan sipyii mu

* 3:23 Duterenne 18:15,18,19

* 3:25 Zhenezi 22:18; 26:4

* 4:11 Zaburuu 118:22

nige, wemu na já wèe shò ke jìnjè ke na Yesu kadugo na wε.»

13 Pyεeri ni Yohana na yu na ta fyaara be jε pu zòlò na wε, a lee di bye kakanhana Yawutuu jahagbaa fεε, ni pu nòhòlεε pu mu; bani pu bi li cε na sipyitiilee pu jε Pyεeri ni Yohana, na kalaacemε jε pu jìnjò ni wε. A p'i li sεeri na li cε na pu be pu bye ni Yesu ni.

14 Ga na pu jii yaha ná wu nijuuñò ni Pyεeri ni Yohana tãan, pu ya já yaaga jo wε.

15 Ayiwa, ba p'a li ta mu wε, na Pyεeri ni Yohana yeege kiiri puga ki ni. Ba pee ya foro wε, a p'i ganha na puyε pyi na:

16 «Wèe di da leke pye pii sipyii pii na wε? Bani Zheruzalemu shεen bεeri ya li cε na fiinjε na kagbò pii sipyii pii ya pye. Wèe be di wa da já yi kaala wε.

17 Ga le kapyexhò le kaa ya yaa li caaga di fiige ki bεeri círi wε. Wù pu yiri wù pu fuguri xuuni, wù yi jo waha pu mu jo pu ganha bu da Yesu kaa jo nige wa shishiin be mu wε.»

18 Lee kadugo na a p'i Pyεeri ni Yohana yiri leñε, na yi jo waha pu mu na pu ganha bu Yesu kaa jo sipya wa shishiin jii na wε, pu ganha bu wa shishiin kalaa Yesu mεge ni wε.

19 Ga Pyεeri ni Yohana di pu pye: «Na yee jòmεε co kelee na Kile jòmεε co, leke l'a tii Kile mu ge, yi lee shε wù na.

20 Wèe ya lemu ja Yesu mu, na lemu logo wu mu ge, wèe kunni da já bye yee jo baa wε.»

21 A p'i nòhò pu fuguri sanha xuuni, na na pu yaha kari. Pu ya já kakuunò pye pu na wε. Pu bi fyagi sipyii pu na, bani kagbò lemu l'a bi pye ge, sipyii pu bεeri bi Kile sòni lee wuu na.

22 Le kakanhana cuunògana le ya pye ná faan wemu na ge, lee bi wee ta wu yee wa bi jεhε kelεε shishεεε (40) na.

N'a daa fεε p'a lowaa jεeri Kile mu

23 Ba p'a Pyεeri ni Yohana yaha wε, a p'i gari pu kaafεε n'a daa fεε pu yiri. Saraya jaha shònrivεε jìnjòfεε ni nòhòlεε p'a yemu bεeri jo ni pu ni ge, a p'i yee bεeri jaha jo pu mu.

24 Ba n'a daa fεε p'a yee logo wε, a pu bεeri di binne na pu zòlò pu pye nigin, na Kile

jεeri na: «Wù Kafò, mu wemu w'a fugba, ni jìnjε, ni suumò lòhò, ni yi funñò yanmuyò bεeri yaa ge.

25 Wù tolε Dawuda we wu jε ma kapye-bye ge, mu w'a yi jo le wee jò ni Fεfεεε Munaa fanha ni na:

«Naha wuu na shi wu d'a yiri
na pe tunmò pe bεeri pyi wε?

Naha wuu na shi wu d'a yiri
na jìnjò baa woni pyi wε?

26 Konò ke wo saannaa pu wa na kashen yεyε luu;

jìnjòfεε di puyε pinneε woni na Kafò
Kile kaa na,

ni w'a wemu jaha bulo na pye Shòvò wu ge,

ni wee be kaa na.»*

27 Can wu jε wii, saannaa Heròdi ni gbafεεεε Pònsi Pilate, ni Izirayeli shi we, ni shi wu sama, pee ya wò le kulo le ni. Ma fεfεεε kapyebye Yesu wemu jaha m'a bulo ge, a p'i yiri wee kaa na.

28 Lee funñò ni, mu bi keree kiimu bεeri gbegele yaha ma fungòngò fεεε ni ma sefεεε ti funñò ni ge, a p'i kee bεeri pye.

29 Nimε do Kafò, p'a wù fuguri fugurigana lemu na ge, m'a lee ja. Wee tuun wu ni fanha kan ma kapyebyii pu mu, kònhò wù sii já w'à ma kafila wu yu ni lowaa ni.

30 Ma sefεεε ti kan wù mu, kònhò wù já da yama fεε cuunò, wù da jaha sheshεεε keree pyi, wù da kakanhanja pyi ma fεfεεε kapyebye Yesu wu mεge na.»

31 Ba p'a jεrεge ki pye xò wε, xuu wemu ni p'a pinne ge, a wee xuu wu wo jìnjε k'i jεlε. A pu bεeri di jì Fεfεεε Munaa na. Na co wee tuun wu na, a p'i fanha ta na ganha na Kile jomò pu yu ni lowaa ni.

N'a daa fεε pu wo taanyεεge ke

32 N'a daa fεε pu bεeri bi be nigin na. Pu bi pu zòlò pu pinne, na pu fungònyò bεeri pinne. Wa shishiin bi wu yanmuyò pyi wuyε nigin wogo wε, ga pu yanmuyò bεeri yi bye fooba.

33 Sefεεε nigbòrò ti bye tudunmò pu mu na yi yu sipyii pu mu na Yesu Kirisa ya jε na foro xu ni. A Kile di fεrεmε tirige pu bεeri nigin nigin na xuuni.

* 4:26 Zaburuu 2:1-2

³⁴ Yaaga bi wa shishiin kuunjo pu ni we, bani kereye ni piyeye bye piimu mu ge, pee bi yee ya pere.

³⁵ Pu bu yemu pere, p'a ba wee wari we kan tudunmoo pu mu. P'a wee wari we taa taa n'a daa fee pu beeri na, na be ni pu beeri nigin nigin wu conromoo nunjo kana ni.

³⁶ Lee funjo ni na wa bye wa, wee mege je na Yusufu. Levi wo kpooon li shen wu bye wii, wu d'a yiri Siperere fiige ki ni. Tudunmoo p'i bi wu pyi na Barinabasi, (lee kori je na wemu ya sipyii yeri, na samohoro leni pu ni ge.)

³⁷ Tenge ka bye wee mu, a wu ba kee pere, na ba wee wari we kan tudunmoo pu mu.

5

Ananasi ni Safira keree

¹ Ayiwa, lee di na wa be ta wa, wee mege je na Ananasi. Wu sho mege di je na Safira. A pee be di pu wo tense ka pere.

² Ga, a pu shuun wu jo be, na wari wu taa, na taaga ka nmoho. A Ananasi di taaga ki sanja lo na she gan tudunmoo pu mu.

³ Wee tuun wu ni a Pyeri di wu pye: «Ananasi, naha na mu d'a Shitaanni yaha w'a je ma zo wu ni, na wu ji ni ke funguunjo ke ni we? Mu ya ma tense ki pereme pu taa na nmoho, na ba na pa kafineye jo Fefere Munaa li mu.

⁴ Mu bye mu sanha ma tense ki pere-ge, ta ki bye mu kace na we? Mu ya ki pere be goo, ta mu bi da ja ki pereme pu beeri pye ma nidaan pyegana na we? Naha na mu d'a soo na le kakuunjo le tuugo yaha l'a tigi ma funjo ni we? Ma ganha ba giin nago sipyii mu m'a kafineye jo-e de! Kile mu m'a yi jo.»

⁵ Ba Ananasi ya yee logo we, na do ninje na na xhu. Sipyii piimu beeri p'a yee logo ge, a fyaara di je pee beeri ni xuuni.

⁶ A levee p'i yiri na Ananasi nixhugo ki lo le gbo fatonjo ni, na she le fanja ni.

⁷ Ba leere taanri ya toro we, a Ananasi sho wu be di no je. Le l'a pye wu poo wu na ge, lee di wu ta wu ya lee ce we.

⁸ A Pyeri di wu yiri na wu pye: «Safira, can jo na jii na, mu ni ma poo wu ni ke wari no ke na yee ya yi wo tense ki pere ya?» A Safira di jo: «Uun, ke wari no ke na k'a pere.»

⁹ A Pyeri di wu pye: «Wee tuun wu ni yi d'a ta dii a yee shuun wu jo be yi na na y'i Kafoo wo Fefere Munaa li noho wolo we? Ayiwa, pii p'a she mu poo wu nixhugo ki le ge, pee wa kunoo le no na. P'a da zhe ni mu be ni.»

¹⁰ Taapile ni a cee wu be di do ninje na Pyeri toojo ni, na xhu. Ba levee p'a je we, na wu be nixhugo ta. A p'i wu be lo na she le fanja ni wu poo wu taan.

¹¹ A le kaa le di sii fyaara le n'a daa fee pu beeri zoloo ni fo xuuni. Sipyii piimu beeri p'a yi logo ge, a pee be di sii fya xuuni.

Kakanhanaa ninhejeje kiimu tudunmoo p'a pye ge

¹² Tudunmoo pu bi kakanhanaa ninhejeje ni naha shesheere keree ninhejeje pyi sipyii pu ninje ni. Kile-pereje pugboh ki kaanja ki xuu wemu wu wa na saannaa Solomani gba ge, wa n'a daa fee pu beeri bi puye pinnee ni fungongo nigin ni.

¹³ Sipyii pusamaa ni, wa shishiin bi gbara wu she je n'a daa fee pu ni we. Ga lee be na sipyii pu bi pu soni xuuni.

¹⁴ A sipyii p'i ganha na daa Kafoo na na nhejeje, cee fara namaa na. A pee beeri di ganha na faraa n'a daa fee pu na.

¹⁵ A lisana di ba jeri fo sipyii pu na yama fee pu tugoo na ma na yeri kodoro-oyo ni, karaya ni fuuyo na; kono Pyeri nidorowo, ali wu nhejeje bye wu ya takpongo ta pu na we, wu jaa we ye di ja to pii na pee di juunjo.

¹⁶ Sipyinhejeje be bi yiri kabanugo kulo-goo ki ni na se Zheruzalemu ni ni yama fee ninhejeje, ni jinaa sipyii ni tudunmoo pu mu. Pu beeri bi juunjo.

Kanhama pemu p'a no tudunmoo pu na ge

¹⁷ Lee funjo ni, saraya naha shoanrivere wo nunofogbo we ni wu kaafere, pee je Sadushen pu wo kurunjo ke, a tudunmoo pu wo nepenen di je pee ni.

¹⁸ A p'i yiri na tudunmoo pu co, na she pu le kasogbagboh ki ni.

¹⁹ Ga, a Kafoo wo meleke wa di ba kasogbaha ki mugi piige ki ni, na tudunmoo pu yeege na pu pye:

20 «Y'a se y'i she diin Kile-pɛɛɛɛ pugbɔhɔ ki ni. Y'i da pe ɲii sicuumɔ nivomɔ pe keree yu sipyii pu bɛɛri mu.»

21 A tudunmɔɔ p'i wee mɛɛɛɛ wu ɲɔmɛɛ co. Ba ɲiga k'a mugi ye we, a p'i sɔɔ kari Kile-pɛɛɛɛ pugbɔhɔ ki ni, na she sipyii pu ɲɔ kɔn na galaa.

Wee tuun wu ni a saraya ɲaha shɔɔnɪvɛɛ wo ɲuɲɔfɔgbɔ wu be di ba nɔ ni wu kaafɛɛ pu ni, a p'i kiirikɔɔn kurunɔ ke ni Izirayeli nɔhɔɛɛ pu bɛɛri yiri pinne. A p'i sɔɔsɪi pii tun, na pu she kasogbaha ki ni, p'i she tudunmɔɔ pu co pa.

22 Ga ba sɔɔsɪi p'a nɔ kasogbaha ki ni we, pu ya tudunmɔɔ pu ta wà we. A p'i guri pa na ba kiirikɔɔn kurunɔ ki pye:

23 «Wèe ya she kasogbaha ki ta k'a shɔhɔ ki shɔhɔgana na, gɛdii pu be niyereye di ɲe kuɲɔgɔɔ ki ɲɔ na. Ga ba wèe ya ki mugi we, wèe ya sipya be ta ki funɲɔ ni we.»

24 Ba Kile-pɛɛɛɛ pugbɔhɔ ki gɛdii ɲuɲɔfɔɔ we ni saraya ɲaha shɔɔnɪvɛɛ ɲuɲɔfɛɛ p'a yee logo we, a tudunmɔɔ pu keree di pu ɲaha wɔ fo xuuni. A p'i ganha na puyɛ pyi na: «Leke di da ba bye we?»

25 Na pu yaha yee na, a sipya wa di nɔ na pu pye: «Yee ya sipyii piimu tɔ kaso wu ni ge, pu wa Kile-pɛɛɛɛ pugbɔhɔ ki ni na sipyii pu kalaa.»

26 Wee tuun wu ni a gɛdii ɲuɲɔfɔɔ wu gari ni gɛdii ni. A p'i she tudunmɔɔ pu co na pa, ga pu ya ta mafɛ nɔ pu na we. Bani pu bi fyagi na sipyii pu ɲuɲɔ ganha da nari p'i pee wá ni kagereye ni we.

27 Ba p'a pa nɔ ni tudunmɔɔ pu ni kiiri wu takɔngɔ ki ni we, a saraya ɲaha shɔɔnɪvɛɛ wo ɲuɲɔfɔgbɔ wu pu yege na:

28 «Ta wèe ya yi jo na yi waha yee mu jo yi ganha bu da sipya wa shishiin kalaa nige we ná we mɛɛɛ na-ɛ we? Ga yee ya Zheruzalemu kulo li bɛɛri ɲi ni yi wo kalaa wu ni. Yee kunni ya sii na giin fo we ná we wo shishan pu ɲama di ba do wèe ɲuɲɔ ni.»

29 A Pyɛɛri ni tudunmɔɔ pusamaa di pu ɲɔ shɔ na: «Li waha l'i waha, wèe ya yaa wèe pu Kile ɲɔmɛɛ co na toro sipyii wuu na!

30 Yee ya Yesu kori tige na na gbo, a wèe wo sefɛɛɛ pu wo Kile wu wu ɲɛ na yege xu ni.

31 Kile ya wu durogo, na wu tenɛ wuyɛ kanige cɛ, na wu pye Saan ni Shɔvɔɔ, kɔnhɔ Izirayeli shɛɛn di já daburajɛ jo, pu jurumu wu yafa pu mu.

32 Wèe p'a pye kee keree ki wo sɛɛɛɛ, wère ni Fɛfɛɛɛ Munaa lemu Kile ya gaan wu ɲɔmɛɛ covɛɛ pu mu ge.»

33 Ba kiirikɔɔn kurunɔ k'a pee jomɔ pu logo we, a pu logoo di yiri xuuni, fo pu na tudunmɔɔ pu shaa di gbo.

34 Ga Farizhen wa bye pu ni, wee mɛɛɛɛ ɲɛ na Gamaliyeli. Saliya karamɔgɔ wa wu bye wii, sipyii bɛɛri di bi baraga tɛri wu na. A wee di yiri yere kiirikɔɔn kurunɔ ki ninɛ ni, na pu pye na pu tudunmɔɔ pu yege kpɛɛngɛ ki na fɔlɔ jɛri.

35 Ba tudunmɔɔ p'a foro we, a wu kiirikɔɔn kurunɔ ki pye: «Na cebooloo, Izirayeli shɛɛn, kaa le y'a giin di bye pii sipyii pii na ge, yi yi funɲɔ sha ni li ni xuuni dɛ!

36 Bani li sanha mɔ toro we, ná wa ya foro naha wu mɛɛɛɛ ɲɛ na Tudasi. Wee ya yiri na wuyɛ pye sipyigbɔ kaɲahacɛmɛ wee ɲɛ, fo sipyii xhuu shishɛɛɛ (400) shishiin ya taha wu fɛni. Ga p'a pa wu gbo, a wu sipyii pu bɛɛri di jaaga. A kee keree k'i da wà wee xuu wu ni.

37 Lee kadugo na a wa be di ba yiri sanha, wee bye Galile shɛn, wu mɛɛɛɛ ki bye na Zhudasi. Tuun wemu ni pu bi fiige ki sipyii pu mɛyɛ yi kani ge, wee tuun wu ni wee ya yiri. Wee be bi sipyiɲɛhɛmɛɛ ta na taha wuyɛ fɛni. Ga, a p'i wee be gbo, a wee be wo sipyii pu bɛɛri di jaaga.

38 Lee funɲɔ ni do, n'a da kaa nigin jo yi mu: Yi ganha ba yiyɛ leni nige pii sipyii pii ni we, yi pu yaha pu da gaanɲi. Pu fungɔnyɔ ye ni pu kapyege ki bu da ki na yiri sipyii yiri, ki na ba xhɔ kiyɛ ni caɲa ka.

39 Ga ki shiin bu she da k'a sii yiri Kile ye pyaa ni, y'a da já ki koo tɔ we. Yi kasɛɛɛɛ yaha yiyɛ na, yi ganha da yiyɛ yaha yi pa bye Kile yokɔɲii-i dɛ!»

40 Ayiwa, a kiirikɔɔn kurunɔ k'i sɔɔ Gamaliyeli wo nijoyo yi na. A p'i tudunmɔɔ pu yiri lenɛ, na pu kpɔn ni susɔlɔɔ ni, na yi jo waha pu mu na pu ganha da Yesu kaa jo wa shishiin be mu we. Lee kadugo na na pu yaha kari.

⁴¹ A tudunmɔɔ p'i laha kiirikɔɔn kurunɔ ki taan na kari. A pu funyɔ di sii taan xuuni, bani shiige kaa le l'a bi pu ta Yesu mɛgɛ ki wuu na ge, p'a bi lee jate puyɛ mu gbɔɔrɔ kaa.

⁴² A p'i ganha na sipyii pu kalaa niga bɛeri Kile-pɛɛɛɛ pugbɔhɔ ki ni, ni pu kabanya ni, na yi yu pu mu na Yesu wu jɛ Shɔvɔɔ we.

6

Namaa gbarashuun p'a shɔnri pee di tudunmɔɔ pu tɛgɛ

¹ Ayiwa, n'a daa fɛɛ pu bi jɛhɛɛɛ xuuni yee caya yi na. A Helenisitilee* p'i ba ganha na fiige ki wo Yawutuu pu zɔlɔɔ yu na pee ya li sɛeri na li cɛ pu na, na pu ya pee wo naxhugoshaa pu jatɛni caɲa bɛeri wo yaliye looloduun ni wɛ.

² Ba tudunmɔɔ kɛ ni shuun w'a yee logo wɛ, na n'a daa fɛɛ pu bɛeri yiri na pu pye: «Wɛɛ ya yaa wɛɛ pu Kile wo Jozaama pu jo wu yaha wu na w'a yaliye keree jaha shɔnri wɛ.

³ Lee wuu na wu cebooloo, yi namaa gbarashuun shɔnri yiyɛ ni, sipyii bɛeri ya piimu mɛsaana yu, pu d'a jɛ Fɛfɛɛɛ Munaa na, fungɔngɔ fɛɛɛɛ bɛ di jɛ pu ni ge. Wu na yaliye yi keree ki jaha zhɔnri wu le pee kɛɛ ni.

⁴ Wɛɛ kunni wɛɛ wa da zii wuyɛ pɔ jɛɛɛɛ ke ni Kile wo Jozaama pu jo wu na.»

⁵ A pee jomɔ pe di daan sipyii pu bɛeri ni. A p'i sipyii gbarashuun wa jaha bulo. Pee pu wa mɛ: Eceni, wee bi fanha ta n'a daa ni na nɔhɔ jɛ Fɛfɛɛɛ Munaa bɛ na; Filipe, ni Porokɔɛ, ni Nikanɔri, ni Timɔ, ni Parimenasi, ni Nikolasi, wee bye Ancɔsi shɛn. Wee bi fɛnhɛ jɛ Yawutuu wo koo li ni fɔlɔ na na pa bye n'a daa fɔɔ.

⁶ A p'i shɛ ni pu ni tudunmɔɔ pu mu, a tudunmɔɔ p'i pu keye taha pu na, na Kile jɛeri pu mu.

⁷ A Kile jomɔ p'i ganha na jaaga na se jaha na. A n'a daa fɛɛ p'i ganha na jɛhɛɛɛ Zheruzalɛmu kulo li ni. A Yawutuu saraya jaha shɔnriwɔɔ nijɛhɛmɛɛ bɛ di dɔ Yesu na.

P'a Eceni co

⁸ Eceni bi jɛ Kile wo niimɛ we ni wu sefɛɛɛɛ ti na, fo wu na kakanhanɔa nigbɔhɔɔ ni jaha shɛshɛɛɛ keree pyi sipyii pu tɛ ni.

⁹ Ga, a sipyii pii di ganha na Eceni kaala, pee bi yiri Sirinɛ kulo li ni, ni Alɛkizandiri kulo le, ni Silisi fiige ke, ni Azi fiige ki ni. A p'i nakaara jɔ kɔn na byi ni Eceni ni. Buloo piimu p'a juwuuro ta ge, pee wo Kile-pɛɛɛɛ puga ki Yawutuu pu bye pii.

¹⁰ Ga pu ya jɔ can ta Eceni na wɛ, bani Fɛfɛɛɛ Munaa li bi fungɔngɔ fɛɛɛɛ kaan wu mu wu na yu.

¹¹ Wee tuun wu ni a p'i sipyii pii saraa na pee sɔn wɔ Eceni na. A pee di ganha na yu na: «Wɛɛ ya we jɛ wu na Kile tudunmɔɔ Musa ni Kile wo fanhara jomɔ yu.»

¹² A p'i sipyii pee, ni nɔhɔlɛɛ pee, ni saraya jaha shɔnriwɔɔ pu sɔn mu lee sɔngana li na. A p'i yiri kari Eceni fɛni, na shɛ wu co, na gari ni wu ni kiirikɔɔn kurunɔ ki mu.

¹³ A kafinejuu pii bɛ di binne ni pu ni, na shɛ kafineyɛ taha Eceni na na: «We nɔ we, tuun bɛeri ni we jɛ na kafilakuumɔ yu na waa Kile-pɛɛɛɛ pugbɔhɔ fɛfɛɛɛ wogo ki na ni Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya wu na.

¹⁴ Bani wɛɛ ya wu jɛ wu na yu na Nazaretɛ shɛɛn Yesu na ba Kile-pɛɛɛɛ pugbɔhɔ ki ja; Musa ya kalɛgɛɛ kiimu kan wɛɛ mu ge, na kee bɛeri jɛri.»

¹⁵ A kiirikɔɔn kurunɔ ki sipyii pu bɛeri di pu jahaya kɔ le Eceni ni na wii. A p'i wu jaha ki ta k'a jɛri ba mɛlɛkɛ wogo jɛ wɛ.

7

Eceni ya Kile jomɔ paari Yawutuu jɛɛɛ pu mu

¹ A saraya jaha shɔnriwɛɛ jɛɛɛɛ wu Eceni yege na: «Jomɔ pe sipyii pu wa yu mɛ mu shizhaa na ge, can w'a wii ya?»

² A Eceni di wu jɔ shɔ na: «Na tii ni na jahafɛɛ, yi ye logo. Nɔɔrɔ fɔɔ Kile ya wuyɛ shɛ wu tole Ibirayima na na wu yaha Mezopotami fiige ki ni, na wu ta wu sanha yiri di zhɛ diin Karan kulo li ni wɛ.

³ Na wu pye: «Ibirayima, foro ma fiige ki ni, m'a yiri laha ma kpɔɔn li na. Fiige ke n'a da zhɛɛ ma na ge, m'a shɛ diin kee ni.»*

* **6:1 Helenisitilee:** Pee jɛ Yawutuu piimu p'a Girekii jomɔ pu yu ge. * **7:3 Zhɛɛzi 12:1**

4 «Wee tuun wu ni a Ibirayima di yiri Kalide fiige ki ni na she diin Karan kulo li ni. Lee kadugo na a Ibirayima to wu ba xhu. Fiige kemu ni yee wa me nijaa ge, a Kile di wu nahaa co na pa diin kee fiige ki ni.

5 Kile bi ta xuu wa shishiin kan wu mu ke fiige ke ni wu ta we, ali tɔɔgɔ tashanga be we. Ga Kile bi jomɛɛ lɔ wu mu na wu na ba ke fiige ke kan wu mu, na ki kan wu kadugo ki be mu wu kadugo na. Lee bi Ibirayima ta pya nigin be je wu mu wee tuun we ni we.

6 Kile bi li she na Ibirayima kadugo nagoo pu na ba she diin nadadɛɛnrɛ na fiige katii ni. Kee fiige ki sipyii na ba pu jɛri buloo, na sii na kanhama nɔri pu na xuuni fo yee xhuu shishɛɛɛ (400).

7 Ga, a Kile di guri jo sanha na fiige kemu wo sipyii pu da ba Ibirayima nagoo pu pye buloo ge, na weeye pyaa na ba kiiri kɔn pee na. Lee kadugo na na Ibirayima kadugo ki na ba foro kee fiige ki ni, na ba ganha na wee pɛɛ naha we xuu weye pyaa ni.*

8 Lee kadugo na a Kile ni Ibirayima di karijɛɛge jomɛɛ lɔ puyɛ mu, na cekɔɔnrɔ pye lee wo nahaa sheshɛɛɛ. Lee l'a Ibirayima pye, w'a pa Ishaaga se ge, na wu kɔn wu cazege canja gbarataanri wogo ki na. A Ishaaga be di ba Yakuba se, a wu be di wee kɔn. A Yakuba be di wu sefɛɛɛ ke ni shuun wu se, a wu be di pee kɔn.

9 «Wu sefɛɛ wa bye wà wee mɛge je na Yusufu. Wee wo jɛpɛɛn ya pa jé wu sefɛɛɛ pusamaa ni, fo p'a wu co pɛɛ Misira fiige ki shɛvɛɛ pii mu.

10 Ga, a Kile di bye ni wu ni, na wu yeege wu kanhama keree ki beeri ni, na fungɔngɔ fɛɛɛ kan wu mu, na wu kaa taan Farawɔn ni, Misira saan we. A Farawɔn di Misira fiige ki jɔnɔ fɛɛɛ ti beeri kan wu mu, na saanra puga ki be wo nahagbaa fɛɛɛ ti kan wu mu.

11 Wee tuun wu ni a xuugbɔhɔ ka di ba jé Misira fiige ki beeri, ni Kana fiige ki beeri ni. A kanhama p'i sii pɛɛ fo xuuni. A wu sefɛɛɛ p'i bye pu ya jɔlige be taa nige we.

12 Ba Yakuba ya pa logo na shinma wa Misira fiige ki ni we, a wu wu sefɛɛɛ pu tun pu tɔɔnishiine li ni p'a she shinma wa shɔ wà na pa.

13 Ba Yakuba, ya pa pu tun tɔɔnii shuun wu li ni we, a Yusufu di she wuyɛ she wu cebooloo pu na. Wee tuun wu ni a Farawɔn be di na Yusufu nɔhɔ tayirige cɛ.

14 Lee kadugo na a Yusufu di pu pye p'a she ba ni wu to wu ni wu puga sheɛn pu beeri ni. Pu beeri bye sipyii keɛɛ gbarashuun ni kaguro (75).

15 A Yakuba di gari mu Misira ni, a wu ni wu sefɛɛɛ pu beeri di ba xhu wà.

16 Ba p'a xu wà we, a p'i pu nixhuyo yi tugo na pa Sisɛmu kulo li ni. Ibirayima bi xuu talɛɛ kemu shɔ Hamɔri nagoo pu mu Sisɛmu ni ge, a p'i ba pu nixhuyo yi le wà.

17 «Ayiwa, Kile bi jomɛɛ lemu lɔ Ibirayima mu ge, ba lee jɔ faduun ya dɛɛɛ we, a Izirayeli sheɛn p'i sii se na jɛhe Misira fiige ki ni.

18 Lee kadugo na a fanha k'i ba nɔ saan wa na, wee bi ta yaaga cɛ Yusufu keree ni we.

19 A wee saan wu ganha na wèe shi wu kana ni shizhiinmɛ ni. Wu bi wèe sefɛɛ pu karamu na pu cogana kolo fo p'a pu nagoo yeri kpɛɛngɛ na, kɔnhɔ pu da xhuli.*

20 Wee tuun wu ni Kile tudunmɔ Musa ya se. Wu pubinne wo wu bi sii jɔ xuuni. A wu nu wu wu jomɔhɔ tofɔɔ wu kaban, na jire kan wu mu fo na nɔ yeboyo taanri na.

21 A p'i she wu be yaha kpɛɛngɛ ki na. A Farawɔn poro fuceɛɛɛ di wu lɔ, na wu bii ba wuyɛ pyaa ja je we.*

22 A Musa di bye mu na sii kalaa Misira sheɛn wo fungɔngɔ fɛɛɛ keree ki beeri ni. A baraga di bye wu jɔ jomɔ ni wu kapyegee ki beeri ni.

23 «Ba Musa shi w'a pa nɔ yee keɛɛ shishɛɛɛ (40) na we, a wu yiri na wu she wu cebooloo Izirayeli sheɛn pu pɛɛgi.

24 Tuun wemu ni Musa ya nɔ pu na ge, na Misira shen wa ja wu na kakuunɔ pyi wu ceborona wa na. A wu fara wu ceborona wu na, na wee kpɔn gbo, kɔnhɔ wu wu ceboro wu luu jɔnɛ.

25 Musa bi giin na wee cebooloo pu na ba li cɛ lee funjɔ ni na Kile na ba pu jɔnɔ wolo bulooro ti ni, na pu yeege Misira fiige ki ni wee Musa kenɛ kurogo. Ga wu cebooloo pu ya lee cɛ ta we.

* 7:7 Zhenzi 15:13-14

* 7:19 Ekizode 1:7-14

* 7:21 Ekizode 2:1-10

26 Kee canja ki ñimuguro a Musa di gari wu cebooloo pu yíri sanha. A wu she wu cebooloo shuun wa ta pu na dunni, na pee susuro tege na pu pye: «Yee ya ce nago cebooloo yee ñe-ε ge? Naha feni yee di dunni we?»*

27 Ga wemu wu bi wu ceboro wu sani ge, a wee di Musa ñmunuñ na wu pye: «Jɔgɔ w'a mu tenje wèe ñuñ ni, na mu pye wèe kiiri kɔnvɔɔ we?»

28 Kɔnhɔ mu di wa giin m'a ne be gbo, ba m'a Misira shen we gbo me tapaa we?»*

29 Wee kafila wu wuu na a Musa di baa kari Madiyan fiige ki ni, na she diin wà, na jalaa shuun ta wà.

30 «Ba yee kelee shishere (40) ya toro we, a meleke wa di wuye she Musa na narinje ka ni tahara la funuñ ni, Sinayi faabobonjo ki taan, sige ki funuñ ki ni.

31 Ba Musa ya lee ña we, a lee di wu fo xuuni. A wu ganha na fuloo li na, kɔnhɔ wu li keme wii, ga, a Kafɔɔ Kilɛ di jo ni wu ni na wu pye:

32 «Ne wu ñe ma sefelee pu wo Kilɛ we, Ibirayima wo Kilɛ we, Ishaaga wo Kilɛ we, ni Yakuba wo Kilɛ we.»* A Musa di fya fo na fuguri, wu ya sɔɔ na wu ñuñ yirige di wu wii nige we.

33 Lee kadugo na a Kafɔɔ di Musa pye: «Tanhaya yi wolo ma tɔɔyi na, bani xuu wemu ni m'a yere ge, fefere xuu wu ñe wii.

34 Ne wa na sipyii pu kanhagana li ñaa Misira fiige ki ni, ne wa pu shiinne li be nuri. Ne tigi na pa di ba pu ñuñ wolo bulooro ti ni. Pa di ma tun zhe Misira ni.»*

35 «Ayiwa, wee Musa we ninuñ Izirayeli shen bi she ge, na jo: «Jɔgɔ w'a mu tenje wèe ñuñ ni, na mu pye wèe kiiri kɔnvɔɔ we?»* Wee Musa we Kilɛ ya pa dun w'a she bye pu ñuñɔɔ. A wee di pu ñuñ wolo Misira bulooro ti ni Meleke wu gbɔɔɔ ni, wemu w'a wuye she wu na, tahara li ni ge.

36 Wee Musa we w'a pu yeege Misira bulooro ti ni, na ñaha sheshere keree ni kakanhañaa pye Misira fiige ki ni, ni pu nidorowuu Suumɔ Loniga ki ni, ni sipuñjo ki be ni fo na ño yee kelee shishere (40) na.

37 Wee Musa wu w'a Izirayeli shen pye: «Kilɛ na ba Kilɛ tudunmɔ wa be yaha na pa yi mu ba ne ñe we. Wee be na ba bye yi ceboro wa.»*

38 Tuun wemu ni sipyii pu bi pa binne sipuñjo ki ni ge, Musa bye ni pu ni. Meleke we wu bye Sinayi faabobonjo ki na ge, Musa wu bi nuri wee ño na na dorogo wu sefelee pu mu. Mu Musa bi Kilɛ wo baraga jomɔ nixhobaama pu taa, na pu kaan wèe mu.

39 «Ga wu sefelee pu ya ta sɔɔ Musa wo jomɔ pu na we. A p'i zhe wu ni, na pu funuñjo caanna ñeri Misira yiri.

40 A p'i Arɔn pye: «Peeñe yanmujo ya yaa wu mu, yemu wu da da ñaa ge, wu da ñaari ni yee ni, bani Musa we w'a wèe yeege Misira fiige ki ni ge, wèe ya wu ñaa we. Dii w'a ñeri be ge, wèe ya ce we.»*

41 A p'i nupige tuugo yaa yee caya yi na, na saraga wolo lee yapere li mu, na funuñ taan puyee pyaa wo keye wo labye wu na.

42 «Wee tuun wu ni, a Kilɛ di wu kadugo le pu ni, na pu yaha fugba wɔɔɔ kii belee wu na, ma na jo ba l'a ka Kilɛ tudunmɔ pu mu kafila wu ni kagana lemu na we na:

«Izirayeli shen, yee ya yapɔɔɔ gbo, na saraya wolo ne mu sipuñjo ki ni yee kelee shishere (40) funuñ ni ya?»

43 Yee ya ye saraya ye wolo ne mu-i de, ga yee yapere lemu mege ki wa na Mɔlɔki ge,

lee wo faya bugu yee wa lo.

Ni wɔɔ lemu li ñe na Aranfan ge, yee tuuyo yee wa yaa, na yee pele.

Lee wuu na n'a da ba yee kuu na kari fo Babiloni kadugo yiri.»*

44 A Eceni di jo sanha na: «Na wèe sefelee pu yaha ñara li na sige ki funuñ ni, faya bugu wu bye pu mu. Wee funuñ ni Kilɛ bi yu ni pu ni. Kilɛ bi faya bugu wa she Musa na, ba w'a wee wo yaagana li ña we, na wu yaa mu.

45 Lee kadugo na a wu sefelee pu ba wee faya bugu wu kan pu nagoo mu. Zhouwe wu bye pu ñahagbaa fɔɔ wee tuun wu ni. A Kilɛ di pu tege, na fiige ka wo sipyii kari pu mu. A p'i gari ni faya bugu wu ni kee fiige

* 7:26 Ekizode 2:13

* 7:28 Ekizode 2:14

* 7:32 Ekizode 3:6

* 7:34 Ekizode 3:5,7,8,10

* 7:35 Ekizode 2:14

* 7:37 Duterena me 18:15,18

* 7:40 Ekizode 32:1,23

* 7:43 Amosi 5:25-27

ki ni, a wu she gori wà fo na pa nɔ saannaa Dawuda wo canja nii li na.

⁴⁶ Saannaa Dawuda, wee bi sii fεεmε ta Kile mu. A wu Kile jεeri na wu sɔɔ wee mu wee di pεεηε puga ka yereηε Yakuba wo Kile wu mu.

⁴⁷ Ga wu ja Solomani, wee w'a pa bye kee pεεηε puga ki yereηεvɔɔ.

⁴⁸ Ga w'à li cε nago Kile-gbɔtabaaga tateηge jε sipya wo puga niyaaga ni wε; ma na jo ba Kile tudunmɔ w'a yi jo wε, na Kafɔɔ Kile ya jo na:

⁴⁹ «Fugba we, wee jε na saanra koro, jηηε ke, kee jε na tɔɔyɔ tatahaηa.

Yee di da puga kekε yàa nε mu wε?

Xuu wekε wu jε wà sanha

wemu na já bye nε taηmɔηɔ wε?

⁵⁰ Ta nε bε w'a yee bεeri yàa

na wo sefεεε ti funηɔ ni wε?

Nε Kafɔɔ w'a jo mu.»*

⁵¹ «Yee jηηmogoo k'a waha. Yee zɔɔɔ ni yee niwegee ki ya ta cekɔɔnrɔ pye wε. Yee ya Fεfεεε Munaa li kaala tuun bεeri ni. Yee ni yi sefεεε pu bεeri ya pye nigin.

⁵² Kile tudunmɔ wekε wu d'a pye wà ni yee sefεεε pu ya wu kanha-i wε? Pii p'a Kile wo sipyitiimε wu ba jomɔ pu jo ge, p'a pee gbo. Nimε a yee di wee sipyitiimε wu bε nɔhɔ yaha, na wu gbo.

⁵³ Yee p'a bi Kile wo saliya wu keree ki ta melekεε gbɔɔrɔ ni, ga yee di ya sɔɔ na taha wee saliya we jaarigana feni wε.»

Eceni xugana

⁵⁴ Ba kiirikɔɔn kurunɔ ki sipyii p'a pee jomɔ pu logo wε, a pu logoo di sii yiri, fo pu na pu ganhaa kuri Eceni feni.

⁵⁵ Lee di Eceni ta w'a jη Fεfεεε Munaa na. A wu fugba wu wii, na Kile wo nɔrɔ wu ja, na Yesu niyerege ja Kile kanige cε.

⁵⁶ A wu jo: «Wii! Nε jηi wa fugba we ni w'a mugi, Sipya Ja we, na wee niyerege ja Kile kanige cε.»

⁵⁷ Ba Eceni ya yee jo wε, a p'i sii sipyaa wá, na pu niwegee tɔ. A pu bεeri di gburogi na ba dɔ Eceni na.

⁵⁸ Na wu co, na wu kile na yeege kanha ki kadugo yiri, na she wu wá ni kagereye ni

fo na wu gbo. Pii p'a wu gbo ge, pee bi pu fadeye wolo, na yee yaha lεvɔɔ wa tàan, wee mεge jε na Sɔli.

⁵⁹ Na pu yaha pu na Eceni waa ni kager-eye ni, a wu Kile jεeri na: «Kafɔɔ Yesu! Na munaa li co!»

⁶⁰ Lee kadugo na a wu nuguro sin na sii mujuu wá na: «Kafɔɔ, ma ganha bu we jurumu we kaa taga pu co wε.» Ba w'a yee jo wε, na xhu.

8

Sɔli ya n'a daa fεε pu kanha xuuni

¹ Sɔli bε bi sɔɔ Eceni wo gbo wu na. Kee canja ke, a kanhama nigbɔ di sii nɔ n'a daa fεε pu bεeri na Zheruzalem ni. Pee kanhama pu funηɔ ni a n'a daa fεε pu bεeri di jaaga na kari Zhude fiige ke, ni Samari fiige ki ni. A tudunmɔ pu ye nigin di gori Zheruzalem ni.

² A Kile wo jηi fyaara sipyii p'a di Eceni nixhugo ki lɔ, na she wu le. A p'i sii mεhεε su wu nixhugo ki na xuuni.

³ Ga Sɔli kunni, wee bi sii na giin fo wu n'a daa fεε pu xɔ fεεfεε. Wu bi jin pu feni piyeye bε ni, wu bu n'a daa fεε piimu bεeri ta wá, cee la ná la, w'a pu bεeri co fanha na na she le kaso ni.

Filipe ya Kile wo Jozaama pu jo Samari fiige ki ni

⁴ N'a daa fεε piimu pu bi paa foro Zheruzalem ni ge, pee bi jaari na Kile wo Jozaama pu yeε li pyi na mari xuu wu bεeri ni.

⁵ N'a daa fɔɔ wa bye wà na Filipe, a wee di gari Samari kulo li ni, na she ganha na Shɔvɔɔ wu kaa yu lee kulo li shεen mu.

⁶ Filipe bi kakanhaηaa kiimu pyi ge, ba kulo li shεen p'a kee kaa nuri, pii di ki ja bε wε, a sipyijehεmεε di ba binne, na niwegee shan ni Filipe jomɔ pu ni, na pu kemε logo.

⁷ Bani Filipe bi jinaa kɔri na yeege sipyii ni. Pee jinaa pu bi sipyaa waa na fɔro. Wu bi faannaa ni tɔɔyɔ nigin nigin fεε cuunɔ.

⁸ A lee di bye fundanga kaa fo li nigbɔɔ le kulo le shεen mu.

⁹ Lee di ná wa ta wà lee kulo li ni wu mεge jε na Simɔ. W'a bi cεmε keree nijehεηεε pyi

* 7:50 Ezayi 66:1-2

fo kiimu ya Samari shɛɛn ɲaha wɔ xuuni ge, na wuyɛ pye sipyigbɔ wee ɲɛ.

10 Sipyitiilee fara sipyigbɔ na, sipyii bɛɛri pu bi wu jatɛni, na yu na: «Kilɛ wo sefɛɛɛ ti t'a sii te, sefɛɛɛ nigbɔɔɔ te.»

11 Pu bɛɛri bi wu jomɔ pu nuri xuuni, bani w'a mɔ na cɛmɛ pu taga na kakanhaɲaa pyi kiimu ya pu ɲaha wɔ xuuni ge.

12 Ga, a Filipe di Yesu Kirisa ni Kilɛ saanra ti wo Jozaama pu jo pu mu, a p'i dɔ pu na. Namaa fara cɛɛ na, a pu bɛɛri di ba batize.

13 A Simɔ yɛ pyaa bɛ di dɔ Kilɛ wo jomɔ pu na na batize. A wu daha Filipe na. Filipe bi kakanhaɲaa ni ɲaha shɛshɛɛɛ keree kiimu pyi ge, a kee di Simɔ ɲaha wɔ fo xuuni.

Tudunmɔɔ p'a Kilɛ ɲɛɛri Samari n'a daa fɛɛ pu mu

14 Ayiwa, a tudunmɔɔ p'i diin Zheruzalɛmu ni na logo na Samari shɛɛn pii ya dɔ Kilɛ Kafila wu na. A p'i Pyɛɛri ni Yohana tun she pu mu.»

15 Ba Pyɛɛri ni Yohana ya nɔ Samari ni wɛ, na Kilɛ ɲɛɛri Samari n'a daa fɛɛ pu mu, kɔnhɔ Fɛfɛɛɛ Munaa di digi pu na.

16 Bani pee sipyii pu bi batize yɛ Yesu mɛgɛ na, ga Fɛfɛɛɛ Munaa bi sanha digi wa shishiin na wɛ.

17 Wee tuun wu ni a Pyɛɛri ni Yohana di pu keye taha taha pu na, a Fɛfɛɛɛ Munaa di digi pu na.

18 Ayiwa, ba Simɔ ya Fɛfɛɛɛ Munaa li ɲa l'a tigi n'a daa fɛɛ pu na tudunmɔɔ pu wo keye daha wu funɲɔ ni wɛ, a wu wari wolo na gaan tudunmɔɔ pu mu,

19 na pu pye: «Yi ke fanha ɲunɲɔ ke kan na bɛ mu, kɔnhɔ na bɛ ba na keɲɛ taha sipyaa sipya na, Fɛfɛɛɛ Munaa di digi weefɔɔ na.»

20 A Pyɛɛri di Simɔ pye: «Ma ni ma wari wu ni, yi bɛɛri pu pinne kyɛɛgi! Bani mu wa giin na kaa lemu Kilɛ ya gaan ma ni ge, na mu na jɔ lee shɔ ni wari ni.

21 Mu niɲɛ wa le kaa le ni wɛ, ma taa bɛ di wa li ni wɛ, bani mu zɔ wu ya tii Kilɛ ɲaha tɔan wɛ.

22 Fo ma bu daburajɛ jo ma fungɔnkuunɲɔ ki na, na Kafɔɔ ɲɛɛri, li bi da jɔ bye wu ma zɔ wu wo katiibaagaa ki yafa ma mu.

23 Bani nɛ mu zɔ wu ɲaa w'a ɲi ɲɛpɛɛn ni jurumu na fo na mu pye jurumu wo bulo.»

24 Ba Simɔ ya yee logo wɛ, na tudunmɔɔ pu ɲɔ shɔ na: «Yiyɛ pyaa ki Kafɔɔ ɲɛɛri na mu, kɔnhɔ y'a yemu jo ge, Kilɛ di na tanha yee bɛɛri na.»

25 Ba Pyɛɛri ni Yohana ya Kilɛ ni Kafɔɔ wo Jozaama pu jo xɔ sipyii pu mu wɛ, na guri kari Zheruzalɛmu ni. Pu nigariwuu a p'i ganha na Kilɛ wo Jozaama pu yu Samari kulogoo niɲɛhɛɲɛ kiitiigee ni na gaanɲi.

Filipe ya Ecopi shɛn ɲunɲɔfɔɔ wa ɲunɲɔ cɪri

26 Kafɔɔ wo mɛlɛkɛ wa ya pa jo ni Filipe ni na wu pye: «Yiri m'a she Kilɛ-parama pe ni. Koo le l'a yiri Zheruzalɛmu ni na kari Gaza ni ge, m'a lee koo li lɔ. Sipoɲɔ koo li wa lii.»

27 A Filipe di yiri na koo li lɔ na gaanɲi. Na wu nigaraga yaha, a wu Ecopi shɛn nɔ wa ɲa. Ecopi fiige ki saanzhɔ wemu mɛgɛ ki wa na Kandasi ge, wee saanzhɔ wu wo ɲunɲɔfɔɔ nigbɔ wu bye wee nɔ we. Wee wu bye cee wu naafuu keree bɛɛri ɲaha shɔɔnriwɔɔ. Wee nɔ wu bi kari Zheruzalɛmu ni na she Kilɛ pɛlɛ.

28 Wu niguribawo wu bye na tiin wu wotori funɲɔ ni, na xuu wa kalaa Kilɛ tudunmɔɔ Ezayi wo Kitabu wu ni.

29 A Fɛfɛɛɛ Munaa di Filipe pye: «Gbara wotori wu na, m'a binne ni wu ni!»

30 A Filipe di baa fulo wotori wu na, na wee Ecopi shɛn wu ta wu na xuu wa kalaa Kilɛ tudunmɔɔ Ezayi wo Kitabu wu ni, na wu yege na: «Xuu wemu mu wa galaa mɛ ge, m'a wu kɔri cɛ gɛ?»

31 A nɔ wu Filipe pye: «Dii n'a da wu kɔri cɛ na ta wa ya wu kɔri she na na-ɛ wɛ?» A wu Filipe ɲɛɛri na wu jɛ tiin wee tɔan wotori wu ni.

32 Xuu we wu bi galaa ge, wee wu wa mɛ we na:

«Wu bye ba dubya ɲɛ wɛ,
p'a wemu co na gaanɲi tagbogo ni ge.
Ma na jo dubya wemu wu ɲɛ wu ya yaaga yu
wu shiire kɔnvɛɛ keɲɛ ni-i ge.
Wu ya yaaga jo wɛ.

33 Wu bi wuyɛ tirige,
p'i ya ta sɔɔ na kanii kan wu mu wɛ.
Jɔgɔ wu d'a jɔ wu shi nibama wu kaa jo wɛ?
Sipyaa bɛ wɛ!

* 8:33 Ezayi 53:7-8

Bani p'a wu gbo na wu shi wu piinje koṅṅo puga ni.»*

³⁴ Ayiwa, a nuṅṅofṅṅo wu Filipe pye: «N'a ma j̄eri, sipya wemu kaa Kile tudunmṅ w'a byi ge, wufṅṅo she na na. Wuyε kaa w'a byi laa watii?»

³⁵ Wee tuun wu ni a Filipe di jomṅ pu lṅ, na pu jṅ kṅn pe Kitabu jomṅ peyε pyaa na, na Yesu kaa jo wee na wu mu.

³⁶ Na pu yaha pu na gaanji, a p'i ba she nṅ lṅhṅ ka na. A nuṅṅofṅṅo wu Filipe pye: «Lṅhṅ ki wa mε, jaha k'i da nε jaha kṅn batizeli na wε?»

³⁷ [A Filipe di wu pye: «Ma bi dā Yesu na ni ma zṅ wu b̄eri ni, ma na j̄a batize.» A ná wu wu jṅ shṅ na: «Nε dā li na nago Yesu Kirisa jε Kile Ja.»]

³⁸ Ba w'a yee jo wε, na jo na pu wotori wu yereṅε. A pu shuun wu b̄eri di digi lṅhṅ ki ni. A Filipe di wu batize.

³⁹ Ba p'a foro lṅhṅ ki ni wε, a Kafṅṅo wo Munaa l'i Filipe jaha co, na gari ni wu ni. Nuṅṅofṅṅo wu ya Filipe ja nige wε, ga, a wu fundanga wo kunni di koo li lṅ na gaanji.

⁴⁰ A Filipe di she wuyε ta fo Azṅti kulo li ni. Ba w'a yiri wà wε, na gari Sezare kulo li ni. Wu nigariwo ya toro kulo lemu b̄eri ni ge, a wu Kile wo Jozaama pu jo toro kee b̄eri ni.

9

Dagana lemu na Sṅli ya dā Yesu na ge

¹ Na Sṅli yaha wu na dahaziire t̄eri Kafṅṅo kalaapiire ti mu, a wu she saraya jaha shṅṅnriwεε wo nuṅṅofṅṅo wu mu,

² na wu j̄eri na wu s̄emε wa yāa kan wu mu wu she gan Damasi kulo li wo Kile-p̄eṅṅε piyεyε yi sipyii pu mu. Kṅnhṅ wu bu she Kafṅṅo wo koro li j̄arivεε pii ta wà, cee fara ná na, wu pee co, wu pu pṅ w'a se Zheruzalεmu ni,

³ na wu nigariwo yaha koo li na ni wee s̄emε wu ni, ba w'a she d̄eṅṅε Damasi kulo li na wε, taapile ni a kp̄eṅṅobṅhṅ ka di yiri fugba we ni na j̄i j̄ε wu jaha ni, na wu maha.

⁴ Kee kp̄eṅṅε ki b̄elε funṅṅo ni, a Sṅli di wolo to j̄inṅε na. A mujuu la di wu pye: «Sṅli, Sṅli, jaha na m'a na kana mε wε? [L'a waha mu mu mu wu kurunṅ tṅṅṅo ṅmaa na dε!]

⁵ A Sṅli di fya, na ganha na j̄elε.] A wu yegenε pye na: «Kafṅṅo, m'i jε jṅṅo wε?» A mujuu l'i wu pye sanha: «Nε jε Yesu, nε mu wa gana mε.

⁶ Nime, yiri m'a j̄ε kulo li ni; lemu m'a yaa na pye ge, pu na lee jo ma mu.»

⁷ A Sṅli j̄arivεε pu b̄eri jaalaa di yiri. A p'i yere yaha, pu ya j̄a yaaga jo wε. Pu kunni bi mujuu le nuri, ga p'i ya sipya ja wε.

⁸ A Sṅli di yiri yere na wu j̄i mugi, ga wu ya yaaga jaa ki ni wε. A p'i wu co kenε na na j̄ε Damasi puuro ti ni.

⁹ A Sṅli di cabyaa taanri pye wu ya jaa wε, wu ya li wε, w'i ya lṅhṅ bε gba wε.

Kile ya Anajasi tun Sṅli mu

¹⁰ Wee tuun wu ni Yesu wo kalaapiire la bye Damasi kulo li ni na Anajasi. A Kafṅṅo di wuyε she wee na na wu pye: «Anajasi!» A wu jo: «Ooyi, di we Kafṅṅo.»

¹¹ A Kafṅṅo di wu pye: «Yiri tṅvuyo na, koo lemu p'a byi na «Kozinnε» ge, m'a lee lṅ m'a se Zhudasi kaban. Ma bu she nṅ wà, Tarisi sh̄en ná wa jε wà na Sṅli, m'a wee kaa yege. Kile-j̄erεge na wu wa.

¹² Ga le nε Kile ya she Sṅli na wu wo j̄erεge ki funṅṅo ni ge, lee li wa mε. W'a ná wa ja wu m̄εge na jε Anajasi, wee ya j̄ε wu f̄eni na wu keye taha wu na, kṅnhṅ wu guri w'a jaa sanha.»

¹³ A Anajasi di jo: «Ee, Kafṅṅo! We ná we ya kanhama nigbṅ pemu taha mu kalaapiire ti na Zheruzalεmu ni ge, sipyij̄eh̄em̄εε ya yee jo nε mu.

¹⁴ S̄emε wa ni w'a pa naha bε na yiri saraya jaha shṅṅnriwεε pu kenε ni Zheruzalεmu ni. Na wu ba sipyaa sipya ta wu na mu m̄εge ki yiri naha, wu weefṅṅo co, wu wu pṅ w'a gaanji.»

¹⁵ Ga, a Kafṅṅo di Anajasi pye: «She, bani nε we na we jaha bulo, kṅnhṅ wu da kapyenεε pyi na mu, wu na m̄εge ki she shi wusama na, wu ki she pu saannaa pu na, wu ki she Izirayeli sh̄en pu bε na.

¹⁶ Kanhama pemu bε pu da ba nṅ wu na nε wuu na ge, di pee bε she wu na.»

¹⁷ Ayiwa, a Anajasi di yiri kari. Ba w'a she nṅ puga ki ni wε, na wu keye taha Sṅli na na wu pye: «Na ceborona Sṅli, Kafṅṅo Yesu we w'a wuyε she ma na koo li na, na ma

yaha ma na ma naha ge, wee w'a nε tun ma mu, kōnhō m'a já m'a jaa, m'a nōhō jì Fefεεε Munaa na.»

¹⁸ Taapile ni a kōrō ta di wolo wolo to Sōli jìi ni ba fyakōrō jε wε. A wu jìi k'i mugi; a wu yiri; a p'i wu batize.

¹⁹ Lee kadugo na a wu li, a fanha di jé wu ni. A Sōli di gori Damasi ni na cabyaa dama dama pye ni Yesu kalaapiire ti ni.

Sōli ya Kile jomō yεε pye Damasi ni

²⁰ A Sōli di Kile jomō yεε jō kōn wee tuun wuyε pyaa ni na yu Damasi ni, Yawutuu wo Kile-pεεjε piyεyε yi ni, na pu pyi na: «Kile Ja wu jε Yesu.»

²¹ Sipyii piimu bεeri pu bi wu jomō pu nuri ge, a l'i pu bεeri fo xuuni, a p'i ganha na yu na: «Ta we ná weyε pyaa bε ki bi Yesu mεge ki yirivεε pu kana Zheruzalemu ni wε? Go wu kapana jūjō ki wa mε naha, pii p'a Yesu mεge ki yiri ge, kōnhō wu ba pee co, wu pu pō wu she gan saraya jaha shōnrivεε jūjōfεε pu mu Zheruzalemu ni.»

²² Ga, a la di ganha na faraa Sōli wo fanha ki na n'a daa wu shizhaa na caña bεeri. Wu bi Kile jomō pu yεε pyi, na li shεε pu na na Shōvō wu jε Yesu, a wu keree di Damasi wo Yawutuu pu jaha wō, fo pu ya cε yeke pu da yu wε.

²³ Ayiwa, ba piiye ya ya toro wε, a pee di puyε ja, na bε yi na na p'i Sōli gbo.

²⁴ Ga, a Sōli di foro pu woni wu fiin. Pu bi kulo li tajeye yi bεeri shazhōn sigée caña ni piige, kōnhō p'i sii Sōli ta pu gbo.

²⁵ Ga, a Yesu wo kalaapiire t'i ba Sōli le sagana funjō ni caña ka piige, na mεεre taga wu torogo jeri kanha kadugo.

Sōli ya kuri pa Zheruzalemu ni

²⁶ Lee kadugo na a Sōli di gari Zheruzalemu ni. Ba w'a nō wà wε, na ganha na giin wu binne ni kalaapiire ti ni. Ga pu bεeri bi fyagi wu na, bani pu bi dà li na can na na Sōli bε wu jε Yesu wo kalaapiire la wε.

²⁷ Ga kalaapiire lemu li bye na Barinabasi ge, a wee di gari ni Sōli ni tudunmō pu yiri. Ba p'a nō wà wε, Sōli ya Kafō ja jagana lemu na Damasi koo li na, a Kafō bε di jo ni wu ni jogana lemu na ge, na fara lee na Sōli

ya Yesu kaa jo na fiinjε ni lowaa ni Damasi kulo li sipyii pu bεeri mu jogana lemu na ge, a Barinabasi di yee bεeri paari tudunmō pu mu.

²⁸ Na lō wee tuun wu na a Sōli di binne ni pu ni. A p'i ganha na jaari Zheruzalemu bεeri ni. Wu bi Kile wo Jozaama pu yu ni lowaa ni Kafō mεge na.

²⁹ Sōli bi yu ni Helenisitilee* pu ni, na nakaara pyi ni pu ni Yesu keree na. Ga pee bε bi wu shaa di gbo.

³⁰ Ba cebooloo p'a lee cε wε, na gari ni Sōli ni Sezare ni. Lee kadugo na na wu yaha kari Tarisi kulo li ni.

³¹ Ayiwa, wee tuun wu ni n'a daa fεε piimu bεeri pu bye Zhude, ni Galile, ni Samari fiye yi ni ge, janijε bye pee bεeri na. Pu bεeri bi jaari Kafō jìi fyaara ni, lee li bi pu baraga pye ki na bεle n'a daa wu ni. Caña caña pii bi faraa pu na Fefεεε Munaa li wo yeri wu fanha ni.

Pyεeri ya Ene cuujō Yesu mεge na

³² Pyεeri bi jaari, na n'a daa fεε pu pεregi fiige ki bεeri ni. Caña ka a wu ba gari n'a daa fεε pii yiri kulo la ni lee mεge jε na Lida.

³³ A wu she ná wa ta wu kabanuyo shuun wu bεeri ya xu, a wu sinne fo yee gbarataanri (8), wu mεge di jε na Ene.

³⁴ A Pyεeri di wu pye: «Ene, Yesu Kirisa w'a da ma cuujō nimε. Yiri m'a ma yasinnege ki yàa mayε ni.» Taapile ni a Ene di yiri.

³⁵ Ba Lida kulo li shεen pu bεeri ni Sarōn kulo li shεen pu bεeri ya lee ja wε, na sō Kafō na.

Cee wa ya jε na foro xu ni

³⁶ Ayiwa, cee wa bye Zhope ni, n'a daa fō wu bye wii, wu mεge di jε na Tabita. Kee mεge ke jε Girekii wo jomō pu ni na Dorikasi.* Wee cee wu bi kasaanja nijehεjε pyi, na funmō fεε teri.

³⁷ Wee tuun wu ni a Tabita di ba bana, na xhu. A p'i wu nixhugo ki wuu na wu lō she sinnijε puga ka ni zangaso wu ni.

³⁸ Lee di Pyεeri ta Lida ni. Lida ni Zhope di ya lii wε. A Zhope kulo li kalaapiire t'i logo na Pyεeri wa Lida ni. A p'i sipyii shuun

* **9:29 Helenisitilee:** Pee jε Yawutuu piimu p'a Girekii jomō pu yu ge. **9:36 Dorikasi:** Kee mεge ke kōri wu jε sigepōhō.

* **9:36 Dorikasi:** Kee mεge ke kōri wu jε

yaha kari pu she Pyeeri jeeeri na wu pa pu yiri nime.

³⁹ Ayiwa, ba p'a na tuduro ti jo Pyeeri mu we, taapile ni a Pyeeri di yiri na binne kari ni pu ni. Ba w'a na we, a p'i gari ni wu ni kee puga ki ni zangaso wu ni. A naxhugoshaa p'i ba na ba Pyeeri maha, na ganha na meh ee suu. Na Tabita yaha jii na, wu bi fadepiire ni fadegbay yemu yari ge, a p'i yee beeri she Pyeeri na.

⁴⁰ Wee tuun wu ni a Pyeeri di sipyii pu beeri yeege kpeenge ki na, na nuguro sin na Kile jeeeri. Na xho na nmahana jeeeri gbo wu yiri, na wu pye: «Tabita, yiri!» A gbo wu wu jii mugi, ba w'a Pyeeri ja we, na yiri tiin.

⁴¹ A Pyeeri di wu co wu keje na, na wu tege, na wu yirige. Lee kadugo na a Pyeeri di n'a daa fee pee ni naxhugoshaa pu yiri, na Tabita jii wo wu she pu na.

⁴² A Zhope kulo li sipyii pu beeri di yee logo, a sipyiihemee di ganha na daa Kafoo na.

⁴³ A Pyeeri di gori Zhope ni, na mo wa na wa kaban, wee mege je na Simo. See ye wee Simo wu bi gbuu.

10

Pyeeeri ni Korineyi keree

¹ Na wa bye Sezare kulo li ni na Korineyi. Orome fiige ki sarosii jujofoo wa wu bye wii. Sarosii kurunjo kemu jujoo ni wu bye ge, kee je na «Itali sarosii kurunjo.»

² Wee na wu bi Kile pele wu ni wu puga sheen beeri ni. Pu bi fyagi Kile na. Wu bi Yawutuu funmo fee pu teri. Wu bi ganri be Kile-jerege taan we.

³ Ayiwa, cana ka yakono tuuno jii taanri wu na, Kile wo meleke wa ya pa je Korineyi kaban, na wuyee she wu na; a wu sii wu tii ja; a meleke wu wu yiri na: «Korineyi!»

⁴ Ba w'a wu ja we, na fya na jo: «Naha we Kafoo?» A meleke wu wu pye: «Ma Kile-jerege ke ni ma funmo fee pu degge wu kaa ya taan Kile ni, wu ya ta funno wo ma na we.»

⁵ Sipyii pii tun she nime Zhope kulo li ni. Na wa wu wa wa na Simo, p'i wu pyi Pyeeri. P'i she wee yiri pa.

⁶ Na see ye gbovoo wa jujoo ni w'a tigi, wee be mege ki wa na Simo wa. Wu puga ki wa suumo loko ki jo na.»

⁷ Ba meleke w'a jo xo ni wu ni we, na gari. Wee tuun wu ni a Korineyi di wu kapyebyii shuun, ni wu sarosi nigin wa yiri. Wee sarosi we bye wuyee pyaa wo shazhonsigime. Kile jii fyaara sipya wu bye wii.

⁸ Meleke w'a yemu jo wu mu ge, a wu yee beeri paari pu mu, na pu tun kari Zhope ni.

Fefee Muna ya Pyeeeri kaala

⁹ Kee cana ki jimuguro a tudunmo p'i deenje Zhope kulo li na. Lee di cana ki ta jine nige ni, a Pyeeri di dugi katanja na na Kile jeeeri.

¹⁰ A xuugo di ba wu ta p'i sanha shoko xo we. Na pu yaha pu na yalige ki sori Pyeeri mu, a Kile di kaa la she wu na.

¹¹ A wu fugba wu jo ja k'a mugi, na yaaga ka ja wa kemu ya foro fatogboko feni ge. Ki geye shishere we bi co po, k'i diri na ma jine mu.

¹² A Pyeeri di toojo shishere yanmuyo ye beeri, ni jine yakokaara beeri, ni shazhere tuuyo beeri ja kee fatogbo ke funno ni.

¹³ A mujuu la di Pyeeri pye: «Pyeeeri yiri, m'a ya gbo ma xa!»

¹⁴ A Pyeeri di jo: «Ahayi, Kafoo! Yaaga kemu beeri k'a noko, kelee ki na je yafunno ge, ne sanha kee ka shi li ja we.»

¹⁵ A mujuu l'i foro sanha na Pyeeri pye: «Kile ya yaaga kemu pye fefee ge, ma ganha ba kee wii sanha yanmunoro go we.»

¹⁶ A pee jomo p'i jo fo toojii taanri, taapile ni a fatogbo k'i dugi kari fugba wu ni.

¹⁷ A Pyeeri hakili di wuregi, le w'a ja ge, a wu ganha na wuyee yegee lee kori na. Na wu yaha lee na, Korineyi ya sipyii piimu tun ge, a pee di na Zhope kulo li ni. A p'i Simo kaban kaa yege, a p'i xuu wu sanha she pu na, a p'i she yere kuno li jo na.

¹⁸ Na yiri pye na jo: «Simo we p'a bi na Pyeeri ge, naha w'a tigi ya?»

¹⁹ Lee di Pyeeri ta wu na wu funno koon sanha wu kanaa li na. A Kile Muna di wu pye: «Pyeeeri, wii! Sipyii taanri wu wa na mu kaa yegee kpeenge ke na.»

²⁰ Yiri, m'a binne m'a gaani ni pu ni, ma ganha bu fyaara yaha ma zo wu na we, bani ne w'a pu tun ma mu.»

21 A Pyɛeri di digi pa, na ba pu pye: «Sipya wemu xuu yi wa zhaa ge, nɛ wu wa wii. Lɛkɛ l'i wa yi kapana ɲuɲɔ wɛ?»

22 A p'i Pyɛeri ɲɔ shɔ na: «Sɔrɔsɪi ɲuɲɔfɔɔ we wu wa na Kɔrinɛyi ge, wee w'a wɛɛ tun. Sipyitiimɛ wu wa, na fyagi bɛ Kilɛ na, Yawutuu pu bɛeri wa wu mɛsaana yu. Kilɛ wo mɛlɛkɛ wa w'a wuyɛ shɛ wu na, na wu pye na wu tudunmɔ yaha pa mu yiri, m'i shɛ wu kaban. Na kafila wa wu wa mu mu, mu wu jo wu mu.»

23 Ba Pyɛeri ya yee logo wɛ, na jɛ ni pu ni puga. A p'i shɔn wà. Ba ɲiga k'a mugi wɛ, a wu binne kari ni pu ni. A Zhope n'a daa fɛɛ pii bɛ di binne kari ni pu ni.

Pyɛeri ya kari Kɔrinɛyi kaban

24 Kee caɲa ki ɲimuguro a p'i nɔ Sezare ni, na Kɔrinɛyi ta wu bi pu sigee. Wu bi wu puga shɛɛn ni wu see see ɲaɲiinɛɛ yiri pinne wu puga na Pyɛeri sigee.

25 Ba Pyɛeri ya nɔ wà wɛ, a Kɔrinɛyi di ba wu ɲuɲɔ círi, na nuguro sin wu fɛɛ ni, na wu pɛlɛ.

26 Ga, a Pyɛeri di wu co yirige, na wu pye: «Yiri, nɛ bɛ wu ɲɛ sipyiyawyii la ba mu ɲɛ wɛ.»

27 Na Pyɛeri ni Kɔrinɛyi yaha pee jomɔ pu na, a p'i binne jɛ puga ki ni na sii sipyijɛhɛmɛɛ ta p'a pinne wà.

28 Wee tuun wu ni a Pyɛeri di wu pye: «Na saha ni wɛɛ wo saliya wu ni, y'a li cɛ, Yawutu wa shishiin ya yaa na gari ni shi watii sipyii ni piimu ɲɛ Yawutuu wɛ, kelee na jɛ wufɔɔ puga wɛ. Ga Kilɛ ya li shɛ nɛ na, na nɛ ganha da sipya wa shishiin wii na wu ɲɛ fɛɛfɛɛ wɛ, kelee w'a nɔhɔ wɛ.

29 Lee wuu na ba yee tudunmɔɔ p'a nɔ nɛ na wɛ, nɛ ta nakaara pye wɛ. Nime nɛ funɲɔ wa y'i na kayire li ɲuɲɔ jo na mu.»

30 A Kɔrinɛyi di Pyɛeri ɲɔ shɔ na: «Nɲaa ɲɛ li caɲa shishɛɛɛ wogo, na nɛ yaha Kilɛ-ɲɛɛɛ na na puga ki ni yakɔɲɔ ni we tuun we shi ni, a nɛ ná wa niyerege ɲa na ɲahagbaa na fadevige na ɲɛ wu na, ki bɛeri di ɲí. A wu nɛ pye:

31 «Kɔrinɛyi, ma Kilɛ-ɲɛɛɛ k'a co. Tɛɛɛgana lemu na m'a funmɔ fɛɛ pu tɛɛge ge, Kilɛ funɲɔ ya ta wɔ lee la yafiin na wɛ.

32 Tuduro yaha shɛ Zhope ni, na Simɔ wu pa, p'a wu pyi na Pyɛeri ge. W'a tigi ná wa

kaban, wee bɛ mɛɛɛ ɲɛ na Simɔ, sɛɛɛ w'a gbuu. Wu kaban ki wa suumɔ lɔhɔ ki ɲɔ na.»

33 Taapile ni a nɛ tuduro tun jo pu ma yiri; ma pama ya ɲɔ. Ayiwa, wɛɛ bɛeri ya pinne wee Kilɛ ɲaha tàan, Kafɔɔ ya kiimu bɛeri shɛ ma na ge, wɛɛ funɲɔ ɲɛ wu kee logo.»

Pyɛeri ya Kilɛ Kafila yɛɛ pye Kɔrinɛyi kaban

34 Wee tuun wu ni, a Pyɛeri di jomɔ pu lɔ na jo: «Can na, nɛ li cɛ nime jo Kilɛ ya zhɔnrɔɔ pyi wɛ.

35 Ga shi bɛeri sipya w'a ta wemu ya fyagi Kilɛ na ge, na tiimɛ koro ɲaari ge, weefɔɔ kaa l'a dan Kilɛ ni.

36 Kilɛ ya wu jomɔ jo Izirayeli sipyii mu na ɲaɲinɛ Jozaama pu jo pu mu Yesu Kirisa baraga ni. Wee ɲɛ sipyii bɛeri Kafɔɔ.

37 Yesu keree ki bi doroo torogana lemu na, na co Galile fiige ki ni na pa nɔ Zhude fiige ki bɛeri ni ge, yee wa kee fiin. Kee ya pye Yohana wo Kilɛ kafila yɛɛ li kadugo na, batizeli wu keree na.

38 Kilɛ ya Nazareti shɛɛn Yesu tire, na wu ɲi Fɛfɛɛɛ Munaa na, na sɛfɛɛɛ kan wu mu kangana lemu na ge, yee wa lee fiin. W'a bi ɲaari na kasaanaa pyi sipyii na. Piimu bɛeri p'a bye Shitaanni wo ɲaa wu ni ge, w'a bi pee bɛeri cuunɔ, bani Kilɛ bi bye ni wu ni.

39 «Yesu ya keree kiimu bɛeri pye Yawutuu fiige ki ni, ni Zheruzalɛmu kulo liyɛ pyaa ni ge, wɛɛ pu ɲɛ kee keree ki wo sɛɛɛɛ. P'a wu co na wu kori tige na, na wu gbo.

40 Ga caɲa taanri wogo ki na, a Kilɛ di wu ɲɛ na yeege xu ni, na wu yaha, kɔnhɔ sipyii di ba wu ɲaa.

41 Ga sipyii bɛeri ya ta wu ɲa wɛ, fo Kilɛ ya fɛnhɛ wɛɛ piimu ɲaha bulo na pye wu sɛɛɛɛ ge, wee p'a wu ɲa. Wee piimu p'a li, na gba ni wu ni, wu ɲiɲɛɲɛ na na foro xu ni ge, wɛɛ p'a wu ɲa.

42 Lee wuu na w'a tuduro kan wɛɛ mu, na wɛɛ pu Kilɛ jomɔ pu yɛɛ pye sipyii pu bɛeri mu. Na wu yi jo fiinɲɛ pu mu na Yesu Kilɛ ya tɛɲɛ na pye xuu ni wyii bɛeri wo kiiri kɔnhɔɔ.

43 Kilɛ tudunmɔɔ pu bɛeri ya jo na sipyaa sipya w'a dà Yesu na ge, na weefɔɔ wo jurumu wu na yafa wu mu wu mɛɛɛ ki gbɔɔrɔ ni.»

Shi watii sipyii ya Fefere Munaa li ta

⁴⁴ Na Pyeri yaha jomɔ pu na, a Fefere Munaa di digi wu jomɔ pu logovɛ pu na.

⁴⁵ Yawutuu n'a daa fɛɛ piimu p'a Pyeri torogo kari ge, a l'i bye kakanhana pee mu, na Kile ya Fefere Munaa li loolo kan shi watii sipyii bɛ mu na jɛhɛ.

⁴⁶ Bani p'a bi pee sipyii pu jaa pu na yu shi watii jomɔ ni Fefere Munaa li gbɔɔɔ ni, na Kile mɛgɛ pɛɛ. Wee tuun wu ni a Pyeri di jo:

⁴⁷ «Ta wɛɛ na já pii sipyii pii jaha kɔn sanha na pu ganha bu batize lɔhɔ ni-i ya? Bani pu bɛ ya Fefere Munaa li ta ba wɛɛ ya li ta wɛ.»

⁴⁸ Lee kadugo na a Pyeri di jo ni sipyiiire ti ni, na pu batize Yesu Kirisa mɛgɛ na. Ba p'a batize xɔ wɛ, a p'i Pyeri jɛɛri na wu cabyya pye ni pu ni.

11

Pyeri ya fiin pemu jo Zheruzalɛmu egilizi wu mu gɛ

¹ Tudunmɔɔ ni n'a daa fɛɛ piimu bye Zhude ni ge, a pee di yi logo na shi watii sipyii bɛ ya sɔɔ Kile jomɔ pu na.

² Lee wuu na tuun wemu ni Pyeri ya kuri shɛ Zheruzalɛmu ni ge, a Yawutuu p'i wu jaagi

³ A p'i jo na jaha wuu na wu d'a shɛ binne ni cekɔnbaalaa ni, fo na li ni pu ni wɛ?

⁴ Pyegana lemu na l'a pye ge, a Pyeri di yee bɛɛri paari pu mu nigin nigin.

⁵ A wu jo: «Tuun wemu ni nɛ bye Zhope kulo li ni ge, caɲa ka, na nɛ yaha Kile-jɛɛge na, a Kile di kashɛɛ la shɛ nɛ na. A nɛ yaaga ka jaa kee bye ba fatɔgbɔhɔ jɛ wɛ. Ki geye shishɛɛ wu bɛɛri d'a pɔ, k'i diri na yiri fugba we ni fo na pa nɔ nɛ tɔan.

⁶ A nɛ ki funɲɔ yanmuyɔ yi wii xuuni: yapɔɔyɔ, ni sige xaara, ni jinɛ yakokaara, ni shazhɛɛɛ, yee bɛɛri yi bye fatɔgbɔhɔ ki funɲɔ ni.

⁷ A nɛ mujuu la logo, lee na nɛ pyi: «Pyeri, yiri, m'a ya gbo ma xa!»

⁸ A nɛ jo: «Ahayi, Kafɔɔ! Bani Yawutuu ya yaaga kemu bɛɛri wii na ki ya yaa k'a li-i ge, na yemu bɛɛri wii na yi jɛ fɛɛfɛ wɛ ge, nɛ sanha kee ka li jaa wɛ.»

* 11:16 Kapyegerɛ 1:5

⁹ Ga, a mujuu l'i nɔhɔ foro sanha fugba wu ni na: «Kile ya yaaga kemu pye fɛɛfɛ ge, ma ganha ba kee wii sanha yanmunɔɔɔ wɛ.»

¹⁰ Al'i bye mu fo tɔɔɲii taanri. Lee kadugo na a kee fatɔgbɔhɔ ki ni ki funɲɔ yanmuyɔ yi bɛɛri di yiri kari fugba wu ni.

¹¹ «Wee tuun wu ninumɔ ni, nɛ bye puga kemu ni ge, a sipyii taanri di ba yere kee ni. Pu bi pu tun nɛ mu na yiri Sezare ni.»

¹² A Fefere Munaa di nɛ pye na nɛ wu pinne ni pee sipyii pu ni, na nɛ ganha ba nayɛ kaala wɛ. Nɛ ni ceboronamaa gbaara we w'a pinne shɛ Sezare ni, na shɛ jɛ Kɔrineyi puga ki ni ge, pee pu wa piiri.

¹³ W'a mɛɛkɛ wu niyerege jaa jagana lemu na ge, a wu yee paari wɛɛ mu. Na mɛɛkɛ w'a bi wu pye wu tuduro tun Zhope ni, wu Simɔ yiri, Simɔ we p'a byi sanha na Pyeri ge.

¹⁴ Na wee ni wu kpɔɔn li sipyii na ba shɔ shɔgana lemu na ge, na nɛ w'a da ba lee koo li shɛ pu na.

¹⁵ «Ba nɛ jomɔ pu jɔ kɔn yɛ wɛ, a Fefere Munaa di digi pu na, ba l'a bi tigi wɛɛ na tigigana lemu na taashiine li ni wɛ.

¹⁶ Wee tuun wu ni, Kafɔɔ ya jomɔ pemu jo ge, a nɛ funɲɔ di na to pee na na: «Yohana ya sipyii batize lɔhɔ ni, ga yee na ba batize Fefere Munaa ni.»*

¹⁷ Wɛɛ piimu p'a dɔ Kafɔɔ Yesu na ge, Kile ya ma taa lemu kan wɛɛ mu ge, wu bu shɛ lee kan pii bɛtiilee mu, jɔgɔ nɛ di jɛ fo nɛ w'a Kile jidaan shege wɛ?»

¹⁸ Ba kalaapiire tisara ya Pyeri jomɔ pu logo tuun wemu ni wɛ, a pee di pu logoo jinɛ. A p'i Kile sɔ na: «Can na Kile ya sɔɔ shi wusama wu daburajɛ jo wu jurumu wu na, kɔnhɔ p'i jii sicuumɔ see wo ta.»

Ancɔsi egilizi wu jɔkɔɔnrɔ keree

¹⁹ Tuun wemu ni p'a Eceni gbo ge, wee tuun wu ni p'a jɔ kɔn na n'a daa fɛɛ pu kana. A p'i jaaga. A pii di gari Fenisi ni Sipɛɛ fiiye yi ni, a pii di gori Ancɔsi kulo li ni. Ga Yawutuu puyɛ mu pee bi pu wo Kile Kafila wu yu.

²⁰ Lee bɛ na Sipɛɛ shɛɛn ni Sirine shɛɛn pii bɛ bye pu ni. Pee bi yiri na pa Ancɔsi

ni, shi wemu jε Yawutuu wε ge, a p'i Kafoo Yesu wo Jozaama pu jo pee mu.

²¹ A Kafoo di pee n'a daa fεε pu tεgeε wee labye wu na, fo sipyiηehemεε ya dā Kafoo na.

²² Ba kee kapyegee k'a nō Zheruzalemu n'a daa fεε pu na wε, a p'i Barinabasi yaha kari Ancōsi ni.

²³ Ba w'a nō wà wε, na Kile wo labye wu pyegana ja n'a daa fεε pu niηε ni wε; a lee di wu luu jηε. A wu pu yeri na pu la le p'i diin Kafoo koo li ni ni lojine ni.

²⁴ Barinabasi bye sipyisaama. Wu bi fanha ta n'a daa ni na nōhō jη Fεfεεε Mu-naa bε na. Sipyiηehemεε bε bi sōō Kafoo na.

²⁵ Lee kadugo na a Barinabasi di doro kari Tarisi ni na she Sōli sha.

²⁶ Ba w'a Sōli ja wε, na gari ni wu ni Ancōsi ni. A p'i yee nigin maha wà ni n'a daa fεε pu ni shiizhan; na sipyiηehemεε kalaa Kafoo wo koo li ni. Na n'a daa fεε yiri Kiricεen, lee nizhiine ya pye Ancōsi ni.

²⁷ Wee tuun wu ni a Kile tudunmōō pii di foro Zheruzalemu ni na kari Ancōsi ni.

²⁸ Pee Kile tudunmōō pu ni, wa mεgeε bye na Agabusi, a wee di yiri na jo Fεfεεεε Mu-naa fanha ni na xuugbōhō ki da ba bye konjō ke bεeri na. A pee jomō pu ba bye can. Kee xuugbōhō k'a pye Oromε saannaa pu bεeri wo saan Kulodi caηa jii ni.

²⁹ Ba l'a pye mu wε, a Ancōsi kalaapiire t'i jo na pu keye wá yiyε na; lemu se jε wemu ni ge, a pu bεeri nigin nigin wu lee kan. A p'i yee taga pu cebooloo n'a daa fεε pu tεgeε piimu pu jε Zhude fiige ki ni ge.

³⁰ A p'i yee kan Barinabasi ni Sōli mu, na pu she yee kan Zhude n'a daa fεε pu nōhōlee pu mu.

12

Yakuba xu keree ni Pyεeri wo kasolene le

¹ Wee tuun wu ni a saannaa Herōdi di do Egilizi n'a daa fεε pu na na gana.

² A wu Yohana ceborona Yakuba gbo ni ηmōpara ni.

³ Ba w'a lee ja l'a taan Yawutuu pu ni wε, a wu Pyεeri bε co le kaso ni. Shizhenhere Baa Buuri Kalene li tuun wu bye wii.

⁴ W'a Pyεeri co le kaso wu ni, na sōrōsii kulunjō shishεere yaha kee na wu kaseri sipyii shishεereε sheere. Herōdi bi giin wu

she ni wu ni Shizhenhere Baa Buuri wu Kalene li nidorogo na, wu she wu kiiri kōn sipyii pu bεeri nii na.

⁵ Na Pyεeri yaha kaso wu ni, a egilizi sipyii p'i la le Kile-jεεgeε ni wu mu.

Pyεeri forogana kaso wu ni

⁶ Niga na da mugi Herōdi di Pyεeri kiiri wu kōn, ke nibiige ki ni, sōrōsii shuun tε ni Pyεeri bi bye na ηmunōō wu nibōgō ni tōrō shōnhōyō shuun ni, sōrōsii pii d'a yere yere kujōō li jō na na kasogbaha ki kaseri.

⁷ Wee tuun wuyε pyaa ni, a Kafoo wo meleke wa di jε kasogbaha ki ni. A kpeenge di kasogbaha ki jη. A meleke wu Pyεeri kpōn kpōn wu kabanugo na, na wu jε, na wu pye: «Yiri tōvuyo na!» Taapile ni a shōnhōyō y'i baha wolo Pyεeri keye yi na na to jηε ki na. A Pyεeri di yiri.

⁸ A meleke wu jo: «Yiri m'a mayε pō, m'a ma tanhaya yi le!» A Pyεeri di li pye mu. A meleke wu wu pye sanha: «Ma fadegbōhō ki le m'a daha na feni!»

⁹ A Pyεeri di yiri taha meleke wu feni. Meleke w'a lemu pye ge, Pyεeri bi sanha dā lee na wε. Ga, a wu li ta ba ηmunōgō jε wε.

¹⁰ A p'i she nō kaso wu kasεεge pyevεε pu wo kurunjō nizhiige ki na, na doro kee tāan. Na she nō kurunjō shuun wogo ki na, na doro kee bε tāan. Na she nō kujōgbōhō ki na. Tōrō gbura ki bye kee na na jaha tii kulo li funjō ki na. Ba p'a nō wà wε, a gbura k'i mugi kiyε mu. A meleke wu binne foro ni Pyεeri ni na koo co. Na pu yaha pu na gaanji shiizhan, taapile ni a meleke wu gari na Pyεeri yaha.

¹¹ Ba meleke w'a kari wε, a Pyεeri hakili di diin. A wu jo: «Ne li ce jo Kafoo w'a wu meleke wa tun w'a pa ne shō Herōdi wo fanha ki na, ni Yawutuu pu wo kanhama pe, p'a bi puyε yaha p'i ba pemu taha ne na ge.

¹² Ba Pyεeri ya wu funjō sha wε, na gari Mariyama yiri. Yohana wemu p'a bi Marika ge, wee wo nu wu jε wii. N'a daa fεε niηehemεε pu bi pinne wà na Kile jεeri Pyεeri mu.

¹³ Ba Pyεeri ya nō kaηa ki jō na wε, na gbura ki kuu. Kapyebyezhō wa bye wà, wee mεgeε ki bye na Orode. A wee di ba kujōō li wii.

14 Ba w'a pa Pyeeri mujuu li ce tuun wemu ni we, wu ya ja kujoo li mugi nige fundanga kenε ni we. A wu baa kari na she yi jo pusamaa mu, na Pyeeri niyerege ki wa kujoo li jo na kpeengε ki na.

15 A p'i wu pye: «Mu junmuu wa we!» Ga, a Orode di yi jo waha pu mu na can w'a wii. A p'i jo: «Wu jaa w'a wii.»

16 A Pyeeri di ganha na gbura ki kuuni. Ba p'a pa gbura ki mugi, na wu ta Pyeeri ye pyaa we, a l'i pu fo fo xuuni.

17 A Pyeeri di wu kenε yirige, na pu pye na pu co puyε na. Yeegegana lemu na Kafoo ya wu yeege kaso wu ni ge, a wu yee jaha jo pu mu. Na pu pye pu yi jaha jo Yakuba ni wu ceboronamaa pusamaa beeri mu. Lee kadugo na a wu yiri wa na kari xuu watii ni.

18 Ba jiga k'a pa mugi we, a sarasii pu funbenwuu di ganha na puyε yegee na: «Dii Pyeeri d'a pye we?»

19 Li ya ta mo we, a Herodi di wa yaha kari na pu Pyeeri yaha she wee yiri. Pyeeri ya ta ja-ε ge, a wu sarasii pu yiri na pu yege, na jo na pu pu gbo.

Saannaa Herodi xugana

Lee kadugo na a Herodi di foro Zhude fiige ki ni, na gari Sezare ni, na she jeri pye wa.

20 Herodi luu li bi yiri be sanha Tiiri sheen ni Sidon sheen be taan xuuni. Ba pee ya lee ce we, na puyε ja na p'i she Herodi mu. A p'i nanεεge lenε ni saan wu tashongε ki junofoo wu ni. Wee mεεge je na Bilatusi. Lee kadugo na a p'i she Herodi mu na wu susuro ta wu yogo ki yaha k'i xho. Bani wee wo fiige ki ni pee nolige ya fōro.

21 Ba cadaganja k'a pa na we, a Herodi di wu saanra fadegbho le, na diin wu saanra koro li ni, na ganha na kafilagbo yu pu mu.

22 A sipyii pu beeri di ganha na xhuulo na: «Le je sipya mujuu we, kile ye pyaa mujuu li je le!»

23 Ga taapile ni, a Kafoo wo meleke wa di yama wa Herodi na, bani wu ya ta Kile pele we. A fyεnre di je wu ni; a wu xhu.

24 Lee be na, Kile jomε pu bi se jaha na kabaya yi beeri na.

25 Barinabasi ni Sali ya pa Zheruzalemu ni tuduro temu na ge, ba tee ya shōnri we,

a p'i guri kari Ancosi ni. A pu nigariwuu di gari ni Yohana ni, wee p'a bi sanha na Marika.

13

Fεfεεε Munaa ya Sali ni Barinabasi jaha bulo

pu she Kile Kafila jo

1 Kile tudunmoo ni karamogoloo pii bye Ancosi egilizi wu ni. Pee meye ye: Barinabasi, ni Simo wemu p'a bi Niwo ge, ni Lusisi, wee bi yiri Sirine kulo li ni, ni Manayeni, ni Sali. Manayeni ni saannaa Herodi, punujo ni pee ya bii.

2 Cana ka n'a daa fee p'a suun le, na Kafoo pele. A Fεfεεε Munaa l'i pu pye: «Ne Barinabasi ni Sali yiri labye wemu kaa na ge, yi pu yaha na yahama ni, kōnhō pu da wee pyi.»

3 Ba n'a daa fee p'a yee logo we, a p'i tuun wa lo sanha na suun le, na Kile jeri, na pu keye taha Barinabasi ni Sali na, na pu yaha kari Kile wo labye wu na.

Barinabasi ni Sali nōgana Siperε ni

4 Ba Fεfεεε Munaa l'a Barinabasi ni Sali tun we, a p'i gari Silisi ni. A p'i she je wa kōogbōhō ka ni na kari Siperε fiige ki ni.

5 A p'i na Salamine ni, na Kile Kafila jo Yawutuu pu mu Kile-peεεε piyeye yi ni. Yohana wemu p'a bi Marika ge, wee bi pu tege labye wu na.

6 A p'i Siperε fiige ki kōn jeri na she na kulo la ni, lee mεεge je na Panfosi. Ba p'a na wa we, na Yawutu na wa ta wa, wee mεεge je Bariyesu. Wu bi siganma pyi, na kafineye yu na Kile tudunmō wee je.

7 Wee sigaanfōo w'a bye gbafεnεεεε Siri-gusi Polusi kaban. Wee gbafεnεeri wu bye na xakiligbo fōo. A wu Barinabasi ni Sali yiri, bani pu bi giin p'i Kile Kafila logo.

8 Ga sigaanfōo wemu mεεge ki je Bariyesu, p'i wu pyi Girekii jomε pu ni na Elimasi ge, a wee di Barinabasi ni Sali kaala. W'a bi li shaa wu gbafεnεeri wu jaha kōn, kōnhō wu ganha bu da Yesu na we.

9 Wee tuun wu ni Sali we p'a bi na Poli ge, a wee di ni Fεfεεε Munaa na, a wu sigaanfōo wu wii xuuni na jo:

10 «Shitaanni sipya mu je, mu ya ni shizhi-inme ni nanmahara tuuyo beeri na. Tiime

bɛɛri pɛn. Mu wa da Kafɔɔ wo kodiine li ɲɛri wu ɲɔ yaha-i ya?

¹¹ Kafɔɔ ya wu keɲɛ taha mu na nime. Ma na ba bye fyɛn. Ma na ba tuun wa pye, ma da yafiin bɛ ɲa wɛ.» Taapile ni a piige di jé Elimasi ɲaha ni; a wu ɲɛri fyɛn, na ganha na daala wu bu garaa sipya wa ta, wee di wu keɲɛ co, wu koo she wu na.

¹² Ba gbafɛnɛɛri w'a lee ɲa wɛ, na dà Yesu na. Kalaa we w'a pye Kafɔɔ shizhaa na ge, a wee di bye wu mu kakanhana.

Pɔli ni Barinabasi nɔgana Ancɔsi nibire ni

¹³ Lee kadugo na a Pɔli ni wu tahama-nɔhɔmɔɔ di jé kɔrɔgɔ ka ni Panfɔsi ni, na gari Pɛrizhe kulo li ni Panfili fiige ki ni. Yohana wemu mɛgɛ p'a yiri na Marika ge, wee xuu wu ni wee ya kuri pu fɛni, na gari Zheruzalɛmu ni.

¹⁴ Ga, a pusamaa di yiri Pɛrizhe ni, na gari kulo la ni lemu mɛgɛ ki ɲɛ Ancɔsi nibire ge, lee ɲɛ Pisidi wo fiige ki kabanugo. Ba Yawutuu wo cadɛɛngɛ k'a nɔ wɛ, a pu bɛ di jé Kile-pɛɛɲɛ puga ki ni na diin.

¹⁵ Ba p'a saliya we ni Kile tudunmɔɔ pu wo Kitabuu pu kalaa xɔ wɛ, a Kile-pɛɛɲɛ puga ki ɲunɔfɔɔ wu tuduro tun Pɔli ni Barinabasi mu na: «Na cebooloo, Kile Kafila yɛɛ la bye l'i wa yi mu, yi na já li pye.»

¹⁶ A Pɔli di yiri, na wu keɲɛ yirige, na sipyii pu pye: «Izirayɛli shɛɛn, ni yee piimu p'a fyagi Kile na ge, yi niwegee shan!

¹⁷ Izirayɛli shɛɛn wo Kile w'a wù sefɛlɛɛ pu ɲaha bulo. Tuun wemu ni pu bye nadadiinmɛ Misira ni ge, w'a pu nagoo ɲɛhɛ. Lee kadugo na a wu wu wo sefɛɛɛ ti taga pu yeege kee fiige ki ni.

¹⁸ A wu pu keree xu, na pu ɲɔ sha fo na nɔ yee kelɛɛ shishɛɛɛ na.

¹⁹ Lee kadugo na w'a shi tɛhɛ gbarashuun kyɛɛgi, na wee kɔri yeege Kana fiige ki ni, na fiige ki kan wù sefɛlɛɛ pu mu,

²⁰ fo na nɔ yee xhuu shishɛɛɛ ni kelɛɛ kaguro na (450). Lee kadugo na, a wu kiirikɔɔn kan wù sefɛlɛɛ pu mu fo na she nɔ Kile tudunmɔɔ Samuwɛli wo caɲa ɲii li na.

²¹ «Wee tuun wu ni a p'i li sha Kile mu na wu wa pye saan pu ɲunɔ ni. A Kile di Kisi

ja Sɔli kan pu mu wee wu pye pu saan. A wee di yee kelɛɛ shishɛɛɛ (40) ta pu ɲunɔ ni. Wee bi foro Benzhamɛ wo shi wu ni.

²² Ba Kile ya Sɔli laha saanra ti na wɛ, na Dawuda kan pu mu w'a pye pu saan. A wee kaa di daan Kile ni, a Kile di jo: «Sipya wemu nɛ zhaa ge, wee wu ɲɛ we, Zhese* ja Dawuda we. Wee na ba bye nɛ ɲidaan keree ki bɛɛri pyevɔɔ.»*

²³ A Kile di ba Shɔvɔɔ kan Izirayɛli mu, na foro Dawuda shi wu ni, ba w'a bi yi jo jogana lemu na wɛ, wee ɲɛ Yesu.

²⁴ Na ta wee sanha ba wɛ, Yohana w'a bi Kile Kafila wu yɛɛ pyi Izirayɛli sipyii pu bɛɛri mu, na pu daajɛɲɛ jo pu jurumu wu na, p'i batize.

²⁵ Ba Yohana wo labye wu taaxɔɔ ya tɛɛɲɛ wɛ, a wu ganha na yu na: «Yee ya giin na jɔgɔ nɛ wa wɛ? Shɔvɔɔ wemu ɲaha yee wa wii ge, nɛ wa were-e dɛ! Ga we w'a ma nɛ kadugo ge, wee wu wa. Nɛ cɛɛ nɛ wu pye wu bulo, ali na wu tanhaya mɛɛɛ bɛ sanha, nɛ yaa ni lee ni wɛ.»*

²⁶ Lee kadugo na a Pɔli di jo: «Na cebooloo, yee piimu pu ɲɛ Ibirayima yas-eye ge, ni yee pii p'a fyagi Kile na ge, pe ɲuwuuro jomɔ pe ya jo yi bɛɛri mu.

²⁷ Bani Yawutuu pii p'a bye Zheruzalɛmu ni ge, pere ni ɲunɔfɛɛ pu bi ta li cɛ na Shɔvɔɔ wu ɲɛ Yesu wɛ. Kile tudunmɔɔ pu jomɔ pemu bɛ pu bi galaa cadɛɛngɛ bɛɛri ge, pu ya pee bɛ cɛ wɛ; bani p'a Yesu jaagi, na wu gbo. Ga lee funɲɔ ni a p'i pee jomɔ pe ɲɔ fa puyɛ kategee.

²⁸ Ali na ta pu ya kaa la shishiin ta wu na le l'a wu kagbuu xɔ wɛ. Lee bɛ na, a p'i Pilate pye na wu sɔɔ p'i wu gbo.

²⁹ Lee na keree kiimu k'a ka Kile tudunmɔɔ Kitabuu pu ni Yesu shizhaa na ge, pee jomɔ pu bɛɛri ya pye can. Lee kadugo na a p'i wu tirige korikoritige ki na, na she le faɲa ni.

³⁰ Ga, a Kile di wu ɲɛ na yeege xu ni.

³¹ Ba w'a ɲɛ foro xu ni wɛ, pii p'a wu torogo na yiri Galile ni na pa Zheruzalɛmu ni ge, a wu cabyaa ɲiɲɛhɛɲɛ pye na wuyɛ shɛɛ pee na. Pee sipyii pu p'a pye wu sɛɛɛɛ, na wu jomɔ yu Izirayɛli sipyii pu mu.

* 13:22 Zhese: Wee ninumɔ p'a byi Izayi.

* 13:22 Zaburuu 89:21

* 13:25 Yohana 1:20-27

32 Kile bi Jozaama pemu wo jomεε lɔ wù sefelεε pu mu ge, wèeyε pyaa ki bε wo kapa na jɔnɔ ki jε, na pee jaha jo.

33 Nɔmεε le Kile ya lɔ wèe sefelεε pu mu ge, w'a lee fa pu kadugo shεen mu. Kile ya Yesu jε na yeege xu ni. Lee l'a ka Zaburuu Kitabu koogoo shuun wu ni Yesu shizhaa na na:

«Mu jε nε Ja; nijaa n'a ma se.»*

34 Ba Kile ya Yesu jε na yeege xu ni wε, na jo na wu da ga xhu nige bada wε. Lee Kile Kafila w'a shε na:

«Fεfεεε jomεε le nε lɔ Dawuda mu ge, nε na ba lee jɔ fa nakaara baa ni duba ni yi mu.»*

35 Lee wuu na Kile Kafila w'a li shε xuu wa bε ni sanha na:

«Mu da ga sɔɔ ma Fεfεεε Sipya wu wu fɔnhɔ faɲa ni wε.»*

36 Ga Dawuda we w'a pe jomɔ pe jo ge, ba wee ya Kile jidaan keree pye xɔ wu wo tuun wu ni wε na xhu. A p'i wu le na fara wu sefelεε pu nixhuyo na. A wu fɔnhɔ.

37 Ga Kile ya Yesu wemu jε na yeege xu ni ge, wee ya ta fɔnhɔ wε.

38 «Lee na, na cebooloo, wèe ya yaa na li cε na Yesu gbɔɔrɔ ni wù jurumu w'a da yafa wù mu.

39 Kakuuɲɔɔ kiimu ki jε yee ya já shɔ ki na Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya wu nɔhɔ ni-i ge, wemu bu dà Yesu na, weefɔɔ na zhɔ kee kakuuɲɔɔ ki bε na, na kajii ta Kile jaha tɔan Yesu gbɔɔrɔ ni.

40 Lee wuu na y'a yiyε kasεri, kɔnhɔ Kile tudunmɔɔ p'a yemu jo ge, yee ganha da yi ta wε. P'a jo:

41 «Kile keree la wuuvεε, yi wii,

li na bye kakanhana yee mu,

lee kadugo na yee na gyεεgi.

Bani n'a da ba kaa la pye yee wo tuun wu ni.

Ali wa na ba li paari yee mu,

yee da ga dà li na wε.»*

42 Ba Pɔli ni Barinabasi ya pa foro Kile-pεεɲε puga ki ni wε, a sipyiire t'i pu pye na cadεεngε ki k'a ma ge, na pu pa jo le kaa le ninunɔ na pee mu sanha.

43 Ba sipyiire t'a jɔ kɔn na jaaga wε, Yawutuu niɲεhemεε ni Kile jii fyaara sipyii

piimu ya jé Yawutuu koo li ni ge, a pee di daha Pɔli ni Barinabasi feni. A pee di ganha na pu logoo wari na pu taha Kile wo niime wu feni ni jomεε fεεε ni.

44 Ba cadεεngε k'a pa nɔ wε, a kulo li sipyii pu bεeri di ba binne p'i Kafɔɔ jomɔ logo.

45 Ba Yawutuu p'a sipyiire ti ja t'a pinne wε, a lee wo jεpεen di jé pu ni. A p'i ganha na Pɔli kafila wu kaala na wu shεhεε.

46 A Pɔli ni Barinabasi di yi fiinɲε jo pu mu na: «Yee Yawutuu mu Kile Kafila wu bi yaa na fɛnhε jo. Ga ma na jo yee ya she wu ni, na li yaha na yee ya yaa ni jii sicuumɔ nixhɔbaama ni wε. Ayiwa nimε a wu gari shi watii yiri.

47 Bani ye Kafɔɔ Kile ya jo wu Kafila wu ni na:

«Nε Kile w'a ma tenε na pye kpεεngε shi wusama mu,

kɔnhɔ m'a jɔwuuro ti jomɔ pu yaha p'i

nɔ

konɔ ki kabaya shishεεε wu bεeri

na.»*

48 Shi wemu jε Yawutuu-i ge, ba pee ya pee jomɔ pu logo wε, a pu bεeri fundanga wuu di ganha na Kafɔɔ jomɔ pu sɔni. Piimu bεeri pu bi puyε gbegele p'i sɔɔ jii sicuumɔ nixhɔbaama pu na ge, a pee bεeri di dà Kafɔɔ Yesu na.

49 Lee caagagana li na Kafɔɔ jomɔ pu bi jaaga wee xuu wu bεeri ni.

50 Kulo li megbɔhɔ cèe ni kulo li sipyigbɔɔ piimu pu bye Yawutuu koo li ni ge, a Yawutuu p'i pee sɔn wá Pɔli ni Barinabasi na, a p'i pu kanha, na pu kəri na yeege pu wo fiige ki ni.

51 Ga, a Pɔli ni Barinabasi nivorowuu di pu tɔɔyɔ gbazhenhε jahara wo wà, na lee pye sεeri kaa pu feni. A p'i gari Ikone kulo li ni.

52 Ga lee bε na, a pee n'a daa fεε nivomɔɔ pu kunni di jii fundanga ni Fεfεεε Munaa na Ancɔsi ni.

14

Pɔli ni Barinabasi ya kari Ikone kulo li ni

1 Ba Pɔli ni Barinabasi ya nɔ Ikone ni wε, na jé wà bε Yawutuu Kile-pεεɲε puga ki ni. A p'i jomɔ jo fo Yawutuu niɲεhemεε ni Girekii niɲεhemεε ya pye Yesu n'a daa fεε.

* 13:33 Zaburuu 2:7 * 13:34 Ezayi 55:3 * 13:35 Zaburuu 16:10 * 13:41 Habakuki 1:5 * 13:47 Ezayi 49:6

² Ga, Yawutuu piimu p'a she pu da dà Yesu na-ε ge, a pee di she ganha na shi wusama sɔɔn na waa n'a daa fεε pu na.

³ Ga lee be na, a Pɔli ni Barinabasi di mɔ lee kulo li ni. P'a bi Kafɔɔ kaa yu, pu bi fyagi wa shishiin na wε. Kafɔɔ bi sefεεε kaan pu mu p'a kakanhanjaa ni naha sheshεεε pyi. Kee bi li shεε na Kafɔɔ wo Fεrεmε jomɔ pu jε can.

⁴ A kulo li shεεn p'i daa taaya shuun. A taaga ka di bye ni Yawutuu pu ni, a ke k'i bye ni tudunmɔɔ pu ni.

⁵ A Yawutuu pee ni shi wusama ni pu jɔɔfεε di be nigin na, na p'i Pɔli ni Barinabasi kanha. Pu funɔɔ bye p'i pu wá gbo ni kagereye ni.

⁶ Ba Pɔli ni Barinabasi ya pa li cε na pu funɔɔ ki wa p'i pee gbo wε, a p'i baa kari Likawuni fiige ki ni. Kee fiige ki ni Lisitiri ni Dεribε kulogoo k'a bye.

⁷ A p'i Jozaama pu jo wee xuu wu bεeri ni.

Na Pɔli ni Barinabasi yaha Lisitiri ni

⁸ Ná wa bye Lisitiri ni w'a bi faan fo wu taasii ni. Wu bi sanha jaari ja bada wε.

⁹ Wee ná wu bi Pɔli jomɔ pu nuri. A Pɔli di wu naha kɔ le wu ni na wii, na wu ta na n'a daa wa wu zɔ wu ni, na wu cuuɔɔ.

¹⁰ A Pɔli di jo ni fanha ni, na ná wu pye: «Yiri yere ma tɔɔɔ yi na!» A na wu yiri, na yere wu tɔɔɔ yi na, na ganha na jaari.

¹¹ Ba sipyiire t'a lee ja wε, na jo Likawuni shεεn jomɔ pu ni na: «Kakanhana dε! Wù kilεεε p'a puyε jεri sipyii, na digi na pa naha.»

¹² Girεkii kilε wemu mεge ki bye Zesi ge, a p'i wee mεge le Barinabasi na. Shuun wo wu mεge ki bye Hεrimεsi ge, a p'i wee mεge le Pɔli na. Bani Pɔli w'a bye jomɔ pu jovɔɔ.

¹³ Zesi tapεεε puga ki bye kulo li tajege ki ni. A wu saraya naha shɔɔnrivɔɔ wu she wee xuu wu ni ni nupεhεε ni, na ki to ni tige fyεεnrε ni. Wu ni sipyiire ti bi giin p'i saraga wolo Barinabasi ni Pɔli mu.

¹⁴ Ga ba Pɔli ni Barinabasi ya lee ja wε, a pu loyire wuu di pu fadeye shεengi, na baa kari sipyiire ti feni, na ganha na sεle na:

¹⁵ «Wu naniinεε naha na yee di le pyi wε? Wèe be pu jε sipyii ba yee wa wε. Wèe ya pa Kilε Jozaama jo yee mu, jo yi ke jɔɔɔ baa pεεε ke jɔ yaha, y'i dà Kilε jɔli wo wu na. Y'i

da wu pεε, wee wemu w'a fugba, ni jɔɔε, ni suumɔ lɔhɔ, ni ki funɔɔ yanmuyɔ yi bεeri yàa ge.

¹⁶ Taashiine li ni Kilε bi shi wu bεeri yaha wu na wuyε jidaan koro jaari,

¹⁷ Ga lee be na Kilε bi wuyε shεε pu na ni kasaanjaa nijehεεε ni. W'a zanha shaan yee mu na yiri fugba we ni, na yee shinma jɔgi wu tuun ni, na jɔlige nijehεεε kaan yee mu, na fundanga kaan yee mu.»

¹⁸ Pɔli ya yee bεeri jo, ga jεεε yε li bi fɔ p'i sipyiire ti naha kɔn kanha niyε yi gbo wu nà.

¹⁹ Na pu yaha lee na, a Yawutuu p'i di yiri Ancɔsi nibire ni Ikone ni na pa. A p'i sipyiire ti faanna fo p'a kagereye taga Pɔli wá shan, na p'i wu gbo. Lee kadugo na a p'i wu fuulo na shε wá kulo li kadugo yiri, bani pu bi giin na w'a xu xɔ.

²⁰ Ga ba n'a daa fεε p'a she wu kuuri wε, a wu yiri jé kanha ki ni. Kee cana ki jimuguro na a Pɔli ni Barinabasi di yiri wà na kari Dεribε ni.

Tudunmɔɔ p'a kari Ancɔsi nigbɔ wu wo egilizi wu ni

²¹ Pɔli ni Barinabasi ya Kilε Jozaama pu jo Dεribε kulo li ni. A sipyiijehεmεε di dà Yesu na. Lee kadugo na a p'i guri kari Lisitiri ni, ni Ikone, ni Ancɔsi nibire ni.

²² P'a bi Yesu n'a daa fεε pu logoo wari, na pu yeri na pu kori yaha n'a daa wu ni pu da se naha na. Bani p'a bi pu pyi na: «Li waha l'i waha, wèe na venhe kanhama nijehεmεε ja, yani wù pa jé Kilε wo saanra ti ni ge.»

²³ Pɔli ni Barinabasi ya pii naha bulo na pye nahagbaa fεε egilizii pu bεeri nigin nigin ni. Lee kadugo na a p'i suun le, na Kilε jεeri pee sipyii pu mu. Kafɔɔ wemu na p'a dà ge, a p'i pu kaa le wee kenε ni, kɔnhɔ wu bye pu tεgeVɔɔ.

²⁴ Lee kadugo na a Pɔli ni Barinabasi di Pisidi kɔn jεri, na gari Panfili fiige ki ni.

²⁵ A p'i Kilε Kafila jo Pεrizhe kulo li ni na na kari kulo la ni lee mεge jε Atali.

²⁶ A p'i jé kɔɔgbɔhɔ ka ni na kari Ancɔsi nigbɔ wu ni Siiri fiige ki ni. Wee xuu wu ni n'a daa fεε p'a bi pu kaa le Kilε kenε ni. Labye wemu na p'a xɔ mε ge, a p'i na yiri wà lee kulo li ni na ma wee labye wu feni.

²⁷ Ba p'a nɔ Ancɔsi ni tuun wemu ni wɛ, keree kiimu bɛeri p'a pye Kile baraga ni ge, a p'i n'a daa fɛɛ pu pinne, na kee bɛeri paari pu mu. Shi wemu jɛ Yawutuu wɛ, mugigana lemu na Kile ya kujɔɔ mugi wee bɛ mu, kɔnhɔ pu bɛ di dɔ Yesu na ge, a p'i yee bɛ paari.

²⁸ A Pɔli ni Barinabasi di taatuunnɔ pye Ancɔsi n'a daa fɛɛ pu yiri.

15

Yesu n'a daa fɛɛ p'a pinnege kemu pye Zheruzalemu ni ge

¹ Ayiwa, a namaa pii di ba yiri Zhude fiige ki ni na pa Ancɔsi ni. A p'i ba ganha na kalaa watii kaan cebooloo n'a daa fɛɛ pu mu na: «Na saha ni Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya wu ni, yee ya cekɔɔnrɔ pye wɛ, yee da zhɔ wɛ.»

² Pɔli ni Barinabasi ya ta sɔɔ pee jomɔ pu na wɛ. A l'i bye nakaagbɔɔrɔ pu tɛ ni, fo Ancɔsi n'a daa fɛɛ p'a n'a daa fɛɛ pii fara Pɔli ni Barinabasi na, p'i she li tiinne tiin Zheruzalemu ni, pu ni tudunmɔɔ pee ni nɔhɔlɛɛ pu ni.

³ A egilizi wu pu tun kari, a pu nigariwuu di doro Fenisi fiige ni Samari fiige ki ni. Shi wemu jɛ Yawutuu-i ge, wee ya sɔɔ Kile jomɔ pu na sɔɔgana lemu na ge, a p'i yee paari wee xuu wu n'a daa fɛɛ pu mu. A pee jomɔ p'i daan pu cebooloo pu ni xuuni.

⁴ Ba Pɔli ni Barinabasi ya nɔ Zheruzalemu ni wɛ, a n'a daa fɛɛ p'i pu jɔɔ cɪri cirigazaana na. Tudunmɔɔ pee ni nɔhɔlɛɛ pu bɛeri bi bye wà. P'a já keree kiimu bɛeri pye Kile baraga ni ge, a p'i kee bɛeri paari Zheruzalemu n'a daa fɛɛ pu mu.

⁵ Farizhɛɛn piimu p'a dɔ Yesu na ge, a pii di yiri pu ni na jo: «Shi wemu jɛ Yawutuu wɛ, piimu p'a dɔ Yesu na wee shi wu ni ge, pee wo cekɔɔnrɔ bye jɛ fanha. Na fara lee na, p'a yaa na jaari na sahanjɪ ni Musa wo saliya wu ni.»

⁶ Lee wuu na, a tudunmɔɔ pee ni nɔhɔlɛɛ p'i puyɛ ja na binne tiin, kɔnhɔ p'i yee suguri shiizhan.

⁷ Ba jomɔ p'a pa jɛri nakaagbɔɔrɔ pu tɛ ni wɛ, a Pyɛɛri di ba yiri yere na jo: «Na cebooloo, yeeyɛ pyaa wa li fiin na Kile ya

ne jaha bulo fo taatuunnɔ ni, kɔnhɔ ne Kile Jozaama pu jo shi wusama bɛ mu wemu jɛ Yawutuu wɛ, kɔnhɔ p'i Kile jomɔ logo p'i dɔ Yesu na.

⁸ Kile wemu w'a sipyii bɛeri zɔlɔɔ cɛ ge, wèe ya li cɛ na wee ya sɔɔ pu na. Lee wuu na Fɛfɛɛɛ Munaa l'a tigi pu na ba l'a tigi wèe na tigi gana lemu na wɛ.

⁹ Lee ya ta zhɔnrɔgɔ pye wɛ. L'a pu zɔlɔɔ finnjɛ, bani p'a dɔ Yesu na.

¹⁰ Ni li wa mu, jaha na yee di wa giin y'i Kile taanna di wii wɛ? Wèe sefɛlɛɛ ni wèeyɛ pyaa ya ta já tuguro temu na-ɛ ge, jaha na y'i wa giin y'i tee taha n'a daa fɛɛ pu jɔɔ ni wɛ?

¹¹ Dagana lemu na yee ya dɔ na yee ya shɔ Kafɔɔ Yesu wo niimɛ wu gbɔɔrɔ ni ge, mu li wa pii bɛ shizhaa na.»

¹² A sipyii pu bɛeri di cari cari puyɛ na, na Pɔli ni Barinabasi yɛ bɛ wo nijoyo logo. Kile ya kakanhanjaa ni jaha sheshɛɛɛ temu pye pu mu shi wu ni njɛ ni wemu jɛ Yawutuu wɛ ge, a p'i yee bɛeri paari sipyiiire ti mu.

¹³ Ba Pɔli ni Barinabasi ya jo xɔ wɛ, a Yakuba di jomɔ pu lɔ na jo: «Na cebooloo, yi niwegee shan, y'i na kafila wu logo!

¹⁴ Shi wemu jɛ Yawutuu-i ge, yahagana lemu na Kile ya wu kasɛɛge yaha wee shi wu na fo taashiine li ni ge, na pii jaha bulo pu ni na pye wuyɛ pyaa wuu ge, Simɔ ya yee bɛeri paari na xɔ yee mu.

¹⁵ Simɔ wo jomɔ pe ni Kile tudunmɔɔ pu wo pu bɛeri jɛ ninumɔ, bani l'a ka Kitabu wu ni na Kafɔɔ ya jo na:

¹⁶ «Lee kadugo na, n'a da ba guri ba.

Dawuda puga ke k'a to ge,

n'a da ba kee yerenɛvonɔ yerenɛ.

N'a da ba ki kataha ki bɛeri yirige, di ki tii.

¹⁷ Kɔnhɔ sipyiiire tisara bɛeri di Kafɔɔ sha ni shi wu bɛeri n'a yiri na pye naye wo ge.

¹⁸ Yee Kafɔɔ ya jo.

Wee w'a kii keree kii she fo taatuunnɔ ni.»*

¹⁹ Lee kadugo na a Yakuba di jo: «Lee wuu na, shi wemu jɛ Yawutuu wɛ, wu d'a sɔɔ Kile Kafila wu na ge, ne funnjɔ na, wèe ya yaa na waha watii taha wu na wɛ.

* 15:18 Amɔsi 9:11-12

²⁰ Ga yi yere wù sɛmɛ tun pu mu, na saraya yatɔɔyɔ yemu p'a gbuu yapɛrɛɛ na ge, pu ganha ba yee xaara xaa wɛ. Na pu ganha ba dɔdɔɔrɔ pyi wɛ, na pu ganha ba yaxuyo, kelee shishan xaa wɛ.

²¹ Bani na lɔ fo taatuunnɔ li ni, kulogoo ki bɛɛri ni, Kile-pɛɛɛɛ piyɛyɛ yi ni, lee yɛrɛ li l'a gaan na saha ni Musa wo saliya wu ni cadɛɛngɛ bɛɛri na.»

Tudunmɔɔ p'a sɛmɛ tun n'a daa fɛɛ pii mu piimu jɛ Yawutuu wɛ

²² Yakuba jomɔ p'a bi bɛ tudunmɔɔ ni nɔhɔlɛɛ, ni n'a daa fɛɛ pu mu. A pu pii pinne ni Pɔli ni Barinabasi ni, na pee tun kari Ancɔsi ni. A p'i jahagbaa fɛɛ shuun wa jaha bulo n'a daa fɛɛ pu ni. Wa mɛgɛ jɛ na Zhude, p'i wu pyi na Barisabasi, shuun wo wu mɛgɛ jɛ na Silasi.

²³ A p'i sɛmɛ wu le pu kenɛ ni. L'a bi ka wee sɛmɛ wu ni na:

«Wèe piimu pu jɛ tudunmɔɔ pu ge, wèe ni egilizi nɔhɔlɛɛ ni n'a daa fɛɛ pu p'a we sɛmɛ we tun wù cebooloo n'a daa fɛɛ pu mu piimu jɛ Yawutuu wɛ, na jɛ Ancɔsi kulo le, ni Siiri fiige ke, ni Silisi fiige ki ni ge:

Wèe ya yi shaari.

²⁴ Wèe ya logo na sipyii pii ya yiri wèe yiri naha, na shɛ kafila wa taga yee hakilee pu wuregi, fo l'a pye yee mu funzhaga; na ta wèe di ya pu tun wɛ.

²⁵ Lee wuu na wèe ya wùye ja, na bɛ nigin na, na li ta l'a pɔrɔ na sipyii pii fara wù taanpiinɛɛ Pɔli ni Barinabasi na, wù pee tun yi mu.

²⁶ Pii namaa shuun we ya puyɛ kan Kafɔɔ Yesu wo labye wu mu, fo na li pye jɛɛrɛ yɛ l'a fo p'i xhu kanhama kenɛ ni.

²⁷ Lee wuu na wèe ya Zhude ni Silasi pinne ni pu ni, kɔnhɔ jomɔ pemu wèe ya ka sɛmɛ wu ni ge, p'i pee jo yi mu jɔ ni jɔ.

²⁸ L'a taan Fɛfɛɛrɛ Munaa ni wèe bɛ ni, nago wù ganha da tuguro tatii taha yi na, kii keree kii kadugo na wɛ. Kee keree ki kaa wèe ya jo waha mɛ yi mu.

²⁹ Yi ganha ba yapɛrɛɛ xaara, kelee shishan, kelee yaxuyo xaa wɛ; y'i dɔdɔɔrɔ yaha. Yi bu já yiyɛ tanha kii keree kii na, lee ya jɔ. Kile wu tuun wa shɛ wu na.»

³⁰ A p'i Pɔli, Barinabasi, Zhude ni Silasi yɛ yaha kari Ancɔsi ni. Ba pee ya nɔ wà wɛ, na

n'a daa fɛɛ pu bɛɛri yiri pinne, na sɛmɛ wu kan pu mu.

³¹ Ba p'a wee sɛmɛ wu kalaa wɛ, a lee yɛrɛ l'i pu funjɔ taan xuuni.

³² Zhude ni Silasi yɛ bɛ di bye Kile tudunmɔɔ, a p'i yɛrɛ kan n'a daa fɛɛ pu mu, na pu logoo waha, na samɔhɔrɔ le pu ni.

³³ A p'i cabyaa kii pye ni pu ni Ancɔsi ni. Lee kadugo na a p'i koo sha. A p'i li kan pu mu, na pu pye na Kile wu pu naha shɛ pu tunvɛɛ pu yiri, na pu shɛ kanha ta japiɛɛ na.

³⁴ [Ga lee bɛ na, a l'i daan Silasi ni wee wu kori Ancɔsi ni.]

³⁵ A Pɔli ni Barinabasi di gori Ancɔsi ni. Pee ni sipyii piitiilee bi n'a daa fɛɛ pu kalaa, na Kafɔɔ wo Jozaama pu bɛ yɛrɛ pyi.

Pɔli ni Barinabasi ya waagi

³⁶ Canja ka Pɔli ya pa Barinabasi pye: «Barinabasi, kulogoo kiimu ni wèe ya toro, na Kile Kafila jo wà ge, wù kuri wù doro kee ni, wù ki n'a daa fɛɛ pu pɛrɛgi pu bi se jaha na n'a daa wu ni.»

³⁷ Pu nigariwuu, Barinabasi funjɔ bye, Yohana wemu p'a bi Marika ge, wee bɛ wu pinne ni pu ni.

³⁸ Ga Pɔli ya ta sɔɔ Yohana wu pinne ni pu ni wɛ. Bani na pu yaha Panfili fiige ki ni w'a pa guri pu fɛni na labye wu ta wu sanha xhɔ wɛ.

³⁹ A l'i bye gilege Pɔli ni Barinabasi tɛ ni, fo na pu pye p'a waagi. A Barinabasi di gari ni Marika ni. A pu shuun wu jé kɔrɔgɔ ka ni na kari Sipɛrɛ ni.

⁴⁰ A Pɔli di Silasi jaha bulo. A n'a daa fɛɛ p'i pu kaa le Kafɔɔ kenɛ ni.

⁴¹ A p'i Siiri ni Silisi fiye yi bɛɛri jaari, na samɔhɔrɔ le n'a daa fɛɛ pu ni.

16

Timote ya fara Pɔli ni Silasi na

¹ A Pɔli ni Silasi di gari Dɛribɛ ni, a p'i foro wà, na gari Lisitiri kulo li ni. Na shɛ n'a daa fɔɔ lɛvɔɔ wa ta wà, wee mɛgɛ jɛ na Timote. Wu nu bye Yawutuu n'a daa fɔɔ wa, ga wu to w'i jɛ Girɛki.

² N'a daa fɛɛ piimu pu bye Lisitiri ni Ikone ni ge, pee bɛɛri bi Timote mɛsaɛɛna yu.

³ Lee wuu na Pɔli ya li sha na Timote wu pye wu kapyebyɛɛni. Yawutuu pu wuu na

w'a Timote kɔn, bani pu bæeri bi li cɛ na Girɛki wu jɛ wu to we.

⁴ Pu nigariwuu ya toro kulogoo kiimu bæeri ni ge, tudunmɔɔ pee ni Zheruzalɛmu nɔhɔlɛɛ p'a keree kiimu tenɛ ge, a Pɔli di kee bæeri paari pu mu, na p'a kee pyi.

⁵ Lee l'a bi n'a daa fɛɛ pu pye pu na se jaha na n'a daa wu ni, egilizii pu ni. A la di ganha na faraa pu na caɲa bæeri.

Pɔli ya kashɛɛ la ja Torowasi ni

⁶ A Kile Munaa l'i pu jaha kɔn Kile Kafila wu jo na Azi fiige ki ni. A p'i Firizi ni Galasi fiye yi ja toro.

⁷ Ba p'a tɛɛɲɛ Misi fiige ki na wɛ, a p'i ganha na giin p'i jé Bitini ni, ga Yesu Munaa li ya ta sɔɔ pu jé wà wɛ.

⁸ A p'i doro Misi kabanugo na kari Torowasi ni.

⁹ Kee caɲa ki piige Pɔli ya kashɛɛ la ja. A wu Masedɔni shɛn ná wa niyerege ja wu na wu jɛɛri na yu: «Pɔli, jɔ mayɛ na, m'a ba Masedɔni ni, m'a ba wù tɛgɛ.»

¹⁰ Ba Pɔli ya lee ja wɛ, taapile ni a wu gbegele, na shɛ Masedɔni fiige ki ni. A wèe di li cɛ nakaara baa jo Kile yɛ pyaa k'a jo na wèe pu shɛ Kile Jozaama pu jo pii sipyii pii mu.

Lidi ya pye Kafɔɔ Yesu wo n'a daa fɔɔ Filipi kulo li ni

¹¹ A wèe di jé kɔrɔgɔ ka ni Torowasi ni, na nɔ Samoturasi ni. Tee jimuguro ti na wèe ya nɔ Nerapolisi kulo li ni.

¹² A wèe di foro wà, na gari Filipi ni. Lee jɛ Masedɔni fiige ki kugbɔɔ le, na jɛ Oromɛ fanha ki tatɛɛngɛ ka. A wèe di cabyaa pye lee kulo li ni.

¹³ Ba cadɛɛngɛ k'a pa nɔ wɛ, a wèe di shɛ kanha ki kadugo. Bani wèe bi giin na xuu wa wa wà pu mu dugo ki jɔ na, wee jɛ pu Kile-jɛɛɛɛ tapyege. Ba wèe ya nɔ wà wɛ, na cèe pii ta p'a puyɛ pinne wà, a wèe di Kile Kafila jo pee mu.

¹⁴ Cee nigin wa bye pee ni, wee bi jé Yawutuu pu wo Kile koro li ni, wee mɛgɛ jɛ Lidi. Wu kulo mɛgɛ di jɛ Tiyaatiiri. Fanɛɛye wu bi bæɛɛ, yemu pɛɛɛɛ ya waha ge. Wu bi Kile pɛɛ A wu ganha na we kafila we nuri, a Kafɔɔ di fungɔngɔ fɛɛɛ kan wu mu w'a Pɔli kafila wu jaha cɛ.

¹⁵ A wu ni wu puga shɛɛn pu bæeri di batize. A wu Pɔli ni wu kaafɛɛ pu jɛɛri na: «Yee bi dà li na na nɛ dà see na Kafɔɔ na, yi pa digi na puga.» A wu wèe karamu fo wèe ya sɔɔ.

Pɔli ni Silasi ya le kaso ni Filipi kulo li ni

¹⁶ Caɲa ka wèe ya kari Kile tapɛɛɛɛ ni, a bulozhɔ wa di wèe jɔɲɔ círi. Jina wa wu bye wee ni, wee baraga ni wu bi celɔrɔ pyi. Tee celɔrɔ ti ni w'a bi wari nijɛhɛmɛ taa na gaan wu Kafɔɔ mu.

¹⁷ A wee cee jinaa wo wu daha yaha wèe fɛni, na sɛɛ, na yu: «Kile-gbɔtabaaga wo kapyebyii pu jɛ pii namaa piiiri. Nuwuuro ya daa koo lemu ni ge, lee kaa p'a yu yee mu.»

¹⁸ Wee cee wu bi taha yaha Pɔli yɛ fɛni caɲa bæeri na yee yu. Caɲa ka, a Pɔli di ba ganha na ɲmahana jɛri, na jina wu pye: «Yesu Kirisa mɛgɛ na, jina, foro cee wu ni!» Taapile ni a jina wu foro cee wu ni.

¹⁹ Ba wee bulozhɔ wu kafɛɛ ya pu wari ta koro li ja l'a tɔ wɛ, a p'i Pɔli ni Silasi co kari kiiri kɔɔn kurunɔ ki mu.

²⁰ Ba p'a nɔ wà wɛ, na Oromɛ fanhafɛɛ pu pye: «Pii namaa pii ya wèe kulo li wuregi, Yawutuu pu jɛ pii.

²¹ P'a sipyii pu kalaa keree kii ni na ta wèe Oromɛ shɛɛn wo saliya wu ya gbara kee na wɛ, wèe di ya yaa w'a kee keree ki pyi bɛ wɛ.»

²² Ba sipyiiire t'a pee jomɔ pu logo wɛ, a p'i yiri Pɔli ni Silasi fɛni. A fanhafɛɛ p'i jo na pu pu fadeye wolo pu na, p'i pu kpɔn ni susɔlɔɔ ni.

²³ Ba p'a pu deele kpɔn wɛ, na pu le kaso ni. A fanhafɛɛ p'i yi jo kaso gbaha ki kasɛɛɛɛ pyevɔɔ wu mu na p'a pu kaseri xuuni.

²⁴ Ba kaso gbaha ki kasɛɛɛɛ pyevɔɔ w'a yee logo wɛ, a wu shɛ Pɔli ni Silasi yaha kaso gbaha ki funɲɔ pura la ni, na pu tɔɔyɔ le tige ka ni na pɔ.

²⁵ Ba jɛɛ k'a pa jɛ wɛ, a Pɔli ni Silasi di ganha na Kile jɛɛri, na Kile masɔɲɔ yoyo cee. Kasolemɛɛ pusamaa bæeri bi yee nuri.

²⁶ Na pu yaha lee na, a jɛɛ k'i wakaraa cɛɛ xuuni, na kaso gbaha ki jahara fo na ki gburaya yi bæeri pye y'a mugi yiye ni. A kasolemɛɛ pu bæeri wo tɔɔrɔ shɔnhɔyɔ y'i bahala wolo.

²⁷ Ba kaso gbaha ki kasεεge pyevɔɔ w'a jε, na gburaya yi bεeri ta y'a mugi wε, a wu wu ηmɔpara kɔngi li kɔrɔgɔ ni di daga wuyε gbo, bani wu bi giin na kasolemεε pu bεeri ya paa.

²⁸ A Pɔli di mujuugbɔɔ wá na: «Ma ganha da kakuunɔ pye mayε na wε, wèe bεeri wa naha.»

²⁹ A kaso gbaha ki kasεεge pyevɔɔ wu jo na pu sokinna le pa. A wu gburogi jé kaso gbapire li ni. W'a bi fya fo na fuguri, a lee di wu pye w'a she do Pɔli ni Silasi tɔɔyɔ ni.

³⁰ Lee kadugo na a wu Pɔli ni Silasi yeege kpεεngε ki na, na pu pye: «Na nahafεε, leke nε d'a yaa na pye, kɔnhɔ di juwuuro ta wε?»

³¹ A p'i wu jɔ shɔ na: «Dà Kafɔɔ Yesu na, ma na zhɔ ma ni ma puga shεen pu bεeri.»

³² Lee kadugo na a Pɔli ni Silasi di Kafɔɔ jomɔ pu jo wu ni wu puga shεen pu bεeri mu.

³³ Kee nijinε kiyε pyaa na, a kasogbaha ki kasεεge pyevɔɔ wu Pɔli ni Silasi ye nɔɔyɔ yi wεre pye. A wu ni wu puga shεen pu bεeri di batize.

³⁴ Lee bεeri kadugo na a wu gari ni pu ni wu kaban, na she yalige kan pu mu. A we na we ni wu puga shεen bεeri di fundanga pye xuuni, bani p'a dà Kile na.

³⁵ Ba jiga k'a mugi wε, a Oromε fanha ki juɔɔfεε p'i fanhafεε pii tun kasogbaha ki kasεεge pyevɔɔ wu mu na wu Pɔli ni Silasi yaha.

³⁶ A kasogbaha ki kasεεge pyevɔɔ wu pee jomɔ pu jo Pɔli ni Silasi mu na: «Oromε fanha ki juɔɔfεε p'a tuduro yaha pa, na pu yi yaha. Yi foro, yi da gaanjɔ narinε na.»

³⁷ A Pɔli di pee fanhafεε pu pye: «P'a wèe kpɔn sipyii pu bεeri jii na kiiri kɔnbaa wèe na, na ta wèe bε di jε Oromε kulo li sipyii. Lee kadugo na na ba wèe le kaso ni. P'i giin p'i wèe peele yeege nimε kaso wu ni gε? Tapyege wa lee na bada wε; na puyε pyaa ki pa wù yeege kaso wu ni naha!»

³⁸ A pee di guri na she pee jomɔ pu jo Oromε fanha ki juɔɔfεε pu mu. Ba p'a logo na Pɔli ni Silasi bε jε Oromε shεen wε, a p'i fya.

³⁹ Lee na a p'i ba kafari sha Pɔli ni Silasi mu. A p'i pu yaha na pu jεeri na pu jɔ puyε na p'i foro kulo li ni.

⁴⁰ Ba Pɔli ni Silasi ya foro kasogbaha ki ni wε, a p'i gari Lidi kaban, na she cebooloo pii ta wà. A p'i pee yeri na samɔhɔɔ le pu ni, na na kari.

17

Pɔli ni Silasi ya Kile Kafila jo Tesaloniki kulo li ni

¹ Pɔli ni Silasi ya foro Anfipolisi kulo li ni, na she dorɔ Apoloni kulo li bε ni. A p'i she nɔ kulo la ni lee mεge jε na Tesaloniki. Yawutuu Kile-pεεnε puga ka bye wà.

² A Pɔli di jé kee Kile-pεεnε puga ki ni ba w'a tee na li pyi wε. A wu cadεenyε taanri pye na taha yiyε na na se na Yawutuu pu juɔɔ cirini, na Kile Kafila wu jaha yu pu mu.

³ Pɔli bi Kile Kafila wu jaha shεε pu na na fiinε, na yi yu pu mu na saha ni wee Kafila wu ni na Kile ya wemu jaha bulo na pye Shɔvɔɔ ge, na wee na venhε ganha na na xu. Lee bεeri kadugo na, wu na ba jε na foro xu ni. A wu pu pye: «Yesu wemu kaa wèe ya yu yee mu ge, wee Kile ya pye Shɔvɔɔ we.

⁴ A Yawutuu pii di wee kafila wu ta can, a pee di ba dà Yesu na, na fara Pɔli ni Silasi na. A Girεkii Kile jii fyaara sipyii nijehεmεε pii bε di dà Yesu na ni mεgbɔhɔ cèe nijehεmεε pii bε.

⁵ Ga, a lee di jii zhaga yirige Yawutuu pusamaa mu. A pee di lapyebaalaa sipyii ηmuyɔ ya faanna pinne, na pee sɔn wá Pɔli ni Silasi na. A pee di tunmɔ taga kulo li bεeri wuregi. A p'i puyε faari kari Pɔli ni Silasi taconɔ ni ná wa puga, wee mεge jε Zhasɔn.

⁶ Ba p'a she fɔ Pɔli ni Silasi ni wε, a p'i Zhasɔn ni n'a daa fεε pii bε co, na pee fuulo kari fanhafεε pu yiri. A p'i ganha na sεε na: «Yi li wii, sipyii pii p'a fiige ki bεeri wuregi ge, pee p'a nɔ wèe bε mu naha,

⁷ a Zhasɔn di pu tirige wu puga. Keree kii p'a byi ge, kee ya bε ni Oromε saannaa pu bεeri juɔɔfɔɔ Sezari wo saliya wu ni wε, bani p'a yu na saan wa betii wu jε, wee mεge jε Yesu.»

⁸ Ba kulo li sipyii ni fanhafεε p'a pee jomɔ pu logo wε, a pee jomɔ p'i pu fungɔnyɔ wuregi.

⁹ M'a Zhasɔn ni n'a daa fεε pu jaha p'a yaha ge, jomεε p'a kan fanhafεε pu mu.

Pɔli ni Silasi ya Kile Kafila jo Bere kulo li ni

10 Ba fanhafɛɛ p'a n'a daa fɛɛ pu yaha wɛ, kee caɲa ki piige kiyɛ pyaa ni p'a Pɔli ni Silasi yaha kari Bere ni. Ba p'a nɔ wà wɛ, na shɛ jé Yawutuu Kile-pɛɛɲɛ puga ki ni, na Kile Kafila jo sipyii pu mu.

11 Pee bi pɔɔɔ Tesaloniki shɛɛn na, a p'i sɔɔ Kile Kafila wu na ni fundanga ni, na Kitabu wu suguri caɲa bɛɛri kee keree ki bi jɛ can.

12 A Yawutuu niɲɛhɛmɛɛ di dà Yesu na. A mɛgbɔhɔ cɛɛ niɲɛhɛmɛɛ di dà Yesu na Girɛkii pu bɛ ni, na fara namaa niɲɛhɛmɛɛ pii bɛ na.

13 Ga ba Tesaloniki kulo li Yawutuu p'a pa yi logo na Pɔli ya Kile Kafila wu yu Bere bɛ ni wɛ, a p'i yiri, na shɛ Bere shɛɛn pu sɔn wá pu na.

14 Ba lee ya pye wɛ, taapile ni a n'a daa fɛɛ p'i gari ni Pɔli ni suumɔ lɔhɔ ki jɔ na, na wu le kɔɔɔ ka ni.

15 A pii di binnɛ ni wu ni fo na shɛ nɔ Atɛni kulo li ni. A Silasi ni Timote di gori Bere kulo li ni. Ba Pɔli torogovɛɛ pu kuriduun ya nɔ wɛ, a wu pu tun na pu pa Timote ni Silasi pye, na p'a se tɔvuyo na wee fɛni Atɛni ni.

Pɔli ya yu ni Atɛni kulo li sipyii pu ni

16 Na Pɔli yaha Atɛni ni wu na Timote ni Silasi yɛ sigeɛ, a wu ba li sɛɛri na li ta Atɛni kulo l'a jɔ yaperɛɛ na. A lee di bye wu mu funzhaga.

17 Lee wuu na wu bi se Kile-pɛɛɲɛ puga ki ni na yu ni Yawutuu pu ni, ni Girɛkii piimu bi fyagi Kile na ge. W'a bi se pinnɛɛ kɛɛnyɛ na caɲa bɛɛri, wu bu wemu ta wà, w'a ganha na yu ni weefɔɔ ni.

18 Fungɔngɔ fɛɛ kuruyo yemu p'a bi byi na Epikurɛ ni Sitoyiki ge, a yee wo sipyii pii di ba ganha na yu ni Pɔli ni. A pii di jo pu ni na: «Kajunɔ baa jomɔ peke we di wa yu wɛ?» A pii bɛ di jo: «Li jɛ ma na giin kilɛɛɛ piitiilee kaa w'a yu wɛɛ ya piimu cɛ wɛ.» P'a yee jo bani Pɔli bi Yesu wo Jozaama pu yere pyi, na xunɛɛ li bɛ kaa yu.

19 A p'i gari ni Pɔli ni kulo li pinnɛɛ kɛɛngɛ ka na, kee mɛgɛ jɛ na Ayeropazi. Ba p'a nɔ wà wɛ, na Pɔli yege na: «Kalaafomɔ wemu ni m'a pa ge, ta wɛɛ na já wu logo?

20 Yemu bɛɛri wɛɛ ya nuri mu jɔ na ge, yee bɛɛri jɛ wɛɛ mu nivoyo. Lee wuu na wɛɛ ya giin m'a yee jaha jo wù mu.» [

21 Atɛni shɛɛn ni pu nadadiinmɛɛ bi ma pu tuun bɛɛri torogo kafilafomɔ jo ni wu logo na.]

22 A Pɔli di yiri yere kee kɛɛngɛ ki na na jo: «Atɛni shɛɛn, nɛ yee kasɛri na yee ta yee na jɛ Kile shavɛɛ see wuu.

23 Na nɛ yaha nɛ na jaari yee kulo li ni, nɛ yee Kile tashaya saraya yi tawoloyo niɲɛhɛyɛ ja. Nɛ nigin ja yee pɛɛɲɛ yanmuyɔ yi ni l'a ka kee na na: «Yaaga kemu k'a bɛɛ ki tuugo di ya cɛ-ɛ ge, kee saraya yi tawologo.» Lee na yaaga kemu yee ya bɛɛ, yee di ya ki cɛ-ɛ ge, kee kaa nɛ yu yee mu.

24 «Wee jɛ Kile, wemu w'a kɔɲɔ ni ki funɲɔ yanmuyɔ bɛɛri yàa ge. Wee wu jɛ fugba ni jɔɲɛ yaavɔɔ wu bɛ. Wee ya dɛn sipya kɛɲɛ puyaaga funɲɔ ni wɛ.

25 Wee Kile wu mago jɛ sipya kɛɲɛ labye na na wee Kile w'a dɛri wɛ. Bani wee w'a jiiɛɛɛ ti kaan sipyii mu; kafɛɛgɛ kemu sipyii ya ɲmɔni ge, na kee bɛ kaan, ni yanmuyɔ yi saya bɛɛri.

26 Sipya nigin ni w'a shi wu bɛɛri yeege, na wee yaha jɔɲɛ ki kabaya yi bɛɛri na. Na tɛhɛnɛ yaha pu tɛɛgɛɛ ni pu tatiinyɛ na.

27 W'a kii keree kii bɛɛri pye, kɔnhɔ sipyii di wee Kile kabaɲa sha p'i fulo wee na. Kɔnhɔ pu daalapyɛ wuu di wee Kile ta, bani Kile sanha ya lii wa shishiin na wɛ.

28 Bani

«Wee w'a wɛɛ yàa, na jiiɛɛɛ kan wɛɛ mu, na sɛɛɛɛ bɛ kan wɛɛ mu wù já w'a jɛri.»

Mu yee wo yocɛɛlee pii bɛ ya jo na:

«Kile ni wɛɛ ya foro.»

29 «Kile ni wɛɛ ya foro. Lee na wɛɛ bi foro Kile ni, wɛɛ ya yaa na li cɛ na sipyii keye y'a pɛɛɲɛ yanmuyɔ yemu yàa ni sanni, kelee warifyɛn, kelee kagereye ni ge, na Kile jɛ ba yee pɛɛɲɛ yanmuyɔ yi jɛ wɛ.

30 Lee kadugo na a Pɔli di jo: «Kile ya taatorogoo keree ki wii nige wɛ, bani ki cɛbaara t'a bi yee pye yee na ki pyi. Ga nime, Kile funɲɔ wa sipyii bɛɛri pu kee keree ki yaha p'i daburajɛ jo xuu wu bɛɛri ni, pu da wee Kile pɛɛ.

³¹ Bani Kile ya caŋa ka teŋe, kee na wu da ba kiiri kɔn koŋɔ ki beeri na ni tiime ni. Kile ye pyaa ya ná wemu ŋaha bulo ge, wee wu da bye kiiri wu kɔnɔɔ. Kile ya ŋaha sheshεεε temu she sipyii na wee shizhaa na ge, tee ŋe na wee ŋe na yeege xu ni.»

³² Ba p'a xunεεε li kaa logo wε, a p'i ganha na wu la wo. A pii di jo: «Caŋa katii wεe da ba yi saya logo ma mu.»

³³ A Pɔli di foro pu niŋε ni na kari.

³⁴ Lee be na, a pii di fara Pɔli na, na bye Yesu n'a daa fεε. Pee n'a daa fεε pu ni, kulo li kiirikɔɔn kurunɔ ki sipya wa bye pu ni wee mege ŋe Denisi, na fara cee wa be na wee mege ŋe Damarisi, ni sipyii pii be.

18

Pɔli ya jé Korεnte kulo li ni

¹ Lee kadugo na a Pɔli di yiri Ateni ni, na gari Korεnte ni.

² Ba w'a nɔ wà wε, na ná wa ŋa wà wee mege ŋe na Akilasi. Yawutu wu bye wii wu d'a se Pɔn fiige ki ni. Pee nibavomɔɔ pu bye, wu ni wu shɔ Pirisili na yiri Itali fiige ki ni, bani saannaa Kulodi bi jo na Yawutuu pu beeri pu foro Oromε ni. Lee l'a Akilasi ni wu shɔ wu pye p'a yiri Itali fiige ki ni na pa. A Pɔli di she foro pu na.

³ A wu kariŋεεε leŋε ni pu ni, na diin pu yiri bani pu shuun wu beeri bi labyenumɔ pyi. Fàya piyεye pu bi yari.

⁴ Ga cadεεngε beeri Pɔli na gari Kile-pεεŋε puga ki ni, na she ganha na yu ni Yawutuu ni Girekii pu ni. W'a bi giin wu pu ŋeri, p'i sɔɔ Kafɔɔ na.

⁵ Ga ba Silasi ni Timote ya yiri Masedɔni ni na pa wε, Pɔli ya ta latii pye nige ni Kile Jozaama pu yεε li ye be wε. W'a bi yi yu na wari Yawutuu pu mu na Kile w'a Yesu ŋaha bulo na pye Shɔvɔɔ.

⁶ Ga Yawutuu pu ya ta sɔɔ pee jomɔ pu na wε, a p'i ganha na Pɔli fanri, na joguumɔ yu na waa wu na. Lee na a Pɔli di wu fadenε ŋahara na lee na ba bye seeri kaa na p'a she Kile jomɔ ni. Lee kadugo na a Pɔli di jo: «Yee Yawutuu bye yee di ya ŋuwuuro ta ŋiga na wε, yee p'a lee pye ne be wε. Nimε shi watii mu n'a da zhe Kile kafila wu jo.»

⁷ Ba Pɔli ya pee jomɔ pu jo wε, a wu yiri pee sipyii pu taan na kari ná wa puga, wee

mege ŋe Tite Zhutusi. Kile ŋi fyaara sipya wu bye wii. Wu kaanɔ ki bi sogi Kile-pεεŋε puga ki na.

⁸ A Kile-pεεŋε puga ki ŋunɔfɔɔ ni wu puga shεen di ba dà Kafɔɔ na, wee mege ki bye Kiripusi. Korεnte shεen piimu be p'a Pɔli jomɔ pu logo ge, a pee niŋεhemεε be di dà Kafɔɔ Yesu na. A p'i pee batize.

⁹ Caŋa ka piige ni Kafɔɔ ya pa yi jo Pɔli mu kashεε la ni na: «Ma ganha da vya sipya wa shishiin be na wε! Ta yu, ma ganha da joo mayε na wε!

¹⁰ Bani ne wa ni ma ni. Sipya wa shishiin da ga já ma co wu kakuunɔ pye ma na wε, bani ne sipyii ya ŋεε le kulo le ni.»

¹¹ Lee na, a Pɔli di gori yaha Korεnte ni, na sipyii kalaa Kile Kafila ni fo yee nigin ni yeye gbaara.

¹² Tuun wemu ni Galiyɔn bi bye gbafεεri Akayi fiige ki ni ge, a Yawutuu p'i puyε pinne na yiri Pɔli feni, na wu co kari kiirikɔɔn kurunɔ ki mu.

¹³ Na jo: «We ná we ya sipyii pu ŋuyɔ kyεεgi na p'a Kile peεεε peεgana lemu na ge, lee ya saha ni wεe wo saliya wu ni wε.»

¹⁴ Ga Galiyɔn ya ta Pɔli yaha w'a tajogo ta wε, a wuyε pyaa di jomɔ pu lɔ na Yawutuu pu pye: «Nago kakuunɔ la we ná we ya pye kelee kapyebaana, ne bi da zɔɔ na yi jomɔ logo.

¹⁵ Ga ma na jo li wa lee la wε, fo yee ni sipyiiire tisara ni yi wo saliya wu wo nakaara keree ye, yiyε pyaa ki yee ŋaha shɔɔnri. Ne kunni tɔɔgɔ wa wee kiiri wu gɔn ni bada wε.»

¹⁶ Ba w'a yee jo wε, na pu kɔri yeege kiiri wu takɔngɔ ki ni.

¹⁷ Ba l'a pye mu wε, a pee Yawutuu p'i wɔ Kile-pεεŋε puga ŋunɔfɔɔ wu na. Wu mege ki bye na Sositεε. A p'i wu deele kpɔn. A Galiyɔn di wuyε pye kanna wu ya pu ŋaa be wε.

Pɔli ya kuri she Ancɔsi ni

¹⁸ Pɔli ya mɔ xuuni Korεnte ni. Lee kadugo na a wu koo sha n'a daa fεε pu mu. A wu ni Pirisili ni Akilasi di jé kɔrɔgɔ ka ni na gaanɔ shiizhan Siiri fiige ki ni. Pɔli bi ŋɔmεε lɔ Kile mu, lee l'a wu pye, ba w'a nɔ Sankere ni wε, na wu ŋunɔ kuu wà, na na toro.

19 Ba p'a nɔ Efese kulo li ni wɛ, a p'i digi wà, na jé kanha ki ni. A Pirisili ni Akilasi di gori wà. A Pɔli di shɛ jé Kile-pɛɛɛɛ puga ki ni, na jo ni Yawutuu pu ni.

20 A pee di li sha wu mu na wu jɛri pye pu mu; ga Pɔli ya sɔɔ wɛ.

21 A wu koo sha pu mu, na pu pye na Kile bu sɔɔ na wee na ba guri ba sanha pu mu. Lee kadugo na a wu shɛ jé kɔrɔgɔ ki ni na gaanji.

22 Ba kɔrɔgɔ k'a shɛ nɔ Sezare kulo li ni wɛ, a wu foro, na gari Zheruzalɛmu ni, na shɛ n'a daa fɛɛ pu shaari. A wu yiri wà, na gari Ancɔsi ni.

23 A wu jɛri pye Ancɔsi ni. Lee kadugo na a wu gari Galasi ni Firizi fiye yi ni. A wu yee fiye yi wo kulogoo ki bɛɛri jaari na n'a daa fɛɛ pu kalaa, kɔnhɔ pu niye di juri n'a daa wu ni.

Apɔlɔsi ya Kile Kafila jo Efese kulo li ni

24 Yawutu wa bi pa Efese ni, wee mɛgɛ jɛ na Apɔlɔsi. Alɛkizandiri shɛn wu bye wii. Wee ná wu bi jomɔ cɛ l'a toro. W'a bi Kile Kafila wu bɛ cɛ xuuni.

25 Sipyia wa w'a bi Kafɔɔ Yesu kaa jo wu mu. Ga wu wo nijeyɛ yi tɛhɛɛ li bi bye Yohana Batizelipye wo kalaa wu yɛ. Ga lee bɛ na w'a bi la le na Yesu kaa yu na jɔgi sipyiire ti bɛɛri mu ni wu zɔ wu bɛɛri ni.

26 Caɲa ka w'a pa yiri, na yu ni lowaa ni sipyiire ti bɛɛri nii na Kile-pɛɛɛɛ puga ki ni. Ba Pirisili ni Akilasi ya wu kalaa wu logo wɛ, a pee di wu yiri kari pu puga, na shɛ Yesu koo li jaha jo na jɔ wu mu.

27 Lee kadugo na, caɲa ka Apɔlɔsi funɲɔ bi bye wu shɛ Akayi fiige ki ni. A n'a daa fɛɛ p'i wu luu waha, na sɛmɛ tun Akayi n'a daa fɛɛ pu mu, na wu bu nɔ wà, na p'i wu cɔ jɔ. Ba w'a nɔ wà wɛ, piimu pu jɛ Yesu n'a daa fɛɛ Kile wo niime wu gbɔɔrɔ ni ge, a wu kalaa wu la fara pee wo n'a daa wu na, na nahagbaashɛɛɛ kan pu mu xuuni.

28 Bani wu kafila wu bi tajogo fɔ Yawutuu pu na sipyii pu bɛɛri nii na. A wu li shɛ na foro Kile Kafila wu ni na Yesu wu jɛ Kirisa we.

19

Pɔli ya Kile Kafila jo Efese kulo li ni

1 Na Apɔlɔsi yaha Korɛnte ni, a Pɔli di Azi boboyo fiige ki kɔn jɛri, na nɔ Efese ni, na n'a daa fɛɛ pii ta wà.

2 A Pɔli di pee n'a daa fɛɛ pu yege na: «Tuun wemu ni yee ya dà Yesu na ge, yee ya Fɛfɛɛɛɛ Munaa li ta wee tuun wu ni ya?» A p'i Pɔli jɔ shɔ na: «Wèe ya cɛ na yaaga ka bɛ mɛgɛ ki jɛ Fɛfɛɛɛɛ Munaa wɛ.»

3 A Pɔli di pu yege sanha na: «Batizeli wekɛ yee d'a pye wɛ.» A p'i wu jɔ shɔ na: «Yohana Batizelipye wo we.»

4 A Pɔli di pu pye: «Batizeli wemu Yohana bi byi ge, wee bi li shɛɛ na sipyii ya daburajɛ jo pu jurumu wu na. A wu Izirayɛli sipyii pu pye na wemu w'a ma wee kadugo ge, na pu dà wee na. Wee mɛgɛ jɛ Yesu.»

5 Ba pee sipyii p'a pee jomɔ pu logo wɛ, na ganha na puyɛ kaan nime pu na batizeni Kafɔɔ Yesu mɛgɛ na.

6 Lee kadugo na a Pɔli di wu kenɛ taha pu na, na Kile jɛɛri pu mu. A pu bɛɛri di Fɛfɛɛɛɛ Munaa ta na ganha na shi watii jomɔ yu, na ganha na kapaɲaa yu.

7 Pii sipyii pii bi namaa kɛ ni shuun shi xɔ.

8 Na Pɔli yaha wà Efese ni, wu bi se Kile-pɛɛɛɛ puga ki ni, na Kile saanra ti Jozaama pu yu sipyiire ti bɛɛri mu na fiinɲɛ, na li shaa wu jomɔ pu logovɛɛ pu bɛɛri mu na pu jé tee saanra ti ni. W'a bi lee pyi fo na shɛ nɔ yeye taanri na.

9 Sipyii pii funɲɔ bye pu dà Yesu na wɛ, pee bi Pɔli kafila wu she, na joguumɔ taga Yesu koo li mɛgɛ kyɛɛgi. Lee wuu na Pɔli ya n'a daa fɛɛ pu yiri laha pee tàan, na gari ni pu ni Tiranusi wo kalaa tapyege ki ni. A wu ganha na pu yeri ni Kile Kafila ni wee xuu wu ni caɲa bɛɛri.

10 A Pɔli di li pye mu fo yee shuun. Sipyii piimu bye Azi fiige ki ni ge, Yawutuu fara Girɛkii na, pee bɛɛri ya Kile Kafila wu logo.

Seva jalaa gbarashuun w'a giin da jinaa kɔri

11 Pɔli ya kakanhanɲaa niɲɛhɛɲɛɛ pye Kile baraga ni sipyii sanha kiimu tuugo ja na wɛ,

12 Ali fàya kelee fanuɲɔɔ kiimu bɛɛri bi gbɔɔn Pɔli cére ti na ge, pu bi kee luu na dɛri yama fɛɛ na p'i juuɲɔ. Jinaa jɛ piimu ni ge, na ki tɛri pee bɛ na jinaa p'i foro pu ni.

13 Yawutuu pii bi jaari na giin da jinaa k̄ori da yeege sipyii ni. Caṇa ka p'a pa yiri na p'i she jinaa k̄ori yeege wa ni Yesu mege na. Jom̄o pemu ni pee bi giin da jinaa pu k̄ori ge, pee pu wa me: «P̄oli ya Yesu wemu wo Jozaama yeṛe pyi ge, yi foro we ni wee Yesu wu wo mege na!»

14 Yawutuu wo saraya jaha sh̄onriv̄o wemu mege ki je na Seva ge, wee wo jalaa gbarashuun w'a we labye we pye.

15 Ba p'a yee jo ni jinaa sipya wu ni we, a jina wu pu j̄o sh̄o na: «Ne Yesu ce, na P̄oli be ce, ga yee di je j̄oḡo ye we?»

16 A wee ná jinaa wo wu do pu na, a wu fanha di jehe pu na, a wu pu kp̄on na bana bana, na pu f̄aya be wolo pu na. A pu ceepilegee wuu di baa foro puga ki ni.

17 A lee kaa l'i Efese sheen pu beeri círi, Yawutuu fara Girékii na, a pu beeri di fya. Lee wuu na a sipyiire t'i ganha na Kaf̄o Yesu mege ki pele.

18 Lee na piimu pu bi dà Yesu na ge, a pee nijehemee di ba daburaje jo pu kakuuyo yi na, na yi paari sipyiire ti beeri jii na.

19 Piimu pu bi siganma pyi ge, a pee nijehemee di ba ni pu siganma semee ni, na ba pu sorogo sipyiire ti beeri jii na. A p'i pee semee pu wari j̄oȳo wá wá yiyē na, a y'i be ni warifyen tuun̄o kab̄ofon̄o ke (10.000) shi ni.

20 Lee fun̄o ni a Kaf̄o wo kafila wu ganha na se taa na se jaha na, fo na sipyijehemee pye p'a fara n'a daa fee pu na.

Tunm̄o pemu p'a tin Efese kulo li ni ge

21 Lee beeri kadugo na a P̄oli di li she na wee na doro Mased̄ni fiige ke ni Akayi fiige ki ni w'a se Zheruzal̄emu ni. A wu li she na wee bu n̄o wee xuu wu ni, na wee na zhe Orome be ni.

22 A wu wu teḡev̄ee shuun yaha kari wuye jaha na Mased̄ni ni. Pee je Timote ni Erasiti. A wuye pyaa di gori Azi fiige ki ni, na jeri pye wà.

23 Wee tuun wu ni a tunm̄o di din Yesu koo li wuu na.

24 Tudunna wa bye wà wee mege je Demecusi. Efese sheen yapere lemu li je yaperezh̄o p'i li mege yiri na Aritemisi ge, w'a bi lee wo puga ki tuugo

nifenh̄efenh̄eje yari ni warifyen ni na beere sipyii mu wari nijeheme na.

25 Caṇa ka, a wee ná wu ba wu kapyebyii ni wu tudun̄ii pii yiri na pu pye: «Y'a li ce na we labye we ni w̄e j̄olige ya f̄oro.

26 Ga nime le P̄oli ya byi ge, yeeye pyaa ya lee logo, na li ja be. Le kaa le wa Efese kulo li ye j̄un̄o kaa we de! Ga l'a giin di bye nime Azi fiige ki beeri j̄un̄o wuu. Wee P̄oli wu w'a yu na sipyii ya pereje yan̄muȳo yemu yari ni pu keye ni ge, na yee je see yan̄muȳo we. Pee jom̄o p'a sipyii nijehemee j̄uȳo kyee gi x̄o.

27 Lemu l'a w̄u fun̄o shaa ge, le ganha bu da w̄u lada koro t̄o we. Ga lee ye be we. Li bu she jaha na, w̄e yaperezh̄o wemu mege ki je Aritemisi ge, sipyii pu na ba kadugo le wee ni. Pereje ke w'a daa ge, kee na ba ḡon wu na, na ta Azi fiige ki sheen ni fiiye yi saya beeri wo sipyii di wu pele.»

28 Ba Demecusi ya pee jom̄o pu jo le sipyii pu niwegee ni we, a pu logoo di yiri. A p'i ganha na sele na yu: «Efese sheen yaperezh̄o wemu mege ki je Aritemisi ge, w'a pele, wu j̄oh̄o je we!»

29 A pee tunm̄o p'i kulo li beeri wuregi. Lee bi P̄oli tahama-n̄oh̄om̄o pii ta wà, pee meye je, Gayusi ni Arisitaaki. Pee bye Mased̄ni sheen, a sipyiire ti gburogi kari na she pee co, na pu fuulo na kari pinnere kpeenge ki na.

30 A P̄oli ye pyaa di ganha na giin wu she sipyiire ti feni, ga n'a daa fee pu ya ta s̄o we.

31 Azi fiige ki sipyigb̄o pii be bye wà, pee bye P̄oli naniine. A pee be di tuduro tun P̄oli mu, na wu ganha da zhe sipyii pu tapinnege ki ni we.

32 Tunm̄o p'a pa bele sipyii pu tapinnege ki ni, wa nijoyo ni wa woyo je nigin we. Sipyiire tiye pyaa be bi tiye kapinnene j̄un̄o ce we.

33 Yawutu ná wa bye wà wee mege je na Alekisandire. A sipya wa di kii keree kii jaha jo wu mu. A Yawutuu pusamaa di wee ḡmun̄o na wu she jahagbaa li na wu jo. A wee di wu keje yirige na jom̄o wa wee mu. W'a bi giin wu li she sipyiire ti na na Yawutuu pu ya ta kakuun̄o la shishiin pye we.

34 Ga ba sipyiire t'a li ce na Yawutu wu je we, a pu beeri di ganha na zele fo leere

shuun shishiin na yu: «Efese shɛɛn wo yaperɛzhɔ Aritemisi w'a pɛɛ, wu ɲɔhɔ ɲɛ wɛ!»

³⁵ Li ya ta ɲɔ wɛ, fo kulo li fɛkama wuyɛ pyaa ya la le na tunmɔ pu yereɲɛ. A wu pu pye: «Efese shɛɛn, koɲɔ ke bɛɛri ya li cɛ na yaperɛzhɔ Aritemisi we w'a yiri fugba we ni na pa do ge, na Efese kulo li l'a wee ni wu gbaha ki kasɛɛɛ pyi.

³⁶ Wa shishiin da jà yee kaala wɛ. Lee na yi loxulo ta, yi ganha ba keree pyi yiyɛ ɲuɲɔ fɛni mu wɛ.

³⁷ Bani yee ya baha pii namaa shuun we na na co na pa naha, na ta pee di ya yaaga yu yaperɛgbaha ki ni wɛ, p'i wa joguumɔ bɛ jo na wà wèe yaperɛzhɔ nigbɔhɔɲɔ ki na wɛ.

³⁸ Ga wa bu la pye Demecusi ni wu kapyebyɛɲii pu na lemu ya bɛ wɛ, kiiri cagɔngɔ wa, fanhafɛɛ pu bɛ di wa. Pu shɛ ni lee kaa li ni pee mu.

³⁹ Kelee kaa latii bi ɲɛ, yi na jà ba wù cabinnɛɛɛ caɲa ke.

⁴⁰ Ni lee kunni bɛ wɛ, tunmɔ pemu wèe ya yirige ɲinaa ge, pu na jà wèe jaagi pee wuu na na wèe p'a giin wù sipyiire ti ɲuyɔ kyɛɛgi. Bani pu bu wù yege, wù wa da jà sipyiire ti kapinnɛɛ ɲuɲɔ jo sipya wa shishiin mu wɛ.»

⁴¹ Ba w'a yee jo xɔ wɛ, na sipyiire ti bɛɛri pye na t'a gaanɲi piyɛyɛ.

20

Pɔli ya ɲaari Masedɔni ni Girekii fiyeyi ni

¹ Ayiwa, ba tunmɔ pu kafugo ya pa wo wɛ, a Pɔli di n'a daa fɛɛ pu yiri pinne; na jo ni pu ni, na pu yeri, na pu logoo waha, na na koo sha pu mu, na gaanɲi Masedɔni fiige ki ni.

² Pɔli nidorowo kee fiige ki ni, a wu kafila wa taga lowagaa kan wee xuu wu n'a daa fɛɛ pu mu, na na toro na gaanɲi Girekii fiige ki ni.

³ A wu yeye taanri pye wà, na ba gbegede caɲa ka na wu kɔɔgbɔhɔ ka lɔ w'a se Siiri fiige ki ni. Ga, a wu ba logo na Yawutuu pii p'a woni pye wu mɛɛɛ na. A wu kɔɔgbɔhɔ ki wo zhe wu fiin, na guri pa doro Masedɔni ni na kari wà tɔɔyɔ na.

⁴ Sipyii piimu pu bi pinne ni Pɔli ni wu ɲaagoo li na ge, pee pu wa mɛ: Bere shɛɛn Pirusi ja Sopateri, ni Tesaloniki shɛɛn

shuun: Arisitaaki ni Sekundusi, ni Dɛribɛ shɛɛn Gayusi, na fara Timote na, ni Azi fiige shɛɛn shuun: Tishiki ni Torofimɛ.

⁵ A pee di doro wèe ɲaha na, na shɛ wèe sige Torowasi kulo li ni.

⁶ Ba Shizhɛnhɛɛ Baa Buuri Kalɛɛ l'a toro wɛ, a wèe di jé kɔɔgbɔhɔ ka ni Filipe kulo li ni, na cabyaa kaguro pye na na nɔ Torowasi ni, na shɛ pu ta wà. Ba wèe ya nɔ wà wɛ, na cewuu nigin pye wà.

Pɔli ya Utikusi nixhugo ɲɛ Torowasi kulo li ni

⁷ Pɔri ɲimuguro nibiige ki ni, a wèe bɛɛri di shɛ binne, kɔnhɔ wù Kafɔɔ wo yalige ki li shiizhan. A Pɔli di n'a daa fɛɛ pu yeri. Wu funɲɔ bi bye wu ba lɔ w'a gaanɲi kee caɲa ki ɲimuguro. A wu sii mɔ jomɔ pu na n'a daa fɛɛ pu mu fo na shɛ ɲiɲɛ ki ni.

⁸ Wèe bɛɛri pu bye wà na pinne zangaso wa ni. A p'i sokinnaa ɲiɲɛhɛmɛɛ le le na yaha puga ki ni.

⁹ Lɛvɔɔ wa bye ni wèe ni, wu mɛɛɛ ɲɛ na Utikusi; Wee nidɛɛngɛ di bye puga ki fenɛtiri wu ɲɔ na. A wee di bye wà na ba ɲmunɔ, fo na funɲɔ wɔ wuyɛ na. Na Pɔli yaha wu na yu, a ɲmunumɔ p'i ba wu figi. A wu yiri wà fo zangaso wu puga taanri wogo ki ɲuɲɔ ni, na ba do ɲiɲɛ na. Ba p'a pa di ba wu lɔ wɛ, na ba wu ta w'a xu.

¹⁰ A Pɔli di digi, na shɛ leele wu ɲuɲɔ ni, na wu co wu keye ni, na wèe pye: «Yi ganha da yi fungɔnyɔ yi kyɛɛgi wɛ! Wu wa ɲii na.»

¹¹ Lee kadugo na a Pɔli di dugi zangaso wu ni sanha, a wu ni n'a daa fɛɛ p'i shɛ puyɛ pinne wà sanha. A p'i binne li shiizhan Kafɔɔ mɛɛɛ na. Lee kadugo na a Pɔli di jo na mɔ ni pu ni sanha, fo na shɛ ɲiga ki pye k'a mugi, na na kari.

¹² A Utikusi puga shɛɛn di gari ni wu ɲii wu wu ni puga. A lee kaa l'i sii n'a daa fɛɛ pu bɛɛri logoo ɲiɲɛ.

Kɔɔgbɔhɔ k'a yere ni Pɔli yɛ ni kulogoo ɲiɲɛɲɛɲɛ ni

¹³ Lee kadugo na a wèe di jé kɔɔgbɔhɔ ka ni na doro Pɔli ɲaha na na gaanɲi Asɔsi kulo li ni. Bani wu bi jo na tɔɔyɔ na wee da da gaanɲi Asɔsi ni, na wèe di shɛ wu lɔ wà.

¹⁴ Ba wèe ya shɛ wùyɛ ɲuɲɔ círi Asɔsi ni lee cirigana li na ni Pɔli ni wɛ, a wu bɛ di jé

kɔɔgbɔhɔ ki ni. A wɛɛ di gari kulo la ni lee mɛgɛ jɛ na Mitilɛni.

¹⁵ Caɲa kemu wɛɛ ya foro wee xuu wu ni ge, kee caɲa ki jimuguro a wɛɛ di nɔ Kiyɔsi kulo li shizhaa na. Ki jimuguro shuun wuuro, a wɛɛ di nɔ Samɔsi kulo li ni. Ki jimuguro taanri wuuro, a wɛɛ di nɔ Milɛti kulo li ni.

¹⁶ Pɔli funɲɔ bye wu yere Efese kulo li ni wɛ, kɔnhɔ wu ganha da mɔ dorɔ Azi fiige ki ni wɛ. Wu bi sige kanha wu nɔ Zheruzalɛmu ni, kɔnhɔ wu bu jɔ nɔ wà, wu shɛ Pantekɔti wu caɲa ki juɲɔ círi wà.

Pɔli ya Efese kulo li n'a daa fɛɛ nɔhɔlɛɛ pu yɛri

¹⁷ Lee wuu na Pɔli ya tiin Milɛti kulo li ni, na pii tun na pu shɛ Efese kulo li n'a daa fɛɛ nɔhɔlɛɛ pu yiri pa.

¹⁸ Ba p'a pa nɔ wɛ, a wu pu pye: «Na cebooloo, fo caɲa kemu tɛhɛnɛ na nɛ na tɔɔgɔ shan Azi fiige ki ni ge, fo na pa nɔ niɲaa na, yee wa nɛ ɲaarigana ni nɛ kapyegɛe ki bɛɛri cɛ.

¹⁹ Nɛ nayɛ tirige tuun bɛɛri ni na kapyɛɛɛ pyi Kafɔɔ mu, na ɲaa soro, na ɲɛsinmɛ wo. Yawutuu bɛ ya woni pye nɛ kaa na tɔɔɲii niɲɛhɛɲɛɛ ni, na sii kanhama nigbɔ nɔ nɛ na xuuni.

²⁰ Lee bɛ na, yee kuduun jɛ kaa lemu ni ge, nɛ lee la shishiin ɲmɔhɔ yee na wɛ. Nɛ yee kalaa Kilɛ Kafila wu ni sipyii bɛɛri ɲii na, na yi kalaa yiyɛ pyaa piyɛyɛ bɛ ni.

²¹ Na yi jo na waha sipyii pu bɛɛri mu, Yawutuu fara Girɛkii na, jo pu daburajɛ jo pu jurumu wu na, p'i sɔɔ Kilɛ na, p'i dà wu Kafɔɔ Yesu na.

²² «Ayiwa nime, Zheruzalɛmu ni di wa gaɲɲi. Kilɛ Munaa l'a na ɲaha co na se wà. Le l'a da zhɛ na ta wà ge, di wa lee cɛ wɛ.

²³ Ga kulo bɛɛri ni kunni n'a toro ge, Fɛfɛɛɛ Munaa na li shɛ na na, na kasolɛnɛ ni kanhama pu wa na ɲaha na wà.

²⁴ Lee bɛ na nɛ na munaa li wii yaaga wɛ. Le l'a dan nɛ ni ge, lee li wa mɛ. Tuduro te t'a kan nɛ mu ge, na tee shɔɔnri fo ti tɛhɛnɛ. Kafɔɔ Yesu ya labye wemu bɛɛri kaa le nɛ keɲɛ ni ge, nɛ funɲɔ wa di wee bɛɛri pye di wu xɔ. Wee labye wu wu wa mɛ, na Kilɛ wo niime we wo Jozaama pu jo sipyii pu mu.

²⁵ «Ayiwa, nɛ toro yee piimu niɲɛ ni, na Kilɛ saanra ti wo kafila wu jo ge, nɛ li cɛ jo nɛ ni yee wa da wùyɛ ɲa nige wɛ.

²⁶ Lee l'a li pye n'a yi fiinɲɛ jo yi mu, sipya wa shishiin wo shishan foo wa nɛ na nige wɛ.

²⁷ Bani nɛ Kilɛ ɲidaan bɛɛri shɛ yee na, nɛ yafiin ɲmɔhɔ yi na wɛ.

²⁸ Ayiwa, yi kasɛɛgɛ yaha yiyɛ na dɛ! Fɛfɛɛɛ Munaa l'a yi tenɛ dubyagbaha kemu juɲɔ ni ge, yi kee co xuuni ba dubyanahajemɛɛ jɛ wɛ. Kilɛ ya n'a daa fɛɛ piimu shɔ wu Ja wu wo shishan pu baraga ni ge, yi kasɛɛgɛ yaha pee na, y'i pu comɔ cɛ.

²⁹ Nɛyɛ pyaa ya li cɛ jo nɛ nigarixhɔgɔ na yacoyo na ba jɛ yee niɲɛ ni, na do dubyaa pu na.

³⁰ Ali yeeyɛ pyaa kii bɛ ni naha, pii na ba foro yee ni, na kafinɛyɛ taga n'a daa fɛɛ pii juɲɔ kyɛɛgi, na pye puyɛ pyaa wo kalaapiire.

³¹ Lee wuu na, yi kasɛɛgɛ yaha yiyɛ na. Yi yi funyɔ tirige li na na yee taanri nɛ pye naha yee niɲɛ ni na yee bɛɛri nigin nigin wu kalaa caɲa fara piige na, fo na ɲɛsinmɛ wo yee kaa na.

³² «Ayiwa, nime n'a da yi kaa le Kilɛ ni wu niime jomɔ pu keɲɛ ni. Kilɛ ya sipyii piimu pye fɛɛfɛɛ ge, yee bɛ pu wa pee ni. Wu na ba fanha kan yi mu n'a daa wu ni, loolodaa lemu bɛ w'a kemɛ yaha ge, na lee bɛ kan yi mu.

³³ Nɛ ta ɲii yege wa shishiin wo wari, kelee wu sanni, kelee wu fàya fɛni wɛ.

³⁴ Yee ya li cɛ na jo nɛyɛ pyaa keye yi wo labye w'a nɛ keree bɛɛri yàa, na na ɲaariɲii pu bɛɛri wogoo yàa*.

³⁵ Nɛ li shɛ yee na shɛgana bɛɛri na jo mu wɛɛ ya yaa na kapyɛɛɛ pyi na la baa fɛɛ pu tɛri, na wù funyɔ tirige ni Kafɔɔ Yesu yɛ pyaa wo jomɔ pu ni na: «Duba ya daa gan funɲɔ ni na toro da na.»

³⁶ Ayiwa, ba Pɔli ya xɔ pee jomɔ pu na wɛ, na nuguro sin, a wu ni n'a daa fɛɛ pu bɛɛri di binne Kilɛ jɛɛri.

³⁷ A n'a daa fɛɛ pu bɛɛri di sii mɛhɛɛ su xuuni Pɔli gari wuu na. A p'i wu shaari ni taanɲɛɛgɛ fo ni.

³⁸ Lee kadugo na a p'i Pɔli torogo na pa kɔrɔgɔ ki ɲɔ na. Pɔli ya jomɔ pemu jo na

* 20:34 Kapyegɛe 3:18 wu kalaa.

nijaa tēhē na na pu da jii taha wee na nige-e ge, pee jomō pe bi pu nahaya tanha xuuni.

21

Pōli ya kari Zheruzalēmu ni

¹ Ayiwa, wee tuun wu ni a wèe di fò wu kan wùye mu ni n'a daa fēe pu ni, na jé kōōgbōhō ki ni na kari Kōsi ni. Kee caṇa ki jimuguro, a wèe di nō Orode ni, na yìri wà, na gari Patara ni.

² Ba wèe ya nō wà wē, na kōōgbōhō ka ta ki na se Fenisi fiige ki ni. A wèe di jé kee ni na kari.

³ Ba wèe ya shē nō Sipere fiige ki shizhaa na wē, ma jēhē yere kōōgbōhō ki ni ma na da kee jaa. A wèe di kee yaha mē kamēne cē wu ni, na doro kari Siiri fiige ki ni. A kōōgbōhō ki shē yere Tiiri kulo li ni, bani lee kulo li ni tuguro ti bi yaa na tirige.

⁴ A wèe di foro kōōgbōhō ki ni, na jé kanha ki ni, na shē n'a daa fēe pii ta wà Tiiri ni. A wèe di cewuu nigin pinne pye ni pee ni wà. Pōli bi da zhē kanhama pemu ja Zheruzalēmu ni ge, Fēfēere Munaa bi pee kaa jo pee n'a daa fēe pu mu. A pee di Pōli pye: «Ma ganha bu shē Zheruzalēmu ni wē.»

⁵ Ga ba wèe cagaraga k'a pa nō wē, n'a daa fēe pu fara pu cēe na, na fara pu nōhōpiire na, a pu bēeri di foro di zhē wèe torogo. Ap'i foro ni wèe ni kanha ki ni na kari fo kōōrgō ki jō ki na. A wèe bēeri di shē binne nuguro sin wà lōhō ki jō ki na, na Kile jēeri.

⁶ Lee kadugo na a wèe di fò wu kan wùye mu, na jé kōōgbōhō ki ni, a pee kunni di guri na gaanj pu kabanya ni.

⁷ Ayiwa, ba kōōgbōhō k'a yìri ni wèe ni Tiiri kulo li ni wē, a wèe di shē digi kulo la ni lee mēge jē na Potolomasi; Wà wèe ya kōōrgō ki wo jara li jō yaha. A wèe di foro kōōgbōhō ki ni, na jé kanha ki ni, na shē n'a daa fēe pu shaari, na lee caṇa jii le pinne pye ni pu ni shiizhan.

⁸ Kee caṇa ki jimuguro, a wèe di jaari kari Sezare kulo li ni, na shē digi Filipe jūnjō ni. N'a daa fēe pu bi sipyii gbarashuun wemu jaha bulo na pee pu tudunmō pu tēge labye wu na ge, wee Filipe we bē w'a bye pee gbarashuun we ni. Kafōo Yesu wo Jozaama pu jōvōo wa wu bye wii.

⁹ Dōjine pushaa nacebaalaa shishēere wu bye Filipe mu. Kile bi jomō yu pee bēeri mu pu na dorogo sipyii mu.

¹⁰ A wèe di diin Filipe kaban na cabyaa nijēhējēe pye wà. Na wèe yaha Filipe kaban, a Kile tudunmō wa di ba ba caṇa ka na yiri Zhude fiige ki ni. Wee mēge ki bye na Agabusi.

¹¹ A wee ná wu nō wèe na, na Pōli wo kirimēe lō, na lee taga wuyē pyaa keye ni wu tōyō pō, na jo: «Fēfēere Munaa l'a jo na Yawutuu pu da ba shē le kirimēe le kafōo co Zheruzalēmu ni, na wu pō le pōgana le na, na wu le shi watii kenē ni wemu jē Yawutuu wē.»

¹² Ba wèe ya pee jomō pu logo wē, a wèe ni wee xuu wu shēen di binne Pōli jēeri jo wu ganha bu shē Zheruzalēmu ni wē.

¹³ A Pōli di jo: «Naha wo mēhēe yee di suu mē wē? Y'a giin y'i na jaha tanha ge? Nē gbegele xō xu ka na Zheruzalēmu ni Yesu Kirisa mēge wuu na pu da jo pōōrō.»

¹⁴ Wèe ya pa li ja nago Pōli ya go wu wu hakili laha Zheruzalēmu shēe li na-ε ge, a wèe di cari, na jo: «Le li wa Kile jidaan ge, lee li pye.»

¹⁵ A cabyaa dama dama di doro, a wèe di gbegele na gari Zheruzalēmu ni.

¹⁶ A Sezare kulo li wo n'a daa fēe pii di binne kari ni wèe ni. Ba wèe ya nō Zheruzalēmu ni wē, wèe bi yaa wèe pu tigi ná wemu jūnjō ni ge, a pee n'a daa fēe p'i gari ni wèe ni wee kaban. Wee ná wu mēge ki bye na Minasōn, Sipere shēn wu bye wii. Wee bi dà na xō Yesu na l'a mō.

Yakuba ya Pōli yeri

¹⁷ Ba wèe ya nō Zheruzalēmu ni wē, a wèe cebooloo n'a daa fēe p'i wèe jūnjō círi ni fundanga ni.

¹⁸ Kee caṇa ki jimuguro a Pōli di gari ni wèe ni Yakuba kaban. N'a daa fēe nōhōlēe pu bēeri bē pu bi pinne wà.

¹⁹ Ba fō w'a pye xō wē, a Pōli di jomō pu lō. Shi wemu jē Yawutuu-i ge, Kile ya kaa lemu pye wee shi wu bē tē ni Pōli wo Kile jomō yere li funjō ni ge, a wu jō le kee ni, na kee bēeri paari pu mu nigin nigin na.

²⁰ Ba p'a yee logo wē, a pu bēeri di Kile sō, na baraga taha wu na. Lee kadugo na a p'i Pōli pye: «Wù ceborona, m'a jaa wē,

Yawutuu xhuu nijehemee p'a dà Yesu na naha, ga, ali nijaa we be ni, pu beeri ya taha yaha Kile tudunmoo Musa wo saliya wu feni.

²¹ Sipyii pii d'a pa yi jo pu mu na Yawutuu piimu pu wa shi wusama te ni ge, na mu wu wa yi yu pee Yawutuu pu mu na pu Kile tudunmoo Musa wo saliya wu keree ki yaha; na pu ganha ba pu nohopiire koon nige we, p'i ganha ba kalagee kii shishiin be pyi we.

²² Ayiwa, we na lee kaa le co cogana leke na we? Li pye pyegana beeri na pu na ba li ce na mu ya pa.

²³ Lee funno ni, le w'a da jo ma mu nime ge, m'a yaa ma lee pye. Ayiwa, namaa shishere je naha we mu, pee bi nomehere lo Kile mu.

²⁴ Ma da je ni pu ni Kile-peene pugbaho ki ni, m'a maye pye fefee, m'a pu be pye fefee na be ni saliya wu ni. M'a pu beeri wo juguupereme wolo, kono p'i pu beeri juyoko kuu. Lee bu bye Yawutuu pu na ba li ce na sipyii p'a keree kiimu beeri jo mu shizhaa na ge, na lee la shishiin wa can we. Pu na ba li na be sanha na muye pyaa ki be k'a naari na sahani ni Musa wo saliya wu ni.

²⁵ Shi wemu je Yawutuu we, wu be d'a da Yesu na ge, we ya seme tun xo pee be mu, na wu fungonyo she pu na; we ya li she pu na jo xaara beeri p'a gbo yapere na ge, pu ganha ba tee xaa we, pu ganha ba shishan xaa we, pu ganha ba yaxuyo xaa we, p'i ganha ba dodooro pyi we.»

²⁶ Ayiwa, a Pali di fara pee namaa shishere wu na, tee jimuguro ti na a wu wuye pye fefee na pee be pye fefee. Lee kadugo na a p'i gari Kile-peene pugbaho ki ni shizhan. Pu fefere cabyaa ki no na ba fa cana kemu, ni pu beeri nigin nigin wu saraya na ba wolo cana kemu ge, a Pali di yee caya yi she pu na.

P'a Pali co Kile-peene pugbaho ki ni

²⁷ Lee bi Azi fiige ki wo Yawutuu pii ta pee ya Pali na Kile-peene pugbaho ki ni. Ba cabyaa gbarashuun wu no ya giin di va we, a p'i ba na sii tunmo pu pele, na sipyii pu son, a p'i Pali co.

²⁸ Na ganha na xhuulo na: «Izirayeli shen, y'a ma yoo, y'a ma! Na we w'a naari

na sipyii pu kalaa teye yi beeri ni na we wo shi wu je xuuni-i ge, we wu je we. Wee w'a yu be sanha na we wo saliya we ni we wo Kile-peene pugbaho ki je xuuni we. Lee beeri kadugo na, Girekii be ni w'a pa na pa je fo Kile-peene pugbaho kiyee pyaa ni, na we wo fefere xuu wu norogo we mu.»

²⁹ P'a yee jo bani p'a bi Efese shen Torofime na ni Pali ni kanha ki funno ni, na ganha na giin na w'a je ni we be ni Kile-peene pugbaho ki ni.

³⁰ Ba l'a pye mu we, a kanha ki funno ki beeri di wuregi. A sipyii p'i ganha na foro kabaya yi beeri na, na fe na ma. A p'i Pali co, na wu fuulo yeege Kile-peene pugbaho ki ni, na gburaya yi to taapile ni.

³¹ Na pu yaha pu na Pali shaa di gbo, a pii di baa kari na she yi jo sarosii pu wo junofo gbo wu mu na Zheruzalemu kulo li beeri l'a wuregi.

³² Ba sarosii pu wo junofo gbo w'a yee logo we, taapile ni a wu sarosii pii lo na fara sarosii junofoe pii na, a p'i baa je kanha ki ni. Ba Yawutuu p'a sarosii wo junofo gbo wu na ni wu sarosii pu ni we, a p'i Pali wo kpoo no ti no yereje.

³³ A sarosii pu wo junofo gbo wu ba Pali co. A wu sarosii pu pye na pu taro shonho shuun le wu na. Ba p'a Pali po na xo we, a wu yereje pye na: «We na we di je jogo we? Naha wu d'a pye we?»

³⁴ A sipyii pu beeri di ganha na xhuulo puye taan, wa shishiin nijoyo ni wa woyo je nigin we. A sarosii pu wo junofo gbo wu ba li ta na we wa da jom pa shishiin ta logo tunmo pu keje ni we, a wu sarosii pu pye na p'a se ni Pali ni sarosii pu wo pugbaho ki ni.

³⁵ Ba p'a she no tajege ki ni we, a sipyii p'i sii tunmo pu pele fo sarosii p'a na Pali lo.

³⁶ Bani sipyijehemee pu bi taha wu feni, na xhuulo na yu na: «Yi wu gbo laha wa! Yi wu gbo laha wa!»

Pali ya jo ni Zheruzalemu shen ni

³⁷ Pali nijewo pugbaho ki ni, a wu sarosii pu wo junofo gbo wu pye: «Ta ne na ja jo ni ma ni?» A sarosii pu wo junofo gbo wu jo: «A l'i bye kanna mu w'a Girekii jom pa nuri ge?»

³⁸ Wee tuun wu ni, Misira shen ná we w'a n'a she le wuyε ni kurogo ke na, fo w'a kari ni namaa kabɔfonɔɔ shishεεε (4.000) ni siponɔ ki ni gbuuro ti kaa na ge, mu wa were wε γε?»

³⁹ A Pɔli di wu jɔ shɔ na: «Yawutu ne jε, Tarisi kulo li ni ne yiri, Silisi fiige ki ni. Kulo lemu shen ne jε ge, l'a peλε. Nɔ mayε na m'a na yaha di jo ni sipyii pu ni.»

⁴⁰ A sɔrɔsii pu wo jɔnɔfɔgbɔ wu kafila wu kan Pɔli mu na wu jo ni sipyii pu ni. A Pɔli di yere wà kujɔɔ li ni, na wu kenε yirige sipyii pu mu, na w'a giin di jo ni pu ni. Ba sipyii p'a cari puyε na wε, a Pɔli di jɔ kɔn na yu ni pu ni Yawutuu jomɔ pu ni. A wu pu pye:

22

¹ «Na tii ni na cebooloo, yi logo na jɔ na. N'a da ba jo nime na li she yee na jo ne ta kakuunɔ la shishiin pye wε.»

² Ba sipyii p'a Pɔli ja wu na yu puyε pyaa wo jomɔ pu ni wε, a p'i nɔhɔdaan jomɔ pu bæeri jɔ yaha, na fεhe kpan. A Pɔli di jo:

³ «Yawutu ne jε. Ne se Tarisi kulo li ni, Silisi fiige ki ni. Ga Zheruzalemu ni ne le naha. Ne kalaa to wu bye Gamaliyeli. Wee w'a ne kemε kalaa na be ni wu sefεεε pu wo saliya wu keree ni. Kafugo bye ne be ni fo xuuni Kile-shaa li funjɔ ni ba yee be wa me nijaa wε.

⁴ Ne be wu bi Yesu koo li wo sipyii pu kana, fo na pii gbuu pu ni. Ne bi le koo le jaarivεε conɔ cèe fara namaa na, na pu puu na leni kaso ni.

⁵ Saraya jaha shɔnriivεε wo jɔnɔfɔgbɔ we, ni nɔhɔεε jahagbaa fεε wo kurunɔ ke, pee wa na seεεε le kaa le na. Ne bi sεmε ta be pu mu, na gaanɔ di zhe gan Damasi kulo li wo Yawutuu pu mu, kɔnhɔ di bu she Damasi ni, na she n'a daa fεε pii ta wà, di pee be co di pu pɔ, di ba ni pu ni Zheruzalemu ni, kɔnhɔ kanhama di ba nɔ pu na.»

Pɔli ya dà dagana lemu na Yesu na ge, w'a yee jaha jo

⁶ «Ayiwa, na ne yaha ne na gaanɔ koo li ni, na ba she deεεε Damasi na cafugo ki na. Taapile ni a kpεεngbɔhɔ ka di yiri fugba we ni, na ba jí na ne maha.

⁷ A ne wolo to jine na, na mujuu la logo na: «Sɔli, Sɔli, jaha na m'a na kana me wε?»

⁸ A ne yegeε pye jo: «M'i jε jɔgɔ wε, Kafɔɔ?» A wu ne pye: «Ne jε Nazareti shεen Yesu, ne mu wa gana me.»

⁹ Ayiwa, sipyii piimu pu bye ni ne ni ge, pee kunnɔ ya kpεεngbɔhɔ ki ja, ga we wu bi yu ni ne ni ge pu ya ta weefɔɔ wo mujuu li logo wε.

¹⁰ A ne yegeε pye jo: «Kafɔɔ, leke ne d'a yaa na pye wε?» A Kafɔɔ di ne pye: «Yiri m'a jé Damasi kanha ki ni, Kile funjɔ wa ma lemu pye ge, lee na zhe jo ma mu.»

¹¹ Kpεεngε ki bi peλε pelegana lemu na ge, a ne bye ne jaa nige wε. Sipyii piimu pu bye ni ne ni ge, a pee di na ne co kenε na na jé kanha ki ni.

¹² «Lee bi ná wa ta Damasi ni wee mege jε na Ananasi. Kile jii faara sipya wu bye wii fo xuuni, na jaarɔ na sahanɔ ni Musa wo saliya wu keree ki bæeri ni. Damasi kulo li Yawutuu pu bæeri bi wu mesaanya yu,

¹³ A wee di ba ne feni, na ba yere ne taan, na jo: «Na ceborona Sɔli, ma jii ki mugi m'a wii!» Taapile ni, a ne jii k'i mugi, a ne wii na wu niyerege ja.

¹⁴ A wu ne pye: «Wèe sefεεε pu wo Kile wu w'a mu jaha bulo, kɔnhɔ m'a wu jidaan ce. Wemu w'a tii ge, m'a wee ja, m'a wu jɔ jomɔ be logo.

¹⁵ Bani ma na ba bye wu seeri. M'a keree kiimu ja na kiimu logo ge, ma na ba kee wo yere pyi sipyii pusamaa bæeri mu.

¹⁶ Wee tuun wu ni nime, ma ganha bu diin na kaa latii ma da da sigee wε. Yiri m'a batize, ma wo jurumu wu yafa ma mu Yesu mege ki gbɔrɔ ni.»

Kile ya Pɔli tun shi watii mu

¹⁷ «A ne guri pa Zheruzalemu ni. Na ne yaha Kile-jεεε na Kile-pεεεε pugbɔhɔ ki ni, a Kile di kashεε la she ne na.

¹⁸ A ne Kafɔɔ ja, a wu ne pye: «Tɔgaaya lɔ, m'a foro Zheruzalemu ni, bani jomɔ bæeri ma da ba jo naha ne shizhaa na ge, sipya wa shishiin wa da gbara pu na ma mu wε.»

¹⁹ A ne wu pye: «Kafɔɔ, puyε pyaa wa li ce na ne wu bi ma jaarɔ na Kile-pεεεε piyεεε yi sahanɔ, na n'a daa fεε pu conɔ na pu sani, na pu leni kaso ni.

²⁰ Ali Eceni we wu bi mu jomɔ pu yu ge, pu bi wee gbuu tuun wemu ni ge, neye pyaa ki be bye wà. Ne bi sɔɔ li na jo pu Eceni gbo. Neye pyaa k'a bi Eceni gbovee pu fadeye yi co pu mu.»

²¹ Wee tuun wu ni a Kafɔɔ di ne pye: «Yiri, di ma tun shi watii mu taliige ni.»»

Pɔli ya li she sɔɔsii pu na na Orome shen wee je

²² Sipyii pu beeri bi niwegee shan na Pɔli kafila wu nuri, fo na she nɔ pe jomɔ pe na. Ga ba w'a pa jɔ le ye pee jomɔ pu ni we, a sipyii p'i ganha na xhuulo na yu: «Ke sipyituugo ke ya yaa na ki gbo! We ya yaa pu wu yaha jɔi na bada we!»

²³ A p'i ganha na sele, na pu fadeye wolo na yee figi fugba we ni, na gbazhenhe kori na waa fugba wu ni.

²⁴ Ba sɔɔsii pu wo jɔɔfɔgbɔ w'a lee ja mu we, a wu sɔɔsii pu pye na pu jé ni Pɔli ni sɔɔsii pu wo pugbɔhɔ ki ni. W'a lemu pye sipyii p'i sele me wu na ge, p'i wu kpɔn ni susɔɔ ni fo wu bu she lee jo,

²⁵ Ga tuun wemu ni pu bi Pɔli puu p'i wu kpɔn ge, sɔɔsii jɔɔfɔɔ we wu bye wu taan ge, a Pɔli di wee pye: «Na be ni saliya wu ni, l'a saha nago yee pu Orome shen kpɔn ni susɔɔ ni wu kiiri kɔnbaa ge?»

²⁶ Ba sɔɔsii jɔɔfɔɔ w'a yee logo we, a wu gari sɔɔsii pu wo jɔɔfɔgbɔ wu yiri na she wu pye: «Naha m'a giin di bye me we? We ná we, Orome shen wu je wii!»

²⁷ A sɔɔsii pu wo jɔɔfɔgbɔ wuyé pyaa di she Pɔli yege na: «Orome shen ye pyaa mu je ya?» A Pɔli di wu jɔ shɔ na: «Uun.»

²⁸ A sɔɔsii pu wo jɔɔfɔgbɔ wu jo: «Wari nijeheme ne saraa na na já pye Orome shen.» A Pɔli di wu pye: «Ne d'a sii se Orome shen do!»

²⁹ Ba Pɔli ya pee jomɔ pu jo we, piimu pu bi da wu kpɔn, p'i wu karamu fo wu jo ge, a pee beeri di jaaga laha wu taan. A sɔɔsii pu wo jɔɔfɔgbɔ wu be di fya, bani wee wu bi jo na pu Pɔli pɔ na ta Pɔli di je Orome shen cii ye pyaa.

Pɔli ya paari kiirikɔn kurunɔ ki jahagbaa na

³⁰ Ayiwa, kaa leke na Yawutuu p'a bi Pɔli jaagi ge, sɔɔsii pu wo jɔɔfɔgbɔ wu

funɔɔ bye wu lee tii ce. Lee wuu na w'a tuduro yaha she kee canja ki jimuguro, na pu saraya jaha shɔɔnriwee jɔɔfɔɔ ni kiirikɔn kurunɔ ki sipyii pu beeri yiri pinne. Lee kadugo na a p'i pɔɔɔ ti sanha Pɔli na, na gari ni wu ni, na she wu yereje pu ninje ni.

23

¹ A Pɔli di jaha ki le kiirikɔn kurunɔ ki sipyii pu ni na jo: «Na cebooloo, ne na torogana li saha ni Kile jidaan ni, fo na pa nɔ nijaa na, fyaara be ya pye ne zɔ wu ni li koro ni we.»

² Jomɔ pe Pɔli ya jo ge, a pee di bye pu ya be saraya jaha shɔɔnriwee wo jɔɔfɔgbɔ Anajasi mu we. Pii pu bye Pɔli taan ge, a wu pee pye na pu Pɔli kpɔn wu jɔ ke na.

³ Wee tuun wu ni a Pɔli di wu pye: «Mu nivige ke kanna kasɔɔgɔ kadugo ki! Kile be na ba mu kpɔn! Yatenge mu ya shan na tiin na ne kiiri ma da gɔn na saha ni saliya wu ni, mu ninumɔ di nɔhɔ m'a yu sanha na pu ne kpɔn, na ta saliya w'i ya yee jo we.»

⁴ Sipyii pii pu bye Pɔli taan ge, a pee di wu pye: «Go Kile wo saraya jaha shɔɔnriwee wo jɔɔfɔgbɔ wu mu wa zehelɛ me ge!»

⁵ A Pɔli di pu pye: «Na cebooloo, ne li ce nago saraya jaha shɔɔnriwee wo jɔɔfɔgbɔ wu je wii we, sa lee ni we ne bi da ye jo ni wu ni we. Bani l'a ka Kile Kafila wu ni na:

«Ma ganha da kafilakuumɔ jo wá ma jahagbaa fɔɔ na we.»*»

⁶ Ayiwa, Pɔli bi li ce na kiirikɔn kurunɔ ki taaga ka ki je Sadushɛen, taaga ki saɔa di je Farizhɛen. Lee wuu na w'a mujuu wá pu ninje ni na pu pye: «Na cebooloo, Farizhen ne je. Ne sefee je Farizhɛen. Ne dà li na jo xujene na ba bye jiga na ge, kee tadaɔa ke wuu na kiiri w'a gɔɔn me ne na nijaa.»

⁷ Ba Pɔli ya pee jomɔ pu jo ye we, a nakaara di jé Farizhɛen ni Sadushɛen pu te ni. A sipyii p'i daa taaya shuun.

⁸ Bani Sadushɛen, pee wa yu na xujene da ba bye jiga na we, na meleke je we, na munahaa kiitiigee be di je we. Na ta Farizhɛen, pee d'a dà kii keree kii beeri na.

⁹ A tunmɔ p'i ganha na bele fo xuuni. A saliya karamɔgɔɔ pii di yiri Farizhɛen pu

* 23:5 Ekizode 22:28

wo kurunjo ki ni, na kafugo le puyε ni na jo: «Wèe kunni ya ta kakuunjo la shishiin ja we ná we na wε. Ma na zhe li ta melekε wa, kelee munaa la l'a yu ni wu ni.»

¹⁰ A nakaara t'i ba sii peλε fo sɔ́rsii pu wo junɔ́fɔ́gbɔ wu funɔ́ ja pen na pu ganha ba Pɔ́li kile gbo puyε te ni wε. Lee wuu na w'a sɔ́rsii pii tun na pu tigi, p'i ba Pɔ́li shɔ́ sipyii pu na, p'i she ni wu ni sɔ́rsii pu wo pugbɔ́hɔ́ ki ni.

¹¹ Kee canja ki jimuguro nibiige, a Kafɔ́ di ba wuyε she Pɔ́li na na wu pye: «La le mayε ni m'a ma luu waha. Ba m'a pye ne seeri na ne kaa jo Zheruzalemu kulo li ni wε, mu ma da zhe bye ne seeri, na ne kaa jo Oromε kulo li be ni.»

Yawutuu p'a woni faanri Pɔ́li kaa na

¹² Kee canja ki jimuguro jisɔ́ɔ́gɔ́ na, a Yawutuu pii di binne na woni pye Pɔ́li kaa na. A p'i gaa puyε mu na pee wa da li wε, pee di wa da lɔ́hɔ́ gba wε, fo pee bu she Pɔ́li gbo.

¹³ Piimu p'a bi wee woni wu pye ge, pee bi jehε namaa kelee shishεεε (40) na.

¹⁴ A p'i gari saraya jaha shɔ́nriβεε junɔ́fεε ni nɔ́hɔ́εε pu feni, na she pee pye: «Wèe ya wuyε pinne na gaa Kile na, jo wèe da li wε, wèe di wa da lɔ́hɔ́ gba wε, fo wèe bu she Pɔ́li gbo tuun wemu ni.

¹⁵ Lee wuu na, yi ni kiirikɔ́ɔ́n kurunjo ki sipyii pusamaa beeri, yi be yi na y'i she sɔ́rsii pu wo junɔ́fɔ́gbɔ wu jεeri na wu pa ni Pɔ́li ni yi mu. Y'i yiyε pye kanna y'a giin y'i ba wu keree ki deele yi ki suguri saama na. Wèe kunni wa gbegele xɔ́ na wu sige, wu ba wu gbo koo li na, na wu ta wu sanha nɔ́ nahame yi na wε.»

Yawutuu pu wo woni wu nɔ́hɔ́ ya mugi

¹⁶ Ga, a Pɔ́li yalɔ́ di we woni we kafila wu beeri logo. A wu baa kari sɔ́rsii pu wo pugbɔ́hɔ́ ki ni, na she yee jaha jo Pɔ́li mu.

¹⁷ Wee tuun wu ni a Pɔ́li di sɔ́rsii junɔ́fɔ́ɔ́ wa yiri na wu pye: «She ni we levɔ́ɔ́ we ni sɔ́rsii pu wo junɔ́fɔ́gbɔ wu mu, jomɔ́ pa pu wa wu mu na jo wu mu.»

¹⁸ A wee sɔ́rsii junɔ́fɔ́ɔ́ wu gari ni levɔ́ɔ́ wu ni sɔ́rsii pu wo junɔ́fɔ́gbɔ wu mu, na she wu pye: «Kasolemeε Pɔ́li w'a ne yiri, na ne pye na ne wu pa ni we levɔ́ɔ́ we ni mu mu na jomɔ́ pa pu wa wu mu na jo ma mu.»

¹⁹ A sɔ́rsii pu wo junɔ́fɔ́gbɔ wu levɔ́ɔ́ wu co wu kenε na, na fulo ni wu ni kabanugo na, na wu yege na: «Jomɔ́ peke p'i wa mu mu na jo ne mu wε?»

²⁰ A levɔ́ɔ́ wu wu pye: «Yawutuu p'a jo na be yi na na pee da ba mu jεeri jiga na, na m'a Pɔ́li yaha she kiirikɔ́ɔ́n kurunjo ki mu; na p'a giin p'i she wu keree ki kemε suguri.

²¹ Ga ma ganha bu dà yee na wε! Bani pu wo sipyii pii p'a da ba lara na Pɔ́li sige koo na, pee ya jehε sipyii kelee shishεεε (40) na. P'a be yi na, na gaa Kile na na pee wa da li wε, pee di wa da lɔ́hɔ́ gba wε, fo pee bu she Pɔ́li gbo tuun wemu ni. P'a gbegele xɔ́ be. Mu jɔ́ yiri pu wa wii, mu ba sɔ́ɔ́ na lee pye pu mu.»

²² A sɔ́rsii pu wo junɔ́fɔ́gbɔ wu levɔ́ɔ́ wu yaha kari. Ga na yi jo na waha wu mu na ye w'a jo wee mu ge, na wu ganha bu yee jo sipya watii mu nige wε.

P'a Pɔ́li yaha she gan gbafεεεε Felikisi mu

²³ Lee kadugo na a sɔ́rsii pu wo junɔ́fɔ́gbɔ wu sɔ́rsii junɔ́fεε shuun wa yiri na pu pye: «Yi sɔ́rsii xhuu shuun wá puyε na, ni shɔ́nduguloo kelee gbarashuun, ni namaa tanmaa fεε xhuu shuun. Pu beeri di gbegele, piige ba wɔ́ na nɔ́ tuunɔ́ jii gbarasheεεε na, p'i da se Sezare kulo li ni.

²⁴ Yi shɔ́ngɔ́ ka gbegele Pɔ́li be mu, kɔ́nhɔ́ wu nijeme di nɔ́ gbafεεεεε Felikisi na yaaga ganha bu wu ta wε.»

²⁵ Lee kadugo na a wu seme yàa na wee tun Felikisi mu. Wee seme wu jomɔ́ pu wa mε:

²⁶ «Ne sɔ́rsii wo junɔ́fɔ́gbɔ Kulodi Lisiyasi w'a we seme we yàa na tun na junɔ́fɔ́ɔ́ gbafεεεεε Felikisi mu.

N'a ma shaari.

²⁷ «Yawutuu pu bi we ná we co, na ganha na giin p'i wu gbo. Ba ne pa logo na Oromε shen wu je wii wε, a ne na wo sɔ́rsii pii tun kari p'a she wu shɔ́ pu na.

²⁸ Kaa lemu w'a bi pye a Yawutuu p'i ganha na wu jaagi lee wuu na ge, ne funɔ́ ki bye di lee cε. Lee wuu na, a ne she ni wu ni pu wo kiirikɔ́ɔ́n kurunjo ki mu.

²⁹ Ga, a ne ba li kaseri, na li ta jo pu wo saliya wu wo keree na p'a wu jaagi. Ga wu ya ta kakuunjo la shishiin pye lemu na xu nɔ́ wu na, kelee na wu le kaso ni wε.»

³⁰ Lee kadugo na a p'i ba ne pye na Yawutuu p'a woni pye wu kaa na, lee wuu na ne mehe wu yaha she ma yiri, na yi jo Yawutuu pu mu jo p'a jaagi wu teri wu na kaa lemu na ge, jo pu she lee jo muye pyaa ki mu. Ye y'a bye ne mu di jo ma mu. Kile wu tuun wa she wu na.»

³¹ Yemu y'a jo sarasii pu mu ge, a p'i lee pye; a p'i Pali lo kee piinunjo ki ni, na gari ni wu ni fo Antipatirisi kulo li ni.

³² Nimuguro ti na, sarasii piimu pu bye toojo na ge, a pee di guri na pa pu wo pugbaho ki ni; a shanduguloo p'i ganha na gaaji ni Pali ni.

³³ Ba p'a she no Sezare ni we, a p'i seme wu kan gbafeneri wu mu, na Pali be she wu na.

³⁴ A gbafeneri wu seme wu kalaa na Pali yege na: «Fiige keke ni mu d'a yiri we?» A Pali di wu pye na wee ya yiri Silisi fiige ki ni.

³⁵ A gbafeneri wu wu pye: «Ma jaagivee pu ba no naha tuun wemu ni, ne na logo ma jo na wee tuun wu ni.» A wu jo na pu Pali yaha saannaa Herodi wo kaaja ki ni, pu da wu kaseri.

24

Yawutuu p'a Pali jaagi

¹ Ayiwa, a cabyaa kaguro di doro, a saraya naha shonrivее wo nunofogbo Ananasi di ba Sezare kulo li ni, wu ni noholee p'a, ni na wa, wemu ya kafila ce xuuni ge, wee wu bi da ba wu kafilacene taga Pali toojo le. Wee mege ki bye na Teritule. A p'i ba jaagi shan Pali na gbafeneri Felikisi mu.

² A p'i she Pali yiri na pa. Keree kiimu na p'a wu jaagi ge, a Teritule di kee jo kon na baari gbafeneri wu mu. A wu jo: «Wu nunofoceme we, we wa fereme nigbo pemu ni fiige ki funjo ni nijaa we ni ge, mu gboro ni we ya pee fereme pu ta. Mu wo fungongofere nigboro funjo ni be jeri nijeheme ya je fiige ki ni, fo na ki pye k'a she naha na.

³ Wee ya ma saama pu ce ma mu tuun beeri ni kii keree kii beeri na.

⁴ Ga ma na jo ne funjo wa we pu ma teje yaha fo di mo we, lee wuu na n'a ma jeri jo ma jo maye na, m'a niwegee shan m'a kafilakaya nigin nigin logo wu mu.

⁵ «Ayiwa, we na we m'a jaa me ge, we kunni ya we seri na wu ta ba kafegge bani ne we. Wu ne na n'a she yirige Yawutuu pu ni ne ni konjo ki beeri na. Wee wu ne be Nazareti shen wo koo li jahagbaa fo.

⁶ W'a bi giin fo na we Kile-pene pugbaho ki be norojo, lee wuu na we ya wu co. [Wee bi giin we di wu kiiri kon na saha ni wu wo saliya wu ni.

⁷ Ga, a sarasii pu wo nunofogbo Lisiyasi di no ni kafugo ni, na wu sho we na.

⁸ Na we pye na lemu na we ya wu jaagi ge, na we pu pa lee jo muye pyaa mu.] Maye pyaa ki be na ja wu yege, keree kiimu beeri na we ya wu jaagi ge, ma na ki logo wuye pyaa jo na.»

⁹ Yawutuu piimu beeri pu bye wa ge, a pu beeri di yere pee jom pu na, na Teritule ya yemu jo ge, na can wu ne wii.

Pali be ya paari gbafeneri wu mu

¹⁰ Lee kadugo na a gbafeneri wu jom pu kan Pali be mu. A Pali di jom pu lo na gbafeneri wu pye: «Ne li ce li yee ya jeh, jo mu wu ne shi we wo kiiri konjo. Lee wuu na fyaara wa ne zo wu ni nago ne wu na fiin jo mu mu we, bani ne ta kakuuno la shishiin pye we.

¹¹ Ne pa Zheruzalemu ni di ba Kile pele li sanha doro cabyaa ke ni shuun taan we. Ma jeh yege pye be, ma na li ta mu.

¹² Pu ya na ta nakaara na ni sipya wa shishiin ni Kile-pene pugbaho ki ni we. P'i wa na ta di na sipyii nunjo kyeege Kile-pene puga ka shishiin ni, kelee xuu watii ni kanha ki funjo ni we.

¹³ Pii sipyii pii wa da ja kaa la shishiin jo lemu ya li she na jaagi we p'a taha ne na ge, na can wu ne wii we.

¹⁴ «Ayiwa, kaa lemu na n'a da yere di lee jo ma nii na ge, lee li wa me. Wee sefel pu wo Kile we, wee mu ne kapyene pyi kovono latii ni, lemu kaa pii wa byi na li ne can we ge. Ga keree kiimu beeri k'a ka Musa wo saliya wu ni ge, ne da kee beeri na; Kile tudunmo p'a kiimu beeri ka ge, na fara kee be na.

¹⁵ Kile wemu na ne daa ge, wee na pu be w'a daa nago kanna sipyisaamaa ni sipyikuuyo beeri nixhuyo na ba ne jiga na.

16 Lee wuu na ne la le naye ni, kənhə kakuunə la shishiin ganha da gori na zə wuu na wε. Kakuunə la shishiin ganha da gori na ni Kile tε ni wε, kelee na ni sipyii tε ni wε.

17 «Ayiwa, ba yee kii ya toro wε, a ne ba ba wà caŋa ka, na ba na wo shi sipyii pii tεge ni wari ni, na saraga be wolo Kile mu.

18 Kee keree kii na p'a pa ne ta Kile-pεεŋε pugbəhə ki ni. Ne bi bye be fεεfεε. Sipyii piitiilee di bye wà wε, nakaara be di ya ta wà wε.

19 Ga Azi fiige ki wo Yawutuu pii pu bye ni ne ni. Li bu da nago kanna kakuunə la ne bi pye, pee bi yaa pu ta naha p'i ne jaagi mu naha t̄aan.

20 Ni lee ni wε, pu bi ne kiiri wu kəən kiirikəən kurunə ki naha t̄aan tuun wemu ni ge, di bi ta n'a kakuunə la pye, pii sipyii pii pu wa naha ge, na pu lee jo ma jii na.

21 Na ne niyerege yaha pu nahagbaa na, pe jonumə pe ne jo pu mu ni fanha ni jo: «Ne dà li na jo xu na ba ne na foro xu ni jiga na, lee li wa ne yaha me kiiri na nijaa yee nahagbaa na.»

22 Ayiwa, lee bi Felikisi ta wee ya Yesu koo li keree ki beeri ce, a wu kayuu li yirige, na kiiri wu yaha caŋa ka naha na, na pu pye: «Y'a se, sərəsii pu wo jɔŋɔfɔgbə Lisiyasi ba ba, ne na ba yi keree ki keme na ki suguri.»

23 Lee kadugo na a wu sərəsii jɔŋɔfɔ wə pye na wu Pəli yaha kaso wu ni, na wu da wu kaseri; ga na p'i kafεεwama yaha wu mu. Na wu najiineε ba jo p'i ba foro wu na p'i yaaga ka kan wu mu, na p'i lee koro yaha.

Pəli ya jo ni Felikisi ni wu shə wu ni

24 Ba cabyaa dama dama ya toro wε, a gbafεneεεε Felikisi di ba ni wu shə ni. Cee wu mege ki bye na Durusili; Yawutu wu bye wii. A p'i wa tun w'a she Pəli yiri. A Pəli di ba. Sipya ya yaa ma dà Yesu na dagana lemu na ge, a Pəli di ba ganha na yee naha yu pu mu.

25 Ga sipya na já wuyε tánha tanhagana leke na kakuunə na, ni torogana lemu funnə ni ma da bye tifire fə Kile mu, ni jiga wo kiiri wu na ba gən kəngana lemu na ge, ba Pəli ya pa jə le yee ni wε, a Felikisi di fya.

A wu Pəli pye; «Nime, ma na já da gaŋi, di ba tuun wa betii ta di na ma yiri sanha.»

26 Wu bi giin na wari be Pəli da ba gan wee mu. Lee wuu na wu bi ma Pəli yiri tεεgeε nijεheŋεε ni pu na ma na yu.

27 A p'i yee shuun pye lee ni. Lee kadugo na a p'i ba Pərisasi Fεsitusi tenε fiige ki jɔŋɔ ni na pye Felikisi faara. Felikisi funnə bye wu wuyε tən taan Yawutuu pu mu, lee wuu na w'a Pəli yaha wà kaso wu ni.

25

Pəli ya jo pu she wee keree shəənri Oromε saannaa jɔŋɔfɔ wu yiri

1 Ba Fεsitusi ya tenε na pye Zhude fiige ki gbafεneεeri wε, a cabyaa taanri di doro, a wu yiri Sezare kulo li ni na kari Zheruzalεmu ni.

2 Ba w'a nə wà wε, a saraya naha shəənriwεε jɔŋɔfεε, ni Yawutuu pu wo nahagbaa fεε p'i she wu mu, na she pu loyire jomə jo Pəli shizhaa na.

3 A p'i wee gbafεneεeri wu jεeri na wu jə wuyε na wu Pəli yaha she Zheruzalεmu ni; lee di pu ta p'a woni pye Pəli na, na p'i ba she lara wu sige koo na p'i ba wu gbo.

4 Ga, a wee di pu pye na kaso wu ni Pəli wa da yaha wà Sezare kulo li ni, na jeri tapyege ni weeye pyaa be k'a da guri da se wà.

5 A wu pu pye sanha: «Yee wo jɔŋɔfεε p'a yaa na pinne na gaŋi ni ne ni Sezare kulo li ni. Pu bu she nə wà, lemu na yee wa Pəli jaagi ge, puyε pyaa na lee jo.»

6 Lee kadugo na gbafεneεeri wu cabyaa ya laha gbarataanri kelee ke na Zheruzalεmu ni wε, lee kadugo na a wu guri pa Sezare kulo li ni. Nimuguro ti na a wu she diin kiiri wu takəngə ki ni, na tuduro tun na pu pa ni Pəli ni.

7 Ba Pəli ya nə wε, Yawutuu pii p'a yiri Zheruzalεmu ni na pa ge, a pee di yere wu maha; na sii kakuunə can can wogoo nijεheŋεε jo taha wu na, na ta se bye pu ni pu já kaa nigin be lə kii keree kii ni p'i li finneε jo can di da li ni wε.

8 Lee kadugo na a Pəli be di jomə pu lə na jo: «Ne ya ta kakuunə la shishiin pye Yawutuu pu wo saliya wu shizhaa na, kelee

Kile-pɛɛɛɛ pugbɔhɔ ki wɛ. Nɛ di ya kakuunɔ pye Oromɛ saannaa juɗɔfɔɔ wu bɛ na wɛ.»

⁹ Gbafɛɛɛri wu funɗɔ ya pye wu kaa di daan Yawutuu pu mu ge, a wu Pɔli pye: «Ta ma funɗɔ wa m'a shɛ Zheruzalɛmu ni, kɔnhɔ ma kiiri wu shɛ gɔn wà naye pyaa ki jii na?»

¹⁰ A Pɔli di jo: «Nɛ yere xɔ Oromɛ saannaa juɗɔfɔɔ wu wo kiiri wu takɔngɔ ki ni. Nahamɛ nɛ kiiri w'a yaa na kɔn. Nɛ ta kaa la shishiin bɛ kyɛɛgi Yawutuu pu mu wɛ, muyɛ pyaa ki bɛ ya lee cɛ fiinɗɛ fo xuuni.

¹¹ Nɛ da bi da nɛ kanahana la pye, kelee na kaa la pye lemu ya yaa ni xu ni ge, nɛ bi da xu wu she wɛ. Ga keree kiimu bɛɛri p'a yu nɛ shizhaa na ge, na kee yaha can jɛ lee la shishiin ni wɛ, sipya wa shishiin bɛ da já nɛ jɔ yaha pu mu wɛ. Nɛ funɗɔ ki wa na wo kiiri wu shɛ gɔn Oromɛ saannaa juɗɔfɔɔ wu yiri.»

¹² Ayiwa, a gbafɛɛɛɛ Fɛsitusi ni wu wo kapyɛɛɛɛ p'i shɛ puyɛ ja, a wu na kuri pa, na ba Pɔli pye: «Ni ma wa Oromɛ saannaa juɗɔfɔɔ wu kaa jo xɔ, ma na zhe wee yiri Oromɛ kulo li ni.»

Pɔli ya jo saannaa Agiripa jii na

¹³ Ba cabyaa dama dama ya toro wɛ, a saannaa Agiripa ni wu shɔ Berenisi di gari Sezare kulo li ni di zhe gbafɛɛɛɛ Fɛsitusi shaari.

¹⁴ Ayiwa, a p'i cabyaa nijɛɛɛɛ pye Sezare kulo li ni. A canja ka di ba nɔ, a Fɛsitusi di Pɔli wo keree ki paari saan wu jii na na: «Felikisi ya ná wa yaha naha kaso ni.

¹⁵ Tuun wemu ni nɛ shɛ Zheruzalɛmu ni ge, a saraya jaha shɔnriɛɛ juɗɔfɛɛ ni Yawutuu nɔhɔɛɛ p'i shɛ pu fiin jo nɛ mu wee ná wu shizhaa na, na nɛ jɛɛri na nɛ wu kiiri kɔn wu na, di wu gbo.

¹⁶ A nɛ pu pye jo Oromɛ shɛɛn mu, fanhafɔɔ ya yaa wu sipya jɔ yaha lee yahagana li na pu gbo wɛ. Piimu p'a wu jaagi ge, fo wu ni pee bu binne tiin jomɔ na. Keree kiimu na p'a wu tɔɔgɔ leni ge, wu bɛ di wu taa jo kee shizhaa na.

¹⁷ Ayiwa, a pee sipyii p'i binne pa naha ni nɛ ni. Ba wɛɛ ya nɔ naha wɛ, nɛ ta li yaha nige nimɔnɔ wɛ. Kee canja ki jimuguro ye

pyaa, a nɛ gari kiiri wu takɔngɔ ki ni, na tuduro yaha p'a shɛ wee ná wu yiri na pa.

¹⁸ A wu jaagivɛɛ p'i yiri yere na jo. Ga nɛ bi kakuunɔ kiimu kɔn naye funɗɔ ni ge, wu ya ta w'a jaagi lee la shishiin na wɛ.

¹⁹ Puyɛ pyaa wo koo li wo nakaara jomɔ ye na pu bye; ni ná wa bɛ wemu w'a xu ge, Pɔli di yu na wu jɛ jii na. Wee ná wu mɛge ki bye Yesu.

²⁰ A nɛ kunni di bye nɛ cɛ dii nɛ da bye di lee la tuugo shɔnri wɛ. Lee wuu na a nɛ Pɔli yege wu bu da wu na da zɔɔ wu shɛ Zheruzalɛmu ni, kɔnhɔ wu kiiri wu shɛ gɔn wà.

²¹ Ga, Pɔli ya ta sɔɔ lee na wɛ, na jo na Oromɛ saannaa juɗɔfɔɔ wuyɛ pyaa ki da ba wee wo kiiri wu kɔn. Wee tuun wu ni a nɛ pu pye jo p'a wu kasɛri kaso wu ni, fo di ba wu yaha shɛ wee mu tuun wemu ni.»

²² A wee saan wu gbafɛɛɛri wu pye: «Nɛye pyaa bɛ funɗɔ ki wa di logo wee ná wu jɔ na.» A Fɛsitusi di wu pye: «Niga na ma na logo wu jɔ na.»

²³ Ayiwa, kee canja ki jimuguro, a saannaa Agiripa di wu saannaa faya le, a wu ni wu shɔ Berenisi di ba. A sipyii p'i pu juɗɔ círi ni ciire ni. A pu ni sɔɔsii pu wo juɗɔfɔgbɔ we, ni kulo li tayeregbɔhɔ sipyii di binne pa, na ba já kiiri takɔngɔ puga ki ni. Lee kadugo na a Fɛsitusi di jo na pu pa ni Pɔli ni.

²⁴ Ba Pɔli ya nɔ wɛ, a gbafɛɛɛri wu jomɔ pu lɔ na jo: «Saannaa Agiripa ni yee piimu bɛɛri pu wa naha ni wɛɛ ni ge, yi we ná we wii. Yawutuu pu bɛɛri p'a pu loyire shɛ nɛ na we shizhaa na Zheruzalɛmu ni, ni nahamɛ bɛ, fo na sɛɛ na w'a yaa na wu gbo.

²⁵ Nɛ mu kunni, wu ya kakuunɔ la shishiin pye lemu na já xu nɔ wu na wɛ. Ga wuyɛ pyaa kii d'a jo xɔ pu wee kiiri wu yaha saannaa juɗɔfɔɔ wu wu kɔn, lee wuu na nɛ giin di wu yaha zhe wee yiri Oromɛ ni.

²⁶ Nɛ sanha kafilafyɛn wa shishiin ta, nɛ na já wemu ka di dun Oromɛ ni saannaa juɗɔfɔɔ wu mu wu shizhaa na wɛ. Lee wuu na nɛ pa ni wu ni yee mu, na ba ni wu ni mu saannaa Agiripa ye pyaa ki mu; kɔnhɔ yegeɗɛ kemu na ba bye wu na ge, di ya ta kee yegeɗɛ ke funɗɔ ni di ga gan wu mu.

²⁷ Bani na kasoleme yaha shɛ Oromɛ saannaa juɗɔfɔɔ wu mu, lemu na w'a jaagi

ge, lee juna di ya jo we, juna je lee na we.»

26

Poli ya wu fin yu saannaa Agiripa nii na

¹ Ayiwa, a saannaa Agiripa di Poli pye: «Ye yi wa ma mu ge, yee jo.» Wee tuun wu ni a Poli di wu kenje yirige, na wu fin na kon na yu na:

² «Saan we, l'a taan ne ni, ne ma naye ta naha njaa mu nahagbaa na, di li she ma na jo Yawutuu p'a keree kiimu beeri taga ne jaagi ge, lee la shishiin je can we.

³ Bani maye pyaa ki be wa Yawutuu pu wo kalenge kee, ni pu nakaara keree ki beeri ce. Lee wuu na n'a ma jeeri jo ma na maye na, m'a luu li gbo na taan, m'a logo na na.

⁴ «Ayiwa, na ne yaha na levere juna na, ne jaari jaarigana lemu na na wo shi wu nje ni Zheruzalemu ni ge, Yawutuu pu beeri ya lee ce.

⁵ Pu bu jo p'i can jo kunni, p'a li ce l'a mo na koo lemu l'a waha xuuni Yawutuu koo li ni ge, na ne be wu bye lee wo sipyii pu ni. Lee je Farizheen pu wo kuruna ke.

⁶ Ga Kile ya jome lemu lo we sefele pu mu ge, ne na lee jome le pye na tana, lee li wa kiiri no me ne na njaa we ni.

⁷ Wee gbaweye ke ni shuun wu tana ki bye na lee jome le na ba fa. Lee wuu na pu bi Kile pele ni pu see naha ni cana fara piige na. Saan we, kee tana ke ki wa ne mu ge de, kee wuu na Yawutuu pu wa ne jaagi!

⁸ Yee na ja jo na Kile da ja xuu je di yeege xu ni-i ge?

⁹ «Neye pyaa ki be, ne bi giin jo ne yaa na yogo kon Nazareti shen Yesu mege ki na kongana beeri na.

¹⁰ Lee ne pye Zheruzalemu ni. Ne bi lee koro sha saraya naha shonrivee juna pu mu, a p'i lee koro yaha ne mu. Ne bi ma sii n'a daa fee njeheme co, na she pu beeri le kaso ni. Na fara lee beeri na, pu bu jo p'i pu gbo, ne be na so na jo pu pu gbo.

¹¹ Teege njehene ni ne bi jin pu feni Kile-pene piyeye yi beeri ni, na pu jaani, na pu karamu fo pu n'a daa wu yaha. Loyire lemu bye ne ni pu shizhaa na ge, ne bi se na pu kana fo kulogoo kiitiige be ni.

Poli ya yu wu Kafu wu cegana li shizhaa na

¹² «A ne bye mu, a saraya naha shonrivee juna pu p'i ba ne tun cana ka, na seme wa kan ne mu na ne wu she Damasi kulo li wo n'a daa fee pu feni.

¹³ Saan we, na ne yaha ne na ganji Damasi kulo li ni, a ne ba she kpengebo ka fo na fugba we ni. Lee bi cana ke ta k'a no nje nje ni. Kee kpenge ke bi pele cana ke wogo ke na. A k'i ni na ne ni na jaarini pu maha.

¹⁴ A we beeri di do nje na. A ne mujuu la logo we Heburuu wo jom pu ni lee na ne pyi: «Soli, Soli, naha na m'a na kana me juna baa we? L'a waha mu mu wu kuruna toona nmaa na de!»

¹⁵ A ne yenge pye jo: «M'i je joga we, Kafu?» A Kafu di ne pye: «Ne je Yesu, wee wemu mu w'a gana me ge.

¹⁶ Ga, yiri m'a yere! Bani ne naye she ma na, konho m'a bye na kapyebye. M'a na na nagana lemu na njaa ge, ma na ba bye lee seri, na lee paari sipyii pu mu. Ne na ba keree kiimu be she ma na ge, m'a ba kee be paari pu mu.

¹⁷ N'a da ma tun Yawutuu pee, ni shi wusama be mu. Kanhama pemu beeri p'a da ba noni ma na ge, ne na ba ma tene na ma wolo pee beeri ni.

¹⁸ N'a da ba ma tun pu mu ma pu ni mugu. Ma pu yeege nibiige ni ma pa kpenge na. Ma pu yeege Shitaanni wo fanha ki ni ma pa Kile mu, konho p'i da na na, pu jurumu wu yafa pu mu. Kile ya piimu pye fefe ge, pu be di tajege ta pee te ni.»

Poli ya yu wu labye wu shizhaa na Kafu mu

¹⁹ Ayiwa, ba Poli ya pee jom pu jo x we, na guri saannaa Agiripa pye: «Lee funna ni do, saan we, ne keree kiimu na Kile mu ge, ne ta kee she wu mu we.

²⁰ Ga, a ne fene kii keree kii wo yere li na kon Damasi shen mu. Lee kadugo na na no Zheruzalemu ni, ni Zhude fiige ki beeri fo na she no shi wusama be na, wemu je Yawutuu we ge. A ne li she pu beeri na jo p'a yaa pu daburaje jo pu jurumu wu beeri na, p'i guri pa Kile mu. Keree kii k'a li she

na p'a daburaje jo pu jurumu wu na ge, pu da kee pyi.

²¹ Lee wuu na Yawutuu p'a ne co Kile-pɛɛɛɛ pugbɔhɔ ki ni, na ganha na giin p'i na gbo.

²² Ga Kile wo dɛge funɔ ni ne pye ɲi na fo na pa nɔ nijaa na. Le ne ce Kile keree ni ge, lee ne yu sipyii pu beeri mu sipyigbɔɔ fara sipyitiilee na. Kile tudunmɔɔ Musa ni Kile tudunmɔɔ pusamaa ya keree kiimu kaa jo na ki na ba bye ge, ne ta yatii jo na toro pee wo nijoyo yi ɲɔɔ ni we.

²³ Pee beeri bi jo na Kile ya Shɔvɔɔ wemu ɲaha bulo ge, na wee na ba ganha na na xu. Na wee wu da ba bye shenshiime na ɲe na foro xu ni. Na wu na ba ɲuwuuro ti keree fiinne jo wɛ wo shi wu mu, na fara shi wusama be na.»

Pɔli funɔ ya pye Agiripa be wu dɔ Kafɔ na

²⁴ Na Pɔli yaha pee jomɔ pu na, a Fesitusi di sii mujuu wɔ na jo: «Pɔli, mu ɲɔɲmuu l'a yiri! Mu ya kalaa fo na ma ɲɔɲɔ yirige!»

²⁵ A Pɔli di wu pye: «Nunɔɔcemɛ we, ne ɲɔɲmuu ya ta yiri-i dɛ! Jomɔ pemu beeri ne yu me ge, pu beeri pu ɲe can, pu kɔri be d'a fiinne.

²⁶ Saannaa Agiripa ye pyaa ya kee keree ki beeri ce, lee wuu na ne sɔɔ be na yere wu ɲahagbaa na, na yu ni lowaa ni. Ne dɔ li na jo nigin be ya ɲmɔhɔ wu na kii keree kii ni we, bani la shishiin w'a pye ɲmɔhɔrɔ kaa we.»

²⁷ A Pɔli di saannaa Agiripa pye: «Saan we, Kile tudunmɔɔ p'a yemu jo ge, ta mu ya dɔ yi na we? Ne kunni ya li ce jo mu ya dɔ yi na.»

²⁸ A saan wu Pɔli pye: «Pɔli, a go jɛɛɛ ye kaa l'a fɔ m'a na ɲeri ma pye Kiricen me dɛ!»

²⁹ A Pɔli di wu pye: «Lee ya pye nime la, li shiin ya pye caɲa ka la, Kile wu lee pye. Lee ganha bu da muye nigin na we, ga ma ni sipyii piimu beeri pu wa naha nijaa na ne jomɔ pu nuri ge, Kile wu yi beeri pye ba ne ɲe we. Ga p'a ne pɔ pɔgana lemu na ni tɔrɔ shɔnhɔɔ ni ge, pu ganha bu yi pɔ lee pɔgana li na we.»

³⁰ Wee tuun wu ni a saan we ni gbafɛɛɛɛri wu yiri foro, ni Berenisi ni; sipyii piimu pu bye ni pu ni ge, ni pee be.

³¹ Ba p'a foro we, na ganha na puyɛ pyi: «We nɔ we ya ta kakuunɔ la shishiin pye lemu na jɔ xu nɔ wu na, kelee na wu le kaso ni we.»

³² Lee kadugo na a saannaa Agiripa di gbafɛɛɛɛ Fesitusi pye: «We nɔ we da bye wu ya jo xɔ na pu wu kiiri wu yaha Oromɛ saannaa ɲunɔɔ Sezari keɲe na we, go wu bi da jɔ yaha nime.»

27

Gbafɛɛɛɛ Fesitusi ya Pɔli yaha kari Oromɛ ni

¹ Tuun wemu ni l'a she na wɛ pu jɛ kɔɔgbɔhɔ ki ni w'a se Itali fiige ki ni ge, a p'i Pɔli ni kasolemɛɛ pii be kan sɔrɔsii ɲunɔɔ wa mu. Wee mege ɲe na Zhuliyusi. Wee wu bye Oromɛ saannaa ɲunɔɔ wu wo sɔrɔsii kurunɔ ki ɲunɔɔ.

² A wɛ di jɛ Adiramiti shɛen wo kɔɔgbɔhɔ ka ni na se Azi fiige ki kabaɲa yiri. A Masedɔni fiige shɛn wa di binne kari ni wɛ ni, wee mege ɲe na Arisitaaki. Wu kulo di ɲe na Tesaloniki.

³ Kee caɲa ki ɲimuguro ti na wɛ ya nɔ Sidɔn kulo li ni. Zhulusi bi saama pa pye Pɔli na. Wu bi koro yaha Pɔli mu w'a se w'a foro wu ɲaɲiɛɛ na, kɔnhɔ wu da wu mago ɲɔ yanmuyɔ taa pu mu.

⁴ Ba wɛ ya yiri wɔ we, a kafɛɛge k'i ganha na jirini wɛ na. A wɛ di dorɔ Sipɛɛ fiige ki kabanugo kafɛɛge ki ɲaha na.

⁵ A wɛ di mɛhe na se wɔ kɔɔgbɔhɔ ki ni, na she dorɔ Silisi fiige ke, ni Panfili fiige ki kabanugo. A wɛ di she nɔ Mira kulo li ni, lee ɲe Lisi fiige ki ni.

⁶ A sɔrɔsii ɲunɔɔ wu Alekizandiri shɛen wo kɔɔgbɔhɔ ka ɲa wee xuu wu ni, kee bi gaanɲi Itali fiige ki ni. A wu wɛ le kee ni.

⁷ Wɛ ya cabyaa ɲiɲɛɲɛɛ pye lɔhɔ ki ɲunɔ ni, kɔɔgbɔhɔ ki na gaanɲi kasɛɛge na. Wɛ ya sii kanha xuuni na na nɔ Kinide shizhaa na. Kafɛɛge ki bi she wɛ da ga she ɲaha na we, a wɛ di dorɔ Kerɛti fiige ki kabanugo kafɛɛge ki ɲaha na na kari Salimoni kulo li shizhaa.

⁸ Wɛ niganhaya y'a toro wee xuu wu ni. A wɛ di she nɔ xuu wa ni, wee mege ɲe na: «Kɔrɔgɔ tayeresaɲa». Kulo la ɲe wɔ wee xuu wu tɔan na Lazi.

⁹ Wèe bi taatuunnò torogo wùye na xò lee ni. A Yawutuu pu wo suun leduun wu dorona wèe yaha lee ni, fo na pa wiire ti tuun wu pye w'a tēēŋe. A kəəgbəhə ki baa wu jeri nime farati. Lee na Pəli bi sipyii pu sənmi na:

¹⁰ «Na naniineε, ne li ja jo l'a jeri farati. Li wa da ba da kəəgbəhə ki ni ki funnə yaŋmuyə ye ye na-ε de! Ga wèe piimu be pu wa ki ni ge, wèe be munahaa ki wa li ni.»

¹¹ Ga sərəsii juŋəfəə wu ya ta Pəli jomə pu wii yaaga wε. Bani wee bi dà kəəgbəhə ki paavəə ni ki kafəə na na toro Pəli taaŋ.

¹² Wee xuu wu wo kəəyə tayerege ki bi jə wiire tuun ni wε. Lee na, a pu niŋehemεε di jo na pu la le p'i yiri wee xuu wu ni, na li bi da já bye mu. A p'i la le na gari Fənikisi ni, Kereti fiige ki kəəyə yi tayerege ki ni, kənhə p'i wiire ti tuun wu torogo wà. Wee xuu wu jaha ya tii camutomə pu na.

Kafεεgbəhə ka ya yiri suumə ləhə ki na

¹³ Ba kafεεre la ya yiri kanige cε wε, a p'i lee ja, na ganha na giin na pee na já da gaŋi. Tuunə nigbəhə ke ki bi kəəgbəhə ki yereŋe ge, a p'i kee laha wà. A kəəgbəhə k'i ganha na gaŋi ni pu ni Kereti fiige ki cε feni.

¹⁴ Ga li ya ta mə wε, a kafεεgbəhə ka di yiri kanige cε we ni. Kee kafεεge ki mege ki bye na «Urakilən.»

¹⁵ A kee kafεεgbəhə k'i kəəgbəhə ki lə. Wèe ya já kafεεge ki jaha kən ki lə na wε. A wèe di mεhe wùye yaha ki keŋe na.

¹⁶ A kafεεgbəhə k'i ganha na gaŋi ni wèe ni. A wèe di she doroo xuu wa ni suumə ləhə ki niŋe ni kamεne cε, wee mege jε na Koda. A wee xuu wu jé wèe ni kafεεge ki tε ni. A wèe di kəəpure li kiragi kiragi fo na ba li ta leŋe kəəgbəhə ki ni.

¹⁷ Ba wèe ya lee kəəpure li leŋe kəəgbəhə ki ni wε, na kəəgbəhə ki pə ni mεere ni, kənhə ki ganha bu gyεegi wε. Lee kadugo na, fəŋa ke ki bi kəəgbəhə ki pye ki na gaŋi ge, a p'i kee tirige. Bani pu bi fyagi na kafεεge ki ganha bu da zhe kəəgbəhə ki yereŋe Libi fiige ki gbazhenhe ki juŋə ni wε. A wèe di wùye yaha kafεεgbəhə ki mu ki na gaŋi ni wù ni.

¹⁸ Ga, a kafεεge k'i diin na gurulo wèe ni, fo li ya ta pa jə wε, kee caŋa ki jimuguro ti

na, a p'i kəəgbəhə ki funnə tuguro ta wolo na wà suumə ləhə ki ni.

¹⁹ Caŋa taanri wogo ki na, a kəəgbəhə ki paavəə wuyε pyaa di tuguro ta wolo wà sanha.

²⁰ Wèe ya cabyaa niŋehεŋεε pye, caŋa jii da voro wε, wəə be di da voro piige wε. Kafεεge ki saŋa jε na denri ye! A wèe funnə di ben fo wèe na giin jo wa shishiin da zhə wèe ni nige wε.

²¹ Kəəgbəhə ki funnə sipyii pu bi mə pu da li wε. A Pəli di ba yiri yere pu niŋe ni na pu pye: «Na naniineε, yee bi yaa na ne jomə pu logo fo na wèe yaha Kereti ni, na diin wà. Lee da bi bye, pe kanhama pe, ni te kakara te bi da wèe ta wε.

²² Ga yemu n'a da jo yi mu nime ge, wù lowagaa ta, yaaga wa da wa ta wε, kəəgbəhə ki ye k'a da ba gyεegi.»

²³ A Pəli di pu pye sanha: «Kile wemu wo kapyenεε ne byi, na jε be wee wo ge, wee wo mεleke wa ya wuyε she ne na piige ki ni,

²⁴ na ne pye: «Pəli ma ganha bu fya wε, fo ma bu nə Oromε saannaa juŋəfəə Sezari yiri. Lee wuu na, sipyaa sipya wu jε ni ma ni kəəgbəhə ki ni ge, Kile na mu ni pee beeri shə wu saama pu funnə ni.»

²⁵ Lee wuu na, yi yi logoo waha na naniineε. Ne dà li na jo mεleke w'a yeke jo ge, jo Kile na li pye nakaara baa.

²⁶ Ga kəəgbəhə ki na ba she gyεegi ni wèe ni k'i wèe wà fiige ka ni suumə ləhə ki niŋe ni.»

²⁷ Ayiwa, na kəəgbəhə ki yaha ki na se na guroo ni wèe ni kafεεge ki keŋe ni Adiriyatiki Suumə Logbəhə ki na, wèe piige ke ni shishεere wogo ki na, ba niŋe k'a pa ji wε, a kəəgbəhə ki paavεε p'i ganha na giin na wèe ya nə xə suumə ləhə ki kogonə ki na.

²⁸ A p'i wee xuu wu wo ləhə ki taanna, na ki jogi wu ta mεterelee kelee taanri ni gbarashuun. A p'i she sanha jaha na jeri, na ləhə ki jogi wu ta wee xuu wu ni mεterelee kelee shuun ni gbarataanri.

²⁹ Pu bi fyagi na kəəgbəhə ki ganha ba she kiyε kuu faaga ka na wε. Lee wuu na tuutabaaya yemu yi bi kəəyə ki yereŋe ge, a p'i yee shishεere lə na wà ləhə ki ni kəəgbəhə ki kadugo yiri. A p'i diin wà, na niga ki sige kanha k'i mugii.

³⁰ Na sipyii pu yaha kooḡbōhō ki ni, a ki kapyebyii p'i kooḡpure li yeege taha lōhō ki juḡḡ ni, na puyē pye kanna tuḡḡ ka pu da yaha kooḡbōhō ki kadugo y'iri na ta pu funḡḡ di ḡe p'i baa.

³¹ Ba Pōli ya lee ḡa wε, a wu sōrōsii juḡḡḡḡ we ni sōrōsii pusamaa pye: «Kooḡbōhō ki kapyebyii pu bye p'i ya tiin ki ni naha wε, y'a da zhō wε.»

³² A sōrōsii p'i sōḡ Pōli jomō pu na a p'i kooḡpure li mēere ti kōn, na li shan suumō lōhō ki ni.

³³ Nimugunō wu na, a Pōli di pu bēeri pye na pu li; A wu jo: «Nijaa ḡe wēe caḡa ke ni shishēere wogo yee funyō na pēn, wa shishiin bε di sanha li wε.

³⁴ Lee wuu na n'a yi ḡeri jo yi la le yiye ni y'i li. Bani yee mago wu wa lee na kōnhō y'i bye ḡii na, yi li cε bε na wa juzhikana bε wa da biin yi ni le koo na wε.»

³⁵ Ba Pōli ya yee jo xō wε, na buuri lō, na baraga taha Kile na pu bēeri ḡii na, na wa kōn xa.

³⁶ Ba sipyii pusamaa ya lee ḡa wε, a pu bε logoo di waha, a pu bε di li.

³⁷ Wēe piimu bēeri pu bye kooḡbōhō ki ni ge, wēe bēeri bye sipyii xhuu shuun ni kēle gbarashuun ni gbaara (276).

³⁸ Tuun wemu ni pu bēeri ya li na din ge, shinma we wu bye kooḡbōhō ki ni ge, a p'i wee wo suumō lōhō ki ni kōnhō kooḡbōhō k'i faha.

Lōhō k'a kooḡbōhō ki kyēegi

³⁹ Ba ḡiga k'a mugi wε, xuu wemu ni kooḡbōhō ki bye ge, ki kapyebyii pu ya ta pu tacēḡe ta wee xuu wu na wε. A p'i loguuro la ḡa ḡiwaga ka di ḡe wee xuu wu ni. A p'i jo na wà pu da zhε ni kooḡbōhō ki ni, na li bi da já bye.

⁴⁰ Lee na a p'i tuutabaaya yi sanha laha kooḡbōhō ki na na yaha lōhō ki ni. Tige kemu k'a ma kooḡbōhō ki ḡaha ḡeri ge, a p'i kee bε wo mēere ti sanha. Lee kadugo na a p'i kooḡbōhō ki ḡahagbaa faḡa ki yirige yerēḡe, kōnhō kafēge k'i da pu ḡmununō da se suumō lōhō ki kogonō ki na.

⁴¹ Ga, a kooḡbōhō k'i she diin gbazhenhe ki juḡḡ ni loguugoo shuun wa niḡe ni. A kooḡbōhō ki ḡahagbaa l'i she jé wà gbazhenhe ka ni, na ḡonri wà tapēḡe baa.

A lokuruyo di ganha na ma na ki kadugo y'iri wu kpōn, fo na wu kyēegi.

⁴² Sōrōsii pu bi ḡiin p'i kasolemēe pu ḡbo, kōnhō pu ganha bu da do do lōhō ki ni, p'i ḡa pu foro p'i baa wε.

⁴³ Ga sōrōsii juḡḡḡḡ wu funḡḡ bye pu Pōli ḡbo wε. Lee wuu na wu ya ta sōḡ sōrōsii pu wo nijoyo yi na wε. A wu jo na piimu p'a lōhō cε ge, na pee pu fēnhε to to lōhō ki ni, p'i ḡa foro suumō lōhō ki ni.

⁴⁴ Na pusamaa di dugi kooḡbōhō ki kōryō ya na, kelee kooḡjaya ya na p'a ḡaḡi. Mu p'a pye a pu bēeri di nō suumō lōhō ki kogonō ki na yaaga ya wa ta wε.

28

Pōli ya nō Maliti fiḡe ki ni

¹ Ayiwa, ba wēe ya shō suumō lōhō ki na wε, a wēe di na logo na wee xuu wu mēge ki ḡe Maliti.

² Wee xuu wu sipyii pu bi wēe co xuuni. Zanha ka bi to wà, a wiire di bye. Lee na a wee xuu wu sipyii p'i nagbōhō ka ḡberi, na wēe bēeri yiri na wēe pu she waha.

³ A Pōli di ba y'iri na she kajiiḡahara ta lō di ba le na ki ni. Lee bi matōn wa ta tee ni. Ba na ki kafugo k'a pa nō matōn wu na wε, a wu Pōli nō, na nōrō yaha wu keḡe ki na.

⁴ Ba wee xuu wu sipyii p'a wō wu ḡa w'a nōrō yaha Pōli keḡe ki na wε, a pee di puyē pye: «Nakaara baa, sipyii ḡboḡḡ w'a da da we na we, ali na wu yaha w'a shō suumō lōhō ki na, lee bε na Kile wo tiime pu funḡḡ ḡe wu munaa fēere pye wε.»

⁵ Ga, a Pōli di wu keḡe ki ḡahara, a wō wu laha to na ki ni; yaaga bε ya pye Pōli na wε.

⁶ Ga sipyii pu bi ḡiin na Pōli bēeri wu da din, taapile ni wu do wu xhu. Ga ba p'a mō na Pōli ḡaa yaaga da ga wu ta-ε ge, a pu funḡḡyō y'i ḡeri. A p'i jo na kile wa wu ḡe Pōli.

⁷ Xuu wemu ni wēe di bye ge, xuu wa bε bye wee tāan, wee bye fiḡe ki kafōḡ wo. Fiḡe ki fōḡ wu mēge ki bye na Pūbilusi. Wee ya wēe co xuuni, na wēe yaha wu puga fo cabyaa taanri.

⁸ Pūbilusi to wu bi ta cuunō wε, ḡime ni sogunnō li bye wu na. A Pōli di she wu pēreḡi, na wu keḡe taha wu na, na Kile ḡeri wu mu, a wu juunō.

9 Ba lee ya pye wε, a wee xuu wu wo yama fεε pusamaa bεeri di ba Pōli yíri. A pee bεeri bε di juunǝ.

10 A wèe xuu wu sipyii di baraga taha wèe na tahagana bεeri na. Ba wèe kariduun ya pa nǝ wε, wèe nijewuu kǝǝgbǝhǝ ka ni, a p'i wèe magoǝ yaŋmuyǝ bεeri kan wèe mu.

Pōli ya nǝ Oromε ni

11 Yeye taanri wèe ya pye wee xuu wu ni. Wèe cagaraga, kǝǝgbǝhǝ ke ki bi se Alekizandiri kulo li ni ge, a wèe di jé kee ni. Kee bi wiire ti bεeri pye wà. Pu bi kee mεge yiri na «Ŋmamaa*».

12 A wèe di shε nǝ kulo la ni lee mεge jε na Sirakusi.

13 Ba wèe ya yiri wà wε, na nǝ kulo la betii ni, lee mεge jε na Eregiyo. A wèe di shǝn wà. Kee caŋa ki jimuguro a kafεεgbǝhǝ ka di yiri wèe kamεnε cε na pa dǝ wèe na. Cabyaa shuun wèe ya pye na na nǝ Puzoli kulo li ni.

14 A wèe di n'a daa fεε pii ja Puzoli kulo li ni, a pee di wèe jεeri na wèe pu cewuu nigin pye ni pu ni. Ba wèe ya pa yiri wà wε, na gari Oromε ni.

15 Ba Oromε n'a daa fεε p'a wèe ba wu logo wε, na ba wèe sige fo Apiyusi caan ki na. A pii bε di shε wèe juŋǝ círi xuu wa ni, wee mεge jε: «Nabuun tatigiye taanri.» Ba Pōli ya pee ja wε, a wu baraga taha Kile na, na lowaa ta.

16 Tuun wemu ni wèe ya nǝ Oromε kulo li ni ge, a p'i sǝǝ na shε Pōli yaha xuu wa ni wu yε, na sǝrǝsi nigin yaha wu tǝan wee di da wu kaseri.

Pōli ya Kile Kafila yεrε pye Oromε Yawutuu pu mu

17 Ba cabyaa taanri ya toro wε, a Pōli di Yawutuu jahagbaa fεε pu yiri na pa wuyε yíri. Tuun wemu ni p'a pa binnε ge, a Pōli di pu pye: «Ali na ta nε ta kakuunǝ la shishiin bε pye na shishiin pu na wε, nε di ya ta wù sefεlεε pu wo kalεε la shishiin bε kyεegi wε. Lee bε na p'a nε co Zheruzalεmu ni na le Oromε fanhafεε pu kenε ni.

18 Ba pee ya pa nε yege wε, na ganha na giin p'i nε yaha, bani pu ya kaa la shishiin ta nε na lemu l'a nε kagbuu xǝ wε.

19 Ga Yawutuu pu ya ta sǝǝ nε yaha wu na wε. A li fanha di bye nε na nε wu na keree ki le Oromε saannaa juŋǝfǝǝ Sezari kenε ni. Ga lee kǝri jε na kakuunǝ n'a giin di bye na shishiin pu na-ε dε!

20 Lee wuu na n'a yi yiri, kǝnhǝ di na fiin jo yi mu, bani Izirayeli shεen bi Shǝvǝǝ wemu jaha wii ge, wee wuu na p'a shǝnhǝyǝ le nε na.»

21 A p'i Pōli jǝ shǝ na: «Wèe ya ta sεmε wa shishiin ta na yiri Zhude fiige ki ni mu shizhaa na wε. Wèe ceboro wa bε di sanha yiri wà, na ba joguumǝ jo mu shizhaa na wε.

22 Ga wèe funŋǝ ki wa wèe di logo mayε pyaa ki jǝ na wù ma fungǝngǝ cε. Bani wèe ya cε jo Kile koo lemu ni ma wa ge, sipyii ya yiri lee kaa na kabaya yi bεeri na.»

23 A pu ni Pōli di caŋa ka tenε. Ba kee ya pa nǝ wε, a pu nijεhemεε di ba Pōli yíri. A Pōli di jo ni pu ni Kile wo saanra ti keree na. Na ti jaha shε pu na shεganjaa bεeri na, kǝnhǝ p'i Yesu cε fiinŋε na saha ni Kile tudunmǝǝ Musa wo saliya wu ni, ni tudunmǝǝ pusamaa bε wo Kitabuu pu jomǝ pu ni. A p'i diin pee jomǝ pu na, na lǝ jnisǝǝgǝ ki na fo na shε caŋa ki xǝ.

24 Pōli ya jomǝ pemu jo ge, a pee di pii funyǝ jεri. Ga p'i ya ta sǝǝ Pōli jomǝ pu na wε.

25 Pee sipyii pu ya ta bε nigin na wε. Ga yani pu kari ge, a Pōli di jomǝ pa jo pu mu sanha na: «Kile tudunmǝǝ Ezayi bi jomǝ pemu jo yee sefεlεε pu mu Kile wo Fεfεrε Munaa li baraga ni ge, pee ya pye can yε pyaa.

26 W'a bi li shε na Kile ya jo:

«Shε yi jo we shi we sipyii pu mu na:

Yee na ba niwegee shan, na yi logo,

ga y'i wa da yi jaha cε wε.

Yi na ba jǝni taan, na wii,

ga y'i wa da yaaga bε ja wε.

27 Bani pii sipyii pii niwegee k'a waha.

P'a pu niwegee tǝ, na pu jǝni tǝ,

Pu funŋǝ ya pye p'i ja pu jǝni ki ni wε,

* 28:11 Ŋmamaa: Yaperε la bye Girekii pu mu, lee yaperε li bye ŋmamaa. Wa mεge ki bye Kasitǝri, wa mεge di jε na Polusi. Kǝǝgbǝhǝ ki kafεε pu bi pee wo jaalaa yǝa pu wo kǝǝgbǝhǝ ki na na pye ki maravεε. * 28:27 Ezayi 6:9-10

p'i logo pu niwegee ki ni wε,
 p'i yi nahha cε pu fungonyo yi na wε.
 Lee funḡo ni pu da ba nε mu,
 kōnhō nε pu cuuḡo wε.›* »

²⁸ A Pɔli di pu pye sanha: «Yi li cε na Kile wo puwuuro te ya tun shi wusama bε mu wemu ɲε Yawutuu wε ge. Pee kunni na wu logo!» [

²⁹ Tuun wemu ni Pɔli ya pee jomɔ pu jo ge, a Yawutuu pu nigariwuu, a nakaara nigbɔɔrɔ di jé pu tε ni fo xuuni.]

³⁰ A Pɔli di yee shuun pye puga ka ni Oromε kulo li ni. Wu bi kee lɔ, na ki saraa. Sipyii piimu bεeri pu bi se na fōro wu na ge, w'a bi pee kemεε.

³¹ W'a bi Kile wo saanra ti Jozaama pu yεε li pyi, na sipyii pu kalaa, na Kafɔɔ Yesu kaa yu pu mu. W'a bi lee pyi fyaara baa. Wa shishiin bε di ya ta wu nahha kōn lee na wε.

Oromε Shεεn Tudunmፊ Pፊli ya sεmε wemu tun Oromε shεεn mu ge

Jፊgፊ wu jε Pፊli wε?

Wεe ya dፊፊni cε Pፊli keree ni, bani Luka ya fiin nijεhεmε jo wu shizhaa na Kapyegee Kitabu wu ni. Yawutu wu bye wii wemu ya se Tarisi ni Silisi fiige ki ni ge (kee nijaa wogo ki jε Turuki wo fiige ki ni). Oromε shεn ja wu bye wii bε (Kapyegee 22:26-28). W'a bi kalaa fo xuuni Yawutuu pu wo koo li ni Zheruzalemu ni. Lowaa bye wu ni fo xuuni ba Yawutu jε wε, na n'a daa fεε pu kana fo xuuni. Ga, a Kafፊፊ Yesu di wu yiri na wu yaha Damasi koo na, kፊnhፊ wu shε Kile wo Jozaama pu jo shi wusama bε mu wemu jε Yawutuu wε. W'a egilizii nijεhεmεε sin Oromε fiige ki kugbፊhፊፊ nijεhεፊεε ni, na sεmεε ka na tun egilizii nijεhεmεε pii mu, na pii kan wu najiineε pii bε mu.

We sεmε we kakana jujፊ

Pፊli yε pyaa ya ta Oromε egilizi wu nፊhፊ tenjε wε, ga w'a we sεmε we ka, kፊnhፊ wu li shε Oromε shεεn na na wee w'a da mፊ di shε pu yiri wε (Oromε Shεεn 15:23-24). Wu funjፊ ki bye: W'i wu wo Kile Jozaama pu wo pyegana li shε pu na; p'i Kile koo li tii cε; wu Kile wo tiime pu shε pu na, kፊnhፊ p'i li cε na sipya bεeri w'a yaa ni Kile wo juwuuro ti ni. Pፊli ya jo: «Jozaama pu jo jε nε mu shiige bada wε, bani Kile wo sefεεε ti jε tii, temu ya juwuuro kaan n'a daa fεε pu bεeri mu ge.» Oromε Shεεn 1:16.

Sεmε wu kafila jujፊፊyፊ

Oromε Shεεn 1:1-15 Pፊli fፊ mujuu.

Oromε Shεεn 1:16, 17 Oromε shεεn sεmε wu kajugbፊhፊ.

Oromε Shεεn 1:18–3:20 Sipyii bεeri mago wu jε juwuuro ti na: Yawutuu fara shi wusama na.

Oromε Shεεn 3:21–5:21 Na dፊ Yesu na lee gbፊፊrፊ ni Kile ya sipya jateni sipyi-tiime, m'a juwuuro bε ta.

Oromε Shεεn 6–8 Kile Munaa gbፊፊrፊ ni sipya ya jፊ jaari tiime ni.

Oromε Shεεn 9–11 Karijεεge kemu ki jε Yawutuu ni n'a daa fεε pu tε ni ge.

Oromε Shεεn 12:1–15:13 N'a daa fፊፊ naarigana.

Oromε Shεεn 15:14–16:27 Pፊli ya fiin jo wuyε shizhaa na, na Oromε shεεn shaari, na duba pye pu mu.

Pፊli fፊ mujuu

¹ Nε Pፊli, Yesu Kirisa wo bulo we, nejε pyaa k'a we sεmε we ka. Kile ya nε yiri na pye wu tudunmፊ, kፊnhፊ nε da Kile Jozaama pu yu sipyii pu mu.

² Kile bi Jozaama pu jፊmεε lፊ fo taatu-unnፊ ni, na wu tudunmፊ pu yaha pa. A pee di pu ka Kile Kafila fεfεεεε wo wu ni.

³ Pee Jozaama pe ya wu Ja Yesu Kirisa kaa yu, wee wemu wu jε saannaa Dawuda yasege sipyii kabaፊa na ge.

⁴ Ga na saha ni Kile Munaa ni, ba w'a jε na foro xu ni wε, a lee di li shε na Kile Ja wu jε wii, na sefεεεε wa wu mu. Wee Yesu Kirisa we, wፊ Kafፊፊ we,

⁵ wee gbፊፊrፊ ni Kile ya niime tirige nε na, na nε pye wu tudunmፊ, kፊnhፊ shi wusama wo sipyii p'i dፊ wu na, p'i wu jፊmεε co.

⁶ Kile ya yee piimu yiri na pye Yesu Kirisa wuu ge, yee bε niፊε ki wa pii sipyii pii ni.

⁷ Yee piimu bεeri pu wa Oromε kulo li ni ge, yee piimu ya taan Kile mu, a wu yee yiri na pye wu fεfεεεε sipyii ge, yee mu nε we sεmε we tun. Na fፊ wa yi mu: Wፊ To Kile ni wፊ Kafፊፊ Yesu Kirisa wu niime ni jፊjፊnፊε kan yi mu.*

Pፊli funjፊ wa wu shε Oromε ni n'a daa fεε pu yiri

⁸ N'a da venhε baraga taha Kile na Yesu Kirisa gbፊፊrፊ ni yee bεeri wuu na, bani yee wo n'a daa wu kaa ya yu konፊ ki kabaya yi bεeri na.

⁹ Jozaama pe pu wa Kile Ja wu kaa yu ge, nε kapyenεε pyi Kile mu pee keree na ni na zፊ wu bεeri ni. Kile wa li sεeri na tuun bεeri ni nε jεrεge pyi ge, nε ma jεrεge pye yee bε mu. Nε da ga lee jፊ yaha wε.

¹⁰ Nε kunni wa na Kile jεeri jo li bi jε wu jidaana, wu koo kan na mu di shε foro yi na.

* 1:7 We duba we jε Kiricεen fፊ kangana.

11 Bani l'a taan ne ni gbangban na she yee ja, kɔnhɔ di Kile Munaa li wo loolodaa la kan yi mu, kɔnhɔ y'i fanha ta.

12 Lee wo kɔri wu wa nago w'a samɔhɔrɔ leni wuyɛ ni n'a daa wu shizhaa na, wee wemu na wu beeri ya pinne ge.

13 Na cebooloo, ne funɔɔ wa y'i li ce nago teegee niɲehɛɲɛɛ ni ne ma giin di she yee yiri, kɔnhɔ di she na labye wu kuduun ja yee be niɲɛ ni, ba ne wu kuduun wu ta shi wusama niɲɛ ni tagana lemu na we. Ga fo na pa gbara niɲaa na ne sanha lee koro ta we.

14 Bani sipyii pu beeri wo Jozaama pu foo li ne ne na: kugbɔhɔɔ sheen fara ɲa funɔɔ sheen na, kalaa fee fara kalaa baa fee na.

15 Lee wuu na ne jidaan kaa li ne na Kile Jozaama pu jo yee be mu, yee piimu pu ne Orome kulo li ni ge.

Kile Jozaama pu wo sefeere te

16 Jozaama pu jo ne ne mu shiige bada we, bani Kile wo sefeere ti ne tii, temu ya juwuuro kaan n'a daa fee pu beeri mu ge. Yawutuu mu p'a fenhe jo, na na nɔ shi wusama na.

17 Jozaama pu p'a li shee na n'a daa ye nigin funɔɔ ni Kile ya sipya jateni sipyitiime. Cogo watii wa nige lee na bada we, ma na jo ba l'a ka Kile Kafila wu ni we na:

«Sipya wemu w'a da Kile na,
a Kile di wu jate sipyitiime ge,
wee na ba ɲi sicuumɔ ta.»*

Koɲɔ sipyii tiibaara

18 Kile ya wu loyire li shee na yiri fugba we ni Kile ɲi fyaara baa sipyii ni sipyitiibaalaa na, pee piimu p'a pu katiibaagaa taga na can wu naha kɔɔn ge.

19 Lee loyire l'a zhee pee na, bani lemu beeri na ja je Kile keree ni ge, lee ya ta ɲmɔhɔ pu na we, Kile ye pyaa ya lee she na fiinne pu na.

20 Fo koɲɔ ki yaaduun wu ni, Kile ye pyaa wa cogo wemu na ni wu tehenɛ baa sefeere ti ni ge, wa shishiin da ja wu ja we. Ga w'a yaɲmuyɔ yemu ya ge, lee beeri ya jeni na fiinne yee yaɲmuyɔ yi keree na. Lee wuu na pu da ga ba kani ta Kile naha taan we,

21 bani p'a Kile ce. Ga, pu ya ta sɔɔ na wu pele na Kile wu ne we. Pu ya baraga teri be

wu na wu kapyegee ki na we. Pu fungɔnyɔ ya ɲeri ɲuɲɔ baa woyo. Lee wuu na nibiige ya je pu fungɔnyɔ baa zɔɔ pu ni.

22 P'a puyɛ wii fungɔnyɔ fee, ga p'i ne nahanahanaa.

23 Nɔɔrɔ fɔɔ Kile wemu wu ne wu da ga xhu bada-e ge, yani p'a wee pele ge, a p'i wee yaha wa. Sipya wu ne wee na da ba xhu ge, a p'i ganha na wee wo jaa yari, ni shazheere, ni tɔɔyɔ shishere yaɲmuyɔ, ni niɲɛ yakokaara na byi yaperɛɛ, na ganha na kee yaperɛɛ kii pele.

24 Lee wuu na Kile ya pu yaha puyɛ mu pu wo kanɔhɔyɔ yi ni, na saha ni pu jidaan keree ni. Lee funɔɔ ni a p'i cemɔhɔrɔ keree taga puyɛ fanha.

25 P'a she Kile wo can wu ni, na daha kafineye na, na ganha na Kile wo yaɲmuyaa ya yi pele, na kapyenɛɛ pyi yee mu. Kile wemu wu ne yaɲmuyɔ yi beeri yaavɔ ge, na wee yaha wa, wee wemu w'a yaa ni masɔɲɔ ni gbee ge. Amiina.

26 Lee na Kile ya pee yaha pu wo ceepuuro la keree ki keɲɛ ni, kee ne cemɔhɔrɔ keree. Kile ya jo lemu ganha ba byi-i ge, lee li ne pu nibyii. A ce p'i namaa pu yaha wa, na ganha na puyɛ sinneɛ.

27 A namaa pu be di bye mu ni puyɛ ni. A pu kaa di sii shɔ puyɛ ni fo na doro. A pu be di ce pu yaha wa, na ganha na puyɛ sinneɛ. Mu bɔɔngɔ da ba pu ta na saha ni puyɛ pyaa piinne ki ni.

28 Ba ma na jo pu ya ta sɔɔ na Kile ce we, lee wuu na Kile ya pu yaha puyɛ mu ni pu fungɔnkuuyo yi ni, kɔnhɔ p'i kapyebaagaa pye.

29 Pu zɔɔɔ ya ɲi katiibaagaa tuuyo beeri na: pu fungɔnyɔ y'a kolo, pu yaɲmuyɔ la d'a pe, p'a kolo, pu d'a ɲi negbɔɔ na, sipyigbuu di dan pu ni, ni yokɔɔnrɔ, ni naɲmahara, zɔguɲɔ ne pu ni, ni yayiriye,

30 ni sipyii mekyeegere, Kile d'a pen pu mu. Pu shiige keree ya nehe we, pu tabaara d'a pe, na ɲɔsanga ja, pu kakuuɲɔ samɔhɔrɔ d'a pe, p'i ya pu sefee ɲɔmehɛɛ conɛ we.

31 Fungɔnyɔ baa fee pu ne pii, pu ne ɲɔmehɛɛ fee bada we, ɲubenɛ ne pu ni we, ɲiɲaara baa fee.

* 1:17 Habakuki 2:4

³² Ali na ta p'a li ce xo na Kile wo kiiri wu wa wa, na sipyaa sipya w'a we kashi we pyi ge, wee ya yaa ni xu ni. Lee be na p'i kee pyi sanha. Na fara lee na, sipyii piimu p'a we kashi we pyi ge, pee p'a soni.

2

Kile wo kiiri wu keree

¹ Ayiwa, mu wemu w'a pusamaa jaagi ge, m'a pye sipya tuugo beeri, Kile wo kiiri wu da ga ba doroma juno ni we. Ma ba pusamaa jaagi maye pyaa m'a jaagi. Bani keree kiimu na mu wa sipyii pu jaagi ge, kee shi muye pyaa be wa byi.

² Na ta we beeri d'a li ce na sipyii piimu p'a kee keree ki pyi ge, Kile ya kiiri kon pee na na be ni can ni.

³ Ayiwa, muye pyaa ba sipyii jaagi pu kapyege na, na ta muye pyaa be di kee shi pyi, ta mu ya giin na mu na ba sho Kile wo kiiri wu na?

⁴ Kelee Kile wo saama nigbo pe, ni wu loxulo le, ni wu lotaan le, ta mu wa yee wii yaaga we? Ta mu ya li ce na w'a pee saama pe beeri taga na koo leni mu taan, konho m'a daburaje jo, m'a jurumu wu jo yaha we?

⁵ Ga mu niwii l'a waha, mu funno je mu wu daburaje jo ma jurumu wu na we. Lee wuu na Kile wo loyire lisana mu ya denri na waa maye na na yeri wu loyire le ni wu kiiri wu cana ki naha na. Kee cana ke Kile da ba wu kiiri wu she, kiiri wemu w'a tii ge.

⁶ Wu na ba sipyii pu beeri nigin nigin kiiri kon na saha ni pu kapyege ni.

⁷ Piimu beeri p'a la le na kasaanaa pyi ge, na masono, ni peene, ni jii sicuumo nixhobaama shaa Kile mu ge, Kile na ba jii sicuumo kan pee mu pemu da xho we.

⁸ Ga piimu bu zhe Kile ni, na zhe can wu ni, na soo tiibaara na, Kile wo loyire nigbo le, ni wu jatanhana ki na ba do pee juno ni.

⁹ Can de! Kanhama ni jakpaan w'a da ba do kakuubyii pu beeri nigin nigin juno ni. Yawutuu p'a da ba bye shenshiilee, lee kadugo na shi wusama di na taha wa.

¹⁰ Ga piimu beeri p'a kasaanaa pyi ge, pee beeri nigin nigin na ba Kile masono, ni wu peene, ni wu janije ki ta. Yawutuu pu da ba fenne bye shenshiilee, l'a na no shi wusama na.

¹¹ Bani Kile ya sipya wa wo wa ni we.

¹² Sipyii piimu beeri p'a jurumu pye na ta pu ya Kile tudunmo Musa wo saliya wu ce-ge, pee beeri na ba gyeege na ta wee saliya we ni je je pee wo kiiri wu ni we. Ga piimu beeri p'a jurumu pye saliya wu nijexhago na ge, wee saliya wu w'a da ba pee wo kiiri wu kon.

¹³ Bani piimu p'a saliya wu jomo pu nuri, na ta p'i ya pu koo naari-i ge, Kile da ga ba wee wa shishiin wii sipyitiime we. Ga piimu p'a saliya wu koo li beeri naari ge, pee Kile da ba wii sipyitiime.

¹⁴ (Ayiwa, shi wusama ya Musa wo saliya wu ce we. Ga teege kii ni, pu ma keree kii pyeganaa teje na saha ni saliya wu ni. Pu ba kee koo naari ali na ta pu ya wee saliya we ce be we, lee ya li shee na p'a kasaanaa ce xo, na ki pyi.)

¹⁵ Lee ya li shee be na saliya w'a yemu jo ge, na yee ya ka pu zoloo pu na. Pu fungonyo y'a wu shee pu na be. Teege kii ni pu zoloo ma pu jaagi; teege kii ni p'a kani kan puye mu.)

¹⁶ Ayiwa, kee keree kii beeri na ba foro kpeenge na cana ka, na saha ni ne wo Kile Jozaama pu yere li ni. Kile na ba kiiri kon sipyii pu wo kanmohono ki beeri na Yesu Kirisa keje kurogo kee cana.

Kile ya Yawutuu pu jaagi

¹⁷ Ayiwa, yee piimu p'a yu na Yawutuu yee je ge, yee ya yi tanaa pye Kile tudunmo Musa wo saliya we, na yiyee pele na yee pu je Kile wo sipyii pee.

¹⁸ Go yee p'a Kile jidaan ce, na kasaanaa be ce shonri kiyee ni, bani yee ya kalaa Musa wo saliya wu ni.

¹⁹ Li wa yee funyo ni na fyenne pu je sipyii pusamaa, na yee p'a koo shee pee na; na piige ni pusamaa je, na yee p'a kpeenge shee pu na.

²⁰ Yee wa yu na pusamaa pu je kacebaalaa ni kalaabaa fee, na yee pu je pu wo kalaatii, bani yee ya giin na Musa wo saliya wu ni yee ya can koo li cemee pu beeri ce.

²¹ Ayiwa ne jo, yee piimu p'a pusamaa kalaa ge, naha na yee di ya yiyee kalaa-i we? Yee piimu p'a Kile Kafila wu yere pyi na wa ganha ba nagaara pyi-i ge, yeeye pyaa ki do, ta yee ya nagaara pyi we?

22 Yee piimu p'a yu na wa ganha ba dɔdɔrɔ pyi-i ge, ta yee ya ti pyi wɛ? Yee piimu p'a yu na yapereɛ ya nɔ-ɛ ge, ta yee ya yanmuyɔ yuli yaperegbaya yi ni wɛ?

23 Yee ya yiyɛ peɛ na yee ya Musa wo saliya wu cɛ. Ga yee ya wu koo jaari wɛ. Ta Kile bɛ yee ya fanri mɛ wɛ?

24 Bani l'a ka Kile Kafila wu ni na:
«Yee Yawutuu pu wuu na shi wusama ya Kile mɛgɛ kyɛɛgi.»*

Cekɔnrɔ ya sipya shuu wɛ

25 Can na kuduun wa cekɔnrɔ ni na saha ni Kile tudunmɔ Musa wo saliya wu ni, ma bu da ma na saliya wu koo jaari kunni. Ga mu bu bye mu ya saliya wu koo jaari wɛ, ma cekɔnrɔ* t'a pye nunɔ baa wuuro.

26 Sipya wemu ya cekɔnrɔ pye wɛ, na saliya wu koo jaari kuuni ge, ta Kile da ba weefɔ wii kanna cekɔnrɔ w'a pye wɛ?

27 Yee Yawutuu, yee ya Musa wo saliya wu cɛ, lee kadugo na na cekɔnrɔ bɛ pyi, ga yee ya wu koo jaari wɛ. Shi wemu nɛ Yawutuu wɛ, wee shi wu ya ta cekɔnrɔ pye wɛ. Ga piimu p'a saliya wu koo jaari pee ni ge, ta pee da ba jaagi shan yee na kiiri wu cana wɛ?

28 Ayiwa, na pye Yawutu nɛwiine ni, lee wa nago Yawutu yɛ pyaa pyaa ma nɛ wɛ. Kelee cekɔnrɔ fɛ na nɛ ma ceeseɛge ki na, lee wa li sheɛ nago tee ti wa cekɔnrɔ see see wuuro ti wɛ.

29 Ga, Kile ya sipya wemu wo zɔ nɛri ge, wee wu nɛ Yawutu wuyɛ pyaa pyaa. Yemu y'a ka saliya wu ni ge, li wa nago kanna m'a yee wo koo jaari yɛ wɛ, ga Kile Munaa ya labye wemu pyi sipya zɔ na ge, wee labye we wu nɛ cekɔnrɔ see wuuro te. Pee Yawutuu pii ya masɔnɔ taa sipyii mu wɛ, ga Kile mu pee ya masɔnɔ taa.

3

Kile nɛ nɔmɛɛ fɔɔ

1 Ayiwa ni li wa mu, ma na nɛ Yawutu lee kuduun wa lekɛ wɛ? Kelee kuduun weke wu nɛ cekɔnrɔ ni wɛ?

* 2:24 Ezayi 52:5; Ezekiyeli 36:22 * 2:25 **Cekɔnrɔ** bye kariɲɛge nɔmɛɛ wo fɛ Yawutuu pu mu pemu ya li sheɛ na Kile wuu pu nɛ pii ge. Lee kalɛ le tayerege k'a bi peɛ pu mu fo xuuni. Zhenezi 17:9-14. * 3:4 Zaburuu 51:6 * 3:12 Zaburuu 14:1-3

2 Ayiwa, li kuduun w'a peɛ kabaya yi beeri na. Li nizhiine Yawutuu mu Kile ya fenhe wu jomɔ pu kan.

3 Ali pii nɛhe da pu ni, pu nɛ nɔmɛɛɛ fɛɛ Kile mu wɛ, ta lee na j'a Kile wo nɔmɛɛ fɛɛɛ ti kyɛɛgi?

4 Lee da j'a bye bada wɛ! Ali sipyii pu beeri nɛhe bye kafinejuu, Kile kunni nɛ can fɔɔ ma na jo ba l'a ka kagana lemu na Kile Kafila wu ni wɛ na:

«Mu Kile ba yu,
pu beeri na li cɛ na mu ya tii.
Pu da ga j'a jaagi
wa shishiin ta ma na wɛ.»*

5 Ayiwa, pii na jo na: «Wèe wo tiibaara ti nɛ kakuunɔ wɛ, bani tee ni Kile wo tiime p'a zheɛ na fiinne.» Wèe di da ba yekɛ jo yee ni wɛ? Kile bu wu loyire li shan wèe wa nunɔ ni, ta wèe da jo na w'a nahana? (Sipyii pii wo fungɔngɔ jomɔ nɛ yu mɛ.)

6 Kile wu she nahana? Bada! Can nɛ yee ni wɛ. Kile da bye wu ya tii wɛ, dii wu bi da j'a kiiri kɔn kɔnɔ sipyii na wɛ?

7 Pii bɛ na ba jo sanha na: «Wèe wo kafinejuu bu da lee na Kile wo can wu sheɛ, fo na nɔrɔ bɛ tɛri Kile mɛgɛ na, naha di da ba kiiri pye wu kɔn wèe na p'i wèe jaagi, na jurumupyii wèe nɛ wɛ?»

8 Ayiwa li bi nɛ mu, ta wèe ya yaa na kakuunɔ pyi, kɔnhɔ kasaanɔa di da foro ki ni wɛ? Bada! Pii wa wèe mɛgɛ kyɛɛgi na xɔ, na wee kalaa we wèe ya gaan sipyii pu mu. Pee sipyii pii kunni ya sii yaa ni gyɛɛgi ni.

Sipya wa shishiin ya tii wɛ

9 Ayiwa, yi naha di wa dii nime wɛ? Ta wèe Yawutuu p'a ye sipyii pusamaa na? Bada! Nɛ li she xɔ jo Yawutuu yoo, shi wusama yoo, pee beeri ya jaari jurumu wu wo fanha ki nɔhɔ ni.

10 Ma na jo ba l'a ka Kile Kafila wu ni kagana lemu na wɛ na:

«Sipya wa wemu w'a tii wɛ,
ali shen nigin bɛ wɛ.
11 Wa shishiin nɛ fungɔngɔ fɔɔ wɛ;
wa shishiin ya Kile shaa wɛ.

- 12 Pu bɛeri p'a kadugo le Kile ni;
 pu bɛeri p'a pinne pye kaɲɔɔ baa.
 Kasaana pyevɔɔ wa shishiin jɛ pu ni wɛ,
 ali shɛn nigin bɛ wɛ.»*
- 13 «Mujuu le l'a fɔro pu geɲmaya ni ge,
 lee jɛ ba faɲa ɲɔmugi-yahaɲa jɛ wɛ.
 P'a pu ɲilee taga na sipyii piinɲɛ.
 Pu ɲɔ jomɔ di jɛ ba matɔn sɔɔnrɔ jɛ
 wɛ.»*
- 14 «Laɲi ni kayekyɛɛgyɛ
 y'a foro pu ɲɔ ni.»*
- 15 «Pu tɔɔyɔ d'a wɛri sipyigbuu na.
 16 Xuu bɛeri ni p'a toro ge,
 gyɛɛgi ni bɔɔngɔ na daha pu fɛni.
 17 Lemu li jɛ ɲaɲiɲɛ koo li ge,
 pu ya lee cɛ wɛ.»*
- 18 «Kile ɲii fyaara jɛ
 pu zɔɔɔ ni bada wɛ.»*
- 19 Ayiwa, wɛɛ ya li cɛ jo yemu bɛeri Kile
 tudunmɔɔ Musa wo saliya w'a yu ge, saliya
 w'a kan piimu mu ge, pee mu w'a yi yu. Ga,
 pee di ya ta j'a wu koo ɲaari wɛ. Lee wuu
 na jomɔ da ba da sipya wa shishiin mu wɛ,
 lee na koɲɔ sipyii pu bɛeri na ba jaagi ta Kile
 mu.
 20 Yi li cɛ na saliya wu bɛeri koo ɲaari, lee
 da ga j'a Kile pye wu sipya jate sipyitiimɛ wɛ.
 Lee funɲɔ ni saliya w'a li shɛɛ yɛ wɛɛ na na
 jurumupyii wɛɛ jɛ.

N'a daa gbɔɔrɔ ni Kile ya sipya shuu

- 21 Ayiwa nimɛ, cogo wemu na Kile ya
 wɛɛ wii sipyitiimɛɛ ge, wuyɛ pyaa ya wee
 cogo we shɛ wɛɛ na. Pee tiimɛ pe ya daa
 saliya wu koo ɲaari funɲɔ ni wɛ. Ga, tagana
 leke na pee ya daa ge, Kile tudunmɔɔ Musa
 wo Kitabu pe ni Kile tudunmɔɔ pusamaa
 wuu p'a yee ɲaha jo na fiinɲɛ.
 22 Wa bɛeri w'a d'a Yesu Kirisa na ge, Kile
 kunni na weefɔɔ jate sipyitiimɛ. Zhɔnrɔgɔ
 wa lee ni wɛ.
 23 Bani sipyii pu bɛeri p'a jurumu pye.
 Lee l'a li pye wa shishiin da ga Kile wo nɔɔrɔ
 wu ɲa wɛ.
 24 Wu wo niimɛ wu gbɔɔrɔ ni Kile ya pu
 wii sipyitiimɛɛ mafuu, bani Yesu Kirisa ya
 pu ɲuɲɔ wolo pu jurumu wu ni.
 25 Kile ya wu pye saraga, kɔnhɔ wu bye
 wɛɛ jurumu wu footɔnɔ. Piimu p'a d'a Yesu

- na ge, Kile ya wu koo li ɲɔ mugi pee sipyii
 pu mu Yesu wo shishan pu gbɔɔrɔ ni. Lee
 ya Kile wo tiimɛ pu shɛɛ, bani taashiinɛ li ni
 sipyii bi jurumu wemu pyi ge, w'a luu gbo
 pu t'aan, wu ya ta wee wo footɔnɔ kan pu mu
 wee tuun wu ni wɛ.
 26 Ga nimɛ, lemu funɲɔ ni w'a sipya wii
 sipyitiimɛ ge, w'a lee shɛ: Piimu p'a d'a Yesu
 na ge, Kile ya tiin wu tiimɛ pu ni, na pee jate
 sipyitiimɛɛ.
 27 Ayiwa, na mayɛ durogo, lee kaɲuɲɔ di
 jɛ mii wɛ? Lee kaɲuɲɔ jɛ wɛ! Naha na wɛ?
 Ta kapyegeɛ nizaanɲaa k'a lee pye? Bada!
 Ga, n'a daa w'a lee pye.
 28 Lee na wɛɛ na j'a jo n'a daa yɛ nigin
 gbɔɔrɔ ni Kile ya sipya wii sipyitiimɛ, Kile
 tudunmɔɔ Musa wo saliya wu koo li wo
 ɲaari bɛ wɛ.
 29 Dii wɛ? Ta Yawutuu yɛ wo wu jɛ Kile?
 Ta shi wusama bɛ wo Kile bɛ wu jɛ wii wɛ?
 Nakaara baa shi wusama bɛ wo Kile wu jɛ
 wii!
 30 Bani Kile nigin pe yɛ wu jɛ. Wee w'a
 Yawutuu pu wii sipyitiimɛɛ n'a daa gbɔɔrɔ
 ni, na shi wusama bɛ wii sipyitiimɛɛ n'a daa
 gbɔɔrɔ ni.
 31 Ayiwa, ta lee w'a li shɛɛ na wɛɛ ya Musa
 wo saliya wu ɲɛri ɲuɲɔ baa saliya n'a daa
 wu gbɔɔrɔ ni ya? Ahayi dɛ! Wɛɛ yɛɛ ya
 baraga tɛri wu na xuuni.

4

Ibirayima wo n'a daa gbɔɔrɔ ni Kile ya wu jate sipyitiimɛ

- 1 Ayiwa, Ibirayima wemu wu jɛ wɛɛ
 sefɛɛ wɛɛ shi wu wo kabaɲa na ge, yekɛ
 wɛɛ di da jo wee shizhaa na wɛ? Dii Kile d'a
 wu wii sipyitiimɛ wɛ?
 2 Ibirayima wo kapyegeɛ nizaanɲaa da bi
 Kile pye w'a wu jate sipyitiimɛ, wu bi da j'a
 wuyɛ pɛɛ. Ga kaɲuɲɔ jɛ wu mu w'a wuyɛ
 pɛɛ Kile ɲaha t'aan wɛ.
 3 Yekɛ Kile Kafila wu d'a jo wɛ? W'a jo na:
 «Ibirayima ya d'a Kile na,
 a Kile di wu jate sipyitiimɛ
 wu n'a daa wu wuu na.»*

* 3:13 Zaburuu 5:10; Zaburuu 140:4 * 3:14 Zaburuu 10:7 * 3:17 Ezayi 59:7-8 * 3:18 Zaburuu 36:2 * 4:3
 Zhɛɛzi 15:6; Yakuba 2:23; Galasi Shɛɛn 3:6

4 Yee ya li ce na kapyebye ya yaa ni wu saraa ni. Saraa we w'a daa ge, wee ne ma wo we, wu labye wu wo saraa wu ne were.

5 Ga, sipya wemu ya wu kapyegeee nizaanaa pye wu tadaan we, Kile we w'a jurumupyii wii sipyitiime ge, wu bu da ye wee na, Kile na wu jate sipyitiime wu n'a daa wu wuu na.

6 Kile w'a sipya jateni sipyitiime, lee ya byi weefoo ye pyaa wo kapyegeee nizaanaa wuu na-e de! Kile wo saama pemu weefoo ma da ge, saannaa Dawuda ya jo pee shizhaa na na:

7 «Kile ya piimu wo saliya kyeegeere yafa pu mu,

na pu wo jurumu wu joo laha wa ge, pee ne duba nagoo.

8 Kafoo ya sipya

wemu wo jurumu too wu feni-i ge, weefoo ne duba pya.»*

Cekoonro ya sipya shuu we

9 Ayiwa, piimu p'a cekoonro pye ge, pee ye p'a yaa ni Kile wo saama pu ni laa, kelee ta cekonbaalaa pu be p'a yaa ni pu ni? Wee ya yi jo nime na: «Ibirayima ya da Kile na, a Kile di wu jate sipyitiime wu n'a daa wu wuu na.»

10 Tuun weke ni lee d'a pye we? Wu nigonxhoo na laa, wu nigonbaa wo? Nakaara baa wu nigonbaa wo Kile ya jate sipyitiime.

11 Lee kadugo na a tee cekoonro ti jeri fe Ibirayima mu, fe pemu ya li shee na Kile ya wu jate sipyitiime wu n'a daa wu wuu na, na ta wu sanha cekoonro pye-e ge. Lee funoo ni Ibirayima ya pye n'a daa fee nigonbaalaa beeri wo sefoo, konho pee be di jate sipyitiime.

12 Piimu p'a cekoonro pye ge, pee beeri be wo sefoo wu ne wii n'a daa kaba na. Lee kori ne piimu ya ta li da cekoonro ti ye na-e ge, ga fo piimu p'a Kile koo li co n'a daa funoo ni, ba wu sefele Ibirayima ya li co cogana lemu na, na wu yaha konbaa we ge.

N'a daa gbao ni Kile wo kariyeege jomee l'a ta

13 Kile ya kariyeege jomee lo Ibirayima ni wu yaseye mu na konoo na ba bye pu wogo. Lee jomee le ya ta lo saliya wu koo li jaari

wu wuu na-e de. Ga wu n'a daa wu wuu na Kile ya wu jate sipyitiime. Lee wuu na lee jomee l'a lo wu mu.

14 Li da bi yaha nago fo ma na ma saliya wu koo jaari, m'a na taa ta lee jomee le ni, wee tuun wu ni n'a daa wu bi da bye konoo baa. Jomee li be na bye tawaga wuu.

15 Bani Kile wo loyire le Musa wo saliya w'a zhaan ye wee konoo ni, bani sipyii beeri p'a wee saliya we kyeege. Ga saliya bu bye wu ne xuu wemu ni we, wa ya wu gyeege kaa yu wa we.

16 Lee wuu na Kile ya le jomee le lo wee mu n'a daa wu gbao ni. Wu wo niime wu gbao ni w'a lee loolodaa le kan wee mu ma ni, konho li bye Ibirayima wo kadugo ki beeri wuu. Lee na piimu p'a saliya wu koo jaari ge, le loolodaa le ya ta kan pee ye mu we. Ga sipya beeri w'a da Kile na ba Ibirayima ne-e ge, pee beeri be mu le loolodaa le ya kan. Wee beeri wo sefele wu ne Ibirayima.

17 Ba l'a ka Kile Kafila wu ni we, na Kile ya jo: «N'a ma pye shi nijeheme sefoo.»* Ayiwa, wu sefele wu ne wii Kile naha taan, bani w'a da Kile na, wee wemu w'a xuu pu jeni ge. Yanmuyoo yemu ne konoo na we, wu ma jo ye yee be ye pye, y'a bye.

18 Ayiwa, na li ta tadaan bye be nige Ibirayima na wu pya ta we, Kile ya yemu jo wu mu ge, a wu da yi na, na yee pye wu tadaan. Lee na w'a pye «shi nijeheme sefoo» ba Kile ya yi jo we na: «Ma yaseye na ba jeh.»*

19 Ayiwa, Kile ya ye jo tuun wemu ni ge, lee bi Ibirayima ta w'a le xo, bani w'a bi yee xhuu nigin (100) shishiin ta pya baa. Wu sho Sara be bi wu pya ze konoo ye xo. Ga lee la ya yafin be wolo wu n'a daa wu ni we.

20 Wu ya ta wuye kaala Kile wo jomee li na we. Ga, a la yere di ganha na faraa wu n'a daa wu na, fo wu na Kile soni.

21 Ibirayima bi li ce nakaara baa, na Kile ya jomee lemu lo wee mu ge, na se wa wu ni na li jo fa.

22 Wee n'a daa wu wuu na «Kile ya wu jate sipyitiime.»*

23 Ga pee jomoo pe p'a ka na: «Kile ya wu jate sipyitiime» ge, pee ya ta ka Ibirayima

* 4:8 Zaburuu 32:1-2   * 4:17 Zhenzi 17:5   * 4:18 Zhenzi 15:5   * 4:22 Zhenzi 15:6

yε nigin wuu na-ε dε!

²⁴ Wèe bε wuu na p'a ka. Kile wemu w'a wù Kafoo Yesu jε na yeege xu ni ge, wèe piimu p'a dà lee na ge, wèe ya yaa na pa jate sipyitiimεε Kile jaha tàan.

²⁵ Kile ya wu pye saraga, w'a xu wèe wo jurumu wu wuu na, na jε na foro xu ni, kònho wèe di da jateni sipyitiimεε Kile jaha tàan.

5

Kile ya janiņε le wèe ni wu tε ni

¹ Mu Kile ya wèe jateni sipyitiimεε n'a daa gbòòró ni. W'a janiņε le niimε wèe ni wuyε pyaa tε ni wù Kafoo Yesu Kirisa baraga ni.

² Wee Yesu Kirisa w'a koo li mugi, kònho Kile di wee niimε wu kan wèe mu. Wèe ya dà wu na. Wèe ya wu pye wù tadaņa, na fundanga ta, bani tadaņa wa wèe mu na jo wèe na ba Kile wo nòòró wu ta caņa ka.

³ Lee yε bε wε, kanhama bε jεhε ba nòni wèe na wèe na fundanga ta, bani kanhama pu ma wèe pye wèe ya la le na loxulo ta n'a daa wu ni.

⁴ Wèe bu loxulo ta nòwuuro ti ni, lee ma wèe pye se tavεε, wèe bu se ta n'a daa ni, lee ma tadaņa yaha wèe na.

⁵ Ayiwa, kee tadaņa ki ya sipya nòho yeri wε, bani jigana lemu na Kile ya wèe zoloo pu jì taanna ni wu taan jεεge ki ni ge, w'a lee she wèe na wu Fεfεεε Munaa li gbòòró ni, lee lemu w'a kan wù mu ge.

⁶ Can na wèe jurumu w'a bi wèe pye baraga baa sipyii n'a daa kabaņa na. Ayiwa, Kile ya tuun wemu teņε ge, wee tuun we ni Kirisa ya xu wèe Kile jì fyaara baa sipyii wuu na.

⁷ Sipya na she wuyε kan pu gbo wu sipyini tεge, lee pyemε ya taan wε dε, ali wu jεhε bye sipyitiimε bε. Sipya wemu w'a kasaanja pyi ge, la wa la ni wa na já wuyε kan pu gbo wee tεge.

⁸ Ga na wèe yaha wù jurumu wu ni, wèe tεge Kirisa ya xu. Ta lee ya li sheε na wèe kaa ya dan Kile ni fo xuuni wε?

⁹ Kirisa na xu, a wu shishan p'i wo, pee gbòòró ni Kile ya wèe wii na wèe ya tii. Lee

na wèe ya li cε na fiinņε na Kirisa ya pa wèe shò Kile wo loyire li na.

¹⁰ Wèe bi bye Kile wo pεεn, ga Kile ya bε leņε wèe ni wuyε pyaa tε ni wu Ja wu wo xu wu gbòòró ni. Na fara lee na, wèe ya cε jo wèe na ba shò, bani wu Ja wu wa jì na.

¹¹ Na fara lee na wèe ya fundanga taa gbangban Kile wo kariņεεge ki ni wù Kafoo Yesu Kirisa gbòòró ni. Wee w'a bε le wèe ni Kile tε ni.

Jògò wu jε Adama wε? Jògò wu jε Yesu Kirisa wε?

¹² Shen nigin yε keņε kurogo jurumu y'a jé koņó puga ni, wee jε Adama. A jurumu bε di xu leņε koņó puga ni. Lee l'a li pye sipya wa shishiin da ga xu li wε, bani pu bεeri ya jurumu pye.

¹³ Bani yani Kile wu saliya wu kan Kile tudunmòò Musa mu ge, jurumu bye na xò koņó puga ni. Ga ma na jo saliya wu bi sanha gan wε, Kile bi wee saliya we wo jaagi wu tuugo shaan jurumupye na wε.

¹⁴ Ga lee bε na sipyii bεeri p'a pye xu wo fanha ki nòho ni, na co Adama wo tuun wu na, fo na pa nò Kile tudunmòò Musa wo tuun wu na. Ali piimu bε pu jε pu ya ta saliya wu kyεεgi ba Adama jε-ε ge, pee bε bi xhuli. Wemu w'a bi yaa na pa ge, wee jε Yesu Kirisa. Adama ya pye ba wee wo jaa* jε wε.

¹⁵ Ga Kile ya loolodaa lemu kaan mamama ni ge, lee ni Adama wo jurumu wu jε nigin wε. Can wu jε wii, sipyijεhεmεε ya xhuli wee yε nigin wo jurumu wu wuu na. Ga Kile wo mamama loolodaa lemu l'a pa Kile wo niimε wu baraga ni ge, lee ya gaan sipyijεhεmεε mu shen nigin gbòòró ni, wee jε Yesu Kirisa. Lee loolodaa le wo kuduun w'a pele fo xuuni.

¹⁶ Kile ya loolodaa lemu kaan ma ni ge, laraga ki wa lee loolodaa le wo keree ni shen nigin wo jurumu wu keree tε ni. Shen nigin, w'a pa ni jaagi ni, na li ta Kile ya loolodaa lemu kaan ma ni, jurumu nijεhεmεε nibyexhògò na ge, lee loolodaa le ya wèe jùnó wolo, na wèe pye sipyitiimεε.

¹⁷ Can wu jε wii, shen nigin wo jurumu w'a sipyii pu bεeri le xu wo fanha ki nòho

* **5:14 Adama** ya pye koņó shenshiimε wemu wo tuugo sipyii pu jε jurumu ni xu wo fanha ki nòho ni ge. **Yesu Kirisa** ya pye koņó shenshiimε wemu ya jurumu pye ja wε, wu wo tuugo sipyii pu bε di jε Kile wo niimε wu nòho ni ge.

ni. Ga piimu beeri p'a da ba Kile wo niime nigbo we ta, na Kile wo loolodaa li be ta, lee lemu li ne na pu jate na p'a tii ge, pee na ba se ta jurumu wu na pu wo niifere ti ni shen nigin ye gboro ni; wee ne Yesu Kirisa. Lee wo kuduun w'a pele.

18 Ayiwa, ba sipyii pu beeri ya jaagi ta Adama ye nigin wo jurumu wu wuu na-e de, mu Yesu Kirisa ye nigin be wo kasaana nigin ya sipyii pu beeri juyoo wo kiiri wu noho ni, na jii sicuumo kaan pu mu.

19 Shen nigin wo jomemyahana l'a sipyinehemee pye jurumupyii pyegana lemu na ge. Mu shen nigin pe be wo Kile jomecoro ya Kile pye wu na shenneheme wii sipyii piimu p'a tii ge.

20 Kile ya saliya wu kan Kile tudunmoo Musa mu, kono wu li she we na na we jurumu w'a nehe. Ga jurumu wu nehe nehe nehegana beeri na, Kile wo niime we, wee ya nehe wu na na kanha.

21 Taashiine li ni jurumu wu wo fanha ki noho ni we di bye, lee l'a xu pye wu ya sipya wa shishiin yeri we. Ga niime wu wo fanha ki noho ni we ne nime, lee l'a li pye Kile ya we wii sipyii piimu p'a tii ge. Lee na Kile da ba jii sicuumo nixhobaama kan we mu wu Kafoo Yesu Kirisa gboro ni.

6

N'a daa fee ya jurumu yaha na bye ni Kirisa ni

1 Ayiwa, yee we di da jo we? Ayiwa, ta lee w'a li she na we pu kori yaha jurumu ni, kono Kile wo niime wu da belegi?

2 Bada, lee ya yaa na pye we! Wee piimu ne ba xu ne we jurumu shizhaa na ge, we ma bye dii na gori yaha jurumu na na byi sanha we?

3 Wee piimu beeri p'a batize na bye ni Yesu Kirisa ni karijenge ni ge, ta yee funyo y'a to li na na we na batize, na lee ne kanna shizhan we ya pinne xu ni Yesu ni we?

4 Ba we ya batize we, a l'i bye kanna we ya pinne xu ni wu ni shizhan, na binne le be ni wu ni. Kono wu be di jii sicuumo nivomoo ta, ba To Kile ya Kirisa ne na yeege xu ni, ni wu sefere noro wuuro ti ni we.

5 Can na, wu xu wu bi pye kanna we ya pinne xu ni wu ni, nakaara baa we na ba

binne ne ni wu ni wu wo karijenge ki funyo ni, ba wuye pyaa k'a ne negana lemu na we.

6 Wu li ce finne na jo yahagaguunoo lemu na we bye ge, lee be ya pye kanna lee ya pinne kori ni Yesu ni korikoritige ki na, na xhu. Kono lee jurumu yahagana li fanha k'i xho. Lee funyo ni we di ba sho jurumu wu wo buloro ti na be.

7 Bani wemu bu xhu, wee ne nige jurumu wu wo fanha ki noho ni we.

8 Ayiwa, ba ma na jo we ya pye kanna shizhan we ya xu ni Kirisa ni we, we ya da li na jo we na ba bye niifere na ni wu ni.

9 Wee ya ce na jo Kirisa ya ne na foro xu ni, wu wa da xhu nige we, xu be di wa da ja yaaga pye wu na we.

10 W'a xu tojii nigin pe, na jurumu wu wo fanha ki kyegi. Niifere temu ni wu wa nime ge, Kile mu wu wa tee ni.

11 Mu yee be ya yaa na yie jateni kanna yee ya xu, na foro jurumu wu wo fanha ki noho ni. Yi li ce nime na Kile mu yee wa niifere ni Yesu Kirisa wo karijenge ki ni.

12 Wee tuun wu ni yi ce puuro te ti da ba xhu ge, yi ganha bu da tee yaha nige jurumu mu t'i bye jurumu wo bulo we. Yi ganha bu soo y'a ce puuro wo lakuunoo ki jomehe coni we.

13 Yi ganha bu da yi ce puuro ti kaba ka shishiin yaha jurumu ni nige, yi da katiibaagaa pyi ni ki ni we. Ga yi yi ce puuro ti kabaya yi beeri kan Kile mu kanna sipyii piimu p'a ne na foro xu ni, na bye sipyifomoo ge. Yi yi ce puuro ti kabaya yi beeri kan Kile mu, kono yi da keree pyi ni yi ni, kiimu k'a tii ge.

14 Yee da ba bye nige jurumu wo buloo we, bani yee ya jaari nige Kile tudunmoo Musa wo saliya wu fanha ki noho ni we, ga Kile wo niime wu noho ni yee ya jaari.

Kile wo buloo pu ne n'a daa fee pee

15 Ayiwa, ba ma na jo we wa nige saliya wu wo fanha ki noho ni we, fo Kile wo niime wu ge, ta lee ya li she na we na ja da jurumu pyi wu jidaan pyegana na? Bada! Yee ya jo we.

16 Yee bu yie kan wemu mu, na guu weefoo mu ba buloo ne we, na wu jomehe coni, wemu wo jomehe yee ya joni ge, ta yee

ya li ce na weefɔ wo buloo yee ne we? Tee bulooro te bu da yee na tee pyi jurumu mu, xu wu ne tee wo taxɔgɔ. Tee bulooro ti shiin bu da yee na ti pyi Kile mu, tee wo taxɔgɔ ne tiime Kile jaha taan.

17 Ga wu Kile shaari! Bani yee piimu p'a bye jurumu wu wo bulooro ti ni fo taashiine ni ge, yee ya kalaa can wemu ni ge, yee ya sɔ wee na yi zɔɔ pu beeri na.

18 Nimε, yee ya foro jurumu wu wo bulooro ti ni, na bye Kile wo buloo, na jaari tiime ni.

19 Ne pe jomɔ pe yu na saha ni sipyii cogo ni yi wo fanhabaara ti wuu na. Yee ya fenhe yi ceepuuro ti yatenyε yi yaha nɔhɔmɔ, ni kuumɔ keree bulooro ni yahagaguunɔ lemu kaa na ge de, nimε yi yi ceepuuro ti yatenyε yi yaha mu lee yahagana li na bulooro ni Kile mu, y'i bye niifεεε na, tiime ni fεfεεε ni.

20 Tuun wemu ni yee bye jurumu wu wo bulooro ti ni ge, Kile wo tiime koo li jaari wu fanha bye yee na we.

21 Ga, kuduun weke yee d'a ta kee kapyege ki ni we? Kee keree kii yeε ya jeri na shiige waa yee na nimε, bani xu wu ne kee keree ki beeri taxɔgɔ.

22 Ga yee ya foro nimε jurumu wu wo bulooro ti ni, na bye Kile wo buloo. Kuduun wemu yee ya daa lee ni ge, wee wu ne me fεfεεε, tee wo taxɔgɔ di ne jii sicuumɔ nixhɔbaama.

23 aBani xu wu ne jurumu wu wo footɔnɔ, ga loolodaa lemu Kile ya gaan ma ni ge, lee ne jii sicuumɔ nixhɔbaama wu Kafɔ Yesu Kirisa wo karijεεε ki funjɔ ni.

7

N'a daa fεε ne saliya wu wo fanha ki nɔhɔ ni we

1 Ayiwa na cebooloo, ta yee ya li ce na wu niifεεε te ye ni sipya ne saliya wu wo fanha ki nɔhɔ ni we? Yee ya yaa na lee ce, bani yee piimu ni ne yu me ge, yee ya saliya wu ce xɔ.

2 Li ne ba gbaga shɔ ne we, wemu furu ya pɔ ge. Na saha ni saliya wu ni, wu poo wu ya ga xhu we, wu da ja gbaga katii je we. Ga wu poo wu ga xhu, w'a jeri pye wuyε wo, wee saliya we fanha ne nige wu na we.

3 Ayiwa, wu bu she gbaga je na watii mu, na ta wu poo wu sanha xhu we, dɔdɔɔrɔ w'a

pye. Ga wu poo wu bu xhu, saliya wu fanha ne nige wu na lee shizhaa na we. Wu bu gbaga je na watii mu, tee ne dɔdɔɔrɔ we.

4 Ayiwa na cebooloo, mu li wa yee be shizhaa na. Kirisa na xu, yee ya pye kanna yee be p'a xu saliya wu jaari wu shizhaa na. Lee funjɔ ni, yee ya pye nimε Yesu Kirisa wuu, Kile ya wemu ne na yeege xu ni ge, kɔnhɔ yi da kasaanja pyi Kile mu.

5 Can na we bi jaari na sahanjɔ ni wuyε pyaa jidaan ni tuun wemu ni ge, saliya w'a bi keree kii sheε we na na kee ya jɔ we. Ga lee be na we di kee shaa na byi. Kee lakuunɔ ki bye we funjɔ ni, na we yeri kapyebaagaa na, kee di we leni xu ni.

6 Nimε, we ya saliya wu jaari wu jɔ yaha, bani wemu wo fanha nɔhɔ ni we di bye ge, we ya pye kanna we ya xu na foro we wo fanha ki nɔhɔ ni. Lee na, we na ja kapyenεε pye Kile mu pyegafonɔ na Kile Munaa gbɔɔrɔ ni. Kolεε lemu wo keree k'a ka saliya wu ni ge, we ya kee pyi na saha ni lee ni nige we.

Jurumu saliya w'a zheε

7 Ayiwa, ta lee wa li sheε na Musa wo saliya wu w'a sipyii pu pye pu na jurumu pyi? Bada! Ga saliya wu w'a ne pye ne na jurumu ce. Na jii yeege wa yaaga feni, ne bi da ga lee ce jurumu we, ka ne saliya wu ya li she na: «Ma jii ganha bu da voro wa yaaga feni we.»

8 Lee funjɔ ni jurumu w'a kajuunɔ ta, na lakuunɔ tuugo beeri lenε ne zɔ wu ni saliya wu gbɔɔrɔ ni. Saliya wu kaa be we, we bi sanha wu jurumu ce we.

9 Fo tuun wemu ni ne bye ne sanha saliya wu ce-ε ge, ne bye jii na naye jaha taan. Ga ba ne pa saliya wu ce we, a jurumu bye la di je ne ni.

10 Ga, a ne bye kanna ne xu. Kile ya saliya wemu kan, kɔnhɔ wu jii sicuumɔ see wo ta ge, wee ya xu nɔ ne na.

11 Bani jurumu w'a kajuunɔ ta, na ne faanna, na xu be nɔ ne na wee saliya we gbɔɔrɔ ni.

12 Ayiwa, saliya wu ne fεfεεε; Kile ya jomεheε kiimu jo ge, kee beeri ki ne fεfεεε, na dii, na nɔhɔ jɔ be.

13 Ni li wa mu, ta lee wa li sheε na saliya wemu wu ne yasaanja ge, na wee w'a pye

karuṅṅo na xu nṅo ne na ya? Bada! Jurumu w'a pye karuṅṅo kee yasaanja ke baraga ni na ne piinne, na xu nṅo ne na. Lee ya pye mu kṅnhṅo jurumu di já she fiinne. Lee funṅo ni saliya wu baraga ni l'a ce na fiinne na jo yakuudiige can can wogo ki ne jurumu.

Fanhaya tēhe shuun w'a zhaanra leni

14 Ayiwa nakaara baa, wèe ya li ce na Kile ni saliya w'a foro. Ga ne kunni, ne ceepuuro ti fanha k'a cère, a ne bye ba jurumu wo bulo ne we.

15 Bani ne kunni ya sii na kapyege ki nahha ce we; kasaanjaa kiimu wo bye funṅo ki ne ne mu ge, ne kee pyi we. Keree kiimu ya dan ne ni bada we, a ne dère na kee pyi.

16 Ayiwa, keree kiimu ya dan ne ni we, ne ba kee pyi, lee ya li shee na ye saliya w'a yu ge, ne sṅo li na na yee ne can.

17 Lee na, kakuuṅṅo kiimu ne byi ge, kee ne ne pyaa nidaan we. Jurumu wemu wu wa ne zṅo wu ni ge, wee wo fanha ke k'a ne yeri kee bye na.

18 Ne li ce jo kasaana la shishiin wa ne ni we, bani ne ne ye sipya, fanha ne wu ni we. Can ye pyaa na ne giin da kasaanjaa pyi, ga ne da já we.

19 Kasaanjaa kiimu ne giin da byi ge, ne kee pyi we. Ga kakuuṅṅo kiimu bye kaa ne ne na-ε ge, kee ne byi.

20 Ayiwa, keree kiimu bye kaa ne ne na we, ne ba kee pyi, wee tuun wu ni lee ne ne pyaa nidaan nige we. Ga jurumu wemu wo se wu ne ne na ge, wee w'a lee pyi.

21 Mu ne kee fanha ke naa naye na, ne ba giin ne kasaana pye tuun beeri ni, kakuuṅṅo bye kaa na ne ta.

22 Kile wo saliya wu kaa ya dan ne ni xuuni na zṅo wu na.

23 Ga fanha katii ne naa naye ni kemu ya yogo tunni ni ne wo fungṅṅo ki wo fanha ki ni ge. Kee fanha ke ki ne ne na ge, kee k'a ne pye jurumu wu wo fanha ki nṅhṅo ni.

24 Ee! We ne naa ne mu de! Kee fanha ke k'a ne ceepuuro kilee na leni jurumu ni, na xu nṅo ni na ge, jṅṅo wu d'a ba ne shṅo kee na we?

25 Baraga Kile, wù Kafṅo Yesu Kirisa gbṅṅo ni, mu na ba ne shṅo!

Ayiwa, na fungṅṅo ni, ne nidaan wu ne na kapyene pyi Kile mu, na sṅo wu saliya

wu na. Ga fanha kemu ki wa ne na ge, kee k'a giin k'i ne pye jurumu wo bulo.

8

Naarigazaana lemu n'a daa fε ya daa Kile Munaa gbṅṅo ni ge

1 Ayiwa nime kunni, piimu pu ne Yesu Kirisa wuu ge, jaagi xuu wa yafin ne nige pee na we.

2 Bani Kile Munaa li l'a niifere see wuuro ti kaan Yesu Kirisa wo kariṅṅe ki funṅo ni ge, lee wo fanha k'a ne shṅo jurumu ni xu wo fanha ki na.

3 Kile tudunmṅṅo Musa wo saliya wu bi da ga já lee pye we, bani fanhaxhṅṅo ti ne wèe Adama nagoo wuuro. Lee na saliya wu bi da já lemu pye-e ge, lee Kile ya pye. Kile ya wu Ja wu tun na pa, w'a pa bye sipya ba wèe jurumupyii ne we. Jurumu wemu wo fanha nṅhṅo ni wèe di bi bye ge, w'a wuyε kan na pye saraga, na wee wo fanha ki kyεgi.

4 Kile ya lee pye kṅnhṅo saliya w'a tiime pemu beeri kaa yu ge, wù já w'à pee beeri nṅ fani, wèe piimu ya naari na sahanji ni wùye pyaa nidaan ni we, fo Kile Munaa li wo nidaan ge.

5 Bani piimu p'a naari na sahanji ni puyε pyaa nidaan ni ge, pee ya pu funyṅṅo shaa ni puyε pyaa nidaan keree ni. Ga piimu p'a naari na sahanji ni Kile Munaa nidaan ni ge, pee ya pu funyṅṅo shaa ni Kile Munaa nidaan keree ni.

6 Na taha ceepuuro nidaan feni, lee w'a ma ni xu ni. Ga na taha Kile Munaa nidaan feni, lee w'a ni sicuumṅṅo see wo ni naṅṅe kaan sipya mu.

7 Piimu p'a pu funyṅṅo shaa ni puyε pyaa nidaan ni ge, pee ne Kile wo pεn. Bani pu ya sṅo p'a Kile wo saliya wu nṅmεε coni we, pu yεre di wa da já be lee na we.

8 Lee wuu na piimu p'a naari na sahanji ni puyε pyaa nidaan ni ge, pee keree da ga já daan Kile mu we.

9 Yee kunni ya naari na sahanji ni yiye pyaa nidaan ni we, ga Kile Munaa nidaan ni yee ya naari na sahanji, bani Kile Munaa li wa yee funyṅṅo ni. Kirisa wo Munaa li ne sipya wemu funṅṅo ni we, weefṅṅo ne Kirisa wo we.

10 Kirisa bu bye yee funyṅṅo ni, yee ceepuuro ti na ba xhu jurumu wu wuu na, ga Kile

Munaa li na j̄ni sicuum̄o kan yi mu, bani Kile ya yee jate sipyitiim̄e.

11 Kile wemu w'a Yesu Kirisa j̄e na yeege xu ni ge, wee wo Munaa li bu bye yee funȳo ni can na, wu na ba yee b̄e wo ceepuuro ti j̄e na yeege xu ni. Wu na ba lee pye wu Munaa li gb̄ōo ni, lee lemu li wa yee z̄ōo pu ni ge.

12 Lee wuu na na cebooloo, w̄e ya yaa na w̄ȳe j̄idaan pyi nige w̄e, bani jurumu foo j̄e nige w̄e na w̄e.

13 Bani yi ba j̄aari na sahan̄i ni yiȳe pyaa j̄idaan ni y'a da ba xhu. Ga yee bu yi kapyegee niguun̄o ki j̄a na na ki yaha f̄eef̄e Kile Munaa gb̄ōo ni, yee na ba j̄ni sicuum̄o ta.

14 Bani Kile Munaa l'a piimu jaha co ge, pee b̄eri j̄e Kile nagoo.

15 Bani Kile Munaa lemu yee ya ta ge, lee da ga yee pye buloo w̄e, l'i wa da ga ba fyaara len̄e yi ni b̄e w̄e. Ga lee Munaa li l'a w̄e pye Kile nagoo. Lee gb̄ōo ni w̄e ya Kile pyi: «W̄u To.»

16 Lee Kile Munaa le l'a yi fiinj̄e na yu w̄e mu can na w̄u z̄ōo pu na, na Kile nagoo w̄e j̄e.

17 Ayiwa, ma na jo w̄e j̄e Kile nagoo, c̄en wemu j̄om̄e w'a l̄o w̄e mu ge, wu na ba wee kan w̄u mu. W̄e ni Kirisa w'a da ba wee ta shiizhan, bani w̄u bu da w'a pinne na gana ni wu ni, w̄u na ba p̄eñ̄e b̄e ta ni wu ni shiizhan.

N'a daa f̄e tadaña

18 N̄e kunni ya d̄a li na jo kanhama pemu ni w̄e wa nim̄e ge, pee da ga j̄a daanna ni j̄iga wo p̄eñ̄e ke ni bada w̄e, kee kemu ki da ba bye w̄e wogo ge.

19 Kile na ba wu nagoo pu p̄eñ̄e ki she caña kemu ge, Kile wo yan̄muyaaya yi b̄eri y'a kee caña ki sige kanha k'i n̄o.

20 Kile wo yan̄muyaaya yi b̄eri y'a pye k̄anj̄o baa wo fanha ki n̄ōo ni. Li ya ta taan yi ni yi pye mu w̄e, ga Kile ȳe pyaa k'a yi pye mu. Ga lee b̄e na tadaña wa sanha.

21 Bani caña ka wa ma, Kile na ba wu yan̄muyaaya yi b̄eri yeege xu bulooro ni. Kile nagoo p'a j̄uwuuro temu ta, na bye puȳe wuu, na p̄eñ̄e kemu ta ge, yee yan̄muȳo ye b̄e na da kee ni.

22 W̄e ya li c̄e, fo na pa gbara nijaa na jo Kile wo yan̄muyaaya yi b̄eri y'a zhiin kanhama ken̄e ni, ba layama j̄e w̄e.

23 Yee yan̄muȳo ye ȳe b̄e w̄e, ga Kile Munaa l'a kan w̄e piimu mu, na pye ba Kile wo niim̄e wu nizhiim̄e j̄e-ε ge, w̄e b̄e pu wa zhiin w̄u funȳo ni. Caña kemu Kile da ba w̄e pye wu nagoo, wu w̄u ceepuuro ti yeege bulooro ti ni f̄eef̄e ge, w̄e b̄e pu wa kee caña ki sige.

24 Bani w̄e ya sh̄o, ga tee j̄uwuuro te di j̄e tadaña. Ga tadaña kemu b̄eri sipya ya j̄aa ge, kee j̄e nige tadaña w̄e. Yaaga b̄eri m'a j̄aa na x̄o ge, tadaña ȳe nigin kee j̄e sanha ya?

25 Ga, yaaga kemu ki j̄e w̄e ya ki j̄aa-i ge, kee bu bye w̄e tadaña, w̄u na j̄a luu gbo na kee sige.

26 W̄e fanha bu j̄eε tuun wemu ni, mu Kile Munaa b̄e ya w̄e t̄eri. W̄e ya yaa na Kile j̄eri keree kiimu na ge, w̄eε pyaa ya kee c̄e w̄e. Ga Kile Munaa l'a j̄erege pyi w̄e mu ni shiinn̄e ni, shiinn̄e lemu li j̄e w̄e da j̄a li jaha jo x̄h̄o-ε ge.

27 Kile wemu w'a sipyii funȳo keree b̄eri c̄e ge, wee ya Kile Munaa funḡōo c̄e, bani Kile ya sipyii piimu pye f̄eef̄e ge, Kile Munaa ya j̄erege pyi pee mu, na b̄e ni Kile j̄idaan ni.

Kile wo taan̄j̄eεε n̄igb̄ōo ke

28 W̄e ya li c̄e jo Kile kaa ya dan sipyii piimu ni ge, keree b̄eri k'a n̄oni pee na ge, Kile ma ba kee b̄eri wo tax̄ōo pye nizaana pee mu. W'a pee yiri na b̄e ni wu keree ki ten̄egana li ni.

29 Kile ya f̄en̄h̄e piimu jaha bulo na pye wu sipyii ge, w'a pee keree ten̄e x̄o, na pee pye ba wu Ja wu j̄e w̄e, k̄anh̄o wee Ja wu bye nizhiim̄e wu cebooloo nij̄eh̄em̄eε nij̄e ni.

30 Sipyii piimu wo keree w'a ten̄e ge, w'a pee yiri. Ba w'a pu yiri w̄e, na pu jate b̄e sipyitiim̄e. Ba w'a pu jate sipyitiim̄e w̄e, na n̄ōo taha b̄e pu na.

31 Ayiwa ni li wa mu, yek̄e w'a da jo sanha w̄e? Kile bi j̄e ni w̄e ni, j̄ōo na j̄a sanha w̄e na w̄e?

32 Kile ya ta j̄un̄o j̄aari wu Ja wu na w̄e, ga na wu pye saraga w̄e b̄eri wuu na. Ayiwa nakaara baa, Kile na ba yan̄muȳo yi b̄eri kan w̄e mu ma ni wu Ja wu gb̄ōo ni.

³³ Kile ya piimu jaha bulo ge, jəgə wu d'a já pee jaagi wε? Wa shishiin bε wε, bani Kile w'a pu pye sipiyiimεε.

³⁴ Lee wuu na wa shishiin da ba já pu jaagi wε, bani Yesu Kirisa ya xu, lee yε bε wε, w'a jε na foro xu ni. Wu nidεεngε ki wa saanra tatεεngε ki ni Kile kanige cε na Kile jεeri wèe mu.

³⁵ Lεkε li da já wèe waa laha Kirisa wo taanjεεgε ke na wε? Nakpaan gε, kelee fyaara, kelee kanhama, kelee xuugbəhə, kelee funmə fεεε, kelee farati, kelee gbuuro gε? Le la shishiin wa da já wèe laha Kirisa na wε.

³⁶ Ma na jo ba l'a ka Kile Kafila wu ni we na:

«Kile, mu wuu na
p'a wèe shaa tuun bεeri ni di gbo;
p'a wèe wii ba dubyaa jε wε,
piimu ya yaha gbo kaa na ge.»*

³⁷ Ga, pee kanhama pu bεeri funjə ni, wèe pu jε can can na se tavεε pee, wù taanrafəə Kile gbəəə ni.

³⁸ Nε dà li na jo wèe ya xu yoo, wèe ya pye jii na yoo, yafiin da ga já wèe waa laha Kile wo taanjεεgε ki na wε: Mεlekεε yoo, jinaa yoo, sefεεε tatii bε yoo, nime wo yanmuyə ye yoo, cabaya woyə ye yoo,

³⁹ fugba yanmuyə fanha woyə ye yoo, jinjε yanmuyə fanha woyə ye yoo, Kile wo yayaaga ka shishiin wa da já wèe waa laha Kile wo taanjεεgε ki na wε. Wù Kafəə Yesu Kirisa kenjε kurogo Kile ya kee taanjεεgε ke she wèe na.

9

Kile ya Izirayeli sheen jaha bulo na pye wu sipyii

¹ Can yε pyaa nε yu mε, yi wa kafinεyε wε, bani Kirisa wo nε jε. Nε li cε bε na zə wu na Fεfεεε Munaa li gbəəə ni jo can nε yu.

² Nε jaha ke bεeri k'a tanha xuuni, nε zə wu bε d'a tanha tuun bεeri ni

³ na cebooloo Izirayeli sheen pu wuu na. Bani ali nε jεhε da ba lanj pu tεgε, na waa laha Kirisa na, kənhə pee di shə, nε bi da zə lee na.

⁴ Pee Izirayeli sheen pee Kile ya pye wu nagoo, na wu nəəə wu taha pu na, na

* 8:36 Zaburuu 44:22

* 9:7 Zhenzi 21:12

* 9:9 Zhenzi 18:10,14

* 9:12 Zhenzi 25:23

* 9:13 Malaki

karijεεgε jəməhεε lə pu mu, na saliya wu kan pu mu, na wu pεlεgana she pu na, na jəməhεε bε lə pu mu. W'a kii bεeri pye pu mu.

⁵ Lee bεeri kadugo na, pee ni wù sefεlεε p'a foro. Sipyii wo kabanja yiri, pee ni Kirisa bε ya foro. Kile wu jε wii, na jε yanmuyə yi bεeri jujə ni. Kile w'a bεlε tuun bεeri ni! Amiina.

⁶ Ayiwa, lee wa li sheε na Kile ya jəməhεε kiimu lə ge, na kee ya jeri jujə baa wε dε! Bani piimu bεeri p'a foro Izirayeli shi wu ni ge, pee bεeri jε Izirayeli nagoo yε pyaa pyaa wε.

⁷ Piimu bεeri p'a foro Ibirayima ni ge, pee bε bεeri jε Ibirayima nagoo puyε pyaa pyaa wε. Bani Kile ya li she Ibirayima na na: «Ishaaga yε ni ma kadugo nagoo p'a da ba foro.»*

⁸ Lee ya li sheε na nagoo piimu sipyii ya daa sipya wo jidaan funjə ni ge, pee jε Kile nagoo wε. Ga piimu p'a se Kile wo jəməε li funjə ni ge, pee pu jε Ibirayima wo nagoo puyε pyaa pyaa.

⁹ Bani yemu Kile ya jo wu jəməε li ni ge, yee yi wa mε na: «Nε na ba guri ba yee la nime tashiin. Wee tuun we ni Sara da ba ja ta.»*

¹⁰ Ayiwa, lee yε bε wε, ga mu l'a pye Erebeke bε shizhaa na, wee wemu w'a yere njamaa yacεε na wù tolε Ishaaga mu ge.

¹¹ Na laa li ta li sanha se pya wa wu ta kasaana kelee kakuunə pye wε, a Kile di jo ni Erebeke ni, kənhə Kile yε pyaa bi giin di wemu jaha bulo na bε ni wee Kile keree gbegelegana ni ge, l'i bye mu. Li ganha bu da bye sipyii wo kapyegεe baraga ni wε, ga l'i bye na bε ni Kile yε pyaa jidaan ni.

¹² A Kile di Erebeke pye: «Cuunvəə wu w'a da ba bye nahafəə wu jujə ni.»*

¹³ Ba l'a ka kagana lemu na Kile Kafila wu ni wε na: «Nε Yakuba jaha bulo, ga na Ezawu yaha wà.»*

Kile ya səə na shi wusama bε jaha bulo

¹⁴ Ayiwa, ta wèe na já jo na katiibaagaa ki wa Kile ni gε? Bada!

¹⁵ Bani Kile ya Kile tudunməə Musa pye:

«Nε bu jo nε jujə jaari sipya wemu na,

wee na n'a da nuṅṅo jaari.
 Ne bu jo ne nuṅṅo penji ni sipya wemu ni
 wee ni n'a da nuṅṅo penji.»*

16 Lee na sipya jidaan kelee wu kapyege
 da ja Kile pye wu nuṅṅo jaari wu na we. Ga
 wuyε pyaa wo jidaan funṅṅo ni Kile ya nuṅṅo
 jaari sipya na.

17 Kile Kafila wu ni Kile ya yi jo Farawon*
 mu na: «Lemu ye kaa na ne mu teṅe saanra
 ti na ge, lee li wa me. N'a da ma taga na
 sefeere ti she, konho na mege k'i no jinje ki
 kabaya yi beeri na.»*

18 Lee na Kile kunni bu jo wu nuṅṅo jaari
 wemu na, wee na w'a nuṅṅo jaari. Wu bu
 jo wu wemu nige waha, w'a kee be waha.

19 Pii na ba jo na: «Ayiwa ni li ne mu, naha
 na Kile di sipyii jaagi sanha we? Jogo wu d'a
 ja zhe Kile jidaan ni we?»

20 Ayiwa, mu wemu w'a ye yu ge, mu
 sipyitiime, mu di ne naha, fo mu w'a Kile
 kaala we? Ta puuro shoo na ja li yaavoo
 pye: «Naha na ma da na yaa le yaagana le
 na we?»

21 Ta cogo faanrivoo wogo be ki ne wu
 cogo we? Wu bu jo wu peewa shoo yaa,
 kelee shotiire, lee w'a da yaa ni wu cogo ke
 ninuṅṅo ni.

22 Ayiwa, Kile funṅṅo ya pye na wu loyire
 ni wu sefeere ti she. Lee wuu na, piimu p'a
 wu luu yirige, pee d'a kemε yaha gyεegi kaa
 na ge, w'a luu gbo pee taan fo xuuni.

23 Ayiwa, w'a nuṅṅo jaari we piimu be na,
 na we gbegele na yaha wu nooro wu kaa
 na ge, wu bu jo wu wee nooro we nijeheme
 she we be shizhaa na, ta yee kajuu wa yee
 ni?

24 Bani we pu ne wu sipyiyirilee, wu ya
 ta we yiri na foro Yawutuu pu wo shi wu
 ye nigin ni-i de! W'a we yiri na foro shi
 wusama be ni.

25 Yee y'a jo Kile tudunmoo Oze wo Kitabu
 wu ni na Kile ya jo na:
 «Piimu bye ne sipyii taashiine li ni we,
 ne na ba pee yiri <na sipyii>.
 Shi wemu kaa bi dan ne ni-i ge,
 ne na ba wee yiri <na taanjiineεε.»*

26 «Xuu wemu ni p'a pu pye ge na:

* 9:15 Ekizode 33:19 * 9:17 Farawon: Wee ninumo wu ne Farawuna. Saan beeri w'a tiin saanra ti na Misira ni ge,
 wu mege na bye Farawon. * 9:17 Ekizode 9:16 * 9:25 Oze 2:1,25 * 9:26 Oze 1:10 * 9:28 Ezayi 10:22-23
 * 9:29 Ezayi 13:19; Zheremi 50:40 * 9:33 Ezayi 8:14; Ezayi 28:16

«Yee ne ne sipyii we.»

Pu na ba yiri wee xuu wuyε pyaa ni na:

«Kile ni wo wuyε pyaa wo nagoo.»*

*Kile ya yemu jo Izirayeli nagoo shizhaa
 na ge*

27 Kile tudunmoo Ezayi be ya jo ni muju-
 ugboo ni Izirayeli nagoo shizhaa na na:

«Ali Izirayeli nagoo nehe nehe
 ba suumo loho no gbazhenhe ne we,
 lee be na sipyii nigin nigin ye pu da ba
 nuwuuro ta.

28 Bani Kafoo ya kiiri wemu gbegele ge,
 wu na ba wee kiiri wu beeri kon tavuyo
 na,

na wu xo fefeεε konjo ki sipyii pu na.»*

29 Kile tudunmoo Ezayi ya fene ye jo be
 sanha fo taashiine ni na:

«Kile-gbotabaaga da bye wu ya nuṅṅo jaari
 we na,

na pii yaha wa wu sefeεε pu ni we,

wu bi da xho fefeεε,

ba Sodomu kulo li sipyii p'a pye we.

We bi da bye

ba Gomoori sheen ya pye we.»*

30 Ayiwa, shi wusama wemu w'a pye wu
 jate ya no tiime koo li zha wu na-ε ge, Kile
 ya pee jate sipyii piimu p'a tii ge. Pu n'a daa
 wu gbooro ni p'a pee tiime pu ta.

31 Na ta Izirayeli nagoo di bi la le puyε ni,
 konho p'i bye sipyitiimeεε Kile wo saliya wu
 koo li jaari wu funṅṅo ni. Ga pu ya lee ta we.

32 Naha na we? Bani Izirayeli nagoo pu
 ya tiime pu sha n'a daa gbooro ni we. Pu
 bi giin na pee wo kapyege ki da pee pye
 sipyitiimeεε. Lee funṅṅo ni a p'i guruṅṅo to «ke
 kagerenε ke» na.

33 Ma na jo ba l'a ka kee kagerenε ki
 shizhaa na kagana lemu na we na Kile ya
 jo:

«Li wii, kagerenε ka ne yaha Siyon kulo li ni,
 sipyii na ba guruṅṅo kemu na ge.

Ki na ba sipyii shaan.

Ga, sipya wemu bu da kee na,

Kile da ga ba weefoo noho yaha bada
 we.»*

10

1 Ayiwa na cebooloo, kaa lemu l'a sii ne wo jidaan, ni lemu na ne Kile jɛeri Izirayeli sheen mu ge, lee li wa me nago Kile wu pu nuɲɔ wolo.

2 Bani ne wa li seeri jo luu wa pu ni Kile keree na fo xuuni, ga li fungɔngɔ fɛere di ne pu mu we.

3 Pu ya ta Kile wo tiime pu ce we, a p'i ganha na giin p'i puyɛ pye sipyitiime. Pu ya ta kuu Kile wo tiime pu mu we.

4 Kirisa w'a saliya wu keree ki beeri nɔ fa, kɔnhɔ sipyaa sipya w'a dɔ wu na ge, Kile di weefɔɔ jate sipyitiime.

Sipyaa sipya w'a dɔ Yesu na ge, wee na ba nuwuuro ta

5 Ayiwa, lemu li da jɔ sipya pye ma jate sipyitiime saliya wu baraga ni ge, Kile tudunmɔɔ Musa ya lee jo na: «Sipya wemu w'a saliya wu beeri koo jaari ge, weefɔɔ na ba nɔi sicuumɔ ta.»*

6 Sipya na jɔ tiime pemu ta n'a daa gbɔɔɔ ni ge, l'a ka na ma ba pee kaa yu, «Nuɲɔ wa li na m'a mayɛ yegee we na: «Jɔgɔ wu d'a ba dugi di zhe fugba wu ni we?» (Lee kɔri ne kanna Kirisa m'a zhaa di dirige.)

7 Kelee «Jɔgɔ wu d'a ba digi jinɛ ki nɔhɔdaan we?»» (Lee kɔri ne kanna Kirisa m'a zhaa di yirige xuu pu te ni di durogo.)

8 Ayiwa, yekɛ Kile Kafila wu d'a jo we? W'a jo na: «Jomɔ pu wa ma tɔan, pu wa ma nɔ na, pu wa ma zɔ wu be na.»* Pee Jozaama pe wɛe ya yu sipyii pu mu jo pu dɔ Yesu na.

9 Ma bu yere li na, na yi jo ma nɔ ki ni na Kafɔɔ wu jɛ Yesu, na dɔ be li na ma zɔ wu na, na Kile ya wu jɛ na yegee xu ni, ma na ba shɔ.

10 Bani na dɔ Yesu na ma zɔ wu na, lee funɲɔ ni Kile ya sipya jatɛni sipyitiime. Ma bu yi jo ma nɔ ki be ni, w'a ma nuɲɔ wolo.

11 L'a ka Kile Kafila wu ni na: «Sipyaa sipya w'a dɔ Kile na ge, wu da ga ba weefɔɔ shiige bada we.»*

12 Lee wuu na, Yawutuu yoo, shi wusama yoo, pu beeri jɛ nigin. Kafɔɔ nigin wu jɛ pu

beeri Nuɲɔfɔɔ. Piimu beeri p'a wu mege yiri ge, w'a saama nijeheme pyi pee beeri mu.

13 Bani li wa Kile Kafila wu ni na: «Sipya beeri w'a Kafɔɔ mege yiri ge, weefɔɔ na ba nuwuuro ta.»*

14 Ga yirigana lekɛ na p'i da jɔ wu mege ki yiri, na ta pu ya dɔ wu na-e we? Dii p'i da jɔ dɔ wu na, na ta pu ya wu kaa logo-e we? P'a wu kaa logo dii ni pii ya Kile Jozaama pu yɛre li pye pu mu-i we?

15 P'a jɔ Kile Jozaama pu yɛre li pye pye-gana lekɛ na we? Fo pu bu pii tun, ma na jo ba l'a ka Kile Kafila wu ni we na: «Piimu p'a ma ni jomɔ nizaama pu ni ge, pee pama ya nɔ xuu wu beeri ni.»*

16 Lee be na sipyii beeri ya ta sɔɔ pee Kile Jozaama pu na we. Yee Kile tudunmɔɔ Ezayi be ya fɛnhɛ jo na:

«Wù Kafɔɔ, jɔgɔ wu da dɔ

wɛe wo jomɔ nizaama pu na we?»*

17 Ayiwa, Kile Jozaama pu wo logo funɲɔ ni n'a daa ya daa. Pee Jozaama pe, Kirisa kaa pee ya yu.

18 Ayiwa ne jo, li bu da mu, ta Izirayeli sheen pu ya pee Jozaama pu logo we? P'a pu logo cɔ! Bani li wa Kile Kafila wu ni na:

«Pe jomɔ pe ya nɔ

jinɛ ki beeri na.

Pe jomɔ pe ya nɔ

fo kɔɲɔ ki kabaya yi beeri na.»*

19 Ayiwa, n'a da yi jo sanha jo ta Izirayeli sheen ya jomɔ pu naha ce ta? Kile tudunmɔɔ Musa ya fɛnhɛ li she na Kile ya jo na:

«Yee ya shi wemu wii yafiin be-e ge,

ne na ba wɛe keree jɛpɛen lenɛ yee ni.

Shi wemu yee ya wii fungɔngɔ baa fɛe ge,

ne na ba wee shi we wo

keree pye yee mu loyire.»*

20 Lee beeri kadugo na Kile tudunmɔɔ Ezayi ya lowaa ta na li she sanha na Kile ya jo na:

«Piimu bye pu ya ne shaa-i ge, pee ya ne ja.

Piimu p'a pye pu ya kaa la shishiin shaa

di jɛ ne shizhaa na-e ge,

ne nayɛ she pee na.»*

* 10:5 Levitike 18:5 * 10:8 Duterɛnɔme 30:14 * 10:11 Ezayi 28:16 * 10:13 Zhouɛli 2:32 kelee Zhouɛli 3:5
 * 10:15 Ekizode 33:19 * 10:16 Ezayi 53:1 * 10:18 Zaburuu 19:5 * 10:19 Duterɛnɔme 32:21 * 10:20 Ezayi 65:1

21 Ga Kile ya jo Izirayeli sheen shizhaa na na:
 «Ne na keye sanha yaha
 shi wa mu fo na she cana nii li xo
 Niwewagaa sipyii pu ne pii
 ni n'a she fee.»*

11

Kile ya ta Izirayeli sheen wa fee fee we

1 Ayiwa ne jo, ta Kile ya wu sipyii pu wa fee fee? Bada! Bani Izirayeli shen ne be ne, Ibirayima kadugo pya wa, na foro Benzhamε wo kpooon li ni.

2 Sipyii piimu naha Kile ya bulo fo taashiine li ni ge, wu ya ta pee wa we. Kile tudunmoo Eli ya Kile neeri Izirayeli sheen feni neerigana lemu na ge, yemu Kile Kafila w'a jo yee shizhaa na ge, ta yee sanha yee kalaa we?

3 W'a jo: «Wu Kafoo, p'a mu tudunmoo pu gbo, na ma saraya yi tawoloyo yi be ja. Ne ye w'a kori, p'i wa giin p'i ne be gbo.»*

4 Ga dii Kile d'a wu no sho we? W'a jo: «Namaa kabofonoo gbarashuun (7.000) ne yaha naye mu. Wee wa shishiin sanha nuguro sin na yapefee Baali fee ni we.»*

5 Mu li wa nijaa wo cana nii le be ni, Izirayeli nagoo pusamaa nigin nigin wa wa, Kile ya piimu naha bulo na saha ni wuyε pyaa wo niime wu ni ge.

6 Ayiwa, Kile bi ta w'a pee naha bulo na saha ni wuyε pyaa wo niime wu ni, wee tuun wu ni lee ya foro puyε pyaa kapyegge ni-i de! Ni lee be we, niime wu da ja bye nige niime we.

7 Yi wa dii we? Lemu Izirayeli sheen ya zhaa ge, pu ya lee ta we. Ga Kile ya piimu naha bulo ge, pee ye p'a lee ta. A sipyii pusamaa niwegge di waha.

8 Ma na jo ba l'a ka kagana lemu na Kile Kafila wu ni we na:
 «Kile ya pu zoloo fungonyo to;
 w'a fanfanga pari pu nii na
 na pu niwegge to
 fo na pa no nijaa na.»*

9 A saannaa Dawuda be di jo:
 «Kalenεε yaligee kii p'a li ge,

kee ki pye pu co co tifuuyo,
 ni pu co co mεεε,

ni pu jugyεεgi yaaya,
 konho p'i lee wo saraa ta.

10 Fanfanga ki pari pu nii na,
 konho pu ganha ba naa we!
 Kile wu pu tikunoo kuri yaha tuun beeri ni!»*

Shi wusama ya nuwuuro ta

11 Ayiwa ne jo, Izirayeli sheen ya kurunoo ge, ta p'a to fee fee? Ahayi de! Ga pee wo piinne ki funno ni shi wusama ya nuwuuro ta, konho wee shi we wo nepeen di je Izirayeli ni.

12 Ayiwa, ni Izirayeli wo piinne k'a pye kapunoo a konoo sipyii di kuduun nigbo ta, ni pu dirige w'a shi wusama pye w'a kuduun nigbo ta, wee tuun wu ni pu beeri ba neeri, na guri pa Kile mu do? Ta lee da bye kagbo na toro kisanjaa beeri taan we?

13 Yee piimu pu ne shi wusama sipyii ge, yee ni ne w'a yu nime. Kile w'a ne pye tudunmoo shi wusama mu, a ne be shiin di gboooro taha na labye wu na.

14 Konho lee bu da li na ja bye, nepeen di je ne wo shi wu sipyii pu ni, fo p'i neeri konho pii di sho pu ni.

15 Kile na pu yaha kabanugo, a lee di bye kapunoo na be le konoo sipyii ni Kile te ni. Wee tuun wu ni Kile ba soo pu na sanha, na pu yaha pu talεε ni do? Ma ce lee na ba bye kakanhana de, ma na giin wa w'a ne na foro xu ni!

16 Shinmashiime wu bu gan xo Kile mu, wusama beeri ya pye fee fee. Tige nne bu bye fee fee, ki geye yi beeri yi ne fee fee.

17 Izirayeli nagoo pu ne ba oliviye tige ne we. A Kile di ki geye ya kon laha wa, na mu sozi wa ka takongo ni, mu shi watii shen, mu wemu wu ne sige wo oliviye tige genε ge. Kee oliviye tige ki wo niye y'a ton pemu taa ge, a pee di ganha na mu be no shaa.

18 Lee wuu na, oliviye geye yemu p'a kon ge, ma ganha ba nosanga pyi yee na we. Kee tabaara fungongo ke bu digi ma mu, m'a yaa na li ce na mu ya ta yere ni niye yi ni-i de, ga niye yi y'a yere ni mu ni.

19 Ma na ba ne pye na: «Ta pu ya yee geye yi kon laha wa, konho p'i ne sozi yi takongo ki ni we?»

* 10:21 Ezayi 65:2 * 11:3 Saannaa 19:10,14 * 11:4 Saannaa 19:18 * 11:8 Duterenome 29:3 * 11:10 Zaburuu 69:23-24

²⁰ Nakaara baa! Yi n'a daa baara wuu na p'a yi kɔn laha wà, na mu sogi wà yi tɛge ma n'a daa wuu na. Ga ma ganha ba jɔsanga pyi wɛ, ta fyagi Kile na!

²¹ Bani Kile bu bye wu ya ta juɔɔ jaari oliviye tige see see wogo ki geye yi na wɛ, wu da ga ba juɔɔ jaari mu be na wɛ.

²² Kile ya wu saama pu shɛɛ, na wu fariya wu be shɛɛ shɛgana lemu na ge, yi lee wii: Piimu p'a wu koo li yaha ge, w'a wu fariya wu shɛ pee na, na wu saama pu shɛ mu na. Ga fo ma be bu gori yaha pee saama pe ni, lee be wɛ, pu na ba ma be kɔn laha wà.

²³ Izirayeli shɛɛn be bu pu n'a daa baara ti koo yaha, Kile na ba pu sogi sanha pu talɛge ni, bani se wa Kile ni na kuri pu sogi sanha.

²⁴ Mu kunni ya kɔn laha sige oliviye tige na, na ba sogi oliviye see see wogo ki na, na ta mu ni kee di jɛ tinuyɔ wɛ. Pee piimu pu jɛ oliviye see see wogo ki geye yi ge, ta yee sogomɔ da ba daan sanha xuuni yiyɛ pyaa wo tige ki na wɛ?

Izirayeli na ba juwuuro ta cana ka

²⁵ Ayiwa na cebooloo, nɛ funɔɔ ki wa y'i le Kile kanmɔhɔnɔ le cɛ nimɛ, kɔnhɔ yi ganha ba yiyɛ wii fungɔnyɔ fɛɛ wɛ. Izirayeli shɛɛn pii wo niwegee k'a waha, kɔnhɔ shi wusama wo sipyii piimu jaha Kile ya bulo ge, pee beeri di fɛnhɛ juwuuro ta.

²⁶ Mu Izirayeli shɛɛn pu beeri da ba shɔ ma na jo ba l'a ka Kile Kafila wu ni wɛ, na Kile ya jo na:

«Siyɔn kulo li ni Shɔvɔɔ w'a da ba foro, wu na ba Yakuba nagoo pu nahama pu xɔ.

²⁷ Lee wa karijɛɛge jɔmɛɛ nɛ ni pu tɛ ni, nɛ ba pu wo jurumu wu jɔɔ laha wà tuun wemu ni.»*

²⁸ Ayiwa, Kile wo Jozaama pu wo kabaɲa na, Izirayeli y'a pye Kile wo pɛɛn, a yee wo kuduun di foro lee ni. Ga jaha bulooro ti wo kabaɲa na, pee kaa l'a dan Kile ni pu sefɛɛ pu wuu na.

²⁹ Bani Kile bu yaaga kemu kan, wu ya kee shuu nige wɛ. Wu bu ma yiri, w'a ma yiri. Kile ya wu jɔmɛɛ jɛri wɛ.

³⁰ Yee bi ta Kile jɔmɛɛ co taashiinɛ li ni wɛ. Ga nimɛ, Kile ya juɔɔ jaari yee na, na

li kanuɔ pye Izirayeli shɛɛn ya Kile jɔmɛɛ yaha.

³¹ Mu Izirayeli shɛɛn ya Kile jɔmɛɛ li yaha nimɛ lee yahagana li na, kɔnhɔ Kile di juɔɔ jaari yee na. Ga ba Kile ya juɔɔ jaari yee na wɛ, mu w'a da ba juɔɔ jaari pu be na.

³² Bani Kile ya sipyii pu beeri yaha jɔmɛɛyahana li wo fanha ki nɔhɔ ni, kɔnhɔ wu juɔɔ jaari pu beeri na.

Kile wo tɛhɛnɛ baa sefɛɛrɛ te

³³ Ee! Can na tɛhɛnɛ jɛ Kile wo naafuu fɛɛrɛ te, ni wu fungɔngɔ fɛɛrɛ te, ni wu lajɛ wu na wɛ!

Wu kiiri keree k'a ye sipya fungɔngɔ fɛɛrɛ na na kanha! Sipya da ga já wu keree pyegaɲaa cɛ wɛ!

³⁴ «Jɔɔ wu d'a Kafɔɔ fungɔngɔ cɛ wɛ? Jɔɔ wu d'a pye wu yerivɔɔ wɛ?

³⁵ Jɔɔ wu d'a fɛnhɛ yaaga kan wu mu, kɔnhɔ wu ba kee foo tɔ wɛ?»*

³⁶ Bani yanmuyɔ yi beeri y'a foro Kile ni. Yanmuyɔ yi beeri yi jɛ wee gbɔɔrɔ ni. Yanmuyɔ beeri yi jɛ wu woyo pɛɛɲɛ k'a dɛri wu mɛge na tuun beeri ni, tɛhɛnɛ baa! Amiina.

12

Naarigavono

¹ Lee wuu na na cebooloo, Kile ya jijaara temu ta wɛɛ na ge, tee wuu na n'a yi jɛeri jo yi yiyɛ beeri kan Kile mu ba saraga jɔi wogo jɛ wɛ, kemu ki jɛ fɛfɛɛ ge. Lee l'a dan Kile ni, lee li jɛ be sanha Kile-pɛɛɲɛ ki see see wogo.

² Yi ganha bu yi kapyegɛe yaha ki pinne nige ni ke kɔɲɔ ke wogoo ni wɛ. Ga yi yi yahagana li jɛri na saha ni yi fungɔngɔ fɛɛrɛ nivɔrɔ ti ni, kɔnhɔ Kile jidaaɲ nijemɛ wemu w'a taan, wemu jɔ k'a fa ge, y'i wee cɛ shɔɔnri.

N'a daa fɛɛ ya yaa p'a labye pyi shiizhan

³ Kile ya niimɛ wemu kan nɛ mu ge, wee gbɔɔrɔ ni n'a da yi jo yi beeri nigin nigin mu jo wa shishiin ganha da wuyɛ pɛɛɛ di doro wu juɔɔ kana taaɲ wɛ. Ga n'a daa we Kile ya kan yi beeri nigin nigin mu ge, yi yiyɛ

* 11:27 Ezayi 59:20-21; Zheremi 31:33-34 * 11:35 Ezayi 40:13; Zheremi 23:18

tirige, y'i da wee wo juṅṅo kana wo keree pyi.

4 Sipya beeri ceepuuro ti je ni yatenyε niṅehεyε ni, ga yatengε ka beeri ni ki nibyii li je.

5 Mu wεe be ya nehε, ga wεe beeri di je ceepuuro nigin Kirisa wo kariṅεεge ki ni. Wεe beeri nigin nigin wu je wu ceepuuro ti yatenyε ya.

6 Loolodahaa kiimu Kile ya kan wεe mu na be ni wu niime wu ni ge, kee tuuyo ya nehε, kōnhō wεe di da Kile wo labye wu pyi ni kee ni. Li bi je na Kile tuduro pyi, ta tee pyi ni ma wo n'a daa wu juṅṅo kana li ni!

7 Li bi je na kapyenεε pyi ma sipyiiṅii mu, ta kee pyi! Ma wuu li bi je na sipyii kalaa, la le mayε ni ma da pee kalaa!

8 Wemu w'a Kile Kafila yeεε pyi ge, weefō w'a lee pyi! Wemu je sipyii kanvō ge, weefō w'a sipyii kaan ni funvahaṅa ni! Wemu wu je nahagbaa fεεε na ge, weefō w'a tee pyi xuuni! Wemu wo loolodaa li je na juṅṅo ṅaari ge, weefō w'a lee pyi ni fundanga ni!

N'a daa fεε ya yaa na ṅaari taanṅεεge ni

9 Yi ganha ba yi taanṅεεge pyi ni shuun shuun juuro ni wε! Yi kakuuṅō yaha k'i bye yi tanhaṅa keree, y'i nōrō yaha xuuni kasaanṅaa na y'a byi!

10 Y'i daan ni yiye ni xuuni ba cebooloo je wε! Yi da yiye shaanri gbōrō daha na yi sipyiiṅii na!

11 Yi la le yiye ni, yi ganha bu da bye saa fεε wε! Yi da kapyenεε pyi Kafō mu ni yi zōlō pu beeri ni!

12 Yi fundanga ta yi tadaṅa ki wuu na, yi pye kanhama sorovεε, y'i samōhōrō le yiye ni neεεge feni!

13 Y'a n'a daa fεε cebooloo pu tēri pu da pu mago keree yari, yi da nabuun be tirige!

14 Piimu p'a yi kana ge, yi da duba pyi pee mu! Y'a duba pyi, yi ganha ba lanji pyi wε!

15 Piimu pu je fundanga na ge, y'a fundanga pyi ni pee ni shiizhan, piimu p'a mεhεε suu ge, y'a mεhεε suu ni pee be ni!

16 Yi yi fungōnyō yaha y'i bye ninuyō, yi ganha bu da tabaara yaha ti jε yi ni wε! Ga

piimu p'a puyε tirige ge, yi fara pee na! Yi ganha ba yiye wii fungōnyō fεε-i dε!

17 Wa bu kakuuṅō pye wa na yi ni, yi ganha bu kakuuṅō la taga lee kakuuṅō le foo tō wε! Yi la le yiye ni yi da kasaanṅaa pyi sipyii pu beeri ṅaha tāan!

18 Yi la le yiye ni y'i da yi se beeri pyi, kōnhō ṅaṅiṅε di bye yi ni sipyii pusamaa beeri tε ni, lee bu da li na da j'a bye!

19 Na taanṅiinεε, yi ganha ba yi loyirigee niine wε, ga yi lee yaha Kile keṅε ni! Bani l'a ka Kile Kafila wu ni na:

«Nε w'a da ba yee wo loyirigee ki kōri, na pu wo jurumu wu foo tō pu mu.

Kafō Kile w'a jo mu.»*

20 Kile Kafila w'a li she sanha na:

«Ma bu ma pēn kuugo wo ṅa, wu kan wu li, ma bu wu waga wo ṅa, wu kan wu gba.

Ma ba lee pyi, l'a bye kanna naganhaa m'a dēri wu juṅṅo ni.»*

21 Ma ganha bu kakuuyo yaha yi ma tēhεε ta wε, ga la le mayε ni m'a se ta kakuuyo yi na kasaanṅaa wo bye funṅō ni.

13

N'a daa fεε ya yaa na kuu fanhafεε mu

1 Ayiwa, sipyii beeri ya yaa na kuu fanhafεε mu, bani fanha ka shishiin je kemu ya foro Kile ni wε. Piimu pu je fanhafεε pu ge, Kile w'a pu tēṅε.

2 Lee na sipya wemu w'a fanha ṅōmεε she ge, Kile ṅōmεε weefō ya she. Piimu shiin pu wa fanha ki ṅōmεhεε shege ge, Kile wo kiiri wu pee wa gilee na zhaan puyε juṅṅo ni.

3 Ma ba kasaanṅaa pyi, mu kafyana juṅṅo je fanha na wε. Ga ma ba kakuuṅō pyi, lee li da ma pye ma na fyagi fanha na. Ma funṅō bi je nago ma ganha ba fyagi fanha na wε, wee tuun wu ni ta kasaanṅaa pyi. Ma ba kasaanṅaa pyi, fanha ki na da ma sōni.

4 Labye wemu fanhafεε p'a byi ge, Kile mu p'a wu pyi yeεε pyaa ki wo lanjō kaa na. Ga ma bu kakuuṅō pye, ta fyagi pu ṅaha na dε, bani yalōyō ye yi wa pu mu ge, yee wa

* 12:19 Talenεε 20:22 * 12:20 Lee kōri je: Ma ba kasaanṅaa pyi ma pēn na, kakuuṅō kiimu p'a byi ma na ge, kee na pu pye p'a shiige. Ekizode 23:4-5; Talenεε 25:21,22

pu mu tawaga ni wε. Kile wo labye p'a byi. P'a kakuubyii wo kakuuyo yi fōhō tōni pu mu, na pu kuuni.

⁵ Lee wuu na y'a yaa na kuu fanha ki mu. Fanha k'a kanhama pemu nōni yi na ge, yi ganha bu guu ki mu pee wo n̄i fyaara ye wuu na wε, ga yi kuu pu mu. Bani y'a li ce yi zōlō pu na na kasaana li n̄e lii.

⁶ Lee wuu na bε yee ya munaa p̄eremε kaan. Bani Kile wo kapyebyii pu n̄e fanhafεε. P'a puyε pō wee labye we kaa na.

⁷ Ayiwa, sipya wemu ya yaa ni lemu ni ge, y'a lee kaan wee mu. Wemu w'a munaa p̄eremε pu shuu ge, y'a pee kaan wee mu. Wemu w'a katahan̄aa ki wo wari wu shuu ge, yi da wee bε kaan wee mu. M'a yaa na fyagi wemu na ge, ma da fyagi wee na. M'a yaa na gbōōrō t̄eri wemu na ge, ma da gbōōrō t̄eri wee na.

Taan̄n̄εεgε ya yaa na pye n'a daa fōō ni wu sipyij̄ii t̄e ni

⁸ Ayiwa, kaa lemu wo foo l'a yaa na pye yee na ge, lee n̄e yi sipyij̄ii wo taan̄n̄εεgε. Sipya wemu wo sipyij̄ii kaa l'a dan wu ni ge, weefō w'a Kile wo saliya wu b̄eri n̄ō fa.

⁹ Bani saliya wu n̄ōm̄eh̄εε kiimu k'a yu na: «Ma ganha ga dōdōrō pye wε, ma ganha ga sipya gbo wε, ma ganha ga nagaara pye wε, ma ganha ga n̄ii yeege wa yaaga f̄eni wε,» kee n̄ōm̄eh̄εε kee, ni saliya wu n̄ōm̄eh̄εε kisan̄aa b̄eri ki wa le n̄ōm̄εε nigin we funn̄ō ni na: «Ma sipyij̄ii di daan ma mu ba maye pyaa ki n̄e wε.»

¹⁰ Ma sipyij̄ii bu daan ma mu, mu da ga kakuunō pye wu na wε. Lee wuu na ma sipyij̄ii bu daan ma mu, Kile wo saliya wu b̄eri koo m'a n̄aari.

Na foro womō wo keree ki b̄eri ni

¹¹ Ayiwa, y'a yaa na pe jomō pe jateni, bani tuun wemu ni wū n̄e n̄imε ge, yiye pyaa k'a wee cε. Yi n̄eduun w'a nō n̄imε n̄munumō pu na, bani caṅa n̄ii lemu ni w̄e ya dā Yesu na ge, n̄uwuuro ti wo caṅa n̄ii l'a w̄e t̄εn̄ε n̄imε na toro lee caṅa n̄ii le na.

¹² Piige ki j̄eri w'a toro d̄e! N̄imugun̄ō w'a t̄εn̄ε. Kapyeguun̄ōō kiimu b̄eri w'a byi womō ni ge, wū kee b̄eri n̄ō yaha f̄εf̄εε, wū gbegele wū da n̄aari kp̄engε ki na.

¹³ W'à yaa na wū n̄aarigana li tii, na li fin̄n̄ε ba w'à keree pyi caṅa ni wε. Wū ganha bu da wūyε yaha ligbōhō yε na di kasa ye wε. Wū da wūyε kaseri singbaa na, ni dōdōrō, ni kaakaara, ni yokōn̄rō, ni n̄ep̄εn̄.

¹⁴ Yi Kafōō Yesu Kirisa le yiyε na ba faden̄ε n̄e wε, yi ganha bu ceepuuro la keree n̄aha t̄en̄ε wε.

14

Wū ganha ba wū cebooloo jaagi wε

¹ Piimu wo fanha k'a c̄ere n'a daa ni ge, yi sōō pee bε na, yi pu co n̄ō! Yi ganha ba zōjuuro pyi wε!

² Sipyii pii wa dā li na na n̄ōyaliye b̄eri yi n̄e niliye. Ga piimu wo fanha k'a c̄ere n'a daa ni ge, pii wa pee ni, pee ya li ta na faa yan̄muyō yε y'a yaa na li.

³ Piimu p'a n̄ō yaliye yi b̄eri li ge, pee ya yaa p'a pii pu fanri wε, piimu pu n̄e pu ya yi b̄eri li-i ge. Piimu pu n̄e pu ya yi b̄eri li-i ge, pee bε ganha ba yi b̄eri liv̄εε pu jaagi wε. Bani Kile ya sōō pu na.

⁴ Jōgō mu di n̄e fo mu w'a watii wo kapye-bye jaagi wε? W'a to la, w'a yere la, wu kafōō wu mu lee wa. Ga wu na ba yere bε, bani se wa Kafōō Kile ni na baraga le wu ni.

⁵ Pii bε wa caya ya p̄ōrōn̄ō ya na, na ta caya yi b̄eri di n̄e nigin pii bε mu. Wa b̄eri wu sōō wu fungōngō na, wu ganha bu nakaara le ki ni wε!

⁶ Wemu w'a caya ya p̄ōrōn̄ō ya na ge, Kafōō mu w'a lee pyi. Wemu bε w'a n̄ōyaliye yi b̄eri li ge, Kafōō mu wu bε ya lee pyi, bani w'a li baraga t̄eri Kile na. Wemu bε wu n̄e wu ya n̄ōyaliye yi b̄eri li-i ge, Kafōō mu wu bε ya li pyi, na li baraga bε t̄eri Kile na.

⁷ W̄e wa shishiin ya n̄iif̄εεε pyi wuyε wuu na wε. W̄e wa shishiin di ya xhuli bε wuyε wuu na wε.

⁸ W̄e bu bye n̄iif̄εεε ni, Kafōō wuu na w̄e n̄e tee n̄iif̄εεε te ni. W̄e bu xhu, Kafōō wuu na w̄e ya xu. Lee wuu na w̄e ya pye n̄ii na la, w̄e ya xu la, Kafōō wuu w̄e n̄e.

⁹ Lee l'a li pye Kirisa ya xu, na n̄e na foro xu ni, kōnhō wu bye xuu ni wyii b̄eri wo Kafōō.

¹⁰ Mu kunni, n̄aha na mu di ma ceboro jaagi wε? Mu bε, n̄aha na mu bε di ma

ceboro kaa yu wε? Na ta Kile di wa da ba she kiiri kɔn wèe bæeri nigin nigin na.

11 L'a ka Kile Kafila wu ni na:

«Kafɔɔ w'a jo mu:

Nε jε j̄ni na.

Sipyii pu bæeri

p'a da ba nuguro sin nε fεε ni.

Sipyii pu bæeri

p'a da ba Kile sɔ ni pu j̄ilee ni.»*

12 Mu wèe bæeri nigin nigin wu da ba wùye pyaa kapyegeε tɔrɔ Kile jaha tàan.

Wù ganha ba wù cebooloo juyɔ kyεεgi wε

13 Lee wuu na, wù ganha ba wùye jaagi nige wε! Ga yi la le yiyε ni, kaa lemu bæeri l'a da já yi ceboro wa tɔɔgɔ le kakuunɔ ni, kelee na wu j̄unɔ kyεεgi ge, yi ganha ga lee la shishiin pye bada wε!

14 Nε li cε, na dà bε li na wù Kafɔɔ Yesu baraga ni jo j̄ɔyaliye bæeri yi jε fεεfεε. Ga sipya wa bu ka wii na kee k'a nɔhɔ, kee shiin k'a nɔhɔ weefɔɔ mu.

15 Ga ma ceboro ba j̄ɔyalige kemu tanha, mu ba kee li wu j̄ii na, lee di ya bε wu mu wε, m'a taan j̄εεgε ki koo yaha. Sipya wemu wuu na Kirisa ya xu ge, ma ganha bu da ma yaligee keree taga wee pye wu fɔ j̄ii sicuumɔ ni j̄iga na wε.

16 Keree kiimu k'a j̄ɔ yee mu ge, kee ya yaa na pye kapunɔ watii di fanhara shan yi na wε.

17 Bani Kile wo saanra ti kapunɔ jε yaligee ni yagbaya wε. Ga fo tiime, ni j̄aninε, ni fundanga kemu Fεfεεε Munaa ya gaan ge.

18 Sipya wemu w'a Kirisa wo labye wu pyi ni kee fungɔngɔ ki ni ge, weefɔɔ w'a dan Kile ni; sipyii bε na ganha na wu mesaana yu.

19 Lee wuu na na cebooloo, keree kiimu ki jε j̄aninε wogoo, ki d'a nɔhɔ na se ni wù bæeri wo n'a daa wu ni jaha na ge, wù la le wù da kee pyi!

20 Ma ganha ba yaliye keree taga da Kile wo labye wu kyεεgi wε. Can na j̄ɔyalige bæeri ki jε fεεfεε. Ga yalige kemu wo li bu da lee na da ma ceboro tɔɔgɔ le kakuunɔ ni, kee wo li w'a kolo ma mu.

21 Lee wuu na ma bu já xaara yaha wà, ma ya ti xaa wε, ma bu já sinmε yaha wà ma

ya pu gbuu wε, kaa bæeri li da já ma ceboro tɔɔgɔ le kakuunɔ ni ge, ma bu já kee bæeri na na ki yaha wà, lee ya j̄ɔ.

22 N'a daa wemu wu wa ma mu ge, wee mara yaha Kile jaha tàan. Sipya wemu w'a yalige wii na k'a j̄ɔ, na ki li, na ta nakaara ta shishiin ya ta wu zɔ wu ni-i ge, wee jε duba pya.

23 Ga, wa ba yalige ka li, na ta nakaara di jε wu zɔ wu ni ki keree na, weefɔɔ ya jaagi. Bani kaa w'a byi wuyε pyaa ya dà lemu na na l'a saha wε. Kaa bæeri sipya ya byi mayε pyaa di ya dà li na na kasaana li jε li-i ge, jurumu wu jε were.

15

Wù pye Kirisa taannivεε

1 Wèe piimu wo niyε y'a curi n'a daa ni ge, wèe ya yaa na pusamaa wo keree xu, pee piimu wo fanha k'a cèrε n'a daa ni ge. Wu ganha ba wùye pyaa wo j̄idaan keree pyi wε.

2 Wèe bæeri nigin nigin w'a yaa na wù sipyinii wo j̄idaan keree pyi, puyε pyaa ki wo j̄ɔ kaa na, kɔnhɔ pu niyε di juri n'a daa wu ni.

3 Bani Kirisa bi ta na wuyε pyaa wo j̄idaan keree shaa na byi wε. Ga l'a pye ma na jo ba l'a ka Kile Kafila wu ni wε na: «Piimu p'a mu fanha ge, nε j̄unɔ ni pee wo fanhara t'a to.»*

4 Keree kiimu bæeri k'a ka Kile Kafila wu ni fo taashiinε li ni ge, kee bæeri ya ka kɔnhɔ k'i wèe kalaa loxulo ni, wù logoo di j̄inε kɔnhɔ wù tadaɲa ta.

5 Kile wemu w'a loxulo kaan wèe mu ge, Kile wemu w'a se kaan wèe mu lowaa funɲɔ ni ge, wee wu bε yaha wu bye wù tε ni, ma na jo ba Yesu Kirisa funɲɔ wa li pye pyegana lemu na wε.

6 Kɔnhɔ wù bæeri di binne wù mujonɔɔ ki pye nigin, wù To Kile sɔ, wee wemu wu jε wù Kafɔɔ Yesu Kirisa To wu ge.

Sipyii pu bæeri wuu na Kirisa ya pa

7 Kirisa ya yee co cogana lemu na ge, yi bε pu yiyε co mu lee cogana li na! Lee l'a pεεnε teri Kile mεgε na.

8 Nε kunni wa da yi jo can na jo Kirisa ya pa na ba bye Kile wo kapyebye Yawutuu pu

* 14:11 Ezayi 45:23 * 15:3 Zaburuu 69:10

mu. Keree kiimu wo ɲəmɛhɛɛ Kile bi lɔ pu sefɛɛɛ pu mu ge, a wu ba kee keree kii pye, na li shɛ lee funɲɔ ni na ɲəmɛɛ fɔɔ wu ɲɛ Kile.

⁹ Ba w'a pa wɛ, a shi wusama bɛ di Kile sɔ lee wuu na, wu saama pu wuu na, ma na jo ba l'a ka Kile Kafila wu ni wɛ na:

«Lee wuu na n'a da ba ma sɔ
shɛ wusama tɛ ni,
n'a da ba yogo cee ma mu,
di ma mɛgɛ ki pɛɛ.»*

¹⁰ L'a ka sanha Kile Kafila wu ni na:
«Yee shi wusama sipyii pu bɛɛri,
yi pinne funɲɔ taan ni Kile wo sipyii pu
ni!»*

¹¹ L'a nɔhɔ ka sanha Kile Kafila wu ni na:
«Yee shi wusama sipyii bɛɛri,
y'a Kafɔɔ sɔni.
Sipyii pu bɛɛri p'a wu sɔni!»*

¹² A Kile tudunmɔɔ Ezayi bɛ di jo:
«Sipyi wa na ba foro
Zheze* wo kadugo nagoo pu ni,
wee na ba bye shi wu bɛɛri bɛ ɲunɔ ni.
Wu na ba bye shi wu bɛɛri wo tadanɔ.»*

¹³ Kile wemu wu ɲɛ tadanɔ kanvɔɔ sipya mu ge, wee wu yi bɛɛri ɲi fundanga ni ɲaɲiɲɛ na n'a daa funɲɔ ni, kɔnhɔ y'i tadanɔ ta fo xuuni Fɛfɛɛɛ Munaa li gbɔɔɔ ni.

Pɔli wo labye wu pyegana

¹⁴ Na cebooloo, nɛyɛ pyaa ya li cɛ na fiinne jo yee fungeree ki ɲɛ na kasaanɔa pyi. Lajɛ tuugo bɛɛri ki ɲɛ yee mu. Yee na zii jɔ da lowagaa kaan bɛ yiyɛ mu n'a daa wu shizhaa na.

¹⁵ Ga lowaa funɲɔ ni nɛ bɛ ya keree kii ka yee mu tɛyɛ ya ni na wo sɛmɛ wu ni, di yi funɲɔ to kee na. Nɛ lee pye bani Kile ya niime kan nɛ mu,

¹⁶ kɔnhɔ nɛ bye Yesu Kirisa wo kapyebye shi wusama niɲɛ ni, shi wemu ɲɛ Yawutuu shi wɛ. Labye wemu Kile ya kan nɛ mu ge, nɛ wee labye we pyi ba saraya ɲaha shɔɔnrivɔɔ ɲɛ wɛ, na Kile wo Jozaama pu yu, kɔnhɔ yee piimu pu ɲɛ shi wusama ge, yee

kaa di daan Kile ni, y'i bye Kile wuu, y'i bye fɛɛfɛɛ Fɛfɛɛɛ Munaa li gbɔɔɔ ni!

¹⁷ Lee wuu na, labye we nɛ byi Kile mu ge, nɛ na jɔ nayɛ pɛɛ wee labye we wuu na Yesu Kirisa wo kariɲɛɛgɛ ki funɲɔ ni.

¹⁸ Nɛ da ga lowaa ta di jo kaa la shishiin shizhaa na ni Kirisa ya lemu pye nɛ kenɛ kurogo wɛ, kɔnhɔ shi wusama bɛ di Kile ɲəmɛɛ co. W'a nɛ tɛgɛ na ɲɔ jomɔ, ni na kapyegɛ ni,

¹⁹ Kile Munaa li baraga ni, lee lemu wo sefɛɛɛ t'a ɲaha shɛshɛɛɛ ni kakanhanɔa pye ge. Mu nɛ Kirisa wo Jozaama pu yɛɛ li pye xuu wu bɛɛri ni, na li ɲɔ kɔn Zheruzalɛmu ni wu tɔan kulogoo ki bɛɛri na, fo na shɛ nɔ Iliri fiige ki na.

²⁰ Xuu wemu wu ɲɛ Kirisa mɛgɛ sanha yiri ɲa wà-ɛ ge, nɛ funɲɔ bye nɛ w'a Jozaama pu yu xuu watii ni ni wee xuu we bɛ wɛ, kɔnhɔ watii ganha bu shɛ da w'a wu wo labye nɔhɔ tɛɲɛ xɔ wà, a nɛ shɛ na wo wu pye wee ɲunɔ ni wɛ.

²¹ Ma na jo ba l'a ka Kile Kafila wu ni kagana lemu na wɛ na:

«Piimu bi sanha wu mɛgɛ logo ɲa bada wɛ,
pee na ba wu ɲa.
Piimu bi sanha wu kaa logo ɲa bada wɛ,
pee na ba yi ɲaha cɛ.»*

Pɔli funɲɔ wa wu shɛ Oromɛ ni

²² Ayiwa, kee keree kii k'a nɛ ɲaha kɔn tɛɛgɛɛ niɲɛhɛɲɛɛ ni, nɛ da zhɛ foro yee yiri wɛ.

²³ Ga nime nɛ wo labye w'a xɔ yee fiye yi ni. Ma na jo li yee wa ɲɛhɛ, nɛ bi giin na shɛ yee yiri tɛɛgɛɛ kii ni.

²⁴ Wee tuun wu ni, nɛ giin di ba doro yi yiri na nigariwo ɛsipani fiige ki ni. Di bu shɛ yi la xɔ jɛri, yi na na tɛgɛ, na na yaha nɔ na tashɛyɛ ni.

²⁵ Ga nime, Zheruzalɛmu ni di wa se di zhɛ ma yara la kan n'a daa fɛɛ pu mu.

²⁶ Bani Masedɔni fiige ke ni Akayi fiige ki n'a daa fɛɛ p'a li kɔn puyɛ funɲɔ ni, na pu keye wá yiyɛ na na tun Zheruzalɛmu wo n'a daa fɛɛ la baa fɛɛ pu mu.

²⁷ Lee l'a bi sii taan pu mu, ga na nɔhɔ pye bɛ sanha pu nibyii. Bani ni shi wusama bɛ

* 15:9 Zaburuu 18:50 * 15:10 Duterɛnɔmɛ 32:43 * 15:11 Zaburuu 117:1 * 15:12 Zheze: Wee ninumɔ p'a byi Izayi. * 15:12 Ezayi 11:1,10 * 15:21 Ezayi 52:15

d'a taa ta Yawutuu pu wo Kile wu keree ki ni, pu be ya yaa na Yawutuu pu tege ni pu keje yanmuyo ni.

28 Ne bu she kee keree kii shoonri xo, na wee wari we kan pu mu, na nigariwo Esipani ni n'a da doro yi yiri wa.

29 Ne li ce jo ne ba se yee yiri jo Kirisa wo niime wu nigbo ni n'a da zhe.

30 Ayiwa na cebooloo, na yi jeri Kafoo Yesu Kirisa wuu na, ni Kile Munaa li wo taanjege ki wuu na, jo zhaanra temu n'a leni ge, yi na tege tee na ni Kile-jege ni,

31 kanhoo piimu je Kiriceen Zhude fiige ki ni we, di sho pee na. Wari we be n'a gaaji di zhe gan Zheruzalumu n'a daa fee pu mu ge, pu be di she wee sho ni fundanga ni.

32 Lee funno ni, Kile bu soo ne na ba she no yi yiri ni fundanga ni, ne na ba taanmoo be ta, na hmo jeri yi yiri wa.

33 Nanije foo Kile wu fara yi beeri na. Amiina.

16

Poli fo mujuu

1 Ayiwa, n'a da wu ceboroshoo Febe kaa jo yi mu jo sipyisaama wu je wii. Sankere wo egilizi wu kapyebye wa wu je wii. Wu ba no wa yi yiri,

2 yi wu co no xuuni wu Kafoo wo karijege ki wuu na! N'a daa fee ya yaa ni baraga kemu ni ge, yi kee taha wu na! Wu mago ba yere yaaga beeri na, yi wu tege wu kee ta! Bani w'a cebooloo nijeheme tege, w'a neye pyaa ki be tege.

3 Yi Pirisili ni wu poo Akilasi shaari! Ne kapyebyenii pu wa pii Yesu Kirisa wo karijege ki funno ni.

4 Pee p'a ne sho, fo jere la kaa ya fo puye pyaa munahaa di gori li ni. Ne ye nigin ya ta pu shaari we, ga shi wusama wo egilizii pu beeri p'a pu shaari.

5 N'a daa fee piimu beeri p'a puye pinnee pee yiri ge, yi pee beeri shaari!

Yi na taanpii Epayineti be shaari! Wee w'a pye

shenshiime na soo Kirisa na Azi fiige ki ni.

6 Yi Mariyama be shaari, wee wemu w'a labye

nijeheme pye yi mu ge.

7 Yi Andoronikusi ni Zhuniyasi ye shaari! Pee je na

shi sheen, na noho pye na kaso pyenii be sanha.

Pu be kaa ya ce fo xuuni tudunmoo pu te ni, pu da noho da be Kirisa na ne naha na.

8 Yi Anpiliyasi shaari, ne taanpii wu je wii Kafoo wo karijege ki funno ni.

9 Yi Uruben shaari, wee je wu labyenii Kirisa wo

karijege ki ni. Yi na taanpii Sitasisi shaari!

10 Yi Apeləsi shaari, wee noho ya wolo xuuni Kirisa mege ki wuu na, ga, a wu mesaanja ta.

Yi Aritobuli puga sheen pu shaari!

11 Yi Herodiyon shaari, na shi shen we. Narisisi puga sheen piimu pu je Kafoo wo

karijege ki ni ge, yi pee be shaari!

12 Yi Tirifene ni Tirifozi shaari, pee ce shuun we,

pee ya puye po Kafoo wo labye wu na. Yi wu ceboroshoo wu taanpii Perisidi be

shaari, wee be ya la pye xuuni Kafoo mu.

13 Yi Urufusi shaari, Kafoo ya wemu naha bulo ge.

Yi wu nu wu be shaari, wee wemu ne be ya wii na nu ge.

14 Yi wu fo kan Asenkirite ni Filegon ni Herimesi ni

Patorobasi ni Herimesi mu! Wu cebooloo piimu

be pu wa pu yiri ge, yi wu fo kan pee be mu!

15 Yi wu fo kan Filologi ni Zhuli mu, ni Nere ni wu

ceboroshoo, ni Olenpe. N'a daa fee piimu beeri

pu wa pu yiri ge, yi pee be shaari.

16 Y'a yiye shaari ni fere taanjege fo ni! Kirisa wo egilizii pu beeri ya yi shaari.

Yere lemu Poli ya pye ge

17 Ayiwa na cebooloo, kalaa wemu yee ya ta we mu ge, piimu p'a wee she, na ganha na n'a daa fee pu waagi, na pu juyoo kyee gi

ge, na yi j̄eri jo y'a yiye kas̄eri pee na. Yi sii laraga yaha pu mu!

¹⁸ Bani pee sipyii pii j̄e wù Kaf̄o Kirisa wo kapyebyii w̄e, ga pu yac̄erēe t̄aj̄īe pu ma zhaa. Sipyii piimu pu j̄e pu ya n'a daa wu keree c̄e xuuni-i ge, p'a ganha na j̄otanga jom̄o ni kafila l̄el̄eḡe taga na pee faanna.

¹⁹ Ga yee kunni, yee ya Kile j̄om̄ēe co cogana lemu na ge, sipyii pu b̄eri wa lee c̄e. Lee wuu na n̄e fun̄jo taan xuuni yee shizhaa na. Na fun̄jo ki wa y'i bye funḡonȳo f̄ēe, yi da kasaan̄aa pyi, y'i bye f̄ēf̄ēe, kakuun̄o la shishiin ganha ba j̄aa yi nibyegee ki ni w̄e.

²⁰ Ayiwa, j̄eri fun̄jo ni j̄aj̄īe f̄ōo Kile w'a da ba Shitaanni wo sef̄erēe ti b̄eri kȳeegi na yeege yi t̄ōȳo ni. Wù Kaf̄o Yesu Kirisa wu niime kan yi mu!

²¹ Na kapyebyenii Timote ya yi shaari, ni na cebooloo Iziraȳeli sh̄een, pee piimu pu j̄e Lusisi, ni Zhas̄on, ni Sosipateri ge, pu b̄e ya yi shaari.

²² Ayiwa, Teritusi wemu w'a we s̄eme we ka n̄e mu ge, wee b̄e ya yi shaari Kaf̄o wo karij̄eeḡe ki ni.

²³ Na jatigina Gayusi ya yi shaari. Wee wu j̄e egilizi wu b̄eri jatigi. Erasiti wemu wu j̄e Kulo li wariyahama wu ge, wee ni wù ceborona Karitusi ni, pee b̄e ya yi shaari. [

²⁴ Wù Kaf̄o Yesu Kirisa wu niime kan yi b̄eri mu! Amiina.]

P̄li ya Kile s̄o

²⁵ Kile Jozaama pemu wo ȳerēe n̄e pye Yesu Kirisa keree na ge, se wa Kile ni wu baraga le yee ni pee shizhaa na. Lee kan̄m̄oh̄on̄o le l'a foro kp̄eenḡe na. Li nīm̄oh̄on̄o ki bye fo yee nīj̄eh̄ēj̄ēe.

²⁶ Ga lee ya foro nime kp̄eenḡe na, Kile tudunm̄o pu wo kafila nigama wu fun̄jo ni. Lee ya pye na saha ni Kile kodayi wu wo j̄om̄ēe ni, k̄onh̄o shi wusama b̄eri di Kile wo Jozaama pu logo, p'i d̄a Yesu na, p'i wu j̄om̄ēe co.

²⁷ Kile ȳe nigin wu j̄e funḡonḡo f̄ōo. N̄ōōo w'a d̄eri wu m̄ege na t̄eh̄enēe ba Yesu Kirisa gb̄ōōo ni. Amiina.

Korɛnte Shɛɛn Tudunmɔɔ Pɔli ya sɛmɛ nizhiimɛ wemu tun Korɛnte shɛɛn mu ge

Jɔgɔ ye mu we sɛmɛ we d'a tun wɛ?

Pɔli w'a we sɛmɛ we tun Korɛnte egilizi wu mu. Korɛnte wu li bye Girɛkii fiige ki kugbɔɔ le. Kegaana tapyege kulo li bye lii. Yeeponɔ ni yebyaa gbaara Pɔli ya pye Korɛnte ni egilizi wu sinduun wu ni (Kapyege 18).

We sɛmɛ we kakana jɔnɔ

Tuun wemu ni Pɔli ya we sɛmɛ we ka ge, lee bi wu ta Efese kulo li ni, Azi fiige ki ni. A Korɛnte shɛɛn pii di she foro wu na, na wu yege keree kii na. A w'i kee wo jɔshɔɔrɔ ka sɛmɛ wu ni. Girɛkii pu bye Korɛnte shɛɛn. Kawagaa nijehɛnɛɛ ki bi bye wà Korɛnte egilizi wu ni ge.

Korɛnte shɛɛn bi taa taa. Lee wuu na Pɔli ya pu yiri na pu pinne, p'i bye nigin. Wee tuun wu ni Fɛfɛɛɛ Munaa l'a loolodahaa kiimu kaan ge, a Pɔli di kalaa kan pu mu kee wo shɔnrigana nizaana shizhaa na. A wu xhɔ na jo sanha taanɛɛge shizhaa na we sɛmɛ we ni (1 Korɛnte Shɛɛn 13). Wu funɔɔ ki bye w'i pu yeri, n'a daa fɔɔ ya yaa na doroo torogana lemu na ge, p'i lee cɛ. Wu funɔɔ ki bye p'i Kile pelegana li be cɛ.

Sɛmɛ wu kafila jɔgbɔɔ

1 Korɛnte Shɛɛn 1:1-9 Pɔli fò mujuu.

1 Korɛnte Shɛɛn 1:10–4:21 Bɛganhara temu ti bi waagi leni pu tɛ ni ge, Pɔli ya jo ni pu ni tee keree na.

1 Korɛnte Shɛɛn 5 Ná wemu w'a dɔdɔɔrɔ ti pye ge, egilizi wu sipyii p'a yaa na wee yeege puyɛ tɛ ni.

1 Korɛnte Shɛɛn 6 N'a daa fɛɛ ya yaa na puyɛ kiiri n'a daa baa fɛɛ mu wɛ.

1 Korɛnte Shɛɛn 7 Celenɛnɛ ni gbajjiire ni gbaxɔɔrɔ.

1 Korɛnte Shɛɛn 8–10 Yaperɛɛ xaara keree.

1 Korɛnte Shɛɛn 11 Kile pelegana egilizi ni, ni Kafɔɔ fɛfɛɛɛ yalige ki keree.

1 Korɛnte Shɛɛn 12–14 Fɛfɛɛɛ Munaa jidaan li wo loolodaa keree, ni taanɛɛge keree.

1 Korɛnte Shɛɛn 15 Xupɛnɛ li keree.

1 Korɛnte Shɛɛn 16 Wari wemu p'a pinne la baa fɛɛ pu wo dɛge wu kaa na ge, ni fò keree.

Pɔli ni Sositɛnɛ fò mujuu

¹ Nɛ Pɔli, Kile ya nɛ wemu yiri wu jidaan funɔɔ ni, na pye Yesu Kirisa wo tudunmɔ ge, nɛ ni wù ceborona Sositɛnɛ, wɛɛ p'a we sɛmɛ we yaa, na wu tun yee mu.

² Yee piimu pu jɛ n'a daa fɛɛ Korɛnte kulo li ni ge, Kile ya yee piimu yiri na pye wuyɛ wuu, na yi pye fɛɛfɛɛ Yesu Kirisa wo kariɛɛge ki funɔɔ ni ge. Na fara lee na, yee piimu bɛɛri p'a wù Kafɔɔ Yesu Kirisa mɛge ki peɛ na yi yaha xuu wemu bɛɛri ni ge, yee be mu wɛɛ ya wu tun. Wɛɛ Kafɔɔ wu jɛ wii, na jɛ yee be wo. Wɛɛ ya yi shaari:

³ Wù To Kile ni wù Kafɔɔ Yesu Kirisa wu niimɛ ni janiɛ kan yi mu.

Pɔli ya baraga tɛri Kile na Korɛnte shɛɛn wuu na

⁴ Nɛ baraga tɛri Kile na tuun bɛɛri ni yee wuu na. W'a yee le niimɛ ni Yesu Kirisa wo kariɛɛge ki funɔɔ ni, lee wuu na nɛ baraga tɛri wu na.

⁵ Yee na jɛ ni Kirisa ni kariɛɛge ni, Kile w'a yanmuyɔ bɛɛri kan yee mu. W'a kafila jogana wo lajɛ kan yee mu, na Kile koro li be wo lajɛ kan yee mu.

⁶ Kirisa jomɔ pu wɛɛ ya jo yee mu ge, yee ya pu kemɛ logo, na pu mara xuuni yi zɔɔɔ pu na.

⁷ Lee funɔɔ ni, yee piimu p'a wù Kafɔɔ Yesu Kirisa wo cabaɲa ki sigɛe ge, Kile wo loolodaa la shishiin ya ta xuunɔ yee na wɛ.

⁸ Wee Kile ye pyaa ki da ba fanha kaan yee mu, fo na she nɔ wù Kafɔɔ Yesu Kirisa cabaɲa ki na, kɔnhɔ jaagi xuu wa shishiin ganha ba da yi na kee caɲa wɛ.

⁹ Bani Kile jɛ jɔmɛɛ fɔɔ. W'a yee yiri na pa lenɛ wu Ja Yesu Kirisa wo kariɛɛge ki ni, wee wemu wu jɛ wɛɛ Kafɔɔ wu ge.

Pɔli ya Korɛnte shɛɛn pu yeri na pu be

¹⁰ Ayiwa na cebooloo, na yi jɛɛri wù Kafɔɔ Yesu Kirisa mɛge ki wuu na. Yi be ni yiye ni! Yi ganha bu waagi wa shishiin yaha wu jé yi tɛ ni wɛ! Yi be yaha wu sii baraga ta yi tɛ ni! Y'i binne jɔmɛɛ na! Y'i binne fungɔnyɔ yi be na!

11 Bani na cebooloo, ne yi logo wu ceborosho Kulowe wo sipyii pii na na beghanhara ti wa yee te ni.

12 Na pii pu wa yu yee ni na Pali wuu pee ne; pii di yu na Apolosi wuu pee ne; pii di yu na Pyeri wuu pee ne; pii be di yu na Kirisa wuu pee ne.

13 Wee tuun wu ni, yee wa giin na Kirisa wu be w'a taa taa ge? Ta ne Pali w'a xu yee wuu na korikoritige ki na? Kelee ta ne wo mege ki na yere yee ya batize?

14 Ne na pye ne sipya watii batize yee ni Kiripusi ni Gayusi kadugo na we, ne Kile shaari lee wuu na.

15 Lee funno ni, sipya wa shishiin wa da ja jo na ne mege na wee ya batize we.

16 Uun de, can wi! Ne wa Sitefanasi wo puga sheen pu be batize. Li bu foro pii ni, ne sipya watii ce nige ne wemu batize yee ni we.

17 Bani Kirisa ya ta ne tun na ne wa batizeli pyi we, ga na ne wa Kile Jozaama pu yere li pyi. Ne di wa lee yere li pyi ni sipyii wo fungongo fere ni we, kano Kirisa wo korikoritige ki xu wu ganha bu da bye kano baa we.

Kirisa w'a Kile wo sefere ni wu fungongo fere ti shee

18 Bani sipyii piimu p'a piin ge, Yesu na xu korikoritige ki na, pee jom pe wo yere li ne pee sipyii pii mu ba nahanahara ne we. Ga na ne we mu Kile wo sefere, we piimu p'a sh ge.

19 L'a ka be Kile Kafila wu ni na:

«Ne na ba fungongo fere
wo fungongo fere ti kyegi,
na shizhiinme fere wo laje
wu pye kano baa.»*

20 Lee funno ni, yee fungongo fo w'i da ja jo sanha we? Yee laje fo w'i da ja jo we? Kelee sipya wemu wu ne ke kon ke wo jom cevo ge, yee wu be di da ja jo we? Kile ya ke kon ke wo fungongo fere ti jeri pye nahanahara.

21 Bani ke kon ke, ki ni ki wo fungongo fere ti ni, ki ya ja Kile ce wu wo fungongo fere ti funno ni we. Lee funno ni, Kile Jozaama pu wo yere le li ne nahanahara ke

kon ke mu ge, l'a taan Kile be mu nago piimu p'a da wu na ge, wu pee sh pee Jozaama pu wo yere li funno ni.

22 Ayiwa, Yawutuu pii wa naha sheshere kakanhara shaa p'i kee na nii na; Girekii pii di fungongo fere shaa.

23 Ga we kuni, Kirisa wemu p'a kori tige na ge, wee wo jom pu yere we ya byi. Pee jom pe ne jugyegi jom Yawutuu pu mu, na ne nahanahara shi wusama mu.

24 Ga Kile ya piimu yiri ge, p'a pye Yawutuu la, p'a pye Girekii la, Kirisa wu ne pee mu Kile wo sefere ni wu fungongo fere.

25 Bani Kile wo keree kiimu sipyii ya byi nahanahara ge, kee wo fungongo fere t'a pele sipyii wo fungongo fere ti beeri na; kiimu p'a byi baraga baa wogoo ge, kee baraga ya pele sipyii pu beeri wo baraga ki na.

26 Yi bu li seri na cebooloo, yee na li ta na Kile ya yee piimu yiri ge, sipyii wo keree wiigana funno ni, fungongo fere ni jeheme wa yi ni we, baraga fere ni jeheme di wa yi ni we, sipyigbo ni jeheme be di wa yi ni we.

27 Ga keree kiimu sipyii ya wii nahanahara ge, kee Kile ya shonri lo na daga na ke kon ke wo fungongo fere pu shige. Kiimu p'a wii baraga baa wogoo ge, kee Kile ya shonri lo na daga na baraga fere pu shige.

28 Kaa lemu sipyii ya jere ge, kaa lemu na sipyii ya juguni ge, kaa lemu ne yafin be pu mu-i ge, lee Kile ya shonri lo na daga na sipyii wo keree ki kyegi, kiimu p'a wii funno na ge.

29 Lee funno ni, sipya wa shishiin da ja wuyere pele Kile nahagbaa na we.

30 Wee Kafila Kile baraga ni yee ya je Kirisa wo karige ki ni. Wee Kirisa we wu ne we wo fungongo fere te. Yesu Kirisa baraga ni we ya pye sipyitiime Kile mu, na bye fere, na juwuuro ta na foro jurumu ni.

31 Lee wuu na l'a ka Kile Kafila wu ni na: «Wemu ba da wuyere so, wufu wu wuyere so Kile wo nibyegee kii funno ni.»*

2

Pali wo Kile Jozaama yere Korente sheen mu

* 1:19 Ezayi 29:14; Zaburuu 33:10 * 1:31 Zheremi 9:23

¹ Na cebooloo, nε kunni ya she Kile wo Kile Jozaama pu jo yee mu tuun wemu ni ge, nε ta na wo kafilacεnε, kelee na wo fungɔngɔ fεεε she yee na pu tajogo ni wε.

² Bani tuun wemu ni nε bye ni yee ni ge, kaa la shishiin funɔɔ ya tigi nige nε mu ni Yesu Kirisa yε bε wε, Yesu Kirisa wemu p'a kori tige na ge, fo wee yε.

³ Na fara lee na, na nε yaha yee tε ni baraga bye nε ni wε. Nε bi fyagi bε fo na fuguri.

⁴ Nε Kile Jozaama pu yεε li pye na kalaa wemu kan ge, wee ya ta pye sipyii wo fungɔngɔ fεεε jomɔ wε. Ga nε bi na jomɔ pu yu, Kile Munaa l'i li wo sefεεε ti shεε.

⁵ Kɔnhɔ yee wo n'a daa wu nɔhɔ ganha bu denε sipyii wo fungɔngɔ fεεε na wε, ga wu nɔhɔ di denε Kile yε pyaa wo sefεεε ti na.

Kile wo fungɔngɔ fεεε te

⁶ Ga lee bε na, sipyii piimu p'a fanha ta n'a daa wu ni ge, wεe wo kalaa wu nε pee mu fungɔngɔ fεεε. Tee nε ke kɔɔ ke wo fungɔngɔ fεεε wε. Sefεεε te ti wa ke kɔɔ ke nɔnɔ ni ge, t'i nε tee bε wuuro wε. Kɔɔ ke ni ki sefεεε ti wo fungɔngɔ fεεε ti na ba doro.

⁷ Ga Kile wo fungɔngɔ fεεε ti wo yεε wεe ya byi. Kanmɔhɔnɔ li nε tee fungɔngɔ fεεε te. T'a nɔmɔhɔ ke kɔɔ ke sipyii na. Kile ya ti gbegele yaha wεe mu fo na ta kɔɔ nɔhɔ sanha zhan wε, kɔnhɔ wεe di ba pεεε ta.

⁸ Ke kɔɔ ke wo sefεεε ta shishiin ya tee fungɔngɔ fεεε ti cε wε. Pu da bi ta p'a ti cε, pu bi da ga Kafɔɔ, Nɔɔɔ Fɔɔ, wu kan pu kori tige na wε.

⁹ Ga ma na jo ba y'a ka Kile Kafila wu ni wε na tee fungɔngɔ fεεε te nε kaa la:

«Sipya nii sanha daha na lemu na wε;
Sipya niwii sanha li logo wε;
Sipya sanha wu funɔɔ bε sha su li na wε;
Kile kaa ya dan piimu ni ge,
pee kaa na w'a li gbegele.»*

¹⁰ Na ta Kile d'a lee she wεe na Fεfεεε Munaa baraga ni. Bani Kile Munaa ya keree bεeri sεeri fo na ki ceni, ali Kile wo kanmɔhɔnɔɔ ki bεeri.

¹¹ Ma bu sipya wii, munaa le li nε wu ni ge, lee l'a wu fungɔngɔ ceni; ni lee ni wε,

sipya watii da j'a ki cε wε. Mu li wa Kile bε shizhaa na, lemu li nε Kile ni ge, sipya wa shishiin da ga lee cε wε, fo Kile Munaa li yε nigin.

¹² Na ta wεe kunni ya Kile Munaa lemu ta ge, lee ya ta pye ke kɔɔ ke wuu wε, ga Kile yε pyaa ni lee ya yiri, kɔnhɔ Kile ya kasaanjaa kiimu bεeri loolo kan wu mu ge, wu kee bεeri cε.

¹³ Lee wo kafila wεe wa yu. Wεe di wa ta na wu yu na bε ni sipyii wo fungɔngɔ fεεε ni wε, ga yemu Kile Munaa l'a yu wu mu ge, yee wεe ya yu. Lee shεgana le na wεe wa Kile Munaa li wo can wu shεε na bε ni liyε pyaa wo kafilajo wu ni.

¹⁴ Ga Kile Munaa nε sipya wemu ni wε, weefɔɔ da ga gbara lee Munaa le wo keree ki na wε, bani wu ma kee wii nahanahara keree wuyε nii ni. W'a da j'a ki naha cε bε yεε wε, bani Kile Munaa yε nigin gbɔɔɔ ni sipya ya kee naha ceni.

¹⁵ Lee Munaa le bu bye sipya wemu ni, weefɔɔ na j'a da keree bεeri naha shɔnri. Sipya wa shishiin di wa da j'a jaagi shan bε wu na wε.

¹⁶ Ma na jo ba l'a ka Kile Kafila wu ni wε na: «Sipya weke wu d'a Kafɔɔ fungɔngɔ cε, ni weefɔɔ na j'a wu kalaa wε?»* Ga wεe kunni, wεe ya Kirisa wo fungɔngɔ ke ta.

3

Kile wo kapyebyii pu bεeri pu nε kapyebyii

¹ Ayiwa na cebooloo, li can koo ni, sipyii piimu ya naari na sahanɔ ni Fεfεεε Munaa nidaan ni ge, nε ta jo ni yee ni ba nε yaa na jo ni pee ni wε. Ga sipyii piimu p'a naari ke kɔɔ ke wo nidaan wu funɔɔ ni ge, nε jo ni yee ni ba nε yaa na jo ni pee ni wε. Nε yee yaha ba nɔhɔpiire nε wε n'a daa wu shizhaa na Kirisa na.

² Lee wuu na nε jirimε kan yee mu. Yalige kemu k'a gbile ge, nε ta kee kan yi mu wε, bani yi bi da ga j'a ki na wε. Ali nijaa we bε ni yee wa da j'a yalitigbilege na wε,

³ bani ke kɔɔ ke naarigana na yee wa naari sanha. Nεpenwaa ni kafilanεhεε te ti wa yee tε ni ge, na tee yaha wà, ta yee ya naari mε ke kɔɔ ke wo naarigana na wε?

* 2:9 Ezayi 64:4 * 2:16 Ezayi 40:13

Ta yee ya jaari me ceepuuro lakuunjo wo jaarigana li na we?

⁴ En yee ba yu: «Poli wo ne je.» kelee «Apolosi wo ne je.» Ta yee ya doroo me sipyitiilee torogana na we, piimu je Kile Munaa baa ge?

⁵ Wee tuun wu ni Apolosi je jogo we? Ne Poli be di je jogo we? Kile wo kapyebyii ye wee je, yee ya n'a daa wu ta piimu kenje kurogo ge. Kafoo ya kapyenje kiimu kan kan we mu ge, kee we wa beeri ya byi.

⁶ Tige ne nari, a Apolosi di ki loko le, ga Kile w'a ki pye k'a sho, na le.

⁷ Lee funjo ni, tige ki narivoo wu yoo, ki loko levoo wu yoo, wee wa shishiin je yaaga be we. Kile wemu w'a ki pye k'a sho, na legi ge, wee wu je nuno ki na.

⁸ Tige ki narivoo we, ni ki loko levoo wu ni, pu beeri pu je nigin. Kile na ba pu saraa na be ni pu beeri nigin nigin wu nibyegee ni.

⁹ Bani we beeri pu je kapyebyenii Kile mu, yee di je Kile wo kereye ye, kelee Kile wo piyeye ye.

Wa beeri wo kapyenje ki pyegana li noko na ba faa

¹⁰ Ayiwa, Kile ya niime wemu kan ne mu ge, na saha ni wee ni, ne puga ki noko shan yee mu ba popye je we, wemu je fungongo foo ge. Watii w'a wu wo puuro jo kon na byi lee jidaa le na nime. Ga fo wa beeri bu kasenge yaha wu wo puuro ti pyegana na.

¹¹ Bani jidaa lemu noko k'a shan ge, lee je Yesu Kirisa. Latii noko wa da ja zhan nige lee kadugo na we.

¹² Pii na ba sanni kelee wari kelee peewa faakageeye taga pu wo labye wu pye lee jidaa le na. Pii be na ba pu wo labye wu pye ni tiye ni, kelee ja, kelee waha.

¹³ Kiiri wu wo cana nii li na ba wa beeri wo labye tuugo she na finne. Bani lee cana nii le wo na ki na ba wa beeri wo labye wu noko wolo, na wu shi she.

¹⁴ Sipya wemu bu wu wo labye pye lee jidaa le na, na ki ba wee labye we noko wolo k'i ya ja yaaga kyegi wu mu we, Kile na ba weefoo saraa.

¹⁵ Ga na ki bu wemu wo labye wu sorogo, weefoo da ba kuduun ta we. Wufoo ye pyaa kii kunni na ba sho. Ga wu shogana li wa

me, ba na ma sipya paari, m'a ba da foro ki ni we.

¹⁶ Ta yee ya li ce na jo yee pu je Kile wo peenje pugboko ki we? Ta yee ya li ce na jo Kile Munaa l'a tiin yee funyo ni we?

¹⁷ Sipya wemu bu Kile wo peenje pugboko ki kyegi, Kile be na weefoo kyegi. Bani feferere puga ki je Kile wo peenje pugboko ke, yee di je kee peenje pugboko ke.

¹⁸ Sipya wa shishiin ganha ba wuye faanna we! Wa ba wuye wii na fungongo foo wee je na saha ni ke konjo ke wo keree ni, wufoo wu wuye pye nahanaha, konho wufoo di ja fungongo fere can can wuuro ti ta.

¹⁹ Bani ke konjo ke wo fungongo fere ti je nahanahara Kile mu. L'a ka be Kile Kafila wu ni na: «Puye pyaa wo shizhiinme tifuyo na Kile ya fungonyo fee con.»*

²⁰ L'a ka sanha Kile Kafila wu ni na: «Kafoo ya fungonyo fee pu wo fungonyo yi beeri ce. W'a li ce na kajo wa yi na we.»*

²¹ Lee wuu na sipya wa shishiin ya yaa w'a wuye pele sipyii wuu na we. Bani yanmuyo yi beeri yi je yee woyo:

²² Ne Poli yoo, Apolosi yoo, Pyeri yoo, konjo ke yoo, niifere yoo, xu yoo, nime wo keree kii yoo, kiimu k'a ma ge, kee yoo, yee beeri je yee woyo.

²³ Ga yeeye pyaa di je Kirisa wuu; Kirisa di je Kile wo.

4

Kirisa wo tudunmoo pee ni pu kapyegee

¹ Ayiwa, p'a yaa na we wii Kirisa wo kapyebyii, Kile wo can ninmohomo wu kaa ya le piimu kenje ni ge.

² Pu bu kapyenje kaa le sipya wemu kenje ni, lemu p'a zhaa wu mu ge, lee li wa me. Wu pye nomme foo kapyenje ki ni.

³ Neeye pyaa ki mu, yee na ja yemu jo ne shizhaa na, kelee sipyii na ja kiiri wemu kon ne na ge, ne lee la wii naye mu kaa latii we. Neeye pyaa ki be di wa da ga naye jaagi we.

⁴ Ne zo kunni sanha ne jaagi kaa la na we, ga lee di wa nago kanna sipyitiime ne je we. Kafoo wu je ne kiiri konvoo.

* 3:19 Zhobu 5:13 * 3:20 Zaburuu 94:11

⁵ Lee wuu na, yi ganha bu da kiiri kɔn sipya wa shishiin na, na tuun wu ta wu sanha nɔ wɛ. Yi yere fo Kafɔɔ bu shɛ ba! Kaa kaa l'a n̄mɔhɔ womɔ ni ge, wu na ba kee bɛeri yeege kpɛngɛ na, na sipyii zɔlɔɔ funɲɔ keree bɛeri shɛ. Wee tuun wu ni pɛɛɲɛ kemu ya yaa ni wemu ni ge, Kile na ba kee kan weefɔɔ mu.

⁶ Ayiwa na cebooloo, nɛ keree kiimu jo na ni Apɔlɔsi shizhaa na ge, nɛ kee bɛeri pye na shɛ yee na, k'i bye yi mu kalaa. Yemu y'a ka Kile Kafila wu ni ge, kɔnhɔ yi ganha bu yee ye wɛ. Yee wa shishiin ya yaa w'a sipya wa wo mɛgɛ keree taga w'a wuyɛ pɛlɛ, wa tɔn di bɛn wu mu wɛ.

⁷ Bani mu wu wa mayɛ pɛlɛ mu lee pɛlɛgana li na ge, lekɛ l'i wa mu mu na toro pusamaa taan wɛ? Lekɛ l'i wa mu mu Kile ya ta lemu kan mu mu-i wɛ? Ayiwa, ni y'i jɛ Kile wo niganya mu mu, wee tuun wu ni jaha na mu di mayɛ pɛlɛ, na li pye kanna Kile ya ta yi kan mu mu-i wɛ?

⁸ Ayiwa na cebooloo, yee wo xuugo ki kunni ya xɔ! Yee ya yanmuyɔ yi bɛeri ta na xɔ! Yee ya jɛri saannaa, na ta wɛɛ di sanha saanra ta wɛ! Nɛ funɲɔ ki wa y'i sii pye saannaa yɛ pyaa pyaa, kɔnhɔ wɛɛ bɛ di binne pye saannaa ba yi jɛ wɛ.

⁹ Bani Kile jɛ kanna kadugo yiri w'a wɛɛ yaha, wɛɛ piimu pu jɛ Kirisa wo tudunmɔɔ pu ge. Wɛɛ jɛ ba sipyii jɛ wɛ, p'a piimu wo kiiri kɔn na yaha xu na ge. Bani wɛɛ ya jɛri yawiye kɔɲɔ bɛeri mu ba pee jɛ wɛ. Wɛɛ ya pye yawiye sipyii mu, ni mɛlɛkɛɛ bɛ mu.

¹⁰ Wee ya jɛri sicere fɛɛ Kirisa wo mɛgɛ ki wuu na, ga, a yee kunni di jɛri nime fungɔnyɔ fɛɛ pee, Kirisa wo karijɛɛgɛ ki funɲɔ ni! Wɛɛ ya jɛri nime baraga baa sipyii, a yee di bye ni baraga ki ni! Wɛɛ ya jɛri yafanhaya, yee di pɛɛɲɛ taa!

¹¹ Ali nime we bɛ ni, wɛɛ wa gana xuugo ni waga kenɛ ni. Cɛre faya ya wu yaa wɛ. Kpɔɔnrɔ t'i nɔni wu na, jɲɲɔ talɛɲɛ di jɛ wu mu wɛ, fo na jaari jaari na yeree.

¹² Wɛɛ ya wu cɛre kana labye fɛni. Pu ba wu shɛhɛlɛ, wɛɛ di duba pyi. Pu ba wu kana, wu na lee xu wuyɛ ni.

¹³ Ali pu jɛhɛ ba wɛɛ mɛgɛ kyɛɛgi bɛ, wɛɛ na pu jɲɲɔ ciri ni lotaan ni. Wɛɛ ya jɛri gara kɔɲɔ mu. Wɛɛ ya jɛri kaɲɔɔ baa fo na

pa nɔ ba niɲaa jɛ wɛ.

¹⁴ Di wa pee jomɔ pe ka tun yi mu kɔnhɔ di shiige le yi jahaya ni-i dɛ! Ga n'a pu ka na tun yi mu, kɔnhɔ di yi kalaa ba na nagoo jɛ wɛ, piimu ya dan na ni ge.

¹⁵ Bani ali yee jɛhɛ kalaatii ta na nɔ pu kabɔfonɔɔ kɛ (10.000) bɛ na, to nigin pe wu jɛ yee mu n'a daa wu ni. Wee jɛ nɛ, bani nɛ wo Kile Jozaama pu wo yɛɛ li funɲɔ ni yee ya dɔ Yesu Kirisa na.

¹⁶ Lee wuu na, na yi jɛri y'a na wo jaarigana li taanni.

¹⁷ Kee funɲɔ ki ni n'a da Timote tun yi mu. Na jidaan ja wu jɛ wii, na jɛ jɔmɛɛ fɔɔ Kafɔɔ wo karijɛɛgɛ ki ni. Lemu li wa nɛ wo jaarigana le Kirisa wo karijɛɛgɛ ki ni ge, wu na zhɛ yi funyɔ to lee na. Lee jaarigana li wo kalaa nɛ gaan tɛyɛ yi bɛeri ni egilizii pu bɛeri mu.

¹⁸ Pii wa bi giin yee ni na nɛ da guri zhɛ nige yee yiri wɛ, a peefɛɛ di tabaara lɔ le puyɛ ni.

¹⁹ Ga Kile bu sɔɔ n'a da mɔ nige di shɛ yi yiri wɛ. Wee tuun wu ni, kafilagbɔ wemu pii tabaara fɛɛ pii wa yu ge, nɛ ba nɔ wɔ, lemu li jɛ pu wo se kaa li ge, nɛ na lee cɛ.

²⁰ Bani Kile wo saanra ti jɛ jɔ kafila kajii wɛ, ga sefɛɛɛ kajii li jɛ lii.

²¹ Ayiwa, lekɛ kaa di wa yee na wɛ? Di da se ni yakpɔngɔ ni yi fɛni laa? Ta di zhɛ ni taan jɛɛgɛ ni lotaan ni?

5

Torogaguunɔ lemu l'a ja Korente egilizi wu ni ge

¹ Ayiwa na cebooloo, shɛn jɛhɛmɛɛ p'a yi jo nɛ mu na dɔdɔɔrɔ ta ti wa yee tɛ ni, dɔdɔɔrɔ temu ti jɛ ali piimu bɛ jɛ Kiricɛɛn wɛ, pee bɛ ya gbara ti na-ɛ ge: Nɛ logo na yee wa nigin w'a wu to shɔ kɔn shɔ wu na na pye wu shɔ.

² A tabaara di nɔhɔ yee jɲi sanha na taha lee bɛ na. Le kaa le bi yaa li sii yee jahaya tanha xuuni, kɔnhɔ wemu w'a li pye ge, wee di waa laha yi na.

³ Nɛ wa yee tɛ ni wɛ, ga na fungɔngɔ d'a pinne ni yi ni. Nɛ kunni ya kiiri kɔn xɔ we nɔ we na, ma na jo naye pyaa bɛ ki jɛ wɔ.

⁴ Ayiwa, yi ba ba yiye pinne tuun wemu ni Kafɔɔ Yesu mɛgɛ na, na bɛ wo fungɔngɔ

ki na binne ni yi ni, na fara wù Kafɔɔ Yesu wo sefɛɛɛ ti na.

⁵ Yi wee sipya we le Shitaanni kenje ni! Kɔnhɔ wu ceepuuro ti wo lakuunɔ k'i gyɛɛgi, wu munaa le di ba shɔ Kafɔɔ Yesu cabaŋa.

⁶ Nuŋɔ wa li na yee p'a yiye keɛɛ wɛ! Ta yee ya li cɛ na jo buuri shizhenhɛɛ nifɛnhɛfɛnhɛɛ yɛ t'a myɛdɔnhɔŋɔ bɛɛri yirige wɛ?

⁷ Yi buuri shizhenhɛɛ nilɛɛɛ ti bɛɛri yeege yiye tɛ ni, kɔnhɔ y'i bye myɛdɔnhɔŋɔ nivonɔ. Bani li can koo ni shizhenhɛɛ wa yi ni wɛ, na li kaŋunɔ pye Nuwuuro ti wo Kalenɛ li Dubyapige ki jɛ wɛɛ mu, kemu ya wolo na pye saraga wɛɛ wuu na ge. Kee jɛ Kirisa wuyɛ pyaa.

⁸ Wee tuun wu ni, wù kalenɛ li gba! Wù ganha bu li gba ni buuri shizhenhɛɛ nilɛɛɛ ti ni wɛ! Lee kɔri jɛ: Wù ganha bu li gba ni kakuuyo, kelee ni dɔdɔɔ ni wɛ! Ga wù li gba ni shizhenhɛɛ baa buuri ni. Wee buuri we jɛ can ni fɛfɛɛɛ wɛɛ zɔlɔɔ pu na!

⁹ Nɛ yi ka na tun yee mu na sɛmɛ wu ni jo sipyii piimu p'a taanfɛɛge pyi ge, jo yee ganha ba gari ni peefɛɛ ni wɛ.

¹⁰ Ga lee wa nago kanna yee pu kɔn laha ke kɔŋɔ ke wo taanfɛɛge pyevɛɛ, ni ki natakuumɔ fɛɛ, ni ki nagaalaa, kelee ni ki yapɛɛgaan bɛɛri na-ɛ dɛ! Lee bu yaha li pye, fo yi bu foro ke kɔŋɔ puga ke ni.

¹¹ N'a da li shɛ yi na jo sipya wemu bɛɛri w'a yu na n'a daa fɔɔ wee jɛ, na taanfɛɛge pyi kelee natakuumɔ keree, kelee yapɛɛgaanra, kelee na shɛhɛɛ pyi, kelee singbaa, kelee nagaara ge, yi ganha bu binne ni wee wa ni kaa la shishiin na wɛ. Ali yee ya yaa yi pinne li bɛ ni wee sipya wa ni wɛ.

¹² Piimu jɛ Kiricɛɛn wɛ, na kiiri kɔn pee na, lee jɛ nɛ wo nibyii wɛ. Ga n'a daa fɛɛ piimu pu wa yee wo egilizi wu ni ge, yee p'a yaa na pee wo jurumu wu kiiri kɔn.

¹³ Piimu jɛ Kiricɛɛn wɛ, Kilɛ yɛ pyaa na ba kiiri kɔn pee na. Ga ma na jo ba l'a ka Kile Kafila wu ni wɛ na: «Yee pu kakuubye wu kɔri yeege yiye tɛ ni.»*

6

N'a daa fɛɛ ya yaa p'a puyɛ yiri fanha puga wɛ

¹ Naha k'a yee pye bɛganhara bu jɛ yee wa ni wu ceboro tɛ ni, yee da ga shɛ ni pee jomɔ pe ni n'a daa fɛɛ pu mu wɛ, ga piimu jɛ Kiricɛɛn wɛ, yee na dɛɛ yiye yiri fanha puga, pee mu wɛ? Lee ya saha wɛ.

² Wee tuun wu ni ta yee ya li cɛ na fɛfɛɛɛ sipyii pii pu da ba kiiri kɔn ke kɔŋɔ ke na wɛ? Ayiwa, ni li wa nago yee pu da ba kiiri kɔn ke kɔŋɔ ke na, keree kiimu ki jɛ kafɛnhɛfɛnhɛɛ ge, naha na yee pye yee ganha bu já kee shɔnri yiye tɛ ni-i wɛ?

³ Ta yee ya li cɛ na wɛɛ pu da ba kiiri kɔn ali mɛlekɛɛ pii bɛ na wɛ? Ni lee na ba bye, kafɛnhɛfɛnhɛɛ kii k'a byi wù tɛ ni ke kɔŋɔ ke na ge, yee na kee shɔnri kanha dii wɛ?

⁴ Na ta kii keree kii k'a di bu jomɔ le yee tɛ ni, sipyii piimu jɛ yaaga bɛ Egilizi koo ni-i ge, yee na dɛɛ shɛ pee pye yi kiirikɔn!

⁵ N'a yi yu kɔnhɔ yiye pyaa bɛ di li cɛ na shiige ki jɛ kii. Shen nigin bɛ ya sii yee tɛ ni fungɔngɔ fɔɔ wemu na já cebooloo pu tɛ kayuu jo-e ya?

⁶ Ayiwa, ta l'a saha can na, nago ceboro wa wu shɛ kayuu tenɛ ni ceboro wa ni fanha puga, sipyii mu piimu jɛ Kiricɛɛn wɛ?

⁷ Bɛganhara na jɛ yee tɛ ni fo na shɛ yee pye yee na yiye yiri fanha mu, lee yɛ pyaa wa yee mu juzogoro. Naha k'a yee pye yee ya gbara yee p'a katiibaagaa kii xuli yiye ni-i wɛ? Naha na yee di ya gbara yee p'a nanmahara keree xuli yiye ni-i wɛ?

⁸ Ga fo yee na tɛɛ na katiibaagaa ni nanmahara ti pyi. Go yi cebooloo na yee wa ki pyi!

⁹ Ta yee ya li cɛ na jo taa jɛ sipyitiibaalaa mu Kilɛ wo saanra ti ni-i wɛ? Yi ganha ba yiye faanna wɛ! Taanfɛɛge pyevɛɛ yoo, yapɛɛgaan yoo, dɔdɔɔ yoo, namaa piimu bɛ ya puyɛ sinnɛɛ ge, pee yoo,

¹⁰ nagaalaa yoo, natakuumɔ fɛɛ yoo, singbaa yoo, yayirilee yoo, javafɛɛ yoo, pii p'a shishiin tajege wa Kilɛ wo saanra ti ni wɛ.

¹¹ Kii yahaganaa kii sipyii pii wa bi bye yee bɛ ni. Ga Kilɛ ya yee jɛ, na yee pye fɛɛfɛɛ na yeege kakuuyo ni, na yee pye

* 5:13 Duterɛnɔmɛ 19:19 ni 22:21-24 ni 24:7

sipyitiime Kafɔ Yesu Kirisa mege na, Kile Munaa li baraga ni.

Kafɔ wuuro ti je n'a daa fɔ ceepuuro

¹² Pii wa yu yee ni na keree beeri ɲɔ ya kan yee mu! Ga n'a da li she yi na jo kuduun wa keree beeri ni we. Keree beeri ɲɔ ya kan, ga ne kunni di wa da ga naye yaha bulo kaa tuugo beeri mu we.

¹³ Pii be wa yu sanha yee ni na yacere kaa na yalige ya yaa, yacere be d'a yaa yalige kaa na. Can wu je wii. Ga cana ka wa ma, Kile na ba yi shuun wu beeri kyee gi. Ga sipya ceepuuro te kunni, tee ya ta yaa dɔdɔɔɔ kaa na we. Kafɔ wuu na ti je, Kafɔ be di sipya ceepuuro ti marani.

¹⁴ Kile w'a Kafɔ je na yeege xu ni, wu na ba we be je na yeege xu ni wu sefere ti baraga ni.

¹⁵ Ta yee ya li ce na jo Kirisa yateny yi je yee ceepuuro ti we? Wee tuun wu ni, ne ma na Kirisa wu wo yatenge ka lo na taga navarasho yateny sogolo ge? Lee kunni ya saha we.

¹⁶ Kelee ta yee ya li ce na jo sipyaa sipya w'a sinne ni navarasho ni ge, ma ni wu ni, yi beeri ya jeeri ceepuuro nigin we? Bani l'a ka Kile Kafila wu ni na: «Pu shuun wu beeri na jeeri ceepuuro nigin.»*

¹⁷ Ga sipya wemu bu wuye kan Kafɔ mu, weefɔ ni Kafɔ ma bye nigin wu Munaa li ni.

¹⁸ Y'a fe dɔdɔɔɔ naha na. Jurumu wemu sama sipya ya byi ge, wee ya dani wu ceepuuro ti kpeenge ke na. Ga sipyaa sipya w'a dɔdɔɔɔ pye ge, jurumu w'a pye wuye pyaa ceepuuro ti na.

¹⁹ Ta yee ya li ce na jo yee ceepuuro ti je Fefere Munaa li wo Kile-pene pugbɔhɔ we? Lee Fefere Munaa le wa yee funyɔ ni. Kile w'a li kan yee mu. Yee je nige yiyee wuu we.

²⁰ Bani pewa na Kile ya yee shɔ. Lee wuu na y'a baraga teri Kile na ni yi ceepuuro ti ni.

7

Celehene kelee gbajiire keree

¹ Ayiwa, y'a yegeye yemu ka na tun na mu yi seme wu ni ge, wu she yee feni. L'a ɲɔ na mu wu ganha bu cee lo we.

* 6:16 Zhenzi 2:24

² Ga kɔnhɔ dɔdɔɔɔ ganha ba byi we, na beeri ya yaa wu cee leje, cee beeri di gbaga je na mu.

³ Na ya yaa w'a lemu pyi wu shɔ mu ge, wu lee ɲɔ yaha cee wu mu. Cee be ya yaa w'a lemu pyi wu poo mu ge, wu be di lee ɲɔ yaha na wu mu.

⁴ Bani cee ceepuuro tiye pyaa je wu wuuro we, ga wu poo wuuro ti je tii. Mu shiin li wa, na be wo ceepuuro tiye pyaa je wu wuuro we, ga wu shɔ wuuro ti je tii.

⁵ Wee tuun wu ni, yi ganha ba yiyee shege we! Yi beshuun na ja jo na be yi na, na tuun wa pye yiyee kadugo na, kɔnhɔ y'i wee tuun we pye Kile-nerenge na. Ga wee tuun we bu doro, y'i guri pye ni yiyee ni sanha! Ni lee be we, y'a da ja yiyee na we, lee funyɔ ni Shitaanni be na yi taanna wii di yi tɔɔɔɔ le jurumu ni.

⁶ Ye n'a yu me yi mu ge, yi yeri yeri jomɔ pu wa pii, li wa fanha kaa we.

⁷ Li da yaha ne kaa na, sipyii beeri ya yaa pu pye ba ne je we. Ga wa beeri ni wu loolodaa li wa Kile mu. Kaa la wo loolodaa wa wa mu, la betii be wo loolodaa be di je wa be mu.

⁸ Ayiwa, piimu pu wa pu sanha gbaya je, kelee na ce leje-ε ge, ni ce piimu wo namaa p'a xu ge, ne funyɔ na kunni, pee pu kori yaha mu pu ye ba ne je we. Lee ya ɲɔ shen.

⁹ Ga pu bu da p'a da ja puyee na we, wee tuun wu ni p'a yaa wa beeri wu gbaga je, kelee na cee leje. Bani, lee ya pɔɔ pu mu pu kori yaha wa mu, gbaya kelee ce la di da pu sorogo.

¹⁰ P'a n'a daa fee piimu kan xɔ puyee mu ge, ye n'a da jo pu mu ge, yee wa neye pyaa wo nijoyo we, ga Kafɔ woyo yi wa yii. Yee yi wa me jo, cee wu ganha bu da wu gbaga xɔ na wu mu we!

¹¹ Cee wemu shiin bu foro wu poo mu, wee tuun wu ni w'a yaa wu wuye yaha wa na baa, kelee wu guri she be ni nale wu ni. Na be ya yaa wu wu shɔ yaha we.

¹² Ayiwa, ye n'a da jo pusamaa mu ge, yee wa Kafɔ wo nijoyo we; neye pyaa k'a yee yu. Ceborona wa bu bye n'a daa fɔ, wu shɔ di je n'a daa fɔ we; cee wu bu sɔɔ na diin wu mu, na wu ya yaa wu wu yaha we.

¹³ Ceboroshɔ wa bε shiin bu bye n'a daa fɔɔ, wu poo di jε n'a daa fɔɔ wε; nά wu bu sɔɔ na cee wu mara wu shɔ, cee wu ya yaa wu foro wε.

¹⁴ Bani na nά wu yaha wu jε Kiricεn wε, wu ni cee wu bu bye shiizhan, w'a Kile tεεηε. Mu shiin cee wu bε jε wu bu da wu jε Kiricεn wε. Wu ni nά wu bu bye shiizhan, wu bε ya Kile tεεηε. Lee kaa bε wε, pu nagoo pu na bye kanna pu jε Kiricεen wε, na ta pu d'a Kile tεεηε can can na.

¹⁵ Ga pu shuun wu ni wemu wu jε n'a daa baa fɔɔ wu ge, wee bu jo wu foro n'a daa fɔɔ wu ni, yi wu yaha wu foro wu ni. Wee tuun wu ni n'a daa fɔɔ w'a pye cee wu la, wu shiin ya pye nά wu la, wu na bye wuyε mu. Kile ya yee yiri, kɔnhɔ y'i ba bye jαnjηε na.

¹⁶ Bani mu cee n'a daa fɔɔ we, dii m'i da jά bye m'i li cε na mu wu da ba ma poo wu jηηɔ wolo wε? Kelee mu nά n'a daa fɔɔ we, dii m'i da jά bye m'i li cε na mu wu da ba ma shɔ wu jηηɔ wolo wε?

Mayε yaha ba ma bye a Kile di ma yiri wε

¹⁷ Lee niηε na foro wà, wa bεeri ya yaa w'a jaari w'a sahanjɔ ni wu loolodaa ni, Kile ya lemu kan wu mu ge. Kile ya wufɔɔ yiri na wu yaha yahama pemu bε ni ge, wu da jaari w'a sahanjɔ ni pee bε ni. Wee kalaa we n'a gaan n'a daa fεε pu mu egilizii pu bεeri ni.

¹⁸ Kile bu sipya wa yiri na wufɔɔ ta w'a cekɔɔnrɔ pye xɔ, wufɔɔ wu wuyε yaha wà mu. Wu shiin bu wemu yiri na wufɔɔ ta wu sanha cekɔɔnrɔ pye wε, wufɔɔ ganha ba li shaa nige fo wu gɔn wε.

¹⁹ M'a cekɔɔnrɔ pye yoo, ma ya cekɔɔnrɔ pye-e yoo, lee la shishiin kaηɔɔ jε wε. Lemu wo kaηɔɔ li wa ge, lee li wa mε na Kile wo jɔmεεjogoo ki koo jaari.

²⁰ Kile ya wa bεeri yiri, na wufɔɔ yaha yahama pemu ni ge, wufɔɔ ya yaa na wuyε yaha pee yahama pu ni.

²¹ Kile bi ma yiri na ma yaha bulooro ni, ma ganha bu lee kaa taga ma funηɔ cɔnri wε. Ga tαcɔηɔ bu da ki na jε ma mu m'a foro bulooro ti ni, m'a yaa ma foro ti ni.

²² Bani sipya wemu Kafɔɔ ya yiri na wu yaha bulooro ni ge, weefɔɔ ya jεri wuyε wo

Kafɔɔ mu. Sipya wemu bε di bu bye wuyε mu, Kirisa bu ma yiri, m'a jεri wu bulo.

²³ Kafɔɔ ya yee shɔ pεrεmε pemu na ge, p'a waha shεn. Wee tuun wu ni yi ganha bu bye sipyii wo buloo wε.

²⁴ Na cebooloo, Kile ya yee bεeri nigin nigin wu yiri na yi yaha yahama pemu ni ge, wa bεeri ya yaa wu kori pee yahama pu ni.

Mudasiilee keree

²⁵ Piimu pu wa pu sanha namaa ni cèe kalεε pye jα bada-ε ge, yemu n'a da jo pee mu ge, yee wa Kafɔɔ wo nijoyo wε, nεyε pyaa k'a na fungɔngɔ shεε pu na. Ga Kafɔɔ wo cemε pu baraga ni, y'a yaa yi dà na jomɔ pu na.

²⁶ Kanhama pe pu wa nime ge, pee kanhama pu wuu na nε li ta jo l'a pɔrɔ wa bεeri mu wu kori yaha ba w'a sii wε.

²⁷ Cee bi jε ma mu, ma ganha bu wu yaha wε. Ma shiin bi jε ma sanha cee lenε wε, wee tuun wu ni m'a mayε yaha wà mu cee baa.

²⁸ Ga lee bε na, ma jεhε cee lenε, ma ya jurumu pye wε. Doηjηε fuceri nacebaa bε jεhε gbaga je, wu ya jurumu pye wε. Ga kanhama see wo p'a da ba nɔni gbaya cèe ni cèe kafεε na pu jiiifεεε ti ni. N'a bi giin di yi jηηɔ wolo pee kanhama pu ni.

²⁹ Ayiwa na cebooloo, ye n'a giin di jo yi mu ge, yee yi wa mε jo koηɔ ki taaxɔɔ l'a tεεηε. Wee tuun wu ni, piimu pu wa ni cèe ni ge, pee pu la le puyε ni Kafɔɔ wo labye wu feni. P'i bye kanna cèe bε jε pu mu wε.

³⁰ Piimu p'a mεhεε suu ge, pee di la le puyε ni Kafɔɔ wo labye wu feni. P'i bye kanna pu bi mεhεε bε suu wε. Piimu p'a fundanga pyi ge, pee di la le puyε ni Kafɔɔ wo labye wu feni. P'i bye kanna pu bi fundanga bε pyi wε. Piimu p'a zhɔ pyi ge, pee di la le puyε ni Kafɔɔ wo labye wu feni. P'i bye kanna yaaga bε bye pu mu wε.

³¹ Piimu p'a koηɔ yaηmuyɔ ye shaa ge, pee di la le puyε ni Kafɔɔ wo labye wu feni. P'i bye kanna pu bi koηɔ ke yaηmuyɔ ye shaa bε wε. Bani koηɔ ni ki yaηmuyɔ yi wa da mɔ y'i xhɔ wε.

³² Lee wuu na n'a bi giin jo funzhaga katii ganha bu jé yi ni wε. Sipya wemu wu jε wu sanha cee lɔ-ε ge, Kafɔɔ wo jidaan keree

ki ma bye weefɔɔ wo cɔnrɔmɔ keree. Wu funzhaga kaa beeri li ne lemu li da wu pye wu taan Kafɔɔ mu ge.

³³ Ga wemu bu cee lenɛ, wee ma ke koŋɔ ke wo yaŋmuyɔ kaa taga wuyɛ funŋɔ cɔnri, kɔnhɔ wu daan wu shɔ mu.

³⁴ Lee funŋɔ ni wu fungɔngɔ ki ma neri na wu kilee na se kabaya shuun na. Cɛɛ piimu ne gbaga ni wɛ, na fara doŋɛ pushaa na, pee be ma pu funyɔ shaa ni Kafɔɔ nidaan keree kaa ni, kɔnhɔ p'i jɔ pye Kafɔɔ wuu pu keree ki beeri ni. Ga cee wemu wu ne gbaga ni ge, wee wo funzhaga ki ma gaanji ke koŋɔ ke wo yaŋmuyɔ ye yiri, kɔnhɔ wu daan wu poo mu.

³⁵ Yeeyɛ pyaa wo kuduun kaa na n'a ye yu, li wa nago kanna fanha n'a giin di bye yi na wɛ. Ga na funŋɔ ki wa y'i da naari naarigazaana na, y'i daha Kafɔɔ nɔhɔ ni ni yi zɔlɔɔ pu beeri ni.

³⁶ Nɔ wemu bu li cɛ na wee wa da jɔ wuyɛ co wu curɔ taan wɛ, wu mɛhɛ wu lenɛ na saha ni wu fungɔngɔ ni. Lee ne jurumu wɛ.

³⁷ Ga nɔ wemu bu li kɔn wuyɛ funŋɔ ni na ta wa shishiin ya wu karamu wɛ, na jo wu da wu curɔ lenɛ wɛ. Wu bi dɔ li na, na wu fungɔngɔ kaa li takyɛɛɛɛɛ wa da yiri xuu wa shishiin ni wɛ, ayiwa lee ya nɔ.

³⁸ Lee funŋɔ ni wemu bu wu curɔ lenɛ, kasaana w'a pye. Ga wemu be bu sɔɔ na wu wo yaha wɔ lenɛ baa, lee ya pɔrɔ shɛn.

³⁹ Ayiwa, cee beeri w'a gbaga je nɔ mu ge, na nɔ wu yaha nɔ na, cee w'a pɔ yaha wu na. Ga nɔ wu ga xhu, wee tuun wu ni w'a pye wuyɛ mu. Nɔ beeri w'a wu taan ge, wu shɛ gbaga je wee mu, kɔnhɔ wu pye n'a daa fɔɔ.

⁴⁰ Ga nɛ wo funŋɔ na, wee cee wu bu sɔɔ na wuyɛ yaha wɔ mu, lee na bɔrɔ wu mu fo xuuni. Nɛ be di wa giin be jo Kile Munaa li wa nɛ be ni.

8

Yapɛɛɛ xaara

¹ Wɔ shɛ nime yapɛɛɛ xaara ti wo jomɔ pu fɛni. Can wu ne wii na jo wɛɛ beeri pu ne ni laje ni ma na jo ba yee wa yi yu wɛ. Ga wee laje we ya tabaara leni sipya ni. Na ta taanɛɛɛɛ di se ni n'a daa fɔɔ ni naha na n'a daa wu ni.

² Sipya wemu ba wuyɛ wii na wee ya keree cɛ, Ayiwa wee sanha keree cɛ ba keree ya yaa k'a jeni wɛ.

³ Ga Kile kaa ba dan sipya wemu ni, weefɔɔ Kile ya cɛ.

⁴ Ayiwa, yee ya yegenɛ pye yapɛɛɛ xaara ti shizhaa na, na ta wa na jɔ ti xa? W'a li cɛ na jo yapɛɛɛgo ne yafiin be wɛ, bani Kile nigin pe ye wu ne.

⁵ Can kunni wu ne wii, yaŋmuyɔ ni nɛhɛyɛ wa fugba we, ni nɛ ke na sipyii na yi pyi na kileɛɛ, na li pye kanna kileɛɛ ni nɛhɛmɛɛ pu ne pu mu na fara kafɛɛ ni nɛhɛmɛɛ na.

⁶ Ga wɛɛ mu kunni, Kile nigin pe ye wu ne; wee ne To Kile, wee w'a yaŋmuyɔ yi beeri yaa. Wee wuu be wɛɛ di ne. Kafɔɔ nigin pe ye be di ne; wee ne Yesu Kirisa. Wee baraga ni yaŋmuyɔ yi beeri wa yaa, wee baraga ni be wɛɛ wa niifɛɛɛ na.

⁷ Ga n'a daa fɛɛ pu beeri wa sanha we can we cɛ na finɛ wɛ. Pii wa yee ni piimu wa bi tɛɛ na yapɛɛɛ kaan ge. Pee ba tee xaara te xaa, pee ma li yaha puyɛ funyɔ ni na yapɛɛɛ xaara ti ne tii. Pu n'a daa wu wo fanha jɛɛ funŋɔ ni p'a li ta na pee ya puyɛ nɔrɔɔ.

⁸ Na ta nɔyalige di wa da jɔ wɛɛ pye wɛɛ pu Kile tɛɛɛ wɛ. Wɛɛ ya te xaara te yaha wɔ xabaa la, lee wa da yaaga wolo wɛɛ ni wɛ. Wɛɛ shiin ya ti xa la, lee wa da yaaga le wɛɛ ni wɛ.

⁹ Ga lee be na, yi kasɛɛɛ yaha yiyɛ na. Yi na jɔ da yaŋmuyɔ beeri li yi nidaan funŋɔ ni. Ga wa ganha ga wu nidaan yaha wu pye kaŋɔɔ di baraga baa fɔɔ tɔɔɔ le kakuɔɔ ni wɛ.

¹⁰ Bani mu wemu w'a yu na mu ya yaaga cɛ ge, baraga baa fɔɔ wa bu mu na mu ya tiin na li yapɛɛ la wo pɛɛɛ puga ni, ta lee da wu luu waha yapɛɛɛ xaara xha na wɛ?

¹¹ Lee funŋɔ ni, wee ceborona baraga baa fɔɔ wemu be wuu na Kirisa ya xu ge, ta mu wo laje wu ya pye kaŋɔɔ na bɔɔngɔ nɔ wee na wɛ?

¹² Yi ba lee pyi, yi cebooloo pu jurumu y'a luu. Bani baraga ne pu ni keree kiimu wo bye na wɛ, yee wa pu logoo wari na waa kee na. Lee funŋɔ ni Kirisa ye pyaa na y'a wee jurumu wu pyi.

¹³ Lee wuu na, yalige ke n'a da lii ge, kee bu da ki na da bye kaŋɔɔ di nɛ ceboro tɔɔɔ

le jurumu ni, ne na gahari kee yalige ke ni, kɔnhɔ di ganha bu na ceboro wu pye wu to we.

9

Kirisa wo tudunmɔ wu tayerege je kemuge

¹ Ayiwa, ta ne je naye wo we? Ta ne be je Kirisa wo tudunmɔ wa we? Ta ne be ya wu Kafɔɔ Yesu na we? Ta yee be pu je wee labye we wo kuduun Kafɔɔ na we?

² Ali pii je he bye p'i ya sɔɔ li na na Kirisa wo tudunmɔ ne je we, yee ya yaa yee pu li ce na Kirisa wo tudunmɔ ne je. Bani yee na je Kafɔɔ wo kari je we ki ni, lee li wa li shee na Kirisa wo tudunmɔ ne je.

³ Piimu p'a ne kaa yu, na zo tɛri ne na ge, we kafila we ne daga na pu jo shuu:

⁴ Na wee yaha wee na je Kirisa wo tudunmɔ, ta yalige ni yagbaya ya yaa na gaan wee mu wu labye wu wuu na we?

⁵ Ta li ya saha nago wee be pu wu wo shɔ wa lo, wee di da jaari ni wu be ni ba Kirisa wo tudunmɔ pusamaa, ni Kafɔɔ wo ceboronamaa pee, ni Sefasi* ye je we we?

⁶ Kelee ne ni Barinabasi ni, ta wee ye p'a yaa na labye watii be pyi, kɔnhɔ wu na ja w'a wu je ta?

⁷ Mii yee d'a li logo, wa w'a sɔrɔsiire pyi, wufɔɔ di nɔhɔ kuri yere ni wuyɛ ni we? Kelee wa wu ɛɛzen tiire nɔri wu ganha ba ti nago li-i we? Kelee wa w'a yapɔrɔyo naha, wu ganha ba yi jirimɛ gbuu-i we?

⁸ Yi ganha ba giin na yemu sipyii wa yu ge, na yee ye ne pye na tɔɔgɔ tasinje we. Bani yee ninuyɔ y'a ka Kile wo saliya wu be ni.

⁹ Kile tudunmɔ Musa ya yi ka saliya wu ni na: «Ma ganha bu je le nu jo na na wu yaha wu na shinma tanhana tanhana we.»* Ta niye ye ni Kile ya wu funjo shaa na ye jo?

¹⁰ Li can koo ni, ta wee wuu na be w'a yi jo we? Wee wuu na w'a yi jo kunni. Bani li waha l'i waha, wemu w'a faa pyi ge, w'a yaa w'a wu pyi wu da daa; wemu be w'a shinma sani ge, wu be di da wu sani, wu da daa wu taa le na.

¹¹ Ayiwa, wee p'a Kile jomɔ pu nuguro nugi yee mu. Wee tuun wu ni wee be na lo yee keje yanmuyɔ ni, ta lee ya ye wee na?

¹² Ni pii di wa wee kuduun we taa yee mu, ta wu ya yaa ni wee ni sanha na toro peefeɛ taan we? Ga wee ya ta lee pye we. Wee ya kanhama tuugo beeri soro wuyɛ ni, kɔnhɔ kaa la shishiin ganha ba bari Kirisa wo Kile Jozaama pu ye li na we.

¹³ Yee kunni d'a li ce be na jo piimu pu wa labye pyi Kile-peje pugbɔhɔ ki ni ge, Kile-peje pugbɔhɔ ki ni pee wo je lige ya fɔro. Piimu be pu wa saraya nizogoyo yi wo saraya yi tawologo ki ni ge, pee be wo tahaa wa fɔro yee saraya ye ni.

¹⁴ Lee ninunɔ funjo ni Kafɔɔ be ya li koro yaha nago piimu p'a Kile Jozaama pu ye li pyi ge, pee wo je lige di da fɔro lee ye li ni.

¹⁵ Ga ne ta le kuduun kaa le la shishiin sha yee mu we, ne di wa ye kani be nago wee kuduun we di da nɔni na na we. N'a xu be, ne lee funjo lo na toro di ke fundanga ke yaha ki shɔ na na.

¹⁶ Ne da ja da Kile wo Jozaama pu jo kaa taga da naye pe we. Bani na pu ye pyi, lee ya je ri ne jo ni fanha kaa. Ne bu bye ne pu ye pyi be we, bɔngɔ ki da no ne na.

¹⁷ Li da bi da nago kanna neye pyaa mu l'a taan, a ne ganha na Kile Jozaama pu ye li pyi, wee tuun wu ni ne bi yaa ni saraa ni. Ga ni pu jo w'i ya ta w'a foro neye pyaa ki ni we, wee tuun wu ni labye wemu ye kaa l'a le na keje ni ge, wee n'a byi.

¹⁸ Ayiwa, wee tuun wu ni leke di wa ne wo saraa wu we? Na Kile Jozaama pu ye sipyii pu mu ma ni, kuduun wemu be w'a yaa ni na ni ge, di ganha ba wee be shaa we. Lee ni ne wo saraa w'a fɔro.

¹⁹ Ne je sipya wa shishiin wo bulo we; ga lee be na ne kunni da naye yaha bulo sipyii beeri mu, kɔnhɔ di ja sipyijehemɛ ta Kirisa mu.

²⁰ Ne bu bye ni Yawutuu ni tuun wemu ni, ne be na naye pye ba Yawutu je we, kɔnhɔ pu nijehemɛ di juwuuro ta. Piimu p'a jaari na sahanji ni Kile tudunmɔ Musa wo saliya wu ni ge, ne bu bye ni pee ni, ne be na bye ba pee je we, na ta li can koo ni,

* **9:5 Sefasi:** Arameye sheen jomɔ pu je pii, Girekii ma jo na Pyɛri. Ke mege ke kori wu je na faaga. **9:9** Duterɛnɛ 25:4

nε Musa wo saliya wu koo jaari wε. Ga ne ma lee pyi, kɔnhɔ pu niɲehemεε di juwuuro ta.

²¹ Piimu pu ɲε pu ya Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya wu koo jaari-i ge, nε bu bye ni pee ni, nε bε na bye ba pee ɲε wε; kɔnhɔ pu niɲehemεε di juwuuro ta. Ga lee di wa nago kanna nε ta na Kile wo saliya wu koo jaari-i dε, bani Kirisa wo saliya wu koo nε jaari.

²² Piimu fanha k'a cεrε n'a daa wu ni ge, nε bu bye ni pee ni, nε bε na naye pye ba pee ɲε wε, kɔnhɔ pu niɲehemεε di fanha ta. Lee funɲɔ ni, piimu bu bye pyegana bεeri na, nε bu bye ni pu ni, nε bε na bye ba pu ɲε wε; kɔnhɔ li pye pyegana bεeri na, nigin nigin wa di juwuuro ta pu ni.

²³ Kile wo Jozaama pu wuu na nε lee bεeri pyi, kɔnhɔ na bε di ba da pu kuduun wu ni.

²⁴ Piimu p'a nahazhaanri tafere ti fe ge, ta yee ya li cε na pu bεeri pu ma baa, ga shen nigin ye pe na ba nahagbaa li ta wε? Wee tuun wu ni yi bε pu la le yiye ni, y'i da fe, kɔnhɔ yi bε di ba kuduun ta.

²⁵ Piimu p'a tee nahazhaanri tafere ti fe ge, pee ya pu ye tɔnha keree niɲehenɲεε na. Pee wa pu wuu li pyi kuduun wemu kaa na ge, wee ya xhuu. Ga wεe wa wu wuu li pyi kuduun wemu kaa na ge, wee da ga xhɔ wε.

²⁶ Lee wuu na nε na wo tafere ti fe, ga nε ti fe ɲubadin wε; nε na wo kagurukpɔnyɔ yi bε pyi, ga nε wo kaguruyo yi wa se kafεεge na wε.

²⁷ Nε na ceepuuro ti kana xuuni na naye co can can na keree niɲehenɲεε tɔan; kɔnhɔ di ganha bu Kile Jozaama pu jo sipyii pu mu, naye pyaa di dεrεε pa buun wε.

10

Izirayeli shεen wo keree k'a pye wεe mu naha sheshεere

¹ Na cebooloo, le l'a wεe sefεlεε pu ta na pu yaha pu na jaari siwaga ki ni ge, yi funɲɔ ganha bu wɔ lee na wε. Nahaɲa k'a pu bεeri mara, a pu bεeri di ba suumɔ lɔhɔ ki kɔn ɲeri.

² Pu bεeri p'a batize nahaɲa ke, ni suumɔ lɔhɔ ki ni, na bye ni Kile tudunmɔɔ Musa ni kariɲεεge ki ni.

³ Kile ya yalige kemu kan pu mu na yiri fugba wu ni ge, pu bεeri p'a kee li.

⁴ Kile ya lɔhɔ kemu kan pu mu ge, pu bεeri p'a kee gba. Bani fεfεεrε faaga k'a bi pinne ni pu ni, na lɔhɔ kaan pu mu. Kirisa wu bye kee faaga ke.

⁵ Ga le bεeri kadugo na, pu niɲehemεε kapyege ya pa daan Kile mu wε, lee l'a pu pye p'a xu siwaga ki ni.

⁶ Ayiwa, kii keree kii ya pye na shε wεe na, kɔnhɔ wεe bε ganha bu da lakuunɔ yaha ki wu le koguunɔ ni ba pee ya pye wε.

⁷ Pii wa bi yapereε kaan pu ni. Yi bε ganha bu yiye yaha yapereεgaan ba pee ya pye wε! L'a ka pee shizhaa na Kile Kafila wu ni na: «Sipyii p'a tiin na li, na gba, lee kadugo na, a p'i xhɔ na shɔ to xɔnhɔrɔ na na xhɔnhɔni pu yapereε nahagbaa na.»*

⁸ Pii wa bye pu ni dɔdɔɔ. Yi bε ganha bu da yiye yaha dɔdɔɔ ba pee ya pye wε! Piimu p'a tee dɔdɔɔrɔ ti pye ge, sipyii kabɔfonɔɔ kelee shuun ni taanri (23.000), pee p'a xu pu ni cana nii nigin funɲɔ ni.

⁹ Pii wa Kafɔɔ taanna wii pu ni. Yi bε ganha bu da zɔɔ yi Kafɔɔ taanna wii wε! Piimu p'a lee pye ge, wɔlɔɔ p'a pee nɔ na gbo.

¹⁰ Pii wa bi ɲmunu-ɲmunɔ pu ni. Yi bε ganha ba ɲmunu-ɲmunɔ ba pee ya pye wε! Piimu p'a lee pye ge, mεlεke munaawuumɔ w'a pa pee bεeri gbo.

¹¹ Kii bɔɔngɔ keree kii bεeri ya pee ta, kɔnhɔ k'i jɔ pye naha sheshεere wεe mu. P'a kii keree kii ka, kɔnhɔ k'i ba bye kalaa wεe mu, wεe piimu pu ɲε taaxɔɔ li kɔɲɔrɔ na ge.

¹² Wee tuun wu ni sipya wemu w'a wuyε wii na wee yeregana ya ɲɔ ge, weefɔɔ wu la le wuyε ni wu ganha bu da gurunɔ do wε.

¹³ Nɔwuuro temu t'a yee taa ge, tee ninuuro t'a sipyii pusamaa bεeri taa. Kile ɲε ɲɔmεε fɔɔ, wu da ga sɔɔ yee nɔhɔ ki wolo fo di zhe doro yi fanha ki tɛhenε tɔan wε. Ga tuun wemu ni nɔwuuro ti da ba nɔ yi na ge, Kile na fanha kan yi mu, kɔnhɔ yi jɔ ti xu yiye ni, na guri na taforogo bε kan yi mu.

Wu wuyε tanha yapereε keree tuugo bεeri na

¹⁴ Lee wuu na na taanɲiinεε, yi sii yi tɔɔgɔ wolo yapereεgaanra ni fεfεε!

* 10:7 Ekizode 32:6

wu ba lee la shi pyi na wu juṅṅo yaha k'a tɔ, wu ya baraga taha Kirisa na wε.

⁵ Ga cee ba Kilε jεeri, kelee na kafila nuri Kilε jɔ na na yu; wu ba lee la shi pyi na ta jubɔɔ jε wu juṅṅo ni wε, ná we wu jε wu juṅṅofɔɔ wu ge, wu ya baraga taha wee na wε. W'a jεri ba cee juṅṅmaa wo jε wε.

⁶ Cee wemu bu jo wu da jubɔɔ pɔ wu juṅṅo ni wε, wee tuun wu ni wu mεhε juzhiire ti kɔn. Ga cee na wu juzhiire kɔn, kelee na juṅṅo ki xuu, lee bi jε cee mu shiige, wee tuun wu ni w'a yaa wu jubɔɔ pɔ.

⁷ Ná ya yaa wu pa wu juṅṅo tɔ wε, bani Kilε jaa ni w'a yàa, na Kilε wo nɔɔrɔ wu bε shεε. Ga cee di ná bε wo nɔɔrɔ wu shεε.

⁸ Bani ná ya ta foro cee ni pu yaaduun wu ni wε, ga cee w'a foro ná ni.

⁹ Ná di ya ta yàa cee wuu na wε, ga cee w'a yàa ná wuu na.

¹⁰ Lee wuu na cee ya yaa na jubɔɔ pɔ mεlekεε pu wuu na, lee di bye jaha sheshεεε, temu ya li shεε na w'a wuyε tirige wu poo mu ge.

¹¹ Ga lee bε na, na wèe yaha Kafɔɔ wo karijεεge ki ni, wèe ya li cε jo cee da já bee ná baa wε, ná bε di da já bee cee baa wε.

¹² Bani cee w'a foro ná ni pu yaaduun ni; ga nime cee w'a ná seni, lee bεeri d'a foro Kilε ni.

¹³ Yiyε pyaa bε ki li wii gε. Ta l'a saha cee w'a Kilε jεeri n'a daa fεε niṅε ni jubɔɔ baa?

¹⁴ Na saha ni sipyii yε pyaa yaagana ni, ta yee wa li jaa na jo ná na wu juzhiire yaha t'a tɔnnɔ, na shiige kaa li jε lere wε?

¹⁵ Ga na li ta cee bu wu juzhiire yaha t'a tɔnnɔ, lee jε juyirige; bani jubɔɔ wege ni Kilε ya juzhiitɔnyɔ kan cee mu.

¹⁶ Ayiwa, wa ba giin wu da nakaara pyi sanha kii keree kii shizhaa na; wèe kunni ya pyegana latii cε nige le kadugo na wε; pyegana latii bε di wa egilizi wa shishiin ni le kadugo na wε.

Kafɔɔ wo fεfεεε yalige ki ligana

¹⁷ Ayiwa, n'a da kaa nigin wa taga yi funṅɔ to, nε kunni wa da já yi sɔ lee wuu na bada wε. Lee li wa mε. Pinnerε temu yee ya byi ge, ti ya la jɔgi yee na wε, fo kakara.

¹⁸ Li nizhiinε li wa le: Nε logo na ba yee ya yiyε pinne jomɔ na wε, na yee ya bεni wε,

yee na daa daa. Nε giin jo can wa bε pee jomɔ pe ni.

¹⁹ Li waha l'i waha yee ya yaa na taa taa, nakaara bε wa lee ni wε; kɔnhɔ piimu p'a n'a daa wu co xuuni ge, pee di jε shɔɔnri yi tε ni.

²⁰ Yee bu yiyε pinne, yalige ke yee ma li ge, kee jε Kafɔɔ wo fεfεεε yalige ki wε.

²¹ Bani ba yee ya yiyε pinne Kafɔɔ wo yalige ki kaa na wε, yee na gburogi, wa bεeri na dii wuyε pyaa wo yalige na, na shε kee lɔ na li. Lee funṅɔ ni pii na ba gori ni xuugo ni, pii d'a tin, na gba fo na figi.

²² Wee tuun wu ni piyεyε jε yee mu-i gε? Ta yee ya já na li wà, na gbuu wà wε? Kelee y'a giin y'i Kilε wo Egilizi wu yaha jate baa yaaga gε? Na fara lee na, piimu pu jε funmɔ fεε pu ge, y'a giin yi shiige le pee jahaya ni kunni? Yi wa giin nε yekε jo wε? Di yi sɔ lee wuu na laa? Lee kunni da já bye wε!

Yekε Pɔli ya jo Kafɔɔ wo fεfεεε yalige ki keree na ge

²³ Ayiwa, nε kalaa wemu ta Kafɔɔ mu, na wee ninumɔ kan yee mu ge, wee wu wa mε: Piige kemu ni pu bi da ba Kafɔɔ Yesu le kenε ni ge, w'a buuri lɔ kee piige ki ni,

²⁴ na baraga taha Kilε na, na wu kegi kegi na kan wu kalaapiire ti mu, na jo: «Nε ceepuuro ti wa te, yee wuu na t'a kan. Y'a le pyi kɔnhɔ yi funyɔ di da dun ni na kaa ni.»

²⁵ Ba p'a li xɔ wε, a wu εεZEN lɔhɔ cεεgbuu li bε lɔ kan pu mu, na jo: «Kilε ya karijεεge jɔmεε nivonɔ lemu lɔ sipyii mu nε shishan baraga ni ge, lee li wa mε ke εεZEN lɔhɔ ke. Yi ba da ki gba tuun bεeri ni, yi ki gba kɔnhɔ yi funyɔ di do ni na kaa ni.»

²⁶ Wee tuun wu ni, tuun bεeri ni yee ya wee buuri we li, na kee εεZEN lɔhɔ ke gbuu ge, Kafɔɔ wo xu wu keree yee ya yu lee funṅɔ ni, fo wu ga guri pa sanha.

²⁷ Lee wuu na sipyaa sipya w'a wee buuri we li, na kee lɔhɔ ke gba gbagana la na lemu ya baraga tɔri Kafɔɔ mεge na-ε ge, weefɔɔ ya jaagi shan wuyε na Kafɔɔ ceepuuro te, ni wu shishan pu shizhaa na.

²⁸ Lee wuu na, wa bεeri ya yaa na fεnhε wu zɔ wu nɔhɔ wolo wii, wee tuun wu ni wufɔɔ di na wee buuri we li, wu kee lɔhɔ ke gba.

²⁹ Lee be we, sipya wemu w'a wee buuri we li, na kee lɔhɔ ke gbuu, na ta kɔri wemu wu je yi na Kafɔɔ ceepuuro ti shizhaa na ge, wufɔɔ di ya wee jate we, kiiri weefɔɔ ya shan wuyɛ juɔɔ ni ni wee buuri we li, ni kee lɔhɔ ke gba ni.

³⁰ Lee l'a shenɛhɛmɛɛ pye pii na yá, pii fanha d'a xɔ yee ni. Lee l'a pii pye p'a xu be yee ni.

³¹ Wee bu fɛnhɛ wù zɔɔɔ pu nɔhɔ wolo wii jaha na, Kile wo kiiri wu da do nige wèe juɔɔ ni we.

³² Ga Kafɔɔ ya kiiri kɔɔn wèe na, na wèe kuuni, kɔnhɔ kiiri ganha ba she binne do wèe juɔɔ ni ni kɔɔɔ ke wo sipyii pusamaa ni we.

³³ Ayiwa na cebooloo, lee funɔɔ ni yi ba da yiye pinne y'i Kafɔɔ wo fɛfɛɛɛ yalige ki li, y'a yaa na yere yiye sige.

³⁴ Xuugo ba da k'a shɔ wa ni, wufɔɔ wu li wu puga wu na w'a ma; kɔnhɔ yi ganha bu da da yiye pinneɛ, yi da kiiri shaan yiye na we.

Ayiwa, nɛyɛ pyaa ki ba nɔ wà yi yiri tuun wemu ni, nɛ na keree kisaɔaa jaha shɔɔnri.

12

Loolodahaa kiimu Fɛfɛɛɛ Munaa l'a gaan ge

¹ Ayiwa na cebooloo, Fɛfɛɛɛ Munaa l'a loolodahaa kiimu kaan ge, nɛ funɔɔ ki wa y'i kee keree cɛ yi fiinneɛ.

² Yeeyɛ pyaa k'a li cɛ na jo tuun wemu ni yee di bye yee sanha Kile cɛ-ɛ ge, yee bi yiye yaha yaperɛɛ keɛɛ ni, na daha ki nɔhɔ ni, na ta jɔ di wa be kee yaperɛɛ kii mu k'a yu we.

³ Lee wuu na n'a yi yu yi mu, y'i li cɛ na jo Kile Munaa je sipya wemu ni ge, weefɔɔ da ga já jo na Yesu wu laɔi we. Fɛfɛɛɛ Munaa bu bye li je sipya wemu be ni we, weefɔɔ be da ga já jo na Kafɔɔ wu je Yesu we.

⁴ Loolodahaa tuuyo niɛhɛyɛ yi wa wà, ga Fɛfɛɛɛ Munaa nigin l'a ki beeri kaan.

⁵ Labye wemu l'a gaan wèe mu ge, wee labye we tuuyo y'a jehe, ga wu beeri di byi Kafɔɔnumɔ we mu.

⁶ Kapyegeɛ kii tuuyo be d'a jehe, ga Kilenumɔ we w'a ki sefɛɛɛ kaan wù beeri nigin nigin wu mu wù na byi.

⁷ Fɛfɛɛɛ Munaa l'a liye sheɛ ni loolodahaa ni, l'a kiimu kaan wèe mu ge, kɔnhɔ wa beeri di da sipyii pu beeri mago jɔgi.

⁸ Lee Munaa le li ma se kan wa mu wu na fungɔngɔ fɛɛɛ jomɔ yu, lee Munaa le ninunɔ na ba se kan wa betii mu wu na laje jomɔ yu.

⁹ Lee Munaa le ninunɔ ma ba wa wo n'a daa pye w'a peɛ fo xuuni; lee ninunɔ na ba sefɛɛɛ kan sanha wa be mu wu na yama fɛɛ cuunɔ.

¹⁰ Fɛfɛɛɛ Munaa li ma sefɛɛɛ kan wa mu wu na kakanhaɔaa pyi; na sefɛɛɛ kan wa mu wu na Kile tuduro yu. L'a se kan wa be mu sanha wu na munaakuunɔ kii wo kapyegeɛ cɛni na zhɔɔnri Fɛfɛɛɛ Munaa li wogoo ki ni. L'a ba sefɛɛɛ kan watii be mu wu na shi watii jomɔ yu wu sanha dee pemu jo ja we; na sefɛɛɛ kan wa be mu sanha wee na ganha na pee jomɔ pe kɔri yu.

¹¹ Ga Fɛfɛɛɛ Munaa nigin we, lee li wa kii keree kii beeri pyi li ye. Lee li wa kii loolodahaa kii beeri kaan, wa beeri ni ma wuu, na be ni liye pyaa jidaan ni.

N'a daa fɛɛ pu beeri ya jɛri pye ceepuuro nigin

¹² Ayiwa, sipya ceepuuro, nigin ti je tii; ga ti yatɛnyɛ d'a jehe. Wee tuun wu ni, ceepuuro yatɛnyɛ ni yi jehegana beeri, ba yee wa me ceepuuro nigin we, wèe piimu pu wa ni Kirisa ni karijeɛge ni ge, mu li wa wèe be mu.

¹³ Bani Fɛfɛɛɛ Munaa nigin ni wèe beeri ya batize, na binne na bye ceepuuro nigin. Ma Yawutu la, ma Gireki la, ma bulo la, ma shiin je mayɛ wo la, wèe beeri p'a Fɛfɛɛɛ Munaa nigin we ta.

¹⁴ Ayiwa, ceepuuro ya yàa ni yatɛngɛ nigin ni we, ga yatɛnyɛ niɛhɛyɛ ni t'a yàa.

¹⁵ Tɔɔɔ bu jo na ba ni kee di wa keɛ we, wee tuun wu ni na kee niɛ wa ceepuuro ti ni we, lee na ki niɛ kɔn wolo ceepuuro ti yatɛnyɛ yi ni ya?

¹⁶ Niwii be bu jo na ba ni lee di wa jii we, wee tuun wu ni na lee niɛ wa ceepuuro ti ni we, lee na li niɛ kɔn wolo ceepuuro ti yatɛnyɛ yi ni ya?

¹⁷ Sipya ceepuuro beeri da bi bye jii ye nigin, dii wu bi da da nuri we? Kelee ti beeri da bi da niwii ye na, dii wu bi da da nugo nuri we?

18 Ga li can koo ni, Kile ya ceepuuro yatenyε yi bεeri nigin nigin le ti ni, na bε ni wuyε pyaa nidaan ni.

19 Ceepuuro ti bεeri da bi da yatenge nigin yε na, ta ti bi da bye mε sanha ceepuuro?

20 Lee wuu na ceepuuro yatenyε y'a jεhε, ga ceepuuro te di jε nigin yε pe.

21 Lee wuu na nii da jά kenε pye: «Nε yaaga wa mu ni wε.» Nuηo bε di da jά tōyo pye: «Nε yaaga wa yee ni wε.»

Ceepuuro yatenyε ya yiye kenε sogoo

22 Li can koo ni, yatenyε yemu wεe ya wii ceepuuro ni jo yee wo baraga k'a xo fo xuuni ge, yee bε wo kanjoo li jε wà.

23 Ceepuuro ti yatenyε yemu wεe ya wii na jo yi jε yaaga-ε ge, yee wεe ya gemεε xuuni na toro yi saya tãan. Yemu yi jε shiige woyo ge, na baraga tεri yee na na toro yi saya tãan.

24 Yemu jε shiige woyo wε, wεe ya kee baraga ke tuugo tεri yee na wε. Lee yaagana le na Kile ya ceepuuro yatenyε yaa, yemu yi jε baraga baa ge, kōnhō wεe di da baraga tεri yee na xuuni.

25 W'a lee pye mu kōnhō ceepuuro ti yatenyε ya shishiin ganha bu da waa laha ya na wε; ga yi bεeri di binne, y'i da yiye kenε sogoo.

26 Ceepuuro ti yatenge ka ba gana, yatenyε yi bεeri yi da binne da gana ni kee ni. Yatenge ka bu pεεηε ta, yatenyε yi bεeri yi da binne funηo taan ni kee ni.

27 Yee bεeri p'a pinne na bye Kirisa wo ceepuuro. Yee bεeri nigin nigin wu jε wu ceepuuro ti yatenyε ya.

28 Lee tenεgana li na Kile ya pii tenε Egilizi wu ni wu labye wu kaa na. Pu nizhi-ilee jε Kirisa wo tudunmoo, pu shuun wuu jε piimu p'a nuri Kile joo na na dorogo ge, pu taanri wuu jε karamogoloo; lee kadugo na a wu sefεεεε kan pii mu pu na kakanhanjaa pyi, na sefεεεε kan pii mu pee na yama fεε cuunjo, na se kan pii mu pu na pusamaa tεri, na pii pye nahagbaa fεε, na sefεεεε kan pii mu pu na shi watii jomō yu pu sanha dee pemu jo na wε.

29 Ta l'a yaa pu bεeri pu pye Kirisa wo tudunmoo? L'a yaa pu bεeri p'a nuri Kile joo na p'a dorogo ya? L'a yaa pu bεeri pu pye

karamogoloo ya? Ta pu bεeri mu sefεεεε ya kan p'a kakanhanjaa pyi?

30 Ta pu bεeri mu sefεεεε ya kan p'a yama fεε cuunjo? Ta pu bεeri mu sefεεεε ya kan p'a shi jomō patii yu? Ta pu bεeri mu sefεεεε ya kan p'a pee shi jomō pe kōri yu?

31 Ayiwa, loolodahaa kiimu wo tayerege k'a pεε xuuni ge, y'a kee kaa kilee. Ga kaa lemu li wa kii bεeri jaha na ge, nime n'a da lee she yi na.

13

Taanjεεge

1 Ayiwa, li jεhε da nago nε sipyii pu bεeri wo shi jomō pe cε na yu, na melekeε pu bε wo pu cε, taanjεεge di jε nε ni wε, nε jomō pu jε ya yaaga bε joo wε. Nε jεri maga, kelee yatinnε, na tunmō yε yeege.

2 Ali nε jεhε da bi kafila nuri Kile joo na na dorogo; kelee kanmōhōjoo kii bεeri wo laje, ni cεmε pe bεeri wo sefεεεε ya kan nε mu; kelee nε n'a daa wu baraga ya pεε fo na faaboboyo kōngi na leri yi tayahanja ni, na ta taanjεεge di jε nε ni wε, nε jε yafin bε wε.

3 Ali nε jεhε da na kenε yanmuyō bεeri loolo la baa fεε na, na soo na na ceepuuro ti bε kan pu sorogo bε, taanjεεge bye k'i jε nε ni wε, lee la shishiin ya yaaga joo nε na wε.

4 Taanjεεge luu ya mara, taanjεεge ya saama pyi, jεpεen jε taanjεεge ni wε, taanjεεge ya jōsanga pyi wε, taanjεεge ya tabaara pyi wε,

5 taanjεεge ya shiige kaa pyi wε, taanjεεge ya kiyε kuduun shaa wε, taanjεεge luu ya yiri tōvuyo na wε, taanjεεge jε ni funguunjo ni wε,

6 taanjεεge ya fundanga pyi katiibaagaa shizhaa na wε, ga can keree na k'a fundanga pyi,

7 taanjεεge ya keree bεeri yafani, taanjεεge ya daa sipyii na keree bεeri ni, taanjεεge fungōngō ya leri ki tadanja na wε, taanjεεge ya keree bεeri soro.

8 Taanjεεge ya xhuu bada wε; piimu pu wa nuri Kile joo na na dorogo ge, lee na ba xhō; shi jomō patii wo loolodahaa ki na ba xhō; cεmε pu bε na ba xhō.

⁹ Bani wèe wo ceme pu jɔ ya ta fa we, jomɔ pemu be wèe ya nuri Kile jɔ na na dorogo ge, wèe di ya pu be beeri taa we.

¹⁰ Ga lemu wo jɔ k'a fa ge, lee ba ba cana kemu, lemu li je li jɔ ya fa-ε ge, lee na xhɔ.

¹¹ Tuun wemu ni ne bi bye nɔhɔcɛɛ ge, ne jomɔ yoo, na fungɔngɔ yoo, na keree jaha cɛgana yoo, kii beeri bi bye nɔhɔpiire wogoo. Ga ba ne pa le we, keree kiimu beeri ki je nɔhɔpiire wogoo ge, a ne kee beeri jɔ yaha.

¹² Ali nime be ni, keree kiimu wèe ya jaa ge, wèe ya ki beeri taa na jaa we. Ki je kanna jaawiige ni wèe ya ki wii, na bye wèe ya ki beeri jaa we. Ga cana jii la wa ma, wu na ba kee keree ki ja jaha ni jaha. Ali nijaa be ni, keree kiimu ne ce ge, ki jɔ ya fa we. Ga cana jii la wa ma, ne na ba keree ki beeri ce fo na nɔ ki tɛhɛnɛ na, ba Kile ya ne ce me we.

¹³ Ayiwa, kii keree taanri we, kii k'a kori yaha nime: n'a daa fɛɛɛ, ni tadaɲa, ni taanɲɛɛge. Ga ki beeri wo nigbɔɔ di je taanɲɛɛge.

14

Kile Munaa li wo loolodahaa k'a yaa na pu beeri mago jɔgi

¹ Ayiwa na cebooloo, lee wuu na y'a yaa yi fɛnhɛ taanɲɛɛge sha keree beeri jaha na! Fɛfɛɛɛ Munaa l'a loolodahaa kiimu kaan ge, yi da kee be shaa! Ga na nuri Kile jɔ na na dorogo wo loolodaa le, y'a lee shaa xuuni.

² Wemu ba shi watii jomɔ* yu, weefɔɔ ya yu ni sipyii ni we, ga Kile ni wu ma yu. Keree kiimu wu ma yu Fɛfɛɛɛ Munaa li gbɔɔrɔ ni ge, kee ma ηmɔhɔ, bani wa shishiin ya ki ceni we.

³ Ga wemu ba kafila nuri Kile jɔ na na yu, sipyii ni weefɔɔ ma yu, kɔnhɔ pu da se jaha na n'a daa wu ni, samɔhɔrɔ di da jin pu ni, pu da lojine taa.

⁴ Wemu ba shi watii jomɔ yu wuyɛ nigin wo n'a daa weefɔɔ ya luu na se jahagbaa na. Ga wemu ba kafila nuri Kile jɔ na na yu, n'a daa fɛɛ pu beeri wo n'a daa wu weefɔɔ ma luu na se jaha na.

⁵ Ne funjɔ ki wa Kile di se kan yi beeri mu, y'i já y'a shi watii jomɔ yu. Ga lemu l'a dan ne ni sanha na toro lee be taan ge, lee li wa me jo Kile wu se kan yi mu yi da nuri wu jɔ na y'a dorogo sipyii mu. Bani na kafila nuri Kile jɔ na na yu, lee kanjɔɔ ya pele na toro shi jomɔ patii wo jo taan. Fo pee shi jomɔ pe kori bu jo, p'i na já she ni Egilizi wu n'a daa wu ni jaha na.

⁶ Ayiwa na cebooloo, ne bu she yee yiri nime we ni, ne di ya she Kile wo kashɛɛ la paari yee mu we, ne di ya Kile wo laje watii keree jo yee mu we, ne di ya jomɔ pa logo Kile jɔ na na torogo yee mu we, ne di ya she yee kalaa we; ga fo na shi jomɔ patii yu yee mu, leke ne di da jɔ yee na lee funjɔ ni we?

⁷ Wù jaha sheshɛɛɛ lɔ yatinyɛ ya na, sibene* kelee koni: Mɛhɛɛ ki bye k'i ya yu ki jogana na we, dii wa da bye wu li ce na le jegulo le li wa sibene li mee le, kelee koni wu mee li we?

⁸ Maga kemu pu ma wi kashɛnɲmɔɔ pu na gbegele foro ge, kee maga ke bye k'i ya wi ki wigana na we, kashɛnɲmɔ weke w'i da gbegele we?

⁹ Mu li wa yee be mu. Jomɔ pe yee ya giin di jo ge, yee ba pee yu shi jomɔ patii ni, dii sipya di da bye wu pee kori ce we? Pee jomɔ pe ya jɛri ba kafɛɛge je we.

¹⁰ Shi jomɔ tuuyo nijɛhɛyɛ yi wa koɲɔ ke na, ga yi beeri di wa ni kori ni.

¹¹ Ga sipya watii ba yu ni ne ni shi watii jomɔ ni ne di ya pee nuri we, wemu w'a yu ni ne ni ge, ne jɛri weefɔɔ mu nabun, a weefɔɔ be di jɛri ne mu nabun.

¹² Ayiwa, ba ni yee di wa Fɛfɛɛɛ Munaa li wo loolodahaa ki la pyi, wee tuun wu ni, kiimu k'a se ni Egilizi ni jahagbaa na ge, y'a kee shaa yi kee ta xuuni.

¹³ Lee wuu na wemu ba shi watii jomɔ yu, weefɔɔ ya yaa w'a Kile jɛɛri kɔnhɔ wu já w'a pee jomɔ pe kori yu.

¹⁴ Bani ne ba Kile jɛɛri shi watii jomɔ ni, ne zɔ wu ma bye jɛɛge ki na, ga jomɔ pe ne yu ge, ne fungɔngɔ ke di ya labye pyi pee shizhaa na we.

¹⁵ Wee tuun wu ni ne di da leke pye we? N'a da Kile jɛɛri ni na zɔ wu ni, ga n'a da

* **14:2 Shi watii jomɔ:** Pee je shi jomɔ pemu ma m'a yu Kile wo sefɛɛɛ ti funjɔ ni ma di sanha dee pu jo ja-ε ge. Pu na já bye jinje ke wo shi jomɔ kelee melekeɛ wo jomɔ. * **14:7 Sibene:** Lee je faan.

wu ɲɛri ni na fungɔngɔ ki bɛ ni. N'a da Kile masɔɲɔ yoyo cee ni na zɔ wu ni, ga nɛ na da yi cee ni na fungɔngɔ ki bɛ ni.

16 Lee kaa bɛ wɛ, mu ba baraga tɛri Kile na shi jomɔ patii ni, wemu wu ɲɛ wà sipyiire ti ni wee ya pee jomɔ pu nuri-i ge, dii wee di da já «Amiina» jo mu Kile-ɲɛɛɛ ki na wɛ? Bani ye mu ya yu ge, wu ya yi cɛ wɛ.

17 Ali na mu Kile-ɲɛɛɛ ki ta k'a ɲɔ bɛ, ki ya yaaga bɛ le wee wo n'a daa wu ni wɛ.

18 Nɛ shi jomɔ patii ɲɪɛhɛmɛ yu ali na toro yee tãan, nɛ baraga taha Kile na lee wuu na.

19 Ga n'a daa fɛɛ pinnɛɛ ni, ɲɔɲii kaguro wemu ɲaha ya cɛ ge, na kee k'a ye taga sipyiire ti kalaa, nɛ lee funɲɔ lɔ na toro ɲɔɲii kabɔfɔɲɔ kɛ (10.000) jo tãan shi jomɔ patii ni pemu ɲaha ya cɛ-ɛ ge.

20 Na cebooloo, yi ganha ba yi funyɔ kɔɔn ba nɔhɔpiire ɲɛ-ɛ wɛ. Kakuuyo shizhaa na kunni y'a yaa na pye ba pubinɲɛɛ ɲɛ wɛ. Ga funzhaga shizhaa na y'a yaa yi pye sipyilɛyɛ.

21 L'a ka Kile Kafila wu ni na:
«Shi watii wo jomɔ ni n'a da ba jo ni we shi we ni.

Nabuun ɲɔyɔ na n'a da ba jo ni wu ni.
Ga lee bɛ na p'a da ba nɛ jomɔ pu logo wɛ.

Kafɔɔ w'a jo mu.»*

22 Lee wuu na, na yu shi watii jomɔ ni, piimu ɲɛ Kiricɛɛn wɛ, Kile wo ɲaha shɛshɛɛɛɛ ti ɲɛ tere pee mu, t'i ɲɛ ɲaha shɛshɛɛɛɛ n'a daa fɛɛ mu wɛ. Ga na kafila nuri Kile ɲɔ na na yu sipyii mu, tee ɲɛ Kile wo ɲaha shɛshɛɛɛɛ n'a daa fɛɛ mu, ga piimu ɲɛ Kiricɛɛn wɛ, t'i ɲɛ ɲaha shɛshɛɛɛɛɛ pee mu wɛ.

23 Yiyɛ pyaa bɛ ki li wii gɛ! Yee egilizi wu sipyii pu bɛɛri bu puyɛ pinne, yee bɛɛri ba shi watii jomɔ yu, a piitiilee di nɔ yee ta yee na pee yu, kelee piimu ɲɛ Kiricɛɛn wɛ, pee ya nɔ yee ta mu, ta pu da jo na yee bɛɛri ɲunɲmogoo k'a yiri wɛ?

24 Ga yee bɛɛri ba jomɔ nuri Kile ɲɔ na na dorogo. Wemu ɲɛ Kiricɛɛn wɛ, a wee wa di nɔ wà, kelee sipya watii. Yemu w'a nuri yee ɲɔ na ge, wu zɔ wu na wu jaagi yee na. Pee jomɔ pe na ba kiiri kɔn wu na!

25 Keree kiimu bɛɛri k'a ɲmɔhɔ wu funɲɔ ni ge, kee bɛɛri na zhɛɛ kpɛɛngɛ na. W'a

nuguro sin, na wu ɲaha buri, na Kile pɛɛɛ, na jo: «Can can na Kile wa ni yee ni.»

Keree ki bɛɛri ya yaa na zhɔɔnri ki shɔɔnrigana na

26 Ayiwa na cebooloo, y'a yaa y'a lemu pyi ge, lee li wa mɛ. Yi ba yiyɛ pinne, Kile-ɲɛɛɛɛ kelee wu masɔɲɔ yogo bu da wa mu, wu ki cee. Jomɔ bu da wa mu di daga pusamaa kalaa, wu pu jo. Kile bu da w'a kashɛɛ shɛ wa na, wufɔɔ bɛ wu lee jo. Kile bu da w'a shi watii jomɔ shɛ wa na, wufɔɔ wu pee jo. Wa bɛ bu da na da já pee jomɔ pe kɔri jo, weefɔɔ bɛ wu pee jo. Ga ki bɛɛri ya yaa k'a byi kɔnhɔ n'a daa fɛɛ pu da se ɲaha na n'a daa wu ni.

27 Li bu da pu na da shi watii jomɔ jo, sipyii shuun kelee taanri yɛ w'a yaa na pee jo nigin nigin na. Wa betii di da wà weefɔɔ di da pee jomɔ pe kɔri yu!

28 Wa bye wu ya ta wemu na já da pee jomɔ pu kɔri yu wɛ, wee tuun wu ni piimu pu ɲɛ ni pee jomɔ pu wo loolodahaa ki ni ge, pee ya yaa na cari puyɛ na. Wa ba da wu wo jo, wu pu jo wuyɛ funɲɔ ni wu ni Kile ni, wa ganha bu da wu wo mujuu li yeege nige sipyiire ti tɛ ni wɛ.

29 Piimu p'a kafila nuri Kile ɲɔ na na yu ge, pee ba da jo, pu shuun kelee pu taanri yɛ wu jo, pusamaa di niwegee shan ni pee woyo yi ni, p'i yi suguri.

30 Ga Kile bu kashɛɛ la shɛ sipyitɛɛngɛ ka na, wemu w'a bi yiri yere na yu ge, weefɔɔ ya yaa wu cari wuyɛ na.

31 Yee bɛɛri na já da nuri Kile ɲɔ na na dorogo nigin nigin, kɔnhɔ pu bɛɛri di kalaa ta, samɔhɔɔ bɛ di jé pu ni.

32 Kile ya lee loolodaa le kan sipyii piimu mu p'a nuri wu ɲɔ na p'a dorogo ge, se wa pee sipyii pii ni pu já kuu puyɛ mu.

33 Bani Kile ya ta pye kawuriye Kile wɛ, ga ɲɔɲɛ Kile wu ɲɛ wii.

Ayiwa, ma na jo ba li wa fɛfɛɛɛɛ sipyii pu wo egilizii pu bɛɛri ni wɛ,

34 yi ba yiyɛ pinne, cɛɛ pu ya yaa pee p'a jomɔ luu p'a yu wɛ. Li ya saha pee p'a yu egilizi wu funɲɔ ni wɛ. P'a yaa pu puyɛ tirige ma na jo ba Kile wo saliya ɲɔmɛhɛɛ k'a yi yu wɛ.*

* 14:21 Ezayi 28:11-12; Dutɛɛnɔmɛ 28:49 * 14:34 Zhɛɛzi 3:16

³⁵ Pii ba giin p'i kaa la yegenε pye p'i li nahha ce, peefεε pu pu namaa yege lee kaa li na deeye ni. Li ya saha cee wu yiri w'a yu n'a daa fεε pinnerε ni wε.

³⁶ Wee tuun wu ni ta yee yiri Kile Kafila w'a yiri? Kelee ta yee ye na w'a da?

³⁷ Wa ba wuyε wii na jomɔ wee ya nuri Kile jɔ na na yu, kelee na Fεfεεε Munaa l'a loolodaa la kan wee mu, weefɔɔ ya yaa wu li ce na ye nε yu ge, na Kafɔɔ wo jomεhεε ki jε kii.

³⁸ Ga wufɔɔ bu bye w'i ya sɔɔ pe jomɔ pe na wε, yi be ganha bu wufɔɔ jate wε!

³⁹ Ayiwa na cebooloo, y'a yaa y'a kaa lemu shaa xuuni ge, lee li wa mε. Na jomɔ nuri Kile jɔ na na dorogo sipyii mu. Wa be ba yu shi watii jomɔ ni, yi ganha bu weefɔɔ be nahha kɔn wε.

⁴⁰ Ga yi da keree ki beeri pyi ki kace na, ki beeri di da byi k'a se ki pyeganaa na.

15

Yesu nixhugo ki jε jε keree

¹ Ayiwa na cebooloo, nε Kile Jozaama pemu jo yee mu ge, pee pemu na yee ya sɔɔ na gori yaha pu ni ni lowaa ni ge, n'a yi funyɔ tirige pee na sanha.

² N'a yi kalaa pu ni kalaagana lemu na ge, yi ba pu koro jaari na sahanji ni lee kalaagana li ni, yi na juwuuro ta pu baraga ni. Li ba foro lee ni, yi na yi wo n'a daa wu pye tawaga ni.

³ Neyε pyaa ya kalaa wemu ta wee di jε kalaa wu jugbɔhɔ ge, wee ni nε fεnhε yee kalaa. Wee wu wa mε. Wεe wo jurumu wuu na Kirisa ya xu ma na jo ba l'a ka Kile Kafila wu ni wε.

⁴ A p'i wu le faɲa ni. Wu caxhugo caɲa taanri wogo ki na, a wu jε na foro xu ni ma na jo ba l'a ka Kile Kafila wu ni wε.

⁵ Wu nijεnε na, w'a wuyε she Pyεeri na, lee kadugo na na wuyε she wu tudunmɔɔ ke ni shuun wu na.

⁶ Lee kadugo na, cebooloo n'a daa fεε piimu ya wu pinne ja shiizhan ge, pee ya jεhε sipyii xhuu kaguro (500) na. Pee nijεhemεε wa sanha jii na nijaa we be ni. Ga pii wa xu pu ni.

⁷ Lee kadugo na sanha, a wu wuyε she Yakuba na, na wuyε she wu tudunmɔɔ pu beeri na.

⁸ Lee beeri kadugo na, a wu wuyε she nε Pɔli be na, nε wemu wu jε ba pya jε wε, wemu w'a se na ta wu laa ya lε-ε ge.

⁹ Bani nε wu jε Kirisa wo tudunmɔɔ pu beeri nifεnhεfεnhεnε. Nε bi yaa be yεre p'a na pyi Kirisa wo tudunmɔ wε, bani nε Kile wo n'a daa fεε pu kanha shen xuuni.

¹⁰ Ga sipya wemu nε jε ge, Kile wo niime wu gbɔɔrɔ ni nε já pye wee sipya we. Wee niime we Kile ya kan nε mu ge, wu ya ta pye la jɔbaa wo bada wε. Bani nε na já jo nε labye pye na toro Kirisa wo tudunmɔɔ pusamaa beeri tãan. Ga neyε pyaa wo fanha kaa ya lee pye wε. Kile wo niime wemu wu jε ni nε ni ge, li can koo ni wee w'a lee pye.

¹¹ Lee wuu na, w'a pye nε yoo, li shiin ya pye Kirisa wo tudunmɔɔ pusamaa yoo, lee yεrenunɔ le wεe wa byi, lee na yee di wa dã.

N'a daa fεε pu nixhuyo yi wo jε wu keree

¹² Ayiwa, wee tuun wu ni wεe bi jε na lee yεre li pyi na jo Kirisa ya jε na foro xu ni, nahha na pii di wa yu yee ni sanha na xujεnε da ba bye jiga na-ε wε?

¹³ Xujεnε bu da li da ba bye can na wε, wee tuun wu ni Kirisa ye pyaa ki be ya ta jε na foro xu ni shiin wε.

¹⁴ Li shiin bi jε mu can na, na Kirisa ya ta jε na foro xu ni wε, wee tuun wu ni jujɔ jε wεe wo yεre li na wε; a yee wo n'a daa wu be di bye jujɔ baa.

¹⁵ Na fara lee na, ni xujεnε li da ba bye kunni wε, kafineyε wεe ya dεri Kile na, bani wεe wa yu na w'a Kirisa jε na yeege xu ni, na ta w'i ya lee pye wε.

¹⁶ Bani xuu pu bu da pu da ba jε jiga na kunni wε, wee tuun wu ni Kirisa ye pyaa ki be ya ta jε na foro xu ni shiin wε.

¹⁷ Li shiin bi ta nago Kirisa ya jε wε, wee tuun wu ni yee wo n'a daa w'a pye jujɔ baa, a yi jurumu wu be di nɔhɔ kori yaha yi jujɔ ni.

¹⁸ Na fara lee na n'a daa fεε piimu beeri p'a xu, na pu yaha Kirisa nɔhɔ ni ge, pee beeri ya piin fo wà.

¹⁹ Wεe bi ta wεe ya Kirisa pye wu tadaɲa ke kojɔ ke wo jii fεε te ye nigin wuu na,

wee tuun wu ni wèe pu ñe ke koñɔ ke wo sipyii pu bæeri wo naa fɛɛ.

²⁰ Ga li can koo ni Kirisa ya sii ñe na foro xu ni. Kile ya wu ñe, piimu p'a xu ge, na wu pye pee wo shenshiime, na li shɛɛ na pee be na ba ñe na foro xu ni.

²¹ Bani ba xu ya jé koñɔ puga shɛn nigin keñɛ kurogo wɛ, mu xujɛnɛ li bɛ ya pye shɛn nigin keñɛ kurogo.

²² Ba sipyii pu bæeri ya xhuli pu ni Adama wo kariñɛɛɛ ki funñɔ ni wɛ, mu sipyii pu bæeri da ba ñe pu ni Kirisa wo kariñɛɛɛ ki funñɔ ni.

²³ Ga wa bæeri ni wu wuu tuun wu wa, wa wuu bæeri ni li koro. Kirisa w'a pye li shenshiime, lee kadugo na piimu pu ñe Kirisa wuu pu ge, wu ga ba cana kemu, pee bɛ na ñe.

²⁴ Lee kadugo na taaxɔɔ li na nɔ. Kirisa na ba ñunɔ fɛɛɛɛ ti bæeri, ni fanha ki bæeri, ni sefɛɛɛɛ ti bæeri kyɛɛgi wee tuun we ni, na saanra ti kan To Kile mu.

²⁵ Bani li waha l'i waha, Kirisa ya yaa na saanra ti pyi fo Kile ba shɛ wu pɛɛn pu bæeri tirige le wu tɔɔyɔ nɔhɔ ni.

²⁶ Pɛn wemu wu ñe kurogo wo wu ge, wemu na ba gyɛɛgi pɛɛn pu bæeri kadugo yiri ge, wee ñe xu.

²⁷ L'a ka Kile kafila wu ni na: «Kile ya yanmuyɔ yi bæeri tirige le wu tɔɔyɔ nɔhɔ ni.»* Ga li na ka na Kile ya yanmuyɔ yi bæeri tirige le wu tɔɔyɔ nɔhɔ ni, lee wa li shɛɛ na yanmuyɔ yemu bæeri Kile ya tirige na le Yesu tɔɔyɔ nɔhɔ ni ge, na Kile yɛ pyaa bɛ niñɛ ki ñe yee ni wɛ.

²⁸ Yanmuyɔ yi bæeri ba ba dirige le Kirisa tɔɔyɔ nɔhɔ ni tuun wemu ni; wee tuun wu ni, Kile wemu w'a yanmuyɔ yi bæeri tirige le Jafɔɔ wu tɔɔyɔ nɔhɔ ni ge, Jafɔɔ wu bɛ na wuyɛ tirige wee mu. Lee funñɔ ni Kile na bye yanmuyɔ yi bæeri ñunɔ ni.

²⁹ Ayiwa, li bu da nago xujɛnɛ da ba bye ñiga na wɛ, wee tuun wu ni, piimu p'a puyɛ batizeni xuu wuu na ge, pee di da ba ñaha ta lee ni wɛ? Li bu sii ta nago xujɛnɛ da ba bye bada wɛ, ñaha na sipyii di puyɛ kaan pu na batizeni xuu mu wɛ?

³⁰ Wèeyɛ pyaa kii bɛ do? Ni xujɛnɛ da ba bye wɛ, ñaha na wèe bɛ di wùɛ leni farati

keree ni tuun bæeri ni wɛ?

³¹ Cana cana nɛ na shɛ nayɛ le xu kpaan ni. Can wu ñe wii na cebooloo, lemu na nɛ ye yu yee mu ge, lee li wa mɛ. Wù Kafɔɔ Yesu Kirisa wo kariñɛɛɛ ki funñɔ ni, yee p'a nɛ wo ñunɔ ki yirige.

³² Nɛ pɛɛn piimu pu bye nɛ fɛni ba yacoyo ñe wɛ, Efese kulo li ni ge, zhaanra temu nɛ le ni pee ni ge, li bu da kanna sipyii yɛ wo ñɛnaa na nɛ lee pye, lekɛ lee di da ba ñɔ nɛ na wɛ? Xujɛnɛ bu da li da ba bye wɛ, wee tuun wu ni: «W'à li, wù da gbuu, bani ñiga na w'à da xhuu.»*

³³ Yi ganha ba yiyɛ faanna-ɛ dɛ! «Kariñii niguumɔ w'a zɔsaama kyɛɛgi.»

³⁴ Yi fungɔnyɔ ta sanha, y'i jurumu wu ñɔ yaha, lee l'a saha! Bani pii wa wà yee tɛ ni, pee ya Kile cɛ wɛ. Nɛ ye yu yi mu, kɔnhɔ y'i li cɛ na yeeyɛ pyaa wo shiige ki wa kere.

N'a daa fɛɛ pu wo ceepuuro nivɔɔ ti keree

³⁵ Ga wa na ba yege na xuu p'i da ba ñe ñɛgana lekɛ na wɛ? Na ceepuuro tekɛ tuugo ki da ba bye pu mu wɛ?

³⁶ Yee ñe fungɔnyɔ baa fɛɛ dɛ! Ma bu yashi nugi, wu ya fɔnhɔ wɛ, wu da ga fin wɛ.

³⁷ Ma bu yashi le ñiñɛ ni, shinma tuugo kemu wu ma ba bye ge, ma ñe ma da kee shinma tuugo ke wo shinma kaja nugi wɛ. Ga kee shinma tuugo ke wo shinma pile ma ma nugi. Li na já bye kalapile, kelee yaaga katii wo pile.

³⁸ Shinma tugo kemu k'a taan Kile mu ge, w'a li fin na pye kee shinma tuugo ke wo tige. Kile ya yashi we bæeri pye wa bæeri ni wu tuugo tige.

³⁹ Ali ñii yanmuyɔ ye yɛ pyaa bɛ, yee bɛ wo ceexaara ti ñe nigin wɛ. Sipya ceexaara ñe ti yɛ, yapɔrɔgɔ bɛ wo ceexaara ñe ti yɛ, shazhɛɛɛ ceexaara ñe ti yɛ, fyaa bɛ ceexaara ñe ti yɛ.

⁴⁰ Ya bɛ ñe wà fugba yanmuyɔ, ya bɛ di ñe wà ñiñɛ yanmuyɔ. Ga fugba yanmuyɔ ye, yee wo saana li ñe li yɛ, ñiñɛ yanmuyɔ ye, yee bɛ wo saana di ñe li yɛ.

⁴¹ Cana ke wo saana le wa li yɛ, yenɛ ke wo saana le wa li yɛ, wɔrɔɔ ki bɛ wo saana le wa li yɛ. Ali wɔrɔɔ kiyɛ pyaa bɛ wo saana li ñe nigin wɛ.

* 15:27 Zaburuu 110:1; Zaburuu 8:7 * 15:32 Ezayi 22:13

42 Mu shiin xunene li be di wa. Sipya ceepuuro ti ne ba shinma pile ne we, ti bu le jine ni t'a fonho. Ga ti ba ne, ti da vonho nige we.

43 Ceepuuro ti ma le jine ni na ti ta ti naha ya kolo, ti fanha be d'a xo, ga ti ba da ne, t'a ne ni baraga ni. Ti ba da le jine ni, fanha ne ma bye ti ni we, ga ti ba da ne, t'a ne ni baraga ni.

44 Ti ba da le jine ni, sipya ceepuuro nidiire ti ma bye tii, ga ti ba da ne, Kile Munaa na je ti ni. Ba l'a finne na jo sipya ceepuuro nidiire wa wa we, mu shiin li wa na jo Kile Munaa ya ceepuuro nivoro temu be kaan ge, tee be wa wa.

45 Lee wuu na l'a ka Kile Kafila wu ni na: «Kono shenshiime we, wee wemu w'a pye Adama ge, Kile ya wu ya, na niifere munaa le wu ni, na pye sipya.»* Ga kurogo wo Adama we, wee wemu wu ne Kirisa ge, a Kile di wee pye munaa, lee lemu l'a ni sicuumo kaan ge.

46 Wemu w'a fenne pa naha na ge, wee ya ta pye munaa wo wu we. Ga ceepuuro wo wu w'a fenne pa naha na, lee kadugo na a Munaa wo wu na pa.

47 Sipya nizhiime we, jine puuro ni w'a foro, wee ne jine wo. Sipya shuun wo we, wee wemu wu ne Kirisa ge, wee ya yiri fugba we ni.

48 Piimu beeri p'a foro jine puuro ni ge, pee beeri ne ba jine puuro wo wu ne we. Piimu beeri pu ne fugba wuu pu be ge, pee be na ba bye ba fugba wo wu ne we.

49 Ayiwa, wemu w'a ya ni jine puuro ti ni ge, ba wee wo jaa ne me we na we, wemu w'a yiri fugba wu ni ge, mu wee be wo jaa da ba bye we na.

50 Na cebooloo, yemu na giin di jo ge, yee yi wa me. Ceepuuro temu ya ya ni ceexaara ni shishan ni ge, tee da ga ja je Kile wo saanra te ni we. Yaaga kemu k'a fonri ge, kee da ja bye yafonhobaaga we.

51 N'a da kanmohono la jo yi mu. Wee beeri wa da ba xhu we, ga we beeri pu da ba jeri

52 taapile nigin funno ni, nekorono nigin funno ni, maga ki sana me li ba foro tuun wemu ni. Kee maga ki me li ba foro tuun

wemu ni, xuu pu da ne, na bye ni ceepuuro nivoro ta ni, temu ya fonri we. Lee na ba we piimu ta ni na ge, we na jeri, na bye ni ceepuuro nivoro ti ni.

53 Bani li waha l'i waha, ceepuuro temu ya fonri ge, tee ya yaa na jeri pye ceepuuro, temu ya fonri we; ceepuuro temu ya xhuli ge, tee ya yaa na jeri na pye ceepuuro, temu ya xhuli we.

54 Ayiwa, tee ceepuuro te t'a fonri ge, tee ba jeri na pye nivonhobaara; tee ceepuuro te t'a xhuli ge, tee ba jeri na pye nixhubaara, wee tuun wu ni jomomo pemu p'a ka Kile Kafila wu ni ge, pee no na fa na: «Se ya ta xu na, na wu xo fere.»*

55 «E xu, mii mu wo sefere t'i ne we? E xu, mii mu wo sono t'i ne we?»*

56 Jurumu baraga ni xu ya fanha taa na sipyi noni, Kile wo saliya we, wee di fanha kaan jurumu be mu.

57 Ga baraga k'a deri Kile na, wee wemu w'a se kaan we mu wu Kafila Yesu Kirisa mege na ge.

58 Lee wuu na na cebooloo na taanjiine, yi la le yie ni y'i lowagaa ta! Yi da se naha na tuun beeri ni, Kafila wo kapyene ki ni! Yi li ce na labye wemu y'a byi Kafila mu ge, na wee da ba bye tawaga wo bada we!

16

P'a wari wemu pinne di zhe Zheruzalemu n'a daa fere pu tere ge

1 Ayiwa na cebooloo, wari wemu y'a da ba binne, na wu yaha kari Zheruzalemu wo Kile nagoo pu wo derge kaa na ge, yi la le yie ni yi wu pinne na saha ni na wo nijoyo yi ni, n'a yemu jo Galasi wo n'a daa fere pu mu wee wari wu pinnegana na ge.

2 Ba Dimazhi beeri ya no we, lemu li ne wemu wo se ge, yi beeri ma kee wolo wolo yaha kabanugo na na saha ni yi wo lada wu ni, konho di ga no wa tuun wemu ni, yi ganha bu da yiri da wu shaa da binne wee tuun wu ni we.

3 Di ba ba no wa tuun wemu ni, sipyi piimu naha y'a da ba bulo ge, di seme kan pee mu, y'a lemu pinne ta ge, p'i she lee kan Zheruzalemu ni.

* 15:45 Zhenzi 2:7 * 15:54 Ezayi 25:8 * 15:55 Oze 13:14

4 Li ba she da nago l'a naye pyaa ki be kashεε xɔ, na be na binne zhe ni pu ni.

Pɔli na ba naagaa kiimu pye ge

5 N'a da ba she Masedɔni sheen peregi, di na zhe foro yi na. Bani Masedɔni fiige ki ni n'a da ba dorɔ.

6 La wa la ni n'a da zhe piiye pye yi mu, kelee na she wiire ti beeri pye yi mu. Wee tuun wu ni, yi na ba ja na tεge, na na lɔ nɔ na tashεge ni.

7 Bani na funɔɔ wa di ba she yi na ye di dorɔ le tɔɔnii le ni we. Ga na funɔɔ ki wa di ba she tuun wa ta wà yi yiri, ni Kafɔɔ w'a sɔɔ na lee koo yaha kunni.

8 Ga lee be na n'a da gori Efese kulo li ni fo Pantekɔti wu wo Kalenε li ba nɔ.

9 Bani Kile w'a kujɔgbɔɔ la mugi wà ne mu na wo labye wu kaa na, ali na li ta na pεen pu be ya jεhe.

10 Timote bu nɔ wà yi na, yi wu co xuuni kɔnhɔ wu ganha bu fya we. Bani Kafɔɔ wo kapyenεε wu be ya byi ba ne jε we.

11 Yi ganha bu da wu cεrenε-ε de! Yi wu tεge wu guri pa nɔ na na janiye na! Bani ne wu ni cebooloo pu sige.

12 Wemu wu jε wù ceborona Apɔlɔsi ge, ne kunni ya sii wu kemε jεeri jo wu pinne ni cebooloo pu ni wu she yi yiri. Ga nime wo zhe wu ya ta pye wuyε pyaa jidaan we. Wu ba tuun watii ta wemu ya wu faha ge, wu na zhe.

Jomɔ pu taxɔɔ ni fò mujuu

13 Yi kori yaha jli na! Y'i n'a daa wu co ni lowagaa ni! Samɔhɔɔ ti pye yi ni! Y'i bye ni baraga ni!

14 Y'a yi kapyege ki beeri pyi ni taanjεεge ni!

15 Na cebooloo, y'a li ce na Sitefanasi ni wu puga sheen pu ni, na pee p'a pye Akayi fiige ki n'a daa fεε pu shenshiilee. Y'a li ce na p'a puyε kan xuuni fεfεεε sipyii pu wo dεge wu kaa na. Wee tuun wu ni n'a li shaa yi mu jo

16 y'a yaa na pee sipyii pii shi wo jɔmεheε con, piimu beeri p'a pu tɛri wee labye we na ge, na fara pee be na.

17 Ayiwa Sitefanasi, ni Fɔritunatusi, ni Akayikusi, pee na pa foro ne na naha, lee ya taan ne ni fo xuuni. Yee baara ya ne fɔ lemu ni ge, p'a pa lee jɔ fa.

18 P'a ne luu jiniye, na yee be logoo jiniye. Y'a yaa na pii sipyii pii shi shaari pu saama pu na!

19 Azi fiige ki n'a daa fεε p'a yi shaari. Akilasi ni Pirisili, ni n'a daa fεε piimu p'a puyε pinnεε pee kaban ge, pee beeri ya yi shaari xuuni Kafɔɔ wo karijεεge ki funɔɔ ni.

20 Cebooloo pu beeri ya yi shaari! Y'a yiyε shaari ni fεfεεε taanjεεge fo ni!

21 Ne Pɔli ye pyaa k'a we fò we wo kama pu ka na keye yi na.

22 Sipyia wemu wu jε Kafɔɔ kaa ya dan ma ni-i ge, Kile wu ma laɔi. «Maranata» lee kori jε «Wù Kafɔɔ, pa!»

23 Kafɔɔ Yesu wo niime we wu kori yaha ni yi ni.

24 Yee beeri kaa ya dan ne ni Yesu Kirisa wo karijεεge ki funɔɔ ni.

Korēnte Shēen Tudunmɔɔ Pɔli ya sēmē shuun wo wemu tun Korēnte shēen mu ge

Jɔgɔ ye mu we sēmē we d'a tun wē?

Pɔli ya sēmē nizhiimē wemu tun Korēnte shēen pu mu ge, Timote w'a kari ni wu ni. A Wee di guri pa ni fiin pa ni, na yiri egilizi wu yiri pemu ya Pɔli yatenyē gbo ge, a lee di Pɔli pye w'a sēmē wa bē ka na tun pu mu (2 Korēnte Shēen 2:3,9; 7:8). A w'i wee sēmē wu kan Tite mu w'a kari, a wee di shē ba ni fiin nizaama ni. Ga, a w'i ba waha wa bē kaa jo sanha Pɔli mu. Lee wuu na Pɔli ya we sēmē we ka.

We sēmē we kakana ɲunɔ

Pɔli ya wuyē cēreɲe, na pusamaa durogo. Taanɲeɲe kemu ki ɲe wu ni na ɲaha tii Korēnte shēen na ge, w'a kee shē pu na. Pu kaa ya dan wu ni ba wu nagoo ɲe wē. Kafinejuu piimu ya puyē faanna na Kile tudunmɔɔ pee ɲe ge, Pɔli ya pee kaa taga pu kaala. W'a li shē na wee na ba shē foro pu na wu tɔɔɲii taanri wuu ni (2 Korēnte Shēen 12:14), na li shē pu na na pu kaa ya waha wee Pɔli mu, ali na toro pu kenē yaɲmuyɔ yi bēeri t̄aan (2 Korēnte Shēen 12:14; 13:1).

Sēmē wu kafila ɲugbɔyɔ

2 Korēnte Shēen 1–7 Pɔli ya baraga taha Kile na wu saama pu wuu na. Lee kadugo na a wu jo wuyē pyaa ɲaarigana ni wu labye wu shizhaa na.

2 Korēnte Shēen 8–9 Dēge wemu w'a byi na ɲaha tii la baa fēɛ pu na Zheruzalēmu ni ge, Pɔli ya ya jo wee shizhaa na.

2 Korēnte Shēen 10–13 Pɔli ya wu Kile tuduro ti wo labye wu fiin yu, na wu taanna ni pii pu tudunmɔɔ pu wo wu ni, piimu p'a puyē faanna na Kile tudunmɔɔ pee ɲe ge.

Pɔli ni Timote fò mujuu

¹ Nē Pɔli wemu w'a pye Yesu Kirisa wo tudunmɔ Kile wo ɲidaan wu funɲɔ ni ge, nē ni na ceborona Timote ni, wēe p'a we sēmē we tun yee mu; yee piimu pu ɲe Kile wo sipyii Korēnte kulo li ni ge, ni yee piimu

bēeri pu ɲe fēfēere wuu Akayi fiige ki bēeri ni ge.

Wēe ya yi shaari:

² Wù To Kile ni wù Kafɔɔ Yesu Kirisa wu niimē ni ɲaɲiɲe kan yi mu.

Pɔli ya fò kan Kile mu

³ W'à wù Kafɔɔ Yesu Kirisa wo To Kile wu sɔni. Wee wu ɲe ɲiɲaara fɔɔ Kile, ni loɲine kanvɔɔ keree bēeri ni.

⁴ Wee w'a loɲine kaan wēe mu wù kanhama keree ki bēeri ni, kɔnhɔ wēe bē di já w'à wù sipyii logoo ɲiɲe pu kanhama keree tuun ni, ni lee loɲine le ni, w'à lemu ta Kile mu ge.

⁵ Ba Kirisa wo kanhama pe tuugo ɲiɲehēme ya nɔni wēe na wē, mu Kile ya loɲine kaan wēe mu na ɲehēɲi Kirisa baraga ni.

⁶ Kanhama ba nɔni wēe na, lee na bye kaɲunɔ na loɲine kan yee mu, kɔnhɔ y'i já pa shɔ. Wēe bu loɲine ta, lee na bye kaɲunɔ na loɲine kan yee bē mu, kanhama pemu ni wēe ɲe ge, kɔnhɔ y'i loxulo ta yi bē di já pee kanhama pu tuugo xu yiyē ni.

⁷ Wēe fungɔnyɔ yi d'a tiin yee shizhaa na fo xuuni do. Bani wēe ya li cē jo ba yee wa yi tahaa taa wēe wo kanhama pu ni wē, mu y'a da ba yi tahaa ta loɲine li bē ni.

⁸ Na cebooloo, wēe ya kanhama pemu ɲa Azi fiige ki ni ge, wēe funɲɔ ki wa y'i pee cē. Pee kanhama p'a bi sii pēle wēe na fo na shē doro wù fanhaya ɲunɔ kana bē t̄aan, ali fo na shē wù pye wù ya daa bē nige nago kanna wù na ɲiifēere pye sanha wē.

⁹ Wēe kunni bi sii li yaha jo wēe da xhuu. Ga lee ya pye mu, kɔnhɔ wēe ganha ba wùye pyaa kii pyi wù tadaɲa wē, fo Kile, wee wemu w'a xuu ɲeni na yeege xu ni ge.

¹⁰ Wee Kile w'a wēe shɔ ke xu tuugo ke na, wee shiin wu da da wēe ɲunɔ wo. W'a pye wēe tadaɲa, wu na ba wù ɲunɔ wolo sanha.

¹¹ Yee bē p'a wēe tēge ni Kile-ɲerege ni. Lee wuu na Kile ya niimē wemu kan wēe mu yee wo ɲerege ki baraga ni ge, kɔnhɔ lee di bye kaɲunɔ sipyiiɲehēme bē di baraga taha Kile na wēe wuu na.

Pɔli ya ɲeri le wu ɲara li keree ki ni

¹² Wēe na já kaa lemu kaa taga wùye pēle ge, lee li wa mē. Wēe zɔlɔ pu wa lee wo sēere na jo tifiire ni see wemu w'a foro Kile

ni ge, tee tifiire te wo jaarigana, ni wee see we wo jaarigana na wèe ya jaarì konḡ ke na, na la fara bε yεε lee na yee mu. Ga Kile wo niime wu baraga ni wèe ya lee pye, wèe ya ta tee fungḡngḡ fεεε te ta sipya mu wε.

¹³ Wèe di wa yatii bε kani wù sεmεε pu ni na dunni yi mu wε, yemu yi da já galaa y'i yi naha cε ge, fo yee yε. Nε dà bε li na jo yi na ba yi bεeri naha cε xuuni,

¹⁴ ma na jo ba yi wa yi naha cε mε dḡoni wε, na jo Kafḡo Yesu cabaḡa yee keree na ba wèe nḡḡo yirige, ba wèe bε wogoo da ba yee nḡḡo yirige mε wε.

¹⁵ Kee tadaḡa ke funḡḡo ni nε bi li nḡ wolo jo di fεnhε zhε yee y'iri, kḡnhḡ y'i kuduun tεhεε shuun ta.

¹⁶ Bani nε bi giin di doro yee y'iri, di na zhe doro da gaani Masedḡni fiige ki ni. Di ba she y'iri Masedḡni ni sanha, di guri doro yi y'iri, kḡnhḡ y'i ba na tεgε di she Zhude fiige ki ni.

¹⁷ Ayiwa, nε na kee funḡḡo ke yaha naye mu, di ba lee kushεε le pye mu, lee wa li shεε na li bye nε see ni-i gε? Kelee keree kiimu nḡ nε wo ge, nε ki nḡ wo na sahanji ni konḡ sipyii wo keree nḡ wuugana ni gε? Ma na jo ba di da ba «Uun» jo kaa na, na nḡḡo jo sanha «Ahayi» lee kanunḡ le na wε.

¹⁸ Ma na jo ba Kile nε mε nḡmεε fḡo-i dε, jomḡ pemu wèe ya yu yee mu ge, pee bε ya pye «Uun» na nḡḡo pye «Ahayi» wε.

¹⁹ Bani Kile Ja Yesu Kirisa wemu kaa wèe ya jo yee mu ge, nε ni Siliven,* ni Timote ni ge, wee ya «Uun» yu jomḡ na, wu nḡḡo kuri jo «Ahayi» pee ninumḡ na wε. Ga, wu bu yemu jo, yee yi wa.

²⁰ Kile ya nḡmεhεε kiimu lḡ ge, ki bεeri ya pye «Uun» Kirisa ni. Lee wuu na wèe ya «Amiina» yu wu mεgε ki baraga ni, na Kile sḡni.

²¹ Wee Kile yε pyaa k'a wèe ni yee wo baraga ki pεle Kirisa wo kariḡεεgε ki ni, na wèe kemε yaha wù yε wuyε mu.

²² W'a wu fε pu kpḡn wèe na, na Fεfεεε Munaa li bε kan wù mu l'a tiin wù zḡḡḡ pu na. Yanḡmuyḡ yemu wo nḡmεε w'a lḡ wù mu cabaya na ge, a lee di nakaara wolo yee wo da ni.

²³ Kile wa na sεeri di bu kafinεyε jo! Yeeyε pyaa wo nḡnaara na nε pye nε she nige yee

y'iri Korente kulo li ni wε.

²⁴ Ga lee di wa nago kanna wèe pu wa yee wo nḡḡḡfεε n'a daa wu shizhaa na-ε dε! Bani yee ya lowagaa ta na xḡ n'a daa wu ni. Ga wèe ya kapyenεε pyi ni yee ni, kḡnhḡ y'i fundanga ta.

2

¹ Lee wuu na nε li kḡn na funḡḡo ni jo di ganha bu she nige yi y'iri, la li she fara yi wo zḡ mεsuu li na wε.

² Bani nε bu zḡ mεsuu wá yee na, jḡḡo yε pu da já nε funḡḡo taan yee kadugo na wε, yee piimu na nε zḡ mεsuu li wá ge?

³ Lee wuu na nε bi sεmε wa ka, na wee tun yi mu, kḡnhḡ di ganha bu da zhε yi y'iri di zhε na zḡ wu mεε kasulo ta wá yee mu wε, yee piimu p'a yaa pu na funḡḡo taan ge. Nε dà li na jo kaa le li nε nε wo fundanga kaa ge, lee li nε yee bεeri bε wo fundanga kaa.

⁴ Nε zḡ mεsuu wo w'a bi wee sεmε wε ka ni yama ni na funḡḡo ni, ni nεsinmε bε ni na naha ni. Nε ta lee pye kḡnhḡ di yee nahaya tanha wε dε! Ga nε lee pye, yee kaa ya dan nε ni taangana lemu na ge, kḡnhḡ y'i lee cε.

Yi yafa nahama pu pyevḡḡ wu mu

⁵ Wa bu kaa pye lemu ya nε naha tanha ge, wu ya ta nε yε nigin naha tanha wε, yee bεeri nahaya w'a tanha. Ga nε funḡḡo wa li waha fo li she doro li tayerege tḡan wε, lee wuu na nε yee jo.

⁶ Jaagi wemu yee niḡehεmεε ya shan na xḡ we ná we na ge, wee na yaa ni wu ni.

⁷ Nime kunni, y'a yaa yi yafa wu mu, y'i samḡhḡḡo le wu ni sanha, kḡnhḡ zḡ mεsuu li ganha ba bεle doro wu na, fo di wu pye tadaḡa baa wε.

⁸ Lee wuu na nε yi nεeri jo y'a li shεε wu na, na wu kaa ya dan yi ni.

⁹ Lemu bε na sanha nε sεmε wu ka na tun yee mu ge, lee li wa mε. Nε yee taanna wii, yee bu da yee na nε nḡmεε conì keree bεeri ni.

¹⁰ Yee bu kaa la yafa sipya wa mu, nε bε na lee yafa weefḡḡ mu. Nε bu da nε yaa nε wu kaa la yafa sipya wa mu, yee wuu na nε ma li yafa wufḡḡ mu, Kirisa nḡi na,

¹¹ kḡnhḡ Shitaanni ganha bu da se ta wù na wε, bani w'à wu fungḡngḡ ki cε na xḡ.

* **1:19 Siliven:** Wee ninumḡ pu wa byi na Silasi.

Kaa lemu l'a funzhaga wá Pòli na Torowasi ni ge

¹² Ayiwa, ba ne nò Torowasi kulo li ni Kirisa wo Kile Jozaama pu jo kaa na we, a ne Kafòò ta w'a kujòò mugi wà na mu.

¹³ Ga lee be na ne bi na zò wu ta w'a faha we, bani ne ta she na ceborona Tite ta wà we. Lee wuu na ne koo sha n'a daa fee pu mu, na gari Masedòni fiige ki ni.

Se wemu ya daa Kirisa ni ge

¹⁴ Faabye Kile! Wee w'a sefeere kaan wèe mu tuun beeri ni Kirisa wo karijege ki funjò ni, na wèe luu na daga na Kirisa wo macenje ki shee xuu wu beeri ni, ba nudanga sinme ne we.

¹⁵ Bani Kile ya wèe pye Kirisa wo nudanga sinme. Sipyii piimu na ba shò, ni piimu na ba gyeege ge, kee nugo ke ya nòni pee beeri na.

¹⁶ Kee nugo ke ne xu nugo pii mu pu ni, na pu naha co na se xu yiri; na ne pii be mu jii sicuumò nugo, na pu naha co na se jii sicuumò yiri. Jògò di ne wee labye we wo jò favòò we?

¹⁷ Wèe kunni ya ta Kile wo Kile Jozaama pu jeri wù jagi jujò ba pii ya pu jeri mu pu wo kuduun kaa na we. Kile w'a wèe tun, lee wuu na wèe ya Kile Jomò pu yere pyi Kirisa wo karijege ki ni ni funvige ni Kile naha tàan.

3

Karijege nòmeefonò li wo kapyebyii pee

¹ Ayiwa, le jogana le ya li shee na wèe ya jò kòn na wùye pelee sanha ge? Ta wèe mago wa li na watii wu na seme ka tun yee mu, wu wù mesaana jo wee ni, kelee ta wèe mago wa wee seme wa tuugo zha na yi mu?

² Yeeye pyaa ki ne wèe wo seme wemu ya wèe mesaana yu, wu nigayaha di ne wèe zòlò pu na ge. Sipyii pu beeri ya wee seme we ce, na wu kalaa be.

³ L'a fiinne na jo yee pu ne Kirisa wo seme, wemu w'a tun wèe baraga ni ge. Wee seme we ya ta ka ni kama lòhò ni we, fo Kile jii wo wu wo Munaa, w'i ya ta ka faaya kògòò na we, fo sipyii zòlò.

⁴ Wèe ya dà wee xuu we na Kile naha tàan Kirisa baraga ni.

* 3:16 Ekizode 34:34

⁵ Lee wa nago wèe pu wa giin na wèe na já wee labye we pye ni wùye pyaa wo sefeere ni we, ga Kile ni wèe wo sefeere t'a yiri.

⁶ Wee w'a sefeere kan wèe mu, na wèe pye karijege nivonò ki wo kapyebyii. Kee ya ta saliya wu gbòòò ni we, ga fo Fefeere Munaa. Bani saliya wu ni xu ya daa, ga Fefeere Munaa di jii sicuumò kaan.

⁷ Saliya wemu w'a ka faaya kògòò ki na ge, wee w'a xu nòni sipya na. Ga lee be na Kile wo nòòò w'a wuyè shee wee tuun we ni, fo na Izirayeli sheen pye pu ya já jii cori Musa ni, di wu wii wu naha ninje ni, wu naha ki wo nòòò wu keje ni we, na ta wee nòòò we di bi da ba doro.

⁸ Ta Kile Munaa li wo labye wu wo nòòò wu da ba ye wee na na kanha we?

⁹ Ayiwa, labye we w'a jaagi shaan sipyii jujò ni ge, wee bi pye ni nòòò ni, wee tuun wu ni, labye we w'a sipya pyi sipyitiime Kile naha tàan ge, ta wee wo nòòò wu da ba bele xuuni na toro we wu tàan we?

¹⁰ Nime wo nòòò wemu w'a pelee fo xuuni ge, ma bu wee jate ni taashiine li wo wu ni, m'a taashiine li wo wu ta wee ne yaaga be we.

¹¹ Kaa lemu li da ba xhò ge, ni lee d'a pye ni nòòò ni. Wee tuun wu ni lemu li da gori yaha xòbaa ge, lee wo nòòò wu na ba bele fo xuuni de!

¹² Kee tadaña ke ki wa wèe mu ge, kee k'a samòhòò le wèe ni fo xuuni.

¹³ Wèe ya li pyi Kile tudunmòò Musa wo pyegana li na we. Fàña Musa bi ma daga wu naha tò, kònò Izirayeli sheen ganha bu wee nòòò nidoromò we na taxòòò ni we.

¹⁴ Ga pu fungonyò yi bi tò. Ali nijaa we be ni, pu ba Karijege Nòme Nilèe li kalaa, p'a bye kanna kee fàña ke k'a buri pu fungonyò yi na. Kee fàña ke di ya ta laha wà we, bani na pye ni Kirisa ni karijege ni, lee ye l'a ki leri wà.

¹⁵ Ali nijaa we be ni, pu ba Musa wo seme wa kalaa tuun beeri ni, p'a bye kanna fàña k'a buri pu fungonyò yi na, xuu wemu p'a galaa ge, pu da ga wu naha ce we.

¹⁶ Ga wemu bu sòò na wuyè kan Kafòò mu, kee fàña ke na laha weefòò wo fungongò ki na.*

17 Ayiwa, Kafɔɔ wemu kaa pu wa yu naha ge, wee ɲe Fɛfɛɛɛ Munaa. Kafɔɔ Munaa bu bye xuu wemu ni, wee xuu wu na bye wuyɛ wo.

18 Wèe piimu bɛɛri wo fàya y'a laha laha jahaya yi na ge, wèe bɛɛri p'a Kafɔɔ wo nɔɔɔ wu shɛɛ ba jaawiige ya yaŋmuyɔ shɛɛ mɛ wɛ. Lee funɲɔ ni wèe ya ɲeri na byi ba Kafɔɔ yɛ pyaa ɲe wɛ, na fòro nɔɔɔ wa ni, na jin wa ni. Wee labye we, Kafɔɔ wo Munaa l'a wee pyi.

4

Pɔli ni wu kafɛ pu wo labye wu pyegana

1 Ayiwa, Kile w'a ɲuɲɔ ɲaari wèe na, na we labye we kaa le wèe keɲɛ ni, lee l'a wèe pye wèe yatɛnyɛ da ga xhu we labye we na wɛ.

2 Nɔhɔdaan kapyegɛe kiimu bɛɛri ki ɲe shiige wogoo ge, wèe ya wù tɔɔɔ wolo kee bɛɛri ni. Wèe ya shizhiinmɛ taga na keree pyi wɛ. Wèe ya Kile wo jomɔ pu ɲeri na zhaan wɛ. Ga can wu wèe ya fiinɲɛ na yu, kɔnhɔ sipyii pu bɛɛri nigin nigin di da wù mɛsaɲa yu sipyii ni Kile ɲaha tàan.

3 Lee bɛ na Kile Jozaama pemu wèe ya yu ge, pee bu shɛ da p'a ɲmɔhɔ, piimu pu da ba gyɛɛgi ɲiga na ge, pee na p'a ɲmɔhɔ.

4 Pu da ga dà wɛ, bani Shitaanni wemu ke koɲɔ ke ya bɛɛ ge, wee w'a pu fungɔnyɔ ɲeri buri, kɔnhɔ kpɛɛngɛ ki ganha ba ɲi pu mu wɛ. Kirisa wemu wu ɲe Kile wo jaa wu ge, wu nɔɔɔ wu wo Jozaama pu p'a kee kpɛɛngɛ ki yeege.

5 Kile Jozaama pemu wo yɛɛ wèe ya byi ge, wèe ya ta na wùye kaa yu wɛ. Yesu Kirisa wemu wu ɲe Kafɔɔ wu ge, wee kaa wèe ya yu. Yesu wuu na wèe ya pye yee wo kapyebyii.

6 Kile wemu w'a jo taashiinɛ li ni na: «Kpɛɛngɛ ki pye nibiige ki ni ge»* wee ninumɔ w'a kpɛɛngɛ yeege wèe zɔɔɔ pu na, kɔnhɔ Kile wo nɔɔɔ wemu w'a ɲi na fòro Kirisa wo ɲaha ki ni ge, wèe di wee nɔɔɔ we wo lajɛ wu ta, wu da kpɛɛngɛ yeege wù mu.

Kanhama pemu ya nɔni Pɔli ni wu kaafɛ na ge

7 Wèe na ɲe ba cogo shɔhɔɔ ɲe wɛ, ga wee naafuugbɔ we di ɲe wèe mu. Lee ya pye kɔnhɔ sipyii di li cɛ na tee sefɛɛɛ nigbɔɔɔ te ya ta foro wèe ni wɛ, ga Kile ni t'a foro.

8 Kanhama tuugo bɛɛri kunni wa nɔni wèe na, ga wèe fanhaya di sanha xhɔ wɛ. Wèe fungɔnyɔ yi kunni wa wuregi, ga tadaɲa sanha fɔ wèe na wɛ.

9 Pu kunni wa taha wù fɛni na gana, ga Kile di ya wèe yaha wɛ. Pu kunni wa wù kpɔɔn na zhaan ɲiɲɛ na, ga wù sanha xhu wɛ.

10 Tuun bɛɛri ni Yesu wo xugana li tuugo ya nɔni wèe na wù ceepuuro ti ni. Ga Kile di wèe shuu, kɔnhɔ p'i li cɛ na ɲi na Yesu ɲe, wèe bɛ di ɲiifɛɛɛ pyi wee baraga ni.

11 Bani xu ɲɔ na wèe ɲe tuun bɛɛri ni, wù wo ɲiifɛɛɛ ti ni Yesu wuu na, kɔnhɔ Yesu bɛ wo ɲiifɛɛɛ t'i tiyɛ shɛ wèe ceepuuro ti ni, tee temu ti da ba xhu ge.

12 Lee pyegana le na xu ya wu wo labye wu pyi wèe na, kɔnhɔ ɲi sicuumɔ pu da nɔni yee na.

13 L'a ka Kile Kafila wu ni na: «Nɛ dà Kile na, lee l'a nɛ pye nɛ jo.»* Kee tadaɲa ke ninuɲɔ na wèe bɛ ya dà, lee l'a wèe bɛ pye wèe na yu.

14 Wèe ya li cɛ na jo Kile wemu w'a wù Kafɔɔ Yesu ɲe na yeege xu ni ge, wee na ba wèe bɛ ɲe na yeege xu ni ni Yesu ni, na wèe ni yee bɛɛri pinne Yesu ɲaha tàan.

15 Kee keree kii bɛɛri wa nɔni wèe na, kɔnhɔ Kile wo niimɛ wu da nɔni sipyiiɲɛhɛmɛɛ na. Lee di bye kaɲuɲɔ sipyiiɲɛhɛmɛɛ di da baraga tɛri Kile na, pu da wu pɛɛ.

Na ɲiifɛɛɛ pyi n'a daa gbɔɔɔ ni

16 Lee l'a wèe pye wèe ya ganri wɛ. Ali na wèe ceepuuro ti fanha ki yaha ki na xhuu, la l'a faraa ɲiga bɛɛri wèe munaa li wo fanha ki na.

17 Kanhama pemu bɛɛri p'a nɔni wèe na nimɛ ge, pu na ba doro. Pu na ba pɛɛɲɛ kemu nɔ wèe na ge, pee kanhama pu ɲe yaaga bɛ kee pɛɛɲɛ ke ɲaha tàan wɛ. Kee pɛɛɲɛ ke ya sii pɛɛ, na ɲe tɛhɛnɛ baa.

18 Bani sipyii ya yaŋmuyɔ yemu ɲaa ge, wèe ya ɲii yeege yee fɛni wɛ, ga fo yemu yi ɲe ɲiɲabaaya ge. Yemu sipyii ya ɲaa ge, yee

* 4:6 Zhenɛzi 1:3 * 4:13 Zaburuu 116:10

na ba doro, ga yemu ƚε yi ya ƚaa-i ge, yee na gori yaha gbee.

5

¹ Buguloo piimu funyo ni wèe wa tiin naha ke ƚiηε ke na wù ceepuuro ti ge, pee buguloo pu ga ba gyεεgi, pusaaya ya wa fugba we ni Kile na yee yàa yaha wà wèe mu. Kee tatεngε ke wa sii wà gbee. Kee wa sipya wo keηε labye wε.

² Na wèe yaha naha pee buguloo pii ni, wèe wa zhiin, bani wèe wa fugba wu wo tatiinyε yi wo jé wu la pyi fo xuuni.

³ Wù bu lee ta wù munahaa ki na ceepuuro nivɔɔ ta le.

⁴ Na wèe yaha pee buguloo pii ni, wèe wa zhiin, tuguro ti wa wù ƚuηɔ ni. Ceepuuro temu ti wa wèe na naha ƚiηε ke na ge, li wa nago wèe wa giin wù tee wolo wε. Ga wèe wa giin wù fugba wu wo ceepuuro ti ɔ le wùye na, kɔnhɔ ceepuuro temu ya xhuli wε, tee di te ti faa, temu na ba xhu ge.

⁵ Kile yε pyaa k'a wèe yàa kee keree kii kaa na. W'a wu Munaa li kan wèe mu. Lee ya li shεε na wù na ba ye yaηmuyɔ ye ta can na.

⁶ Lee l'a wèe pye wèe ya logoo waha tuun bεeri ni. Wèe ya li cε na jo na wèe yaha naha ni tee ceepuuro te ni, wèe sanha k'a lii Kafɔɔ na.

⁷ N'a daa baraga ni wèe ya ƚaari, li wa nago wèe ya li ƚa wε.

⁸ Wèe logoo ya waha fo xuuni. Wèe funηɔ ki wa na foro te ceepuuro te ni, na shε diin Kafɔɔ tãan.

⁹ Lee wuu na, wèe ya xu yoo, wèe ya pye ƚii na yoo, lemu l'a dan wèe ni ge, lee li ƚε na wùye kaa taan Kafɔɔ mu.

¹⁰ Bani li waha l'i waha wèe bεeri na ba shε yere Kirisa ƚahagbaa na, w'a kiiri kɔn wù na, kɔnhɔ sipyii pu bεeri nigin nigin ya lemu pye na pu yaha te ceepuuro te ni ge, l'a pye nizaana la, l'a pye niguunɔ la, p'i lee wo saraa ta.

Kirisa w'a bε leni Kile ni sipyii tε ni

¹¹ Sipya ya yaa na fyagi Kafɔɔ na fyagana lemu na ge, wèe ya lee cε, lee wuu na wèe wa sεεε taan sipyii pu na, kɔnhɔ p'i sɔɔ Kile na. Kile ya wèe keree bεeri cε fo xuuni. Ne giin jo lee cεgana li na yee bε ya wèe cε.

¹² Wèe ya ta na wù mεsaana yu yi mu sanha wε. Ga lemu na bye kaƚuηɔ yee di já ƚuyirige ta wèe keree na ge, lee wèe ya yu yi mu. Piimu p'a puyε peλε sipyii ƚεƚaa na, pu funyo di ya fiinne-ε ge, kɔnhɔ y'i já pee bε ƚɔ shɔgana cε.

¹³ Li bi ta nago kanna wèe ƚuηmogoo k'a y'iri, Kile wuu na lee ya pye. Ga li bu da nago kanna wèe fungɔnyɔ y'a tiin, lee wa yee wo kuduun.

¹⁴ Bani Kirisa wo taanηεεε ke, kee k'a já wèe na. Wèe ya li cε na jo ni shen nigin ya xu sipyii pu bεeri tεγε, wee tuun wu ni, li ƚε kanna sipyii pu bεeri p'a xu.

¹⁵ Sipyii pu bεeri wuu na w'a xu, kɔnhɔ piimu pu wa ƚii na ge, pee ganha ba pu wo ƚiiεεε ti pyi nige puyε ƚidaan na wε. Ga wemu w'a xu pu tεγε, na ƚε pu wuu na ge, pu da ti pyi wee wo ƚidaan na.

¹⁶ Ayiwa, nime kunni wèe da ga sipya wa shishiin wii nige na saha ni sipyii wo wiigana ni wε. Ali wèe ƚεhe da wèe na bi Kirisa wii na saha ni sipyii wo wiigana ni, wèe da ga wu wii mu nige nime wε.

¹⁷ Sipya wemu bu jé Kirisa wo kariηεεε ki ni, weefɔɔ na ƚεri sipyifomɔ. Keree kiimu ki ƚε nilεεε ge, kee bεeri na doro, keree kiimu ki ƚε nivonɔɔ ge, kee na ƚɔ kɔn.

¹⁸ Lee bεeri ya foro Kile ni. Wee w'a bε le wèe ni wuyε pyaa tε ni Kirisa baraga ni. W'a wee labye we kaa le wèe keηε ni, kɔnhɔ wèe di bye kaƚuηɔ bε di jé wu ni sipyii pu tε ni.

¹⁹ Bani Kirisa wo baraga ni Kile ya bε le wu ni sipyii tε ni. Wu ya ta pu jurumu wu tɔɔ pu feni wε. W'a wee labye wu kaa le wèe keηε ni, kɔnhɔ bε di bye wu ni sipyii pu tε ni.

²⁰ Lee wuu na wèe ya pye Kirisa yahama ni, na yu wu tεγε. L'a pye kanna Kile w'a wu kafila wu yeε pyi wèe ƚɔ na. Wèe wa yi ƚεeri Kirisa mεγε ki wuu na, jo yi sɔɔ bε di jé yi ni Kile tε ni.

²¹ Kirisa ya ta jurumu wa shishiin pye ƚa wε, a Kile di wee taga jurumupyii pu faa, kɔnhɔ wèe di já pye ni wu ni kariηεεε ni, wù bye sipyitiimεε Kile ƚaha tãan.

6

¹ Lee wuu na, wèe piimu pu ƚε kapye-byenii ni Kile ni ge, wèe wa yi ƚεeri jo Kile

wo niime wemu y'a ta ge, yi ganha bu wee yaha wu pa bye nuṅṅ baa we.

² Bani Kile ya li she wu Kafila wu ni na:

«Na wo nidaan tuun ni
ne mu neerege ki logo,
nuwuuro ti wo cana nii li ni
ne mu tege.»*

Nime wu ne Kile wo nidaan tuun we; nime wu ne nuwuuro ti wo cana nii le.

Kile wo kapyebyii p'a yaa na kanhama soro

³ Wèe funṅṅ wa sipya wa shishiin wu tatiginṅ ta wù labye wu na we. Lee wuu na wèe funṅṅ wa wèe pu kaa la shishiin pye lemu na sipya wa shishiin nuṅṅ kyeegei we.

⁴ Lee wuu na wèe wa wùye shee shegana beeri na na Kile wo kapyebyii wèe ne. Wèe ya kanhama niṅeheme soro, na kawagaa ni loyirigeree xu lomarana funṅṅ ni.

⁵ P'a wèe kpòon, na wèe leni kaso ni, na sipyiire ti sòon na waa wù na. Wèe di kapyewagaa pyi, na jaani ṅmunumò baara ni xuugo kenṅ ni.

⁶ Wèe ya wùye shee Kile wo kapyebyii tifiire funṅṅ ni, ni laje, ni loxulo, ni saama, Fefere Munaa li wo sefere ti ni, ni see see taanrege ni.

⁷ Wèe wa lee shee Kile wo can wu jo funṅṅ ni, ni Kile wo sefere ti baraga ni. Lemu li ne wèe wo kashen yagbonṅ, na yogo kòon, na yogo yu wèe kaa na ge, lee ne kaa lemu l'a tii Kile mu ge.

⁸ Tuun wa ma nò p'a ganha na gbòòrò teri wèe na; tuun wa na ba nò p'a ganha na fanhara teri wèe na. Wèe mesaanja wa yu; wèe mekyegeṅṅ be di yu. P'a wèe jateni ba kafinejuu ne we, na ta ye wèe ya yu ge, yee di ne can we.

⁹ Wèe ne kanna pu ya wèe ce we, na ta pu d'a wèe ce fo xuuni. P'a wèe jateni kanna wèe ya xu, na ta wèe di ne ni na. P'a wèe leni naa ni, ga wèe da xhuu we.

¹⁰ P'a wèe wii na zò mesuu l'a pele wèe na, na ta wèe funyò d'a taan tuun beeri ni. P'a wèe wii la baa fee, na ta wèe d'a sipyiṅeheme pye lafee. P'a wèe wii na yafiin ne wèe mu we, na ta yanmuyò yi beeri di ne wèe woyò.

¹¹ Na cebooloo Korente sheen, wèe ya wù zòlò pu beeri mugi, na kaflafyen jo yee mu.

¹² Wèe kunni ya ta wù funyò buri yee na we, ga yee p'a yi funyò buri wèe na.

¹³ Ayiwa, nime kunni ne yu ni yee ni ba na nagoo ne we. Wèe ya yee co cogana lemu na wù zòlò pu na ge, yi be pu wù co mu! Yi be pu yi wo zòlò pu mugi wù mu!

Y'a yiye kaseri Kile cebaalaa wo kapyegee kii shi na

¹⁴ Ayiwa, piimu ne Kiriceen we, yi ganha ba binne ni pee ni pu wo kapyegee kii shi na we. Be weke wu wa tiime ni kuumò te ni we? Pinnegana leke na kpengene ni nibiige di da já binne we?

¹⁵ Be weke wu da já bye Kirisa ni Shi-taanni te ni we? Wemu ne Kiricen we, kariṅege keke k'i da já bye weefò ni n'a daa fò te ni we?

¹⁶ Be weke w'i da já bye Kile-peṅṅ pugbòhò ni yaperere te ni we? Bani wèe pu ne Kile nii wo wu wo Kile-peṅṅ pugbòhò ma na jo ba Kile wuyee pyaa ya yi jo wu Kafila wu ni we na:

«Ne na ba diin pu niṅṅ ni,
na jaari ni pu ni.
Ne na ba bye pu Kile,
p'a bye ne sipyii.»*

¹⁷ «Lee wuu na Kafò ya jo:

«Yi foro pu te ni,
yi waa laha pu na.
Yaaga kemu ne fefee we,
yi ganha bu da gbòn kee ka shishiin na
we!»

Yi bu já lee na,
ne na zò yi na.»*

¹⁸ «Ne na bye yi To,
yi na bye ne jalaa ni na poro pushaa.

Kafò, Se Beeri Fò w'a jo mu.»*

7

¹ Ayiwa na taanpiine, ba ni Kile d'a kii ṅomehe kii beeri lo wèe mu, wee tuun wu ni wèe ya yaa na wù ce puuro te ni wù zòlò pu pye fefee, na foro fònrò keree tuuyo beeri ni. Wù la le wùye ni wù fefere ti jo di fa, wù da jaari Kile nii fyaara ni.

* 6:2 Ezayi 49:8 * 6:16 Levitike 26:12; Zheremi 32:38; Ezekiyeli 37:27 * 6:17 Ezayi 52:11 * 6:18 2 Samuweli 7:14

Pɔli wo fundanga ki keree

² Yi yi zɔlɔɔ pu mugi wù mu, wù kaa di daan yi ni! Wèe ya ta bahamu shan sipya wa shishiin na wɛ. Wèe ya ta sipya wa shishiin ɲunɔ kyɛɛgi wɛ. Wèe ya ta pii wo yanmuyɔ shɔ pu na na taga wùye pye lafɛɛ wɛ.

³ Yi ganha ba giin na nɛ ye yu kɔnhɔ di jaagi shan yi na wɛ! Nɛ tee yee jo toro yee mu jo yee kaa ya dan wèe ni fo xuuni. Yafiin wa da já wèe waa laha wùye na wɛ, ali xu bɛ wɛ.

⁴ Nɛ dà yee na fo xuuni. Nɛ yee mɛsaɔɔ ya fo xuuni. Nɛ luu l'a ɲinɛ fo saama na. Kanhama pemu bɛeri p'a nɔni wèe na ge, nɛ funɲɔ ma sii taan fo xuuni pu ni.

⁵ Can na, wèe di nɔ Masedɔni fiige ki ni ge, wèe ɲaha sanha ɲinɛ bada wɛ. Kanhama ni wèe di bye kabaya yi bɛeri na. Wù ni sipyii pusamaa bi dunnɪ, fyaara di ɲɛ wùye pyaa ki bɛ wo zɔlɔɔ pu ni.

⁶ Ga Kilɛ wemu w'a loɲinɛ kaan sipyicɔnrɔyɔ mu ge, wee ya wèe logoo ɲinɛ Tite wo ba wu kenɛ kurogo.

⁷ Ayiwa, Tite wo ba wu ye bɛ-ɛ dɛ! Ga yee ya wu luu ɲinɛ ɲinɛgana lemu na ge, lee ya wèe fungɔnyɔ yi tenɛ. W'a pa wèe pye na nɛ ɲa la k'a sii shɔ yee ni. Na yee ya daajenɛ jo, na yee ya nɛ keree co ni see ni xuuni. Lee ya la fara nɛ wo fundanga ki na fo xuuni.

⁸ Nɛ fɛnhɛ sɛmɛ wemu tun yee mu ge, ali na wee sɛmɛ we ta w'a bi zɔ mɛsuu wá bɛ yee na, lee wo daajenɛ ɲɛ nige nɛ ni wɛ. Li daajenɛ bye nɛ ni, bani nɛ bi sɛmɛ wu ta w'a zɔ mɛsuu wá yee na jɛɛɛ ye nigin funɲɔ ni.

⁹ Ga nime nɛ funɲɔ ya taan. Yee zɔlɔɔ na mɛhɛɛ suu, lee ya ta pye nɛ wo fundanga ki kaɲunɔ-ɛ dɛ! Ga lee zɔ mɛsuu le na yee pye yee ya kuri kadugo, na yi ɲaarigana faa, lee l'a nɛ funɲɔ taan. Yee wo zɔ mɛsuu l'a pye na saha ni Kilɛ wo ɲidaan ni. Lee funɲɔ ni lemu wèe ya pye yee na ge, lee ya ta pye kakuunɔ wɛ.

¹⁰ Bani zɔ mɛsuu lemu ya sipya taa na saha ni Kilɛ ye pyaa wo ɲidaan wu ni ge, lee ma sipya pye m'a ma torogana li faa, na ɲuwuuro ta. Lee zɔ mɛsuu le tuugo ya sipyii pyi pu na daajenɛ yu Kilɛ ɲaha tàan. Ga koɲɔ ya zɔ mɛsuu lemu nɔni sipya na ge, lee l'a ma ni xu ni.

¹¹ Zɔ mɛsuu lemu l'a yee ta na saha ni Kilɛ wo ɲidaan wu ni ge, l'a lemu ɲɔ ge, lee li wa mɛ. Yee ya yi see bɛeri le le kaa le ni. Yee ya can wu sha xuuni. Yee ya ɲahaya tanha fo xuuni. Yee ya fya fo xuuni. Nɛ ɲa la bi shɔ yee ni fo xuuni. Yee zɔlɔɔ pu bɛeri bi ɲaha tii le kaa nigin we na. Yee ya jaagi pye xuuni le kaa le shizhaa na. Yee ya li shɛ shɛgana bɛeri na na yee tɔɔgo wa le kaa le ni wɛ.

¹² Ma bu logo nɛ we sɛmɛ we tun yee mu, wemu w'a kakuunɔ li pye ge, ni wemu na l'a pye ge, nɛ ta wu tun wee wa shishiin wuu na wɛ. Ga nɛ wu tun yee mu, yee ya yiyɛ kan kangana lemu na wèe wuu na ge, y'i lee cɛ Kilɛ ɲaha tàan.

¹³ Lee l'a wèe logoo ki pye k'a ɲinɛ. Yee ya Tite fungɔngɔ ki tenɛ, a wu funɲɔ di daan taangana lemu na ge, lee bɛ ya pye wèe mu fundangbɔhɔ na fara loɲinɛ li na.

¹⁴ Nɛ yee sɔ keree kii shizhaa na Tite mu, di wa ta shiige lee kabaɲa na wɛ. Wèe ya can jo yee mu wù keree ki bɛeri ni jogana lemu na ge, lee funɲɔ ni yee wo mɛsaɔɔ kemu wèe ya jo Tite mu ge, a yee bɛ di da can.

¹⁵ Wu taanɲɛɛge k'a ɲɛri pɛlɛ bɛ yee shizhaa na, bani wu funɲɔ w'a dun ni yee bɛeri nigin nigin wu wo ɲɔmɛɛcoro ti ni. Yee ya wu ɲunɔ círi ni baraga kemu ni, na fya wu na, na yiyɛ tirige wu mu tirigegana lemu na ge, wu funɲɔ w'a dun ni lee bɛ ni.

¹⁶ Nɛ funɲɔ ya taan fo xuuni, bani nɛ na já da daa yee na keree bɛeri ni.

8

Masedɔni fiige ki n'a daa fɛɛ p'a wari wemu pinnɛ ge

¹ Ayiwa na cebooloo, Kilɛ ya niime wemu pye Masedɔni fiige ki egilizii pu mu ge, wù funɲɔ ki wa wù yee ɲaha jo yi mu.

² Kanhama nigbɔ pu bye pu ɲunɔ ni. Ga p'a fundanga ta xuuni, fo na kenɛ mugi pu kenɛ yara na, na pii kan xuuni, ali na pu ta pu na ɲɛ bɛ la baa fɛɛ.

³ Nɛ wa lee wo sɛeri nago kanna p'a pii kan na bɛ ni pu se ɲunɔ kana ni. Pu yeɛɛ ya toro bɛ pu se ɲunɔ kana tàan, ali na ta wa ya pu karamu bɛ wɛ.

⁴ P'a sii wèe tii jɛeri saama na, na wèe pu sɔɔ pu mu, pu bɛ di pu wo dɛgɛ kan shɛ Kile wo fɛfɛɛɛ wuu pu mu Zhude fiige ki ni.

⁵ Wèe bi daa pu na jo pu na lemu pye ge, p'a toro bɛ yɛɛ lee tàan. P'a fɛnhɛ puyɛ kan Kafɔɔ mu, lee kadugo na na puyɛ yaha wèe bɛ kenɛ na na saha ni Kile yɛ pyaa jidaan ni.

⁶ Lee wuu na wèe ya Tite jɛeri na jo w'a bi labye nizaama wemu jɔ kɔn yee yiri kenɛ yakanya yi wo shizhaa na ge, jo wu shɛ yi yiri w'i shɛ wee labye wu jɔ fa.

⁷ Yee ya pye jaha na keree bɛeri ni: n'a daa fɛɛɛ yoo, kafila yoo, lajɛ yoo, ni sɛɛtanga tuugo bɛeri. Wèe ya taan yee mu taangana lemu na ge, na fara kee taan jɛɛgɛ ki bɛ na. Wèe funjɔ ki wa y'i bye jaha na we labye nizaama we bɛ ni.

⁸ Li wa nago kanna n'a yi karamu fo yi li pye fanha na wɛ. Ga nɛ pii wo lowagaa keree yu yi mu, kɔnhɔ di yi wo taan jɛɛgɛ ki nɔhɔ wolo wii ki bi jɛ see see taan jɛɛgɛ.

⁹ Bani wù Kafɔɔ Yesu Kirisa ya wu wo niimɛ wu shɛ shɛgana lemu na ge, yi bɛeri wa lee cɛ. Wee bye yara fɔɔ, a wu wuyɛ pye la baa fɔɔ yee wuu na, kɔnhɔ yee di bye yara fɛɛ wu wo la baa fɛɛɛ ti baraga ni.

¹⁰ Na fungɔngɔ n'a zhɛɛ yɛ yi na, nago kanna y'a kaa lemu jɔ kɔn tapɛe ge, yi bu lee pye na li jɔ fa, lee ya jɔ xuuni. Yee p'a pye shɛnshiilee na le kaa le jɔ kɔn, lee yɛ bɛ wɛ, yee p'a nɔhɔ pye shɛnshiilee sanha na le kaa le bye fungɔngɔ ta.

¹¹ Lee wuu na, yi shɛ jaha na le kaa le fɛni, y'i li pye y'i li jɔ fa. Lee kaa le funjɔ ya tigi yi mu ni zɔsaama wemu ni ge, yi li pye y'i li jɔ fa ni wee zɔsaama we ninumɔ ni, na saha ni yi se jɔnɔ kana ni.

¹² Bani Kile gan fungɔngɔ bu digi sipya mu, Kile ya sɔɔ kee yakanga ke na, na saha ni wu kenɛ yataa ni. Ga yaaga kemu se jɛ wu ni wɛ, kee ninɛ jɛ wɛ.

¹³ Li wa nago kanna yi pusamaa wo cɔnrɔmɔ pu laha, yiyɛ pyaa di do cɔnrɔmɔ pu ni-i dɛ! Ga y'a yaa na li pye, kɔnhɔ yi bɛeri di daanna.

¹⁴ Nimɛ kunni, la wa yee mu, lee wuu na yee na já la baa fɛɛ pu tɛgɛ. Ayiwa, la baa fɛɛɛ ti ga ba nɔ yee bɛ na, na pee bɛ ta p'a

jɛeri lafɛɛ, pee bɛ na já yee tɛgɛ. Lee funjɔ ni, yi bɛeri na daanna,

¹⁵ ma na jo ba l'a ka Kile Kafila wu ni kagana lemu na wɛ na:

«Wemu w'a nijɛhɛmɛ kuu ge,
wee wo wusama ya kori wɛ;
Wemu w'a dɔɔni kuu ge,
wee bɛ wo wu ya xuunɔ wɛ.»*

Tite ni wu kaafɛɛ

¹⁶ Baaga Kile, bani w'a lowaa le Tite ni yee keree na ma na jo ba wèe jɛ wɛ.

¹⁷ Wèe ya lemu sha Tite mu ge, w'a sɔɔ lee na. Ga yee keree wa bye wu zɔ na fo xuuni, fo wuyɛ pyaa ya li kɔn wuyɛ funjɔ ni na wu shɛ yee yiri.

¹⁸ Egilizii pu bɛeri ya ceborona wemu sɔni wu labye nizaama wu wuu na Kile Jozaama pu wo yɛɛ li shizhaa na ge, wee w'à da binne ni Tite ni na tun.

¹⁹ Lee yɛ bɛ wɛ, jara lemu wèe ya byi na jaha tii Kile wo taa li keree ki na ge, wee ceborona wu jaha egilizii p'a bulo na wu pinne ni wèe ni lee jara li na. Wèe ya lee jara li pyi, kɔnhɔ nɔɔrɔ di danha Kafɔɔ mɛgɛ na, wù nɔhɔ wù fungɔngɔ nizaanɔ ki shɛ sipyii pu wo dɛgɛ wu shizhaa na.

²⁰ Le shɔɔnrigana le na wèe ya we warigbɔ we keree jaha shɔɔnri. Wèe ya keree bɛeri pyi kɔnhɔ sipyii ganha bu jaagi ta wù na xuu wa shishiin ni le kaa le ni wɛ.

²¹ Bani wèe funjɔ ki wa wù da saama koro jaari, Kafɔɔ yɛ jaha tàan bɛ wɛ, ga sipyii pu bɛ jaha tàan.

²² Wù ceborona wa bɛ w'à da binne ni pu ni. Wèe ya wu nɔhɔ wolo tɔɔnii nijɛhɛɛɛ ni, na wu ta w'a la le wuyɛ ni xuuni tuun bɛeri ni. Ga w'a la le wuyɛ ni nime na toro taashiine li bɛ tàan, bani w'a dà yee na fo xuuni.

²³ We wu jɛ Tite ge, wee jɛ na jaarijii ni na kapyeyeyii. Yee mu wèe ya kapyeyeyii pyi. Cebooloo pusamaa p'a pinne ni wu ni ge, pee jɛ egilizii pu wo tudunmɔɔ. Pee ya pye sipyii piimu p'a pɛɛɛɛ taha Kirisa mɛgɛ na ge.

²⁴ Lee wuu na, y'a yaa na li shɛ pu na na pu kaa ya dan yee ni fo xuuni, kɔnhɔ egilizii p'i lee ja, p'i li cɛ na kajii wa wèe mu na yee mesaana yu.

* 8:15 Ekizode 16:18

9

Dεge wemu ya naha tii cebooloo n'a daa fεε pu na ge

¹ Can na, dεge wemu w'a byi Zhude fiige ki n'a daa fεε pu na ge, nε li ta jo nuηo wa li na nε wu na sεmε ka sanha di dun yee mu wee dεge wu keree na wε.

² Bani nε yee nidaan cε na xo wee labye wu kabaηa na. Nε yee mεsaηa jo xo bε yεε Masedoni n'a daa fεε pu mu. Nε pu pye: «Akayi fiige ki cebooloo p'a gbegele xo p'i dεge pye na co fo taneε na.» Yee wo samohoro t'a pye kaηuηo na lowaa kan n'a daa fεε nijehemεε mu.

³ Ga lee bε na, n'a da wu cebooloo pu tun yi mu, kōnhō masōηo kemu wēε ya pye yee na we labye we shizhaa na ge, kee ganha bu bye ηuηo baa wogo wε. Nε funηo ki wa p'i shε yi ta y'a gbegele xo, ma na jo ba nε yi jo wε.

⁴ Lee bε wε, Masedoni sheen pii bu binne kari ni nε ni yee yiri, na shε yee ta yee ya ta gbegele wε, lee na bye wēε mu shiige, bani wēε ya dā yee na. Li na bye yee bε wo shiige.

⁵ Lee wuu na nε li kōn naye funηo ni jo nε yaa na pii ceboronamaa pii ηεeri jo pu toro na naha na yee yiri. Loolodaa lemu kaa yee ya jo ge, kōnhō p'i shε lee keree naha shōonri sani di ba shε wā ge. Lee na ba li shε na daan na mu funηo ni lee loolodaa l'a kan, na li ya ta pye fanha kaa wε.

⁶ Yi li cε na wemu bu shinma nifenhεηεε nugi, shinma nifenhεηεε ma da ba gōn. Wemu shiin bu shinma nijehemεε nugi, shinma nijehemεε weefōo da ba gōn.

⁷ Wemu bεeri ya lemu wo tēhεnε kōn wu funηo ni ge, wu lee kan. Wee gan we ganha bu da bye ni zo mεsuu ni wε, kelee fanha kaa wε. Bani sipya wemu w'a gan pyi ni fundanga ni ge, wee kaa l'a dan Kile ni.

⁸ Se wa Kile ni na kasaηaa tuuyo bεeri pye yee mu fo na ηehε, kōnhō yee mago yaηmuyō bεeri nijehεyε di da daa yi mu tuun bεeri, ni keree bεeri ni, kōnhō yi da se naha na kapyegeε nizaηaa ni.

⁹ Ma na jo ba l'a ka Kile Kafila wu ni we na:
«W'a keηε mugi wu yataya na,

* 9:9 Zaburuu 112:8

na la baa fεε kan.

Wu saama pu wa da ga xhō bada wε.»*

¹⁰ Kile wemu w'a nuguzhi kaan yenugumō mu, na wu ηolige bε kaan wu mu ge, wee na ba nuguzhi nijehεε kan yee mu xuuni, kōnhō yee wo saama pu da buri p'a se naha na.

¹¹ Wu na ba saama tuugo bεeri pyi yee mu, kōnhō yi bε di keηε mugi yi yataya na. Wēε na zhε yee wo yakanya yi loolo piimu na ge, l'a bye kaηuηo pee na baraga ni masōηo taha Kile na yee yakanya ye wuu na.

¹² Bani dεge wemu yee ya byi ge, wu ya ta na Kile wo fεfεεε sipyii pu tēri yε wε. Ga wu na ba bye kaηuηo sipyijehemεε di da baraga tēri Kile na, pu da wu sōni.

¹³ Wee dεge we bu nō pu na, pu na Kile sō, bani yee ya dā Kirisa wo Kile Jozaama pu na, na ηaari bε na sahaηi ni pee Jomō pe ni, na nōhō keηε mugi yi keηε yataya na pee mu, na ki mugi sipyii pusamaa bε mu.

¹⁴ Kile ya niimε nigbō wemu pye yee mu ge, wee na ba pu pye pu na Kile ηεeri yee mu xuuni, yi kaa bε na ganha na dan pu ni xuuni.

¹⁵ Kile w'a sōni wu ma yakanga ki wuu na, w'a yagbōhōηo kemu kan wēε mu ni ki ηōhō ηε-ε ge!

10

Pōli ya wu labye wu yogo jo

¹ Ayiwa na cebooloo, pii ya jo na nε bu bye yee tε ni, na nε ma ηiηε. Ga na nε bu lii yee na, nε ma kafugo le naye ni na wā yee na. Nε Pōli w'a yi ηεeri Kirisa wo lotaan le, ni wu saama pu wuu na,

² yi ganha bu da na karamu di ba nō yi yiri, di kafugo le naye ni di wā yi na wε. Bani piimu p'a yu na koηo sipyii wo fungōngō keree torogana na wēε ya doroo ge, nε dā li na jo nε na zhε kafugo le naye ni na wā pee na.

³ Can wu ηε wii, wu ceepuuro wuu kunni wa ηaari ke koηo ke funηo ni, ga wēε di wa yogo ki kōn ni ceepuuro fanha ni wε.

⁴ Wēε wo yokōnyaηmuyō yi ηε ke koηo ke sipyii woyo wε, ga Kile woyo yi ηε yii, fanha ηε yemu ni ge. Y'a Shitaanni wo kasōyō yi shaan.

⁵ Joyaama fara yaaga tuugo beeri na, kemu beeri k'a yogo koon Kile wo laje wu na ge, wee ya yee beeri jeri buri. Fungonyo tuuyo ye beeri wee ya guuni, kohno y'i Kirisa jom ee co.

⁶ Yee wo jom ee cono li jo ba fa tuun wemu ni, wee ya gbegele xo wu jom ee cobaalaa pu beeri wo fohoo to pu mu.

⁷ Jerna le yee ya wii sipyii ni. Ayiwa, sipya wa bu da li na na Kirisa wo wee je, weefoo ya yaa na wu funjo kon li na, na li ce na ba wee je Kirisa wo we, mu wee be je Kirisa wuu.

⁸ Bani Kafoo ya fanha kemu kan wee mu ge, ki kajujo ki je na yee luu na se naha na, ki kajujo je na yee kyeege we. Ali ne jeh e bi naye pelee toro be jere ye kee fanha ke wuu na, lee shiige je ne na we.

⁹ Ne funjo wa di da li shee na sem ee pu ni, nago n'a yi fuguri we.

¹⁰ Pii kunni wa yu na ne sem ee pu kafila w'a waha, na kafugo ki je wu ni. Ga na ne ye pyaa bu no yee yiri, na ne ma bye baraga baa sipya, na ne jom o pu da yaaga be jo we.

¹¹ Piimu p'a yee yu ge, puf ee pu li ce na jogana lemu na wee ya yu wu sem ee pu ni na wu ta w'a lii yi na ge, lee wo kapyegee be w'a da ba she byi wu ga no yi yiri tuun wemu ni.

¹² Piimu p'a puy e soni ge, wee wa da ga soo di wuy e pye pee sipyii pii p'a tuugo, kelee di wuy e taanna ni pu ni we. Pee ma puy e taanna ni puy e ni, na puy e luu na daanna ni puy e ni. Ta tee je nahanahara we?

¹³ Wee kunni wa da wuy e pelee fo di zhe doro wu tayerege taan we. Ga Kile ya tene lemu wolo kan wee mu, a lee di bye be kajujo a wee di no yee na ge, wee na ba wuy e pelee na saha ni lee ni.

¹⁴ Wee da bye wee ya no yee na we, wee tuun wu ni wee bi da tene li toro, ga wee ya ta li toro we, bani wee p'a Kirisa wo Kile Jozaama pu jo yee mu shenshiilee.

¹⁵ Lee funjo ni tene lemu l'a kon wee kan ge, wee wa da doro lee taan we. Sipyii piitilee ya labye wemu pye ge, wee wa da wee kaa lo di daga da wuy e pelee we. Wee ya da li na nago yee ba she naha na n'a daa wu ni, la na vara xuuni wee wo labye wu na

yee niye ni Kile wo tene li funjo ni, w'a lemu kon na kan wee mu ge.

¹⁶ Lee funjo ni fiye yemu yi wa yee kadugo yiri ge, wee na ja zhe Kile wo Jozaama pu jo yee fiye yi ni, na ta wee ya wa wo labye lo wu tapyege ni na taga wuy e pelee we.

¹⁷ L'a ka Kile Kafila wu ni na: «Wemu bu jo wu wuy e pelee, wufoo wu wuy e pelee Kile wo nibyegee kii funjo ni.»*

¹⁸ Bani wemu ba wuy e mesaana yu, wee ya mege nijen e taa we, ga Kafoo ye pyaa ya wemu wo mesaana yu ge, wee w'a ki taa.

11

Tudunmoo kafinejuu pu keree

¹ Aa! Yee da bi da soo na ne wo jumoyirine jom o pe xu yiye ni jeri funjo ni de, lee bi da daan ne ni. Ayiwa, yi pu xu yiye ni!

² Yee kaa ya dan ne ni fo xuuni, fo na jereen leje ne ni yee shizhaa na. Ga Kile ni lee ya foro. Cur o nigin pe, wee mu ne yee co, wee je Kirisa; kohno di ba yi kan wu mu ba donje fuceri nacebaa je we.

³ Ga ne fyagi jo yi fungonyo ganha da ba jeri, Kirisa wemu na y'a yiye po xuuni ge, fo di yi kurajo wee feni, ma na jo ba wo w'a kafineye taga Awa faanna, na wu piinne me we.

⁴ Bani sipya watii bu ba Yesu watii kaa jo yee mu wemu wo kaa jogana ni wee wo wu kaa jogana je nigin we, yee na jeri na da weefoo na. Kile Munaa lemu yee ya ta wee keje kurogo, kelee Kile Jozaama pemu yee ya logo wee jo na ge, yee bu munaa latii ta lemu ni wee wuu li je nigin we, kelee na jozaama patii ta pemu ni wee wo pu je nigin we, yee na wa karaa da yee be na.

⁵ Na li ta pee megbaho tudunmoo piimu yee ya jateni ge, pee ya poro ne na kaba ja ka shishiin na we.

⁶ Ali ne jeh e bye ne di ya pye kafila cevo fo wu nijeme we, ce me wo koo ni kunni, n'a la ce pee ni. Wee ya lee she yee na shagana beeri na, ni keree beeri ni.

⁷ Tuun wemu ni ne Kile wo Jozaama pu jo yee mu ma ni ge, ne naye tirige, na yee durogo. Ta kakuuno li je lere ge?

* 10:17 Zheremi 9:23

⁸ Egilizii piitiilee pu bi ne saraa. L'a pye kanna ne pee wo naafuu wu shə pu na na taga yee tēge.

⁹ Na ne yaha yee yiri, yaŋmuyə ya funmə bye ne na, ga ne ta na wo tuguro ti taha wa shishiin juŋə ni yee ni we. Cebooloo piimu p'a pa na yiri Masedəni fiige ki ni ge, pee p'a pa ne wo mago yaŋmuyə yi kan ne mu. Ne kasεεge yaha naye na, kənhə di ganha da bye yee wa shishiin mu tuguro kaa la shishiin ni we. N'a da kasεεge yaha naye na sanha lee kanunə le na.

¹⁰ Lee ya pye kaŋuŋə, kemu ya ne juŋə yirige Akayi fiige ki beeri ni ge. Sipyə wa shishiin wa da já kee juuyirige ki shə ne na we. Kirisa wo can we, wee wemu wu je ne ni ge, wee wuu na ne yee jo.

¹¹ Naha na ne d'a yee jo we? Na yee kaa ya dan ne ni-i laa? Kile ye pyaa be ya lee ce na yee kaa ya dan ne ni.

¹² Ga pyegana lemu na ne na wo labye wu pye yee mu ge, lee pyegana li na n'a da da wu pyi. Piimu p'a kaŋuŋə shaa na puyε pele, na yu na wēe wo labye pyegana le tuugo pee ya byi ge, lee pyegana li na n'a da da na wo labye wu pyi, kənhə pee ganha bu kee kaŋuŋə ki ta we.

¹³ Kafinejuu pu je pee tudunməə piiri. Pu labye wu beeri w'a sipyii piinne. P'a puyε pye kanna Kirisa wo tudunməə pee je.

¹⁴ Ga lee je kakanhana we, bani Shitaanni be ya wuyε jeri na byi ba meleke kpeεnge wo je we.

¹⁵ Lee wuu na do, Shitaanni wo kapyebyii bu puyε pye kanna Kile wo kapyebyii pee je piimu ya tii ge, lee ya yaa li wa fo we. Ga li taxəgə ki kuduun je wemu ge, wee na ba nə pu na na saha ni pu kapyege ni.

Pəli ya kanhama pemu ja wu wo tuduro ti funŋə ni ge

¹⁶ N'a da guri yi taha sanha yi mu jo wa shishiin ganha bu na wii juŋmoyirine fəə we. Ga yi jehe ba na wii juŋmoyirine fəə, yi na co mu, kənhə na be di naye pele dəəni.

¹⁷ Yemu n'a da jo nime ge, Kafəə w'a ta yee le na nə ni we. Ga la l'a na pye n'a da yee jo. Lee wuu na n'a da jo ba juŋmoyirine fəə je we.

¹⁸ Ga ma na jo ba sheŋjehe me wa puyε pele ke koŋə ke keree ni we, wee tuun wu ni ne be na naye pele ge!

¹⁹ Yee piimu pu je fungənyə fεe ge, a yee di derεe na juŋmo-yirilee jomə nuri!

²⁰ Pee sipyii pii p'a yee co ba buloo je-ε ge, na yee keŋe yaŋmuyə li, na dun yee na, na nəsanga pyi yee na, na kadahaa leni yee nahaya ni. A yee di lee xu yiyε ni.

²¹ Shiige ki je ne na pe jomə pe tajogo ni, ga ne fanha di wa jehe ba pee je we, na juŋə be di wa waha ba pee je we.

Ga lee be na keree kiimu kaa p'a daga na puyε pele ge, ne be na já kee kaa taga naye pele. Ne yu ba juŋmoyirine fəə je we.

²² Heburuu pu je pii ya? Wee wa ne be je. Izirayeli shi sheen pu je pii ya? Wee wa ne be je. Ibirayima kadugo shi sheen pu je pii ya? Wee wa ne be je.

²³ Kirisa wo kapyebyii pu je pii ya? Juŋmoyirine fəə jomə n'a da jo. Ne pye Kirisa wo kapyebye na toro pee taan fo xuuni. Ne pu já kapyene ni. Ne kaso jegee, kee ya jehe pu wogoo na. Ne kpəənrə jeri shə na toro pee taan. Ne xu fə təəjii ni jeheje ni.

²⁴ Yawutuu p'a ne kpən fo təəjii kaguro, təəjii beeri susə jii kelee shisheere nigin ma fə.*

²⁵ A Orome sheen di na kpən fo təəjii taanri ni kabegge ni. A p'i kagereye taga na wá na da gbo təəjii nigin. A kəəgbəhə di gyεεgi ni na ni fo təəjii taanri suumə ləhə ni. A di cana nigin ni piige nigin pye suumə ləhə ni.

²⁶ Ne kushεge ni jeheje pye. Ne na muna pεe fə gbalaa ləhəyə ni. Ne na muna pεe fə java fεe ni je ni. Ne na muna pεe fə naye pyaa shi wu ni je ni, na li pεe fə shi watii ni je ni. Ne na muna pεe fə kulo funŋə ni, na li pεe fə siponə ni. Ne na muna pεe fə suumə ləhə ni. Ali wū cebooloo piimu p'a puyε pye n'a daa fεe, p'i je n'a daa fεe-i ge, ne na muna pεe fə pee be ni je ni.

²⁷ Ne kapyene ni jeheje pye kiimu ya waha ge, na kanhama ja. Ne piye ni jeheje shən ηmunumə xuugo ni. Ne xuugo gba, a

* **11:24** Saliya wa bye Orome sheen mu, wee saliya wu bi gbara pu susə jii kelee shisheere (40) taha sipya na we, bani pu bi giin na kee da xhu sipiyawyii ni we, lee na pu ma jii nigin laha.

waga di la pye na ni. Ne yalige ja, na ki yaha wà tēegēē nīnehējēē ni. Ne wiire gba, na fafunmō pye.

²⁸ Kisaṅaa di jē wà. Na fara kee bēeri na, ne bi na funṅō shaa ni egilizii pu bēeri kaa ni caṅa bēeri.

²⁹ N'a daa fōo wa baraga bu jere, ne ma bye kanna neye pyaa wo baraga k'a cēre. Wa ṅunṅō bu gyēegi, lee ma sii waha na na fo xuuni.

³⁰ Li bu da nago kanna ne yaa na naye pele, ne na naye pele na wo baraga baara ti ni.

³¹ Masōṅō k'a dēri wù Kafōo Yesu To Kile na gbee! Wee ya li cē na ne wa kafineye yu wē.

³² Na ne yaha Damasi kulo li ni, caṅa ka saannaa Aretasi wo gbafeneeri w'a pa sipyii pii yaha kulo li tajeye yi bēeri ni, kōnhō p'i ne cō.

³³ Ga, a n'a daa fēē p'i ne le sagana ni na yeege fenetiri ni, na mēere taga ne tirige kanha ki kadugo. Lee funṅō ni a ne shō wu na.

12

Pōli ya kashēgēē kiimu ja ge

¹ Ayiwa, fo ne bu naye pele, ba lee di wa yafin ṅōgi wē. Lee bē na, kashēgēē kiimu ne ja, ni Kafōo ya keree kiimu she ne na ge, kee shizhaa na n'a da ba jo nime.

² Ne ná wa cē, wu na jē Kirisa wo karijēegē ki ni, li yee kē ni shishēere wu jē nīpee, Kile ya wu lō kari fo fugba we ni. (Ayiwa wuyē pyaa k'a kari wà la, kelee kashēē Kile ya she wu na la, ne kunni ya lee cē wē, Kile w'a lee cē.)

³ Ne kunni ya li cē na jo kanna wee ná w'a kari Alijine ni. (Ga wuyē pyaa k'a kari wà la, kelee kashēē Kile ya li she wu na la, ne kunni ya lee cē wē, Kile w'a lee cē.)

⁴ A wu jomō pa logo wee xuu wu ni sipya da já pemu jo daha wē. Li ya saha bē yere sipya wu pee jomō pu jo wē.

⁵ Ayiwa, ne na já naye pele wee sipya we wa shi keree na. Ga ne funṅō di wa di naye kaa taga naye pele wē, fo di bu na baraga baara kaa taga naye pele.

⁶ Ali ne jēhe jo ne naye pele, ne da bye ṅunṅōyirine fōo wē, bani can n'a da jo. Ga n'a da naye pele wē, kōnhō keree kiimu n'a

byi, na yemu yu sipyii pu jii na ge, pu ganha bu na durogo di doro yee wo ṅunṅō kana tāan wē.

⁷ Ayiwa, kōnhō tabaara ganha bu jé di na jī kee kashēgēē nījēēē kii wuu na wē, a yama nigbō pa di jé ne cēre ti ni. Pee ya ma ne mu ba Shitaanni tudunmō jē wē, pee ya ne kana, kōnhō tabaara ganha bu jé ne ni wē.

⁸ Ne Kafōo jēeri pee yama pe shizhaa na fo tōṅii taanri jo wu pu laha na ṅunṅō ni.

⁹ Ga, a wu ne pye na wee wo niime wu na ne yaa, na sipya baraga bu xhō tuun wemu ni, na wee tuun wu ni wee wo sefēere t'a zhēē na fiinne. Lee wuu na l'a tāan ne ni ne wu na baraga baara kaa taga naye pele, kōnhō Kirisa wo sefēere t'i gori yaha na na.

¹⁰ Lee wuu na ne funṅō tāan na baraga baara ti na. Ali pu jēhe ba ne shehele, kelee na kawagaa pyi ne na, kelee na ne kana, kelee na ne jaani Kirisa mēge ki wuu na, ne na funṅō taan kee bēeri wuu na. Bani ne bu bye baraga baa tuun wemu ni, ne ma fanha ta wee tuun weye pyaa ni.

Pōli ya pye tuguro n'a daa fōo wa shishiin mu Korēnte kulo li ni wē

¹¹ Ayiwa, ne jo ba ṅunṅōyirine fōo jē wē. Ga yee pyaa ki ni lee ya foro. Yee p'a bi yaa yee p'a ne sōni! Bani ali ne jēhe bye ne jē yaaga bē wē, tudunmō mēge wuu piimu yee wa jatēni ge, wee wa ya ye ne na kaa la shishiin ni wē.

¹² Can na, kapyegeē kiimu k'a li shēē na Kirisa wo tudunmō ne jē ge, kee bēeri ya she yee na ni loxulo ni. Kee ya pye jaha sheshēere, ni kakanhanāa, ni sefēere kagbōhō.

¹³ Ne ta pye yee mu tuguro wē. Ni lee ye bē wē, leke ne d'a pye egilizii pusamaa mu lee di ya pye yee mu-i wē? Yi yafa na mu lee na!

¹⁴ Li wii, ne gbegele xō da se yee yiri na tōṅii taanri wuu ni. N'a da zhē bye yee mu tuguro le tōṅii le bē ni wē. Bani yi keṅe yaṅmuyō bē di wa zhaa wē, fo yiyē pyaa kiiri. Nōhōpiire ya yaa na wari shaa na yeri pu sefēē jaha na wē, ga sefēē p'a yaa na wari shaa na yeri pu nagoo jaha na.

¹⁵ L'a taan ne ni ne wu na keṅe yaṅmuyō bēeri kan yee wuu na, ali na naye bē kan na fara wà. Ayiwa, yee kaa ba dan ne ni xuuni

mu, lee l'a da ne pye ne kaa da da dan yee ni-i ge?

¹⁶ Yee na ba jo na ne pye tuguro yee wa shishiin juɔ ni we. Nakaara wa lee ni we, ga pii na ba jo yee ni na shizhiinme ni ne yee co, na ne shiige shen.

¹⁷ Piimu ne tun she yee mu ge, ne kuduun sha yee ni wee wa keɛ kurogo ya?

¹⁸ Ne Tite jɛeri jo wu she yee yiri, na wu ceborona wu pinne ni wu ni. Ta Tite ya yee ŋmahana na kuduun sha yee ni? Ta ne ni wee wo kapyege ki beeri ya pye me nigin we? Ta wee naariganaa ki beeri ya pye me nigin we?

Pɔli ya wu funɔ shaa ni kaa lemu ni ge

¹⁹ Na co fo taatuunnɔ na, yee wa giin na kapii we wa gaan wuyɛ mu yee jaha taan, ga lee di be we. Kirisa wo kariɛɛge ki funɔ ni we wa yu me Kile jaha taan. Wu taanɛiɛɛ, yee wo n'a daa wu wo jahagbaashɛɛ kaa na we wa ye beeri yu yee mu.

²⁰ Ne ba nɔ yee yiri, na funɔ wa di yi ja jagana lemu na we, ne fyagi jo di ganha ba she yi ja lee jagana le na we; yi be ganha bu na ja jagana la na yi be ya tiin ni lemu ni we. Ne fyagi jo di ganha ba she yogo ta yi te ni we, ni jɛɛɛn, ni loyire, ni beganhara, ni mekyɛɛgeɛ, ni zojuuro, ni tabaara, ni kawuriye we.

²¹ Ne fyagi jo di ba jo n'a nɔ yi yiri ge, Kile ganha bu da na shiige yi niɛ ni we. Sipyijehemɛ piimu p'a jurumu pye, p'i sanha daajɛ jo pu cemɔhɔɔ ti na tapyege ni we, ni pu dɔdɔɔɔ, ni pu kanɔhɔyɔ yi na-ge, di ganha bu da zhe jɛsinme wo yee wuu na we.

13

Fundogo jomɔ ni fɔ mujuu

¹ Ne tɔɔɔii taanri wuu l'a da bye le na she yee yiri. «Sipyii shuun taanri ya pye keree kiimu beeri fiin ge, w'a da zhe kee beeri jaha shɔnri na be ni pee wo fiin pu ni.»*

² Sipyii piimu p'a jurumu pye ge, n'a da yi jo waha pee ni sipyii pusamaa mu, ali na li ta na nime wo wa yi yiri we. Ne tee yi jo toro pu mu na she shuun wuu li ni yee yiri. N'a da yi jo daha sanha pu mu jo ne ga ba she

yi yiri, n'a da juɔ peni nige kaa la shishiin na we.

³ Wee tuun wu ni, yi na ba li ce na Kirisa w'a yu ne juɔ na, bani kee kaɔɔ ki yi wa zhaa. Kirisa baraga ya ta ceɛ yee shizhaa na we, ga w'a wu sefɛɛɛ ti sheɛ yee niɛ ni.

⁴ Can wu jɛ wii, wu xuduun wu ni korikoritige ki na, w'a pye baraga baa, ga jii na wu jɛ nime Kile wo sefɛɛɛ ti baraga ni. Na we be yaha kariɛɛge ni ni wu ni, we be baraga k'a xɔ. Ga Kile baraga ni, na we yaha ni wu ni, we na ba bye jii na yee shizhaa na.

⁵ Yi yiyɛ taanna wii, y'i yiyɛ suguri, yi bu da yi na jɛ n'a daa wu wo koo li ni. Ta yee ya li ce na yee funyɔ ni Yesu Kirisa jɛ we? Fo yiyɛ pyaa bu she da y'a kuɔɔ n'a daa wu na de!

⁶ Ga ne da li na jo yee na ba li ce na jo we wa ta kuɔɔ n'a daa wu na we.

⁷ Lee be na, we wa Kile jɛeri kɔnhɔ yi ganha ba kakuuyo pyi we. Lee kaɔɔ jɛ nago kanna we di metanga ta we. Ga we funɔ ki wa yi da kasaanɔ pyi, ali lee jehɛ ba li sheɛ be na we p'a kuɔɔ metanga ki na.

⁸ Bani se wa we ni we pu pari can wu na we, ga can wu tɛge tɛge se wu jɛ we ni.

⁹ We baraga bu xhɔ tuun wemu ni, a yee baraga di beɛ, lee l'a dan we ni. Lemu we ya jɛeri Kile mu ge, lee li wa me nago yee wo n'a daa wu w'a se jaha na fo wu juɔ bu she fa.

¹⁰ Lee wuu na ne we semɛ we tun yi mu na li ta ne jɛ yee yiri wa we, kɔnhɔ di ba nɔ wa tuun wemu ni, di ganha bu keree ki jaha shɔnri ni waha ni, na saha ni Kafɔ wo fanha ki ni we, w'a kemu kan na mu ge. Kee fanha ki kakaan juɔ ki jɛ kɔnhɔ yee di da se jaha na n'a daa wu ni, ki ya ta kan gyɛgi kaa na we.

Jomɔ pu taxɔgɔ ni fɔ mujuu

¹¹ Ayiwa nime na cebooloo, wu jɛ tuun wa ni. Yi funɔ taan! Yi da yiyɛ logoo wari y'a se jaha na! Yi da samɔhɔɔ leni yiyɛ ni! Yi pye ni fungɔngɔ nigin ni! Nanɛɛ di bye yi te ni! Lee bu bye, taanɛɛge ni nanɛɛ fɔ Kile na bye ni yi ni.

* 13:1 Duterɛnɔme 19:15

¹² Y'a yiyε shaari ni taanηεεge ni! Kile wo fεfεεε sipyii piimu pu ηε naha ge, pee bεeri ya yi shaari.

¹³ Wù Kafɔɔ Yesu Kirisa wo niime we, ni Kile wo taanηεεge ke ki pye ni yi ni. Yi gori yaha Fεfεεε Munaa li wo kariηεεge ki ni.

Galasi Sheen Tudunmɔɔ Pɔli ya semε wemu tun Galasi sheen mu ge

Jɔɔ yε p'a byi na Galasi sheen wε?

Egilizii piimu nɔhɔ Pɔli ya tenε Galasi fiige ki ni ge, pee pu jε Galasi sheen pee. Pee jε: Ikonε, Lisitiri, ni Deribe (Kapyegee 14). Galasi fiige ki nijaa wogo ki jε Turuki fiige ki funɔɔ ni. Ba Pɔli ya pa bye wu jε Galasi ni wε, a Yawutuu pii di she ganha na kalaa watii kaan pu mu. A p'i jo na Pɔli jε tudunmɔɔ nijemε wε, na wu ya ta na Musa wo saliya wu wo kalaa wu kaan wu kangana na wε.

We semε we kakana jɔɔ

Ye p'a jo wá Pɔli na ge, yee faara Pɔli ya jo, na fεnhε pu funyɔ to ni wu kalεgeε ni wuyε pyaa kapyegee ni. Na li she na kanii li wa wee wo Kile jomɔ yεε le, na li she na n'a daa ya ye Musa wo tɔ wu na. A w'i li she sanha na n'a daa fεε ya foro Musa wo tɔ wu nɔhɔ ni, na piifεεε nivɔɔ pyi, a Fεfεεε Munaa di pu naha co tee piifεεε ti ni (Kapyegee 5).

Semε wu kafila jɔɔ

Galasi Sheen 1—2 Pɔli fɔ mujuu. W'a li she na Yesu Kirisa wo tudunmɔɔ wee jε.

Galasi Sheen 3—4 Kile ya sipya jateni sipyitiimε Musa wo saliya wu koro jaari funɔɔ ni wε.

Galasi Sheen 5 Wèe ya foro saliya wu nɔhɔ ni, a Fεfεεε Munaa di wèe jaha co fεfεεε ni.

Galasi Sheen 6 Pɔli wo yeri yeri jomɔ ni wu duba.

Pɔli ya Galasi sheen shaari

¹ Nε Pɔli, nε jε Kirisa wo tudunmɔɔ. Sipyiyawyii ya ta nε pye tudunmɔɔ wε. Nε di ya nɔhɔ pye bε tudunmɔɔ sipyiyawyii baraga ni wε, fo Yesu Kirisa ni To Kile wemu w'a Yesu jε na yeege xu ni ge.

² Nε ni na cebooloo piimu pu wa naha ge, wèe p'a semε wu tun Galasi fiige ki n'a daa fεε pu mu.

Wèe ya yi shaari:

³ Wù To Kile ni wù Kafɔɔ Yesu Kirisa wu niimε tirige yi na, p'i janijε bε kan yi mu.

⁴ Yesu Kirisa w'a wuyε kan na pye saraga, kɔnhɔ wu wèe shɔ wù jurumu wu na. W'a wèe shɔ ke kɔɔ ke wo yanmuguuyo yi bεeri wo fanha ki na, na saha ni wù To Kile wo nidaan wu ni.

⁵ Nɔɔɔ w'a deri wu mεge na tuun bεeri ni. Amiina.

Tuugo nigin pe yε pu jε Kile wo Jozaama pe

⁶ Na cebooloo, Kile wemu w'a yee yiri Yesu Kirisa wo niimε wu baraga ni ge, yee na toro kadugo le wee ni tɔvuyo na, na jaanna jεri jozaama patii feni, lee ya nε fo xuuni dε.

⁷ Jozaama pemu nε jo yee mu ge, pee yε pe pu jε Kile wo Jozaama pe, patii wa nige pee kadugo na wε. Ga sipyii pii pu wa giin p'i yee fungɔnyɔ yi jεri. Kile Jozaama pe pu wa Shɔvɔɔ wu kaa yu ge, pu funɔɔ ki wa p'i pee jεri shan.

⁸ Jozaama pemu wèe ya jo yi mu ge, watii bu ba ni jozaama patii ni wèe wo pu kadugo na, w'a pye wèe wa la, w'a pye mεleke na yiri fugba we ni la, weefɔɔ wu lanji.

⁹ Wèe ya tee yee jo toro yee mu; n'a da guri di yi jo daha sanha: Wèe ya Jozaama pemu jo yee mu ge, watii bu patii jo yi mu wèe wo pu kadugo na, weefɔɔ wu lanji.

¹⁰ Ayiwa wee tuun wu ni, nε giin sipyii di da na sɔni laa, nε giin Kile di da na sɔni? Na funɔɔ ki jε di naye kaa taan sipyii mu kunni? Bada! Nε funɔɔ da bi bye di naye kaa taan sipyii mu sanha, nε bi da ga já bye Kirisa wo kapyebye wε.

Pyegana lemu na Pɔli ya pye na jεri Kile tudunmɔɔ ge

¹¹ Na cebooloo, n'a da yi fiinjε jo yi mu jo nε Kile Jozaama pemu jo yi mu ge, pee ya ta foro sipya ni wε.

¹² Nε pu ta sipya mu wε, sipya bε di ya nε taanni pu ni wε. Ga Yesu Kirisa yε pyaa k'a nε taanni pu ni.

¹³ Taashiine li ni, na nε yaha Yawutuu pu wo koo li ni, nε bi doroo torogana lemu na ge, yee wa yee jaha logo. Nε bi Kile wo n'a daa fεε pu kana fo xuuni wee tuun wu ni. Nε bi li yerejε fo na pu pinnege ki jɔɔ tugo.

14 Nε bi bye na lɛɲii Yawutuu niɲehemεε jaha na Yawutuu pu koo li jaarigana ni. Wèe sefɛɛε p'a wèe taanni kalɛgεε kiimu ni ge, nε bi nayε bεeri kan kee mu.

15 Ga Kile bi nε shɔɔnri lɔ, ali na ta pu sanha nε se bε wε. Wu jidaan tuun w'a pa nɔ ge, a wu wu niimε wu tirige nε na, na nε yiri na pye wu kapyebye.

16 W'a wu Ja wu shε nε na, kɔnhɔ nε da wee Ja wu wo Jozaama pu yu shi wusama bεeri mu, shi wemu jε Yawutuu wε. Ba w'a wu shε yε nε na wε, nε bε ya watii yege nige wε.

17 Piimu p'a fεnhε pye Kirisa wo tudunmɔ peε nε jaha na ge, nε nɔhɔ shε Zheruzalεmu ni di zhε pee bε yege wε. Ga, a nε faa toro, na gari Arabi ni; lee kadugo na, a nε guri pa Damasi kulo li ni.

18 Ayiwa, yee taanri w'a toro, a nε na kari Zheruzalεmu ni, kɔnhɔ di shε foro Pyεeri na. A nε cabyaa kε ni kaguro pye wà ni wu ni.

19 Ga nε ya ta Kirisa wo tudunmɔ watii bε ja nige wε, fo Yakuba yε nigin pe; wee jε Kafɔɔ Yesu wo ceborona wa.

20 Yemu n'a yu mε yi mu ge, ali kafinεgε nigin bε wa yi ni wε; Kile wa na sεeri.

21 Lee kadugo na, ba nε foro Zheruzalεmu ni wε, na gari Siiri fiige ki ni; na yiri wà, na gari Silisi fiige ki ni.

22 Ga n'a daa fεε piimu pu bye Zhude fiige ki ni ge, wee wa shishiin bi sanha nε ja jii na wε.

23 Pu bi yi nuri yε sipyii jɔ na na: «Sipya we wu bi wèe kana taashiinε li ni, fo w'a bi li yereɲε wu n'a daa wu jɔnɔ tugo ge, weeyε pyaa ki bε k'a Kile wo Jozaama pu yu nimε.»

24 Lee funɲɔ ni, a p'i ganha na Kile sɔni nε wo Jozaama pu wo jo wuu na.

2

Pɔli ya Kirisa tudunmɔ pusamaa jɔnɔ círi ta

1 Ba yee kε ni shishεεε ya toro wε, a nε ni Barinabasi di guri pa sanha Zheruzalεmu ni. A nε gari ni Tite bε ni.

2 Kile yε pyaa ki bi li shε nε na na nε wu shε wà, a nε da kari. Ba nε nɔ wà wε, nε ni jahagbaa fεε pu ni, a wèe di shε wùye ja kabanugo. Kile Jozaama pemu nε yu shi

wusama bεeri mu ge, a nε pee jaha jo pu mu, kɔnhɔ labye wemu n'a pye toro ge, ni wemu n'a byi ge, kɔnhɔ wee wa shishiin ganha bu bye jɔnɔ baa wo wε.

3 Tite wemu ni nε kari ge, Girεki wu bye wii. Ga pu ya ta wu karamu fanha bε na fo wu cekɔnɔ pye, kɔnhɔ wu bε di bye Yawutuu pu shi wε.

4 Ga, kafinεjuu p'a, pee bi puyε pye na n'a daa fεε pee jε, na ta p'i jε n'a daa fεε wε, pee pu bi giin w'i cekɔnɔ pye. Wèe ya pye ni Yesu Kirisa ni kariɲεgε ni ge, a wèe di bye wùye mu, a pii sipyii pii di beele jé wèe tε ni kɔnhɔ p'i lee jaha cε. Pu funɲɔ ki bye p'i wèe kurunɔ pa leɲε sanha bulooro ti ni.

5 Ga wèe ya sɔɔ na wùye yaha pu keɲε ni ali jεεε bε funɲɔ ni wù ta logo pu jɔ na wε, kɔnhɔ Kile Jozaama pe pu wa can wu shεε ge, y'i já pee logo ba pu jε wε.

6 Ayiwa, sipyii p'a bi piimu wii na pee pu jε jahagbaa fεε pu ge, jɔnɔfεε pu bye pii la, pu shiin bye bε jɔnɔfεε wε la, lee la shishiin kanɔɔ wa nε mu wε; bani Kile ya wa shɔɔnri na wo wa ni wε. Kile Jozaama pe nε bi yu ge, ba nε pee jaha jo pee jahagbaa fεε pu mu wε, pu ya ta ka fara pu na wε.

7 Ga, a puyε pyaa bε di li cε na Kile w'a pe Jozaama pe kaa le nε keɲε ni nε w'a yu shi watii shεen mu ma na jo ba w'a pu kaa le Pyεeri keɲε ni w'a yu Yawutuu pu mu wε.

8 Bani Kile wemu w'a sefεεεε kan Pyεeri mu na wu tun Yawutuu pu mu ge, wee ninumɔ w'a sefεεεε kan nε bε mu na nε tun shi wusama mu.

9 Yakuba ni Pyεeri ni Yohana, pee piimu pu bi wii jahagbaa fεε pu ge, pee bi li cε na Kile w'a te tuduro te kaa le nε keɲε ni wu wo niimε wu funɲɔ ni. A p'i pu keye le nε ni Barinabasi keye ni, wee fò we ya li shεε na wèe bεeri ya pye nigin. A wù bεeri di binne na bε yi na nago wèe pu shε baari pyi shi wusama tε ni, pee bε di shε baari pyi Yawutuu pu tε ni.

10 A p'i li shε yε wèe na na wèe pu shε wù fungɔngɔ yaha funmɔ fεε na. A nε bε di la le nayε ni na ganha na lee pyi.

Pɔli ya Pyεeri jaagi Ancɔsi kulo li ni

11 Ayiwa, ga ba Pyεeri ya pa ba Ancɔsi kulo li ni wε, a nε ba wu jaagi sipyii pu bεeri

ɲii na; bani kaa lemu w'a bi pye ge, lee bi ɲo wε.

12 Wu cebooloo shi watii shεen piimu pu bye n'a daa fεε Ancɔsi ni ge, Pyεeri bi binnε na li ni pee ni. Ga, a Yakuba di ba sipyii pii tun kari Ancɔsi ni. Ba pee ya nɔ wε, a Pyεeri di fεε kɔn shi wusama wo n'a daa fεε pu na, na bye wu ya sɔɔ w'a li nige ni pu ni wε. Wu bi fyagi pee sipyii pu na, bani Yawutuu pu bye pii, pee di bi yu na fo shi wusama bεeri w'a cekɔnɔ pyi.

13 Cebooloo piimu bε pu ɲε Yawutuu ge, a pee bε di yaa Pyεeri na, na fεε kɔn pii pu na. Lee funɲɔ ni a Barinabasi bε di yaa pu shuun shuun juuro ti na, na daha pu feni.

14 Ba nε pu ɲa, na pu ta pu ya ɲaari na sahanɲi ni Kile Jozaama pu wo can wu ni wε, a nε jo ni Pyεeri ni pu bεeri ɲii na. A nε wu pye: «Mu wemu wu ɲε Yawutu ge, a m'i sɔɔ na Yawutuu pu wo koo li yaha wà, na ganha na ɲaari shi wusama wo ɲaarigana na. Wee tuun wu ni ɲaha na m'i giin nime m'i shi wusama bε karamu fo wu bε w'a Yawutuu pu wo koo li ɲaari wε?»

Fo ma bu dà Yesu na m'a na shɔ

15 «Can wu ɲε wii, wèe kunni ya sii tii pye Yawutuu cegee. Wèe ɲε shi watii shεen wε, pu jo na wee shi we shεen ya Kile koo li ce wε.

16 Ga lee bε na, wèe bε ya li ce na jo ma ɲεhe da Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya we koo ɲaari, lee wa da ga ma pye sipyitiime Kile mu wε, fo ma bu dà Yesu Kirisa na. Lee wuu na wèe bε ya dà Yesu Kirisa na, kɔnhɔ Kile di wù pye sipyitiimεε wee n'a daa wu baraga ni. Li wa nago Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya wu ɲɔmεheε ki wo koo ɲaari w'a wèe pye sipyitiimεε Kile mu-i de. Bani sipya wa shishiin wa da já bye sipyitiime Kile mu na ma yaha ma na Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya wu koo ɲaari wε.

17 «Ayiwa, wèe Yawutuu ba wùye shaa wù bye sipyitiimεε Kirisa wo kariɲεεge ki funɲɔ ni, wèe ba lee pyi, wèe bε ya ɲeri ni shi wusama ni nigin, pee piimu p'a wii jurumupyii ge. Wee tuun wu ni, ta lee wa li shεε na Kirisa w'a wèe tɔɔgɔ leni jurumu ni? Bada!

18 Ayiwa, nε na foro saliya wu keree tàan, na bye nε wu koo ɲaari wε, nε bu guri wee

saliya we feni sanha na wu koo ɲaari, wee tuun wu ni nεye pyaa ya saliya wu kyεεgi.

19 Nε xu Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya wu shizhaa na, kɔnhɔ di bye ɲii na, di da kapyenεε pyi Kile mu.

20 Nε pye kanna p'a nε pinne kori ni Yesu Kirisa ni shiizhan korikoritige ki na. Nεye pyaa ya ta pye nige ɲiifεεε ni wε; Kirisa wu ɲε ɲiifεεεε ni nε zɔ wu na. ɲiifεεεε temu ni nε wa nime ke kɔɲɔ ke na ge, nε naye kan Kile Ja wu mu. Nε kaa ya taan wu mu fo w'a sɔɔ na wuyε kan saraga nε wuu na.

21 Kile ya niime wemu kan nε mu ge, nε da ga wee she bada wε. Bani Kile da ba sipya jatani sipyitiime Musa wo saliya wu koo ɲaari baraga ni, lee ya li shεε na ɲunɲɔ ya pye Kirisa kaxulo na wε.»

3

Na dà Yesu na, lee funɲɔ ni Kile ya sipya jatani sipyitiime

1 Yee Galasi shεen kunni, yee ɲε fungɔnyɔ baa fεε de! Jɔgɔ wu d'a yee faanna mε wε? Yesu Kirisa ya xu xugana lemu na korikoritige ki na ge, yee ɲaha ya fiinɲε jo yee mu.

2 N'a da yi yege kaa nigin ye na. Fεfεεεε Munaa le Kile ya kan yee mu ge, Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya wu wo koo li ɲaari wuu na w'a li kan yee mu laa, yee ya Kile Jozaama pu logo na dà pu na ge, lee wuu na w'a li kan yee mu?

3 ɲaha d'a yee pye mε fungɔnyɔ baa fεε wε? Yee ya kaa lemu ɲɔ kɔn ni Kile Munaa sefεεεε ni ge, ɲaha na yee di zhaa di yiye pyaa wo sefεεεε taga lee ɲɔ tɔ wε?

4 Kile ya kanhama nigbɔ pemu yaha p'a nɔ yee na ge, ɲunɲɔ ya pye pee na-ε gε? Bada! Pee dà já bye ɲunɲɔ baa wε.

5 Kile wemu w'a wu Munaa li kaan yee mu, na kakanhanɲaa ki pyi yee tε ni ge, wee tuun wu ni, yee ya ɲaari na sahanɲi ni Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya wu ni ge, lee wuu na w'a lee pyi laa, yee ya Jozaama pu logo, na dà pu na dagana lemu na ge, lee wuu na w'a li pyi?

6 Kile Kafila w'a yi yu wèe mu Ibirayima shizhaa na na: «Ibirayima ya dà Kile na, a

* 3:6 Zhenzi 15:6; Orome Sheen 4:3

Kile di wu jate sipyitiime wu n'a daa wu wuu na.»*

⁷ Ni li jε mu, wee tuun wu ni yi li ce na jo piimu p'a daa Kile na ge, pee pu jε Ibirayima wo nagoo pee.

⁸ Kile Kafila w'a fεnhε li shε na shi wemu jε Yawutuu wε, na wee shi wu bε na ba dā Kile na, Kile na pu pye sipyitiimeε pu n'a daa wu wuu na. Lee wuu na pe Jozaama pe ya fεnhε jo Ibirayima mu na: «Kile na ba duba shi wu bεeri mu mu baraga ni.»*

⁹ Lee wuu na sipyaa sipya w'a daa Yesu na ge, Kile na duba weefɔɔ mu ba w'a duba mε Ibirayima mu wu n'a daa wu funjɔ ni Kile na wε.

¹⁰ Sipyaa sipya w'a giin na Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya wu wo jɔmεhεε ki koo jaari funjɔ ni Kile da ba wee jate sipyitiime ge, Kile wo lanj w'a to weefɔɔ jɔnɔ ni; bani l'a ka na:

«Sipyaa sipya wu jε wu ya saliya wu jɔmεhεε
ki bεeri koo jaari gbee ki jaarigana na-
ε ge,

Kile wo lanj w'a to weefɔɔ jɔnɔ ni.»*

¹¹ Ayiwa, l'a fiinjε yεε na Kile da jα sipya wa shishiin jate sipyitiime Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya wu koo jaari baraga ni wε. Bani l'a ka na:

«Sipyaa wemu w'a tii ge, wee na ba jɔi sicuumɔ ta
n'a daa gbɔɔrɔ ni.»*

¹² Ga sipya wemu w'a giin wu Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya wu yε wo koo jaari pye wu tadaɲa ge, n'a daa jε yafiin bε weefɔɔ mu wε; bani l'a ka na:

«Sipyaa ya yaa ma wee saliya wu bεeri koo jaari
ma na jɔi sicuumɔ ta.»*

¹³ Yesu Kirisa ya pa wεe shɔ saliya jɔmεhεε ki wo lanj wu na. A wuyε pyaa di dugo wee lanj we tαan wεe tεge; bani l'a ka na:

«Sipyaa sipya p'a yirige suri tige ni na gbo ge,
weefɔɔ ya lanj.»*

¹⁴ L'a pye mu bε sanha kɔnhɔ duba wemu jɔmεε Kile bi lɔ Ibirayima mu ge, wee di nɔ shi wusama bεeri na Yesu Kirisa baraga ni; na fara lee na sanha, Kile ya Fεfεεε Munaa lemu bε wo jɔmεε lɔ ge, wu jα lee bε ta n'a daa baraga ni.

Kile ya jɔmεε lemu lɔ ge, Musa wo saliya wu da jα lee fin wε

¹⁵ Na cebooloo, n'a da jaaha sheshεεε ta lɔ sipyii wo keree pyegaɲaa na. Ali sipya yε pyaa mεhε kaa la jɔmεε lɔ, na li ka, na xhɔ na wu kabee taha kee wεɲε ki na, sipya watii da ga jα lee jɔmεε le kyεεgi, kelee na la fara li na wε.

¹⁶ Kile w'a bi jɔmεε lɔ Ibirayima ni wu kadugo yiri shi shen mu. Li ya ta ka Kile Kafila wu ni na jo «wu ni wu kadugo yiri shi shεen» ma na giin sipyijεhεmεε kaa w'a byi wε, ga shi shen nigin yε kaa Kile Kafila w'a jo na: «Wu ni wu kadugo yiri shi shen.»* Wee wu jε mε Kirisa.

¹⁷ Yemu n'a giin di jo ge, yee yi wa mε. Kile w'a karijεεge jɔmεε lɔ Ibirayima mu. A yee xhuu shishεεε ni kelee taanri (430) di doro, a Kile di na pa Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya wu tenε. Lee funjɔ ni, Kile ya jɔmεε lemu lɔ Ibirayima mu ge, Musa wo saliya wu da jα lee jɔmεε le kyεεgi, kelee na li jomɔ pu jεri wε.

¹⁸ Ga cεn wemu Kile ya gaan ge, wee da bi daa Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya wu baraga ni, wee tuun wu ni wee cεn wu bi da bye nige jɔmεε li wo wu wε; na ta Kile d'a wu wo cεn wu kan Ibirayima mu ma ni, jɔmεε li baraga ni.

Lemu na saliya jɔmεhεε k'a kan wεe mu ge

¹⁹ Wee tuun wu ni saliya jɔmεhεε ki wo kakaan jɔnɔ di jε leke wε? Ki kakaan jɔnɔ ki jε, kapyegεe kiimu ki jε ki ya bε Kile mu-i ge, kɔnhɔ wεe di kee cε. Ga kee saliya jɔmεhεε k'a yaa na pye wα, Kile ya jɔmεε li lɔ Ibirayima wo kadugo yiri shi shen wemu shizhaa na ge, fo wee ba ba. Mεlekεε pu bi saliya jɔmεhεε ki kaan Musa mu, Musa di ki yu sipyii pu mu.

* 3:8 Zhenεzi 12:3 * 3:10 Dutεrenɔmε 27:26 * 3:11 Habakuki 2:4 * 3:12 Levitike 18:5 * 3:13 Dutεrenɔmε 21:23 * 3:16 Zhenεzi 13:15; Zhenεzi 24:7

²⁰ Kayaama ya luu kaa lemu na ge, lee je kabaŋa nigin kajii we. Kile di je wu ye nigin do.

²¹ Ta lee wa li shee na Kile ya jom ee lemu lo ge, na Kile tudunmoo Musa wo saliya wu w'a lee jom ee li kaala ya? Bada! Saliya jom eheee kii k'a kan ge, kee da bi da ja da jii sicuumo kaan sipyii mu, wee tuun wu ni sipyii bi da ja da byi sipyitiim ee Kile jaha taan, saliya jom eheee ki baraga ni.

²² Ga l'a ka Kile Kafila wu ni na jurumu wo fanha ke ki je konjo sipyii beeri na. Lee funjo ni Kile ya lemu wo jom ee lo ge, kaho lee di gan n'a daa fee pu mu pu n'a daa wu baraga ni Yesu Kirisa na.

²³ Ayiwa, Kile tudunmoo Musa wo saliya we, wee wu bi feneh pye wee juno ni, yani n'a daa wu wu pa ge. A wee saliya we di gori yaha wee juno ni fo na she no n'a daa wu sheduun wu na.

²⁴ Lee funjo ni a saliya wu bye wee jaha covoo, fo na she Kirisa pye w'a pa; kaho wee di bye sipyitiim ee Kile jaha taan n'a daa baraga ni.

²⁵ Ba ni n'a daa wu wo koo li d'a pa nime, wee da ja bye nige wee nahagbaacomoo wu keje na we.

²⁶ Bani yee beeri ya pye Kile nagoo n'a daa baraga ni Yesu Kirisa na.

²⁷ Yee piimu beeri p'a batize Kirisa wo karijege ki ni ge, yee ya jeri ba Kirisa ye pyaa je we.

²⁸ M'a pye Yawutu la, m'a pye shi watii shen la; m'a pye bulo la, ma shiin ya pye bulo we la; m'a pye na la, m'a pye cee la; le la shishiin ni je je nige we. Bani yi beeri ya jeri nigin Yesu Kirisa wo karijege ki funjo ni.

²⁹ Ayiwa, yi bi je Kirisa wuu, y'a pye Ibirayima wo nagoo. Kile ya cen wemu wo jom ee lo Ibirayima mu ge, yi be na ba wee ta.

4

¹ Yemu n'a giin di jo ge, yee yi wa me. Pya wemu na ba cen lo ge, na wu yaha wu nahopiire ni, waagi wa shishiin je wu ni bulo te ni we, ali na li ta be wee wu je tofoo wu wo yanmuyoo yi beeri kafeo.

² Na wu yaha wu nahopiire ti ni, sipyii pu da da wu kaseri, na wu keree yari, tuun

wemu tofoo w'a gbegele yaha ge, fo wee tuun we bu she no.

³ Mu wee be di bye. Tuun wemu ni wee be bi bye ba nahopiire je-je ge, ke konjo ke wo keree bulooro ni wee di bye.

⁴ Ga Kile ya tuun wemu gbegele ge, ba wee ya pa no we, a wu wu Ja wu tun na pa. A cee di wu se. A wu be di je saliya jom eheee ki wo fanha ki naho ni.

⁵ Piimu pu bye saliya jom eheee ki wo fanha ki naho ni ge, kaho wu pee juno wolo. A wee di bye Kile nagoo.

⁶ Yee ya pye Kile nagoo, lee wuu na Kile ya wu Ja wu Munaa li tun l'a pa je wee zolo pu ni. Lee Munaa le w'a wu yiri: «Aba» Lee kari je na: «Wu To».

⁷ Lee wuu na ma je nige bulo we, ga m'a pye Kile pya. Ba ni m'a pye Kile pya, w'a yanmuyoo yemu jom ee lo wu nagoo pu mu ge, ma be na ba yee ta.

Poli ya wu funjo shaa ni Galasi sheen kaa ni

⁸ Taashiine ni, na yee ta yee sanha Kile ce we, peje yanmuyoo ya wo buloo yee di bye, na ta yee peje yanmuyoo ye di je Kile ye pyaa we.

⁹ Ga nime yee ya Kile ce. Ne yaa na jo Kile yee w'a yee ce. Naha na yee di giin di guri yee konjo yanmuyoo baraga baa woyo ye feni we? Naha na y'i zhaa di yie le yee juno baa yanmuyoo ye wo bulooro ti ni sanha we?

¹⁰ Yee ya cana jeheee kii porajo kii na, na fara yeye ya na, ni tegeee, ni yee, na yee jateni na toro yi saya taan.

¹¹ Ne lemu beeri pye yee mu ge, ne funjo k'a pen jo lee beeri ganha ba bye juno baa kaa we.

¹² Na cebooloo, n'a yi jeri, yi jeri ba ne je we, bani neye pyaa ki be ya jeri ba yee je we. Yee kunni ya ta kakuuno la shishiin pye ne na we.

¹³ Yeeye pyaa ya li ce na yama p'a ne pye ne kori yee mu, na Kile Jozaama pu jo yee mu taashiine li ni.

¹⁴ Ali na li ta be ne wo yama p'a kanhama shan yee juno ni, lee be na yee ya ta ne taha, kelee na na she we. Ga yee ya ne co xuuni ba Kile wo meleke wa je we, ma na da giin na neye pyaa ki je Yesu Kirisa we.

¹⁵ Yee funjo bi sii taan wee tuun wu ni. A kee fundanga k'i gari mii we? Ne li ce

nakaara baa jo li da bi da já bye kunni, yee bi da zɔɔ na yi ɲɛpyaa ki wolo na taga nɛ wogoo ki faa.

16 Wee tuun wu ni, nɛ na can jo yee ɲii na, lee l'a nɛ ɲɛri yee pɛn nime gɛ?

17 Pii sipyii pii funɲɔ ki wa p'i yee ɲaha ɲɛri puyɛ yiri. Ga pu wo fungaa le, lee di ya ɲɔ wɛ. P'a giin p'i nɛ ni yee laha wùye na, kɔnhɔ yee di daha pu fɛni.

18 Kaa lemu li ɲɛ nizaana ge, na yatɛnye waha lee kaa le fɛni, lee ya ɲɔ. Li wa nago nɛ bu bye yee tɛ ni tuun wemu ni, y'i na yatɛnye waha wɛ, ga y'a yaa na yatɛnye waha tuun bɛɛri ni.

19 Na nagoo, nɛ ɲɛ ba layama ɲɛ wɛ, ali nime we bɛ ni nɛ ɲɛ na yee laa yá fo Kirisa wo ɲaarigana le ga ba she ɲaa yee ni.

20 Nɛ funɲɔ k'a sii pye fo na nɔ yee yiri nime, kɔnhɔ di jo ni yi ni jogana la bɛtii na, bani yee kaa l'a nɛ ɲaha wɔ fo xuuni.

Sara ni Agari keree

21 Yee piimu p'a giin di daha Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya ɲɔmɛhɛɛ ki fɛni ge, wee tuun wu ni kee saliya ɲɔmɛhɛɛ k'a yemu yu ge, yee ya yee nuri bɛ-ɛ gɛ?

22 L'a ka Kile Kafila wu ni na jalaa shuun Ibirayima bi ta. Ja nigin wa wu bi ta bulozhɔ na, na ja nigin wusama ta cee wa na wemu ɲɛ bulo wɛ. Wee bye wuyɛ pyaa wo shɔ.

23 Bulozhɔ w'a wu wo pya wu ta ba cɛɛ ya sii na nagoo taa wɛ. Ga cee wemu w'a pye wu ɲɛ bulo wɛ ge, wee ya wu wo pya wu ta lee tagana li na wɛ. Kile w'a fɛnhɛ pya wu ɲɔmɛɛ lɔ wu mu, a wu na pa wu ta.

24 Kóri wa wu ɲɛ kii keree kii na, wee we. Pii cɛɛ shuun we, pee ɲɛ kariɲɛɛgɛ ɲɔmɛhɛɛ shuun. Kariɲɛɛgɛ ɲɔmɛɛ lemu l'a lɔ Sinayi faabobonɔ ki na ge, buloo pu ɲɛ lee ɲɔmɛɛ li wo nagoo pee. Agari* wu ɲɛ ba lee kariɲɛɛgɛ ɲɔmɛɛ li ɲɛ wɛ.

25 Agari ɲɛ ba Sinayi faabobonɔ ki ɲɛ wɛ, Arabi ni. Wee Agari we wu ɲɛ ba ɲijaa wo Zheruzalɛmu kulo li ɲɛ wɛ, bani sipyii piimu bɛɛri pu ɲɛ Zheruzalɛmu ni ge, pee bɛɛri ɲɛ saliya ɲɔmɛhɛɛ ki wo buloo.

26 Ga Zheruzalɛmu wemu wu wa fugba we ni ge, wee ɲɛ bulo wɛ. Wee Zheruzalɛmu we wu ɲɛ wɛɛ wo nu we.

27 Bani l'a ka Kile Kafila wu ni na:

«Cee we, mu wemu wu ɲɛ ma sanha pya ta ɲa-ɛ ge,
ma funɲɔ ki taan.

Mu wemu wu ɲɛ mu ya laa yama cɛ-ɛ ge,
ta xhuulo fundanga keɲɛ ni.

Bani p'a ɲaha wolo cee wemu ni ge,
wee wo nagoo pu na ba ɲɛhɛ

Na toro cee we ni wu poo wu wo nagoo pu taan.»*

28 Lee wuu na, na cebooloo, yee kunni ya se na saha ni ɲɔmɛɛlɔɔ li ni, ba Kile ya Ishaaga ɲɔmɛɛ lɔ mɛ Ibirayima mu wɛ.

29 Fo wee tuun wu ni, pya wemu Agari ya se ba cɛɛ ya sii na nagoo seni-i ge, wee bi we wu pya wu kana, wemu w'a ta Kile Munaa li wo fanha ni ge. Lee ninunɔ l'a byi ali ɲijaa we bɛ ni.

30 Ga yeke y'a ka Kile Kafila wu ni wɛ? L'a ka na:

«Bulozhɔ we ni wu ja wu kəri.

Bani bulozhɔ wu wo ja wu ya yaa wu pinne

cɛn wu na ni we wu pya wu ni wɛ,

wemu wo nu wu ɲɛ wu ɲɛ bulo wɛ ge.»*

31 Na cebooloo, lee funɲɔ ni wɛɛ ya ta pye bulozhɔ wu wo nagoo wɛ, ga cee wemu wu ɲɛ wu ɲɛ bulo wɛ ge, wee wo nagoo wɛɛ ɲɛ.

5

Kirisa ya wɛɛ pye wùye wuu

1 Kirisa ya wɛɛ ɲunɔ wolo, kɔnhɔ wù sii pye wùye wuu can can na. Lee wuu na, yi la le yiyɛ ni, y'i gori yaha pee yahama pe ni. Yi ganha bu da guri nige kadugo di ba yiyɛ le sanha bulooro ni wɛ.

2 Nɛ Pɔli, n'a da yi jo yi mu, yi bu daa na yi tadanɔ pye cekɔɔnrɔ, wee tuun wu ni Kirisa ya lemu bɛɛri pye yi mu ge, lee da yaaga ɲɔ yi na wɛ.

3 N'a da guri di yi jo yi mu sanha jo sipyaa sipya w'a wuyɛ kan p'a kɔn ge, weefɔɔ ya yaa w'a Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya ɲɔmɛhɛɛ ki bɛɛri koo ɲaari w'a fani.

* 4:24 Agari: Pii w'a yu na Ajara kelee Ajaratu, kelee Jaara.

* 4:27 Ezayi 54:1

* 4:30 Zhenezi 21:10

4 Yee piimu pu wa Kile tudunmoo Musa wo saliya wu koo jaari, na giin na wee wo koo jaari funno ni Kile da ba yee jate sipyitiimee wuyee jaha taan ge, yee ya yiye waa laha Kirisa na. Yee ninne ne nige Kile wo niime wu ni we.

5 Wee kunni, tadaña wa wee mu na jo Kile na ba wee jate sipyitiimee wuyee jaha taan, bani wee wa daa Kirisa na. Lee wo sigime ni wee ne Kile Munaa li baraga ni.

6 Sipya wemu bu bye ni Yesu Kirisa ni karijenge ni, wufoo ya cekoonro pye yoo, wu shiin yaa cekoonro pye-e yoo, lee la shishiin ninne ne we. Ga lemu li ne kagboo li ge, lee li wa na jo wee pu da wu na. Wee n'a daa we ya yaa na wuyee shene taanenge funno ni.

7 Yee shegana li bi no xuuni n'a daa wu koo li ni. A joo di ba yi yerenne, na yi kurunoo can wu koo na we?

8 Kile wemu w'a yee yiri, na yee pye wuyee wuu ge, yee kunni ya da li na na ke fungongo ke ka tuugo ya yiri wee yiri we.

9 Ta yee ya li ce na jo: «Shizhenhene nifenhenehene ki ma myedonhono beeri pye k'a fugofugo yiri we?»

10 Ga lee be na, ne da li na Kafoo ni, jo fungongo katii wa da digi yi mu we. Ga sipya wemu w'a ma ni piinne ki ni ge, wu pye sipyituugo beeri, Kile na ba kiiri kon wu na.

11 Na cebooloo, li da bi da nago cekoonro ti wo keree ne be ya yu, nago ma bu cekoonro pye lee na ja ma sho, pu bi da da ne kana nige we. Yesu Kirisa wo korikoritige ki wo xu wu wo yene li be ne byi ge, lee be bi da waha sipya wa shishiin na we.

12 Sipyii piimu p'a yee piinne me ge, pee ya mene yaa na sii kon laha yee na fene.

13 Yee kunni na cebooloo, Kile w'a yee yiri, na yee pye yiye wuu. Ga yi ganha bu da lee pye karunoo yi da yi wo nidaan keree pyi we. Ga y'a kapyenne pyi yiye mu ni taanenge ni.

14 Bani Kile tudunmoo Musa wo saliya nomene ki beeri wa daa le nomee nigin we funno ni na: «Ma sipyini wu taan ma mu ba maye pyaa ki ne we.»*

15 Yi bu daa na yiri yiye feni ba nana yaaya ne we, na yiye cona na xhaa, na yiye

pahala we. Yi bu bye y'i ya kasenge yaha yiye na we, yi na ba yiye kyengi xho.

Sipya nidaan ni Fefere Munaa nidaan

16 N'a da yi jo waha yi mu jo y'a jaari Kile Munaa fanha ni. Lee bu bye, wee tuun wu ni yi da daha nige yiye pyaa wo nidaan keree feni we.

17 Bani lemu li ne sipya wo nidaan ge, lee ne Kile Munaa wo nidaan we. Kile Munaa li be wo nidaan di ne sipya be wo nidaan we. Ye shuun we ya beni we, lee funno ni yee funno ma bye yi da keree kiimu pyi ge, yee da ja da kee pyi we.

18 Ga Kile Munaa li bu yee jaha co, wee tuun wu ni Kile tudunmoo Musa wo saliya nomene ki fanha da bye nige yee na we.

19 Na ta keree kiimu ki ne sipya wo nidaan keree ge, kee ya fiinne. Kee ki wa me: Doodoo, cemohoo, shiige baara keree,

20 yaperegaanra ni siganma, makono, yokoonro ni nenne, loyiriguuno, nakaara niguuro, beganhara ni waagi,

21 negboo, singbaa, laara keree ni ki tuugo keree. N'a da yi jo waha yi mu ba n'a tee yi jo toro yi mu we, jo sipyii piimu p'a kii keree kii shi pyi ge, jo wee wa shishiin da ga je bada Kile wo saanra ti ni we.

22 Ga Kile Munaa ya keree kiimu leni sipya zo ni ge, kee ne: taanenge, fundanga, janne, loxulo, nubenne, saama, nomee fene,

23 lotaan, ni na ja maye na. Saliya wa shishiin da ja kii keree kii kaala we.

24 Bani piimu beeri pu ne Yesu Kirisa wuu ge, pee beeri ya pu wo ceepuuro lakuunoo ni ti nidaan keree ki beeri pinne kori ni Yesu ni korikoritige ki na.

25 Kile Munaa l'a ni sicuumo nivomo kaan wee mu. Lee wuu na, wee be ya yaa na Kile Munaa li yaha l'i wu jaha co.

26 Wu ganha ba wuyee pele we! Wu ganha ba nyegere keree pyi wuyee na we! Wu ganha ba nenkeree pyi wuyee na we!

6

N'a daa fene ya yaa na puye tere

1 Na cebooloo, yi ba sipya wa ta wu na kakuunoo pyi, yee piimu p'a jaari na sahani ni Kile Munaa li wo nidaan wu ni ge,

* 5:14 Levitike 19:18; Marika 12:31

yee pu weefɔɔ yeri ni loxulo ni. Yiyɛ pyaa bɛ di kasɛɛgɛ yaha yiyɛ na, kɔnhɔ yi bɛ ganha ba jin nɔwuuro ni wɛ.

² Y'a yiyɛ juɲɔ tuguro luu! Yi ba lee pyi wee tuun wu ni yi na da Kirisa wo saliya wu wo jɔmɛhɛɛ ki koo jaari.

³ Sipya wa ba wuyɛ wii na wee w'a pɔrɔ pusamaa na, wuyɛ weefɔɔ ya faanna, bani wu jɛ yafiin bɛ wɛ.

⁴ Wa bɛeri ya yaa na wu torogana li sɛeri xuuni, wu bu wu keɲɛ nibyegee ki ta k'a jɔ, wee tuun wu ni, wu na funɲɔ taan kee nibyegee ki wuu na. Wu ya yaa w'a kee luu w'a daanna ni watii wo nibyegee ni wɛ.

⁵ Bani wa bɛeri na ba yere ni wu labye fiin ni Kile jaha tɔan.

⁶ Piimu p'a yi taanni Kile Jomɔ pu ni ge, y'a yaa y'a pee tahaa kaan yi keɲɛ yanmuyɔ nijeye yi bɛeri ni.

Ma bu lemu nugi, lee ma da ba gɔn

⁷ Yi ganha ba yiyɛ faanna-ɛ dɛ! Sipya ya zhɛhɛni Kile na wɛ. Ma bu lemu nugi, lee ma da ba gɔn.

⁸ Ma ba mayɛ pyaa wo jidaan lakuuɲɔ keree pyi, wee tuun wu ni ma na ba xu ta lee wo kuduun. Ga ma ba Kile Munaa jidaan kere pyi, wee tuun wu ni ma na ba jɔi sicuumɔ nixhɔbaama ta lee wo kuduun.

⁹ Wù ganha bu da ganha kasaanja bye tɔan wɛ, bani wù bu bye wù ya yatɛnyɛ gbo lee bye tɔan wɛ, wù na ba li kuduun ta wu taduun ni.

¹⁰ Wee tuun wu ni, na li pyeduun yaha wù mu, w'à yaa w'à kasaanja pyi sipyii bɛeri na. Wù cebooloo piimu ni wù jɛ n'a daa wu ni ge, pee susu na w'à yaa na kasaanja ki pyi.

Nɔxɔrɔ kafila

¹¹ Ayiwa, go y'a kii kamapyaa nigbɔhɔ kii jaa gɛ, nɛyɛ pyaa k'a kii ka na tun yi mu.

¹² Sipyii piimu p'a giin pu tɔn di daan sipyii mu ge, pee p'a yee fɔri na fo yee bu cekɔnrɔ pye. P'a lee pyi kɔnhɔ sipyii ganha ba pu kana wɛ, bani pu ba yu na Kirisa na xu korikoritige ki na, na lee wo baraga ni sipya da já zhɔ, sipyii na da pu kana.

¹³ Na ta pee piimu p'a kɔn ge, pee ya ta na Kile tudunmɔ Musa wo saliya wu korogoo ki bɛeri jaari wɛ. Ga p'a giin yee di cekɔnrɔ

pye, kɔnhɔ p'i da puyɛ pɛlɛ na yee ya sɔɔ na daha pee fɛni.

¹⁴ Nɛ kunnɔ wa da ga kaa la shishiin kaa taga nayɛ pɛlɛ wɛ, fo wù Kafɔɔ Yesu Kirisa wo korikoritige ke. Kee korikoritige ke wuu na, kɔɲɔ yanmuyɔ bɛeri y'a jɛri nɛ mu ba yaxuyo jɛ wɛ, a nɛ bɛ di jɛri ba gbo jɛ wɛ yee kɔɲɔ yanmuyɔ yi mu.

¹⁵ M'a cekɔnrɔ pye la, ma ya cekɔnrɔ pye-e la; lee la shishiin niɲɛ jɛ wɛ. Niifɛɛɛ nivɔrɔ temu Kile ya gaan wèe mu ge, tee ti jɛ kagbɔɔ le.

¹⁶ Piimu bɛeri p'a tee niifɛɛɛ nivɔrɔ ti koo jaari ge, Kile wo janiɲɛ ke, ni wu jɔnaara te ti tigi pee bɛeri na, na fara Kile wo Izirayɛli wu na, wee wemu wu jɛ Kile wo nagoo pu ge.

¹⁷ Ayiwa na co nijaa na, sipya wa shishiin ganha ba na jaha wɛrɛɲɛ nige ni lee kaa ni wɛ, bani fɛ pe pu wa nɛ ceesɛɛgɛ ki na ge, pee ya li shɛɛ na Yesu wo bulo nɛ jɛ.

¹⁸ Na cebooloo, wù Kafɔɔ Yesu Kirisa wo niimɛ we wu kori yaha ni yi ni. Amiina.

Efese Sh_εεn Tudunm_o P_oli ya s_εm_ε wemu tun Efese sh_εεn mu ge

J_og_o ye mu we s_εm_ε we d'a tun w_ε?

Efese egilizi wu mu P_oli ya we s_εm_ε we tun, ga wu funn_o ki bi bye we s_εm_ε we di galaa Azi fiige ki egilizii pu b_εeri ni, kee kemu nijaa wogo p'a byi Turuki ge. Yee taanri P_oli ya pye Efese kulo li ni, wee xuu wu wo kugb_o l'a bye lii.

We s_εm_ε we kakana j_un_o

P_oli w'a Efese egilizi wu n_oh_o shan. Wu labyenii p'a wu t_εge na Kile Jozaama pu jo Azi fiige ki b_εeri ni (Kapyege 19:10).

Na P_oli yaha kaso wu ni Orom_ε kulo li ni, a Epafirasi di she wu y_iri, na she wu pye na tudunm_o kafinejuu p'a pu wo kalaakuum_o wu j_o co Efese kulo li ni. A P_oli di s_εm_ε tun Efese egilizi wu sipyii pu mu, na pu funn_o to, na pu le koo ni, na pu tii na foro kalaakuum_o wu taan.

S_εm_ε wu kafila j_ugb_oy_o

Efese Sh_εεn 1–3 Kile wo keree ki ten_εgana li kaa P_oli ya yu: Shi wemu j_ε Yawutuu w_ε, pee ni Yawutuu p'a pinne pye kp_on nigin sh_εεn Kile mu Yesu Kirisa wo xu wu baraga ni.

Efese Sh_εεn 4:1–6:9 Egilizi w'a yaa na Kile koro li jaari jaarigana lemu na ge, lee ya jo fiinn_ε.

Efese Sh_εεn 6:10-20 P_oli ya w_εe funn_o to na w_εe pu Kile wo kash_εn yagboyo yi l_o, w_u da yogo ki k_on Shitaanni na.

Efese Sh_εεn 6:21-24 P_oli ya Efese Sh_εεn shaari sanha.

F_o mujuu

¹ N_ε P_oli, n_ε j_ε Yesu Kirisa wo tudunm_o Kile jidaa funn_o ni. Kile ya yee piimu pye f_εf_εε, yee di daa Yesu Kirisa na [Efese kulo li ni] ge, yee mu n_ε we s_εm_ε we tun.

N_ε yi shaari:

² W_u To Kile ni w_u Kaf_o Yesu Kirisa wu niim_ε ni j_on_o kan yi mu.

Niim_ε wemu Kile ya gaan Yesu wo n'a daa f_εε pu mu ge

³ W'a w_u Kaf_o Yesu Kirisa To Kile s_oni! Kile Munaa li wo duba wemu b_εeri wu j_ε fugba we ni ge, w'a wee b_εeri kan w_εe mu Kirisa wo karij_εεge ki ni.

⁴ Kile ya w_εe jaha bulo Kirisa wo karij_εεge ki ni na ta koj_o sanha y_aa w_ε. K_on_ho w_u bye f_εf_εε, w_u bye jaagi baa f_εε wuy_ε pyaa jaha taan.

⁵ Kile ye pyaa ya f_εn_he kee fung_ong_o ke yaha wuy_ε mu wu wo taan_εge ki funn_o ni, na w_εe pye wu nagoo Yesu Kirisa wo karij_εεge ki funn_o ni. Lee l'a pye wu jidaa kaa wu wo saama pu funn_o ni.

⁶ W'a Kile s_oni wu niim_ε wu wuu na, w'a wemu loolo w_u na ma ni wu jidaa Ja wu baraga ni ge.

⁷ Kirisa wo karij_εεge ki funn_o ni w_εe ya sh_o wu shishan pu baraga ni. A w_εe wo jurumu wu b_εeri di yafa w_εe mu na b_ε ni Kile wo t_εh_εn_ε baa niim_ε wu ni.

⁸ W'a wee niim_ε wu kan na j_εh_ε fo xuuni w_εe mu ni fung_ong_o f_εε_ε tuugo b_εeri, ni laj_ε tuugo b_εeri ni.

⁹ W'a bi lee kan_oh_o le bye funn_o yaha wuy_ε mu, k_on_ho wu ba lee pye wu wo saama pu funn_o ni Kirisa baraga ni. Lee kan_oh_o le, w'a lee she w_εe na.

¹⁰ W'a li yaha wuy_ε funn_o ni na kee keree kii pyeduun ba n_o, wu yan_o y_i b_εeri pinne, fugba woy_o ye fara j_un_ε ke woy_o ye na, Kirisa di bye yi b_εeri j_un_of_o.

¹¹ Lemu wo j_om_εε li bi l_o w_εe mu ge, w_εe ya w_u taa ta lee ni Kirisa wo karij_εεge ki funn_o ni, bani Kile ya w_εri w_εe jaha bulo fo taashiin_ε li ni, na saha ni wu wo keree ki ten_εgana li ni. Kile di wu keree b_εeri pyi na saha ni wuy_ε pyaa jidaa ni.

¹² Wee tuun wu ni w'a Kile s_oni wu saama pu wuu na, w_εe piimu p'a pye sh_εnshiilee na Kirisa pye w_u tada_o ge.

¹³ Yee b_ε, ba yee ya can jom_o pu logo w_ε, pee pemu pu j_ε j_uwuuro ti wo Jozaama pu ge, a yee di d_a Kirisa na. A Kile di wu wo f_ε pu kp_on yee na. Pee j_ε F_εf_εε_ε Munaa le, lee lemu wo j_om_εε l'a l_o ge.

¹⁴ F_εf_εε_ε Munaa li j_ε w_εe wo c_εn wu yashiige, na li sh_εε na w_εe na ba j_ε wu ni. Wee c_εn we na ba w_εe j_un_o wolo f_εf_εε cana ka. Lee wuu na w'a N_oo_o F_o Kile s_oni!

P_oli wo Kile-j_εεge

15 Lee na ba ne logo na yee ya dà Kafɔo Yesu na, fɛfɛɛɛ wuu pu bæeri bɛ kaa di dan yee ni wɛ,

16 a ne fungɔngɔ yaha yee na na wo Kile-
jɛɛɛ ki ni. Ne Kile jɛɛri tuun bæeri ni yee mu, na baraga tɛri wu na yee wuu na.

17 Wù Kafɔo Yesu Kirisa To Kile we, Kile-
gbɔtabaaga ke, ne li shaa wu mu jo wu fungɔngɔ fɛɛɛ kan yi mu, wu wuyɛ shɛ yi na, kɔnhɔ y'i já wu cɛ fiinjɛ.

18 Ne li shaa wu mu jo wu yi fungɔnyɔ mugi, w'a yi yiri tadanɔa kemu kaa na ge, kɔnhɔ y'i kee keree cɛ. Cɛn nɔɔrɔ wo wemu w'a gbegele yee ni wu fɛfɛɛɛ nagoo pusamaa kaa na ge, kɔnhɔ y'i wee bɛ wo naafuugbɔ wu jɔnɔ kana cɛ.

19 Tɛhɛnɛ baa sefɛɛɛ temu bɛ ti jɛ Kile ni na jaha tii ni n'a daa fɛɛ pu bæeri ni ge, kɔnhɔ y'i tee bɛ cɛ.

20 Kile ya tee tɛhɛnɛ baa sefɛɛɛ te shɛ Kirisa ni, w'a wu jɛ na yeege xu ni, na wu tenɛ fugba we ni wuyɛ kanige cɛ.

21 Kile ya wu tenɛ jɔnɔ fɛɛɛ ti bæeri jɔnɔ ni, ni sefɛɛɛ ti bæeri, ni fanha ki bæeri, ni saanra ti bæeri jɔnɔ ni. Kile ya wu tenɛ yanmuyɔ yi bæeri jɔnɔ ni. Ke kɔnɔ ke wo yanmuyɔ yi yɛ bɛ wɛ, ga kɔnɔ kemu k'a ma ge, kee bɛ wo yanmuyɔ yi jɔnɔ ni.

22 Kile ya yanmuyɔ yi bæeri tirige yaha Kirisa nɔhɔdaan, na wu pye Egilizi wu jɔnɔfɔgbɔ.

23 Egilizi wu wu jɛ Kirisa wo ceepuuro te. Kirisa w'a wu jini, na wu pyi wu jɔ na fani.

2

Na foro xu ni, na jé nì sicuumɔ ni

1 Yee tɔnaa wuu bye ba xuu jɛ wɛ, yee tiibaara ni yee jurumu w'a lee pye.

2 Yee tɔnaa wuu bi jaari ke kɔnɔ ke wo naarigana na, na daha munaakuunɔ ki wo jɔnɔfɔ wu fɛni, lee muna lemu l'a baari pyi n'a she fɛɛ pu funyɔ ni ge.

3 Wèe ni pee bæeri pu bye karijɛɛɛ ni, na taha wù wo lakuunɔ ke fɛni, na wùye pyaa wo jidaan ni wùye pyaa wo fungɔnyɔ keree pyi. Lee funyɔ ni Kile wo loyire le li bi da ba nɔ wèe na ba pusamaa jɛ wɛ.

4 Ga Kile wo jinaara t'a pɛlɛ fo xuuni! Wèe ya taan wu mu taangana lemu na ge,

5 lee wuu na w'a wèe ni Kirisa pinne jɛ shiizhan na wèe yaha wèe na bi bye bɛ xuu wù wo jurumu wu wuu na. Kile wo niime wu yɛ pe gbɔrɔ ni yee ya shɔ.

6 Wèe ni Yesu Kirisa wo karijɛɛɛ ki funyɔ ni Kile ya wèe pinne jɛ, na wèe pinne tenɛ bɛ ni wu ni fugba wu ni.

7 Tɛhɛnɛ baa niime wemu w'a shɛ wèe shizhaa na wu wo saama pu funyɔ ni Yesu Kirisa baraga ni ge, w'a li pye mu kɔnhɔ wee tɛhɛnɛ baa niime we di da zhɛɛ w'a fiinjɛ cabaya yi na.

8 Bani Kile wo niime wu yɛ nigin pe gbɔrɔ ni yee ya shɔ n'a daa baraga ni. Lee ya ta yiri yeeyɛ pyaa yiri wɛ, Kile wo loolodaa l'a pye lere.

9 Lee ya ta pye yee wa shishiin wo kapyegɛe baraga ni wɛ, kɔnhɔ wa shishiin ganha bu tabaara le wuyɛ ni wɛ.

10 Kile w'a wèe yàa. Yesu Kirisa baraga ni Kile ya wèe da kapyegɛe nizaanɔa kaa na, kee kiimu w'a bi gbegele kɔnhɔ wèe di ba já w'à kee pyi ge.

Shi wusama ni Yawutuu p'a jɛri pye nigin Kirisa baraga ni

11 Yee ya ta pye Yawutuu wɛ. Yawutuu pu p'a cekɔnrɔ ti pye ge, pee di yee pyi cekɔnbaalaa, na ta pee wo cekɔnrɔ t'i jɛ sipya wo kenɛ fɛ. Yi yi funyɔ yaha nidogo ni taashiinɛ li wo torogana li ni.

12 Yee bi sanha Kirisa cɛ wee tuun we ni wɛ. Taa bye yee mu Izirayɛli wo nagoo pu ninɛ ni wɛ. Kile ya karijɛɛɛ jɔmɛhɛɛ kiimu lɔ ge, yee bi bye kee nabuun. Tadanɔa bye yee na wɛ, Kile bɛ di jɛ yi mu ke kɔnɔ ke na wɛ.

13 Ga nimɛ, yee piimu sanha ki bi lii Kile na ge, yee ni Yesu Kirisa wo karijɛɛɛ ki funyɔ ni yee ya wu tɛnɛ Kirisa wo shishan pu baraga ni.

14 Bani Kirisa yɛ pyaa k'a pa ni jɔninɛ ni wèe mu. Shi wemu jɛ Yawutuu wɛ, w'a wee shi we ni Yawutuu pu bæeri pinne na pye nigin. Kasɔrɔgɔ ke ki bi pu waagi laha puyɛ na, na pu pye pɛɛn ge, w'a kee shan laha wà.

15 W'a Yawutuu pu wo saliya we ni wu jɔmɛhɛɛ ki bæeri yirige laha wà, kɔnhɔ wu Yawutuu ni shi wusama pinne wu wo karijɛɛɛ ki baraga ni, wu pu pye shi nigin wemu jɛ nivomɔ ge, w'i jɔninɛ le pu tɛ ni.

16 Wu na xu korikoritige ki na, lee wo baraga ni w'a pu shuun wu pinne, na pu pye ceepuuro nigin, na be le pu ni Kile te ni. A tee peenre t'i xho korikoritige ki baraga ni.

17 Piimu p'a lii, ni piimu p'a teenje ge, w'a pa janije ki jomɔ jo pee beeri mu.

18 Bani Yawutuu fara shi wusama na, Kirisa gbɔɔɔ ni wɛe wa beeri da ja vulo To Kile na Fefere Munaanunɔ li baraga ni.

19 Lee wuu na do, yee je nige nabuun kelee nadadiinme we. Ga yee ni Kile wo nagoo p'a jeri nime fiinunɔ nigin nagoo. Yee ya jeri Kile wo puga ki sipyii.

20 Nɔho shanma pemu na p'a yee yereje ge, pee je tudunmɔo pee, ni Kile wo tudunmɔo pu wo pe, Yesu Kirisa ye pyaa di je gunnmii li kagereje ke.

21 Puga ki beeri na kiyɛ co, na yere Kirisa wo karijege ki ni. K'a bye Fefere ti beeri wo fefere xuu we Kile mu.

22 Kirisa wo karijege ki funɔ ni yee be ya pinne faanri ni pusamaa ni, kɔnhɔ y'i bye puga, kemu je Kile tatenge wu Munaa li gbɔɔɔ ni ge.

3

Labye wemu ya le Pɔli kenje ni shi wusama te ni ge

1 Lee wuu na yee piimu pu je shi watii ge, Yesu Kirisa wuu na p'a ne le kaso ni yee wuu na.

2 Kile ya labye wa kaa le ne kenje ni wu niime wu baraga ni yee wuu na. Yee ya wee kaa logo.

3 Kile ya wu kanmɔhɔnɔ li she ne na, ne fenhe kafilakaya ya taga yee jo na seme wu ni.

4 Yi ba wee xuu wu kalaa, yi na li ja wa na ne Kirisa wo kanmɔhɔnɔ li ce xuuni.

5 Lee kanmɔhɔnɔ li ya ta she tanaa wo sipyii pu na we. Ga nime Kile ya li she fefere tudunmɔo ni Kirisa wo fefere tudunmɔo pu na Fefere Munaa li kenje feni.

6 Lee kanmɔhɔnɔ li le: Shi wemu je Yawutuu we, pee ya pinne taa ta ni Yawutuu pu ni Kile Jozaama pu baraga ni Kile wo cen wu ni, w'a wemu gbegele wu nagoo pu mu ge. Pu beeri ya jeri ceepuuro ninuuro ti wo yatenyɛ, a pu be di taa ta Kile wo jomɛ li ni, w'a lemu lo Yesu Kirisa baraga ni ge.

7 Ne pye Jozaama pu wo jowɔ na saha ni Kile wo niime wu loolodaa li ni, w'a lemu kan ne mu wu sefere ti baraga ni ge.

8 Ne wemu wu je Kile wo fefere wuu pu beeri kadugo yiri wo ge, a Kile di niime kan ne mu, kɔnhɔ ne da Kirisa wo tɛhɛnɛ baa saama pu kaa yu shi wusama mu, wee wemu je Yawutuu we.

9 Yanmuyɔ yi beeri yaavɔo Kile bi kaa lemu nmɔho fo taashiine ni ge, w'a jo ne wu lee wo keree pyegana jo fiinne.

10 Nunɔ fere ni sefere te ti je fugba wu ni ge, kɔnhɔ tee di ja Kile wo fungɔngɔ fere nigbɔɔɔ ti ce cɛgana beeri na nime, Egilizi wu baraga ni.

11 W'a lee pye na saha ni wu keree ki ni, w'a bi kiimu gbegele fo taashiine li ni, na ba ki pye wu Kafɔo Yesu Kirisa ni ge.

12 Yesu wo karijege ki funɔ ni wɛe da ja lowaa ta, na fulo Kile na fyaara baa, n'a daa gbɔɔɔ ni Yesu na.

13 Lee wuu na n'a yi jeri jo kanhama pemu p'a nɔni ne na yee wuu na ge, jo pee ganha bu da yi fungonyɔ kyegi we, bani pee kanhama pu je nɔɔɔ yee mu.

Pɔli wo jerege ke

14 Lee wuu na ne nuguro sinni To Kile naha taan, na wu jeri,

15 wee wemu w'a kɔnhɔo ki beeri da ge, fugba wogoo ki fara jine wogoo ki na.

16 Ne wu jeri jo wu fanha kan yi mu, wu yi logoo waha wu Fefere Munaa li gbɔɔɔ ni, na saha ni wu tɛhɛnɛ baa nɔɔɔ wu ni.

17 Kirisa di diin yi zɔlɔo pu na n'a daa baraga ni, kɔnhɔ yi niye di juri, see see taanjege ni!

18 Yi ni Kile wo fefere wuu pu beeri di ja kee taanjege ke jidaa, ni ki kadaa, ki jubile ni ki jogi junɔo kana ce.

19 Yi Kirisa wo taanjege ki ce, kee kemu k'a ye seme pu beeri na ge, kɔnhɔ yi jo di fa ba Kile je we.

20 Ayiwa, wɛe ya yanmuyɔ ya jeri Kile mu, kelee na wu funyɔ kɔn ni yi kaa ni xuuni. Kile na ja yee kan wɛe mu, ali fo na dorɔ be wɛe wo fungɔngɔ ki taan wu sefere ti baraga ni. Tee sefere te t'a labye pyi wɛe funyɔ ni.

21 Nɔɔɔ w'a dɛri wee ni Yesu Kirisa na Egilizi wu ni fo gbee! Amiina.

4

Niginre temu t'a daa Yesu Kirisa baraga ni ge

¹ Lee wuu na ne yi beeri, ne wemu wu ne kaso ni Kafɔ wuu na ge, jo y'a yiri lemu na ge, y'a lee koo jaari.

² Yi yie tirige ni lotaan, ni loxulo ni! Yi da yie teri ni taanbege ni!

³ Niginre temu t'a daa Fefere Munaa li ni ge, yi la le y'i gori yaha tee ni janiye ki funjo ni, kee janiye kemu k'a yi po yie na ge.

⁴ Ceepuuro nigin ti ne, ni Fefere Munaa nigin, ma na jo ba Kile ya yee yiri me tadanja nigin wuu na we.

⁵ Kafɔ nigin ye wu ne, ni n'a daa nigin, ni batizeli* nigin.

⁶ Kile nigin ye be wu ne. Wee beeri To wu ne wii, wee wu ne we beeri funjo ni, na ne wu beeri te ni, na ne wu beeri funyo ni.

⁷ Ga w'a niime kan we beeri nigin nigin mu, na saha ni Kirisa wo loolodahaa ki funjo kana ni w'a kiimu kan we mu ge.

⁸ Lee wuu na Kile Kafila w'a jo na:

«Ayiwa, w'a dugi na kari fugba wu ni,
na sipyii pii co na pye buloo,
na loolodahaa kan sipyii pu mu.»*

⁹ Ma bu logo na w'a dugi, lee ya li shee na w'a bi tigi be fo jine ke nahodaan.

¹⁰ Wemu w'a tigi ge, wee ninum w'a dugi fo fugba lii lii we ni, kanh wu konjo ke beeri ni ni wu wo sefere ti ni.

¹¹ Wee w'a loolodahaa kan sipyii pu mu, a pii di bye Yesu wo tudunmoo, a pii di bye Kile tudunmoo, a pii di bye Jozaama pu jovee, a pii di bye karamagoloo ni kalaatii.

¹² Kanh wu Kile wo fefere wuu pu gbegele Kile wo labye wu kaa na, la di da faraa Kafɔ wo Egilizi wu na.

¹³ Lee funjo ni we beeri da ja binne na bye nigin n'a daa fere ni Kile Ja wu je wu ni. Wu beeri na sii kago fo na bye sipyii, piimu jo ya fa ba Kirisa ne-ge.

¹⁴ Ayiwa we da bye nige nahapiire, kalaakuumoo tuugo beeri wo kafere na pu luu na gbee nanmahara fee kenje kurogo we. Bani pee ya sipyii piinne ni pu wo shizhinne pu ni.

¹⁵ Ga wu ba can yu taanbege funjo ni, wu na ba gogoo na se Kirisa mu. Wee wu ne Egilizi wu funjo ke.

¹⁶ Ceepuuro ti beeri t'a keme gbegele na pye nigin wee baraga ni. Ti yatenye yi beeri y'a yie co na jo xuuni yatenzomoo pe ni, na saha ni yi beeri nigin nigin wu wo labye wu ni. Lee legana le na ceepuuro ti beeri ya legi, na baraga taa taanbege funjo ni.

Niifere nivoro Yesu Kirisa ni

¹⁷ Ayiwa, yemu n'a da jo di waha yi mu Kafɔ mege na ge, yee yi wa me. Yi ganha ba jaari nige ma na jo ba Kile cebaalaa pii wa jaari na sahanj ni pu wo funjo baa fungonyo ye ni we.

¹⁸ Nibiige ni pu ne. Taa ne pu mu Kile wo jii sicuumoo pu ni we, bani pu niwewaa l'a pu jeri kaacebaalaa.

¹⁹ Shiige pile be ne pu na we, fo p'a puye yaha nahomoo na, na gburogi na dodooro tuugo beeri pyi ni negboo.

²⁰ Ga kalaa we yee ya ta Kirisa wo shizhaa na ge, yee ya ta lee ja wee ni-i de!

²¹ Li bu she da nago kanna y'a wu kaa tii logo kunni; can we wu ne Yesu ni ge, li bu da nago kanna y'a kalaa na saha ni wee can we ni,

²² fo yi bu yi yahagana nille li yaha. Lee wo lakuunjo ke k'a sipya faanna, na ma kyegi.

²³ Lee na fo yi hakilee pee, ni yi fungonyo yi beeri bu jeri na pye nivoyo.

²⁴ Yi yahagana nivonoo lo, y'i bye Kile wo jaa we. Y'i bye sipyii piimu p'a tii ge, y'i bye sipyisaamaa. Kile wo can wu baraga ni lee wa daa.

²⁵ Lee wuu na yi kafineye yaha, yi da can yu yie mu, bani we beeri p'a pinne na bye ceepuunuro wo yatenye.

²⁶ Yi logoo bu yiri, yi ganha bu da jurumu pye we! Yi ganha bu canja yaha ki to kee loyirige ki ta yi ni we!

²⁷ Yi ganha bu da tajege kan Shitaanni mu we!

²⁸ Wemu wu bye nagaa ge, wee wu na-gaara ti yaha, wu da kapyene pyi ki pye-gana na wu keye yi na, kanh wu be di da daa, wu da la baa fee pii kaan.

* **4:5 Batizeli** Kiricen mu na ma mini yeege loho ni. Ga li kori ye pyaa ne na p'a pinne ni Yesu ni wu xu ni wu ne wu na. * **4:8 Zaburuu 68:19**

29 Joguuma pa shishiin ganha ba fòro yi jəyɔ ni wɛ, fo jomɔ nizaama, pemu na já la fara sipyii piitiilee wo baraga na, na saha ni pu mago ni, na saməhəɔ leni pu logovɛɛ ni ge.

30 Yi ganha ba Kile wo Fɛfɛɛɛ Munaa li luu yirige wɛ. Lee li jɛ Kile wo fɛ pe yee na, na wɛ wo juwuuro ti caɲa ki sigee.

31 Yi funguunɔ yaha, yi ganha ba loyirigee kəni wɛ, yi ganha ba yi logoo yirige wɛ, yi kafilanɛhɛɛ te yaha, yi ganha ba sipyii mɛyɛ kyɛɛgi wɛ, yi kuumɔ tuugo bɛɛri yaha!

32 Y'a kasaanɔa pyi yiyɛ na, y'i da juɲɔ jaari yiyɛ na. Y'a yi jurumu wu yafani yiyɛ mu, ba Kile bɛ ya yi wo jurumu wu yafa yi mu Kirisa wo karijɛɛge ki ni wɛ.

5

Kpɛɛngɛ ki wo nara li keree

1 Kile w'a wɛɛ yiri na pye wu nagoo, lee wuu na nɛ yi jɛɛri jo y'a jaari jaarigazaana na lemu l'a dan Kile ni ge.

2 Y'a jaari taanɛɛge ni ba Kirisa jɛ wɛ. Wɛɛ kaa ya taan wu mu, a wu wuyɛ kan na pye saraga wɛɛ wuu na, kee kemu kaa ya taan Kile ni ba nudanga yawurire jɛ-ɛ ge.

3 Dɔdɔɔɔ, ni nəhəmə tuugo bɛɛri, ni jɛgbɔɔ, le la shishiin mɛge bɛ yɛɛ ya yaa na yiri yee tɛ ni wɛ. Kile wo fɛfɛɛɛ sipyii pu ya yaa ni lee la shishiin ni wɛ.

4 Shiige baara jomɔ, ni juɲɔ baa jomɔ, ni kafilanɔɔyɔ bɛ ya jɔ tajogo ni wɛ. Yi sii y'a Kile sɔni yɛ!

5 Yi li cɛ fiinɛ na jo dɔdɔ, ni nəhəmə pyevɔɔ, ni jɛgbɔɔ fɔɔ, wee wa shishiin wa da jé Kirisa ni Kile wo saanra te ni wɛ. Nɛgbɔɔ ni yapɛɛgaanra bɛɛri nigin.

6 Yi ganha bu sipya wa shishiin yaha wu yi piinɛ ni juɲɔ baa jomɔ ni wɛ. Kee keree kii k'a Kile wo loyire li kilee na zhaan Kile jomɛɛcobaalaa pu juɲɔ ni.

7 Lee wuu na yi ganha bu jé pu wo karijɛɛge ki ni wɛ.

8 Nibiige ni yee di bi bye taashiinɛ li ni, ga Kafɔɔ wo karijɛɛge ki funɲɔ ni, yee ya pye nime kpɛɛngɛ na. Y'a jaari ba kpɛɛngɛ nagoo ya jaari wɛ!

9 Bani kpɛɛngɛ wo labye wu jɛ mɛ saama, ni tiimɛ, ni can.

10 Keree kiimu k'a dan Kafɔɔ ni ge, yi la le yiyɛ ni yi kee cɛ!

11 Yi ganha ba womɔ keree pyi wɛ, kuduun jɛ kee ni wɛ. Ga y'a kee yeege bɛ yɛɛ kpɛɛngɛ na.

12 Pee sipyii pii ya keree kiimu nɛməhəni na byi ge, ali kee jo bɛ yɛɛ jɛ shiige.

13 Ga kaa lemu bu foro kpɛɛngɛ na, lee jaaha na jɛ viinɛ.

14 Bani kaa lemu bɛɛri l'a foro kpɛɛngɛ na na xɔ ge, lee jaaha na jɛ. Lee wuu na p'a yu na:

«Ŋmunumɔ fɔɔ we, yiri!

Yiri foro xuu pu tɛ ni,

Kirisa na wu wo kpɛɛngɛ ki le ma mu.»

15 Yi kasɛɛge yaha yiyɛ na xuuni, yi yi jaarigana cɛ! Yi ganha ba jaari ba fungonyɔ baa fɛɛ jɛ wɛ! Ga y'a jaari ba fungonyɔ fɛɛ jɛ wɛ.

16 Caɲa jii lemu ni yi wa nime ge, lee caɲa jii l'a kolo. Lee wuu na yi bu tuun wemu ta, y'a yi se bɛɛri pyi kasaanɔa bye ni.

17 Lee na yi ganha bu da bye fungonyɔ baa fɛɛ wɛ, ga yi Kafɔɔ jidaan sha yi wee cɛ.

18 Yi ganha ba jaawəhə wuu yiyɛ na ni duvɛn gbaa ni wɛ, lee wa popama waa. Ga yi jɛ Kile Munaa na.

19 Y'a saməhəɔ leni yiyɛ ni ni Kile koro yoyo ni, ni Zaburuu ni Fɛfɛɛɛ Munaa yoyo. Y'a yoyo yi cɛɛ, yi da Kafɔɔ sɔni ni yi zɔlɔɔ pu bɛɛri ni.

20 Y'a baraga tɛri To Kile na tuun bɛɛri ni keree bɛɛri na, wu Kafɔɔ Yesu Kirisa mɛge na.

Cɛɛ ni pu namaa tɛ keree

21 Yi yiyɛ tirige yiyɛ mu Kirisa wo jii fyaara ti wuu na.

22 Cɛɛ yi yiyɛ tirige yi namaa pu mu, ba y'a yiyɛ tirige Kafɔɔ mu wɛ.

23 Bani ná wu jɛ cee juɲɔfɔɔ, ba Kirisa jɛ mɛ Egilizi juɲɔfɔɔ wɛ. Wee Egilizi we wu jɛ Kirisa wo ceepuuro te, Kirisa di jɛ ti Shəvɔɔ.

24 Egilizi w'a kuu kuugana lemu na Kirisa mu ge, cɛɛ pu bɛ ya yaa na kuu pu namaa mu lee kuugana li na.

25 Namaa, yi cɛɛ pu taan yi mu, ba Egilizi w'a taan Kirisa mu, fo w'a wuyɛ kan wu wuu na wɛ.

26 W'a lee pye mu kənhə wu ləhə ni Kile jomɔ pu taga Egilizi wu pye fɛfɛɛ.

27 Kónhɔ wu wu yerenɛ wuyɛ naha tàan ni nɔɔɔ ni. Nɔhɔmɔ tɛnɛ, kelee tafɔnrɔ, kelee lee la shishiin tuugo ganha bu na wu na wɛ. Ga wu bye fɛfɛɛ jaagi xuu baa.

28 Namaa pu ceepuuro ti kaa ya dan pu ni taangana lemu na ge, mu pu cɛɛ pu bɛ ya yaa na dan pu ni. Ná bɛeri shɔ w'a dan wu ni ge, wee wo ceepuuro ti kaa l'a dan wu ni.

29 Bani sipya wa shishiin ceepuuro tɔn ya bɛngi wu mu wɛ. Ga wu ma ti nɔ shaa, na ti kemɛɛ, ba Kirisa bɛ ya wu wo Egilizi wu pyi wɛ.

30 Bani wɛɛ pu nɛ wu ceepuuro ti yatɛnyɛ ye.

31 «Lee wuu na, ná na ba wu nu ni wu to yaha, na koomɔ pu shɔ na.

Pu shuun wu na bye ceepuuro nigin.»*

32 Lee kaɲmɔhɔnɔ le kɔri w'a pɛɛ fo xu-uni. Nɛ li shɛ jo Kirisa wo kariɲɛɛɛ ke ni wu Egilizi wu na li naha ya tii.

33 Lee bɛeri funɲɔ ni yee namaa pu bɛeri ya yaa, wa bɛeri wu shɔ di da dan wu ni, ba wuyɛ pyaa wo ceepuuro ti kaa ya dan wu ni wɛ. Cɛɛ pu bɛ ya yaa na baraga tɛri pu namaa na.

6

Nɔhɔpiire ni ti sefɛɛ keree

1 Nɔhɔpiire, y'a yi sefɛɛ nɔmɛhɛɛ conɪ Kafɔɔ wo kariɲɛɛɛ ki ni, bani lee l'a tii.

2 L'a ka Kilɛ Kafila wu ni na: «Ta ma to ni ma nu pɛɛ!» Le l'a pye saliya wu nɔmɛɛjuu nizhiinɛ le, na le nɔmɛɛ le lɔ na taha li na na:

3 «Kónhɔ ma di nɔɲɲɛ ni nɛmɔnɔ ta nɲɛ ki na.»*

4 Tii, yee bɛ ganha ba yi nagoo pu logoo yirige wɛ! Ga y'a pu biini, yi da pu yɛri na saha ni Kafɔɔ yɛ pyaa wo kalaa wu ni.

Buloo ni pu kafɛɛ

5 Buloo, yee kafɛɛ piimu pu nɛ naha ke nɲɛ ke na ge, y'a pu nɔmɛhɛɛ conɪ, yi da fyagi pu na, yi da gbɔɔɔ tɛri pu na ni zɔsaamaa ni, ma na jo ba y'a li pyi Kirisa mu wɛ.

6 Yi ganha ba kapyɛnɛɛ ki pyi pu nɛnaa ye na, kanna tɔndaanra y'a zhaa sipyii mu wɛ. Ga y'a ki pyi ba Kirisa wo buloo nɛ wɛ, yi da Kilɛ nɪdaan pyi ni yi zɔlɔ pu bɛeri ni.

7 Y'a labye wu pyi ni daan na mu ni, kanna yi ya wu pyi sipyii mu wɛ, fo Kafɔɔ.

8 Y'a li cɛ na sipyaa sipya, m'a pye bulo la, ma shiin ya pye mayɛ wo la, ma bu kasaana lemu bɛeri pye, lee wo kuduun ma da ba da Kafɔɔ mu.

9 Kafɛɛ, yee bɛ p'a lee shi pyi yi wo buloo pu mu. Yi ganha bu da kafugo pɛɛ pu na bada wɛ. Yi li cɛ na pu wo nɲɔfɔɔ we, na wee ninumɔ wu nɛ yee bɛ wo we. Wee nɛ fugba we ni. Wee ya wa wo wa ni wɛ.

Kiricɛn kashɛn yagboyo

10 Ayiwa, yi fanha ta Kafɔɔ ni wu sefɛɛɛ ti baraga ni.

11 Yi Kilɛ wo kashɛn yagboyo yi bɛeri le yiyɛ na, kónhɔ y'i já yere Shitaanni wo shizhiinmɛ pu bɛeri sige.

12 Bani wɛɛ ni piimu pu wa kashɛn ki ni ge, pee nɛ Adama nagoo wɛ. Ga nɲɔfɛɛ pu nɛ pii, ni fanhafɛɛ, ni piimu pu nɛ ke konɔ nibiige wogo ke nɲɔ ni ge, ni jinaa piimu pu nɛ fugba wu ni ge.

13 Lee wuu na yi Kilɛ wo kashɛn yagboyo yi bɛeri lɔ, kónhɔ caguɲɔ ki ba nɔ y'i já kashɛn ki nɲɔ fo yi se ta, yi lowagaa wuu di já yere.

14 Yi yere, y'i can pye yi yapɔyɔ! Yi tiime pye yi kashɛn fadeye!

15 Yi yere y'i la le yi da Kilɛ wo Jozaama pu yu, pee pemu pu nɛ nɔɲɲɛ jomɔ pu ge. Pee ya sipya fungɔngɔ tenɛɛ wu tɔyɔ tasinɲɛ ni ba tanhaya nijeye fɔɔ nɛ wɛ.

16 N'a daa we, wee wu nɛ nɲasiginɛ ke. Wee di bye yi mu tuun bɛeri ni, kónhɔ yi da Shitaanni wo na nɲmaya yi bɛeri furi.

17 Yi nɲuwuuro ti wo tɔɔɔ nɲɔnɔ ki bɛ lɔ tɔ, y'i Kilɛ Munaa li wo nɲmɔpara li lɔ, lee nɛ Kilɛ Kafila we.

18 Y'a Kilɛ nɛeri tuun bɛeri ni Kilɛ Munaa li baraga ni, ni nɛrɛyɛ tuuyo bɛeri ni. Yi la le yiyɛ ni yi da lee pyi, yi da Kilɛ nɛeri mu fɛfɛɛɛ sipyii pu bɛeri mu.

19 Yi da nɛrɛɛ pyi na bɛ mu, kónhɔ di ba yu tuun wemu ni, Kilɛ di jogana kan na mu di Jozaama pu kaɲmɔhɔnɔ li naha jo di viinɲɛ ni lowaa ni.

* 5:31 Zhɛnɛzi 2:24

* 6:3 Ekizode 20:12; Dutɛrɛnɔmɛ 5:16

²⁰ Ali na li ta ne na je be kaso ni pee Jozaama pe wuu na, ne wu je pee wo kayahama. Wee tuun wu ni y'a Kile jeeeri na mu, di da yu ni lowaa ni ba n'a sii yaa na yu we.

Pali fo mujuu

²¹ Na ceborona ni na taanji Tishiki, wee wemu wu je Kafoo wo kapyebye jomee foo ge, wee w'a da zhe ne fiin ni na keree ki beeri naha jo yi mu.

²² Lee wuu na ne wu tun yi mu, kohno y'i wu wo keree ki ce, wu she lowaa be le yi ni.

²³ Wu To Kile ni wu Kafoo Yesu Kirisa wu janije, ni taanjeege, ni n'a daa kan cebooloo pu beeri mu!

²⁴ Wu Kafoo Yesu Kirisa kaa ya dan piimu ni tene baa ge, Kile wu fere me kan pee beeri mu.

Filife Sheen Tudunmoo Pali ya semε wemu tun Filife sheen mu ge

Jogɔ ye mu we semε we d'a tun we?

Filife sheen wo egilizi wu mu Pali ya we semε we tun Masedani fiige ki ni. Kaso ni wu bi bye Oromε kulo li ni na we semε we ka. Egilizii piimu nahɔ Pali ya shan Erɔpu fiige ki ni ge, Filife sheen wo egilizi we wu je pu beeri nizhiime.

Na Pali yaha wu para shuun wuu li na, wu ni Silasi ni Timote ni, a p'i no Filife kulo li ni. Shi wemu wu bi bye wa ni wee je Yawutuu-i ge, wee w'a bi jehε, bani Yawutuu nijehemεε bi bye wa we. Filife kulo li bi bye Oromε sheen sarosii tateengbɔhɔ.

Ma funɔ bi je ma di Filife sheen wo egilizi wu keree ce, Kapyegee Kitabu wu wo koogoo 16 wu kalaa.

We semε we kakana jɔɔ

Kashiine, Pali funɔ bye wu Filife sheen wo egilizi wu n'a daa fee pu shaari pu yakanya yi wuu na wee mu (Filife Sheen 4:10-20). Li shuun wuu, Pali bi logo na waagi wu je Filife n'a daa fee pu te ni. (Filife Sheen 4:2). Wu funɔ ki bye w'i pu yeri.

Semε wu kafila jugbɔyɔ

Filife Sheen 1:1-11 Pali ya pu shaari na baraga taha Kile na.

Filife Sheen 1:12-26 Pali ya lowaa lemu ta na wu yaha kaso wu ni Oromε ni ge.

Filife Sheen 1:27–2:4 Pali ya Filife sheen yeri niginre keree na.

Filife Sheen 2:5-18 Yesu ya wuyε tirige tirigegana lemu na ge.

Filife Sheen 2:19-30 Pali labyejii Timote ni Epafuroditi keree.

Filife Sheen 3 Pali ya pu sonmi kapyebyii nguuyo yi keree na.

Filife Sheen 4 Pali ya pu shaari na yere kan pu mu sanha.

Pali ya fo kan Filife sheen mu

¹ Ne Pali ni Timote, wee piimu pu je Yesu Kirisa wo kapyebyii ge, wee p'a we semε we

tun Kile wo fefεεε sipyii pu beeri mu, piimu beeri pu je Filife kulo li ni Yesu Kirisa wo karijεεε ki ni ge, ni je egilizi wu nahagbaa fee ni pu tegeveε pu be.

Wεe ya yi shaari:

² Wu To Kile ni wu Kafoo Yesu Kirisa wu niime tirige yi na, p'i najinje be kan yi mu.

Pali ya Kile jεeri Filife kulo li n'a daa fee pu mu

³ Ne bu na funɔ kon ni yee kaa ni tuun beeri ni, ne ma Kile shaari.

⁴ Ne ba da Kile jεeri yee mu tuun beeri ni, ne ma kee jεεεε ki pye ni fundanga ni.

⁵ Bani yee ya pye ne tegeveε Kile wo Jozaama pu yere li kapyenεε ki na, na co fo ki jo kanduun na, fo na pa no nime na.

⁶ Ne li ce nakaara baa jo Kile wemu w'a kii kapyenεε nizaanɔa kii jo kon yee ni ge, wee na ba gori yaha ki na fo na she ki jo fa Yesu Kirisa cabaɔa.

⁷ L'a yaa ne w'a na funɔ shaa lee shagana li na ni yee beeri kaa ni, bani yee kaa ya waha ne mu fo xuuni. Na ne yaha kaso wu ni ne na Kile wo Jozaama pu yogo yu, na pu can wu sheε, yee ya pinne ni ne ni wee labye we na. Wu niime wu baraga ni Kile ya wee kaa le ne keje ni.

⁸ Kile ye pyaa wa lee wo seeri na jo yee beeri kaa ya dan ne ni fo xuuni, ba wee ya dan Yesu Kirisa ni taangana lemu na we.

⁹ Kaa lemu na ne Kile jεeri yee mu ge, lee li wa me, jo la l'a faraa yee wo taanjεεε ki na, yi be di laje, ni fungongɔ fεεε ta xuuni,

¹⁰ konho y'i ja kasaanɔa ni kakuunoo ce shonri kiyε ni. Lee funɔ ni yi na ba bye sipyitiimeε, jaagi baa fee, fo na she no Yesu Kirisa cabaɔa ki na.

¹¹ Yi na ba kapyegee nizaanɔa nijehεjεε pyi Yesu Kirisa baraga ni. Lee li wa masɔɔ, ni peɔɔε teri Kile na.

Pali kaso wu keree

¹² Na cebooloo, na funɔ ki wa y'i li ce na jo jaa wemu beeri w'a no ne na ge, wee beeri ya pye karunɔ na she ni Kile wo Jozaama pu ni naha na can can na.

¹³ Bani kiiri wu takongɔ ki nahagbaa fee pu fara teye yi saya beeri na naha, pu beeri ya li ce na Kirisa kaa jo wuu na p'a ne po, na ne le kaso ni.

14 Lee funḡo ni wù cebooloo n'a daa fεe niḡehemεε ya Kafɔ pye pu tadaḡa. Ne na le kaso ni, lee wuu na la ya fara pu lowaa li na. A p'i ganha na Kile Kafila wu yu sipyii pu mu ali pu ya fyagi be we.

15 Ayiwa, sipyii pii kunni wa Kirisa kaa yu ni ḡepεen ni beḡanhara ni. Ga pii be di wa Kirisa wu kaa yu ni fungansaḡa ni.

16 Taanḡεεge funḡo ni pee wa kee kapyenεε ki pyi, bani p'a li ce na Kile w'a ne teḡe, kɔnhɔ ne da Kile Jozaama pu can wu shεε sipyii pu na naha.

17 Ga pusamaa kunni, pee wa Kirisa kaa yu na ta ne wo kapyenεε ki ḡepεen di ḡe pu ni. Fungɔnkuuyo yi ḡe pu mu. P'a ḡiin na pee ba lee pyi, na lee li da la fara ne kanhama na kaso wu ni.

18 Na ta lee la shishiin di ḡe kaa ne mu we. Fungɔnkuunḡo ya pye pu mu la, fungansaḡa la; pyegana beeri na l'a pye ge, Kirisa kaa bu ja na yu na xɔ sipyii pu mu, lee ya ne funḡo taan. Kee fundanga ke, la di faraa kee na be,

19 bani yee wo ḡεεge ki fanha ni, ni Yesu Kirisa wo Munaa li wo dege wu baraga ni, ne li ce jo kee keree kii beeri na ba bye kaḡunḡo na na ḡunḡo wolo.

20 Lemu ne zige ni na zɔ wu beeri ni ge, lee li wa ne tadaḡa. Li kunni wa da ba bye na mu shiige kajii bada we. Lee li wa me na Kirisa pele tuun beeri ni. L'a na gbo la, l'a na yaha la, lee li wa.

21 Bani ne wo koḡo ki katiinne ḡunḡo ki wa me, na taha Kirisa feni. Xu be di ḡe ne mu kuduun wa.

22 Ga ne di bu bye sanha koḡo puga, ne na ja da kapyenεε pyi sanha kiimu ḡe ni kuduun ni ge. Wee tuun wu ni, ḡiifεεε ni xu ni, ne ce kabaḡa keke n'a da lo we.

23 Ne fungɔngɔ wa ki shuun wu beeri na. Ne na xu, na she bye ni Kirisa ni, lee la ki wa ne na, kuduun nigbo wu wa lee ni.

24 Ga ne yaa na kori naha koḡo puga yee wuu na, lee wo kaḡo l'a pele be sanha.

25 Nakaara wa lee ni we, ne na ba gori koḡo puga, na tuun wa be pye yi taan, kɔnhɔ yi da se ḡaha na n'a daa wu ni, yi fundanga ki be di bele.

26 Lee funḡo ni, ne ba ba guri she yee yiri, lee na ba bye kaḡunḡo fo ki nigboḡo, yee na

fundanga ta Yesu Kirisa wo kariḡεεge ki ni, ne wuu na.

27 Ga yee kunni p'a ḡaari y'a sahaḡi ni Kirisa wo Jozaama pu ni. Ne ja she foro yi na la, ne shiin ya ja she foro yi na-ε la, kɔnhɔ ne wa nuri na y'a n'a daa wu co ni keye shuun ni, na bye ḡomεε nigin na, ni fungɔngɔ nigin. Yi yi fanha ki pye nigin, yi da kapyenεε pyi, kɔnhɔ sipyii pu da Kile Jozaama pu nuri, p'i da Yesu na.

28 Yi ganha bu da yi pεen pu yaha pu fyaara leḡe yi ni leḡegana la shishiin na we. Pee wo kapyegee k'a li shεε na pee na ba ḡyεεgi, yee wo kapyegee k'i li shεε na yee na ba shɔ. Kile ni lee ya foro.

29 N'a ye yu bani Kile ya ta niime kan we mu, kɔnhɔ we di da ye nigin Kirisa na-ε de! W'a niime kan we mu, kɔnhɔ we di da kanhama be ḡaa wu mege ki wuu na.

30 Y'a tee na ḡa toro, na yi nuri be sanha na zhaanra ne leni ni Yesu Kirisa wo pεen pu ni. Tee zhaanra te tuugo yee be ya leni nime!

2

Yi yiyε tirige ba Yesu Kirisa ya pye we

1 Ayiwa, loḡine bi daa Kirisa ni, samɔhɔro bi daa wu taanḡεεge ki ni, kariḡεεge bi daa Fεfεεε Munaa li ni, ḡiḡaara ni ḡubenε bi ḡe,

2 wee tuun wu ni, yi yi fungɔnyɔ yi pye nigin, yi be taanḡεεge funḡo ni, yi bye ba shen nigin ḡe we, yi bye ni fungɔngɔ nigin ni. Lee bu bye, ne zɔ wu na zii veεε can can na.

3 Yi ganha ba kaa la shishiin pyi ni ḡepεen ni, kelee yafogoyo we. Ga y'a yiyε tirige, yi da sipyii pusamaa pɔrɔḡo yiyε na.

4 Yi ganha ba keree pyi yiyε pyaa ye wo kuduun kaa na we, ga keree kiimu wo kaḡo l'a da bye yi beeri nigin nigin wu na ge, y'a kee pyi.

5 Fungɔngɔ kemu k'a bi bye Yesu Kirisa mu ge, yi zhi kee fungɔnnunḡo k'i bye yi be mu:

6 Wu ḡe Kile pyegana na, wu ni Kile ḡe nigin.

Ga w'i ya ta lee pye wu tɔḡo tasinḡe nago kanna wu wuyε taanna ni Kile ni fanha be na we.

7 Ga w'a kee beeri yaha wa,

na wuyε pye ba bulo jε wε.
 W'a pa bye sipyyawyii,
 na wuyε yaha ba sipyii pusamaa jε wε,
 8 na doroo sipyii torogana na.
 W'a wuyε tirige,
 na Kile jomεε co,
 fo na she wu pye w'a jé xu ni,
 korikoritige ki wo xu wu kunni.
 9 Lee wuu na Kile ya wu juno yirige fo
 xuuni,
 na mεge kan wu mu,
 mεge kemu k'a pele
 mεye yi beeri na ge,
 10 kōnhō Yesu mεge bu yiri,
 munaa yara beeri li jε fugba we ni ge,
 ni jine ke na ge,
 ni jine ke nōhōdaan ge,
 yee beeri di nuguro sin y'i wu pele.
 11 Sipyii pu beeri di yere li na,
 p'i da li yu pu jōyō ni
 na Kafō wu jε Yesu Kirisa.
 Lee na ba nōrō taha To Kile na.

N'a daa fεε ya yaa na jí kōhō ke na ba wōrō jε wε

12 Ayiwa na taanjiinεε, y'a na jomεε co
 tuun beeri ni, tuun wemu ni nε bye yee jine
 ni ge. Na na yaha n'a lii nime yi na, y'a la
 faraa tee jomεεcoro ti na. Y'a yi juwuuro
 ti keree ki fiinne ni Kile jii fyaara ni, y'i da
 baraga tēri wu na!

13 Bani Kile ye pyaa k'a da yee tεge, na yee
 pye yee ya sō wu jidaan na, na já na wu
 pyi be.

14 Lee wuu na, y'a yi keree ki beeri pyi
 nakaara ni ηmunu-ηmunumō baa,

15 kōnhō y'i já pye fεεfεε, jaagi ganha bu
 da yi na wε. Y'i bye Kile wo nagoo, tana-
 haña ganha bu da yi na ke kōhō ke wo
 sipyikuuyo nanmahara wuu pii tε ni wε. Yi
 da jí jí pu tε ni ba wōrō ma jí mε fugba we
 ni wε.

16 Kile Jozaama pe pu wa jii sicuumō can
 wo pu kaan ge, yi da pee kaa yu pu mu.
 Lee bu bye, yi na ba na juno yirige Kirisa
 cabaña. Lee li da ba li she be sanha na nε
 wo kanhama pe, ni nε wo labye wu ya ta
 pye kanō baa wε.

17 Yee ya labye wemu pye Kile mu ge, wee
 ya pye yee wo saraga, yee ya dà Kile na, lee
 na yee ya kee wolo. Ali li jehε yaha nago nε

wo shishan pe pu fara kee saraga ki na, lee
 kōri jε ali pu jehε nε gbo na fara kee na, nε
 na funjō pinne daan ni yee ni fo xuuni.

18 Yee be ya yaa yee pu funjō taan lee na,
 y'i binne funjō taan ni nε be ni!

Timote ni Epafuroditi ya labye wemu pye ge

19 Kafō Yesu bu sō na li koo yaha, jeri
 tapyege ni n'a da Timote tun zhe wà yi mu.
 Keree kiimu ki wa yi yiri ge, wu she kee
 jaha ce wu pa jo na mu, lee na nε be wo
 fungōngō ki tenε.

20 Bani sipya watii wa naha nε mu wemu
 ya wu funjō shaa can can na ni yee keree
 ni wε.

21 Pu samaa beeri wa na pu funyō shaa ni
 puyε pyaa keree ni. Pu ya pu funyō shaa ni
 Yesu Kirisa kaa ni wε.

22 Ga yeeyε pyaa be ya li ce na Timote
 ya wuyε she kapyebye nizaama. W'a wuyε
 kan Kile wo Jozaama pu mu, na kapyenεε
 pyi ni nε ni ba to ni wu ja jε wε.

23 Lee wuu na, nε wo keree ki na ba yaha
 kabaña kemu na ge, nε ba kee ce be, wee n'a
 da dun yi mu.

24 Nε dà li na Kafō wo saama pu gbōrō ni
 jo l'a da mō nige nεye pyaa be di she yi yiri
 wε.

25 Ga nε li ta jo li na bōrō na fenhe Epa-
 furoditi kurunō tun yi mu. Nε ceboro wu
 jε wii, na nōhō pye na kapyebyejii. W'a wu
 wo fanha ki fara nε wogo ki na wēe na Kile
 wo Jozaama pu yu. Nε mago jε yanmuyō
 yemu na ge, wee yee ya tun w'a pa yee kan
 nε mu.

26 Wu funjō bye wu yee beeri ja tōvuyo
 na, bani wu fungōngō k'a wuregi na li
 kanunō pye wu ceefuuro ti kaa ya nō yee
 na.

27 Can wu jε wii, w'a sii yá xuuni fo na
 taxuyo shaa. Ga, a Kile di juno jaari wu na.
 Wu ya ta juno jaari wee ye nigin na wε, ga
 nε be na w'a juno jaari. Lee be wε, nε wo
 jatanhaña ki saña bi da bele.

28 Lee wuu na, n'a da wu tun yi mu
 tōvuyo na, kōnhō y'i she wu ja yi funyō di
 daan, la di foro naye pyaa be wo jatanhaña
 ki ni.

29 Wu bu nō yi na, yi wu juno círi ni
 fundanga ni Kafō wuu na. Pii sipyii pii shi
 na yee ya yaa na baraga tēri.

³⁰ Yee da bi bye naha ne yiri, kapyenεε kiimu yee bi da já bye ne mu ge, kee kapyenεε ki wuu na w'a wuyε kan fo na taxuyo shaa.

3

Dii sipya di da já bye sipyitiime Kile naha tãan we

¹ Ayiwa, nime na cebooloo, y'a fundanga pyi Kafɔɔ wo karijεεge ki ni. Ne keree kiimu ka na kan yi mu ge, na kuri na kee ninuɔɔ ka na kan yee mu sanha, lee ya waha ne mu we, bani lee l'a da yee mara yaha kozaana ni.

² Y'a yiyε kaseri kapyebyii niguuyo ye na, p'a kolo ba puun jε we. Pee ya giin na sipya bu cekɔɔnrɔ pye na lee li da ma pye m'a jeri Kile wo sipya. Can be we!

³ Wèe n'a daa fεε, wèe pu jε Kile wo sipyii puyε pyaa pyaa, wèe piimu p'a Kile pεε Kile Munaa baraga ni, na wù wo juyirige ki taa Yesu Kirisa wo karijεεge ki ni ge. Wèe ya ta sipyii wo kashangaa pye wù tadanã we.

⁴ Lee be we, neye pyaa be bi da já jo ne kashangaa pye na tadanã, jo ne na já lee pye na juwuuro ta. Sipya weke wu da já jo na wee ya kii keree kii pye wu tadanã na toro ne tãan we?

⁵ Ne cekɔɔnrɔ pye fo na cazege canã gbarataanri wogo na. Izirayeli shi shen ne jε, na foro Benzhamε wo shi wu ni. Heburu ye pyaa pyaa ne sii. Farizheen pu ni ne be jε, pee piimu p'a Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya wu koo jaari ge.

⁶ Ma bu jo luu, lee bye na ni wee saliya wu wo keree shizhaa na, fo di na jaari na n'a daa fεε pu kana. Ma bu jo saliya wu keree jaarigana, sipya wa shishiin bye wemu na já zɔ taha ne na saliya wu keree ki jaarigana wuu na we.

⁷ Ga kee keree kiimu beeri ki bye ne na ki wii kuduun wogoo ge, ne kee beeri ta nime juɔɔ baa keree Kirisa wuu na.

⁸ Lee na laha wà, neye pyaa kii wa yanmuyɔ ye beeri wii juɔɔ baa woyo le kagbɔɔ le wuu na. Na Kafɔɔ Yesu Kirisa ce, lee jɔhɔ jε we. Wee wuu na ne sɔɔ na na kenε wolo keree beeri ni, na ganha na keree beeri wii yakokaya wiime ni, kɔnhɔ di já Kirisa wo karijεεge ki ta,

⁹ di gori yaha kee karijεεge ke ni. Na saliya wo koo jaari li jaarigana na, pee tiime pe wa lee kaan we. Ga na dà Yesu Kirisa na, pee tiime pe p'a lee kaan. Ma bu dà Kirisa na lee funɔɔ ni Kile da ma jate sipyitiime.

¹⁰ Lemu feni ne jε ge, lee li wa mε: Na Kirisa ce; sefεεε temu t'a wu jε na yeege xu ni ge, na tee be shi ce; kanhama pemu w'a soro ge, na pee be shi ce; na wu xu wu be tuugo shi ce, kɔnhɔ di binne bye ni wu ni shiizhan.

¹¹ Lee bu bye, na be na diin ni li ni jo na be na ba jε na foro xu ni.

Na n'a daa wu koo jaari fo na she nɔ wu kuduun wu na

¹² Li wa nago kanna ne wa paa fo na she nɔ na jɔ tafana xuu ni, na na wo tafere ti kuduun ta-ε de! Lee be we. Ga ali nijaa we be ni, ne la le naye ni na wo tafere ti na, kɔnhɔ di ba ti kuduun ta, bani lee kaa na Kirisa ya ne sha co. Lemu beeri Kirisa ya zhaa na mu, ni w'a lemu beeri gbegele yaha na naha na ge, di da kee beeri pyi.

¹³ Na cebooloo, li wa ne funɔɔ ni nago kanna ne nɔ na wo tafere ti tɛhene na, na ti kuduun be ta na xɔ-ε de! Ga kaa nigin li wa ne funɔɔ ni. Keree kiimu beeri ki wa ne kadugo yiri ge, ne na funɔɔ wɔ kee beeri na, lemu li wa ne jahagbaa na ge, na ganha na na se wu beeri pyi, na lee shaa.

¹⁴ Lee wuu na, n'a da la le naye ni, di naha tii ni na wo tafere ti ni fo di zhe nɔ ti kuduun wu na, wee wemu kaa na Kile ya wù yiri Yesu Kirisa baraga ni ge.

¹⁵ Ayiwa, wèe piimu beeri p'a fanha ta n'a daa wu ni ge, ke fungɔngɔ ke k'a yaa na pye wèe mu, ga fungɔngɔ katii bu da yee mu, Kile ye pyaa na ba can wu she yee na.

¹⁶ Ga Kile ya can wemu she na xɔ wù na ge, w'à se naha na lee koo li ni.

¹⁷ Na cebooloo, koo lemu ne jaari ge, ne funɔɔ ki wa yee be di da lee jaari. Piimu beeri pu wa jaari na sahanjɔ ni lee koo li ni ge, yi da pee be wii, yi da se pee feni!

¹⁸ Bani shennehemεε pii wa wà, Kirisa wo korikoritige ki wo jomɔ pu wo yeε li tɔn p'a pen pu mu. Ne yee jo toro yee mu tɔɔpii nijehenεε ni, ga na mesuwo w'a kuri na yi yu yi mu sanha.

19 Pee sipyii pii wo taxogɔ ki wa gyεεgi, bani yalige nidiige kemu k'a jin pu yacεεε ni ge, p'a kee funɔɔ lɔ Kile na. Keree kiimu k'a yaa ki pye pu mu shiige keree ge, a p'i ganha na puyε pεε ni kee ni. Pu funzhakeree k'a tiɩε ke koɔɔ ke wo yaɩmuyɔ ye na.

20 Ga wεe kunni, wεe wo to puga ki wa fugba we ni. Wεe bε di wa wu Shɔvɔɔ, wu Kafɔɔ Yesu Kirisa sige. Fugba we ni w'a da ba yiri na pa.

21 Fanhaxhɔɔɔ ceepuuro te ti wa wεe mu ge, wu na ba tee ɩeri na pye nivɔɔɔ, na ti pye nɔɔɔ wuuro ba wuyε pyaa wuuro ti ɩε wε. Sefεεε te ti wa wu mu ge, tee t'a wu pye w'a j'a yaɩmuyɔ yi bεeri tirige, na yi yaha wu wo fanha ki nɔhɔdaan.

4

Pɔli ya funɔɔ shagazaana li wo yεε li kan n'a daa fεε pu mu

1 Ayiwa, na cebooloo na taanɩiinεε. Na funɔɔ ki wa di yi ɩa sanha. Nε wo fundanga ki kaɩɩɔɔ ki ɩε yere. Yee shiin pu wa nε ɩɩɔɔ yirige. Na taanɩiinεε yi la le yiye ni y'i gori yaha Kafɔɔ wo kariɩεεge ki ni!

2 Na ceboroshaa shuun we: Evodi ni Sentisi ni, nε w'a pu ɩeri na pu bε nigin na, p'i gori yaha shiizhan Kafɔɔ wo kariɩεεge ki ni.

3 Mu bε, na kapyebyeyii ɩɔmεε fɔɔ, nε w'a ma ɩeri jo ma na ceboroshaa shuun wu ɩeri, kɔnhɔ p'i bε nigin na. Bani pee p'a la le puyε ni, na nε tεge Kile wo Jozaama pu jo wu na, ni Kilema, ni na kapyebyeyii pusamaa. Pee wo mεye y'a ka ɩii Sicuumɔ pu wo sεmε wu ni.

4 Na cebooloo, yee na ɩε ni Kafɔɔ ni kariɩεεge ni, y'a fundanga pyi tuun bεeri ni kee kariɩεεge ke ni! N'a da yi jo daha sanha, yi sii y'a fundanga pyi!

5 Y'i zhi sipyii bεeri di yi cε ni ɩubεɩε ni, bani Kafɔɔ taapana l'a tεɩε.

6 Yi ganha ba yi funyɔ shaa ni kaa la shishiin ni wε; ga yaaga bεeri kaa l'a yi ta ge, yi kee ɩeri Kile mu! Yi ki kaa ɩeri yi waha! Yi da fɔ kaan wu mu!

7 Yi ba lee pyi, Kile wo ɩaɩɩε ke k'a ye sipyii wo fungɔngɔ fεεε ti bεeri na ge, kee na ba yi zɔɔɔ pee, ni yi fungɔnyɔ yi mara yaha Yesu Kirisa wo kariɩεεge ki ni.

8 Ayiwa, nime na cebooloo, kaa kaa li ɩε can ge, pεɩε ya daa kaa lemu bεeri ni ge, kaa kaa l'a tii ge, kaa kaa li ɩε fεεfεε ge, kaa kaa l'a ɩɔ ge, kaa kaa l'a dan Kile ni ge, kaa lemu bεeri l'a sii pye kacεε fo l'a yaa ni masɔɔ ni ge, nε funɔɔ ki wa kee keree kii wo bye funɔɔ di yi zɔɔɔ pu ɩi.

9 N'a yi taanni lemu ni, a y'i lemu ta ge, ni y'a lemu logo na ɩɔ na, na lemu ɩa di na byi ge, yi bε p'a kee shi pyi! Yi ba lee pyi, Kile we w'a ɩaɩɩε kaan ge, wee na ba bye ni yi ni.

Pɔli ya Filipe shεen shaari pu boɩa wu wuu na

10 Nε funɔɔ ya taan xuuni, bani yee ya li she sanha na yee wa yi funyɔ shaa ni nε kaa ni. Kee fungɔngɔ ke bi sii pye yee mu, ga yee bi sanha pyegana ta ki na wε.

11 Li wa nago kanna nε wo labaara t'a nε pye nε na ye yu wε, bani nε bu lemu bεeri ta, l'a cεε la, l'a ɩεhε la, nε wa ma funɔɔ taan lee wuu na, bani nε tee kee bεeri na.

12 Na pye la baa fɔɔ, nε lee shi cε, na pye dafɔɔ bε, nε lee bε shi cε. Xuu xuu ni nε toro ge, w'a waha wahagana tuugo bεeri na la; nε ta li la, nε shiin ya ta li-i la; nε yaɩmuyɔ ɩɩεhεye ta la, nε shiin ya yafin bε ta-ε la, nε tee kee bεeri na.

13 Nε jani kii keree kii bεeri na Kirisa baraga ni. Wee w'a fanha kaan nε mu.

14 Lee bε na, y'a kasaana pye, yi ma na tεge na kanhama pu tuun ni.

15 Na cebooloo Filipe shεen, yeeyε pyaa ya li cε na fo tuun weke tεhεnε na nε Kile wo Jozaama pu kapyeyε ki ɩɔ kɔn, nε yiriduun wu ni Masedɔni fiige ki ni ge, ni yee wo n'a daa fεε pu yε bε wε, egilizii pii shishiin ya pinne ni nε ni, na nε wo kapyeyε ki kuduun ta, lee kadugo na, na pu keɩε yaɩmuyɔ taga nε tεge wε. Yee yε p'a lee pye.

16 Ali na nε yaha Tesaloniki kulo li ni, yee ya nε mago yaɩmuyɔ torogo nε mu tɔɩii ɩɩεhεɩε ni.

17 Yaɩmuyɔ yemu yee ya kan nε mu ge, li wa nago kanna yee ya nε zhaa wε. Le nε zhaa ge, lee li wa mε jo yi wo kapyege nizaanɩa kii ki ɩεhε; Kile na ba kuduun kan yi mu lee na.

18 Y'a yaɩmuyɔ yemu bεeri torogo na mu ge, nε yi bεeri ta. Epafuroditi ya pa yi kan nε mu. N'a pye nime la fɔɔ, n'a ta nime fo

na doro. Yee yakanya y'a pye ba nudanga saraga ne we, saraga kemu na Kile ya soo ge, ki kaa be d'a taan wu ni.

¹⁹ Ne wo Kile wu be na ba yi wo conromo keree ki beeri yaa. Bani yanmuyɔ yi beeri yi ne wu mu wu nooro wu ni, w'i giin wu yi kan yi mu Yesu Kirisa wo karijneege ki funno ni.

²⁰ W'a wu To Kile wu sani, wu da wu pele tuun beeri ni. Amiina.

Pɔli ya fò wemu pye kurogo ki na ge

²¹ Piimu beeri pu ne fefere sipyii Yesu Kirisa wo karijneege ki funno ni ge, yi pee beeri shaari. Cebooloo piimu beeri pu wa naha ni ne ni ge, pee beeri ya yi shaari.

²² Fefere sipyii piimu beeri pu wa naha ge, pee beeri ya yi shaari. N'a daa fee piimu pu wa kapyene pyi saannaa noofoo Sezari kaban ki ni ge, pee ya pu wo fò waa.

²³ Kafoo Yesu Kirisa wo niime we wu kori yaha yi beeri mu.

Kolose Sheen Tudunmɔɔ Pɔli ya semε wemu tun Kolose sheen mu ge

Jɔgɔ ye p'a byi na Kolose sheen we?

Pɔli w'a we semε we ka na tun n'a daa fεε pu mu Kolose kulo li ni, lee lemu nijaa wuu li jε Turuki fiige ki ni ge. Pɔli jε kanna w'a we semε we ka na wu yaha kaso ni Oromε kulo li ni. Oromε kulo le ni Kolose kulo li tε wu bye kiloo kabɔfoɔɔ shuun shishiin (2.000). Kolose sheen fanha bεeri ki bye Girekii. Ga Yawutuu kurunɔ ka bε bye pu ninε ni, lee li bi pu keree pye k'a suri. Pɔli jε Kolose kulo li egilizi wu sinvɔɔ wε. Ga tuun wemu ni wu bye Efese kulo li ni ge, a wu wu tahama-nɔhɔmɔ wa yaha kari kulogoo kii ni. Wa mεge ki bye na Epafirasi, a wee di she Kile wo Jozaama pu jo Kolose kulo li ni (Kolose sheen 4:13). Kolose kulo le ni Efese kulo li tε wu bye kiloo xhuu nigin ni kelεε gbaara (160). Lawodise ni Hirapolisi wo egilizii pu bε kaa ya yu we semε we ni, pee bi lii Kolose na wε.

We semε we kakana nunɔ

Sipyii pii ya kalaakuumɔ wa kan na melεkεε pii bε p'a ye Kirisa na. A wee kalaa wu Kolose sheen n'a daa fεε pu fungɔnyɔ wuregi, na giin di pee pye pu taha pu kalεgeε feni sanha. Lee na tudunmɔɔ Pɔli ya we semε we ka na tun Kolose sheen mu. A wu li she pu na na keree bεeri ki jε Yesu nigin wu ni, kɔnhɔ wa shishiin ganha da pii sipyii pii wo kalaakuumɔ wu pye wu tadanɔ wε.

Semε wu kafila nugbɔyɔ

Kolose Sheen 1:1-14 Fò, ni baraga daha, ni Kile-jεrege.

Kolose Sheen 1:15–2:23 Kirisa wu jε yanmuyɔ yi bεeri nunɔ ni.

Kolose Sheen 3–4 N'a daa fɔɔ ya yaa na niifεεε nivɔrɔ ti wo jara li pyi pyegana lemu na wu puga ni kafugo yiri ge.

Pɔli fɔ mujuu

¹ Nε Pɔli, nε wemu w'a pye Yesu Kirisa tudunmɔ Kile jidaan funɔɔ ni ge, nε ni na

ceborona Timote, wèe p'a we semε we tun yee mu.

² Yee piimu pu wa wù cebooloo n'a daa fεε Kolose kulo li ni ge, yee piimu p'a pye jɔmεhεε fεε, na gori Kirisa wo karijεgeε ki ni ge; yee mu wèe ya we semε we tun.

Wèe ya yi shaari: Wù To Kile wu niime ni janijε kan yi mu.

Pɔli ya baraga taha Kile na

³ Wèe ba da jεregeε pye yee mu tuun bεeri ni, wèe ma baraga taha wù Kafɔɔ Yesu Kirisa To Kile na.

⁴ Yee ya dà Yesu Kirisa na, Kile wo sipyii pu bεeri kaa di dan yee ni taangana lemu na ge, kee keree kii k'a nɔ wèe na, lee wuu na wèe ya baraga tεri Kile na.

⁵ Yee wa lee pyi, bani y'a dà li na na tadanɔ wa yi mu fugba we ni. Kile Jozaama pe pu wa can wu sheε ge, y'a fεnhε pee Jozaama pemu logo ge, pee funɔɔ ni yee wa kee tadanɔ ki ta.

⁶ Pee Kile Jozaama pe pu wa yu yee mu, pee ninumɔ shiin p'i wa yu kɔnɔ ke bεeri mu. Pee gbɔrɔ ni sipya ya jii sicuumɔ nizaama taa. Yee ya Kile wo fεrεmε pu kaa logo, na pu can wu cε tuun wemu ni ge, a p'i ganha na se jaha na yee mu. Ba pu wa se jaha na yee mu wε, mu pu wa se jaha na tεye yi saya bεeri ni.

⁷ Wù taanɔii, wù labyenii Epafirasi, wee w'a yee kalaa kee keree ki ni. Nɔmεε fɔɔ wu jε wii, Kirisa wo kapyebye. Wèe tεge w'a labye pyi yee ninε ni.

⁸ Fεfεεε Munaa l'a taanjεgeε kemu le yee ni ge, w'a pa ki kaa jo wèe mu.

⁹ Ayiwa, lee funɔɔ ni, ba wèe bε ya yee logo wε, na ganha na Kile jεeri yee mu tuun bεeri ni, na li shaa kɔnhɔ Kile jidaan jε lemu ge, y'i já lee cε yi fiinɔ, Fεfεεε Munaa di cεmε ni fungɔngɔ fεεε kan yi mu.

¹⁰ Lee bu bye, yi na já da jaari Kafɔɔ jidaan jaarigana na. Yi kapyegeε ki bεeri na daan wu ni bε. Yi na já da Kile jidaan pyi, na kapyegeε nizaanɔaa tuuyo bεeri pyi. La na ganha na faraa yi Kile-cεnε na.

¹¹ Kile wu fanha le yi ni tuun bεeri ni, ni wu wo sefεεε nɔrɔ wuuro ti ni; kɔnhɔ y'i la le yiyε ni n'a daa wu kabanɔ na, y'i loxulo ta keree bεeri ni, y'i bye ni fundanga ni.

12 Y'i baraga taha To Kile na, bani keree kii w'a gbegele na yaha wu n'a daa fεε pu naha na wu saanra kpεεngε wuuro ti ni ge, w'a fanha kan yee bε mu na yee bε pye yee bε ya yi taa ta kee keree ki ni.

13 W'a wèe shō Shitaanni wo nibiige fanha ki na, na wèe le wu nidaan Ja wu wo saanra ti ni.

14 Wee Ja we fanha ni Kile ya wèe nūnō wolo, na wèe jurumu wu yafa wèe mu.

Kirisa ni wu labye

15 Kile we wu nε wa ya wu naa-i ge, wee wo jaa wu nε Kirisa. Kirisa ya pye Ja, wemu bye wà fo taashiine ni ge, na ta yaaga ka shishiin shi tuugo sanha yàa wε.

16 Bani wee baraga ni yanmuyō ye bεeri wa yàa, fugba woyo ye fara ninε ke woyo ye na. Yanmuyō ye yi wa ninabaaya ge, yi saanra yoo, yi sefεεε yoo, yi fanha fεεε yoo, yi nūnō fεεε yoo, ni yanmuyō ye yi wa ninaya ge, yee bεeri wa yàa wu baraga ni, yee bεeri shiin wa yàa wu wuu na.

17 Wee w'a pye taashiine ni yanmuyō yi bεeri naha na, wee baraga ni shiin yanmuyō yi bεeri nε.

18 Wee wu nε konō ke bεeri wo Egilizi wu nūnō ni, wee Egilizi w'i nε wu ceepuuro. Konō nōkōnō na, wee w'a pye wà taashiine ni. Wee shiin wu d'a pye shenshiime sanha na nε na foro xu ni, kōnhō wu bye yanmuyō yi bεeri nūnō ni.

19 Bani lee l'a taan Kile mu, nago kanna kaa kaa li nε wee Kile ni ge, kee bεeri nigin nigin di she da ki nōporo na Yesu ni.

20 Kile funnō ya pye wu bε le wu ni wu yanmuyaaya yi bεeri tε ni Yesu gbōō ni, fugba woyo ye fara ninε woyo ye na. P'a Yesu kori tige na na gbo a wu shishan di wo ge, lee funnō ni Kile ya nanine le wu ni wu yanmuyaaya yi bεeri tε ni.

21 Taashiine ni yee sanha bi lii Kile na. Lee bi foro yee fungonkuuyo ni yee kapyege niguunō funnō ni, kee ki bi yee pye yee ya pεn Kile mu.

22 Ga nime, Yesu na xu ceepuuro ni, lee wo funnō ni Kile ya bε le wu ni yee tε ni. Kile ya lee pye, kōnhō y'i já pye fεfεε wu naha tãan, fε pa shishiin ganha bu da yi na wε, jaagi wa shishiin bε ganha bu da yi na wε.

23 Ga fo yi niye bu juri xuuni n'a daa wu ni, kaa la shishiin ganha bu yi laha yi tayerege ni wε. Y'a tadanā kemu ta Kile wo Jozaama pu logo funnō ni ge, yi ganha bu kaa la shishiin yaha li yi nūnō kyεεgi fo di kee tadanā ki shō yi na wε. Pee Jozaama pu wo yεε li wa na byi sipyii pu bεeri mu konō ke na. Kile w'a nε Pōli yε pyaa bε pye wu kapyebye pee Jozaama pu wo jo wuu na.

Pōli ya labye wemu pye Egilizi wu wuu na ge

24 Ayiwa na cebooloo, kanhama pe nε daa yee wuu na ge, lee nε nε mu fundanga. Bani li nε kanna Kirisa wo kanhama pu nō nε fani. Pee kanhama pe, nε pee bεeri xu naye ni Kirisa wo ceepuuro ti wuu na. Tee ceepuuro ti nε Egilizi we.

25 Kile ya nε pye wee Egilizi wu wo kapyebye, na nε w'a labye pyi yee mu, nε da Kile wo kafila wu bεeri finne da yu yee mu.

26 Pee jomō pu kaluu l'a bi nōhō shi wu bεeri na fo taatuunnō ni. Ga nime, Kile ya pu pahala jo wu wo sipyii pu mu.

27 Shi wemu nε Yawutuu-i ge, ceme ninmōhōmō nōōō wo pemu wa pee jomō pu ni wee shi wu mu ge, wu funnō bye wu wo fεfεεε sipyii p'i pee cε. Wu funnō bye y'i li cε nago kanna Kirisa bu bye yi zōlō pu na, yi na ba jé Kile wo nōōō wu ni. Kee tadanā ke wa yi mu.

28 Wee Kirisa we wo kaa wèe wa yu. Wèe wa sipyii pu yeri na pu kalaa ni Kile wo fungōngō fεεε ti ni, kōnhō sipyii pu bεeri di bye fεfεε Kile naha tãan, pu niye di juri Kirisa wo kariņεge ki ni.

29 Lee wuu na, nε labye wu pyi. Labye we Kirisa ya kan nε mu ge, wee labye we ni nε zhaanra leni wu fanha ni. Kee fanha ki k'a samōhōō leni nε ni.

2

Kaa le Pōli ya puro n'a daa fεε pu wuu na ge

1 Na cebooloo le n'a giin di zhεε yi na y'i li cε ge, lee li wa mε. Nε naye pō pōgana bεeri na, na kanhama tuugo bεeri xu naye ni yee wuu na, ni Lawodise n'a daa fεε pee, ni piimu bεeri pu nε pu sanha nii taha na na-ε ge.

² Nε lee bεeri pyi, kɔnhɔ p'i jά lopine ta, samɔhɔrɔ di bye pu ni. P'i bye jɔmεε na, taanηεεge di bye pu te ni, p'i jηi fungɔngɔ fεεre na. Lee bu bye, pu na Kile wo kanmɔhɔnɔ li ce. Lee kanmɔhɔnɔ le, lee jε Kirisa.

³ Fungɔngɔ fεεre ti bεeri ni laje wu bεeri nijeme be di wa ηmɔhɔ wu ni.

⁴ N'a ye yu yi mu, kɔnhɔ sipya wa shishiin ganha da jɔtanga jomɔ taga yi piinne we.

⁵ Can na, nε kunni ya lii yi na, ga nε zɔ d'a pinne ni yi ni. Yee na yiyε co xuuni na yi wo labye wu pyi na se wu koro ni, na nɔhɔ fanha ta n'a daa wu ni Kirisa shizhaa na, lee ya taan nε ni fo xuuni.

Niifεεre can can wuuro te t'a daa Kirisa wo kariηεεge ki ni ge

⁶ Ayiwa, ba y'a sɔɔ na daha Yesu Kirisa feni we, yi la le y'i gori lee koo li ni.

⁷ Yi kori yaha wu kariηεεge ki ni, ba tige niyε ya jin mε jηiηe ni we. Y'i yi koηɔ keree bεeri kaa le wu keηe ni. N'a daa wemu ni p'a yi kalaa ge, y'i gori wee ni ni baraga ni. Lee kadugo na yi da baraga tɛri Kile na can can na.

⁸ Y'a yiyε kaseri, kɔnhɔ wa shishiin ganha bu yi faanna, wu yi ta co ni wuyε pyaa wo laje ni, wu jηuηɔ baa jomɔ taga yi piinne we. Wee laje we, sipyii wo kalεgeε ni ke koηɔ ke wo yanabaaya ye ni wee ya yiri, wu jε Kirisa wo we we.

⁹ Bani kaa kaa li jε Kile ni ge, w'a wu jηi kee bεeri na.

¹⁰ Yee be d'a keree ta Kile mu na yiri Kirisa yiri. Yanmuyɔ yemu bεeri y'a fanha fεεre ni jηuηɔ fεεre pyi ge, Kirisa wu jε yee bεeri jηuηɔ ni.

¹¹ Yee na jε kariηεεge ni ni Kirisa ni, lee jε kanna cekɔɔnrɔ yee ya pye. Tee cekɔɔnrɔ te, sipya be ya tee pye-e de, tee ya foro Kile ni. Tee cekɔɔnrɔ te kɔri wu jε kanna yee ya foro yi jurumu wu bεeri ni.

¹² Yee ya batize ge, l'a pye kanna yee ya pinne le fanja ni ni Kirisa ni, na na pinne jε ni wu ni. Lee ya pye Kile wo sefεεre ti wo n'a daa wu funηɔ ni. Tee sefεεre ti t'a Kirisa jε na yeege xu ni.

¹³ Yi jurumu we ni yi na jε kɔnbaa, lee bi yee pye ba xuu jε we. Ga nime yee na jε Yesu ni, pee jε jηi sicuumɔ nivomɔ Kile ya

pemu kan yee mu ge. W'a wεe jurumu wu bεeri yafa wεe mu.

¹⁴ Wεe jurumu we wu bi ka na yaha wεe jaha na Kile jaha tɔan, p'i ba wee taga wεe jaagi na wεe ya saliya kyεεgi ge, Kirisa na kori korikoritige na, lee ya wee bεeri fɔrɔgɔ na laha wà.

¹⁵ W'a yanabaaya yi wo saanra te, ni yi sefεεre ti shɔ yi na, na yee she kpεεnge na sipyii bεeri na, ba kashen buloo jε we. W'a se wemu ta wu xu wu funηɔ ni korikoritige ki na ge, wee se wu w'a lee pye.

N'a daa fεε ya yaa pu taha sipyii wo kalεgeε feni we

¹⁶ Lee wuu na, yi ganha bu sipya wa shishiin yaha wu kayuu shan yi na yalige keree na, kelee yagbaya we; kelee na jaha na yi jate ya ta nɔ pu wo kalenεε caya yi na, kelee pu yevorovonɔ kalεgeε, kelee pu cadεenyε na-ε we.

¹⁷ Kee keree ki bεeri bye keree niban̄aa ki wo jaha sheshεεre. Ga can can wuyε pyaa, wee jε Kirisa.

¹⁸ Sipyii piimu pu ma puyε pye kanna p'a puyε tirige melekeε mu, na pu pele ge, na daa xuuni puyε pyaa wo ηmunuyɔ ye na ge, yi ganha bu pee sipyii pu yaha pu yi juyɔ kyεεgi we. Pee sipyii pu bu kaa bεeri pye, p'a jo na Kile w'a lee she pee na. Tawaga ni pee sipyii p'a puyε pele, pu nibyegee bεeri ki jε puyε pyaa fungɔnyɔ keree.

¹⁹ Kirisa we wu jε keree bεeri jηuηɔ ni ge, pii sipyii pii ya gbara pu nɔrɔ wee na we. Na ta n'a daa fεε pu bεeri di fanha taa wee gbɔɔrɔ ni, na legi na be ni Kile ye pyaa jidaan ni, na binne, na bye nigin ba ceepuuro kaciye tasogoyo ni kavaan ya puyε conicogana lemu na we.

Na xu na binne jε ni Kirisa ni

²⁰ Ba yee ya pinne xu ni Yesu ni we, a yee di shɔ ke koηɔ ke wo nibiige fanha ki na. Wee tuun wu ni jaha na p'i ma na kee fanha ki tuugo tɛri yee na sanha, na li pye kanna yee be p'a yi wo keree pyi sanha na be ni kee koηɔ ke wo keree pyegan̄aa ni we? Pu jomɔ pu jε na:

²¹ «Ma ganha bu ke yaaga ke lɔ-ε de, lee wa jɔ we; ma ganha bu ke li-i de, lee wa jɔ we; ma ganha bu gbɔn ke na-ε de, lee wa jɔ we.»

²² Na ta yee yaŋmuyɔ ye di jɛ jɔyalige ye nigin, ki bu li xɔ, ki da já jɛri nige yaaga bɛ wɛ. Kee keree kii bɛeri jɛ sipyii wo kashangaa, ni pu fungɔngɔ keree.

²³ Ma kunni bu kii keree kii wii, m'a ki ta k'a foro fungɔngɔ fɛɛɛ wogoo fɛni. Pii sipyii pii ma sɔɔ na pu ye mɛge pɛɛɛ pyi, na puyɛ tirige mɛlɛkɛɛ mu, na keree kii taga na pu ceepuuro kana. Ga kaŋɔɔ la yafiin di wa kii keree kii na lemu na já sipya tánha jurumu na wɛ.

3

Fugba nɔɔrɔ w'a ye koŋɔ yaŋmuyɔ ye na

¹ Ayiwa, ma na jo ba y'a pinne jɛ ni Kirisa ni na foro xu ni wɛ, wee tuun wu ni, yaŋmuyɔ ye Kilɛ ya gbegele yaha fugba we ni ge, y'a yee shaa. Kirisa nidɛɛngɛ ki wa wà saanra tatɛɛngɛ ki ni Kilɛ kanige cɛ.

² Kilɛ ya lemu gbegele yaha yi naha na fugba we ni ge, y'a yi funyɔ kɔɔn ni lee kaa ni. Yi ganha ba yi funyɔ kɔɔn ni ke jɛɛ ke wo keree ni wɛ.

³ Bani yee ya pye kanna yee ya xu. Nii sicuumɔ nivomɔ pe pu wa yee mu ge, pee niŋmɔhɔmɔ pu wa Kilɛ mu Kirisa ni. Pee sanha zhɛ fɔlɔ wɛ.

⁴ Pee jɛi sicuumɔ pe jɛ Kirisa, wee ga ba caŋa caŋa, yi bɛ na binne ni wu ni wu nɔɔrɔ wu ni.

Yi yi kapyelɛgɛɛ ki yaha

⁵ Lee wuu na yahaganɔaa kiimu bɛeri ki bye yi na ge, yi kee bɛeri yaha. Kee jɛ: dɔdɔɔrɔ, ni nɔrɔmɔ keree, ni cemɔhɔrɔ keree, ni cemɔhɔrɔ fungɔnyɔ tuuyo bɛeri; ni lakuuŋɔ tuugo bɛeri, ni jɛgbɔɔ, bani jɛgbɔɔ ni yapɛregaanra bɛeri li jɛ nigin.

⁶ Piimu pu jɛ pu ya Kilɛ jɔmɛɛ co-e ge, kii keree kii k'a Kilɛ wo loyire li pye li na da ba nɔ pee na.

⁷ Yee bɛ tɔɔgɔ ki bye kii kapyebaagaa kii shi ni taashiine ni.

⁸ Ga nime, y'a yaa yi ki bɛeri yaha: vɔgɔ, ni loyire, ni funguunɔ. Yi ganha bu sɔɔ shehɛɛ, kelee shiigebaara jomɔ p'a fòro yi jɔ ni wɛ.

⁹ Yi ganha ba kafineye yu nige yiyɛ mu wɛ, bani yee ya yi wo yahagalɛɛ le, ni yi wo kapyelɛgɛɛ ki bɛeri ja na ki yaha wà.

¹⁰ A Kilɛ di yahagana nivonɔ kan yee mu. Lee funɔɔ ni a la di ganha na faraa caŋa caŋa yee wo lajɛ wu na, kɔnhɔ y'i bye yi

Yaavɔɔ wu wo jaa wu shi, yi kapyegeɛ ki bɛeri di já pye ba Kirisa ye pyaa wogoo jɛ wɛ. Wee baraga ni yee ya lee yahagafonɔ li ta.

¹¹ Ayiwa, lee funɔɔ ni do, m'a pye Girekii shi shɛn la, m'a pye Yawutuu shi shɛn la; m'a cekɔɔnrɔ pye la, ma ya cekɔɔnrɔ pye-e la; m'a pye nadadiinmɛ la; m'a pye jà funɔɔ shɛn la; m'a pye bulo la, ma ya pye bulo-e la, le la shishiin niŋɛ jɛ wɛ. Ga Kirisa ye nigin w'a jatɛni. Wee wu jɛ keree ki bɛeri, wee wu jɛ wù bɛeri zɔlɔɔ na.

N'a daa fɛɛ ya yaa na puyɛ tɛri

¹² Lee wuu na yee ya pye Kilɛ nagoo. W'a yee naha bulo, yi kaa l'a dan wu ni. Lee funɔɔ ni, y'a yaa y'a jɛunɔ jaari yiyɛ na, yi da cemɛ pyi yiyɛ na, yi da yiyɛ tirige yiyɛ mu, y'i bye ni lotangaa ni, y'i loxulo ta.

¹³ Y'a yiyɛ tɛri yi cɔnrɔmɔ keree na. Wa bu nahana wa mu, yi bɛeri p'a yi wo jurumu wu yafani yiyɛ mu ba Kafɔɔ ya yi wo jurumu wu yafa yi mu mɛ wɛ.

¹⁴ Ga le bɛeri kadugo na, yi kaa di da dan yiyɛ ni xuuni. Taan jɛɛgɛ ke, kee k'a da ba yee bɛeri pinne, na yee pye nigin.

¹⁵ Kirisa wo jaŋɛ ke, kee ki tiin yi zɔlɔɔ pu na, k'i yi keree ki bɛeri naha co. Lee kaa na Kilɛ ya yee yiri, na yee bɛeri pinne na pye ceepuuro nigin. Y'a baraga tɛri wu na tuun bɛeri ni!

¹⁶ Yi Kirisa wo kafila wu yaha wu diin yi zɔlɔɔ pu na ni wu fanha bɛeri ni! Y'a hakilee kaan yiyɛ mu, y'i da yiyɛ yeri ni fungɔngɔ fɛɛɛ ni! Zaburuu Kitabu yoyo, ni Kilɛ-pɛɛɛ yoyo, ni Kilɛ Munaa yokanya yatii bɛ, y'a yee cee Kilɛ mu ni yi zɔlɔɔ pu bɛeri ni, ni baraga daha ni wu na.

¹⁷ Kaa kaa y'a da jo kelee y'a da bye ge, y'a ki bɛeri pyi Kafɔɔ Yesu mɛge na. Yi da baraga tɛri To Kilɛ na Yesu mɛge na.

N'a daa fɛɛ ya yaa na lekɛ pyi puyɛ na ge

¹⁸ Ayiwa gbagashaa, yi yiyɛ tirige yi namaa mu, ba Kafɔɔ ya lee shaa n'a daa fɛɛ pu mu wɛ!

¹⁹ Yee namaa bɛ, yi cɛɛ kaa di da dan yi ni. Yi ganha bu pu co ni fungɔnkuunɔ ni wɛ!

²⁰ Nɔhɔpiire, yee bɛ di da yi sefɛɛ jɔmɛhɛɛ conɔ keree bɛeri ni. Lee l'a dan Kilɛ ni.

21 Yee be sefeε, yi nahaya ganha bu danha ni yi nōhōpiire ni, y'i kafugo pele ti na we. Lee kaa be we pu yatēnye na xhuu.

22 Yee kapyebyii be, yee be di yi nuṅofee jomεheε co keree beeri ni ke jinε ke na. Yi ganha ba labye wu pyi pu nii na, y'i li pye kanna y'a wee pyi yi kaa di daan pu ni we. Ga y'a labye wu pyi ni funvige ni Nuṅofgbo wuyε pyaa nii fyaara wuu na.

23 Kaa kaa y'a byi ge, y'a li pyi ni fungonfige ni, kanna ba y'a li pyi Nuṅofgbo wu mu we. Li ganha da bye nago kanna sipyii mu y'a li pyi we.

24 Y'a yiye funyo kōon li na na Nuṅofgbo wu na ba yi saraa. W'a lemu gbegele yaha wu nagoo pu mu ge, yi na ba lee ta. Kirisa wu je Nuṅofgbo we, wee mu yi wa labye wu pyi.

25 Ga sipyaa sipya w'a kakuuṅo pyi ge, Kile na ba weefo be saraa na be ni wu kakuuṅo ki ni. Kile ya wa wo wa ni we.

4

1 Ayiwa, yee nuṅofee be, yee be di yi kapyebyii pu co jo ni tiime ni zōsaama ni. Yi be di li ce nago kanna yi be wo Nuṅofgbo wu wa fugba we ni.

Pōli wo yeε mujuu

2 Y'a Kile jeeri tuun beeri ni, y'i la le yiye ni y'i kee jeεge ke co xuuni. Y'a baraga teri Kile na yi da wu shaari.

3 Yi da Kile jeeri wu be mu, kōnhō Kile ye pyaa di já wu tege, wu cogosaama kan wu mu wu já w'a wu Jozaama pu yu. Wu Ja Kirisa kaa le li bye kanmōhōnō, a wu li ce nime ge, wu da li keree sheε w'a fiinje. Yee wo jo funṅo ni pu wa ne co na le kaso ni.

4 Y'a Kile jeeri na mu, kōnhō di sii já da lee kanmōhōnō le fiinje da yu, ba n'a sii yaa di da yi yu we.

5 Piimu je Kiriceen we, yi yi naarigana ce pee te ni. Yi ganha bu diin da nuṅo baa keree pyi fo di ba tuun wu torogo we.

6 Kafila we y'a da da yu ni sipyii ni ge, wee di bye ni tipoomō ni ba suumō je we, wu bye ni kuduun ni. Wa bu yegenε ka kan yi mu, yi ba da kee jo shō, yi tee jōshōrō te pye ni jōjemε ni.

Pōli ni wu taanjiineε fō mujuu

7 Ayiwa nime, keree kiimu beeri ki wa naha ne mu ge, wu taanji, wu ceborona Tishiki, wee na zhe kee beeri paari yi mu. Nōmεε fō w'a wii fo xuuni, ne ni wee wu wa naha shiizhan Kafō wo labye wu na.

8 N'a sii li jo wolo li kaa na di wu tun yi mu, kōnhō lemu li je naha ge, wu she lee beeri paari yi mu, wu samōhōrō le yi ni.

9 Onεzimu n'a pinne ni wu ni. Wū taanji, wū ceborona wa wu wa wu be, jomεε fō wu wa wu be. Yee wo sipya wa wu wa wii. Keree kiimu beeri k'a byi naha ge, pu na zhe kee beeri paari yi mu.

10 Na kaso lenii Arisitaaki ya yi shaari, Barinabasi ceborona ja Marika be ya yi shaari. Wee Marika wu kaa ne bi jo yee mu. Wu ba she yi yiri, yi wu co xuuni.

11 Yesu we p'a yiri na Zhutusi ge, wee be ya yi shaari. Pii ye p'a pye Yawutuu pu wo n'a daa fee pu ni, piimu p'a ne tege Kile wo saanra ti jo wu na sipyii pu mu ge. P'a ne luu jinε fo xuuni.

12 Epafirasi ya yi shaari, wee be wa yee wo sipya wa. Wu be wu je kapyebye wa Yesu Kirisa mu. W'a wuyε pō Kile-jeεge na yee mu xuuni, kōnhō y'i fanha ta n'a daa wu ni, y'i bye jomεheε fee, y'i sōo li na nago Kile jidaan w'a byi keree beeri ni.

13 Yee ni yi tãan kulogoo Lawodise ni Hirapolisi, Epafirasi ya yee keree co xuuni wu zō wu na, ne wa lee wo seeri.

14 Wū taanji jōgōtōlōo Luka be ya yi shaari, Demasi be ya yi shaari.

15 Yi wū cebooloo n'a daa fee Lawodise sheen pu shaari. Nefasi ni n'a daa fee piimu p'a binneε wu kaban ge, yi pee be shaari.

16 Yi bu we semε we kalaa xō, y'i wu yaha she gan Lawodise n'a daa fee pu be mu pu kalaa. Semε we wu da yiri Lawodise kulo li be ni na pa gan yi mu ge, yi be di wee be kalaa.

17 Y'i yi jo Arishipi mu na ne jo na labye we kaa l'a le wu keje ni Kafō wo labye wu ni ge, na wu la le wuyε ni wu da wu pyi wu pyegana na.

18 Nime woyo ye, ne Pōli ye pyaa keje k'a yee ka, yee yi wa mε. Ne Pōli ya yi shaari. Kaso ni ne wa naha, yi ganha da funṅo wō na na we. Kile wu duba yi mu.

1 Tesaloniki Sheen Tudunmɔɔ Pɔli ya semɛ nizhiimɛ wemu tun Tesaloniki sheen mu ge

Jɔgɔ yɛ mu we semɛ we d'a tun wɛ?

Tesaloniki egilizi wu mu Pɔli ya we semɛ we tun. Masedɔni fiige ki wo kugbɔɔ li bi bye lii. Kegaana tapyegbɔhɔ kulo l'a bye lii, lee na lɔhɔ kɔrɔyɔ nɪnehɛyɛ bi se wà. Yawutuu nɪnehɛmɛɛ ni shi watii sheen be pu bi bye Tesaloniki kulo li ni. Pɔli w'a Tesaloniki egilizi wu nɔhɔ sin. Wu ni Timote, ni Silasi wu bi bye shiizhan. Ga pu ya já mɔ Tesaloniki kulo li ni wɛ, bani Yawutuu p'a bi yiri pu feni. Ga, a Pɔli di ba Timote tun kari pu mu tuun wa ni, kɔnhɔ w'i she egilizi wu tɛgɛ wu fanha ta. Wu jara shuun wuu li tɔɔgɔ feni Pɔli ya we semɛ we ka yee xhuu nigin (100) na toro Yesu nibana kadugo na.

We semɛ we kakana jɔnɔ

Ba Timote ya pa fiin jo Pɔli mu egilizi wu jɔnɔ tãan wɛ, a Pɔli di we semɛ we ka, kɔnhɔ wu Tesaloniki egilizi wu luu waha, wu yɛrɛ be kan pu mu Kile koro li jaarigazaana li shizhaa na.

Semɛ wu kafila jɔgbɔyɔ

1 Tesaloniki Sheen 1:1-10 Ali na li ta waha ya nɔni be Tesaloniki sheen na, Pɔli ya baraga taha Kile na pu wuu na, bani w'a fiin nizaama ta na yiri pu yiri.

1 Tesaloniki Sheen 2:1–3:13 Pɔli ya wu wo labye wu pye pyegana lemu na, karijɛegɛ nizaana kemu be di jɛ wu ni Tesaloniki kulo li tɛ ni ge, Pɔli ya pu funɔ to kee na.

1 Tesaloniki Sheen 4:1-12 Naarigana lemu l'a dan Kile ni ge.

1 Tesaloniki Sheen 4:13–5:11 Kafɔɔ pana shuun wuu li keree.

1 Tesaloniki Sheen 5:12-28 Yɛrɛ ni fɔ mujuu.

Pɔli ni wu kapyebyenii pu wo fɔ mujuu

¹ Nɛ Pɔli, ni Silivɛn, ni Timote, wɛe p'a we semɛ we tun wu To Kile, ni wu Kafɔɔ Yesu

Kirisa wo n'a daa fɛɛ pu mu, piimu pu wa Tesaloniki kulo li ni ge.

Kile wo niimɛ we ni jɔnɔnɛ ke ki kori yaha yi mu.*

P'a pu n'a daa wu taha Yesu na

² Wɛe ya baraga tɛri Kile na tuun bɛeri ni yee bɛeri wuu na, na jɛrɛgɛ be pyi yi mu gbee.

³ Yee ya kapyɛnɛɛ pyi pyegana lemu na, na yi wo n'a daa wu she ge, na kapyɛnɛɛ kiimu pyi yi wo taanɛɛgɛ ki funɔ ni ge, na wu Kafɔɔ Yesu Kirisa pye yi tadanɔ ni lowaa lemu ni ge, wɛe ba wu To Kile wu jɛeri tuun bɛeri ni wɛe ma wu fungɔngɔ yaha kii bɛeri na.

⁴ Wu cebooloo, wɛe ya li cɛ jo yee kaa ya taan Kile mu, a wu yee jaha bulo kɔnhɔ y'i bye wu wuu.

⁵ Wɛe ya Kile Jozaama pemu jo yee mu ge, pee Jozaama pu wo yɛrɛ li ya da jɔ jomɔ yɛ nigin na wɛ, ga Fɛfɛrɛ Munaa li be wo sefɛrɛ t'a fara. Lee wuu na yee ya dɔ pu na na can jɛ pu ni. Na fara lee na, yee ya li jɔ na yee wo jɔ kaa na wɛe ya kee keree ki bɛeri pye mu.

⁶ Kafɔɔ Yesu ya jara jaarigana lemu na na fara wɛe na ge, a yee be di ganha na jara mu. Yee ya kanhama nigbɔ jɔ, ga lee be na yee ya sɔɔ Kile Kafila wu na ni fundanga ni, Fɛfɛrɛ Munaa ya fundanga kemu kaan ge.

⁷ Ayiwa, lee funɔ ni yee ya pye jaha sheshɛrɛ Masedɔni fiige ki wo n'a daa fɛɛ pee, ni Akayi fiige ki wo n'a daa fɛɛ pu bɛeri mu.

⁸ Kafɔɔ wo jomɔ p'a yiri yee mu, na she nɔ fo Masedɔni fiige ke, ni Akayi fiige ki ni. Lee yɛ be wɛ, ga yeeyɛ pyaa ya dɔ Kile na dagana lemu na ge, wee n'a daa we kaa ya xuu wu bɛeri círi. Lee wuu na li ya ta nɔ nago kanna wɛe pu na w'à yee kaa yu nige wa mu wɛ.

⁹ Wɛe ya tigi yee mu, a yee di wɛe jɔnɔ círi cirigana lemu na ge, sipyii pu bɛeri p'a yee yu. Yee ya yi yapɛrɛ ki bɛeri yaha wà, Kile we wu jɛ niifɛrɛ na, na jɛ can be ge, na sɔɔ wee na, na ganha na kapyɛnɛɛ pyi wu mu pyegana lemu na ge,

* **1:1** We duba we jɛ Kiricɛn fɔ kangana.

¹⁰ sipyii p'a yee bæeri yu. Yee wa wu Ja wu sigee, wu ba yiri fugba wu ni na pa, wu Ja Yesu wemu Kile ye pyaa ya ne na yeege xu ni ge. Kile wo loyire le l'a ma ge, wee w'a wèe shuu lee na.

2

Pɔli ya kapyenɛɛ kiimu pye Tesaloniki kulo li ni ge

¹ Na cebooloo, yeeyɛ pyaa ya li cɛ na wèe ya ta tigi yee mu tawaga ni wɛ.

² Yee ya li cɛ na p'a wèe cogana kolo, na wèe kpɔn, na wèe shɛhɛɛ Filipe kulo li ni. Ga lee bɛ na Kile ya lowaa kan wèe mu pee kanhama pu ni, a wèe di la le wùye ni, na digi yee mu, na Kile wo Jozaama pu jo yi mu fyaara baa Tesaloniki kulo li ni, ali na ta sipyiire ti bi wèe nahà kɔɔn lee na bɛ.

³ Wèe ya wù wo Kile Jozaama pu yɛɛ li pye. Wèe di ya ta li pye, kɔnhɔ wù sipya wa shishiin piinnɛ wɛ; wèe di ya ta li pye ni fungɔnkuunɔ ni wɛ; wèe di ya ta li pye na taha nanmahara bɛ na wɛ.

⁴ Ga Kile ya lee ta na lee l'a yaa ni wèe ni, na wu Jozaama pu kaa le wèe kenɛ ni. A wèe bɛ di ganha na pu yu mu sipyii pu mu. Wèe wa ye yu, kɔnhɔ wù kaa di da dan sipyii ni wɛ. Lemu l'a bɛ Kile mu ge, lee wèe ya zhaa, bani Kile w'a wèe fungɔnyɔ yi bæeri cɛ.

⁵ Ayiwa, wèe wo jomɔ pu yɛɛ li funɔ ni, yeeyɛ pyaa ya li cɛ na wèe ya ta kafila taga sipya wa shishiin faanna wɛ. Wèe di ya ta li pye bɛ wari shakoro wɛ. Kile wa wèe sɛeri lee na.

⁶ Wèe ya ta li pye bɛ kɔnhɔ yi da gbɔɔrɔ tɛri wù na kelee sipyii piitiilee di da gbɔɔrɔ tɛri wù na wɛ.

⁷ Li nehe da bi daan bɛ wèe mu, wèe bi da zii já wù fanha she bɛ yee na, bani Kirisa wo tudunmɔ wèe ne. Ga wèe ya ta lee pye wɛ. Wèe ya logoo gbo ni yee ni, na ganha na yee deede ba cee ya wu nagoo deede wɛ.

⁸ Yee ya taan wèe mu taangana lemu na ge, lee funɔ ni wèe bi ta li yaha Kile wo Jozaama pu ye wo jo na wɛ. Ga wèe bi yere li na ali na wù munahaa ki bɛ kan yee wuu na, bani yee kaa bi waha wèe mu fo xuuni.

⁹ Na cebooloo, wèe ya kapyenɛɛ kiimu pye na kanhama pemu na ge, yi funɔ wa nidogo lee na. Wèe bi kapyenɛɛ pyi cana ni

piige, na daga na wùye na shaa, kɔnhɔ wù ganha bu da bye tuguro sipya wa shishiin junɔ ni wɛ. Mu wèe ya pye na Kile wo Jozaama pu jo yee mu.

¹⁰ Yee piimu pu wa n'a daa fɛɛ pu ge, yee wa li sɛɛɛɛ, Kile bɛ di ne li sɛɛri. Kaa kaa wèe ya pye yee ninɛ ni ge, kee bæeri ya pye fɛɛfɛɛ, na bye tifire wogoo, jaagi wa shishiin ya ta wèe na wɛ.

¹¹ Yeeyɛ pyaa k'a li cɛ na wèe ya yee co ba tofɔɔ ya wu nagoo conɛ wɛ.

¹² Wèe ya yee yɛri, na samɔhɔrɔ le yee ni, na yi jo fo na yi waha yee mu jo y'a naari y'a sahanɛ ni Kile nidaan ni. Lee wuu na Kile ya yee yiri, kɔnhɔ y'i jé wu wo saanra nɔɔrɔ wuuro ti ni.

Tesaloniki shɛɛn wo n'a daa we ni pu kanhama keree

¹³ Wèe ya baraga tɛri sanha Kile na kaa lemu bɛ wuu na ge, lee li wa mɛ. Wèe ya Kile wo jomɔ pemu jo yee mu ge, yee ya ta pu co ba sipya wo ne wɛ. Ga ba p'a sii can na wɛ, mu yee ya pu co; na pu cɛ na Kile jomɔ pu ne pii, na pee pu wa labye pyi yee n'a daa fɛɛ pu funyɔ ni.

¹⁴ Wù cebooloo Tesaloniki shɛɛn, Kile wo n'a daa fɛɛ piimu pu wa Yesu Kirisa wo karihege ki ni Zhude fiige ki ni ge, yee ya yi wo naarigana li saha ni pee wuu li ni. Bani Yawutuu p'a pee kanha kanhagana lemu na ge, lee kanhagana le ninunɔ na yee bɛ wo sipyii p'a yee kanha.

¹⁵ Pee Yawutuu pu p'a taashiine li wo Kile tudunmɔ pu gbo, na ba Kafɔ Yesu bɛ gbo, na wèeyɛ pyaa bɛ kanha fo xuuni. Keree kiimu ki ne ki ya bɛ Kile mu-i ge, kee p'a byi. A p'i puyɛ pye sipyii pu bæeri wo pɛɛn.

¹⁶ Shi we wu ne wu ne Yawutuu-i ge, pu ma giin pu da wèe nahà kɔɔn na wèe ganha bu she Kile wo Kile Jozaama pu yɛɛ li pye pee mu kɔnhɔ Kile di pu junɔ wolo wɛ. Lee funɔ ni p'a pu wo jurumu wu nehe fo na she na wu tɛhɛɛ na. Ga Kile wo loyire le l'a pa do pu junɔ ni.

Tesaloniki shɛɛn kaa ya Pɔli ta

¹⁷ Wù cebooloo, wèe ya waa laha yee na, a wèe di tuun wemu pye wèe da wùye na ni yee ni-i ge, a yee la di sii shɔ wèe ni xuuni. Ga ali wèe nehe bye wèe di ya ta na wùye naa bɛ wɛ, wèe fungɔnyɔ wa yee na.

¹⁸ Lee wuu na, wèe di bi giin wèe di she foro yee na. Lee l'a bi sii nε Pòli yε pyaa funṅo ni. Nε li taanna wii fo tɔɔnii shuun, ga Shitaanni na bari koo li na wèe mu.

¹⁹ Ayiwa, yee pu wa da ba bye wèe tadarja, ni wèe funṅo kataan. Wèe na ba nuyirige kemu bε ta ge, yee pu da ba bye yee bεeri wo kapuṅo wù Kafɔɔ Yesu nahagbaa na wu ba guri pa.

²⁰ Uun dε! Yee p'a sii wèe wo nuyirige ki kapuṅo, ni wèe wo fundanga ki kapuṅo.

3

Pòli ya Timote tun Tesaloniki ni

¹ Ayiwa, l'a pa mɔ wèe da ga fiin ta yee shizhaa na wε, a lee di ba bye lee ya já xu wèe ni wε. Lee wuu na, a wèe di li yaha wùye funyɔ ni jo wèe yε na ba gori Ateni kulo li ni naha,

² na wù ceborona Timote tun she yi mu wà. Wu bε w'a kapyenεε pyi ni wèe ni shiizhan Kile mu na Kirisa wo Kile Jozaama pu yu. Wèe ya wu tun she yi mu, kɔnhɔ wu she lowaa kan yi mu, wu samɔhɔrɔ le yi ni xuuni, yi da se naha na n'a daa wu ni.

³ Kanhama pe pu wa yi na nimε ge, kɔnhɔ pee ganha bu wa shishiin yeege n'a daa wu ni yi ni wε. Yeeyε pyaa ya li cε na Kile w'a li lɔ pee kanhama p'i ba nɔ wèe na.

⁴ Na wèe yaha ni yee ni shiizhan, wèe bi ma yi yu yee mu na ta li sanha nɔ wε, jo wèe na ba ganha xuuni. Pee kanhama pu p'a nɔ mε nimε, yiyε pyaa bε nii wá pu ni.

⁵ Lee wuu na wèe ya wii kanha yee koo ni wèe da ga fiin ta yee shizhaa na-ε ge, a nε ganha na Timote tun yee mu, jo wu she yee yiri wu she yee wo n'a daa wu shi cε wu pa jo wù mu. Bani nε bi fyagi jo Shitaanni ganha da ba yi faanna wu yi piinne, wèe wo kapyenεε k'i bye nɔnɔ baa wε.

Tesaloniki sheen wo n'a daa wu kaa ya taan Pòli ni

⁶ Ayiwa dagana lemu na yee ya daa Yesu na, sipyii pusamaa bε kaa di dan yee ni taangana lemu na ge, Timote ya yiri yee yiri na pa nimε, na ba yee naha jo wèe mu, a lee di daan wèe ni.

⁷ Ayiwa na cebooloo, ba pee jomɔ pe ya jo wèe mu wε, ali na wèe yaha kanhama, ni nijaara keree ni, wèe logoo ya ninε yee

shizhaa, bani yi wa se naha na n'a daa wu ni.

⁸ Nimε kunni wèe ya lowagaa ta, bani yee ya kori yaha Kafɔɔ wo karijεεε ki ni.

⁹ Yee wo n'a daa wu kaa ya wèe funṅo taan taangana lemu na Kile naha taan ge, dii wèe di da bye wèe di já Kile kemε shaari wee n'a daa we wuu na wε?

¹⁰ Wèe wa na Kile jεeri canja ni piige, na wu jεeri xuuni, kɔnhɔ wu koo kan wù mu, wù she nii taha yi na. Keree kiimu ki jε wèe ya yee ta kalaa kee ni n'a daa wu shizhaa na-ε ge, wù she yi kalaa kee ni.

¹¹ Wù To Kile ni wu Kafɔɔ Yesu wu koo yaha wù mu wù she yi ja!

¹² Kafɔɔ wu la fara yi wo taanjεεε ki na, wu shi taanjεεε nigbɔhɔ di bye yi ni yiyε tε ni, k'i bye yi ni sipyii pusamaa bεeri tε ni! K'i bye ma na jo ba yee kaa ya dan wèeye pyaa ki ni taangana lemu na wε!

¹³ Lee bu bye, yi na fanha ta. Wù Kafɔɔ Yesu Kirisa na ba ba canja kemu ni wu wo fεfεεε sipyii pu bεeri ni ge, yi bε di ba da fεfεεε, jaagi xuu wa shishiin ganha bu da yi na wù To Kile naha taan wε.

4

Naarigana lemu l'a taan Kile mu ge

¹ Ayiwa na cebooloo, yee ya yaa yee p'a naari naarigana lemu na yi kaa di daan Kile ni ge, wèe ya lee she yee na; yee d'a nɔ kɔn na naari na xɔ bε lee naarigana li na. Ga wèe wa li shaa yi mu, na yi jεeri Kafɔɔ Yesu mεge na jo yi la fara lee na.

² Kafɔɔ Yesu ya keree kiimu she wèe na a wèe di yee kalaa ki ni ge, yiyε pyaa wa kee cε.

³ Kile nidaan wu wa y'i bye fεfεεε, yi já yiyε na dɔdɔrɔ kabaɲa na.

⁴ Yee wa bεeri ya yaa na kori yaha fεfεεε ni, yi da gbɔrɔ tɛri yiyε na.

⁵ Yi ganha bu lakuuṅo yaha ki pye yi nidaan ba Kile cebaalaa pii jε mε wε.

⁶ Wa shishiin ganha bu wu ceboro nmahana kelee na wu tojɔ ceko kabaɲa na wε. Wèe ya tee yee jo na waha yi mu, bani sipyaa sipya w'a wee kashi wu pyi ge, Kile na ba li foo tɔ weefɔɔ mu.

⁷ Bani Kile ya ta wèe yiri na wèe yaha na wèe p'a kanɔrɔyɔ pyi wε. Ga wu funṅo ki wa wù bye fεfεεε.

⁸ Lee wuu na, sipya wemu bu pe jomɔ pe she, weefɔɔ ya ta sipya wo jomɛɛ she-e dɛ; ga Kile wemu w'a wu Fɛfɛɛɛ Munaa li kan yi mu ge, wee wo jomɛɛ wufɔɔ ya she.

⁹ Ayiwa, cebooloo kaa ya dan puyɛ ni taangana lemu na ge, juɲɔ wa li na nago wa wu na yee kalaa lee ni wɛ, bani Kile yɛ pyaa ya yee kalaa na xɔ lee ni.

¹⁰ Kee taanɲɛɛge ke shiin ki wa yee ni na nahaa tii n'a daa fɛɛ pu bɛɛri na, piimu bɛɛri pu jɛ Masedɔni fiige ki ni ge. Ga wɛɛ wa li shaa yi mu sanha jo yi la fara lee na.

¹¹ Yi la le yiyɛ ni y'i da ɲanɲɛ shaa! Yi yiyɛ torogana cɛ sipyii pusamaa wo keree ki shizhaa na! Yi la le yiyɛ ni, yi da kapyɛɛ pyi kɔnhɔ yi mago di da jɔgi kee kapyɛɛ ki funɲɔ ni, ma na jo ba wɛɛ ya yi jo toro yi mu jogana lemu na wɛ.

¹² Yi bu já lee na, piimu jɛ Kiricɛɛn wɛ, pee bɛ na da baraga tɛri yi na; yi juɲɔ tuguro bɛ di wa da bye nige sipya wa shishiin juɲɔ ni wɛ.

Kafɔɔ nibaɲa keree

¹³ Ayiwa, n'a daa fɛɛ piimu p'a xu ge, wɛɛ funɲɔ ki wa jo y'i can cɛ pee shizhaa na, kɔnhɔ pee wo keree ganha bu yi nahaya tanha ba tadaɲa baa sipyii jɛ wɛ.

¹⁴ Ba wɛɛ ya dà li na na Yesu ya xu, na jɛ na foro xu ni wɛ, lee funɲɔ ni wɛɛ ya dà li na bɛ sanha na n'a daa fɛɛ piimu p'a xu ge, Kile na ba pee bɛ jɛ Yesu baraga ni, p'a ba bye ni Yesu ni.

¹⁵ Ayiwa, Kafɔɔ yɛ pyaa ya jomɔ pemu jo wɛɛ mu ge, pee wɛɛ ya yu yi mu jo Kafɔɔ cabaɲa, wɛɛ piimu pu wa ɲiifɛɛɛ na ge, wɛɛ da ba xuu pu nahaa kɔn wɛ.

¹⁶ Bani l'a she na Kile na ba fɛnhɛ jo ni fanha ni kee caɲa, lee bu laha wà, wù na ba melekɛɛ juɲɔfɔɔ wa wo mujuu logo, lee bu laha wà, Kile wo maga ki na wi. Kee bu wi, Kafɔɔ Yesu yɛ pyaa na digi na yiri fugba wu ni. Wee tuun wu ni, piimu p'a xu p'i bi daa Yesu na ge, pee na fɛnhɛ jɛ.

¹⁷ Lee bu bye na wɛɛ n'a daa fɛɛ piimu samaa ɲii wuu ta, wɛɛ bɛɛri na ba binne kari ni pii pu bɛ ni fugba nahaya ye na, na she Kafɔɔ juɲɔ círi. Lee funɲɔ ni wɛɛ bɛɛri na bye ni Kafɔɔ ni shiizhan.

¹⁸ Ayiwa na cebooloo, y'a pe jomɔ pe taga y'a samɔhɔrɔ leni yiyɛ ni.

5

Na gbegele yaha Kafɔɔ cabaɲa nahaa na

¹ Na cebooloo, yee mago wa li na nago wɛɛ pu na ya jo yi mu Kafɔɔ cabaɲa, kelee wu paduun keree na wɛ.

² Yeeyɛ pyaa ya li cɛ na fiinɲɛ na jo Kafɔɔ cabaɲa na ba sipyii fo ba nagaa jɛ ma sipya fo mɛ nibiige ni wɛ.

³ Tuun wemu ni sipyii da ba yu: «Nanɲɛ wa wù tɛ ni ɲɲaa, wɛɛ ya kanha shɔ kakuuɲɔɔ ki bɛɛri na ge!» Wee tuun wu ni, kanhama nigbɔ wa da ba gɔn do pu juɲɔ ni, ba layara ma cee laa wo fo na co wɛ. Sipya wa shishiin wa da ba shɔ kee caɲa wɛ.

⁴ Ga na cebooloo, nagaa ya sipya foni fogana lemu na ge, kee cabaɲa ki da ga ba yee fo mu wɛ.

⁵ Yee bɛɛri ya ɲɛri kpɛɛngɛ nagoo, yee ya pye caɲa nagoo. Wɛɛ jɛ piige nagoo wɛ, wɛɛ di jɛ nibiige bɛ wuu wɛ.

⁶ Lee wuu na wù ganha bu da gori yaha ɲmunumɔ na ba pusamaa jɛ wɛ! Wù kori yaha ɲii na, wù já wùye na!

⁷ Yi li cɛ na piige ni sipyii ya ɲmunɔɔ, piimu bɛ pu wa sinmɛ pe gbuu fo na ɲawɔhɔ wuu puyɛ na ge, piige ni pee bɛ ya pu gbuu.

⁸ Ga wɛɛ piimu pu jɛ caɲa nagoo ge, wù já wùye na! Wù n'a daa ni taanɲɛɛge le wùye ni ba kashɛɲmɔɔ wo tɔɔrɔ fadeye jɛ mɛ wɛ! Wù juwuuro pye wù tadaɲa, tee di bye wù mu ba tɔɔrɔ ɲudɔnɔ jɛ wɛ.

⁹ Bani Kile ya ta li jɔ wolo wu wo loyire le di ba do wɛɛ juɲɔ ni wɛ. Ga w'a li jɔ wolo wɛɛ di ba juwuuro ta wù Kafɔɔ Yesu Kirisa gbɔɔrɔ ni.

¹⁰ Lee wuu na Yesu ya xu wɛɛ tɛge, kɔnhɔ w'à pye ɲii na la, wù shiin ya xu la, wù ba binne pye ni wu ni wu cabaɲa.

¹¹ Ayiwa, lee wuu na, y'a yiyɛ yɛri, yi da lowagaa leni yiyɛ ni ma na jo ba y'a tee na li pyi na xɔ wɛ.

Yeriyɛri jomɔ pa

¹² Ayiwa na cebooloo, na fara lee bɛɛri na, piimu p'a puyɛ kan, na yi kalaa n'a daa wu wo koo li ni, na yi yɛri Kafɔɔ wo koo li ni ge; w'à li shaa yi mu jo y'a baraga tɛri pee na.

¹³ Yi pu yaha see tayahaɲa ni! Pu kaa di da dan yi ni pu labye wu wuu na! Y'a yi wo ɲiifɛɛɛ ti pyi ni ɲanɲɛ ni yiyɛ tɛ ni!

¹⁴ Na cebooloo, wèe ya yi jɛeri, piimu p'a puyɛ yaha saafɛɛ, na kapyɛɛ she ge, y'a pee yeri! Lowaa jɛ piimu ni wɛ, yi da lowaa leni pee ni! Piimu wo baraga k'a cɛrɛ ge, yi da pee tɛri! Yi bɛeri di yiyɛ co ni loxulo ni!

¹⁵ Y'a yiyɛ kasɛri, yi ganha bu wa yaha wu kakuunɔ taga kakuunɔ la wo foo tɔ wɛ. Y'a kasaanɔa pyi yiyɛ mu tuun bɛeri ni! Yi da ki pyi sipyii pusamaa bɛeri mu.

¹⁶ Yi pye ni fundanga ni tuun bɛeri ni!

¹⁷ Yi da Kilɛ jɛeri gbee!

¹⁸ Y'a fò kaan Kilɛ mu keree bɛeri ni. Lee Kilɛ w'a zhaa yee mu Yesu Kirisa wo karijɛɛge ki funɔɔ ni.

¹⁹ Yi ganha bu Fɛfɛrɛ Munaa li koro tɔ yi zɔɔɔ pu na wɛ.

²⁰ Kilɛ ya wu kafila wu kaan piimu mu pu na yu ge, y'a wee kafila wu jatɛni.

²¹ Yi da wu bɛeri suguri xuuni, wemu w'a jɔ wu ni ge, yi da wee luu!

²² Wemu w'a kolo wu ni ge, y'i wee yaha shan!

Pɔli fò mujuu

²³ Ayiwa, Kilɛ we w'a jɔɔɔɛ ki kaan ge, weeyɛ pyaa ki yi pye fɛfɛɛ! Yi zɔɔɔ pee, ni yi munahaa kee, na fara yi ceepuuro ti na, yi bɛeri di gori yaha fɛfɛɛ fo na she nɔ wù Kafɔɔ Yesu Kirisa cabaɔa ki na, fɔɔnrɔ tɛnɛ ganha bu da we xuu we wa shishiin na wɛ.

²⁴ Kilɛ we w'a yee yiri ge, jɔmɛɛ fɔɔ wu jɛ wii. Wee ninumɔ wu da yee mara lee maragana li na.

²⁵ Na cebooloo, yi bɛ p'a Kilɛ jɛeri wù bɛ mu.

²⁶ Y'a cebooloo pu bɛeri shaari ni taanɔɔɛge fò ni.

²⁷ N'a li shaa yi mu Kafɔɔ mɛge ki wuu na, jo yi la le yiyɛ ni y'i we sɛmɛ we kalaa cebooloo pu bɛeri mu.

²⁸ Kilɛ wu wù Kafɔɔ Yesu Kirisa wo niime wu kan yi mu.

2 Tesaloniki Sheen Tudunmɔɔ Pɔli ya semε shuun wo wemu tun Tesaloniki shεen mu ge

Jɔgɔ ye mu we semε we d'a tun wε?

Tudunmɔɔ Pɔli w'a we semε shuun wo we ka na tun Tesaloniki egilizi wu mu. Korente kulo li ni Pɔli di bye na pii semεε shuun we ka (Kapyege 18:5).

We semε we kakana juɔɔ

We semε we kakana juɔɔ nigbɔhɔ ki je na Kafɔɔ wo pana shuun wuu li jomɔ pu jo taha. Wu bi fenhe lee jomɔ jo wu semε nizhiime wu ni. Waha wa wu bye wu pana shuun wuu li keree ki ni. Pii bi yu na xɔ be na Kirisa ya pa na xɔ. Ga Pɔli ya yi jaha jo pu mu wu semε wu ni na Kirisa wo Pen wu wu da venhe ba jaha na. Na kanhama nigbɔ pu da ba fenhe bye, na ga Kiriceen p'a yaa na yatenye waha, na lowaa ta pee kanhama pu ni.

Semε wu kafila jugbɔyɔ

2 Tesaloniki Sheen 1 Pɔli ya lowaa leni Tesaloniki n'a daa fεε pu ni. Yesu na ba ba wu ba kiiri wu kɔn kɔngana lemu na ge, a w'i yee be jaha jo pu mu.

2 Tesaloniki Sheen 2:1-12 Naha sheshεere temu na ba bye yani Kafɔɔ wu pa ge.

2 Tesaloniki Sheen 2:13–3:15 Pɔli ya Kile jeeri Tesaloniki sheen pu mu, na jo na pu be p'a Kile jeeri wee mu. A w'i lowaa le pu ni na p'a kapyenεε pyi, na pu ganha bu da bye saa fεε wε.

2 Tesaloniki Sheen 3:16-18 Pɔli duba ni wu fɔ mujuu.

Pɔli ni wu kapyebyenii fɔ mujuu

¹ Ne Pɔli, ni Siliven, ni Timote, wεe p'a we semε we ka. Wɔ To Kile, ni wɔ Kafɔɔ Yesu Kirisa wo n'a daa fεε piimu pu wa Tesaloniki kulo li ni ge, pee mu wεe ya wu tun.

Wεe ya yi shaari:

² Wɔ To Kile ni wɔ Kafɔɔ Yesu Kirisa wu niime ni janiɔ kan yi mu.

Kiiri wemu na ba gɔn Yesu cabaɔa ge

³ Na cebooloo, wεe ya yaa wεe p'a fɔ kaan Kile mu tuun beeri ni yee wuu na. Lee ya yaa mu be, bani la l'a faraa yee wo n'a daa wu na na se jaha na. Taanjege kemu be ki wa yee ni yiyε te ni ge, la di faraa kee be na na se jaha na.

⁴ Lee wuu na wεe be ma juyirige taa wεe ba yee kaa yu tuun wemu ni Kile wo n'a daa fεε pu mu. Yee ya yiyε pɔ pɔgana lemu na, na gori yaha n'a daa wu ni, na kawagaa ni kanhama pemu beeri xu yiyε ni ge, wεe ma yee beeri jo pu mu.

⁵ Ga na cebooloo, kii beeri wa li shee na Kile na ba kiiri kɔn caɔa ka ni tiime ni. Kanhama tuugo beeri y'a jaa ge, pee beeri wa yee gbegele na yeri Kile wo saanra te jaha na, bani tee saanra ti wuu na yi wa kanhama pu ni.

⁶ Kile ya tii, piimu p'a yee kana ge, wu na ba yee wo kanhama pu foo tɔ pee mu.

⁷ Ga yee piimu pu wa kanhama pu ni ge, Kile na ba ηmɔnɔ kan yee mu, na li kan wεe be mu. Kafɔɔ Yesu na ba ba na yiri fugba we ni ni wu fanha melekeε pu ni caɔa kemu ge, kee caɔa lee da ba bye.

⁸ Wu na ba ba janiɔ ni. Piimu pu je pu ya Kile ce-ε ge, ni piimu pu je pu ya sɔɔ wɔ Kafɔɔ Yesu be wo Jozaama pu na-ε ge, wu na ba kanhama shan pee juɔɔ ni.

⁹ Naa wemu wu je wu da ga xhɔ-ε ge, wee na ba bye pii sipyii pii wo taa. Pu na ba pu kɔri na pu sanha lii Kafɔɔ na, p'i wa da jii taha be wu sefεere nɔɔɔ wuuro ti na wε.

¹⁰ Ayiwa, kee caɔa ki kunni Kafɔɔ na ba ba. Fεfεere sipyii piimu beeri p'a dɔ wu na ge, pee beeri na ba baraga taha wu na. Pee beeri na ba wu ja, na fundanga pye. Yee be na ba bye pee sipyii pu ni, bani wεe ya jomɔ pemu wo yere pye yee mu ge, yee ya dɔ pu na.

¹¹ Lee wuu na wεe wa Kile jeeri yee mu tuun beeri ni. Wεe wa li shaa Kile mu jo w'a yi yiri na yi yaha koo lemu ni ge, wu yi pye y'i da jaari y'a sahanjɔ ni lee ni. Wεe wa li shaa Kile mu jo kasaanja kiimu k'a diri yi funyɔ ni ge, jo wu yi yaha y'i jɔ y'a kee pyi wu sefεere ti ni, wu yi wo n'a daa wu wo kapyenεε ki beeri jɔ fa.

¹² Lee bu bye, Kafɔɔ Yesu mεge ki na ba pεnε ta yee mu, yee be na ba pεnε ta wu

mu. Wèe wo Kile we, ni Kafoo Yesu Kirisa wo niime wu funno ni lee da ba foro.

2

Jurumu Foo

¹ Ayiwa na cebooloo, wu Kafoo Yesu Kirisa wo ba we, ni wèe piimu na ba she binne wu taan ge, wèe wa yi jeri lee wuu na jo:

² yi ganha bu yi hakilee pu yaha pu wuregi tovuyo na we, yi ganha bu yi jaalaa pu be yirige na Kafoo paduun w'a no xo we. Wa na zoo na jo na Kile w'a yee jo wee mu w'a yu sipyii pu mu, kelee wa Kile jomoyere pyewo na yi jo, kelee pii na yi jo na wèe p'a yi ka seme ni na kan n'a daa fee pu mu.

³ Yi ganha bu sipya wa shishiin yaha wu yi faanna faannagana la shishiin na we. Bani yani Kafoo cabaŋa ki no ge, sipyii na ba fenhe zhii Kile na fo xuuni. Lee bu bye, wee tuun wu ni Jurumu Foo* wu na foro yere. Kile na ba wee kyeegei feefe.

⁴ Sipyii ya peene teri yaaga kemu beeri na ge, ni Kile mege ya yiri yaaga kemu beeri na ge, wee Jurumu Foo wu na ba zhe yee beeri ni. Wu na ba yiri na wuye pele na toro yee beeri taan, fo w'a ba she je be Kile-peene pugboho ki be ni, na diin wa, na jo na wee wu jee Kile we.

⁵ Tuun wemu ni ne bi bye ni yee ni ge, ne bi ma ye yu yee mu. Yee hakilee wa yi na-ge?

⁶ Ga lemu l'a kii keree kii jaha kon ki da bye nime-ge, yee wa lee ce. Lee wuu na we Jurumu Foo we da ja ba we, fo wu paduun ba no.

⁷ Lee be na, Jurumu Foo wu keree k'a no kon na byi nmohoro ni na xo. Ga lemu l'a wu yerege ge, ni lee ya bu she laha wa we, wu da ja kii keree kii pye we.

⁸ Ga lee ba laha wa tuun wemu ni, Jurumu Foo wu na na foro yere. Wi bu foro be, Kafoo Yesu na ba wu sorogo ni wu no kafeege* ni. Wu nibawo, wu nooro wu kpeenge na ba Jurumu Foo wu kyeegei feefe.

⁹ Wee Jurumu Foo wu na ba ba ni Shi-taanni wo fanha ki ni. Wu na ba kakan-haŋaa ni kagboho tuuyo beeri pyi. Ga can di wa lee la shishiin ni we.

¹⁰ Wu na ba kakuuno tuuyo beeri pyi, konho sipyii piimu na ba gyeege ge, wu pee piinge. Pee sipyii pu na ba gyeege, bani can wemu wu bi yaa wu pu sho ge, pu ya soo wee na we, wu kaa be di ya noho taan pu mu we.

¹¹ Lee wuu na Kile ya te sipyii faanna faanna sefeere te yaha pa, tee di ba pu piinge, konho p'i da kafineye yi na.

¹² Lee na sipyaa sipya wu jee wu ya soo na da can wu na we, na tiibaara pye wu taa ge, Kile wo kiiri we na ba no pee beeri na.

Kile ya n'a daa fee pu jaha bulo na pu sho

¹³ Na cebooloo, wèe kunni, wèe ya yaa wèe p'a fo kaan Kile mu tuun beeri ni yee wuu na, yee piimu p'a taan Kafoo mu ge. Bani Kile ya yee jaha bulo konho yee di bye shenshiilee na juwuuro ta fefeere Munaa li gboro ni. Lee fefeere Munaa le l'a yee pye fefeere sipyii, yee ya da dagana lemu na can wu na ge, na fara lee be na.

¹⁴ Lee na Kile ya yee yiri. Wèe ya Kile Jozaama pemu wo yere pye yee mu ge, lee baraga ni w'a yee yiri. W'a yee yiri konho yee di yi wo taa ta wu Kafoo Yesu Kirisa wo nooro wu ni.

¹⁵ Lee wuu na wu cebooloo, yi ganha bu da yi fungonyo yaha yi jeri-i de. Wèe ya kalaa wemu beeri kan yi mu ge, w'a pye jomomwo la, wu shiin ya pye seme wo la, yi ganha bu wee kalaa wu yaha wu foro yi funyo ni we.

¹⁶ Wu To Kile wemu ni wèe kaa ya taan ge, wee w'a lowaa kan wèe mu lemu li jee li da ga xho we, na fara tadaŋa nizaŋa be na wu wo niime wu gboro ni. Kafoo Yesu Kirisa ye pyaa, ni wu To Kile ni,

¹⁷ pee pu luu le yi ni, p'i baraga be le yi ni, konho kapyege nizaŋaa di da yi ni, ni jogazaana.

3

Poliyajo nan'a daa fee pu p'a Kile jeri pee mu

¹ Ayiwa wu cebooloo, yemu n'a da jo jomoye p'i xho ge, yee yi wa me. Y'a Kile jeri wu be mu, konho Kafoo wu jomoye pu da jaaga p'a se jaha na tovuyo na; sipyii be di da

* 2:3 Jurumu Foo: Wee ninumo pii ya byi na Jaxhali, wee wu da ba ba.

* 2:8 Ezayi 11:4

baraga t̄eri pu na ba yee wa baraga taha pu na tahagana lemu na w̄e.

² Yi da Kile j̄eri w̄u mu sanha k̄nh̄o Kile di w̄u t̄anha sipyikuuyo yi wo kapyeguun̄o ki na. Bani k̄n̄o sipyii b̄eri ya gbara pu d̄a Kaf̄o na w̄e.

³ Ga Kaf̄o j̄e j̄om̄e f̄o. Wu na ba baraga le yi ni, na yi t̄anha Shitaanni na.

⁴ W̄e ya d̄a li na Kaf̄o baraga ni jo yemu w̄e ya yu yee mu ge, yee wa yee koo j̄aari. Lee koo le shiin yi wa da da j̄aari b̄e.

⁵ Kaf̄o w'a koo sh̄e yi na, k̄nh̄o yi z̄o lo pu da j̄ini Kile wo taan̄j̄e ge ki na. Loxulo le li bye Kirisa ni ge, lee di bye yi ni!

Yi b̄eri ya yaa na kapyen̄e pyi

⁶ Ayiwa w̄u cebooloo, w'a da pe jom̄o pe jo waha yi mu Kaf̄o Yesu Kirisa m̄e ge na. Kalaa we w̄e ya kan yi mu ge, n'a daa f̄e piimu pu j̄e pu ya j̄aari na sahan̄i ni wee ni w̄e, fo na kapyen̄e she na diin na j̄aari na yeree ge, yi laraga k̄n̄o pee na.

⁷ Yee ya yaa na j̄aari j̄aarigana lemu na, y'i saha ni w̄e wo j̄aarigana li ni ge, yeeȳe pyaa wa lee c̄e. Bani tuun wemu ni w̄e di bye yee ȳiri ge, w̄e bi ta w̄u ȳe yaha lapyebaalaa, na diin na j̄aari na yeree w̄e.

⁸ W̄e bi ta na li sipya wa shishiin mu ma ni w̄e. Ga w̄e bi kanhama soro, na kapyen̄e pyi can̄a ni piige, k̄nh̄o w̄u ganha bu da bye tuguro wa shishiin j̄un̄o ni yi ni w̄e.

⁹ Li wa nago kanna li ya saha w̄e p'a li yee j̄un̄o ni-i d̄e! Ga w̄e ya lee pye na sh̄e yee na, k̄nh̄o yi b̄e di da se lee koo li ni.

¹⁰ Tuun wemu ni w̄e di bye yee ȳiri ge, w̄e bi ma yi yu na wari yee mu jo: «Sipya wemu bu kapyen̄e she, weef̄o ya yaa w'a li b̄e w̄e.»

¹¹ Lee b̄eri fun̄o ni w̄e ya logo na sipyii pii pu wa w̄a yee ni, pee ya kapyen̄e she, na diin na j̄aari na yeree, na puȳe leni sipyii piitiilee wo keree ni.

¹² Ayiwa, w'a li shaa pee sipyii pu mu xuuni w̄u Kaf̄o Yesu Kirisa m̄e ge na, jo pu la le puȳe ni, p'i jaha tii ni pu kapyen̄e ni, puȳe pyaa di yere ni pu j̄oshaga ni.

¹³ Na cebooloo, le b̄eri fun̄o ni. yee kunni ganha bu ganha kasaan̄a bye t̄aan w̄e.

¹⁴ W̄e ya jom̄o pemu jo yi mu we s̄eme we ni ge, sipyaa sipya w'a pee jom̄o pu she

ge, y'a wuf̄o kas̄eri; y'i laha wuf̄o na k̄nh̄o wuȳe pyaa k'i zhiige.

¹⁵ Lee b̄e na, yi ganha bu wuf̄o pye yi p̄en w̄e d̄e, ga yi wuf̄o ȳeri ceboro ȳer̄eme ni.

Duba ni kurogo f̄o

¹⁶ W̄u Kaf̄o, j̄an̄j̄e f̄o wuȳe pyaa k'a j̄an̄j̄e kaan yi mu tuun b̄eri ni, kangana b̄eri na! Kaf̄o wu pye ni yi b̄eri ni!

¹⁷ N̄e P̄oli ȳe pyaa k'a le f̄o mujuu le ka na keye yi na. N̄e wo f̄e pu wa pere na wo s̄eme pu b̄eri na. N̄e wo kama pe pu wa pe.

¹⁸ W̄u Kaf̄o Yesu Kirisa wu niime kan yi b̄eri mu.

1 Timote Tudunmɔɔ Pɔli ya sɛmɛ nizhiimɛ wemu tun Timote mu ge

Jɔgɔ mu we sɛmɛ we d'a tun wɛ?

Tudunmɔɔ Pɔli w'a we sɛmɛ we tun wu kalaapire Timote mu. Timote to wu bye Girɛki (Kapyege 16:2). Wu nu jɛ Yawutu, wu mɛgɛ di jɛ Inisi, wu nule mɛgɛ di jɛ Loyisi (2 Timote 1:5). Wu ni Pɔli ya pinne Kile Jomɔ yɛɛ li wo jaraɗaa niɲɛɲɛɲɛ pye. Wu kulo mɛgɛ ki jɛ Lisitiri na foro Likawuni fiige ki ni. Kee niɲaa wogo jɛ Turuki fiige ki niɲɛ ni (Kapyege 16:1-3). Pɔli ya pa wu yaha kari Kile Jomɔ yɛɛ na Tesaloniki ni Korɛnte ni.

We sɛmɛ we kakana jɲɲɔ

Ali na li ta bɛ Timote jɛ Kile wo kapyebyii pii wo nɔhɔcɛɛɛ, Pɔli ya lowaa le wu ni labye wu kabaɲa na, w'a bi wemu kaa le Timote keɲɛ ni Efese kulo li ni ge (1 Timote 1:3). A w'i egilizi wu gbegelegazaana ni karamɔgɔ-kafinejuu pu wo jɲɲɔ cɪri cɪri wo kalaa kan wu mu.

Egilizi keree ya yaa na shɔɔnri shɔɔnrigana lemu na ge, a Pɔli di yee bɛ le sɛmɛ wu ni Timote mu (1 Timote 3:14,15).

Sɛmɛ wu kafila jɲgbɔyɔ

1 Timote 1 Pɔli ya Timote shaari, na wu pye na wu kasɛɛgɛ yaha wuyɛ na karamɔgɔ-kafinejuu pu shizhaa na, wee Pɔli di bye wu mu jaha shɛshɛɛɛ.

1 Timote 2 N'a daa fɛɛ bu puyɛ pinne egilizi ni tuun wekɛ ni, lemu p'a yaa na pye ge.

1 Timote 3 Egilizi wu jahagbaa fɛɛ ni wu kapyebyii ni pu labye keree.

1 Timote 4 Pɔli ya samɔhɔɔ le Timote ni na wu pye jaha shɛshɛɛɛ nizaara pusamaa mu.

1 Timote 5–6 Pɔli ya Timote kalaa, na wu yɛri nɔhɔɛɛ ni naxhugoshaa ni buloo ni sipyii piitiilee wo keree shizhaa na.

Pɔli fɔ mujuu

¹ Nɛ Pɔli, Yesu Kirisa tudunmɔɔ, na saha ni wu Shɔvɔɔ Kile wo jidaan, ni wu tadaɲa Yesu Kirisa wo jidaan ni; nɛ w'a we sɛmɛ we yaa.

² Na wu tun mu Timote mu, mu wemu w'a pye nɛ ja yɛ pyaa pyaa n'a daa wu funɲɔ ni ge.

Wu To Kile ni wu Kafɔɔ Yesu Kirisa ni, pu niime kan ma mu, p'i da jɲɲɔ jaari ma na, p'i janiɲɛ kan ma mu.*

Karamɔgɔ-kafinejuu

³ Ayiwa, nɛ nigariwo Masedɔni fiige ki ni, ba n'a yi jo waha ma mu wɛ, nɛ la ki jɛ m'a diin Efese kulo li ni. Bani sipyii pii pu jɛ wà piimu ya kalaa watii kaan sipyii pu mu ge, yi jo m'a yi waha pu mu xuuni na pu kee kalaa tuugo ke jɔ yaha.

⁴ Na pu ganha bu da puyɛ yaha da taashiine li wo kafilale yu, p'i da puyɛ kilee shɛnɛɛ wo tɛhɛnɛ baa ceboo-tiritɔngɔ wo sipyii mɛyɛ na wɛ. Nakaara yɛ nigin pee jomɔ pe ya yirige. Pu jɛ Kile jidaan wɛ, p'i ya se ni n'a daa wu bɛ ni jaha na wɛ.

⁵ Pe yeri yeri jomɔ pe kaɲɲɔ ki wa, kɔnhɔ taanɲɛgɛ di já ta pii sipyii pii ni. Kee taanɲɛgɛ ke, zɔfɛfɛɛɛ ni kee ya fɔro, ni fungɔnsaɲa, ni n'a daa can can wo.

⁶ Pii wa lee koo le ja, na li yaha wà, na diin na jɲɲɔ baa kafila yɛ yu, na puyɛ piinɲɛ.

⁷ Pu funɲɔ ki jɛ mɛ p'i puyɛ pye saliya karamɔgɔɔ. Ga, li can koo ni, ye pu wa yu, na sipyii pu kalaa keree kiimu ni fo na daa puyɛ na ge, puyɛ pyaa kii ya lee la shishiin kari cɛ wɛ.

⁸ Saliya wu kunni ya jɔ, w'à lee cɛ; ga fo wu ba wu koro jaari li jaarigana na dɛ.

⁹ Wèe ya li cɛ na jo saliya wa shishiin ya tɛɲɛ sipyitiimeɛ kaa na wɛ. Sipyikuuyo kaa na w'a tɛɲɛ, ni n'a she fɛɛ, ni piimu pu jɛ pu ya fyagi Kile na-ɛ ge, ni jurumupyii, ni Kile jɔmɛɛ cobaalaa, ni pii p'a Kile mɛgɛ kyɛɛgi ge, ni piimu p'a pu tii ni pu nii gbuu ge, ni sipyigbuu pusamaa,

¹⁰ ni dɔdɔɔ, ni namaa piimu ya puyɛ sinnɛɛ ge, ni piimu p'a sipyii conɪ na bɛɛɛ ge, ni kafinejuu, ni piimu p'a gari Kile na kafineyɛ jɲɲɔ taan ge, ni kaa lemu bɛɛri li jɛ li ya saha ni kalaa can can wo wu ni-i ge.

* 1:2 We duba we jɛ Kiricɛɛn fɔ kangana.

11 Kile Jozaama pemu kaa l'a le ne kenε ni ge, pee ni wee kalaa w'a foro. Masoηo foo Kile wo nooro wu kaa pee Jozaama p'a yu.

Poli ya baraga taha Kile na wu cemε pu wuu na

12 N'a baraga taha wu Kafoo Yesu Kirisa na. Wee w'a fanha kan ne mu ne na we labye we pyi. W'a da ne na, na ne lo na pye we labye we pyevoo.

13 Ne wemu wu bi Yesu mege kyεεgi ge, ne wemu wu bi n'a daa fee pu naani ge, ne wemu wu bi Yesu fanri ge, ga lee be na Kile ya juηo jaari ne na. Bani ne bi kii beeri pyi ki cebaara ni n'a daa baara funηo ni.

14 A Kafoo di niime nigbo tirige ne na. N'a daa, ni taanjege kemu k'a daa Yesu Kirisa wo karijege ki ni ge, w'a yee kan ne mu.

15 Can jomoo pu ne pe, sipyii beeri ya yaa pu soo pemu na ge: Yesu Kirisa ya pa koηo puga ni, wu ba jurumupyii juηo wolo. Ne Poli w'a pye jurumupyii pu beeri niguumoo.

16 Ga lemu kaa na Kile ya juηo jaari ne na ge, lee li wa me. Ne wemu w'a pye jurumupyii pu beeri niguumoo ge, Yesu Kirisa funηo k'a pye wu wo loxulo li beeri di je ne ni, konho cabaya na, piimu na ba da wu na, p'i ni sicuumoo ta ge, ne bye pee mu jaha sheshεεε.

17 Tuun beeri wo Saangbo we, wu da ga xhu we, wa di ya wu jaa we. Wee ye nigin pe wu ne Kile. Peeηe ni masoηo k'a deri wu na gbee! Amiina.

18 Ayiwa, na ja Timote, tuduro te n'a da jo ma mu niime ge, tee ti wa me: Sipyii p'a jomoo pemu ta na yiri Kile yiri, na pu jo we mu we wu tuun wu ni mu shizhaa na ge, pee jomoo pe pye ma tadaηa, m'a maye po labye wu na, ma da yogo yu n'a daa wu kaa na.

19 La le maye ni m'a n'a daa wu co xuuni ni fungonsaηa ni. Pii ya kee fungonsaηa ke she, a pee wo n'a daa w'i gyεεgi ba lho koηo ma gyεεgi me lho ni we.

20 Namaa shuun wa ne wa na Imene ni Alekisandire. Pee namaa shuun wu be ya pye pee sipyii p'a. Lee wuu na ne pee jo yaha Shitaanni mu wu pu kanha xuuni, konho p'i li ce na Kile mekyεεene ya jo we.

2

Kile neerigana

1 Ayiwa kaa nigin wemu ne fεnhε na zhaa ge, lee li wa me jo y'a Kile neeri sipyii pu beeri mu: Y'a neεge nigboηo pyi; y'i da Kile neeri konho w'i niime tirige sipyii pu na; y'i da baraga teri wu na pu wuu na.

2 Y'a Kile neeri saannaa pu mu, ni sipyii piimu beeri tooηo ki ne fanha keree ki ni ge, konho wu ja janiηe ta, wu jaha di niηe, wu da Kile peεe, wu da wu koo li jaari jaarigazaana na sipyii pu jaha taan.

3 Lee li wa jo, lee shiin li wa dan be wu Shovoo Kile ni.

4 Bani wu funηo ki wa sipyii pu beeri di sho, p'i can wu ce.

5 Bani Kile nigin pe ye wu ne; susurodege me nigin pe ye be di ne Kile ni sipyii pu te ni. Wee ne Yesu Kirisa, wee wemu w'a pye Adama pya ge.

6 W'a wuye kan saraga na pye sipyii pu beeri wo jurumu saraa. Kile bi tuun wemu wii ge, ba wee ya pa no we, a wu lee pye na she, na wu funηo ki ne sipyii pu beeri di juwuuro ta.

7 Lee wuu na, Kile ya ne pye yeεe pyevoo ni tudunmoo. Shi wemu ne Yawutuu-i ge, Kile w'a ne tun na ne wu wee shi wu kalaa n'a daa wu wo koo li ni, di Kile wo can wu she pu na. Can ne yu me yi mu de; kafineye be we!

Cee ya yaa na jaari Kile koo li ni jaarigana lemu na ge

8 Ayiwa, ne funηo ki wa namaa p'a Kile neeri xuu beeri ni, ma pu keye yirige fugba we ni ni fungonsaηa ni. Lee ganha ba byi na taha loyire na, kelee ni nakaara ni we.

9 Ne funηo ki wa cee pu be di da pu wo faya yi leni yi legazaana na. Faya yemu y'a da pu noηo to ge, p'a yee leni. Pu ganha bu da da pu juyo puu poηaηa kii shi tuuyo na we. Pu ganha bu da pu pushaga yalere pye sanni, kelee perewa kuun we, p'i ganha ba fe warinehemε faya feni we.

10 Ga pu pushaga yalere ya yaa ti pye na kasaηaa pyi. Cee beeri w'a jo wu da Kile peεe ge, lee w'a yaa na byi.

11 Lee kadugo na, cee p'a yaa na cari cari puye na kalaa wu kanduun ni, na puye tirige, na niwegee shan.

12 Ne funηo wa nago cee p'a kalaa kaan namaa mu n'a daa fee pu tapinnege ni we,

kelee na puyε yaha namaa juɲɔfεε wε. P'a yaa na cari cari puyε na, na niwegee shan.

¹³ Bani Adama Kile ya fεnhε yàa jaha na, na na Awa yàa taha wà.

¹⁴ Shitaanni di ya fεnhε Adama faanna di wu piinnε wε. Awa w'a faanna ta na wee piinnε, a lee di ba ni jomεεyahana ni.

¹⁵ Ga Kile na ba cèe juɲɔ wolo pu sege ki funɲɔ ni.* Kile na ba pu juɲɔ wolo ni p'a sɔɔ na gori yaha n'a daa we, ni taanɲεεge ki ni, na puyε co, na puyε pye fεεfεε na yaha Kile mu.

3

N'a daa fεε pu wo jahagbaa fεε jaarigana

¹ Ayiwa, p'a jo na: «Wa bu da wu funɲɔ na jε wu wuyε kan, w'i bye n'a daa fεε pu wo jahagbaa fɔɔ, labye nizaama feni wufɔɔ jii ya foro.» Can wu jε wii!

² Lee wuu na n'a daa fεε jahagbaa fɔɔ ya yaa na pye sipya wemu w'a tii ge, jaagi baa fɔɔ, cee nigin cepoo, w'i já wuyε na, w'i tεhεnε yaha wuyε na keree bεeri ni. W'i bye torogazaana fɔɔ, wu da nabuun tirige wu puga. W'i da w'a kalaa kangana jaha cε.

³ Wu ya yaa na pye yagbagba, kelee kafugo fɔɔ wε. W'a yaa na pye jubenε fɔɔ, wu ganha da bye yokɔn, kelee wari lakuuɲɔ fɔɔ wε.

⁴ W'a yaa w'a jani wu kpɔɔn na, wuyε pyaa nagoo di da wu jomεhεε coni, pu da baraga tεri wu na.

⁵ Lee bε wε, sipya wemu ya já wu puga na wε, dii weefɔɔ di da já n'a daa fεε mara maragazaana na wε?

⁶ Wu ya yaa na pye n'a daa fɔɔ nivomɔ wε, lee bε wε tabaara na já jé wu ni, lee funɲɔ ni kiiri na do wu juɲɔ ni ba w'a to Shitaanni juɲɔ ni wε.

⁷ Piimu jε Kiricεεn wε, pee bε ya yaa na wufɔɔ mεsaɲa yu, kɔnhɔ pu ganha ba zɔjuuro ni fanhara tεri wu na, wu jεhε wu ba jo Shitaanni wo tifuugo ki na wε.

Piimu p'a jahagbaa fεε pu tεri labye wu na ge

⁸ Ayiwa, piimu p'a n'a daa fεε pu wo jahagbaa fεε pu tεri ge, pee bε ya yaa na pye see sipyii. Pu ganha ba kafila shuun yu

* **2:15** Karijεεge Nɔmεε Nilεε l'a yi yu na dahala na Ja wa na ba se cèe wo sege ki funɲɔ ni wemu na ba bye konɔ Shɔvɔɔ ge.

wε. Pu ya yaa na pu fanha jεhε yagbaya yiri wε, p'i ya yaa na naafuu shaa tifiɛbaara ni wε.

⁹ Kile ya can wemu jo pu mu ge, p'a yaa na dà wee na, na gori yaha wu na ni funɲɔnfige ni.

¹⁰ P'a yaa na fεnhε pu taanna taanna wii xuuni jaagi xuu wa bye w'i ya ta pu na wε, wee tuun wu ni p'i na pu le labye wu ni.

¹¹ Pu bu da cèe, pu bε ya yaa na pye see sipyii. Pu ganha bu bye cèe piimu ya sipyii mεyε kyεεgi wε. P'i tεhεnε yaha puyε na keree bεeri ni. P'i bye jomεhεε fεε keree bεeri ni.

¹² Namaa piimu p'a jahagbaa fεε pu tεri ge, pee bε ya yaa pu pye cèe nigin nigin cepee. P'i da pu na pu nagoo biini xuuni, na pu kpɔnhɔɔ sipyii bεeri co cogazaana na.

¹³ Piimu p'a pu wo labye wu pyi wu pye-gana na ge, pee na ba baraga ta, na lowaa ta n'a daa wu ni Yesu Kirisa wo karijεεge ki ni.

Kile koo li ηmɔhɔɔ t'a foro kpεεngε na

¹⁴ Ayiwa Timote, nε kunni wa we sεmε we tunni ma mu. Ga nε giin jo nε bε wa da mɔ di shε ma yiri wε.

¹⁵ Lee bε na, nε we tunni ma mu kɔnhɔ di ba dεrεε mɔ di ya shε wε, m'a yaa m'a lemu pyi Kile wo kpɔɔn li sipyii pu tε ni ge, m'a lee cε. Kile wemu wu wa jii na ge, wee wo n'a daa fεε pu jε lee kpɔɔn li wo sipyii. Pee pu jε n'a daa wu wo can wu tidinɲε, ni wu nuziginε.

¹⁶ Nakaara baa, wèe wo Kile koo li ηmɔhɔɔ t'a sii tii pεlε.

W'a pye ba sipyiyawyii jε wε.

Fεfεεε Munaa ya li shε na w'a tii, a mεlεkεε bε di wu ja.

Wu keree ki Jozaama ya jo

shi wu ninε ni konɔ ke kabaya ye bεeri na,

a sipyii pii di dà wu na.

A Kile di wu yirige durogo,

na shε wu le nɔɔɔ ni fugba we ni.

4

Karamɔgɔ-kafinejuu pu wo keree

¹ Ayiwa, Kile Munaa l'a yi yu na fiinne wu mu na konjo taaxoo ni, pii na ba n'a daa wu koo li yaha, na daha nafaanra fee pii feni. Pee wo kalaa we di ne Shitaanni wo.

² Karamogoo-kafinejuu, shuun shuun jovee p'a, kakuuyo y'a piimu wo zoloo ni fo na pu wo ba na tasogonjo ne-e ge, pee pu da ba pu faanna, na pu piinne.

³ Pee sipyii pii ya n'a daa fee pu kalaa na li ya no sipyii p'a puyee lenee we. Na yaliye ya be shee na yee be ya yaa p'a yi li we. Na ta Kile d'a yanmuyoo beeri yaa, piimu pu ne jomenee fee, pu d'a can wu be ce ge, pee ba da yi li, pee di baraga taha wu na.

⁴ Yaaga beeri Kile ya yaa ge, yi beeri y'a no. Wee ya yaa na yalige ka shishiin tuugo shege we. Li tenee li ne wu ba da ki li, wu baraga taha Kile na.

⁵ Bani yaaga beeri we da lii ge, Kile ma kee pye fee wu jomoo pe ni we wo Kile-ne-ge ki baraga ni.

Kirisa wo kapyebye nizaama

⁶ Ayiwa Timote, ma bu ja kii keree kii she cebooloo n'a daa fee pu na, ma na ba bye Yesu Kirisa wo kapyebye nizaama. Ma na ba li she lee funjo ni na m'a kalaa xuuni n'a daa wu jomoo pu ni. Kalaa can can wo wemu wo koo m'a jaari ge, na m'a kalaa lee koo li be ni xuuni.

⁷ Ayiwa, kafilale wemu wu ne wu ya foro Kile ni-i ge, ni juno baa jomoo pe, ma ba yee nuri we. Ga ta maye taanni Kile ni fyaara ni, m'a dee lee na.

⁸ Na ma ceepuuro taanni yatenwaya ni, lee wo kano wa keree kii ni. Ga na maye taanni Kile ni fyaara ni lee ya keree beeri jogi. L'a wee njaa jogi ke konjo ke na, na wee niga be jogi.

⁹ Jomoo pe n'a yu yee mu ge, p'a sii tii fiinne, sipyii beeri ya yaa na soo pu na.

¹⁰ Ayiwa, lee wuu na wee ya kapyenee pyi, na yogo tunni, bani Kile ni wo wu ne wee tadaa. Wee w'a pa Adama nagoo pu beeri sho, piimu kunni p'a da wu na ge.

¹¹ Ta kii keree kii yu m'a wari pu mu, ma da pu kalaa ki ni.

¹² Ma ganha da wa shishiin yaha wu ma fanha na ma ne noheere we. Ga ma jogana li yaha l'i bye n'a daa fee pu mu naha sheshere, ni ma jaarigana li ni, ni ma

taannege ki ni, ni ma n'a daa wu ni, m'a funjo fiinne, konho n'a daa fee pu da ma taanni.

¹³ La le maye ni ma da Kile Kafila wu kalaa sipyii pu mu, ma da pu yeri, ma da pu kalaa yani di ba she wa ge.

¹⁴ Kile ya loolodaa lemu kan ma mu m'a wu labye wu pyi ge, ma ganha bu lee yaha kadugo yiri we. Kile w'a lee loolodaa li kan mu mu. N'a daa fee pii na w'a yee naha she p'a pa jo mu mu. Wee tuun wuyee pyaa ni, egilizi nahagbaa fee p'a pu keye taha mu na, na Kile neeri mu mu.

¹⁵ La le maye ni ma da wee labye we beeri pyi m'a jogi, m'a maye kan wu mu xuuni; konho pu beeri di li na na m'a se naha na Kile labye wu ni.

¹⁶ Hakili yaha ma jaarigana li na, m'a hakili yaha ma kalaa pyegana li be na! La le maye ni m'a kii kapyenee kii co ni keye shuun ni! Lee bu bye, ma na ba maye juno wolo, piimu be pu wa ma jomoo pu nuri ge, ni pee be.

5

Timote ya yaa na lemu pyi n'a daa fee pu beeri mu ge

¹ Ma ganha bu da kafilawa jo ni egilizi nohele wa shishiin ni we, ga wu yeri ni loxulo ni ba ma to ne we. Ma da levee pu be yeri lee yerigana li na ba ma cebooloo ne we.

² Ma da celee pu yeri ba ma nii ne we, ma da cepiire ti yeri ni tiime ni ba ma ceboroshaa ne we.

Naxhugoshaa tegana

³ Cee piimu wo namaa ya xu, sipya wa shishiin di ne pu shizhaa na-e ge, m'a kasege yaha pee na.

⁴ Ga nagoo bu da naxhugoshoo wemu mu, kelee nabiyee, tee nohepiire t'a yaa na fenne na Kile ni fyaara taanni, p'i pu sefee pu tege. Pu sefee p'a lemu pye pu mu ge, p'i da lee foo toni pu mu. Lee l'a dan Kile ni.

⁵ Naxhugoshaa piimu pu ne tegevo ya sii pu na can na-e ge, pee ma Kile pye pu tadaa, na wu neeri caa ni piige, konho wu pu tege.

⁶ Ga naxhugoshaa piimu p'a puyee yaha ke konjo ke wo jidaan keree ye na ge, pee

ya xu na xɔ, ali na pu yaha pu na ɲɛ bɛ ɲì na.

⁷ Ayiwa, ta sipyii pu kalaa kii keree kii ni, kɔnhɔ pee cèe pu da lee koo li ɲaari, jaagi xuu wa ganha bu ba da pu na wɛ.

⁸ Sipya wemu bu bye wu ya kasɛɛge yaha wu puga shɛɛn na wɛ, pu da jo wu kpɔɔn shɛɛn susu na wɛ, weefɔɔ ya foro n'a daa wu ni fɛɛfɛɛ, ali wemu bɛ ɲɛ Kiricɛn wɛ, wee bɛ ya pɔrɔ weefɔɔ na.

⁹ Naxhugoshaa piimu p'a yee kɛɛɛ gbaara ta, p'i ya ta gbaya yatii je nige wɛ, fo na puyɛ yaha ná nigin na ge, pee wo mɛyɛ y'a da já ga, kɔnhɔ n'a daa fɛɛ pu da pee tɛri.

¹⁰ P'a yaa pu ta bɛ sipyii bɛɛri ya pu cɛ pu kapyegɛe nizaanɲaa funɲɔ ni. P'a yaa pu ta na pu nagoo biini na ɲɔgi. P'a yaa pu ta pu bi nabuun tirige pu piyɛyɛ, na pu kemɛɛ xuuni. N'a daa fɛɛ piimu pu bi se pu yiri ge, p'i da pu na bi pee tɔɔyɔ jii,* na kanhama fɛɛ tɛri, na kasaanɲaa tuuyo bɛɛri pyi.

¹¹ Naxhugoshaa piimu pu ɲɛ pu sanha lɛ-ɛ ge, ma ganha bu pee mɛyɛ ka wɛ. Bani na saha ni ke kɔɲɔ ke la keree ni, pu funyɔ y'a ma bye gbajiire na, kee la k'a ma fanha tɔ Kirisa wo kapyɛɲɛɛ ki na pee mu.

¹² Lee funɲɔ ni, p'a kiiri shan puyɛ ɲunɲɔ ni; bani p'a bi ɲɔmɛɛ lemu lɔ na pee na da kapyɛɲɛɛ pyi Kirisa yɛ nigin mu ge, p'a lee kyɛɛgi.

¹³ Lee bu bye p'a kapyɛɲɛɛ she, na diin na ɲaari piyɛyɛ yi tɛ ni. Pu da daa lee yɛ na wɛ, p'a diin na kafilaɲɛhɛmɛ yu, na pu ɲɔyɔ leni sipyii keree ni. Yemu ɲɛ nijoyɔ wɛ, p'a ganha na yee bɛɛri yu.

¹⁴ Lee wuu na naxhugoshaa piimu pu ɲɛ pu sanha lɛ-ɛ ge, nɛ funɲɔ wa p'i guri gbaya ya je sanha, p'i nagoo ta, p'i pu puga shɛɛn co xuuni; kɔnhɔ wù pɛn wu ganha bu da kaa la shishiin ta wù na wu wù jaagi wɛ.

¹⁵ Bani pee cèe pii ya n'a daa wu yaha na xɔ, na daha Shitaanni fɛni.

¹⁶ Naxhugoshaa pii bu da n'a daa fɔɔ wa kaban, weefɔɔ wu pee tɛge; tee tuguro ti ya yaa pu tee taha n'a daa fɛɛ pu na wɛ, kɔnhɔ naxhugoshaa piimu pu ɲɛ wà tɛgevɔɔ baa ge, n'a daa fɛɛ p'i já yere ni pee ni.

Y'a baraga tɛri n'a daa fɛɛ ɲahagbaa fɛɛ pu na

¹⁷ Egilizi ɲahagbaa fɛɛ piimu p'a pu wo labye wu pyi wu pyegana na ge, pee ya yaa ni pɛɛɲɛ tɛhɛɛ shuun ni. Piimu susu p'a kanhama pu xu na yɛɛ li pyi, na sipyii pu bɛ kalaa ge, pere.

¹⁸ Bani l'a ka Kilɛ Kafila wu ni na: «Ma bu nù yaha wu shinma tanhana tanhana wu pya di foro, ma ganha bu wu ɲɔ pɔ wɛ.»* L'a ka bɛ sanha na: «Kapyebye ya yaa ni wu saraa ni.»*

¹⁹ Wa bu egilizi ɲahagbaa fɔɔ wa jaagi kaa la na, ma bu sɔɔ wee jaagi wu na wɛ, fo sipyii shuun kelee taanri bɛ bu she da li sɛɛri.

²⁰ Piimu p'a kori yaha jurumu na na byi ge, ta pee wo nahama pu yu pu na sipyii pu bɛɛri niɲɛ ni, kɔnhɔ pusamaa ba kee ɲaa, pu da fyagi kee shi bye na.

Pɔli wo yeri yeri jomɔ

²¹ N'a da yi jo waha ma mu, Kilɛ ni Yesu Kirisa wuu na, ni w'a mɛɛkɛɛ piimu ɲaha bulo ge, jo ma la le mayɛ ni, ma da kii ɲɔmɛhɛɛ kii bɛɛri koo ɲaari; ma ganha bu wa pɔrɔɲɔ wa na wɛ, ma ganha bu wa wolo wa ni kii keree kii funɲɔ ni wɛ.

²² Ma ganha bu keye gburogi daha sipya wa shishiin na, m'a duba pye wu mu m'a egilizi wu kapyɛɲɛɛ le wu kenɛ ni wɛ. Ma ganha bu binne ni wa ni wu jurumu na wɛ. M'a ma fungɔngɔ ki yaha ki nivige di bye.

²³ Ma ganha ba lɔhɔ yɛ gbuu wɛ. M'a yaa m'a duven dɔɔni gbuu ma layara ti wuu na, ni yama tɔntɔngɔɔ kisaɲaa bɛ wuu na.

²⁴ Ayiwa, pii wo jurumu wa ɲaa kpɛɛngɛ na na fiinɲɛ, na ta w'à li cɛ xɔ, na kiiri na ba gɔn pu na; ga pii di wa wà pee wo wu da ga já jɛ ni kurogo bɛ wɛ.

²⁵ Mu pii wo kapyegɛe nizaanɲaa kii bɛ wa ɲaa kpɛɛngɛ na na fiinɲɛ. Ali kiimu bɛ ki ɲɛ ki kaa ya jɛni tɔvuyɔ na-ɛ ge, ki bɛ ya já kori yaha ɲmɔhɔrɔ ni wɛ.

6

Buloo ya yaa na baraga tɛri pu kafɛɛ na

¹ N'a daa fɛɛ piimu pu ɲɛ buloo ge, pu bɛɛri ya yaa na kasɛɛge ta pu kafɛɛ na, na

* **5:10** Tɔɔyɔ jii: Yawutuu mu, ma bu jo m'a nabun wemu ɲunɲɔ círi ni fundanga ni, m'a baraga bɛ taha wu na, m'a wu tɔɔyɔ je. * **5:18** Dutɛɛnɔmɛ 25:4 * **5:18** Luka 10:7

baraga t̄eri pu na xuuni, k̄onh̄o sipyii pu ganha bu da da Kile m̄ege kȳeegi, p̄'i da w̄u wo kalaa wu fanri w̄e.

² Piimu wo kaf̄e pu j̄e n'a daa f̄e ge, pee b̄e ganha ba pu kaf̄e pu c̄erej̄e na bani pu b̄eri ya pye cebooloo w̄e d̄e! Ga p'a yaa p'a kapyen̄e pyi pu mu ni pu fanha b̄eri ni, bani piimu mu p'a kapyen̄e ki pyi ge, n'a daa f̄e pu j̄e pii, pu b̄e pu j̄e Kile wo taan̄eegi ki ni.

Karam̄ḡo-kaf̄inejuu ni naafuu can can wo we

M'a yaa m'a sipyii pu kalaa lemu ni, ma da li yu m'a wari pu mu ge, lee li wa m̄e.

³ Sipya watii ba sipyii pu kalaa kalaa watii ni wemu ni w̄u Kaf̄o Yesu Kirisa wo f̄ef̄eere jom̄o pu j̄e nigin w̄e, kelee wemu ni Kile koo li j̄e nigin w̄e ge,

⁴ tabaara f̄o wu j̄e weef̄o. Wu ya yaf̄in b̄e c̄e w̄e. W'a j̄eri j̄un̄o baa nakaara f̄o. W'a ganha na yoyo k̄on̄o j̄un̄o baa jom̄o ye wuu na. Kee keree kii k'a ma ni j̄epenwaa ni, ni yoyo, ni sh̄eh̄e, ni funḡonkuuyo, ni nakaara nixh̄oanhara.

⁵ We wa shishiin hakili j̄e wuȳe mu pii sipyii pii ni w̄e. Pu ya can c̄e nige w̄e. N'a daa wu koo l'a j̄eri pee mu naafuu sha koro.

⁶ Uun, Kile j̄i fyaara ti kunni j̄e ni kudu-ungb̄o ni sipya mu, wemu wo ken̄e yataya y'a wu tinni ge.

⁷ Bani w̄e wa shishiin ya pa ni yaaga ni ke kon̄o puga ke ni w̄e, w̄u niguriwuu di wa da guri ni yaaga ni w̄e.

⁸ Lee wuu na, w̄u bu j̄a na w̄u j̄alige, ni wu faleye taa na x̄o, lee ya yaa li w̄u yaa.

⁹ Ga piimu p'a gilee naafuu f̄eere f̄eni ge; puȳe pyaa wo lakuun̄o ni j̄un̄o baa j̄idaan, yee yi ma bye tifuugo na pu co, na b̄onḡo shan pu j̄un̄o ni, na pu kȳeegi f̄ef̄e.

¹⁰ Bani wari la ki j̄e kakuuyo tuuyo ye b̄eri wo nin̄e. Wari lakuun̄o ya j̄e pii ni, a p'i biin, na n'a daa wu koo yaha, na kanhama nigb̄o shan puȳe j̄un̄o ni.

P̄ali ya yeri yeri jom̄o pemu kan Timote ye pyaa mu ge

¹¹ Ga mu Timote wemu wu wa Kile wo kapyebyii pu ni ge, mu wu laraga k̄on̄o kii keree kii b̄eri na. La le maȳe ni m'a gori

yaha tiime ni, ni Kile j̄i fyaara, ni n'a daa, ni taan̄eegi, ni loxulo, ni j̄uben̄e.

¹² Yogo ke m'a dunni n'a daa wu fun̄o ni ge, la le m'a se ta. N̄i sicuum̄o pe pu j̄e pu ya xhuu-i ge, m'a pee ta. Lee wuu na Kile ya ma yiri. Wee kaf̄ilasaama we ma b̄e ya jo na ma wo n'a daa wu sh̄e. Lee ya pye sipyii nij̄eh̄em̄e j̄i na.

¹³ Ayiwa, Kile wemu w'a yan̄muȳo yi b̄eri munahaa le ge, wee wa w̄u s̄eri ni Yesu Kirisa wemu w'a jo gbaf̄en̄eere P̄ansi Pilate j̄i na, na can jo wu mu ge. N'a da yi jo waha ma mu

¹⁴ jo kapyegee kiimu kaa l'a le ma ken̄e ni ge, la le f̄e ganha bu da ma na w̄e, jaagi xuu b̄e ganha bu da ma na w̄e, fo na sh̄e n̄o w̄u Kaf̄o Yesu Kirisa cabaŋa ki na.

¹⁵ Wu paduun ga ba n̄o, Kile ye pyaa k'a da wu yaha ba. Saannaa pu b̄eri wo Saan wu j̄e wii, ni kaf̄e pu b̄eri wo Kaf̄o. Wee wu j̄e Kile nigin pe we, na j̄e fanhaya yi b̄eri f̄o ni mas̄on̄o f̄o wu ye pe.

¹⁶ Wee ye nigin pe wu j̄e wu da ga xhu w̄e. Xuu wemu ni w'a tiin ge, wee xuu wu wo kp̄enge ki bele fun̄o ni, sipya wa shishiin da ga j̄a gbara wu na w̄e. Sipya wa shishiin j̄i sanha daha j̄a wu na w̄e, sipyiyawyii la shishiin j̄i di wa da j̄a daha b̄e wu na w̄e. Mas̄on̄o ni sef̄eere ti j̄e wu wuuro t̄eh̄ene baa fo gbee. Amiina.

N'a daa f̄e naafuu f̄e wo nibyii

¹⁷ Ayiwa, ke kon̄o ke wo naafuu wu wa sipyii piimu mu ge, yi jo waha pu mu na pu ganha ba j̄osanga pyi w̄e. Na pu ganha bu wee naafuu wu pye pu tadan̄a w̄e, bani wee ya xhuu; ga pu Kile pye pu tadan̄a. Wee w'a yan̄muȳo yi b̄eri kaan w̄e mu na j̄eh̄eni, k̄onh̄o w̄u j̄a fundanga ta.

¹⁸ Yi jo pu mu na p'a kasaan̄aa pyi, na pu pu kapyegee nizaan̄aa yaha k'i j̄eh̄e; p'i ken̄e mugi pu yataya na, pu da pu ken̄e yan̄muȳo ya kaan sipyii pu mu.

¹⁹ Pu ba lee pyi, pu na ba naafuu nigb̄o ta puȳe jaha na j̄iga na, naafuu wemu w'a j̄o w'i ya gȳeegi b̄e-ε ge. Lee fun̄o ni pu da ba j̄i sicuum̄o can can wo ta.

P̄ali kurogo jom̄o

²⁰ Timote, kaa lemu l'a le ma ken̄e ni ge, lee mara j̄o. Maȳe t̄anha ke kon̄o ke wo j̄un̄o

baa jomɔ pe na, ni kafineye laje nakaara
jomɔ pu na.

²¹ Sipyii pii p'a yu na pee ya wee laje wu
ta. Pee ya piin na foro n'a daa wu koo li ni.
Ayiwa, Kile wu niime kan yi mu.

2 Timote Tudunmɔɔ Pɔli ya sɛmɛ shuun wo wemu tun Timote mu ge

Jɔgɔ mu we sɛmɛ we d'a tun wɛ?

Kaso ni Pɔli bi bye Oromɛ kugbɔɔ ni na we sɛmɛ we ka na tun Timote mu (2 Timote 1:8,16-17; 2:9).

Wu funɔɔ ki bye wu Timote luu waha Kile wo labye wu fɛni, bani w'a bi li cɛ na wee Pɔli xuduun w'a nɔ xɔ (2 Timote 4:6).

We sɛmɛ we kakana ɲuɔ

Shɔgana lemu na Kile ya pee shɔ ge, Pɔli ya Timote funɔɔ to lee keree na (2 Timote 1:9).

Na Timote wu pye sɔrɔsi nijemɛ wu wu funɔɔ yaha nidogo na Kile na wu ɲaha co bani Kile w'a wu yiri. Na wu pye Kafɔɔ wo bulo. Na wu ganha bu bye yokɔn wɛ, ga na wu da sipyii kalaa can wu ni (2 Timote 2:24-26).

Pɔli ya Timote sɔnmi ke koɲɔ ke taaxɔɔ li keree shizhaa na (2 Timote 3:1-9). W'a wu fiin sama jo na waha Timote mu, wee wemu kaa l'a bi dan wu ni ba wuyɛ pyaa ja ɲɛ-ɛ ge.

Sɛmɛ wu kafila ɲugbɔɔ

2 Timote 1 Pɔli ya Timote shaari, na wu funɔɔ tirige wu labye wu na.

2 Timote 2 Na Timote wu la le Kile wo labye wu ni, wu bye sɔrɔsi nijemɛ ni kalaapire nijenɛ.

2 Timote 3:1-9 Pɔli ya wu sɔnmi Kile koo li yahavɛɛ pu keree na.

2 Timote 3:10—4:8 Pɔli ya keree kii jo waha Timote mu.

2 Timote 4:9-22 Pɔli fò mujuu.

Pɔli fò mujuu

¹ Nɛ Pɔli, nɛ ɲɛ Yesu Kirisa wo tudunmɔ na bɛ ni Kile ɲidaan ni. Kile ya ɲii sicuumɔ pemu wo ɲɔmɛɛ lɔ wɛɛ mu, p'i daa Yesu Kirisa wo kariɲɛɛge ki funɔɔ ni ge, w'a nɛ tun na nɛ w'a pee wo yɛɛ pyi.

² Timote, mu wemu wu ɲɛ nɛ ɲidaan ja n'a daa wu koo ni ge, mu mu nɛ we sɛmɛ we tunni.

Wu To Kile ni wu Kafɔɔ Yesu Kirisa ni, pu niimɛ kan ma mu, p'i da ɲuɔɔ ɲaari ma na, p'i ɲaɲiɲɛ kan ma mu.*

Pɔli ya luu leni Timote ni labye wu na

³ Nɛ Kile shaari, wee wemu mu nɛ kapyɛɲɛɛ pyi ni fungɔɔnvige ni ma na jo ba na sefɛɛɛ p'a li pye pyegana lemu na wɛ. Nɛ ba da Kile ɲɛɛri, canja fara piige na, nɛ funɔɔ ya wuu mu na bada wɛ.

⁴ Mu ya ɲɛsinmɛ pemu wo wɛɛ lahaduun wu ni wuyɛ na ge, lee wa nɛ funɔɔ ni. Ma la k'a sii shɔ na ni xuuni, na funɔɔ k'a sii di ma ɲa sanha, kɔnhɔ di fundanga ta.

⁵ N'a daa can can wo we wu wa ma mu ge, nɛ funɔɔ wa dun wu bɛ na. Ma nulɛ Loyisi ni ma nu Unisi, pee p'a fɛnhɛ wee n'a daa can can wo wu ta. Nɛ dɔ bɛ li na jo wee n'a daa wu ninumɔ wu wa mu bɛ mu.

⁶ Lee wuu na nɛ na keye taha ma na, na Kile ɲɛri ma mu, a Kile di loolodaa lemu wo sefɛɛɛ tirige ma na ge, la le mayɛ ni lee wo sefɛɛɛ t'i gori yaha ma na.

⁷ Bani Kile ya zɔ wemu kan wɛɛ mu ge, wee ɲɛ fyaara wo wɛ. Ga fanha w'a leni wɛɛ ni, ni taanɲɛɛge, ni fungɔɔngɔ fɛɛɛ.

⁸ Lee wuu na ma ganha bu da zhiige wu Kafɔɔ wu kaa jo na sipyii pu mu wɛ. Nɛ wemu bɛ wu ɲɛ kaso ni wu mɛge ki wuu na ge, nɛ bɛ kaa ganha bu da bye ma mu shiige wɛ. Ga ma bɛ wu yere ma taa kanhama sige Jozaama pu jo wuu na, fanha kemu Kile da ba gan ma mu ge, na bɛ ni kee ni.

⁹ Wee Kile w'a wɛɛ shɔ, na wɛɛ yiri na pye wuyɛ pyaa wo fɛfɛɛɛ wuu. Kapyɛge kiimu wɛɛ ya byi ge, wu ya ta wɛɛ shɔ kee wuu na wɛ. Ga w'a wɛɛ ɲuɔɔ wolo na bɛ ni wu wo keree ki shangana le, ni wu wo niimɛ wu baraga ni. Wee niimɛ w'a kan wɛɛ mu Yesu Kirisa wo kariɲɛɛge ki funɔɔ ni, na ta koɲɔ nɔhɔ sanha zhan wɛ.

¹⁰ Wee niimɛ we, nime wu Shɔvɔɔ Yesu Kirisa ya pa na ba wee she wu na. W'a xu wo fanha ki kyɛɛgi. ɲii sicuumɔ pe pu ɲɛ pu ya xhuu wɛ, p'i ya gyɛɛgi bɛ-ɛ ge, a Jozaama p'i bye kanuɔɔ na pee kaa yeege kpɛɛngɛ na.

¹¹ Pee Jozaama pu wo yɛɛ wuu na, Kile ya nɛ pye pu jovɔɔ, ni tudunmɔ, ni karamɔgɔ.

* **1:2** We duba we ɲɛ Kiricɛɛn fò kangana.

¹² Lee wuu na pe kanhama pe bæeri wa ne na. Ga lee be na li shiige wa ne na we, bani wemu ne pye na tadanja ge, ne wee ce. Ne da be li na jo lemu kaa w'a le ne kenje ni ge, jo se wa wu ni wu lee mara, fo na she konjo xoduun no.

¹³ Ayiwa, n'a ma kalaa fefere jomɔ pemu ni ge, pee yaha maye funjo ni, ma da jaari m'a sahanj ni pee ni, ni n'a daa ni taanjerenge ni; Yesu Kirisa wo karijerenge ki funjo ni yee wa daa.

¹⁴ Kalaasaama wemu kaa l'a le ma kenje ni ge, wu mara Fefere Munaa li gbɔɔɔ ni. Lee Fefere Munaa le li wa we funjo ni.

¹⁵ Maye pyaa k'a li ce na n'a daa fee piimu pu ne Azi fiige ki ni ge, pu bæeri ya ne yaha na ye. Fizheli ni Erimozheni be wa pee sipyii pu ni.

¹⁶ Ga Kafɔɔ wu juro jaari Onezifari puga ki sipyii pu na, bani w'a ne funjo jinje teegere nijehenje ni. Ali na ne yaha kaso wu ni, wu ya lee ta be shiige wuye mu we.

¹⁷ Ga ba w'a no Orome kulo li ni we, na ne xuu sha ni see ni fo na she ne ja.

¹⁸ Kafɔɔ wu juro jaari wu na, w'i ba Kafɔɔ wo saama pu ta konjo ki caxhɔɔ. W'a kasaanja kiimu pye ne na Efese kulo li be ni ge, muye pyaa wa ki fiin na toro sipyii pusamaa taan.

2

Wemu wu ne Kirisa wo kapyebye nizaama ge

¹ Ayiwa na ja Timote, niime wemu wu ne we mu Yesu Kirisa wo karijerenge ki ni ge, la le maye ni m'a da ma wo baraga ki shaa wee ni.

² Kalaa we m'a ta na mu sipyijehemee pu nii na ge, sipyii piimu na m'a daa na jo pu be na ja wee kalaa wu kan pii be mu ge, ta pee kalaa wu ni.

³ M'a yaa ma ma taa kanhama lo, ba Yesu Kirisa wo kashenjmo nijeme ne we.

⁴ Kashenjmo wemu w'a giin wu wu jurofo funjo jinje ge, wee da ga konjo keree kaa taga wuye funjo canri ba sipyitiime ne we.

⁵ Wemu w'a jahazhaanri tafere ti fe ge, wu bye w'i ya tee tafere ti paa na saha ni ti korogoo ki bæeri ni we, wu da jaralaa ta we.

⁶ Faapye wemu w'a faa kanhama soro ge, wee w'a yaa wu pye shenshiime na faa yapyiire ta.

⁷ Yemu ne yu me ge, ma funjo sha ni yi ni, bani Kafɔɔ na ba ma pye m'a yi bæeri ce.

⁸ Ma hakili yaha Yesu Kirisa na, saannaa Dawuda jabige ke. W'a ne na foro xu ni, pee Kile Jozaama pe wo yere ne byi.

⁹ Ne na pee Jozaama pu yu, lee l'a pe kanhama pe no ne na. Lee wuu na p'a shanhoyo le ne na ba kakuubye ne we. Ga Kile wo Jomɔ pu kunni, wa da ja shanhoyo le pee na we.

¹⁰ Lee wuu na ne keree bæeri xuli naye ni, Kile ya sipyii piimu jaha bulo ge, pee wuu na. Konho pu be di ba juwuuro ta Yesu Kirisa wo karijerenge ki baraga ni, p'i nooro nixhobaama be ta.

¹¹ Pe jomɔ pe ya sii tii finje, na ne be tadanja:

«Wèe bu wùye kan na xhu ni Yesu Kirisa ni, wèe na ba jii sicuumɔ ta ni wu ni sanha.

¹² Wèe bu la le wùye ni na gori yaha n'a daa wu ni,

wèe na ba bye ni wu ni wu saanra ti ni. Ga wèe bu zhe wu ni nijaa, wu be na ba wèe she.

¹³ Wèe bye wèe di ya pye jomere fee we, wee wa jomee fo tuun bæeri ni.

Bani wee ya jomɔ yu, wu guri wu wuye kaala pee na we.»

¹⁴ M'a yaa m'a sipyii pu funjo tun pe jomɔ pe na, ma da yi yu m'a wari pu mu xuuni Kile wuu na na pu ganha ba dunni kafila wo jogana ye wuu na we. Lee ya yafin be jooji we, piimu p'a pu nuri ge, peefee wo mago pe jomɔ pe ya gyeeji.

¹⁵ La le maye ni, ma da labye wu pyi xuuni fo ma labye wu kaa di daan Kile ni. Ma ganha bu shiige le labye wu ni we, ta wu pyi m'a jooji, ma da Kile wo can wu yere li pyi ni tiime ni.

¹⁶ Jomɔ pemu pu ne juro baa, ni pemu pu ne pu ni n'a daa koo li ne benii-i ge, ta maye kasari pee na tajogo ni. Bani sipyii piimu p'a pee jomɔ pu tuugo yu ge, la l'a foro pee wo Kile jii fyaara ti ni.

¹⁷ Pu jomɔ p'a kakara pyi ba wuugo noogo ne we, kee kemu ki ma ba ma ceepuuro ti

bɛɛri xa ge. Pee sipyii pii pu wa Imɛnɛ ni Filɛti.

¹⁸ P'a fiin foro can koo li tàan, na n'a daa fɛɛ pu pyi na xujɛnɛ l'a pye xɔ. Lee funɲɔ ni p'a sipyii pii wo n'a daa wu kyɛɛgi ni pee jomɔ pu ni.

¹⁹ Ga Kilɛ yɛ pyaa ya puga kemu wo jidaa kemɛ yàa xuuni ge, lee jidaa le da já gyɛɛgi wɛ; li na gori yaha wà li siimɛ na. Pe jomɔ pe p'a ka lee jidaa li na na: «Kafɔɔ ya wu wo sipyii pu cɛ.» ni pe ni: «Sipyaa sipya wu jɛ Kafɔɔ wo ge, wufɔɔ wu wu tɔɔgɔ wolo tifiire baa keree ni.»*

²⁰ Yee wa ma li jaa fanhafɛɛ pugbɔyɔ ni, ma ma shɛ yagbegeye ya ta wà yee ya yàa ni sanni ni, ya d'a yàa ni warifyɛn ni; ga ya bɛ di jɛ wà yee ya yàa ni tige ni, ya d'a yàa ni cogo ni. Pɛrɛwa woyo ye, yee ma yaha cagbɔyɔ ye kaa na, yi saya na yaha cadiiye yi wo labye wu kaa na.

²¹ Ayiwa, sipya wemu bu laraga yaha ye kakuuyo ye mu, weefɔɔ na bye ba pɛrɛwa yanmuyɔ yi jɛ wɛ. Weefɔɔ na gbegele yaha Nunɔfɔɔ wu wo labye wu kaa na, wu nigbegeyahaɲa na ba bye kasaɲaa tuuyo bɛɛri bye kaa na.

²² Ayiwa Timote, lɛvɛɛ p'a se lakuunɲɔ kemu fɛni ge, sii kee ja m'a kee yaha wà fɛɛfɛɛ. Piimu p'a Kafɔɔ pɛlɛ ni fungɔnfige ni ge, m'a binne m'a tifiire, ni n'a daa, ni taanɲɛɛgɛ, ni ɲanɲɛ shaa ni pee ni.

²³ Ma ganha ba ma ɲɔ leni fungɔngɔ baa jomɔ, ni ɲunɲɔ baa jomɔ ni wɛ. Yoyo yɛ pee jomɔ pe ya gɔɔn.

²⁴ Na ta Kafɔɔ wo kapyebye di ya yaa w'a yogo kɔɔn wɛ. W'a yaa wu pye sipyisaama sipyii pu bɛɛri mu. W'i da wu na já sipyii kalaa, wu bye ni loxulo ni.

²⁵ Piimu p'a wu jomɔ pu kaala ge, w'a yaa w'a peefɛɛ yɛri ni lotaan ni, wu da pu leni kozaana ni. Bani la wa la ni Kilɛ na já daajɛɲɛ pye k'a jé pu ni, kɔnhɔ pu bɛ di ɲɛri, p'i can wu cɛ.

²⁶ Lee funɲɔ ni p'a puyɛ ta, na shɔ Shitaanni wo tifuugo ki na; bani Shitaanni w'a pee sipyii pii co wu wo tifuugo na, kɔnhɔ pu da wu jidaan pyi.

Koɲɔ taaxɔɔ li wo keree

¹ Ayiwa Timote, pe jomɔ pe yaha ma hakili na, m'a li cɛ na koɲɔ ki taaxɔɔ li ba nɔ, wee tuun wu na ba waha fo xuuni.

² Koɲɔ sipyii na ba bye nata fɛɛ. Pu na ba wari pye pu ɲanɲi; pu na ba ɲɔsanga pyi, na tabaara le puyɛ ni, na Kilɛ mɛgɛ kyɛɛgi. Pu da ba pu sefɛɛ ɲɔmɛhɛɛ conɪ wɛ; pu da ba cemɛ cɛ pu pyevɛɛ mu wɛ. Pu jate da ba nɔ Kilɛ kaa la shishiin na wɛ.

³ Pu ɲuyɔ na ba waha, pu da ba ɲunɲɔ ɲaari wɛ. Pu na ba sipyii mɛyɛ kyɛɛgi. Pu da ba tɛhɛnɛ yɛri puyɛ na ceepuuro jidaan keree na wɛ, na jɛ yacoyo. Saama tuugo bɛɛri kɔvɛɛ pu jɛ pii.

⁴ Pu na ba sipyii nɔhɔ yɛri, na funvugo keree pyi. Tabaara na ba pu ɲi. Pu na ba pu jidaan keree funɲɔ lɔ Kilɛ na.

⁵ Pu na ba puyɛ pye Kilɛ ɲi fyaara sipyii sipyii ɲɛɲaga na, ga p'i da ba gbara Kilɛ wo sefɛɛrɛ ti na pu zɔlɔɔ pu na wɛ. Sii laraga yaha pee sipyii pii mu fɛɛfɛɛ!

⁶ Pii na ba jin pu ni piyɛyɛ ni, cɛɛ piimu wo fanha k'a cɛrɛ, ni p'a jurumu ɲiɲɛhɛmɛ pye toro, lakuunɲɔ tuugo bɛɛri bɛ di jɛ pu funɲɔ ni ge, p'a ganha na pee faanna na joni, na pu fungɔnyɔ ɲɛri.

⁷ Tuun bɛɛri ni pee cɛɛ pu ma yu na lajɛ nivomɔ pee ya zhaa, ga p'i da ga já can wuyɛ pyaa tii jɛ bada wɛ.

⁸ Ba Zhanɛsi ni Zhanbiresi bi Kilɛ tudunmɔɔ Musa kaala fo taashiinɛ li ni-i dɛ, lee kaalagana li na pii sipyii pii bɛ ya can wu kaala. Sipyii pu jɛ pii, piimu hakilee p'a kyɛɛgi ge, pu n'a daa wu bɛ di jɛ yaaga bɛ wɛ.

⁹ Ga pu wo keree ki da ga já zhɛ ɲaha na wɛ, bani sipyii pu bɛɛri na ba li cɛ kadugo yiri na fungɔngɔ baa fɛɛ pu jɛ pii, ma na jo ba Zhanɛsi ni Zhanbiresi wuu l'a pa jɛ cɛgana lemu na wɛ.

Timote ya yaa wu wuyɛ yaha Kilɛ wo jomɔ pu na

¹⁰ Ayiwa, Timote mu kunni ya sii na nɛ wo kalaa wu koo ɲaari. M'a na ɲaarigana li cɛ, ni na funɲɔ shagana le, ni na n'a daa wɛ, ni na loxulo le, ni na taanɲɛɛgɛ ke, ni keree kiimu nɛ soro ge. Pye ba nɛ jɛ wɛ!

3

* 2:19 Zaburuu 97:10

11 M'a ne kanhama pu beeri be ce, ni gberigberi keree kiimu beeri k'a pye ne na ge. Ta xonhoro kanhama ne gba Ancosi kulo le, ni Ikonε kulo le, ni Lisitiri kulo li ni? Kanhama tuugo keke k'a kori ni ki ya no ne na-ε we? Ga Kafoo ya ne juuwo wolo pee beeri ni.

12 Mu shiin li wa, sipyaa sipya w'a giin wu da jaari Kile jii fyaara ni xuuni, Yesu Kirisa wo karijεεε ki ni ge, sipyii na ba weefoo kanha.

13 Ga sipyikuuyo ye ni nanmahara pyeveε pii kunni, pee na ba se jaha na kakuuyo ni, na sipyii pii piinne ba puye pyaa k'a piin piingana lemu na we.

14 Mu kunni, m'a kalaa wemu ta, na wu co ni n'a daa can can wo wu ni ge, maye yaha wee na. Bani sipyii piimu mu m'a wee kalaa wu ta ge, maye pyaa k'a pee ce.

15 Mu ya Kile wo fεfεεε Kitabuu pu jomε pu ce, fo ma nohopiire ti tuun wu ni. Pee jomε pe na ja fungongε fεεε kan mu mu, na juwuuro be kan ma mu ma n'a daa wu funno ni Yesu Kirisa na.

16 Kile wo Kitabuu pu jomε pu beeri p'a foro Kile ye pyaa ni wu wo Fεfεεε Munaa li gboro ni. Lee wuu na kuduun je pu ni, p'a ja sipya kalaa. P'a sipya jaagi be sanha na wu yeri koo nizaana ni, na wu taanni tifire jaarigana ni;

17 konho sipyii piimu p'a Kile koo li jaari ge, pee di fa, pu kalaagana be di no. P'i da p'a gbegele yaha labye nizaama tuugo beeri wo bye kaa na.

4

Kile wo Kafila wu ye le

1 N'a da yi jo waha ma mu xuuni Kile ni Yesu Kirisa jaha taan, wee wemu wu da ba kiiri kon wyii ni xuu pu beeri na ge; jo wu wo guri ba wu wuu na, ni wu saanra ti wuu na,

2 m'a Kile wo Kafila wu ye li pyi, ma da wu yu m'a wari. L'a pye taasaana la, l'a pye taakuuno la, ta wu ye pyi tuun beeri ni. Ma da yu ni sipyii pu ni konho p'i jeri, piimu bu nahana, m'a pee jaagi; ma da pu yeri! M'a luu gbo, ma da pu kalaa!

3 Bani tuun wa w'a ma, sipyii pu funno da ba bye p'a kalaa can can wo wu nuri nige we. Ga pu na ba daha puye pyaa wo jidaan

keree feni, na karamogoloo nijhemεε shaa na daga na puye shuuni. Pee na ganha na pu niwegee katangaa ye yu pu mu.

4 Pu na ba niwegee pari wolo can wu taan, na ki kan giraya mu.

5 Mu kunni, mu wu ja maye na keree beeri ni, m'a kanhama xu maye ni, ma da Kile wo Jozaama pu ye li pyi; ma da Kile wo labye wu beeri no fani m'a byi.

Poli wo tafe t'a no ti tene na

6 Ne kunni ya jeri saraga. Pu na ba kee saraga ki wolo tuun wemu ni ge, wee tuun w'a no xo; ne xuduun w'a no.

7 Ne bi zhaanra temu leni n'a daa wu funno ni ge, ne la le naye ni na se ta. Ne na wo tafe ti paa na no ti tene na. Ne kori yaha n'a daa wu wo koo li ni.

8 Ne na ba saanra judono ta lemu li je tiime wuu ge. Kafoo wemu wu je tifire kiiri konvo ge, wee wu da ba li kan ne mu konno ki caxhogo. Ga w'a da ba li kan ne ye nigin mu we; piimu p'a wu caba ja ki sigee ni taan jεεε ni ge, wu na ba li kan pee beeri mu.

Poli kafila wu taxogo

9 La le maye ni m'a ba na yiri tovuyo na.

10 Demasi ya kuri ne feni bani ke konno ke wo yanmuyo ye wo la k'a se ta wu na. W'a kari Tesaloniki kulo li ni. A Keresansi di gari Galasi fiige ki ni. Tite, a wee di gari Dalimasi fiige ki ni.

11 Luka ye nigin wu je ni ne ni naha. Ma ba ma, ma da ma ni Marika ni, wu na ba ja na tεε na labye wu na.

12 Ne Tishiki tun na kari Efese kulo li ni.

13 Ma ba ma, m'a doro Torowasi kulo li ni Karipusi yiri, ne na fadegbohno kemu yaha wa ge, m'a she ki lo m'a ma ni Kitabuu pu ni; seye wuu pii susu kaa l'a waha na mu.

14 Tudugoo Alekisandire ya kakuuno pye ne na fo li nigbo. Ga Kafoo na ba wu saraa na be ni wu kapyegge ki ni.

15 Ma be w'a maye kaseri wu na, bani w'a weε jomε pu kaala ni kafugo ni xuuni.

16 Ne kari toniishiine li ni, di zhe na fiin jo kiiri konvo wu jaha taan ge, sipya wa shishiin ya ta na ne tεε we. Pu beeri bi ne yaha na ye. Ga Kile wu lee yafa pu mu!

17 Kafoo ye pyaa k'a ne tεε, na fanha kan ne mu, a ne ja na Kile Jozaama pu ye li pyi

li pyegana na. A Kile cebaalaa beeri di pu logo. A ne sho cenri wu no ki na.

¹⁸ Ne li ce jo Kafoo na ba ne nunoo wolo kakuunoo beeri ni, na ne sho, na ne le wu saanra ti ni fugba wu ni. Pene k'a deri wu na tuun beeri ni fo gbee! Amiina.

Pali fo mujuu

¹⁹ Pisisili ni wu poo Akilasi shaari, ni Onezifori puga shen pu ni na ne pu shaari.

²⁰ Erasiti ya kori Korente kulo li ni, ne d'a Torofime yaha Mileti kulo li ni, bani w'a ya.

²¹ La le maye ni m'a ba na ta wiire ti sanha je we. Ebulusi ya ma shaari, ni Pudensi, ni Linusi, ni Kolodiya, pee beeri ya ma shaari. Cebooloo pu samaa beeri be ya ma shaari.

²² Kafoo wu kori ma mu. Kile wu niime kan yi beeri mu.

Tite Tudunmɔɔ Pɔli ya sɛmɛ wemu tun Tite mu ge

Jɔɔ mu we sɛmɛ we d'a tun wɛ?

Tudunmɔɔ Pɔli w'a we sɛmɛ we tun Tite mu. Tite jɛ Yawutu wɛ, Gireki wu jɛ wii (Galasi Shɛɛn 2:1-3).

Tite jɛ Tudunmɔɔ Pɔli wo kalaapire ni wu kapyeyeyii Kile Jozaama pu wo yɛɛ li wo labye wu ni. Pɔli bi Tite tun kari Kile wo Jozaama pu yɛɛ li na Kireti fiige ki ni w'a egilizifomɔɔ pu tɛri (Tite 1:5).

We sɛmɛ we kakana jɔɔ

Egilizi keree ya yaa na shɔɔnri shɔɔnrigana lemu na ge, Pɔli ya we sɛmɛ we tun Tite mu, na yɛɛ kan wu mu lee shizhaa na.

Sɛmɛ wu kafila jɔɔ

Tite 1 Tite ya yaa na jahagbaa fɛɛ nizaamaa pu tenjɛ tenjɛgana lemu na egilizii pu ni ge.

Tite 2:1–3:11 Kiricɛɛn wo torogazaana koɔɔ puga funɔɔ ni.

Tite 3:12-15 Pɔli ya Tite fɔ waa sanha.

Pɔli fɔ mujuu

¹ Nɛ Pɔli wemu wu jɛ Kile wo kapyeyeyii ni Yesu Kirisa wo tudunmɔ ge, nɛ w'a we sɛmɛ we ka. Kile ya sipyii piimu jaha bulo ge, w'a nɛ tun na nɛ wu pee yiri di ba lenjɛ n'a daa wu ni, di can wu she pu na na bɛ ni Kile jii fyaara ni,

² kɔnhɔ jii sicuumɔ nixhɔbaama pu wo tadanɔ di bye pu mu. Kile ya kafineyɛ yu wɛ, wee w'a pee jii sicuumɔ pu jɔmɛɛ lɔ wɛɛ mu na ta koɔɔ nɔhɔ sanha zhan wɛ.

³ Tuun wemu jaha wu bi wii ge, ba wee tuun w'a pa nɔ wɛ, a wu pu she wɛɛ na wu wo jomɔ pu ni. Pee jomɔ pe wo yɛɛ kaa li wa le nɛ kenjɛ ni. Wù Shɔvɔɔ Kile w'a na tun na nɛ w'a pee yu sipyii pu mu.

⁴ Ayiwa, Tite mu mu nɛ we sɛmɛ we tun. N'a daa wemu w'a wù bɛɛri pinne ge, nɛ ja yɛ pyaa mu ya sii wee n'a daa wu funɔɔ ni.

Wù To Kile ni wù Shɔvɔɔ Yesu Kirisa wu niime ni janiɔɔ kan ma mu.*

* **1:4** We duba we jɛ Kiricɛɛn fɔ kangana.

Kapyeyɛ kiimu k'a kan Tite mu ge

⁵ Ayiwa Tite, keree kiimu k'a kori shɔɔnri baa Kireti fiige ki ni ge, nɛ mu yaha wà kɔnhɔ m'a kee shɔɔnri. M'a egilizi jahagbaa fɛɛ pii shɔɔnri n'a daa fɛɛ pu tɛ ni, m'a pee tenjɛ kulogoo ki bɛɛri ni n'a daa fɛɛ pu jɔɔ ni, m'a li pye ba nɛ yi jo ma mu wɛ!

⁶ Jaagi xuu ya yaa na ta wa shishiin bɛ na pii sipyii pii ni wɛ. P'a yaa na pye cɛɛ nigin nigin cepee. Pu nɔhɔpiire ya yaa na pye n'a daa fɛɛ, ti ganha ba doroo torogaguunɔ na wɛ, t'i da ti na ti sefɛɛ jɔmɛhɛɛ conɔ.

⁷ Egilizi jahagbaa fɔɔ ya yaa na pye jaagi xuu baa, bani Kile wo kapyeyɛ w'a byi. Wu ya yaa na pye jɔsanga fɔɔ wɛ, wu ya yaa na pye loyiridaan fɔɔ wɛ, wu ya yaa na pye singba, kelee kafugo sipya wɛ, wu ya yaa w'a wari shaa ni nanmahara ni wɛ.

⁸ Ga w'a yaa wu ta wu na nabuun kemɛɛ, wu bye kasaɔɔ pyevɔɔ, wu bye fungɔngɔ fɔɔ, wu bye sipya wemu w'a tii ge, wu bye fɛɛfɛɛ Kile jaha tɔan, wu da jani wuyɛ na.

⁹ W'a yaa wu nɔɔ yaha Kile wo Kafila wu na ma na jo ba w'a kalaa wu ni kalaagana lemu na wɛ, kɔnhɔ wu já w'a sipyii pu kalaa. Wu da pu yeri na bɛ ni kalaa can can wo wu ni. Piimu p'a nakaara ti pyi ge, wu da pee wo tapiinɔɔ ki sheɛ pu na.

Na jo ni karamɔɔgɔ-kafinejuu pu ni

¹⁰ Bani sipyii niɔhɛmɛɛ pu ma diin na jɔɔ baa jomɔ yɛ yu, na sipyii piinɔɔ na yu na fo p'a cekɔɔnɔ pyi ba Yawutuu pu jɛ wɛ.

¹¹ M'a yaa na pii sipyii pii jɔɔ tɔ, bani kalaa wemu wu jɛ wu ya yaa p'a wu kaan wɛ ge, wee p'a gaan, na kpɔnɔɔ kii wo n'a daa wu kyɛɛgi lee funɔɔ ni, tifire baa saraa fɛni.

¹² Pu Kireti shɛɛn yɛ pyaa wo fungɔngɔ fɔɔ wa ya jo na: «Kireti shɛɛn ya kafineyɛ yu tuun bɛɛri ni; pu jɛ ba yacoyɔ jɛ wɛ; saafɛɛ pu jɛ pii, pu yacɛɛɛ di ya jini wɛ.»

¹³ Pee jomɔ pe di jɛ can. Lee wuu na, wa bu katiibaana la pye, li jo wu jii na, m'a yi jo waha, kɔnhɔ pu n'a daa wu bye baraga wo.

¹⁴ Pu ganha bu da daha Yawutuu pu wo giraya jomɔ pu fɛni wɛ. Piimu bɛ p'a can wu she ge, pu ganha bu daha pee bɛ wo jɔmɛhɛɛ ki fɛni wɛ.

¹⁵ Sipyii piimu zoloo pu ne fεεfεε ge, yanmuyoo beeri yi ne pee mu fεεfεε. Ga piimu zoloo p'a nɔrɔ, n'a daa di ne pu mu-i ge, yanmuyoo beeri y'a nɔrɔ pee mu. Bani pu fungonyo ye, ni pu zoloo p'a nɔrɔ.

¹⁶ Pu m'a yu na pee ya Kile ce, ga pu kapyegge di li shee na kafineye p'a yu. Tonbensipyii ni n'a she sipyii pu ne pii, ali pu ya ja kiire be pye lemu ne nizaana we.

Naarigana lemu l'a saha ni Kile wo kalaa wu ni ge

2

¹ Ayiwa, mu kunni Tite, yemu y'a sii saha ni kalaa can can wo wu ni ge, ta yee yu.

² Yi jo nɔhɔlee pu mu na pu tɛhene yaha puyee na keree beeri ni, p'i baraga yaha puyee na, p'i bye fungonyo fee. P'i baraga ta n'a daa, ni taanneyege, ni loxulo ni!

³ Yi jo cellee pu be mu na pu be pu pu wo naarigana li pye l'i saha ni Kile nidaan ni. Pu ganha bu zɔjuuro yaha pu kapyenege we, pu ganha bu singbaa yaha pu kapyenege we. Yeriyerijomɔ pemu pu ne nizaama ge, p'i da pee kaan,

⁴ kɔnhɔ pu da li shee cepiire ti na, na pu namaa ni pu nɔhɔpiire kaa ya yaa na dan pu ni.

⁵ P'i bye fungonyo fee, p'i ja puyee na, p'i da pu puga ki kapyenege ki beeri pyi ni zɔsaama ni, p'i da puyee tirige pu namaa mu. Kɔnhɔ wa shishiin ganha bu kafilakuumɔ ta di jo wá Kile wo jomɔ pu na we.

⁶ M'a pee jomɔ pe ninumɔ jo levεε pu be mu na pu fungonyo yaha puyee na keree beeri ni.

⁷ Muye pyaa k'a yaa na pye jaha sheshεεe keree beeri ni, ma kapyegge nizaanaa funɔ ni. Ma da sipyii pu kalaa ni funvige, ni see jaha ni.

⁸ Ma da kafila can can wo kaan ma kalaa wu ni, wemu wu ne wa da ja wu kaala-ε ge, kɔnhɔ wu pen p'i zhiige, pu ganha bu kakuunɔ la shishiin ta di jo wu na we.

⁹ M'a yi jo buloo pu be mu na p'a puyee tirige pu kafεε mu keree beeri ni. P'i da pu nidaan keree pyi, pu ganha ba pu kaala we.

¹⁰ Pu ganha ba pu kafεε pu yanmuyoo luu we, p'i bye nɔmehεε fee, p'i puyee yaha tadanja sipyii tuun beeri ni, kɔnhɔ sipyii di

da baraga tɛri wu Shɔvɔɔ Kile wu wo kafila wu na.

¹¹ Bani Kile wo niime w'a wuyee she. Wee ni sipyii pu beeri wo juwuuro t'a fɔro.

¹² Wee niime wu baraga ni Kile ya wɛe kalaa, na yi yu wɛe mu na naarigana lemu li ne Kile nii fyaara baa ge, ni ke kɔnɔ ke wo lakuunɔ ke, na wɛe pu yee nɔ yaha. Na wu da jaari nijaa wo canja nii le ni ni fungonyo fεεε ni, ni tifiire, ni Kile nii fyaara.

¹³ Tadanja nizaana ke ki wa wu mu ge, wu kee sige yani ki shɛduun wu pa nɔ ge, Yesu Kirisa wemu wu ne wu Kilegbɔ ni wu Shɔvɔɔ ge, kee canja wee wo nɔrɔ wu da ba wuyee she.

¹⁴ Wee w'a wuyee kan, na xhu wɛe wuu na, kɔnhɔ wu wɛe shɔ kakuunɔɔ tuuyo beeri na, wu wu pye fεεfεε, wu wu pye wu wo sipyii, kɔnhɔ wu wuyee pɔ wu da kasaanja pyi tuun beeri ni.

¹⁵ Ta sipyii pu kalaa mu, ma da pu yeri. Wa bu nahana, m'a weefɔ jaagi na be ni Kile wo fanha ki ni. Wa shishiin ganha bu da ma fanha we.

N'a daa fee p'a yaa p'a jaari naarigana lemu na ge

3

¹ M'a n'a daa fee pu funɔ to na p'a yaa p'a puyee tirige fiige ki jahagbaa fee, ni ki fanhafεε pu mu; p'i da pu nɔmehεεe coni. P'i gbegedele yaha kapyegge nizaanaa bye kaa na tuun beeri ni.

² Pu ganha ba sipyii zoloo yu we, pu ganha ba yoyo kɔn we, p'i juyoo peni ni sipyii pu beeri ni, p'i bye lotangaa fee.

³ Bani taashiine ni, wɛe be pu bye fungonyo baa fee, Kile nɔmεεe cobaalaa, ni sipyii piimu p'a wuregi ge. Wɛe bi wuyee yaha keree beeri tuuyo wo nidaan kenε ni, ni xɔnhɔrɔ tuugo beeri, fo na she wɛe pye keree beeri wo buloo. Kuumɔ ni nepenwaa funɔ ni wɛe bi jaari. Wɛe bi sipyii pii kɔ, a pii be di wɛe kɔ.

⁴ Ga wu Shɔvɔɔ Kile wo saama pe, ni taanneyege kemu ki ne wu ni na jaha tii sipyii na ge, ba yee ya yiyee she tuun wemu ni we,

⁵ a Kile di wɛe nɔnɔ wolo. Ga li wa kanna wɛe wo kapyegge k'a tii na lee na w'a lee pye-e de. Wɛe nijaaara t'a jé wu ni, lee na

w'a wèe shɔ. Fɛfɛɛɛ Munaa l'a wèe wuu, na wèe shɔ, na wèe pye wèe ya sevonɔ se, na j̄n̄i sicuumɔ nivomɔ kan wèe mu.

⁶ Kile ya Fɛfɛɛɛ Munaa li tirige wèe na fo xuuni wù Shɔvɔɔ Yesu Kirisa baraga ni,

⁷ kɔnhɔ wù já pye sipyitiimɛɛ Kile jaha tãan wuyɛ pyaa wo niimɛ wu baraga ni. Nii sicuumɔ nixhɔbaama pemu na w'a daa ge, wù já pa pee bɛ ta.

⁸ Ayiwa, pee jomɔ pe ya sii tii fiinnɛ, na tadaŋa xɔ. Nɛ funŋɔ ki wa m'a da yi yu xuuni m'a wari sipyii pu mu, kɔnhɔ piimu p'a dà Kile na ge, pee di la le puyɛ ni p'i da kapyege nizaan̄aa pyi. Lee l'a j̄n̄, lee ni sipya di wa kuduun taa bɛ.

⁹ Ga ma ganha da mayɛ yaha j̄n̄ɔ baa nakaara te na wɛ, ni taashiinɛ li wo sipyii mɛyɛ yi wo nakaara, ni jɔnehɛɛ ni yoyo yemu p'a yirige Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya wu keree na ge. Ma ganha bu mayɛ le le la shishiin ni wɛ, bani kuduun wa lee la shishiin ni wɛ, kaŋɔɔ bɛ di wa li na wɛ.

¹⁰ Piimu p'a sipyii pu piinnɛ na pu waagi ge, ma bu wee wa shi yeri na nɔ tɔɔj̄n̄i shuun na, wu bye w'i ya yee logo wɛ, laraga kɔn wu na.

¹¹ Bani m'a li cɛ na jo sipya wu j̄n̄ wii wemu ya foro Kile koo li ni ge. Jurumu w'a byi wemu na ba Kile wo kiiri wu nɔ wu na ge.

Pɔli ya yɛɛ lemu kan kurogo ki na sanha ge

¹² Di ba Aritemasi tun ma mu tuun wemu ni kelee Tishiki, m'a fyaala pa na j̄n̄ɔ ciri Nikopolisi kulo li ni, bani na funŋɔ ki wa di ba shɛ wiire ti tuun wu pye wà.

¹³ Zenasi wemu wu j̄n̄ sipyii tɛgɛvɔɔ kiiri na ge, hakili yaha wee ni Apɔlɔsi na, m'a pu tɛgɛ jaagoo li na, kɔnhɔ yaaga ganha shɛ pu kuunɔ wɛ.

¹⁴ Wèe bɛ wo cebooloo pu ya yaa na pye kaŋɔɔ baa wɛ. P'a yaa na puyɛ taanni kasaan̄aa pyegana ni, kɔnhɔ p'i já pii tɛgɛ.

¹⁵ Piimu bɛeri pu wa naha ni nɛ ni ge, pu bɛeri ya ma shaari. Wù kaa ya dan piimu ni n'a daa wu wo koo ni ge, m'a pee bɛeri shaari!

Kile wu niimɛ kan yi bɛeri mu.

FilemƆ TudunmƆƆ Pɔli ya sɛmɛ wemu tun FilemƆ mu ge

Jɔgɔ wu jɛ FilemƆ wɛ?

Kolose shɛn wu jɛ FilemƆ, na jɛ sanha li see sipya wa. Pɔli w'a Yesu Kirisa wo Jozaama pu jo wu mu, a wu pu logo, na dɔ pu na, na bye n'a daa fɔɔ. Wee kaban n'a daa fɛɛ p'a bi puyɛ pinnɛɛ na Kile pɛɛ. Tuun wemu ni Pɔli bye Oromɛ ni wu kaso lezhiinɛ li ni ge, wee tuun wu ni w'a we sɛmɛ we ka na tun FilemƆ mu. We sɛmɛ we ni Kolose shɛn wo wu taatunɔɔ ya laha kiyɛ na wɛ.

We sɛmɛ we kakana jɔnɔ

Bulona wa bye FilemƆ mu wu mɛgɛ di jɛ na Onɛzimu, wee bi kakuunɔ la pye, na baa. Taashiinɛ li ni bulo bɛɛri w'a paa ge, pu bu wu ta co, pu bi da jɔ wu gbo bɛ.

Ba w'a paa wɛ, na shɛ saha ni Pɔli ni Oromɛ kugbɔɔ li ni, a wee di Kile Kafila jo wu mu, a w'i dɔ Yesu na, na bye Kiricɛn. A wu Pɔli tɛgɛ a p'i ganha na Kirisa wo Jozaama pu yu. A Pɔli di li ta l'a pɔrɔ Onɛzimu wu kuri pa wu kafɔɔ FilemƆ mu, p'i ba bɛ, p'i bye shiizhan. A w'i yi jo FilemƆ mu na wu ganha bu kakuunɔ la shishiin pye Onɛzimu na wɛ, ga na wu wu co Kirisa wo karijɛɛgɛ ki ni ba wu ceboro jɛ wɛ. Onɛzimu mɛgɛ ki kɔri wu jɛ na: «Kajɔɔ». Ga w'a pa wuyɛ yaha «Kajɔɔ baa» FilemƆ mu tuun wa funɔɔ ni. Ga Pɔli ya li shɛ FilemƆ na na wu kajɔɔ wa wee Pɔli mu, na jɛ FilemƆ bɛ mu nimɛ (FilemƆ 1).

Pɔli ya li shɛ we sɛmɛ we ni na buloo ni pu kafɛɛ bɛɛri pu jɛ nigin, na pu bɛɛri pu jɛ cebooloo Kirisa wo karijɛɛgɛ ki ni. Pɔli ya li sha FilemƆ mu na wu sɔɔ Onɛzimu na, wu wu co ba wu ceboro ni wu taanɔɔ jɛ wɛ.

Sɛmɛ wu kafila jɔgbɔɔ

FilemƆ 1-3 Pɔli fɔ ni wu baraga daha mujuu.

FilemƆ 4-7 Pɔli ya FilemƆ wo n'a daa wu sɔ.

FilemƆ 8-22 Pɔli ya FilemƆ kemɛ jɛɛri Onɛzimu keree na.

FilemƆ 23-25 Pɔli ni wu taanɔɔinɛ fɔ mujuu.

Pɔli fɔ mujuu

¹ Nɛ Pɔli we p'a le kaso ni Yesu Kirisa wo mɛgɛ ki kaa jo na ge, nɛ ni na ceborona Timote, wɛɛ p'a we sɛmɛ we tun wu labyɛnii, wu taanɔɔinɛ FilemƆ mu.

² N'a daa fɛɛ piimu p'a puyɛ pinnɛɛ ma puga ki ni ge, na wu tun pee bɛ mu, na wu tun wu ceboroshɔ Afɛya mu. Wu ceborona Arishipi wemu w'a kanhama pu jaa ni wu ni shiizhan labye wu fɛni ge, ni wee bɛ.

³ Wu To Kile ni wu Kafɔɔ Yesu Kirisa wu niimɛ ni jɔnɔnɛ kan yi mu.*

Pɔli ya FilemƆ wo taanɔɔinɛ ke ni wu n'a daa wu kaa logo

⁴ Na ceborona FilemƆ, nɛ ba da Kile jɛɛri tuun bɛɛri ni, nɛ ma na fungɔngɔ yaha mu na, na baraga taha wu na mu wuu na.

⁵ Bani mu ya dɔ Kafɔɔ Yesu na dagana lemu na ge, na n'a daa fɛɛ pu bɛɛri co ni taanɔɔinɛ kemu ni ge, yee bɛɛri ya nɔ nɛ na.

⁶ Lee wuu na, nɛ Kile jɛɛri mu mu, kɔnhɔ n'a daa wu wo karijɛɛgɛ ke k'a wu pinne ni ma ni ge, la di fara kee na. Lee di bye kapunɔ, kasaanjaa kiimu bɛɛri ki wa wu wu jiiifɛɛɛ ti ni Kirisa ni ge, m'a kee bɛɛri cɛ.

⁷ Na ceborona FilemƆ, taanɔɔinɛ ke ki wa mu ni ge, k'a lowaa le Kile wo nagoo pu bɛɛri ni. Lee ya nɛ funɔɔ taan, na nɛ luu jɔnɔ fo xuuni.

Onɛzimu wemu wu bye FilemƆ wo bulo ge, Pɔli ya FilemƆ jɛɛri wee wo keree na

⁸ Lee wuu na, na ceborona, keree kiimu bɛɛri mu ya yaa na pye ge, Kirisa wo karijɛɛgɛ ki funɔɔ ni, nɛ bi da jɔ mu karamu mu wu ki pye.

⁹ Ga yani nɛ wu lee pye ge, nɛ yaa na mu jɛɛri taanɔɔinɛ ki wuu na. Nɛ Pɔli, nɛ jɛri nɔhɔɛ, lee na laha wɔ, nɛ jɛ kaso ni Yesu Kirisa mɛgɛ ki wuu na.

¹⁰ Onɛzimu wo shizhaa na n'a da ma jɛɛri. Kirisa wo karijɛɛgɛ ki funɔɔ ni w'a jɛri ba nɛ ja jɛ wɛ, kaso gbaha ki ni naha. Onɛzimu mɛgɛ ki kɔri wu jɛ kajɔɔ.

* **1:3** We duba we jɛ Kiricɛn fɔ kangana.

11 Nε kunni ya cε na jo wu ya yaaga ƚɔ mu na taashiine li ni wε. Ga nime, nε fara mu na, w'a keree ƚɔgi wεe bεeri na.

12 Lee wuu na, n'a da wu yaha zhe ma yiri. W'a ƚeri ba nεye pyaa munaa shige ƚε wε.

13 Nε kunni la bye di wu yaha naye taan naha. Kile Jozaama pemu wuu na di ƚε kaso wu ni ge, wu bye wee ma tεge, wu da kapyenεε pyi na mu.

14 Nε funɔ wa di kaa la shishiin pye lemu ya bε ma mu wε. Nε funɔ wa di ma karamu le kasaana le wo bye na wε. Ga nε funɔ wa li bye di she da w'a pye maye pyaa ƚidaan.

15 Ma na zhe li ta mu ni Onεzimu ya laha yiyε na jεere ye nigin funɔ ni, kɔnhɔ wu guri pa nɔ ma na, wu gori yaha ma mu gbee.

16 Ga nime, wu ƚε nago kanna bulo wu ƚε sanha wε. Wu tayerege ya pεle bulo wogo na. Wu co ni taanƚεεε ni, m'a wu co ma ceboro. Wu kaa kunni ya dan nε ni fo xuuni, ga wu kaa kuuni ya yaa na dan mu ni na toro nε taan, bani sipya wu ƚε wii, na nɔhɔ pye Kirisa wo.

17 Wee tuun wu ni, ma bu da m'a sii na nε wii ma ƚarii ye pyaa pyaa, m'a yaa ma Onεzimu co ba ma da naye pyaa ki co wε.

18 Li bu she da nago w'a kaa la kyεεgi ma mu, kelee ma foo ƚε wu na, lee yaha nε kace na.

19 Nε Pɔli ye pyaa k'a ye ka na keɔe ki na jo nε na ba lee bεeri foo tɔ ma mu. Nε foo le li wa ma na ge, nε funɔ wa nago di ma funɔ tirige ni lee kaa ni wε. Lee foo le, lee ƚε muye pyaa kee.

20 Na ceborona, n'a ma ƚeri ma ƚɔ maye na, m'a le kasaana le pye na mu Kafɔ wuu na. Nɔ maye na m'a na funɔ ƚiɔe, kariƚεεε kemu ni wu wa Kirisa ni ge, kee mεge na.

21 Nε dā li na nago nε bu kaa lemu ƚeri mu mu, mu na lee pye nε mu; lee wuu na nε ye ka na tun mu mu. Nε dā li na sanha nago keree kii nε jo mu mu ge, mu na kee bεeri pye fo na doro bε nε wo nijogoo ki taan.

22 Ayiwa, lee kadugo na m'a tashɔngɔ ka keree pye na mu, bani nε dā li na yi wo ƚεεε ki funɔ ni jo pu na ba na yaha yi mu caɔa ka.

23 Na kaso ƚerii Epafirasi we wu ƚε kaso ni Yesu Kirisa mεge ki wuu na ge, wee ya ma shaari.

24 Na labyerii pusamaa bε, Marika, ni Arisitaaki, ni Demasi, ni Luka, pee bεeri ya yi shaari.

25 Kafɔ Yesu Kirisa wu niime kan yi mu.

Heburuu Sεmε wemu w'a tun Heburuu shi wu mu ge

Mii we sεmε we d'a yiri we

Wèe ya ta we sεmε we kavoo tii ce we. Ga l'a fiinne na wu kavoo wu bi Girekii jomoo pu ce xuuni, na Yawutuu kalεgeε ki be ce, na Karijεεge Nεmεε Nilεε li be ce xuuni.

M'a jo Heburuu la, ma shiin ya jo Yawutuu la, yi beeri jε nigin. Yawutu wu bye wii wemu ya da Yesu Kirisa na ge, bani w'a yu na «wèe sefεleε» (Heburuu 1:1). N'a daa fεε nizhiilee pu baraga ni w'a Kile Jozaama pu ta (Heburuu 2:3).

We sεmε we kakana juno

Yawutuu piimu p'a bi giin p'i guri Yesu noho ni, p'i ba daha Yawutuu wo kalεgeε ki feni sanha ge, pee mu w'a we sεmε we tun, kōnhō p'i gori yaha Yesu wo n'a daa wu ni. Ga wèe ya ce xuu weke wuu mu w'a wu tun we. A wu li she pu na na Yesu ya ye yanmuyo yi beeri na.

Kile Jomoo yere l'a pye we sεmε we wo funno jomoo pe. Ga, a p'i sεmε nifenhene la ka na fara pu na.

Sεmε wu kafila jugboyo

Heburuu 1–2 Kile tudunmoo wu jε Kile Ja we. W'a ye melekeε na.

Heburuu 3:1–4:13 Kile Ja w'a ye Kile tudunmoo Musa na.

Heburuu 4:14–7:28 Kile Ja wu jε saraya jaha shoonrivoo nijeme.

Heburuu 8:1–9:28 Kile ya karijεεge nivono kemu tenε ge, kee ya ye nizhiige ki na.

Heburuu 10:1-18 Kile Ja wu saraga k'a ye Musa wo saliya wu woyo yi na.

Heburuu 10:19-39 Na samohoro ni lowaa ta n'a daa wu ni.

Heburuu 11:1–12:13 Wu sefεleε piimu p'a pye n'a daa wu wo namaa pu ge.

Heburuu 12:14–13:21 Yemu y'a jo waha ge, ni fundogo jomoo, ni duba.

Heburuu 13:22-25 Sεmε nifenhene ni fo mujuu.

Kile ya yu ni wèe ni wu Ja Yesu Kirisa gbōōō ni

¹ Kile ya jo ni wèe sefεleε pu ni taatorono li ni teεgeε nijeheneε ni; ni jogaŋaa nijeheneε ni, Kile tudunmoo pii no na.

² Ga nime, ye cazaya ye na w'a wu jomoo pu kan wu Ja wu mu wu jo wèe mu. Wee Kile ya tenε na pye yanmuyo yi beeri wo cen lovo. Wee gbōōō be ni w'a konoo yaa.

³ Wee jε Kile wo nooro wu w'a jige, wu ni Kile keree ki jε nigin. Yanmuyo yi beeri yi jε wu sefεreε jomoo pu gbōōō ni. W'a sipyii je na yeege pu jurumu wu ni, na diin Se Beeri Foo To Kile kanige ce fugba wu ni.

Yesu Kirisa ya ye melekeε pu na

⁴ Kile Ja w'a ye melekeε pu na fo xuuni, bani Kile ye pyaa ya mege kan wu mu kemu k'a ye fo xuuni pu woyo yi na ge.

⁵ Kile ya ta melekeε wa shishiin pye na: «Mu jε ne Ja, ne mu pye na Pya njaa we.»? W'i ya ta melekeε wa pye na: «Ne na ba bye ma To, m'a bye ne Ja we.»*

⁶ Na fara lee na, Kile ya wu Ja nigin wu tun konoo na tuun wemu ni ge, na jo: «Melekeε pu beeri p'a wu pele.»*

⁷ Ye w'a jo wu melekeε pu shizhaa na ge, yee ye:

«Tudunmoo pu jε pii, na jε kapyebyii,
W'a pu jeri kafεεge; na pu jeri
nanjε.»*

⁸ Ga ye Kile ya jo wu Ja wu shizhaa na ge, yee yi wa me:

«Mu jε Kile, ma saanra ti da ga xho bada we.
Mu wo fanha ki publiin le, tiime publiin
li jε lii.

⁹ Keree kiimu k'a tii ge, kee k'a dan mu ni, katiibaana ya dan mu ni bada we. Lee wuu na ma Kile w'a ma jaha bulo, na wu fundanga sinme pu le ma juno ni, pee pemu p'a li sheε na m'a jeri saan ge. A wu ma pye m'a ye ma kaafεε na.»*

¹⁰ Kile ya jo Kirisa shizhaa na sanha na:

«Kafoo, mu w'a jine noho shan fo taashiine
li ni.

* 1:5 Zaburuu 2:7; 2 Samuweli 7:14
Zaburuu 45:7-8; Ezayi 61:3

* 1:6 Duterεnoε 32:43; Zaburuu 97:7

* 1:7 Zaburuu 104:4

* 1:9

Muyε pyaa keye y'a fugba wu be yaa.
 11 Ye yanmuyο ye beeri yi da ba doro,
 ga mu kunni na ba bye ma tateεnge ni
 fo gbee.
 Yi beeri na ba le
 ba fāna ya legi legana lemu na we.
 12 Ma na ba yi kuri ba p'a fuugo kurulo we.
 Yi na ba jeri ba sipya ya falenje jeri we.
 Ga mu kunni, mu wa ma siime na,
 tehenε be di wa ma cana jehεε na we.»*

«Tiin saanra tateεnge ki ni na kanige ce,
 fo di ba ma peen pye
 ma nidahaa tatahana.»*

14 Melekeε jε jοgο ye we? Pu beeri pu jε
 munahaa, tudunmο pu jε pii. Sipyii piimu
 pu da ba shο ge, Kile ya melekeε pu tunni pu
 na pee tεri.

2

1 Ayiwa lee wuu na, keree kiimu wεe ya
 logo ge, wεe ya yaa na wu funyο yaha ki na
 xuuni, kōnhο wu funηο ganha da wο wu ki
 yaha we,

2 Bani melekeε p'a jomο pemu jo ge, pee ya
 pye can; piimu ya ta pee jomο pu wii yaaga
 we, kelee piimu p'a she pu ni ge, Kile ya pee
 beeri saraa na be ni pu kapyegeε ni.

3 Ayiwa, Kirisa ya wεe shο shοgana lemu
 na ge, Kafο ye pyaa k'a pye shenshiime na
 tee juwuuro ti kaa jo. Lee kadugo na, wu
 kalaapiire ti t'a pu logo ge, a pee di pu jo
 fiinne wεe mu. Ayiwa, wu bu le yaha jaha
 kaa, shοgana leke na wεe di da ba sii zhο
 pee kanhama pu na we?

4 Kile ye pyaa ya li she na pee jomο pe jε
 can. A w'i sefεεε kan wu kalaapiire ti mu
 p'a naha sheshεεε ni kagbοhο ni kakan-
 hanjaa tuuyo nijehεye pyi. W'a Fεfεεε Mu-
 naa li wo loolodahaa ki be kan pu mu be, na
 be ni wuyε pyaa jidaan ni.

*Yesu Kirisa gbοrο ni sipya ya juwuuro
 taa*

5 Ayiwa, kobaηa kemu kaa wεe ya yu ge,
 Kile ya ta kee wo juηο fεεεε ti kan melekeε
 pu mu we.

6 Ga l'a ka Kile Kafila wu ni na:

«Sipya jε naha
 fo mu w'a ma funηο shaa ni wu ni we?
 Sipyiyawyii jε naha
 fo mu w'a li kasεεge pyi we?
 7 M'a wu cεεηε na foro
 melekeε pu taan jeri funηο ni.
 M'a nοrο ni pεεηε tο wu juηο ni
 na pye wu saanra judοnο.
 8 M'a yanmuyο yi beeri kuu wu kan.»*

Ayiwa ma bu logo na Kile ya «yanmuyο
 yi beeri» kuu wu kan, lee kōri wu jε na
 yanmuηο ka shishiin jε kuubaa wu mu we.
 Ga lee be na, wεe sanha yanmuyο yi beeri ja
 y'a kuu wu mu we.

9 Ga Yesu wemu w'a cεεηε na foro
 melekeε pu taan jeri funηο ni, kōnhο wu xhu
 sipyiire ti beeri wuu na Kile wo niime wu
 gbοrο ni ge, nime wee ya nοrο ni pεεηε ta,
 bani w'a xu wo kanhama pu soro.

10 Ayiwa can na, we w'a yanmuyο yi
 beeri yaa, ni yanmuyο yi beeri ya yaa wu
 wuu na ge; l'a be To Kile mu wu Yesu pye
 juηοfοgbο nijemε jaagi baa wo wu kan-
 hama pu gbοrο ni. Kōnhο shenηehεmεε di
 bye Kile nagoo, p'i jε wu nοrο wu ni. Bani
 Yesu wu jε pu juwuuro ti juηοfο.

11 Yesu wemu w'a sipyii jii na wo pu
 jurumu ni ge, wee ni wu sipyijii pu beeri To
 wu jε Kile. Lee wuu na, li ya ta pye shiige
 wu mu w'a pee pyi wu cebooloo we.

12 Lee wuu na w'a jo:

«Kile, n'a da ma mεge ki yiri na cebooloo pu
 mu,
 di ma masηο yogo cee na sipyii pu
 beeri jii na.»*

13 A wu Kile pye sanha na:

«N'a da mu pye na tadanja.»
 Na nōhο jo sanha na:

«Kile ya nagoo piimu kan ne mu ge,
 ne ni pee piiri shiizhan.»*

14 Ayiwa, sipyii p'a pye Kile nagoo pee,
 lee wuu na Yesu be ya pye sipyiyawyii.
 W'a pye mu kōnhο wu xu wu gbοrο ni, xu
 sefεεε te ti jε Shitaanni keηε ni ge, tee di
 gyεεgi.

* 1:12 Zaburuu 102:26-28 * 1:13 Zaburuu 110:1 * 2:8 Zaburuu 8:5-7 * 2:12 Zaburuu 22:23 * 2:13 Ezayi 8:17-18

15 Xu j̄i fyaara ya piimu pye Shitaanni wo buloo pu shi wu caṅa j̄eh̄ee ki b̄eri funṅo ni ge, k̄onh̄o wu pee b̄e j̄unṅo wolo.

16 Can na Yesu ya ta pa di ba melek̄ee pu sh̄o-ε d̄e! Ga Ibirayima nagoo w'a pa sh̄o.

17 Lee wuu na li waha l'i waha, w'a yaa na pye sipiyawyii pyegana b̄eri na, k̄onh̄o wu bye pu saraya j̄aha sh̄onriv̄ee wo j̄unṅof̄ogb̄o, wemu w'a j̄unṅo j̄aari, na j̄e j̄om̄ee f̄oo Kile wo labye wu ni ge. K̄onh̄o wu sipyii pu wo jurumu wu foo t̄o.

18 Ayiwa, piimu p'a gana n̄owuuro ken̄e ni ge, wu na j̄a pee t̄ege nim̄e. Bani wuȳe pyaa ki b̄e ya j̄e n̄owuuro ni kanhama ni.

3

Kirisa ya ye Kile tudunm̄o Musa na

1 Lee wuu na, na cebooloo Kile ya yee piimu yiri, na yee pye wu f̄ef̄ere sipyii fugba wu wo j̄an̄iṅe ki kaa na ge, n̄e funṅo ki j̄e w̄u w̄u funȳo yaha nidoyo Yesu na; Kile ya Yesu wemu pye wu tudunm̄o, ni saraya j̄aha sh̄onriv̄ee wo j̄unṅof̄ogb̄o w̄e wo n'a daa wu shizhaa na ge,

2 Kile w'a wu ten̄e wee labye wu na, a w'i bye j̄om̄ee f̄oo ba Musa ya pye j̄om̄ee f̄oo wu labye wu ni Kile puga ki ni w̄e.

3 Ga Yesu ya yaa ni p̄eṅe ni na ye Musa na, bani puga yaav̄o ya p̄eṅe taa na ye puga kiȳe pyaa na.

4 Puga b̄eri, sipya wu j̄e ki yeren̄ev̄o, ga yan̄muȳo yi b̄eri yeren̄ev̄o di j̄e Kile.

5 Kile tudunm̄o Musa kunni ya pye Kile wo kapyebye, wemu w'a kapyen̄ee ki pye ni j̄om̄ee f̄ere ni Kile wo puga ki ni ge. Kile bu jom̄o pemu jo w'a pee jo sipyiire ti mu.

6 Ga Kirisa ya pye Kile Ja wemu w'a pye j̄om̄ee f̄oo ge. W'a tiin Kile puga ki ni, na bye yan̄muȳo yi b̄eri j̄unṅo ni. W̄e pu j̄e kee puga ke; w̄e funȳo y'a taan jo n'a daa we ni tadaṅa kemu wa w̄e mu ge, w̄e ya yaa na la le, na gori yaha kee na fo taax̄o le.

N̄m̄oṅo lemu l'a gbegele yaha Kile wo sipyii pu mu ge

7 Lee na F̄ef̄ere Munaa ya jo:

«Yi bu Kile jom̄o pu logo nijaa,

8 yi ganha bu da niwegee waha, ba yi sef̄el̄ee p'a li pye

pu wo n'a she wu tuun wu ni siwaga ki ni w̄e.

9 Wee xuu wu ni yee sef̄el̄ee p'a jo p'i n̄e Kile taanna wii,

na ta pu d'a n̄e kapyegee ki j̄a, fo na she n̄o yee kel̄ee shish̄ere (40) na.

10 Lee wuu na, n̄e luu ya ȳiri pu t̄aan; a n̄e jo: «Pu funṅo keree k'a pu piin̄e tuun b̄eri ni;

n̄e giin p'i na koo lemu c̄e ge, pu ya lee c̄e w̄e.»

11 Lee wuu na, n̄e luu ya ȳiri xuuni, a n̄e gaa jo:

«Pu da ga ba j̄e n̄e wo ṅm̄oṅo li ni bada w̄e.»*

12 Na cebooloo, y'a yiȳe kas̄eri, n'a daa baara z̄oguun̄o ganha bu da wa shishiin ni, wu zhe Kile j̄i wo wu ni w̄e.

13 Ga y'a yiȳe ȳeri caya b̄eri, nijaa na j̄a jo caya yemu b̄eri na ge, k̄onh̄o jurumu ganha bu da yee wa shishiin piin̄e wu yi niwegee pye ki waha w̄e.

14 Tadaṅa kemu w̄e ya ta fo taashiin̄e li ni ge, w̄e bu la le w̄uȳe ni na gori yaha kee tadaṅa ki na fo na she n̄o li t̄eh̄ene na, wee tuun wu ni w̄u na bye Yesu wo karij̄ii.

15 L'a ka Kile Kafila wu ni na:

«Yi bu Kile jom̄o pu logo nijaa, yi ganha bu da niwegee waha, ba yi sef̄el̄ee p'a li pye pu wo n'a she wu tuun wu ni siwaga ki ni w̄e.»*

16 Ayiwa, piike pu d'a Kile jom̄o pu logo, na n̄oṅo n'a she le puȳe ni w̄e? Kile tudunm̄o Musa ya piimu b̄eri j̄aha co na foro Misira fiige ki ni ge, ta pee b̄e w̄e?

17 Piike t̄aan Kile luu d'a ȳiri fo yee kel̄ee shish̄ere (40) w̄e? Piimu p'a jurumu wu pye na xhu siwaga ki ni ge, ta pee b̄e w̄e?

18 Kile ya k̄a li na na j̄oḡo ni j̄oḡo wu j̄e pee da ga ba j̄e wee wo ṅm̄oṅo fiige ki ni-i w̄e? Piimu p'a wu jom̄o pu logo na n̄oṅo n'a she le puȳe ni ge, ta pee b̄e w̄e?

19 Lee l'a li pye w̄e ya li j̄a, pu n'a daa baara ti wuu na pee ya ta j̄a j̄e Kile wo ṅm̄oṅo fiige ki ni w̄e.

* 3:11 Zaburuu 95:7-11 * 3:15 Zaburuu 95:7-8

4

¹ Ayiwa, Kile ya jomεε lo wèe mu na wèe na ba jé wu ηmóno li ni. Lee wuu na, w'à wùye kaseri xuuni, kónhó wa shishiin ganha da bye jebaa li ni wε.

² Bani Kile Jozaama p'a jo wèe mu ba p'a jo pee mu jogana lemu na wε. Ga jomó pe pee ya logo ge, pee ya ta yafin be jno pu na wε. Bani pu logovεε ya ta pu co ni n'a daa ni wε.

³ Ba Kile ya yi jo jogana lemu na wε na:

«Nε loyire wo ya kàa jo pu da ga ba jé nε wo ηmóno li ni bada wε.»*

Ga wèe piimu p'a dà Yesu na ge, wèe kunni na ba jé lee ηmóno li ni. Kile ya wu ηmóno li kaa jo fo tuun wemu ni wu labye w'a fa konó ki yaaduun wu ni ge.

⁴ Bani y'a jo Kile Kafila wu ni caña gbarashuun wogo ki shizhaa na na:

«Kile ya wu labye wu xó wá caña gbarashuun wogo ki na, na ηmó caña gbarashuun wogo ki na.»*

⁵ Kile ya jo sanha na: «Pu da ga ba jé nε wo ηmóno li ni bada wε.»

⁶ Ayiwa, piimu p'a fεnhε Kile Jomó pu logo ge, pee ya ta jé lee ηmóno li ni wε, bani pu ya ta dà Kile na wε. Wee tuun wu ni piitiilee p'a yaa na jé lee ηmóno li ni.

⁷ Lee wuu na Kile ya caña katii tenε sanha, kee jε «Nijaa». W'a fεnhε ye jo saannaa Dawuda jno na fo l'a mó, yee yemu y'a jo xó naha be ge na:

«Yi bu Kile jomó pu logo nijaa, yi ganha bu da niwegee waha wε.»*

⁸ Ayiwa, Zhozuwe da bi sii já ηmóno li kan Izirayeli nagoo pu mu, Kile bi da jo nige caña katii shizhaa na wε.

⁹ Lee na ba Kile ya ηmó caña gbarashuun wogo ki na ηmógana lemu na wε, lee ηmóno li tuugo k'a gbegele yaha sanha Kile sipyii pu mu.

¹⁰ Bani wemu w'a jé lee ηmóno li ni ge, wee be ya ηmó wu labye wu na, ba Kile ya ηmó wε.

¹¹ Lee na, wù la le wù jé lee ηmóno li ni, kónhó wa shishiin ganha bu da n'a she pyevεε pu ni wε.

* 4:3 Zaburuu 95:11

* 4:4 Zhenεzi 2:2-3

* 4:7 Zaburuu 95:7-8

¹² Bani Kile Kafila wu jε jni wo ni baraga wo. Wu jno ya taan na ye jnoyó shuun ηmó na. Wu na já sipya su wu zó na, fo na she nó wu munaa tεhene na, na nó wu yatenzogoyo ni semεε pu na. W'a sipyii funzhakeree ni pu funno keree suguri, fo na ki ceni.

¹³ Kile wo yayaaga ka shishiin ya ηmóhó wu na wε. Kile wemu jaha tãan w'à da ba fiin jo ge, yanmuyó yi bεeri yi jε kpεengε na wee jaha tãan tanmóhóhó baa.

Yesu wu jε saraya jaha shóonrivεε wo junofojgbó we

¹⁴ Saraya jaha shóonrivεε wo junofojgbó wu jε wèe mu, wemu w'a dugi fo fugba wu ni ge; wee jε Yesu Kile Ja we, Lee wuu na wù kori yaha wu n'a daa koo li ni.

¹⁵ Saraya jaha shóonrivεε wo junofojgbó wemu wu jε wèe mu ge, wee ya juno jaari wèe na, na wèe tεri wù fanhaxhóóró keree na. Bani Shitaanni ya wu taanna wii ba w'a li pyi wèe na wε, ga wu ya ta já wu tóógo le jurumu wa shishiin ni wε.

¹⁶ Lee na, wù lowagaa wuu pu fulo Kile wo niime saanra koro li na, kónhó wu juno jaari wù na. Wu niime tirige wù na, kónhó wu bye wù tεgevóó wù tεgeduun ni.

5

¹ Ayiwa, saraya jaha shóonrivεε wo junofojgbó wemu pu ma shóonri lo sipyii pu tε ni ge, sipyii pu wuu na wu ma denε, kónhó wu da sipyii pu ni Kile tε keree ki shóonri. Saraya yemu p'a wo pu wo jurumu w'i yafa pu mu ge, ni yanmuyó yemu p'a gaan Kile mu ge, kónhó wu da yee be kaan Kile mu.

² Wu na já da kaa cεbaalaa ni piinne fεε pu jaha cono ni lotaan ni, bani wuyε pyaa be jε fanhaxhóóró fóó wa ba pu jε wε.

³ Tee fanhaxhóóró te ma wu pye wu na saraya wo wuyε pyaa wo jurumu wu wuu na ba w'a li pyi sipyii pusamaa wo jurumu wu wuu na wε.

⁴ Ayiwa, wa shishiin da ga já wuyε pye saraya jaha shóonrivεε wo junofojgbó wε, fo Kile ye pyaa bu ma yiri, na ma pye wii ba w'a Aron pye mu wε.

⁵ Lee l'a li pye, Kirisa be ya ta wuye pele na weeye pyaa k'a wuye pye saraya naha shoonrivεε wo nunofogbo we. Ga na Kile w'a wee pye wii; w'a Kirisa pye:

«Mu ne ne Ja,

ne mu pye na pya njaa.»*

⁶ Y'a ka Kile Kafila wu ni xuu wa be ni na:

«Mu na ba gori yaha gbee

saraya naha shoonrivεε nunofoo,

ba Melikisedeki ne we.»*

⁷ Tuun wemu ni Yesu di bye konjo na ge, w'a bi li ce na To Kile na ja wee sho xu na, a wu Kile jeri, na jeegboho pye fo na mee suu. A Kile di wu jerege ki sho wu Kile jii fyaara ti wuu na.

⁸ Ga ali na ta wu ne Kile Ja we, w'a soo na Kile nomεε co wu kanhama pu funjo ni.

⁹ Ba w'a Kile wo kapyene ki beeri jo fa we, piimu beeri p'a wu nomεε co ge, a wu pee beeri sho; tee nuwuuro te wa da ga xho bada we.

¹⁰ A Kile di wu pye saraya naha shoonrivεε wo nunofogbo we ba Melikisedeki ne we.

N'a daa fee p'a yaa na se naha na n'a daa wu ni

¹¹ Keree nijehene wa we mu na yu yee mu le shizhaa na, ga ki kori sheme p'a waha yee na. Bani yee keree naha cemε p'a pen.

¹² Nime bi yaa na yee ta yee ya jeri na xo kalaatii. Ga yee nime wuu mago sanha di ne kalaatii na p'a yi kalaa Kile jom pu keree nizhiige ki ni. Jirime na yee mago wa, yee da ga ja yaligbangbanja li we.

¹³ Wemu wo jalige ki ne jirime ye ge, wee ne pubinne. Wee ya katiine ce shoonri katiibaana ni we.

¹⁴ Ga yaligbangbanja ne sipyileye wogo, pee piimu fungonyo y'a kasaan na kakuunjo ce shoonri ge, bani p'a tee lee na.

6

¹ Lee wuu na, we mu ya kalaa Kirisa wo keree kiimu ni jakoonro ti na ge, wu ganha bu da gori yaha kee ye na sanha we. Wu la le wu she naha na ba n'a daa wu ceveε see wuu ne we. We mu ya yaa na kuri sanha jakoonro ti wo kalaa wu feni we, wee wemu wu ne na sipya ya yaa na daburaje jo na wu

togoo wolo kanoo baa keree ni, na da Kile na ge,

² ni batizeli keree, ni na keye tere sipyii na na Kile jeri pu mu, ni xujene li keree, ni kiiri we wu da ba gon konjo sipyii na caxhoo ki cana ge.

³ Ayiwa, wu na kii keree kii yaha mu wu she naha na, ni Kile ya li koro kan.

⁴ Piimu p'a kpeenge ki ta toonii nigin na xo, na fugba wu wo loolodaa li jehε, na Kile wo Fεfεεε Munaa li ta ge,

⁵ na Kile jom pu ce yacene, na cabaya sefεεε ti jehε ge.

⁶ Lee be na a pee sipyii p'i zhe sanha Kile jom pu ni, na guri taha pu kalεεε feni. Pee sipyii pii na ja pye dii na daburaje jo sanha Kile naha taan we? Bani li ne kanna Kile Ja wu puye pyaa ya goroo korikoritige na, na wu shiige sipyire ti beeri naha taan.

⁷ Ayiwa, zanhaya nijehene ya dun jine kemu na, k'i faa yapyire yeege ki faa pyeveε mu ge, kee ya Kile duba taa.

⁸ Ga ki ba xhuyo ni jakuunjo yeege, ki da yafiin be jo we, ga lanj ya kee tene. Ki taxoo ne na.

⁹ Lee be na, na cebooloo, na taanjiineε, ali we ne jehε ba pe jom niwa pe yu, nakaara wa we funjo ni yee shizhaa na we. We mu ya li ce na yee wa koo nizaana ni, lee lemu li ne nuwuuro ti wo koo li ge.

¹⁰ Kile ne tiiba fo wu funjo ki wo yee wo nibyeege kee, ni yee wo taanjieneε ki na we, taanjieneε kemu yee ya zheε cebooloo pu na Kile mege ki wuu na ge; bani yee wa yi cebooloo n'a daa fee pu mago jogi, ali nime we be ni yee wa pu mago jogi.

¹¹ Ga we funjo ki wa yee beeri nigin nigin wu la le yi da se naha na mu fo tene le. Konho le na y'a daa ge, yi ba lee ta.

¹² We funjo wa yee pu pye saafeε we. Ga Kile ya cen wemu nomεε lo ge, sipyii piimu p'a la le na wee taa pu n'a daa ni pu loxulo gboo ni ge, yi pye pee taanniveε.

Kile ya nomεε lemu lo ge

¹³ Tuun wemu ni Kile ya nomεε lo Ibirayima mu ge, ma na jo ba yaaga wa kemu k'a ye Kile ye pyaa na we, a Kile di gaa wuye pyaa mege na na:

* 5:5 Zaburuu 2:7 * 5:6 Zaburuu 110:4

14 «Nakaara baa, n'a da duba ma mu, ma nagoo na ba nehe xuuni.»

15 Ayiwa, a Ibirayima di ganha na Kile naha wii ni loxulo ni, na sii mo lee ni. Kadugo taan a Kile di ba nomme li fa wu mu, w'a bi lemu lo wu mu ge.

16 Sipyba ba da gaa, yaaga kemu k'a ye wu na ge, kee na w'a gari. Kee kaaga ke ki ma li shee na pee jom pu ne can, na nakaara ta shishiin be wa pu ni we.

17 Lee pyegana li na Kile ya li she na fiinne wu cen love pu na, na jeri wa shishiin wa wee wo katenene li ni we, lee na w'a ka taaha wu nomme li na.

18 Kii keree shuun we da ja jeri bada we. Kile wu nomme lo wu noho ka taaha li na, wu da ja kafineye jo bada we. Lee na we ya lowaa ta, na wu keye kuri kee tadaja ki na.

19 Kee tadaja ki ne we mu ba too ne we, temu t'a dugo, t'i korogo coni na yereje loho ni ge. Ki ne ba baraga yanmujo ne we; k'a we teri wu gori yaha n'a daa ni. Lee wuu na wu na ja je fefere ti beeri wo fefere xuu wu ni Kile naha taan wu n'a daa wu baraga ni. Fana ka ki bi lee kujoo le naha pari.

20 Yesu ya fenhe je we naha na wee xuu wu ni, kono wu we wo jurumu wu laha wa. Wee ya pye saraya naha shonrivwe wo nunofogbo ba Melikisedeki bi bye we. Wu na ba gori yaha gbee tee nunofere ti ni.

7

Melikisedeki ya ye Levi wo nagoo pu na

1 Ayiwa, we Melikisedeki we ya bye Salamu kulo li wo saan, na ne be Kile-gbotabaaga wo saraya naha shonrivoo. Wee tuun wu ni Ibirayima bi she kashen noma ni saannaa piitiilee ni, na se ta pu na. Ba w'a pa guri na ma we, a Melikisedeki di she wu nunofogbo, na duba pye wu mu.

2 Yaaga yaaga Ibirayima ya ta kashen ki ni ge, a wu yee beeri jagi wolo kan Melikisedeki mu. Melikisedeki kori wu ne na: «Tiime saan», na fara lee be na, Salamu kulo li saan wu ne wii. Lee kori ne: «Nanin saan».

3 To ni nu ne wu mu we. Wa shishiin ya ta jo wu noho tayirige shizhaa na, kelee wu segana, kelee wu xugana shizhaa na we. Wu ne ba Kile Ja wu ne we, bani wu na

gori yaha wu saraya naha shonrivere ti ni gbee.

4 Ta yee ya li ce na sipyigbo wu ne Melikisedeki we? Fo we tole Ibirayima ya yaaga yaaga ta kashen ki ni ge, a wu yi beeri jagi wolo kan wu mu we!

5 Levi nagoo piimu p'a jin saraya naha shonrivere ti kapyene ki ni ge, saliya wa pee mu p'a jagi shuu Izirayeli nagoo pu mu, lee kori p'a wu shuu puye pyaa shi shen pu mu, ali na ta pu be ne Ibirayima nagoo p'a.

6 Melikisedeki bye Levi shi shen we, ga na jagi sho Ibirayima mu. Kile bi nomme lo wee Ibirayima wemu mu ge, a wu duba pye wee mu.

7 Ayiwa nakaara baa, duba pyevoo ya ye duba tavoo na.

8 Saraya naha shonrivwe pu shizhaa na, piimu p'a bi jagi wu shuu ge, pee bye sipyii piimu da gori xu baa we. Ga Melikisedeki we w'a jagi wu sho Ibirayima mu ge, l'a she na wee na gori yaha ni na gbee.

9 Wee na ja jo na Ibirayima ya jagi wu wolo tuun wemu ni ge, Levi nagoo piimu p'a jagi wu shuu ge, pee be ya jagi wolo wee tuun wu ni.

10 Bani tuun wemu ni Melikisedeki ya she Ibirayima nunofogbo ciri ge, pee bi sanha se we; ga p'a bi bye Ibirayima ni.

11 Ayiwa, Kile ya saliya wemu kan Izirayeli nagoo pu mu ge, Levi wo saraya ye yi bye wee saliya we wo tayeregboho. Tee saraya naha shonrivere ti da bi ja sipyii pu sho pu jurumu wu na, nunofogbo bi da bye nige li na nago saraya naha shonrivoo watii wu na tenje, wee di bye ba Melikisedeki ne we. Wu ganha bu bye Aron wo koon li shen we.

12 Ga saraya naha shonrivere ti bu jeri, li waha l'i waha saliya wu be ya yaa na jeri.

13 Wu Kafoo Yesu wemu kaa we ya yu ge, gbawege katii ni wee ya foro. Kee gbawege ke wo sipya wa shishiin ya ta saraya naha shonrivere kapyene pye saraya tasogono xuu wu taan we.

14 L'a fiinne na Zhuda wo gbawege ki shen wu ne we Kafoo we. Ga tuun wemu ni Kile tudunmoo Musa ya jo saraya naha shonrivwe pu shizhaa na ge, wu ya ta yafin jo Zhuda wo gbawege ki shizhaa na we.

15 Ayiwa, lemu li wa kii keree kii wo jeri wu fiinne sanha we mu ge, lee li wa me.

Saraya naha shoonrivoo watii w'a tenje, wee je ba Melikisedeki je we.

16 Lee ya li shee na wee saraya naha shoonrivoo wu ya ta tenje na saha ni sipyii wo saliya nomehere ki ni we. Ga wuye pyaa wo tene baa nii sicuumo pu sefeere ti gbora ni w'a tenje.

17 Bani Kile ya pa li she na:

«Mu je saraya naha shoonrivoo fo gbee, ba Melikisedeki je we.»*

18 Saraya naha shoonrivere ti wo saliya nizhiime w'a to wu fanhaxhoro ni wu lapobaara ti wuu na.

19 Bani saliya wu ya ja yafin be no fa we, ga wee ya tana ta nime, kemu k'a no nizhiige ki na ge. Kee gbora ni wee da ja vulo Kile na.

20 Na fara lee beeri na, Kile ye pyaa k'a ka na Yesu wu da bye saraya naha shoonrivoo we. Kile ya ta lee tuugo pye saraya naha shoonrivoo watii shizhaa na we.

21 Ga ba Yesu ya pye saraya naha shoonrivoo we, a Kile di gaa na jo:

«Ne Kafoo Kile ya ka, ne da ga na nomee jeri we. Jo:

«Mu je saraya naha shoonrivoo fo gbee.»*

22 Lee wuu na Yesu ya pye le karihege nomeefon le wo seri we ni Kile te ni. Lee karihege nomee l'a ye na kanha nizhiine li na.

23 Na fara lee na, pii pu saraya naha shoonrivere pu bi nehe, bani xu ya ta wa shishiin yaha w'a pye pu ni gbee wee labye we ni we.

24 Ga Yesu ya kori yaha gbee nii na. Lee wuu na wee wo saraya naha shoonrivere ti na gori yaha fo gbee.

25 Lee wuu na, wemu bu soo Kile na Yesu wo karihege ki gbora ni, wee na nuwuuro ta koro ki caxhoro. Bani Yesu nii wo wu je gbee, na Kile jeri peefe mu.

26 Saraya naha shoonrivere wo nunofogbo wemu w'a bi sii yaa fo we pu wee ta ge, wee wu je wii. Wu fefeere wo wu je. Jaagi xuu wa shishiin je wu na we, jurumu be we. Kile ya wu waa laha jurumupyii pu na, na wu yirige kari fo fugba wu ni.

27 Wu mago wa li na nago niga beeri wu fene saraga wolo wuye pyaa wo jurumu wu wuu na, wu bu xho wu na w'a sipyii pusamaa wo saraya yi wo pu wo jurumu wu wuu na, ba saraya naha shoonrivere p'a bi li pyi we. Ga w'a wuye kan na pye saraga tonii nigin ye pe, sipyii pu wo jurumu wu wuu na. Saraga kati ya yaa na wolo nige kee kadugo na we.

28 Saliya w'a sipyii piimu pye p'a tenje na pye saraya naha shoonrivere wo nunofogbo ge, fanhaxhoro ti bi bye pee na. Kile ya ka na jomo pemu jo saliya wu kadugo na ge, pee p'a wu Ja wu tenje na pye saraya naha shoonrivere wo nunofogbo, wee wemu w'a fa, w'i da gori yaha be mu gbee ge.

8

Yesu wu je we wo saraya naha shoonrivere wo nunofogbo we

1 Ayiwa, jomo pemu beeri wee ya yu ge, pu nunjo ye pyaa je na saraya naha shoonrivere wo nunofogbo wemu wu je we mu ge, wee nideenge ki je Se Beeri Foo To Kile kanige ce fugba wu ni.

2 Kile-peere pugbho kemu ni w'a wu wo labye wu pyi ge, kee je faya puga see wogo kemu Kafoo Kile ye pyaa ya yerege ge; sipiyawyii wo niyerege be we.

3 Saraya naha shoonrivere wo nunofogbo beeri, wu katenene nunjo ki je na yakanya ni saraya yi kaan Kile mu. Lee na, li waha l'i waha, wee be wo saraya naha shoonrivere wo nunofogbo wu be ya yaa na saraga ka wolo.

4 Wu da bi bye nje ke na wu bi da bye saraya naha shoonrivoo we. Bani saraya naha shoonrivere pii wa na xo piimu p'a yakanya ye, ni saraya yi keree naha shoonri, na be ni Kile tudunmoo Musa wo saliya wu ni ge.

5 Pee wo saraya naha shoonrivere t'a byi Kile-peere puga kemu ni ge, kee je fugba wogo ki wo jaa. Lee na, tuun wemu ni Kile tudunmoo Musa bi da faja puga ki yerege ge, a Kile di wu pye: «Jaa wemu w'a she ma na na ma yaha faaboboro ki nunjo ni ge, la le m'a ki beeri ya mu.»*

* 7:17 Zaburuu 110:4

* 7:21 Zaburuu 110:4

* 8:5 Ekizode 25:40

6 Ga nime Yesu wo labye w'a ye na kanha saraya naha shoonrivεε pusamaa wo wu na. Bani wee wu ne susurodegeme Kile ni sipyii pu te ni. Karijεεge nōmεε nivonō l'a ye na kanha nilεε li na, bani lee nōhō ya teje nōmεhεε kiimu na ge, kee ya ye nizhiige ki na.

7 Can na, karijεεge nōmεε nizhiine li nō da bi fa, nūhō bi da bye li na pu na shuun wuu nōhō shan wε.

8 Ga Kile ya wu sipyii pu jaagi, na pu pye:

«Li wii caya ya wa ma,
ne Kafōō Kile w'a jo mu.

Ne na ba karijεεge nōmεε nivonō lō
Izirayeli puga ke ni Zhuda puga ki mu.

9 Ne pu sefεεε pu keje co,
na pu yeege caņa kemu Misira fiige ki
ni ge,

karijεεge nōmεε le ne lō pu mu wee tuun wu
ni ge,

nivonō li da ba bye lee tuugo wε.

Bani p'a ne karijεεge nōmεε li kyεegi.

Lee wuu na ne be ya pu yaha.

10 Karijεεge nōmεε le ne da ba lō Izirayeli
nagoo pu mu

yee caya yi d'a toro xō ge, lee le:

Ne na ba na saliya wu le pu fungōnyō ni,
di wu ka pu zōlōō na.

Ne na ba bye pu Kile,
p'i bye ne sipyii.

11 Wa shishiin da ga ba wu shi shen,
kelee wu ceboro kalaa nige wε na:

«Yi Kafōō ce wε.»

Bani pu beeri na ba ne ce,
na lō sipyitiilee na fo na she nō
sipyigbōō na.

12 Ne na ba pu kanahaya yi yafa pu mu.

Ne da ba na funhō tirige

ni pu jurumu wu kaa ni nige wε.»*

13 Tuun wemu ni Kile ya karijεεge nōmεε nivonō li kaa jo ge, a lee di nizhiine li neri nilεε. Ayiwa, karijεεge nōmεε nizhiine lemu l'a le, li caņa nii be d'a toro ge, lee ya giin di biin.

9

Yesu Kirisa ye wu ne saraga nivanja

* 8:12 Zheremi 31:31-34

* 9:5 Serubεen: Pee ne Kile wo kapyebyii fugba we ni ba melεεε ne wε.

1 Karijεεge nōmεε nizhiine li funhō ni, kodorogoo kii bye wà Kile pelεgana na, ni Kile-peεhεε puga fāya wogo, kee kemu bye jinε ke na ge.

2 Fāņa puga ki bi yerehε, na ki pye pupyaa shuun. Pubile nizhiine li bye fεfεεεε puga. Sokinnagbō we, ni tabali we, ni buuri we p'a wo na gaan Kile mu ge, kee ni yee bi bye.

3 Pubile shuun wuu li bi bye nahaparaga fāņa shuun wogo ki kadugo yiri. Lee bi bye fεfεεεε ti beeri wo fεfεεεε puga.

4 Saraya yi tawologo ka bye wà kemu k'a yāa ni sanni ni ge, kee ni pu bi nudanga yawurire ti leni. Keshi wa be bye wà, sanni wu bi taga wee beeri tō. Maane w'a bye sanni shōō lemu ni ge, lee bye keshi wu ni, ni Arōn publiin li l'a fyen ge, Kile bi saliya wu nōmεhεε ki ka faakageeye yemu na ge, ni yee be.

5 P'a bi jaalaa shuun nōōrō wuu p'a yāa wee keshi wu fugba ni, pee bye serubεen.* Pee wo kapaya yi nime pu bi keshi wu nōtōhō ki tō. Pee nime pe ni pu bi jurumu yafa wo saraya yi wo shishan pu woni keshi wu fugba ni. Ga kii keree kii beeri wo naha joduun ne nime wε.

6 Ayiwa, le singana le na fāya puga ke ni ki yanmuyō yi beeri wa bi sin. Caņa beeri saraya naha shōōnrivōō pu bi jin pubile nizhiine li ni na Kile-peεhεε ki keree pyi.

7 Ga saraya naha shōōnrivεεε wo nūhōfōgbō wu ye nigin w'a bi jin pubile shuun wuu li ni tōhōnii nigin pe yee funhō ni. Wu bi jin wà ni yatōōgō shishan ne wu keje ni wε. W'a pee kan Kile mu wuyε pyaa wo jurumu we ni sipyiire ti wo wu wuu na, p'a wemu pye na ta pu ya li ce-ε ge.

8 Lee funhō ni Fεfεεεε Munaa ya li she na na fāya puga nizhiige ki yaha, xuu wemu w'a bye fεfεεεε ti beeri wo fεfεεεε wo wu ge, wee koo bi sanha mugi wε.

9 Kee fāya puga ke bye nime wo keree kii wo jaa. Lee wa li sheε na saraya yatōōyō, ni saraya yemu beeri y'a gaan Kile mu ge, piimu p'a yee wo ge, na yee bi da já pee wo zōlōō pu pye fεεfεεε wε.

10 Yee saraya ye, ni yaliye, ni yagbaya, ni lōhō wuuganāa nijnεhεhεε, kee bi bye

² Yee saraya yi da bi da já sipyii pu shɔ, pu bi da yee ɲɔ yaha; piimu p'a yi wo ge, pee bi da bye fɛɛfɛɛ tɔɔɲii nigin l'a xhɔ. Pee bi da puyɛ wii jurumupyii nige wɛ.

³ Ga li ya ta pye mu wɛ, yee bɛɛri yee saraya yi ma sipyii pu funyɔ tun pu jurumu wu na.

⁴ Bani nupɛhɛɛ, ni sikapee shishan da já jurumu laha bada wɛ.

⁵ Lee wuu na, Kirisa na pa koɲɔ ki na, a wu Kile pye na:

«Mu ya jo na mu wa saraya yatɔɔyɔ yi fɛni wɛ.

Mu di ya ta sɔɔ

sipyii pu wo yanɲuganya yi saya na wɛ.

Ga m'a nɛ kan ceepuuro,

kɔnhɔ nɛ ti kan ma mu saraga.

⁶ Saraya nizogoyo ni jurumu yafa

saraga ka shishiin ya ta ma ɲaha ɲi wɛ.

⁷ Wee tuun wu ni, a nɛ jo:

«Kile, nɛ pa di ba ma ɲidaan pye

ba l'a ka Kitabu wu ni wɛ.»*

⁸ Ayiwa, a Kirisa di fɛnhɛ Kile pye: «Mu ɲɛ saraga yatɔɔyɔ ye ni sipyii pu wo yakanya yi saya fɛni wɛ, na yee ya mu ɲaha ɲi wɛ.» Ayiwa Yesu ya ye jo, ali na ta yee saraya ye di bi wo bɛ na saha ni Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya wu ni.

⁹ Lee kadugo na a Yesu di jo sanha: «Nɛ pa, di ba ma ɲidaan pye.» Lee na w'a saraya yi wo saliya nilɛ wu shan, na nivomɔ tenɛ.

¹⁰ Lemu li bye Kile ɲidaan ge, Yesu Kirisa ya lee pye. W'a wuyɛ kan saraga Kile mu tɔɔɲii nigin pe. Lee gbɔɔrɔ ni wɛɛ ya je yeege wù jurumu wu ni.

¹¹ Taashiinɛ li ni, saraya ɲaha shɔɔnrivɔɔ pu bi Kile wo labye wu pyi caɲa bɛɛri. Saraya ninuyɔ yi p'a bi wo tɛɛgeɛ niɲɛhɛɲɛ ni, na ta yee saraya yi da já jurumu laha sipya na bada wɛ.

¹² Ga Kirisa ya saraga nigin pe wu wolo gbee wo jurumu wu wuu na. Lee kadugo na, a wu diin saanra tatɛɛngɛ ki ni To Kile kanige cɛ.

¹³ Na Kile ɲaha wii fo wu ba wu pɛɛn pu tirige na pa yaha wu tɔɔyɔ nɔhɔ ni.

¹⁴ Piimu ya pye fɛɛfɛɛ na foro pu wo jurumu wu ni ge, w'a pee pye p'a fa gbee saraga nigin pe wu gbɔɔrɔ ni.

¹⁵ Lee ninunɔ Kile Munaa bɛ ya shɛ wɛɛ na. L'a jo:

¹⁶ «Nɛ Kafɔɔ ya jo:

Kariɲɛɛge ɲɔmɛɛ le nɛ da ba lɔ yee mu, yee caya ye na toro xɔ na ge,

lee le: Nɛ na ba na saliya wu yaha pu zɔlɔɔ pu na,

di wu ka pu fungɔnyɔ ni.»*

¹⁷ Ba w'a xɔ yee ni wɛ, na jo:

«Nɛ da ga na funɲɔ tirige nige

pu jurumu ni pu katiibaagaa na wɛ.»*

¹⁸ Ayiwa, jurumu wemu ya yafa ge, jurumu yafa saraga kawuunɔ ɲunɲɔ wa nige wee wuu na wɛ.

Wù fulo Kile na ni lowaa ni

¹⁹ Lee wuu na na cebooloo, lowaa wa wɛɛ mu na jé fɛfɛɛɛɛ ti bɛɛri wo fɛfɛɛɛɛ xuu wu ni Yesu shishan pu gbɔɔrɔ ni.

²⁰ Yesu ya kovonɔ mugi wɛɛ mu, lemu l'a se ni wɛɛ ni Kile yíri ge, lee ɲɛ ɲii sicuumɔ koo le. Nahaparaga fâɲa* ki k'a bi lee tɔ, a Yesu di kee laha wà wu wo xu wu baraga ni.

²¹ Wɛɛ wo saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ wo ɲunɲɔfɔgbɔ wu ɲɛ wii. Wee wu ɲɛ Kile wo sipyii pu ɲunɲɔ ni.

²² Lee wuu na wù fulo Kile na ni zɔsaama, ni nakaara baa n'a daa ni. Wù Yesu yaha wu wù zɔlɔɔ pu tiibaara ti bɛɛri je laha pu na! Wu wù je fiinɲɛ!

²³ Tadaɲa kemu kaa wɛɛ ya yu ge, wù nɔrɔ kee na xuuni! Bani ɲɔmɛɛ fɔɔ wu ɲɛ ɲɔmɛɛ li lɔvɔɔ we, wu na li ɲɔ fa.

²⁴ W'à wùye funyɔ tirige ni wù sipyiɲii kaa ni, kɔnhɔ wù da wùye logoo wari taanɲɛɛge ni kapyegɛe nizaanɲaa bye na.

²⁵ Wù ganha bu da wùye binne ɲɔ yaha ma na jo ba pii ya li pye wɛ! Ga wù pye wùye yerivɛɛ, bani wùye pyaa wa li ɲaa na Kafɔɔ cabaɲa k'a tɛɛɲɛ.

²⁶ Ayiwa, wɛɛ bu dɔ, na jurumu pyi, na wù ta w'à can wu cɛ xɔ, saraga katii wa nige kemu na já wee jurumu we yafa wɛ,

* **10:7** Zaburuu 40:7-9   * **10:16** Zheremi 31:33   * **10:17** Zheremi 31:34   * **10:20** Nahaparaga fâɲa: Kee ɲɛ fâɲa kemu k'a bi pari fɛfɛɛɛɛ ti bɛɛri wo fɛfɛɛɛɛ ti Xuu wu wo kurnɔɔ li ɲɔ na ge. Wee tuun wu ni sipyitiime bi yaa wu jé wà wɛ.

27 fo na kiiri ni nagbɔhɔ ki ye sige ni fyaara nigbɔrɔ ni. Kee nagbɔhɔ ki na ba Kile wo pɛen pu sorogo na pu xɔ.

28 Sipyia wemu bu Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya wu kyɛɛgi, sipyii shuun kelee taanri bu da piimu ɲɛ li sɛeri ge, weefɔɔ na gbo ɲinaara baa pee wo jomɔ pu wuu na.

29 Ga sipya bɛeri w'a Kile Ja wu fanha ge, na Kile wo kariɲɛɛge ɲɔmɛɛ li wo shishan pu wii na p'a nɔhɔ ge, pee pemu p'a bi weefɔɔ pye fɛɛɛ ge. Kelee Fɛfɛɛɛ Munaa lemu l'a bi niimɛ kan wufɔɔ mu ge, wu bye w'i ya gbɔrɔ taha lee na wɛ, ta yee ya giin na weefɔɔ ya yaa ni kanhama nigbɔ ni na ye Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya wu kyɛɛgivɔɔ na wɛ?

30 Bani Kile wemu w'a jo ge na: «Nɛ ye nigin mu li wa na jurumu footɔnɔ kan kakuubye mu.» Wee ninumɔ w'a jo bɛ sanha na: «Kafɔɔ na ba kiiri kɔn wu sipyii pu na.»*

31 Na jɛ Kile ɲii wo wu kenɛ ni kiiri kaa na, tee ɲɛ fyaara nigbɔrɔ dɛ!

32 Ayiwa, tuun wemu bɛeri ni yee ya Kile wo kpɛɛngɛ ki ta ge, yi yi funyɔ yaha nidogo wee tuun wu na. Yee ya kori yaha ɲɔmɛɛ fɛɛɛ ni na kee yogbɔhɔ ki tun, ali na yi ta bɛ kanhama nigbɔ ni.

33 Kabaɲa ka na, p'a yee fanha sipyii ninɛ ni, na yee kanha xuuni. Piimu p'a kanha mu ge, kabaɲa ka na, yee ya bi gbegede di pee tɛgɛ.

34 Yee ya ɲunɔ ɲaari kasolemɛɛ na. Sipyii ya yee kenɛ yaɲmuyɔ yi shɔ yee na tuun wemu ni ge, a yee loxulo wuu di lee soro, bani yee ya li cɛ naafuu see wo wu wa yee mu wemu na gori yaha ge.

35 Lee wuu na, n'a daa we wu wa yee mu Kafɔɔ na ge, yi ganha bu da wee yaha wɛ. Bani lee kuduun ya pɛɛ xuuni!

36 Yee mago wa sanha lowaa na, kɔnhɔ yi da se ɲaha na Kile ɲidaan bye ni. Lee bu bye, w'a lemu wo ɲɔmɛɛ lɔ ge, yi na ba lee ta.

37 L'a ka Kile Kafila wu ni na:

«Jɛɛɛ l'a kori wemu wu da ba ge, wee di ba. Li da mɔ nige wɛ.

38 Sipya wemu w'a dɔ nɛ na ge, wee w'a tii.

Lee funɲɔ ni wu da ba ɲii sicuumɔ see wo ta.

Ga wu bu guri kadugo, nɛ wo fundanga ki da da wu ni nige wɛ.»*

39 Piimu p'a guroo kadugo, na gyɛɛgi ge, wɛɛ ɲɛ pee ni wɛ. Piimu p'a daa, pee di da ba ɲuwuuro ti ta ge, pee ni wɛɛ ɲɛ.

11

Sipyii piimu p'a pye ni n'a daa ni ge

1 Ayiwa, n'a daa w'a wɛɛ wo tadaɲa ki wo yaɲmuyɔ yi keree fiinɲɛ, na wɛɛ pye wɛɛ ya tiin ni li ni na yi wa wɛɛ mu na xɔ. N'a daa w'a wɛɛ pye wɛɛ ya sɔɔ li na na can wa yaɲmuyɔbaaya yi wo keree ki ni.

2 Pu n'a daa wu wuu na Kile ya taashiine li wo sipyii pu sɔ.

3 N'a daa funɲɔ ni wɛɛ ya li cɛ na Kile wo jomɔ pu baraga ni koɲɔ ya yaa. Lee na, yaɲmuyɔ yemu ni wɛɛ ɲii wa ge, yee ya yaa ni yaɲmuyɔ ni yemu y'a ɲaa wɛ.

4 Wu n'a daa w'a Abɛli wo saraga ki pye k'a ye Kayɛn wogo ki na. Kile ya li shɛ wu n'a daa wu shizhaa na na w'a tii. Bani Kile ye pyaa ya sɔɔ wu yakanga ki na. Abɛli ya xu, ga ɲinaa we bɛ ni wɛɛ ya kalaa taa wu n'a daa wu funɲɔ ni.

5 Wu n'a daa wu wuu na Kile ya Henɔki lɔ durogo fugba ni na ta wu sanha xhu wɛ. Sipya wa shishiin ya ta wu ɲa nige wɛ, bani Kile ya wu lɔ. Yani Kile wu wu lɔ ge, w'a bi wu sɔ, na jo na wu kaa ya taan wee mu.

6 Ni n'a daa bɛ wɛ, wa shishiin kaa da jɔ daan Kile mu wɛ. Bani wa bɛeri w'a giin wu fulo Kile na ge, li waha l'i waha wufɔɔ ya yaa na dɔ li na na Kile wa, na ɲɛ bɛ wu shavɛɛ saraavɔɔ.

7 Wu n'a daa wu wuu na Kile ya Nuxhun kaala ni keree kii ni, wu sanha kiimu ɲa wɛ. Na Kile ɲii fyaara yaha wu zɔ wu na, a w'i kɔɔgbɔhɔ ka yaa, kɔnhɔ wu ni wu puga shɛɛn di ba shɔ. Ba w'a lee pye wɛ, a w'i li shɛ lee funɲɔ ni na jaagi ya to koɲɔ sipyii pu ɲunɔ ni. A Kile di wu jate sipyitiime wu n'a daa wu wuu na.

8 Wu n'a daa wu wuu na Ibirayima ya Kile ɲɔmɛɛ co wu yiriduun wu ni Kile mu. Kile bi da fiige kemu kan wu mu, kee di bye wu

* 10:30 Dutɛɛnɔmɛ 32:35-36 * 10:38 Habakuki 2:3-4

cɛn ge; a wu foro wuyɛ pyaa wo fiige ki ni, na kee koo co na ta wu ya ki sanha cɛ wɛ.

⁹ Wu n'a daa wuu na w'a shɛ bye nadadinmɛ kee fiige ki ni, kee kemu wo jɔmɛɛ l'a lɔ wu mu ge. A w'i wu wo tiinnɛ li pye fàya piyɛyɛ ni. Lee Ishaaga ni Yakuba bɛ ya pye. Lee jɔmɛɛ le ninunɔ Kile bi lɔ pee bɛ mu.

¹⁰ Ibirayima bi kugbɔɔ jaha wii lemu nɔhɔshanma p'a jɔ ge. Kile wu jɛ lee kulo le wo kapahashɔnrimɔ ni li yerenɛvɔɔ.

¹¹ Wu n'a daa wu wuu na Kile ya pya kan Sara mu, ali na wu ta w'a lɛ bɛ xuuni. Bani w'a dà li na na jɔmɛɛ fɔɔ wu jɛ jɔmɛɛ li lɔvɔɔ we.

¹² Lee wuu na, ali na lɛgɛ fanhaxhɔɔɔ yaha t'a nɔ wu poo wu na, w'a nagoo nijɛhɛmɛɛ ta, piimu p'a jɛhɛ ba fugba wɔrɔɔ ki jɛ wɛ, ni ba suumɔ lɔhɔ jɔ gbazhenhɛ jɛ wɛ.

¹³ N'a daa ni pii sipyii pii bɛɛri ya xu. Kile ya yanmuyɔ yemu jɔmɛɛ lɔ ge, yee bi sanha jé pu kenɛ ni wɛ. Ga, a p'i bye kanna p'a yi jaa, na fundanga ta yi wuu na. A puyɛ pyaa di li shɛ na nabuun pee jɛ, na pee nidorowuu pu wa ke ninɛ ke na.

¹⁴ Pe jomɔ pe ya li shɛɛ na to puga katii pu jovɛɛ ya zhaa.

¹⁵ Kemu ni p'a yiri ge, kee da bi pu zɔlɔɔ ni, pu bi da já guri zhɛ wà.

¹⁶ Ga can na, to puga nijenɛ pu bi zhaa, lee kɔri kemu ki jɛ fugba wu ni ge. Lee wuu na, li jɛ shiige kaa Kile mu p'a wu pyi «pee wo Kile» wɛ. Bani w'a kulo la gbegele pu mu.

¹⁷ Wu n'a daa wuu na Ibirayima ya sɔɔ na wu ja Ishaaga kan di bye saraga, tuun wemu ni Kile ya jo wu lee pye ge. Ishaaga yɛ nigin pe wu bye wu ja. Na ta Kile di bi jɔmɛɛ lɔ wu mu na:

¹⁸ «Mu nagoo na ba jɛhɛ na foro Ishaaga ni.»

¹⁹ L'a bi bye Ibirayima funjɔ ni na Ishaaga jɛhɛ xhu bɛ, na se wa Kile ni na wu jɛ yeege xu ni. Lee l'a Kile pye w'a Ibirayima ja wu tɛɛnɛ wu na, a l'i bye kanna xu ni w'a jɛ na foro.

²⁰ Wu n'a daa wuu na Ishaaga ya duba pye Yakuba ni Ezawu mu cabaya wuu na.

²¹ Wu n'a daa wuu na Yakuba ya duba pye Yusufu wo nagoo pu bɛɛri nigin nigin mu, na wu xuduun ta w'a nɔ xɔ. Pubiin le

li bye wu kenɛ ni ge, a wu yere, na buri lee jɔnɔ ni, na Kile pɛlɛ.

²² Wu n'a daa wuu na Yusufu ya li shɛ na wu xuduun ta w'a nɔ xɔ, na Izirayeli nagoo pu na ba foro Misira fiige ki ni caɲa ka. A w'i li shɛ na pu ba fòro, na pu da fòro ni wee nixhugo ki kaciye yi ni.

²³ Pu n'a daa wuu na Kile tudunmɔɔ Musa sefɛɛ p'a wu nizexhɔgɔ ki njmɔhɔ fo yeye taanri. Bani pu bi wu ta w'a jɔ. A p'i bye pu ya fya saan wu wo nijoyo yi na wɛ.

²⁴ Wu n'a daa wuu na Kile tudunmɔɔ Musa nilɛxhɔgɔ ki ya ta sɔɔ p'a wu pyi Farawɔn poro ja wɛ.

²⁵ W'a bi li ta na wee ni Kile sipyii na kanha shiizhan, na lee ya pɔrɔ jurumu wo fundanga keree na, kee kiimu da mɔ wɛ.

²⁶ Wu mɛgɛ na kyɛɛgi ba Kirisa jɛ wɛ, w'a lee ta naafuugbɔ na ye Misira fiige ki kenɛ yanmuyɔ bɛɛri na. Bani kuduun wemu wu bi da ba da Kile mu ge, wee ni wu jaha di bye.

²⁷ Wu n'a daa wuu na Kile tudunmɔɔ Musa ya foro Misira fiige ki ni, ali na saan wu luu ta l'a yiri wu tàan xuuni wu ya ta fya wɛ, bani w'a lowaa ta ma na giin na Kile wemu wu jɛ wa ya wu jaa-i ge, na wee w'a jaa.

²⁸ Wu n'a daa wu wuu na w'a Yawutuu Bulooro Nuwuuro ti wo Kalenɛ li tenɛ. Na shishan jɛɛgi jɛɛgi piyɛyɛ yi kujɔgɔɔ ki jɔ na, kɔnhɔ xu wo mɛlɛkɛ wu ganha bu da nɔ Izirayeli shɛɛn pu wo jashiime wa shishiin na wɛ.

²⁹ Pu n'a daa wuu na Izirayeli nagoo p'a suumɔ lɔhɔ ki kɔn jɛri ba jiwaga jɛ wɛ, kee kemu p'a byi na «Lopiga» ki ge. A Misira shɛɛn pu bɛ di jo p'i lee shi pye, ga, a lɔhɔ k'i gɛgi, na pu li.

³⁰ Pu n'a daa wuu na Izirayeli nagoo p'a pa jaari na Zheriko kulo li maha cabyaa gbarashuun funjɔ ni, a li kasɔrɔyɔ y'i do.

³¹ Wu n'a daa wuu na navarashaa Araxabi ya ta pinne xu ni Zheriko shɛɛn pusamaa ni shiizhan wɛ, pee piimu pu bye Kile jɔmɛɛcobaalaa ge. Bani Izirayeli nagoo piimu p'a bi shɛ kulo li saala ge, w'a bi pee co na jɔ.

³² Di yeke bɛ ta jo sanha wɛ? Bani tuun w'a na xuunɔ wá Zhedeyɔn, ni Barake, ni Samusɔn, ni Zhɛfute, ni Dawuda, ni

Samuweli, ni Kile tudunmoo pusamaa keree na.

³³ Pu n'a daa wuu na p'a se ta saannaa na, na tiime keree pye. Kile ya yanmuyoo yemu jomexee lo pu mu ge, a p'i yee ta. P'a pii kan cenrilee mu, ga yafiin ya pu ta we.

³⁴ P'a pii le na ni, ga yafiin ya pu ta we. A p'i ganha na giin p'i nmoparaa taga pii gbo, ga, a pee di sho. Fanhaxhoo bye pu na, ga, a p'i fanha ta. Pii bye kashennmoo-jemee fo fiye ya wo kashen keye na fe pu nahana.

³⁵ Cee pii wo n'a daa wuu na Kile ya pu sipyii ne piimu ya bi xu ge. Pii ya kanha pu ni, ga p'i ya soo na puyee sho we. P'a soo xu na, kanhoo pu canene p'i Kile ta.

³⁶ P'a pii la wolo, na pii kpon, na tooo shonhoo taga pii po, na pii le kaso ni.

³⁷ Na kagereye taga pii wa gbo, na menizhee wo nahanaa taga pii ja, na pii gbo ni nmoparaa ni. P'a bi naari na mari, sikaseeye ni dubyaseeye di ne pu faleye.

³⁸ A p'i ganha na naari na yeree siponoo ni, ni boboyo yi na, ni faaya wegeye ni, ni ninje wegeye ni. Na ta konoo sipyii bi ta yaa ni pii sipyii pii tuugo ni we.

³⁹ Kile ya pii sipyii pii beeri so pu n'a daa wuu na. Ga lee be na Kile bi yanmuyoo yemu wo jomee lo pu mu ge, yee bi sanha je pu kenje ni we.

⁴⁰ Bani fungongo nizaana ki bye Kile mu na nahana tii ni wee ni. Wu funnoo bye pii sipyii pii ki fa wee kadugo na we.

12

Wee ya kanhama soro ba Kirisa ne we

¹ Ayiwa, pii seere ni njehemee pii ya wee maha, lee wuu na lemu beeri li da bye tuguro wee mu, wee ganha bu da zhe nahana n'a daa ni-i ge, wu kee beeri no yaha, jurumu wemu beeri w'a wu birege ge, ni wee be. Kile wo labye we w'a she wu na ge, wu la le wu da fe w'a wuyee shaanri wee feni.

² Wu wu nahana tii Yesu na, wee wu ne wee n'a daa wu nohanma ni wu favoo. Wee w'a korikoritige ki kanhama soro, wu ya ta pee wii shiige we. Bani fundanga ke ki bye wu nahana ge, kee ni w'a bi wu nahana le.

Wu nidenge ki wa nime saanra tatenge ki ni Kile kanige ce.

³ Yesu wemu w'a jurumupyii makoo ki soro mu ge, yi yi funnoo yaha nidogo wee na, kanhoo yi fanha ganha da xho, yatengboyo di je yi ni we.

⁴ Bani zhaanra temu yee ya leni ni jurumu ni ge, yee sanha tee le xo fo na no xu na we.

⁵ Kile wemu w'a yee kaan yee mu ba wu jalaa ne-ge, ta yee funnoo ya wo wu jomoo pu na? W'a jo:

«Na ja, ma ganha bu da Kafoo wo guu wu kponoo ti wii kapire we!

Wu bu ma jaagi,

lee be ganha bu ma yatene gbo we!

⁶ Bani sipya we kaa l'a dan Kafoo ni ge, weefoo w'a guuni.

W'a piimu beeri wii wu nagoo ge,

w'a pee beeri kponoo ni wu susoo wu ni.»*

⁷ Yi Kile wo guu wu kponoo ti soro, bani w'a yee wii wu nagoo. Ja weke wu ne ni wu to ya wu kuuni-i we?

⁸ Kile ya wu nagoo beeri kuuni. Wu bye w'i ya yee kuuni we, yee ne wuyee pyaa wuu we, ga kpenge nagoo yee ne.

⁹ Wu wu funnoo yaha nidogo wu sefee pu na. Pee ya wee kuuni, a wee be di ganha na pu pele. Ta wee ya yaa na kuu xuuni fuba To Kile mu na ye pee na, kanhoo wu ni sicuumoo ta we?

¹⁰ Wee tii ya wee kuuni jeri funnoo ni, na be ni puyee pyaa nidaan ni. Ga weeye pyaa wo kuduun kaa na Kile ya wee kuuni, kanhoo wu be di ja taa ta wu fefee ti ni.

¹¹ Can na, sipya wa shishiin ya fundanga taa wu kuduun ni we, fo natanhana. Ga kalaa we wufoo da ba daa lee kadugo na ge, wee wo kuduun na ba bye weefoo mu nanje ni tiime.

¹² Lee wuu na, yi yi fanhaxhoo keye yi nigiri, ni yi nugunoo yi y'a jee ge.

¹³ Korogoo kiimu k'a tii ge, y'a naari kee ni, kanhoo fanha baa foo wemu w'a taha yi feni ge, wee ganha da koo yaha we, ga w'i fanha ta.

¹⁴ Y'a nanje shaa k'i bye yi ni sipyii pu beeri te ni. Yi yi torogana li yaha l'i bye

* 12:6 Talene 3:11-12; Zaburuu 119:75; Zaburuu 94:12

fεεfεε, ni lee bε wε, wa shishiin jii da ga daha Kafɔɔ na wε.

15 Y'a yiyε kasεri, kɔnhɔ wa shishiin ganha da wuyε tɔɔgɔ wolo Kile wo niime wu ni wε. Wa shishiin ganha bu da zɔɔ wu pye ni funguunɔ ni, ki wu tɛhɛnɛ ta, k'i shɛnɛhɛmεε zɔɔ kyεεgi wε.

16 Y'a yiyε kasεri wa shishiin ganha da bye yi ni dɔdɔ, kelee Kile jii fyaara baa fɔɔ ba Ezawu bye wε. Bani cɛn taa lemu li bi yaa na nɔ wu na wu lεgε ki wuu na ge, w'a lee faa yalige golεε nigin yε na.

17 Y'a li cε lee bεeri kadugo na, tuun wemu ni wu bi giin wu duba wu ta ge, wu ya já wε. Ali na ta wu jɛsinmε wo bi wu shaa bε, ga, a p'i zhe wu ni, bani wu ya wεri daburajε jo wε.

18 Kile na yee ya fulo. Sipyaa na já gbɔn yaaga kemu na ge, yee ya ta fulo kee na wε. Kee yaaga ke jε Sinayi faabobonɔ ke. Izirayeli nagoo pu p'a fulo kee na. Pee ya nagbɔhɔ ja, ni Kilewɔ, ni nibiigbɔhɔ, ni zanha kafεεkuunɔ,

19 na maga mεε ni mujuugbɔɔ la logo. Ga Izirayeli nagoo pu p'a yee logo ge, a pee di jo na Kile wu jɔ wuyε na, na fanha jε pee ni pee pu já ali wu jɔnii nigin bε logo nige wε.

20 Bani jɔmεε le l'a kan pu mu ge, pu ya já li na wε. Lee jε na: «Sipyaa sipyaa w'a kɔn ke faabobonɔ ke na ge, ali yatɔɔgɔ bε, pu kagereye taga kee wá gbo.»*

21 Le p'a ja ge, lee bye fyaara kagbɔɔ xuuni fo Kile tudunmɔɔ Musa yε pyaa ya jo: «Nε fya xuuni fo na jεlε.»*

22 Ga yee wuu li ya ta pye mu-i dε. Siyɔn wo faabobonɔ ki na yee ya fulo, Kile jii wo wu wo kugbɔɔ le. Zheruzalεmu kulo li jε fugba wu ni, ni li tɛhɛnɛ baa mεlεkεε pee.

23 Kile ya wemu jaha bulo ge, wee wo pinnεgε ki na yee ya fulo. Kee pinnεgε ke wo sipyii pu funyɔ y'a taan na pee mεyε y'a ka fugba we ni. Kile na yee ya fulo, wee wemu wu jε sipyii bεeri wo kiiri kɔnvɔɔ ge. Sipyitiimεε pii pu bye kɔnɔ ki na fo taashiine li ni, pu d'a kari Kile yiri ge, pee jɔ ya fa nimε. Pee na yee ya fulo.

24 Yesu yε pyaa na yee ya fulo. Wee wemu wu jε karijεεgε jɔmεε nivonɔ li wo

susurodεgεmε wεe ni Kile tε ni ge. Wu shishan pu p'a wεe pye fεεfεε ge, pee na wεe ya fulo; pee ya ye Abeli wo pu na.

25 Ayiwa, yi kasεεgε yaha yiyε na, Kile ba yu ni yi ni, na yεε kaan yi mu, yi ganha bu da zhe yee logonɔ na wε. Bani fo taashiine li ni, piimu p'a she pu da Kile tudunmɔɔ pu wo jomɔ pu logo jii ke na-ε ge, pee ya ta shɔ jaagi kanhama pu na wε. Nimε wemu w'a yu ni wεe ni na yiri fugba we ni, na wεe kaala ge, wεe bu bye wεe di ya ta sɔɔ wee wo nijoyo yi na wε, wεe na ba shɔ shɔgana lekε na wε?

26 Wu mujuu l'a jii ke pye k'a cεlε taashiine li ni. Ga nimε w'a jɔmεε lɔ wεe mu na: «Nε na ba jii ke pye k'i jεlε tɔɔnii nigin wa bε sanha na fara fugba wu bε na.»*

27 Ba w'a jo na: «Tɔɔnii nigin wa bε sanha wε.» Lee ya li shεε na yanmuyɔ yemu y'a cεlε ge, na yee na ba biin. Yanmuyɔ yemu yi jε yi da ga xhɔ-ε ge, yee yε yi da ba gori.

28 Lee na, saanra temu ni wεe da ba bye ge, tee wo yaaga ka shishiin da ga ba jεlε laha ki tayaha ja ni wε. Lee wuu na w'a Kile shaari, wu da wu labye ni wu jidaan pyi, wu pεnɛ, ni wu jii fyaara ni.

29 Bani wεe wo Kile wu jε na bε, kemu k'a ki yaara sorogo fεεfεε ge.

13

Yeriyeri jomɔ

1 Yi la le yi da se jaha na ni cebooloo pu taan jεεgε ki ni.

2 Yi ganha bu da funnɔ wɔ nabuun dirige na wε, bani pii ya mεlεkεε tirige na ta pu ya pu cε wε.

3 Yi yi funyɔ yaha nidoyo kasolemεε na, ma na jo yi bε p'a pye toro pee tuugo kasolemεε. Yi yi funyɔ yaha nidoyo kanhama fεε na, l'i bye kanna yiyε pyaa ceepuuro ti t'a gana.

4 Sipyii bεeri ya yaa na furu pεlε. Ná fara cee wu na, wa shishiin ganha ba nɔhɔmɔ keree, kelee dɔdɔɔɔ pyi wε, bani Kile na ba kiiri kɔn sipyinɔɔyɔ ni dɔdɔɔ na.

5 Yi ganha bu da yiyε yaha wari la fεε wε, ga lemu li wa yi keye ni ge, lee li yi yaa, bani Kile yε pyaa ya jo:

* 12:20 Ekizode 19:12-13

* 12:21 Dutεrɛnɔmε 9:19

* 12:26 Agizhe 2:6

«Ne na na funḡo yaha
nidogo mu na tuun bæeri ni,
n'a da ga ma yaha
ma ye nigin tuun wa shishiin ni wε.»*

⁶ Lee wuu na wèe ya lowaa ta na yu:

«Kafɔɔ ne ne TεgeVɔɔ,
ne da vya yafiin be na wε!
Naha sipiyawyii di da já bye ne na wε?»*

⁷ Yi wo nahagbaa fεε piimu p'a Kile jomɔ pu jo yi mu ge, yi yi funyɔ yaha nidoyo pee na! Yi yi funyɔ yaha nidoyo pee jaarigana li na, pee wo n'a daa wu wo jara l'a pa xhɔ xɔgana lemu na ge, y'i bye pee taannivεe!

⁸ Yesu Kirisa ya jεri wε. Ba w'a bye tɔnaa wε, mu wu jε nijaa, mu wu wa da gori yaha be fo gbee.

⁹ Yi ganha bu da yiyε yaha kalaa nivomɔ watii wu yi piinḡe wε. Bani Kile wo niime we, wee w'a fanha kaan sipya zɔ mu, lee l'a saha, na jɔ. Kodorogoo kiimu ki wa yaligee ki na ge, lee koo la shishiin wo jaari da ga já fanha kan sipya mu n'a daa ni wε. Piimu p'a kee kodorogoo kii jaari ge, li ya yafiin be jɔ pee na wε.

¹⁰ Saraya tawologo wa wèe mu. Saraya nahha shɔnriivεε piimu p'a kapyenεε pye fɔna puga ki ni jinε ki na ge, pee da já pu wo jalige ta wèe wo saraya yi tawologo ki ni wε.

¹¹ Yatɔyɔ shishan ni pee wo saraya nahha shɔnriivεε wo jɔnɔfɔgbɔ wu ma jé Fεfεεε ti Bεeri wo Fεfεεε Xuu wu ni, na pee saraga jurumu wu wuu na. Ga yee yatɔyɔ nigboyo yi wo xaara ti ma sorogo kanha ki kadugo yiri.

¹² Lee na Yesu ye pyaa be ya kanha na xhu kanha ki kadugo yiri, kɔnhɔ wu sipyiire ti pye fεfεε ni wuyε pyaa shishan ni.

¹³ Lee na, wù be pu she ni wu ni kanha ki kadugo yiri, wù binne ni wu ni wu fanhara ti na.

¹⁴ Bani kulo li l'a da gori yaha gbee ge, lee wa wèe mu jinε ke na wε. Ga kulo le l'a ma ge, lee wèe ya zhaa.

¹⁵ Lee wuu na wù masɔḡo saraya wolo kan Kile mu Yesu Kirisa gbɔɔɔ ni. Wù ganha bu da lee jɔ yaha wε, lee kɔri, wu mεge pεenε ki pye wù jɔ na tuun bæeri ni.

¹⁶ Yi yi funyɔ yaha nidoyo kasaanɔa bye na; yi da yi sipyiinii kaan yi kenε yanmuyɔ ni. Bani yee saraya yi tuugo k'a dan Kile ni.

¹⁷ Yi yi nahagbaa fεε jɔmεhεε co, yi guu pu mu, na li pye p'a yi munahaa ki kasεεge pyi, bani Kile na ba pee yege yi munahaa wuu na. Y'a li pyi mu, kɔnhɔ p'i já yi nahha co ni fundanga ni, jatanhanɔa baa. Lee be wε, yee wo kuduun da da li ni wε.

¹⁸ Yi kori yaha Kile-jεεge na wù mu! Wèe ya dà li na na zɔsaama wa wèe mu. Bani li wa wèe funyɔ ni na jaarigazaana jaari tuun bæeri ni.

¹⁹ N'a da yi jo waha yi mu jo yi kori Kile-jεεge na, kɔnhɔ ne guri she yi mu tɔvuyɔ na.

Duba ni fò

²⁰ Naniḡe fɔɔ Kile wu jε yatɔnahamaa pu wo jɔnɔfɔgbɔ we. Wee w'a wù Kafɔɔ Yesu jε yege xu ni, tɔhεε baa karijεεge jɔmεε li shishan pu gbɔɔɔ ni.

²¹ Wu yi jɔ kapyegεe nizaanɔa bæeri na, kɔnhɔ yi da wu jidaan pyi. Lemu l'a dan wu ni ge, wu lee le yi funyɔ ni Yesu Kirisa gbɔɔɔ ni. Nɔɔɔ wu taha wee mεge na fo gbee. Amiina.

²² N'a yi jεeri na cebooloo jo yi pe yeri yeri jomɔ pe xu yiyε ni, bani sεmε wu jomɔ pu ya ta jεhε wε.

²³ Ne funḡo ki wa y'i li cε na jo wù ceborona Timote ya yaha na foro kaso wu ni. Wu bu nɔ nahha, ne ni wu ni, jεri bu bye w'à da zhe foro yi na.

²⁴ Yi wù fò kan yi nahagbaa fεε pu bæeri mu, ni Kile wo sipyii pu bæeri. Wù cebooloo piimu be pu wa Itali fiige ki sheen ge, pee be ya yi fò kan.

²⁵ Kile wo niime we wu pye yi bæeri na. Amiina.

* 13:5 Zhozuwe 1:5; Dutεrenɔmε 31:6,8 * 13:6 Zaburuu 118:6-7

Yakuba Yakuba ya sɛmɛ wemu ka ge

Jɔgɔ wu jɛ Yakuba wɛ?

Yakuba wemu wu jɛ Kafɔɔ Yesu ni Zhude yɛ wo ceborona wu ge (Macao 13:55; Marika 6:3), wee w'a we sɛmɛ we ka.

Taashiinɛ li ni, wu bi ta dà Yesu na na Kirisa wu jɛ wii wɛ (Yohana 7:50). Ga tuun wemu ni Yesu ya pa jɛ na foro xu ni ge, wee tuun wu ni w'a dà wu na (Kapyegɛe 1:14; 1 Korɛnte Shɛɛn 15:7). A wu niyɛ di juri n'a daa wu ni fo na wu pye Zheruzalɛmu wo egilizi wu jahagbaa fɔɔ (Kapyegɛe 12:17; 15:13-21; 21:18).

We sɛmɛ we kakana jɔnɔ

Yakuba ya we sɛmɛ we ka na tun Izirayɛli gbaweye kɛ ni shuun wu mu. Gbaweye kɛ ni shuun wemu kaa Yakuba ya yu naha ge, yee jɛ Karijɛɛgɛ Nɔmɛɛ Nilɛɛ li tuun wu woyo wɛ dɛ! Ga Yawutuu piimu p'a puyɛ kan Yesu mu, a sipyii di jaa taga pu pye p'a caaga fiye yatii ni ge, pee kaa w'a byi. Pee Yawutuu pee Yakuba ya wii Kile wo see see sipyii pee.

W'a li shaa pu mu na pu loxulo ta, na li ta bɛ sipyii ya pu jaani. Na pu pye fungɔnyɔ fɛɛ, p'i puyɛ tirige, na lee Kile ya zhaa pu mu n'a daa wu funɔni. Yakuba ya naafuu fɛɛ pu juyɔ tɛri na pu ganha ba tabaara keree pyi ni pu naafuu wu ni wɛ. Wee w'a samɔhɔrɔ leni la baa fɛɛ pu bɛ ni.

N'a daa ni kapyegɛe nizaanɔa bɛɛri k'a se shiizhan, yi ya já laha yiyɛ na wɛ. Ke ka nigin yɛ da já bye sipya mu wɛ.

Sɛmɛ wu kafila jɔgbɔyɔ

Yakuba 1 Kafila jɔgbɔyɔ taanri wemu wu jɛ sɛmɛ wu ni ge: Naafuu fɛɛ ni la baa fɛɛ; fungɔngɔ fɛɛrɛ; nɔwuuro.

Yakuba 2 Yakuba ya yi yu cebooloo pu mu na pu kasɛɛgɛ yaha puyɛ na, na pu ganha bu da daan ni naafuu fɛɛ ni, p'i la baa fɛɛ pu kɔ wɛ, na p'a la baa fɛɛ pu tɛri.

Yakuba 3:1—4:12 Yakuba ya li shɛ na piimu p'a puyɛ wii fungɔnyɔ fɛɛ, pu funɔni di jɛ p'i da piitiilee kalaa Kile jomɔ pu ni ge, na pee pu tabaara ni nakaara yaha, p'i kasɛɛgɛ yaha pu nijoyo na.

Yakuba 4:13-5:6 Yakuba ya naafuu fɛɛ pu jɔnɔ taha na p'a puyɛ kasɛri tabaara ni tiibaara na.

Yakuba 5:7-20 Wu sɛmɛ wu taxɔgɔ ni Yakuba ya li shɛ na Yesu wo n'a daa fɛɛ pu bɛɛri pu kori yaha n'a daa wu ni, ali na ta bɛ pu jɛ makɔnɔ ni jaa ni. Yatengboyo y'a zhaa da jin piimu ni ge, ni piimu p'a yá ge, na p'a Kile jɛɛri pee mu.

Yakuba fɔ mujuu

¹ Nɛ Yakuba wemu wu jɛ Kile ni Kafɔɔ Yesu Kirisa wo bulo ge, nɛ w'a we sɛmɛ we ka, na wu tun Yawutuu gbaweye kɛ ni shuun wu mu, pee piimu p'a foro pu wo fiige ki ni, na jaaga kɔnɔ ke kabaya ye bɛɛri na ge. Na fɔ wa pu mu.

N'a daa we ni fungɔngɔ fɛɛrɛ

² Ayiwa na cebooloo, kanhama tuugo bɛɛri ba nɔni yi na, yi pee bɛɛri yaha ba fundanga kajii jɛ wɛ.

³ Bani y'a li cɛ na yi n'a daa wu ba yeree na nɔwuuro sigɛe, lee funɔni ni y'a loxulo taa.

⁴ Ga y'i loxulo li yaha li jɔ di fa xuuni, kɔnhɔ y'i gɔgɔ n'a daa wu ni, yi jɔ di fa, yaaga ka shishiin ganha bu yi kuunɔ wɛ.

⁵ Fungɔngɔ fɛɛrɛ bu sipya wa kuunɔ, wufɔɔ wu ti jɛɛri Kile mu, Kile na ti kan wufɔɔ mu. Bani Kile ya sipyii bɛɛri kaan, kahari wa wu ni. Wu ya wa kapyegɛe taga na wu kɔri wɛ.

⁶ Ga wufɔɔ wu ti jɛɛri ni n'a daa ni, wu ganha bu da nakaara le li ni wɛ. Sipya wemu w'a nakaara yaha wu zɔ na ge, weefɔɔ ya jɛri ba suumɔ lokuruyo jɛ wɛ, kafɛɛgɛ na yi luu na se kabaya bɛɛri na.

⁷ Wee sipya we wa shi ganha bu da li yaha wuyɛ funɔni ni na wee na yaaga ta Kafɔɔ mu wɛ.

⁸ Bani fungɔnyɔ shuun fɔɔ wu ma bye wii; wu ya wu fungɔngɔ yɛri kabaɔa nigin na kaa la shishiin ni wɛ.

Naafuu fɛɛ ni la baa fɛɛ

⁹ Ayiwa, cebooloo piimu pu wa la baa fɛɛ ge, pee pu funyɔ taan, bani Kile na ba pu juyɔ yirige.

¹⁰ Ga cebooloo naafuu fɛɛ, Kile ba yee bɛ tirige, yi bɛ pu funyɔ taan lee na, bani yee

na ba dorɔ ɲɛri ba ɲà fyɛɛnrɛ ma waha, na wo wɛ.

¹¹ Canja ma foro ni ki kafugo ni, na ɲà ki waha, ki fyɛɛnrɛ ti ma wo, ti saana li na juri. Mu naafuu fɔɔ bɛ wa da ba juri lee curigana li na wu kapyegee tɛ ni.

Jurumu w'a ma ni xu ni

¹² Sipyaa wemu w'a nɔwuuɔ xuli wuyɛ ni ge, wee ɲɛ duba pya. Bani wufɔɔ bu já na pee kanhama pu bɛɛri xuli wuyɛ ni, wu na ba ɲii sicuumɔ ɲudɔnɔ ta wu kuduun. Piimu bɛɛri kaa l'a dan Kafɔɔ ni ge, lee ɲɔmɛɛ li w'a lɔ pee bɛɛri mu.

¹³ Ga kaa kaa la k'a wa bɛɛri faanna, na wufɔɔ tɔɔgɔ le kakuunɔ ni ge, wufɔɔ ganha bu da jo na Kile w'a wee faanna-ɛ dɛ! Bani yaaga ka shishiin wa da já Kile faanna wɛ. Kile bɛ di w'a sipyaa faanna wɛ.

¹⁴ Ga sipyaa bɛɛri, lakuunɔ ke ki ɲɛ ma ni ge, kee k'a ma faanna. Kee ki ma ma kilee fo na she ma pye m'a co kakuuyo yi wo tifuupɛɛɛ ki na.

¹⁵ Ma bɛ di bu yaa kee lakuunɔ ke na, k'a ma tɔɔgɔ le jurumu ni, ma di bu jurumu pye, lee wa ma ni xu ni.

¹⁶ Ayiwa, na cebooloo, yee piimu kaa ya dan nɛ ni ge, yi ganha bu sipyaa wa shishiin yaha wu yi piinɲɛ wɛ.

¹⁷ Yanmuzaaya yemu bɛɛri y'a kan wɛɛ mu ge, ni yakanya yemu bɛɛri y'a pahala ge, yee bɛɛri ya foro fugba To Kile ni. Wee Kile wu w'a kpɛɛnyɛ yi bɛɛri yàa. Wu ya ɲɛri wɛ, nibiige wo jaa nifɛnhɛfɛnhɛnɛ bɛ ɲɛ wu na, li ta l'a ɲɛri wɛ.

¹⁸ Wu wo daan na mu funɲɔ ni w'a ɲii sicuumɔ kan wɛɛ mu wu wo kafila can can wo wu baraga ni. W'a lee pye kɔnhɔ wɛɛ di bye wu yanmuyaaya yi bɛɛri naha na.

Niwelogoɔ ni kapyegee nizaanɲaa

¹⁹ Lee wuu na na cebooloo, yee piimu kaa ya dan nɛ ni ge, yi yi funyɔ to li na na jo yee wa bɛɛri ya yaa wu gbegele, wu da nuri pusamaa ɲɔ na. Yi ganha ba gburogi da yu wɛ. Yi ganha ba yi logoo bɛ yirige tɔvuyo na wɛ.

²⁰ Bani sipyaa luu bu yiri xɔ, wu da já Kile wo tiimɛ pu keree pye nige wɛ.

²¹ Lee wuu na, keree kiimu bɛɛri k'a sipyaa nɔrɔgɔ ge, na fara kuumɔ tuugo bɛɛri na, yi kee bɛɛri yaha wà. Kile ya jomɔ pemu le yi

zɔlɔɔ pu ni ge, y'i yiye tirige, y'i sɔɔ pee na, bani pee na já yi munahaa ɲunɲɔ wolo.

²² Yi da Kile jomɔ pu koo ɲaari. Yi ganha bu da pu logo yɛ na, yi da yiye piinɲɛ wɛ.

²³ Bani sipyaa wemu w'a Kile jomɔ nuri w'i ya pu koo ɲaari-i ge, weefɔɔ ɲɛ ba ná wa ɲɛ wɛ, wemu w'a jaawiige lɔ, na wuyɛ wii ge.

²⁴ Wu bu wuyɛ wii xɔ, w'a gari wu da yaaga pye wɛ. W'a wu ɲaha ki ɲa ɲagana lemu na ge, wu funɲɔ na wɔ lee na taapile ni.

²⁵ Ga saliya wu w'a pahala, wu ɲɔmɛhɛɛ k'i wɛɛ ɲunɲɔ wo, na wɛɛ pyi wùye wuu ge, sipyaa wemu bu já sɛɛge taan kee na, na kee kemɛ sɛɛri, na ganha na ki koo ɲaari li ɲaarigana na; wu ya ta funɲɔ wɔ ki na wɛ, ga fo na ki koo ɲaari ge, wu bu kenɛ le kaa bɛɛri ni, Kile na duba wu mu.

²⁶ Sipyaa wemu bu wuyɛ pye na Kile koo wee ya ɲaari, na ta w'i ya jani wu ɲɔ na wɛ, wuyɛ weefɔɔ ya faanna; wu Kile koo ɲara l'a pye ɲunɲɔ baa.

²⁷ Koo le To Kile ya wii Kile koro nizaana na ɲɛ fɛɛfɛɛ ge, lee li wa mɛ. Cirimɛɛ ni naxhugoshaa piimu bɛɛri pu ɲɛ kanhama ni ge, na wɛɛ pu kasɛɛge yaha pee na; wù wùye tánha ke kɔɲɔ ke wo fɔɔnrɔ keree tuugo bɛɛri na.

2

Wù ganha ba sipyii pii pɔrɔɲɔ pii na wɛ

¹ Ayiwa na cebooloo, yee piimu pu wa ni n'a daa ni wù Kafɔɔ ni nɔɔrɔ fɔɔ Yesu Kirisa na ge, yi ganha ba sipyii pii pɔrɔɲɔ pii na wɛ.

² Nimɛ, na yee yaha yee ya pinne, a sipyii shuun di ba jé yee tɛ ni. Nigin ɲɛ naafuu fɔɔ, sanni kabelenɛ ɲɛ wu kenɛ na, wu cére fàya yi kpɛɛngɛ bɛ d'a pɛɛ. Shuun wo wu ɲɛ la baa fɔɔ, wu d'a fasicoyo le.

³ A yee di ɲaha yeege fazaaya fɔɔ wu fɛni, na wee baraga, na wu pye: «Kafari m'a ba diin naha ke tatɛngɛ ke ni, kee k'a ɲɔ.» Na la baa fɔɔ wu pye: «Mu wu yere mayɛ tɔan wee xuu wu ni wà.» kelee «Tiin mɛ ɲinɲɛ ke na na tɔɔyɔ ye tɔan.»

⁴ Ayiwa, yee bu lee pye, ta yee ya wa pɔrɔɲɔ wa na wɛ? Ta fungɔnkuunɔ bɛ k'a yee yaha kee zhɔnrɔgɔ ke tuugo na wɛ?

⁵ Na cebooloo, yi ye logo yee piimu kaa ya dan nɛ ni ge. Piimu pu ɲɛ ke kɔɲɔ ke mu

la baa fεε ge, Kile w'a pee naha bulo, kōnhō p'i bye lafεε n'a daa wu kabaŋa na. Wu kaa ya dan sipyii piimu ni ge, w'a saanra temu wo nōmεε lō pee mu ge, kōnhō la baa fεε p'i tee bε ta.

⁶ Ga yee kunni wa la baa fεε pu cεrεŋε dε! Sipyii piimu p'a pu fanha shεε yee na, na yee kilee na se kiirikōn pu mu ge, ta naafuu fεε pu bε wε?

⁷ Yesu Kirisa wo mεge nizaanŋa ke p'a yiri yee na ge, ta pee naafuu fεε pu bε p'a kee bε kyεεgi wε?

⁸ Yi ba ŋaari na sahanŋi ni Kile wo saanra ti saliya wu ni, ba l'a ka Kile Kafila wu ni we na: «Ma sipyii ni wu taan ma mu ba maye pyaa ki ŋε wε,» wee tuun wu ni y'a kasaana pyi.

⁹ Ga yi bu sipya wa pōrōŋō wa na, kakuunō y'a pye; saliya wu na yi jaagi, bani y'a saliya wu nōmεε la kyεεgi.

¹⁰ Sipya wemu bu saliya wu nōmεε nigin pe yε kyεεgi, ali ma ŋεhe da kisaŋaa bεeri koo ŋaari, jaagi na ba zhan ma na ki bεeri shizhaa na.

¹¹ Bani Kile wemu w'a jo na: «Ma ganha ga dōdōrō pye-e ge,» wee ninumō w'a jo sanha bε na: «Ma ganha ga sipya gbo wε.» Lee funŋō ni, ali ma ŋεhe bye ma ya dōdōrō pye wε, ma bu sipya gbo, m'a saliya wu kyεεgi.

¹² Saliya wu nōmεheε kiimu k'a wù ŋunŋō wo, na wù pyi wùye wuu ge, y'a yu, yi da ŋaari y'a sahanŋi ni kee ni, bani kee k'a da ba yi kiiri kōn.

¹³ Sipya wemu wu ŋε wu ya ŋunŋō ŋaari sipyii na-ε ge, Kile bε da ba ŋunŋō ŋaari weefō na kiiri wu cagōŋō wε. Ga wemu w'a ŋunŋō ŋaari sipyii na ge, kiiri wu fyaara da ba bye weefō ni wε.

N'a daa we ni kapyegee nizaanŋa

¹⁴ Ayiwa na cebooloo, wa bu jo na n'a daa wa wee mu, wufō di ya kapyegee nizaanŋa pyi kiimu ya li shεε na n'a daa wa wu mu wε, wee n'a daa wu tuugo na já wu shō ya?

¹⁵ Yi ceboroshō kelee yi ceborona wa bu she da wà, fàya ŋε pu mu p'a leni wε, ŋolige bε di ŋε pu mu wε,

¹⁶ a yee wa di she yere pu ŋunŋō ni na pu pye: «Ŋaŋiŋε ki pye yi mu, yi she fàya le

kafugo di jé yi ni, y'i li y'i din bε!» Na ta pu ceepuuro mago ŋε yaŋmuyō yemu na ge, wufō ya kee ka shishiin kan pu mu wε. Pee jomō pe ya leke ŋō wε?

¹⁷ Mu n'a daa wu bε wa. Kapyegee nizaanŋa bu bye ki ŋε n'a daa wemu ni wε, wee ya xu.

¹⁸ Lee bε wε, wa na ba ma pye: «Mu ya jo na n'a daa wu wa mu mu; a go kapyegee nizaanŋa ki wa nε mu. Ayiwa nε kunni wa da na wo n'a daa wu she ma na na wo kapyegee nizaanŋa funŋō ni. Mu do? Go mu na já ma wo n'a daa wu she nε na kapyegee baa ya?»

¹⁹ Na go mu wa daa na Kile nigin pe yε wu ŋε wε? Lee kunni ya ŋō; ga jinaa bε wa daa lee na, pee yεre wa fyagi fo na fuguri bε wu naha na.

²⁰ Mu fungōŋō baa fō we, tuun weke ni m'i da ba li cε na n'a daa wemu wu ŋε kapyegee nizaanŋa baa ge, na kaŋō ŋε wee na-ε wε?

²¹ Dii Kile d'a pye na wèe tolε Ibirayima jate sipyitiime wε? Go wu kapyegee funŋō ni l'a foro, bani w'a sōō Kile wo nijoyo yi na, na ganha na giin di wu ja wu kan Kile mu saraga, saraya nizogoyo yi tawologo ki ni.

²² Yee wa lee ŋa wε? Wu n'a daa we, ni wu kapyegee ki bεeri k'a binnεε na byi shiizhan. Wu kapyegee k'a wu n'a daa wu ŋō fa.

²³ Yemu y'a ka Kile Kafila wu ni wu shizhaa na ge, a yee ŋō di fa na: «Ibirayima ya dà Kile na, a Kile di wu jate sipyitiime wu n'a daa wu wuu na.»* A Kile di wu pye wu naŋii.

²⁴ Yee wa li ŋa wε? n'a daa wo kapyegee funŋō ni Kile ya sipya wii sipyitiime, lee bε wε, na yi yu yε ma ŋō ni na m'a dà Kile na, lee yε w'a da li yaa wε.

²⁵ Navarashō wemu bε mεge ki bye na Araxabi ge, ta wu kapyegee funŋō ni bε Kile ya wu bε wii sipyitiime wε? Bani Izirayeli shεen ya tudunmōō piimu tun ge, w'a pu ŋunŋō círi ŋō, na ba pu yaha kari koo latii ni kōnhō wu pu shō.

²⁶ Ba ceepuuro ŋε munaa bu bye li ŋε ti ni, t'a xhu wε; mu n'a daa wu bε ŋε, kapyegee nizaanŋa bu bye ki wu ni wε, w'a xhu.

* 2:23 Zhenezi 15:6

3

Na já ma nɔ na

¹ Ayiwa na cebooloo, shɛnɛhɛmɛɛ ganha baa li shaa di bye yi ni karamɔgɔlɔ wɛ, bani y'a li cɛ na jo wɛɛ karamɔgɔlɔ wo kiiri wu na ba waha na toro pusamaa wo wu tɔan.

² Wɛɛ bɛɛri ya kapyebaagaa pyi pyegaŋaa niɛhɛɛ na. Sipyaa wemu wu jɛ wu ya sii na wuregi bada jɔjomɔ ni-i ge, weefɔ jɛ sipyaa, wemu ya fa ge, weefɔ na da jani wuyɛ na wu kapyegɛe ki bɛɛri ni.

³ Ma bu kɔrɔfɛ le shɔngɔ na, kɔnhɔ ki da se ma jidaan xuu ni, wee tuun wu ni ma se ma bye ki ceepuuro ti bɛɛri na.

⁴ Kɔɔgbɔhɔyɔ yemu yi wa lɔhɔyɔ ye ni ge, ali yemu bɛ y'a pɛɛ fo xuuni ge, yi yee bɛ wii. Ali kafɛɛgbɔhɔ bɛ jɛhe yiri, na yi ɛmunuɔ na gaɛni, yaɛmunɔ nifɛnhɛfɛnhɛtiire la ni yi paavɛɛ pu ma yi naha jɛri na se pu jidaan xuu ni.

⁵ Mu sipyaa jile bɛ wa. Ceepuuro ti yafɛnhɛfɛnhɛɛ li jɛ l'i, ga na liyɛ pɛɛ, na kafilagbɔ yu. Ta na nifɛnhɛfɛnhɛɛ bɛ l'a sipɔɔ sorogo wɛ?

⁶ Nile jɛ ba na jɛ wɛ. Xuu wa wu jɛ wii wɛɛ ceepuuro ti ni wemu bɛɛri wu jɛ baha, na wɛɛ ceepuuro ti bɛɛri nɔrɔgɔ ge. Li jɛ ba Jahanɛmɛ na jɛ wɛ, li na já wù jiiɛɛɛ ti keree bɛɛri sorogo.

⁷ Naŋa yaaya fara shazhɛɛɛ na, ni jine yakokaara, na fara suumɔ lɔhɔ yaɛmuyɔ na, sipyaa na já ke ka bɛɛri tuugo nɛgɛ na ki kuu; lee shiin wu d'a pye bɛ.

⁸ Ga sipyaa wa shishiin da ga já jile kuu wɛ. Yakuuɔ ki jɛ kii sipyaa da ga já kemu kuu di bye wu jidaan wɛ. Li bɛɛri l'a jii sɔɔnrɔ na temu t'a sipyaa gbuu ge.

⁹ Nile wɛɛ ya daga na wù Kafɔ To Kile pɛɛ, na lee ninunɔ taga na sipyii bɛ lanji, na ta Kile d'a sipyaa yàa wuyɛ jaa ni.

¹⁰ Kile masɔɔ ya foro jɔ kemu ni ge, kee jɔ ke ninuɔ di da sipyii bɛ lanji! Na cebooloo yi ganha bu sɔɔ lee l'a byi wɛ.

¹¹ Lɔhɔ kemu k'a taan ge, ni kemu k'a pɛn ge, yee shuun wu bɛɛri na já da binnɛɛ da fòro lobulowii nigin ni ya?

¹² Na cebooloo, oliviye tige nagoo na já da nitorɔɔ tige na ya? Kelee ta ɛɛɛɛn tige na já nitorɔɔ pye? Bada! Ayiwa, suumɔ lɔhɔ ya buloo na fòro wii lemu ni ge, lɔhɔ

kemu ya taan ge, kee da já voro lee ninunɔ ni wɛ.

Fungɔngɔ fɛɛɛ temu t'a yiri fugba we ni ge

¹³ Ayiwa, sipyaa wekɛ wu wa yee ni fungɔngɔ fɔɔ, na keree naha cɛ wɛ? Wufɔɔ wu li shɛ torogazaana funɔɔ ni. Na mayɛ tirige na kapyegɛe nizaanɔaa pyi, lee li wa fungɔngɔ fɛɛɛ te.

¹⁴ Ga jɛpɛnwaa bu shɛ da yee zɔlɔ pu na ni bɛganhara fungɔngɔ ni, wee tuun wu ni, yi ganha ba yiyɛ kɛɛɛ na fungɔnyɔ fɛɛ yi jɛ wɛ. Can jɛ yee ni wɛ.

¹⁵ Tee fungɔngɔ fɛɛɛ te tuugo ya yiri fugba we ni wɛ, ke kɔɔ ke, ni sipyii, ni Shitaanni ni t'a foro.

¹⁶ Bani jɛpɛɛn, ni bɛganhara jɛ xuu wemu ni ge, kaa naha da zhɔɔnri wà li shɔɔnrigana na wɛ, kakuuɔɔ tuuyo bɛɛri bɛ na nɔhɔ pye wà.

¹⁷ Ga fungɔngɔ fɛɛɛ temu t'a yiri fugba we ni ge, tee bu bye sipyaa wemu mu, li nizhiinɛ, wufɔɔ ma bye fɛɛfɛɛ, janiɛ keree na ganha na dan wu ni, wu keree di ya wari wɛ, wu jɔɔ na beɛni, w'a ganha na jɔɔ jaa ni, na kapyegɛe nizaanɔaa pyi. Wu da da sipyaa wa wo wa ni wɛ, w'i da da kafila shuun yu wɛ.

¹⁸ Piimu p'a janiɛ shaa ge, janiɛ ni peefɛɛ ya kapyɛɛ pyi. Kee kapyɛɛ ki wo kuduun di jɛ tiimɛ.

4

Lakuuɔ ya keree kiimu kyɛɛgi ge

¹ Ayiwa, yoyo ye ni nakaara te ti wa yee tɛ ni ge, naha k'a ma ni yee ni wɛ? Lakuuɔ ke k'a yee fungɔnyɔ yi figi ge, ta kee bɛ wɛ?

² Yaaga ka kaa ma bye yee na, ga yee di da ki ta wɛ, wee tuun wu ni yee na gbuuro pye. Yaaga ka jɛpɛɛn ma bye yee ni yee di da ki ta wɛ, ayiwa yee ma ganha na yogo kɔɔn, na nakaara pyi. Yaɛmuyɔ yemu la ki jɛ yee na ge, yee ya yee taa wɛ, bani yee ya yi jɛɛri Kile mu wɛ.

³ Ali yee jɛhe yi jɛɛri bɛ, yee da yi ta wɛ, bani yee jɛ ma li pyi ni fungɔnsaanɔ ni wɛ. Yiyɛ pyaa wo ceepuuro la kaa na yee ma yi jɛɛri.

⁴ Nɔmɛɛ baa fɛɛ dɛ! Ta yee ya li cɛ na jo ma bu daan ni ke kɔɔ ke ni, m'a jɛri Kile pɛn

wε? Sipyawemu bu jo wu bye ke koŋo ke wo nanii, w'a ɲeri Kile wo pen.

⁵ Kile Kafila w'a yemu jo ge, yee ya giin na tawaga ni y'a jo ya? L'a she na: «Kile Munaa lemu li wa yee ni ge, Kile funŋo ki wa yee di bye lee ye nigin wuu.»

⁶ Ga Kile ya niime wemu kaan we mu ge, wee ya pelee xuuni. Bani l'a ka Kile Kafila ni na:

«Kile ya tabaara fee fungonyo shege,
ga piimu p'a puyε tirige ge,
na niime kaan pee mu.»*

⁷ Yi yiyε tirige Kile mu, y'i zhe Shitaanni mu. Lee li da wu pye w'a paa, na laha yi na.

⁸ Yi fulo Kile na, Kile be na vulo yi na. Yee jurumupyii, yi yi keye je wolo jurumu ni; yee fungonyo shuun shuun fee, yee di yi zoloo pu pye fee fee.

⁹ Y'i li ce na baraga baa fee yi ne! Y'a mehεε suu fo y'a kirakira. Yi yi kataanra ti ɲeri mesuu, y'i yi fundanga ki ɲeri jatanhanja.

¹⁰ Yi yiyε tirige Kafoo naha taan, lee bu bye wu na yi yirige.

N'a daa fee ya yaa p'a puyε zoloo yu we

¹¹ Ayiwa na cebooloo, yi ganha ba yiyε zoloo yu we. Wa bu wu ceboro zo jo, kelee na wu jaagi, Kile wo saliya wu ɲomεhεε ki zo m'a jo, kelee kee m'a jaagi. Na ta sipya wemu bu jaagi shan Kile wo saliya wu ɲomεhεε ki na, weefoo ɲe nige ki baragavoo we, ga w'a ɲeri ki kiiri konvoo.

¹² Kile ye nigin w'a saliya ɲomεhεε ki kaan, wee ye nigin wu ɲe kiiri konvoo be sanha. Wee w'a sipya shuu, wee shiin w'a sipya jaagi be, na boongoo noni wu na. Ga mu wemu w'a ma sipyini jaagi ge, m'i mayε wii sipya weke tuugo we?

N'a daa fee ya yaa pu pye tabaara fee we

¹³ Ayiwa nime, yee piimu p'a ma yu na: «Ninaa kelee niga na w'a da ba she le kulo le ni; yee nigin w'a da ba she bye wa; kegaanja w'a da ba she bye, wu kuduun niɲeheme ta.»

¹⁴ Na ta lemu li da ba bye niga na ge, yee ya lee ce we. Yee ɲe ba kakunnuŋo ɲe we. Kakunnuŋo bu foro, k'a jεεε ye nigin pye, na jaaga.

* 4:6 Talenε 3:34

¹⁵ Yemu yee ma yaa na jo ge, yee yi wa me: «Kile bu soo, na wu yaha shi na, ayiwa le ni le w'a da ba bye.»

¹⁶ Yee da gbara lee na-ε de! Ga yee kunni ya kagbohoo kiimu wo bye funŋo kon yiyε funyo ni ge, yee ma ganha na yiyε pelee, na daa kee na. Tee tabaara te tuugo ya ɲo we.

¹⁷ Ayiwa, yi li ce na sipya wemu w'a kaa ce nizaana ge, wu bye w'i ya li pye we, jurumu w'a pye.

5

Naafuu fee wo kapyegee niguunoo

¹ Ayiwa, yee naafuu fee, yi niwegee shan! Boongoo ke ki da ba no yee na ge, y'a mehεε suu, yi da sipyaa waa kee wuu na.

² Yee naafuu w'a fanhoo, a dun di ganha na yee fadeye yi li.

³ Sanni we, ni warifyen we wu ɲe yee mu ge, taton w'a wu kon. Wee taton we wu da ba bye kanuŋo na yee jaagi. Wee wu da ba bye ba na ɲe we, na yee ceepuuro ti kyεgi. Kii canja nehεε kii ki ɲe koŋo taaxoo canja nehεε ge, a yee di naafuu faari yaha yiyε mu.

⁴ Li wii, kapyebyii p'a yee faa yapyiire ti keme, a yee di pu nmahana yee ya ta pu saraa we! Pee kapyebyii pii wa mehεε suu lee na, kee mehεε kii wa se na noni Se Beeri Foo Kile na.

⁵ Yee ya yi wo koŋo tiinne li beeri pye tanhama, ni yi nidaan bye ni. Yee ya yiyε keme pari na yaha gbo kaa na.

⁶ Sipyii piimu p'a tii ge, yee ya pee jaagi, na pu gbo, a p'i puyε yaha wa yi kenε ni.

Yi yi logoo mara

⁷ Lee wuu na na cebooloo, yi yi logoo ki mara fo yi she no Kafoo cabaŋa na. Yi yi funyo kon ni faapye ni. Faa yapyiire temu ti ɲe wu tana ge, wu ma wu luu mara na yere tee sige. Wu ma wu luu mara na co ɲuŋmoŋoo zanhaya na, fo na she no ɲuŋmoka-zanhaya na.

⁸ Yi be pu yi logoo mara lee maragana li na y'i lowagaa ta bani Kafoo paduun w'a teŋεε xoo.

⁹ Na cebooloo, yi ganha ba logoo yirige yiyε taan yi da yiyε zoloo yu we, konho kiiri

ganha ba gɔn yi na wɛ. Kiiri kɔnvɔɔ wu paduun w'a nɔ xɔ.

¹⁰ Na cebooloo, Kile tudunmɔɔ piimu p'a bi Kafɔɔ jomɔ pu yu ge, pee ya kanhama xu, na pu logoo mara kanhama pu tuun wu bɛɛri ni. Y'a pee wii, yi da se pee fɛni.

¹¹ Sipyii piimu p'a kanhama soro, na gori yaha n'a daa wu ni ge, pee wɛɛ ya byi duba nagoo pee. Zhɔbu bi wu luu li mara maragana lemu na ge, y'a yee logo. Kafɔɔ ya pa lemu bɛ pye wu mu kurogo ki na ge, y'a lee bɛ cɛ, bani Kafɔɔ njɔara te, ni wu cemɛ p'a pɛɛɛ.

¹² Ayiwa na cebooloo, lemu n'a da jo waha yi mu ge, lee li wa mɛ. Yi ganha ba gari wɛ. Wa ganha ga gaa fugba we na wɛ, wa ganha ga gaa njɛ ke na wɛ, wa ganha ga gaa yaaga ka shishiin na wɛ. Y'a «Uun!» yɛ yu uun tajogo ni, yi da «Ahayi!» yu ahayi tajogo ni, kɔnhɔ kiiri ganha da ba gɔn yi na wɛ.

Baraga wa Kile-jɛɛɛɛ ni

¹³ Ayiwa, kanhama bi nɔni wa na yi ni, wufɔɔ w'a Kile jɛɛri; fundanga keree shiin ya nɔ wa na, wufɔɔ w'a Kile masɔɔ yoyo cee.

¹⁴ Wa bu da wu ya cuunɔ yi ni wɛ, wufɔɔ wu egilizi nahagbaa fɛɛ pu yiri, pu ba Kile jɛɛri wu mu, p'i sinmɛ fara wu na Kafɔɔ mɛɛɛ na.

¹⁵ Jɛɛɛɛ ki bu bye ni n'a daa ni, yama fɔɔ wu na zhɔ. Kafɔɔ na wu cuunɔ, jurumu wemu w'a pye ge, na wee bɛ yafa wu mu.

¹⁶ Y'a yeree yi jurumu wu na, y'i da wu yu yiyɛ mu, y'i da jɛɛɛɛ pyi yiyɛ mu, kɔnhɔ y'i juunɔ. Sipyi wemu w'a tii ge, wee bu jɛɛɛɛ pye, fanha wa kee jɛɛɛɛ ki ni fo xuuni.

¹⁷ Kile tudunmɔɔ Eli, sipyi wu bye wii ba wɛɛ jɛ wɛ. Ga w'a Kile kemɛ jɛɛri xuuni, kɔnhɔ zanha ganha bu do wɛ. A zanha di bye ki ya to wɛ, fo na shɛ nɔ yee taanri ni yeye gbaara na.

¹⁸ Lee kadugo na a wu guri na Kile jɛɛri sanha, kɔnhɔ zanha di do. A zanha k'i do. A njɛ ki faa yapyiire te, ni tiire ti bɛɛri di nagoo pye.

¹⁹ Na cebooloo, yee wa bu wuregi, na can wu koo li yaha, a yee wa di bye kajunɔ na wufɔɔ kurunɔ pa can koo li ni,

²⁰ y'a yaa na li cɛ na jo wemu bu jurumupye kurunɔ wu koguunɔ ni, wu mu-naa m'a shɔ xu na. Lee ma bye kajunɔ jurumu njɛɛɛɛ na yafa wu mu.

1 Pyeeri Pyeeri ya semε nizhiimε wemu ka ge

Jɔgɔ wu jε Pyeeri wε?

Pyeeri wee ninumɔ p'a yiri na Simeyɔn Heburuu jomɔ pu ni, na wu yiri na Simo Girɛkii jomɔ pu ni (Kapyegeε 15:14). A Yesu di ke mεge ke le wu na Girɛkii jomɔ pu ni na Peturɔsi. Kee jε Heburuu jomɔ pu ni na Sefasi, na jε Tubabuu wo jomɔ pu ni na Pyeeri. Kee mεge ke kɔri wu jε na faakagerεjε. Zhonasi ja wu bye wii (Maco 16:17).

Yawutu wu jε Pyeeri. Yesu wo tudunmɔ ke ni shuun wu wa wu jε wii. Yani Pyeeri wu pye Yesu wo Tudunmɔ wa ge, fyasha wu bye wii (Yohana 1:41,42). Wu to kulo li jε Betisayida, wu fiige ki mεge di jε na Galile (Yohana 1:44). Ga wuyε pyaa di bi bye Kapεrinɔmɔ kulo li ni.

Pantekɔti wu caɲa ba Fεfεεε Munaa l'a tigi Yesu tudunmɔ pu na wε, Pyeeri bε wa bye pu ni. A wu Kirisa wo Jozaama pu jo fo sipyii nijehεmεε ya pye Yesu wo n'a daa fεε. Ma bi giin m'a Pyeeri wo labye we ni wu wo kapyegeε ki cε, fo ma bu Kapyegeε Kitabu kooro 1 fo 12 wu kalaa.

We semε we kakana jɔnɔ

Pyeeri ya we semε we ka na tun Yesu n'a daa fεε nijehεmεε pii mu kulogoo nijehεjεε kii ni Azi fiige ki ni, kee kemu nijaa wogo ki jε na Turuki ge. Wu ya ta wa wolo wa ni wε: Ma Yawutu fara ma shi watii shen na. Semε wu kakana jɔnɔ k'a pye na pu bεeri yatenyε waha, na kalaa kan pu mu na pu kasεεge yaha puyε na nɔwuuro ni karamɔgɔ-kafinjεjuu pu shizhaa na, p'i gori yaha n'a daa wu ni.

Semε wu kafila jɔgbɔyɔ

1 Pyeeri 1:1-12 N'a daa fɔɔ ya yaa na kanhama xu wuyε ni, bani w'a li cε na wu na ba cεn lɔ fugba we ni.

1 Pyeeri 1:13-2:10 N'a daa fɔɔ torogana kanhama tuun ni. W'a yaa na kuu fanha mu.

1 Pyeeri 2:11-3:12 N'a daa fɔɔ torogana shi wu sipyii pu tε ni, ni gbafεnεeri keree

shizhaa na, ni wuyε pyaa kpɔɔn sipyii tε ni.

1 Pyeeri 3:13-4:19 N'a daa fɔɔ tadaɲa ni wu torogana kanhama tuun ni.

1 Pyeeri 5:1-5:11 Pyeeri ya fiin wemu jo na waha egilizii jahagbaa fεε pu mu ge.

1 Pyeeri 5:12-14 Pyeeri fɔ mujuu sanha.

Pyeeri fɔ mujuu

1 Nε Pyeeri we wu wa Yesu Kirisa wo tudunmɔ ge, nε w'a we semε we tun yee mu, Kile ya yee piimu jaha bulo, a yee di jaraga na she bye nabuun ye fiye ye ni ge: Pɔn, Galasi, Kapadɔsi, Azi ni Bitini.

2 Yee jaha ya bulo na bε ni To Kile wo fungɔngɔ ki ni, na yee pye fεfεεε wuu, Kile Munaa li baraga ni, kɔnhɔ yi Yesu Kirisa jɔmεε cɔ, wu shishan pu bε di jεrεgi yi na, p'i yi pye fεfεε.

Kile wu niimε ni jɔɲinjε nigbɔhɔ kan yi mu.

Tadaɲa jii wogo

3 W'a Kile sɔni wu Kafɔɔ Yesu Kirisa To we! Bani, wu jɲaara ti funjɔ ni, w'a wεe pye wεe ya sevɔnɔ se, na Yesu Kirisa jε na yeege xu ni, kɔnhɔ wεe di tadaɲa jii wogo ta.

4 Wu bye cεn lɔvεε. Wee cεn we ya fɔnri wε, wu ya nɔrɔgɔ wε, w'i ya fanhanja wε, w'a kemε yaha yee jaha na fugba wu ni,

5 Kile wo sefεεε t'a yee piimu mara n'a daa fanha ni, juwuuro ti kaa na ge. Tee juwuuro ti t'a gbεgele t'i ba tiyε she taaxɔ li ni.

6 Lee wuu na yee wa fundanga pyi, na li ta ali kanhama tuugo bεeri na ba jatanhanja nɔ yi na nime jεεε la yε funjɔ ni.

7 Pee kanhama pu na ba yi n'a daa wu nɔhɔ wolo wii. Sanni jε yaxɔgɔ, ga p'a ba wu nɔhɔ wolo na ni. Yee n'a daa wu w'a ye sanni na fo xuuni ge, wu bε nɔhɔ na ba wolo lee wologana li na, kɔnhɔ Yesu Kirisa ga ba wuyε she, y'i masɔnɔ, ni nɔɔrɔ ni pεεjε ta wu funjɔ ni.

8 Yee ya ta wu ja wε, ga lee bε na wu kaa di dan yee ni. Ali yee sanha wu ja nime bε wε, ga lee bε na yee wa daa wu na. Lee wuu na yee ya jɲi fundangbɔhɔ na, fundanga nɔɔrɔ wogo kemu ki jε wa da jɔ ki jomɔ jo-e ge.

9 Kee fundanga ke wa yee mu, bani yee munahaa ki wo juwuuro te ti ne yee wo n'a daa wu wo kuduun we.

10 Kile ya niime wemu taga yee juuwo wolo ge, Kile tudunmoo piimu p'a wee kaa jo taashiine ni ge, pee ya yegenε ni kasεεge pye tee juwuuro te keree na.

11 Kirisa Munaa li bye pu ni. Kanhama pe Kirisa da ba ja ge, lee bi pee kaa yu pu mu, nooro wemu na ba daha wu na pu kadugo yiri ge, ni wee be. A Kile tudunmoo p'i ganha na zhaa p'i kee keree kii pyeduun, ni ki pyegana ce.

12 A Kile di li she pu na na keree kiimu jomoo pu wa yu, na ki labye pyi ge, na kee wa da ba bye pee mu we, ga fo yee mu. Kee keree ki naha Kile wo Jozaama pu joveε pu wa yu yi mu nime, Fεfεεε Munaa baraga ni, lemu l'a tun pa na yiri fugba we ni ge. Melεkεε pu be wa kee keree ki shaa fo p'i ki ja, p'i ki ce.

N'a daa fεε wo naarigafono le

13 Lee wuu na, yi yi fungonyo yi tenε, y'i gori yaha ni na! Niime we wu da ba gan yi mu Yesu Kirisa sheduun wu ni ge, yi yi tadanja beeri taha wee da na.

14 Y'i bye Kile jomεε covεε! Keree kiimu la bye yi na, na yi ta yi sanha Kirisa ce-ε ge, yi ganha bu daha kee feni we!

15 Ga yi pye fεfεεε wuu yi toroganaa ki beeri ni, ma na jo ba yi yirivoo Kile ne me Fεfεεε wo we.

16 Bani l'a ka Kile Kafila wu ni na: «Yi pye fεfεεε wuu, bani ne ne fεfεεε.»*

17 Kile we w'a sipyii beeri nigin nigin kiiri koon na be ni pu nibyegge ni, na ta wu da wa wolo wa ni-i ge, yee ba wee yiri yi To Kile, wee tuun wu ni y'a yi wo nibyegge ki beeri pyi ni Kile ni fyaara ni, yi wo konjo tiinne li funno ni.

18 Bani yaaga kemu na ja vonho ge, ma na jo sanni kelee warifyen ge, yi juuwo wa wolo ni kee ka shi ni, na foro yi wo juuwo baa para li ni we, y'a lemu taanni yi tii pu mu ge.

19 Ga yee juuwo ya wolo ni Kirisa shishan ni, pee pemu p'a ye yanmuyoo yi beeri na ge. Wee ya pye ba saraga dubyapige ne we, fe ne kemu na we, foonro be di ne ki na we.

20 Kile ya wu naha bulo na ta konjo sanha yaa we, na wu she yee na nime le taaxoo le ni yeeyε pyaa wuu na.

21 Kirisa baraga ni yee wa daa Kile na, wee wemu w'a wu ne na foro xu ni, na nooro kan wu mu ge. Lee na yee wa yi n'a daa ni yi tadanja taha Kile na.

22 Yee ya yi zoloo pu pye fεfεεε can wu wo jomεεcoro funno ni, ceborogo ki wo see see taan neεge ki kaa na. Ayiwa, yi taan ni yiye ni xuuni yi zoloo pu beeri na!

23 Bani Kile wo kafila w'a yi pye y'a sevonoo se. Wee kafila we di ya ta pye ba yashi ne we, na xhuli we. Wu ne ni na, w'a kori yaha gbee.

24 Bani Kile tudunmoo p'a jo:
«Sipyii beeri pu ne ba na ne we;
pu nooro wu beeri di ne ba na fyεenre ne we.

Nà ma waha, ki fyεenre na wo,

25 ga Kafoo wo kafila we na gori yaha gbee.»*

Wee Kafila wu ne Kile wo Kile Jozaama pe, pemu p'a jo yi mu ge.

2

Faakagerenje kemu ki ne ni na ge

1 Lee wuu na, yi kakuuyo yi beeri yaha, yi nanmahara ti beeri yaha, yi shuun shuun juuro ti beeri yaha, ni nepeenguunoo, ni mekyεεgeje keree ki beeri.

2 Ba pubinnee wa jire la pyi we, yi be p'a Kile wo Kafila wu la pyi mu, konho y'i sii fanha ta lee funno ni, y'i juwuuro ta.

3 Bani y'a li ce na «Kafoo ya no.»*

4 Faakagerenje kemu ki ne ni na ge, kee ki ne Kafoo Yesu. Sipyii ya she wu ni, ga Kile ya wu naha bulo, wu kaa d'a waha be wu mu. Yi gbara wu na,

5 yi be di bye ba faakageeye ni woyo ne we, y'i daga fεfεεε Munaa puga yerenε. Yi na ba bye saraya naha shoonrivoo fεfεεε wuu, na saraya fεfεεε woyo wo na gan Kile mu, yemu kaa na ba daan wu ni, wu Ja Yesu Kirisa baraga ni ge.

6 Bani l'a ka Kile Kafila wu ni na:

«Wii me, ne faakagerenje peewa wogo naha bulo,

* 1:16 Levitike 19:2 * 1:25 Ezayi 40:6-8 * 2:3 Zaburuu 34:9

Kilɛ Kafila wu ɲomɛɛ co wɛ, pee di já sɔɔ pu cɛɛ pu wo torogana funɲɔ ni p'i dà, ɲɔ jomɔ bɛ baa tɛgɛ ni,

² pu ba pu cɛɛ pu wo fɛfɛɛɛ, ni gbɔɔrɔ torogana li ɲaa.

³ Yi pushaga ganha da bye kpɛɛngɛ pushaga wɛ, ma na jo: ɲubɔɔ, kelee sannii yalere, kelee fazaaya wɛ.

⁴ Ga k'a yaa na ta pushaga niɲmɔhɔɲɔ yee funyɔ ni, kee ɲɛ loxulo, ni lotaan. Yee ɲɛ pushaga yanmuyɔ, yemu ya gyɛɛgi wɛ, yee y'a dan Kilɛ ni fo xuuni.

⁵ Fo taashiine ni, fɛfɛɛɛ cɛɛ pii pu bi Kilɛ pye pu tadaɲa ge, ke pushaga ke tuugo pee bi byi. Pee bi kuu pu namaa mu,

⁶ ba Sara bi gbɔɔrɔ tɛri Ibirayima na, na wu pyi «kafɔɔ» wɛ. Yee ya pye wee wo nagoo, yi ba kasaanɲa pyi, kaa la shishiin fyaara di ya yi fungɔnyɔ yi wuregi wɛ.

⁷ Yee bɛ namaa, yi bɛ pu yi cɛɛ co ni fungɔngɔ fɛɛɛ ni! Bani cee fanha k'a cɛɛ na foro ná wogo tàan. Y'a gbɔɔrɔ tɛri pu na, bani ɲii sicuumɔ pemu Kilɛ ya gaan cɛn ge, yee ni cɛɛ pu da ba pee ta. Yi ba lee pyi, kaa la shishiin da já yi Kilɛ-ɲɛɛgɛ koo tɔ wɛ.

Kodiine ɲaarigana

⁸ Lee bɛɛri kadugo na, y'i binne fungɔnyɔ ni kapyegɛe na! Y'i daan ni yiye ni ba cebooloo ɲɛ wɛ! Yi ɲuyɔ di benji! Yi da yiye tirige yiye mu!

⁹ Yi ganha ba kakuunɔɔ taga da kakuunɔɔ fɔhɔɔ tɔni wɛ! Yi ganha ba shɛhɛɛ taga da shɛhɛɛ fɔhɔɔ tɔni wɛ! Ga y'a duba pyi, bani Kilɛ ya yee yiri tuun wemu ni ge, w'a yee yiri wu duba kan yi mu yi cɛn.

¹⁰ Kilɛ Kafila w'a yi yu na:

«Niifɛɛɛ ya dan wemu ni,

wu funɲɔ di ɲɛ wu canɲa ɲiisaanɲa ɲa ge, weefɔɔ ya yaa na wuyɛ tánha kakuunɔɔ jo na,

na wuyɛ tánha nafaanra na.

¹¹ Wu wu kadugo le kuumɔ ni, wu da kasaanɲa pyi.

Wu ɲanɲɛ sha wu daha kee fɛni.

¹² Bani sipyii piimu p'a tii ge, pee ni Kafɔɔ ɲii wa.

Wu niwegee di ɲɛ pu Kilɛ-ɲɛɛgɛ jomɔ ni.

Ga pii p'a kakuunɔɔ pyi ge,

Kafɔɔ di wu ɲaha ɲmahana na ɲɛri pee fɛni.»*

¹³ Yee bu yiye pɔ kasaanɲa na na byi ni yi zɔlɔɔ pu bɛɛri ni, jɔgɔ di da kakuunɔ pye yee na wɛ?

¹⁴ Ali kanhama ɲɛhɛ ba nɔni yi na kasaanɲa bye funɲɔ ni, duba nagoo yi ɲɛ. Sipyii ya fyagi lemu na ge, yi ganha ba fyagi lee na wɛ! Yi ganha bu yi zɔlɔɔ pu bɛ yaha pu wuregi wɛ!

¹⁵ Ga y'a gbɔɔrɔ tɛri Kirisa na yi zɔlɔɔ pu na, wee wu ɲɛ yi Kafɔɔ. Tadaɲa ke ki wa yi zɔlɔɔ pu ni ge, sipyaa sipya w'a yi yege kee fiin ge, y'a yaa na ta y'a gbegele yaha tuun bɛɛri ni di weefɔɔ ɲɔ shɔ. Ga y'i li pye ni lotaan, ni gbɔɔrɔ ni,

¹⁶ yi zɔlɔɔ p'i bye fɛfɛɛ, kɔnhɔ pii p'a yi shɛhɛɛ yi ɲaarigazaana li wuu na Kirisa wo kariɲɛɛgɛ ki ni ge, lee di ba peefɛɛ shiige.

¹⁷ Na kanhama ɲa kasaana bye funɲɔ ni, li bu da Kilɛ ɲidaan, lee ya ɲɔ na toro na kanhama ɲa kakuunɔɔ bye funɲɔ ni tàan.

¹⁸ Kirisa yɛ pyaa bɛ, tɔɲii nigin yɛ nigin w'a xu sipyii pu wo jurumu wu wuu na. Wee wu bi tii ge, w'a xu tiibaalaa pu wuu na, kɔnhɔ wu shɛ ni yi ni Kilɛ mu. P'a wu gbo ceepuuro kabaɲa na, ga, a wu ɲɛ Kilɛ Munaa kabaɲa na.

¹⁹ Lee Kilɛ Munaa le ni w'a shɛ Kilɛ wo jomɔ pu jo bɛ kaso wo munahaa ki mu.

²⁰ Kee munahaa ki ɲɛ, piimu p'a she Kilɛ ɲomɛɛ ni fo taashiine ni, na wu ta w'a luu gbo pu tàan na mɔ ge. Lee ya pye Nuxhun wo kɔɔgbɔhɔ ki yaaduun ni. Sipyii dɔɔni yɛ, lee kɔri ɲɛ sipyii gbarataanri yɛ w'a jé kɔɔgbɔhɔ ki ni, na shɔ lɔhɔ ki na.

²¹ Kee lɔhɔ ke ɲɛ ɲiɲaa wo batizeli we wo jaa, wee wemu w'a wèe ɲunɲɔ wo ge. Batizeli ya ceepuuro fɔɔnrɔ lɛri wɛ, ga, m'a ma li sha Kilɛ mu m'a bye ni wu ni kariɲɛɛgɛ ni ni zɔfɛfɛɛɛ ni. W'a wèe shuu bani Yesu Kirisa ya ɲɛ na foro xu ni.

²² W'a dugi fugba wu ni, na diin Kilɛ kanige cɛ. Wu wa mɛɛkɛɛ pu ɲunɲɔ ni, na ɲɛ fanha ni se yanmuyɔ yi bɛɛri ɲunɲɔ ni.

4

Naarigana nivonɔ

* 3:12 Zaburuu 34:13-17

¹ Kirisa ya kanha ceepuuro ni, lee wuu na yee be ya yaa na lee yaha yiye funyo ni, na pye yi kashen yagbono; bani sipya wemu w'a soo kanhama p'a noni wu na Yesu wuu na ge, weefoo funno ne nige w'a jurumu pyi we.

² Ayiwa, yi wo konno tiinne lisana funno ni, yi ganha bu daha sipyii nidaan feni we, ga yi taha Kile nidaan feni.

³ Piimu ne Kiricenen we, yee ya tuun wemu pye na doroo pee wo nidaan keree ki ni ge, wee tuun w'a yee yaa. Keree kiimu k'a dan pu ni ge, kee yee be bi byi: Dodooro, ni lakuuno, ni ligbaho, ni singbaa, ni na yiye pinne gbagbo na, na kanhoyo pyi, ni yapeegaanra.

⁴ Nime, yee ya binne nige ni pu ni kii shiige keree kii bye na we. A lee di pu fo, a p'i ganha na yee mege kyegi.

⁵ Ga Kile we w'a gbegele yaha wu ba kiiri kon wyii ni xuu na ge, wee na ba pu yege li fiin.

⁶ Lee wuu na Kile wo Kile Jozaama p'a jo xuu be mu, konho na kiiri yaha w'a kon xo pu na ke konno puga ke ni ba sipyii pusamaa beeri ne we, pu munahaa di bye niifere ni Kile jaha taan.

Wu pye Kile wo kapyebyii nijemee

⁷ Konno taaxoo l'a tene xo, lee wuu na yi gbegele yaha tuun beeri ni! Yi bye fungonyo fee, konho y'i gori yaha Kile-nerene na.

⁸ Yi yiye te taanreege yaha k'i bele na toro keree beeri taan, bani «Taanreege ya jurumu nijeheme no toni.»*

⁹ Yi da jin yiye mu naboro na zojuuro baa tere ni!

¹⁰ Kile ya loolodahaa kiimu kan yi beeri nigin nigin mu ge, y'a ki labye pyi, y'i bye kapyebe-jemee, piimu ya kasege ta Kile wo loolodahaa tuuyo nijeheye yi na ge.

¹¹ Kafila ya kan wemu mu ge, kafila we w'a yiri Kile yiri ge, w'a yaa w'a wee yu. Wemu ne sipyii tegenvoo ge, fanha ke k'a yiri Kile yiri ge, w'a yaa w'a sipyii pu teri ni kee ni, konho perege di daha Kile na keree beeri ni Yesu Kirisa gboro ni. Fanha ni noro, yee yi ne wu woyo fo gbee. Amiina.

Kanhama pe p'a daa n'a daa funno ni ge

* 4:8 Talene 10:12 * 4:18 Talene 11:31

¹² Na taanjiinne, kawagaa kii k'a yi noho wo ge, ki ganha bu yi fo we, k'i ganha bu bye yi mu ba katiibaagaa ne we.

¹³ Ga yi funno taan lee na, bani yi be ya taa ta Kirisa wo kanhama pu ni, konho yi funno di ba daan wu noro wu sheduun ni.

¹⁴ Pu ba yi shehele Kirisa mege wuu na, yee ya pye duba nagoo, bani Kile Munaa le, lee lemu li ne noro Munaa li ge, lee wa yi na.

¹⁵ Kanhama ganha da no wa shishiin na yi ni sipyigbuu funno ni we, kelee nagaara funno ni we, kelee kakuubyii funno ni we, kelee na jin piitilee wo keree ni funno ni we.

¹⁶ Ga kanhama bu no wa na wu Kiricenenre funno ni, lee ganha da bye weefoo mu shiige we; ga, wu baraga taha Kile na kee mege ke wuu na.

¹⁷ Bani kiiri wu no konduun w'a no, Kile wo puga ki na wu da ba no kon. Kiiri wu di bu no kon we na, pii pu ne pu ya soo Kile wo Kile Jozaama pu na-ge, pee wo taxoo na ba bye leke we?

¹⁸ Kile Kafila w'a li she na:

«Piimu p'a tii ge,
pee bu sho waha nijeheme funno ni;
piimu ne Kile ni fyaara baa fee ni jurumupyii ge,
pee di bye dii we?»*

¹⁹ Lee wuu na, Kile ya wu nidaan pye piimu mu kanhama ge, peefe pu pu munahaa ki le pu yaavoo nomee foo wu kenje ni, p'i daha kasaanaa feni p'a byi.

5

Egilizii nahagbaa fee pu wo yeri yeri jomoo

¹ Egilizi nahagbaa fee pii pu wa yee nje ni ge, pee ni ne wa yu nime. Ne be wu ne egilizi nahagbaa foo wa ba yee ne we. Ne pye Kirisa wo kanhama pu seri, noro wemu be w'a ma ge, di ba da wee be ni.

² Kile ya wu yatagbaha kemu kaa le yi kenje ni ge, yi hakili yaha kee na. Yi ganha ba lee pyi ba fanha kaa ne yi juno ni we, ga yi da li pyi yi wo daan na mu funno ni na be ni Kile wo nidaan wu ni. Yi ganha ba li pyi ni wari lakuuno ni we, ga yi da li pyi ni fungonsaana ni.

³ Piimu kaa Kile ya le yi kenje ni ge, yi ganha ba fanha pyi pee na we, ga yi da doroo torogana na, pu jii na voro lemu feni ge.

⁴ Wee tuun wu ni Yatɔɔnahamaa Nuɔɔfoɔ wu ba ba tuun wemu ni, yi na ba nɔɔɔ saanra juɔɔnɔ ta lemu ya gyeeɛgi we.

N'a daa fee pu wo yeri yeri jomɔ

⁵ Yee be levee, yee be pu kuu nahagbaa fee pu mu. Yi beeri p'a yiyee tirige yiyee mu yiyee te keree ni. Bani Kile Kafila w'a jo:

«Kile ya yogo kɔɔn tabaara fee na,
ga pii p'a puyee tirige ge,
na niime kaan pee mu.»*

⁶ Lee wuu na, yi yiyee tirige Kile wo fanha kenje ke nɔhɔ ni, kɔnhɔ wu ba yi yirige wu jidaan tuun ni.

⁷ Yi yi funyɔ cɔnrɔmɔ beeri le wu kenje ni, bani wee w'a yi mara.

⁸ Yi kaseege ta yi gori yaha jii na, bani yi pen Shitaanni wu je ba cenrije we, na guuri, na jaari na yeree na yaaga shaa di joo.

⁹ Yi ganha bu sɔɔ wu mu we, yi yi logoo waha n'a daa wu feni. Yi li ce na yi cebooloo Kiriceen pii pu wa caraga koɔ ke na ge, na pe kanhama pe shi wa pee be taa.

¹⁰ Yi bu ganha mu jeri, niime wu beeri fɔɔ Kile we w'a yi yiri wu wo nɔɔɔ nixhɔbaama wu kaa na Kirisa wo karijeege ki ni ge, weeye pyaa na ba yi keme yaa, na fanha kan yi mu keree beeri ni, kɔnhɔ yi jɔ di ja fa.

¹¹ Se je wee ni fo gbee. Amiina.

Pyeeeri fɔ mujuu

¹² Siliven w'a ne tege a ne le seme nifenhafenene le ka na tun yi mu. Ne mu, ceborona jomee fɔɔ wu je wii Kile koo li ni. N'a we seme we ka na tun yi mu, di samɔhɔ le yi ni, di li she yi na can na na we wu wa Kile wo niime we. Yi kori yaha wee ni!

¹³ Kile ya egilizi wemu jaha bulo Babiloni* ni ba yee je-ε ge, w'a yi shaari. Na ja Marika be ya yi shaari.

¹⁴ Yi beeri p'a yiyee shaari ceborogo fɔ na ni taanjeege ni, yee piimu beeri pu je Kirisa wuu ge.

Najine ki pye yi te ni.

* 5:5 Talerje 3:34 * 5:13 Babiloni: Kulo lemu Kile ya kyeeɛgi feeɛɛ li kakuuyo yi wuu na ge, Pyeeeri ya Orome kulo li taanna ni lee ni naha we verise we ni.

2 Pyeeri Pyeeri ya semε shuun wo wemu ka ge

Jɔgɔ mu we semε we d'a tun wε?

Li wa kanna egilizi nigin wa mu Pyeeri ya we semε we ka na tun wε, ga Kiricεen pu bεeri mu w'a wu tun (2 Pyeeri 1:1). W'a li shε na wee wo cana nii l'a nɔ li taxɔgɔ ni (2 Pyeeri 1:12-14).

We semε we kakana juɲɔ

Pyeeri ya bi karamɔgɔlɔɔ kafinejuu pu wo kalaakuumɔ wu kaa logo, wemu p'a bi gaan n'a daa fεε pu mu ge, lee wuu na w'a we semε we ka wu guri n'a daa fεε pu funyɔ to can wa shizhaa na, w'a bi pu kalaa xɔ wemu ni ge. Lee yεrε le ninumɔ Zhude bε ya pye (Zhude 5-16).

Semε wu kafila juɲɔyɔ

2 Pyeeri 1 Kalaa wemu y'a ta ge, yi pye juɲmεhεε fεε wee kalaa wu shizhaa na.

2 Pyeeri 2 Funduuro temu w'a pye karamɔgɔlɔɔ kafinejuu pu shizhaa na ge.

2 Pyeeri 3 Kirisa na guri ba nakaara baa.

Pyeeri fɔ mujuu

¹ Nε Simɔ Pyeeri we wu jε Yesu Kirisa wo kapyebye, ni wu tudunmɔ ge, nε w'a we semε we tun yee mu, yee piimu p'a see see n'a daa wu ta ni wεe ni, wu Kile ni wu Shɔvɔɔ Yesu Kirisa wo dii wu funɲɔ ni ge.

² Kile wu niimε ni jɔɲɲε kan jεhε yi mu Kile ni wu Kafɔɔ Yesu wo jε wu funɲɔ ni.

Kile w'a wu yiri na wu pa jε wu Ja wu saanra ti ni

³ Keree kiimu bεeri k'a yaa ni wu ni wu jiiifεεrε ti funɲɔ ni, wu bye Kile jii fyaara sipyii ge, Kile ya kee bεeri kan wu mu wu sefεεrε ti funɲɔ ni. Wemu w'a wεe yiri, na pa binne ni wu ni wuyε pyaa wo nɔɔrɔ we ni wu saama pu na ge, w'a wεe pye wεe ya weefɔɔ cε.

⁴ Tee sefεεrε te funɲɔ ni, Kile ya juɲmεhεε lɔ wεe mu kiimu ya jɔ fo xuuni ge. Lee na, juɲmεhεε kiimu w'a lɔ yee mu ge, yi bu kee ta yi na já voro ke koɲɔ ke ni, lakuuɲɔ ya

kemu fɔnhɔ ge, na já pye ni zɔ nigin ni ni Kile yε pyaa ni.

⁵ Lee wuu na yi la le yiyε ni xuuni, y'i saama fara yi n'a daa wu na, y'i Kile wo macεɲε ki fara pee saama pu na.

⁶ Na já mayε na, y'i lee fara Kile wo macεɲε ki na, y'i lowaa fara na já mayε na wu na, y'i Kile jii fyaara fara lowaa li na.

⁷ Na pye jire ni ni n'a daa fεε pu ni, y'i lee fara Kile jii fyaara ti na. Y'i taanɲεεε fara n'a daa fεε pu wo jire ti na.

⁸ Kii keree kii bu da yi ni, na yi yaa xuuni, yi da bye saa fεε ni kuduun baa fεε wu Kafɔɔ Yesu Kirisa wo jε wu ni wε.

⁹ Ga kii keree kii bu wemu kuuɲɔ, weefɔɔ ya jaa xuuni wε, w'a bye ba fyεɲ jε wε. Kile ya wu jurumu wemu je laha wu na, na wu pye fεεfεε ge, wu funɲɔ na wɔ lee na.

¹⁰ Lee wuu na ceborogo, yi jaha ya bulo, na yi yiri lemu na ge, yi lee pye baraga kaa. Yi ba lee pyi, yi da ga guruɲɔ di do Kile koo li ni bada wε.

¹¹ Lee funɲɔ ni Kile da saanra ti wo kujɔɔ li mugi xuuni yi mu, saanra temu da ga xhɔ wε. Tee jε wu Kafɔɔ ni wu Shɔvɔɔ Yesu Kirisa wuuro te.

¹² Lee na, nε funɲɔ ki wa di da yi funɲɔ tun kii keree kii na tuun bεeri ni, ali na ta y'a ki cε xɔ bε. Can jomɔ pe p'a nɔ yee na ge, yee ya pye juɲmεhεε fεε pu funɲɔ ni.

¹³ Ga na nε yaha ke jɲɲε ke na, nε li ta l'a saha nε w'a yi funɲɔ tun ni kii keree kii ni, kɔnhɔ y'i da jeni.

¹⁴ Bani nε li cε jo nε foroduun w'a nɔ xɔ ke koɲɔ puga ke ni; wu Kafɔɔ Yesu Kirisa w'a na pye n'a lee cε.

¹⁵ Ga n'a da na se bεeri pye, kɔnhɔ na nigaraga na, yi funyɔ di da dun ni kii keree kii ni tuun bεeri ni.

Tudunmɔ p'a Kirisa wo nɔɔrɔ wu ja

¹⁶ Wεe ya ta wu Kafɔɔ Yesu Kirisa wo fanha ke ni wu ba wu kaa jo yi mu ni shizhiinmε fεε wo giraya ni wε. Ga wεe ya wu ja wu jii ki na, wu ni wu nɔɔrɔ wu bεeri ni.

¹⁷ To Kile nidεεngε ki jε wu fanha ke, ni wu nɔɔrɔ wu ni. W'a pεεɲε ni nɔɔrɔ taha Yesu Kirisa na, tuun wemu ni w'a jo ge na:

* 1:17 Macoo 3:17

ya yemu lɔ ge. Nibiicogonɔ k'a gbegele na yaha pu jaha na.

18 Pii p'a kiragi kiragi foro konahaɲa ki ni li sanha mɔ-ε ge, pu ma pee faanna na luu ni kafilafεεfεεgεε ni. Lee wuu na pu ma ceepuuro wo shiige baara keree taga puyε tεgε.

19 Pu ma yu na pu da pee wolo bulooro ni, na ta lakuunɔ keree kii p'a byi ge, puyε pyaa di jε kee wo buloo. Bani kaa lemu ba se taa ma na, m'a jεri lee wo bulo.

20 Can na, sipyii piimu p'a ta shɔ konɔ ke wo nɔrɔmɔ keree kii na, wu Kafɔɔ ni wu Shɔvɔɔ Yesu Kirisa wo jε funɲɔ ni ge, kee keree kii bu peefεε ta co sanha, na se ta pu na, pu taxɔgɔ keree na ba waha na toro taashiine li taa.

21 Pu ma Kile wo tiime koro li cε, ga Kile wo jɔmεhεε kii p'a she pu na ge, p'a kee yaha. Lee funɲɔ ni li bi pɔrɔ pu mu, pu ganha tiime koro li cε be wε.

22 Nimε, le l'a nɔ pu na ge, lee ya li shεε na can wu jε kii talenεε kiiri: «Ponɔ l'a kuri li tɔguro ti feni,» ni «P'a shaazhɔ wu wuu, a wu guri she jε jɔrɔyɔ ni.»

3

Kafɔɔ Yesu wo paduun wu keree

1 Na taanjiineε, nε sεmε shuun wo w'a we na wu tun yee mu. Nε yee funɲɔ tun keree kii na pii sεmεε shuun we ni, kɔnhɔ y'i fungɔngɔ nizaɲa ta.

2 Jomɔ pemu Kile wo fεfεεε tudunmɔɔ p'a jo toro yi mu ge, ni wu Kafɔɔ, ni wu Shɔvɔɔ wu wo tudunmɔɔ p'a wu tuduro teke jo yi mu ge, yi yi fungɔnyɔ yaha yee na.

3 Leke y'a yaa na fεnhε cε ge, lee li wa mε. Taaxɔɔ li ni lawuu fεε pii na ba ba piimu lawuu w'a pe ge. Pu na ba jaari na be ni puyε pyaa wo lakuunɔ ke ni.

4 Pu na ba yu: «Yesu ya jɔmεε lemu lɔ yee mu na wu da ba ge, mii w'i jε wε? Wεε sefεεε p'a xu, ga keree ki beeri di jε ki siime na ba konɔ k'a jɔ kɔn wε.»

5 Pu ya go p'i le cε yaha pu funyɔ ni wε, na: Kile w'a fugba ni jɔnε yaa fo taashiine ni. Wu jɔ jomɔ funɲɔ ni Kile ya jɔnε yereɲε lɔhɔ ni, na ki yaa ni lɔhɔ ni.

6 Lɔhɔ ni be sanha Kile ya taashiine li wo konɔ ke ni ki funɲɔ yanmuyɔ beeri kyεεgi, logbɔhɔ ki tuun wu ni.

7 Ga pee jɔ jomɔ pe ninumɔ pu wa nijaa wo fugba we ni jɔnε ke be kemε yaha, na Kile jɔi fyaara baa sipyii pu wo kiiri we, ni pu gyεεgi wu caɲa sigeε. Kee caɲa ke, na na ba fugba we, ni jɔnε ki be sorogo.

8 Ga, na taanjiineε, kaa nigin wa wà, y'a yaa na lee cε, lee li wa mε. Caɲa jii nigin jε Kafɔɔ jaha taa ba yee kabɔfonɔ nigin (1.000) jε wε, yee kabɔfonɔ nigin (1.000) be di jε wu jaha taa ba caɲa jii nigin jε wε.

9 Pii wa yu na Kafɔɔ ya go wu wu jɔmεε li koo jaari wε, na w'a mɔ toro. Lee be wε! Kile ya luu gbo yee taa. Wu la jε wa shishiin be wu kyεεgi wε; wu funɲɔ ki jε sipyii pu beeri di daajeɲε jo pu jurumu wu na, p'i ba Kile mu.

10 Kafɔɔ cabaɲa, kee na ba sipyii pu fo ba nagaa ya sipya foni wε. Kee caɲa ki na, fugba we na ba doro ni tunmɔ nigbɔ ni, na na ba wu funɲɔ yanmuyɔ yi beeri sorogo fεεfεε, jɔnε ke ni ki yanmuyɔ beeri na ba sorogo.

11 Wee tuun wu ni, na ye yanmuyɔ ye yaha yi na da ba ja le jagana le na, yee torogana l'a yaa na tii, y'i la fara yi Kile jɔi fyaara ti na.

12 Kafɔɔ cabaɲa ke, yi ki sige, yi la le yiyε ni, k'i wεri nɔ. Kee caɲa ke, na na ba fugba wu sorogo. Yanmuyɔ yi beeri na ba ja na xhɔ.

13 Kile ya jɔnε nivonɔ ni fugba nivomɔ wemu jɔmεε lɔ wεε mu ge, wu na ba daa yee na. Wee xuu we ni, keree ki beeri na ba byi Kile wo tiime pu funɲɔ ni.

14 Lee wuu na na taanjiineε, na yi yaha yi na kee caɲa ke sigeε, y'a yaa na la le yiyε ni wu ba yi ta fεεfεε, jaagi baa, y'i bye jɔnε na ni wu ni.

15 Y'a yaa na li cε na Kile na luu gbo yee taa, lee ni yee wo juwuuro t'a foro. Yee ninuyɔ wu ceborona, wu taanji Pɔli be ya jo yi mu. Kile ya fungɔngɔ fεεεε temu kan wu mu ge, tee fanha ni w'a yi jo.

16 Yee w'a gani wu sεmεε pu beeri ni, pe jomɔ pe shizhaa na. Tεyε ya wa wà wu sεmεε pu ni, yemu kɔri cεmε p'a pεn ge. Ga pii pu jε fungɔngɔ fεεεε baa, pu jεrimε be

di ya pɛn wɛ, pee wa yee tɛyɛ yi wo jomɔ pu kɔri ɲɛri. Mu shiin pu wa Kile Kafila wu wo jomɔ pa bɛ ɲɛri. Na pu yaha lee na, puyɛ pu wa gyɛɛgi.

¹⁷ Na taanɲiinɛɛ, nɛ kunni wa yi funɲɔ to, yi kasɛɛgɛ yaha yiyɛ na, kɔnhɔ pu ganha bu yi ta ni pu piinɲɛ jomɔ pe ni, p'i yi laha yi tayerege nizaanɔ ke ni wɛ.

¹⁸ Ga, yi la le yi da se ɲaha na wù Kafɔɔ ni wù Shɔvɔɔ Yesu Kirisa wo niimɛ we, ni wu macɛɲɛ ke ni. Nɔɔrɔ wu taha wee na na lɔ nimɛ na fo gbee. Amiina.

1 Yohana Yohana ya sɛmɛ nizhiimɛ wemu ka ge

Jɔgɔ wu jɛ Yohana wɛ?

Tudunmɔ Yohana w'a we sɛmɛ we ka. Wee ninumɔ w'a Yohana wo Kile Jozaama pu wo sɛmɛ wu bɛ ka, ni Yohana wo sɛmɛ nizhiimɛ we, ni shuun wo we, ni taanri wo we, ni Kashɛɛ Kitabu wu bɛ.

Yohana ya ta wu mɛgɛ ka pii sɛmɛɛ taanri we na wɛ. W'a wuyɛ pyi na «egilizi nɔhɔlɛ».

Yohana ya ta we sɛmɛ we ka egilizi nigin mɛgɛ na wɛ, ga Azi fiige ki egilizii pu mu w'a wu tun. Yohana bi kapyɛɛ pyi wu wo caɲa nii li xɔduun wu ni Efese kulo le, ni li kabanugo kulogoo ki ni. Wee xuu we nijaa wo wu jɛ Turuki fiige ki niɲɛ ki ni.

We sɛmɛ we kakana jɔɲɔ

Wuyɛ mɛgɛ Kile Kafila yɛɛ li jɛ we sɛmɛ we. Kafila jɔɲɔɲɔ taanri wu jɛ wu ni:

1 N'a daa fɛɛ ya yaa na taha can koro li fɛni, na pu n'a daa wu taha Yesu na.

2 Yi taan ni yiyɛ ni, yi da jaari kpɛɛngɛ ni.

3 Yi da yiyɛ kasɛri karamɔgɔ-kafinɛjuu pii na.

Sɛmɛ wu kafila jɔɲɔɲɔ

1 Yohana 1:1–2:17 Na jaari kpɛɛngɛ ni.

1 Yohana 2:18-29 Jɔgɔ wu jɛ Kirisa wo pɛn wu wɛ?

1 Yohana 3–4 Taanɲɛgɛ keree.

1 Yohana 5:1-12 Sɛɛɛɛ p'a yemu jo Yesu shizhaa na ge.

1 Yohana 5:13-21 Nii sicuumɔ tadanja nakaara baa wogo.

Nii sicuumɔ nixhɔbaama jomɔ

1 Wemu wu jɛ nii sicuumɔ jomɔ pu ge, wee wo keree wɛɛ wa gani yi mu, wemu w'a bye wà yani koɲɔ ki yàa ge. Wɛɛ ya wu jomɔ pu logo, na wu ja wù jii ki na. Wɛɛ ya wu sɛɛri xuuni, a wù keye bɛ di gbɔn wu na.

2 Pee jii sicuumɔ p'a puyɛ shɛ, wɛɛ ya pu ja, na pu sɛɛri keree pye. Nii sicuumɔ nixhɔbaama pe pu bye Kile taa na puyɛ shɛ wù na ge, pee kaa w'a yu yi mu.

3 W'à lemu ja, na lemu logo ge, lee w'a yu yi mu, kɔnhɔ yi bɛ di jé wù wo kariɲɛɛgɛ ki ni. Wɛɛ kunnɔ wa jé To Kile ni wu Ja Yesu Kirisa wo kariɲɛɛgɛ ki ni.

4 Wɛɛ ya kii keree kii ka na ki tun yi mu, kɔnhɔ wù fundanga ki jɔ di fa.

Kile jɛ kpɛɛngɛ; w'à jaari kee ni

5 W'à jomɔ pemu logo Yesu Kirisa mu di jo yi mu ge, pee pu wa pe na Kile jɛ kpɛɛngɛ, nibiige yafiin wa wu ni wɛ.

6 Wù bu jo na Kile wo kariɲɛɛgɛ ki ni wù jɛ, na ta wù jaari gbee nibiige ni, kafinɛyɛ w'a yu, wù jɛ can jɔɲɔ ni wɛ.

7 Ga wù ba jaari kpɛɛngɛ ni, ma na jo ba Kile wa kpɛɛngɛ ni mɛ wɛ, wee tuun wu ni w'a pye wùye kariɲii, wu Ja Yesu wu shishan pu na wù pye fɛɛfɛɛ na wù jurumu wu bɛɛri laha wù na.

Wù wù tɔɔgɔ wolo jurumu ni fɛɛfɛɛ

8 Wù bu jo na wù ya jurumu pyi wɛ, wuyɛ w'a biinɲɛ can jɛ wù funɲɔ ni wɛ.

9 Ga wù bu yere wù jurumu wu na, Kile ya tii na jɛ jomɛɛ fɔɔ. Lee funɲɔ ni wu na wù jurumu wu yafa wù mu. W'à kakuɲɔɔ tuuyo yemu bɛɛri pye ge, wu na wù pye fɛɛfɛɛ na yeege kee bɛɛri ni.

10 Wù bu jo na wù ya ta na jurumu pyi wɛ, w'a Kile pye kafinɛjo, wu jomɔ pu jɛ wù funɲɔ ni wɛ.

2

Kirisa jɛ wɛɛ tɛgɛvɔɔ

1 Na nagoo, n'a da kii keree kii ka di ki tun yi mu, kɔnhɔ yi ganha ba jurumu pyi wɛ. Ga wa bu jurumu pye, Tɛgɛvɔɔ wa wù mu wù To Kile wu kabanugo, wee jɛ Yesu Kirisa, wee wemu w'a tii ge.

2 W'a pye wɛɛ jurumu wu wo footɔnɔ. Wɛɛ wo wu yɛ bɛ wɛ, ga koɲɔ ke bɛɛri wo jurumu foo w'a tɔ.

W'à yaa na Kile wo jomɛɛɛ ki co

3 Wù bu Kile jomɛɛɛ ki co, wù na li cɛ lee na na w'a wu cɛ.

4 Wa ba yu na wee ya Kile cɛ, na ta wu ya wu jomɛɛɛ conɔ wɛ. Weefɔɔ jɛ kafinɛjo, can jɛ wu funɲɔ ni wɛ.

5 Ga wemu w'a wu kafila wu conɔ ge, Kile wo taanɲɛgɛ ke nivanja ki wa weefɔɔ funɲɔ

ni see na. Lee na w'à li ceni na wèe jε wu karijεεge ki ni.

⁶ Wemu w'a yu na wee jε Kirisa wo karijεεge ki ni ge, weefɔɔ ya yaa w'a jaari ba Kirisa ye pyaa ya jaari wε.

Karijεεge jomεε nivonɔ keree

⁷ Na jimεε, di wa ta karijεεge jomεεfonɔ ka na tun yi mu wε, ga jomεε nilεε li wa, y'a lemu ta fo yi n'a daa wu jɔ kɔnduun wu ni ge. Y'a jomɔ pemu logo xɔ ge, pee pu wa lee jomεε nilεε le.

⁸ Ga lee bε na, le n'a ka na tun yi mu ge, lee jε ba jomεεfonɔ jε wε. Li can w'a ja Yesu Kirisa wo torogana li funjɔ ni, na jaa yee bε wo torogana li funjɔ ni. Bani womɔ keree kii nidorogo ki wa, kpεεnge can wogo ki wa jɪ na xɔ.

⁹ We w'a yu na kpεεnge ki ni wee jε, na makɔjɔ yaha wu ni wu ceboro tε ni ge, womɔ ni weefɔɔ jε sanha.

¹⁰ Wemu ceboro kaa l'a dan wu ni ge, weefɔɔ wu jε kpεεnge ki ni. Na wu yaha kpεεnge ki ni, kaa la shishiin da ga já wu pye wu watii jɔjɔ kyεεgi wε.

¹¹ Ga we w'a wu ceboro kɔ ge, womɔ ni weefɔɔ jε, womɔ ni w'a jaari. Wu ya wu tashεge cε wε, bani womɔ p'a wu pye fyεn.

Yi ganha bu yi jaha le ke kojɔ ke yanmuyɔ ni wε

¹² Na nagoo, n'a we sεmε we tunni yi mu, bani yi jurumu w'a yafa yi mu Yesu wo mεge ki gbɔɔrɔ ni.

¹³ Nɔhɔlεε, n'a we sεmε we tunni yi mu, bani we wu wa wà na ta kojɔ sanha jɔ kɔn wε ge, y'a wee cε. Lεvεε, n'a we sεmε we tunni yi mu, bani y'a se ta Shitaanni na. Na nagoo, n'a we sεmε we tun yi mu, bani y'a To Kile cε.

¹⁴ Nɔhɔlεε, n'a we sεmε we tun yi mu, bani we wu jε wà na ta kojɔ sanha jɔ kɔn wε ge, y'a wee cε. Lεvεε, n'a we sεmε we tun yi mu, bani yi fanha k'a jεhε, Kile jomɔ p'a kori yaha yi funyɔ ni, y'a se ta Shitaanni na.

¹⁵ Yi ganha bu kojɔ yaha ki taan yi mu wε, yi ganha bu yi jaha le kojɔ yaaga ke ka nigin bε ni wε. Kojɔ bu daan wemu mu, To Kile taanjεεge jε weefɔɔ funjɔ ni bada wε.

¹⁶ Bani keree kii bεeri ki jε kojɔ ke ni ge: ceepuuro lakuujɔ jidaan keree, ni kojɔ yanmuyɔ wo jεpεen, ni kojɔ wo mayε she

keree, lee la shishiin wa foro To Kile ni wε fo kojɔ.

¹⁷ Kojɔ kunni wa doro ni ki jidaan wu bε, ga we w'a Kile jidaan pyi ge, wee na ba gori yaha jɪi na gbee.

W'à wuyε kaseri Kirisa wo pεen pu na

¹⁸ Na nagoo, kojɔ ki taaxɔɔ l'a tεεjε. Y'a yi logo na Kirisa wo Pεn wu da ba ba. Wa nime, Kirisa wo pεen nijehεmεε wa puyε shεε na xɔ. Lee na w'à li cε na kojɔ ki taaxɔɔ l'a tεεjε.

¹⁹ Wèe wo karijεεge ki ni p'a foro, ga pu bi ta pye ni wèe ni nigin can can na wε. Pu da bi sii pye ni wèe ni nigin, pu bi da gori wèe ni. Ga pu voro w'a li shεε na pee bye ni wèe ni fungɔnnuyɔ na bada wε.

²⁰ Ga yee wa ba pee jε wε, bani Fεfεεrε Munaa fanha ni yee ya sindirine ta, kɔnhɔ y'i can wu cε.

²¹ Nε ta sεmε wu tun yi mu yi can cεbaara na wε. Ga n'a wu tun yi mu bani y'a can cε, na nɔhɔ li cε sanha na kafinεge ka shishiin ya foro can ni wε.

²² Jɔgɔ wu jε kafinejo wε? Wemu w'a go na Yesu jε Kirisa wε, kojɔ Shɔvɔɔ we-e ge, weefɔɔ wi. Weefɔɔ wu jε Kirisa wo Pεn wε. W'a zhege To Kile ni wu Ja wu ni.

²³ Wemu w'a she Jafɔɔ wu ni ge, weefɔɔ ya she Tofɔɔ wu bε ni. Wemu w'a sɔɔ Jafɔɔ wu na ge, weefɔɔ ya sɔɔ Tofɔɔ wu bε na.

²⁴ W'à yi kalaa jomɔ pemu ni fo yi n'a daa wu jɔkɔɔnrɔ ti ni ge, yi la le yiyε ni pee di gori yi funyɔ ni. Lee bu bye, yi bε na gori yaha Jafɔɔ we, ni Tofɔɔ wu wo karijεεge ki ni.

²⁵ Kirisa ya jomεε lɔ na wu na ba leke kan wu mu ge, lee li wa jɪi sicuumɔ nixhɔbaama.

²⁶ Pii p'a giin pii yi juyɔ kyεεgi ge, pee wuu na n'a ye ka, na yi tun yi mu.

²⁷ Yee kunni, Yesu ya Fεfεεrε Munaa kan yee mu, lee wa kori yee funyɔ ni, sipya wa shishiin kapɔɔ wa nige yi na na w'a yi kalaa wε. Fεfεεrε Munaa li wa yi kalaa keree bεeri ni, li kalaa wu wa can, kafineye wa wu ni bada wε. Lee wuu na yi Fεfεεrε Munaa li wo kalaa wu co, y'i gori yaha Kirisa wo karijεεge ki ni.

²⁸ Na nagoo, yi kori yaha Kirisa wo karijεεge ki ni, kɔnhɔ wu ba wuyε shε, wù

lowagaa wuu di da, wù ganha da ba zhiige wu naha taan wu cabaŋa na wε.

²⁹ Y'a li cε na Kirisa ya tii, lee wuu na w'à yaa na li cε na sipyaa sipya wa tiime keree pyi ge, Kile pya wu nε weefɔɔ.

3

Kile nagoo

¹ Wεe kaa ya dan To Kile ni fo xuuni, fo w'a wεe pye wu nagoo. Can wu nε wii, wεe ya pye wu nagoo. Konɔ sipyii ya ta Kile cε wε, lee l'a pu pye pu ya cε nago Kile nagoo wεe nε wε.

² Na taanpii, nime wù nε Kile nagoo. Wù na ba bye lemu ge, lee wa sanha zhe wε. Ga w'à li cε na Yesu Kirisa ba wuyε she, wù na ba bye ba wu nε wε, bani wù na ba wu keme na ba wu nε wε.

³ Kee tadanja ki wa sipya wemu beeri mu Yesu Kirisa na ge, weefɔɔ na wuyε pye fεεfεε ba Kirisa nε mε fεεfεε wε.

⁴ Sipyaa sipya w'a jurumu pyi ge, Kile wo saliya wu m'a gyεεgi. Bani na jurumu pye, lee kori nε Kile wo saliya wu m'a kyεεgi.

⁵ Y'a li cε na Yesu ya pa wu ba jurumu laha sipyii na. Jurumu wa shishiin bye wu na wε.

⁶ Sipyaa sipya w'a kori yaha wu kari nεεge ki ni ge, weefɔɔ ya gbara wu kori yaha jurumu ni wε. Ga wemu w'a kori yaha na jurumu pyi ge, weefɔɔ ya wu na wε, ali wu ya wu cε be wε.

⁷ Na nɔhɔpiire, wa shishiin ganha bu yi piinne wε. We w'a tiime keree pyi ge, weefɔɔ nidiige ki wa, ma na jo ba Yesu Kirisa ye pyaa ya tii tiigana lemu na wε.

⁸ Wemu bu gori yaha na jurumu pyi, Shitaanni ni weefɔɔ ya foro, bani Shitaanni w'a jurumu pyi na lo fo taashiine li ni. Lee wuu na Kile Ja w'a pa, kɔnhɔ wu Shitaanni wo kapyegge ki kyεεgi.

⁹ Sipyaa sipya wu nε Kile wo pya wa ge, wee ya gbara wu kori yaha jurumu ni wε, bani Kile wo sefεεε ti ma bye wu ni. Lee wuu na wu da já gori yaha jurumu ni wε, bani Kile wo pya wu nε wii.

¹⁰ Le na Kile nagoo ni Shitaanni nagoo ya jeni na wo puyε ni: Wemu ya tiime keree pyi wε, wee ya foro Kile ni wε, wemu be ceboro kaa ya taan wu mu wε, wee be wε.

W'à yaa na taan ni wùyε ni

¹¹ Jomɔ pe y'a logo fo taashiine li ni ge, pee pu wa pe: W'à yaa na taan ni wùyε ni.

¹² Wù ganha bu bye Kayen shi wε, Shitaanni ni wee ya foro, w'a wu cuun gbo. Naha na w'a wu gbo wε? Bani wuyε pyaa kapyegge ki bi kolo, na ta cuunvɔɔ wu wo kapyegge di bi tii.

¹³ Na cebooloo, konɔ sipyii bu yi kɔ, lee ganha bu yi fo wε.

¹⁴ W'à li cε na w'à foro xu ni na jé nù sicuumɔ ni, bani wù cebooloo pu kaa ya dan wù ni. Wemu wu nε wu cebooloo kaa ya dan wu ni-i ge, wee ya kori yaha xu ni.

¹⁵ Sipyaa sipya w'a wu ceboro kɔ ge, wee nε sipyii gbovɔɔ. Y'a li cε na nù sicuumɔ nixhɔbaama wa goroo sipyii gbovɔɔ wa shishiin funɔ ni bada wε.

¹⁶ Le na w'à taan nεεge ceni, bani Yesu Kirisa ya wu munaa kan, kɔnhɔ wu wεe nɔnhɔ wolo. Wεe be ya yaa na wù munahaa kan wù cebooloo wuu na.

¹⁷ Ke konɔ ke naafuu nε wemu mu ge, weefɔɔ bu wu ceboro funmɔ wo na, na bye wu ya nɔnhɔ naari wu na wε, dii Kile taan nεεge di da já bye weefɔɔ funɔ ni wε?

¹⁸ Na nɔhɔpiire, wù taan nεεge ganha da bye nɔseεkponɔ, ni nɔtanga jomɔ ye wε, ga wù kapyegge k'a yaa na li sheε na can wu nε wù taan nεεge ke.

Wù wù logoo waha, wù fulo Kile na

¹⁹ Wù ba lee pyi, lee na wù da ba li cε na wù nε can wu wuu. Wù na já wù hakilee pu tenε Kile naha taan.

²⁰ Ali wù zɔlɔɔ pu nεhe ba wù jaagi be, wù na já wù hakilee pu tenε, bani Kile ya keree beeri cε, wu d'a pelε be wεe zɔlɔɔ pu na.

²¹ Na taanpii, wεe zɔlɔɔ pu bu bye pu ya já wεe jaagi nige wε, lee ya li sheε na wεe ya lowagaa ta, na fulo Kile na.

²² Wù bu yaaga beeri nεeri wu mu, wù na kee ta, bani w'à wu nɔmεε conɔ, na wu nidaan keree pyi.

²³ Wu nɔmεεjuu li le, na wεe pu dà wu Ja Yesu Kirisa mεεε ki na, wù daan ni wùyε ni, ba w'a yi jo wù mu wε.

²⁴ Wemu w'a wu nɔmεε conɔ ge, weefɔɔ ya jé Kile wo kari nεεge ki ni, a Kile be di bye ni weefɔɔ ni kari nεεge ni. Kile ya wu Munaa li

kan wèe mu, lee na wèe ya li cε na Kile jε ni wèe ni karijεεge ni.

4

Kile Munaa ni kafinejo munaa

¹ Ayiwa, na taanjiinεε yi ganha ba daa munahaa bεeri kafila na wε, ga yi fenhe ki suguri ki bi foro Kile ni, bani kafinejuu piimu p'a puyε pyi Kile tudunmɔɔ ge, pee nijehεmεε ya foro koɔ na.

² Le na yi da ba Kile Munaa cε: Munaa lemu l'a sɔɔ li na na sipya yε pyaa Yesu Kirisa ya pa bye ge, lee l'a foro Kile ni.

³ Ga munaa lemu ya ta sɔɔ yee na Kirisa shizhaa na-ε ge, lee ya foro Kile ni wε, lee jε Yesu Kirisa wo Pen wu wuu le. Y'a yi logo xɔ na wu na ba ba koɔ ke na. Ga nime, wuyε pyaa bε wa na xɔ koɔ ki na.

⁴ Na nɔhɔpiire, yee kunni jε Kile wuu, lee wuu na yee ya se ta pee kafinejuu pu na. Bani Kile Munaa le li wa yee funyɔ ni ge, lee ya ye koɔ sipyii pu wuu li na.

⁵ Pee kafinejuu pii jε ke koɔ ke wuu. Lee wuu na pu kafila wu jaha ya tii ke koɔ ke yanmuyɔ ye yε shizhaa na, a ke koɔ ke sipyii di ganha na pu jomɔ nuri.

⁶ Ga wèe kunni jε Kile wuu. Sipya sipya w'a Kile cε ge, weefɔɔ na da wèe jomɔ pu nuri. Ga sipya wemu jε Kile wo wε, weefɔɔ ya wèe jomɔ pu nuri wε. Ayiwa, lee na y'a da can Munaa li wo sipyii pu cε na shɔnri kafinejo munaa li wo sipyii pu ni.

Kile ya wu keree bεeri pyi ni taanjiinεε ni

⁷ Ayiwa, na taanjiinεε, wù taan ni wùye ni, bani Kile ni taanjiinεε ya foro. See see taanjiinεε jε sipya wemu funɔ ni ge, wee wu jε Kile pya. Wee w'a Kile cε.

⁸ See see taanjiinεε jε sipya wemu funɔ ni wε, wee ya Kile cε wε, bani ma bu jo Kile, m'a jo taanjiinεε.

⁹ To Kile ya wu taanjiinεε ki she shεgana lemu na ge, lee li wa mε. W'a wu Ja nigin pe wu tun na pa koɔ na, kɔnhɔ wu jii sicuumɔ kan wèe mu.

¹⁰ Lemu l'a Kile wo taanjiinεε ki shεε wù na ge, lee li wa mε: Li wa nago wèe yiri taanjiinεε k'a fenhe yiri na jaha tii Kile na-ε dε! Ga wèe p'a fenhe taan Kile mu, a wu wu Ja nigin pe wu kan na pye saraga, kɔnhɔ wù jurumu wu yafa wù mu wee gbɔɔrɔ ni.

¹¹ Ayiwa, na taanjiinεε, ba ni wèe kaa ya taan fo xuuni Kile mu lee taangana li na, wèe bε ya yaa na taan ni wùye ni dε!

¹² Sipya wa shishiin sanha Kile ja ja wε. Ga taanjiinεε bu bye wèe tε ni, wèe ni Kile na bye karijεεge ni. Wu taanjiinεε ki bε na ganha na bεle wù funyɔ ni, fo na ba wù zɔɔ pu ni.

¹³ To Kile ya wu Munaa li kan wèe mu, lee na wèe ya li cε na jo wèe wa ni wu ni karijεεge ni, wu bε di jε ni wù ni karijεεge ni.

¹⁴ Wèeyε pyaa ya wu ja jii na, lee funɔ ni, na yi yu bε na Kile ya wu Ja wu tun na pa koɔ na, kɔnhɔ wu ba koɔ sipyii shɔ.

¹⁵ Sipya sipya w'a sɔɔ li na na Kile Ja wu jε Yesu ge, Kile na gori yaha ni weefɔɔ ni karijεεge ni, weefɔɔ bε na gori yaha ni Kile ni karijεεge ni.

¹⁶ Wèe kaa ya dan Kile ni taangana lemu na ge, wèe ya lee cε, na dà bε li na.

Bani ma bu jo Kile, m'a jo taanjiinεε. Wemu w'a kori yaha taanjiinεε na ge, wee w'a kori yaha ni Kile ni karijεεge ni, a Kile bε di gori yaha ni weefɔɔ ni karijεεge ni.

¹⁷ Kile wo taanjiinεε ki ba bεle wù funyɔ ni, fo na ba wù zɔɔ pu ni, wee tuun wu ni caɔa kemu Kile da ba kiiri wu kɔn ge, fyaara ta shishiin da ba bye wù ni kee caɔa wε. Bani ba Yesu Kirisa jε wε, mu wèe bε wo jaarigana li wa koɔ puga ni.

¹⁸ Taanjiinεε jε sipya wemu zɔ ni ge, weefɔɔ ya fyagi wε. See see taanjiinεε ya fyaara bεeri kɔri, bani sipya ya kakuuyo yemu pyi ge, yee wo jaagi kanhama pu ma wu pye wu na fyagi. Lee wuu na, sipya wemu w'a fyagi ge, weefɔɔ zɔ wu bεeri ya jii see see taanjiinεε na wε.

¹⁹ Wèe kaa l'a fenhe taan To Kile mu, lee wuu na wu kaa ya dan wèe bε ni.

²⁰ Wa bu jo na Kile kaa ya dan wee ni, na ta wu ceboro makɔɔ di jε wu funɔ ni, weefɔɔ jε kafinejo. Bani ma ceboro wemu mu ya jaa jiga bεeri ge, wee kaa bye li ya dan mu ni wε, Kile wemu wu jε mu ya wee jaa-i ge, dii wee kaa di da já da dan ma ni wε?

²¹ Yesu Kirisa yε pyaa bε yεre ya le jomεε le jo wèe mu na sipya sipya w'a jo na Kile kaa ya dan ma ni ge, ma cebooloo pu bε kaa

ya yaa na dan ma ni.

5

Sipya ya yaa na sɔɔ Kile wo nijoyo yi na

¹ Sipyaa sipya w'a dà li na na Shɔvɔɔ wu jɛ Yesu ge, weefɔɔ jɛ Kile wo pya. Tofɔɔ kaa ba dan ma ni, wu nagoo bɛ kaa ya yaa na dan ma ni.

² To Kile kaa ba dan wèe ni, a wù ganha na wu jɔmɛɛjogoo ki bɛ conɪ, lee na wèe da li cɛ na wu nagoo pu kaa ya dan wèe ni.

³ Wù bu jo na Kile ya dan wù ni, w'à yaa na wu jɔmɛɛɛ ki conɪ. Wu jɔmɛɛɛ ki ya yaa ki pye wù mu tuguro wɛ.

⁴ Bani piimu bɛeri pu jɛ Kile wo nagoo pu ge, pee bɛeri ya se ta ke konɔ ke na. N'a daa wemu wu wa wèe mu ge, wee w'a wèe pye wèe ya já na se taa ke konɔ ke na.

⁵ Sipyaa sipya w'a dà li na na Kile Ja wu jɛ Yesu ge, ni wee wa yɛ bɛ wɛ, jɔgɔ wu da já se ta ke konɔ ke na wɛ?

⁶ Yesu Kirisa ya pa konɔ na lɔhɔ ni shishan baraga ni. Wu ya ta da lɔhɔ wo batizeli wu yɛ na-ɛ dɛ! Ga, w'a wu shishan bɛ kan p'a wo, na xhu. Kile Munaa li wa lee wo sɛeri, bani lee l'a can wu shɛɛ sipyii pu na.

⁷ Lee funɔ ni, sɛɛɛɛ taanri wu jɛ wà na li shɛɛ sipyii pu na na Kile Ja wu jɛ Yesu.

⁸ Pee sɛɛɛɛ taanri wu jɛ: Kile Munaa ya can wu shɛɛ; lɔhɔ ni shishan, yee bɛ di wu shɛɛ. Ayiwa, yee taanri we ya bɛ jɔmɛɛ na Yesu shizhaa na.

⁹ Sipyii ya yemu yu ge, wèe ya sɔɔ yee na, na ta yemu Kile ya yu ge, yee d'a ye na kanha sipyii wo nijoyo yi na. Kile yɛ pyaa k'a fiin jo wu Ja wu shizhaa na.

¹⁰ Sipyaa bɛeri w'a dà Kile Ja wu na ge, weefɔɔ ya sɔɔ li na wu funɔ ni na kii keree kii jɛ can. Sipyaa wemu ya dà Kile wo nijoyo yi na wɛ, weefɔɔ ya Kile yaha ba kafinejo jɛ wɛ. Bani wufɔɔ ya ta dà Kile wo nijoyo yi na wu Ja wu shizhaa na wɛ.

¹¹ Yemu Kile ya jo wèe mu ge, yee yi wa mɛ na Kile ya jɔi sicuumɔ nixhɔbaama kan wèe mu. Pee jɔi sicuumɔ pe ya daa wu Ja wu gbɔɔɔ ni.

¹² Ayiwa, wee Ja wu jɛ sipya wemu mu ge, jɔi sicuumɔ pu wa weefɔɔ mu. Kile Ja wu jɛ wemu mu wɛ, jɔi sicuumɔ jɛ weefɔɔ mu bada wɛ.

Tadaɲa kemu ki wa n'a daa fɛɛ pu mu ge

¹³ Ayiwa, yee piimu p'a dà Kile Ja wu na ge, nɛ we sɛmɛ we tun yi mu, kɔnhɔ y'i li cɛ na yee ya jɔi sicuumɔ nixhɔbaama pu ta na xɔ.

¹⁴ Ayiwa, lowaa lemu wa wèe mu Kile naha taan ge, lee li wa le: Wèe bu yaaga ka jɛeri wu mu na saha ni wu jidaan ni, wu na wèe jɛɛɛɛ ki logo.

¹⁵ Wù bi ta w'à li cɛ na w'a wù jɛɛɛɛ nuri, wèe ya li cɛ na yaaga bɛeri wèe ya jɛeri wu mu ge, wèe ya kee ta xɔ.

¹⁶ Jurumu wemu wu jɛ wu da já sipya munaa kyɛɛgi jiga na-ɛ ge, ma ceboro bu wee jurumu wa pye, Kile jɛeri wu mu kɔnhɔ Kile di jɔi sicuumɔ kan wu mu. Piimu wo jurumu wu jɛ wu da já pu munahaa kyɛɛgi jiga na-ɛ ge, pee yɛ kaa di wa byi. Ga jurumu wa jɛ wà wemu na já sipya munaa kyɛɛgi jiga na ge, di wa go yi Kile jɛeri wee wa wuu na wɛ.

¹⁷ Tiibaara bɛeri ti jɛ jurumu, can wu jɛ wii. Ga jurumu wa jɛ wà wee wa da já sipya munaa kyɛɛgi jiga na wɛ.

¹⁸ Wèe ya li cɛ na jo sipya bɛeri wu jɛ Kile wo pya wa ge, weefɔɔ ya goroo gbee jurumu na na byi wɛ. Bani Kile Ja wu ma wufɔɔ mara, lee wuu na Shitaanni da já se ta wu na wɛ.

¹⁹ Wèe ya li cɛ na jo wèe jɛ Kile wo nagoo, ga konɔ ke sipyii di jɛ Shitaanni wo fanha ke nɔhɔ ni.

²⁰ Ga wèe ya li cɛ bɛ na jo Kile Ja w'a pa, na ba fungɔngɔ fɛɛɛ kan wèe mu, kɔnhɔ wèe di see see Kile wuyɛ pyaa tii cɛ. Wèe na jɛ Kile Ja wu karijɛɛɛ ki ni, lee ya wèe pye see see Kile wuyɛ pyaa wuu. Wee Ja we wu jɛ see see Kile wuyɛ pyaa, ni jɔi sicuumɔ nixhɔbaama.

²¹ Ayiwa na nɔhɔpiire, y'a yiyɛ kaseri yapɛɛgaanra na!

2 Yohana Yohana ya sɛmɛ shuun wo wemu ka ge

Jɔgɔ mu we sɛmɛ we d'a tun wɛ?

«Cee wemu naha k'a bulo ge, wee ni wu nagoo» na tudunmɔɔ Yohana ya we sɛmɛ we naha tii. Lee kɔri nɛ Egilizi wa ni wu n'a daa fɛɛ.

We sɛmɛ we kakana nɔnɔ

Yohana ya Egilizi wu luu waha na pu kori yaha can wu ni, pu da naari taanɛɛge ni, pu da puyɛ kasɛri karamɔgɔ-kafinɛjuu pu na.

Sɛmɛ wu kafila nɔgɔyɔ

2 Yohana 1-3 Yohana fɔ mujuu.

2 Yohana 4-6 Na naari can ni taanɛɛge ni.

2 Yohana 7-11 Yohana ya pu kaala ni karamɔgɔ-kafinɛjuu pu kaa ni.

2 Yohana 12-13 Jomɔ pu taxɔgɔ.

Yohana fɔ mujuu

¹ Nɛ wemu wu nɛ egilizi nɔhɔle ge, nɛ wa we sɛmɛ we ka. Na ceboroshɔ wemu naha Kile ya bulo ge, wee ni wu nagoo mu n'a wu tunni. Yee kaa ya dan nɛ ni can can na. Ga nɛ ye be wɛ, sipyii piimu beeri pu nɛ Kile wo can wu na ge, yee kaa ya dan pee beeri ni.

² Yee kaa ya dan wɛe ni, bani Kile wo can wu wa wɛe funyɔ ni, wee di wa da gori yaha be gbee wu funyɔ ni.

³ Ayiwa, To Kile ni wu Ja Yesu Kirisa wu niime, ni saama, ni naninɛ kan wu mu, kɔnhɔ wu gori yaha wu can we, ni wu taanɛɛge ki ni.

Na naari can ni taanɛɛge ni

⁴ Nɛ mu nagoo pii na pee ya naari can koo li ni, ba To Kile ya yi jo jogana lemu na wɛ. Lee kunni ya nɛ funɔ taan xuuni.

⁵ Lee be na na ceboroshɔ, n'a da nɔmɛfonɔ jo ma mu wɛ. Ga nɔmɛ le n'a da jo ma mu ge, lee nɛ Kile ya nɔmɛ lemu kan wu mu fo taashiine li ni ge, na wu taan ni wuyɛ ni.

⁶ Nɔmɛhɛɛ kiimu Kile ya jo ge, wu ba kee koro naari, lee li nɛ taanɛɛge ke. Lee nɔmɛɛ

le l'a jo yee mu fo taashiine li ni, na y'a taanɛɛge koro naari.

⁷ Sipyii piinnɛvɛɛ niɛhɛmɛɛ pu wa kɔnɔ ke na nime, pu wa kabaya ye beeri na. Pee ya ta sɔɔ li na na Yesu Kirisa ya pye sipya, na ba se ke kɔnɔ ke na wɛ. Pee sipyii pii pu nɛ sipyii piinnɛvɛɛ pee, ni Kirisa wo pɛɛn pee.

⁸ Lee wuu na y'a yiyɛ kasɛri, kɔnhɔ yi ganha bu buun yi labye wu kuduun ni wɛ, ga y'i wu kuduun wu beeri ta.

⁹ Yi li ce na sipya beeri wu nɛ wu ya kori yaha Yesu Kirisa wo kalaa we na-ɛ ge, ga fo na wuyɛ pyaa nidaan fara wu na ge, weefɔ nɛ Kile wo kariɛɛge ki ni bada wɛ. Ga sipya wemu bu gori yaha Yesu Kirisa wo kalaa wu na, weefɔ na bye kariɛɛge ni ni To Kile, ni wu Ja wu be ni.

¹⁰ Sipya beeri w'a pa yi mu ni kalaa watii ni wemu nɛ Yesu Kirisa wo kalaa we-e ge, yi ganha bu da weefɔ yaha wu jɛ yi puga wɛ. Yi ganha bu da ali fɔ be sɛɛge taan wufɔ na wɛ.

¹¹ Bani mu wemu bu fɔ be sɛɛge taan wu na, l'a pye kanna mu w'a wɔ ni wu ni wu kapyegee niguunɔ ki na.

Jomɔ pu taxɔgɔ

¹² Keree niɛhɛnɛɛ wa nɛ mu na jo yee mu, ga na funɔ wa di kee beeri pye sɛmɛ di dun yi mu wɛ. N'a giin di she yi yiri wu she baari wuyɛ nii na, kɔnhɔ wu fundanga ki nɔ di fa.

¹³ Ayiwa, Kile ya ma ceboroshɔ wemu be naha bulo naha ge, wee be wo nagoo ya ma shaari.

3 Yohana Yohana ya sεmε taanri wo wemu ka ge

Jɔgɔ mu we sεmε we d'a tun wε?

N'a daa fɔɔ wa mu Yohana ya we sεmε taanri wo we tun. Wee mεge ki bye Gayusi.

We sεmε we kakana nɔnɔ

Yohana ya li shε Gayusi na na wee ya Kile Kafila wu yεε pyeεε piimu torogo wu mu ge, na w'a pu conixuuni. Na wu ganha bu daha Jotεrefu wo naha sheshεεε te feni wε. Wee Jotεrefu we bye egilizi nahagbaa fɔɔ, ga Yohana bi Kile Jozaama pu jovεε piimu torogo wu mu ge, wu bi gbara w'a pee tirige wε.

A w'i wu fiin jo na waha sεmε wu ni na kan Demecusi mu. Wee p'a wii na wee w'a pu ni sεmε wu ni.

Sεmε wu kafila nɔnɔ

3 Yohana 1-4 Yohana fɔ mujuu.

3 Yohana 5-8 Gayusi wo naarigazaana le.

3 Yohana 9-12 Na Gayusi ganha bu daha Jotεrefu wo torogana li feni wε.

3 Yohana 13-15 Jomɔ pu taxɔgɔ.

Yohana fɔ mujuu

¹ Nε wemu wu nε egilizi nɔhɔle ge, nε wa we sεmε we ka na tun na taanrii Gayusi mu, wee wemu kaa l'a dan nε ni can yε pyaa na ge.

² Na taanrii, nε Kile nεeri mu mu, kɔnhɔ ma keree di da naha taa tuun bεeri ni, m'a bye sicuumɔ na, ba Kile ya ma zɔ wu pye fεεfεε wε.

³ Cebooloo n'a daa fεε pii ya nɔ wèe yiri naha. Ba can wu wa mu zɔ wu na wε, ni ba mu ya naari na sahanji ni can wu ni wε, p'a yee paari wèe mu. Yee ya taan nε ni xuuni.

⁴ Bani nε bu logo na nε nagoo p'a can wu koro naari, yafiin ya dan nε ni na lee xɔ wε.

Gayusi wo naarigazaana le

⁵ Na taanrii, lemu bεeri m'a byi wù cebooloo n'a daa fεε pu mu, ali na ta p'i nε be nabuun ge, lee bεeri ya nɔ xuuni. M'a li pyi ni nɔmεε fεεε ni Kile mu.

⁶ M'a pu co ni taanriεεε kemu ni ge, p'a pa kee kaa jo n'a daa fεε pu mu naha. Ayiwa, nɔ mayε na, nara lemu p'a giin di bye sanha ge, m'a pu tεge na bε ni Kile nidaan ni.

⁷ Bani Yesu Kirisa wo labye wu wuu na p'a lee nara li pyi. Wa bεeri wu nε wu ya dà Yesu Kirisa na-ε ge, pu wa wee wa shishiin bε kenε yaaga feni wε.

⁸ Lee wuu na wèe n'a daa fεε ya yaa na pii sipyii pii shi tεri. Wù ba lee pyi, l'a bye ma na giin wèe bε p'a fara pu na pu labye wu funnɔ ni, na can koo li shεε sipyii pu na.

Jotεrefu mεge ya kyεεgi

⁹ Ayiwa, nε nɔnii kii ka sεmε wεnε la na na tun n'a daa fεε pu mu wà. Ga we wu nε Jotεrefu ge, wu ya se wèe kabeshεε na wε, na giin wu wuyε pye n'a daa fεε pu nahagbaa fɔɔ wa.

¹⁰ Lee wuu na nε ba nɔ wà, kaparaya yemu bεeri w'a byi ge, na joguumɔ pemu bεeri yu na waa wèe na, na kafineyε yemu bεeri tεri wèe na ge, n'a da yee bεeri jo yi nii na. Wu yεε ya ta da kii yε na-ε dε, wu ya ta sɔɔ cebooloo n'a daa fεε p'a diri wu mu wε. N'a daa fɔɔ wa bε bu jo wu pee tirige wuyε yiri, w'a jo tapyege wa lee bε na wε, na weefɔɔ kɔri yeege n'a daa fεε pu pinnege ki ni.

¹¹ Ayiwa, na taanrii Gayusi, ma ganha bu da bye ye kakuuyo ye tuugo taannivɔ wε dε, ga ta kasaanaa taanni. Sipya wemu w'a saama pyi ge, wee wu nε Kile wo. Ga wemu bu gori yaha kakuuyo na na byi, lee ya li shεε na weefɔɔ ya Kile cε wε.

Demecusi ya masɔnɔ ta

¹² Ayiwa Demecusi kunni, n'a daa fεε pu bεeri ya wee mesaana yu. Can koo lemu bε w'a naari ge, lee bε di wu mesaana yu. Wee bε wa li fiin na can wu nε wii.

Jomɔ pu taxɔgɔ

¹³ Ayiwa, jomɔ nijehemε wa nε mu na yu ma mu, ga na funnɔ wa di pee bεeri ka sεmε we ni wε.

¹⁴ Nε giin jo l'a da mɔ wèe di wùye na, wù jo wùye nii na wε.

¹⁵ Kile wu nɔnɔ kan ma mu! Ma nariinε piimu pu wa naha ge, pee ya ma

fò waa. Ma be wu wù fò kan wù najiinee
pu beeri nigin nigin mu wà.

Zhude Zhude ya sεmε wemu ka ge

Jɔgɔ wu jε Zhude wε?

Zhude wemu wu jε Kafɔo Yesu ni Yakuba yε wo ceborona wu ge (Macao 13:55 ni Marika 6:3), wee w'a we sεmε we ka. Ba wu ceborona Yakuba jε wε, wu bε bi ta dā Yesu na taashiine li ni na Kirisa wu jε wii wε (Yohana 7:5). Ga tuun wemu ni Yesu ya jε na foro xu ni ge, wee tuun wu ni wu bε ya na dā wu na. Mεge kemu Zhude ya yiri wuyε na ge, kee ki wa mε: Yesu Kirisa wo kapyebye (Zhude 1).

We sεmε we kakana jɔɔ

Zhude ya we sεmε we ka na n'a daa fεε pu kaala na pu kasεεge yaha puyε na karamɔgɔ-kafinejuu pu wo kalaakuumɔ wu shizhaa na, wee wemu w'a can can wo n'a daa wu kyεεgi ge.

Sεmε wu kafila jɔɔ

Zhude 1-2 Zhude fɔ mujuu.

Zhude 3-16 Zhude ya can fiinne jɔ karamɔgɔ-kafinejuu pu wo kalaakuumɔ wu keree na.

Zhude 17-23 Zhude ya li shaa n'a daa fεε pu mu na li waha l'i waha na pu kori yaha Kirisa wo karijεεge ki ni.

Zhude 24-25 Zhude ya Kile sɔ.

Zhude fɔ mujuu

¹ Nε Zhude wemu wu jε Yakuba ceborona, na jε Yesu Kirisa wo bulo ge, nε w'a we sεmε we ka. Kile ya yee piimu yiri ge, yee piimu kaa ya taan To Kile mu, a wu yee mara yaha Yesu Kirisa mu ge, yee mu nε wu tun.

² Kile wu yi kan xuuni wu jinaara te, ni wu janijε ke, ni wu taanjεεge ki ni.

Karamɔgɔ-kafinejuu

³ Na taanjiineε, nε funjɔ ki bi sii fo na sεmε ka na tun yee mu wu wo jɔwuuro ti keree na, nε ni yee ya pinne jɔwuuro temu na ge. Ga na kee fungɔngɔ ki yaha nε mu, a nε mεhe li ta l'a pɔrɔ nε wu sεmε wu kan yi mu, di lowaa le yi ni, kɔnhɔ yi da yogo yu n'a daa wu kaa na. Wu fεfεεε wuu pu mu

Kile ya wee n'a daa wu kan tɔɔjii nigin yε pe.

⁴ Bani sipyikuuyo ya y'a peelee jε yee ni. Jaagi wemu na ba do pee jɔɔ ni ge, Kile kafila w'a wee kaa jo fo l'a mɔ. Kile jii fyaara baa sipyii pu jε pii. Wεe wo Kile wu wo niime jomɔ pe p'a luu na jeri na byi pu shiige baara keree kanijɔ. P'a ganha na fɔro wu jɔɔfɔo ni wu Kafɔo nigin pe wu kaa taaan, wee wemu wu jε Yesu Kirisa ge.

⁵ N'a da yi funjɔ to ni keree kii kaa ni, ali na yi ta y'a ki cε xɔ bε. Kafɔo Kile ya Izirayeli sheen jɔɔ wolo na foro Misira fiige ki bulooro ti ni. Ga lee kadugo na, piimu p'a pye pu ni n'a daa baa fεε ge, a wu pee kyεεgi.

⁶ Fo taashiine ni melekeε piimu p'a pu wo tayerege nizhiige ki she, na pu tatεnge ki bε yaha ge, Kile ya pee pɔ yaha nibiige ni shɔnhɔyɔ na gbee, cagbɔhɔ ki wo kiiri wu kaa na.

⁷ Mu Sodomu ni Gɔmɔori sheen ni pu taaan kulogoo bε ya pye. Pee bi puyε yaha dɔdɔrɔ na fo na she namaa pye pu na puyε sinnεε. Na fugibaaga k'a pye pee wo jaagi wu kanhama, kɔnhɔ p'i bye jaha sheshεεε sipyii pusamaa bεeri mu.

⁸ Ga lee bε na kee keree kii tuugo pii karamɔgɔ-kafinejuu pii wa byi. P'a ganha na puyε pyaa wo ceepuuro ti nɔrɔgɔ, na yu na Kile w'a yu ni pee ni ηmunuyɔ ni. A p'i zhe Kile wo Kafεεε ti ni, na fugba melekeε pu shehεε, pee piimu pu jε ni nɔrɔ ni ge.

⁹ Ali na ta Misheli wemu wu jε melekeε jɔɔfɔo ge, tuun wemu ni wee bi nakaara ti suruni ni Shitaanni ni Kile tudunmɔ Musa nixhugo ki keree na ge, wu ya ta sɔɔ na Shitaanni shehεε wε, ga na wu pye yε na: «Kafɔo wu li foo tɔ ma mu.»

¹⁰ Keree kiimu ki jε pii sipyii pii ya ki cε-ε ge, kee p'a fanri. Lajε we wu jε pu mu ge, wee ni naja yaaga wo bεeri wu jε nigin, wee lajε weyε pyaa k'a gyεεgi nɔni pu na.

¹¹ Bɔɔngɔ ki jε pu wogo! Kayen wo naarigaguunɔ le tuugo p'a jaari. P'a puyε yaha jε piinne ni wari la na ba Balamu ya pye wε. P'a gyεεgi shan puyε jɔɔ ni, bani p'a n'a she le puyε ni ba Kore* ya pye wε.

* **1:11 Kayen:**Zhenezi 4:3-8; **Balamu:** Nɔburuu 22-24; **Kore:** Nɔburuu 16.

12 Pu keree ma juzogoro waa yee na yi ceborogo yaligee ki liduun ni. Shiige jε pu na wε, pu jate ya nɔ watii na ni puyε bε wε. Pu jε ba jahaya jε wε, kafεεge na yi lɔ na jaari zanha di jε yi ni wε. Pu jε ba tiye jε wε, yemu ya ta na nagoo pyi ali yi pyeduun bε ni-i ge. Pu jε ba tiye jε wε, yemu niye bεeri y'a wolo, a y'i waha fεfεε ge.

13 Pu jε ba suumɔ lohɔ lokuruyo nigbɔyɔ jε wε, yemu y'a yi shiige keree kanjaa na byi kakaya ge. Pu jε ba wɔrɔɔ jε wε, kiimu ya jaari na doroo ge. Tεhεε baa nibiicogonɔ Kile ya gbegele na yaha pu jaha na gbee.

14 Adama wo kadugo shi nibama sii gbarashuun wuu li wo jabige kemu mege ki bye na Henɔki ge, wee bε ya keree nibanjaa jo pii sipyii pii shizhaa na na: «Kafɔɔ w'a da ba ba ni wu fεfεεε melekεε miliyaaraa nijehemεε pu ni,

15 wu ba kiiri kɔn kɔnɔ sipyii pu bεeri na. Wu na ba jaagi shan Kile jɔi fyaara baa sipyii pu jɔnɔ ni pu wo kapyegee niguunɔɔ ki wuu na, p'a kiimu pye pu wo Kile jɔi fyaara baara ti funɔɔ ni ge; joguumɔ pemu bεeri pee jurumupyii p'a jo w'a Kile na ge, ni pee joguumɔ pu bε wuu na.»

16 Pee sipyii pii tigire t'a pe. Pu ya dinni wε. Pu ma jaari na sahanɔ ni puyε pyaa wo keree la ni. Tabaara jomɔ di dan pu ni tajogo ni. P'i sipyii faanna, na pu kuduun wo pu ni.

N'a daa fεε y'a yaa na lemu pyi ge

17 Ga yee kunni na taanjiinεε, wu Kafɔɔ Yesu Kirisa wo tudunmɔɔ p'a fεnhε jomɔ pemu jo yi mu ge, yi yi funyɔ yaha pee na.

18 Pu bi ma yi yu yee mu na: «Kɔnɔ ki taaxɔɔ li ba dεεnε, lawuu fεε pii na ba da wà. Pu na ba jaari Kile jɔi fyaara baara ni na saha ni puyε pyaa lakuunɔ keree ni.»

19 Pee sipyii p'a waagi leni yee tε ni. Pu ma jaari na sahanɔ ni puyε pyaa fungɔnyɔ ni. Kile Munaa jε pu na wε.

20 Ga yee kunni na taanjiinεε, yi la le yiye ni, yi da se jaha na yi n'a daa fεfεεε wo wu ni, yi da Kile jεeri Fεfεεε Munaa li wo sefεεεε ti ni.

21 Yi kori yaha Kile wo taanjiεεge ki ni, y'i wu Kafɔɔ Yesu Kirisa sige, fo wu ba jɔi sicuumɔ nixhɔbaama kan yi mu, wu wo jɔnaara ti funɔɔ ni.

22 Ayiwa, piimu ya puyε kaala kaala ge, y'a jɔnɔ jaari pee na.

23 Yi pu juyɔ wolo na foro na ki ni. Yi da jɔnɔ jaari pusamaa bε na, ga yi da lee pyi ni fyaara ni, y'i laraga kɔn pu nɔrɔmɔ keree ki bεeri na. Wa bu kakuunɔ la pye pu ni, yi ganha bu da gbɔn ali wufɔɔ nɔrɔmɔ fadenε ke bε na wε.

Kile masɔnɔ jomɔ

24 Kile wemu w'a da já yee mara, kɔnhɔ yee ganha bu do-e ge, wu yi pye jaagi baa fεε, wu nɔhɔ yi jɔi fundangbɔhɔ na wu nɔrɔ wu jaha tãan ge,

25 wee wemu ye nigin wu jε wu Shɔvɔɔ Kile wu Kafɔɔ Yesu Kirisa baraga ni ge, nɔrɔ ni gbɔrɔ, ni sefεεε, ni jɔnɔ fεεε t'a dεri wee na na co fo taashiinε li na, ni nime, ni gbee. Amiina.

KashÉE Yesu Kirisa wo KashÉE lemu Yohana ya ja ge

Jɔgɔ w'a we sɛmɛ we ka wɛ?

Yohana bɛ wu bye Yesu wo Tudunmɔɔ ke ni shuun wu ni. Wee w'a we sɛmɛ we ka (KashÉE 1:4,9), na wu yaha Patimɔsi suumɔ lɔhɔ niŋɛ takpiinɛ ki na. Li wa kanna Kile wo Jozaama pu jo wuu na w'a shɛ foro kee takpiinɛ ke na ba kasolemɛ jɛ wɛ.

Piimu mu we sɛmɛ we ya fɛnhɛ tun ge, pee jɛ Azi fiige ki egilizii gbarashuun we. Efese kulo li l'a bye kee fiige ke wo kugbɔɔ le. Azi fiige ki niŋaa wogo mɛgɛ ki jɛ na Turuki.

We sɛmɛ we kakana jɔnɔ

Sɛmɛ wu kafila w'a naha tii kashÉE la na: «Yesu Kirisa wo kashÉE lemu Yohana ya ja ge, Kile ya lee shɛ wu na, kɔnhɔ keree kiimu k'a yaa na pye jɛri funŋɔ ni ge, kee di shɛ wu kapyebyii pu na.» (KashÉE 1:1). Pee jomɔ pe ya jaha tii lemu na ge, lee jɛ kanhagana lemu na p'a n'a daa fɛɛ pu kana ge. Kanhama pemu p'a ma ge, Kile bi n'a daa fɛɛ pu gbegele pee kanhama pu wuu na, wu da pu logoo wari p'i gori yaha jomɛɛ fɛɛɛ ni n'a daa wu funŋɔ ni.

Keree kiimu ki da ba bye Kile fungɔngɔ na ge, wu mɛlɛkɛ wa w'a tun w'a pa Yohana lɔ kari fugba wu ni, na shɛ kee shɛ wu na (KashÉE 4:1-2).

Sɛmɛ wu kafila jɔgbɔɔ

KashÉE 1 Yohana ya Yesu Kirisa ja wu nɔɔrɔ wu ni.

KashÉE 2–3 Sɛmɛɛ pii p'a tun egilizii gbarashuun wu mu ge.

KashÉE 4:1–8:5 Fɛ tɛhɛɛ gbarashuun we.

KashÉE 8:6–11:19 Maya gbarashuun we.

KashÉE 12:1–15:8 Naha shɛshɛɛɛ gbarashuun we.

KashÉE 16 Kile loyire cɛɛgbuugoo gbarashuun we.

KashÉE 17:1–20:15 Babilɔni ja ja keree.

KashÉE 21:1–22:5 Fugba nivomɔ, jɔnɛ nivonɔ ni Zheruzalɛmu nivomɔ.

KashÉE 22:6-21 Yesu jomɔ pu jɛ Kitabu wu taxɔgɔ ki ni na: «Li wii, nɛ na ba jɛri

funŋɔ ni!» A n'a daa fɛɛ p'i wu jomɔ shɔ na: «Amiina. Mu wu pa, wu Kafɔɔ Yesu!»

We Kitabu we kakana jɔnɔ

¹ Yesu Kirisa wo kashÉE lemu Yohana ya ja ge, Kile ya lee shɛ wu na, kɔnhɔ keree kiimu k'a yaa na pye jɛri funŋɔ ni ge, kee di shɛ wu kapyebyii pu na. Wu mɛlɛkɛ wa Kile ya tun wu kapyebye Yohana mu, kɔnhɔ p'i kee keree ki cɛ.

² Kile ya jomɔ pemu jo, ni Yesu Kirisa ya can wemu shɛ Yohana na ge, yee bɛɛri w'a paari. Bani w'a pye yi bɛɛri sɛɛri.

³ Wemu w'a sɔɔ na we kapaŋaa Kitabu we jomɔ kalaa sipyii mu ge, ni wemu w'a wu jomɔ nuri, keree kii k'a ka ge, na kee co ge, pee jɛ duba nagoo! Bani ki pyeduun w'a tɛɛŋɛ.

Fò wemu w'a kan egilizii gbarashuun wu mu ge

⁴ Nɛ Yohana w'a we sɛmɛ we tun yee Azi fiige ki egilizii gbarashuun wu mu; jo Kile wu niimɛ ni janiŋɛ kan yi mu, wee wemu wu jɛ, ni w'a bye, ni wu na ba ba ge! Munahaa gbarashuun wemu wu wa wu saanra koro li jaha tɔan ge, kee ki li pye mu yi mu.

⁵ Yesu Kirisa bɛ wu li pye mu yi mu, wee wemu wu jɛ sɛɛri jomɛɛ fɔɔ ge, wee wu jɛ shɛnshiimɛ na fɛnhɛ jɛ na foro xu ni. Niŋɛ ke saannaa wo Saan wu jɛ wii. Wɛɛ kaa ya dan Yesu Kirisa ni, lee na w'a wu shishan kan p'a wo wɛɛ wuu na, na wɛɛ shɔ wu jurumu wu na,

⁶ na wɛɛ pye Kile wo saanra te wo sipyii ni saraya jaha shɔɔnrivɔɔ; kɔnhɔ wɛɛ di bye wu To Kile wu wo kapyɛɛɛ pyevɛɛ. Nɔɔrɔ ni sefɛɛɛ ti jɛ wu wuuro fo tɛhɛɛ baa. Amiina.

⁷ Li wii, wu na ba ba jahaya yi na!

Sipyii bɛɛri na ba wu ja.

Ali piimu p'a wu firi ge,

pee bɛ na ba wu ja.

Niŋɛ ki shi wu bɛɛri na ba mɛhɛɛ suu wu wuu na.

Uun, lee kunni na ba bye! Amiina.

⁸ Kafɔɔ Kile, Se Bɛɛri Fɔɔ ya jo: «Nɛ wu jɛ, Alifa ni Omega we, jomɔkɔnrɔ te ni taxɔgɔ ke.» Wee wemu wu jɛ, ni w'a bye, ni wu na ba ba ge.

Kilɛ ya kashɛɛ lemu shɛ Yohana na ge

⁹ Nɛ jɛ Yohana, yee ceborona. Yesu wo kariɲɛɛge ki funɲɔ ni nɛ ni yee ya pinne wu wo saanra ti na, na binne kanhama ni loxulo bɛ na. Nɛ bi Kilɛ Kafila wu yɛɛ pyi, na Yesu sɛɛri keree yu. A p'i ba nɛ co lee wuu na, na shɛ nɛ yaha takpiɲɛ ka na suumɔ lɔhɔ ki niɲɛ ni, kee mɛge jɛ na Patimasi.

¹⁰ Kafɔɔ wo caɲa* ka na, a Kilɛ Munaa di jɛ nɛ ni. A nɛ mujuugbɔɔ la logo na kadugo yiri ba maga mɛɛ jɛ wɛ,

¹¹ na: «Ma jii l'a lemu ja ge, lee ka Kitabu wu ni ma tun egilizii gbarashuun wu wo n'a daa fɛɛ pu mu: Efese, ni Simirini, ni Perigamu, ni Tiyatiiri, ni Saridesi, ni Filadelifi, ni Lawodise.»

¹² Mujuu le nɛ bi nuri ge, a nɛ ɲmahana jɛri na lee jovɔɔ wu wii. Ba nɛ wu ja wɛ, na sanni sokinnaa gbarashuun ja.

¹³ A nɛ yaaga ka ja pu tɛ ni k'a bi foro sipya fɛni. Fadedɔɔngɔ jɛ wu na, sanni kirige d'a pɔ wu dodonɔ na.

¹⁴ Wu ɲuzhiire di fiɲɲɛ lagilagi ba dubya wele shiire jɛ wɛ, kelee ba zanha kagereye jɛ wɛ. Wu jii di jɛ ba naɲɲɛ jɛ wɛ.

¹⁵ Wu tɔɔyɔ jɛ ba daɲaa tɔɔrɔ jɛ wɛ, na ya temu jaanɔ fo ti na jii ge. Wu mujuu jɛ ba loɲɛɲɛ fɔɔ jɛ wɛ.

¹⁶ Wɔɔrɔɔ gbarashuun jɛ wu kanige keɲɛ ni. Nɔyɔ shuun ɲmɔpara nidaan di foro wu jɔ ni. Wu jaha k'i jɛ ba cafuna caɲa jɛ wɛ.

¹⁷ Ba nɛ wu ja wɛ, na do wu tɔɔyɔ ni ba gbo jɛ wɛ. A wu wu kanige keɲɛ taha nɛ na na jo: «Ma ganha bu fya wɛ, nɛ wu jɛ Nizhiime we ni Kurogo wo we.

¹⁸ Nɛ jɛ jii na, nɛ bi xu, li wii n'a da gori yaha jii na gbee. Xu ni Adɛsi kenikaangaa ki wa nɛ mu.

¹⁹ Keree kiimu m'a ja ni kiimu ki wa wà ge, ni kiimu ki da ba bye ge, kee ka.

²⁰ Wɔɔrɔɔ gbarashuun we m'a ja nɛ kanige keɲɛ ki ni, ni sanni sokinnaa gbarashuun wu ge, kanmɔhɔnɔ lemu pee ya zhɛɛ ge, lee le: Wɔɔrɔɔ gbarashuun wu jɛ egilizii gbarashuun wu mɛlɛkɛɛ, sokinnaa gbarashuun wu jɛ egilizii gbarashuun wu.

2

Sɛmɛ wemu w'a tun Efese egilizi wu mu ge

¹ «Egilizi wu wu jɛ Efese ni ge, sɛmɛ tun wee wo mɛlɛkɛ* wu mu na: «Wɔɔrɔɔ gbarashuun wu wa wemu kanige keɲɛ ni ge, wee di jaari sanni sokinnaa gbarashuun wu niɲɛ ni ge, wee ya jo:

² Nɛ mu kapyegeɛ ki cɛ, ni ma kapyɛɲɛɛ nigbɔhɔɔ kee, ni ma loxulo le. Nɛ cɛ jo mu ya loxulo taa sipyikuuyo kapyegeɛ taan wɛ. Piimu p'a yu na tudunmɔɔ pee jɛ, na ta p'i jɛ pere-e ge, m'a pee taanna wii na pu ta kafinejuu.

³ M'a loxulo ta na kanhama xu nɛ wuu na, la shishiin ya ta ma yatɛnyɛ gbo wɛ.

⁴ Ga ma taanɲɛɛge nizhiige kemu m'a yaha ge, kee wuu na n'a da ma jaagi.

⁵ Tayerege kemu ni ma bi bye na na pa do ge, mayɛ funɲɔ to kee na, m'a daburajɛ jo ma jurumu wu na, m'a guri ma kapyegeɛ nizhiigeɛ ki na. Ma bye ma di ya daburajɛ jo wɛ, n'a da zhɛ ma yiri, di ma sokinna wu laha wu tayahaɲa ni.

⁶ Le bɛɛri kadugo na kasaana lemu m'a byi ge, lee li wa mɛ. Nikolayitii pu wo kapyegeɛ k'a sii pɛn mu mu, kee kunni ya sii pɛn nɛ bɛ mu.

⁷ «Kilɛ Munaa ya lemu yu egilizii pu mu ge, wemu na logo ge, wu logo! Wemu ba se ta, Nii Sicumɔ Tige kemu ki wa Kilɛ wo Alijine wu ni ge, nɛ na ba kee pya wa kan weefɔɔ mu wu li.»

Sɛmɛ wemu w'a tun Simirini egilizi wu mu ge

⁸ «Egilizi wu wu jɛ Simirini ni ge, sɛmɛ tun wee wo mɛlɛkɛ wu mu na: Wemu wu jɛ nizhiime we ni kurogo wo we, ni w'a xu na guri jɛ ge, wee ya jo:

⁹ «Nɛ wa ma kanhama pe ni ma la baa fɛɛɛɛ ti fiin, na ta m'i jɛ lafɔɔ! Pii p'a puyɛ pyi Yawutuu, ga pee di jɛ Yawutuu wɛ, bani Shitaanni wo pɛɛɲɛ puga ki sipyii pu jɛ pere. Mɛkyɛɛgɛɛɛ jomɔ pemu bɛɛri pee w'a yu na waa ma na ge, nɛ w'a pu bɛɛri nuri.

¹⁰ Kanhama pe pu da ba ma ta ge, ma ganha bu fya pee na wɛ. Li wii Shitaanni na ba pii yaha yee ni kaso ni na yee nɔhɔ

* **1:10** Lee kɔri jɛ Dimazhi.

* **2:1 Wee wo mɛlɛkɛ:** Lee kɔri jɛ egilizi wu jaahagbaa fɔɔ, yee ninuyɔ yi wa koogoo 2:8, 12, 18; ni koogoo 3:1, 7, 14 wu bɛ ni.

wolo. Yee na ba ganha cabyaa ke funḡo ni. Pye n'a daa sipya fo ma caxhugo. Lee bu bye, ne na ḡii sicuumo saanra ḡudonḡo kan ma mu.»

11 «Kile Munaa ya lemu yu egilizii pu mu ge, wemu na logo ge, wu logo! Wemu ba se ta wee da ga ba xu shuun xu we.»

Seme wemu w'a tun Perigamu egilizi wu mu ge

12 «Egilizi wu wu ḡe Perigamu ni ge, seme tun wee wo meleke wu mu na: ḡḡoḡo shuun ḡmopara nidaan li wa wemu keḡe ni ge, wee ya jo:

13 «Kulo lemu ni mu ya tiin ge, ne lee ce, lee ḡe Shitaanni saanra koro tasinḡe. Antipasi we wu ḡe ne seeri ḡomee fo ge, p'a wee gbo wolo yee niḡe ni Shitaanni tatenge ki ni. Ga lee be na, mu ya mara yaha ne na, mu ya ta foro ne n'a daa wu kaa taan we.»

14 Ga n'a da ma jaagi keree kii shizhaa na. Balamu bi kalaa wemu kaan Balaki mu wu na daga na Izirayeli nagoo pu toḡḡo leni kakuuḡo ni ge, sipyii pii wa mu yiri wa, pee ya soḡ na daha wee kalaa we ninumo feni. W'a bi Izirayeli nagoo pu pye pu na yapeere xaara xaa, na doḡḡoḡo pyi.

15 Na fara lee be na, pii be wa yee mu wa pee ya soḡ Nikolayitii pu wo kalaa wu na.

16 Lee wuu na daburaje jo ma jurumu wu na. Ni lee be we, ne na ba ma yiri toḡvuyo na, ḡmopara le l'a foro na ḡo ki ni ge, di lee taga yogo tun ni pee ni.

17 «Kile Munaa ya lemu yu egilizii pu mu ge, wemu na logo ge wu logo! Wemu bu se ta, yalige kemu meḡe ki ḡe maane* ki niḡmohḡo di ḡe ge, ne na kee kan weefo mu, di kagerenḡe nivige be kan weefo mu. Mafonḡo na ba ga kee na, wa shishiin da kee ce we fo ki tavoo ye.»

Seme wemu w'a tun Tiyatiiri egilizi wu mu ge

18 «Egilizi wu wu ḡe Tiyatiiri ni ge, seme tun wee wo meleke wu mu na: Kile Ja we, wee wemu ḡii ki ḡe ba naniḡe ḡe we, ni wu toḡḡo yi ḡe ba dapaa toḡḡo ḡe we temu t'a ḡi ge, wee ya jo:

19 «Ne mu kapyegee ki ce: Ma taanḡeḡe ke, ni ma n'a daa we, ni ma saama pu beeri, ni ma loxulo le. Ne li ce jo ma kurogo kapyegee k'a ḡeḡe nizhiigee ki na.

20 Ga ce Zhezabeli wemu w'a wuye pyi Kile tudunmo ge, mu ya wee yaha wu na ne wo kapyebyii pu piinḡe, na pu pye pu na doḡḡoḡo pyi, na yapeere xaara be xaa. Lee wuu na n'a da ma jaagi.

21 Ne tuun wa kan wu mu, konho wu daburaje jo wu jurumu wu na. Ga wu ya ta soḡ na daburaje jo wu doḡḡoḡo ti na we.

22 Lee wuu na n'a da wu shan yama yasinnḡe na. Piimu p'a taanfeḡe pyi ni wu ni ge, di pee be curi kanhagbo ni pu bye p'i ya daburaje jo pu kapyegee ki na we.

23 N'a da ba wu nagoo pu be gbo. Egilizii pu beeri na ba li ce na ne sipyii fungonyo ni pu nidaan keree beeri ce. Ne na ba yee beeri nigin nigin saraa kan yi mu na be ni yi kapyegee ni.

24 Yee Tiyatiiri sheen samaa kunni yee piimu sanha soḡ wee kalaa wu na-ε ge; wee p'a byi Shitaanni wo kanmohḡoḡo nigbohḡo ki ge; n'a da yi jo yi mu jo n'a da ga tuguro tatii taha yi ḡuḡo ni we.

25 Ga n'a daa we wu wa yee mu ge, yi wee co ḡo xuuni, fo di ba she ba.

26 Wemu bu se ta na ne wo kapyegee ki fari, fo na no taaxoo li na, ne na ba wee pye fanhafoo shi wu ḡuḡo ni.

27 Wee na ba shi wu mara ni toḡḡo publiin ni, na wu ja ja

ba p'a puuro shohoo jii jagana lemu na we.

Kee fanha ke ne be ya ta na To Kile mu.

28 Ne na ba ḡimugunḡo woro be kan weefo mu.

29 «Kile Munaa ya lemu yu egilizii pu mu ge, wemu na logo ge, wu logo!»

3

Seme wemu w'a tun Saridesi egilizi wu mu ge

1 «Egilizi wu wu ḡe Saridesi ni ge, seme tun wee wo meleke wu mu na: Kile Munahaa gbarashuun ni woroḡo gbarashuun wu wa wemu keḡe ni ge, wee ya jo:

* 2:17 Maane: Wee ḡe yalige kemu Kile ya kan wu sipyii pu mu na pu yaha siponḡo ki ni ge. Ekizode 16: 11-18

Nε mu kapyegee ki cε. Sipyii ya mu pyi wye, na ta mu di jε gbo.

² Ayiwa, ηmunumō pu yaha, pusamaa pii p'a taxuyo shaa ge, m'a pee logoo waha, m'a pu niye curi; bani nε ta mu kapyegee ki ta ki jōporo na na Kile wu jaha tāan wε.

³ Kalaa wemu m'a ta ge, ni logogana lemu na m'a wu logo ge, ma funjō yaha nidogo wee na, m'a wu co, m'a yere ma jurumu wu na. Ma bu bye ma di ya ηmunumō pu yaha wε, nε na ba ma fo ba nagaa jε wε. Tuun wemu ni n'a da ba ge, mu ya wee cε wε.

⁴ Ga lee bε na sipyii pii wa mu yiri Saridesi ni piimu sanha pu fāya nōrōgō wε. Faviye yi da ba le pu na pu da jaari ni nε ni, bani p'a yaa ni lee ni.

⁵ Wemu ba se ta, faviye yi da ba le weefō na. Nε da ga ba wu mεge fōrōgō di wolo jii sicuumō Kitabu wu ni wε. Nε na ba yi jo na To Kile ni wu mεlekεε pu jaha tāan jo weefō wu wa nε wo.

⁶ «Kile Munaa ya lemu yu egilizii pu mu ge, wemu na logo ge, wu logo!»

Sεme wemu w'a tun Filadelifi egilizi wu mu ge

⁷ «Egilizi wu wu jε Filadelifi ni ge, sεme tun wee wo mεlekε wu mu na: Wemu wu jε fεfεε na can yu ge, ni saannaa Dawuda wo kenikaan li wa wu keje ni ge, wee wemu wu da já gbura ki mugi ni wa yafiin da já ki tō-ε ge, ni wu na já gbura ki tō bε wa shishiin da já ki mugi-i ge, wee ya jo:

⁸ «Nε mu kapyegee ki cε. Li wii nε jō ki nimugiyahaŋa yaha ma jaha tāan, wa shishiin da já ki tō wε. M'a nε kafila wu co, ma ya ta foro nε kaa tāan wε, na ta fanha katii bε di jε ma ni wε.

⁹ Shitaanni wo pεεjε puga ki sipyii piimu p'a yu na Yawutuu pee jε, na ta p'i jε Yawutuu-i ge, kafineye pee ya gōn. Nε na ba pee karamu fo p'a pa nuguro sin ma fεε ni, p'i li cε na mu ya taan nε mu.

¹⁰ M'a nε jomō pu mara ni loxulo ni, lee wuu na kanhama tuun we wu da ba nō koŋō bεeri na, na jine ki sipyii pu bεeri nōhō wolo ge, nε bε na ma mara wee tuun wu ni.

¹¹ Jeri tapyege ni n'a da ba. Le li wa ma keje ni ge, lee co xuuni, kōnhō wa shishiin ganha da ma saanra jūdōnō li shō ma na wε.

¹² Wemu ba se ta, nε na ba weefō pye ba na Kile wu pugbōhō ki beni wa jε wε. Wee da ga laha wā bada wε. Nε na ba na Kile wu mεge ka weefō na, ni na Kile wu kulo li mεge Zheruzalemu-fomō we. Wee na ba digi na yiri fugba we ni na To Kile wu yiri. Nε na ba na mafonō ki bε ka wu na.

¹³ «Kile Munaa ya lemu yu egilizii pu mu ge, wemu na logo ge, wu logo!»

Sεme wemu w'a tun Lawodise egilizi wu mu ge

¹⁴ «Egilizi wu wu jε Lawodise ni ge, sεme tun wee wo mεlekε wu mu na: Nε wemu mεge ki jε Amiina ge, na jε sεeri jōmεε fō, ni can fō, ni yaηmuyō yi bεeri nōhōshaanra Kile mu ge, nε jo:

¹⁵ «Nε mu kapyegee ki cε. Mu ya jine wε; ma di ya weri wε. Mu da bi jine kelee na weri lee bi da daan nε ni.

¹⁶ Ga mu jε ba lowōgōwōgōjō jε wε: Ma ya weri wε; ma di ya jine wε, lee wuu na n'a da ba ma tugi yeege na jō ki ni.

¹⁷ Mu ya jo na yara fō mu jε, na mu ya naafuu ta, na mu mago jε wa yaaga na wε, na ta mu bi yaa na li cε na kanhama fō mu jε, ni jaa fō, ni la baa fō, ni fyen. Mu bi yaa na li cε na ma ceepile wo wu jε.

¹⁸ Lee wuu na nε mu yeri jo ma sanni ye pyaa shō nε mu, kōnhō m'a bye lafō. M'a favige shō, kōnhō m'a fāŋa ta le, ma ceepile wo ganha ba jaa l'a ma shiige wε. M'a jeyanāa shii shō m'a pee fara ma jii na, kōnhō ma da jaa.

¹⁹ Piimu kaa l'a dan nε ni ge, pee na nε dinni, na pu kuuni bε. Ayiwa, ma zō wu bεeri kan daburaje jo mu.

²⁰ Nε kunni niyerege ki wa kujō li jō na, na gbura ki kuuni. Wa bu nε mujuu logo na gbura ki mugi nε mu, nε na ba jé na li ni weefō ni, weefō bε di li ni nε ni.

²¹ Wemu ba se ta, nε na ba weefō tenje naye yiri na saanra koro li na, ba nε bε ya se ta na diin na To Kile yiri wu saanra koro li na tiingana lemu na wε.

²² «Kile Munaa ya lemu yu egilizii pu mu ge, wemu na logo ge, wu logo!»

4

Kile wo saanra koro le, ni na wu pele fugba we ni

¹ Lee kadugo na a ne wii sanha, na fugba wu na ki ja k'a mugi. Mujuu le ne fenhe logo, l'i ne ba maga mee ne-ε ge, a lee mujuu l'i ne pye sanha na: «Dugi naha, keree kiimu k'a yaa na pye le kadugo na ge, di ba kee she ma na.»

² Taapile ni a Kile Munaa di je ne ni. Li wii, saanra koro la bye fugba wu ni, wa wu bi tiin lee na.

³ Wemu w'a bi tiin lee na ge, wee bi ni ba pεewa kagereye ya ne we, yemu mege ki ne na zhasipu ni sariduwani ge. Kile ηmopara li bi lee saanra koro li maha, ba m'a li wii we, m'a li ta li na ni ba pεewa kagereye ka ne we, kemu mege ki ne emerodi ge.

⁴ Saanra korogoo kelee shuun ni shishεεε (24) w'a lee saanra koro li maha. Nohalee kelee shuun ni shishεεε (24) wu bi tiin kee saanra korogoo ki na, pee ne na fadeviire le. Saanra judonoo di ne pu beeri nigin nigin juyoo ni, kiimu ya yaa ni sanni ni ge.

⁵ Kile-ninεε, ni mujonoo, ni Kile-selenεε di foro lee saanra koro li ni. Sokinnaa gbarashuun wemu w'a ni ge, pee ne saanra koro li nahagbaa na. Pee ne Kile Munahaa gbarashuun we.

⁶ Saanra koro li nahagbaa li be di ne kanna gba loho ki, kemu ya yaa ni veri ni ge, veri wemu ya wii na naa ba jaawiige ne we. Nii yanmuyoo shishεεε w'a bye pu ninε ni na saanra koro li maha. Yi nahaya ni yi kaduyo beeri di ne ni.

⁷ Nii yanmuyoo yi nizhiige ne ba cenri ne we. Shuun wogo ki ne ba nupepinne ne we. Taanri wogo ki naha ne ba sipya wogo ne we. Shishεεε wogo ki ne ba naa niyirige ne we.

⁸ Kapaya gbaara ne yee ni yanmuyoo yi beeri nigin nigin mu. Yee kapaya yi nohodaan ni yi fugba wu beeri bye ni. Yee yanmuyoo yi bi yoyo cee gbee cana fara piige na na:

«Fεεεε, fεεεε, fεεεε,
wù Kafoo Kile, Se Beeri Foo,
wemu w'a bye, ni wu ne wa, ni wu na ba
ba ge.»

⁹ Saanra koro li tiinvoo we, wee wemu wu da gori yaha ni na gbee ge, ye ni yanmuyoo shishεεε we ba yoyo cee, na wu pele, na wu

sani, na baraga teri wu na tuun wemu ni,
¹⁰ nohalee kelee shuun ni shishεεε (24) wu be na nuguro sin wee tuun wu ni saanra koro li tiinvoo wu nahagbaa na, wee wemu wu da gori yaha ni na gbee ge, na wu pele, na pu saanra judonoo ki kooangi na ki yaha saanra koro li nahagbaa na, na jo:

¹¹ «Wù Kafoo ni wù Kile,
mu w'a yanmuyoo yi beeri yaa,
mu nidaan funno ni yanmuyoo yi beeri ya yaa,
mu nidaan funno ni yi beeri ne be.
Lee wuu na, nooro, ni peene,
ni sefεεε ya yaa ni ma ni.»

5

Kitabu we ni Dubyapige ke

¹ Lee kadugo na a ne Kitabu nigurugo na saanra koro li tiinvoo wu kanige kenε ni. Wee kadugo ni wu naha beeri bye kama, fe teheε gbarashuun d'a taga wu na mara.

² A ne meleke baraga wo wa na wu na kaan niini ni mujuugboo ni na: «Joo w'a yaa ni fe pu gyεεgi ni, kohnoo wu Kitabu wu na mugi we?»

³ Wa shishiin ya ta fugba wu ni, kelee ninε ki na, kelee ninε ki nohodaan, wemu na ja wee Kitabu wu na mugi wu wu funno wii we.

⁴ Ba ni wa shishiin di bi sanha da wemu w'a yaa ni Kitabu wu na mugi ni, wu wu funno wii we, wee tuun wu ni a ne sii na mee suu xuuni.

⁵ A nohalee wa di ne pye: «Ma ganha ba mee suu we; li wii cenri we w'a foro Zhuda shi wu ni ge, Dawuda yasege ke, wee ya se ta. Lee funno ni wu na ja fe teheε gbarashuun wu kyεεgi na Kitabu wu na mugi.»

⁶ A ne Dubyapige* niyerege na lee saanra koro le, ni ni yanmuyoo shishεεε, ni nohalee pu ninε ni, ma na giin na p'a ki gbo. Yenεε gbarashuun ni ni gbarashuun wu bye ki na. Kee ni gbarashuun wu ne Kile Munahaa gbarashuun we. Kee ya tun ninε ki kabaya yi beeri na.

⁷ A Dubyapige k'i fulo na Kitabu wu nigurugo ki lo saanra koro li tiinvoo wu kanige kenε ki ni.

* **5:6 Dubyapige:** kee ne Yesu, Kile Ja we. Ali na wu ta jurumu wa shishiin ya ta wu na we, w'a soo na wu munaa kan saraga, na xhu konoo wo jurumu wu wuu na.

8 Ba Dubyapige k'a wee Kitabu wu lo we, a j̄ni yaŋmuyɔ shishĕĕre ni nɔhɔleĕ keĕle shuun ni shishĕĕre (24) wu nuguro sin ki fĕĕ ni. Konɔyɔ j̄e pu bĕeri nigin nigin keye ni, ni sanni cĕĕgbuugoo, kee bi j̄ni nudanga yawurire na. Tee j̄e Kile wo fĕfĕĕre sipyii pu Kile-j̄erĕye.

9 Pu bi yofonɔ cee na:

«P'a mu gbo.

M'a sipyii pii j̄uyɔ wolo
ni ma shishan pu ni na kan Kile mu,
na foro kpɔnhɔɔ ki bĕeri ni, ni shi jomɔ pu
bĕeri ni,
ni shi wu bĕeri ni, ni fiye yi bĕeri ni,
Lee wuu na mu ye w'a yaa ni Kitabu wu jo
ni,
m'a wu fĕ pu kyĕĕgi.

10 M'a pee pye Kile saanra ti sipyii,
ni saraya jaha shɔnriwɔɔ, Kile mu.
Pee na ba saanra pyi j̄inĕ ki na.»

11 Lee kadugo na a ne wii na meleĕĕe ni j̄ehĕmĕe jomɔ logo. Pee bi saanra koro le, ni j̄ni yaŋmuyɔ ye, ni nɔhɔleĕ pu maha. Pee bye meleĕĕe miliyoo ni j̄ehĕmĕe tĕhĕne baa wuu.

12 Pee bi mujonɔɔ waa na:

«Dubyapige ke p'a gbo ge, kee ya yaa ni
sefĕĕre,
ni yaaga fĕĕre, ni fungɔngɔ fĕĕre, ni
fanha,
ni pĕĕjĕ, ni nɔɔrɔ, ni masɔŋɔ ni.»

13 Kile wo yaŋmuyaaya yemu bĕeri yi j̄e fugba we ni ge, ni j̄inĕ ke na ge, ni j̄inĕ ke nɔhɔdaan ge, ni suumɔ lɔhɔ ke ni ge, a ne yee bĕeri mujonɔɔ logo yi na yoyo cee na:
«Masɔŋɔ, ni pĕĕjĕ, ni nɔɔrɔ, ni sefĕĕre ti pye
saanra koro li tiinwɔɔ
ni Dubyapige ki woyo fo gbee.»

14 A j̄ni yaŋmuyɔ shishĕĕre wu jo: «Amiina.»
A nɔhɔleĕ p'i nuguro sin na ki pĕle.

6

Dubyapige k'a Kitabu wu fĕ pu kyĕĕgi

1 Ba Dubyapige k'a fĕ tĕhĕe gbarashuun wu wa nigin kyĕĕgi tuun wemu ni we, a ne j̄ni yaŋmuyɔ shishĕĕre wu wa nigin mujuu logo ba Kile ma sele mĕ we na: «Pa!»

2 Lee kadugo na a ne shɔnfige ka ja. Wemu w'a bi dugi kee na ge, sindaa j̄e wu

keŋe ni. Saanra j̄udɔnɔ bi kan xɔ wee mu. Wu sefĕĕre wo w'a foro, wu na ba se ta.

3 Tuun wemu ni w'a fĕ shuun wo pu kyĕĕgi ge, a ne j̄ni yaŋmuyɔ shuun wogo ki mujuu logo na: «Pa!»

4 A shɔŋjiga ka di foro. Wemu w'a bi dugi kee na ge, sefĕĕre ya kan xɔ wee mu na ke konɔ ke j̄aj̄inĕ xɔ, kɔnhɔ sipyii di da puyĕ gbuu. Nj̄mɔpara niduunnɔ ya kan wu mu.

5 Tuun wemu ni w'a fĕ taanri wo pu kyĕĕgi ge, a ne j̄ni yaŋmuyɔ taanri wogo ki mujuu logo na: «Pa!» A shɔnwɔhɔŋɔ ka di foro. Wemu w'a bi dugi kee na ge, shaa li bye wee keŋe ni na daanna pyi.

6 A ne mujuu la logo j̄ni yaŋmuyɔ shishĕĕre wu tĕ ni na: «Shinma tuugo ka wo kilo nigin ya be ni shen nigin caŋa j̄ni saraa ni. Shinma tuugo katii be wo kiloo taanri be ya be ni wee saraa we ninumɔ ni. Ma ganha bu da sinme pe ni duven wu kyĕĕgi we.»

7 A wu fĕ shishĕĕre wo pu kyĕĕgi, a j̄ni yaŋmuyɔ shishĕĕre wogo k'i jo: «Pa!»

8 A ne shɔngɔ ka ja k'a foro, kee bi kikaan. Wemu w'a bi dugi kee na ge, wee mĕge j̄e xu. Adesi bi taha wee fĕni. Sefĕĕre bi kan pu mu j̄inĕ ke taaga shishĕĕre wogo ki na; kɔnhɔ pu da sipyii gbuu ni nj̄mɔparaa ni, ni xuugbɔhɔ, ni kafĕye yama, ni j̄inĕ ke yacoyo ni.

9 W'a fĕ kaguro wo pu kyĕĕgi tuun wemu ni ge, sipyii piimu p'a gbo Kile jomɔ pe ni wu seeri keree ki fĕni ge, a ne pee wo munahaa ki ja saraga yi tawologo ki nɔhɔdaan.

10 Pee bi mujonɔɔ waa na: «Wu Kafɔɔ, fĕfĕĕre wo ni can wo we, fo tuun weke ni mu di da ba kiiri kɔn j̄inĕ ki sipyii pu na, m'a wĕe shishan pu yogo jo we?»

11 Wee tuun wu ni, a p'i fadedɔnyɔ niviye kan pu bĕeri nigin nigin mu, na pu pye na pu j̄eri pye sanha loxulo li ni, fo pu kapyebyejii, ni pu cebooloo pu bu she fa; pee piimu p'a yaa na gbo lee gbogana li na ba pee j̄e-ĕ ge.

12 Lee kadugo na a ne Dubyapige ki ja k'a fĕ gbaara wo pu kyĕĕgi. Wee tuun wu ni a j̄inĕ k'i jĕle xuuni. A piige di jĕ caŋa j̄ni li ni, a l'i wɔ ba fawɔhɔŋɔ j̄e we. A yenĕ ki bĕeri di naaŋa ba shishan j̄e we.

¹³ A fugba wóróó k'i do jínε ki na ba kafεεγε ma nitoodige jahara, na ki geeye turi wε.

¹⁴ A fugba wu laha wu tateεnge ni, ba p'a fuugo kurulo na luu kurulogana lemu na wε. Faaboboyo ye ni lóhó ninε takpiye yi bæeri y'a kuu laha yi tatiinyε ni.

¹⁵ Konó ki sipyii pu bæeri: Saannaa yoo, sipyigbáó yoo, kashen juyófee yoo, naafuu fee yoo, fanhafεε yoo, buloo yoo, piimu je buloo wε, pee yoo, pee bæeri ya puyε ηmóhó yaná gulogoo ni, ni faaboboyo yi tε ni.

¹⁶ A p'i faaya ni boboyo yi pye: «Yi to wù juyó ni, y'i wù ηmóhó saanra koro li tiinvóó we, ni Dubyapige ki loyire li jaha na.

¹⁷ Bani pu loyire li cagbóhó k'a nó. Jógó wu d'a já zhó wε?»

7

Kilε wo fε p'a kpón Izirayeli sipyii piimu na ge

¹ Lee kadugo na a nε mεlekεε shishεεε niyereye ja jínε ki kabaya shishεεε wu na. Pee bi konó ki kabaya shishεεε wu kafεεγε ki co, kónhó kafεεγε ka shishiin ganha ba y'iri jínε ki na, kelee suumó lóhó ki na, kelee tige ka shishiin na wε.

² A nε mεlekεε watii ja w'a y'iri Kilε-nóhó ki shizhaa na, Kilε jii wo wu wo fε kpón kpón yaaga ki je wu kenε ni. Ninε ki fara suumó lóhó ki na, yee gyεεgi ya kan mεlekεε shishεεε wemu mu ge, a wu mujuugbóó jo na pee pye:

³ «Yi ganha bu da yafiin kyεεgi jínε ke, kelee suumó lóhó, kelee tiire ti na, na ta wèe sanha fε kpón wù Kilε wu kapyebyii pu gbahaa na wε.»

⁴ Fε ya kpón piimu na ge, pee ye jónε logo. Pee je sipyii kabófonóó xhuu nigin ni kelεε shishεεε ni shishεεε (144.000). Pee bi foro Izirayeli kpónhóó ki bæeri na.

⁵ Zhuda wo kpón li na, fε ya kpón sipyii kabófonóó kε ni shuun (12.000) na;

Uruben wo kpón li na, sipyii kabófonóó kε ni shuun;

Gadi wo kpón li na, sipyii kabófonóó kε ni shuun;

⁶ Azeri wo kpón li na, sipyii kabófonóó kε ni shuun;

Nεfitali wo kpón li na, sipyii kabófonóó kε ni shuun;

Manase wo kpón li na, sipyii kabófonóó kε ni shuun;

⁷ Simijó wo kpón li na, sipyii kabófonóó kε ni shuun;

Levi wo kpón li na, sipyii kabófonóó kε ni shuun;

Isakari wo kpón li na, sipyii kabófonóó kε ni shuun;

⁸ Zabalón wo kpón li na, sipyii kabófonóó kε ni shuun;

Yusufu wo kpón li na, sipyii kabófonóó kε ni shuun;

Benzhamε wo kpón li na, sipyii kabófonóó kε ni shuun;

fε ya kpón pee bæeri na.

Sipyijehεmεε piimu p'a shó ge

⁹ Lee kadugo na a nε wii na sii sipyiire ta ja t'a sii jehε, sipya wa shishiin da já piimu tóó wε. Pee bi foro fiye yi bæeri ni, ni shi wu bæeri, ni shi jomó pu bæeri, ni kpónhóó ki bæeri ni. Pee niyereye y'a bye saanra koro le, ni Dubyapige ki jaha tãan. Fadeviye nidóonyó yi bye pu na, fεnhεgeye di je pu keye ni.

¹⁰ A p'i ganha na mujonóó waa na: «Wèe wo Kilε we w'a tiin saanra koro li na ge, wee ni Dubyapige ki k'a juwuuro kaan wèe mu.»

¹¹ Mεlekεε pu niyereye yi bye na saanra koro le, ni nóhólee pee, ni jii yanmuyó shishεεε wu maha. A p'i nuguro sin saanra koro li jahagbaa na, na pu jahaya buri jínε na, na Kilε pelε.

¹² na jo: «Amiina. Masónó ni nóóó, ni fungóngó fεεε ni baraga daha, ni pεεε, ni sefεεε, ni fanha, yee je wee Kilε wu woyo fo gbee. Amiina.»

¹³ A nóhóle nigin wa di nε yege na: «Jógó ye p'i je ni ye fadeviye ye ni wε? Mii p'a y'iri wε?»

¹⁴ A nε wu pye: «Nóhóle we, go mu wu wa pu cε.» A wu nε pye: «Piimu nivorowuu pu wa kanhagbó pu ni ge, ni p'a fadeye yi je fiinje Dubyapige ki shishan pu ni ge, pee pu wa.

¹⁵ Lee na pee wa Kilε wo saanra koo li jaha tãan na kapyenεε pyi wu mu wu

tapεεηε pugbǎhǎ ki ni caɲa fara piige na. Saanra koo li tiinvǎǎ wu na ba bye ni pu ni, na pu mara.

¹⁶ Xuugo ni waga da ga ba pu ta bada wε. Caɲa bε di da ga ba daraa pu na sanha wε, kelee kafugo katii bε wε.

¹⁷ Bani Dubyapige ke ki wa saanra koro li niηε ni ge, kee na bye pu nahavǎǎ, na se ni pu ni ηii sicuumǎ lǎhǎ ki yiri. Kile na ba pu ηεsinmε pu bεeri tuu.»

8

Fε gbarashuun wo pu keree

¹ Tuun wemu ni Dubyapige k'a fε gbarashuun wo pu laha ge, a fehεεε di fugba wu kpǎn fo na nǎ minitii kelee taanri (30) shishiin na.

² Mελεkεε gbarashuun we w'a yere Kile ηaha tǎan ge, a nε pee ηa. A p'i maya gbarashuun kan pu mu.

³ A mελεkε watii bε di ba yere saraya tawologo ki ηahagbaa na. Yawurire shǎǎ sanni wuu li bye wu keηε ni. A p'i nudanga yawurire niηεhεεε kan wu mu; Kile ya sipyii piimu pye fεεfεε ge, kǎnhǎ wu pee wo Kile-ηερεγε yi fara tee yawurire ti na, wu yee pinne wolo saraga, saraya tawologo sanni wogo ki ηuηǎ ni. Kee bye saanra koro li ηahagbaa na.

⁴ Tee nudanga yawurire ti wo wurege ni Kile ya sipyii piimu pye fεεfεε ge, ni pee wo ηερεγε y'a dugi shiizhan Kile ηaha tǎan mελεkε wu keηε ni.

⁵ A wee mελεkε wu yawurire shǎǎ li ηi saraya yi tawologo ki wo naganhaa ki na, na ki wǎ ηiηε ki na. A Kile-sελεηεε, ni mu-joηǎǎ, ni Kile-ηiηεε, ni ηiηε cελεηε di bye.

Mελεkεε p'a maya yi ηǎ kǎn na wi

⁶ Maya gbarashuun wemu wu bye mελεkεε gbarashuun wu mu ge, a pee di gbegele yee maya yi wo wi kaa na.

⁷ A mελεkε nizhiime wu wu wo maga ki wi, a zanha kagereye, ni na, ni shishan di suri yiyε ni na wǎ ηiηε ki na. A ηiηε ki taaga taanri wogo k'i sogi. A tiire ti taaga taanri wogo ki bε di sogi. A ηapurege ki bεeri di sogi.

⁸ A mελεkε shuun wo wu wu wo maga ki wi, a l'i bye ma na giin na ya faabobotabaaga kemu ηaanηa ge, kee w'a wǎ suumǎ

lǎhǎ ki ni. A suumǎ lǎhǎ ki taaga taanri wogo k'i ηeri shishan.

⁹ A suumǎ lǎhǎ ki ηii yaηmuyǎ yi taaga taanri wogo k'i xhu. Kǎrǎyǎ ye y'a bye suumǎ lǎhǎ ki ηuηǎ ni ge, a yi bε wo taaga taanri wogo ki bε di gyεεgi.

¹⁰ A mελεkε taanri wo wu wu wo maga ki wi, a wǎrǎ tabaaga ka di yiri fugba we ni na pa do, na ganha na ηi ba nagbǎhǎ ηε wε. Kee ya to gba lǎhǎyǎ yi taaga taanri wogo, ni yi lobulowegee ki ni.

¹¹ Lee wǎrǎ li mεγε ki ηε Zoro. A lǎhǎyǎ yi taaga taanri wogo ki bεeri di soro. A kee lǎhǎ k'i shenηεhεmεε gbo, bani ki bi soro.

¹² A mελεkε shishεεεε wo wu wu wo maga ki wi, a lee di caɲa ki taaga taanri wogo ki kpǎn, ni yeηε ki taaga taanri wogo ke, na fara wǎrǎǎ ki taaga taanri wogo ki bε na, fo na yi kpεεnge ki taaga taanri wogo ki pye nibiige. Ayiwa, piige ki fara caɲa ki na, a yi kpεεnge taaga taanri wogo k'i bye nibiige.

¹³ A nε wii sanha na ηaa ηa w'a yiri na beele fugba lii lii we ni, na mujuugbǎǎ waa na: «Mελεkεε taanri wusamaa p'a kori ge, pee ba pu wo maya yi wi tuun wemu ni, bǎǎngǎ, bǎǎngǎ, bǎǎngǎ kee k'a da ηiηε ki sipyii pu ta wee tuun wu ni.»

9

Mελεkε kaguro wo wu wo maga mεε

¹ A mελεkε kaguro wo wu wu wo maga ki wi, a nε wǎrǎ ηa l'a yiri fugba we ni na pa do ηiηε ki na. A p'i wecogonǎ tεhεεε baa wogo ki wo kenikaan li kan lee mu.

² A l'i kee wecogonǎ ki ηǎ mugi, a wurege di ganha na foro wǎ ba kanragaa wurege ηε wε. A wecogonǎ ki wurege di nibiige lenε caɲa ηii le ni kafεεge ki ni.

³ A kabeeye ya di foro kee wurege ki ni na caaga ηiηε ke na. A p'i fanha kan yi mu ba nǎmaa ηε wε.

⁴ P'a yi jo yi mu na yi ganha bu da kakara pye ηǎ ke na wε, kelee yapyiire, kelee tige ka shishiin na wε; ga sipyii piimu pu ηε Kile wo fε pu ηε pu gbahaa na-ε ge, na y'a kakuuηǎǎ pyi pee γε na.

⁵ Sefεεεε ya ta kan yi mu yi jǎ sipya gbo wε. Ga sefεεεε ya kan yi mu y'a sipyii kana fo yeye kaguro. Yi sǎnrǎ ya yǎ ba nǎmaa wuuro ηε wε.

⁶ Sipyii na ba xu shaa yee caya yi na, ga p'i da wu ta wε. Xu kaa na ba bye pu na, ga wee bε na ba fe pu nahana.

⁷ Yee kabeeye yi bye ma na giin shonyo p'a gbegele kashen kaa na, na jε ma na giin sanni saanra judonjo y'a to. Yi nahaya jε ba sipyii woyo jε wε.

⁸ Yi juzhiire jε ba cee wuuro jε wε. Yi ganhaa di jε ba cenri wogoo jε wε.

⁹ Yi jε kanna tooro fadeye y'a le na pye ηmasigiye, yi kapaya tunmo di jε ba shonyo wotoriyo nijehaye tunmo jε wε, yemu y'a gburogi na se kashen ni ge.

¹⁰ Yi naya jε ba namaa woyo jε wε ni ηmahaa ni. Kanhama pe y'a da ba daha sipyii pu na fo yeye kaguro ge, kee fanha ki wa yi naya yi ni.

¹¹ Saan wa wu jε yi junjo ni, wee wu jε wecogonjo tehene baa wogo ki meleke we. Wu mege ki jε Heburuu jomjo pu ni na Abadon, p'i wu pyi Girekii jomjo pu ni na Apoliyon, (lee kori jε gyegi pyevoo).

¹² Bongo ki nizhiige ya toro, lee kadugo na, shuun wa bε wu da daha kee na sanha.

Meleke gbaara wo wu wo maga meε

¹³ A meleke gbaara wo wu wo maga ki wi, saraya yi tawologo sanni wogo ke ki bye Kile naha taan ge, a ne mujuu la logo na foro ki gulogoo shishere wu yenje shishere wu ni.

¹⁴ Maga ki bye meleke gbaara wo wemu kenje ni ge, a wu wee pye: «Meleke shishere wu w'a po Efirate gbagbo wu lho ki jo na ge, pu sanha.»

¹⁵ Pee meleke pii p'a bi gbegele yaha na bε ni wee tuun we, ni kee canja ke, ni kee yenje ke, ni lee yee li ni ge, a p'i pee sanha yaha, kanhjo p'i sipyiire ti taaga taanri wogo ki gbo.

¹⁶ Pee wo kashenηmo piimu p'a bye shonyo na ge, pee bi miliyoo xhuu shuun (200.000.000) xo. Kee jo ke ne logo.

¹⁷ Kashε le ne ja ge, shonyo ye ni piimu p'a bi dugi yi na ge, tooro fadeye yi bye pu beeri mu, yee yi bye pu ηmasigiye. Yi tuugo ka jε ba na jε wε, ka jε bulani ba safiri kagereje jε wε, ka jε ba kirimu jε wε. Shonyo yi juyjo di jε ba cenri wogo jε wε. Na ni wurege ni kirimu di foro yi jonyo ni.

¹⁸ Na ni wurege ni kirimu we w'a foro yee shonyo yi jonyo ni ge, a pee kanhama tehe taanri wu sipyiire ti taaga taanri wogo ki gbo.

¹⁹ Yee shonyo yi fanha jε yi juyjo ni yi naya ni. Yi naya yi jε ba wolo jε wε. Naya yi jε ni juyjo ni, yee juyjo yi ni y'a sipyiire ti kana.

²⁰ Sipyii piimu samaa p'a kori, pe kanhama pe ya pu gbo-e ge, pee ya ta daburaje jo pu kapyegge ki na wε. Pee ya ta jinaa wo pene ke ni yapere wo pene ki jo yaha wε. Kee yapere kii ya ya ni sanni, kelee warifyen, kelee danaa tooro, kelee kager-eye, kelee ni tige ni. Ki ya naja wε, ki ya nuri wε, k'i ya ja nari wε.

²¹ Pu ya ta daburaje jo pu sipyigbuu li na, kelee pu siganma keree, kelee pu dodooro, kelee pu nagaara ti na wε.

10

Meleke we ni Kitabupire li keree

¹ Lee kadugo na a ne meleke baraga wo waja wu na tigi na yiri fugba we ni, nahana di jε wu cere fayya. Kile-ηmopara di jε wu junjo ni. Wu naha ke di jε ba canja jε wε. Wu toyo jε ba na benε jε wε.

² Kitabupire la jomugi-yahana ki bye wu kenje ni. W'a bi wu kanige togo taha suumo lho ki na, na kamene wogo ki taha jine ki na.

³ A wu mujuugbo la wa ba cenri ya guuri wε. W'a lee wa tuun wemu ni ge, a Kile-selenε gbarashuun wu ganha na ya yu.

⁴ Ba Kile-selenε gbarashuun w'a jo xo wε, ne bi zhaa da yee kani, ga na mujuu la logo na foro fugba we ni na: «Yemu Kile-selenε gbarashuun w'a jo ge, yee yaha kanmohono, ma ganha bu yee ka wε.»

⁵ Meleke wu niyerege ne ja suumo lho ke, ni jine ki na ge, a wee di wu kanige kenje yirige fugba wu ni na gaa na:

⁶ Wemu wu da gori yaha jii na gbee ge, wu d'a fugba we ni wu funjo yanmuyo, ni jine ni ki yanmuyo, ni suumo lho ni ki funjo yanmuyo beeri ya ge, ne kaa wee na jo: «Taasigne wa li ni nige wε.

⁷ Ga canja kemu meleke gbarashuun wo w'a da ba wu wo maga ki wi ge, kee na ba bye Kile wo kanmohono li jo cavana ma na

jo ba w'a yi jo wu kapyebyii Kile tudunmoo pu mu jogana lemu na we.»

⁸ Mujuu le ne bi logo na yiri fugba wu ni ge, a lee di nugo ne pye na: «She Kitabupire li jomugi-yahaŋa ki sho meleke wu mu, wee wemu w'a yere suumoo loko ke ni jine ki na ge.»

⁹ A ne fulo wee meleke wu na, na wu jeri jo wu Kitabupire li kan na mu. A wu ne pye: «Li co m'a li li, li na daan ma joo ni ba sere je we, ga li bu digi ma funjo ni, li na zoro.»

¹⁰ A ne lee Kitabupire li co meleke wu kenje ni na li. A li daan ne joo ni ba sere je we, ga ba ne li li xoo tuun wemu ni we, a li soro ne funjo ni.

¹¹ A mujuu li nugo ne pye sanha na: «Li waha li waha ma na ba jomoo ta sanha Kile mu na jo fiye nijehye, ni shi nijeheme, ni shi jomoo nijeheme, ni saannaa nijeheme shizhaa na.»

11

Sere shuun wu keree

¹ Lee kadugo na a pi daanna kagaanga ka kan ne mu, kee bye ba publiin je we. A pi ne pye: «Yiri m'a Kile-peje pugboko ki taanna, ni saraya yi tawologo ke, piimu p'a Kile pele wa ge, m'a pee taro.»

² Ga m'a Kile-peje pugboko ki kaŋa ki yaha wa, ma ganha bu da kee taanna we. Bani kee ya kan shi wu mu wemu je Yawutu we. Pu na ba jaari jaari fefere kulo li ni yeye kelee shisere ni shuun (42) funjo ni.

³ Ne na ba sefere kan na sere shuun wu mu. P'a yoro boroo faya* le na Kile Kafila jo cabyaa kabofono di xhuu shuun ni kelee gbaara (1.260) funjo ni.»

⁴ Pee je oliviye tiye shuun we, ni sokinaa shuun we, pee piimu niyereye yi wa jine ki Kafoo wu jaha taan ge.

⁵ Sipya wa ba giin wu kakuunoo pye wee wa na, na na foro pu joo ni na wee pen wo soro. Wa ba giin wu kakuunoo pye we wa na, nakaara baa le xugana le na weefoo da xhuu.

⁶ Se wa pu ni na fugba we to, kono zanha ganha bu do pu Kile jomoo pu cajoyo yi na we. Se wa pu ni na loko jeri shishan. Tuun

wemu beri bu pu taan, se wa pu ni na kanhama tuugo beri no sipiire ti na jine ki na.

⁷ Pu ba ba pu sere keree ki joo fa tuun wemu ni, yacoguunoo ke k'a duri na foro wecogoo tene baa wogo ki ni ge, kee na ba yogo kon pu na, na ja pu na, na pu gbo.

⁸ Pu nixhuyo na ba bye kugboo li pinere kpeenge ki na. Lee kulo l'a foro lemu feni ge, lee je Sodoo ni Misira. Lee kulo li ni pu Kafoo w'a kori tige na.

⁹ Koo ke sipii pii na ba pu nixhuyo ja na foro fiye yi beri ni, ni shi wu beri, ni shi jomoo pu beri, ni kono ki beri na. Pee na ba pu nixhuyo ja cabyaa taanri ni taaga funjo ni. Pu da ga ba soo pu pu le faya ni we.

¹⁰ Kile tudunmoo shuun wu gbo wu na ba bye fundanga koo ki sipii pu mu, fo pu na fundanga yakanya kaan puye mu, bani pee shuun w'a jine ki sipii pu kanha fo xuuni.

¹¹ Ba kee cabyaa taanri ni taaga k'a toro we, a Kile di munaha le pu ni, na jifere kan pu mu, a pi yiri yere. Piimu pu bi pu wii ge, a fyaara di je pee ni fo xuuni.

¹² A pee Kile tudunmoo shuun wu mujugboo la logo na yiri fugba we ni na: «Yi dugi naha!» A pi dugi jahaŋa na na kari fugba wu ni pu pen pu jii na.

¹³ Wee tuun wuye pyaa ni, a jine k'i jele xuuni. A kulo li taaga ke wogo k'i do, a sipii kabofono gbarashuun (7.000) di xhu kee jine celeje ki na. A sipii pusamaa di fya xuuni na ganha na fugba Kile pele.

¹⁴ Bongo shuun wogo k'a toro. Jere tapyege ni bongo taanri wogo k'a da no.

Meleke gbarashuun wo wu wo maga ki me

¹⁵ A meleke gbarashuun wo wu wo maga ki wi, a mujugboko kii di foro fugba we ni na:

«Na lo nime na, koo ki saanra t'a pye wu Kafoo Kile wuuro, ni w'a Shoo wemu jaha bulo ge.

Wu na ba diin saanra koro li na gbee.»

¹⁶ Nohole kelee shuun ni shisere (24) wemu w'a tiin pu saanra korogoo ki na Kile

* 11:3 Pu na boroo faya le, lee ya li shee na pu jatanha wuu pu je, pu jomoo pu be di je can.

ɲaha tàan ge, a pee di nuguro sin, na pu
ɲahaya buri ɲiɲe na, na Kile pɛle.

¹⁷ A pee di jo:

«Kafɔɔ Kile, Sefɛɛɛ Bɛɛri Fɔɔ,
mu wemu wu ɲe wà ge,
ni mu wemu wu bye wà ge,
wèe yaa baraga taha ma na;
bani m'a jé ma saanra ti ni
ni sefɛɛɛ nigbɔɔɔ ni.

¹⁸ Shi wemu ɲe Yawutuu-i ge, a pee logoo di
yìri.

Ga ma loyire l'a nɔ.

Xuu pu wo kiiri wu taakɔɔn ni
ma kapyebyii Kile tudunmɔɔ pu
saraaduun ya nɔ,
ni m'a sipyii piimu pye fɛɛfɛɛ ge,
ni piimu p'a ma pɛle ge,
sipyigbɔɔ fara sipyitiilee na,
pee bɛɛri saraaduun ya nɔ.

ɲiɲe ki kyɛɛgivɛɛ pu be taaxɔɔ ya nɔ.»

¹⁹ Kile-pɛɛɲe pugbɔhɔ kemu ki ɲe fugba
we ni ge, a kee ɲɔ di mugi. A Kile wo
kariɲɛɛge ɲɔmɛɛ li keshi wu ɲa wu pɛɛɲe
pugbɔhɔ ki funɲɔ ni. A Kile-ɲiɲɛɛ, ni Kile-
sɛlɛɲɛɛ, ni mujonɔɔ di ganha na fòro. A ɲiɲe
k'i jɛle, a zanha kagereye nagaya be di digi.

12

Cee we ni wɔgɔɲɔ ke p'a byi diragɔn wu ge

¹ Lee kadugo na a nɛ kakanhana nigbɔɔ
la ɲa fugba we ni. A nɛ cee wa ɲa, caɲa ke
na ɲe wu cére fàya, yeɲe ke di ɲe wu tɔɔyɔ
yi nɔhɔdaan. Wɔɔɔ ke ni shuun saanra
ɲudɔɲɔ di ɲe wu ɲuɲɔ ni.

² W'a bi yere yacɛɛ na. Wu laa li bi yìri, a
wu ganha na sipyaa suu layana li kanhama
pu na.

³ Lee kadugo na a kakanhana la be di bye
fugba wu ni. Lee ɲe wɔgɔɲɔ ɲiɲiga, ɲuyɔ
gbarashuun ni yeɲɛɛ ke di ɲe ki mu. Saanra
ɲudɔɲɔ ki bye yee ɲuyɔ gbarashuun wu
bɛɛri nigin nigin na.

⁴ A ki naɲa k'i fugba wu wɔɔɔ ki taaga
taanri wogo ki faari wo ɲiɲe ki na. Wee
cee wu bi giin di digi, a wɔgɔɲɔ k'i yere wu
ɲahagbaa na, kɔnhɔ wu bu digi, k'i pya wu
xa.

⁵ A cee w'i digi funana na. Ga taapile ni
a wee pya w'i gari Kile ni wu saanra koro li

kabanugo na. Wee wu da ba shi wu bɛɛri
mara ni tɔɔɔ biin ni.

⁶ A cee wu baa kari siponɔ ki ni; Kile bi
xuu wemu gbegele ge, a wu gari wà, kɔnhɔ
wu she wu ɲɔ shaa wà fo cabyaa kabɔfonɔ
nigin di xhuu shuun ni kelɛɛ gbaara (1.260).

⁷ Wee tuun wu ni a kashɛn di yìri fugba
we ni. Mɛlekɛɛ ɲuɲɔfɔɔ Misheli ni wu
mɛlekɛɛ p'a tun ni wɔgɔɲɔ ki ni. A wɔgɔɲɔ ki
be ni ki tahama-nɔhɔmɔɔ p'i kashɛn ki ɲmɔ.

⁸ Ga pee ya ta se ta wɛ. Pu ya ta xuu wa ta
nige fugba we ni wɛ.

⁹ A p'i wɔgɔɲɔ ki co, na ki wá ɲiɲe na.
Kee ɲe wɔlɛge ke, p'i ki pyi na tɔɔgɔ levɔɔ, ni
Shitaanni. Kee kemu k'a ɲiɲe ki sipyii pu
bɛɛri piinɲe ge, kee ni ki mɛlekɛɛ p'a pinne
wá ɲiɲe ki na shiizhan.

¹⁰ Lee kadugo na a nɛ mujuugbɔɔ la logo
na yìri fugba we ni na:

«Nime wèe wo Kile wu wo ɲuwuuro te,
ni wu sefɛɛɛ te, ni wu saanra ti tuun
w'a nɔ.

Shɔvɔɔ wemu w'a shɔɔnri lɔ ge,
wee be wo ɲuɲɔ fɛɛɛ te ti tuun w'a nɔ
nime,

bani wèe cebooloo pu jaagivɔɔ w'a co,
na wá ɲiɲe ki na.

Wee wemu w'a bye Kile ɲaha tàan
na pu jaagi caɲa fara piige na ge.

¹¹ Wèe cebooloo p'a se ta
wu na Dubyapige ki shishan pu baraga
ni,

ni pu Kile Jozaama pu sɛɛri keree
ki be wo jo baraga ni.

Bani p'a bi kahari pu munahaa ni fo na nɔ
xu na.

¹² Lee wuu na fugba we ni piimu pu ɲe wà
ge,
yi fundanga ta.

Ga, bɔɔngɔ ki wa ɲiɲe ni suumɔ lɔhɔ wogo,
bani Shitaanni ya tigi pa yee mu.

Wu luu l'a yìri xuuni,
bani w'a li cɛ na tuun watii ɲe nige wee
mu wɛ.»

¹³ Ba wɔgɔɲɔ k'a li ɲa na kee ya wá ɲiɲe ki
na wɛ, cee we w'a tigi funana li na ge, a k'i
daha wee fɛni na gana.

¹⁴ Ga, a ɲaa nagaɲa kapaya shuun di gan
cee wu mu, xuu wemu w'a yàa yaha wu mu
siponɔ ki ni ge, kɔnhɔ wu yìri wu she diin
wà. Wu na ba ɲmɔhɔ wà, na lii wɔ wu na.

Pu na ba wu jɔ shaa wà fo na she nɔ yee taanri ni yeye gbaara na.

¹⁵ Lee kadugo na a wɔ wu lofomɔ pa yeege wu jɔ ni cee wu fɛni, ba gba lɔhɔ jɛ wɛ, kɔnhɔ pee lofomɔ p'i wu li.

¹⁶ Ga, a jɛnɛ k'i cee wu tɛgɛ; wɔgɔnɔ k'a lofomɔ pemu yeege ki jɔ ki ni ge, a jɛnɛ k'i ki jɔ mugi na pee gba.

¹⁷ A wɔgɔnɔ ki luu di yiri xuuni cee wu tɔan. Yesu ya can wemu she ge, Cee wu wo tuugo sipyii piimu p'a wee co, na Kile wo jɔmɛhɛɛ ki bɛ co ge, a k'i she ganha na kashɛn kɔɔn pee na.

Yaconɔ niguunɔ kemu k'a foro suumɔ lɔhɔ ki ni ge

¹⁸ Lee kadugo na a wɔgɔnɔ k'i she yere suumɔ lɔhɔ ki jɔ na gbazhenhɛ ki ni.

13

¹ A nɛ yaconɔ ka nivorogo jɔ suumɔ lɔhɔ ki ni, juyɔ gbarashuun ni yenɛɛ kɛ di jɛ ki mu. Saanra jɔdɔnɔ kɛ di jɛ yenɛɛ kɛ wu bɛɛri jɔnɔ ni. Kile mɛkyɛgɛrɛ jomɔ d'a ka ki juyɔ yi bɛɛri na.

² Nɛ yaconɔ kemu jɔ ge, kee bye ba shɛn jɛ wɛ. Ki tɔɔyɔ jɛ ni baraga ni ba yaconɔ ka jɛ wɛ, kemu mɛgɛ ki jɛ urusi ge. Ki jɔ jɛ ba cɛnri wogo jɛ wɛ. A wɔgɔnɔ k'i ki sefɛɛrɛ te, ni ki saanra te, ni ki fanhagbɔhɔ ki kan ki mu.

³ A nɛ ki jɔnɔ nigin wa jɔ w'a bana, a k'i bye ma na giin ki da xhuu. Ga, a ki tabanɔnɔ k'i xhɔ. A lee di bye kakanhana kɔnɔ ki sipyiiire ti bɛɛri mu, a t'i daha ki fɛni.

⁴ A p'i wɔgɔnɔ ki pɛlɛ, bani k'a fanha kan kee yaconɔ ki mu. A p'i yaconɔ ki bɛ pɛlɛ na: «Kɛ yaconɔ ke jɔhɔ jɛ wɛ! Jɔgɔ wu d'a jɔ yogo tun ni ki ni wɛ?»

⁵ Wee tuun wu ni a se di gan yaconɔ ki mu, ki jɔ k'a tabaara jomɔ ni Kile mɛkyɛgɛrɛ jomɔ yu. Sefɛɛrɛ bɛ ya nɔhɔ kan ki mu ki jɔ keree pye fo yeye kɛlɛɛ shishɛrɛ ni shuun (42).

⁶ Lee funnɔ ni a k'i ki jɔ mugi na tabaara jomɔ jɔ kɔn na yu na waa Kile na. A k'i ganha na Kile mɛgɛ kyɛɛgi, na Kile wo fɛfɛɛrɛ ti wo fɛfɛɛrɛ xuu wu fanri. Piimu pu jɛ fugba we ni ge, na ganha na pee bɛ fanri.

⁷ Kile ya sipyii piimu pye fɛfɛɛrɛ ge, sefɛɛrɛ ya kan ki mu ki yogo tun ni pee ni, k'i se

ta pu na. Sefɛɛrɛ ya kan ki mu fiiye yi bɛɛri na, ni shi wu bɛɛri, ni shi jomɔ pu bɛɛri, ni kpɔnhɔ ki bɛɛri na.

⁸ Jɛnɛ ki sipyii pu bɛɛri na ba ki pɛlɛ, fo sipyii piimu mɛyɛ y'a ka Dubyapige nigbogo ki jɔi sicuumɔ Kitabu wu ni fo kɔnɔ jɔ kɔnduun wu ni ge, fo pee yɛ.

⁹ Wemu na logo ge, wu logo!

¹⁰ Sipya wemu w'a yaa na le bulooro ni ge, wee na le ti ni. Wemu w'a yaa na gbo ni nɔmɔpara ni ge, wee na gbo ni li ni. Ayiwa, lee wuu na Kile ya sipyii piimu pye fɛfɛɛrɛ ge, pee ya yaa na loxulo ta, na gori n'a daa wu ni.

Yaconɔ niguunɔ ke k'a foro jɛnɛ ki ni ge

¹¹ Lee kadugo na a nɛ yaconɔ katii nivorogo jɔ jɛnɛ ke ni, yenɛɛ shuun na jɛ ki mu, kee di jɛ ba dubyapɛpinɛ wogoo jɛ wɛ, ga k'i yu ba wɔgɔnɔ ki jɛ wɛ.

¹² K'a bi kapyɛnɛ pyi ni yaconɔ nizhiige ki fanha ki ni kee jaha tɔan. Kee yaconɔ nizhiige ki k'a bi bana xuuni, fo ki na taxuyo shaa, ga na juunɔ ge, kee ya ki pɛɛnɛ pye fanha kɔnɔ sipyii na.

¹³ Yaconɔ shuun wogo ki bi kakanhanɔa nigbɔhɔ pyi, fo na na bɛ tirige jɛnɛ ke na na yiri fugba we ni, sipyiiire ti bɛɛri jɔi na.

¹⁴ Sefɛɛrɛ ya kan ki mu k'a kakanhanɔa kiimu pyi yaconɔ nizhiige ki jaha tɔan ge, a k'i kee kakanhanɔa ki taga sipyiiire ti piinɛ jɛnɛ ki na, na pu pye na pu yaconɔ nizhiige ki jaa yàa, kɔnhɔ pɛɛnɛ di daha ki na. Kee yaconɔ ke nɔmɔpara l'a bi bana fo xuuni, ga ki ya ta xu wɛ.

¹⁵ Yaconɔ shuun wogo k'a sefɛɛrɛ ta na jɔ jɔjogo kan yaconɔ nizhiige ki jaa wu mu, kɔnhɔ wu da yu. Piimu bɛ pu jɛ pu ya sɔɔ na wee jaa wu pɛlɛ-ɛ ge, wu pee bɛ gbo.

¹⁶ A k'i li pye fanha sipyii pu na, na pu fɛ kpɔn pu kanige keye kelee pu gbahaa na. Sipyitiilee fara sipyigbɔɔ na, lafɛɛ fara la baa fɛɛ na, na fara buloo na, ni piimu jɛ buloo wɛ.

¹⁷ Wa shishiin da jɔ bɛrɛ pye, kelee na zhɔ pye ni pee fɛ pu jɛ ma na wɛ. Pee jɛ yaconɔ nizhiige ki mɛgɛ, kelee nimɔɔlɔɔ piimu p'a bɛ ni ki mɛgɛ ni ge.

¹⁸ Naha fo fungɔngɔ fɛrɛ bu bye ma mu, m'a na ye jaha cɛ. Wemu w'a shiige ge, weefɔɔ na jɔ yaconɔ ki nimɔri wu jate cɛ.

Bani pee nimǎǎǎ p'a be ni sipya wa mege ni. Pee ne xhuu gbaara ni kelee gbaara ni gbaara (666).

14

Dubyapige k'a piimu juna wolo ge pee wo yoccege

¹ Lee kadugo na a ne wii na Dubyapige ki niyerege na Siyan faabobona ki na. Sipyii piimu p'a bye ni ki ni ge, pee ne kabofona xhuu nigin ni kelee shishere ni shishere (144.000) Dubyapige ki mege ni ki To wu mege bi ka pee sipyii pu gbahaa na.

² A ne mujuu la logo na yiri fugba we ni, lee ne ba logbaha fɔɔ ni Kile-selene nigbɔɔ ne we. Lee mujuu li bi naha pye ba konikron konona mehe ne we.

³ Pee bi masona yofona cee saanra koro li nahagbaa na, ni ni yanmuyɔ shishere we, ni nahale pu naha taan. Wa shishiin ya ta ja kee yogo ke taanni, ni sipyii kabofona xhuu nigin ni kelee shishere ni shishere (144.000) wu ye be we. Pee piimu juyɔ Kile ya wuu kona ki na ge.

⁴ Pee ya ta fɔɔna kaa pye na ni cee ni we, bani pee ya pu ye mara yaha fefere ni. Dubyapige ki ba se xuu beeri ni, pee na daha yaha ki feni. Pee ya juwuuro ta na foro sipyii pu nina ni, kaha p'i bye saraga na wolo kan Kile ni Dubyapige ki mu ba yashiiye ne we.

⁵ Pee ya ta kafineye jo na bada we. Jaagi baa sipyii pu ne pii.

Meleke taanri wu wo mujona

⁶ Lee kadugo na a ne meleke wa na wu na yiri na beele fugba lii lii we ni. Kile wo Jozaama nixhobaama pu bye wu mu na yu nina ki sipyii pu beeri mu: fiye yi beeri, ni shi wu beeri, ni shi joma pu beeri, ni kponha ki beeri.

⁷ A wu jo ni mujuugbɔɔ ni na: «Yi fya Kile na, y'i wu pele bani tuun wemu ni w'a da kiiri kan sipyii ti na ge, wee ya na xɔ. Y'a fugba ni nina, ni suuma laha, ni lobulowegee ki yaavɔɔ wu pele.»

⁸ Meleke shuun wo wu w'a taha nizhiime wu na ge, a wee di jo: «Babiloni kugbɔɔ l'a ja! L'a sii ja! L'a shi wu beeri yaha w'a gba li dɔɔɔɔ duvenkuuma wu ni.»

⁹ A meleke taanri wo wu daha wu feni, na jo ni mujuugbɔɔ ni na: «Wemu w'a yafona ke ni ki jaa wu pele ge, ki fe d'a kpon wu gbaa kelee wu kenje na ge,

¹⁰ wee be na gba Kile wo loyire li wo duven wu ni, w'a duven nizuribaaga sogi le wu loyire ceegbuu li ni. Weefɔɔ na ba ganha na ni kirimu ni, fefere meleke pee ni Dubyapige ki naha taan.

¹¹ Na kemu k'a pu kana ge, kee wurege bi yiri na duri gbee. Pu na ba bye nmana baa cana fara piige na, pee piimu p'a yafona ke ni ki jaa wu pele, yafona ki fe d'a kpon pu na ge.»

¹² Kile ya piimu pye fefere, pee di wu neme cono, na daa Yesu na ge, pee pu loxulo ta.

¹³ A ne mujuu la logo na yiri fugba we ni na: «Li ka, na co nime na, sipyii piimu p'a xhuli na pu yaha Kirisa wo karihege ki ni ge, pee ne duba nagoo.» A Kile Munaa li be di jo: «Can wu ne wii, kaha p'i ba nma pu kapyewagaa ki taan. Bani pu kasaanja ki beeri kuduun wu wa pu na.»

Nine sipyii pu wo kiiri we

¹⁴ A ne nahana nivige ka na sanha. Wa nideenge ki bye kee na ba sipya ne we. Sanni judona ne wu juna ni, nakongɔ nɔtanga wogo be di ne wu kenje ni.

¹⁵ A meleke watii di ba na yiri Kile-pene pugbaha ki ni, na ba nahana ki tiinva wu pye ni mujuugbɔɔ ni na: «Ma nakongɔ ki la, m'a nina ki yalɔɔ ti la, bani yalɔɔ ti la duun w'a na. Nina ki yalɔɔ t'a le xɔ.»

¹⁶ Wemu nideenge ki bye nahana ki na ge, a wee di wu nakongɔ ki la, na nina ki yalɔɔ ti la.

¹⁷ A meleke watii di yiri fugba wu ni Kile-pene pugbaha ki ni, nakongɔ nɔtanga wogo di ne wu be kenje ni.

¹⁸ A meleke watii be di foro saraya yi tawologo ki ni. Sefere bye wee mu na na. Nakongɔ nɔtanga wogo k'a bye wemu kenje ni ge, a wu wee pye ni mujuugbɔɔ ni na: «Ma nakongɔ nɔtanga wogo ki la, m'a nina ki ezen wu kan, bani wu nagoo p'a le xɔ.»

¹⁹ A wee meleke wu nakongɔ ki la, na nina ki ezen nile wu beeri kan, na wu wa ezen laha tayaaga wegaha ki ni, kee ne Kile wo loyire le.

²⁰ A p'i eɾezen wu tɔnhɔ eɾezen lɔhɔ ki tayaaga ki ni kulo li kadugo. A shishan di foro eɾezen wu ni, na fɔ ba lofomɔ ɲe we, fo kiloo xhuu taanri (300) ɲɔhɔ. Pee shishan pu cogonɔ bi lɔ ɲiɲe na, na shɔngɔ taa fo ki kɔrɔfe we na.

15

Melekee gbarashuun we ni kanhama pusama keree

¹ Lee kadugo na a ne kakanhana nigbɔɔ la be ɲa fugba we ni, lee bye ɲawɔɔrɔ kaa gbangban. Tuun wusama kanhama kagbɔhɔɔ gbarashuun wu ɲe melekee gbarashuun wemu kenɛ ni ge, pee ya Kile wo loyire li keree ki ɲɔ fani.

² Lee kadugo na a ne xuu wa ɲa, wee ɲe ba logbɔhɔ ɲe we, na ɲe ba veeri ɲe we, na d'a suri wu ni. Piimu p'a se ta yaconɔ ke ni ki jaa we, ni ki nimɔri wu na ge, pee niyereye yi bye wee xuu wu ni; Kile ya konɔyɔ yemu kan pu mu ge, yee di ɲe pu keye ni.

³ P'a bi Kile wo kapyebye Musa ni Dubyapige ki wo yocееge ki cee na:

«Kafɔɔ Kile, Se Beeri Fɔɔ,
ma kapyegeе k'a pele.

Kakanhanɔa ki ɲe kii!

Shi wu beeri wo saan we,
ma korogoo ki beeri ya tii.

Lee ɲe can.

⁴ Kafɔɔ, jɔgɔ wu d'a jo na wee ya fyagi mu na-ε we,

na wee da mu pele-ε we?

Mu ye nigin wu ɲe fefeεε.

Shi wu beeri ya ma na mu pele,

bani p'a li ɲa na fiɲɲe na ma kapyegeе k'a tii.»

⁵ Lee kadugo na a ne Kile wo seeri fɔna puga fefeεε wogo ki ɲa ni Kile-peɲɲe pugbɔhɔ ki ni, yi ɲɔ na mugi fugba we ni.

⁶ Kanhama kagbɔhɔɔ gbarashuun wu ɲe melekee gbarashuun wemu kenɛ ni ge, pee ya foro Kile-peɲɲe pugbɔhɔ ki ni. Faviire temu ti ɲe fefeεε na ɲi ge, tee bye pu na. Sanni kirimεheε di ɲe pu fushiie na.

⁷ A ɲi yanmuyɔ shishεεε wu wa nigin di sanni ceεgbuugoo gbarashuun kan melekee gbarashuun wu mu. Kile wemu wu da gori yaha ɲi na gbee ge, a wee wo loyire di ki ɲi.

⁸ A Kile-peɲɲe pugbɔhɔ k'i ɲi wurege na, kee wurege ke bi foro Kile wo nɔɔrɔ we ni wu sefeεε ti ni. Sipyia wa shishiin ya jɔ jε Kile-peɲɲe pugbɔhɔ ki ni, yani kanhama kagbɔhɔɔ gbarashuun wu ɲɔ ki fa we, kee kiimu ki bye melekee gbarashuun wu kenɛ ni ge.

16

Kile wo loyire ceεgbuugoo gbarashuun we

¹ Lee kadugo na a ne mujuugbɔɔ la logo na yiri Kile-peɲɲe pugbɔhɔ ki ni li na melekee gbarashuun wu pyi: «Kile loyire li wa ceεgbuugoo gbarashuun wemu ni ge, yi she kee ɲuɲɔ sin ɲiɲe ki na.»

² A melekeshiime wu she wu wo ceεgbuu li funɲɔ yaaga ki ɲuɲɔ sin ɲiɲe ki na. Yaconɔ niguunɔ ki fe pu ɲe sipyii piimu na ge, ni ki jaa wu pelevεε pee, a nɔɔyɔ niguuyo di bye pee na, na pu kana gbangban.

³ A meleke shuun wo wu wu wo ceεgbuu li funɲɔ yaaga ki ɲuɲɔ sin suumɔ lɔhɔ ki ni. A suumɔ lɔhɔ k'i ɲeri shishan, ba sipyixugo shishan ɲe we. A suumɔ lɔhɔ ki funɲɔ ɲi yanmuyɔ yi beeri di xhu.

⁴ A meleke taanri wo wu wu wo ceεgbuu li funɲɔ yaaga ki ɲuɲɔ sin gba lɔhɔyɔ ni lobulowegee ki ni, a yee di bye shishan.

⁵ Meleke wemu wu ɲe lɔhɔyɔ yi ɲuɲɔfɔɔ ge, a ne wee mujuu logo wu na yu na:

«Mu wemu ye nigin pe wu ɲe fefeεε ge,

mu ɲe wà gbee, m'a bi bye wà be.

Kɔngana lemu na m'a we kiiri we kɔn ge,
m'a tii.

⁶ Bani sipyii p'a Kile tudunmɔɔ shishan wo,

Kile ya sipyii piimu be pye fefeεε ge,
na pee be wo shishan wo.

A ma be di shishan kan pu mu p'a gba,
p'a yaa ni lee ni.»

⁷ A ne mujuu la logo na foro saraya yi tawologo ki ni na:

«Uun, Kafɔɔ Kile, Se Beeri Fɔɔ,

ma kiiri keree ki beeri ɲe can, k'a tii be!»

⁸ A meleke shishεεε wo wu wu wo ceεgbuu li funɲɔ yaaga ki ɲuɲɔ sin cana ki na. A fanha di gan cana ki mu k'a sipyii pu sɔrogo ni ki kafugbɔhɔ ki ni.

⁹ A kee kafugbɔhɔ k'i sipyii pu sòrogo. A p'i Kile mɛge kyɛɛgi, pu kanhama kagbɔhɔ ki jɛ wee wemu kenɛ ni ge. Ga pu ya ta sɔɔ na yere pu jurumu wu na, na Kile peɛ wɛ.

¹⁰ A mɛɛkɛ kaguro wo wu wu wo cɛɛgbuu li funɔɔ yaaga ki juɔɔ sin yaɔɔɔ niguuɔɔ ki wo saanra koro li na, a nibiige di jé ki saanra ti bæeri ni. A sipyii p'i ganha na pu jileɛ nɔni pee kanhama pu yama kenɛ ni.

¹¹ A p'i fugba fɔɔ Kile mɛge kyɛɛgi pu kanhama pe ni pu nɔɔɔ niguuyo yi wuu na. Ga, pu ya ta daburaje jo pu kapyegeɛ ki na wɛ.

¹² A mɛɛkɛ gbaara wo wu wu wo cɛɛgbuu li funɔɔ yaaga ki juɔɔ sin Efirate gbagbɔ wu juɔɔ ni, a kee gba lɔhɔ k'i waha, kɔnhɔ saannaa pu koo l'i faha, pee piimu p'a ma na yiri Kile-nɔhɔ ki na ge.

¹³ A nɛ kii munaakuuɔɔ taanri we ja, nigin wa ya foro wɔgɔɔ ki jɔ ni, a nigin wa di foro yaɔɔɔ ki jɔ ni, a taanri wuu l'i foro tudunmɔ kafinejo wu jɔ ni. Kee bye ba jasiin jɛ wɛ.

¹⁴ Kee jɛ jinaa munahaa, na kakanhanjaa pyi, a kee di shɛ foro kɔɔ ke saannaa pu bæeri mu, kɔnhɔ p'i puyɛ pinne, p'i ba kashɛn ηmɔ Se Bæeri Fɔɔ Kile na wu cagbɔhɔ ki na.

¹⁵ A Yesu di jo: «Li wii, kee caɔa nɛ na ba ba ba nagaa jɛ wɛ! Wemu w'a tiin jii na, na wu faya mara, kɔnhɔ wu ceɛpile wo ganha ba jaari sipyii p'a wii-i ge, wee jɛ duba pya.»

¹⁶ Pee jinaa p'a saannaa pu pinne xuu wemu ni ge, wee mɛge jɛ Arimagedɔn Heburuu jomɔ pu ni.

¹⁷ A mɛɛkɛ gbarashuun wo wu wu wo cɛɛgbuu li funɔɔ yaaga ki juɔɔ sin kafɛɛge ki ni. A mujuugbɔɔ la di foro saanra koro li na Kile-pɛɛɛ pugbɔhɔ ki ni na: «L'a nɔ li tɛhɛnɛ na nime.»

¹⁸ A Kile-jinɛɛ, ni Kile-sɛɛɛɛ, ni mujonɔɔ, ni jinɛ cɛɛɛɛ nignɔhɔ di bye. Ba sipyii da sii jinɛ ki na wɛ, kee jinɛ cɛɛɛɛ ki jɔhɔ sanha bye ja wɛ.

¹⁹ A lee kugbɔɔ li jinɛ k'i daa taaya taanri. A fiye yisaya bæeri wo kulogoo k'i ja ja. A Kile di wuyɛ funɔɔ yaha nidogo lee kugbɔɔ li na, Babilɔni kulo le. A wu wu loyire nignɔɔ li wo duvɛn cɛɛgbuu li ninine kan li mu l'a gba.

²⁰ Takpiiye ye yi wa lɔhɔ ki ninɛ ni ge, yee bæeri ya curi, faabobonɔ ka shishiin ya ta ja wɛ.

²¹ A zanha kagereye nagaya di do sipyii pu juɔɔ ni na yiri fugba wu ni. Ka bæeri bi kiloo kɛɛ gbarataanri (80) shishiin xɔ. A sipyii p'i Kile mɛge kyɛɛgi yee zanha kagereye yi wuu na, bani yi kanhama p'a bi peɛ toro.

17

Navarashɔɔ ki keree

¹ Cɛɛgbuugoo gbarashuun wu wa mɛɛkɛ gbarashuun wemu kenɛ ni ge, a wee wa nigin di ba nɛ pye: «Pa, navarashɔɔ kemu k'a tiin logbɔhɔɔ yi na ge, di ba kee wo kiiri wu shɛ ma na.

² Ninɛ ke saannaa p'a dɔdɔɔɔ pye ni kee ni. A ki dɔdɔɔɔ t'i jawɔhɔ wɔ jinɛ ki sipyii pu bæ na ba duvɛn ma jawɔhɔ wɔ mɛ sipya na wɛ.»

³ Lee kadugo na a Kile Munaa di jé nɛ ni, a mɛɛkɛ wu gari ni nɛ ni siponɔ ka ni. A nɛ cee wa nidɛɛngɛ ja yaɔɔɔ niniga ka na, Kile mɛkyɛɛgɛɛ fɛ ya ka kee kabaya yi bæeri na. Nuyɔ gbarashuun ni yenɛɛ kɛ di jɛ ki mu.

⁴ Cee wu bi wuyɛ to ni fapɛɛye nizaaya, ni sanni, ni pɛɛwa kagereye, ni pɛɛwa kuun ni. Sanni cɛɛgbuu di jɛ wu kenɛ ni, lee ya ji katanhanjaa ni wu dɔdɔɔɔ nɔhɔmɔ na.

⁵ Kanmɔhɔnɔ mɛge ka ki bi ka wu gbaa na, kee jɛ:

BABILɔNI KUGBɔɔ,

NAVARAGAA NU,

NI JINɛ KATANHANJAA SEFɔɔ.

⁶ Kile ya piimu pye fɛɛfɛɛ ge, piimu ya pye jɔmɛhɛɛ fɛɛ Yesu mu ge, a nɛ cee wu ja pee wo shishan ya jawɔhɔ wɔ wu na.

P'a kanmɔhɔnɔ li naha jo

Ba nɛ cee wu ja wɛ, a l'i bye nɛ mu jawɔɔɔ kaa.

⁷ Wee tuun wu ni a mɛɛkɛ wu nɛ pye: «Naha d'a li pye mu mu jawɔɔɔ kaa wɛ? We cee we ni yaɔɔɔ niniga kemu na w'a tiin ge, nuyɔ gbarashuun ni yenɛɛ kɛ di jɛ ki mu ge, n'a da lee kanmɔhɔnɔ li naha jo ma mu,

⁸ Yaɔɔɔ ke m'a ja ge, kee bye jii na, ki nime wogo wa jii na wɛ. Ga k'a yaa na pa yiri foro wecogonɔ tɛhɛnɛ baa wogo ki ni, na gaanji ki takyɛɛgɛɛ ni. Ninɛ ke sipyii

piimu pu je pu meye y'a ta ka jii sicuumo Kitabu wu ni fo konjo ki jo kanduun wu ni-i ge, pee bu yaconjo ki ja mu, li na bye kakanhana pee mu. Bani ki bye jii na, ki nime wogo di wa jii na we, ga ki na ba foro sanha.

9 «Naha, fo ma bu bye fungongo fo ni shizhiinme fo. Nuyo gbarashuun wu je faaboboyo gbarashuun, cee w'a tiin yemu na ge.

10 Yee nuyo yi je sanha saannaa gbarashuun. Kaguro ya to pee ni, gbaara wo wu je wa fanha ki na, gbarashuun wo wu sanha denje we. Wee ba ba denje, jere ye nigin w'a da bye.

11 Yaconjo ke ki bye jii na ki nime wogo di wa jii na-ε ge, kee bye gbarashuun wu wa nigin. Ga kee ye pyaa k'a noho pye saan gbarataanri wo we, bani ki na ba foro na se ki takyenge ni.

12 «Yenge ke we m'a ja ge, kee je saannaa ke we. Pee sanha denje saanra ti na we, ga pu na ba denje na eri nigin ye pye saanra ti na ni yaconjo ki ni shiizhan.

13 Pu funzhakeree je nigin. Pu na ba pu sefere ni pu fanhaya kan yaconjo ki mu.

14 Dubyapige ki na ba bye ni ki wuu pu ni shiizhan: K'a piimu yiri ge, k'a piimu shonri ge, piimu ya pye nomehere fe ge. Saannaa pu na ba kashen kon Dubyapige ki na, ga Dubyapige ki ni ki wo sipyii pu na ba se ta pu na, bani kafere wo Kafoo wu je wii, na je saannaa wo Saan.»

15 A meleke wu ne pye sanha na: «Lohoyo yemu juho ni m'a navarashogo ki nidenge ja ge, yee je fiye ya, ni sipyii ta, ni shi wa, ni shi jom pa.

16 Yenge ke we m'a ja ge, kee ni yaconjo ki na ba navarashogo ki ko, na yanmuyo yi beeri sho ki na, na ki ceepile wo yaha. Yee na ba ki gbo, na xha ki ni, na kisanja sorigo fere na ni.

17 Kile ya wu jidaan le pee funyo ni, fo p'a pinne na saanra ti juho fere ti kan yaconjo ki mu, fo Kile wo kajogoo ki beeri jo bu she fa.

18 Cee we m'a ja ge, wee je kugbo le, lemu l'a bye jine ki saannaa pu beeri juho ni ge.»

18

Babiloni ja ja keree

1 Lee kadugo na a ne meleke watii nidigin ja na na yiri fugba we ni. Sefere nigboro wa wu mu, wu noro w'a kpengge yeege jine ki kabaya yi beeri na.

2 A wu jo ni mujuugbo ni na:

«Babiloni kugbo l'a ja! L'a ja!

L'a bye jinaa tateenge,

ni munaakuho beeri tanmohoho,
ni tonben-shazhinoyo ye beeri
tanmohoho.

3 Bani shi wu beeri ya doro pye ni li ni,
fo na jawoho wo puye na kanna duven
p'a gba.

Jine ki saannaa ya doro pye ni li ni,
jine ki jagipyii p'a pye kabyaa fe
li yanmuzaaya njehere yi wuu na.»

4 Lee kadugo na a ne jom pa be logo na yiri fugba we ni na:

«Na sipyii, yi foro Babiloni ni,

konho yi ganha bu da bye wu wani wu
jurumu wu ni,
wu kanhama nigbo pa di ba no yi na
we.

5 Bani wu jurumu w'a pinne wuye juho ni,
fo wu toho k'a no fugba we ni.

A Kile di wu funho yaha nidogo Babiloni
tiibaara ti na.

6 W'a pusamaa saraa saraagana lemu na
ge,
yi wuye pyaa ki saraa lee saraagana li
na.

Wu jurumu w'a be ni kanhama pemu ni ge,
yi pee tere shuun kan wu mu.

W'a bi cegbuu li funho yagbaga kemu
kaan

pusamaa mu pu na gbuu ge,
yi kee joho shuun kan wu mu,
kemu fanha k'a jehere xuuni ge.

7 W'a wuye pele ni yanmuzaaya yemu da ni
ge,
yi yee joho kanhama ni mesuu no wu
na.

Bani w'a yi jo wuye funho ni na:

«Ne je saanzho, ne nidenge ki wa naha.

Ne je naxhugosh we.

Yame da ga no ne na bada we.»

⁸ Lee wuu na li kanhama na ba do li juŋɔ ni cana nigin:

xu ni yamehɛɛ ni xuugboho.

Na be na ba li sòrogo fɛɛfɛɛ,

bani Kile we w'a da ba kiiri kɔn li na ge, wee ɲe sefɛɛɛ fɔɔ.

⁹ «Niŋɛ ki saannaa piimu ni l'a bye kariɲɛɛge ki ni, dɔdɔɔɔ ni naafuugbo wu wo fɛɛmɛ pu ni ge, pee ba li nizogonɔ wurege ɲa tuun wemu ni, pee na da mehɛɛ suu na sipyaa waa li wuu na.

¹⁰ Pee na ba yere taliige ni li kanhama pu ɲi fyaara wuu na, na yu:

«Bɔɔngɔ! Bɔɔngɔ!

Babilɔni kugboɔ, kulo fanha wuu!

Ma kiiri w'a to ma juŋɔ ni

taapile nigin funɲɔ ni.»

¹¹ «Niŋɛ ki jagipyii pu be ɲe na mehɛɛ suu, na sipyaa waa ɲatanhanɔ kenɛ ni li wuu na; bani wa shishiin ya pu jagi yanmuyɔ shuu nige we.

¹² Yee ɲe: Sanni, warifyɛn, pɛɛwa kager-eye, ni pɛɛwa kuun, ni pɛɛwa fapilɛpilɛgɛɛ, ni saannaa fàya: Ya na ɲaana, ya d'a ɲaana gbanhaa; ni pɛɛwa fàya ya yemu y'a peni peni ge, ni nudanga tiye, ni yanmuyɔ ye y'a yàa ni suu ganhaa ni, kelee ni pɛɛwa tiye ni ge, ni dɔnaa tɔɔɔɔ, ni tɔɔɔɔ yanmuyɔ, ni yanmuyɔ ye p'a tɛ y'i ɲe pɛɛwa faaya ge,

¹³ ni shiga yanmuyɔ nudanga woyo yemu mɛgɛ ki ɲe kanɛli ge, ni lasikoli, ni nudanga Izopu, ni nudanga yawurire, ni duven, ni sɪnme, ni farini myɛ nizaama, ni shinma, ni niiye, ni dubyaa, ni shɔnyɔ, ni wotoriyo, ni buloo, ali ni sipyii be.

¹⁴ Pu na ba yu: «Yanmuyɔ ye m'a sha ge, yee ya foro ma keye ni. Naafuugbo we, ni ɲafe yanmuyɔ ye, m'a buun yi beeri ni. Ma da já yee ta nige we.»

¹⁵ Yee yanmuyɔ yi wo jagipyii piimu p'a pye kabyaa fɛɛ lee kugboɔ li gbɔɔɔɔ ni ge; kanhama pe pu da ba nɔ li na ge, pee na ba yere taliige ni pee kanhama pu wo fyaara wuu na, na mehɛɛ suu na sipyaa waa ɲatanhanɔ kenɛ ni.

¹⁶ na yu:

«Bɔɔngɔ! Bɔɔngɔ

ki ɲe kugboɔ li wogo!

Lee lemu l'a bi fɔɲɛɛye ni fɔɲɛɛye gbanhaa,

ni pɛɛwa fapilɛpilɛgɛɛ leni,

na liye puu ni sanni ni pɛɛwa fàya,

ni pɛɛwa kuun ni ge,

li kabyaa k'a kyɛɛgi taapile nigin funɲɔ ni!»

¹⁷ «Suumɔ lɔhɔ kɔɔɔɔ yi juŋɔfɛɛ pu beeri ni piimu p'a ɲaagaa pyi ki na ge, ni kɔɔɔɔ yi kapyɛɲɛɛ pyevɛɛ ni jagipyii piimu p'a pu ɲalige taa suumɔ lɔhɔ ki na ge, a pee di yere taliige ni.

¹⁸ P'a lee kulo li sòrogo sòrogo wurege ɲa ge, a p'i ganha na mujonɔɔ waa na yu: «Kulo lekɛ l'a le kugboɔ le xɔ we?»

¹⁹ A p'i gbazhenhe wo pu juɔɔ ni na mehɛɛ su na sipyaa wa ɲatanhanɔ kenɛ ni na:

«Bɔɔngɔ! Bɔɔngɔ

ki wa le kugboɔ le wogo!

Suumɔ lɔhɔ kɔɔɔɔ yi fɛɛ beeri ya pye

kabyaa fɛɛ li baraga ni.

A lee di buun li funɲɔ yanmuyɔ yi ni

taapile nigin ye funɲɔ ni!

²⁰ Fugba wu fundanga ta!

Tudunmɔɔ,* ni Kile tudunmɔɔ,

ni Kile ya piimu be pye fɛɛfɛɛ ge,

yee be pu fundanga ta!

Bani Kile ya kiiri kɔn li na li kakuuyo yi

footɔnɔ,

yemu l'a pye yee na ge.»

²¹ Wee tuun wu ni a mɛlɛkɛ baraga wo wa di faakagerɛɛ ka lɔ ba tira ɲe we, na ki wá suumɔ lɔhɔ ki ni, na jo:

«Mu Babilɔni kugboɔ li da ba ja fɛɛfɛɛ taapile

ni,

li da ɲa nige we.

²² Konɔɔɔ, ni ciire,

ni sibenɛɛ, ni maya,

kee ka shishiin mɛɛ da ga ba foro nige

Babilɔni ni we.

Kapyebye wa shishiin da ba da mu ni nige

we.

Tira tunmɔ pa shishiin be da ba logo

ma funɲɔ ni we.

²³ Sokinna kpɛɛngɛ ka shishiin be da ga bye mu funɲɔ ni nige we.

Cenabun poo ni cenabun mujuu da ga foro

nige

* **18:20 Tudunmɔɔ:** Yesu ya kalaapiire ke ni shuun wemu ɲaha bulo na pye tudunmɔɔ ge. Marika 3:13-19; Luka 6:12-16

mu funṅo ni wε.
 Bani mu jagipyii p'a pye jinε ki sipyigbɔɔ.
 Mu siganma p'a bi shi wu bεeri jaha
 wɔ.
 24 Kile tudunmɔɔ, ni Kile ya sipyii
 piimu bε pye fεfεε ge,
 ni sipyiire temu bεeri t'a gbo jinε ki na
 ge,
 pee bεeri shishan ya ja le kulo le funṅo ni.»

19

Fugba shεn p'a Kile sɔ

1 Lee kadugo na a nε mujuugbɔɔ la logo
 na yiri fugba we ni ba sipyiire fɔɔ jε wε na:

«Aleluya!
 Nuwuuro ni nɔɔɔ ni sefεεε jε wee Kile wu
 wuuro.

2 Bani wu kiiri keree ki jε can, k'a tii bε.
 Navarashɔɔ ke k'a bi konɔ ki fɔnri
 ni ki dɔdɔɔ keree ki ni ge, m'a kiiri
 kɔn ki na,
 na ma kapyebyii pu nixhuyo yi shishan
 pu foo tɔ ki mu, kɔnhɔ pu logoo di
 jinε.»

3 A p'i jo sanha na:

«Aleluya!
 Ki sɔrogo sɔrogo wurege ki k'i duri gbee.»

4 A nɔhɔεε keεε shuun ni shishεεε (24) ni
 jii yanmuyo shishεεε wu nuguro sin jinε ki
 na, na saanra koro li tiinvɔɔ Kile peεε na:
 «Amiina. Aleluya!»

Dubyapige ki cekaanra ligbɔhɔ ki keree

5 A mujuu la di foro saanra koro li ni na:

«Kile wo kapyebyii pu bεeri,
 yee piimu p'a fyagi wu na ge,
 sipyitiilee fara sipyigbɔɔ na, y'a Kile sɔni!»
 6 A nε mujuugbɔɔ la logo ba sipyijehεmεε
 fɔɔ jε wε, ba logbɔhɔ fɔɔ jε wε ni Kile-sεleṅε
 nigbɔhɔ na:

«Aleluya! Bani wεε Kafɔɔ Kile jε Se Bεeri Fɔɔ,
 w'a jε wu saanra ti ni.

7 Wù funvahaṅa ni fundanga ta, wù Kile
 peεε,
 bani Dubyapige ki cekaanra t'a nɔ xɔ,
 ki cenabun w'a wu yalere ti le.

* 19:15 Zaburuu 2:9

8 P'a faviwεwεεε nizaara kan ki cenabun
 wu mu,
 temu t'a jii ge.»

Kile ya sipyii piimu pye fεfεε ge, tee
 faviwεwεεε nizaara ti jε pee wo kapyegeε
 kiimu k'a tii ge.

9 A meεkeε wu nε pye: «Li ka: Piimu p'a yiri
 Dubyapige ki cekaanra ligbɔhɔ ki ni ge, pee
 jε duba nagoo.» na jo bε: «Pe jomɔ pe, Kile
 yε pyaa wo jomɔ p'a sii pe.»

10 A nε nuguro sin wu fεε ni na giin di wu
 peεε; ga, a wu nε pye na di ganha bu da lee
 pye wε, bani, Yesu ya can wemu shε ge, na
 nε ni na cebooloo piimu p'a pye jɔmεhεε
 fεε wee can we ni ge, na wee jε Kile wo
 kapyebye wa ba wεε jε wε; na nε w'a Kile
 peεε. Piimu bεeri p'a giin p'i da Yesu wo can
 wu keree yu ge, pee ya yaa na pye ni Kile
 Munaa li ni ba Kile tudunmɔɔ pu jε wε.

Shɔnfige ki dugivɔɔ we

11 A nε fugba wu jɔ ja k'a mugi. Shɔngɔ
 ka di jε wà nivige ki bye kii. Wemu w'a
 dugi kee na ge, wee mεge jε jɔmεε fɔɔ ni can
 fɔɔ. Wee ya kiiri kɔɔn, na kashen kɔɔn na bε
 ni tiime ni.

12 Wu jii jε ba nanjine jε wε. Saanra
 jɔdɔṅɔɔ nijehεṅεε jε wu jɔṅɔ ni. Mεge ka
 ki bi ka wu na ni wuyε pyaa bε wε, wa
 shishiin ya kee cε wε.

13 Fɔṅa ke ki jε wu na ge, kee bi mini wolo
 shishan ni. Weefɔɔ mεge jε: «Kile Jomɔ.»

14 Fugba kashen keye y'a bi taha wu feni.
 Pee jε shɔnfiye na. Faviwεwεεε fεfεεε
 wuuro t'a bye pee na.

15 Nṁɔpara jɔtaan wuu l'a bi foro wu jɔ
 ni w'a lee taga w'a shi wu kpɔɔn. «Wu wu
 mara ni tɔɔɔ biin ni.*» Wu na ba εεzen
 wu tɔnhɔ Se Bεeri Fɔɔ Kile wo loyire li εεzen
 lɔhɔ ki tawologo ki ni.

16 Mεge ka ya ka wu fɔṅa ni wu shii na na:

SAANNAA WO SAAN NI KAFĒE WO KAFɔɔ.

17 Lee kadugo na a nε meεkeε wa niyerege
 ja caṅa ki ni. A wu mujuugbɔɔ jo, shazhεεε
 temu bεeri t'a yiri na beele fugba we ni ge,
 a wu tee pye: «Yi pa yiyε pinne Kile wo
 ligbɔhɔ ki kaa na,

18 yi saannaa xaara jɔ ni sɔɔsiii
 jɔṅɔfɔgbɔɔ ni kashen jɔṅɔfεε xaara ni

shonyo ni shanduguloo xaara ni sipyii pu beeri: Buloo, ni piimu je buloo we, sipyitiilee fara sipyigbo na.»

¹⁹ Lee kadugo na a ne yacono ki ja; jine ki saannaa, ni pu kashen keye ye, pee ya pinne ni ki ni, p'i kashen nmo shongo ki dugivo ni wu kashen keje ki na.

²⁰ Kee yacono k'a co ni ki tudunmo kafinejo wemu w'a bi kakanhaana ki pyi ki jaha taan ge. Ki fe p'a kpɔn sipyii piimu na, pee d'a ki jaa wu pele ge, wu kakanhaana k'a bi pee piinne. Yacono ke ni ki tudunmo kafinejo we, yee beshuun jii woyo y'a co wa wenagana na kirimu wogo ki funjo ni.

²¹ Nmopara lemu l'a fɔro shongo ki dugivo wu jo ni ge, a lee di sipyii pusamaa gbo. A shazheere ti beeri di din pu xaara na.

20

Shitaanni ya pɔfo yee kabofono nigin

¹ Lee kadugo na a ne meleke wa nidigine ja na yiri fugba we ni. Wecogono tehene baa wogo ki kenikaan ni shonhojo niduguyo yi bye wu keje ni.

² A wu wogono ki co. Kee je wolege ke, p'i ki pyi togo levoo, ni Shitaanni. A wu ki co, na shonhojo yi le ki na fo yee kabofono nigin (1.000).

³ Ba w'a ki po xo we, na ki wa wecogono ki ni, na ki jo keme shoho, na fe kpɔn jotojo ki na, yani yee kabofono nigin (1.000) wu jo ki fa ge, konho ki ganha ba sipyire ti piinne nige we. Lee kadugo na, k'a yaa na sanha sanha k'i jeri pye.

⁴ Lee kadugo na a ne saanra korogoo kii ja. Piimu p'a bi tiin kee korogoo ki na ge, a p'i fanha kan pee mu na p'a kiiri wu kon. Yesu ya can wemu she ge, piimu wo juyo p'a kon wee can we ni Kile Kafila wu wuu na ge, piimu beeri p'a pye pu ya soo na yacono ki pele, kelee na ki jaa wu pele, kelee na ki fe pu kpɔn pu gbahaa, kelee pu keye na-e ge, a ne pee beeri wo munahaa ki ja. Pu nixhuyo y'a je, na diin jujo feere ti na ni Kirisa ni wu saanra ti ni, na yee kabofono nigin (1.000) pye.

⁵ Xu u pusamaa ya ta je we, fo na she yee kabofono nigin (1.000) wu pye w'a fa. Lee je xujene nizhiine le.

⁶ Piimu p'a je xujene nizhiine li ni ge, pee je duba nagoo, bani Kile ya pee pye feere. Xu shuun wo wu da ga ja fanha ta pee na we; ga pee na ba bye Kile ni Kirisa wo saraya jaha shonrivoo. Pu na ba diin wu yiri wu saanra ti ni na yee kabofono nigin (1.000) pye.

Shitaanni ni wu kashen keje k'a kyegi

⁷ Yee kabofono nigin (1.000) wu ba fa tuun wemu ni, pu na ba Shitaanni yeege kaso wu ni.

⁸ Shi we wu wa konjo ki kabaya shishere wu beeri na ge, ni wu mege je Gogi ni Magogi ge; wu na ba she wee piinne, konho wu wu pinne kashen kaa na. Pu na ba jehere xuuni ba gba jo gbazhenhepya je we.

⁹ Pee ya yiri konjo ki kabaya yi beeri na, Kile wo jidaan kulo le, ni w'a piimu pye feere ge, a p'i she pee pinne maha. Ga, a na di yiri fugba wu ni, na ba pu sorogo fo na pu xo feere.

¹⁰ Shitaanni we w'a bi pu piinne ge, a wee di wa wetabaaga nafugibaaga ki ni, kirimu na ki ni. Yacono ke ni tudunmo kafinejo wu je xuu wemu ni ge. Pu na ba gana wa gbee cana fara piige na.

Kiiri wusama keree

¹¹ Lee kadugo na a ne saanra koro nigboo nivinne la ja, ni we w'a tiin li na ge. A jine ke ni fugba wu baa laha wu jaha taan yee ya ja nige we.

¹² A ne xuu pu beeri ja sipyigbo fara sipyitiilee na p'a yere saanra koro li jaha taan. A Kitabu pii jo di mugi, a Kitabu watii be jo di mugi, wee je Nii Sicumoo Kitabu we. Kiiri ya kon xuu pu beeri na na be ni pu kapyegge ni, kee kiimu k'a bi ka pee Kitabu pu ni ge.

¹³ Xuu piimu je suumo loho ki ni ge, a kee di pee yeege. A xu ni Adesi be di pu wo xuu pu yeege. A kiiri di gon pu beeri nigin nigin na na be ni pu kapyegge ki ni.

¹⁴ A xu ni Adesi di wa wetabaaga nafugibaaga ki ni. Kee na ke ki je xu shuun wo we.

¹⁵ Sipyaa sipya wu je wu mege niganja ya ta jii sicuumoo Kitabu wu ni-i ge, wee na wa wetabaaga nafugibaaga ki ni.

21

Fugba nivomɔ ni ninɛ nivonɔ ki keree

¹ Lee kadugo na a nɛ fugba nivomɔ ni ninɛ nivonɔ na, bani fugba nizhiime we ni ninɛ nizhiige k'a toro. Suumɔ lɔhɔ ki bɛ di nɛ nige wɛ.

² A nɛ Zheruzalemu-fomɔ wu bɛ nidiginɛ na na yiri fugba we ni Kile yiri, fɛfɛɛɛ kulo le. Wu yalere ya taga wu kemɛ ba cenabun nɛ wɛ wemu w'a se gbaga ni ge.

³ A nɛ mujuu la logo na yiri saanra koro li na na: «Kile tatɛngɛ puga ki ke sipyii ninɛ ni, wu na ba diin pu mu. Pee na ba bye wu sipyii. Kile yɛ pyaa na ba bye pu yiri wà na bye pu Kile.

⁴ Wu na ba pu nɛsinmɛ tuu. Xu da bye nige wɛ, yamɛhɛɛ bɛ da bye nige wɛ, kelee mɛsuu kelee yama wɛ. Bani kalɛgɛɛ k'a toro.»

⁵ Ayiwa, wemu w'a tiin saanra koro li na ge, a wee di jo: «Li wii nɛ yanmuyɔ yi bɛeri pye nivoyɔ.» Lee kadugo na a wu nɛ pye: «Pu ka, bani nakaara baa pe jomɔ pe ya fiinɛ na nɛ can.»

⁶ A wu nɛ pye sanha: «L'a pye xɔ. Nɛ nɛ Alifa ni Omega, nɔkɔɔnrɔ ni taxɔgɔ. Waga wa wemu na ge, nɛ na wu kan w'a gba ma ni, nɛ sicuumɔ pu lobulowii li ni.

⁷ Wemu bu se ta, wee na ba ye yanmuyɔ ye ta; nɛ na ba bye weefɔɔ Kile, weefɔɔ di bye nɛ pya.

⁸ Ga fyaara fɛɛ, ni piimu nɛ Kiricɛɛn wɛ, ni kakuubyii, ni sipiygbuu, ni dɔdɔɔ, ni sigaanfɛɛ, ni yapɛɛgaan, ni kafinejuu, pee bɛeri tashɛgɛ na ba bye wetabaaga nafugibaaga kirimu wogo ki ni. Wee nɛ xu shuun wo we.»

Zheruzalemu-fomɔ wu keree

⁹ Cɛɛgbuugoo gbarashuun we w'a ni konɔ ki taaxɔɔ li wo kanhagbɔ tɛhɛɛ gbarashuun wu na ge, kee bye mɛlɛkɛɛ gbarashuun kenɛ ni. A wee mɛlɛkɛ wa di ba nɛ pye: «Pa naha, di cenabun wu shɛ ma na, Dubyapige ki shɔ we!»

¹⁰ A Kile Munaa di jé nɛ ni, a wu gari ni nɛ ni faabobotɔngɔ ka na; na shɛ Zheruzalemu shɛ nɛ na wu na diri na yiri fugba wu ni Kile yiri, fɛfɛɛɛ kulo le.

¹¹ Kile nɔɔrɔ ya bye li na, l'a bi nɛ, na wii na naa ba vɛeri nɛ wɛ, wemu w'a yàa ni pɛɛwa kagerɛnɛ ka ni kemu mɛgɛ ki nɛ zhasipu ge.

¹² A kasɔrɔtɔngɔ nigbɔhɔ ka di kulo li maha. Kujɔyɔ kɛ ni shuun yi bye li na, kujɔɔ bɛeri mɛlɛkɛ nigin ya bye wà. Mɛyɛ y'a bi ka kee kujɔgɔɔ ki nɔ na. Yee nɛ Izirayeli kpɔnhɔɔ kɛ ni shuun wu mɛyɛ.

¹³ Kujɔgɔɔ taanri ki bye Kile-nɔhɔ ki na, taanri wa di nɛ camutomɔ pu ni, taanri wa di nɛ Kile-parama pu ni, taanri wa di nɛ pe pu parama pu ni.

¹⁴ Kagereye tahaɲaa kɛ ni shuun wu bye kulo li kasɔrɔgɔ ki nɛdaa. Dubyapige ki tudunmɔɔ kɛ ni shuun wu mɛyɛ y'a bi ka kee tahaɲaa ki na.

¹⁵ Mɛlɛkɛ wemu w'a jo ni nɛ ni ge, sannɛ publiin l'a bye wu kenɛ ni wu kulo le, ni kujɔgɔɔ kee, ni kasɔrɔgɔ ki taanna.

¹⁶ Kulo li kabaya shishɛɛɛ wu bye nigin. Li nɛdaa le, ni li kadaa li bɛeri bye nigin. Mɛlɛkɛ w'a kulo li taanna ni lee publiin li ni. Li nɛdaa li bye kiloo kabɔfonɔɔ shuun di xhuu shishɛɛɛ (2.400). Li nɛdaa, ni li kadaa, ni li tɔngɔ bɛeri nɛ nigin.

¹⁷ A wu kasɔrɔgɔ ki pɛɛɛɛ ti bɛ taanna, a ki pɛɛɛɛ t'i bye mɛtɛɛɛɛ kelee gbarashuun ni shuun (72), na saha ni sipyii pu wo daanna wu ni. Wee daanna we ninumɔ ni mɛlɛkɛ w'a wu wo daanna wu pye.

¹⁸ Kasɔrɔgɔ k'a yerenɛ ni zhasipu kager-eye ni, kulo l'i nɛ sannɛ yɛ pyaa ba vɛeri nivyen nɛ wɛ, wemu ya wii na naa ge.

¹⁹ Kulo li kasɔrɔgɔ ki nɛdaa l'a bi kemɛ yàa ni pɛɛwa kager-eye nizaaya tuuyo bɛeri ni. Nɔhɔdaan wo tahana li nɛ zhasipu kager-eye, tahana shuun wuu li nɛ safiiri, taanri wuu li nɛ agati, shishɛɛɛ wuu li nɛ emerɔdi.

²⁰ Kaguro wuu li nɛ onikisi, gbaara wuu li nɛ sariduwani, gbarashuun wuu li nɛ kirisoliti, gbarataanri wuu li nɛ berili, gbarashɛɛɛ wuu li nɛ topazi, kɛ wuu li nɛ kirisopasi, kɛ ni nigin wuu li nɛ yasenti, tahana lisana nɛ amɛtisiti.

²¹ Kulo li kujɔgɔɔ gburaya kɛ ni shuun wu nɛ pɛɛwa kɔɔn pyaa kɛ ni shuun. Gbura nigin bɛeri nɛ kɔɔn pile nigin. Kulo li pinnɛɛ kpɛngɛ ki nɛ sannɛ yɛ pyaa ba vɛeri nivyen nɛ wɛ, wemu ya wii na naa ge.

²² Nɛ ta Kile-pɛɛnɛ pugbɔhɔ na lee kulo

li ni wε, bani Kafɔɔ Kile, Se Bεeri Fɔɔ ni Dubyapige ke, peeye pyaa ki jε lee kulo li Kile-pεεηε pugbɔhɔ.

²³ Lee kulo li mago jε caɲa kpεεnge, kelee yeηε wogo na wε. Bani Kile wo nɔɔrɔ we wu jε li kpεεnge. Dubyapige ki ni kpεεnge ki ma foro, na jɪ xuuni.

²⁴ Shi wu na ba jaari kee kpεεnge ki na. Konɔ ki saannaa na ba ni pu naafuu wu ni na pa gan lee kulo li mu.

²⁵ Lee kulo li kujɔgɔɔ na ba mugi yaha caɲa ni, ki shiin di wa da ga dɔ bε wε. Bani piige wa da ga wɔ wà wε.

²⁶ Saannaa pu wo naafuu wu kadugo na, shi wu wo fanha ke, ni wu baraga ki na ba se na gaan lee kulo li mu.

²⁷ Yanmunɔrɔgɔ ka shishiin da ga jé wà wε, kelee katanhana pyevɔɔ, kelee kafinejo wε, ga fo piimu ye mεye y'a ka Dubyapige ki jɪi sicuumɔ Kitabu wu ni ge, pee ye pu da jé li ni.

22

Nii sicuumɔ gba lɔhɔ ki keree

¹ Ayiwa, lee kadugo na a mεleke wu jɪi sicuumɔ gba lɔhɔ shε nε na, kee ya jɪ ba vεeri nivyen jε wε, wemu ya wii na paa ge. Kee bi foro Kile ni Dubyapige ki saanra koro li ni,

² na fuu kulo li pinnerε kpεεnge ki ninε ni. Tige tuugo nigin wa bye wà, kee jε jɪi sicuumɔ tige ke, kee bye wee gba wu kabaya shuun wu na. Yee funɲɔ ni tɔɲii kε ni shuun k'a nagoo pyi. Yeηε bεeri ni ki nagoo. Kee tige tuugo ki wεre ya shi wu sipyii pu cuɲɔ.

³ Lanji da ga bye nige bada wε. Kile ni wu Dubyapige ki wo saanra koro li na ba bye lee kulo li ni. Kile wo kapyebyii pu na ba wu pεle.

⁴ Pu na ba wu jaha ja, wu mεge na ba bye pu gbahaa na.

⁵ Piige da ga wɔ nige wε. Pu mago da ga bye sokinna kpεεnge, kelee caɲa kpεεnge na wε. Bani Kafɔɔ Kile ye pyaa na ba kpεεnge yeege pu mu, p'a gori yaha saannaa fo gbee.

Yesu taapana ya tεηε

⁶ Lee bεeri kadugo na a mεleke wu nε pye: «Nakaara baa pe jomɔ pe ya fiinne, na jε can.

Kafɔɔ Kile we w'a wu Munaa li kaan Kile tudunmɔɔ pu mu ge, keree kiimu k'a yaa na pye jeri funɲɔ ni ge, wee w'a wu mεleke wu tun wu pa kee keree ki shε wu kapyebyii pu na.»

⁷ A Yesu di jo: «Li wii, Nε na ba jeri funɲɔ ni. Wemu w'a kuu we Kitabu we wo kapajuuro ti jomɔ pu mu ge, wee jε duba pya.»

⁸ Nε Yohana ya kii keree kii logo, na ki ja bε na jii na. Ba nε ki logo, na ki ja bε wε, mεleke wu w'a bi ki shε nε na ge, a nε nuguro sin wee fεε ni, na ganha na giin di wu pεle.

⁹ A wu nε pye na nε ganha bu da lee pye wε, na Kile wo kapyebye wee jε, ba nε ni na cebooloo Kile tudunmɔɔ pu jε wε, ni piimu bεeri p'a kuu we Kitabu we jomɔ pu mu ge, na nε w'a Kile pεle.

¹⁰ Lee kadugo na a wu nε pye sanha: «Ma ganha bu da we Kitabu we wo kapajuuro ti jomɔ pu tɔ wε, bani pu pyeduun w'a tεηε.

¹¹ Wemu wu jε sipyitiibaaga ge, wee wu kori wu tiibaara ni. Wemu w'a nɔhɔ ge, wee di gori wu nɔhɔmɔ ni. Wemu w'a tii ge, wee wu kori wu tiime ni. Wemu wu jε fεεfεε ge, wee di gori wu fεfεεε ni.»

¹² A Yesu di jo sanha na: «Li wii, nε na ba jeri funɲɔ ni. Nε wo saraa yanmuyɔ yi wa na keηε ni, kɔnhɔ di sipyii pu bεeri nigin nigin saraa na bε ni pu kapyege ni.

¹³ Nε jε Alifa ni Omega, nizhiime ni sama, jɔkɔɔnrɔ ni taxɔgɔ.»

¹⁴ Piimu p'a pu fàya jii, kɔnhɔ p'i já jɪi sicuumɔ tige pya wa ta, p'i jé kulo li kujɔgɔɔ ki ni ge, pee jε duba nagoo.

¹⁵ Ga puun, ni siganfεε, ni dɔdɔɔ, ni sipyigbuu, ni yapεregaan, ni kafineye ya dan piimu bεeri ni ge, ni piimu bεeri p'a kafineye kɔɔn ge, pee bεeri na gori yaha kadaan li na.

¹⁶ Nε Yesu w'a na mεleke wu tun yee mu, wu shε kii keree kii paari n'a daa fεε pu mu egilizii pu ni. Nε jε saannaa Dawuda tuugo shεn, na jε wu kpɔɔn shεn; jimugujɔ wɔrɔ li l'a jɪ ge, lee nε jε.

¹⁷ Kile Munaa le, ni cenabun w'a jo: «Pa!» Wemu w'a yi logo ge, wee bε wu jo: «Pa! Waga wa wemu na ge, wee wu pa. Jɪi sicuumɔ lɔhɔ ki kaa jε wemu bεeri na ge, wu pa ki gba mamama ni.»

Jomə pu taxəgə

¹⁸ Sipyii piimu p'a we Kitabu we wo kapajuuro ti jomə pu nuri ge, n'a da pee bæeri sənmi yaha jo, wa bu la fara pee jomə pu na, kanhama pemu keree k'a ka we Kitabu we ni ge, Kile na ba pee fara weefəə mu.

¹⁹ Wa shiin bu la wuu we Kitabu we wo kapajuuro ti jomə pu ni, Kile na ba weefəə

niŋe wolo ɲi sicuumə tige ke, ni fɛfɛɛɛ kulo li ni, yee yemu keree k'a ka we Kitabu we ni ge.

²⁰ Wemu w'a kii keree kii can finŋe jo ge, wee ya jo: «Uun, n'a da ba jeri funŋə ni.» Amiina. Mu wu pa, wù Kafəə Yesu.

²¹ Wù Kafəə Yesu wo niime we wu pye yi bæeri mu. Amiina.